Suttantapiṭake Khuddakanikāye

Itivuttakapāḷiyā saṁvaṇṇanābhūtā

Bhadantācariyadhammapālattherena katā

Paramatthadīpanī nāma

ITIVUTTAKAṬṬHAKATHĀ

- Ciraṁ Tiṭṭhatu Saddhammo -
Marammaraṭṭhe Buddhasāsana Society - Buddhavasse 2552

Buddhavasse 2552 Marammavasse 1370 AD. 2008

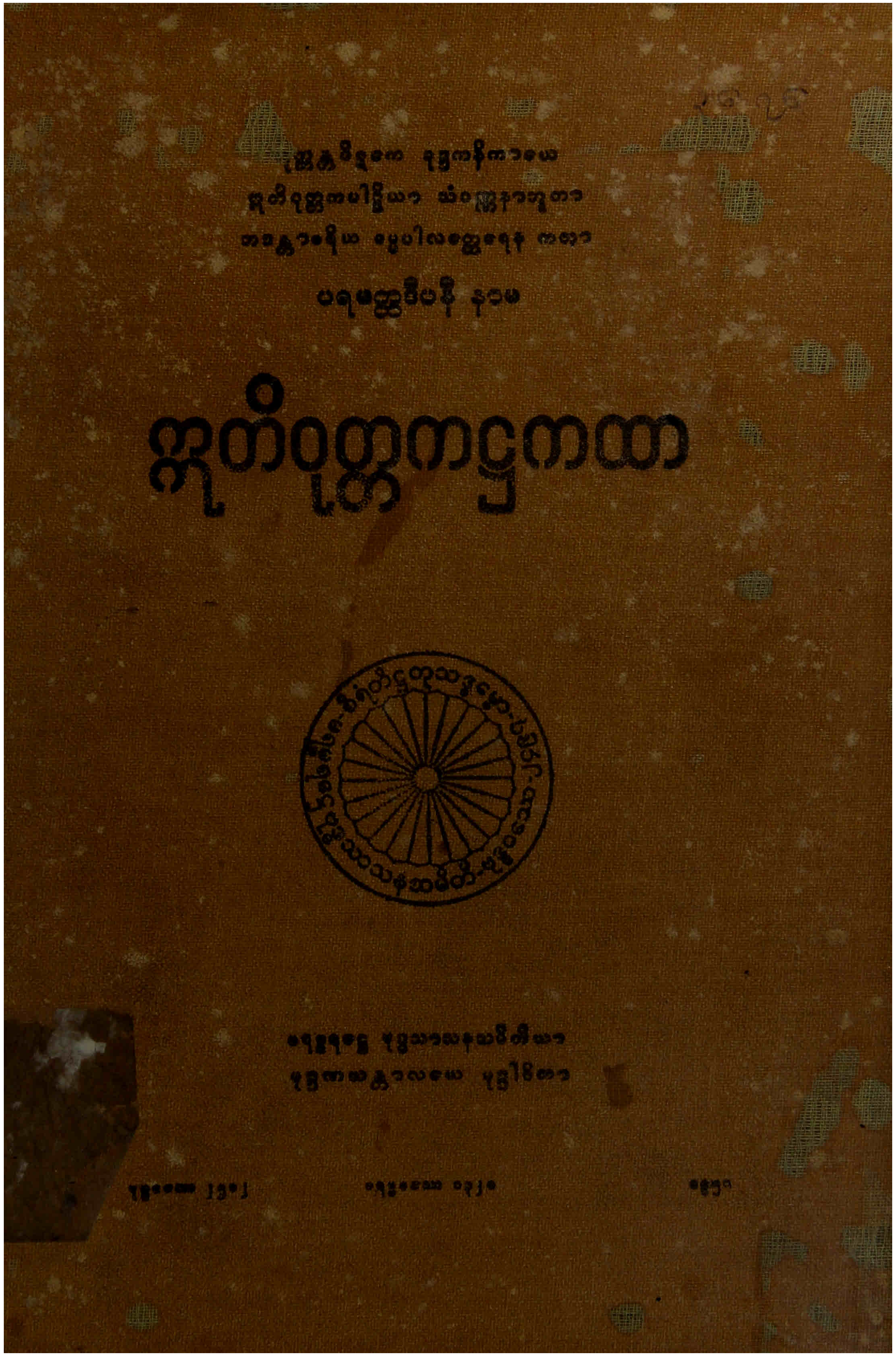

Romanized from Myanmar version published in 1958

© Buddhasāsana Society

Aṭṭhakathā Series 24

First published in 2008 by Ministry of Religious Affairs

Yangon, Myanmar

သုတ္တန္တပိဋကေ ခုဒ္ဒကနိကာယေ

ဣတိဝုတ္တကပါဠိယာ သံဝဏ္ဏနာဘူတာ

ဘဒန္တာစရိယ ဓမ္မပါလတ္ထေရေန ကတာ

ပရမတ္ထဒီပနီ နာမ

ဣတိဝုတ္တကဋ္ဌကထာ

မရမ္မရဋ္ဌေ ဗုဒ္ဓသာသနသမိတိယာ
မုဒ္ဒာယန္တာလယေ မုဒ္ဒါပိတာ

ဗုဒ္ဓဝဿေ ၂၅၀၂ မရမ္မဝဿေ ၁၃၂၀ ၁၉၅၈

Itivuttakaṭṭhakathā

Mātikā			Piṭṭhaṅka
Ganthārambhakathā	...	...	1
Nidānavaṇṇanā	...	...	3

1. Ekakanipāta

1. Paṭhamavagga

1. Lobhasuttavaṇṇanā	...	...	32
2. Dosasuttavaṇṇanā	...	...	42
3. Mohasuttavaṇṇanā	...	...	45
4. Kodhasuttavaṇṇanā	...	...	46
5. Makkhasuttavaṇṇanā	...	...	46
6. Mānasuttavaṇṇanā	...	...	47
7. Sabbapariññāsuttavaṇṇanā	...	...	49
8. Mānapariññāsuttavaṇṇanā	...	...	52
9-10. Lobhadosapariññāsuttadvayavaṇṇanā	...	...	53

2. Dutiyavagga

1-2-3. Mohapariññādisuttavaṇṇanā	...	...	53
4. Avijjānīvaraṇasuttavaṇṇanā	...	...	53
5. Taṇhāsaṁyojanasuttavaṇṇanā	...	...	55
6. Paṭhamasekhasuttavaṇṇanā	...	...	57
7. Dutiyasekhasuttavaṇṇanā	...	...	61
8. Saṁghabhedasuttavaṇṇanā	...	...	64
9. Saṁghasāmaggīsuttavaṇṇanā	...	...	67
10. Paduṭṭhacittasuttavaṇṇanā	...	...	68

ဣတိဝုတ္တကဋ္ဌကထာ

မာတိကာ			ပိဋ္ဌင်္က
ဂန္ထာရမ္ဘကထာ	....	....	၁
နိဒါနဝဏ္ဏနာ	....	....	၃

၁-ဧကကနိပါတ

၁-ပဌမဝဂ္ဂ

၁-လောဘသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၂
၂-ဒေါသသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၂
၃-မောဟသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၅
၄-ကောဓသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၆
၅-မက္ခသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၆
၆-မာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၇
၇-သဗ္ဗပရိညာသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၉
၈-မာနပရိညာသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၅၂
၉-၁၀-လောဘဒေါသပရိညာသုတ္တဒွယဝဏ္ဏနာ		....	၅၃

၂-ဒုတိယဝဂ္ဂ

၁-၂-၃-မောဟပရိညာဒိသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၅၃
၄-အဝိဇ္ဇာနီဝရဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၅၃
၅-တဏှာသံယောဇနသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၅၅
၆-ပဌမသေခသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၅၇
၇-ဒုတိယသေခသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၆၁
၈-သံဃဘေဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၆၄
၉-သံဃသာမဂ္ဂီသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၆၇
၁၀-ပဒုဋ္ဌစိတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၆၈

Mātikā Piṭṭhaṅka

3. Tatiyavagga

1. Pasannacittasuttavaṇṇanā 70
2. Mettasuttavaṇṇanā 70
3. Ubhayatthasuttavaṇṇanā 75
4. Aṭṭhipuñjasuttavaṇṇanā 78
5. Musāvādasuttavaṇṇanā 82
6. Dānasuttavaṇṇanā 83
7. Mettābhāvanāsuttavaṇṇanā 85

2. Dukanipāta

1. Paṭhamavagga

1. Dukkhavihārasuttavaṇṇanā 92
2. Sukhavihārasuttavaṇṇanā 97
3. Tapanīyasuttavaṇṇanā 97
4. Atapanīyasuttavaṇṇanā 98
5. Paṭhamasīlasuttavaṇṇanā 98
6. Dutiyasīlasuttavaṇṇanā 99
7. Ātāpīsuttavaṇṇanā 100
8. Paṭhamanakuhanasuttavaṇṇanā 102
9. Dutiyanakuhanasuttavaṇṇanā 107
10. Somanassasuttavaṇṇanā 107

2. Dutiyavagga

1. Vitakkasuttavaṇṇanā 111
2. Desanāsuttavaṇṇanā 145
3. Vijjāsuttavaṇṇanā 147
4. Paññāparihīnasuttavaṇṇanā 148
5. Sukkadhammasuttavaṇṇanā 150

မာတိကာ ပိဋ္ဌင်္က

၃-တတိယဝဂ္ဂ

၁-ပသန္နစိတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၇၀
၂-မေတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၇၀
၃-ဥဘယတ္ထသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၇၅
၄-အဋ္ဌိပုဉ္ဇသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၇၈
၅-မုသာဝါဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၈၂
၆-ဒါနသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၈၃
၇-မေတ္တာဘာဝနာသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၈၅

၂-ဒုကနိပါတ

၁-ပဌမဝဂ္ဂ

၁-ဒုက္ခဝိဟာရသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၉၂
၂-သုခဝိဟာရသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၉၇
၃-တပနီယသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၉၇
၄-အတပနီယသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၉၈
၅-ပဌမသီလသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၉၈
၆-ဒုတိယသီလသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၉၉
၇-အာတာပီသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၀၀
၈-ပဌမနကုဟနသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၀၂
၉-ဒုတိယနကုဟနသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၀၇
၁၀-သောမနဿသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၀၇

၂-ဒုတိယဝဂ္ဂ

၁-ဝိတက္ကသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၁၁
၂-ဒေသနာသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၄၅
၃-ဝိဇ္ဇာသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၄၇
၄-ပညာပရိဟီနသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၄၈
၅-သုက္ကဓမ္မသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၅၀

Mātikā			Piṭṭhaṅka
6. Ajātasuttavaṇṇanā	...	...	154
7. Nibbānadhātusuttavaṇṇanā	...	...	157
8. Paṭisallānasuttavaṇṇanā	...	...	160
9. Sikkhānisaṁsasuttavaṇṇanā	...	...	162
10. Jāgariyasuttavaṇṇanā	...	...	164
11. Āpāyikasuttavaṇṇanā	...	...	167
12. Diṭṭhigatasuttavaṇṇanā	...	...	169

3. Tikanipāta

1. Paṭhamavagga

1. Mūlasuttavaṇṇanā	...	...	172
2. Dhātusuttavaṇṇanā	...	...	173
3. Paṭhamavedanāsuttavaṇṇanā	...	...	175
4. Dutiyavedanāsuttavaṇṇanā	...	...	184
5. Paṭhama-esanāsuttavaṇṇanā	...	...	186
6. Dutiya-esanāsuttavaṇṇanā	...	...	188
7-8. Āsavasuttadvayavaṇṇanā	...	...	188
9. Taṇhāsuttavaṇṇanā	...	...	189
10. Māradheyyasuttavaṇṇanā	...	...	191

2. Dutiyavagga

1. Puññakiriyavatthusuttavaṇṇanā	...	...	193
2. Cakkhusuttavaṇṇanā	...	...	196
3. Indriyasuttavaṇṇanā	...	...	198
4. Addhāsuttavaṇṇanā	...	...	200
5. Duccaritasuttavaṇṇanā	...	...	202
6. Sucaritasuttavaṇṇanā	...	...	203
7. Soceyyasuttavaṇṇanā	...	...	204

မာတိကာ			ပိဋ္ဌက်
၆-အဇာတသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၅၄
၇-နိဗ္ဗာနဓာတုသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၅၇
၈-ပဋိသလ္လာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၆၀
၉-သိက္ခာနိသံသသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၆၂
၁၀-ဇာဂရိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၆၄
၁၁-အာပါယိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၆၇
၁၂-ဒိဋ္ဌိဂတသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၆၉

၃-တိကနိပါတ

၁-ပဌမဝဂ္ဂ

၁-မူလသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၇၂
၂-ဓာတုသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၇၃
၃-ပဌမဝေဒနာသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၇၅
၄-ဒုတိယဝေဒနာသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၈၄
၅-ပဌမဧသနာသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၈၆
၆-ဒုတိယဧသနာသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၈၈
၇-၈-အာသဝသုတ္တဒွယဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၈၈
၉-တဏှာသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၈၉
၁၀-မာရဓေယျသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၉၁

၂-ဒုတိယဝဂ္ဂ

၁-ပုညကိရိယဝတ္ထုသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၉၃
၂-စက္ခုသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၉၆
၃-ဣန္ဒြိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၉၈
၄-အဒ္ဓါသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၀၀
၅-ဒုစ္စရိတသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၀၂
၆-သုစရိတသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၀၃
၇-သောစေယျသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၀၄

Mātikā			Piṭṭhaṅka
8. Moneyyasuttavaṇṇanā	...	...	204
9. Paṭhamarāgasuttavaṇṇanā	...	...	205
10. Dutiyarāgasuttavaṇṇanā	...	...	206
3. Tatiyavagga			
1. Micchādiṭṭhikasuttavaṇṇanā	...	...	207
2. Sammādiṭṭhikasuttavaṇṇanā	...	...	209
3. Nissaraṇiyasuttavaṇṇanā	...	...	209
4. Santatarasuttavaṇṇanā	...	...	210
5. Puttasuttavaṇṇanā	...	...	211
6. Avuṭṭhikasuttavaṇṇanā	...	...	226
7. Sukhapatthanāsuttavaṇṇanā	...	...	228
8. Bhidurasuttavaṇṇanā	...	...	231
9. Dhātusosaṁsandanasuttavaṇṇanā	...	...	232
10. Parihānasuttavaṇṇanā	...	...	234
4. Catutthavagga			
1. Vitakkasuttavaṇṇanā	...	...	236
2. Sakkārasuttavaṇṇanā	...	...	237
3. Devasaddasuttavaṇṇanā	...	...	239
4. Pañcapubbanimittasuttavaṇṇanā	...	...	242
5. Bahujanahitasuttavaṇṇanā	...	...	248
6. Asubhānupassīsuttavaṇṇanā	...	...	253
7. Dhammānudhammapaṭipannasuttavaṇṇanā	...	...	256
8. Andhakaraṇasuttavaṇṇanā	...	...	258
9. Antarāmalasuttavaṇṇanā	...	...	260
10. Devadattasuttavaṇṇanā	...	...	265

မာတိကာ			ပိဋ္ဌက်
၈-မောနေယျသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၀၄
၉-ပဌမရာဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၀၅
၁၀-ဒုတိယရာဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၀၆
၃-တတိယဝဂ္ဂ			
၁-မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၀၇
၂-သမ္မာဒိဋ္ဌိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၀၉
၃-နိဿရဏီယသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၀၉
၄-သန္တတရသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၁၀
၅-ပုတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၁၁
၆-အဝုဋ္ဌိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၂၆
၇-သုခပတ္ထနာသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၂၈
၈-ဘိဒုရသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၃၁
၉-ဓာတုသောသံသန္ဒနသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၃၂
၁၀-ပရိဟာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၃၄
၄-စတုတ္ထဝဂ္ဂ			
၁-ဝိတက္ကသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၃၆
၂-သက္ကာရသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၃၇
၃-ဒေဝသဒ္ဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၃၉
၄-ပဉ္စပုဗ္ဗနိမိတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၄၂
၅-ဗဟုဇနဟိတသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၄၈
၆-အသုဘာနုပဿီသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၅၃
၇-ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိပန္နသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၅၆
၈-အန္ဓကရဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၅၈
၉-အန္တရာမလသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၆၀
၁၀-ဒေဝဒတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၆၅

Mātikā Piṭṭhaṅka

5. Pañcamavagga

1. Aggappasādasuttavaṇṇanā 268
2. Jīvikasuttavaṇṇanā 276
3. Saṅghāṭikaṇṇasuttavaṇṇanā 280
4. Aggisuttavaṇṇanā 281
5. Upaparikkhasuttavaṇṇanā 283
6. Kāmūpapattisuttavaṇṇanā 285
7. Kāmayogasuttavaṇṇanā 286
8. Kalyāṇasīlasuttavaṇṇanā 288
9. Dānasuttavaṇṇanā 294
10. Tevijjasuttavaṇṇanā 296

4. Catukkanipāta

1. Brāhmaṇadhammayāgasuttavaṇṇanā 303
2. Sulabhasuttavaṇṇanā 308
3. Āsavakkhayasuttavaṇṇanā 310
4. Samaṇabrāhmaṇasuttavaṇṇanā 313
5. Sīlasampannasuttavaṇṇanā 313
6. Taṇhuppādasuttavaṇṇanā 317
7. Sabrahmakasuttavaṇṇanā 318
8. Bahukārasuttavaṇṇanā 322
9. Kuhasuttavaṇṇanā 324
10. Nadīsotasuttavaṇṇanā 326
11. Carasuttavaṇṇanā 333
12. Sampannasīlasuttavaṇṇanā 335
13. Lokasuttavaṇṇanā 345

Itivuttakaṭṭhakathāya mātikā niṭṭhitā.

မာတိကာ ပိဋ္ဌင်္က

၅-ပဉ္စမဝဂ္ဂ

၁-အဂ္ဂပ္ပသာဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၆၈
၂-ဇီဝိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၇၆
၃-သင်္ဃာဋိကဏ္ဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၈၀
၄-အဂ္ဂိသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၈၁
၅-ဥပပရိက္ခသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၈၃
၆-ကာမူပပတ္တိသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၈၅
၇-ကာမယောဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၈၆
၈-ကလျာဏသီလသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၈၈
၉-ဒါနသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၉၄
၁၀-တေဝိဇ္ဇသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၉၆

၄-စတုက္ကနိပါတ

၁-ဗြာဟ္မဏဓမ္မယာဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၀၃
၂-သုလဘသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၀၈
၃-အာသဝက္ခယသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၁၀
၄-သမဏဗြာဟ္မဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၁၃
၅-သီလသမ္ပန္နသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၁၃
၆-တဏှုပ္ပါဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၁၇
၇-သဗြဟ္မကသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၁၈
၈-ဗဟုကာရသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၂၂
၉-ကုဟသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၂၄
၁၀-နဒီသောတသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၂၆
၁၁-စရသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၃၃
၁၂-သမ္ပန္နသီလသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၃၅
၁၃-လောကသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၄၅

ဣတိဝုတ္တကဋ္ဌကထာယ မာတိကာ နိဋ္ဌိတာ။

Khuddakanikāya

Itivuttakaṭṭhakathā

Namo tassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa.

Ganthārambhakathā

Mahākāruṇikaṁ **Nāthaṁ,** ñeyyasāgarapāraguṁ.
Vande nipuṇagambhīra-vicitranayadesanaṁ.

Vijjācaraṇasampannā, yena niyyanti lokato.
Vande tamuttamaṁ **dhammaṁ,** Sammāsambuddhapūjitaṁ.

Sīlādiguṇasampanno, ṭhito maggaphalesu yo.
Vande **ariyasaṁghaṁ** taṁ, puññakkhettaṁ anuttaraṁ.

Vandanājanitaṁ puññaṁ, iti yaṁ ratanattaye.
Hatantarāyo sabbattha, hutvāhaṁ tassa tejasā.

Ekakādippabhedena, desitāni Mahesinā.
Lobhādīnaṁ pahānāni, dīpanāni visesato.

Suttāni ekato katvā, Itivuttapadakkharaṁ.
Dhammasaṅgāhakā therā, saṅgāyiṁsu mahesayo.

Itivuttakamicceva, nāmena vasino pure.
Yaṁ Khuddakanikāyasmiṁ, gambhīratthapadakkamaṁ.

Tassa gambhīrañāṇehi, ogāhetabbabhāvato.
Kiñcāpi dukkarā kātuṁ, atthasaṁvaṇṇanā mayā.

ခုဒ္ဒကနိကာယ

ဣတိဝုတ္တကဋ္ဌကထာ

နမော တဿ ဘဂဝတော အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ။

ဂန္ထာရမ္ဘကထာ

မဟာကာရုဏိကံ **နာထံ**၊ ဉေယျသာဂရပါရဂုံ။
ဝန္ဒေ နိပုဏဂမ္ဘီရ-ဝိစိတြနယဒေသနံ။

ဝိဇ္ဇာစရဏသမ္ပန္နာ၊ ယေန နိယျန္တိ လောကတော။
ဝန္ဒေ တမုတ္တမံ **ဓမ္မံ**၊ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓပူဇိတံ။

သီလာဒိဂုဏသမ္ပန္နော၊ ဌိတော မဂ္ဂဖလေသု ယော။
ဝန္ဒေ **အရိယသံဃံ** တံ၊ ပုညက္ခေတ္တံ အနုတ္တရံ။

ဝန္ဒနာဇနိတံ ပုညံ၊ ဣတိ ယံ ရတနတ္တယေ။
ဟတန္တရာယော သဗ္ဗတ္ထ၊ ဟုတွာဟံ တဿ တေဇသာ။

ဧကကာဒိပ္ပဘေဒေန၊ ဒေသိတာနိ မဟေသိနာ။
လောဘာဒီနံ ပဟာနာနိ၊ ဒီပနာနိ ဝိသေသတော။

သုတ္တာနိ ဧကတော ကတွာ၊ ဣတိဝုတ္တပဒက္ခရံ။
ဓမ္မသင်္ဂါဟကာ ထေရာ၊ သင်္ဂါယိံသု မဟေသယော။

ဣတိဝုတ္တကမိစ္စေဝ၊ နာမေန ဝသိနော ပုရေ။
ယံ ခုဒ္ဒကနိကာယသ္မိံ၊ ဂမ္ဘီရတ္ထပဒက္ကမံ။

တဿ ဂမ္ဘီရဉာဏေဟိ၊ ဩဂါဟေတဗ္ဗဘာဝတော။
ကိဉ္စာပိ ဒုက္ကရာ ကာတုံ၊ အတ္ထသံဝဏ္ဏနာ မယာ။

Sahasaṁvaṇṇanaṁ yasmā, dharate Satthu sāsanaṁ.
Pubbācariyasīhānaṁ, tiṭṭhateva vinicchayo.

Tasmā taṁ avalambitvā, ogāhetvāna pañcapi.
Nikāye upanissāya, Porāṇaṭṭhakathānayaṁ.

Nissitaṁ vācanāmaggaṁ, suvisuddhaṁ anākulaṁ.
Mahāvihāravāsīnaṁ, nipuṇatthavinicchayaṁ.

Punappunāgataṁ atthaṁ, vajjayitvāna sādhukaṁ.
Yathābalaṁ karissāmi, **Itivuttakavaṇṇanaṁ.**

Iti ākaṅkhamānassa, saddhammassa ciraṭṭhitiṁ.
Vibhajantassa tassatthaṁ, nisāmayatha sādhavoti.

Tattha **Itivuttakaṁ** nāma Ekakanipāto Dukanipāto Tikanipāto Catukkanipātoti catunipātasaṅgahaṁ. Tampi Vinayapiṭakaṁ Suttantapiṭakaṁ Abhidhammapiṭakanti tīsu piṭakesu Suttantapiṭakapariyāpannaṁ, Dīghanikāyo Majjhimanikāyo Saṁyuttanikāyo Aṅguttaranikāyo Khuddakanikāyoti pañcasu nikāyesu Khuddakanikāyapariyāpannaṁ, Suttaṁ Geyyaṁ Veyyākaraṇaṁ Gāthā Udānaṁ Itivuttakaṁ Jātakaṁ Abbhutadhammaṁ Vedallanti navasu sāsanaṅgesu Itivuttakaṅgabhūtaṁ,

"Dvāsīti[1] Buddhato gaṇhiṁ, dvesahassāni bhikkhuto.
Caturāsīti sahassāni, ye me dhammā pavattino"ti[2]—

evaṁ Dhammabhaṇḍāgārikena paṭiññātesu caturāsītiyā dhammakkhandhasahassesu katipayadhammakkhandhasaṅgahaṁ. Suttato Ekakanipāte tāva sattavīsati suttāni, Dukanipāte dvāvīsati, Tikanipāte paññāsa, Catukkanipāte terasāti dvādasādhikasuttasatasaṅgahaṁ. Tassa nipātesu Ekakanipāto ādi, vaggesu Pāṭibhogavaggo, suttesu Lobhasuttaṁ. Tassāpi "vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā"ti-ādikaṁ āyasmatā Ānandena paṭhamamahāsaṅgītikāle vuttaṁ nidānamādi. Sā panāyaṁ paṭhamamahāsaṅgīti Vinayapiṭake tantimāruḷhā eva. Yo panettha nidānakosallatthaṁ vattabbo

1. Dvāsītiṁ (Sī)   2. Khu 2. 347 piṭṭhe.

သဟသံဝဏ္ဏနံ ယသ္မာ၊ ဓရတေ သတ္ထု သာသနံ။
ပုဗ္ဗာစရိယသီဟာနံ၊ တိဋ္ဌတေဝ ဝိနိစ္ဆယော။

တသ္မာ တံ အဝလမ္ဗိတွာ၊ ဩဂါဟေတွာန ပဉ္စပိ။
နိကာယေ ဥပနိဿာယ၊ ပေါရာဏဋ္ဌကထာနယံ။

နိဿိတံ ဝါစနာမဂ္ဂံ၊ သုဝိသုဒ္ဓံ အနာကုလံ။
မဟာဝိဟာရဝါသီနံ၊ နိပုဏတ္ထဝိနိစ္ဆယံ။

ပုနပ္ပုနာဂတံ အတ္ထံ၊ ဝဇ္ဇယိတွာန သာဓုကံ။
ယထာဗလံ ကရိဿာမိ၊ **ဣတိဝုတ္တကဝဏ္ဏနံ**။

ဣတိ အာကင်္ခမာနဿ၊ သဒ္ဓမ္မဿ စိရဋ္ဌိတိံ။
ဝိဘဇန္တဿ တဿတ္ထံ၊ နိသာမယထ သာဓဝေါတိ။

တတ္ထ **ဣတိဝုတ္တကံ** နာမ ဧကကနိပါတော ဒုကနိပါတော တိကနိပါတော စတုက္ကနိပါတောတိ စတုနိပါတသင်္ဂဟံ။ တမ္ပိ ဝိနယပိဋကံ သုတ္တန္တပိဋကံ အဘိဓမ္မပိဋကန္တိ တီသု ပိဋကေသု သုတ္တန္တပိဋကပရိယာပန္နံ၊ ဒီဃနိကာယော မဇ္ဈိမနိကာယော သံယုတ္တနိကာယော အင်္ဂုတ္တရနိကာယော ခုဒ္ဒကနိကာယောတိ ပဉ္စသု နိကာယေသု ခုဒ္ဒကနိကာယပရိယာပန္နံ၊ သုတ္တံ ဂေယျံ ဝေယျာကရဏံ ဂါထာ ဥဒါနံ ဣတိဝုတ္တကံ ဇာတကံ အဗ္ဘုတဓမ္မံ ဝေဒလ္လန္တိ နဝသု သာသနင်္ဂေသု ဣတိဝုတ္တကင်္ဂဘူတံ၊

"ဒွါသီတိ[1] ဗုဒ္ဓတော ဂဏှိံ၊ ဒွေသဟဿာနိ ဘိက္ခုတော။
စတုရာသီတိ သဟဿာနိ၊ ယေ မေ ဓမ္မာ ပဝတ္တိနော"တိ[2]—

ဧဝံ ဓမ္မဘဏ္ဍာဂါရိကေန ပဋိညာတေသု စတုရာသီတိယာ ဓမ္မက္ခန္ဓသဟဿေသု ကတိပယဓမ္မက္ခန္ဓသင်္ဂဟံ။ သုတ္တတော ဧကကနိပါတေ တာဝ သတ္တဝီသတိ သုတ္တာနိ, ဒုကနိပါတေ ဒွါဝီသတိ, တိကနိပါတေ ပညာသ, စတုက္ကနိပါတေ တေရသာတိ ဒွါဒသာဓိကသုတ္တသတသင်္ဂဟံ။ တဿ နိပါတေသု ဧကကနိပါတော အာဒိ၊ ဝဂ္ဂေသု ပါဋိဘောဂဝဂ္ဂေါ၊ သုတ္တေသု လောဘသုတ္တံ။ တဿာပိ "ဝုတ္တံ ဟေတံ ဘဂဝတာ"တိအာဒိကံ အာယသ္မတာ အာနန္ဒေန ပဌမမဟာသင်္ဂီတိကာလေ ဝုတ္တံ နိဒါနမာဒိ။ သာ ပနာယံ ပဌမမဟာသင်္ဂီတိ ဝိနယပိဋကေ တန္တိမာရုဠှာ ဧဝ။ ယော ပနေတ္ထ နိဒါနကောသလ္လတ္ထံ ဝတ္တဗ္ဗော

၁-ဒွါသီတိံ (သီ)   ၂-ခု ၂-၃၄၇-ပိဋ္ဌေ။

kathāmaggo, sopi Sumaṅgalavilāsiniyā **Dīghanikāyaṭṭhakathāya** vitthārato vuttoyevāti tattha vuttanayeneva veditabbo.

Nidānavaṇṇanā

Yaṁ panetaṁ "vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā"ti-ādikaṁ nidānaṁ, "ekadhammaṁ bhikkhave pajahathā"ti-ādikaṁ suttaṁ, tattha **vuttaṁ Bhagavatā**ti-ādīni nāmapadāni. **Itī**ti nipātapadaṁ. **Pajahathā**ti ettha pa-iti upasaggapadaṁ, jahathā-ti ākhyātapadaṁ. Iminā nayena sabbattha padavibhāgo veditabbo.

Atthato pana **vutta**saddo tāva sa-upasaggo anupasaggo ca vapane vāpasamakaraṇe kesohāraṇe jīvitavuttiyaṁ pavuttabhāve[1] pāvacanabhāvena pavattite ajjhene kathaneti evamādīsu dissati. Tathā hesa—

"Gāvo tassa pajāyanti, khette vuttaṁ virūhati.
Vuttānaṁ[2] phalamasnāti, yo mittānaṁ na dubbhatī"ti—

ādīsu[3] vapane āgato. "No ca kho paṭivuttan"ti-ādīsu[4] aṭṭhadantakādīhi vāpasamakaraṇe. "Kāpaṭiko māṇavo daharo vuttasiro"ti-ādīsu[5] kesohāraṇe. "Pannalomo paradattavutto[6] migabhūtena cetasā viharatī"ti-ādīsu[7] jīvitavuttiyaṁ. "Seyyathāpi nāma paṇḍupalāso bandhanā pavutto abhabbo haritatthāyā"ti-ādīsu[8] bandhanato pavuttabhāve. "Yesamidaṁ etarahi brāhmaṇā porāṇaṁ mantapadaṁ gītaṁ pavuttaṁ samihitan"ti-ādīsu[9] pāvacanabhāvena pavattite. Lokepana "vutto gaṇo[10] vutto pārāyano"ti-ādīsu ajjhene. "Vuttaṁ kho panetaṁ Bhagavatā dhammadāyādā me bhikkhave bhavatha, mā āmisadāyādā"ti-ādīsu[11] kathane. Idhāpi kathane daṭṭhabbo. Tasmā **vuttaṁ** kathitaṁ bhāsitanti attho.

1. Pamuttabhāve (Sī, Syā) 2. Puttānaṁ (Sī) 3. Khu 6. 150 piṭṭhe Jātake.
4. Vi 1. 191 piṭṭhe. 5. Ma 2. 380 piṭṭhe. 6. Paradavutto (Sī, Syā)
7. Vi 4. 340 piṭṭhe. 8. Vi 1. 58; Vi 2. 281; Vi 3. 134 piṭṭhesu.
9. Dī 1. 97 piṭṭhe. 10. Guṇo (Sī, Syā) 11. Ma 1. 16 piṭṭhe.

ကထာမဂ္ဂေါ၊ သောပိ သုမင်္ဂလဝိလာသိနိယာ **ဒီဃနိကာယဋ္ဌကထာယ** ဝိတ္ထာရတော ဝုတ္တောယေဝါတိ တတ္ထ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။

နိဒါနဝဏ္ဏနာ

ယံ ပနေတံ "ဝုတ္တံ ဟေတံ ဘဂဝတာ"တိအာဒိကံ နိဒါနံ, "ဧကဓမ္မံ ဘိက္ခဝေ ပဇဟထာ"တိအာဒိကံ သုတ္တံ၊ တတ္ထ **ဝုတ္တံ ဘဂဝတာ**တိအာဒီနိ နာမပဒါနိ။ **ဣတီ**တိ နိပါတပဒံ။ **ပဇဟထာ**တိ ဧတ္ထ ပ-ဣတိ ဥပသဂ္ဂပဒံ၊ ဇဟထာ-တိ အာချာတပဒံ။ ဣမိနာ နယေန သဗ္ဗတ္ထ ပဒဝိဘာဂေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။

အတ္ထတော ပန **ဝုတ္တ**သဒ္ဒေါ တာဝ သဥပသဂ္ဂေါ အနုပသဂ္ဂေါ စ ဝပနေ ဝါပသမကရဏေ ကေသောဟာရဏေ ဇီဝိတဝုတ္တိယံ ပဝုတ္တဘာဝေ[၁] ပါဝစနဘာဝေန ပဝတ္တိတေ အဇ္ဈေနေ ကထနေတိ ဧဝမာဒီသု ဒိဿတိ။ တထာ ဟေသ—

"ဂါဝေါ တဿ ပဇာယန္တိ၊ ခေတ္တေ ဝုတ္တံ ဝိရူဟတိ။
ဝုတ္တာနံ[၂] ဖလမသ္နာတိ၊ ယော မိတ္တာနံ န ဒုဗ္ဘတီ"တိ—

အာဒီသု[၃] ဝပနေ အာဂတော။ "နော စ ခေါ ပဋိဝုတ္တ"န္တိအာဒီသု[၄] အဋ္ဌဒန္တကာဒီဟိ ဝါပသမကရဏေ။ "ကာပဋိကော မာဏဝေါ ဒဟရော ဝုတ္တသိရော"တိအာဒီသု[၅] ကေသောဟာရဏေ။ "ပန္နလောမော ပရဒတ္တဝုတ္တော[၆] မိဂဘူတေန စေတသာ ဝိဟရတီ"တိအာဒီသု[၇] ဇီဝိတဝုတ္တိယံ။ "သေယျထာပိ နာမ ပဏ္ဍုပလာသော ဗန္ဓနာ ပဝုတ္တော အဘဗ္ဗော ဟရိတတ္ထာယာ"တိအာဒီသု[၈] ဗန္ဓနတော ပဝုတ္တဘာဝေ။ "ယေသမိဒံ ဧတရဟိ ဗြာဟ္မဏာ ပေါရာဏံ မန္တပဒံ ဂီတံ ပဝုတ္တံ သမိဟိတ"န္တိအာဒီသု[၉] ပါဝစနဘာဝေန ပဝတ္တိတေ။ လောကေ ပန "ဝုတ္တော ဂဏော[၁၀] ဝုတ္တော ပါရာယနော"တိအာဒီသု အဇ္ဈေနေ။ "ဝုတ္တံ ခေါ ပနေတံ ဘဂဝတာ ဓမ္မဒါယာဒါ မေ ဘိက္ခဝေ ဘဝထ၊ မာ အာမိသဒါယာဒါ"တိအာဒီသု[၁၁] ကထနေ။ ဣဓာပိ ကထနေ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ တသ္မာ **ဝုတ္တံ** ကထိတံ ဘာသိတန္တိ အတ္ထော။

၁-ပမုတ္တဘာဝေ (သီ၊ သျာ) ၂-ပုတ္တာနံ (သီ) ၃-ခု ၆-၁၅၀-ပိဋ္ဌေ ဇာတကေ။
၄-ဝိ ၁-၁၉၁-ပိဋ္ဌေ။ ၅-မ ၂-၃၈၀-ပိဋ္ဌေ။ ၆-ပရဒဝုတ္တော (သီ၊ သျာ)
၇-ဝိ ၄-၃၄၀-ပိဋ္ဌေ။ ၈-ဝိ ၁-၅၈၊ ဝိ ၂-၂၈၁၊ ဝိ ၃-၁၃၄-ပိဋ္ဌေသု။ ၉-ဒီ ၁-၉၇-ပိဋ္ဌေ။
၁၀-ဂုဏော (သီ၊ သျာ) ၁၁-မ ၁-၁၆-ပိဋ္ဌေ။

Dutiyo pana **vutta**saddo vacane ciṇṇabhāve ca veditabbo. **Hi**-iti jātu vibyattanti etasmiṁ atthe nipāto. So idāni vuccamānasuttassa Bhagavato vibyattaṁ bhāsitabhāvaṁ[1] joteti. Vācakasaddasannidhāne[2] hi payuttā nipātā tehi vattabbamatthaṁ jotenti. **Etan**ti ayaṁ etasaddo—

"Yo ca Buddhañca dhammañca, saṁghañca saraṇaṁ gato.
Cattāri ariyasaccāni, sammappaññāya passati.

Dukkhaṁ dukkhasamuppādaṁ, dukkhassa ca atikkamaṁ.
Ariyañcaṭṭhaṅgikaṁ maggaṁ, dukkhūpasamagāminaṁ.

Etaṁ kho saraṇaṁ khemaṁ, etaṁ saraṇamuttamaṁ.
Etaṁ saraṇamāgamma, sabbadukkhā pamuccatī"ti—

ādīsu[3] yathāvutte āsannapaccakkhe āgato. "Appamattakaṁ kho panetaṁ bhikkhave oramattakaṁ sīlamattakaṁ, yena puthujjano Tathāgatassa vaṇṇaṁ vadamāno vadeyyā"ti-ādīsu[4] pana vakkhamāne āsannapaccakkhe. Idhāpi vakkhamāneyeva daṭṭhabbo. Saṅgāyanavasena vakkhamānaṁ hi suttaṁ Dhammabhaṇḍāgārikena buddhiyaṁ[5] ṭhapetvā tadā "etan"ti vuttaṁ.

Bhagavatāti ettha Bhagavāti garuvacanaṁ. Garuṁ hi loke Bhagavāti vadanti, Tathāgato ca sabbaguṇavisiṭṭhatāya sattānaṁ garu, tasmā Bhagavāti veditabbo. Porāṇehipi vuttaṁ—

"Bhagavāti vacanaṁ seṭṭhaṁ, Bhagavāti vacanamuttamaṁ.
Garu gāravayutto so, Bhagavā tena vuccatī"ti.

Seṭṭhavācakaṁ hi vacanaṁ seṭṭhaguṇasahacaraṇato seṭṭhanti vuttaṁ. Atha vā vuccatīti vacanaṁ, attho. Tasmā **Bhagavāti vacanaṁ seṭṭhan**ti Bhagavāti iminā vacanena vacanīyo yo attho, so seṭṭhoti attho. **Bhagavāti vacanamuttaman**ti etthāpi eseva nayo. **Gāravayutto**ti garubhāvayutto garuguṇayogato, garukaraṇaṁ vā sātisayaṁ arahatīti gāravayutto, gāravārahoti attho. Evaṁ guṇavisiṭṭhasattuttamagarugāravādhivacanametaṁ yadidaṁ Bhagavāti. Apica—

1. Byattabhāsitabhāvaṁ (Sī) 2. Vācakasaddasanniṭṭhāne (Sī)
3. Khu 1. 42 piṭṭhe. 4. Dī 1. 3 piṭṭhe. 5. Vuḍḍhiyaṁ (Syā)

ဒုတိယော ပန **ဝုတ္တ**သဒ္ဒေါ ဝစနေ ဆိန္နဘာဝေ စ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ဟိ**-ဣတိ ဇာတု ဝိဗျတ္တန္တိ ဧတသ္မိံ အတ္ထေ နိပါတော။ သော ဣဒါနိ ဝုစ္စမာနသုတ္တဿ ဘဂဝတော ဝိဗျတ္တံ ဘာသိတဘာဝံ[၁] ဇောတေတိ။ ဝါစကသဒ္ဒသန္နိဓာနေ[၂] ဟိ ပယုတ္တာ နိပါတာ တေဟိ ဝတ္တဗ္ဗမတ္ထံ ဇောတေန္တိ။ **ဧတ**န္တိ အယံ ဧတသဒ္ဒေါ—

"ယော စ ဗုဒ္ဓဉ္စ ဓမ္မဉ္စ၊ သံဃဉ္စ သရဏံ ဂတော။
စတ္တာရိ အရိယသစ္စာနိ၊ သမ္မပ္ပညာယ ပဿတိ။

ဒုက္ခံ ဒုက္ခသမုပ္ပါဒံ၊ ဒုက္ခဿ စ အတိက္ကမံ။
အရိယဉ္စဋ္ဌင်္ဂိကံ မဂ္ဂံ၊ ဒုက္ခူပသမဂါမိနံ။

ဧတံ ခေါ သရဏံ ခေမံ၊ ဧတံ သရဏမုတ္တမံ။
ဧတံ သရဏမာဂမ္မ၊ သဗ္ဗဒုက္ခာ ပမုစ္စတီ"တိ—

အာဒီသု[၃] ယထာဝုတ္တေ အာသန္နပစ္စက္ခေ အာဂတော။ "အပ္ပမတ္တကံ ခေါ ပနေတံ ဘိက္ခဝေ ဩရမတ္တကံ သီလမတ္တကံ၊ ယေန ပုထုဇ္ဇနော တထာဂတဿ ဝဏ္ဏံ ဝဒမာနော ဝဒေယျာ"တိအာဒီသု[၄] ပန ဝက္ခမာနေ အာသန္နပစ္စက္ခေ။ ဣဓာပိ ဝက္ခမာနေယေဝ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ သင်္ဂါယနဝသေန ဝက္ခမာနံ ဟိ သုတ္တံ ဓမ္မဘဏ္ဍာဂါရိကေန ဗုဒ္ဓိယံ[၅] ဌပေတွာ တဒါ "ဧတ"န္တိ ဝုတ္တံ။

ဘဂဝတာတိ ဧတ္ထ ဘဂဝါတိ ဂရုဝစနံ။ ဂရုံ ဟိ လောကေ ဘဂဝါတိ ဝဒန္တိ၊ တထာဂတော စ သဗ္ဗဂုဏဝိသိဋ္ဌတာယ သတ္တာနံ ဂရု၊ တသ္မာ ဘဂဝါတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ပေါရာဏေဟိပိ ဝုတ္တံ—

"ဘဂဝါတိ ဝစနံ သေဋ္ဌံ၊ ဘဂဝါတိ ဝစနမုတ္တမံ။
ဂရု ဂါရဝယုတ္တော သော၊ ဘဂဝါ တေန ဝုစ္စတီ"တိ။

သေဋ္ဌဝါစကံ ဟိ ဝစနံ သေဋ္ဌဂုဏသဟစရဏတော သေဋ္ဌန္တိ ဝုတ္တံ။ အထ ဝါ ဝုစ္စတီတိ ဝစနံ၊ အတ္ထော။ တသ္မာ **ဘဂဝါတိ ဝစနံ သေဋ္ဌ**န္တိ ဘဂဝါတိ ဣမိနာ ဝစနေန ဝစနီယော ယော အတ္ထော၊ သော သေဋ္ဌောတိ အတ္ထော။ **ဘဂဝါတိ ဝစနမုတ္တမ**န္တိ ဧတ္ထာပိ ဧသေဝ နယော။ **ဂါရဝယုတ္တော**တိ ဂရုဘာဝယုတ္တော ဂရုဂုဏယောဂတော၊ ဂရုကရဏံ ဝါ သာတိသယံ အရဟတီတိ ဂါရဝယုတ္တော၊ ဂါရဝါရဟောတိ အတ္ထော။ ဧဝံ ဂုဏဝိသိဋ္ဌသတ္တုတ္တမဂရုဂါရဝါဓိဝစနမေတံ ယဒိဒံ ဘဂဝါတိ။ အပိစ—

၁-ဗျတ္တဘာသိတဘာဝံ (သီ) ၂-ဝါစကသဒ္ဒသန္နိဋ္ဌာနေ (သီ) ၃-ခု ၁-၄၂-ပိဋ္ဌေ။
၄-ဒီ ၁-၃-ပိဋ္ဌေ။ ၅-ဝုဍ္ဎိယံ (သျာ)

“Bhagī bhajī bhāgī vibhattavā iti,
Akāsi bhagganti garūti Bhāgyavā.
Bahūhi ñāyehi subhāvitattano,
Bhavantago so Bhagavāti vuccatī”ti—

niddese[1] āgatanayena,

“Bhāgyavā Bhaggavā yutto, bhagehi ca vibhattavā.
Bhattavā vantagamano, bhavesu Bhagavā tato”ti—

imissā gāthāya ca vasena Bhagavāti padassa attho vattabbo. So panāyaṁ attho sabbākārena visuddhimagge Buddhānussatiniddese vuttoti tattha vuttanayeneva veditabbo.

Aparo nayo—bhāgavāti Bhagavā, bhatavāti Bhagavā, bhāge vanīti Bhagavā, bhage vanīti Bhagavā, bhattavāti Bhagavā, bhage vamīti Bhagavā, bhāge vamīti Bhagavā.

Bhāgavā bhatavā bhāge, bhage ca vani bhattavā.
Bhage vami tathā bhāge, vamīti Bhagavā Jino.

Tattha kathaṁ **bhāgavāti Bhagavā**? Ye te sīlādayo dhammakkhandhā guṇakoṭṭhāsā, te anaññasādhāraṇā niratisayā Tathāgatassa atthi upalabbhanti. Tathā hissa sīlaṁ samādhi paññā vimutti vimuttiñāṇadassanaṁ, hirī ottappaṁ, saddhā vīriyaṁ, sati sampajaññaṁ, sīlavisuddhi diṭṭhivisuddhi, samatho vipassanā, tīṇi kusalamūlāni, tīṇi sucaritāni, tayo sammāvitakkā, tisso anavajjasaññā, tisso dhātuyo, cattāro satipaṭṭhānā, cattāro sammappadhānā, cattāro iddhipādā, cattāro ariyamaggā, cattāri ariyaphalāni, catasso paṭisambhidā, catuyoniparicchedakañāṇāni, cattāro ariyavaṁsā, cattāri vesārajjañāṇāni, pañca padhāniyaṅgāni, pañcaṅgiko sammāsamādhi, pañcañāṇiko sammāsamādhi, pañcindriyāni, pañca balāni, pañca nissaraṇīyā dhātuyo, pañca vimuttāyatanañāṇāni, pañca vimuttiparipācanīyā saññā, cha anussatiṭṭhānāni, cha gāravā, cha nissāraṇīyā dhātuyo, cha satatavihārā, cha anuttariyāni, cha nibbedha

1. Khu 7. 162 piṭṭhe Mahāniddese.

“ဘဂီ ဘဇီ ဘာဂီ ဝိဘတ္တဝါ ဣတိ၊
အကာသိ ဘဂ္ဂန္တိ ဂရူတိ ဘာဂျဝါ။
ဗဟူဟိ ဉာယေဟိ သုဘာဝိတတ္တနော၊
ဘဝန္တဂေါ သော ဘဂဝါတိ ဝုစ္စတီ”တိ—

နိဒ္ဒေသေ[၁] အာဂတနယေန,

“ဘာဂျဝါ ဘဂ္ဂဝါ ယုတ္တော၊ ဘဂေဟိ စ ဝိဘတ္တဝါ။
ဘတ္တဝါ ဝန္တဂမနော၊ ဘဝေသု ဘဂဝါ တတော”တိ—

ဣမိဿာ ဂါထာယ စ ဝသေန ဘဂဝါတိ ပဒဿ အတ္ထော ဝတ္တဗ္ဗော။ သော ပနာယံ အတ္ထော သဗ္ဗာကာရေန ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ဗုဒ္ဓါနုဿတိနိဒ္ဒေသေ ဝုတ္တောတိ တတ္ထ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။

အပရော နယော—ဘာဂဝါတိ ဘဂဝါ၊ ဘတဝါတိ ဘဂဝါ၊ ဘာဂေ ဝနီတိ ဘဂဝါ၊ ဘဂေ ဝနီတိ ဘဂဝါ၊ ဘတ္တဝါတိ ဘဂဝါ၊ ဘဂေ ဝမီတိ ဘဂဝါ၊ ဘာဂေ ဝမီတိ ဘဂဝါ။

ဘာဂဝါ ဘတဝါ ဘာဂေ၊ ဘဂေ စ ဝနိ ဘတ္တဝါ။
ဘဂေ ဝမိ တထာ ဘာဂေ၊ ဝမီတိ ဘဂဝါ ဇိနော။

တတ္ထ ကထံ **ဘာဂဝါတိ ဘဂဝါ**? ယေ တေ သီလာဒယော ဓမ္မက္ခန္ဓာ ဂုဏကောဋ္ဌာသာ၊ တေ အနညသာဓာရဏာ နိရတိသယာ တထာဂတဿ အတ္ထိ ဥပလဗ္ဘန္တိ။ တထာ ဟိဿ သီလံ သမာဓိ ပညာ ဝိမုတ္တိ ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနံ၊ ဟိရီ ဩတ္တပ္ပံ၊ သဒ္ဓါ ဝီရိယံ၊ သတိ သမ္ပဇညံ၊ သီလဝိသုဒ္ဓိ ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိ၊ သမထော ဝိပဿနာ၊ တီဏိ ကုသလမူလာနိ၊ တီဏိ သုစရိတာနိ၊ တယော သမ္မာဝိတက္ကာ တိဿော အနဝဇ္ဇသညာ၊ တိဿော ဓာတုယော၊ စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနာ၊ စတ္တာရော သမ္မပ္ပဓာနာ၊ စတ္တာရော ဣဒ္ဓိပါဒါ၊ စတ္တာရော အရိယမဂ္ဂါ၊ စတ္တာရိ အရိယဖလာနိ၊ စတဿော ပဋိသမ္ဘိဒါ၊ စတုယောနိပရိစ္ဆေဒကဉာဏာနိ၊ စတ္တာရော အရိယဝံသာ၊ စတ္တာရိ ဝေသာရဇ္ဇဉာဏာနိ၊ ပဉ္စ ပဓာနိယင်္ဂါနိ၊ ပဉ္စင်္ဂိကော သမ္မာသမာဓိ၊ ပဉ္စဉာဏိကော သမ္မာသမာဓိ၊ ပဉ္စိန္ဒြိယာနိ၊ ဗလာနိ၊ ပဉ္စ နိဿရဏီယာ ဓာတုယော၊ ပဉ္စ ဝိမုတ္တာယတနဉာဏာနိ၊ ပဉ္စ ဝိမုတ္တိပရိပါစနီယာ သညာ၊ ဆ အနုဿတိဋ္ဌာနာနိ၊ ဆ ဂါရဝါ၊ ဆ နိဿာရဏီယာ ဓာတုယော၊ ဆ သတတဝိဟာရာ၊ ဆ အနုတ္တရိယာနိ၊ ဆ နိဗ္ဗေဓ-

၁-ခု ၇-၁၆၂-ပိဋ္ဌေ မဟာနိဒ္ဒေသေ။

bhāgiyā saññā, cha abhiññā, cha asādhāraṇañāṇāni, satta aparihāniyā dhammā, satta ariyadhanāni, satta bojjhaṅgā, satta sappurisadhammā, satta nijjaravatthūni, satta saññā, sattadakkhiṇeyyapuggaladesanā, sattakhīṇāsavabaladesanā, aṭṭhapaññāpaṭilābhahetudesanā, aṭṭha sammattāni, aṭṭhalokadhammātikkamo, aṭṭha ārambhavatthūni, aṭṭha-akkhaṇadesanā, aṭṭha mahāpurisavitakkā, aṭṭha-abhibhāyatanadesanā, aṭṭha vimokkhā, nava yonisomanasikāramūlakā dhammā, nava pārisuddhipadhāniyaṅgāni, nava sattāvāsadesanā, nava āghātappaṭivinayā, nava saññā, nava nānattā, nava anupubbavihārā, dasa nāthakaraṇā dhammā, dasa kasiṇāyatanāni, dasa kusalakammapathā, dasa sammattāni, dasa ariyavāsā, dasa asekkhā dhammā, dasa Tathāgatabalāni, ekādasa mettānisaṁsā, dvādasa dhammacakkākārā, terasa dhutaguṇā, cuddasa Buddhañāṇāni, pañcadasa vimuttiparipācanīyā dhammā, soḷasavidhā ānāpānassati, soḷasa aparantapanīyā[1] dhammā, aṭṭhārasa Buddhadhammā, ekūnavīsati paccavekkhaṇañāṇāni, catucattālīsa ñāṇavatthūni, paññāsa udayabbayañāṇāni, paropaṇṇāsa kusaladhammā, sattasattati ñāṇavatthūni, catuvīsatikoṭisatasahassasamāpattisañcārimahāvajirañāṇaṁ, anantanayasamantapaṭṭhānapavicayapaccavekkhaṇadesanāñāṇāni, tathā anantāsu lokadhātūsu anantānaṁ sattānaṁ āsayādivibhāvanañāṇāni cāti evamādayo anantā aparimāṇabhedā anaññasādhāraṇā niratisayā guṇabhāgā guṇakoṭṭhāsā vijjanti upalabbhanti, tasmā yathāvuttavibhāgā guṇabhāgā assa atthīti bhāgavāti vattabbe ākārassa rassattaṁ katvā "Bhagavā"ti vutto. Evaṁ tāva bhāgavāti Bhagavā.

Yasmā sīlādayo sabbe, guṇabhāgā asesato.
Vijjanti Sugate tasmā, Bhagavāti pavuccati.

Kathaṁ **bhatavāti Bhagavā**? Ye te sabbalokahitāya ussukkamāpannehi manussattādike aṭṭha dhamme samodhānetvā sammāsambodhiyā katamahābhinīhārehi mahābodhisattehi paripūretabbā dānapāramī, sīla, nekkhamma, paññā, vīriya, khanti, sacca, adhiṭṭhāna, mettā, upekkhāpāramīti dasa pāramiyo dasa upapāramiyo dasa paramatthapāramiyoti

1. Sattarasa aparantapanīyā (Sī), soḷasa atapanīyā (Ka)

ဘာဂိယာ သညာ၊ ဆ အဘိညာ၊ ဆ အသာဓာရဏဉာဏာနိ၊ သတ္တ အပရိဟာနိယာ ဓမ္မာ၊ သတ္တ အရိယဓနာနိ၊ သတ္တ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ၊ သတ္တ သပ္ပုရိသဓမ္မာ၊ သတ္တ နိဇ္ဇရဝတ္ထူနိ၊ သတ္တ သညာ၊ သတ္တဒက္ခိဏေယျပုဂ္ဂလဒေသနာ၊ သတ္တခီဏာသဝဗလဒေသနာ၊ အဋ္ဌပညာပဋိလာဘဟေတုဒေသနာ၊ အဋ္ဌ သမ္မတ္တာနိ၊ အဋ္ဌလောကဓမ္မာတိက္ကမော၊ အဋ္ဌ အာရမ္ဘဝတ္ထူနိ၊ အဋ္ဌအက္ခဏဒေသနာ၊ အဋ္ဌ မဟာပုရိသဝိတက္ကာ၊ အဋ္ဌအဘိဘာယတနဒေသနာ၊ အဋ္ဌ ဝိမောက္ခာ၊ နဝ ယောနိသောမနသိကာရမူလကာ ဓမ္မာ၊ နဝ ပါရိသုဒ္ဓိပဓာနိယင်္ဂါနိ၊ နဝသတ္တာဝါသဒေသနာ၊ နဝ အာဃာတပ္ပဋိဝိနယာ၊ နဝ သညာ၊ နဝ နာနတ္တာ၊ နဝ အနုပုဗ္ဗဝိဟာရာ၊ ဒသ နာထကရဏာ ဓမ္မာ၊ ဒသ ကသိဏာယတနာနိ၊ ဒသ ကုသလကမ္မပထာ၊ ဒသ သမ္မတ္တာနိ၊ ဒသ အရိယဝါသာ၊ ဒသ အသေက္ခာ ဓမ္မာ၊ ဒသ တထာဂတဗလာနိ၊ ဧကာဒသ မေတ္တာနိသံသာ၊ ဒွါဒသ ဓမ္မစက္ကာကာရာ၊ တေရသ ဓုတဂုဏာ၊ စုဒ္ဒသ ဗုဒ္ဓဉာဏာနိ၊ ပဉ္စဒသ ဝိမုတ္တိပရိပါစနီယာ ဓမ္မာ၊ သောဠသဝိဓာ အာနာပါနဿတိ၊ သောဠသ အပရန္တပနီယာ[1] ဓမ္မာ၊ အဋ္ဌာရသ ဗုဒ္ဓဓမ္မာ၊ ဧကူနဝီသတိ ပစ္စဝေက္ခဏဉာဏာနိ၊ စတုစတ္တာလီသ ဉာဏဝတ္ထူနိ၊ ပညာသ ဥဒယဗ္ဗယဉာဏာနိ၊ ပရောပဏ္ဏာသ ကုသလဓမ္မာ၊ သတ္တသတ္တတိ ဉာဏဝတ္ထူနိ၊ စတုဝီသတိကောဋိသတသဟဿသမာပတ္တိသဉ္စာရိမဟာဝဇိရဉာဏံ၊ အနန္တနယသမန္တပဋ္ဌာနပဝိစယပစ္စဝေက္ခဏဒေသနာဉာဏာနိ၊ တထာ အနန္တာသု လောကဓာတူသု အနန္တာနံ သတ္တာနံ အာသယာဒိဝိဘာဝနဉာဏာနိ စာတိ ဧဝမာဒယော အနန္တာ အပရိမာဏဘေဒါ အနညသာဓာရဏာ နိရတိသယာ ဂုဏဘာဂါ ဂုဏကောဋ္ဌာသာ ဝိဇ္ဇန္တိ ဥပလဗ္ဘန္တိ၊ တသ္မာ ယထာဝုတ္တဝိဘာဂါ ဂုဏဘာဂါ အဿ အတ္ထီတိ ဘာဂဝါတိ ဝတ္တဗ္ဗေ အာကာရဿ ရဿတ္တံ ကတွာ "ဘဂဝါ"တိ ဝုတ္တော။ ဧဝံ တာဝ ဘာဂဝါတိ ဘဂဝါ။

ယသ္မာ သီလာဒယော သဗ္ဗေ၊ ဂုဏဘာဂါ အသေသတော။
ဝိဇ္ဇန္တိ သုဂတေ တသ္မာ၊ ဘဂဝါတိ ပဝုစ္စတိ။

ကထံ **ဘတဝါတိ ဘဂဝါ**? ယေ တေ သဗ္ဗလောကဟိတာယ ဥဿုက္ကမာပန္နေဟိ မနုဿတ္တာဒိကေ အဋ္ဌ ဓမ္မေ သမောဓာနေတွာ သမ္မာသမ္ဗောဓိယာ ကတမဟာဘိနီဟာရေဟိ မဟာဗောဓိသတ္တေဟိ ပရိပူရေတဗ္ဗာ ဒါနပါရမီ, သီလ၊ နေက္ခမ္မ၊ ပညာ၊ ဝီရိယ၊ ခန္တိ၊ သစ္စ၊ အဓိဋ္ဌာန၊ မေတ္တာ၊ ဥပေက္ခာပါရမီတိ ဒသ ပါရမိယော ဒသ ဥပပါရမိယော ဒသ ပရမတ္ထပါရမိယောတိ

၁-သတ္တရသ အပရန္တပနီယာ (သီ)၊ သောဠသ အတပနီယာ (က)

samatiṁsa pāramiyo, dānādīni cattāri saṅgahavatthūni, cattāri adhiṭṭhānāni, attapariccāgo, nayana, dhana, rajja, puttadārapariccāgoti pañca mahāpariccāgā, pubbayogo pubbacariyā dhammakkhānaṁ lokatthacariyā ñātatthacariyā Buddhatthacariyāti evamādayo saṅkhepato vā puññasambhārañāṇasambhārā Buddhakaradhammā, te mahābhinīhārato paṭṭhāya kappānaṁ satasahassādhikāni cattāri asaṅkhyeyyāni yathā hānabhāgiyā saṁkilesabhāgiyā ṭhitibhāgiyā vā na honti, atha kho uttaruttari visesabhāgiyāva honti, evaṁ sakkaccaṁ nirantaraṁ anavasesato bhatā sambhatā assa atthīti bhatavāti Bhagavā niruttinayena takārassa gakāraṁ katvā. Atha vā bhatavāti teyeva yathāvutte Buddhakaradhamme vuttanayena bharisambhari paripūresīti attho. Evampi bhatavāti Bhagavā.

Yasmā sambodhiyā[1] sabbe, dānapārami-ādike.
Sambhāre bhatavā nātho, tasmāpi Bhagavā mato.

Kathaṁ **bhāge vanīti Bhagavā**? Ye te catuvīsatikoṭisatasahassasaṅkhā devasikaṁ vaḷañjanakasamāpattibhāgā, te anavasesato lokahitatthaṁ attano diṭṭhadhammasukhavihāratthañca niccakappaṁ vani bhaji sevi bahulamakāsīti bhāge vanīti Bhagavā. Atha vā abhiññeyyesu dhammesu kusalādīsu khandhādīsu ca ye te pariññeyyādivasena saṅkhepato vā catubbidhā abhisamayabhāgā, vitthārato pana "cakkhu pariññeyyaṁ -pa- jarāmaraṇaṁ pariññeyyan"ti-ādinā[2] aneke pariññeyyabhāgā, "cakkhussa samudayo pahātabbo -pa- jarāmaraṇassa samudayo pahātabbo"ti-ādinā pahātabbabhāgā, "cakkhussa nirodho sacchikātabbo -pa- jarāmaraṇassa nirodho sacchikātabbo"ti-ādinā sacchikātabbabhāgā, "cakkhu nirodhagāminī paṭipadā bhāvetabbā -pa- cattāro satipaṭṭhānā bhāvetabbā"ti-ādinā ca anekabhedā bhāvetabbabhāgā ca dhammā, te sabbe vani bhaji yathārahaṁ gocarabhāvanāsevanānaṁ vasena sevi. Evampi bhāge vanīti Bhagavā. Atha vā ye ime sīlādayo dhammakkhandhā sāvakehi sādhāraṇā guṇakoṭṭhāsā guṇabhāgā, kinti nu kho te veneyyasantānesu patiṭṭhapeyyanti[3] mahākaruṇāya vani abhipatthayi.

1. Sammāsambodhiyā (Syā) 2. Khu 9. 23 piṭṭhe. 3. Patiṭṭhaheyyunti (Syā)

သမတိံသ ပါရမိယော၊ ဒါနာဒီနိ စတ္တာရိ သင်္ဂဟဝတ္ထူနိ၊ စတ္တာရိ အဓိဋ္ဌာနာနိ၊ အတ္တပရိစ္စာဂေါ, နယန၊ ဓန၊ ရဇ္ဇ၊ ပုတ္တဒါရပရိစ္စာဂေါတိ ပဉ္စ မဟာပရိစ္စာဂါ၊ ပုဗ္ဗယောဂေါ ပုဗ္ဗစရိယာ ဓမ္မက္ခာနံ လောကတ္ထစရိယာ ဉာတတ္ထစရိယာ ဗုဒ္ဓတ္ထစရိယာတိ ဧဝမာဒယော သင်္ခေပတော ဝါ ပုညသမ္ဘာရဉာဏသမ္ဘာရာ ဗုဒ္ဓကရဓမ္မာ၊ တေ မဟာဘိနီဟာရတော ပဋ္ဌာယ ကပ္ပါနံ သတသဟဿာဓိကာနိ စတ္တာရိ အသင်္ချေယျာနိ ယထာ ဟာနဘာဂိယာ သံကိလေသဘာဂိယာ ဌိတိဘာဂိယာ ဝါ န ဟောန္တိ၊ အထ ခေါ ဥတ္တရုတ္တရိ ဝိသေသဘာဂိယာဝ ဟောန္တိ၊ ဧဝံ သက္ကစ္စံ နိရန္တရံ အနဝသေသတော ဘတာ သမ္ဘတာ အဿ အတ္ထီတိ ဘတဝါတိ ဘဂဝါ နိရုတ္တိနယေန တကာရဿ ဂကာရံ ကတွာ။ အထ ဝါ ဘတဝါတိ တေယေဝ ယထာဝုတ္တေ ဗုဒ္ဓကရဓမ္မေ ဝုတ္တနယေန ဘရိ သမ္ဘရိ ပရိပူရေသီတိ အတ္ထော။ ဧဝမ္ပိ ဘတဝါတိ ဘဂဝါ။

ယသ္မာ သမ္ဗောဓိယာ[1] သဗ္ဗေ၊ ဒါနပါရမိအာဒိကေ။
သမ္ဘာရေ ဘတဝါ နာထော၊ တသ္မာပိ ဘဂဝါ မတော။

ကထံ **ဘာဂေ ဝနီတိ ဘဂဝါ**? ယေ တေ စတုဝီသတိကောဋိသတသဟဿသင်္ခါ ဒေဝသိကံ ဝဠဉ္ဇနကသမာပတ္တိဘာဂါ၊ တေ အနဝသေသတော လောကဟိတတ္ထံ အတ္တနော ဒိဋ္ဌဓမ္မသုခဝိဟာရတ္ထဉ္စ နိစ္စကပ္ပံ ဝနိ ဘဇိ သေဝိ ဗဟုလမကာသီတိ ဘာဂေ ဝနီတိ ဘဂဝါ။ အထ ဝါ အဘိညေယျေသု ဓမ္မေသု ကုသလာဒီသု ခန္ဓာဒီသု စ ယေ တေ ပရိညေယျာဒိဝသေန သင်္ခေပတော ဝါ စတုဗ္ဗိဓာ အဘိသမယဘာဂါ၊ ဝိတ္ထာရတော ပန "စက္ခု ပရိညေယျံ။ပ။ ဇရာမရဏံ ပရိညေယျ"န္တိအာဒိနာ[2] အနေကေ ပရိညေယျဘာဂါ, "စက္ခုဿ သမုဒယော ပဟာတဗ္ဗော။ပ။ ဇရာမရဏဿ သမုဒယော ပဟာတဗ္ဗော"တိအာဒိနာ ပဟာတဗ္ဗဘာဂါ, "စက္ခုဿ နိရောဓော သစ္ဆိကာတဗ္ဗော။ပ။ ဇရာမရဏဿ နိရောဓော သစ္ဆိကာတဗ္ဗော"တိအာဒိနာ သစ္ဆိကာတဗ္ဗဘာဂါ, "စက္ခု နိရောဓဂါမိနီ ပဋိပဒါ ဘာဝေတဗ္ဗာ။ပ။ စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနာ ဘာဝေတဗ္ဗာ"တိအာဒိနာ စ အနေကဘေဒါ ဘာဝေတဗ္ဗဘာဂါ စ ဓမ္မာ၊ တေ သဗ္ဗေ ဝနိ ဘဇိ ယထာရဟံ ဂေါစရဘာဝနာသေဝနာနံ ဝသေန သေဝိ။ ဧဝမ္ပိ ဘာဂေ ဝနီတိ ဘဂဝါ။ အထ ဝါ ယေ ဣမေ သီလာဒယော ဓမ္မက္ခန္ဓာ သာဝကေဟိ သာဓာရဏာ ဂုဏကောဋ္ဌာသာ ဂုဏဘာဂါ၊ ကိန္တိ နု ခေါ တေ ဝေနေယျသန္တာနေသု ပတိဋ္ဌပေယျန္တိ[3] မဟာကရုဏာယ ဝနိ အဘိပတ္ထယိ။

၁--သမ္မာသမ္ဗောဓိယာ (သျာ) ၂-ခု ၉-၂၃-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ပတိဋ္ဌဟေယျုန္တိ (သျာ)

sā cassa abhipatthanā yathādhippetaphalāvahā ahosi. Evampi bhāge vanīti Bhagavā.

> Yasmā ñeyyasamāpatti-guṇabhāge Tathāgato.
> Bhaji patthayi sattānaṁ, hitāya Bhagavā tato.

Kathaṁ **bhage vanīti Bhagavā**? Samāsato tāva katapuññehi payogasampannehi yathāvibhavaṁ bhajīyantīti bhagā, lokiyalokuttarā sampattiyo. Tattha lokiye tāva Tathāgato sambodhito pubbe bodhisattabhūto paramukkaṁsagate vani bhaji sevi, yattha patiṭṭhāya niravasesato Buddhakaradhamme samannānento[1] Buddhadhamme paripācesi. Buddhabhūto pana te niravajjasukhūpasaṁhite anaññasādhāraṇe lokuttarepi vani bhaji sevi. Vitthārato pana padesarajja-issariyacakkavattisampattidevarajjasampatti-ādivasena jhānavimokkhasamādhisamāpattiñāṇadassanamaggabhāvanāphalasacchikiriyādi-uttarima-nussadhammavasena ca anekavihite anaññasādhāraṇe bhage vani bhaji sevi. Evaṁ bhage vanīti Bhagavā.

> Yā tā sampattiyo loke, yā ca lokuttarā puthū.
> Sabbā tā bhaji Sambuddho, tasmāpi Bhagavā mato.

Kathaṁ **bhattavāti Bhagavā?** Bhattā daḷhabhattikā assa bahū atthīti Bhagavā. Tathāgato hi mahāgaruṇāsabbaññutaññāṇādi-aparimitanirupamappabhāvaguṇavisesasama -ṅgibhāvato sabbasattuttamo, sabbānatthaparihārapubbaṅgamāya niravasesahitasukhavidhānatapparāya niratisayāya payogasampattiyā sadevamanussāya pajāya accantūpakāritāya dvattiṁsamahāpurisalakkhaṇa asīti-anubyañjana byāmappabhādi-anaññasādhāraṇaguṇavisesapaṭimaṇḍitarūpakāyatāya yathābhuccaguṇādhigatena “itipi so Bhagavā”ti-ādinayappavattena lokattayabyāpinā suvipulena suvisuddhena ca thutighosena samannāgatattā ukkaṁsapāramippattāsu appicchatāsantuṭṭhitādīsu suppatiṭṭhitabhāvato dasabalacatuvesārajjādiniratisayaguṇavisesasamaṅgibhāvato ca rūpappamāṇo rūpappasanno ghosappamāṇo ghosappasanno lūkhappamāṇo lūkhappasanno dhammappamāṇo

1. Samānento (Ka)

သာ စဿ အဘိပတ္ထနာ ယထာဓိပ္ပေတဖလာဝဟာ အဟောသိ။ ဧဝမ္ပိ ဘာဂေ ဝနီတိ ဘဂဝါ။

> ယသ္မာ ဉေယျသမာပတ္တိ-ဂုဏဘာဂေ တထာဂတော။
> ဘဇိ ပတ္ထယိ သတ္တာနံ၊ ဟိတာယ ဘဂဝါ တတော။

ကထံ **ဘဂေ ဝနီတိ ဘဂဝါ**? သမာသတော တာဝ ကတပုညေဟိ ပယောဂသမ္ပန္နေဟိ ယထာဝိဘဝံ ဘဇီယန္တီတိ ဘဂါ၊ လောကိယလောကုတ္တရာ သမ္ပတ္တိယော။ တတ္ထ လောကိယေ တာဝ တထာဂတော သမ္ဗောဓိတော ပုဗ္ဗေ ဗောဓိသတ္တဘူတော ပရမုက္ကံသဂတေ ဝနိ ဘဇိ သေဝိ၊ ယတ္ထ ပတိဋ္ဌာယ နိရဝသေသတော ဗုဒ္ဓကရဓမ္မေ သမန္နာနေန္တော[1] ဗုဒ္ဓဓမ္မေ ပရိပါစေသိ။ ဗုဒ္ဓဘူတော ပန တေ နိရဝဇ္ဇသုခူပသံဟိတေ အနညသာဓာရဏေ လောကုတ္တရေပိ ဝနိ ဘဇိ သေဝိ။ ဝိတ္ထာရတော ပန ပဒေသရဇ္ဇဣဿရိယစက္ကဝတ္တိသမ္ပတ္တိဒေဝရဇ္ဇသမ္ပတ္တိအာဒိဝသေန ဈာနဝိမောက္ခသမာဓိသမာပတ္တိဉာဏဒဿနမဂ္ဂဘာဝနာဖလသစ္ဆိကိရိယာဒိဥတ္တရိမနုဿဓမ္မဝသေန စ အနေကဝိဟိတေ အနညသာဓာရဏေ ဘဂေ ဝနိ ဘဇိ သေဝိ။ ဧဝံ ဘဂေ ဝနီတိ ဘဂဝါ။

> ယာ တာ သမ္ပတ္တိယော လောကေ၊ ယာ စ လောကုတ္တရာ ပုထူ။
> သဗ္ဗာ တာ ဘဇိ သမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ တသ္မာပိ ဘဂဝါ မတော။

ကထံ **ဘတ္တဝါတိ ဘဂဝါ**? ဘတ္တာ ဒဠှဘတ္တိကာ အဿ ဗဟူ အတ္ထီတိ ဘဂဝါ။ တထာဂတော ဟိ မဟာကရုဏာသဗ္ဗညုတဉာဏာဒိအပရိမိတနိရုပမပ္ပဘာဝဂုဏဝိသေသသမင်္ဂိဘာဝတော သဗ္ဗသတ္တုတ္တမော, သဗ္ဗာနတ္ထပရိဟာရပုဗ္ဗင်္ဂမာယ နိရဝသေသဟိတသုခဝိဓာနတပ္ပရာယ နိရတိသယာယ ပယောဂသမ္ပတ္တိယာ သဒေဝမနုဿာယ ပဇာယ အစ္စန္တူပကာရိတာယ ဒွတ္တိံသမဟာပုရိသလက္ခဏ အသီတိအနုဗျဉ္ဇန ဗျာမပ္ပဘာဒိအနညသာဓာရဏဂုဏဝိသေသပဋိမဏ္ဍိတရူပကာယတာယ ယထာဘုစ္စဂုဏာဓိဂတေန “ဣတိပိ သော ဘဂဝါ”တိအာဒိနယပ္ပဝတ္တေန လောကတ္တယဗျာပိနာ သုဝိပုလေန သုဝိသုဒ္ဓေန စ ထုတိဃောသေန သမန္နာဂတတ္တာ ဥက္ကံသပါရမိပ္ပတ္တာသု အပ္ပိစ္ဆတာသန္တုဋ္ဌိတာဒီသု သုပ္ပတိဋ္ဌိတဘာဝတော ဒသဗလစတုဝေသာရဇ္ဇာဒိနိရတိသယဂုဏဝိသေသသမင်္ဂိဘာဝတော စ ရူပပ္ပမာဏော ရူပပ္ပသန္နော ဃောသပ္ပမာဏော ဃောသပ္ပသန္နော လူခပ္ပမာဏော လူခပ္ပသန္နော ဓမ္မပ္ပမာဏော

၁-သမာနေန္တော (က)

dhammappasannoti evaṁ catuppamāṇike lokasannivāse sabbathāpi pasādāvahabhāvena samantapāsādikattā aparimāṇānaṁ sattānaṁ sadevamanussānaṁ ādarabahumānagāravāyatanatāya paramapemasambhattiṭṭhānaṁ. Ye ca tassa ovāde patiṭṭhitā aveccappasādena samannāgatā honti, kenaci asaṁhāriyā tesaṁ sambhatti samaṇena vā brāhmaṇena vā devena vā mārena vā brahmunā vā. Tathā hi te attano jīvitapariccāgepi tattha pasādaṁ na pariccajanti tassa vā āṇaṁ daḷhabhattibhāvato. Tenevāha—

“Yo ve kataññū katavedi dhīro,
Kalyāṇamitto daḷhabhatti ca hotī”ti[1].

“Seyyathāpi bhikkhave mahāsamuddo ṭhitadhammo velaṁ nātivattati, evameva kho bhikkhave yaṁ mayā sāvakānaṁ sikkhāpadaṁ paññattaṁ, taṁ mama sāvakā jīvitahetupi nātikkamantīti[2] ca.

Evaṁ bhattavāti Bhagavā niruttinayena ekassa takārassa lopaṁ katvā itarassa gakāraṁ katvā.

Guṇātisayayuttassa, yasmā lokahitesino.
Sambhattā bahavo Satthu, Bhagavā tena vuccatīti.

Kathaṁ **bhage vamīti Bhagavā**? Yasmā Tathāgato bodhisattabhūtopi purimāsu jātīsu pāramiyo pūrento bhagasaṅkhātaṁ siriṁ issariyaṁ yasaṁ ca vami uggiri kheḷapiṇḍaṁ viya anapekkho chaḍḍayi. Tathā hissa Somanassakumārakāle Hatthipālakumārakāle Ayogharapaṇḍitakāle Mūgapakkhapaṇḍitakāle Cūḷasutasomakāleti evamādīsu nekkhammapāramipūraṇavasena devarajjasadisāya rajjasiriyā pariccattattabhāvānaṁ parimāṇaṁ natthi. Carimattabhāvepi hatthagataṁ cakkavattisiriṁ devalokādhipaccasadisaṁ catuddīpissariyaṁ cakkavattisampattisannissayaṁ sattaratanasamujjalaṁ yasañca tiṇāyapi amaññamāno nirapekkho pahāya abhinikkhamitvā sammāsambodhiṁ abhisambuddho. Tasmā ime siri-ādike bhage vamīti Bhagavā. Atha vā bhāni nāma nakkhattāni, tehi samaṁ gacchanti pavattantīti

1. Khu 6. 10 piṭṭhe Jātake. 2. Aṁ 3. 45; Khu 1. 142; Vi 4. 421 piṭṭhesu.

ဓမ္မပ္ပသန္နောတိ ဧဝံ စတုပ္ပမာဏိကေ လောကသန္နိဝါသေ သဗ္ဗထာပိ ပသာဒါဝဟဘာဝေန သမန္တပါသာဒိကတ္တာ အပရိမာဏာနံ သတ္တာနံ သဒေဝမနုဿာနံ အာဒရဗဟုမာနဂါရဝါယတနတာယ ပရမပေမသမ္ဘတ္တိဋ္ဌာနံ။ ယေ စ တဿ ဩဝါဒေ ပတိဋ္ဌိတာ အဝေစ္စပ္ပသာဒေန သမန္နာဂတာ ဟောန္တိ၊ ကေနစိ အသံဟာရိယာ တေသံ သမ္ဘတ္တိ သမဏေန ဝါ ဗြာဟ္မဏေန ဝါ ဒေဝေန ဝါ မာရေန ဝါ ဗြဟ္မုနာ ဝါ။ တထာ ဟိ တေ အတ္တနော ဇီဝိတပရိစ္စာဂေပိ တတ္ထ ပသာဒံ န ပရိစ္စဇန္တိ တဿ ဝါ အာဏံ ဒဠှဘတ္တိဘာဝတော။ တေနေဝါဟ—

“ယော ဝေ ကတညူ ကတဝေဒီ ဓီရော၊
ကလျာဏမိတ္တော ဒဠှဘတ္တိ စ ဟောတီ”တိ[1]။

“သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ မဟာသမုဒ္ဒေါ ဌိတဓမ္မော ဝေလံ နာတိဝတ္တတိ၊ ဧဝမေဝ ခေါ ဘိက္ခဝေ ယံ မယာ သာဝကာနံ သိက္ခာပဒံ ပညတ္တံ၊ တံ မမ သာဝကာ ဇီဝိတဟေတုပိ နာတိက္ကမန္တီ”တိ[2] စ။

ဧဝံ ဘတ္တဝါတိ ဘဂဝါ နိရုတ္တိနယေန ဧကဿ တကာရဿ လောပံ ကတွာ ဣတရဿ ဂကာရံ ကတွာ။

ဂုဏာတိသယယုတ္တဿ၊ ယသ္မာ လောကဟိတေသိနော။
သမ္ဘတ္တာ ဗဟဝေါ သတ္ထု၊ ဘဂဝါ တေန ဝုစ္စတီတိ။

ကထံ **ဘဂေ ဝမီတိ ဘဂဝါ**? ယသ္မာ တထာဂတော ဗောဓိသတ္တဘူတောပိ ပုရိမာသု ဇာတီသု ပါရမိယော ပူရေန္တော ဘဂသင်္ခါတံ သိရိံ ဣဿရိယံ ယသံ စ ဝမိ ဥဂ္ဂိရိ ခေဠပိဏ္ဍံ ဝိယ အနပေက္ခော ဆဍ္ဍယိ။ တထာ ဟိဿ သောမနဿကုမာရကာလေ ဟတ္ထိပါလကုမာရကာလေ အယောဃရပဏ္ဍိတကာလေ မူဂပက္ခပဏ္ဍိတကာလေ စူဠသုတသောမကာလေတိ ဧဝမာဒီသု နေက္ခမ္မပါရမိပူရဏဝသေန ဒေဝရဇ္ဇသဒိသာယ ရဇ္ဇသိရိယာ ပရိစ္စတ္တတ္တဘာဝါနံ ပရိမာဏံ နတ္ထိ။ စရိမတ္တဘာဝေပိ ဟတ္ထဂတံ စက္ကဝတ္တိသိရိံ ဒေဝလောကာဓိပစ္စသဒိသံ စတုဒ္ဒီပိဿရိယံ စက္ကဝတ္တိသမ္ပတ္တိသန္နိဿယံ သတ္တရတနသမုဇ္ဇလံ ယသဉ္စ တိဏာယပိ အမညမာနော နိရပေက္ခော ပဟာယ အဘိနိက္ခမိတွာ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ။ တသ္မာ ဣမေ သိရိအာဒိကေ ဘဂေ ဝမီတိ ဘဂဝါ။ အထ ဝါ ဘာနိ နာမ နက္ခတ္တာနိ၊ တေဟိ သမံ ဂစ္ဆန္တိ ပဝတ္တန္တီတိ

၁-ခု ၆-၁၀-ပိဋ္ဌေ ဇာတကေ။ ၂-အံ ၃-၄၅၊ ခု ၁-၁၄၂၊ ဝိ ၄-၄၂၁-ပိဋ္ဌေသု။

bhagā, Sineruyugandhara-uttarakuruhimavantādibhājanalokavisesa-sannissayā sobhā kappaṭṭhitiyabhāvato[1], tepi Bhagavā vami taṁnivāsisattāvāsasamatikkamanato tappaṭibaddhachandarāgappahānena pajahīti. Evampi bhage vamīti Bhagavā.

> Cakkavattisiriṁ yasmā, yasaṁ issariyaṁ sukhaṁ.
> Pahāsi lokacittañca, Sugato Bhagavā tato.

Kathaṁ **bhāge vamīti Bhagavā**? Bhāgā nāma koṭṭhāsā, te khandhāyatanadhātādivasena, tatthāpi rūpavedanādivasena atītādivasena ca anekavidhā. Te ca Bhagavā sabbaṁ papañcaṁ sabbaṁ yogaṁ sabbaṁ ganthaṁ sabbaṁ saṁyojanaṁ samucchinditvā amatadhātuṁ samadhigacchanto vami uggiri anapekkho chaḍḍayi, na paccāgami. Tathā hesa sabbatthakameva pathaviṁ āpaṁ tejaṁ vāyaṁ, cakkhuṁ sotaṁ ghānaṁ jīvhaṁ kāyaṁ manaṁ, rūpe sadde gandhe rase phoṭṭhabbe dhamme, cakkhuviññāṇaṁ -pa- manoviññāṇaṁ. Cakkhusamphassaṁ -pa- manosamphassaṁ. Cakkhusamphassajaṁ vedanaṁ -pa- manosamphassajaṁ vedanaṁ. Cakkhusamphassajaṁ saññaṁ -pa- manosamphassajaṁ saññaṁ. Cakkhusamphassajaṁ cetanaṁ -pa- manosamphassajaṁ cetanaṁ. Rūpataṇhaṁ -pa- dhammataṇhaṁ. Rūpavitakkaṁ -pa- dhammavitakkaṁ. Rūpavicāraṁ -pa- dhammavicāranti-ādinā anupadadhammavibhāgavasenapi sabbeva dhammakoṭṭhāse anavasesato vami uggiri anapekkhapariccāgena chaḍḍayi. Vuttaṁ hetaṁ—

> "Yaṁ taṁ Ānanda cattaṁ vantaṁ muttaṁ pahīnaṁ paṭinissaṭṭhaṁ, taṁ Tathāgato puna paccāgamissatīti netaṁ ṭhānaṁ vijjatī"ti[2].

Evampi bhāge vamīti Bhagavā. Atha vā bhāge vamīti sabbepi kusalākusale sāvajjānavajje hīnappaṇīte kaṇhasukkasappaṭibhāge dhamme ariyamaggañāṇamukhena vami uggiri anapekkho pariccaji pajahi, paresañca[3] tathattāya dhammaṁ desesi. Vuttampi cetaṁ—

> "Dhammāpi vo bhikkhave pahātabbā pageva adhammā[4], kullūpamaṁ vo bhikkhave dhammaṁ desessāmi nittharaṇatthāya no gahaṇatthāyā"ti-ādi[5].

1. Kappaṭṭhiyabhāvato (Sī), kappaṭṭhāyibhāvato (Ka)
2. Dī 2. 99 piṭṭhe.
3. Paresañcāpi (Ka)
4. Ma 1. 188 piṭṭhe.
5. Ma 1. 187 piṭṭhe.

ဘာဂါ၊ သိနေရုယုဂန္ဓရဥတ္တရကုရုဟိမဝန္တာဒိဘာဇနလောကဝိသေသသန္နိဿယာ သောဘာ ကပ္ပဋ္ဌိတိယဘာဝတော[1]၊ တေပိ ဘဂဝါ ဝမိ တံနိဝါသိသတ္တာဝါသသမတိက္ကမနတော တပ္ပဋိဗဒ္ဓဆန္ဒရာဂပ္ပဟာနေန ပဇဟီတိ။ ဧဝမ္ပိ ဘာဂေ ဝမီတိ ဘဂဝါ။

> စက္ကဝတ္တိသိရိံ ယသ္မာ၊ ယသံ ဣဿရိယံ သုခံ။
> ပဟာသိ လောကစိတ္တဉ္စ၊ သုဂတော ဘဂဝါ တတော။

ကထံ **ဘာဂေ ဝမီတိ ဘဂဝါ**? ဘာဂါ နာမ ကောဋ္ဌာသာ၊ တေ ခန္ဓာယတနဓာတာဒိဝသေန, တတ္ထာပိ ရူပဝေဒနာဒိဝသေန အတီတာဒိဝသေန စ အနေကဝိဓာ။ တေ စ ဘဂဝါ သဗ္ဗံ ပပဉ္စံ သဗ္ဗံ ယောဂံ သဗ္ဗံ ဂန္ထံ သဗ္ဗံ သံယောဇနံ သမုစ္ဆိန္ဒိတွာ အမတဓာတုံ သမဓိဂစ္ဆန္တော ဝမိ ဥဂ္ဂိရိ အနပေက္ခော ဆဍ္ဍယိ၊ န ပစ္စာဂမိ။ တထာ ဟေသ သဗ္ဗတ္ထကမေဝ ပထဝိံ အာပံ တေဇံ ဝါယံ၊ စက္ခုံ သောတံ ဃာနံ ဇိဝှံ ကာယံ မနံ၊ ရူပေ သဒ္ဒေ ဂန္ဓေ ရသေ ဖောဋ္ဌဗ္ဗေ ဓမ္မေ၊ စက္ခုဝိညာဏံ။ပ။ မနောဝိညာဏံ။ စက္ခုသမ္ဖဿံ။ပ။ မနောသမ္ဖဿံ။ စက္ခုသမ္ဖဿဇံ ဝေဒနံ။ပ။ မနောသမ္ဖဿဇံ ဝေဒနံ။ စက္ခုသမ္ဖဿဇံ သညံ။ပ။ မနောသမ္ဖဿဇံ သညံ။ စက္ခုသမ္ဖဿဇံ စေတနံ။ပ။ မနောသမ္ဖဿဇံ စေတနံ။ ရူပတဏှံ။ပ။ ဓမ္မတဏှံ။ ရူပဝိတက္ကံ။ပ။ ဓမ္မဝိတက္ကံ။ ရူပဝိစာရံ။ပ။ ဓမ္မဝိစာရန္တိအာဒိနာ အနုပဒဓမ္မဝိဘာဂဝသေနပိ သဗ္ဗေဝ ဓမ္မကောဋ္ဌာသေ အနဝသေသတော ဝမိ ဥဂ္ဂိရိ အနပေက္ခပရိစ္စာဂေန ဆဍ္ဍယိ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—

> “ယံ တံ အာနန္ဒ စတ္တံ ဝန္တံ မုတ္တံ ပဟီနံ ပဋိနိဿဋ္ဌံ၊ တံ တထာဂတော ပုန ပစ္စာဂမိဿတီတိ နေတံ ဌာနံ ဝိဇ္ဇတီ”တိ[2]။

ဧဝမ္ပိ ဘာဂေ ဝမီတိ ဘဂဝါ။ အထ ဝါ ဘာဂေ ဝမီတိ သဗ္ဗေပိ ကုသလာကုသလေ သာဝဇ္ဇာနဝဇ္ဇေ ဟီနပ္ပဏီတေ ကဏှသုက္ကသပ္ပဋိဘာဂေ ဓမ္မေ အရိယမဂ္ဂဉာဏမုခေန ဝမိ ဥဂ္ဂိရိ အနပေက္ခော ပရိစ္စဇိ ပဇဟိ၊ ပရေသဉ္စ[3] တထတ္တာယ ဓမ္မံ ဒေသေသိ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ—

> “ဓမ္မာပိ ဝေါ ဘိက္ခဝေ ပဟာတဗ္ဗာ ပဂေဝ အဓမ္မာ[4]၊ ကုလ္လူပမံ ဝေါ ဘိက္ခဝေ ဓမ္မံ ဒေသေဿာမိ နိတ္ထရဏတ္ထာယ နော ဂဟဏတ္ထာယာ”တိအာဒိ[5]။

၁- ကပ္ပဋ္ဌိယဘာဝတော (သီ)၊ ကပ္ပဋ္ဌာယိဘာဝတော (က)
၂- ဒီ ၂-၉၉-ပိဋ္ဌေ။
၃- ပရေသဉ္စာပိ (က)
၄- မ ၁-၁၈၈-ပိဋ္ဌေ။
၅- မ ၁-၁၈၇-ပိဋ္ဌေ။

Evampi bhāge vamīti Bhagavā.

> Khandhāyatanadhātādi-dhammabhedā Mahesinā.
> Kaṇhasukkā[1] yato vantā, tatopi Bhagavā mato.

Tena vuttaṁ—

> “Bhāgavā bhatavā bhāge, bhage ca vani bhattavā.
> Bhage vami tathā bhāge, vamīti Bhagavā Jino”ti.

Tena Bhagavatā. **Arahatā**ti kilesehi ārakattā, anavasesānaṁ vā kilesārīnaṁ hatattā, saṁsāracakkassa vā arānaṁ hatattā, paccayādīnaṁ arahattā, pāpakaraṇe rahābhāvāti imehi kāraṇehi arahatā. Ayamettha saṅkhepo, vitthāro pana Visuddhimagge vuttanayena veditabbo.

Ettha ca **Bhagavatā**ti imināssa Bhāgyavantatādīpanena kappānaṁ anekesu asaṅkhyeyyesu upacitapuññasambhārabhāvato satapuññalakkhaṇadharassa dvattiṁsa mahāpurisa lakkhaṇa asīti anubyañjana byāmappabhāketumālādi paṭimaṇḍitā anaññasādhāraṇā rūpakāyasampattidīpitā hoti. **Arahatā**ti imināssa anavasesakilesappahānadīpanena āsavakkhayapadaṭṭhānasabbaññutaññāṇādhigamaparidīpanato dasabalacatuvesārajjacha-asādhāraṇañāṇa-aṭṭhārasāveṇikabuddhadhammādi-acinteyyāparimeyyadhammakāyasampatti dīpitā hoti. Tadubhayenapi lokiyasarikkhakānaṁ[2] bahumatabhāvo, gahaṭṭhapabbajitehi abhigamanīyatā[3], tathā abhigatānañca tesaṁ kāyikacetasikadukkhāpanayane paṭibalabhāvo, āmisadānadhammadānehi upakāritā, lokiyalokuttarehi guṇehi saṁyojanasamatthatā ca pakāsitā hoti.

Tathā **Bhagavatā**ti iminā caraṇadhammesu muddhabhūtadibbavihārādivihāravisesasamāyogaparidīpanena caraṇasampadā dīpitā hoti, **arahatā**ti iminā sabbavijjāsu sikhāppatta-āsavakkhayañāṇādhigamaparidīpanena vijjāsampadā dīpitā hoti. Purimena vā antarāyikaniyyānikadhammānaṁ aviparītavibhattabhāvadīpanena pacchimavesārajjadvayasamāyogo, pacchimena

1. Kaṇhā sukkā (Sī) 2. Lokiyaparikkhakānaṁ (Sī, Syā) 3. Abhigamanīyattā (Sī)

ဧဝမ္ပိ ဘာဂေ ဝမီတိ ဘဂဝါ။

> ခန္ဓာယတနဓာတာဒိ-ဓမ္မဘေဒါ မဟေသိနာ။
> ကဏှသုက္ကာ[၁] ယတော ဝန္တာ၊ တတောပိ ဘဂဝါ မတော။

တေန ဝုတ္တံ—

> “ဘာဂဝါ ဘတဝါ ဘာဂေ၊ ဘဂေ စ ဝနိ ဘတ္တဝါ။
> ဘဂေ ဝမိ တထာ ဘာဂေ၊ ဝမီတိ ဘဂဝါ ဇိနော”တိ။

တေန ဘဂဝတာ။ **အရဟတာ**တိ ကိလေသေဟိ အာရကတ္တာ, အနဝသေသာနံ ဝါ ကိလေသာရီနံ ဟတတ္တာ, သံသာရစက္ကဿ ဝါ အရာနံ ဟတတ္တာ, ပစ္စယာဒီနံ အရဟတ္တာ, ပါပကရဏေ ရဟာဘာဝါတိ ဣမေဟိ ကာရဏေဟိ အရဟတာ။ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ၊ ဝိတ္ထာရော ပန ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ဝုတ္တနယေန ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဧတ္ထ စ **ဘဂဝတာ**တိ ဣမိနာဿ ဘာဂျဝန္တတာဒီပနေန ကပ္ပါနံ အနေကေသု အသင်္ချေယျေသု ဥပစိတပုညသမ္ဘာရဘာဝတော သတပုညလက္ခဏဓရဿ ဒွတ္တိံသ မဟာပုရိသ လက္ခဏ အသီတိ အနုဗျဉ္ဇန ဗျာမပ္ပဘာကေတုမာလာဒိ ပဋိမဏ္ဍိတာ အနညသာဓာရဏာ ရူပကာယသမ္ပတ္တိဒီပိတာ ဟောတိ။ **အရဟတာ**တိ ဣမိနာဿ အနဝသေသကိလေသပ္ပဟာနဒီပနေန အာသဝက္ခယပဒဋ္ဌာနသဗ္ဗညုတညာဏာဓိဂမပရိဒီပနတော ဒသဗလစတုဝေသာရဇ္ဇဆအသာဓာရဏဉာဏအဋ္ဌာရသာဝေဏိကဗုဒ္ဓဓမ္မာဒိအစိန္တေယျာပရိမေယျဓမ္မကာယသမ္ပတ္တိ ဒီပိတာ ဟောတိ။ တဒုဘယေနပိ လောကိယသရိက္ခကာနံ[၂] ဗဟုမတဘာဝေါ, ဂဟဋ္ဌပဗ္ဗဇိတေဟိ အဘိဂမနီယတာ[၃], တထာ အဘိဂတာနဉ္စ တေသံ ကာယိကစေတသိကဒုက္ခာပနယနေ ပဋိဗလဘာဝေါ, အာမိသဒါနဓမ္မဒါနေဟိ ဥပကာရိတာ, လောကိယလောကုတ္တရေဟိ ဂုဏေဟိ သံယောဇနသမတ္ထတာ စ ပကာသိတာ ဟောတိ။

တထာ **ဘဂဝတာ**တိ ဣမိနာ စရဏဓမ္မေသု မုဒ္ဓဘူတဒိဗ္ဗဝိဟာရာဒိဝိဟာရဝိသေသသမာယောဂပရိဒီပနေန စရဏသမ္ပဒါ ဒီပိတာ ဟောတိ၊ **အရဟတာ**တိ ဣမိနာ သဗ္ဗဝိဇ္ဇာသု သိခါပ္ပတ္တအာသဝက္ခယဉာဏာဓိဂမပရိဒီပနေန ဝိဇ္ဇာသမ္ပဒါ ဒီပိတာ ဟောတိ။ ပုရိမေန ဝါ အန္တရာယိကနိယျာနိကဓမ္မာနံ အဝိပရီတဝိဘတ္တဘာဝဒီပနေန ပစ္ဆိမဝေသာရဇ္ဇဒွယသမာယောဂေါ၊ ပစ္ဆိမေန

၁-ကဏှာ သုက္ကာ (သီ) ၂-လောကိယပရိက္ခကာနံ (သီ၊ သျာ) ၃-အဘိဂမနီယတ္တာ (သီ)

savāsananiravasesakilesappahānadīpanena purimavesārajjadvayasamāyogo vibhāvito hoti.

Tathā purimena Tathāgatassa paṭiññāsaccavacīsaccañāṇasaccaparidīpanena kāmaguṇalokiyādhipaccayasalābhasakkārādi pariccāgaparidīpanena anavasesakilesābhisaṅkhārapariccāgaparidīpanena ca saccādhiṭṭhānacāgādhiṭṭhānapāripūri pakāsitā hoti, dutiyena sabbasaṅkhārūpasamasamadhigamaparidīpanena sammāsambodhiparidīpanena ca upasamādhiṭṭhānapaññādhiṭṭhānapāripūri pakāsitā hoti. Tathā hi Bhagavato bodhisattabhūtassa lokuttaraguṇe katābhinīhārassa mahākaruṇāyogena yathāpaṭiññaṁ sabbapāramitānuṭṭhānena saccādhiṭṭhānaṁ, pāramitāpaṭipakkhapariccāgena cāgādhiṭṭhānaṁ, pāramitāguṇehi cittavūpasamena upasamādhiṭṭhānaṁ, pāramitāhi eva parahitūpāyakosallato paññādhiṭṭhānaṁ pāripūrigataṁ.

Tathā yācakajanaṁ avisaṁvādetvā dassāmīti paṭijānanena paṭiññaṁ avisaṁvādetvā dānena ca saccādhiṭṭhānaṁ, deyyapariccāgato[1] cāgādhiṭṭhānaṁ, deyyapaṭiggāhakadānadeyyaparikkhayesu lobhadosamohabhayavūpasamena upasamādhiṭṭhānaṁ, yathārahaṁ yathākālaṁ yathāvidhi ca dānena paññuttaratāya ca paññādhiṭṭhānaṁ pāripūrigataṁ. Iminā nayena sesapāramīsupicaturādhiṭṭhānapāripūri veditabbā. Sabbā hi pāramiyo saccappabhāvitā cāgābhibyañjitā upasamānubrūhitā paññāparisuddhāti evaṁ caturādhiṭṭhānasamudāgatassa Tathāgatassa saccādhiṭṭhānaṁ saccādhiṭṭhānasamudāgamena sīlavisuddhi, cāgādhiṭṭhānasamudāgamena ājīvavisuddhi, upasamādhiṭṭhānasamudāgamena cittavisuddhi, paññādhiṭṭhānasamudāgamena diṭṭhivisuddhi. Tathā saccādhiṭṭhānasamudāgamenassa saṁvāsena sīlaṁ veditabbaṁ, cāgādhiṭṭhānasamudāgamena saṁvohārena soceyyaṁ veditabbaṁ, upasamādhiṭṭhānasamudāgamena āpadāsu thāmo veditabbo, paññādhiṭṭhānasamudāgamena sākacchāya paññā veditabbā.

Tathā saccādhiṭṭhānasamudāgamena aduṭṭho adhivāseti, cāgādhiṭṭhānasamudāgamena aluddho paṭisevati, upasamādhiṭṭhānasamudāgamena abhīto parivajjeti, paññādhiṭṭhānasamudāgamena amūḷho vinodeti.

1. Deyyaphalaparicāgato (Sī)

သဝါသနနိရဝသေသကိလေသပ္ပဟာနဒီပနေန ပုရိမဝေသာရဇ္ဇဒွယသမာယောဂေါ ဝိဘာဝိတော ဟောတိ။

တထာ ပုရိမေန တထာဂတဿ ပဋိညာသစ္စဝစီသစ္စဉာဏသစ္စပရိဒီပနေန ကာမဂုဏလောကိယာဓိပစ္စယသလာဘသက္ကာရာဒိပရိစ္စာဂပရိဒီပနေန အနဝသေသကိလေသာဘိသင်္ခါရပရိစ္စာဂပရိဒီပနေန စ သစ္စာဓိဋ္ဌာနစာဂါဓိဋ္ဌာနပါရိပူရိ ပကာသိတာ ဟောတိ၊ ဒုတိယေန သဗ္ဗသင်္ခါရူပသမသမဓိဂမပရိဒီပနေန သမ္မာသမ္ဗောဓိပရိဒီပနေန စ ဥပသမာဓိဋ္ဌာနပညာဓိဋ္ဌာနပါရိပူရိ ပကာသိတာ ဟောတိ။ တထာ ဟိ ဘဂဝတော ဗောဓိသတ္တဘူတဿ လောကုတ္တရဂုဏေ ကတာဘိနီဟာရဿ မဟာကရုဏာယောဂေန ယထာပဋိညံ သဗ္ဗပါရမိတာနုဋ္ဌာနေန သစ္စာဓိဋ္ဌာနံ, ပါရမိတာပဋိပက္ခပရိစ္စာဂေန စာဂါဓိဋ္ဌာနံ, ပါရမိတာဂုဏေဟိ စိတ္တဝူပသမေန ဥပသမာဓိဋ္ဌာနံ,ပါရမိတာဟိ ဧဝ ပရဟိတူပါယကောသလ္လတော ပညာဓိဋ္ဌာနံ ပါရိပူရိဂတံ။

တထာ ယာစကဇနံ အဝိသံဝါဒေတွာ ဒဿာမီတိ ပဋိဇာနနေန ပဋိညံ အဝိသံဝါဒေတွာ ဒါနေန စ သစ္စာဓိဋ္ဌာနံ, ဒေယျပရိစ္စာဂတော[၁] စာဂါဓိဋ္ဌာနံ, ဒေယျပဋိဂ္ဂါဟကဒါနဒေယျပရိက္ခယေသု လောဘဒေါသမောဟဘယဝူပသမေန ဥပသမာဓိဋ္ဌာနံ, ယထာရဟံ ယထာကာလံ ယထာဝိဓိ စ ဒါနေန ပညုတ္တရတာယ စ ပညာဓိဋ္ဌာနံ ပါရိပူရိဂတံ။ ဣမိနာ နယေန သေသပါရမီသုပိ စတုရာဓိဋ္ဌာနပါရိပူရိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သဗ္ဗာ ဟိ ပါရမိယော သစ္စပ္ပဘာဝိတာ စာဂါဘိဗျဉ္ဇိတာ ဥပသမာနုဗြူဟိတာ ပညာပရိသုဒ္ဓါတိ ဧဝံ စတုရာဓိဋ္ဌာနသမုဒါဂတဿ တထာဂတဿ သစ္စာဓိဋ္ဌာနံ သစ္စာဓိဋ္ဌာနသမုဒါဂမေန သီလဝိသုဒ္ဓိ၊ စာဂါဓိဋ္ဌာနသမုဒါဂမေန အာဇီဝဝိသုဒ္ဓိ၊ ဥပသမာဓိဋ္ဌာနသမုဒါဂမေန စိတ္တဝိသုဒ္ဓိ၊ ပညာဓိဋ္ဌာနသမုဒါဂမေန ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိ။ တထာ သစ္စာဓိဋ္ဌာနသမုဒါဂမေနဿ သံဝါသေန သီလံ ဝေဒိတဗ္ဗံ၊ စာဂါဓိဋ္ဌာနသမုဒါဂမေန သံဝေါဟာရေန သောစေယျံ ဝေဒိတဗ္ဗံ၊ ဥပသမာဓိဋ္ဌာနသမုဒါဂမေန အာပဒါသု ထာမော ဝေဒိတဗ္ဗော၊ ပညာဓိဋ္ဌာနသမုဒါဂမေန သာကစ္ဆာယ ပညာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

တထာ သစ္စာဓိဋ္ဌာနသမုဒါဂမေန အဒုဋ္ဌော အဓိဝါသေတိ၊ စာဂါဓိဋ္ဌာနသမုဒါဂမေန အလုဒ္ဓေါ ပဋိသေဝတိ၊ ဥပသမာဓိဋ္ဌာနသမုဒါဂမေန အဘီတော ပရိဝဇ္ဇေတိ၊ ပညာဓိဋ္ဌာနသမုဒါဂမေန အမူဠှော ဝိနောဒေတိ။

၁-ဒေယျဖလပရိစာဂတော (သီ)

tathā saccādhiṭṭhānasamudāgamena cassa nekkhammasukhappatti, cāgādhiṭṭhānasamudāgamena pavivekasukhappatti, upasamādhiṭṭhānasamudāgamena upasamasukhappatti, paññādhiṭṭhānasamudāgamena sambodhisukhappatti dīpitā hoti. Saccādhiṭṭhānasamudāgamena vā vivekajapītisukhappatti, cāgādhiṭṭhānasamudāgamena samādhijapītisukhappatti, upasamādhiṭṭhānasamudāgamena apītijakāyasukhappatti, paññādhiṭṭhānasamudāgamena satipārisuddhija-upekkhāsukhappatti. Tathā saccādhiṭṭhānasamudāgamena parivārasampattilakkhaṇapaccayasukhasamāyogo paridīpito hoti avisaṁvādanato, cāgādhiṭṭhānasamudāgamena santuṭṭhilakkhaṇasabhāvasukhasamāyogo alobhabhāvato[1], upasamādhiṭṭhānasamudāgamena katapuññatālakkhaṇahetusukhasamāyogo kilesehi anabhibhūtabhāvato, paññādhiṭṭhānasamudāgamena vimuttisampattilakkhaṇadukkhūpasamasukhasamāyogo paridīpito hoti ñāṇasampattiyā nibbānādhigamanato.

Tathā saccādhiṭṭhānasamudāgamena ariyassa sīlakkhandhassa anubodhappaṭivedhasiddhi, cāgādhiṭṭhānasamudāgamena ariyassa samādhikkhandhassa, paññādhiṭṭhānasamudāgamena ariyassa paññākkhandhassa, upasamādhiṭṭhānasamudāgamena ariyassa vimuttikkhandhassa anubodhappaṭivedhasiddhi dīpitā hoti. Saccādhiṭṭhānaparipūraṇena ca tapasiddhi[2], cāgādhiṭṭhānaparipūraṇena sabbanissaggasiddhi, upasamādhiṭṭhānaparipūraṇena indriyasaṁvarasiddhi, paññādhiṭṭhānaparipūraṇena buddhisiddhi, tena ca nibbānasiddhi. Tathā saccādhiṭṭhānaparipūraṇena catu-ariyasaccābhisamayappaṭilābho, cāgādhiṭṭhānaparipūraṇena catu-ariyavaṁsappaṭilābho, upasamādhiṭṭhānaparipūraṇena catu-ariyavihārappaṭilābho, paññādhiṭṭhānaparipūraṇena catu-ariyavohārappaṭilābho dīpito hoti.

Aparo nayo—**Bhagavatā**ti etena sattānaṁ lokiyalokuttarasampatti-abhikaṅkhādīpanena Tathāgatassa mahākaruṇā pakāsitā hoti, **Arahatā**ti etena pahānasampattidīpanena[3] pahānapaññā pakāsitā hoti. Tattha paññāyassa dhammarajjapatti, karuṇāya dhammasaṁvibhāgo. Paññāsa saṁsāradukkhanibbidā, karuṇāya saṁsāradukkhasahanaṁ[4]. Paññāya paradukkhaparijānanaṁ, karuṇāya paradukkhappaṭikārārambho. Paññāya

1. Alolabhāvato (Sī)
2. Catupaccayasiddhi (Sī, Syā)
3. Pahānabhāvanāsampattidīpanena (Ka)
4. Saṁsāradukkhappahānaṁ (Ka)

တထာ သစ္စာဓိဋ္ဌာနသမုဒါဂမေန စဿ နေက္ခမ္မသုခပ္ပတ္တိ၊ စာဂါဓိဋ္ဌာနသမုဒါဂမေန ပဝိဝေကသုခပ္ပတ္တိ၊ ဥပသမာဓိဋ္ဌာနသမုဒါဂမေန ဥပသမသုခပ္ပတ္တိ၊ ပညာဓိဋ္ဌာနသမုဒါဂမေန သမ္ဗောဓိသုခပ္ပတ္တိ ဒီပိတာ ဟောတိ။ သစ္စာဓိဋ္ဌာနသမုဒါဂမေန ဝါ ဝိဝေကဇပီတိသုခပ္ပတ္တိ၊ စာဂါဓိဋ္ဌာနသမုဒါဂမေန သမာဓိဇပီတိသုခပ္ပတ္တိ၊ ဥပသမာဓိဋ္ဌာနသမုဒါဂမေန အပီတိဇကာယသုခပ္ပတ္တိ၊ ပညာဓိဋ္ဌာနသမုဒါဂမေန သတိပါရိသုဒ္ဓိဇဥပေက္ခာသုခပ္ပတ္တိ။ တထာ သစ္စာဓိဋ္ဌာနသမုဒါဂမေန ပရိဝါရသမ္ပတ္တိလက္ခဏပစ္စယသုခသမာယောဂေါ ပရိဒီပိတော ဟောတိ အဝိသံဝါဒနတော၊ စာဂါဓိဋ္ဌာနသမုဒါဂမေန သန္တုဋ္ဌိလက္ခဏသဘာဝသုခသမာယောဂေါ အလောဘဘာဝတော[1]၊ ဥပသမာဓိဋ္ဌာနသမုဒါဂမေန ကတပုညတာလက္ခဏဟေတုသုခသမာယောဂေါ ကိလေသေဟိ အနဘိဘူတဘာဝတော၊ ပညာဓိဋ္ဌာနသမုဒါဂမေန ဝိမုတ္တိသမ္ပတ္တိလက္ခဏဒုက္ခူပသမသုခသမာယောဂေါ ပရိဒီပိတော ဟောတိ ဉာဏသမ္ပတ္တိယာ နိဗ္ဗာနာဓိဂမနတော။

တထာ သစ္စာဓိဋ္ဌာနသမုဒါဂမေန အရိယဿ သီလက္ခန္ဓဿ အနုဗောဓပ္ပဋိဝေဓသိဒ္ဓိ၊ စာဂါဓိဋ္ဌာနသမုဒါဂမေန အရိယဿ သမာဓိက္ခန္ဓဿ၊ ပညာဓိဋ္ဌာနသမုဒါဂမေန အရိယဿ ပညာက္ခန္ဓဿ၊ ဥပသမာဓိဋ္ဌာနသမုဒါဂမေန အရိယဿ ဝိမုတ္တိက္ခန္ဓဿ အနုဗောဓပ္ပဋိဝေဓသိဒ္ဓိ ဒီပိတာ ဟောတိ။ သစ္စာဓိဋ္ဌာနပရိပူရဏေန စ တပသိဒ္ဓိ[2]၊ စာဂါဓိဋ္ဌာနပရိပူရဏေန သဗ္ဗနိဿဂ္ဂသိဒ္ဓိ၊ ဥပသမာဓိဋ္ဌာနပရိပူရဏေန ဣန္ဒြိယသံဝရသိဒ္ဓိ၊ ပညာဓိဋ္ဌာနပရိပူရဏေန ဗုဒ္ဓိသိဒ္ဓိ၊ တေန စ နိဗ္ဗာနသိဒ္ဓိ။ တထာ သစ္စာဓိဋ္ဌာနပရိပူရဏေန စတုအရိယသစ္စာဘိသမယပ္ပဋိလာဘော၊ စာဂါဓိဋ္ဌာနပရိပူရဏေန စတုအရိယဝံသပ္ပဋိလာဘော၊ ဥပသမာဓိဋ္ဌာနပရိပူရဏေန စတုအရိယဝိဟာရပ္ပဋိလာဘော၊ ပညာဓိဋ္ဌာနပရိပူရဏေန စတုအရိယဝေါဟာရပ္ပဋိလာဘော ဒီပိတော ဟောတိ။

အပရော နယော—**ဘဂဝတာ**တိ ဧတေန သတ္တာနံ လောကိယလောကုတ္တရသမ္ပတ္တိအဘိကင်္ခါဒီပနေန တထာဂတဿ မဟာကရုဏာ ပကာသိတာ ဟောတိ၊ **အရဟတာ**တိ ဧတေန ပဟာနသမ္ပတ္တိဒီပနေန[3] ပဟာနပညာ ပကာသိတာ ဟောတိ။ တတ္ထ ပညာယဿ ဓမ္မရဇ္ဇပ္ပတ္တိ၊ ကရုဏာယ ဓမ္မသံဝိဘာဂေါ။ ပညာယ သံသာရဒုက္ခနိဗ္ဗိဒါ၊ ကရုဏာယ သံသာရဒုက္ခသဟနံ[4]။ ပညာယ ပရဒုက္ခပရိဇာနနံ၊ ကရုဏာယ ပရဒုက္ခပ္ပဋိကာရာရမ္ဘော။ ပညာယ

၁-အလောလဘာဝတော (သီ)
၂-စတုပစ္စယသိဒ္ဓိ (သီ၊ သျာ)
၃-ပဟာနဘာဝနာသမ္ပတ္တိဒီပနေန (က)
၄-သံသာရဒုက္ခပ္ပဟာနံ (က)

parinibbānābhimukhabhāvo, karuṇāya tadadhigamo. Paññāya sayaṁ taraṇaṁ, karuṇāya paresaṁ tāraṇaṁ. Paññāya Buddhabhāvasiddhi, karuṇāya Buddhakiccasiddhi. Karuṇāya vā bodhisattabhūmiyaṁ saṁsārābhimukhabhāvo, paññāya tattha anabhirati. Tathā karuṇāya paresaṁ avihiṁsanaṁ, paññāya sayaṁ parehi abhāyanaṁ. Karuṇāya paraṁ rakkhanto attānaṁ rakkhati, paññāya attānaṁ rakkhanto paraṁ rakkhati. Tathā karuṇāya aparantapo, paññāya anattantapo. Tena attahitāya paṭipannādīsu catutthapuggalabhāvo siddho hoti.

Tathā karuṇāya Lokanāthatā, paññāya attanāthatā. Karuṇāya cassa ninnatābhāvo, paññāya unnatābhāvo. Tathā karuṇāya sabbasattesu janitānuggaho, paññānugatattā na ca na[1] sabbattha virattacitto. Paññāya sabbadhammesu virattacitto, karuṇānugatattā na ca na[1] sabbasattānuggahāya pavatto. Yathā hi karuṇā Tathāgatassa sinehasokavirahitā, evaṁ paññā ahaṁkāramamaṁkāravinimuttāti aññamaññaṁ visodhitā[2] paramavisuddhāti daṭṭhabbā. Tattha paññākhettaṁ balāni, karaṇākhettaṁ vesārajjāni. Tesu balasamāyogena parehi na abhibhuyyati, vesārajjasamāyogena pare abhibhavati. Balehi Satthusampadāsiddhi, vesārajjehi sāsanasampadāsiddhi. Tathā balehi Buddharatanasiddhi, vesārajjehi dhammaratanasiddhīti ayamettha "Bhagavatā Arahatā"ti padadvayassa atthayojanāya mukhamattadassanaṁ.

Kasmā panettha "vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā"ti vatvā puna "vuttan"ti vuttaṁ? Anussavapaṭikkhepena niyamadassanatthaṁ. Yathā hi kenaci parato sutvā vuttaṁ yadipi ca jānantena vuttaṁ na teneva vuttaṁ parenapi vuttattā. Na ca taṁ tena vuttameva, apica kho sutampi, na evamidha. Bhagavatā hi parato asutvā sayambhuñāṇena attanā adhigatameva vuttanti imassa visesassa dassanatthaṁ dvikkhattuṁ "vuttan"ti vuttaṁ. Idaṁ vuttaṁ hoti—vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā, tañca kho Bhagavatāva vuttaṁ, na aññena, vuttameva ca, na sutanti. Adhikavacanaṁ hi aññamatthaṁ bodhetīti na punaruttidoso. Esa nayo ito paresupi.

---

1. Na panasī, (Syā) 2. Viheṭhitā (Ka)

ပရိနိဗ္ဗာနာဘိမုခဘာဝေါ၊ ကရုဏာယ တဒဓိဂမော။ ပညာယ သယံ တရဏံ၊ ကရုဏာယ ပရေသံ တာရဏံ။ ပညာယ ဗုဒ္ဓဘာဝသိဒ္ဓိ၊ ကရုဏာယ ဗုဒ္ဓကိစ္စသိဒ္ဓိ။ ကရုဏာယ ဝါ ဗောဓိသတ္တဘူမိယံ သံသာရာဘိမုခဘာဝေါ၊ ပညာယ တတ္ထ အနဘိရတိ။ တထာ ကရုဏာယ ပရေသံ အဝိဟိံသနံ၊ ပညာယ သယံ ပရေဟိ အဘာယနံ။ ကရုဏာယ ပရံ ရက္ခန္တော အတ္တာနံ ရက္ခတိ၊ ပညာယ အတ္တာနံ ရက္ခန္တော ပရံ ရက္ခတိ။ တထာ ကရုဏာယ အပရန္တပေါ၊ ပညာယ အနတ္တန္တပေါ။ တေန အတ္တဟိတာယ ပဋိပန္နာဒီသု စတုတ္ထပုဂ္ဂလဘာဝေါ သိဒ္ဓေါ ဟောတိ။

တထာ ကရုဏာယ လောကနာထတာ၊ ပညာယ အတ္တနာထတာ။ ကရုဏာယ စဿ နိန္နတာဘာဝေါ၊ ပညာယ ဥန္နတာဘာဝေါ။ တထာ ကရုဏာယ သဗ္ဗသတ္တေသု ဇနိတာနုဂ္ဂဟော၊ ပညာနုဂတတ္တာ န စ န[1] သဗ္ဗတ္ထ ဝိရတ္တစိတ္တော။ ပညာယ သဗ္ဗဓမ္မေသု ဝိရတ္တစိတ္တော၊ ကရုဏာနုဂတတ္တာ န စ န[1] သဗ္ဗသတ္တာနုဂ္ဂဟာယ ပဝတ္တော။ ယထာ ဟိ ကရုဏာ တထာဂတဿ သိနေဟသောကဝိရဟိတာ၊ ဧဝံ ပညာ အဟံကာရမမံကာရဝိနိမုတ္တာတိ အညမညံ ဝိသောဓိတာ[2] ပရမဝိသုဒ္ဓါတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ တတ္ထ ပညာခေတ္တံ ဗလာနိ၊ ကရုဏာခေတ္တံ ဝေသာရဇ္ဇာနိ။ တေသု ဗလသမာယောဂေန ပရေဟိ န အဘိဘုယျတိ၊ ဝေသာရဇ္ဇသမာယောဂေန ပရေ အဘိဘဝတိ။ ဗလေဟိ သတ္ထုသမ္ပဒါသိဒ္ဓိ၊ ဝေသာရဇ္ဇေဟိ သာသနသမ္ပဒါသိဒ္ဓိ။ တထာ ဗလေဟိ ဗုဒ္ဓရတနသိဒ္ဓိ၊ ဝေသာရဇ္ဇေဟိ ဓမ္မရတနသိဒ္ဓီတိ အယမေတ္ထ "ဘဂဝတာ အရဟတာ"တိ ပဒဒွယဿ အတ္ထယောဇနာယ မုခမတ္တဒဿနံ။

ကသ္မာ ပနေတ္ထ "ဝုတ္တံ ဟေတံ ဘဂဝတာ"တိ ဝတွာ ပုန "ဝုတ္တ"န္တိ ဝုတ္တံ? အနုဿဝပဋိက္ခေပေန နိယမဒဿနတ္ထံ။ ယထာ ဟိ ကေနစိ ပရတော သုတွာ ဝုတ္တံ ယဒိပိ စ ဇာနန္တေန ဝုတ္တံ န တေနေဝ ဝုတ္တံ ပရေနာပိ ဝုတ္တတ္တာ။ န စ တံ တေန ဝုတ္တမေဝ, အပိစ ခေါ သုတမ္ပိ၊ န ဧဝမိဓ။ ဘဂဝတာ ဟိ ပရတော အသုတွာ သယမ္ဘုဉာဏေန အတ္တနာ အဓိဂတမေဝ ဝုတ္တန္တိ ဣမဿ ဝိသေသဿ ဒဿနတ္ထံ ဒွိက္ခတ္တုံ "ဝုတ္တ"န္တိ ဝုတ္တံ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ဝုတ္တံ ဟေတံ ဘဂဝတာ၊ တဉ္စ ခေါ ဘဂဝတာဝ ဝုတ္တံ, န အညေန၊ ဝုတ္တမေဝ စ, န သုတန္တိ။ အဓိကဝစနံ ဟိ အညမတ္ထံ ဗောဓေတီတိ န ပုနရုတ္တိဒောသော။ ဧသ နယော ဣတော ပရေသုပိ။

၁-န ပနသီ၊ (သျာ) ၂-ဝိဟေဌိတာ (က)

Tathā pubbaracanābhāvadassanatthaṁ dvikkhattuṁ "vuttan"ti vuttaṁ. Bhagavā hi Sammāsambuddhatāya ṭhānuppattikappaṭibhānena sampattaparisāya ajjhāsayānurūpaṁ dhammaṁ deseti, na tassa kāraṇā dānādīnaṁ viya pubbaracanākiccaṁ atthi. Tenetaṁ dasseti "vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā, tañca kho na pubbaracanāvasena takkapariyāhataṁ vīmaṁsānucaritaṁ, apica kho veneyyajjhāsayānurūpaṁ ṭhānaso vuttamevā"ti.

Appaṭivattiyavacanabhāvadassanatthaṁ vā dvikkhattuṁ "vuttan"ti vuttaṁ. Yaṁ hi Bhagavatā vuttaṁ, vuttameva taṁ, na kenaci paṭikkhipituṁ sakkā akkharasampattiyā atthasampattiyā ca. Vuttaṁ hetaṁ—

> "Etaṁ Bhagavatā Bārāṇasiyaṁ Isipatane Migadāye anuttaraṁ dhammacakkaṁ avattitaṁ appaṭivattiyaṁ kenaci samaṇena vā brāhmaṇena vā"ti-ādi[1].

Aparampi vuttaṁ—

> "Idha bhikkhave āgaccheyya samaṇo vā brāhmaṇo vā 'na yidaṁ dukkhaṁ ariyasaccaṁ, yaṁ samaṇena Gotamena paññattaṁ, ahamidaṁ dukkhaṁ ariyasaccaṁ ṭhapetvā aññaṁ dukkhaṁ ariyasaccaṁ paññāpessāmī'ti, netaṁ ṭhānaṁ vijjatī"ti-ādi.

Tasmā appaṭivattiyavacanabhāvadassanatthampi dvikkhattuṁ "vuttan"ti vuttaṁ.

Atha vā sotūnaṁ atthanipphādakabhāvadassanatthaṁ dvikkhattuṁ "vuttan"ti vuttaṁ. Yaṁ hi paresaṁ āsayādiṁ ajānantena asabbaññunā adese akāle vā vuttaṁ, taṁ saccampi samānaṁ sotūnaṁ atthanipphādane asamatthatāya avuttaṁ nāma siyā, pageva asaccaṁ. Bhagavatā pana Sammāsambuddhabhāvato sammadeva paresaṁ āsayādiṁ desakālaṁ atthasiddhiñca jānantena vuttaṁ ekantena sotūnaṁ yathādhippetatthanipphādanato vuttameva, natthi tassa avuttatāpariyāyo. Tasmā sotūnaṁ atthanipphādakabhāvadassanatthampi dvikkhattuṁ "vuttan"ti vuttaṁ. Apica yathā na taṁ sutaṁ nāma, yaṁ na viññātatthaṁ yaṁ ca na tathattāya paṭipannaṁ, evaṁ na taṁ vuttaṁ nāma, yaṁ na sammā paṭiggahitaṁ. Bhagavato pana vacanaṁ catassopi parisā sammadeva

1. Saṁ 3. 371; Vi 3. 17 piṭṭhesu.

တထာ ပုဗ္ဗရစနာဘာဝဒဿနတ္ထံ ဒွိက္ခတ္တုံ “ဝုတ္တ”န္တိ ဝုတ္တံ။ ဘဂဝါ ဟိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓတာယ ဌာနုပ္ပတ္တိကပ္ပဋိဘာနေန သမ္ပတ္တပရိသာယ အဇ္ဈာသယာနုရူပံ ဓမ္မံ ဒေသေတိ၊ န တဿ ကာရဏာ ဒါနာဒီနံ ဝိယ ပုဗ္ဗရစနာကိစ္စံ အတ္ထိ။ တေနေတံ ဒဿေတိ “ဝုတ္တံ ဟေတံ ဘဂဝတာ၊ တဉ္စ ခေါ န ပုဗ္ဗရစနာဝသေန တက္ကပရိယာဟတံ ဝီမံသာနုစရိတံ၊ အပိစ ခေါ ဝေနေယျဇ္ဈာသယာနုရူပံ ဌာနသော ဝုတ္တမေဝါ”တိ။

အပ္ပဋိဝတ္တိယဝစနဘာဝဒဿနတ္ထံ ဝါ ဒွိက္ခတ္တုံ “ဝုတ္တ”န္တိ ဝုတ္တံ။ ယံ ဟိ ဘဂဝတာ ဝုတ္တံ, ဝုတ္တမေဝ တံ, န ကေနစိ ပဋိက္ခိပိတုံ သက္ကာ အက္ခရသမ္ပတ္တိယာ အတ္ထသမ္ပတ္တိယာ စ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—

> “ဧတံ ဘဂဝတာ ဗာရာဏသိယံ ဣသိပတနေ မိဂဒါယေ အနုတ္တရံ ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တိတံ အပ္ပဋိဝတ္တိယံ ကေနစိ သမဏေန ဝါ ဗြာဟ္မဏေန ဝါ”တိအာဒိ[1]။

အပရမ္ပိ ဝုတ္တံ—

> “ဣဓ ဘိက္ခဝေ အာဂစ္ဆေယျ သမဏော ဝါ ဗြာဟ္မဏော ဝါ ‘န ယိဒံ ဒုက္ခံ အရိယသစ္စံ၊ ယံ သမဏေန ဂေါတမေန ပညတ္တံ၊ အဟမိဒံ ဒုက္ခံ အရိယသစ္စံ ဌပေတွာ အညံ ဒုက္ခံ အရိယသစ္စံ ပညာပေဿာမီ’တိ၊ နေတံ ဌာနံ ဝိဇ္ဇတီ”တိအာဒိ။

တသ္မာ အပ္ပဋိဝတ္တိယဝစနဘာဝဒဿနတ္ထမ္ပိ ဒွိက္ခတ္တုံ “ဝုတ္တ”န္တိ ဝုတ္တံ။

အထ ဝါ သောတူနံ အတ္ထနိပ္ဖါဒကဘာဝဒဿနတ္ထံ ဒွိက္ခတ္တုံ “ဝုတ္တ”န္တိ ဝုတ္တံ။ ယံ ဟိ ပရေသံ အာသယာဒိံ အဇာနန္တေန အသဗ္ဗညုနာ အဒေသေ အကာလေ ဝါ ဝုတ္တံ၊ တံ သစ္စမ္ပိ သမာနံ သောတူနံ အတ္ထနိပ္ဖါဒနေ အသမတ္ထတာယ အဝုတ္တံ နာမ သိယာ၊ ပဂေဝ အသစ္စံ။ ဘဂဝတာ ပန သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဘာဝတော သမ္မဒေဝ ပရေသံ အာသယာဒိံ ဒေသကာလံ အတ္ထသိဒ္ဓိဉ္စ ဇာနန္တေန ဝုတ္တံ ဧကန္တေန သောတူနံ ယထာဓိပ္ပေတတ္ထနိပ္ဖါဒနတော ဝုတ္တမေဝ၊ နတ္ထိ တဿ အဝုတ္တတာပရိယာယော။ တသ္မာ သောတူနံ အတ္ထနိပ္ဖါဒကဘာဝဒဿနတ္ထမ္ပိ ဒွိက္ခတ္တုံ “ဝုတ္တ”န္တိ ဝုတ္တံ။ အပိစ ယထာ န တံ သုတံ နာမ၊ ယံ န ဝိညာတတ္ထံ ယံ စ န တထတ္တာယ ပဋိပန္နံ၊ ဧဝံ န တံ ဝုတ္တံ နာမ၊ ယံ န သမ္မာ ပဋိဂ္ဂဟိတံ။ ဘဂဝတော ပန ဝစနံ စတဿောပိ ပရိသာ သမ္မဒေဝ

၁-သံ ၃-၃၇၁၊ ဝိ ၃-၁၇-ပိဋ္ဌေသု။

paṭiggahetvā tathattāya paṭipajjanti. Tasmā sammadeva paṭiggahitabhāvadassanatthampi dvikkhattuṁ “vuttan”ti vuttaṁ.

Atha vā ariyehi aviruddhavacanabhāvadassanatthaṁ dvikkhattuṁ “vuttan”ti vuttaṁ. Yathā hi Bhagavā kusalākusalasāvajjānavajjabhede dhamme pavattinivattiyo sammutiparamatthe ca avisaṁvādento vadati, evaṁ Dhammasenāpatippabhutayo ariyāpi Bhagavati dharamāne parinibbute ca tasseva desanaṁ anugantvā vadanti, na tattha nānāvādatā. Tasmā **vuttamarahatā** tato parabhāge arahatā ariyasaṁghenāpīti evaṁ ariyehi aviruddhavacanabhāvadassanatthampi evaṁ vuttaṁ.

Atha vā purimehi Sammāsambuddhehi vuttanayabhāvadassanatthaṁ dvikkhattuṁ “vuttan”ti vuttaṁ. Satipi hi jātigottāyuppamāṇādivisese dasabalādiguṇehi viya dhammadesanāya Buddhānaṁ viseso natthi, aññamaññaṁ attanā ca te pubbenāparaṁ aviruddhameva vadanti. Tasmā **vuttaṁ hetaṁ,** yathā Buddhehi attanā ca pubbe, idānipi amhākaṁ Bhagavatā tatheva vuttaṁ arahatāti evaṁ purimabuddhehi attanā ca suttantaresu vuttanayabhāvadassanatthampi dvikkhattuṁ “vuttan”ti vuttaṁ. Tena Buddhānaṁ desanāya sabbattha avirodho dīpito hoti.

Atha vā “vuttan”ti yadetaṁ dutiyaṁ padaṁ, taṁ arahantavuttabhāvavacanaṁ[1] daṭṭhabbaṁ. Idaṁ vuttaṁ hoti—vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā arahatāpi vuttaṁ “ekadhammaṁ bhikkhave”ti-ādikaṁ idāni vuccamānaṁ vacananti. Atha vā “vuttan”ti yadetaṁ dutiyaṁ padaṁ, taṁ na vacanatthaṁ[2], atha kho vapanatthaṁ[3] daṭṭhabbaṁ. Tenetaṁ dasseti “vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā, tañca kho na vuttamattaṁ na kathitamattaṁ, atha kho veneyyānaṁ kusalamūlaṁ vapitan”ti[4] attho. Atha vā yadetaṁ vuttanti dutiyaṁ padaṁ, taṁ vattanatthaṁ. Ayaṁ hissa attho—vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā arahatā, tañca kho na vuttamattaṁ, apica tadatthajātaṁ vuttaṁ caritanti. Tena yathā vādī Bhagavā, tathā kārīti dasseti. Atha vā vuttaṁ Bhagavatā vuttavacanaṁ arahatā vattuṁ yuttenāti attho.

1. Mahattabhāvavacanaṁ (Syā)
2. Padantaravacanatthaṁ (Sī, Syā)
3. Ṭhapanatthaṁ (Sī)
4. Ropitanti (Sī), desitanti (Syā)

ပဋိဂ္ဂဟေတွာ တထတ္တာယ ပဋိပဇ္ဇန္တိ။ တသ္မာ သမ္မဒေဝ ပဋိဂ္ဂဟိတဘာဝဒဿနတ္ထမ္ပိ ဒွိက္ခတ္တုံ “ဝုတ္တ”န္တိ ဝုတ္တံ။

အထ ဝါ အရိယေဟိ အဝိရုဒ္ဓဝစနဘာဝဒဿနတ္ထံ ဒွိက္ခတ္တုံ “ဝုတ္တ”န္တိ ဝုတ္တံ။ ယထာ ဟိ ဘဂဝါ ကုသလာကုသလသာဝဇ္ဇာနဝဇ္ဇဘေဒေ ဓမ္မေ ပဝတ္တိနိဝတ္တိယော သမ္မုတိပရမတ္ထေ စ အဝိသံဝါဒေန္တော ဝဒတိ၊ ဧဝံ ဓမ္မသေနာပတိပ္ပဘုတယော အရိယာပိ ဘဂဝတိ ဓရမာနေ ပရိနိဗ္ဗုတေ စ တဿေဝ ဒေသနံ အနုဂန္တွာ ဝဒန္တိ၊ န တတ္ထ နာနာဝါဒတာ။ တသ္မာ **ဝုတ္တမရဟတာ** တတော ပရဘာဂေ အရဟတာ အရိယသံဃေနာပီတိ ဧဝံ အရိယေဟိ အဝိရုဒ္ဓဝစနဘာဝဒဿနတ္ထမ္ပိ ဧဝံ ဝုတ္တံ။

အထ ဝါ ပုရိမေဟိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေဟိ ဝုတ္တနယဘာဝဒဿနတ္ထံ ဒွိက္ခတ္တုံ “ဝုတ္တ”န္တိ ဝုတ္တံ။ သတိပိ ဟိ ဇာတိဂေါတ္တာယုပ္ပမာဏာဒိဝိသေသေ ဒသဗလာဒိဂုဏေဟိ ဝိယ ဓမ္မဒေသနာယ ဗုဒ္ဓါနံ ဝိသေသော နတ္ထိ၊ အညမညံ အတ္တနာ စ တေ ပုဗ္ဗေနာပရံ အဝိရုဒ္ဓမေဝ ဝဒန္တိ။ တသ္မာ **ဝုတ္တံ ဟေတံ၊** ယထာ ဗုဒ္ဓေဟိ အတ္တနာ စ ပုဗ္ဗေ၊ ဣဒါနိပိ အမှာကံ ဘဂဝတာ တထေဝ ဝုတ္တံ အရဟတာတိ ဧဝံ ပုရိမဗုဒ္ဓေဟိ အတ္တနာ စ သုတ္တန္တရေသု ဝုတ္တနယဘာဝဒဿနတ္ထမ္ပိ ဒွိက္ခတ္တုံ “ဝုတ္တ”န္တိ ဝုတ္တံ။ တေန ဗုဒ္ဓါနံ ဒေသနာယ သဗ္ဗတ္ထ အဝိရောဓော ဒီပိတော ဟောတိ။

အထ ဝါ “ဝုတ္တ”န္တိ ယဒေတံ ဒုတိယံ ပဒံ၊ တံ အရဟန္တဝုတ္တဘာဝဝစနံ[၁] ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ဝုတ္တံ ဟေတံ ဘဂဝတာ အရဟတာပိ ဝုတ္တံ “ဧကဓမ္မံ ဘိက္ခဝေ”တိအာဒိကံ ဣဒါနိ ဝုစ္စမာနံ ဝစနန္တိ။ အထ ဝါ “ဝုတ္တ”န္တိ ယဒေတံ ဒုတိယံ ပဒံ၊ တံ န ဝစနတ္ထံ[၂]၊ အထ ခေါ ဝပနတ္ထံ[၃] ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ တေနေတံ ဒဿေတိ “ဝုတ္တံ ဟေတံ ဘဂဝတာ၊ တဉ္စ ခေါ န ဝုတ္တမတ္တံ န ကထိတမတ္တံ၊ အထ ခေါ ဝေနေယျာနံ ကုသလမူလံ ဝပိတ”န္တိ[၄] အတ္ထော။ အထ ဝါ ယဒေတံ ဝုတ္တန္တိ ဒုတိယံ ပဒံ၊ တံ ဝတ္တနတ္ထံ။ အယံ ဟိဿ အတ္ထော—ဝုတ္တံ ဟေတံ ဘဂဝတာ အရဟတာ၊ တဉ္စ ခေါ န ဝုတ္တမတ္တံ၊ အပိစ တဒတ္ထဇာတံ ဝုတ္တံ စရိတန္တိ။ တေန ယထာ ဝါဒီ ဘဂဝါ၊ တထာ ကာရီတိ ဒဿေတိ။ အထ ဝါ ဝုတ္တံ ဘဂဝတာ ဝုတ္တဝစနံ အရဟတာ ဝတ္တုံ ယုတ္တေနာတိ အတ္ထော။

၁-မဟတ္တဘာဝဝစနံ (သျာ)
၂-ပဒန္တရဝစနတ္ထံ (သီ၊ သျာ)
၃-ဌပနတ္ထံ (သီ)
၄-ရောပိတန္တိ (သီ)၊ ဒေသိတန္တိ (သျာ)

Atha vā "vuttan"ti saṅkhepakathā-uddisanaṁ sandhāyāha, puna "vuttan"ti vitthārakathānidassanaṁ. Bhagavā hi saṅkhepato vitthārato ca dhammaṁ deseti. Atha vā Bhagavato duruttavacanābhāvadassanatthaṁ "vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā"ti vatvā puna "vuttan"ti vuttaṁ. Sabbadā ñāṇānugatavacīkammatāya hi Bhagavato savāsanapahīnasabbadosassa akkhalitabyappathassa kadācipi duruttaṁ nāma natthi. Yathā keci loke satisammosena vā davā vā ravā vā kiñci vatvā atha paṭiladdhasaññā pubbe vuttaṁ avuttaṁ vā karonti paṭisaṅkharonti vā, na evaṁ Bhagavā. Bhagavā pana niccakālaṁ samāhito asammosadhammo asammohadhammo ca sabbaññutaññāṇasamupabyūḷhāya paṭibhānapaṭisambhidāya upanītamatthaṁ aparimitakālaṁ sambhatapuññasambhārasamudāgatehi anaññasādhāraṇehi visadavisuddhehi karaṇavisesehi sotāyatanarasāyanabhūtaṁ suṇantānaṁ amatavassaṁ vassanto viya sotabbasāraṁ savanānuttariyaṁ catusaccaṁ[1] pakāsento karavīkarutamañjunā sarena sabhāvaniruttiyā veneyyajjhāsayānurūpaṁ vacanaṁ vadati, natthi tattha vālaggamattampi avakkhalitaṁ, kuto pana duruttāvakāso. Tasmā "yaṁ Bhagavatā vuttaṁ, taṁ vuttameva, na avuttaṁ duruttaṁ vā kadāci hotī"ti dassanatthaṁ "vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā"ti vatvā puna "vuttamarahatā"ti vuttanti na ettha punaruttidosoti evamettha punaruttasaddassa sātthakatā veditabbā.

Iti me sutanti ettha **itī**ti ayaṁ itisaddo hetuparisamāpanādipadatthavipariyāyapakāranidassanāvadhāraṇādi-anekatthappabhedo. Tathā hesa "ruppatīti kho bhikkhave tasmā rūpanti vuccatī"ti-ādīsu[2] hetu-atthe dissati. "Tasmātiha me bhikkhave dhammadāyādā bhavatha, mā āmisadāyādā. Atthi me tumhesu anukampā kinti me sāvakā dhammadāyādā bhaveyyuṁ, no āmisadāyādā"ti-ādīsu[3] parisamāpane. "Iti vā iti evarūpā visūkadassanā paṭivirato"ti-ādīsu[4] ādi-atthe. "Māgaṇḍiyoti vā tassa brāhmaṇassa saṅkhā samaññā paññatti vohāro nāmaṁ nāmakammaṁ nāmadheyyaṁ nirutti byañjanaṁ abhilāpo"ti-ādīsu[5] padatthavipariyāye. "Iti kho bhikkhave sappaṭibhayo bālo, appaṭibhayo paṇḍito. Sa-upaddavo bālo, anupaddavo paṇḍito, sa-upasaggo

1. Cāturiyaṁ (Sī) 2. Saṁ 2. 71 piṭṭhe. 3. Ma 1. 17 piṭṭhe.
4. Dī 1. 5 piṭṭhe. 5. Khu 7. 148 piṭṭhe.

အထ ဝါ "ဝုတ္တ"န္တိ သင်္ခေပကထာဥဒ္ဒိသနံ သန္ဓာယာဟ၊ ပုန "ဝုတ္တ"န္တိ ဝိတ္ထာရကထာနိဒဿနံ။ ဘဂဝါ ဟိ သင်္ခေပတော ဝိတ္ထာရတော စ ဓမ္မံ ဒေသေတိ။ အထ ဝါ ဘဂဝတော ဒုရုတ္တဝစနာဘာဝဒဿနတ္ထံ "ဝုတ္တံ ဟေတံ ဘဂဝတာ"တိ ဝတွာ ပုန "ဝုတ္တ"န္တိ ဝုတ္တံ။ သဗ္ဗဒါ ဉာဏာနုဂတဝစီကမ္မတာယ ဟိ ဘဂဝတော သဝါသနပဟီနသဗ္ဗဒောသဿ အက္ခလိတဗျပ္ပထဿ ကဒါစိပိ ဒုရုတ္တံ နာမ နတ္ထိ။ ယထာ ကေစိ လောကေ သတိသမ္မောသေန ဝါ ဒဝါ ဝါ ရဝါ ဝါ ကိဉ္စိ ဝတွာ အထ ပဋိလဒ္ဓသညာ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တံ အဝုတ္တံ ဝါ ကရောန္တိ ပဋိသင်္ခရောန္တိ ဝါ၊ န ဧဝံ ဘဂဝါ။ ဘဂဝါ ပန နိစ္စကာလံ သမာဟိတော အသမ္မောသဓမ္မော အသမ္မောဟဓမ္မော စ သဗ္ဗညုတညာဏသမုပဗျူဠှာယ ပဋိဘာနပဋိသမ္ဘိဒါယ ဥပနီတမတ္ထံ အပရိမိတကာလံ သမ္ဘတပုညသမ္ဘာရ-သမုဒါဂတေဟိ အနညသာဓာရဏေဟိ ဝိသဒဝိသုဒ္ဓေဟိ ကရဏဝိသေသေဟိ သောတာယတနရသာယနဘူတံ သုဏန္တာနံ အမတဝဿံ ဝဿန္တော ဝိယ သောတဗ္ဗသာရံ သဝနာနုတ္တရိယံ စတုသစ္စံ[၁] ပကာသေန္တော ကရဝီကရုတ-မဉ္ဇုနာ သရေန သဘာဝနိရုတ္တိယာ ဝေနေယျဇ္ဈာသယာနုရူပံ ဝစနံ ဝဒတိ၊ နတ္ထိ တတ္ထ ဝါလဂ္ဂမတ္တမ္ပိ အဝက္ခလိတံ၊ ကုတော ပန ဒုရုတ္တာဝကာသော။ တသ္မာ "ယံ ဘဂဝတာ ဝုတ္တံ၊ တံ ဝုတ္တမေဝ၊ န အဝုတ္တံ ဒုရုတ္တံ ဝါ ကဒါစိ ဟောတီ"တိ ဒဿနတ္ထံ "ဝုတ္တံ ဟေတံ ဘဂဝတာ"တိ ဝတွာ ပုန "ဝုတ္တမရဟတာ"တိ ဝုတ္တန္တိ န ဧတ္ထ ပုနရုတ္တိဒေါသောတိ ဧဝမေတ္ထ ပုနရုတ္တသဒ္ဒဿ သာတ္ထကတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဣတိ မေ သုတန္တိ ဧတ္ထ **ဣတီ**တိ အယံ ဣတိသဒ္ဒေါ ဟေတုပရိသမာပနာဒိ-ပဒတ္ထဝိပရိယာယပကာရနိဒဿနာဝဓာရဏာဒိအနေကတ္ထပ္ပဘေဒေါ။ တထာ ဟေသ "ရုပ္ပတီတိ ခေါ ဘိက္ခဝေ တသ္မာ ရူပန္တိ ဝုစ္စတီ"တိအာဒီသု[၂] ဟေတုအတ္ထေ ဒိဿတိ။ "တသ္မာတိဟ မေ ဘိက္ခဝေ ဓမ္မဒါယာဒါ ဘဝထ၊ မာ အာမိသ-ဒါယာဒါ။ အတ္ထိ မေ တုမှေသု အနုကမ္ပာ ကိန္တိ မေ သာဝကာ ဓမ္မဒါယာဒါ ဘဝေယျုံ၊ နော အာမိသဒါယာဒါ"တိအာဒီသု[၃] ပရိသမာပနေ။ "ဣတိ ဝါ ဣတိ ဧဝရူပါ ဝိသူကဒဿနာ ပဋိဝိရတော"တိအာဒီသု[၄] အာဒိအတ္ထေ။ "မာဂဏ္ဍိယောတိ ဝါ တဿ ဗြာဟ္မဏဿ သင်္ခါ သမညာ ပညတ္တိ ဝေါဟာရော နာမံ နာမကမ္မံ နာမဓေယျံ နိရုတ္တိ ဗျဉ္ဇနံ အဘိလာပေါ"တိအာဒီသု[၅] ပဒတ္ထ-ဝိပရိယာယေ။ "ဣတိ ခေါ ဘိက္ခဝေ သပ္ပဋိဘယော ဗာလော၊ အပ္ပဋိဘယော ပဏ္ဍိတော။ သဥပဒ္ဒဝေါ ဗာလော၊ အနုပဒ္ဒဝေါ ပဏ္ဍိတော၊ သဥပသဂ္ဂေါ

၁-စာတုရိယံ (သီ) ၂-သံ ၂-၇၁-ပိဋ္ဌေ။ ၃-မ ၁-၁၇-ပိဋ္ဌေ။
၄-ဒီ ၁-၅-ပိဋ္ဌေ။ ၅-ခု ၇-၁၄၈-ပိဋ္ဌေ။

bālo, anupasaggo paṇḍito”ti-ādīsu[1] pakāre. “Sabbamatthīti kho kaccāna ayameko anto, sabbaṁ natthīti kho kaccāna ayaṁ dutiyo anto”ti-ādīsu[2] nidassane. “Atthi idappaccayā jarāmaraṇanti iti puṭṭhena satā Ānanda atthītissa vacanīyaṁ. Kiṁ paccayā jarāmaraṇanti iti ce vadeyya, jātipaccayā jarāmaraṇanti iccassa vacanīyan”ti-ādīsu[3] avadhāraṇe, sanniṭṭhāneti attho. Svāyamidha pakāranidassanāvadhāraṇesu daṭṭhabbo.

Tattha pakāratthena itisaddena etamatthaṁ dīpeti—nānānayanipuṇamanekajjhāsayasamuṭṭhānaṁ atthabyañjanasampannaṁ vividhapāṭihāriyaṁ dhammatthadesanāpaṭivedhagambhīraṁ sabbasattānaṁ sakasakabhāsānurūpato sotapathamāgacchantaṁ tassa Bhagavato vacanaṁ sabbappakārena ko samattho viññātuṁ, sabbathāmena pana sotukāmataṁ janetvāpi iti me sutaṁ, mayāpi ekena pakārena sutanti.

Ettha ca ekattanānatta-abyāpāra-evaṁdhammatāsaṅkhātā nandiyāvattatipukkhalasīhavikkīḷitadisālocana-aṅkusasaṅkhātā ca visayādibhedena nānāvidhā nayā nānānayā. Nayā vā Pāḷigatiyo, tā ca paññatti-anupaññatti-ādivasena saṁkilesabhāgiyādilokiyāditadubhayavomissatādivasena kusalādivasena khandhādivasena saṅgahādivasena samayavimuttādivasena ṭhapanādivasena kusalamūlādivasena tikapaṭṭhānādivasena ca nānappakārāti nānānayā. Tehi nipuṇaṁ saṇhaṁ sukhumanti **nānānayanipuṇaṁ.**

Āsayova ajjhosayo, so ca sassatādibhedena apparajakkhatādibhedena ca anekavidho. Attajjhāsayādiko eva vā aneko ajjhāsayo anekajjhāsayo, so samuṭṭhānaṁ uppattihetu etassāti **anekajjhāsayasamuṭṭhānaṁ.**

Kusalādi-atthasampattiyā tabbibhāvanabyañjanasampattiyā saṅkāsanapakāsanavivaraṇavibhajana-uttānīkaraṇapaññattivasena chahi atthapadehi akkharapadabyañjanākāraniruttiniddesavasena chahi byañjanapadehi ca samannāgatattā **atthabyañjanasampannaṁ.**

1. Aṁ 1. 100 piṭṭhe. 2. Saṁ 1. 258 piṭṭhe. 3. Dī 2. 47 piṭṭhe.

ဗာလော၊ အနုပသဂ္ဂေါ ပဏ္ဍိတော”တိအာဒီသု[၁] ပကာရေ။ “သဗ္ဗမတ္ထီတိ ခေါ ကစ္စာန အယမေကော အန္တော၊ သဗ္ဗံ နတ္ထီတိ ခေါ ကစ္စာန အယံ ဒုတိယော အန္တော”တိအာဒီသု[၂] နိဒဿနေ။ “အတ္ထိ ဣဒပ္ပစ္စယာ ဇရာမရဏန္တိ ဣတိ ပုဋ္ဌေန သတာ အာနန္ဒ အတ္ထီတိဿ ဝစနီယံ။ ကိံပစ္စယာ ဇရာမရဏန္တိ ဣတိ စေ ဝဒေယျ၊ ဇာတိပစ္စယာ ဇရာမရဏန္တိ ဣစ္စဿ ဝစနီယ”န္တိအာဒီသု[၃] အဝဓာရဏေ၊ သန္နိဋ္ဌာနေတိ အတ္ထော။ သွာယမိဓ ပကာရနိဒဿနာဝဓာရဏေသု ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

တတ္ထ ပကာရတ္ထေန ဣတိသဒ္ဒေန ဧတမတ္ထံ ဒီပေတိ—နာနာနယနိပုဏမနေကဇ္ဈာသယသမုဋ္ဌာနံ အတ္ထဗျဉ္ဇနသမ္ပန္နံ ဝိဝိဓပါဋိဟာရိယံ ဓမ္မတ္ထဒေသနာပဋိဝေဓဂမ္ဘီရံ သဗ္ဗသတ္တာနံ သကသကဘာသာနုရူပတော သောတပထမာဂစ္ဆန္တံ တဿ ဘဂဝတော ဝစနံ သဗ္ဗပ္ပကာရေန ကော သမတ္ထော ဝိညာတုံ၊ သဗ္ဗထာမေန ပန သောတုကာမတံ ဇနေတွာပိ ဣတိ မေ သုတံ၊ မယာပိ ဧကေန ပကာရေန သုတန္တိ။

ဧတ္ထ စ ဧကတ္တနာနတ္တအဗျာပါရဧဝံဓမ္မတာသင်္ခါတာ နန္ဒိယာဝဋ္ဋတိပုက္ခလသီဟဝိက္ကီဠိတဒိသာလောစနအင်္ကုသသင်္ခါတာ စ ဝိသယာဒိဘေဒေန နာနာဝိဓာ နယာ နာနာနယာ။ နယာ ဝါ ပါဠိဂတိယော၊ တာ စ ပညတ္တိအနုပညတ္တိအာဒိဝသေန သံကိလေသဘာဂိယာဒိလောကိယာဒိတဒုဘယဝေါမိဿတာဒိဝသေန ကုသလာဒိဝသေန ခန္ဓာဒိဝသေန သင်္ဂဟာဒိဝသေန သမယဝိမုတ္တာဒိဝသေန ဌပနာဒိဝသေန ကုသလမူလာဒိဝသေန တိကပဋ္ဌာနာဒိဝသေန စ နာနပ္ပကာရာတိ နာနာနယာ။ တေဟိ နိပုဏံ သဏှံ သုခုမန္တိ **နာနာနယနိပုဏံ။**

အာသယောဝ အဇ္ဈာသယော၊ သော စ သဿတာဒိဘေဒေန အပ္ပရဇက္ခတာဒိဘေဒေန စ အနေကဝိဓော။ အတ္တဇ္ဈာသယာဒိကော ဧဝ ဝါ အနေကော အဇ္ဈာသယော အနေကဇ္ဈာသယော၊ သော သမုဋ္ဌာနံ ဥပ္ပတ္တိဟေတု ဧတဿာတိ **အနေကဇ္ဈာသယသမုဋ္ဌာနံ။**

ကုသလာဒိအတ္ထသမ္ပတ္တိယာ တဗ္ဘိဘာဝနဗျဉ္ဇနသမ္ပတ္တိယာ သင်္ကာသနပကာသနဝိဝရဏဝိဘဇနဥတ္တာနီကရဏပညတ္တိဝသေန ဆဟိ အတ္ထပဒေဟိ အက္ခရပဒဗျဉ္ဇနာကာရနိရုတ္တိနိဒ္ဒေသဝသေန ဆဟိ ဗျဉ္ဇနပဒေဟိ စ သမန္နာဂတတ္တာ **အတ္ထဗျဉ္ဇနသမ္ပန္နံ။**

၁-အံ ၁-၁၀၀-ပိဋ္ဌေ။ ၂-သံ ၁-၂၅၈-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ဒီ ၂-၄၇-ပိဋ္ဌေ။

Iddhi-ādesanānusāsanībhedena tesu ca ekekassa visayādibhedena vividhaṁ bahuvidhaṁ vā pāṭihāriyaṁ etassāti **vividhapāṭihāriyaṁ.** Tattha paṭipakkhaharaṇato rāgādikilesāpanayanato pāṭihāriyanti atthe sati Bhagavato paṭipakkhā rāgādayo na santi ye haritabbā, puthujjanānampi vigatūpakkilese aṭṭhaguṇasamannāgate citte hatapaṭipakkhe iddhividhaṁ pavattati. Tasmā tattha pavattavohārena ca na sakkā idha pāṭihāriyanti vattuṁ. Yasmā pana mahākāruṇikassa Bhagavato veneyyagatā ca kilesā paṭipakkhā, tasmā tesaṁ haraṇato pāṭihāriyaṁ. Atha vā Bhagavato sāsanassa ca paṭipakkhā titthiyā, tesaṁ haraṇato pāṭihāriyaṁ. Te hi diṭṭhiharaṇavasena diṭṭhippakāsane asamatthabhāvena ca iddhi-ādesanānusāsanīhi haritā apanītā honti. Paṭīti vā pacchāti attho, tasmā samāhite citte vigatūpakkilese katakiccena pacchā haritabbaṁ pavattetabbanti paṭihāriyaṁ. Attano vā upakkilesesu catutthajjhānamaggehi haritesu pacchā haraṇaṁ paṭihāriyaṁ. Iddhi-ādesanānusāsaniyo ca vigatūpakkilesena katakiccena sattahitatthaṁ puna pavattetabbā, haritesu ca attano upakkilesesu parasantāne upakkilesaharaṇāni hontīti paṭihāriyāni bhavanti. Paṭihāriyameva. Pāṭihāriyaṁ, paṭihāriye vā iddhi-ādesanānusāsanisamudāye bhavaṁ ekekaṁ pāṭihāriyanti vuccati. Paṭihāriyaṁ vā catutthajjhānaṁ maggo ca paṭipakkhaharaṇato, tattha jātaṁ, tasmiṁ vā nimittabhūte[1], tato vā āgatanti pāṭihāriyaṁ.

Yasmā pana tanti-atthadesanātabbohārābhisamayasaṅkhātā[2] hetuhetuphalatadubhayapaññattipaṭivedhasaṅkhātā vā dhammatthadesanāpaṭivedhā gambhīrā, anupacitasambhārehi sasādīhi viya mahāsamuddo dukkhogāḷhā alabbhaneyyappatiṭṭhā ca, tasmā tehi catūhi gambhīrabhāvehi yuttanti **dhammatthadesanāpaṭivedhagambhīraṁ.**

Eko eva Bhagavato dhammadesanāghoso ekasmiṁ khaṇe pavattamāno nānābhāsānaṁ sattānaṁ attano attano bhāsāvasena apubbaṁ acarimaṁ gahaṇūpago hutvā atthādhigamāya hoti. Acinteyyo

1. Nimittabhūtato (Sī), tasmiṁ vā nimittabhūtaṁ (Syā)
2. Tantitanti-atthatantidesanātadabhisamayasaṅkhātā (Syā, Ka)

ဣဒ္ဓိအာဒေသနာနုသာသနီဘေဒေန တေသု စ ဧကေကဿ ဝိသယာဒိဘေဒေန ဝိဝိဓံ ဗဟုဝိဓံ ဝါ ပါဋိဟာရိယံ ဧတဿာတိ **ဝိဝိဓပါဋိဟာရိယံ**။ တတ္ထ ပဋိပက္ခဟရဏတော ရာဂါဒိကိလေသာပနယနတော ပါဋိဟာရိယန္တိ အတ္ထေ သတိ ဘဂဝတော ပဋိပက္ခာ ရာဂါဒယော န သန္တိ ယေ ဟရိတဗ္ဗာ၊ ပုထုဇ္ဇနာနမ္ပိ ဝိဂတူပက္ကိလေသေ အဋ္ဌဂုဏသမန္နာဂတေ စိတ္တေ ဟတပဋိပက္ခေ ဣဒ္ဓိဝိဓံ ပဝတ္တတိ။ တသ္မာ တတ္ထ ပဝတ္တဝေါဟာရေန စ န သက္ကာ ဣဓ ပါဋိဟာရိယန္တိ ဝတ္တုံ။ ယသ္မာ ပန မဟာကာရုဏိကဿ ဘဂဝတော ဝေနေယျဂတာ စ ကိလေသာ ပဋိပက္ခာ၊ တသ္မာ တေသံ ဟရဏတော ပါဋိဟာရိယံ။ အထ ဝါ ဘဂဝတော သာသနဿ စ ပဋိပက္ခာ တိတ္ထိယာ၊ တေသံ ဟရဏတော ပါဋိဟာရိယံ။ တေ ဟိ ဒိဋ္ဌိဟရဏဝသေန ဒိဋ္ဌိပ္ပကာသနေ အသမတ္ထဘာဝေန စ ဣဒ္ဓိအာဒေသနာနုသာသနီဟိ ဟရိတာ အပနီတာ ဟောန္တိ။ ပဋီတိ ဝါ ပစ္ဆာတိ အတ္ထော၊ တသ္မာ သမာဟိတေ စိတ္တေ ဝိဂတူပက္ကိလေသေ ကတကိစ္စေန ပစ္ဆာ ဟရိတဗ္ဗံ ပဝတ္တေတဗ္ဗန္တိ ပဋိဟာရိယံ။ အတ္တနော ဝါ ဥပက္ကိလေသေသု စတုတ္ထဇ္ဈာနမဂ္ဂေဟိ ဟရိတေသု ပစ္ဆာ ဟရဏံ ပဋိဟာရိယံ။ ဣဒ္ဓိအာဒေသနာနုသာသနိယော စ ဝိဂတူပက္ကိလေသေန ကတကိစ္စေန သတ္တဟိတတ္ထံ ပုန ပဝတ္တေတဗ္ဗာ၊ ဟရိတေသု စ အတ္တနော ဥပက္ကိလေသေသု ပရသန္တာနေ ဥပက္ကိလေသဟရဏာနိ ဟောန္တီတိ ပဋိဟာရိယာနိ ဘဝန္တိ။ ပဋိဟာရိယမေဝ ပါဋိဟာရိယံ၊ ပဋိဟာရိယေ ဝါ ဣဒ္ဓိအာဒေသနာနုသာသနိသမုဒါယေ ဘဝံ ဧကေကံ ပါဋိဟာရိယန္တိ ဝုစ္စတိ။ ပဋိဟာရိယံ ဝါ စတုတ္ထဇ္ဈာနံ မဂ္ဂေါ စ ပဋိပက္ခဟရဏတော၊ တတ္ထ ဇာတံ, တသ္မိံ ဝါ နိမိတ္တဘူတေ[1], တတော ဝါ အာဂတန္တိ ပါဋိဟာရိယံ။

ယသ္မာ ပန တန္တိအတ္ထဒေသနာတဗ္ဗောဟာရာဘိသမယသင်္ခါတာ[2] ဟေတုဟေတုဖလတဒုဘယပညတ္တိပဋိဝေဓသင်္ခါတာ ဝါ ဓမ္မတ္ထဒေသနာပဋိဝေဓာ ဂမ္ဘီရာ, အနုပစိတသမ္ဘာရေဟိ သသာဒီဟိ ဝိယ မဟာသမုဒ္ဒေါ ဒုက္ခောဂါဠှာ အလဗ္ဘနေယျပ္ပတိဋ္ဌာ စ၊ တသ္မာ တေဟိ စတူဟိ ဂမ္ဘီရဘာဝေဟိ ယုတ္တန္တိ **ဓမ္မတ္ထဒေသနာပဋိဝေဓဂမ္ဘီရံ**။

ဧကော ဧဝ ဘဂဝတော ဓမ္မဒေသနာဃောသော ဧကသ္မိံ ခဏေ ပဝတ္တမာနော နာနာဘာသာနံ သတ္တာနံ အတ္တနော အတ္တနော ဘာသာဝသေန အပုဗ္ဗံ အစရိမံ ဂဟဏူပဂေါ ဟုတွာ အတ္ထာဓိဂမာယ ဟောတိ။ အစိန္တေယျော

၁-နိမိတ္တဘူတတော (သီ)၊ တသ္မိံ ဝါ နိမိတ္တဘူတံ (သျာ)
၂-တန္တိတန္တိအတ္ထတန္တိဒေသနာတဒဘိသမယသင်္ခါတာ (သျာ၊ က)

hi Buddhānaṁ Buddhānubhāvoti sabbasattānaṁ sakasakabhāsānurūpato sotapathamāgacchatīti veditabbaṁ.

Nidassanatthena “nāhaṁ sayambhū, na mayā idaṁ sacchikatan”ti attānaṁ parimocento “iti me sutaṁ, mayāpi evaṁ sutan”ti idāni vattabbaṁ sakalaṁ suttaṁ nidasseti.

Avadhāraṇatthena “etadaggaṁ bhikkhave mama sāvakānaṁ bhikkhūnaṁ bahussutānaṁ yadidaṁ Ānando, gatimantānaṁ, satimantānaṁ, dhitimantānaṁ, upaṭṭhākānaṁ yadidaṁ Ānando”ti[1] evaṁ Bhagavatā, “āyasmā Ānando atthakusalo dhammakusalo byañjanakusalo niruttikusalo pubbāparakusalo”ti[2] evaṁ Dhammasenāpatinā ca pasatthabhāvānurūpaṁ attano dhāraṇabalaṁ dassento sattānaṁ sotukamyataṁ janeti “iti me sutaṁ, tañca kho atthato vā byañjanato vā anūnamanadhikaṁ, evameva, na aññathā daṭṭhabban”ti. **Aññathā**ti Bhagavato sammukhā sutākārato aññathā, na pana Bhagavatā desitākārato. Acinteyyānubhāvā hi Bhagavato desanā, sā na sabbākārena sakkā viññātunti vuttovāyamattho. Sutākārāvirujjhanameva hi dhāraṇabalaṁ. Na hettha atthantaratāparihāro dvinnampi atthānaṁ ekavisayattā. Itarathā hi thero Bhagavato desanāya sabbathā paṭiggahaṇe samattho asamatthoti vā[3] āpajjeyyāti.

Mesaddo tīsu atthesu dissati. Tathā hissa “gāthābhigītaṁ me abhojaneyyan”ti-ādīsu[4] mayāti attho. “Sādhu me bhante Bhagavā saṁkhittena dhammaṁ desetū”ti-ādīsu[5] mayhanti attho. “Dhammadāyādā me bhikkhave bhavathā”ti-ādīsu[6] mamāti attho. Idha pana “mayā sutan”ti ca “mama sutan”ti ca atthadvaye yujjati.

Ettha ca yo paro na hoti, so attāti evaṁ vattabbe niyakajjhattasaṅkhāte sakasantāne vattanato tividhopi **me**saddo yadipi ekasmiṁ yeva atthe dissati, karaṇasampadānādivisesasaṅkhāto panassa vijjatevāyaṁ atthabhedoti āha “mesaddo tīsu atthesu dissatī”ti.

1. Aṁ 1. 25 piṭṭhe.
2. Aṁ 2. 177 piṭṭhe.
3. Samattho asamattho cāti (Syā)
4. Saṁ 1. 169; Khu 1. 292 piṭṭhesu.
5. Saṁ 2. 285; Saṁ 3. 143; Aṁ 1. 571 piṭṭhesu.
6. Ma 1. 15 piṭṭhe.

ဟိ ဗုဒ္ဓါနံ ဗုဒ္ဓါနုဘာဝေါတိ သဗ္ဗသတ္တာနံ သကသကဘာသာနုရူပတော သောတပထမာဂစ္ဆတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

နိဒဿနတ္ထေန “နာဟံ သယမ္ဘူ၊ န မယာ ဣဒံ သစ္ဆိကတ”န္တိ အတ္တာနံ ပရိမောစေန္တော “ဣတိ မေ သုတံ၊ မယာပိ ဧဝံ သုတ”န္တိ ဣဒါနိ ဝတ္တဗ္ဗံ သကလံ သုတ္တံ နိဒဿေတိ။

အဝဓာရဏတ္ထေန “ဧတဒဂ္ဂံ ဘိက္ခဝေ မမ သာဝကာနံ ဘိက္ခူနံ ဗဟုဿုတာနံ ယဒိဒံ အာနန္ဒော၊ ဂတိမန္တာနံ၊ သတိမန္တာနံ၊ ဓိတိမန္တာနံ၊ ဥပဋ္ဌာကာနံ ယဒိဒံ အာနန္ဒော”တိ[၁] ဧဝံ ဘဂဝတာ, “အာယသ္မာ အာနန္ဒော အတ္ထကုသလော ဓမ္မကုသလော ဗျဉ္ဇနကုသလော နိရုတ္တိကုသလော ပုဗ္ဗာပရကုသလော”တိ[၂] ဧဝံ ဓမ္မသေနာပတိနာ စ ပသတ္ထဘာဝါနုရူပံ အတ္တနော ဓာရဏဗလံ ဒဿေန္တော သတ္တာနံ သောတုကမျတံ ဇနေတိ “ဣတိ မေ သုတံ၊ တဉ္စ ခေါ အတ္ထတော ဝါ ဗျဉ္ဇနတော ဝါ အနူနမနဓိကံ၊ ဧဝမေဝ, န အညထာ ဒဋ္ဌဗ္ဗ”န္တိ။ **အညထာ**တိ ဘဂဝတော သမ္မုခါ သုတာကာရတော အညထာ၊ န ပန ဘဂဝတာ ဒေသိတာကာရတော။ အစိန္တေယျာနုဘာဝါ ဟိ ဘဂဝတော ဒေသနာ၊ သာ န သဗ္ဗာကာရေန သက္ကာ ဝိညာတုန္တိ ဝုတ္တောဝါယမတ္ထော။ သုတာကာရာဝိရုဇ္ဈနမေဝ ဟိ ဓာရဏဗလံ။ န ဟေတ္ထ အတ္ထန္တရတာပရိဟာရော ဒွိန္နမ္ပိ အတ္ထာနံ ဧကဝိသယတ္တာ။ ဣတရထာ ဟိ ထေရော ဘဂဝတော ဒေသနာယ သဗ္ဗထာ ပဋိဂ္ဂဟဏေ သမတ္ထော အသမတ္ထောတိ ဝါ[၃] အာပဇ္ဇေယျာတိ။

မေသဒ္ဒေါ တီသု အတ္ထေသု ဒိဿတိ။ တထာ ဟိဿ “ဂါထာဘိဂီတံ မေ အဘောဇနေယျ”န္တိအာဒီသု[၄] မယာတိ အတ္ထော။ “သာဓု မေ ဘန္တေ ဘဂဝါ သံခိတ္တေန ဓမ္မံ ဒေသေတူ”တိအာဒီသု[၅] မယှန္တိ အတ္ထော။ “ဓမ္မဒါယာဒါ မေ ဘိက္ခဝေ ဘဝထာ”တိအာဒီသု[၆] မမာတိ အတ္ထော။ ဣဓ ပန “မယာ သုတ”န္တိ စ “မမ သုတ”န္တိ စ အတ္ထဒွယေ ယုဇ္ဇတိ။

ဧတ္ထ စ ယော ပရော န ဟောတိ၊ သော အတ္တာတိ ဧဝံ ဝတ္တဗ္ဗေ နိယကဇ္ဈတ္တသင်္ခါတေ သကသန္တာနေ ဝတ္တနတော တိဝိဓောပိ **မေ**သဒ္ဒေါ ယဒိပိ ဧကသ္မိံ ယေဝ အတ္ထေ ဒိဿတိ၊ ကရဏသမ္ပဒါနာဒိဝိသေသသင်္ခါတော ပနဿ ဝိဇ္ဇတေဝါယံ အတ္ထဘေဒေါတိ အာဟ “မေသဒ္ဒေါ တီသု အတ္ထေသု ဒိဿတီ”တိ။

၁-အံ ၁-၂၅-ပိဋ္ဌေ။
၂-အံ ၂-၁၇၇-ပိဋ္ဌေ။
၃-သမတ္ထော အသမတ္ထော စာတိ (သျာ)
၄-သံ ၁-၁၆၉၊ ခု ၁-၂၉၂-ပိဋ္ဌေသု။
၅-သံ ၂-၂၈၅၊ သံ ၃-၁၄၃၊ အံ ၁-၅၇၁-ပိဋ္ဌေသု။
၆-မ ၁-၁၅-ပိဋ္ဌေ။

Sutanti ayaṁ **suta**saddo sa-upasaggo anupasaggo ca gamanavissutakilinnūpacitānuyoga sotaviññeyya sotadvārānusāra viññātādi-anekatthappabhedo. Kiñcāpi hi kiriyāvisesako upasaggo, jotakabhāvato pana satipi tasmiṁ sutasaddo eva taṁ taṁ atthaṁ vadatīti anupasaggassa sutasaddassa atthuddhāre sa-upasaggopi udāharīyati.

Tattha “senāya pasuto”ti-ādīsu gacchantoti attho. “Sutadhammassa passato”ti-ādīsu[1] vissutadhammassāti attho. “Avassutā avassutassā”ti-ādīsu[2] kilinnā kilinnassāti attho. “Tumhehi puññaṁ pasutaṁ anappakan”ti-ādīsu[3] upacitanti attho. “Ye jhānappasutādhīrā”ti-ādīsu[4] jhānānuyuttāti attho. “Diṭṭhaṁ sutaṁ mutan”ti-ādīsu[5] sotaviññeyyanti attho. “Sutadharo sutasannicayo”ti-ādīsu[6] sotadvārānusāraviññātadharoti attho. Idha panassa “sotadvārānusārena upadhāritan”ti vā “upadhāraṇan”ti vā attho. Me-saddassa hi mayāti atthe sati “iti me sutaṁ, mayā sotadvārānusārena upadhāritan”ti attho. Mamāti atthe sati “iti mama sutaṁ sotadvārānusārena upadhāraṇan”ti attho.

Evametesu tīsu padesu yasmā sutasaddasannidhāne payuttena **iti**saddena savanakiriyājotakena bhavitabbaṁ. Tasmā **itī**ti sotaviññāṇādiviññāṇakiccanidassanaṁ. **Me**ti vuttaviññāṇasamaṅgipuggalanidassanaṁ. Sabbānipi vākyāni evakāratthasahitāniyeva avadhāraṇaphalattā. Tena **sutan**ti assavanabhāvappaṭikkhepato anunāviparītaggahaṇanidassanaṁ. Yathā hi sutaṁ sutamevāti vattabbataṁ arahati, taṁ sammā sutaṁ anūnaggahaṇaṁ aviparītaggahaṇaṁ ca hotīti. Atha vā saddantaratthāpohanavasena saddo atthaṁ vadatīti yasmā sutanti etassa asutaṁ na hotīti ayamattho, tasmā sutanti assavanabhāvappaṭikkhepato anūnāviparītaggahaṇanidassanaṁ. Idaṁ vuttaṁ hoti—iti me sutaṁ, na diṭṭhaṁ, na sayambhuñāṇena sacchikataṁ, na aññathā vā upaladdhaṁ, apica sutaṁva, tañca kho sammadevāti. Avadhāraṇatthe vā itisadde ayamatthayojanāti tadapekkhassa sutasaddassa

1. Khu 1. 88 piṭṭhe. 2. Vi 2. 276 piṭṭhe. 3. Khu 1. 9 piṭṭhe.
4. Khu 1. 40 piṭṭhe Dhammapade. 5. Ma 1. 189 piṭṭhe. 6. Ma 1. 277 piṭṭhe.

သုတန္တိ အယံ **သုတ**သဒ္ဒေါ သဥပသဂ္ဂေါ အနုပသဂ္ဂေါ စ ဂမနဝိဿုတကိလိန္နူပစိတာနုယောဂ သောတဝိညေယျ သောတဒွါရာနုသာရ ဝိညာတာဒိအနေကတ္ထပ္ပဘေဒေါ။ ကိဉ္စာပိ ဟိ ကိရိယာဝိသေသကော ဥပသဂ္ဂေါ၊ ဇောတကဘာဝတော ပန သတိပိ တသ္မိံ သုတသဒ္ဒေါ ဧဝ တံ တံ အတ္ထံ ဝဒတီတိ အနုပသဂ္ဂဿ သုတသဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရေ သဥပသဂ္ဂေါပိ ဥဒါဟရိယတိ။

တတ္ထ “သေနာယ ပသုတော”တိအာဒီသု ဂစ္ဆန္တောတိ အတ္ထော။ “သုတဓမ္မဿ ပဿတော”တိအာဒီသု[1] ဝိဿုတဓမ္မဿာတိ အတ္ထော။ “အဝဿုတာ အဝဿုတဿာ”တိအာဒီသု[2] ကိလိန္နာ ကိလိန္နဿာတိ အတ္ထော။ “တုမှေဟိ ပုညံ ပသုတံ အနပ္ပကန္”တိအာဒီသု[3] ဥပစိတန္တိ အတ္ထော။ “ယေ ဈာနပ္ပသုတာ ဓီရာ”တိအာဒီသု[4] ဈာနာနုယုတ္တာတိ အတ္ထော။ “ဒိဋ္ဌံ သုတံ မုတန္”တိအာဒီသု[5] သောတဝိညေယျန္တိ အတ္ထော။ “သုတဓရော သုတသန္နိစယော”တိအာဒီသု[6] သောတဒွါရာနုသာရဝိညာတဓရောတိ အတ္ထော။ ဣဓ ပနဿ “သောတဒွါရာနုသာရေန ဥပဓာရိတန္”တိ ဝါ “ဥပဓာရဏန္”တိ ဝါ အတ္ထော။ မေ-သဒ္ဒဿ ဟိ မယာတိ အတ္ထေ သတိ “ဣတိ မေ သုတံ၊ မယာ သောတဒွါရာနုသာရေန ဥပဓာရိတန္”တိ အတ္ထော။ မမာတိ အတ္ထေ သတိ “ဣတိ မမ သုတံ သောတဒွါရာနုသာရေန ဥပဓာရဏန္”တိ အတ္ထော။

ဧဝမေတေသု တီသု ပဒေသု ယသ္မာ သုတသဒ္ဒသန္နိဓာနေ ပယုတ္တေန **ဣတိ**သဒ္ဒေန သဝနကိရိယာဇောတကေန ဘဝိတဗ္ဗံ။ တသ္မာ **ဣတီ**တိ သောတဝိညာဏာဒိဝိညာဏကိစ္စနိဒဿနံ။ **မေ**တိ ဝုတ္တဝိညာဏသမင်္ဂိပုဂ္ဂလနိဒဿနံ။ သဗ္ဗာနိပိ ဝါကျာနိ ဧဝကာရတ္ထသဟိတာနိယေဝ အဝဓာရဏဖလတ္တာ။ တေန **သုတ**န္တိ အဿဝနဘာဝပ္ပဋိက္ခေပတော အနူနာဝိပရီတဂ္ဂဟဏနိဒဿနံ။ ယထာ ဟိ သုတံ သုတမေဝါတိ ဝတ္တဗ္ဗတံ အရဟတိ၊ တံ သမ္မာ သုတံ အနူနဂ္ဂဟဏံ အဝိပရီတဂ္ဂဟဏံ စ ဟောတီတိ။ အထ ဝါ သဒ္ဒန္တရတ္ထာပေါဟနဝသေန သဒ္ဒေါ အတ္ထံ ဝဒတီတိ ယသ္မာ သုတန္တိ ဧတဿ အသုတံ န ဟောတီတိ အယမတ္ထော၊ တသ္မာ သုတန္တိ အဿဝနဘာဝပ္ပဋိက္ခေပတော အနူနာဝိပရီတဂ္ဂဟဏနိဒဿနံ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ဣတိ မေ သုတံ၊ န ဒိဋ္ဌံ၊ န သယမ္ဘုဉာဏေန သစ္ဆိကတံ၊ န အညထာ ဝါ ဥပလဒ္ဓံ၊ အပိစ သုတံဝ၊ တဉ္စ ခေါ သမ္မဒေဝါတိ။ အဝဓာရဏတ္ထေ ဝါ ဣတိသဒ္ဒေ အယမတ္ထယောဇနာတိ တဒပေက္ခဿ သုတသဒ္ဒဿ

၁-ခု ၁-၈၈-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဝိ ၂-၂၇၆-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ခု ၁-၉-ပိဋ္ဌေ။
၄-ခု ၁-၄၀-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။ ၅-မ ၁-၁၈၉-ပိဋ္ဌေ။ ၆-မ ၁-၂၇၇-ပိဋ္ဌေ။

niyamattho sambhavatīti assavanabhāvappaṭikkhepo anūnāviparītaggahaṇanidassanatā ca veditabbā. Evaṁ savanahetusavanavisesavasena padattayassa atthayojanā katāti daṭṭhabbaṁ.

Tathā **itī**ti sotadvārānusārena pavattāya viññāṇavīthiyā nānatthabyañjanaggahaṇato nānappakārena ārammaṇe pavattibhāvappakāsanaṁ ākārattho itisaddoti katvā. **Me**ti attappakāsanaṁ. **Sutan**ti dhammappakāsanaṁ yathāvuttāya viññāṇavīthiyā pariyattidhammārammaṇattā. Ayaṁ hettha saṅkhepo—nānappakārena ārammaṇe pavattāya viññāṇavīthiyā kāraṇabhūtāya mayā na aññaṁ kataṁ, idaṁ pana kataṁ, ayaṁ dhammo sutoti.

Tathā **itī**ti nidassitabbappakāsanaṁ nidassanattho itisaddoti katvā nidassetabbassa nidassitabbattābhāvābhāvato[1]. Tasmā itisaddena sakalampi suttaṁ paccāmaṭṭhanti veditabbaṁ. **Me**ti puggalappakāsanaṁ. **Sutan**ti puggalakiccappakāsanaṁ. Sutasaddena hi labbhamānā savanakiriyā savanaviññāṇappabandhappaṭibaddhā, tattha ca puggalavohāro. Na hi puggalavohārarahite dhammappabandhe savanakiriyā labbhati. Tassāyaṁ saṅkhepattho—yaṁ suttaṁ niddisissāmi, taṁ mayā iti sutanti.

Tathā **itī**ti yassa cittasantānassa nānārammaṇappavattiyā nānatthabyañjanaggahaṇaṁ hoti, tassa nānākāraniddeso ākārattho itisaddoti katvā. **Itī**ti hi ayaṁ ākārapaññatti dhammānaṁ taṁ taṁ pavatti-ākāraṁ upādāya paññāpetabbasabhāvattā. **Me**ti kattuniddeso[2]. **Sutan**ti visayaniddeso. Sotabbo hi dhammo savanakiriyā[3] kattupuggalassa savanakiriyāvasena pavattiṭṭhānaṁ hoti. Ettāvatā nānappakārappavattena cittasantānena taṁsamaṅgino kattu visaye gahaṇasanniṭṭhānaṁ dassitaṁ hoti.

Atha vā **itī**ti puggalakiccaniddeso. Sutānaṁ hi dhammānaṁ gahitākārassa nidassanassa avadhāraṇassa vā pakāsanabhāvena itisaddena tadākārādidhāraṇassa puggalavohārūpādānadhammabyāpārabhāvato puggala

1. Nidassitabbabhāvābhāvato (Syā), nidassitabbabhāvato (Ka)
2. Attaniddeso (Ka)
3. Savanakriyānaṁ (Ka)

နိယမတ္ထော သမ္ဘဝတီတိ အဿဝနဘာဝပ္ပဋိက္ခေပေါ အနူနာဝိပရီတဂ္ဂဟဏနိဒဿနတာ စ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဧဝံ သဝနဟေတုသဝနဝိသေသဝသေန ပဒတ္တယဿ အတ္ထယောဇနာ ကတာတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။

တထာ **ဣတီ**တိ သောတဒွါရာနုသာရေန ပဝတ္တာယ ဝိညာဏဝီထိယာ နာနတ္ထဗျဉ္ဇနဂ္ဂဟဏတော နာနပ္ပကာရေန အာရမ္မဏေ ပဝတ္တိဘာဝပ္ပကာသနံ အာကာရတ္ထော ဣတိသဒ္ဒေါတိ ကတွာ။ **မေ**တိ အတ္တပ္ပကာသနံ။ **သုတန္**တိ ဓမ္မပ္ပကာသနံ ယထာဝုတ္တာယ ဝိညာဏဝီထိယာ ပရိယတ္တိဓမ္မာရမ္မဏတ္တာ။ အယံ ဟေတ္ထ သင်္ခေပေါ—နာနပ္ပကာရေန အာရမ္မဏေ ပဝတ္တာယ ဝိညာဏဝီထိယာ ကာရဏဘူတာယ မယာ န အညံ ကတံ၊ ဣဒံ ပန ကတံ၊ အယံ ဓမ္မော သုတောတိ။

တထာ **ဣတီ**တိ နိဒဿိတဗ္ဗပ္ပကာသနံ နိဒဿနတ္ထော ဣတိသဒ္ဒေါတိ ကတွာ နိဒဿေတဗ္ဗဿ နိဒဿိတဗ္ဗတ္တာဘာဝါဘာဝတော[၁]။ တသ္မာ ဣတိသဒ္ဒေန သကလမ္ပိ သုတ္တံ ပစ္စာမဋ္ဌန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **မေ**တိ ပုဂ္ဂလပ္ပကာသနံ။ **သုတန္**တိ ပုဂ္ဂလကိစ္စပ္ပကာသနံ။ သုတသဒ္ဒေန ဟိ လဗ္ဘမာနာ သဝနကိရိယာ သဝနဝိညာဏပ္ပဗန္ဓပ္ပဋိဗဒ္ဓါ၊ တတ္ထ စ ပုဂ္ဂလဝေါဟာရော။ န ဟိ ပုဂ္ဂလဝေါဟာရရဟိတေ ဓမ္မပ္ပဗန္ဓေ သဝနကိရိယာ လဗ္ဘတိ။ တဿာယံ သင်္ခေပတ္ထော—ယံ သုတ္တံ နိဒ္ဒိသိဿာမိ၊ တံ မယာ ဣတိ သုတန္တိ။

တထာ **ဣတီ**တိ ယဿ စိတ္တသန္တာနဿ နာနာရမ္မဏပ္ပဝတ္တိယာ နာနတ္ထဗျဉ္ဇနဂ္ဂဟဏံ ဟောတိ၊ တဿ နာနာကာရနိဒ္ဒေသော အာကာရတ္ထော ဣတိသဒ္ဒေါတိ ကတွာ။ **ဣတီ**တိ ဟိ အယံ အာကာရပညတ္တိ ဓမ္မာနံ တံ တံ ပဝတ္တိအာကာရံ ဥပါဒါယ ပညာပေတဗ္ဗသဘာဝတ္တာ။ **မေ**တိ ကတ္တုနိဒ္ဒေသော[၂]။ **သုတန္**တိ ဝိသယနိဒ္ဒေသော။ သောတဗ္ဗော ဟိ ဓမ္မော သဝနကိရိယာ[၃]ကတ္တုပုဂ္ဂလဿ သဝနကိရိယာဝသေန ပဝတ္တိဋ္ဌာနံ ဟောတိ။ ဧတ္တာဝတာ နာနပ္ပကာရပ္ပဝတ္တေန စိတ္တသန္တာနေန တံသမင်္ဂိနော ကတ္တု ဝိသယေ ဂဟဏသန္နိဋ္ဌာနံ ဒဿိတံ ဟောတိ။

အထ ဝါ **ဣတီ**တိ ပုဂ္ဂလကိစ္စနိဒ္ဒေသော။ သုတာနံ ဟိ ဓမ္မာနံ ဂဟိတာကာရဿ နိဒဿနဿ အဝဓာရဏဿ ဝါ ပကာသနဘာဝေန ဣတိသဒ္ဒေန တဒါကာရာဒိဓာရဏဿ ပုဂ္ဂလဝေါဟာရုပါဒါနဓမ္မဗျာပါရဘာဝတော ပုဂ္ဂလ-

၁- နိဒဿိတဗ္ဗဘာဝါဘာဝတော (သျာ)၊ နိဒဿိတဗ္ဗဘာဝတော (က)
၂- အတ္တနိဒ္ဒေသော (က)
၃- သဝနကြိယာနံ (က)

kiccaṁ nāma niddiṭṭhaṁ hotīti. **Sutan**ti viññāṇakiccaniddeso. Puggalavādinopi hi savanakiriyā viññāṇanirapekkhā na hotīti. **Me**ti ubhayakiccayuttapuggalaniddeso. **Me**ti hi saddappavatti ekanteneva sattavisesavisayā, viññāṇakiccañca tattheva samodahitabbanti. Ayaṁ panettha saṅkhepo—mayā savanakiccaviññāṇasamaṅginā puggalena viññāṇavasena laddhassavanakiccavohārena sutanti.

Tathā **itī**ti ca **me**ti ca saccikaṭṭhaparamatthavasena avijjamānapaññatti. Sabbassa hi saddādhigamanīyassa atthassa paññattimukheneva paṭipajjitabbattā sabbapaññattīnañca vijjamānādīsu chasveva paññattīsu avarodho, tasmā yo māyāmarīci-ādayo viya abhūtattho, anussavādīhi gahetabbo viya anuttamattho ca[1] na hoti, so rūpasaddādiko ruppanānubhavanādiko ca paramatthasabhāvo saccikaṭṭhaparamatthavasena vijjati. Yo pana itīti ca meti ca vuccamāno ākārādi-aparamatthasabhāvo saccikaṭṭhaparamatthavasena anupalabbhamāno avijjamānapaññatti nāma, kimettha taṁ paramatthato atthi, yaṁ itīti vā meti vā niddesaṁ labhetha. **Sutan**ti vijjamānapaññatti. Yaṁ hi taṁ sotena upaladdhaṁ, taṁ paramatthato vijjamānanti.

Tathā **itī**ti sotapathamāgate dhamme upādāya tesaṁ upadhāritākārādīnaṁ paccāmasanavasena. **Me**ti sasantatipariyāpanne khandhe karaṇādivisesavisiṭṭhe upādāya vattabbato upādāpaññatti. **Sutan**ti diṭṭhādīni upanidhāya vattabbato upanidhāpaññatti. Diṭṭhādisabhāvarahite saddāyatane pavattamānopi sutavohāro dutiyaṁ tatiyanti ādiko viya paṭhamādiṁ nissāya "yaṁ na diṭṭhamutaviññātanirapekkhaṁ, taṁ sutan"ti viññeyyattā diṭṭhādīni upanidhāya vattabbo hoti. Asutaṁ na hotīti hi sutanti pakāsitoyamatthoti.

Ettha ca **itī**ti vacanena asammohaṁ dīpeti. Paṭividdhā hi atthassa pakāravisesā itīti idha āyasmatā Ānandena paccāmaṭṭhā, tenassa asammoho dīpito. Na hi sammūḷho nānappakārappaṭivedhasamattho hoti, lobhappahānādivasena nānappakārā duppaṭividdhā ca suttatthā

1. Anumānatthopi (Sī)

ကိစ္စံ နာမ နိဒ္ဒိဋ္ဌံ ဟောတီတိ။ **သုတန္တိ** ဝိညာဏကိစ္စနိဒ္ဒေသော။ ပုဂ္ဂလဝါဒိနောပိ ဟိ သဝနကိရိယာ ဝိညာဏနိရပေက္ခာ န ဟောတီတိ။ **မေတိ** ဥဘယကိစ္စယုတ္တပုဂ္ဂလနိဒ္ဒေသော။ **မေတိ** ဟိ သဒ္ဒပ္ပဝတ္တိ ဧကန္တေနေဝ သတ္တဝိသေသဝိသယာ၊ ဝိညာဏကိစ္စဉ္စ တတ္ထေဝ သမောဒဟိတဗ္ဗန္တိ။ အယံ ပနေတ္ထ သင်္ခေပေါ—မယာ သဝနကိစ္စဝိညာဏသမင်္ဂိနာ ပုဂ္ဂလေန ဝိညာဏဝသေန လဒ္ဓဿဝနကိစ္စဝေါဟာရေန သုတန္တိ။

တထာ **ဣတီတိ** စ **မေတိ** စ သစ္စိကဋ္ဌပရမတ္ထဝသေန အဝိဇ္ဇမာနပညတ္တိ။ သဗ္ဗဿ ဟိ သဒ္ဒါဓိဂမနီယဿ အတ္ထဿ ပညတ္တိမုခေနေဝ ပဋိပဇ္ဇိတဗ္ဗတ္တာ သဗ္ဗပညတ္တီနဉ္စ ဝိဇ္ဇမာနာဒီသု ဆသွေဝ ပညတ္တီသု အဝရောဓော၊ တသ္မာ ယော မာယာမရီစိအာဒယော ဝိယ အဘူတတ္ထော, အနုဿဝါဒီဟိ ဂဟေတဗ္ဗော ဝိယ အနုတ္တမတ္ထော စ[1] န ဟောတိ၊ သော ရူပသဒ္ဒါဒိကော ရုပ္ပနာနုဘဝနာဒိကော စ ပရမတ္ထသဘာဝေါ သစ္စိကဋ္ဌပရမတ္ထဝသေန ဝိဇ္ဇတိ။ ယော ပန ဣတီတိ စ မေတိ စ ဝုစ္စမာနော အာကာရာဒိအပရမတ္ထသဘာဝေါ သစ္စိကဋ္ဌပရမတ္ထဝသေန အနုပလဗ္ဘမာနော အဝိဇ္ဇမာနပညတ္တိ နာမ၊ ကိမေတ္ထ တံ ပရမတ္ထတော အတ္ထိ၊ ယံ ဣတီတိ ဝါ မေတိ ဝါ နိဒ္ဒေသံ လဘေထ။ **သုတန္တိ** ဝိဇ္ဇမာနပညတ္တိ။ ယံ ဟိ တံ သောတေန ဥပလဒ္ဓံ၊ တံ ပရမတ္ထတော ဝိဇ္ဇမာနန္တိ။

တထာ **ဣတီတိ** သောတပထမာဂတေ ဓမ္မေ ဥပါဒါယ တေသံ ဥပဓာရိတာကာရာဒီနံ ပစ္စာမသနဝသေန။ **မေတိ** သသန္တတိပရိယာပန္နေ ခန္ဓေ ကရဏာဒိဝိသေသဝိသိဋ္ဌေ ဥပါဒါယ ဝတ္တဗ္ဗတော ဥပါဒါပညတ္တိ။ **သုတန္တိ** ဒိဋ္ဌာဒီနိ ဥပနိဓာယ ဝတ္တဗ္ဗတော ဥပနိဓာပညတ္တိ။ ဒိဋ္ဌာဒိသဘာဝရဟိတေ သဒ္ဒါယတနေ ပဝတ္တမာနောပိ သုတဝေါဟာရော ဒုတိယံ တတိယန္တိ အာဒိကော ဝိယ ပဌမာဒိံ နိဿာယ "ယံ န ဒိဋ္ဌမုတဝိညာတနိရပေက္ခံ၊ တံ သုတ"န္တိ ဝိညေယျတ္တာ ဒိဋ္ဌာဒီနိ ဥပနိဓာယ ဝတ္တဗ္ဗော ဟောတိ။ အသုတံ န ဟောတီတိ ဟိ သုတန္တိ ပကာသိတောယမတ္ထောတိ။

ဧတ္ထ စ **ဣတီတိ** ဝစနေန အသမ္မောဟံ ဒီပေတိ။ ပဋိဝိဒ္ဓါ ဟိ အတ္ထဿ ပကာရဝိသေသာ ဣတီတိ ဣဓ အာယသ္မတာ အာနန္ဒေန ပစ္စာမဋ္ဌာ၊ တေနဿ အသမ္မောဟော ဒီပိတော။ န ဟိ သမ္မူဠှော နာနပ္ပကာရပ္ပဋိဝေဓသမတ္ထော ဟောတိ၊ လောဘပ္ပဟာနာဒိဝသေန နာနပ္ပကာရာ ဒုပ္ပဋိဝိဒ္ဓါ စ သုတ္တတ္ထာ

၁-အနုမာနတ္ထောပိ (သီ)

niddisīyanti. **Sutan**ti vacanena asammosaṁ dīpeti sutākārassa yāthāvato dassiyamānattā. Yassa hi sutaṁ sammuṭṭhaṁ hoti, na so kālantare mayā sutanti paṭijānāti. Iccassa asammohena sammohābhāvena paññāya eva vā savanakālasambhūtāya taduttarikālapaññāsiddhi, tathā asammosena satisiddhi. Tattha paññāpubbaṅgamāya satiyā byañjanāvadhāraṇasamatthatā. Byañjanānaṁ hi paṭivijjhitabbo ākāro nātigambhīro, yathāsutadhāraṇameva tattha karaṇīyanti satiyā byāpāro adhiko, paññā tattha guṇībhūtā hoti paññāya pubbaṅgamāti katvā. Satipubbaṅgamāya paññāya atthappaṭivedhasamatthatā. Atthassa hi paṭivijjhitabbo ākāro gambhīroti paññāya byāpāro adhiko, sati tattha guṇībhūtā hoti satiyā pubbaṅgamāti katvā. Tadubhayasamatthatāyogena atthabyañjanasampannassa dhammakosassa anupālanasamatthatāya Dhammabhaṇḍāgārikattasiddhi.

Aparo nayo—**itī**ti vacanena yonisomanasikāraṁ dīpeti tena vuccamānānaṁ ākāranidassanāvadhāraṇatthānaṁ upari vakkhamānānaṁ nānappakārappaṭivedhajotakānaṁ aviparītasaddhammavisayattā. Na hi ayoniso manasikaroto nānappakārappaṭivedho sambhavati. **Sutan**ti vacanena avikkhepaṁ dīpeti, nidānapucchāvasena pakaraṇappattassa vakkhamānassa suttassa savanaṁ na samādhānamantarena sambhavati vikkhittacittassa savanābhāvato. Tathā hi vikkhittacitto puggalo sabbasampattiyā vuccamānopi "na mayā sutaṁ, puna bhaṇathā"ti vadati. Yonisomanasikārena cettha attasammāpaṇidhiṁ pubbekatapuññatañca sādheti sammā appaṇihitattassa pubbe akatapuññassa vā tadabhāvato. Avikkhepena saddhammassavanaṁ sappurisūpanissayañca sādheti assutavato sappurisūpanissayarahitassa ca tadabhāvato. Na hi vikkhittacitto saddhammaṁ sotuṁ sakkoti, na ca sappurise anupassayamānassa savanaṁ atthi.

Aparo nayo—"yassa cittasantānassa nānākārappavattiyā nānatthabyañjanaggahaṇaṁ hoti, tassa nānākāraniddeso"ti vuttaṁ. Yasmā ca so Bhagavato vacanassa atthabyañjanappabhedaparicchedavasena sakalasāsanasampatti-ogāhanena niravasesaparahitapāripūrikāraṇabhūto

နိဒ္ဒိသီယန္တိ။ **သုတ**န္တိ ဝစနေန အသမ္မောသံ ဒီပေတိ သုတာကာရဿ ယာထာဝတော ဒဿိယမာနတ္တာ။ ယဿ ဟိ သုတံ သမ္မုဋ္ဌံ ဟောတိ၊ န သော ကာလန္တရေ မယာ သုတန္တိ ပဋိဇာနာတိ။ ဣစ္စဿ အသမ္မောဟေန သမ္မောဟာဘာဝေန ပညာယ ဧဝ ဝါ သဝနကာလသမ္ဘူတာယ တဒုတ္တရိကာလပညာသိဒ္ဓိ၊ တထာ အသမ္မောသေန သတိသိဒ္ဓိ။ တတ္ထ ပညာပုဗ္ဗင်္ဂမာယ သတိယာ ဗျဉ္ဇနာဝဓာရဏသမတ္ထတာ။ ဗျဉ္ဇနာနံ ဟိ ပဋိဝိဇ္ဈိတဗ္ဗော အာကာရော နာတိဂမ္ဘီရော၊ ယထာသုတဓာရဏမေဝ တတ္ထ ကရဏီယန္တိ သတိယာ ဗျာပါရော အဓိကော၊ ပညာ တတ္ထ ဂုဏီဘူတာ ဟောတိ ပညာယ ပုဗ္ဗင်္ဂမာတိ ကတွာ။ သတိပုဗ္ဗင်္ဂမာယ ပညာယ အတ္ထပ္ပဋိဝေဓသမတ္ထတာ။ အတ္ထဿ ဟိ ပဋိဝိဇ္ဈိတဗ္ဗော အာကာရော ဂမ္ဘီရောတိ ပညာယ ဗျာပါရော အဓိကော၊ သတိ တတ္ထ ဂုဏီဘူတာ ဟောတိ သတိယာ ပုဗ္ဗင်္ဂမာတိ ကတွာ။ တဒုဘယသမတ္ထတာယောဂေန အတ္ထဗျဉ္ဇနသမ္ပန္နဿ ဓမ္မကောသဿ အနုပါလနသမတ္ထတာယ ဓမ္မဘဏ္ဍာဂါရိကတ္တသိဒ္ဓိ။

အပရော နယော—**ဣတီ**တိ ဝစနေန ယောနိသောမနသိကာရံ ဒီပေတိ တေန ဝုစ္စမာနာနံ အာကာရနိဒဿနာဝဓာရဏတ္ထာနံ ဥပရိ ဝက္ခမာနာနံ နာနပ္ပကာရပ္ပဋိဝေဓဇောတကာနံ အဝိပရီတသဒ္ဓမ္မဝိသယတ္တာ။ န ဟိ အယောနိသော မနသိကရောတော နာနပ္ပကာရပ္ပဋိဝေဓော သမ္ဘဝတိ။ **သုတ**န္တိ ဝစနေန အဝိက္ခေပံ ဒီပေတိ၊ နိဒါနပုစ္ဆာဝသေန ပကရဏပ္ပတ္တဿ ဝက္ခမာနဿ သုတ္တဿ သဝနံ န သမာဓာနမန္တရေန သမ္ဘဝတိ ဝိက္ခိတ္တစိတ္တဿ သဝနာဘာဝတော။ တထာ ဟိ ဝိက္ခိတ္တစိတ္တော ပုဂ္ဂလော သဗ္ဗသမ္ပတ္တိယာ ဝုစ္စမာနောပိ "န မယာ သုတံ၊ ပုန ဘဏထာ"တိ ဝဒတိ။ ယောနိသောမနသိကာရေန စေတ္ထ အတ္တသမ္မာပဏိဓိံ ပုဗ္ဗေကတပုညတဉ္စ သာဓေတိ သမ္မာ အပ္ပဏိဟိတတ္တဿ ပုဗ္ဗေ အကတပုညဿ ဝါ တဒဘာဝတော။ အဝိက္ခေပေန သဒ္ဓမ္မဿဝနံ သပ္ပုရိသူပနိဿယဉ္စ သာဓေတိ အဿုတဝတော သပ္ပုရိသူပနိဿယရဟိတဿ စ တဒဘာဝတော။ န ဟိ ဝိက္ခိတ္တစိတ္တော သဒ္ဓမ္မံ သောတုံ သက္ကောတိ၊ န စ သပ္ပုရိသေ အနုပဿယမာနဿ သဝနံ အတ္ထိ။

အပရော နယော—"ယဿ စိတ္တသန္တာနဿ နာနာကာရပ္ပဝတ္တိယာ နာနတ္ထဗျဉ္ဇနဂ္ဂဟဏံ ဟောတိ၊ တဿ နာနာကာရနိဒ္ဒေသော"တိ ဝုတ္တံ။ ယသ္မာ စ သော ဘဂဝတော ဝစနဿ အတ္ထဗျဉ္ဇနပ္ပဘေဒပရိစ္ဆေဒဝသေန သကလသာသနသမ္ပတ္တိဩဂါဟနေန နိရဝသေသပရဟိတပါရိပူရိကာရဏဘူတော

evaṁbhaddako ākāro na sammā appaṇihitattano pubbe akatapuññassa vā hoti, tasmā **itī**ti iminā bhaddakena ākārena pacchimacakkadvayasampattimattano dīpeti, **sutan**ti savanayogena purimacakkadvayasampattiṁ. Na hi appatirūpe dese vasato sappurisūpanissayarahitassa vā savanaṁ atthi. Iccassa pacchimacakkadvayasiddhiyā āsayasuddhi siddhā hoti, sammā paṇihitatto pubbe ca katapuñño visuddhāsayo hoti tadavisuddhihetūnaṁ kilesānaṁ dūrībhāvato. Tathā hi vuttaṁ "sammā paṇihitaṁ cittaṁ, seyyaso naṁ tato kare"ti[1] "katapuññosi tvaṁ Ānanda, padhānamanuyuñja, khippaṁ hohisi anāsavo"ti[2] ca. Purimacakkadvayasiddhiyā payogasuddhi. Patirūpadesavāsena hi sappurisūpanissayena ca sādhūnaṁ diṭṭhānugati-āpajjanenapi visuddhappayogo hoti. Tāya ca āsayasuddhiyā adhigamabyattisiddhi, pubbe eva taṇhādiṭṭhisaṁkilesānaṁ visodhitattā payogasuddhiyā āgamabyattisiddhi. Suparisuddhakāyavacīpayogo hi vippaṭisārābhāvato avikkhittacitto pariyattiyaṁ visārado hoti. Iti payogāsayasuddhassa āgamādhigamasampannassa vacanaṁ aruṇuggamanaṁ viya sūriyassa udayato, yonisomanasikāro viya ca kusaladhammassa, arahati Bhagavato vacanassa pubbaṅgamaṁ bhavituntiṭhāne nidānaṁ ṭhapento **iti me sutan**ti-ādimāha.

Aparo nayo—**itī**ti iminā pubbe vuttanayena nānappakārappaṭivedhadīpakena attano atthapaṭibhānapaṭisambhidāsampattisabbhāvaṁ dīpeti. **Sutan**ti iminā itisaddasannidhānato vakkhamānāpekkhāya vā sotabbabhedappaṭivedhadīpakena dhammaniruttipaṭisambhidāsampattisabbhāvaṁ dīpeti. **Itī**ti ca idaṁ vuttanayeneva yonisomanasikāradīpakaṁ vacanaṁ bhāsamāno "ete mayā dhammā manasānupekkhitā diṭṭhiyā suppaṭividdhā"ti dīpeti. Pariyattidhammā hi "idha sīlaṁ kathitaṁ, idha samādhi, idha paññā, ettakā ettha anusandhiyo"ti-ādinā nayena manasā anupekkhitā anussavākāraparivitakkasahitāya dhammanijjhānakkhantibhūtāya ñātapariññāsaṅkhātāya vā diṭṭhiyā tattha tattha vuttarūpārūpadhamme "iti rūpaṁ ettakaṁ rūpan"ti-ādinā nayena suṭṭhu vavatthapetvā paṭividdhā attano paresañca hitasukhāvahā hontīti. **Sutan**ti idaṁ savanayogaparidīpakavacanaṁ bhāsamāno

1. Khu 1. 19 piṭṭhe. 2. Dī 2. 119 piṭṭhe.

ဧဝံဘဒ္ဒကော အာကာရော န သမ္မာ အပ္ပဏိဟိတတ္တနော ပုဗ္ဗေ အကတပုညဿ ဝါ ဟောတိ၊ တသ္မာ **ဣတီ**တိ ဣမိနာ ဘဒ္ဒကေန အာကာရေန ပစ္ဆိမစက္ကဒွယသမ္ပတ္တိမတ္တနော ဒီပေတိ၊ **သုတ**န္တိ သဝနယောဂေန ပုရိမစက္ကဒွယသမ္ပတ္တိံ။ န ဟိ အပ္ပတိရူပေ ဒေသေ ဝသတော သပ္ပုရိသူပနိဿယရဟိတဿ ဝါ သဝနံ အတ္ထိ။ ဣစ္စဿ ပစ္ဆိမစက္ကဒွယသိဒ္ဓိယာ အာသယသုဒ္ဓိ သိဒ္ဓါ ဟောတိ၊ သမ္မာ ပဏိဟိတတ္တော ပုဗ္ဗေ စ ကတပုညော ဝိသုဒ္ဓါသယော ဟောတိ တဒဝိသုဒ္ဓိဟေတူနံ ကိလေသာနံ ဒူရီဘာဝတော။ တထာ ဟိ ဝုတ္တံ "သမ္မာ ပဏိဟိတံ စိတ္တံ၊ သေယျသော နံ တတော ကရေ"တိ[၁] "ကတပုညောသိ တွံ အာနန္ဒ၊ ပဓာနမနုယုဉ္ဇ၊ ခိပ္ပံ ဟောဟိသိ အနာသဝေါ"တိ[၂] စ။ ပုရိမစက္ကဒွယသိဒ္ဓိယာ ပယောဂသုဒ္ဓိ။ ပတိရူပဒေသဝါသေန ဟိ သပ္ပုရိသူပနိဿယေန စ သာဓူနံ ဒိဋ္ဌာနုဂတိအာပဇ္ဇနေနပိ ဝိသုဒ္ဓပ္ပယောဂေါ ဟောတိ။ တာယ စ အာသယသုဒ္ဓိယာ အဓိဂမဗျတ္တိသိဒ္ဓိ၊ ပုဗ္ဗေ ဧဝ တဏှာဒိဋ္ဌိသံကိလေသာနံ ဝိသောဓိတတ္တာ ပယောဂသုဒ္ဓိယာ အာဂမဗျတ္တိသိဒ္ဓိ။ သုပရိသုဒ္ဓကာယဝစီပယောဂေါ ဟိ ဝိပ္ပဋိသာရာဘာဝတော အဝိက္ခိတ္တစိတ္တော ပရိယတ္တိယံ ဝိသာရဒေါ ဟောတိ။ ဣတိ ပယောဂါသယသုဒ္ဓဿ အာဂမာဓိဂမသမ္ပန္နဿ ဝစနံ အရုဏုဂ္ဂမနံ ဝိယ သူရိယဿ ဥဒယတော, ယောနိသောမနသိကာရော ဝိယ စ ကုသလဓမ္မဿ, အရဟတိ ဘဂဝတော ဝစနဿ ပုဗ္ဗင်္ဂမံ ဘဝိတုန္တိ ဌာနေ နိဒါနံ ဌပေန္တော **ဣတိ မေ သုတ**န္တိအာဒိမာဟ။

အပရော နယော—**ဣတီ**တိ ဣမိနာ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေန နာနပ္ပကာရပ္ပဋိဝေဓဒီပကေန အတ္တနော အတ္ထပဋိဘာနပဋိသမ္ဘိဒါသမ္ပတ္တိသဗ္ဘာဝံ ဒီပေတိ။ **သုတ**န္တိ ဣမိနာ ဣတိသဒ္ဒသန္နိဓာနတော ဝက္ခမာနာပေက္ခာယ ဝါ သောတဗ္ဗဘေဒပ္ပဋိဝေဓဒီပကေန ဓမ္မနိရုတ္တိပဋိသမ္ဘိဒါသမ္ပတ္တိသဗ္ဘာဝံ ဒီပေတိ။ **ဣတီ**တိ စ ဣဒံ ဝုတ္တနယေနေဝ ယောနိသောမနသိကာရဒီပကံ ဝစနံ ဘာသမာနော "ဧတေ မယာ ဓမ္မာ မနသာနုပေက္ခိတာ ဒိဋ္ဌိယာ သုပ္ပဋိဝိဒ္ဓါ"တိ ဒီပေတိ။ ပရိယတ္တိဓမ္မာ ဟိ "ဣဓ သီလံ ကထိတံ၊ ဣဓ သမာဓိ၊ ဣဓ ပညာ၊ ဧတ္တကာ ဧတ္ထ အနုသန္ဓိယော"တိအာဒိနာ နယေန မနသာ အနုပေက္ခိတာ အနုဿဝါကာရပရိဝိတက္ကသဟိတာယ ဓမ္မနိဇ္ဈာနက္ခန္တိဘူတာယ ဉာတပရိညာသင်္ခါတာယ ဝါ ဒိဋ္ဌိယာ တတ္ထ တတ္ထ ဝုတ္တရူပါရူပဓမ္မေ "ဣတိ ရူပံ ဧတ္တကံ ရူပ"န္တိအာဒိနာ နယေန သုဋ္ဌု ဝဝတ္ထပေတွာ ပဋိဝိဒ္ဓါ အတ္တနော ပရေသဉ္စ ဟိတသုခါဝဟာ ဟောန္တီတိ။ **သုတ**န္တိ ဣဒံ သဝနယောဂပရိဒီပကဝစနံ ဘာသမာနော

၁-ခု ၁-၁၉-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဒီ ၂-၁၁၉-ပိဋ္ဌေ။

“bahū mayā dhammā sutā dhātā[1] vacasā paricitā”ti dīpeti. Sotāvadhānappaṭibaddhā hi pariyattidhammassa savanadhāraṇaparicayā. Tadubhayenapi dhammassa svākkhātabhāvena atthabyañjanapāripūriṁ dīpento savane ādaraṁ janeti atthabyañjanaparipuṇṇaṁ hi dhammaṁ ādarena assuṇanto mahatā hitā paribāhiro hotīti ādaraṁ janetvā sakkaccaṁ dhammo sotabbo.

Iti me sutanti iminā pana sakalena vacanena āyasmā Ānando Tathāgatappaveditaṁ dhammavinayaṁ attano adahanto asappurisabhūmiṁ atikkamati, sāvakattaṁ paṭijānanto sappurisabhūmiṁ okkamati. Tathā asaddhammā cittaṁ vuṭṭhāpeti, saddhamme cittaṁ patiṭṭhāpeti. “Kevalaṁ sutamevetaṁ mayā, tasseva pana Bhagavato vacanan”ti dīpento attānaṁ parimoceti, Satthāraṁ apadisati, Jinavacanaṁ appeti, dhammanettiṁ patiṭṭhāpeti.

Apica **iti me sutan**ti attanā uppāditabhāvaṁ appaṭijānanto purimassavanaṁ vivaranto “sammukhā paṭiggahitamidaṁ mayā tassa Bhagavato Catuvesārajjavisāradassa Dasabaladharassa Āsabhaṭṭhānaṭṭhāyino Sīhanādanādino Sabbasattuttamassa Dhammissarassa Dhammarājassa Dhammādhipatino Dhammadīpassa Dhammasaraṇassa Saddhammavaracakkavattino Sammāsambuddhassa, na ettha atthe vā dhamme vā pade vā byañjane vā kaṅkhā vā vimati vā kātabbāti sabbadevamanussānaṁ imasmiṁ dhammavinaye assaddhiyaṁ vināseti, saddhāsampadaṁ uppādeti. Tenetaṁ vuccati—

“Vināsayati assaddhaṁ, saddhaṁ vaḍḍheti sāsane.
Iti me sutamiccevaṁ, vadaṁ Gotamasāvako”ti.

Etthāha “kasmā panettha yathā aññesu suttesu ‘evaṁ me sutaṁ ekaṁ samayaṁ Bhagavā’ti-ādinā kāladese apadisitvāva nidānaṁ bhāsitaṁ, evaṁ na bhāsitan”ti. Apare tāva āhu—na pana therena bhāsitattā. Idaṁ hi nidānaṁ na āyasmatā Ānandena paṭhamaṁ bhāsitaṁ, Khujjuttarāya pana Bhagavatā upāsikāsu bahussutabhāvena etadagge ṭhapitāya sekkhappaṭisambhidāppattāya ariyasāvikāya Sāmāvatippamukhānaṁ pañcannaṁ itthisatānaṁ paṭhamaṁ bhāsitaṁ.

1. Dhatā (Sī, Syā)

“ဗဟူ မယာ ဓမ္မာ သုတာ ဓာတာ[၁] ဝစသာ ပရိစိတာ”တိ ဒီပေတိ။ သောတာဝဓာနပ္ပဋိဗဒ္ဓါ ဟိ ပရိယတ္တိဓမ္မဿ သဝနဓာရဏပရိစယာ။ တဒုဘယေနပိ ဓမ္မဿ သွာက္ခာတဘာဝေန အတ္ထဗျဉ္ဇနပါရိပူရိံ ဒီပေန္တော သဝနေ အာဒရံ ဇနေတိ။ အတ္ထဗျဉ္ဇနပရိပုဏ္ဏံ ဟိ ဓမ္မံ အာဒရေန အဿုဏန္တော မဟတာ ဟိတာ ပရိဗာဟိရော ဟောတီတိ အာဒရံ ဇနေတွာ သက္ကစ္စံ ဓမ္မော သောတဗ္ဗော။

ဣတိ မေ သုတန္တိ ဣမိနာ ပန သကလေန ဝစနေန အာယသ္မာ အာနန္ဒော တထာဂတပ္ပဝေဒိတံ ဓမ္မဝိနယံ အတ္တနော အဒဟန္တော အသပ္ပုရိသဘူမိံ အတိက္ကမတိ၊ သာဝကတ္တံ ပဋိဇာနန္တော သပ္ပုရိသဘူမိံ ဩက္ကမတိ။ တထာ အသဒ္ဓမ္မာ စိတ္တံ ဝုဋ္ဌာပေတိ၊ သဒ္ဓမ္မေ စိတ္တံ ပတိဋ္ဌာပေတိ။ “ကေဝလံ သုတမေဝေတံ မယာ၊ တဿေဝ ပန ဘဂဝတော ဝစန”န္တိ ဒီပေန္တော အတ္တာနံ ပရိမောစေတိ၊ သတ္ထာရံ အပဒိသတိ၊ ဇိနဝစနံ အပ္ပေတိ၊ ဓမ္မနေတ္တိံ ပတိဋ္ဌာပေတိ။

အပိစ **ဣတိ မေ သုတ**န္တိ အတ္တနာ ဥပ္ပါဒိတဘာဝံ အပ္ပဋိဇာနန္တော ပုရိမဿဝနံ ဝိဝရန္တော “သမ္မုခါ ပဋိဂ္ဂဟိတမိဒံ မယာ တဿ ဘဂဝတော စတုဝေသာရဇ္ဇဝိသာရဒဿ ဒသဗလဓရဿ အာသဘဋ္ဌာနဋ္ဌာယိနော သီဟနာဒနာဒိနော သဗ္ဗသတ္တုတ္တမဿ ဓမ္မိဿရဿ ဓမ္မရာဇဿ ဓမ္မာဓိပတိနော ဓမ္မဒီပဿ ဓမ္မသရဏဿ သဒ္ဓမ္မဝရစက္ကဝတ္တိနော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ၊ န ဧတ္ထ အတ္ထေ ဝါ ဓမ္မေ ဝါ ပဒေ ဝါ ဗျဉ္ဇနေ ဝါ ကင်္ခါ ဝါ ဝိမတိ ဝါ ကာတဗ္ဗာတိ သဗ္ဗဒေဝမနုဿာနံ ဣမသ္မိံ ဓမ္မဝိနယေ အဿဒ္ဓိယံ ဝိနာသေတိ၊ သဒ္ဓါသမ္ပဒံ ဥပ္ပါဒေတိ။ တေနေတံ ဝုစ္စတိ—

“ဝိနာသယတိ အဿဒ္ဓံ၊ သဒ္ဓံ ဝဍ္ဎေတိ သာသနေ။
ဣတိ မေ သုတမိစ္စေဝံ၊ ဝဒံ ဂေါတမသာဝကော”တိ။

ဧတ္ထာဟ “ကသ္မာ ပနေတ္ထ ယထာ အညေသု သုတ္တေသု ‘ဧဝံ မေ သုတံ ဧကံ သမယံ ဘဂဝါ’တိအာဒိနာ ကာလဒေသေ အပဒိသိတွာဝ နိဒါနံ ဘာသိတံ၊ ဧဝံ န ဘာသိတ”န္တိ။ အပရေ တာဝ အာဟု—န ပန ထေရေန ဘာသိတတ္တာ။ ဣဒံ ဟိ နိဒါနံ န အာယသ္မတာ အာနန္ဒေန ပဌမံ ဘာသိတံ၊ ခုဇ္ဇုတ္တရာယ ပန ဘဂဝတာ ဥပါသိကာသု ဗဟုဿုတဘာဝေန ဧတဒဂ္ဂေ ဌပိတာယ သေက္ခပ္ပဋိသမ္ဘိဒပ္ပတ္တာယ အရိယသာဝိကာယ သာမာဝတိပ္ပမုခါနံ ပဉ္စန္နံ ဣတ္ထိသတာနံ ပဌမံ ဘာသိတံ။

၁-ဓတာ (သီ၊ သျာ)

Tatrāyaṁ anupubbīkathā—ito kira kappasatasahassamatthake Padumuttaro nāma Sammāsambuddho loke uppajjitvā pavattitavaradhammacakko Haṁsavatiyaṁ viharati. Athekadivasaṁ Haṁsavatiyaṁ ekā kuladhītā Satthu dhammadesanaṁ sotuṁ gacchantīhi upāsikāhi saddhiṁ ārāmaṁ gatā Satthāraṁ ekaṁ upāsikaṁ bahussutānaṁ etadagge ṭhapentaṁ disvā adhikāraṁ katvā taṁ ṭhānantaraṁ patthesi. Satthāpi naṁ byākāsi “anāgate Gotamassa nāma Sammāsambuddhassa sāvikānaṁ upāsikānaṁ bahussutānaṁ aggā bhavissatī”ti. Tassā yāvajīvaṁ kusalaṁ katvā devaloke nibbattitvā puna manussesūti evaṁ devamanussesu saṁsarantiyā kappasatasahassaṁ atikkantaṁ. Atha imasmiṁ Bhaddakappe amhākaṁ Bhagavato kāle sā devalokato cavitvā Ghosakaseṭṭhissa gehe dāsiyā kucchismiṁ paṭisandhiṁ gaṇhi, **Uttarā**tissā nāmaṁ akaṁsu. Sā jātakāle khujjā ahosīti **Khujjuttarā**tveva paññāyittha. Sā aparabhāge Ghosakaseṭṭhinā rañño Utenassa Sāmāvatiyā dinnakāle tassā paricārikabhāvena dinnā rañño Utenassa antepure vasati.

Tena ca samayena Kosambiyaṁ Ghosakaseṭṭhikukkuṭaseṭṭhipāvārikaseṭṭhino Bhagavantaṁ uddissa tayo vihāre kāretvā janapadacārikaṁ carante Tathāgate Kosambinagaraṁ sampatte Buddhappamukhassa bhikkhusaṁghassa vihāre niyyādetvā mahādānāni pavattesuṁ, māsamattaṁ atikkami. Atha nesaṁ etadahosi “Buddhā nāma sabbalokānukampakā, aññesampi okāsaṁ dassāmā”ti Kosambinagaravāsinopi janassa okāsaṁ akaṁsu. Tato paṭṭhāya nāgarā vīthisabhāgena gaṇasabhāgena mahādānaṁ denti. Athekadivasaṁ Satthā bhikkhusaṁghaparivuto mālākārajeṭṭhakassa gehe nisīdi, tasmiṁ khaṇe Khujjuttarā Sāmāvatiyā pupphāni gahetuṁ aṭṭha kahāpaṇe ādāya taṁ gehaṁ agamāsi. Mālākārajeṭṭhako taṁ disvā “amma Uttare ajja tuyhaṁ pupphāni dātuṁ khaṇo natthi, ahaṁ Buddhappamukhaṁ bhikkhusaṁghaṁ parivisāmi, tvampi parivesanāya sahāyikā hohi, evaṁ ito paresaṁ veyyāvaccakaraṇato muccissasī”ti āha. Tato Khujjuttarā Buddhānaṁ bhattagge veyyāvaccaṁ akāsi. Sā Satthārā upanisinnakathāvasena kathitaṁ sabbameva dhammaṁ uggaṇhi, anumodanaṁ pana sutvā sotāpattiphale patiṭṭhāsi.

တတြာယံ အနုပုဗ္ဗီကထာ—ဣတော ကိရ ကပ္ပသတသဟဿမတ္ထကေ ပဒုမုတ္တရော နာမ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ ပဝတ္တိတဝရဓမ္မစက္ကော ဟံသဝတိယံ ဝိဟရတိ။ အထေကဒိဝသံ ဟံသဝတိယံ ဧကာ ကုလဓီတာ သတ္ထု ဓမ္မဒေသနံ သောတုံ ဂစ္ဆန္တီဟိ ဥပါသိကာဟိ သဒ္ဓိံ အာရာမံ ဂတာ သတ္ထာရံ ဧကံ ဥပါသိကံ ဗဟုဿုတာနံ ဧတဒဂ္ဂေ ဌပေန္တံ ဒိသွာ အဓိကာရံ ကတွာ တံ ဌာနန္တရံ ပတ္ထေသိ။ သတ္ထာပိ နံ ဗျာကာသိ “အနာဂတေ ဂေါတမဿ နာမ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ သာဝိကာနံ ဥပါသိကာနံ ဗဟုဿုတာနံ အဂ္ဂါ ဘဝိဿတီ”တိ။ တဿာ ယာဝဇီဝံ ကုသလံ ကတွာ ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ပုန မနုဿေသူတိ ဧဝံ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တိယာ ကပ္ပသတသဟဿံ အတိက္ကန္တံ။ အထ ဣမသ္မိံ ဘဒ္ဒကပ္ပေ အမှာကံ ဘဂဝတော ကာလေ သာ ဒေဝလောကတော စဝိတွာ ဃောသကသေဋ္ဌိဿ ဂေဟေ ဒါသိယာ ကုစ္ဆိသ္မိံ ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှိ၊ **ဥတ္တရာ**တိဿာ နာမံ အကံသု။ သာ ဇာတကာလေ ခုဇ္ဇာ အဟောသီတိ **ခုဇ္ဇုတ္တရာ**တွေဝ ပညာယိတ္ထ။ သာ အပရဘာဂေ ဃောသကသေဋ္ဌိနာ ရညော ဥတေနဿ သာမာဝတိယာ ဒိန္နကာလေ တဿာ ပရိစာရိကဘာဝေန ဒိန္နာ ရညော ဥတေနဿ အန္တေပုရေ ဝသတိ။

တေန စ သမယေန ကောသမ္ဗိယံ ဃောသကသေဋ္ဌိကုက္ကုဋသေဋ္ဌိပါဝါရိကသေဋ္ဌိနော ဘဂဝန္တံ ဥဒ္ဒိဿ တယော ဝိဟာရေ ကာရေတွာ ဇနပဒစာရိကံ စရန္တေ တထာဂတေ ကောသမ္ဗိနဂရံ သမ္ပတ္တေ ဗုဒ္ဓပ္ပမုခဿ ဘိက္ခုသံဃဿ ဝိဟာရေ နိယျာဒေတွာ မဟာဒါနာနိ ပဝတ္တေသုံ၊ မာသမတ္တံ အတိက္ကမိ။ အထ နေသံ ဧတဒဟောသိ “ဗုဒ္ဓါ နာမ သဗ္ဗလောကာနုကမ္ပကာ၊ အညေသမ္ပိ ဩကာသံ ဒဿာမာ”တိ ကောသမ္ဗိနဂရဝါသိနောပိ ဇနဿ ဩကာသံ အကံသု။ တတော ပဋ္ဌာယ နာဂရာ ဝီထိသဘာဂေန ဂဏသဘာဂေန မဟာဒါနံ ဒေန္တိ။ အထေကဒိဝသံ သတ္ထာ ဘိက္ခုသံဃပရိဝုတော မာလာကာရဇေဋ္ဌကဿ ဂေဟေ နိသီဒိ၊ တသ္မိံ ခဏေ ခုဇ္ဇုတ္တရာ သာမာဝတိယာ ပုပ္ဖါနိ ဂဟေတုံ အဋ္ဌ ကဟာပဏေ အာဒါယ တံ ဂေဟံ အဂမာသိ။ မာလာကာရဇေဋ္ဌကော တံ ဒိသွာ “အမ္မ ဥတ္တရေ အဇ္ဇ တုယှံ ပုပ္ဖါနိ ဒါတုံ ခဏော နတ္ထိ၊ အဟံ ဗုဒ္ဓပ္ပမုခံ ဘိက္ခုသံဃံ ပရိဝိသာမိ၊ တွမ္ပိ ပရိဝေသနာယ သဟာယိကာ ဟောဟိ၊ ဧဝံ ဣတော ပရေသံ ဝေယျာဝစ္စကရဏတော မုစ္စိဿသီ”တိ အာဟ။ တတော ခုဇ္ဇုတ္တရာ ဗုဒ္ဓါနံ ဘတ္တဂ္ဂေ ဝေယျာဝစ္စံ အကာသိ။ သာ သတ္ထာရာ ဥပနိသိန္နကထာဝသေန ကထိတံ သဗ္ဗမေဝ ဓမ္မံ ဥဂ္ဂဏှိ၊ အနုမောဒနံ ပန သုတွာ သောတာပတ္တိဖလေ ပတိဋ္ဌာသိ။

Sā aññesu divasesu cattārova kahāpaṇe datvā pupphāni gahetvā gacchati, tasmiṁ pana divase diṭṭhasaccabhāvena parasantake cittaṁ anuppādetvā aṭṭhapi kahāpaṇe datvā pacchiṁ pūretvā pupphāni gahetvā Sāmāvatiyā santikaṁ agamāsi. Atha naṁ sā pucchi “amma Uttare tvaṁ aññesu divasesu na bahūni pupphāni āharasi, ajja pana bahukāni, kiṁ no rājā uttaritaraṁ pasanno”ti. Sā musā vattuṁ abhabbatāya atīte attanā kataṁ anigūhitvā sabbaṁ kathesi. Atha “kasmā ajja bahūni āharasī”ti ca vuttā “ajjāhaṁ Sammāsambuddhassa dhammaṁ sutvā amataṁ sacchākāsiṁ, tasmā tumhe na vañcemī”ti āha. Taṁ sutvā “are duṭṭhadāsi ettakaṁ kālaṁ tayā gahite kahāpaṇe dehī”ti atajjetvā pubbahetunā codiyamānā “amma tayā pītaṁ amataṁ amhepi pāyehī”ti vatvā “tena hi maṁ nhāpehī”ti vutte soḷasahi gandhodakaghaṭehi nhāpetvā dve maṭṭhasāṭake dāpesi. Sā ekaṁ nivāsetvā ekaṁ pārupitvā āsanaṁ paññāpetvā āsane nisīditvā vicitrabījaniṁ ādāya nīcāsanesu nisinnāni pañca mātugāmasatāni āmantetvā sekhappaṭisambhidāsu ṭhatvā Satthārā desitaniyāmeneva tāsaṁ dhammaṁ desesi. Desanāvasāne tā sabbā sotāpattiphale patiṭṭhahiṁsu. Tā sabbāpi Khujjuttaraṁ vanditvā “amma ajja paṭṭhāya tvaṁ kiliṭṭhakammaṁ mā kari, amhākaṁ mātuṭṭhāne ācariyaṭṭhāne ca patiṭṭhāhī”ti garuṭṭhāne ṭhapayiṁsu.

Kasmā panesā dāsī hutvā nibbattāti? Sā kira Kassapasammāsambuddhakāle Bārāṇasiyaṁ seṭṭhito hutvā nibbattā ekāya khīṇāsavattheriyā upaṭṭhākakulaṁ gatāya “etaṁ me ayye pasādhanapeḷikaṁ dethā”ti veyyāvaccaṁ kāresi. Therīpi “adentiyā mayi āghātaṁ uppādetvā niraye nibbattissati, dentiyā paresaṁ dāsī hutvā nibbattissati, nirayasantāpato dāsibhāvo seyyo”ti anuddayaṁ paṭicca tassā vacanaṁ akāsi. Sā tena kammena pañca jātisatāni paresaṁ dāsīyeva hutvā nibbatti.

Kasmā pana khujjā ahosi? Anuppanne kira Buddhe ayaṁ Bārāṇasirañño gehe vasantī ekaṁ rājakulūpakaṁ Paccekabuddhaṁ thokaṁ khujjadhātukaṁ disvā

သာ အညေသု ဒိဝသေသု စတ္တာရောဝ ကဟာပဏေ ဒတွာ ပုပ္ဖါနိ ဂဟေတွာ ဂစ္ဆတိ၊ တသ္မိံ ပန ဒိဝသေ ဒိဋ္ဌသစ္စဘာဝေန ပရသန္တကေ စိတ္တံ အနုပ္ပါဒေတွာ အဋ္ဌပိ ကဟာပဏေ ဒတွာ ပစ္ဆိံ ပူရေတွာ ပုပ္ဖါနိ ဂဟေတွာ သာမာဝတိယာ သန္တိကံ အဂမာသိ။ အထ နံ သာ ပုစ္ဆိ “အမ္မ ဥတ္တရေ တွံ အညေသု ဒိဝသေသု န ဗဟူနိ ပုပ္ဖါနိ အာဟရသိ၊ အဇ္ဇ ပန ဗဟုကာနိ၊ ကိံ နော ရာဇာ ဥတ္တရိတရံ ပသန္နော”တိ။ သာ မုသာ ဝတ္တုံ အဘဗ္ဗတာယ အတီတေ အတ္တနာ ကတံ အနိဂူဟိတွာ သဗ္ဗံ ကထေသိ။ အထ “ကသ္မာ အဇ္ဇ ဗဟူနိ အာဟရသီ”တိ စ ဝုတ္တာ “အဇ္ဇာဟံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ ဓမ္မံ သုတွာ အမတံ သစ္ဆာကာသိံ၊ တသ္မာ တုမှေ န ဝဉ္စေမီ”တိ အာဟ။ တံ သုတွာ “အရေ ဒုဋ္ဌဒါသိ ဧတ္တကံ ကာလံ တယာ ဂဟိတေ ကဟာပဏေ ဒေဟီ”တိ အတဇ္ဇေတွာ ပုဗ္ဗဟေတုနာ စောဒိယမာနာ “အမ္မ တယာ ပီတံ အမတံ အမှေပိ ပါယေဟီ”တိ ဝတွာ “တေန ဟိ မံ နှာပေဟီ”တိ ဝုတ္တေ သောဠသဟိ ဂန္ဓောဒကဃဋေဟိ နှာပေတွာ ဒွေ မဋ္ဌသာဋကေ ဒါပေသိ။ သာ ဧကံ နိဝါသေတွာ ဧကံ ပါရုပိတွာ အာသနံ ပညာပေတွာ အာသနေ နိသီဒိတွာ ဝိစိတြဗီဇနိံ အာဒါယ နီစာသနေသု နိသိန္နာနိ ပဉ္စ မာတုဂါမသတာနိ အာမန္တေတွာ သေခပ္ပဋိသမ္ဘိဒါသု ဌတွာ သတ္ထာရာ ဒေသိတနိယာမေနေဝ တာသံ ဓမ္မံ ဒေသေသိ။ ဒေသနာဝသာနေ တာ သဗ္ဗာ သောတာပတ္တိဖလေ ပတိဋ္ဌဟိံသု။ တာ သဗ္ဗာပိ ခုဇ္ဇုတ္တရံ ဝန္ဒိတွာ “အမ္မ အဇ္ဇ ပဋ္ဌာယ တွံ ကိလိဋ္ဌကမ္မံ မာ ကရိ၊ အမှာကံ မာတုဋ္ဌာနေ အာစရိယဋ္ဌာနေ စ ပတိဋ္ဌာဟီ”တိ ဂရုဋ္ဌာနေ ဌပယိံသု။

ကသ္မာ ပနေသာ ဒါသီ ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တာတိ? သာ ကိရ ကဿပသမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓကာလေ ဗာရာဏသိယံ သေဋ္ဌိဓီတာ ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တာ ဧကာယ ခီဏာသဝတ္ထေရိယာ ဥပဋ္ဌာကကုလံ ဂတာယ “ဧတံ မေ အယျေ ပသာဓနပေဠိကံ ဒေထာ”တိ ဝေယျာဝစ္စံ ကာရေသိ။ ထေရီပိ “အဒေန္တိယာ မယိ အာဃာတံ ဥပ္ပါဒေတွာ နိရယေ နိဗ္ဗတ္တိဿတိ၊ ဒေန္တိယာ ပရေသံ ဒါသီ ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိဿတိ၊ နိရယသန္တာပတော ဒါသိဘာဝေါ သေယျော”တိ အနုဒ္ဒယံ ပဋိစ္စ တဿာ ဝစနံ အကာသိ။ သာ တေန ကမ္မေန ပဉ္စ ဇာတိသတာနိ ပရေသံ ဒါသီယေဝ ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ။

ကသ္မာ ပန ခုဇ္ဇာ အဟောသိ? အနုပ္ပန္နေ ကိရ ဗုဒ္ဓေ အယံ ဗာရာဏသိရညော ဂေဟေ ဝသန္တီ ဧကံ ရာဇကုလူပကံ ပစ္စေကဗုဒ္ဓံ ထောကံ ခုဇ္ဇဓာတုကံ ဒိသွာ

attanā sahavāsīnaṁ mātugāmānaṁ purato parihāsaṁ karontī yathāvajjaṁ keḷivasena khujjākāraṁ dassesi, tasmā khujjā hutvā nibbatti.

Kiṁ pana katvā paññavantī[1] jātāti? Anuppanne kira Buddhe ayaṁ Bārāṇasirañño gehe vasantī aṭṭha Paccekabuddhe rājagehato uṇhapāyāsassa pūrite patte parivattitvā parivattitvā gaṇhante disvā attano santakāni aṭṭha dantavalayāni "idha ṭhapetvā gaṇhathā"ti adāsi, te tathā katvā olokesuṁ. "Tumhākaññeva tāni pariccattāni, gahetvā gacchathā"ti āha. Te Nandamūlakapabbhāraṁ agamaṁsu, ajjāpi tāni valayāni arogāneva. Sā tassa nissandena paññavantī jātā.

Atha naṁ Sāmāvatippamukhāni pañca itthisatāni "amma tvaṁ divase divase Satthu santikaṁ gantvā Bhagavatā desitaṁ dhammaṁ sutvā amhākaṁ desehī"ti vadiṁsu. Sā tathā karontī aparabhāge tipiṭakadharā jātā. Tasmā naṁ satthā "etadaggaṁ bhikkhave mama sāvikānaṁ bahussutānaṁ upāsikānaṁ yadidaṁ Khujjuttarā"ti etadagge ṭhapesi. Iti upāsikāsu bahussutabhāvena Satthārā etadagge ṭhapitā paṭisambhidāppattā Khujjuttarā ariyasāvikā Satthari kosambiyaṁ viharante kālena kālaṁ Satthu santikaṁ gantvā dhammaṁ sutvā antepuraṁ gantvā Sāmāvatippamukhānaṁ pañcannaṁ itthisatānaṁ ariyasāvikānaṁ Satthārā desitaniyāmena yathāsutaṁ dhammaṁ kathentī attānaṁ parimocetvā Satthu santike sutabhāvaṁ pakāsentī **"vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutan"**ti nidānaṁ āropesi.

Yasmā pana tasmiṁyeva nagare Bhagavato sammukhā sutvā tadaheva tāya tāsaṁ bhāsitaṁ, tasmā "ekaṁ samayaṁ Bhagavā Kosambiyaṁ viharatī"ti kāladesaṁ apadisituṁ payojanasambhavova natthi supākaṭabhāvato. Bhikkhuniyo cassā santike imāni suttāni gaṇhiṁsu. Evaṁ paramparāya bhikkhūsupi tāya āropitaṁ nidānaṁ pākaṭaṁ ahosi. Atha āyasmā Ānando Tathāgatassa parinibbānato aparabhāge Sattapaṇṇiguhāyaṁ Ajātasattunā kārāpite saddhammamaṇḍape Mahākassapappamukhassa vasīgaṇassa majjhe nisīditvā dhammaṁ saṅgāyanto imesaṁ suttānaṁ

1. Mahāpaññā (Sī, Syā), Sappaññā (Ka)

အတ္တနာ သဟဝါသီနံ မာတုဂါမာနံ ပုရတော ပရိဟာသံ ကရောန္တီ ယထာဝဇ္ဇံ ကေဠိဝသေန ခုဇ္ဇာကာရံ ဒဿေသိ၊ တသ္မာ ခုဇ္ဇာ ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ။

ကိံ ပန ကတွာ ပညဝန္တီ[၁] ဇာတာတိ? အနုပ္ပန္နေ ကိရ ဗုဒ္ဓေ အယံ ဗာရာဏသိရညော ဂေဟေ ဝသန္တီ အဋ္ဌ ပစ္စေကဗုဒ္ဓေ ရာဇဂေဟတော ဥဏှပါယာသဿ ပူရိတေ ပတ္တေ ပရိဝတ္တိတွာ ပရိဝတ္တိတွာ ဂဏှန္တေ ဒိသွာ အတ္တနော သန္တကာနိ အဋ္ဌ ဒန္တဝလယာနိ "ဣဓ ဌပေတွာ ဂဏှထာ"တိ အဒါသိ၊ တေ တထာ ကတွာ ဩလောကေသုံ။ "တုမှာကညေဝ တာနိ ပရိစ္စတ္တာနိ၊ ဂဟေတွာ ဂစ္ဆထာ"တိ အာဟ။ တေ နန္ဒမူလကပဗ္ဘာရံ အဂမံသု၊ အဇ္ဇာပိ တာနိ ဝလယာနိ အရောဂါနေဝ။ သာ တဿ နိဿန္ဒေန ပညဝန္တီ ဇာတာ။

အထ နံ သာမာဝတိပ္ပမုခါနိ ပဉ္စ ဣတ္ထိသတာနိ "အမ္မ တွံ ဒိဝသေ ဒိဝသေ သတ္ထု သန္တိကံ ဂန္တွာ ဘဂဝတာ ဒေသိတံ ဓမ္မံ သုတွာ အမှာကံ ဒေသေဟီ"တိ ဝဒိံသု။ သာ တထာ ကရောန္တီ အပရဘာဂေ တိပိဋကဓရာ ဇာတာ။ တသ္မာ နံ သတ္ထာ "ဧတဒဂ္ဂံ ဘိက္ခဝေ မမ သာဝိကာနံ ဗဟုဿုတာနံ ဥပါသိကာနံ ယဒိဒံ ခုဇ္ဇုတ္တရာ"တိ ဧတဒဂ္ဂေ ဌပေသိ။ ဣတိ ဥပါသိကာသု ဗဟုဿုတဘာဝေန သတ္ထာရာ ဧတဒဂ္ဂေ ဌပိတာ ပဋိသမ္ဘိဒါပ္ပတ္တာ ခုဇ္ဇုတ္တရာ အရိယသာဝိကာ သတ္ထရိ ကောသမ္ဗိယံ ဝိဟရန္တေ ကာလေန ကာလံ သတ္ထု သန္တိကံ ဂန္တွာ ဓမ္မံ သုတွာ အန္တေပုရံ ဂန္တွာ သာမာဝတိပ္ပမုခါနံ ပဉ္စန္နံ ဣတ္ထိသတာနံ အရိယသာဝိကာနံ သတ္ထာရာ ဒေသိတနိယာမေန ယထာသုတံ ဓမ္မံ ကထေန္တီ အတ္တာနံ ပရိမောစေတွာ သတ္ထု သန္တိကေ သုတဘာဝံ ပကာသေန္တီ **"ဝုတ္တံ ဟေတံ ဘဂဝတာ ဝုတ္တမရဟတာတိ မေ သုတ"**န္တိ နိဒါနံ အာရောပေသိ။

ယသ္မာ ပန တသ္မိံယေဝ နဂရေ ဘဂဝတော သမ္မုခါ သုတွာ တဒဟေဝ တာယ တာသံ ဘာသိတံ၊ တသ္မာ "ဧကံ သမယံ ဘဂဝါ ကောသမ္ဗိယံ ဝိဟရတီ"တိ ကာလဒေသံ အပဒိသိတုံ ပယောဇနသမ္ဘဝေါဝ နတ္ထိ သုပါကဋဘာဝတော။ ဘိက္ခုနိယော စဿာ သန္တိကေ ဣမာနိ သုတ္တာနိ ဂဏှိံသု။ ဧဝံ ပရမ္ပရာယ ဘိက္ခူသုပိ တာယ အာရောပိတံ နိဒါနံ ပါကဋံ အဟောသိ။ အထ အာယသ္မာ အာနန္ဒော တထာဂတဿ ပရိနိဗ္ဗာနတော အပရဘာဂေ သတ္တပဏ္ဏိဂုဟာယံ အဇာတသတ္တုနာ ကာရာပိတေ သဒ္ဓမ္မမဏ္ဍပေ မဟာကဿပပ္ပမုခဿ ဝသီဂဏဿ မဇ္ဈေ နိသီဒိတွာ ဓမ္မံ သင်္ဂါယန္တော ဣမေသံ သုတ္တာနံ

၁-မဟာပညာ (သီ၊ သျာ)၊ သပ္ပညာ (က)

nidānassa dveḷhakaṁ[1] pariharanto tāya āropitaniyāmeneva nidānaṁ āropesīti.

Keci panettha bahuppakāre papañcenti, kiṁ tehi. Apica nānānayehi saṅgītikārā dhammavinayaṁ saṅgāyiṁsu. Anubuddhā hi dhammasaṅgāhakamahātherā, te sammadeva dhammavinayassa saṅgāyanākāraṁ jānantā katthaci “evaṁ me sutan”ti-ādinā, katthaci “tena samayenā”ti-ādinā, katthaci gāthābandhavasena nidānaṁ ṭhapentā, katthaci sabbena sabbaṁ nidānaṁ aṭṭhapentā vaggasaṅgahādivasena dhammavinayaṁ saṅgāyiṁsu. Tattha idha **vuttaṁ hetan**ti-ādinā nidānaṁ ṭhapetvā saṅgāyiṁsu, kiñci[2] Suttageyyādivasena navaṅgamidaṁ Buddhavacanaṁ. Yathā cetaṁ, evaṁ sabbesampi Sammāsambuddhānaṁ. Vuttañhetaṁ “appakañca nesaṁ ahosi Suttaṁ Geyyan”ti-ādi. Tattha Itivuttakaṅgassa aññaṁ kiñci na paññāyati tabbhāvanimittaṁ ṭhapetvā “vuttaṁ hetaṁ -pa- me sutan”ti idaṁ vacanaṁ. Tenāhu Aṭṭhakathācariyā “vuttaṁ hetaṁ Bhagavatāti-ādinayappavattā dvādasuttarasatasuttantā Itivuttakan”ti. Tasmā Satthu adhippāyaṁ jānantehi dhammasaṅgāhakehi ariyasāvikāya vā imesaṁ suttānaṁ Itivuttakaṅgabhāvañāpanatthaṁ imināva nayena nidānaṁ ṭhapitanti veditabbaṁ.

Kimatthaṁ pana dhammavinayasaṅgahe kayiramāne nidānavacanaṁ, nanu Bhagavatā bhāsitavacanasseva saṅgaho kātabboti? Vuccate—**desanāya ṭhiti-asammosasaddheyyabhāvasampādanatthaṁ.** Kāladesadesakaparisāpadesehi upanibandhitvā ṭhapitā hi desanā ciraṭṭhitikā hoti asammosadhammā saddheyyā ca desakālakattuhetunimittehi upanibaddho viya vohāravinicchayo. Teneva ca āyasmatā Mahākassapena Brahmajālamūlapariyāyasuttādīnaṁ desādipucchāsu katāsu tāsaṁ vissajjanaṁ karontena Dhammabhaṇḍāgārikena “evaṁ me sutan”ti-ādinā nidānaṁ bhāsitaṁ, idha pana desakālassa aggahaṇe kāraṇaṁ vuttameva.

Apica **Satthu sampattippakāsanatthaṁ** nidānavacanaṁ. Tathāgatassa hi Bhagavato pubbaracanānumānāgamatakkābhāvato Sammāsambuddhabhāvasiddhi. Na hi

---

1. Dvedhātaṁ (Syā) 2. Kiñca (Sī, Ka)

နိဒါနဿ ဒွေဠှကံ[၁] ပရိဟရန္တော တာယ အာရောပိတနိယာမေနေဝ နိဒါနံ အာရောပေသီတိ။

ကေစိ ပနေတ္ထ ဗဟုပ္ပကာရေ ပပဉ္စေန္တိ၊ ကိံ တေဟိ။ အပိစ နာနာနယေဟိ သင်္ဂီတိကာရာ ဓမ္မဝိနယံ သင်္ဂါယိံသု။ အနုဗုဒ္ဓါ ဟိ ဓမ္မသင်္ဂါဟကမဟာထေရာ၊ တေ သမ္မဒေဝ ဓမ္မဝိနယဿ သင်္ဂါယနာကာရံ ဇာနန္တာ ကတ္ထစိ “ဧဝံ မေ သုတ”န္တိအာဒိနာ, ကတ္ထစိ “တေန သမယေနာ”တိအာဒိနာ, ကတ္ထစိ ဂါထာဗန္ဓဝသေန နိဒါနံ ဌပေန္တာ, ကတ္ထစိ သဗ္ဗေန သဗ္ဗံ နိဒါနံ အဋ္ဌပေန္တာ ဝဂ္ဂသင်္ဂဟာဒိဝသေန ဓမ္မဝိနယံ သင်္ဂါယိံသု။ တတ္ထ ဣဓ **ဝုတ္တံ ဟေတ**န္တိအာဒိနာ နိဒါနံ ဌပေတွာ သင်္ဂါယိံသု၊ ကိဉ္စိ[၂] သုတ္တဂေယျာဒိဝသေန နဝင်္ဂမိဒံ ဗုဒ္ဓဝစနံ။ ယထာ စေတံ၊ ဧဝံ သဗ္ဗေသမ္ပိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါနံ။ ဝုတ္တဉှေတံ “အပ္ပကဉ္စ နေသံ အဟောသိ သုတ္တံ ဂေယျ”န္တိအာဒိ။ တတ္ထ ဣတိဝုတ္တကင်္ဂဿ အညံ ကိဉ္စိ န ပညာယတိ တဗ္ဘာဝနိမိတ္တံ ဌပေတွာ “ဝုတ္တံ ဟေတံ။ပ။ မေ သုတ”န္တိ ဣဒံ ဝစနံ။ တေနာဟု အဋ္ဌကထာစရိယာ “ဝုတ္တံ ဟေတံ ဘဂဝတာတိအာဒိနယပ္ပဝတ္တာ ဒွါဒသုတ္တရသတသုတ္တန္တာ ဣတိဝုတ္တက”န္တိ။ တသ္မာ သတ္ထု အဓိပ္ပါယံ ဇာနန္တေဟိ ဓမ္မသင်္ဂါဟကေဟိ အရိယသာဝိကာယ ဝါ ဣမေသံ သုတ္တာနံ ဣတိဝုတ္တကင်္ဂဘာဝညာပနတ္ထံ ဣမိနာဝ နယေန နိဒါနံ ဌပိတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ကိမတ္ထံ ပန ဓမ္မဝိနယသင်္ဂဟေ ကယိရမာနေ နိဒါနဝစနံ၊ နနု ဘဂဝတာ ဘာသိတဝစနဿေဝ သင်္ဂဟော ကာတဗ္ဗောတိ? ဝုစ္စတေ—**ဒေသနာယ ဌိတိအသမ္မောသသဒ္ဓေယျဘာဝသမ္ပာဒနတ္ထံ။** ကာလဒေသဒေသကပရိသာပဒေသေဟိ ဥပနိဗန္ဓိတွာ ဌပိတာ ဟိ ဒေသနာ စိရဋ္ဌိတိကာ ဟောတိ အသမ္မောသဓမ္မာ သဒ္ဓေယျာ စ ဒေသကာလကတ္တုဟေတုနိမိတ္တေဟိ ဥပနိဗဒ္ဓေါ ဝိယ ဝေါဟာရဝိနိစ္ဆယော။ တေနေဝ စ အာယသ္မတာ မဟာကဿပေန ဗြဟ္မဇာလမူလပရိယာယသုတ္တာဒီနံ ဒေသာဒိပုစ္ဆာသု ကတာသု တာသံ ဝိဿဇ္ဇနံ ကရောန္တေန ဓမ္မဘဏ္ဍာဂါရိကေန “ဧဝံ မေ သုတ”န္တိအာဒိနာ နိဒါနံ ဘာသိတံ၊ ဣဓ ပန ဒေသကာလဿ အဂ္ဂဟဏေ ကာရဏံ ဝုတ္တမေဝ။

အပိစ **သတ္ထု သမ္ပတ္တိပ္ပကာသနတ္ထံ** နိဒါနဝစနံ။ တထာဂတဿ ဟိ ဘဂဝတော ပုဗ္ဗရစနာနုမာနာဂမတက္ကာဘာဝတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဘာဝသိဒ္ဓိ။ န ဟိ

၁-ဒွေဓာတံ (သျာ) ၂-ကိဉ္စ (သီ၊ က)

Sammāsambuddhassa pubbaracanādīhi attho atthi sabbattha appaṭihatañāṇācāratāya ekappamāṇattā ca ñeyyadhammesu. Tathā ācariyamuṭṭhidhammamacchariyasāsanasāvakānurāgābhāvato khīṇāsavabhāvasiddhi. Na hi sabbaso khīṇāsavassa te sambhavantīti suvisuddhassa parānuggahapavatti. Evaṁ desakasaṁkilesabhūtānaṁ diṭṭhisīlasampadādūsakānaṁ avijjātaṇhānaṁ accantābhāvasaṁsūcakehi ñāṇasampadāpahānasampadābhibyañjakehi ca Sambuddhavisuddhabhāvehi purimavesārajjadvayasiddhi, tato ca antarāyikaniyyānikadhammesu asammohabhāvasiddhito pacchimavesārajjadvayasiddhīti Bhagavato Catuvesārajjasamannāgamo attahitaparahitapaṭipatti[1] ca nidānavacanena pakāsitā[2] hoti tattha tattha sampattaparisāya ajjhāsayānurūpaṁ ṭhānuppattikappaṭibhānena dhammadesanādīpanato. Idha pana anavasesato kāmadosappahānaṁ vidhāya desanādīpanato cāti yojetabbaṁ. Tena vuttaṁ "Satthu sampattippakāsanatthaṁ nidānavacanan"ti. Ettha ca "Bhagavatā Arahatā"ti imehi padehi yathāvutta-atthavibhāvanatā heṭṭhā dassitā eva.

Tathā **sāsanasampattippakāsanatthaṁ** nidānavacanaṁ. Ñāṇakaruṇāpariggahitasabbakiriyassa hi Bhagavato natthi niratthakā paṭipatti attahitā vā. Tasmā paresaṁyevatthāya pavattasabbakiriyassa Sammāsambuddhassa sakalampi kāyavacīmanokammaṁ yathāpavattaṁ vuccamānaṁ diṭṭhadhammikasamparāyikaparamatthehi yathārahaṁ sattānaṁ anusāsanatthena sāsanaṁ, na kabbaracanā[3]. Tayidaṁ Satthu caritaṁ kāladesadesakaparisāpadesehi tattha tattha nidānavacanehi yathārahaṁ pakāsiyati. Idha pana desakaparisāpadesehīti yojetabbaṁ. Tena vuttaṁ "sāsanasampattippakāsanatthaṁ nidānavacanan"ti.

Apica **Satthuno pamāṇabhāvappakāsanena sāsanassa pamāṇabhāvadassanatthaṁ** nidānavacanaṁ. Tañcassa pamāṇabhāvadassanaṁ heṭṭhā vuttanayānusārena "Bhagavatā Arahatā"ti imehi padehi vibhāvitanti veditabbaṁ. Idamettha nidānavacanappayojanassa mukhamattanidassananti.

Nidānavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Attahitaparahitasannissayo (Syā) 2. Pakāsito (Syā)
3. Nu pubbaracanā (Sī), na sabbaracanā (Syā)

သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ ပုဗ္ဗရစနာဒီဟိ အတ္ထော အတ္ထိ သဗ္ဗတ္ထ အပ္ပဋိဟတဉာဏာစာရတာယ ဧကပ္ပမာဏတ္တာ စ ဉေယျဓမ္မေသု။ တထာ အာစရိယမုဋ္ဌိဓမ္မမစ္ဆရိယသာသနသာဝကာနုရာဂါဘာဝတော ခီဏာသဝဘာဝသိဒ္ဓိ။ န ဟိ သဗ္ဗသော ခီဏာသဝဿ တေ သမ္ဘဝန္တီတိ သုဝိသုဒ္ဓဿ ပရာနုဂ္ဂဟပဝတ္တိ။ ဧဝံ ဒေသကသံကိလေသဘူတာနံ ဒိဋ္ဌိသီလသမ္ပဒါဒူသကာနံ အဝိဇ္ဇာတဏှာနံ အစ္စန္တာဘာဝသံသူစကေဟိ ဉာဏသမ္ပဒါပဟာနသမ္ပဒါဘိဗျဉ္ဇကေဟိ စ သမ္ဗုဒ္ဓဝိသုဒ္ဓဘာဝေဟိ ပုရိမဝေသာရဇ္ဇဒွယသိဒ္ဓိ၊ တတော စ အန္တရာယိကနိယျာနိကဓမ္မေသု အသမ္မောဟဘာဝသိဒ္ဓိတော ပစ္ဆိမဝေသာရဇ္ဇဒွယသိဒ္ဓီတိ ဘဂဝတော စတုဝေသာရဇ္ဇသမန္နာဂမော အတ္တဟိတပရဟိတပဋိပတ္တိ[၁] စ နိဒါနဝစနေန ပကာသိတာ[၂] ဟောတိ တတ္ထ တတ္ထ သမ္ပတ္တပရိသာယ အဇ္ဈာသယာနုရူပံ ဌာနုပ္ပတ္တိကပ္ပဋိဘာနေန ဓမ္မဒေသနာဒီပနတော။ ဣဓ ပန အနဝသေသတော ကာမဒေါသပ္ပဟာနံ ဝိဓာယ ဒေသနာဒီပနတော စာတိ ယောဇေတဗ္ဗံ။ တေန ဝုတ္တံ "သတ္ထု သမ္ပတ္တိပ္ပကာသနတ္ထံ နိဒါနဝစန"န္တိ။ ဧတ္ထ စ "ဘဂဝတာ အရဟတာ"တိ ဣမေဟိ ပဒေဟိ ယထာဝုတ္တအတ္ထဝိဘာဝနတာ ဟေဋ္ဌာ ဒဿိတာ ဧဝ။

တထာ **သာသနသမ္ပတ္တိပ္ပကာသနတ္ထံ** နိဒါနဝစနံ။ ဉာဏကရုဏာပရိဂ္ဂဟိတသဗ္ဗကိရိယဿ ဟိ ဘဂဝတော နတ္ထိ နိရတ္ထကာ ပဋိပတ္တိ အတ္တဟိတာ ဝါ။ တသ္မာ ပရေသံယေဝတ္ထာယ ပဝတ္တသဗ္ဗကိရိယဿ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ သကလမ္ပိ ကာယဝစီမနောကမ္မံ ယထာပဝတ္တံ ဝုစ္စမာနံ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကသမ္ပရာယိကပရမတ္ထေဟိ ယထာရဟံ သတ္တာနံ အနုသာသနတ္ထေန သာသနံ၊ န ကဗ္ဗရစနာ[၃]။ တယိဒံ သတ္ထု စရိတံ ကာလဒေသဒေသကပရိသာပဒေသေဟိ တတ္ထ တတ္ထ နိဒါနဝစနေဟိ ယထာရဟံ ပကာသိယတိ။ ဣဓ ပန ဒေသကပရိသာပဒေသေဟီတိ ယောဇေတဗ္ဗံ။ တေန ဝုတ္တံ "သာသနသမ္ပတ္တိပ္ပကာသနတ္ထံ နိဒါနဝစန"န္တိ။

အပိစ **သတ္ထုနော ပမာဏဘာဝပ္ပကာသနေန သာသနဿ ပမာဏဘာဝဒဿနတ္ထံ** နိဒါနဝစနံ။ တဉ္စဿ ပမာဏဘာဝဒဿနံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယာနုသာရေန "ဘဂဝတာ အရဟတာ"တိ ဣမေဟိ ပဒေဟိ ဝိဘာဝိတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဣဒမေတ္ထ နိဒါနဝစနပ္ပယောဇနဿ မုခမတ္တနိဒဿနန္တိ။

နိဒါနဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-အတ္တဟိတပရဟိတသန္နိဿယော (သျာ) ၂-ပကာသိတော (သျာ)
၃-နု ပုဗ္ဗရစနာ (သီ)၊ န သဗ္ဗရစနာ (သျာ)

1. Ekakanipāta

1. Paṭhamavagga

1. Lobhasuttavaṇṇanā

1. Idāni **ekadhammaṁ bhikkhave pajahathā**ti-ādinā nayena Bhagavatā nikkhittassa suttassa vaṇṇanāya okāso anuppatto. Sā panesā atthavaṇṇanā yasmā suttanikkhepaṁ vicāretvā vuccamānā pākaṭā hoti, tasmā suttanikkhepaṁ tāva vicāressāma. Cattāro hi suttanikkhepā attajjhāsayo parajjhāsayo pucchāvasiko aṭṭhuppattikoti. Yathā hi anekasata-anekasahassabhedānipi suttantāni saṁkilesabhāgiyādipaṭṭhānanayena soḷasavidhataṁ nātivattanti, evaṁ attajjhāsayādisuttanikkhepavasena catubbidhataṁ nātivattantīti. Tattha yathā attajjhāsayassa aṭṭhuppattiyā ca parajjhāsayapucchāvasikehi saddhiṁ saṁsaggabhedo sambhavati attajjhāsayo ca parajjhāsayo ca, attajjhāsayo ca pucchāvasiko ca, aṭṭhuppattiko ca parajjhāsayo ca, aṭṭhuppattiko ca pucchāvasiko cāti ajjhāsayapucchānusandhisambhavato. Evaṁ yadipi aṭṭhuppattiyā attajjhāsayenapi saṁsaggabhedo sambhavati, attajjhāsayādīhi pana purato ṭhitehi aṭṭhuppattiyā saṁsaggo natthīti niravaseso paṭṭhānanayo na sambhavati. Tadantogadhattā vā sambhavantānaṁ sesanikkhepānaṁ mūlanikkhepavasena cattāro suttanikkhepā vuttāti veditabbaṁ.

Tatrāyaṁ vacanattho nikkhipīyatīti nikkhepo, suttaṁ eva nikkhepo **suttanikkhepo.** Atha vā nikkhipanaṁ nikkhepo, suttassa nikkhepo suttanikkhepo, suttadesanāti attho. Attano ajjhāsayo attajjhāsayo, so assa atthi kāraṇabhūtoti **attajjhāsayo,** attano ajjhāsayo etassāti vā attajjhāsayo. **Parajjhāsaye**pi eseva nayo. Pucchāya vasoti pucchāvaso, so etassa atthīti **pucchāvasiko.** Suttadesanāya vatthubhūtassa atthassa uppatti atthuppatti, atthuppatti eva aṭṭhuppatti thakārassa ṭhakāraṁ katvā, sā etassa atthīti

၁-ဧကကနိပါတ

၁-ပဌမဝဂ္ဂ

၁-လောဘသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁။ ဣဒါနိ **ဧကဓမ္မံ ဘိက္ခဝေ ပဇဟထာ**တိအာဒိနာ နယေန ဘဂဝတာ နိက္ခိတ္တဿ သုတ္တဿ ဝဏ္ဏနာယ ဩကာသော အနုပ္ပတ္တော။ သာ ပနေသာ အတ္ထဝဏ္ဏနာ ယသ္မာ သုတ္တနိက္ခေပံ ဝိစာရေတွာ ဝုစ္စမာနာ ပါကဋာ ဟောတိ၊ တသ္မာ သုတ္တနိက္ခေပံ တာဝ ဝိစာရေဿာမ။ စတ္တာရော ဟိ သုတ္တနိက္ခေပါ အတ္တဇ္ဈာသယော ပရဇ္ဈာသယော ပုစ္ဆာဝသိကော အဋ္ဌုပ္ပတ္တိ-ကောတိ။ ယထာ ဟိ အနေကသတအနေကသဟဿဘေဒါနိပိ သုတ္တန္တာနိ သံကိလေသဘာဂိယာဒိပဋ္ဌာနနယေန သောဠသဝိဓတံ နာတိဝတ္တန္တိ၊ ဧဝံ အတ္တဇ္ဈာသယာဒိသုတ္တနိက္ခေပဝသေန စတုဗ္ဗိဓတံ နာတိဝတ္တန္တီတိ။ တတ္ထ ယထာ အတ္တဇ္ဈာသယဿ အဋ္ဌုပ္ပတ္တိယာ စ ပရဇ္ဈာသယပုစ္ဆာဝသိကေဟိ သဒ္ဓိံ သံသဂ္ဂဘေဒေါ သမ္ဘဝတိ အတ္တဇ္ဈာသယော စ ပရဇ္ဈာသယော စ, အတ္တဇ္ဈာ-သယော စ ပုစ္ဆာဝသိကော စ, အဋ္ဌုပ္ပတ္တိကော စ ပရဇ္ဈာသယော စ, အဋ္ဌုပ္ပတ္တိကော စ ပုစ္ဆာဝသိကော စာတိ အဇ္ဈာသယပုစ္ဆာနုသန္ဓိသမ္ဘဝတော။ ဧဝံ ယဒိပိ အဋ္ဌုပ္ပတ္တိယာ အတ္တဇ္ဈာသယေနပိ သံသဂ္ဂဘေဒေါ သမ္ဘဝတိ၊ အတ္တဇ္ဈာသယာဒီဟိ ပန ပုရတော ဌိတေဟိ အဋ္ဌုပ္ပတ္တိယာ သံသဂ္ဂေါ နတ္ထီတိ နိရဝသေသော ပဋ္ဌာနနယော န သမ္ဘဝတိ။ တဒန္တောဂဓတ္တာ ဝါ သမ္ဘဝန္တာနံ သေသနိက္ခေပါနံ မူလနိက္ခေပဝသေန စတ္တာရော သုတ္တနိက္ခေပါ ဝုတ္တာတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

တတြာယံ ဝစနတ္ထော—နိက္ခိပီယတီတိ နိက္ခေပေါ၊ သုတ္တံ ဧဝ နိက္ခေပေါ **သုတ္တနိက္ခေပေါ။** အထ ဝါ နိက္ခိပနံ နိက္ခေပေါ၊ သုတ္တဿ နိက္ခေပေါ သုတ္တ-နိက္ခေပေါ၊ သုတ္တဒေသနာတိ အတ္ထော။ အတ္တနော အဇ္ဈာသယော အတ္တဇ္ဈာ-သယော၊ သော အဿ အတ္ထိ ကာရဏဘူတောတိ **အတ္တဇ္ဈာသယော၊** အတ္တနော အဇ္ဈာသယော ဧတဿာတိ ဝါ အတ္တဇ္ဈာသယော။ **ပရဇ္ဈာသယေ**ပိ ဧသေဝ နယော။ ပုစ္ဆာယ ဝသောတိ ပုစ္ဆာဝသော၊ သော ဧတဿ အတ္ထီတိ **ပုစ္ဆာဝသိကော။** သုတ္တဒေသနာယ ဝတ္ထုဘူတဿ အတ္ထဿ ဥပ္ပတ္တိ အတ္ထုပ္ပတ္တိ၊ အတ္ထုပ္ပတ္တိ ဧဝ အဋ္ဌုပ္ပတ္တိ ထကာရဿ ဌကာရံ ကတွာ၊ သာ ဧတဿ အတ္ထီတိ

aṭṭhuppattiko. Atha vā nikkhipīyati suttaṁ etenāti nikkhepo, attajjhāsayādi eva. Etasmiṁ pana atthavikappe attano ajjhāsayo attajjhāsayo. Paresaṁ ajjhāsayo parajjhāsayo. Pucchīyatīti pucchā, pucchitabbo attho, pucchāvasena pavattaṁ dhammappaṭiggāhakānaṁ vacanaṁ pucchāvasaṁ, tadeva nikkhepasaddāpekkhāya pucchāvasikoti pulliṅgavasena vuttaṁ, tathā aṭṭhuppatti eva aṭṭhuppattikoti evamettha attho veditabbo.

Apica paresaṁ indriyaparipākādikāraṇanirapekkhattā attajjhāsayassa visuṁ suttanikkhepabhāvo yutto kevalaṁ attano ajjhāsayeneva dhammatantiṭhapanatthaṁ pavattitadesanattā, parajjhāsayapucchāvasikānaṁ pana paresaṁ ajjhāsayapucchānaṁ desanāpavattihetubhūtānaṁ uppattiyaṁ pavattitānaṁ kathaṁ aṭṭhuppattiyaṁ anavarodho, pucchāvasikaṭṭhuppattikānaṁ vā parajjhāsayānurodhena pavattitānaṁ kathaṁ parajjhāsaye anavarodhoti? Na codetabbametaṁ. Paresaṁ hi abhinīhāraparipucchādivinimuttasseva suttadesanākāraṇuppādassa aṭṭhuppattibhāvena gahitattā parajjhāsayapucchāvasikānaṁ visuṁ gahaṇaṁ. Tathā hi Brahmajāladhammadāyādasuttādīnaṁ[1] vaṇṇāvaṇṇa-āmisuppādādidesanānimittaṁ aṭṭhuppatti vuccati. Paresaṁ pucchaṁ vinā ajjhāsayameva nimittaṁ katvā desito parajjhāsayo, pucchāvasena desito pucchāvasikoti pākaṭoyamatthoti.

Yāni Bhagavā parehi anajjhiṭṭho kevalaṁ attano ajjhāsayeneva katheti. Seyyathidaṁ? Ākaṅkheyyasuttaṁ Tuvaṭṭakasuttanti-evamādīni[2], tesaṁ attajjhāsayo nikkhepo.

Yāni pana "paripakkā kho Rāhulassa vimuttiparipācanīyā dhammā, yannūnāhaṁ Rāhulaṁ uttariṁ āsavānaṁ khaye vineyyan"ti evaṁ paresaṁ ajjhāsayaṁ khantiṁ abhinīhāraṁ bujjhanabhāvañca oloketvā parajjhāsayavasena kathitāni, seyyathidaṁ? Rāhulovādasuttaṁ Dhammacakkappavattanasuttanti-evamādīni[3], tesaṁ parajjhāsayo nikkhepo.

Bhagavantaṁ pana upasaṅkamitvā devā manussā catasso parisā cattāro vaṇṇā ca tathā tathā pañhaṁ pucchanti "bojjhaṅgā bojjhaṅgāti bhante vuccanti,

1. Dī 1. 1; Ma 1. 15 piṭṭhesu. 2. Khu 1. 421; Ma 1. 39 piṭṭhesu.
3. Ma 2. 77; Ma 3. 324; Saṁ 2. 55; Vi 3. 18 piṭṭhesu.

အဋ္ဌုပ္ပတ္တိကော။ အထ ဝါ နိက္ခိပီယတိ သုတ္တံ ဧတေနာတိ နိက္ခေပေါ၊ အတ္တဇ္ဈာသယာဒိ ဧဝ။ ဧတသ္မိံ ပန အတ္ထဝိကပ္ပေ အတ္တနော အဇ္ဈာသယော အတ္တဇ္ဈာသယော။ ပရေသံ အဇ္ဈာသယော ပရဇ္ဈာသယော။ ပုစ္ဆီယတီတိ ပုစ္ဆာ၊ ပုစ္ဆိတဗ္ဗော အတ္ထော၊ ပုစ္ဆာဝသေန ပဝတ္တံ ဓမ္မပ္ပဋိဂ္ဂါဟကာနံ ဝစနံ ပုစ္ဆာဝသံ၊ တဒေဝ နိက္ခေပသဒ္ဒါပေက္ခာယ ပုစ္ဆာဝသိကောတိ ပုလ္လိင်္ဂဝသေန ဝုတ္တံ၊ တထာ အဋ္ဌုပ္ပတ္တိ ဧဝ အဋ္ဌုပ္ပတ္တိကောတိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

အပိစ ပရေသံ ဣန္ဒြိယပရိပါကာဒိကာရဏနိရပေက္ခတ္တာ အတ္တဇ္ဈာသယဿ ဝိသုံ သုတ္တနိက္ခေပဘာဝေါ ယုတ္တော ကေဝလံ အတ္တနော အဇ္ဈာသယေနေဝ ဓမ္မတန္တိဋ္ဌပနတ္ထံ ပဝတ္တိတဒေသနတ္တာ၊ ပရဇ္ဈာသယပုစ္ဆာဝသိကာနံ ပန ပရေသံ အဇ္ဈာသယပုစ္ဆာနံ ဒေသနာပဝတ္တိဟေတုဘူတာနံ ဥပ္ပတ္တိယံ ပဝတ္တိတာနံ ကထံ အဋ္ဌုပ္ပတ္တိယံ အနဝရောဓော၊ ပုစ္ဆာဝသိကဋ္ဌုပ္ပတ္တိကာနံ ဝါ ပရဇ္ဈာသယာနုရောဓေန ပဝတ္တိတာနံ ကထံ ပရဇ္ဈာသယေ အနဝရောဓောတိ? န စောဒေတဗ္ဗမေတံ။ ပရေသံ ဟိ အဘိနီဟာရပရိပုစ္ဆာဒိဝိနိမုတ္တဿေဝ သုတ္တဒေသနာကာရဏုပ္ပါဒဿ အဋ္ဌုပ္ပတ္တိဘာဝေန ဂဟိတတ္တာ ပရဇ္ဈာသယပုစ္ဆာဝသိကာနံ ဝိသုံ ဂဟဏံ။ တထာ ဟိ ဗြဟ္မဇာလဓမ္မဒါယာဒသုတ္တာဒီနံ[1] ဝဏ္ဏာဝဏ္ဏအာမိသုပ္ပါဒါဒိဒေသနာနိမိတ္တံ အဋ္ဌုပ္ပတ္တိ ဝုစ္စတိ။ ပရေသံ ပုစ္ဆံ ဝိနာ အဇ္ဈာသယမေဝ နိမိတ္တံ ကတွာ ဒေသိတော ပရဇ္ဈာသယော၊ ပုစ္ဆာဝသေန ဒေသိတော ပုစ္ဆာဝသိကောတိ ပါကဋောယမတ္ထောတိ။

ယာနိ ဘဂဝါ ပရေဟိ အနဇ္ဈိဋ္ဌော ကေဝလံ အတ္တနော အဇ္ဈာသယေနေဝ ကထေတိ။ သေယျထိဒံ? အာကင်္ခေယျသုတ္တံ တုဝဋ္ဋကသုတ္တန္တိဧဝမာဒီနိ[2]၊ တေသံ အတ္တဇ္ဈာသယော နိက္ခေပေါ။

ယာနိ ပန "ပရိပက္ကာ ခေါ ရာဟုလဿ ဝိမုတ္တိပရိပါစနီယာ ဓမ္မာ၊ ယန္နူနာဟံ ရာဟုလံ ဥတ္တရိံ အာသဝါနံ ခယေ ဝိနေယျ"န္တိ ဧဝံ ပရေသံ အဇ္ဈာသယံ ခန္တိံ အဘိနီဟာရံ ဗုဇ္ဈနဘာဝဉ္စ ဩလောကေတွာ ပရဇ္ဈာသယဝသေန ကထိတာနိ၊ သေယျထိဒံ? ရာဟုလောဝါဒသုတ္တံ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနသုတ္တန္တိဧဝမာဒီနိ[3]၊ တေသံ ပရဇ္ဈာသယော နိက္ခေပေါ။

ဘဂဝန္တံ ပန ဥပသင်္ကမိတွာ ဒေဝါ မနုဿာ စတဿော ပရိသာ စတ္တာရော ဝဏ္ဏာ စ တထာ တထာ ပဉှံ ပုစ္ဆန္တိ "ဗောဇ္ဈင်္ဂါ ဗောဇ္ဈင်္ဂါတိ ဘန္တေ ဝုစ္စန္တိ၊

၁-ဒီ ၁-၁၊ မ ၁-၁၅-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-ခု ၁-၄၂၁၊ မ ၁-၃၉-ပိဋ္ဌေသု။
၃-မ ၂-၇၇၊ မ ၃-၃၂၄၊ သံ ၂-၅၅၊ ဝိ ၃-၁၈-ပိဋ္ဌေသု။

nīvaraṇā nīvaraṇāti vuccantī”ti-ādinā, evaṁ puṭṭhena Bhagavatā yāni kathitāni Bojjhaṅgasaṁyuttādīni[1], tesaṁ pucchāvasiko nikkhepo.

Yāni pana tāni uppannaṁ kāraṇaṁ paṭicca kathitāni, seyyathidaṁ? Dhammadāyādaṁ puttamaṁsūpamaṁ dārukkhandhūpamanti-evamādīni[2], tesaṁ aṭṭhuppattiko nikkhepo.

Evamimesu catūsu suttanikkhepesu imassa suttassa parajjhāsayo nikkhepo. Parajjhāsayavasena hetaṁ nikkhittaṁ. Kesaṁ ajjhāsayena? Lobhe ādīnavadassīnaṁ puggalānaṁ. Keci pana “attajjhāsayo”ti vadanti.

Tattha **ekadhammaṁ bhikkhave**ti-ādīsu **eka**saddo attheva aññatthe “sassato attā ca loko ca, idameva saccaṁ moghamaññanti ittheke abhivadantī”ti-ādīsu[3]. Atthi seṭṭhe “cetaso ekodibhāvan”ti-ādīsu[4]. Atthi asahāye “eko vūpakaṭṭho”ti-ādīsu[5]. Atthi saṅkhāyaṁ “ekova kho bhikkhave khaṇo ca samayo ca brahmacariyavāsāyā”ti-ādīsu[6]. Idhāpi saṅkhāyameva daṭṭhabbo.

Dhammasaddo pariyattisaccasamādhipaññāpakatipuññāpattisuññatāñeyya- sabhāvādīsu dissati. Tathā hissa “idha bhikkhu dhammaṁ pariyāpuṇātī”ti-ādīsu[7] pariyatti attho. “Diṭṭhadhammo”ti-ādīsu[8] saccāni. “Evaṁdhammā te Bhagavanto ahesun”ti-ādīsu[9] samādhi. “Saccaṁ dhammo dhiti cāgo, save pecca na socatī”ti-ādīsu[10] paññā. “Jātidhammānaṁ bhikkhave sattānaṁ evaṁ icchā uppajjatī”ti-ādīsu[11] pakati. “Dhammo have rakkhati dhammacārin”ti-ādīsu[12] puññaṁ. “Tiṇṇaṁ dhammānaṁ aññatarena vadeyya pārājikena vā saṁghādisesena vā pācittiyena vā”ti-ādīsu[13] āpatti. “Tasmiṁ kho pana samaye dhammā hontī”ti-ādīsu[14] suññatā. “Sabbe dhammā sabbākārena Buddhassa Bhagavato ñāṇamukhe āpāthaṁ āgacchantī”ti-ādīsu[15] ñeyyo. “Kusalā dhammā akusalā dhammā”ti-ādīsu[16] sabhāvo

1. Saṁ 3. 65 piṭṭhe. 2. Ma 1. 15; Saṁ 1. 322 piṭṭhesu. 3. Ma 3. 22 piṭṭhe.
4. Dī 1. 70; Vi 1. 5 piṭṭhesu. 5. Dī 1. 166 piṭṭhe. 6. Aṁ 3. 61 piṭṭhe.
7. Aṁ 2. 76 piṭṭhe. 8. Dī 1. 102 piṭṭhe. 9. Dī 2. 7; Dī 3. 82 piṭṭhesu.
10. Khu 5. 14 piṭṭhe. 11. Dī 2. 245 piṭṭhe. 12. Khu 5. 215 piṭṭhe.
13. Vi 1. 286 piṭṭhe. 14. Abhi 1. 35 piṭṭhe.
15. Khu 7. 277; Khu 8. 175 piṭṭhesu. 16. Abhi 1. 1 piṭṭhe.

နီဝရဏာ နီဝရဏာတိ ဝုစ္စန္တီ”တိအာဒိနာ၊ ဧဝံ ပုဋ္ဌေန ဘဂဝတာ ယာနိ ကထိတာနိ ဗောဇ္ဈင်္ဂသံယုတ္တာဒီနိ[၁]၊ တေသံ ပုစ္ဆာဝသိကော နိက္ခေပေါ။

ယာနိ ပန တာနိ ဥပ္ပန္နံ ကာရဏံ ပဋိစ္စ ကထိတာနိ၊ သေယျထိဒံ? ဓမ္မဒါယာဒံ ပုတ္တမံသူပမံ ဒါရုက္ခန္ဓူပမန္တိဧဝမာဒီနိ[၂]၊ တေသံ အဋ္ဌုပ္ပတ္တိကော နိက္ခေပေါ။

ဧဝမိမေသု စတူသု သုတ္တနိက္ခေပေသု ဣမဿ သုတ္တဿ ပရဇ္ဈာသယော နိက္ခေပေါ။ ပရဇ္ဈာသယဝသေန ဟေတံ နိက္ခိတ္တံ။ ကေသံ အဇ္ဈာသယေန? လောဘေ အာဒီနဝဒဿီနံ ပုဂ္ဂလာနံ။ ကေစိ ပန “အတ္တဇ္ဈာသယော”တိ ဝဒန္တိ။

တတ္ထ **ဧကဓမ္မံ ဘိက္ခဝေ**တိအာဒီသု **ဧက**သဒ္ဒေါ အတ္ထေဝ အညတ္ထေ “သဿတော အတ္တာ စ လောကော စ၊ ဣဒမေဝ သစ္စံ မောဃမညန္တိ ဣတ္ထေကေ အဘိဝဒန္တီ”တိအာဒီသု[၃]။ အတ္ထိ သေဋ္ဌေ “စေတသော ဧကောဒိဘာဝ”န္တိအာဒီသု[၄]။ အတ္ထိ အသဟာယေ “ဧကော ဝူပကဋ္ဌော”တိအာဒီသု[၅]။ အတ္ထိ သင်္ချာယံ “ဧကောဝ ခေါ ဘိက္ခဝေ ခဏော စ သမယော စ ဗြဟ္မစရိယဝါသာယာ”တိအာဒီသု[၆]။ ဣဓာပိ သင်္ချာယမေဝ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

ဓမ္မသဒ္ဒေါ ပရိယတ္တိသစ္စသမာဓိပညာပကတိပုညာပတ္တိသုညတာဉေယျသဘာဝါဒီသု ဒိဿတိ။ တထာ ဟိဿ “ဣဓ ဘိက္ခု ဓမ္မံ ပရိယာပုဏာတီ”တိအာဒီသု[၇] ပရိယတ္တိ အတ္ထော။ “ဒိဋ္ဌဓမ္မော”တိအာဒီသု[၈] သစ္စာနိ။ “ဧဝံဓမ္မာ တေ ဘဂဝန္တော အဟေသု”န္တိအာဒီသု[၉] သမာဓိ။ “သစ္စံ ဓမ္မော ဓိတိ စာဂေါ၊ သဝေ ပေစ္စ န သောစတီ”တိအာဒီသု[၁၀] ပညာ။ “ဇာတိဓမ္မာနံ ဘိက္ခဝေ သတ္တာနံ ဧဝံ ဣစ္ဆာ ဥပ္ပဇ္ဇတီ”တိအာဒီသု[၁၁] ပကတိ။ “ဓမ္မော ဟဝေ ရက္ခတိ ဓမ္မစာရိ”န္တိအာဒီသု[၁၂] ပုညံ။ “တိဏ္ဏံ ဓမ္မာနံ အညတရေန ဝဒေယျ ပါရာဇိကေန ဝါ သံဃာဒိသေသေန ဝါ ပါစိတ္တိယေန ဝါ”တိအာဒီသု[၁၃] အာပတ္တိ။ “တသ္မိံ ခေါ ပန သမယေ ဓမ္မာ ဟောန္တီ”တိ အာဒီသု[၁၄] သုညတာ။ “သဗ္ဗေ ဓမ္မာ သဗ္ဗာကာရေန ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော ဉာဏမုခေ အာပါထံ အာဂစ္ဆန္တီ”တိအာဒီသု[၁၅] ဉေယျော။ “ကုသလာ ဓမ္မာ အကုသလာ ဓမ္မာ”တိအာဒီသု[၁၆] သဘာဝေါ

၁-သံ ၃-၆၅-ပိဋ္ဌေ။ ၂-မ ၁-၁၅၊ သံ ၁-၃၂၂-ပိဋ္ဌေသု။ ၃-မ ၃-၂၂-ပိဋ္ဌေ။
၄-ဒီ ၁-၇၀၊ ဝိ ၁-၅-ပိဋ္ဌေသု။ ၅-ဒီ ၁-၁၆၆-ပိဋ္ဌေ။ ၆-အံ ၃-၆၁-ပိဋ္ဌေ။
၇-အံ ၂-၇၆-ပိဋ္ဌေ။ ၈-ဒီ ၁-၁၀၂-ပိဋ္ဌေ။ ၉-ဒီ ၂-၇၊ ဒီ ၃-၈၂-ပိဋ္ဌေသု။
၁၀-ခု ၅-၁၄-ပိဋ္ဌေ။ ၁၁-ဒီ ၂-၂၄၅-ပိဋ္ဌေ။ ၁၂-ခု ၅-၂၁၅-ပိဋ္ဌေ။
၁၃-ဝိ ၁-၂၈၆-ပိဋ္ဌေ။ ၁၄-အဘိ ၁-၃၅-ပိဋ္ဌေ။
၁၅-ခု ၇-၂၇၇၊ ခု ၈-၁၇၅-ပိဋ္ဌေသု။ ၁၆-အဘိ ၁-၁-ပိဋ္ဌေ။

attho. Idhāpi sabhāvo. Tasmā **ekadhammanti** ekaṁ saṁkilesasabhāvanti adhippāyo. Eko ca so dhammo cāti ekadhammo, taṁ ekadhammaṁ.

Bhikkhaveti bhikkhū ālapati. Kimatthaṁ pana Bhagavā dhammaṁ desento bhikkhū ālapati, na dhammameva desetīti? Satijananatthaṁ. Bhikkhū hi aññaṁ cintentāpi dhammaṁ paccavekkhantāpi kammaṭṭhānaṁ manasi karontāpi nisinnā honti, te paṭhamaṁ anālapitvā dhamme desiyamāne "ayaṁ desanā kiṁnidānā kiṁpaccayā"ti sallakkhetuṁ na sakkonti. Ālapite pana satiṁ upaṭṭhapetvā sallakkhetuṁ sakkonti, tasmā satijananatthaṁ "bhikkhave"ti ālapati. Tena ca tesaṁ bhikkhanasīlatādiguṇayogasiddhena vacanena hīnādhikajanasevitaṁ vuttiṁ pakāsento uddhatadīnabhāvaniggahaṁ karoti. "Bhikkhave"ti iminā karuṇāvipphārasommahadayanayananipātapubbaṅgamena vacanena te attano mukhābhimukhe karonto tena ca kathetukamyatādīpakena vacanena nesaṁ sotukamyataṁ janeti, teneva ca sambodhanatthena sādhukaṁ savanamanasikārepi niyojeti. Sādhukaṁ savanamanasikārāyattā hi sāsanasampatti.

Aññesupi devamanussesu parisapariyāpannesu vijjamānesu kasmā bhikkhū eva āmantesīti? Jeṭṭhaseṭṭhāsannasadāsannihitabhāvato. Sabbaparisasādhāraṇā hi Bhagavato dhammadesanā, parisāya ca jeṭṭhā bhikkhū paṭhamuppannattā, seṭṭhā anagāriyabhāvaṁ ādiṁ katvā Satthu cariyānuvidhāyakattā sakalasāsanapaṭiggāhakattā ca, āsannā tattha nisinnesu samīpavuttiyā, sadāsannihitā Satthusantikāvacarattā. Apica te dhammadesanāya bhājanaṁ yathānusiṭṭhaṁ paṭipattisabbhāvato, visesato ca ekacce bhikkhū sandhāya ayaṁ desanāti te eva ālapi.

Pajahathāti ettha **pahānaṁ** nāma tadaṅgappahānaṁ vikkhambhanappahānaṁ samucchedappahānaṁ paṭippassaddhippahānaṁ nissaraṇappahānanti pañcavidhaṁ. Tattha yaṁ dīpālokeneva tamassa paṭipakkhabhāvato alobhādīhi lobhādikassa, nāmarūpaparicchedādivipassanāñāṇehi tassa tassa anatthassa pahānaṁ. Seyyathidaṁ? Pariccāgena lobhādimalassa, sīlena pāṇātipātādidussīlyassa, saddhādīhi assaddhiyādikassa, nāmarūpavavatthānena sakkāyadiṭṭhiyā, paccayapariggahena ahetuvisamahetudiṭṭhīnaṁ, tasseva aparabhāgena kaṅkhāvitaraṇena kathaṁkathībhāvassa, kalāpasammasanena

အတ္ထော။ ဣဓာပိ သဘာဝေါ။ တသ္မာ **ဧကဓမ္မန္တိ** ဧကံ သံကိလေသသဘာဝန္တိ အဓိပ္ပါယော။ ဧကော စ သော ဓမ္မော စာတိ ဧကဓမ္မော၊ တံ ဧကဓမ္မံ။

ဘိက္ခဝေတိ ဘိက္ခူ အာလပတိ။ ကိမတ္ထံ ပန ဘဂဝါ ဓမ္မံ ဒေသေန္တော ဘိက္ခူ အာလပတိ၊ န ဓမ္မမေဝ ဒေသေတီတိ? သတိဇနနတ္ထံ။ ဘိက္ခူ ဟိ အညံ စိန္တေန္တာပိ ဓမ္မံ ပစ္စဝေက္ခန္တာပိ ကမ္မဋ္ဌာနံ မနသိ ကရောန္တာပိ နိသိန္နာ ဟောန္တိ၊ တေ ပဌမံ အနာလပိတွာ ဓမ္မေ ဒေသိယမာနေ "အယံ ဒေသနာ ကိံနိဒါနာ ကိံပစ္စယာ"တိ သလ္လက္ခေတုံ န သက္ကောန္တိ။ အာလပိတေ ပန သတိံ ဥပဋ္ဌပေတွာ သလ္လက္ခေတုံ သက္ကောန္တိ၊ တသ္မာ သတိဇနနတ္ထံ "ဘိက္ခဝေ"တိ အာလပတိ။ တေန စ တေသံ ဘိက္ခနသီလတာဒိဂုဏယောဂသိဒ္ဓေန ဝစနေန ဟီနာဓိကဇနသေဝိတံ ဝုတ္တိံ ပကာသေန္တော ဥဒ္ဓတဒီနဘာဝနိဂ္ဂဟံ ကရောတိ။ "ဘိက္ခဝေ"တိ ဣမိနာ ကရုဏာဝိပ္ဖါရသောမ္မဟဒယနယနနိပါတပုဗ္ဗင်္ဂမေန ဝစနေန တေ အတ္တနော မုခါဘိမုခေ ကရောန္တော တေန စ ကထေတုကမျတာဒီပကေန ဝစနေန နေသံ သောတုကမျတံ ဇနေတိ၊ တေနေဝ စ သမ္ဗောဓနတ္ထေန သာဓုကံ သဝနမနသိကာရေပိ နိယောဇေတိ။ သာဓုကံ သဝနမနသိကာရာယတ္တာ ဟိ သာသနသမ္ပတ္တိ။

အညေသုပိ ဒေဝမနုဿေသု ပရိသပရိယာပန္နေသု ဝိဇ္ဇမာနေသု ကသ္မာ ဘိက္ခူ ဧဝ အာမန္တေသီတိ? ဇေဋ္ဌသေဋ္ဌာသန္နသဒါသန္နိဟိတဘာဝတော။ သဗ္ဗပရိသသာဓာရဏာ ဟိ ဘဂဝတော ဓမ္မဒေသနာ၊ ပရိသာယ စ ဇေဋ္ဌာ ဘိက္ခူ ပဌမုပ္ပန္နတ္တာ၊ သေဋ္ဌာ အနဂါရိယဘာဝံ အာဒိံ ကတွာ သတ္ထု စရိယာနုဝိဓာယကတ္တာ သကလသာသနပဋိဂ္ဂါဟကတ္တာ စ၊ အာသန္နာ တတ္ထ နိသိန္နေသု သမီပဝုတ္တိယာ၊ သဒါသန္နိဟိတာ သတ္ထုသန္တိကာဝစရတ္တာ။ အပိစ တေ ဓမ္မဒေသနာယ ဘာဇနံ ယထာနုသိဋ္ဌံ ပဋိပတ္တိသဗ္ဘာဝတော၊ ဝိသေသတော စ ဧကစ္စေ ဘိက္ခူ သန္ဓာယ အယံ ဒေသနာတိ တေ ဧဝ အာလပိ။

ပဇဟထာတိ ဧတ္ထ **ပဟာနံ** နာမ တဒင်္ဂပ္ပဟာနံ ဝိက္ခမ္ဘနပ္ပဟာနံ သမုစ္ဆေဒပ္ပဟာနံ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိပ္ပဟာနံ နိဿရဏပ္ပဟာနန္တိ ပဉ္စဝိဓံ။ တတ္ထ ယံ ဒီပါလောကေနေဝ တမဿ ပဋိပက္ခဘာဝတော အလောဘာဒီဟိ လောဘာဒိကဿ, နာမရူပပရိစ္ဆေဒါဒိဝိပဿနာဉာဏေဟိ တဿ တဿ အနတ္ထဿ ပဟာနံ။ သေယျထိဒံ? ပရိစ္စာဂေန လောဘာဒိမလဿ, သီလေန ပါဏာတိပါတာဒိဒုဿီလျဿ, သဒ္ဓါဒီဟိ အဿဒ္ဓိယာဒိကဿ, နာမရူပဝဝတ္ထာနေန သက္ကာယဒိဋ္ဌိယာ, ပစ္စယပရိဂ္ဂဟေန အဟေတုဝိသမဟေတုဒိဋ္ဌီနံ, တဿေဝ အပရဘာဂေန ကင်္ခါဝိတရဏေန ကထံကထီဘာဝဿ, ကလာပသမ္မသနေန

“ahaṁ mamā”ti gāhassa, maggāmaggavavatthānena amagge maggasaññāya, udayadassanena ucchedadiṭṭhiyā, vayadassanena sassatadiṭṭhiyā, bhayadassanena sabhayesu abhayasaññāya, ādīnavadassanena assādasaññāya, nibbidānupassanena abhiratisaññāya, muccitukamyatāñāṇena amuccitukamyatāya, upekkhāñāṇena anupekkhāya, anulomena dhammaṭṭhitiyā, nibbānena paṭilomabhāvassa, gotrabhunā saṅkhāranimittaggāhassa pahānaṁ, etaṁ **tadaṅgappahānaṁ** nāma.

Yaṁ pana upacārappanābhedena samādhinā pavattibhāvanivāraṇato ghaṭappahāreneva udakapiṭṭhe sevālassa tesaṁ tesaṁ nīvaraṇādidhammānaṁ pahānaṁ, etaṁ **vikkhambhanappahānaṁ** nāma. Yaṁ catunnaṁ ariyamaggānaṁ bhāvitattā taṁtaṁmaggavato attano santāne “diṭṭhigatānaṁ pahānāyā”ti-ādinā[1] nayena vuttassa samudayapakkhiyassa kilesagaṇassa accantaṁ appavattibhāvena samucchindanaṁ, idaṁ **samucchedappahānaṁ** nāma. Yaṁ pana phalakkhaṇe paṭippassaddhattaṁ kilesānaṁ, etaṁ **paṭippassaddhippahānaṁ** nāma. Yaṁ pana sabbasaṅkhatanissaṭattā pahīnasabbasaṅkhataṁ nibbānaṁ, etaṁ **nissaraṇappahānaṁ** nāma. Evaṁ pañcavidhe pahāne anāgāmikabhāvakarassa pahānassa adhippetattā idha samucchedappahānanti veditabbaṁ. Tasmā **pajahathā**ti pariccajatha, samucchindathāti attho.

Ahanti Bhagavā attānaṁ niddisati. **Vo**ti ayaṁ **vo**saddo paccattha-upayogakaraṇasāmivacanapadapūraṇasampadānesu dissati. Tathā hi “kacci pana vo Anuruddhā samaggā sammodamānā”ti-ādīsu[2] paccatte āgato. “Gacchatha bhikkhave paṇāmemi vo”ti-ādīsu[3] upayoge. “Na vo mama santike vatthabban”ti-ādīsu[3] karaṇe. “Sabbesaṁ vo Sāriputta subhāsitan”ti-ādīsu[4] sāmivacane. “Ye hi vo ariyā parisuddhakāyakammantā”ti-ādīsu[5] padapūraṇe. “Vanapatthapariyāyaṁ vo bhikkhave desessāmī”ti-ādīsu[6] sampadāne. Idhāpi sampadāne eva daṭṭhabbo.

Pāṭibhogoti paṭibhū. So hi dhāraṇakaṁ paṭicca dhanikassa, dhanikaṁ paṭicca dhāraṇakassa paṭinidhibhūto dhanikasantakassa tato haraṇādisaṅkhātena

1. Abhi 1. 72; Abhi 2. 276 piṭṭhesu. 2. Ma 1. 266 piṭṭhe. 3. Ma 2. 120 piṭṭhe.
4. Ma 1. 281 piṭṭhe. 5. Ma 1. 20 piṭṭhe. 6. Ma 1. 149 piṭṭhe.

"အဟံ မမာ"တိ ဂါဟဿ, မဂ္ဂါမဂ္ဂဝဝတ္ထာနေန အမဂ္ဂေ မဂ္ဂသညာယ, ဥဒယဒဿနေန ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိယာ, ဝယဒဿနေန သဿတဒိဋ္ဌိယာ, ဘယဒဿနေန သဘယေသု အဘယသညာယ, အာဒီနဝဒဿနေန အဿာဒသညာယ, နိဗ္ဗိဒါနုပဿနေန အဘိရတိသညာယ, မုစ္စိတုကမျတာဉာဏေန အမုစ္စိတုကမျတာယ, ဥပေက္ခာဉာဏေန အနုပေက္ခာယ, အနုလောမေန ဓမ္မဋ္ဌိတိယာ, နိဗ္ဗာနေန ပဋိလောမဘာဝဿ, ဂေါတြဘုနာ သင်္ခါရနိမိတ္တဂ္ဂါဟဿ ပဟာနံ၊ ဧတံ **တဒင်္ဂပ္ပဟာနံ** နာမ။

ယံ ပန ဥပစာရပ္ပနာဘေဒေန သမာဓိနာ ပဝတ္တိဘာဝနိဝါရဏတော ဃဋပ္ပဟာရေနေဝ ဥဒကပိဋ္ဌေ သေဝါလဿ တေသံ တေသံ နီဝရဏာဒိဓမ္မာနံ ပဟာနံ၊ ဧတံ **ဝိက္ခမ္ဘနပ္ပဟာနံ** နာမ။ ယံ စတုန္နံ အရိယမဂ္ဂါနံ ဘာဝိတတ္တာ တံတံမဂ္ဂဝတော အတ္တနော သန္တာနေ "ဒိဋ္ဌိဂတာနံ ပဟာနာယာ"တိအာဒိနာ[1] နယေန ဝုတ္တဿ သမုဒယပက္ခိယဿ ကိလေသဂဏဿ အစ္စန္တံ အပ္ပဝတ္တိဘာဝေန သမုစ္ဆိန္ဒနံ၊ ဣဒံ **သမုစ္ဆေဒပ္ပဟာနံ** နာမ။ ယံ ပန ဖလက္ခဏေ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓတ္တံ ကိလေသာနံ၊ ဧတံ **ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိပ္ပဟာနံ** နာမ။ ယံ ပန သဗ္ဗသင်္ခတနိဿဋတ္တာ ပဟီနသဗ္ဗသင်္ခတံ နိဗ္ဗာနံ၊ ဧတံ **နိဿရဏပ္ပဟာနံ** နာမ။ ဧဝံ ပဉ္စဝိဓေ ပဟာနေ အနာဂါမိကဘာဝကရဿ ပဟာနဿ အဓိပ္ပေတတ္တာ ဣဓ သမုစ္ဆေဒပ္ပဟာနန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တသ္မာ **ပဇဟထာ**တိ ပရိစ္စဇထ၊ သမုစ္ဆိန္ဒထာတိ အတ္ထော။

အဟန္တိ ဘဂဝါ အတ္တာနံ နိဒ္ဒိသတိ။ **ဝေါ**တိ အယံ **ဝေါ**သဒ္ဒေါ ပစ္စတ္တဥပယောဂကရဏသာမိဝစနပဒပူရဏသမ္ပဒါနေသု ဒိဿတိ။ တထာ ဟိ "ကစ္စိ ပန ဝေါ အနုရုဒ္ဓါ သမဂ္ဂါ သမ္မောဒမာနာ"တိအာဒီသု[2] ပစ္စတ္တေ အာဂတော။ "ဂစ္ဆထ ဘိက္ခဝေ ပဏာမေမိ ဝေါ"တိအာဒီသု[3] ဥပယောဂေ။ "န ဝေါ မမ သန္တိကေ ဝတ္ထဗ္ဗ"န္တိအာဒီသု[3] ကရဏေ။ "သဗ္ဗေသံ ဝေါ သာရိပုတ္တ သုဘာသိတ"န္တိအာဒီသု[4] သာမိဝစနေ။ "ယေ ဟိ ဝေါ အရိယာ ပရိသုဒ္ဓကာယကမ္မန္တာ"တိအာဒီသု[5] ပဒပူရဏေ။ "ဝနပတ္ထပရိယာယံ ဝေါ ဘိက္ခဝေ ဒေသေဿာမီ"တိအာဒီသု[6] သမ္ပဒါနေ။ ဣဓာပိ သမ္ပဒါနေ ဧဝ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

ပါဋိဘောဂေါတိ ပဋိဘူ။ သော ဟိ ဓာရဏကံ ပဋိစ္စ ဓနိကဿ, ဓနိကံ ပဋိစ္စ ဓာရဏကဿ ပဋိနိဓိဘူတော ဓနိကသန္တကဿ တတော ဟရဏာဒိသင်္ခါတေန

၁-အဘိ ၁-၇၂၊ အဘိ ၂-၂၇၆-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-မ ၁-၂၆၆-ပိဋ္ဌေ။ ၃-မ ၂-၁၂၀-ပိဋ္ဌေ။
၄-မ ၁-၂၈၁-ပိဋ္ဌေ။ ၅-မ ၁-၂၀-ပိဋ္ဌေ။ ၆-မ ၁-၁၄၉-ပိဋ္ဌေ။

bhuñjanena bhogoti paṭibhogo, paṭibhogo eva pāṭibhogo. **Anāgāmitāyā**ti anāgāmibhāvatthāya. Paṭisandhiggahaṇavasena hi kāmabhavassa anāgamanato anāgāmī, yo yassa dhammassa adhigamena anāgāmīti vuccati, saphalo so tatiyamaggo anāgāmitā nāma. Iti Bhagavā veneyyadamanakusalo veneyyajjhāsayānukūlaṁ tatiyamaggādhigamaṁ lahunā upāyena ekadhammapūraṇatāmattena thiraṁ katvā dassesi yathā taṁ Sammāsambuddho. Bhinnabhūmikāpi hi paṭighasaṁyojanādayo tatiyamaggavajjhā kilesā kāmarāgappahānaṁ nātivattantīti.

Kasmā panettha Bhagavā attānaṁ pāṭibhogabhāve ṭhapesi? Tesaṁ bhikkhūnaṁ anāgāmimaggādhigamāya ussāhajananatthaṁ. Passati hi Bhagavā "mayā 'ekadhammaṁ bhikkhave pajahatha, ahaṁ vo pāṭibhogo anāgāmitāyā'ti vutte ime bhikkhū addhā taṁ ekadhammaṁ pahāya sakkā tatiyabhūmiṁ samadhigantuṁ, yato dhammassāmi paṭhamamāha 'ahaṁ pāṭibhogo'ti ussāhajātā tadatthāya paṭipajjitabbaṁ maññissantī"ti. Tasmā ussāhajananatthaṁ anāgāmitāya tesaṁ bhikkhūnaṁ attānaṁ pāṭibhogabhāve ṭhapesi.

Katamaṁ ekadhammanti ettha **kataman**ti pucchāvacanaṁ. Pucchā ca nāmesā pañcavidhā adiṭṭhajotanāpucchā diṭṭhasaṁsandanāpucchā vimaticchedanāpucchā anumatipucchā kathetukamyatāpucchāti. Tattha pakatiyā lakkhaṇaṁ aññātaṁ hoti adiṭṭhaṁ atulitaṁ atīritaṁ avibhūtaṁ avibhāvitaṁ, tassa ñāṇāya dassanāya tulanāya tīraṇāya vibhūtatthāya vibhāvanatthāya pañhaṁ pucchati, ayaṁ **adiṭṭhajotanāpucchā.** Pakatiyā lakkhaṇaṁ ñātaṁ hoti diṭṭhaṁ tulitaṁ tīritaṁ vibhūtaṁ vibhāvitaṁ, so aññehi paṇḍitehi saddhiṁ saṁsandanatthāya pañhaṁ pucchati, ayaṁ **diṭṭhasaṁsandanā pucchā.** Pakatiyā saṁsayapakkhando hoti vimatipakkhando dveḷhakajāto "eva nu kho, na nu kho, kiṁnu kho, kathaṁ nu kho"ti, so vimaticchedanatthāya pañhaṁ pucchati, ayaṁ **vimaticchedanāpucchā.** Bhagavā hi anumatiggahaṇatthaṁ pañhaṁ pucchati "taṁ kiṁ maññatha bhikkhave rūpaṁ niccaṁ vā aniccaṁ vā"ti-ādinā[1], ayaṁ **anumatipucchā.** Bhagavā bhikkhūnaṁ kathetukamyatāya pañhaṁ pucchati "cattārome bhikkhave āhārā

1. Saṁ 2. 55; Vi 3. 19 piṭṭhesu.

ဘုဉ္ဇနေန ဘောဂေါတိ ပဋိဘောဂေါ၊ ပဋိဘောဂေါ ဧဝ ပါဋိဘောဂေါ။ **အနာဂါမိတာယာ**တိ အနာဂါမိဘာဝတ္ထာယ။ ပဋိသန္ဓိဂ္ဂဟဏဝသေန ဟိ ကာမဘဝဿ အနာဂမနတော အနာဂါမီ၊ ယော ယဿ ဓမ္မဿ အဓိဂမေန အနာဂါမီတိ ဝုစ္စတိ၊ သဖလော သော တတိယမဂ္ဂေါ အနာဂါမိတာ နာမ။ ဣတိ ဘဂဝါ ဝေနေယျဒမနကုသလော ဝေနေယျဇ္ဈာသယာနုကူလံ တတိယမဂ္ဂါဓိဂမံ လဟုနာ ဥပါယေန ဧကဓမ္မပူရဏတာမတ္တေန ထိရံ ကတွာ ဒဿေသိ ယထာ တံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ။ ဘိန္နဘူမိကာပိ ဟိ ပဋိဃသံယောဇနာဒယော တတိယမဂ္ဂဝဇ္ဈာ ကိလေသာ ကာမရာဂပ္ပဟာနံ နာတိဝတ္တန္တီတိ။

ကသ္မာ ပနေတ္ထ ဘဂဝါ အတ္တာနံ ပါဋိဘောဂဘာဝေ ဌပေသိ? တေသံ ဘိက္ခူနံ အနာဂါမိမဂ္ဂါဓိဂမာယ ဥဿာဟဇနနတ္ထံ။ ပဿတိ ဟိ ဘဂဝါ "မယာ 'ဧကဓမ္မံ ဘိက္ခဝေ ပဇဟထ၊ အဟံ ဝေါ ပါဋိဘောဂေါ အနာဂါမိတာယာ'တိ ဝုတ္တေ ဣမေ ဘိက္ခူ အဒ္ဓါ တံ ဧကဓမ္မံ ပဟာယ သက္ကာ တတိယဘူမိံ သမဓိဂန္တုံ၊ ယတော ဓမ္မဿာမိ ပဌမမာဟ 'အဟံ ပါဋိဘောဂေါ'တိ ဥဿာဟဇာတာ တဒတ္ထာယ ပဋိပဇ္ဇိတဗ္ဗံ မညိဿန္တီ"တိ။ တသ္မာ ဥဿာဟဇနနတ္ထံ အနာဂါမိတာယ တေသံ ဘိက္ခူနံ အတ္တာနံ ပါဋိဘောဂဘာဝေ ဌပေသိ။

ကတမံ ဧကဓမ္မန္တိ ဧတ္ထ **ကတမန္တိ** ပုစ္ဆာဝစနံ။ ပုစ္ဆာ စ နာမေသာ ပဉ္စဝိဓာ အဒိဋ္ဌဇောတနာပုစ္ဆာ ဒိဋ္ဌသံသန္ဒနာပုစ္ဆာ ဝိမတိစ္ဆေဒနာပုစ္ဆာ အနုမတိပုစ္ဆာ ကထေတုကမျတာပုစ္ဆာတိ။ တတ္ထ ပကတိယာ လက္ခဏံ အညာတံ ဟောတိ အဒိဋ္ဌံ အတုလိတံ အတီရိတံ အဝိဘူတံ အဝိဘာဝိတံ၊ တဿ ဉာဏာယ ဒဿနာယ တုလနာယ တီရဏာယ ဝိဘူတတ္ထာယ ဝိဘာဝနတ္ထာယ ပဉှံ ပုစ္ဆတိ၊ အယံ **အဒိဋ္ဌဇောတနာပုစ္ဆာ။** ပကတိယာ လက္ခဏံ ဉာတံ ဟောတိ ဒိဋ္ဌံ တုလိတံ တီရိတံ ဝိဘူတံ ဝိဘာဝိတံ၊ သော အညေဟိ ပဏ္ဍိတေဟိ သဒ္ဓိံ သံသန္ဒနတ္ထာယ ပဉှံ ပုစ္ဆတိ၊ အယံ **ဒိဋ္ဌသံသန္ဒနာပုစ္ဆာ။** ပကတိယာ သံသယပက္ခန္ဒော ဟောတိ ဝိမတိပက္ခန္ဒော ဒွေဠှကဇာတော "ဧဝံ နု ခေါ, န နု ခေါ, ကိံ နု ခေါ, ကထံ နု ခေါ"တိ၊ သော ဝိမတိစ္ဆေဒနတ္ထာယ ပဉှံ ပုစ္ဆတိ၊ အယံ **ဝိမတိစ္ဆေဒနာပုစ္ဆာ။** ဘဂဝါ ဟိ အနုမတိဂ္ဂဟဏတ္ထံ ပဉှံ ပုစ္ဆတိ "တံ ကိံ မညထ ဘိက္ခဝေ ရူပံ နိစ္စံ ဝါ အနိစ္စံ ဝါ"တိအာဒိနာ[1]၊ အယံ **အနုမတိပုစ္ဆာ။** ဘဂဝါ ဘိက္ခူနံ ကထေတုကမျတာယ ပဉှံ ပုစ္ဆတိ "စတ္တာရောမေ ဘိက္ခဝေ အာဟာရာ

၁-သံ ၂-၅၅၊ ဝိ ၃-၁၉-ပိဋ္ဌေသု။

bhūtānaṁ vā sattānaṁ ṭhitiyā sambhavesīnaṁ vā anuggahāya, katame cattāro”ti[1], ayaṁ **kathetukamyatāpucchā.**

Tattha purimā tisso pucchā Buddhānaṁ natthi. Kasmā? Tīsu hi addhāsu kiñci saṅkhataṁ addhāvimuttaṁ vā asaṅkhataṁ Sammāsambuddhānaṁ adiṭṭhaṁ atulitaṁ atīritaṁ avibhūtaṁ avibhāvitaṁ nāma natthi, tena nesaṁ adiṭṭhajotanāpucchā natthi. Yaṁ pana tehi attano ñāṇena paṭividdhaṁ, tassa aññena samaṇena vā brāhmaṇena vā devena vā mārena vā brahmunā vā saddhiṁ saṁsandanakiccaṁ natthi, tena nesaṁ diṭṭhasaṁsandanāpucchāpi natthi. Yasmā pana Buddhā Bhagavanto akathaṁkathī tiṇṇavicikicchā sabbadhammesu vigatasaṁsayā, tena nesaṁ vimaticchedanāpucchāpi natthi. Itarā pana dve pucchā atthi, tāsu ayaṁ kathetukamyatāpucchāti veditabbā.

Idāni tāya pucchāya puṭṭhamatthaṁ sarūpato dassento **“lobhaṁ bhikkhave ekadhamman”**ti-ādimāha. Tattha lubbhanti tena, sayaṁ vā lubbhati, lubbhanamattameva vā tanti **lobho,** svāyaṁ ārammaṇaggahaṇalakkhaṇo makkaṭālepo viya, abhisaṅgaraso tattakapāle pakkhittamaṁsapesi viya, apariccāgapaccupaṭṭhāno telañjanarāgo viya, saṁyojaniyesu dhammesu assādadassanapadaṭṭhāno, taṇhānadibhāvena vaḍḍhamāno yattha samuppanno, sīghasotā nadī viya mahāsamuddaṁ apāyameva taṁ sattaṁ gahetvā gacchatīti daṭṭhabbo. Kiñcāpi ayaṁ lobhasaddo sabbalobhasāmaññavacano, idha pana kāmarāgavacanoti veditabbo. So hi anāgāmimaggavajjho.

Puna **bhikkhave**ti ālapanaṁ dhammassa paṭiggāhakabhāvena abhimukhībhūtānaṁ tattha ādarajananatthaṁ. **Pajahathā**ti iminā pahānābhisamayo vihito, so ca pariññāsacchikiriyābhāvanābhisamayehi saddhiṁ eva pavattati, na visunti catusaccādhiṭṭhānāni cattāripi sammādiṭṭhiyā kiccāni vihitāneva honti. Yathā ca “lobhaṁ pajahathā”ti vutte pahānekaṭṭhabhāvato dosādīnampi pahānaṁ atthato vuttameva hoti, evaṁ samudayasaccavisaye sammādiṭṭhikicce pahānābhisamaye vutte tassā sahakārīkāraṇabhūtānaṁ sammāsaṅkappādīnaṁ sesamaggaṅgānampi samudayasaccavisayakiccaṁ atthato vuttameva hotīti paripuṇṇo ariyamaggabyāpāro

1. Saṁ 1. 253 piṭṭhe.

ဘူတာနံ ဝါ သတ္တာနံ ဌိတိယာ သမ္ဘဝေသီနံ ဝါ အနုဂ္ဂဟာယ၊ ကတမေ စတ္တာရော”တိ[၁]၊ အယံ **ကထေတုကမျတာပုစ္ဆာ**။

တတ္ထ ပုရိမာ တိဿော ပုစ္ဆာ ဗုဒ္ဓါနံ နတ္ထိ။ ကသ္မာ? တီသု ဟိ အဒ္ဓါသု ကိဉ္စိ သင်္ခတံ အဒ္ဓါဝိမုတ္တံ ဝါ အသင်္ခတံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါနံ အဒိဋ္ဌံ အတုလိတံ အတီရိတံ အဝိဘူတံ အဝိဘာဝိတံ နာမ နတ္ထိ၊ တေန နေသံ အဒိဋ္ဌဇောတနာပုစ္ဆာ နတ္ထိ။ ယံ ပန တေဟိ အတ္တနော ဉာဏေန ပဋိဝိဒ္ဓံ၊ တဿ အညေန သမဏေန ဝါ ဗြာဟ္မဏေန ဝါ ဒေဝေန ဝါ မာရေန ဝါ ဗြဟ္မုနာ ဝါ သဒ္ဓိံ သံသန္ဒနကိစ္စံ နတ္ထိ၊ တေန နေသံ ဒိဋ္ဌသံသန္ဒနာပုစ္ဆာပိ နတ္ထိ။ ယသ္မာ ပန ဗုဒ္ဓါ ဘဂဝန္တော အကထံကထီ တိဏ္ဏဝိစိကိစ္ဆာ သဗ္ဗဓမ္မေသု ဝိဂတသံသယာ၊ တေန နေသံ ဝိမတိစ္ဆေဒနာပုစ္ဆာပိ နတ္ထိ။ ဣတရာ ပန ဒွေ ပုစ္ဆာ အတ္ထိ၊ တာသု အယံ ကထေတုကမျတာပုစ္ဆာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဣဒါနိ တာယ ပုစ္ဆာယ ပုဋ္ဌမတ္ထံ သရူပတော ဒဿေန္တော “**လောဘံ ဘိက္ခဝေ ဧကဓမ္မံ**”န္တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ လုဗ္ဘန္တိ တေန, သယံ ဝါ လုဗ္ဘတိ, လုဗ္ဘနမတ္တမေဝ ဝါ တန္တိ **လောဘော၊** သွာယံ အာရမ္မဏဂ္ဂဟဏလက္ခဏော မက္ကဋာလေပေါ ဝိယ၊ အဘိသင်္ဂရသော တတ္တကပါလေ ပက္ခိတ္တမံသပေသိ ဝိယ၊ အပရိစ္စာဂပစ္စုပဋ္ဌာနော တေလဉ္ဇနရာဂေါ ဝိယ၊ သံယောဇနိယေသု ဓမ္မေသု အဿာဒဒဿနပဒဋ္ဌာနော၊ တဏှာနဒိဘာဝေန ဝဍ္ဎမာနော ယတ္ထ သမုပ္ပန္နော၊ သီဃသောတာ နဒီ ဝိယ မဟာသမုဒ္ဒံ အပါယမေဝ တံ သတ္တံ ဂဟေတွာ ဂစ္ဆတီတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ကိဉ္စာပိ အယံ လောဘသဒ္ဒေါ သဗ္ဗလောဘသာမညဝစနော၊ ဣဓ ပန ကာမရာဂဝစနောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ သော ဟိ အနာဂါမိမဂ္ဂဝဇ္ဈော။

ပုန **ဘိက္ခဝေ**တိ အာလပနံ ဓမ္မဿ ပဋိဂ္ဂါဟကဘာဝေန အဘိမုခီဘူတာနံ တတ္ထ အာဒရဇနနတ္ထံ။ **ပဇဟထာ**တိ ဣမိနာ ပဟာနာဘိသမယော ဝိဟိတော၊ သော စ ပရိညာသစ္ဆိကိရိယာဘာဝနာဘိသမယေဟိ သဒ္ဓိံ ဧဝ ပဝတ္တတိ, န ဝိသုန္တိ စတုသစ္စာဓိဋ္ဌာနာနိ စတ္တာရိပိ သမ္မာဒိဋ္ဌိယာ ကိစ္စာနိ ဝိဟိတာနေဝ ဟောန္တိ။ ယထာ စ “လောဘံ ပဇဟထာ”တိ ဝုတ္တေ ပဟာနေကဋ္ဌဘာဝတော ဒေါသာဒီနမ္ပိ ပဟာနံ အတ္ထတော ဝုတ္တမေဝ ဟောတိ၊ ဧဝံ သမုဒယသစ္စဝိသယေ သမ္မာဒိဋ္ဌိကိစ္စေ ပဟာနာဘိသမယေ ဝုတ္တေ တဿာ သဟကာရီကာရဏဘူတာနံ သမ္မာသင်္ကပ္ပါဒီနံ သေသမဂ္ဂင်္ဂါနမ္ပိ သမုဒယသစ္စဝိသယကိစ္စံ အတ္ထတော ဝုတ္တမေဝ ဟောတီတိ ပရိပုဏ္ဏော အရိယမဂ္ဂဗျာပါရော

၁-သံ ၁-၂၅၃-ပိဋ္ဌေ။

idha kathitoti daṭṭhabbo. Iminā nayena satipaṭṭhānādīnampi bodhipakkhiyadhammānaṁ byāpārassa idha vuttabhāvo yathārahaṁ vitthāretabbo.

Apicettha **lobhaṁ pajahathā**ti etena pahānapariññā vuttā, sā ca tīraṇapariññādhiṭṭhānā, tīraṇapariññā ca ñātapariññādhiṭṭhānāti avinābhāvena[1] tissopi pariññā bodhitā honti. Evamettha saha phalena catusaccakammaṭṭhānaṁ paripuṇṇaṁ katvā pakāsitanti daṭṭhabbaṁ. Atha vā **lobhaṁ pajahathā**ti saha phalena ñāṇadassanavisuddhi desitā, sā ca paṭipadāñāṇadassanavisuddhisannissayā -pa- cittavisuddhisīlavisuddhisannissayā cāti nānantarikabhāvena saha phalena sabbāpi satta visuddhiyo vibhāvitāti veditabbaṁ.

Evametāya visuddhikkamabhāvanāya pariññāttayasampādanena lobhaṁ pajahitukāmena—

"Anatthajanano lobho, lobho cittappakopano.
Bhayamantarato jātaṁ, taṁ jano nāvabujjhati.

Luddho atthaṁ na jānāti, luddho dhammaṁ na passati.
Andhatamaṁ tadā hoti, yaṁ lobho sahate naraṁ[2].

Ratto kho āvuso rāgena abhibhūto pariyādinnacitto pāṇampi hanati, adinnampi ādiyati, sandhimpi chindati, nillopampi harati, ekāgārikampi karoti, paripanthepi tiṭṭhati, paradārampi gacchati, musāpi bhaṇati. Tadapi tesaṁ bhavataṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ ajānataṁ apassataṁ avedayataṁ taṇhānugatānaṁ paritassitaṁ vipphanditameva[3].

Taṇhādutiyo puriso, dīghamaddhāna saṁsaraṁ.
Itthabhāvaññathābhāvaṁ, saṁsāraṁ nātivattati[4].

Natthi rāgasamo aggi, natthi dosasamo kali[5].

Kāmarāgena ḍayhāmi, cittaṁ me pariḍayhati[6].

Ye rāgarattānupatanti sotaṁ,
Sayaṁkataṁ makkaṭakova jālan"ti[7] ca—

1. Adhiṭṭhānabhāvena (Syā) 2. Khu 1. 252 piṭṭhe. 3. Aṁ 1. 156 piṭṭhe.
4. Khu 1. 201, 268 piṭṭhesu. 5. Khu 1. 43, 49 piṭṭhesu.
6. Saṁ 1. 189 piṭṭhe. 7. Khu 1. 63 piṭṭhe.

ဘူတာနံ ဝါ သတ္တာနံ ဌိတိယာ သမ္ဘဝေသီနံ ဝါ အနုဂ္ဂဟာယ၊ ကတမေ စတ္တာရော”တိ[၁]၊ အယံ **ကထေတုကမျတာပုစ္ဆာ**။

တတ္ထ ပုရိမာ တိဿော ပုစ္ဆာ ဗုဒ္ဓါနံ နတ္ထိ။ ကသ္မာ? တီသု ဟိ အဒ္ဓါသု ကိဉ္စိ သင်္ခတံ အဒ္ဓါဝိမုတ္တံ ဝါ အသင်္ခတံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါနံ အဒိဋ္ဌံ အတုလိတံ အတီရိတံ အဝိဘူတံ အဝိဘာဝိတံ နာမ နတ္ထိ၊ တေန နေသံ အဒိဋ္ဌဇောတနာပုစ္ဆာ နတ္ထိ။ ယံ ပန တေဟိ အတ္တနော ဉာဏေန ပဋိဝိဒ္ဓံ၊ တဿ အညေန သမဏေန ဝါ ဗြာဟ္မဏေန ဝါ ဒေဝေန ဝါ မာရေန ဝါ ဗြဟ္မုနာ ဝါ သဒ္ဓိံ သံသန္ဒနကိစ္စံ နတ္ထိ၊ တေန နေသံ ဒိဋ္ဌသံသန္ဒနာပုစ္ဆာပိ နတ္ထိ။ ယသ္မာ ပန ဗုဒ္ဓါ ဘဂဝန္တော အကထံကထီ တိဏ္ဏဝိစိကိစ္ဆာ သဗ္ဗဓမ္မေသု ဝိဂတသံသယာ၊ တေန နေသံ ဝိမတိစ္ဆေဒနာပုစ္ဆာပိ နတ္ထိ။ ဣတရာ ပန ဒွေ ပုစ္ဆာ အတ္ထိ၊ တာသု အယံ ကထေတုကမျတာပုစ္ဆာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဣဒါနိ တာယ ပုစ္ဆာယ ပုဋ္ဌမတ္ထံ သရူပတော ဒဿေန္တော “**လောဘံ ဘိက္ခဝေ ဧကဓမ္မံ**”န္တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ လုဗ္ဘန္တိ တေန, သယံ ဝါ လုဗ္ဘတိ, လုဗ္ဘနမတ္တမေဝ ဝါ တန္တိ **လောဘော၊** သွာယံ အာရမ္မဏဂ္ဂဟဏလက္ခဏော မက္ကဋာလေပေါ ဝိယ၊ အဘိသင်္ဂရသော တတ္တကပါလေ ပက္ခိတ္တမံသပေသိ ဝိယ၊ အပရိစ္စာဂပစ္စုပဋ္ဌာနော တေလဉ္ဇနရာဂေါ ဝိယ၊ သံယောဇနိယေသု ဓမ္မေသု အဿာဒဒဿနပဒဋ္ဌာနော၊ တဏှာနဒီဘာဝေန ဝဍ္ဎမာနော ယတ္ထ သမုပ္ပန္နော၊ သီဃသောတာ နဒီ ဝိယ မဟာသမုဒ္ဒံ အပါယမေဝ တံ သတ္တံ ဂဟေတွာ ဂစ္ဆတီတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ကိဉ္စာပိ အယံ လောဘသဒ္ဒေါ သဗ္ဗလောဘသာမညဝစနော၊ ဣဓ ပန ကာမရာဂဝစနောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ သော ဟိ အနာဂါမိမဂ္ဂဝဇ္ဈော။

ပုန **ဘိက္ခဝေ**တိ အာလပနံ ဓမ္မဿ ပဋိဂ္ဂါဟကဘာဝေန အဘိမုခီဘူတာနံ တတ္ထ အာဒရဇနနတ္ထံ။ **ပဇဟထာ**တိ ဣမိနာ ပဟာနာဘိသမယော ဝိဟိတော၊ သော စ ပရိညာသစ္ဆိကိရိယာဘာဝနာဘိသမယေဟိ သဒ္ဓိံ ဧဝ ပဝတ္တတိ, န ဝိသုန္တိ စတုသစ္စာဓိဋ္ဌာနာနိ စတ္တာရိပိ သမ္မာဒိဋ္ဌိယာ ကိစ္စာနိ ဝိဟိတာနေဝ ဟောန္တိ။ ယထာ စ “လောဘံ ပဇဟထာ”တိ ဝုတ္တေ ပဟာနေကဋ္ဌဘာဝတော ဒေါသာဒီနမ္ပိ ပဟာနံ အတ္ထတော ဝုတ္တမေဝ ဟောတိ၊ ဧဝံ သမုဒယသစ္စဝိသယေ သမ္မာဒိဋ္ဌိကိစ္စေ ပဟာနာဘိသမယေ ဝုတ္တေ တဿာ သဟကာရိကာရဏဘူတာနံ သမ္မာသင်္ကပ္ပါဒီနံ သေသမဂ္ဂင်္ဂါနမ္ပိ သမုဒယသစ္စဝိသယကိစ္စံ အတ္ထတော ဝုတ္တမေဝ ဟောတီတိ ပရိပုဏ္ဏော အရိယမဂ္ဂဗျာပါရော

၁-သံ ၁-၂၅၃-ပိဋ္ဌေ။

evamādisuttapadānusārena nānānayehi lobhassa ādīnavaṁ paccavekkhitvā tassa pahānāya paṭipajjitabbaṁ.

Apica cha dhammā kāmarāgassa pahānāya saṁvattanti asubhanimittassa uggaho asubhabhāvanānuyogo indriyesu guttadvāratā bhojane mattaññutā kalyāṇamittatā sappāyakathāti. Dasavidhaṁ hi asubhanimittaṁ uggaṇhantassāpi kāmarāgo pahīyati, kāyagatāsatibhāvanāvasena saviññāṇake uddhumātakādivasena aviññāṇake asubhe asubhabhāvanānuyogamanuyuttassāpi, manacchaṭṭhesu indriyesu saṁvaraṇavasena satikavāṭena pihitadvārassāpi, catunnaṁ pañcannaṁ vā ālopānaṁ okāse sati udakaṁ pivitvā yāpanasīlatāya bhojane mattaññunopi. Tenevāha—

“Cattāro pañca ālope, abhutvā udakaṁ pive.
Alaṁ phāsuvihārāya, pahitattassa bhikkhuno”ti[1].

Asubhakammaṭṭhānabhāvanārate kalyāṇamitte sevantassāpi, ṭhānanisajjādīsu dasa-asubhanissitasappāyakathāyapi pahīyati. Tenevāha—

“Atthi bhikkhave asubhanimittaṁ, tattha yonisomanasikārabahulīkāro, ayamāhāro anuppannassa vā kāmacchandassa anuppādāya uppannassa vā kāmacchandassa pahānāyā”ti[2].

Evaṁ pubbabhāge kāmarāgasaṅkhātassa lobhassa pahānāya paṭipanno vipassanaṁ ussukkāpetvā tatiyamaggena taṁ anavasesato samucchindati. Tena vuttaṁ “lobhaṁ bhikkhave ekadhammaṁ pajahatha, ahaṁ vo pāṭibhogo anāgāmitāyā”ti.

Etthāha “ko panettha lobho pahīyati, kiṁ atīto atha anāgato udāhu paccuppanno”ti. Kiñcettha—na tāva atīto lobho pahīyeyya, na anāgato vā tesaṁ abhāvato. Na hi niruddhaṁ anuppannaṁ vā atthīti vuccati, vāyāmo ca aphalo āpajjati. Atha paccuppanno, evampi aphalo vāyāmo tassa sarasabhaṅgattā[3], saṁkiliṭṭhā ca

1. Khu 2. 343 piṭṭhe. 2. Aṁ 3. 92 piṭṭhe. 3. Na pabhaṅguttā (Ka)

ဧဝမာဒိသုတ္တပဒါနုသာရေန နာနာနယေဟိ လောဘဿ အာဒီနဝံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ တဿ ပဟာနာယ ပဋိပဇ္ဇိတဗ္ဗံ။

အပိစ ဆ ဓမ္မာ ကာမရာဂဿ ပဟာနာယ သံဝတ္တန္တိ အသုဘနိမိတ္တဿ ဥဂ္ဂဟော အသုဘဘာဝနာနုယောဂေါ ဣန္ဒြိယေသု ဂုတ္တဒွါရတာ ဘောဇနေ မတ္တညုတာ ကလျာဏမိတ္တတာ သပ္ပါယကထာတိ။ ဒသဝိဓံ ဟိ အသုဘနိမိတ္တံ ဥဂ္ဂဏှန္တဿာပိ ကာမရာဂေါ ပဟီယတိ၊ ကာယဂတာသတိဘာဝနာဝသေန သဝိညာဏကေ ဥဒ္ဓုမာတကာဒိဝသေန အဝိညာဏကေ အသုဘေ အသုဘဘာဝနာနုယောဂမနုယုတ္တဿာပိ, မနစ္ဆဋ္ဌေသု ဣန္ဒြိယေသု သံဝရဏဝသေန သတိကဝါဋေန ပိဟိတဒွါရဿာပိ, စတုန္နံ ပဉ္စန္နံ ဝါ အာလောပါနံ ဩကာသေ သတိ ဥဒကံ ပိဝိတွာ ယာပနသီလတာယ ဘောဇနေ မတ္တညုနောပိ။ တေနေဝါဟ—

“စတ္တာရော ပဉ္စ အာလောပေ၊ အဘုတွာ ဥဒကံ ပိဝေ။
အလံ ဖာသုဝိဟာရာယ၊ ပဟိတတ္တဿ ဘိက္ခုနော”တိ[၁]။

အသုဘကမ္မဋ္ဌာနဘာဝနာရတေ ကလျာဏမိတ္တေ သေဝန္တဿာပိ, ဌာနနိသဇ္ဇာဒီသု ဒသအသုဘနိဿိတသပ္ပါယကထာယပိ ပဟီယတိ။ တေနေဝါဟ—

“အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ အသုဘနိမိတ္တံ၊ တတ္ထ ယောနိသောမနသိကာရဗဟုလီကာရော၊ အယမာဟာရော အနုပ္ပန္နဿ ဝါ ကာမစ္ဆန္ဒဿ အနုပ္ပါဒါယ ဥပ္ပန္နဿ ဝါ ကာမစ္ဆန္ဒဿ ပဟာနာယာ”တိ[၂]။

ဧဝံ ပုဗ္ဗဘာဂေ ကာမရာဂသင်္ခါတဿ လောဘဿ ပဟာနာယ ပဋိပန္နော ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ တတိယမဂ္ဂေန တံ အနဝသေသတော သမုစ္ဆိန္ဒတိ။ တေန ဝုတ္တံ “လောဘံ ဘိက္ခဝေ ဧကဓမ္မံ ပဇဟထ၊ အဟံ ဝေါ ပါဋိဘောဂေါ အနာဂါမိတာယာ”တိ။

ဧတ္ထာဟ “ကော ပနေတ္ထ လောဘော ပဟီယတိ၊ ကိံ အတီတော အထ အနာဂတော ဥဒါဟု ပစ္စုပ္ပန္နော”တိ။ ကိဉ္စေတ္ထ—န တာဝ အတီတော လောဘော ပဟီယေယျ၊ န အနာဂတော ဝါ တေသံ အဘာဝတော။ န ဟိ နိရုဒ္ဓံ အနုပ္ပန္နံ ဝါ အတ္ထီတိ ဝုစ္စတိ၊ ဝါယာမော စ အဖလော အာပဇ္ဇတိ။ အထ ပစ္စုပ္ပန္နော၊ ဧဝမ္ပိ အဖလော ဝါယာမော တဿ သရသဘင်္ဂတ္တာ[၃]၊ သံကိလိဋ္ဌာ စ

၁-ခု ၂-၃၄၃-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အံ ၃-၉၂-ပိဋ္ဌေ။ ၃-န ပဘင်္ဂုတ္တာ (က)

maggabhāvanā āpajjati, cittavippayutto vā lobho siyā, na cāyaṁ nayo icchitoti. Vuccate—na vuttanayena atītānāgatapaccuppanno lobho pahīyati. Seyyathāpi idha taruṇarukkho asañjātaphalo, taṁ puriso kuṭhāriyā mūle chindeyya, tassa rukkhassa chede asati yāni phalāni nibbatteyyuṁ, tāni rukkhassa chinnattā ajātāni eva na jāyeyyuṁ, evameva ariyamaggādhigame asati uppajjanāraho lobho ariyamaggādhigamena paccayaghātassa katattā na uppajjati. Ayaṁ hi Aṭṭhakathāsu “bhūmiladdhuppanno”ti vuccati. Vipassanāya hi ārammaṇabhūtā pañcakkhandhā tassa uppajjanaṭṭhānatāya bhūmi nāma, sā bhūmi tena laddhāti katvā bhūmiladdhuppanno. Ārammaṇādhiggahituppanno avikkhambhituppanno asamūhatuppannoti ca ayameva vuccati.

Tatthāti tasmiṁ sutte. **Etan**ti etaṁ atthajātaṁ idāni gāthābandhavasena vuccamānaṁ. **Iti vuccatī**ti kena pana vuccati? Bhagavatāva. Aññesu hi tādisesu ṭhānesu saṅgītikārehi upanibandhagāthā honti, idha pana Bhagavatāva gāthārucikānaṁ puggalānaṁ ajjhāsayavasena vuttamevatthaṁ saṅgahetvā gāthā bhāsitā.

Tattha **yena lobhena luddhāse, sattā gacchanti duggatin**ti yena ārammaṇaggahaṇalakkhaṇena tato eva abhisaṅgarasena lobhena luddhā ajjhattikabāhiresu āyatanesu giddhā gadhitā. **S**eti hi nipātamattaṁ. Akkharacintakā pana īdisesu ṭhānesu se-kārāgamaṁ icchanti. Tathā luddhattā eva kāyasucaritādīsu kiñci sucaritaṁ akatvā kāyaduccaritādīni ca upacinitvā rūpādīsu sattavisattatāya sattāti laddhanāmā pāṇino dukkhassa nibbattiṭṭhānatāya duggatīti saṅkhaṁ gataṁ nirayaṁ tiracchānayoniṁ pettivisayañca paṭisandhiggahaṇavasena gacchanti upapajjanti.

Taṁ lobhaṁ sammadaññāya, pajahanti vipassinoti taṁ yathāvuttaṁ lobhaṁ sabhāvato samudayato atthaṅgamato assādato ādīnavato nissaraṇatoti imehi ākārehi sammā aviparītaṁ hetunā ñāyena aññāya ñātatīraṇapariññāsaṅkhātāya paññāya jānitvā rūpādike pañcupādānakkhandhe aniccādīhi vividhehi ākārehi passanato vipassino avasiṭṭhakilese vipassanāpaññāpubbaṅgamāya maggapaññāya samucchedappahānavasena pajahanti, na puna attano santāne uppajjituṁ denti.

မဂ္ဂဘာဝနာ အာပဇ္ဇတိ၊ စိတ္တဝိပ္ပယုတ္တော ဝါ လောဘော သိယာ၊ န စာယံ နယော ဣစ္ဆိတောတိ။ ဝုစ္စတေ—န ဝုတ္တနယေန အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နော လောဘော ပဟီယတိ။ သေယျထာပိ ဣဓ တရုဏရုက္ခော အသဉ္ဇာတဖလော၊ တံ ပုရိသော ကုဋ္ဌာရိယာ မူလေ ဆိန္ဒေယျ၊ တဿ ရုက္ခဿ ဆေဒေ အသတိ ယာနိ ဖလာနိ နိဗ္ဗတ္တေယျုံ၊ တာနိ ရုက္ခဿ ဆိန္နတ္တာ အဇာတာနိ ဧဝ န ဇာယေယျုံ၊ ဧဝမေဝ အရိယမဂ္ဂါဓိဂမေ အသတိ ဥပ္ပဇ္ဇနာရဟော လောဘော အရိယမဂ္ဂါဓိဂမေန ပစ္စယဃာတဿ ကတတ္တာ န ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ အယံ ဟိ အဋ္ဌကထာသု “ဘူမိလဒ္ဓုပ္ပန္နော”တိ ဝုစ္စတိ။ ဝိပဿနာယ ဟိ အာရမ္မဏဘူတာ ပဉ္စက္ခန္ဓာ တဿ ဥပ္ပဇ္ဇနဋ္ဌာနတာယ ဘူမိ နာမ၊ သာ ဘူမိ တေန လဒ္ဓါတိ ကတွာ ဘူမိလဒ္ဓုပ္ပန္နော။ အာရမ္မဏာဓိဂ္ဂဟိတုပ္ပန္နော အဝိက္ခမ္ဘိတုပ္ပန္နော အသမူဟတုပ္ပန္နောတိ စ အယမေဝ ဝုစ္စတိ။

တတ္ထာတိ တသ္မိံ သုတ္တေ။ **ဧတန္တိ** ဧတံ အတ္ထဇာတံ ဣဒါနိ ဂါထာဗန္ဓဝသေန ဝုစ္စမာနံ။ **ဣတိ ဝုစ္စတီ**တိ ကေန ပန ဝုစ္စတိ? ဘဂဝတာဝ။ အညေသု ဟိ တာဒိသေသု ဌာနေသု သင်္ဂီတိကာရေဟိ ဥပနိဗန္ဓဂါထာ ဟောန္တိ၊ ဣဓ ပန ဘဂဝတာဝ ဂါထာရုစိကာနံ ပုဂ္ဂလာနံ အဇ္ဈာသယဝသေန ဝုတ္တမေဝတ္ထံ သင်္ဂဟေတွာ ဂါထာ ဘာသိတာ။

တတ္ထ **ယေန လောဘေန လုဒ္ဓါသေ၊ သတ္တာ ဂစ္ဆန္တိ ဒုဂ္ဂတိန္တိ** ယေန အာရမ္မဏဂ္ဂဟဏလက္ခဏေန တတော ဧဝ အဘိသင်္ဂရသေန လောဘေန လုဒ္ဓါ အဇ္ဈတ္တိကဗာဟိရေသု အာယတနေသု ဂိဒ္ဓါ ဂဓိတာ။ **သေ**တိ ဟိ နိပါတမတ္တံ။ အက္ခရစိန္တကာ ပန ဤဒိသေသု ဌာနေသု သေ-ကာရာဂမံ ဣစ္ဆန္တိ။ တထာ လုဒ္ဓတ္တာ ဧဝ ကာယသုစရိတာဒီသု ကိဉ္စိ သုစရိတံ အကတွာ ကာယဒုစ္စရိတာဒီနိ စ ဥပစိနိတွာ ရူပါဒီသု သတ္တဝိသတ္တတာယ သတ္တာတိ လဒ္ဓနာမာ ပါဏိနော ဒုက္ခဿ နိဗ္ဗတ္တိဋ္ဌာနတာယ ဒုဂ္ဂတီတိ သင်္ခံ ဂတံ နိရယံ တိရစ္ဆာနယောနိံ ပေတ္တိဝိသယဉ္စ ပဋိသန္ဓိဂ္ဂဟဏဝသေန ဂစ္ဆန္တိ ဥပပဇ္ဇန္တိ။

တံ လောဘံ သမ္မဒညာယ၊ ပဇဟန္တိ ဝိပဿိနောတိ တံ ယထာဝုတ္တံ လောဘံ သဘာဝတော သမုဒယတော အတ္ထင်္ဂမတော အဿာဒတော အာဒီနဝတော နိဿရဏတောတိ ဣမေဟိ အာကာရေဟိ သမ္မာ အဝိပရီတံ ဟေတုနာ ဉာယေန အညာယ ဉာတတီရဏပရိညာသင်္ခါတာယ ပညာယ ဇာနိတွာ ရူပါဒိကေ ပဉ္စုပါဒါနက္ခန္ဓေ အနိစ္စာဒီဟိ ဝိဝိဓေဟိ အာကာရေဟိ ပဿနတော ဝိပဿိနော အဝသိဋ္ဌကိလေသေ ဝိပဿနာပညာပုဗ္ဗင်္ဂမာယ မဂ္ဂပညာယ သမုစ္ဆေဒပ္ပဟာနဝသေန ပဇဟန္တိ၊ န ပုန အတ္တနော သန္တာနေ ဥပ္ပဇ္ဇိတုံ ဒေန္တိ။

pahāya na punāyanti, imaṁ lokaṁ kudācananti evaṁ sahajekaṭṭhapahānekaṭṭhehi avasiṭṭhakilesehi saddhiṁ taṁ lobhaṁ anāgāmimaggena pajahitvā puna pacchā imaṁ kāmadhātusaṅkhātaṁ lokaṁ paṭisandhiggahaṇavasena kadācipi na āgacchanti orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ suppahīnattā. Iti Bhagavā anāgāmiphalena desanaṁ niṭṭhāpesi.

Ayampi atthoti nidānāvasānato pabhuti yāva gāthāpariyosānā iminā suttena pakāsito attho. **Api**saddo idāni vakkhamānasuttatthasampiṇḍhano. Sesaṁ vuttanayameva. Imasmiṁ sutthe samudayasaccaṁ sarūpeneva āgataṁ, pahānāpadesena maggasaccaṁ. Itaraṁ saccadvayañca tadubhayahetutāya niddhāretabbaṁ. Gāthāya pana dukkhasamudayamaggasaccāni yathārutavaseneva ñāyanti, itaraṁ niddhāretabbaṁ. Eseva nayo ito paresupi suttesu.

Paramatthadīpaniyā Khuddakanikāyaṭṭhakathāya

Itivuttakavaṇṇanāya

Paṭhamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

2. Dosasuttavaṇṇanā

2. **Vuttaṁ hetaṁ -pa- dosan**ti dutiyasuttaṁ. Tatrāyaṁ apubbapadavaṇṇanā. Yathā ettha, evaṁ ito paresupi sabbattha apubbapadavaṇṇanaṁyeva karissāma, yasmā idaṁ suttaṁ dosabahulānaṁ puggalānaṁ ajjhāsayaṁ oloketvā dosavūpasamanatthaṁ desitaṁ, tasmā **"dosaṁ bhikkhave ekadhammaṁ pajahathā"**ti āgataṁ. Tattha **dosan**ti "anatthaṁ me acarīti āghāto jāyatī"ti-ādinā[1] nayena suttevuttānaṁ navannaṁ, "atthaṁ me nācarī"ti-ādinañca tappaṭipakkhato siddhānaṁ navannamevāti aṭṭhārasannaṁ khāṇukaṇṭakādinā aṭṭhānena saddhiṁ ekūnavīsatiyā aññatarāghātavatthusambhavaṁ āghātaṁ. So hi dussanti tena, sayaṁ vā dussati, dussanamattameva vā tanti dosoti vuccati. So caṇḍikkalakkhaṇo pahaṭāsīviso viya, visappanaraso visanipāto viya, attano nissayadahanaraso vā dāvaggi viya,

1. Abhi 2. 403 piṭṭhe.

ပဟာယ န ပုနာယန္တိ၊ ဣမံ လောကံ ကုဒါစနန္တိ ဧဝံ သဟဇေကဋ္ဌပဟာနေကဋ္ဌေဟိ အဝသိဋ္ဌကိလေသေဟိ သဒ္ဓိံ တံ လောဘံ အနာဂါမိမဂ္ဂေန ပဇဟိတွာ ပုန ပစ္ဆာ ဣမံ ကာမဓာတုသင်္ခါတံ လောကံ ပဋိသန္ဓိဂ္ဂဟဏဝသေန ကဒါစိပိ န အာဂစ္ဆန္တိ ဩရမ္ဘာဂိယာနံ သံယောဇနာနံ သုပ္ပဟီနတ္တာ။ ဣတိ ဘဂဝါ အနာဂါမိဖလေန ဒေသနံ နိဋ္ဌာပေသိ။

အယမ္ပိ အတ္ထောတိ နိဒါနာဝသာနတော ပဘုတိ ယာဝ ဂါထာပရိယောသာနာ ဣမိနာ သုတ္တေန ပကာသိတော အတ္ထော။ **အပိ**သဒ္ဒော ဣဒါနိ ဝက္ခမာနသုတ္တတ္ထသမ္ပိဏ္ဍနော။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ သမုဒယသစ္စံ သရူပေနေဝ အာဂတံ၊ ပဟာနာပဒေသေန မဂ္ဂသစ္စံ။ ဣတရံ သစ္စဒ္ဝယဉ္စ တဒုဘယဟေတုတာယ နိဒ္ဓါရေတဗ္ဗံ။ ဂါထာယ ပန ဒုက္ခသမုဒယမဂ္ဂသစ္စာနိ ယထာရုတဝသေနေဝ ဉာယန္တိ၊ ဣတရံ နိဒ္ဓါရေတဗ္ဗံ။ ဧသေဝ နယော ဣတော ပရေသုပိ သုတ္တေသု။

ပရမတ္ထဒီပနိယာ ခုဒ္ဒကနိကာယဋ္ဌကထာယ

ဣတိဝုတ္တကဝဏ္ဏနာယ

ပဌမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၂-ဒေါသသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂။ **ဝုတ္တံ ဟေတံ။ပ။ ဒေါသ**န္တိ ဒုတိယသုတ္တံ။ တတြာယံ အပုဗ္ဗပဒဝဏ္ဏနာ။ ယထာ ဧတ္ထ၊ ဧဝံ ဣတော ပရေသုပိ သဗ္ဗတ္ထ အပုဗ္ဗပဒဝဏ္ဏနံယေဝ ကရိဿာမ။ ယသ္မာ ဣဒံ သုတ္တံ ဒေါသဗဟုလာနံ ပုဂ္ဂလာနံ အဇ္ဈာသယံ ဩလောကေတွာ ဒေါသဝူပသမနတ္ထံ ဒေသိတံ၊ တသ္မာ **"ဒေါသံ ဘိက္ခဝေ ဧကဓမ္မံ ပဇဟထာ"**တိ အာဂတံ။ တတ္ထ **ဒေါသ**န္တိ "အနတ္ထံ မေ အစရီတိ အာဃာတော ဇာယတီ"တိအာဒိနာ[၁] နယေန သုတ္တေ ဝုတ္တာနံ နဝန္နံ၊ "အတ္ထံ မေ နာစရီ"တိအာဒိနဉ္စ တပ္ပဋိပက္ခတော သိဒ္ဓါနံ နဝန္နမေဝါတိ အဋ္ဌာရသန္နံ ခါဏုကဏ္ဋကာဒိနာ အဋ္ဌာနေန သဒ္ဓိံ ဧကူနဝီသတိယာ အညတရာဃာတဝတ္ထုသမ္ဘဝံ အာဃာတံ။ သော ဟိ ဒုဿန္တိ တေန, သယံ ဝါ ဒုဿတိ, ဒုဿနမတ္တမေဝ ဝါ တန္တိ ဒေါသောတိ ဝုစ္စတိ။ သော စဏ္ဍိက္ကလက္ခဏော ပဟဋာသီဝိသော ဝိယ၊ ဝိသပ္ပနရသော ဝိသနိပါတော ဝိယ, အတ္တနော နိဿယဒဟနရသော ဝါ ဒါဝဂ္ဂိ ဝိယ၊

၁-အဘိ ၂-၄၀၃-ပိဋ္ဌေ။

dussanapaccupaṭṭhāno laddhokāso viya sapatto, yathāvutta-āghātavatthupadaṭṭhāno visasaṁsaṭṭhapūtimuttaṁ viya daṭṭhabbo. **Pajahathā**ti samucchindatha. Tattha ye ime—

“Pañcime bhikkhave āghātapaṭivinayā, yattha bhikkhuno uppanno āghāto sabbaso paṭivinetabbo. Katame pañca, yasmiṁ bhikkhave puggale āghāto jāyetha, mettā tasmiṁ puggale bhāvetabbā -pa- karuṇā -pa- upekkhā, asati-amanasikāro tasmiṁ puggale āpajjitabbo, evaṁ tasmiṁ puggale āghāto paṭivinetabbo. Yasmiṁ bhikkhave puggale āghāto jāyetha, kammassakatā tasmiṁ puggale adhiṭṭhātabbā ‘kammassako ayamāyasmā kammadāyādo -pa- bhavissatī’”ti[1]—

evaṁ pañca āghātappaṭivinayā vuttāyeva.

“Pañcime āvuso āghātapaṭivinayā, yattha bhikkhuno uppanno āghāto sabbaso paṭivinetabbo. Katame pañca, idhāvuso ekacco puggalo aparisuddhakāyasamācāro hoti parisuddhavacīsamācāro, evarūpepi āvuso puggale āghāto paṭivinetabbo”ti[2]—

evamādināpi nayena pañca āghātapaṭivinayā vuttā, tesu yena kenaci āghātapaṭivinayavidhinā paccavekkhitvā. Apica yo—

“Ubhatodaṇḍakena cepi bhikkhave kakacena corā ocarakā aṅgamaṅgāni okanteyyuṁ, tatrāpi yo mano padūseyya, na me so tena sāsanakaro”ti[3] Satthu ovādo.

Tasseva tena pāpiyo, yo kuddhaṁ paṭikujjhati.
Kuddhaṁ appaṭikujjhanto, saṅgāmaṁ jeti dujjayaṁ.

Ubhinnamatthaṁ carati, attano ca parassa ca.
Paraṁ saṅkupitaṁ ñatvā, yo sato upasammati[4].

---

1. Aṁ 2. 163 piṭṭhe.
2. Aṁ 2. 164 piṭṭhe.
3. Ma 1. 181 piṭṭhe.
4. Saṁ 1. 164 piṭṭhe.

ဒုဿနပစ္စုပဋ္ဌာနော လဒ္ဓေါကာသော ဝိယ သပတ္တော၊ ယထာဝုတ္တအာဃာတဝတ္ထုပဒဋ္ဌာနော ဝိသသံသဋ္ဌပူတိမုတ္တံ ဝိယ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ **ပဇဟထာ**တိ သမုစ္ဆိန္ဒထ။ တတ္ထ ယေ ဣမေ—

“ပဉ္စိမေ ဘိက္ခဝေ အာဃာတပဋိဝိနယာ၊ ယတ္ထ ဘိက္ခုနော ဥပ္ပန္နော အာဃာတော သဗ္ဗသော ပဋိဝိနေတဗ္ဗော။ ကတမေ ပဉ္စ၊ ယသ္မိံ ဘိက္ခဝေ ပုဂ္ဂလေ အာဃာတော ဇာယေထ၊ မေတ္တာ တသ္မိံ ပုဂ္ဂလေ ဘာဝေတဗ္ဗာ။ပ။ ကရုဏာ။ပ။ ဥပေက္ခာ၊ အသတိအမနသိကာရော တသ္မိံ ပုဂ္ဂလေ အာပဇ္ဇိတဗ္ဗော၊ ဧဝံ တသ္မိံ ပုဂ္ဂလေ အာဃာတော ပဋိဝိနေတဗ္ဗော။ ယသ္မိံ ဘိက္ခဝေ ပုဂ္ဂလေ အာဃာတော ဇာယေထ၊ ကမ္မဿကတာ တသ္မိံ ပုဂ္ဂလေ အဓိဋ္ဌာတဗ္ဗာ ‘ကမ္မဿကော အယမာယသ္မာ ကမ္မဒါယာဒေါ။ပ။ ဘဝိဿတီ’”တိ[၁]—

ဧဝံ ပဉ္စ အာဃာတပ္ပဋိဝိနယာ ဝုတ္တာယေဝ။

“ပဉ္စိမေ အာဝုသော အာဃာတပဋိဝိနယာ၊ ယတ္ထ ဘိက္ခုနော ဥပ္ပန္နော အာဃာတော သဗ္ဗသော ပဋိဝိနေတဗ္ဗော။ ကတမေ ပဉ္စ၊ ဣဓာဝုသော ဧကစ္စော ပုဂ္ဂလော အပရိသုဒ္ဓကာယသမာစာရော ဟောတိ ပရိသုဒ္ဓဝစီသမာစာရော၊ ဧဝရူပေပိ အာဝုသော ပုဂ္ဂလေ အာဃာတော ပဋိဝိနေတဗ္ဗော”တိ[၂]—

ဧဝမာဒိနာပိ နယေန ပဉ္စ အာဃာတပဋိဝိနယာ ဝုတ္တာ၊ တေသု ယေန ကေနစိ အာဃာတပဋိဝိနယဝိဓိနာ ပစ္စဝေက္ခိတွာ။ အပိစ ယော—

“ဥဘတောဒဏ္ဍကေန စေပိ ဘိက္ခဝေ ကကစေန စောရာ ဩစရကာ အင်္ဂမင်္ဂါနိ ဩကန္တေယျုံ၊ တတြာပိ ယော မနော ပဒူသေယျ၊ န မေ သော တေန သာသနကရော”တိ[၃] သတ္ထု ဩဝါဒေါ။

တဿေဝ တေန ပါပိယော၊ ယော ကုဒ္ဓံ ပဋိကုဇ္ဈတိ။
ကုဒ္ဓံ အပ္ပဋိကုဇ္ဈန္တော၊ သင်္ဂါမံ ဇေတိ ဒုဇ္ဇယံ။

ဥဘိန္နမတ္ထံ စရတိ၊ အတ္တနော စ ပရဿ စ။
ပရံ သင်္ကုပိတံ ဉတွာ၊ ယော သတော ဥပသမ္မတိ[၄]။

၁-အံ ၂-၁၆၃-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အံ ၂-၁၆၄-ပိဋ္ဌေ။ ၃-မ ၁-၁၈၁-ပိဋ္ဌေ။ ၄-သံ ၁-၁၆၄-ပိဋ္ဌေ။

“Sattime bhikkhave dhammā sapattakantā sapattakaraṇā kodhanaṁ āgacchanti itthiṁ vā purisaṁ vā. Katame satta, idha bhikkhave sapatto sapattassa evaṁ icchati ‘aho vatāyaṁ dubbaṇṇo assā’ti. Taṁ kissa hetu, na bhikkhave sapatto sapattassa vaṇṇavatāya nandati. Kodhanoyaṁ bhikkhave purisapuggalo kodhābhibhūto kodhapareto kiñcāpi so hoti sunhāto suvilitto kappitakesamassu odātavatthavasano, atha kho so dubbaṇṇova hoti kodhābhibhūto. Ayaṁ bhikkhave paṭhamo dhammo sapattakanto sapattakaraṇo kodhanaṁ āgacchati itthiṁ vā purisaṁ vā.

Puna caparaṁ bhikkhave sapatto sapattassa evaṁ icchati ‘aho vatāyaṁ dukkhaṁ sayeyyā’ti -pa- na pacurattho assāti -pa- na bhogavā assāti -pa- na yasavā assāti -pa- na mittavā assāti -pa- kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjeyyāti. Taṁ kissa hetu, na bhikkhave sapatto sapattassa sugatigamane nandati. Kodhanoyaṁ bhikkhave purisapuggalo kodhābhibhūto kodhapareto kāyena duccaritaṁ carati, vācāya duccaritaṁ carati, manasā duccaritaṁ carati. So kāyena duccaritaṁ caritvā vācāya duccaritaṁ caritvā manasā duccaritaṁ caritvā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā -pa- nirayaṁ upapajjati kodhābhibhūto”ti[1].

“Kuddho atthaṁ na jānāti, kuddho dhammaṁ na passati -pa-.[2]

Kodhaṁ jahe vippajaheyya mānaṁ,
Saṁyojanaṁ sabbamatikkameyya[3].

Anatthajanano kodho, kodho cittappakopano -pa-.[2]

Kodhaṁ chetvā sukhaṁ seti, kodhaṁ chetvā na socati.
Kodhassa visamūlassa, madhuraggassa brāhmaṇā”ti[4].

1. Aṁ 2. 470 piṭṭhe. 2. Aṁ 2. 471 piṭṭhe.
3. Khu 1. 46 piṭṭhe. 4. Saṁ 1. 163 piṭṭhe.

“သတ္တိမေ ဘိက္ခဝေ ဓမ္မာ သပတ္တကန္တာ သပတ္တကရဏာ ကောဓနံ အာဂစ္ဆန္တိ ဣတ္ထိံ ဝါ ပုရိသံ ဝါ။ ကတမေ သတ္တ၊ ဣဓ ဘိက္ခဝေ သပတ္တော သပတ္တဿ ဧဝံ ဣစ္ဆတိ ‘အဟော ဝတာယံ ဒုဗ္ဗဏ္ဏော အဿာ’တိ။ တံ ကိဿ ဟေတု၊ န ဘိက္ခဝေ သပတ္တော သပတ္တဿ ဝဏ္ဏဝတာယ နန္ဒတိ။ ကောဓနောယံ ဘိက္ခဝေ ပုရိသပုဂ္ဂလော ကောဓာဘိဘူတော ကောဓပရေတော ကိဉ္စာပိ သော ဟောတိ သုန္ဟာတော သုဝိလိတ္တော ကပ္ပိတကေသမဿု ဩဒါတဝတ္ထဝသနော၊ အထ ခေါ သော ဒုဗ္ဗဏ္ဏောဝ ဟောတိ ကောဓာဘိဘူတော။ အယံ ဘိက္ခဝေ ပဌမော ဓမ္မော သပတ္တကန္တော သပတ္တကရဏော ကောဓနံ အာဂစ္ဆတိ ဣတ္ထိံ ဝါ ပုရိသံ ဝါ။

ပုန စပရံ ဘိက္ခဝေ သပတ္တော သပတ္တဿ ဧဝံ ဣစ္ဆတိ ‘အဟော ဝတာယံ ဒုက္ခံ သယေယျာ’တိ။ပ။ န ပစုရတ္ထော အဿာတိ။ပ။ န ဘောဂဝါ အဿာတိ။ပ။ န ယသဝါ အဿာတိ။ပ။ န မိတ္တဝါ အဿာတိ။ပ။ ကာယဿ ဘေဒါ ပရံ မရဏာ အပါယံ ဒုဂ္ဂတိံ ဝိနိပါတံ နိရယံ ဥပပဇ္ဇေယျာတိ။ တံ ကိဿ ဟေတု၊ န ဘိက္ခဝေ သပတ္တော သပတ္တဿ သုဂတိဂမနေ နန္ဒတိ။ ကောဓနောယံ ဘိက္ခဝေ ပုရိသပုဂ္ဂလော ကောဓာဘိဘူတော ကောဓပရေတော ကာယေန ဒုစ္စရိတံ စရတိ၊ ဝါစာယ ဒုစ္စရိတံ စရတိ၊ မနသာ ဒုစ္စရိတံ စရတိ။ သော ကာယေန ဒုစ္စရိတံ စရိတွာ ဝါစာယ ဒုစ္စရိတံ စရိတွာ မနသာ ဒုစ္စရိတံ စရိတွာ ကာယဿ ဘေဒါ ပရံ မရဏာ။ပ။ နိရယံ ဥပပဇ္ဇတိ ကောဓာဘိဘူတော”တိ[၁]။

“ကုဒ္ဓေါ အတ္ထံ န ဇာနာတိ၊ ကုဒ္ဓေါ ဓမ္မံ န ပဿတိ။ပ။[၂]

ကောဓံ ဇဟေ ဝိပ္ပဇဟေယျ မာနံ၊
သံယောဇနံ သဗ္ဗမတိက္ကမေယျ[၃]။

အနတ္ထဇနနော ကောဓော၊ ကောဓော စိတ္တပ္ပကောပနော။ပ။[၂]

ကောဓံ ဆေတွာ သုခံ သေတိ၊ ကောဓံ ဆေတွာ န သောစတိ။
ကောဓဿ ဝိသမူလဿ၊ မဓုရဂ္ဂဿ ဗြာဟ္မဏာ”တိ[၄]။

၁-အံ ၂-၄၇၀-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အံ ၂-၄၇၁-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ခု ၁-၄၆-ပိဋ္ဌေ။
၄-သံ ၁-၁၆၃-ပိဋ္ဌေ။

“Ekāparādhaṁ khama bhūripañña,
Na paṇḍitā kodhabalā bhavantī”ti[1]—

evamādinā nayena dose ādīnave vuttappaṭipakkhato dosappahāne ānisaṁse ca paccavekkhitvā pubbabhāge dosaṁ tadaṅgappahānādivasena pajahitvā vipassanaṁ ussukkāpetvā tatiyamaggena sabbaso dosaṁ samucchindatha, pajahathāti tesaṁ bhikkhūnaṁ tattha niyojanaṁ. Tena vuttaṁ “dosaṁ bhikkhave ekadhammaṁ pajahathā”ti. **Duṭṭhāse**ti āghātena dūsitacittatāya paduṭṭhā. Sesamettha yaṁ vattabbaṁ, taṁ paṭhamasuttavaṇṇanāyaṁ vuttanayameva.

Dutiyasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

3. Mohasuttavaṇṇanā

3. Tatiye **mohan**ti aññāṇaṁ. Taṁ hi dukkhe aññāṇaṁ dukkhasamudaye aññāṇaṁ dukkhanirodhe aññāṇaṁ dukkhanirodhagāminiyā paṭipadāya aññāṇanti-ādinā nayena vibhāgena[2] anekappabhedampi muyhanti tena, sayaṁ vā muyhati, muyhanamattameva vā tanti mohoti vuccati. So cittassa andhabhāvalakkhaṇo, aññāṇalakkhaṇo vā, asampaṭivedharaso, ārammaṇasabhāvacchādanaraso vā, asammā[3] ppaṭipattipaccupaṭṭhāno, andhakārapaccupaṭṭhāno vā, ayonisomanasikārapadaṭṭhāno, sabbākusalānaṁ mūlanti daṭṭhabbo. Idhāpi **pajahathā**ti padassa—

“Mūḷho atthaṁ na jānāti, mūḷho dhammaṁ na passati.
Andhatamaṁ tadā hoti, yaṁ moho sahate naraṁ[4].

Anatthajanano moho -pa-.[4]

Avijjā bhikkhave pubbaṅgamā akusalānaṁ dhammānaṁ samāpattiyā[5].

Mohasambandhano loko, bhabbarūpova dissati[6].

1. Khu 5. 331 piṭṭhe.
2. Vibhaṅge (Sī)
3. Sammoha (Sī, Syā)
4. Khu 1. 252 piṭṭhe.
5. Khu 1. 218 piṭṭhe.
6. Khu 1. 176 piṭṭhe.

“ဧကာပရာဓံ ခမ ဘူရိပည၊
န ပဏ္ဍိတာ ကောဓဗလာ ဘဝန္တီ”တိ[၁]—

ဧဝမာဒိနာ နယေန ဒေါသေ အာဒီနဝေ ဝုတ္တပ္ပဋိပက္ခတော ဒေါသပ္ပဟာနေ အာနိသံသေ စ ပစ္စဝေက္ခိတွာ ပုဗ္ဗဘာဂေ ဒေါသံ တဒင်္ဂပ္ပဟာနာဒိဝသေန ပဇဟိတွာ ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ တတိယမဂ္ဂေန သဗ္ဗသော ဒေါသံ သမုစ္ဆိန္ဒထ၊ ပဇဟထာတိ တေသံ ဘိက္ခူနံ တတ္ထ နိယောဇနံ။ တေန ဝုတ္တံ “ဒေါသံ ဘိက္ခဝေ ဧကဓမ္မံ ပဇဟထာ”တိ။ **ဒုဋ္ဌာသေ**တိ အာဃာတေန ဒူသိတစိတ္တတာယ ပဒုဋ္ဌာ။ သေသမေတ္ထ ယံ ဝတ္တဗ္ဗံ၊ တံ ပဌမသုတ္တဝဏ္ဏနာယံ ဝုတ္တနယမေဝ။

ဒုတိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃-မောဟသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃။ တတိယေ **မောဟ**န္တိ အညာဏံ။ တံ ဟိ ဒုက္ခေ အညာဏံ ဒုက္ခသမုဒယေ အညာဏံ ဒုက္ခနိရောဓေ အညာဏံ ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနိယာ ပဋိပဒါယ အညာဏန္တိအာဒိနာ နယေန ဝိဘာဂေန[၂] အနေကပ္ပဘေဒမ္ပိ မုယှန္တိ တေန, သယံ ဝါ မုယှတိ, မုယှနမတ္တမေဝ ဝါ တန္တိ မောဟောတိ ဝုစ္စတိ။ သော စိတ္တဿ အန္ဓဘာဝလက္ခဏော, အညာဏလက္ခဏော ဝါ၊ အသမ္ပဋိဝေဓရသော, အာရမ္မဏသဘာဝစ္ဆာဒနရသော ဝါ၊ အသမ္မာ[၃] ပ္ပဋိပတ္တိပစ္စုပဋ္ဌာနော, အန္ဓကာရပစ္စုပဋ္ဌာနော ဝါ၊ အယောနိသောမနသိကာရပဒဋ္ဌာနော၊ သဗ္ဗာကုသလာနံ မူလန္တိ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ဣဓာပိ **ပဇဟထာ**တိ ပဒဿ—

“မူဠှော အတ္ထံ န ဇာနာတိ၊ မူဠှော ဓမ္မံ န ပဿတိ။
အန္ဓတမံ တဒါ ဟောတိ၊ ယံ မောဟော သဟတေ နရံ[၄]။

အနတ္ထဇနနော မောဟော။ပ။[၄]

အဝိဇ္ဇာ ဘိက္ခဝေ ပုဗ္ဗင်္ဂမာ အကုသလာနံ ဓမ္မာနံ သမာပတ္တိယာ[၅]။

မောဟသမ္ဗန္ဓနော လောကော၊ ဘဗ္ဗရူပေါဝ ဒိဿတိ[၆]။

၁-ခု ၅-၃၃၁-ပိဋ္ဌေ။
၂-ဝိဘင်္ဂေ (သီ)
၃-သမ္မောဟ (သီ၊ သျာ)
၄-ခု ၁-၂၅၂-ပိဋ္ဌေ။
၅-ခု ၁-၂၁၈-ပိဋ္ဌေ။
၆-ခု ၁-၁၇၆-ပိဋ္ဌေ။

Moho nidānaṁ kammānaṁ samudayāya[1].

Mūḷho kho brāhmaṇa mohena abhibhūto pariyādinnacitto diṭṭhadhammikampi bhayaṁ veraṁ pasavati, samparāyikampi bhayaṁ veraṁ pasavatī"ti ca—

ādinā nayena "so koci dhammo kāmacchandādisaṁkilesadhammehi nibbattetabbo, atthato[2] sabbo so mohahetuko"ti ca mohe ādīnavaṁ tappaṭipakkhato mohappahāne ānisaṁsañca paccavekkhitvā kāmacchandādippahānakkameneva pubbabhāge tadaṅgādivasena mohaṁ pajahantā tatiyamaggena yathāvuttalobhadosekaṭṭhaṁ mohaṁ samucchedavasena pajahathāti attho daṭṭhabbo. Anāgāmimaggavajjho eva hi moho idhādhippetoti. **Mūḷhāse**ti kusalākusalasāvajjānavajjādibhede attano hitāhite sammūḷhā. Sesaṁ vuttanayameva.

Tatiyasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

4. Kodhasuttavaṇṇanā

4. Catutthe **kodhan**ti dosaṁ. Doso. Eva hi kodhapariyāyena bujjhanakānaṁ puggalānaṁ ajjhāsayavasena evaṁ vutto. Tasmā dutiyasutte vuttanayenevettha attho veditabbo. Apica kujjhanalakkhaṇo kodho, āghātakaraṇaraso, cittassa byāpattibhāvapaccupaṭṭhāno, cetaso pūtibhāvoti[3] daṭṭhabboti ayampi viseso veditabbo.

Catutthasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

5. Makkhasuttavaṇṇanā

5. Pañcame **makkhan**ti paraguṇamakkhanaṁ. Yadipi hi so gūthaṁ gahetvā paraṁ paharanto viya attano karaṁ paṭhamataraṁ makkhatiyeva, tathāpi paresaṁ guṇamakkhanādhippāyena pavattetabbattā "paraguṇamakkhano"ti vuccati. Tathā

---

1. Aṁ 1. 133 piṭṭhe. 2. Anattho (Syā) 3. Pūtibhāvapadaṭṭhānoti (Sī)

မောဟော နိဒါနံ ကမ္မာနံ သမုဒယာယ[၁]။

မူဠှော ခေါ ဗြာဟ္မဏ မောဟေန အဘိဘူတော ပရိယာဒိန္နစိတ္တော ဒိဋ္ဌဓမ္မိကမ္ပိ ဘယံ ဝေရံ ပသဝတိ၊ သမ္ပရာယိကမ္ပိ ဘယံ ဝေရံ ပသဝတီ”တိ စ—

အာဒိနာ နယေန “ယော ကောစိ ဓမ္မော ကာမစ္ဆန္ဒာဒိသံကိလေသဓမ္မေဟိ နိဗ္ဗတ္တေတဗ္ဗော၊ အတ္ထတော[၂] သဗ္ဗော သော မောဟဟေတုကော”တိ စ မောဟေ အာဒီနဝံ တပ္ပဋိပက္ခတော မောဟပ္ပဟာနေ အာနိသံသဉ္စ ပစ္စဝေက္ခိတွာ ကာမစ္ဆန္ဒာဒိပ္ပဟာနက္ကမေနေဝ ပုဗ္ဗဘာဂေ တဒင်္ဂါဒိဝသေန မောဟံ ပဇဟန္တာ တတိယမဂ္ဂေန ယထာဝုတ္တလောဘဒေါသေကဋ္ဌံ မောဟံ သမုစ္ဆေဒဝသေန ပဇဟထာတိ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ အနာဂါမိမဂ္ဂဝဇ္ဈော ဧဝ ဟိ မောဟော ဣဓာဓိပ္ပေတောတိ။ **မူဠှာသေ**တိ ကုသလာကုသလသာဝဇ္ဇာနဝဇ္ဇာဒိဘေဒေ အတ္တနော ဟိတာဟိတေ သမ္မူဠှာ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။

တတိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၄-ကောဓသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄။ စတုတ္ထေ **ကောဓ**န္တိ ဒေါသံ။ ဒေါသော ဧဝ ဟိ ကောဓပရိယာယေန ဗုဇ္ဈနကာနံ ပုဂ္ဂလာနံ အဇ္ဈာသယဝသေန ဧဝံ ဝုတ္တော။ တသ္မာ ဒုတိယသုတ္တေ ဝုတ္တနယေနေဝေတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ အပိစ ကုဇ္ဈနလက္ခဏော ကောဓော၊ အာဃာတကရဏရသော၊ စိတ္တဿ ဗျာပတ္တိဘာဝပစ္စုပဋ္ဌာနော၊ စေတသော ပူတိဘာဝေါတိ[၃] ဒဋ္ဌဗ္ဗောတိ အယမ္ပိ ဝိသေသော ဝေဒိတဗ္ဗော။

စတုတ္ထသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၅-မက္ခသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅။ ပဉ္စမေ **မက္ခ**န္တိ ပရဂုဏမက္ခနံ။ ယဒိပိ ဟိ သော ဂူထံ ဂဟေတွာ ပရံ ပဟရန္တော ဝိယ အတ္တနော ကရံ ပဌမတရံ မက္ခတိယေဝ၊ တထာပိ ပရေသံ ဂုဏမက္ခနာဓိပ္ပါယေန ပဝတ္တေတဗ္ဗတ္တာ “ပရဂုဏမက္ခနော”တိ ဝုစ္စတိ။ တထာ

၁-အံ ၁-၁၃၃-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အနတ္ထော (သျာ) ၃-ပူတိဘာဝပဒဋ္ဌာနောတိ (သီ)

hi so udakapuñchanamiva[1] nhātassa sarīragataṁ udakaṁ paresaṁ guṇe makkheti puñchati vināseti, parehi vā katānaṁ mahantānampi kārānaṁ khepanato dhaṁsanato makkhoti vuccati. So paraguṇamakkhanalakkhaṇo, tesaṁ vināsanaraso, tadavacchādanapaccupaṭṭhāno. Atthato pana paresaṁ guṇamakkhanākārena pavatto domanassasahagatacittuppādoti daṭṭhabbaṁ. **Pajahathā**ti tattha vuttappabhedaṁ dosaṁ, dose ca vuttanayaṁ ādīnavaṁ, pahāne cassa ānisaṁsaṁ paccavekkhitvā pubbabhāve tadaṅgādivasena pajahantā vipassanaṁ ussukkāpetvā tatiyamaggena anavasesaṁ samucchindathāti attho. **Makkhāse**ti makkhitā makkhitaparaguṇā, paresaṁ guṇānaṁ makkhitāro, tato eva attanopi dhaṁsitaguṇāti attho. Sesaṁ vuttanayameva.

Pañcamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

6. Mānasuttavaṇṇanā

6. Chaṭṭhe **mānan**ti jāti-ādivatthukaṁ cetaso unnamanaṁ. So hi "seyyohamasmī"ti-ādinā nayena maññanti tena sayaṁ vā maññati, mānanaṁ sampaggahoti vā mānoti vuccati. Svāyaṁ seyyohamasmīti māno, sadisohamasmīti māno, hīnohamasmīti mānoti evaṁ tividho. Puna seyyassa seyyohamasmītimāno, seyyassa sadiso, seyyassa hīno, sadisassa seyyo sadisassa sadiso, sadisassa hīno, hīnassa seyyo, hīnassa sadiso, hīnassa hīnohamasmīti mānoti evaṁ navavidhopi unnatilakkhaṇo, ahaṁkāraraso, sampaggaharaso vā, uddhumātabhāvapaccupaṭṭhāno, ketukamyatāpaccupaṭṭhāno vā, diṭṭhivippayuttalobhapadaṭṭhāno ummādo viyāti daṭṭhabbo. **Pajahathā**ti tassa sabbassapi attukkaṁsanaparavambhananimittatā, garuṭṭhāniyesu abhivādanapaccuṭṭhāna-añjalikammasāmīcikammādīnaṁ akaraṇe kāraṇatā, jātimadapurisamadādibhāvena pamādāpattihetubhāvoti evamādibhedaṁ ādīnavaṁ tappaṭipakkhato niratimānatāya ānisaṁsañca paccavekkhitvā rājasabhaṁ anuppatto caṇḍālo viya sabrahmacārīsu nīcacittataṁ paccupaṭṭhapetvā pubbabhāge tadaṅgādivasena taṁ pajahantā vipassanaṁ vaḍḍhetvā anāgāmimaggena

1. Udakapuñchanī viya (Syā)

ဟိ သော ဥဒကပုဉ္ဆနမိဝ[၁] နှာတဿ သရီရဂတံ ဥဒကံ ပရေသံ ဂုဏေ မက္ခေတိ ပုဉ္ဆတိ ဝိနာသေတိ၊ ပရေဟိ ဝါ ကတာနံ မဟန္တာနမ္ပိ ကာရာနံ ခေပနတော ဓံသနတော မက္ခောတိ ဝုစ္စတိ။ သော ပရဂုဏမက္ခနလက္ခဏော၊ တေသံ ဝိနာသနရသော၊ တဒဝစ္ဆာဒနပစ္စုပဋ္ဌာနော။ အတ္ထတော ပန ပရေသံ ဂုဏမက္ခနာကာရေန ပဝတ္တော ဒေါမနဿသဟဂတစိတ္တုပ္ပါဒေါတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ **ပဇဟထာ**တိ တတ္ထ ဝုတ္တပ္ပဘေဒံ ဒေါသံ, ဒေါသေ စ ဝုတ္တနယံ အာဒီနဝံ, ပဟာနေ စဿ အာနိသံသံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ ပုဗ္ဗဘာဂေ တဒင်္ဂါဒိဝသေန ပဇဟန္တာ ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ တတိယမဂ္ဂေန အနဝသေသံ သမုစ္ဆိန္ဒထာတိ အတ္ထော။ **မက္ခာသေ**တိ မက္ခိတာ မက္ခိတပရဂုဏာ၊ ပရေသံ ဂုဏာနံ မက္ခိတာရော၊ တတော ဧဝ အတ္တနောပိ ဓံသိတဂုဏာတိ အတ္ထော။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။

ပဉ္စမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၆-မာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆။ ဆဋ္ဌေ **မာန**န္တိ ဇာတိအာဒိဝတ္ထုကံ စေတသော ဥန္နမနံ။ သော ဟိ "သေယျောဟမသ္မီ"တိအာဒိနာ နယေန မညန္တိ တေန, သယံ ဝါ မညတိ, မာနနံ သမ္ပဂ္ဂဟောတိ ဝါ မာနောတိ ဝုစ္စတိ။ သွာယံ သေယျောဟမသ္မီတိ မာနော, သဒိသောဟမသ္မီတိ မာနော, ဟီနောဟမသ္မီတိ မာနောတိ ဧဝံ တိဝိဓော။ ပုန သေယျဿ သေယျောဟမသ္မီတိမာနော, သေယျဿ သဒိသော, သေယျဿ ဟီနော၊ သဒိသဿ သေယျော, သဒိသဿ သဒိသော, သဒိသဿ ဟီနော၊ ဟီနဿ သေယျော, ဟီနဿ သဒိသော, ဟီနဿ ဟီနောဟမသ္မီတိ မာနောတိ ဧဝံ နဝဝိဓောပိ ဥန္နတိလက္ခဏော၊ အဟံကာရရသော, သမ္ပဂ္ဂဟရသော ဝါ၊ ဥဒ္ဓုမာတဘာဝပစ္စုပဋ္ဌာနော, ကေတုကမျတာပစ္စုပဋ္ဌာနော ဝါ၊ ဒိဋ္ဌိဝိပ္ပယုတ္တလောဘပဒဋ္ဌာနော ဥမ္မာဒေါ ဝိယာတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ **ပဇဟထာ**တိ တဿ သဗ္ဗဿပိ အတ္တုက္ကံသနပရဝမ္ဘနနိမိတ္တတာ, ဂရုဋ္ဌာနိယေသု အဘိဝါဒနပစ္စုဋ္ဌာနအဉ္ဇလိကမ္မသာမီစိကမ္မာဒီနံ အကရဏေ ကာရဏတာ, ဇာတိမဒပုရိသမဒါဒိဘာဝေန ပမာဒါပတ္တိဟေတုဘာဝေါတိ ဧဝမာဒိဘေဒံ အာဒီနဝံ တပ္ပဋိပက္ခတော နိရတိမာနတာယ အာနိသံသဉ္စ ပစ္စဝေက္ခိတွာ ရာဇသဘံ အနုပ္ပတ္တော စဏ္ဍာလော ဝိယ သဗြဟ္မစာရီသု နီစစိတ္တတံ ပစ္စုပဋ္ဌပေတွာ ပုဗ္ဗဘာဂေ တဒင်္ဂါဒိဝသေန တံ ပဇဟန္တာ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အနာဂါမိမဂ္ဂေန

၁-ဥဒကပုဉ္ဆနီ ဝိယ (သျာ)

samucchindathāti attho. Anāgāmimaggavajjho eva hi māno idhādhippeto. **Mattāse**ti jātimadapurisamadādivasena mānena pamādāpattihetubhūtena mattā attānaṁ paggahetvā carantā[1]. Sesaṁ vuttanayameva.

Imesu pana paṭipāṭiyā chasu suttesu gāthāsu vā anāgāmiphalaṁ pāpetvā desanā niṭṭhāpitā. Tattha ye ime Avihā Atappā Sudassā Sudassī Akaniṭṭhāti upapattibhavavasena pañca anāgāmino, tesu Avihesu upapannā Avihā nāma. Te antarāparinibbāyī upahaccaparinibbāyī asaṅkhāraparinibbāyī sasaṅkhāraparinibbāyī uddhaṁsoto Akaniṭṭhagāmīti pañcavidhā. Tathā Atappā Sudassā Sudassino. Akaniṭṭhesu pana uddhaṁsoto Akaniṭṭhagāmī parihāyati. Tattha yo Avihādīsu uppajjitvā āyuvemajjhaṁ anatikkamitvā arahattappattiyā kilesaparinibbānena parinibbāyati, ayaṁ **antarāparinibbāyī** nāma. Yo pana Avihādīsu ādito pañcakappasatādibhedaṁ āyuvemajjhaṁ atikkamitvā parinibbāyati, ayaṁ **upahaccaparinibbāyī** nāma. Yo asaṅkhārena adhimattappayogaṁ akatvā appadukkhena akasirena parinibbāyati, ayaṁ **asaṅkhāraparinibbāyī** nāma. Yo pana sasaṅkhārena adhimattappayogaṁ katvā dukkhena kicchena kasirena parinibbāyati, ayaṁ **sasaṅkhāraparinibbāyī** nāma. Itaro pana Avihādīsu uddhaṁvāhitabhāvena uddhamassa taṇhāsotaṁ vaṭṭasotaṁ maggasotameva vāti uddhaṁsoto. Avihādīsu uppajjitvā arahattaṁ pattuṁ asakkonto tattha tattha yāvatāyukaṁ ṭhatvā paṭisandhiggahaṇavasena Akaniṭṭhaṁ gacchatīti Akaniṭṭhagāmī.

Ettha ca uddhaṁsoto Akaniṭṭhagāmī, uddhaṁsoto na Akaniṭṭhagāmī, na uddhaṁsoto Akaniṭṭhagāmī, na uddhaṁsoto na Akaniṭṭhagāmīti catukkaṁ veditabbaṁ. Kathaṁ? Yo avihato paṭṭhāya cattāro devaloke sodhetvā Akaniṭṭhaṁ gantvā parinibbāyati, ayaṁ uddhaṁsoto Akaniṭṭhagāmī nāma. Yo pana heṭṭhā tayo devaloke sodhetvā Sudassīdevaloke ṭhatvā parinibbāyati, ayaṁ uddhaṁsoto na Akaniṭṭhagāmī nāma. Yo ito Akaniṭṭhameva gantvā parinibbāyati, ayaṁ na uddhaṁsoto Akaniṭṭhagāmī nāma. Yo pana heṭṭhā catūsu devalokesu tattha tattheva parinibbāyati, ayaṁ na uddhaṁsoto na Akaniṭṭhagāmī nāmāti.

1. Madantā (Syā)

သမုစ္ဆိန္ဒထာတိ အတ္ထော။ အနာဂါမိမဂ္ဂဝဇ္ဈော ဧဝ ဟိ မာနော ဣဓာဓိပ္ပေတော။ **မတ္တာသေ**တိ ဇာတိမဒပုရိသမဒါဒိဝသေန မာနေန ပမာဒါပတ္တိဟေတုဘူတေန မတ္တာ အတ္တာနံ ပဂ္ဂဟေတွာ စရန္တာ[1]။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။

ဣမေသု ပန ပဋိပါဋိယာ ဆသု သုတ္တေသု ဂါထာသု ဝါ အနာဂါမိဖလံ ပါပေတွာ ဒေသနာ နိဋ္ဌာပိတာ။ တတ္ထ ယေ ဣမေ အဝိဟာ အတပ္ပါ သုဒဿာ သုဒဿီ အကနိဋ္ဌာတိ ဥပပတ္တိဘဝဝသေန ပဉ္စ အနာဂါမိနော၊ တေသု အဝိဟေသု ဥပပန္နာ အဝိဟာ နာမ။ တေ အန္တရာပရိနိဗ္ဗာယီ ဥပဟစ္စပရိနိဗ္ဗာယီ အသင်္ခါရပရိနိဗ္ဗာယီ သသင်္ခါရပရိနိဗ္ဗာယီ ဥဒ္ဓံသောတော အကနိဋ္ဌဂါမီတိ ပဉ္စဝိဓာ။ တထာ အတပ္ပါ သုဒဿာ သုဒဿိနော။ အကနိဋ္ဌေသု ပန ဥဒ္ဓံသောတော အကနိဋ္ဌဂါမီ ပရိဟာယတိ။ တတ္ထ ယော အဝိဟာဒီသု ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ အာယုဝေမဇ္ဈံ အနတိက္ကမိတွာ အရဟတ္တပ္ပတ္တိယာ ကိလေသပရိနိဗ္ဗာနေန ပရိနိဗ္ဗာယတိ၊ အယံ **အန္တရာပရိနိဗ္ဗာယီ** နာမ။ ယော ပန အဝိဟာဒီသု အာဒိတော ပဉ္စကပ္ပသတာဒိဘေဒံ အာယုဝေမဇ္ဈံ အတိက္ကမိတွာ ပရိနိဗ္ဗာယတိ၊ အယံ **ဥပဟစ္စပရိနိဗ္ဗာယီ** နာမ။ ယော အသင်္ခါရေန အဓိမတ္တပ္ပယောဂံ အကတွာ အပ္ပဒုက္ခေန အကသိရေန ပရိနိဗ္ဗာယတိ၊ အယံ **အသင်္ခါရပရိနိဗ္ဗာယီ** နာမ။ ယော ပန သသင်္ခါရေန အဓိမတ္တပ္ပယောဂံ ကတွာ ဒုက္ခေန ကိစ္ဆေန ကသိရေန ပရိနိဗ္ဗာယတိ၊ အယံ **သသင်္ခါရပရိနိဗ္ဗာယီ** နာမ။ ဣတရော ပန အဝိဟာဒီသု ဥဒ္ဓံဝါဟိတဘာဝေန ဥဒ္ဓမဿ တဏှာသောတံ ဝဋ္ဋသောတံ မဂ္ဂသောတမေဝ ဝါတိ ဥဒ္ဓံသောတော။ အဝိဟာဒီသု ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ အရဟတ္တံ ပတ္တုံ အသက္ကောန္တော တတ္ထ တတ္ထ ယာဝတာယုကံ ဌတွာ ပဋိသန္ဓိဂ္ဂဟဏဝသေန အကနိဋ္ဌံ ဂစ္ဆတီတိ အကနိဋ္ဌဂါမီ။

ဧတ္ထ စ ဥဒ္ဓံသောတော အကနိဋ္ဌဂါမီ, ဥဒ္ဓံသောတော န အကနိဋ္ဌဂါမီ, န ဥဒ္ဓံသောတော အကနိဋ္ဌဂါမီ, န ဥဒ္ဓံသောတော န အကနိဋ္ဌဂါမီတိ စတုက္ကံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ကထံ? ယော အဝိဟတော ပဋ္ဌာယ စတ္တာရော ဒေဝလောကေ သောဓေတွာ အကနိဋ္ဌံ ဂန္တွာ ပရိနိဗ္ဗာယတိ၊ အယံ ဥဒ္ဓံသောတော အကနိဋ္ဌဂါမီ နာမ။ ယော ပန ဟေဋ္ဌာ တယော ဒေဝလောကေ သောဓေတွာ သုဒဿီဒေဝလောကေ ဌတွာ ပရိနိဗ္ဗာယတိ၊ အယံ ဥဒ္ဓံသောတော န အကနိဋ္ဌဂါမီ နာမ။ ယော ဣတော အကနိဋ္ဌမေဝ ဂန္တွာ ပရိနိဗ္ဗာယတိ၊ အယံ န ဥဒ္ဓံသောတော အကနိဋ္ဌဂါမီ နာမ။ ယော ပန ဟေဋ္ဌာ စတူသု ဒေဝလောကေသု တတ္ထ တတ္ထေဝ ပရိနိဗ္ဗာယတိ၊ အယံ န ဥဒ္ဓံသောတော န အကနိဋ္ဌဂါမီ နာမာတိ။

၁-မဒန္တာ (သျာ)

Tattha Avihesu uppajjitvā kappasatato uddhaṁ[1] parinibbāyiko, dvinnaṁ kappasatānaṁ matthake parinibbāyiko, pañcakappasate asampatte[2] parinibbāyikoti tayo antarāparinibbāyino. Vuttaṁ hetaṁ "upapannaṁ vā samanantarā appattaṁ vā vemajjhan"ti[3]. Vāsaddena hi pattamattopi saṅgahitoti. Evaṁ tayo antarāparinibbāyino, eko upahaccaparinibbāyī eko uddhaṁsoto. Tesu asaṅkhāraparinibbāyino pañca, sasaṅkhāraparinibbāyino pañcāti dasa honti. Tathā Atappāsudassāsudassīsūti cattāro dasakā cattārīsaṁ. Akaniṭṭhe pana uddhaṁsotassa abhāvato tayo antarāparinibbāyino, eko upahaccaparinibbāyīti asaṅkhāraparinibbāyino cattāro, sasaṅkhāraparinibbāyino cattāroti aṭṭha, evamete aṭṭhacattārīsaṁ anāgāmino. Te sabbepi imesu suttesu avisesavacanena gahitāti daṭṭhabbaṁ.

Chaṭṭhasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

7. Sabbapariññāsuttavaṇṇanā

7. Sattame **sabban**ti anavasesaṁ. Anavasesavācako hi ayaṁ sabbasaddo, so yena yena sambandhaṁ gacchati, tassa tassa anavasesataṁ dīpeti yathā "sabbaṁ rūpaṁ, sabbā vedanā, sabbasakkāyapariyāpannesu dhammesū"ti. So panāyaṁ sabbasaddo sappadesanippadesavisayatāya duvidho. Tathā hesa sabbasabbaṁ padesasabbaṁ āyatanasabbaṁ sakkāyasabbanti catūsu visayesu diṭṭhappayogo. Tattha "sabbe dhammā sabbākārena Buddhassa Bhagavato ñāṇamukhe āpāthamāgacchantī"ti-ādīsu[4] sabbasabbasmiṁ āgato. "Sabbesaṁ vo Sāriputtā subhāsitaṁ pariyāyenā"ti-ādīsu[5] padesasabbasmiṁ. "Sabbaṁ vo bhikkhave desessāmi, cakkhuṁ ceva rūpañca -pa- manañceva dhamme cā"ti ettha[6] āyatanasabbasmiṁ. "Sabbadhammamūlapariyāyaṁ vo bhikkhave desessāmī"ti-ādīsu[7] sakkāyasabbasmiṁ. Tattha sabbasabbasmiṁ āgato nippadesavisayo, itaresu tīsupi āgato

---

1. Oraṁ (Syā, Ka)
2. Appattamatte (Sī), asampattamatte (Syā)
3. Abhi 3. 119 piṭṭhe.
4. Khu 7. 227; Khu 8. 175; Khu 9. 377 piṭṭhesu.
5. Ma 1. 281 piṭṭhe.
6. Saṁ 2. 248 piṭṭhe.
7. Ma 1. 1 piṭṭhe.

တတ္ထ အဝိဟေသု ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ ကပ္ပသတတော ဥဒ္ဓံ[1] ပရိနိဗ္ဗာယိကော, ဒွိန္နံ ကပ္ပသတာနံ မတ္ထကေ ပရိနိဗ္ဗာယိကော, ပဉ္စကပ္ပသတေ အသမ္ပတ္တေ[2] ပရိနိဗ္ဗာယိကောတိ တယော အန္တရာပရိနိဗ္ဗာယိနော။ ဝုတ္တံ ဟေတံ "ဥပပန္နံ ဝါ သမနန္တရာ အပ္ပတ္တံ ဝါ ဝေမဇ္ဈ"န္တိ[3]။ ဝါသဒ္ဒေန ဟိ ပတ္တမတ္တောပိ သင်္ဂဟိတောတိ။ ဧဝံ တယော အန္တရာပရိနိဗ္ဗာယိနော, ဧကော ဥပဟစ္စပရိနိဗ္ဗာယီ ဧကော ဥဒ္ဓံသောတော။ တေသု အသင်္ခါရပရိနိဗ္ဗာယိနော ပဉ္စ, သသင်္ခါရပရိနိဗ္ဗာယိနော ပဉ္စာတိ ဒသ ဟောန္တိ။ တထာ အတပ္ပါသုဒဿာသုဒဿီသူတိ စတ္တာရော ဒသကာ စတ္တာရီသံ။ အကနိဋ္ဌေ ပန ဥဒ္ဓံသောတဿ အဘာဝတော တယော အန္တရာပရိနိဗ္ဗာယိနော, ဧကော ဥပဟစ္စပရိနိဗ္ဗာယီတိ အသင်္ခါရပရိနိဗ္ဗာယိနော စတ္တာရော, သသင်္ခါရပရိနိဗ္ဗာယိနော စတ္တာရောတိ အဋ္ဌ၊ ဧဝမေတေ အဋ္ဌစတ္တာရီသံ အနာဂါမိနော။ တေ သဗ္ဗေပိ ဣမေသု သုတ္တေသု အဝိသေသဝစနေန ဂဟိတာတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။

ဆဋ္ဌသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၇-သဗ္ဗပရိညာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇။ သတ္တမေ **သဗ္ဗန္တိ** အနဝသေသံ။ အနဝသေသဝါစကော ဟိ အယံ သဗ္ဗသဒ္ဒေါ၊ သော ယေန ယေန သမ္ဗန္ဓံ ဂစ္ဆတိ၊ တဿ တဿ အနဝသေသတံ ဒီပေတိ ယထာ "သဗ္ဗံ ရူပံ, သဗ္ဗာ ဝေဒနာ, သဗ္ဗသက္ကာယပရိယာပန္နေသု ဓမ္မေသူ"တိ။ သော ပနာယံ သဗ္ဗသဒ္ဒေါ သပ္ပဒေသနိပ္ပဒေသဝိသယတာယ ဒုဝိဓော။ တထာ ဟေသ သဗ္ဗသဗ္ဗံ ပဒေသသဗ္ဗံ အာယတနသဗ္ဗံ သက္ကာယသဗ္ဗန္တိ စတူသု ဝိသယေသု ဒိဋ္ဌပ္ပယောဂေါ။ တတ္ထ "သဗ္ဗေ ဓမ္မာ သဗ္ဗာကာရေန ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော ဉာဏမုခေ အာပါထမာဂစ္ဆန္တီ"တိအာဒီသု[4] သဗ္ဗသဗ္ဗသ္မိံ အာဂတော။ "သဗ္ဗေသံ ဝေါ သာရိပုတ္တာ သုဘာသိတံ ပရိယာယေနာ"တိအာဒီသု[5] ပဒေသသဗ္ဗသ္မိံ။ "သဗ္ဗံ ဝေါ ဘိက္ခဝေ ဒေသေဿာမိ၊ စက္ခုံ စေဝ ရူပဉ္စ။ပ။ မနဉ္စေဝ ဓမ္မေ စာ"တိ ဧတ္ထ[6] အာယတနသဗ္ဗသ္မိံ။ "သဗ္ဗဓမ္မမူလပရိယာယံ ဝေါ ဘိက္ခဝေ ဒေသေဿာမီ"တိအာဒီသု[7] သက္ကာယသဗ္ဗသ္မိံ။ တတ္ထ သဗ္ဗသဗ္ဗသ္မိံ အာဂတော နိပ္ပဒေသဝိသယော၊ ဣတရေသု တီသုပိ အာဂတော

၁-ဩရံ (သျာ၊ က)
၂-အပ္ပတ္တမတ္တေ (သီ)၊ အသမ္ပတ္တမတ္တေ (သျာ)
၃-အဘိ ၃-၁၁၉-ပိဋ္ဌေ။
၄-ခု ၇-၂၂၇၊ ခု ၈-၁၇၅၊ ခု ၉-၃၇၇-ပိဋ္ဌေသု။
၅-မ ၁-၂၈၁-ပိဋ္ဌေ။
၆-သံ ၂-၂၄၈-ပိဋ္ဌေ။
၇-မ ၁-၁-ပိဋ္ဌေ။

sappadesavisayo. Idha pana sakkāyasabbasmiṁ veditabbo. Vipassanāya ārammaṇabhūtā tebhūmakadhammā hi idha “sabban”ti anavasesato gahitā.

Anabhijānanti “ime dhammā kusalā, ime akusalā. Ime sāvajjā, ime anavajjā”ti-ādinā “ime pañcakkhandhā, imāni dvādasāyatanāni, imā aṭṭhārasa dhātuyo, idaṁ dukkhaṁ ariyasaccaṁ, ayaṁ dukkhasamudayo ariyasaccan”ti ca ādinā sabbe abhiññeyye dhamme aviparītasabhāvato anabhijānanto abhivisiṭṭhena ñāṇena na jānanto. **Aparijānan**ti na parijānanto. Yo hi sabbaṁ tebhūmakadhammajātaṁ parijānāti, so tīhi pariññāhi parijānāti ñātapariññāya tīraṇapariññāya pahānapariññāya. Tattha katamā ñātapariññā? Sabbaṁ tebhūmakaṁ[1] nāmarūpaṁ “idaṁ rūpaṁ, ettakaṁ rūpaṁ, na ito bhiyyo. Idaṁ nāmaṁ, ettakaṁ nāmaṁ, na ito bhiyyo”ti bhūtappasādādippabhedaṁ rūpaṁ phassādippabhedaṁ nāmañca lakkhaṇarasapaccupaṭṭhānapadaṭṭhānato vavatthapeti, tassa avijjādikañca paccayaṁ parigganhāti, ayaṁ ñātapariññā. Katamā tīraṇapariññā? Evaṁ ñātaṁ katvā taṁ sabbaṁ tīreti aniccato dukkhato rogatoti dvācattālīsāya ākārehi, ayaṁ tīraṇapariññā. Katamā pahānapariññā? Evaṁ tīrayitvā aggamaggena sabbasmiṁ chandarāgaṁ pajahati, ayaṁ pahānapariññā.

Diṭṭhivisuddhikaṅkhāvitaraṇavisuddhiyopi ñātapariññā. Maggāmaggapaṭipadāñāṇadassanavisuddhiyo kalāpasammasanādi-anulomapariyosānā vā paññā tīraṇapariññā. Ariyamaggena pajahanaṁ pahānapariññā. Yo sabbaṁ parijānāti, so imāhi tīhi pariññāhi parijānāti. Idha pana virāgappahānānaṁ paṭikkhepavasena visuṁ gahitattā ñātapariññāya tīraṇapariññāya ca vasena parijānanā veditabbā. Yo panevaṁ na parijānāti, taṁ sandhāya vuttaṁ “aparijānan”ti.

Tattha cittaṁ avirājayanti tasmiṁ abhiññeyyavisese pariññeyye attano cittasantānaṁ na virājayaṁ na virajjanto, yathā tattha rāgo na hoti, evaṁ virāgānupassanaṁ na uppādentoti attho. **Appajahan**ti vipassanāpaññāsahitāya maggapaññāya tattha pahātabbayuttakaṁ kilesavaṭṭaṁ

---

1. Tebhūmikaṁ (Syā, Ka) evamuparipi.

သပ္ပဒေသဝိသယော။ ဣဓ ပန သက္ကာယသဗ္ဗသ္မိံ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဝိပဿနာယ အာရမ္မဏဘူတာ တေဘူမကဓမ္မာ ဟိ ဣဓ “သဗ္ဗ”န္တိ အနဝသေသတော ဂဟိတာ။

အနဘိဇာနန္တိ “ဣမေ ဓမ္မာ ကုသလာ၊ ဣမေ အကုသလာ။ ဣမေ သာဝဇ္ဇာ၊ ဣမေ အနဝဇ္ဇာ”တိအာဒိနာ “ဣမေ ပဉ္စက္ခန္ဓာ၊ ဣမာနိ ဒွါဒသာယတနာနိ၊ ဣမာ အဋ္ဌာရသ ဓာတုယော၊ ဣဒံ ဒုက္ခံ အရိယသစ္စံ၊ အယံ ဒုက္ခသမုဒယော အရိယသစ္စ”န္တိ စ အာဒိနာ သဗ္ဗေ အဘိညေယျေ ဓမ္မေ အဝိပရီတသဘာဝတော အနဘိဇာနန္တော အဘိဝိသိဋ္ဌေန ဉာဏေန န ဇာနန္တော။ **အပရိဇာန**န္တိ န ပရိဇာနန္တော။ ယော ဟိ သဗ္ဗံ တေဘူမကဓမ္မဇာတံ ပရိဇာနာတိ၊ သော တီဟိ ပရိညာဟိ ပရိဇာနာတိ ဉာတပရိညာယ တီရဏပရိညာယ ပဟာနပရိညာယ။ တတ္ထ ကတမာ ဉာတပရိညာ? သဗ္ဗံ တေဘူမကံ[၁] နာမရူပံ “ဣဒံ ရူပံ, ဧတ္တကံ ရူပံ၊ န ဣတော ဘိယျော။ ဣဒံ နာမံ, ဧတ္တကံ နာမံ၊ န ဣတော ဘိယျော”တိ ဘူတပ္ပသာဒါဒိပ္ပဘေဒံ ရူပံ ဖဿာဒိပ္ပဘေဒံ နာမဉ္စ လက္ခဏရသပစ္စုပဋ္ဌာနပဒဋ္ဌာနတော ဝဝတ္ထပေတိ၊ တဿ အဝိဇ္ဇာဒိကဉ္စ ပစ္စယံ ပရိဂ္ဂဏှာတိ၊ အယံ ဉာတပရိညာ။ ကတမာ တီရဏပရိညာ? ဧဝံ ဉာတံ ကတွာ တံ သဗ္ဗံ တီရေတိ အနိစ္စတော ဒုက္ခတော ရောဂတောတိ ဒွါစတ္တာလီသာယ အာကာရေဟိ၊ အယံ တီရဏပရိညာ။ ကတမာ ပဟာနပရိညာ? ဧဝံ တီရယိတွာ အဂ္ဂမဂ္ဂေန သဗ္ဗသ္မိံ ဆန္ဒရာဂံ ပဇဟတိ၊ အယံ ပဟာနပရိညာ။

ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိကင်္ခါဝိတရဏဝိသုဒ္ဓိယောပိ ဉာတပရိညာ။ မဂ္ဂါမဂ္ဂပဋိပဒါဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိယော ကလာပသမ္မသနာဒိအနုလောမပရိယောသာနာ ဝါ ပညာ တီရဏပရိညာ။ အရိယမဂ္ဂေန ပဇဟနံ ပဟာနပရိညာ။ ယော သဗ္ဗံ ပရိဇာနာတိ၊ သော ဣမာဟိ တီဟိ ပရိညာဟိ ပရိဇာနာတိ။ ဣဓ ပန ဝိရာဂပ္ပဟာနာနံ ပဋိက္ခေပဝသေန ဝိသုံ ဂဟိတတ္တာ ဉာတပရိညာယ တီရဏပရိညာယ စ ဝသေန ပရိဇာနနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ယော ပနေဝံ န ပရိဇာနာတိ၊ တံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ “အပရိဇာန”န္တိ။

တတ္ထ စိတ္တံ အဝိရာဇယန္တိ တသ္မိံ အဘိညေယျဝိသေသေ ပရိညေယျေ အတ္တနော စိတ္တသန္တာနံ န ဝိရာဇယံ န ဝိရဇ္ဇန္တော၊ ယထာ တတ္ထ ရာဂေါ န ဟောတိ၊ ဧဝံ ဝိရာဂါနုပဿနံ န ဥပ္ပါဒေန္တောတိ အတ္ထော။ **အပ္ပဇဟ**န္တိ ဝိပဿနာပညာသဟိတာယ မဂ္ဂပညာယ တတ္ထ ပဟာတဗ္ဗယုတ္တကံ ကိလေသဝဋ္ဋံ

၁-တေဘူမိကံ (သျာ၊ က) ဧဝမုပရိပိ။

anavasesato na pajahanto. Yathā cetaṁ, evaṁ abhijānanādayopi missakamaggavasena veditabbā. Pubbabhāge hi nānācittavasena ñātatīraṇapahānapariññāhi kamena abhijānanādīni sampādetvā maggakāle ekakkhaṇeneva kiccavasena taṁ sabbaṁ nipphādentaṁ ekameva ñāṇaṁ pavattatīti. **Abhabbo dukkhakkhayāyā**ti nibbānāya sakalassa vaṭṭadukkhassa khepanāya na bhabbo, nālaṁ na samatthoti attho.

Sabbañca khoti ettha **ca**-saddo byātireke, **kho**-saddo avadhāraṇe. Tadubhayena abhijānanādito laddhabbaṁ visesaṁ dukkhakkhayassa ca[1] ekantakāraṇaṁ dīpeti. Abhijānanādīsu yaṁ vattabbaṁ, taṁ vuttameva. Tattha pana paṭikkhepavasena vuttaṁ, idha vidhānavasena veditabbaṁ. Ayameva viseso. Apica **abhijānan**ti upādānakkhandhapañcakasaṅkhātaṁ sakkāyasabbaṁ sarūpato paccayato ca ñāṇassa abhimukhīkaraṇavasena abhijānanto hutvā abhāvākārādipariggahena taṁ aniccādilakkhaṇehi paricchijjamānavasena parijānanto. **Virājayan**ti sammadevassa aniccatādi-avabodhena uppannabhayādīnavanibbidādiñāṇānubhāvena attano cittaṁ virattaṁ karonto tattha aṇumattampi rāgaṁ anuppādento. **Pajahan**ti vuṭṭhānagāminivipassanāsahitāya maggapaññāya samudayapakkhiyaṁ kilesavaṭṭaṁ pajahanto samucchindanto. **Bhabbo dukkhakkhayāyā**ti evaṁ kilesamalappahāneneva sabbassa kammavaṭṭassa parikkhīṇattā anavasesavipākavaṭṭakhepanāya sakalasaṁsāravaṭṭadukkhaparikkhayabhūtāya vā anupādisesāya nibbānadhātuyā bhabbo ekantenetaṁ pāpuṇituntі evamettha attho daṭṭhabbo.

Yo sabbaṁ sabbato ñatvāti yo yuttayogo āraddhavipassako sabbaṁ tebhūmakadhammajātaṁ sabbato sabbabhāgena kusalādikkhandhādivibhāgato dukkhādipīḷanādivibhāgato ca. Atha vā **sabbato**ti sabbasmā kakkhaḷaphusanādilakkhaṇādito aniccādito cāti sabbākārato jānitvā vipassanāpubbaṅgamena maggañāṇena paṭivijjhitvā, vipassanāñāṇeneva vā jānanahetu. **Sabbatthesu na rajjatī**ti sabbesu atītādivasena anekabhedabhinnesu sakkāyadhammesu na rajjati, ariyamaggādhigamena rāgaṁ na janeti. Iminâssa taṇhāgāhassa abhāvaṁ dassento taṁnimittattā diṭṭhimānaggāhānaṁ "etaṁ mama, esohamasmi, eso me attā"ti imassa

1. Dukkhakkhayāya cassa (Sī), dukkhakkhayassa cassa (Ka)

အနဝသေသတော န ပဇဟန္တော။ ယထာ စေတံ၊ ဧဝံ အဘိဇာနနာဒယောပိ မိဿကမဂ္ဂဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ပုဗ္ဗဘာဂေ ဟိ နာနာစိတ္တဝသေန ဉာတတီရဏပဟာနပရိညာဟိ ကမေန အဘိဇာနနာဒီနိ သမ္ပာဒေတွာ မဂ္ဂကာလေ ဧကက္ခဏေနေဝ ကိစ္စဝသေန တံ သဗ္ဗံ နိပ္ဖာဒေန္တံ ဧကမေဝ ဉာဏံ ပဝတ္တတီတိ။ **အဘဗ္ဗော ဒုက္ခက္ခယာယာ**တိ နိဗ္ဗာနာယ သကလဿ ဝဋ္ဋဒုက္ခဿ ခေပနာယ န ဘဗ္ဗော၊ နာလံ န သမတ္ထောတိ အတ္ထော။

သဗ္ဗဉ္စ ခေါတိ ဧတ္ထ **စ**-သဒ္ဒေါ ဗျတိရေကေ၊ **ခေါ**-သဒ္ဒေါ အဝဓာရဏေ။ တဒုဘယေန အဘိဇာနနာဒိတော လဒ္ဓဗ္ဗံ ဝိသေသံ ဒုက္ခက္ခယဿ စ[၁] ဧကန္တကာရဏံ ဒီပေတိ။ အဘိဇာနနာဒီသု ယံ ဝတ္တဗ္ဗံ၊ တံ ဝုတ္တမေဝ။ တတ္ထ ပန ပဋိက္ခေပဝသေန ဝုတ္တံ၊ ဣဓ ဝိဓာနဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အယမေဝ ဝိသေသော။ အပိစ **အဘိဇာန**န္တိ ဥပါဒါနက္ခန္ဓပဉ္စကသင်္ခါတံ သက္ကာယသဗ္ဗံ သရူပတော ပစ္စယတော စ ဉာဏဿ အဘိမုခီကရဏဝသေန အဘိဇာနန္တော ဟုတွာ အဘာဝါကာရာဒိပရိဂ္ဂဟေန တံ အနိစ္စာဒိလက္ခဏေဟိ ပရိစ္ဆိဇ္ဇမာနဝသေန ပရိဇာနန္တော။ **ဝိရာဇယ**န္တိ သမ္မဒေဝဿ အနိစ္စတာဒိအဝဗောဓေန ဥပ္ပန္နဘယာဒီနဝနိဗ္ဗိဒါဒိဉာဏာနုဘာဝေန အတ္တနော စိတ္တံ ဝိရတ္တံ ကရောန္တော တတ္ထ အဏုမတ္တမ္ပိ ရာဂံ အနုပ္ပါဒေန္တော။ **ပဇဟ**န္တိ ဝုဋ္ဌာနဂါမိနိဝိပဿနာသဟိတာယ မဂ္ဂပညာယ သမုဒယပက္ခိယံ ကိလေသဝဋ္ဋံ ပဇဟန္တော သမုစ္ဆိန္ဒန္တော။ **ဘဗ္ဗော ဒုက္ခက္ခယာယာ**တိ ဧဝံ ကိလေသမလပ္ပဟာနေနေဝ သဗ္ဗဿ ကမ္မဝဋ္ဋဿ ပရိက္ခီဏတ္တာ အနဝသေသဝိပါကဝဋ္ဋခေပနာယ သကလသံသာရဝဋ္ဋဒုက္ခပရိက္ခယဘူတာယ ဝါ အနုပါဒိသေသာယ နိဗ္ဗာနဓာတုယာ ဘဗ္ဗော ဧကန္တေနေတံ ပါပုဏိတုန္တိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

ယော သဗ္ဗံ သဗ္ဗတော ဉတွာတိ ယော ယုတ္တယောဂေါ အာရဒ္ဓဝိပဿကော သဗ္ဗံ တေဘူမကဓမ္မဇာတံ သဗ္ဗတော သဗ္ဗဘာဂေန ကုသလာဒိက္ခန္ဓာဒိဝိဘာဂတော ဒုက္ခာဒိပီဠနာဒိဝိဘာဂတော စ။ အထ ဝါ **သဗ္ဗတော**တိ သဗ္ဗသ္မာ ကက္ခဠဖုသနာဒိလက္ခဏာဒိတော အနိစ္စာဒိတော စာတိ သဗ္ဗာကာရတော ဇာနိတွာ ဝိပဿနာပုဗ္ဗင်္ဂမေန မဂ္ဂဉာဏေန ပဋိဝိဇ္ဈိတွာ, ဝိပဿနာဉာဏေနေဝ ဝါ ဇာနနဟေတု။ **သဗ္ဗတ္ထေသု န ရဇ္ဇတီ**တိ သဗ္ဗေသု အတီတာဒိဝသေန အနေကဘေဒဘိန္နေသု သက္ကာယဓမ္မေသု န ရဇ္ဇတိ၊ အရိယမဂ္ဂါဓိဂမေန ရာဂံ န ဇနေတိ။ ဣမိနာဿ တဏှာဂါဟဿ အဘာဝံ ဒဿေန္တော တံနိမိတ္တတ္တာ ဒိဋ္ဌိမာနဂ္ဂါဟာနံ "ဧတံ မမ, ဧသောဟမသ္မိ, ဧသော မေ အတ္တာ"တိ ဣမဿ

၁-ဒုက္ခက္ခယာယ စဿ (သီ)၊ ဒုက္ခက္ခယဿ စဿ (က)

micchāgāhattayassapi abhāvaṁ dasseti. **Sa veti** ettha **sa**-iti nipātamattaṁ, **ve**-ti byattaṁ, ekaṁsenāti vā etasmiṁ atthe nipāto. **Sabbapariññā**ti sabbaparijānanato, yathāvuttassa sabbassa abhisamayavasena parijānanato. **So**ti yathāvutto yogāvacaro, ariyo eva vā. **Sabbadukkhamupaccagā**ti sabbaṁ vaṭṭadukkhaṁ accagā atikkami, samatikkamīti attho.

Sattamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

8. Mānapariññāsuttavaṇṇanā

8. Aṭṭhame apubbaṁ natthi, kevalaṁ mānavasena desanā pavattā. Gāthāsu pana **mānupetā ayaṁ pajā**ti kammakilesehi pajāyatīti **pajā**ti laddhanāmā ime sattā maññanalakkhaṇena mānena upetā upagatā. **Mānaganthā bhave ratā**ti kimikīṭapataṅgādi-attabhāvepi mānena ganthitā mānasaṁyojanena saṁyuttā, tato eva dīgharattaṁ paribhāvitāhaṁkāravasena “etaṁ mamā”ti saṅkhāresu ajjhosānabahulattā tattha niccasukha-attādivipallāsavasena ca kāmādibhave ratā. **Mānaṁ aparijānantā**ti mānaṁ tīhi pariññāhi na parijānantā, arahattamaggañāṇena vā anatikkamantā, “mānaṁ apariññāyā”ti keci paṭhanti. **Āgantāro punabbhavan**ti puna āyatiṁ upapattibhavaṁ, punappunaṁ bhavanato vā punabbhavasaṅkhātaṁ saṁsāraṁ aparāparaṁ parivattanavasena gantāro upagantāro honti, bhavato na parimuccantīti attho. **Ye ca mānaṁ pahantvāna, vimuttā mānasaṅkhaye**ti ye pana arahattamaggena sabbaso mānaṁ pajahitvā mānassa accantasaṅkhayabhūte arahattaphale nibbāne vā tadekaṭṭhasabbakilesavimuttiyā vimuttā suṭṭhu muttā. **Te mānaganthābhibhuno**, **sabbadukkhamupaccagun**ti teparikkhīṇabhavasaṁyojanā arahanto sabbaso mānaganthaṁ mānasaṁyojanaṁ samucchedappahānena abhibhavitvā ṭhitā, anavasesaṁ vaṭṭadukkhaṁ atikkamiṁsūti attho. Evametasmiṁ sattamasutte ca arahattaṁ kathitanti.

Aṭṭhamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

မိစ္ဆာဂါဟတ္တယဿပိ အဘာဝံ ဒဿေတိ။ **သ ဝေ**တိ ဧတ္ထ **သ**-ဣတိ နိပါတမတ္တံ၊ **ဝေ**-တိ ဗျတ္တံ၊ ဧကံသေနာတိ ဝါ ဧတသ္မိံ အတ္ထေ နိပါတော။ **သဗ္ဗပရိညာ**တိ သဗ္ဗပရိဇာနနတော, ယထာဝုတ္တဿ သဗ္ဗဿ အဘိသမယဝသေန ပရိဇာနနတော။ **သော**တိ ယထာဝုတ္တော ယောဂါဝစရော, အရိယော ဧဝ ဝါ။ **သဗ္ဗဒုက္ခမုပစ္စဂါ**တိ သဗ္ဗံ ဝဋ္ဋဒုက္ခံ အစ္စဂါ အတိက္ကမိ၊ သမတိက္ကမီတိ အတ္ထော။

သတ္တမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၈-မာနပရိညာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈။ အဋ္ဌမေ အပုဗ္ဗံ နတ္ထိ၊ ကေဝလံ မာနဝသေန ဒေသနာ ပဝတ္တာ။ ဂါထာသု ပန **မာနုပေတာ အယံ ပဇာ**တိ ကမ္မကိလေသေဟိ ပဇာယတီတိ **ပဇာ**တိ လဒ္ဓနာမာ ဣမေ သတ္တာ မညနလက္ခဏေန မာနေန ဥပေတာ ဥပဂတာ။ **မာနဂန္ထာ ဘဝေ ရတာ**တိ ကိမိကီဋပတင်္ဂါဒိအတ္တဘာဝေပိ မာနေန ဂန္ထိတာ မာနသံယောဇနေန သံယုတ္တာ, တတော ဧဝ ဒီဃရတ္တံ ပရိဘာဝိတာဟံကာရဝသေန “ဧတံ မမာ”တိ သင်္ခါရေသု အဇ္ဈောသာနဗဟုလတ္တာ တတ္ထ နိစ္စသုခအတ္တာဒိဝိပလ္လာသဝသေန စ ကာမာဒိဘဝေ ရတာ။ **မာနံ အပရိဇာနန္တာ**တိ မာနံ တီဟိ ပရိညာဟိ န ပရိဇာနန္တာ၊ အရဟတ္တမဂ္ဂညာဏေန ဝါ အနတိက္ကမန္တာ၊ “မာနံ အပရိညာယာ”တိ ကေစိ ပဌန္တိ။ **အာဂန္တာရော ပုနဗ္ဘဝ**န္တိ ပုန အာယတိံ ဥပပတ္တိဘဝံ, ပုနပ္ပုနံ ဘဝနတော ဝါ ပုနဗ္ဘဝသင်္ခါတံ သံသာရံ အပရာပရံ ပရိဝတ္တနဝသေန ဂန္တာရော ဥပဂန္တာရော ဟောန္တိ၊ ဘဝတော န ပရိမုစ္စန္တီတိ အတ္ထော။ **ယေ စ မာနံ ပဟတွာန၊ ဝိမုတ္တာ မာနသင်္ခယေ**တိ ယေ ပန အရဟတ္တမဂ္ဂေန သဗ္ဗသော မာနံ ပဇဟိတွာ မာနဿ အစ္စန္တသင်္ခယဘူတေ အရဟတ္တဖလေ နိဗ္ဗာနေ ဝါ တဒေကဋ္ဌသဗ္ဗကိလေသဝိမုတ္တိယာ ဝိမုတ္တာ သုဋ္ဌု မုတ္တာ။ **တေ မာနဂန္ထာဘိဘုနော၊ သဗ္ဗဒုက္ခမုပစ္စဂု**န္တိ တေ ပရိက္ခီဏဘဝသံယောဇနာ အရဟန္တော သဗ္ဗသော မာနဂန္ထံ မာနသံယောဇနံ သမုစ္ဆေဒပ္ပဟာနေန အဘိဘဝိတွာ ဌိတာ၊ အနဝသေသံ ဝဋ္ဋဒုက္ခံ အတိက္ကမိံသူတိ အတ္ထော။ ဧဝမေတသ္မိံ သတ္တမသုတ္တေ စ အရဟတ္တံ ကထိတန္တိ။

အဋ္ဌမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

9-10. Lobhadosapariññāsuttadvayavaṇṇanā

9-10. Navamadasamesu apubbaṁ natthi, desanāvilāsavasena[1] tathā bujjhanakānaṁ veneyyānaṁ ajjhāsayavasena vā tathā desitānīti daṭṭhabbaṁ.

Navamadasamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

Paṭhamavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

2. Dutiyavagga

1-2-3. Mohapariññādisuttavaṇṇanā

11-13. Dutiyavaggepi paṭhamādīni tīṇi suttāni vuttanayāneva, tathā desanākāraṇampi vuttameva.

---

4. Avijjānīvaraṇasuttavaṇṇanā

14. Catutthe "**nāhaṁ bhikkhave**"ti-ādīsu **na**-kāro paṭisedhattho. **Ahan**ti Bhagavā attānaṁ niddisati. **Aññan**ti idāni vattabba-avijjānīvaraṇato aññaṁ. **Ekanīvaraṇampī**ti ekanīvaraṇadhammampi. **Samanupassāmī**ti dve samanupassanā diṭṭhisamanupassanā ca ñāṇasamanupassanā ca. Tattha "rūpaṁ attato samanupassatī"ti-ādinā[2] āgatā ayaṁ diṭṭhisamanupassanā nāma "aniccato samanupassati, no niccato"ti-ādinā[3] pana āgatā ayaṁ ñāṇasamanupassanā nāma. Idhāpi ñāṇasamanupassanāva adhippetā. "Samanupassāmī"ti ca padassa nakārena sambandho. Idaṁ vuttaṁ hoti— ahaṁ bhikkhave sabbaññutaññāṇasaṅkhātena samantacakkhunā sabbadhamme hatthāmalakaṁ viya olokentopi aññaṁ ekanīvaraṇampi na samanupassāmīti.

Yena nīvaraṇena nivutā pajā dīgharattaṁ sandhāvanti saṁsarantīti yena nīvaraṇakasabhāvattā[4] nīvaraṇena dhammasabhāvaṁ jānituṁ passituṁ paṭivijjhituṁ

1. Desanāvilāsena (Sī, Syā, Ka)
2. Aṁ 1. 535; Khu 9. 137 piṭṭhesu.
3. Khu 9. 406 piṭṭhe.
4. Nivārakasabhāvattā (Syā)

၉-၁၀-လောဘဒေါသပရိညာသုတ္တဒွယဝဏ္ဏနာ

၉-၁၀။ နဝမဒသမေသု အပုဗ္ဗံ နတ္ထိ၊ ဒေသနာဝိလာသဝသေန[၁] တထာ ဗုဇ္ဈနကာနံ ဝေနေယျာနံ အဇ္ဈာသယဝသေန ဝါ တထာ ဒေသိတာနီတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။

နဝမဒသမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

ပဌမဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၂-ဒုတိယဝဂ္ဂ

၁-၂-၃-မောဟပရိညာဒိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁-၁၃။ ဒုတိယဝဂ္ဂေပိ ပဌမာဒီနိ တီဏိ သုတ္တာနိ ဝုတ္တနယာနေဝ၊ တထာ ဒေသနာကာရဏမ္ပိ ဝုတ္တမေဝ။

၄-အဝိဇ္ဇာနီဝရဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၄။ စတုတ္ထေ "**နာဟံ ဘိက္ခဝေ**"တိအာဒီသု **န**-ကာရော ပဋိသေဓတ္ထော။ **အဟန္တိ** ဘဂဝါ အတ္တာနံ နိဒ္ဒိသတိ။ **အညန္တိ** ဣဒါနိ ဝတ္တဗ္ဗအဝိဇ္ဇာနီဝရဏတော အညံ။ **ဧကနီဝရဏမ္ပီ**တိ ဧကနီဝရဏဓမ္မမ္ပိ။ **သမနုပဿာမီ**တိ ဒွေ သမနုပဿနာ ဒိဋ္ဌိသမနုပဿနာ စ ဉာဏသမနုပဿနာ စ။ တတ္ထ "ရူပံ အတ္တတော သမနုပဿတီ"တိအာဒိနာ[၂] အာဂတာ အယံ ဒိဋ္ဌိသမနုပဿနာ နာမ။ "အနိစ္စတော သမနုပဿတိ၊ နော နိစ္စတော"တိအာဒိနာ[၃] ပန အာဂတာ အယံ ဉာဏသမနုပဿနာ နာမ။ ဣဓာပိ ဉာဏသမနုပဿနာဝ အဓိပ္ပေတာ။ "သမနုပဿာမီ"တိ စ ပဒဿ နကာရေန သမ္ဗန္ဓော။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ— အဟံ ဘိက္ခဝေ သဗ္ဗညုတညာဏသင်္ခါတေန သမန္တစက္ခုနာ သဗ္ဗဓမ္မေ ဟတ္ထာမလကံ ဝိယ ဩလောကေန္တောပိ အညံ ဧကနီဝရဏမ္ပိ န သမနုပဿာမီတိ။

ယေန နီဝရဏေန နိဝုတာ ပဇာ ဒီဃရတ္တံ သန္ဓာဝန္တိ သံသရန္တီတိ ယေန နီဝရဏကသဘာဝတ္တာ[၄] နီဝရဏေန ဓမ္မသဘာဝံ ဇာနိတုံ ပဿိတုံ ပဋိဝိဇ္ဈိတုံ

၁-ဒေသနာဝိလာသေန (သီ၊ သျာ၊ က)
၂-အံ ၁-၅၃၅၊ ခု ၉-၁၃၇-ပိဋ္ဌေသု။
၃-ခု ၉-၄၀၆-ပိဋ္ဌေ။
၄-နိဝါရကသဘာဝတ္တာ (သျာ)

adatvā chādetvā pariyonandhitvā ṭhānena andhakārena nivutā[1] sattā anādimatasaṁsāre[2] aparimāṇe kappe mahantesu ceva khuddakesu ca bhavādīsu aparāparuppattivasena sabbato dhāvanti ceva saṁsaranti ca. Ārammaṇantarasaṅkamanavasena vā sandhāvanaṁ, bhavantarasaṅkamanavasena saṁsaraṇaṁ. Kilesānaṁ balavabhāvena vā sandhāvanaṁ, dubbalabhāvena saṁsaraṇaṁ. Khaṇikamaraṇavasena vā ekajātiyaṁ sandhāvanaṁ, vohāramaraṇavasena anekāsu jātīsu saṁsaraṇaṁ. Cittavasena vā sandhāvanaṁ, "cittamassa vidhāvatī"ti hi vuttaṁ, kammavasena saṁsaraṇaṁ. Evaṁ sandhāvanasaṁsaraṇānaṁ viseso veditabbo.

Yathayidanti yathā idaṁ. Yakāro padasandhikaro, sandhivasena rassattaṁ. **Avijjānīvaraṇan**ti ettha pūretuṁ ayuttaṭṭhena kāyaduccaritādi avindiyaṁ nāma, aladdhabbanti attho. Taṁ avindiyaṁ vindatīti avijjā. Viparītato kāyasucaritādi vindiyaṁ nāma, taṁ vindiyaṁ na vindatīti avijjā. Khandhānaṁ rāsaṭṭhaṁ, āyatanānaṁ āyatanaṭṭhaṁ, dhātūnaṁ suññaṭṭhaṁ, indriyānaṁ ādhipateyyaṭṭhaṁ, saccānaṁ tathaṭṭhaṁ, dukkhādīnaṁ pīḷanādivasena vuttaṁ catubbidhaṁ atthaṁ aviditaṁ karotītipi avijjā. Antavirahite saṁsāre satte javāpetīti vā avijjā, paramatthato vā avijjamānesu itthipurisādīsu javati pavattati, vijjamānesu khandhādīsu na javati na pavattatīti avijjā. Apica cakkhuviññāṇādīnaṁ vatthārammaṇānaṁ paṭiccasamuppādapaṭiccasamuppannā- nañca dhammānaṁ chādanatopi avijjā. Avijjāva nīvaraṇanti avijjānīvaraṇaṁ.

Avijjānīvaraṇena hi bhikkhave nivutā pajā dīgharattaṁ sandhāvanti saṁsarantīti idaṁ purimasseva daḷhīkaraṇatthaṁ vuttaṁ. Purimaṁ vā "yathayidaṁ bhikkhave avijjānīvaraṇan"ti evaṁ opammadassanavasena vuttaṁ, idaṁ nīvaraṇānubhāvadassanavasena. Kasmā panettha avijjāva evaṁ vuttā, na aññe dhammāti? Ādīnavapaṭicchādanena kāmacchandādīnaṁ visesappaccayabhāvato. Tathā hi tāya paṭicchāditādīnave visaye kāmacchandādayo pavattanti.

Natthaññoti-ādikā gāthā vuttassa avuttassa ca atthassa saṅgaṇhanavasena bhāsitā. Tattha **nivutā**ti nivāritā paliguṇṭhitā, paṭicchāditāti attho. **Ahorattan**ti divā ceva rattiṁ ca, sabbakālanti vuttaṁ hoti.

1. Ṭhānena nivutā (Syā) 2. Anādimatisaṁsāre (Sī, Ka), anādisaṁsāre (Syā)

အဒတွာ ဆာဒေတွာ ပရိယောနန္ဓိတွာ ဌာနေန အန္ဓကာရေန နိဝုတာ[၁] သတ္တာ အနာဒိမတသံသာရေ[၂] အပရိမာဏေ ကပ္ပေ မဟန္တေသု စေဝ ခုဒ္ဒကေသု စ ဘဝါဒီသု အပရာပရုပ္ပတ္တိဝသေန သဗ္ဗတော ဓာဝန္တိ စေဝ သံသရန္တိ စ။ အာရမ္မဏန္တရသင်္ကမနဝသေန ဝါ သန္ဓာဝနံ၊ ဘဝန္တရသင်္ကမနဝသေန သံသရဏံ။ ကိလေသာနံ ဗလဝဘာဝေန ဝါ သန္ဓာဝနံ၊ ဒုဗ္ဗလဘာဝေန သံသရဏံ။ ခဏိကမရဏဝသေန ဝါ ဧကဇာတိယံ သန္ဓာဝနံ၊ ဝေါဟာရမရဏဝသေန အနေကာသု ဇာတီသု သံသရဏံ။ စိတ္တဝသေန ဝါ သန္ဓာဝနံ၊ "စိတ္တမဿ ဝိဓာဝတီ"တိ ဟိ ဝုတ္တံ၊ ကမ္မဝသေန သံသရဏံ။ ဧဝံ သန္ဓာဝနသံသရဏာနံ ဝိသေသော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ယထယိဒန္တိ ယထာ ဣဒံ။ ယကာရော ပဒသန္ဓိကရော၊ သန္ဓိဝသေန ရဿတ္တံ။ **အဝိဇ္ဇာနီဝရဏ**န္တိ ဧတ္ထ ပူရေတုံ အယုတ္တဋ္ဌေန ကာယဒုစ္စရိတာဒိ အဝိန္ဒိယံ နာမ၊ အလဒ္ဓဗ္ဗန္တိ အတ္ထော။ တံ အဝိန္ဒိယံ ဝိန္ဒတီတိ အဝိဇ္ဇာ။ ဝိပရီတတော ကာယသုစရိတာဒိ ဝိန္ဒိယံ နာမ၊ တံ ဝိန္ဒိယံ န ဝိန္ဒတီတိ အဝိဇ္ဇာ။ ခန္ဓာနံ ရာသဋ္ဌံ, အာယတနာနံ အာယတနဋ္ဌံ, ဓာတူနံ သုညဋ္ဌံ, ဣန္ဒြိယာနံ အာဓိပတေယျဋ္ဌံ, သစ္စာနံ တထဋ္ဌံ, ဒုက္ခာဒီနံ ပီဠနာဒိဝသေန ဝုတ္တံ စတုဗ္ဗိဓံ အတ္ထံ အဝိဒိတံ ကရောတီတိပိ အဝိဇ္ဇာ။ အန္တဝိရဟိတေ သံသာရေ သတ္တေ ဇဝါပေတီတိ ဝါ အဝိဇ္ဇာ၊ ပရမတ္ထတော ဝါ အဝိဇ္ဇမာနေသု ဣတ္ထိပုရိသာဒီသု ဇဝတိ ပဝတ္တတိ, ဝိဇ္ဇမာနေသု ခန္ဓာဒီသု န ဇဝတိ န ပဝတ္တတီတိ အဝိဇ္ဇာ။ အပိစ စက္ခုဝိညာဏာဒီနံ ဝတ္ထာရမ္မဏာနံ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒပဋိစ္စသမုပ္ပန္နာနဉ္စ ဓမ္မာနံ ဆာဒနတောပိ အဝိဇ္ဇာ။ အဝိဇ္ဇာဝ နီဝရဏန္တိ အဝိဇ္ဇာနီဝရဏံ။

အဝိဇ္ဇာနီဝရဏေန ဟိ ဘိက္ခဝေ နိဝုတာ ပဇာ ဒီဃရတ္တံ သန္ဓာဝန္တိ သံသရန္တီတိ ဣဒံ ပုရိမဿေဝ ဒဠှီကရဏတ္ထံ ဝုတ္တံ။ ပုရိမံ ဝါ "ယထယိဒံ ဘိက္ခဝေ အဝိဇ္ဇာနီဝရဏ"န္တိ ဧဝံ ဩပမ္မဒဿနဝသေန ဝုတ္တံ၊ ဣဒံ နီဝရဏာနုဘာဝဒဿနဝသေန။ ကသ္မာ ပနေတ္ထ အဝိဇ္ဇာဝ ဧဝံ ဝုတ္တာ၊ န အညေ ဓမ္မာတိ? အာဒီနဝပဋိစ္ဆာဒနေန ကာမစ္ဆန္ဒာဒီနံ ဝိသေသပ္ပစ္စယဘာဝတော။ တထာ ဟိ တာယ ပဋိစ္ဆာဒိတာဒီနဝေ ဝိသယေ ကာမစ္ဆန္ဒာဒယော ပဝတ္တန္တိ။

နတ္ထညောတိ အာဒိကာ ဂါထာ ဝုတ္တဿ အဝုတ္တဿ စ အတ္ထဿ သင်္ဂဏှနဝသေန ဘာသိတာ။ တတ္ထ **နိဝုတာ**တိ နိဝါရိတာ ပလိဂုဏ္ဌိတာ၊ ပဋိစ္ဆာဒိတာတိ အတ္ထော။ **အဟောရတ္တ**န္တိ ဒိဝါ စေဝ ရတ္တိံ စ၊ သဗ္ဗကာလန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

၁- ဌာနေန နိဝုတာ (သျာ) ၂- အနာဒိမတိသံသာရေ (သီ၊ က)၊ အနာဒိသံသာရေ (သျာ)

yathā mohena āvutāti yena pakārena avijjānīvaraṇasaṅkhātena mohena āvutā paṭicchāditā suviññeyyampi ajānantiyo pajāsaṁsāre saṁsaranti, tathārūpo añño ekadhammopi ekanīvaraṇampi natthīti yojetabbaṁ. Ye **ca mohaṁ pahantvāna, tamokhandhaṁ padālayun**ti ye pana ariyasāvakā pubbabhāge tadaṅgādippahānavasena, heṭṭhimamaggehi vā[1] taṁtaṁmaggavajjhaṁ mohaṁ pajahitvā aggamaggena vajirūpamañāṇena mohasaṅkhātameva[2] tamorāsiṁ padālayiṁsu, anavasesato samucchindiṁsu. **Na te puna saṁsarantī**ti te arahanto—

> "Khandhānañca paṭipāṭi, dhātu-āyatanāna ca.
> Abbocchinnaṁ vattamānā, saṁsāroti pavuccatī"ti—

evaṁ vutte imasmiṁ saṁsāre na saṁsaranti na paribbhamanti. Kiṁ kāraṇā? **Hetu tesaṁ na vijjati,** yasmā saṁsārassa hetu mūlakāraṇaṁ avijjā, sā tesaṁ na vijjati, sabbaso natthi samucchinnattāti.

Catutthasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

5. Taṇhāsaṁyojanasuttavaṇṇanā

15. Pañcame yassa vijjati, taṁ puggalaṁ dukkhehi, kammaṁ vā vipākehi, bhavayonigativiññāṇaṭṭhitisattāvāse vā bhavantarādīhi saṁyojetīti **saṁyojanaṁ.** Taṇhāyanaṭṭhena **taṇhā,** tasati sayaṁ paritasati, tasanti vā etāyāti taṇhā. **Saññuttā**ti cakkhādīsu abhinivesavatthūsu baddhā. Sesaṁ vuttanayameva. Kāmañcettha avijjāyapi saṁyojanabhāvo taṇhāya ca nīvaraṇabhāvo atthiyeva, tathāpi avijjāya paṭicchāditādīnavehi bhavehi taṇhā satte saṁyojetīti imassa visesassa dassanatthaṁ purimasutte avijjā nīvaraṇabhāvena, idha ca taṇhā saṁyojanabhāveneva vuttā. Kiñca nīvaraṇasaṁyojanappadhānassa dassanatthaṁ. Yathā hi nīvaraṇabhāvena avijjā saṁkilesadhammānaṁ padhānabhūtā pubbaṅgamā ca, evaṁ saṁyojanabhāvena nesaṁ taṇhāti tadadhīnappadhānabhāvaṁ dassetuṁ suttadvaye evamete dhammā vuttā. Apica visesena avijjā nibbānasukhaṁ[3]

1. Heṭṭhimamaggehi (Syā) 2. Tamokhandhasaṅkhātameva (Sī) 3. Nibbānamukhaṁ (Sī)

ယထာ မောဟေန အာဝုတာတိ ယေန ပကာရေန အဝိဇ္ဇာနီဝရဏသင်္ခါတေန မောဟေန အာဝုတာ ပဋိစ္ဆာဒိတာ သုဝိညေယျမ္ပိ အဇာနန္တိယော ပဇာ သံသာရေ သံသရန္တိ၊ တထာရူပေါ အညော ဧကဓမ္မောပိ ဧကနီဝရဏမ္ပိ နတ္ထီတိ ယောဇေတဗ္ဗံ။ **ယေ စ မောဟံ ပဟန္တွာန၊ တမောခန္ဓံ ပဒါလယုန္တိ** ယေ ပန အရိယသာဝကာ ပုဗ္ဗဘာဂေ တဒင်္ဂါဒိပ္ပဟာနဝသေန, ဟေဋ္ဌိမမဂ္ဂေဟိ ဝါ[၁] တံတံမဂ္ဂဝဇ္ဈံ မောဟံ ပဇဟိတွာ အဂ္ဂမဂ္ဂေန ဝဇိရူပမဉာဏေန မောဟသင်္ခါတမေဝ[၂] တမောရာသိံ ပဒါလယိံသု၊ အနဝသေသတော သမုစ္ဆိန္ဒိံသု။ **န တေ ပုန သံသရန္တီ**တိ တေ အရဟန္တော—

> “ခန္ဓာနဉ္စ ပဋိပါဋိ၊ ဓာတုအာယတနာန စ။
> အဗ္ဗောစ္ဆိန္နံ ဝတ္တမာနာ၊ သံသာရောတိ ပဝုစ္စတီ”တိ—

ဧဝံ ဝုတ္တေ ဣမသ္မိံ သံသာရေ န သံသရန္တိ န ပရိဗ္ဘမန္တိ။ ကိံ ကာရဏာ? **ဟေတု တေသံ န ဝိဇ္ဇတိ၊** ယသ္မာ သံသာရဿ ဟေတု မူလကာရဏံ အဝိဇ္ဇာ၊ သာ တေသံ န ဝိဇ္ဇတိ၊ သဗ္ဗသော နတ္ထိ သမုစ္ဆိန္နတ္တာတိ။

စတုတ္ထသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၅-တဏှာသံယောဇနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၅။ ပဉ္စမေ ယဿ ဝိဇ္ဇတိ၊ တံ ပုဂ္ဂလံ ဒုက္ခေဟိ, ကမ္မံ ဝါ ဝိပါကေဟိ, ဘဝယောနိဂတိဝိညာဏဋ္ဌိတိသတ္တာဝါသေ ဝါ ဘဝန္တရာဒီဟိ သံယောဇေတီတိ **သံယောဇနံ။** တဏှာယနဋ္ဌေန **တဏှာ၊** တသတိ သယံ ပရိတသတိ, တသန္တိ ဝါ ဧတာယာတိ တဏှာ။ **သညုတ္တာ**တိ စက္ခာဒီသု အဘိနိဝေသဝတ္ထူသု ဗဒ္ဓါ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။ ကာမဉ္စေတ္ထ အဝိဇ္ဇာယပိ သံယောဇနဘာဝေါ တဏှာယ စ နီဝရဏဘာဝေါ အတ္ထိယေဝ၊ တထာပိ အဝိဇ္ဇာယ ပဋိစ္ဆာဒိတာဒီနဝေဟိ ဘဝေဟိ တဏှာ သတ္တေ သံယောဇေတီတိ ဣမဿ ဝိသေသဿ ဒဿနတ္ထံ ပုရိမသုတ္တေ အဝိဇ္ဇာ နီဝရဏဘာဝေန, ဣဓ စ တဏှာ သံယောဇနဘာဝေနေဝ ဝုတ္တာ။ ကိဉ္စ နီဝရဏသံယောဇနပ္ပဓာနဿ ဒဿနတ္ထံ။ ယထာ ဟိ နီဝရဏဘာဝေန အဝိဇ္ဇာ သံကိလေသဓမ္မာနံ ပဓာနဘူတာ ပုဗ္ဗင်္ဂမာ စ၊ ဧဝံ သံယောဇနဘာဝေန နေသံ တဏှာတိ တဒဓီနပ္ပဓာနဘာဝံ ဒဿေတုံ သုတ္တဒွယေ ဧဝမေတေ ဓမ္မာ ဝုတ္တာ။ အပိစ ဝိသေသေန အဝိဇ္ဇာ နိဗ္ဗာနသုခံ[၃]

၁-ဟေဋ္ဌိမမဂ္ဂေဟိ (သျာ) ၂-တမောခန္ဓသင်္ခါတမေဝ (သီ) ၃-နိဗ္ဗာနမုခံ (သီ)

nivāretīti “nīvaraṇan”ti vuttā, taṇhā saṁsāradukkhena satte saṁyojetīti “saṁyojanan”ti.

Dassanagamanantarāyakaraṇato vā vijjācaraṇavipakkhato dvayaṁ dvidhā vuttaṁ. Vijjāya hi ujuvipaccanīkabhūtā avijjā nibbānadassanassa aviparītadassanassa ca visesato antarāyakarā, caraṇadhammānaṁ ujuvipaccanīkabhūtā taṇhā gamanassa sammāpaṭipattiyā antarāyakarāti evamayaṁ avijjāya nivuto andhīkato taṇhāya saṁvuto baddho assutavā puthujjano andho viya baddho mahākantāraṁ, saṁsārakantāraṁ nātivattati. Anatthuppatti[1] hetudvayadassanatthampi dvayaṁ dvidhā vuttaṁ. Avijjāgato hi puggalo bālabhāvena atthaṁ parihāpeti, anatthañca attano karoti akusalo viya āturo asappāyakiriyāya. Jānantopi bālo bālabhāvena atthaṁ parihāpeti, anatthañca karoti jānanto viya rogī asappāyasevī. Makkaṭālepopamasuttaṁ cetassa atthassa sādhakaṁ.

Paṭiccasamuppādassa mūlakāraṇadassanatthampettha dvayaṁ dvidhā vuttaṁ. Visesena hi sammohassa balavabhāvato avijjākhettaṁ atīto addhā, patthanāya balavabhāvato taṇhākhettaṁ anāgato addhā. Tathā hi bālajano sammohabahulo atītamanusocati, tassa avijjāpaccayā saṅkhārāti sabbaṁ netabbaṁ. Patthanābahulo anāgataṁ pajappati, tassa taṇhāpaccayā upādānanti-ādi sabbaṁ netabbaṁ. Teneva[2] tāsaṁ pubbantāharaṇena aparantapaṭisandhānena cassa yathākkamaṁ mūlakāraṇatā dassitāti veditabbanti.

Gāthāsu **taṇhādutiyo**ti taṇhāsahāyo. Taṇhā hi nirudakakantāre marīcikāya udakasaññā viya pipāsābhibhūtaṁ appaṭikāradukkhābhibhūtampi sattaṁ assādasandassanavasena sahāyakiccaṁ karontī bhavādīsu anibbindaṁ katvā paribbhamāpeti, tasmā taṇhā purisassa “dutiyā”ti vuttā. Nanu ca aññepi kilesādayo bhavābhinibbattiyā paccayāva? Saccametaṁ, na pana tathā visesappaccayo yathā taṇhā. Tathā hi sā kusalehi

1. Anatthajanana (Syā)

2. Eteneva vā (Sī, Syā)

နိဝါရေတီတိ “နီဝရဏ”န္တိ ဝုတ္တာ၊ တဏှာ သံသာရဒုက္ခေန သတ္တေ သံယောဇေတီတိ “သံယောဇန”န္တိ။

ဒဿနဂမနန္တရာယကရဏတော ဝါ ဝိဇ္ဇာစရဏဝိပက္ခတော ဒွယံ ဒွိဓာ ဝုတ္တံ။ ဝိဇ္ဇာယ ဟိ ဥဇုဝိပစ္စနီကဘူတာ အဝိဇ္ဇာ နိဗ္ဗာနဒဿနဿ အဝိပရီတဒဿနဿ စ ဝိသေသတော အန္တရာယကရာ၊ စရဏဓမ္မာနံ ဥဇုဝိပစ္စနီကဘူတာ တဏှာ ဂမနဿ သမ္မာပဋိပတ္တိယာ အန္တရာယကရာတိ ဧဝမယံ အဝိဇ္ဇာယ နိဝုတော အန္ဓီကတော တဏှာယ သံဝုတော ဗဒ္ဓေါ အဿုတဝါ ပုထုဇ္ဇနော အန္ဓော ဝိယ ဗဒ္ဓေါ မဟာကန္တာရံ, သံသာရကန္တာရံ နာတိဝတ္တတိ။ အနတ္ထုပ္ပတ္တိ[၁] ဟေတုဒွယဒဿနတ္ထမ္ပိ ဒွယံ ဒွိဓာ ဝုတ္တံ။ အဝိဇ္ဇာဂတော ဟိ ပုဂ္ဂလော ဗာလဘာဝေန အတ္ထံ ပရိဟာပေတိ၊ အနတ္ထဉ္စ အတ္တနော ကရောတိ အကုသလော ဝိယ အာတုရော အသပ္ပါယကိရိယာယ။ ဇာနန္တောပိ ဗာလော ဗာလဘာဝေန အတ္ထံ ပရိဟာပေတိ၊ အနတ္ထဉ္စ ကရောတိ ဇာနန္တော ဝိယ ရောဂီ အသပ္ပါယသေဝီ။ မက္ကဋာလေပေါပမသုတ္တံ စေတဿ အတ္ထဿ သာဓကံ။

ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒဿ မူလကာရဏဒဿနတ္ထမ္ပေတ္ထ ဒွယံ ဒွိဓာ ဝုတ္တံ။ ဝိသေသေန ဟိ သမ္မောဟဿ ဗလဝဘာဝတော အဝိဇ္ဇာခေတ္တံ အတီတော အဒ္ဓါ၊ ပတ္ထနာယ ဗလဝဘာဝတော တဏှာခေတ္တံ အနာဂတော အဒ္ဓါ။ တထာ ဟိ ဗာလဇနော သမ္မောဟဗဟုလော အတီတမနုသောစတိ၊ တဿ အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာတိ သဗ္ဗံ နေတဗ္ဗံ။ ပတ္ထနာဗဟုလော အနာဂတံ ပဇပ္ပတိ၊ တဿ တဏှာပစ္စယာ ဥပါဒါနန္တိအာဒိ သဗ္ဗံ နေတဗ္ဗံ။ တေနေဝ[၂] တာသံ ပုဗ္ဗန္တာဟရဏေန အပရန္တပဋိသန္ဓာနေန စဿ ယထာက္ကမံ မူလကာရဏတာ ဒဿိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗန္တိ။

ဂါထာသု **တဏှာဒုတိယော**တိ တဏှာသဟာယော။ တဏှာ ဟိ နိရုဒကကန္တာရေ မရီစိကာယ ဥဒကသညာ ဝိယ ပိပါသာဘိဘူတံ အပ္ပဋိကာရဒုက္ခာဘိဘူတမ္ပိ သတ္တံ အဿာဒသန္ဒဿနဝသေန သဟာယကိစ္စံ ကရောန္တီ ဘဝါဒီသု အနိဗ္ဗိန္ဒံ ကတွာ ပရိဗ္ဘမာပေတိ၊ တသ္မာ တဏှာ ပုရိသဿ “ဒုတိယာ”တိ ဝုတ္တာ။ နနု စ အညေပိ ကိလေသာဒယော ဘဝါဘိနိဗ္ဗတ္တိယာ ပစ္စယာဝ? သစ္စမေတံ၊ န ပန တထာ ဝိသေသပ္ပစ္စယော ယထာ တဏှာ။ တထာ ဟိ သာ ကုသလေဟိ

၁-အနတ္ထဇနန (သျာ)

၂-ဧတေနေဝ ဝါ (သီ၊ သျာ)

vinā akusalehi, kāmāvacarādikusalehi ca vinā rūpāvacarādikusalehi bhavanibbattiyā visesappaccayo, yato samudayasaccanti vuccatīti. **Itthabhāvaññathābhāvan**ti itthabhāvo ca aññathābhāvo ca itthabhāvaññathābhāvo, so etassa atthīti itthabhāvaññathābhāvo, saṁsāro, taṁ. Tattha itthabhāvo manussattaṁ, aññathābhāvo tato avasiṭṭhasattāvāsā. Itthabhāvo vā tesaṁ tesaṁ sattānaṁ paccuppanno attabhāvo, aññathābhāvo anāgatattabhāvo. Evarūpo vā aññopi attabhāvo itthabhāvo, na evarūpo aññathābhāvo. Taṁ itthabhāvaññathābhāvaṁ saṁsāraṁ khandhadhātu-āyatanapaṭipāṭiṁ nātivattati na atikkamati.

Etamādīnavaṁ ñatvā, taṇhā dukkhassa sambhavanti etaṁ sakalavaṭṭadukkhassa sambhavaṁ samudayaṁ taṇhaṁ ādīnavaṁ ādīnavato ñatvāti attho. Atha vā **etamādīnavaṁ ñatvā**ti etaṁ yathāvuttaṁ saṁsāranātivattanaṁ ādīnavaṁ dosaṁ ñatvā. **Taṇhaṁ dukkhassa sambhavan**ti taṇhañca vuttanayena vaṭṭadukkhassa padhānakāraṇanti ñatvā. **Vītataṇho anādāno, sato bhikkhu paribbaje**ti evaṁ tīhi pariññāhi parijānanto vipassanaṁ vaḍḍhetvā maggapaṭipāṭiyā taṇhaṁ vigamento aggamaggena sabbaso vītataṇho vigatataṇho, tato eva catūsu upādānesu kassacipi abhāvena āyatiṁ paṭisandhisaṅkhātassa vā ādānassa abhāvena anādāno, sativepullappattiyā sabbattha satokāritāya sato bhinnakileso bhikkhu paribbaje careyya, khandhaparinibbānena vā saṅkhārappavattito apagaccheyyāti attho.

Pañcamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

6. Paṭhamasekhasuttavaṇṇanā

16. Chaṭṭhe **sekhassā**ti ettha kenaṭṭhena sekho? Sekkhadhammapaṭilābhato sekho. Vuttaṁ hetaṁ—

“Kittāvatā nu kho bhante sekho hotīti, idha bhikkhu sekhāya sammādiṭṭhiyā samannāgato hoti -pa- sekhena

ဝိနာ အကုသလေဟိ, ကာမာဝစရာဒိကုသလေဟိ စ ဝိနာ ရူပါဝစရာဒိကုသလေဟိ ဘဝနိဗ္ဗတ္တိယာ ဝိသေသပ္ပစ္စယော၊ ယတော သမုဒယသစ္စန္တိ ဝုစ္စတီတိ။ **ဣတ္ထဘာဝညထာဘာဝ**န္တိ ဣတ္ထဘာဝေါ စ အညထာဘာဝေါ စ ဣတ္ထဘာဝညထာဘာဝေါ၊ သော ဧတဿ အတ္ထီတိ ဣတ္ထဘာဝညထာဘာဝေါ၊ သံသာရော၊ တံ။ တတ္ထ ဣတ္ထဘာဝေါ မနုဿတ္တံ၊ အညထာဘာဝေါ တတော အဝသိဋ္ဌသတ္တာဝါသာ။ ဣတ္ထဘာဝေါ ဝါ တေသံ တေသံ သတ္တာနံ ပစ္စုပ္ပန္နော အတ္တဘာဝေါ၊ အညထာဘာဝေါ အနာဂတတ္တဘာဝေါ။ ဧဝရူပေါ ဝါ အညောပိ အတ္တဘာဝေါ ဣတ္ထဘာဝေါ၊ န ဧဝရူပေါ အညထာဘာဝေါ။ တံ ဣတ္ထဘာဝညထာဘာဝံ သံသာရံ ခန္ဓဓာတုအာယတနပဋိပါဋိံ နာတိဝတ္တတိ န အတိက္ကမတိ။

ဧတမာဒီနဝံ ဉတွာ၊ တဏှံ ဒုက္ခဿ သမ္ဘဝန္တိ ဧတံ သကလဝဋ္ဋဒုက္ခဿ သမ္ဘဝံ သမုဒယံ တဏှံ အာဒီနဝံ အာဒီနဝတော ဉတွာတိ အတ္ထော။ အထ ဝါ **ဧတမာဒီနဝံ ဉတွာ**တိ ဧတံ ယထာဝုတ္တံ သံသာရနာတိဝတ္တနံ အာဒီနဝံ ဒေါသံ ဉတွာ။ **တဏှံ ဒုက္ခဿ သမ္ဘဝ**န္တိ တဏှဉ္စ ဝုတ္တနယေန ဝဋ္ဋဒုက္ခဿ ပဓာနကာရဏန္တိ ဉတွာ။ **ဝီတတဏှော အနာဒါနော၊ သတော ဘိက္ခု ပရိဗ္ဗဇေ**တိ ဧဝံ တီဟိ ပရိညာဟိ ပရိဇာနန္တော ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ မဂ္ဂပဋိပါဋိယာ တဏှံ ဝိဂမေန္တော အဂ္ဂမဂ္ဂေန သဗ္ဗသော ဝီတတဏှော ဝိဂတတဏှော, တတော ဧဝ စတူသု ဥပါဒါနေသု ကဿစိပိ အဘာဝေန အာယတိံ ပဋိသန္ဓိသင်္ခါတဿ ဝါ အာဒါနဿ အဘာဝေန အနာဒါနော, သတိဝေပုလ္လပ္ပတ္တိယာ သဗ္ဗတ္ထ သတောကာရိတာယ သတော ဘိန္နကိလေသော ဘိက္ခု ပရိဗ္ဗဇေ စရေယျ၊ ခန္ဓပရိနိဗ္ဗာနေန ဝါ သင်္ခါရပ္ပဝတ္တိတော အပဂစ္ဆေယျာတိ အတ္ထော။

ပဉ္စမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၆-ပဌမသေခသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၆။ ဆဋ္ဌေ **သေခဿာ**တိ ဧတ္ထ ကေနဋ္ဌေန သေခေါ? သေက္ခဓမ္မပဋိလာဘတော သေခေါ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—

“ကိတ္တာဝတာ နု ခေါ ဘန္တေ သေခေါ ဟောတီတိ၊ ဣဓ ဘိက္ခု သေခါယ သမ္မာဒိဋ္ဌိယာ သမန္နာဂတော ဟောတိ။ပ။ သေခေန

sammāsamādhinā samannāgato hoti. Ettāvatā kho bhikkhu sekho hotī"ti[1].

Apica sikkhatīti sekho. Vuttampi cetaṁ—

"Sikkhatīti kho bhikkhu tasmā sekhoti vuccati. Kiñca sikkhati, adhisīlampi sikkhati, adhicittampi sikkhati, adhipaññampi sikkhati, sikkhatīti kho bhikkhu tasmā sekhoti vuccatī"ti[2].

Yopi kalyāṇaputhujjano anulomappaṭipadāya paripūrakārī sīlasampanno indriyesu guttadvāro bhojane mattaññū jāgariyānuyogamanuyutto pubbarattāpararattaṁ bodhipakkhiyānaṁ dhammānaṁ bhāvanānuyogamanuyutto viharati "ajja vā sve vā aññataraṁ sāmaññaphalaṁ adhigamissāmī"ti, sopi vuccati sikkhatīti sekhoti. Imasmiṁ atthe na paṭivijjhantova sekho adhippeto, atha kho kalyāṇaputhujjanopi. Appattaṁ mānasaṁ etenāti **appattamānaso. Mānasan**ti "antalikkhacaro pāso, yvāyaṁ carati mānaso"ti[3] ettha rāgo mānasanti vutto. "Cittaṁ mano mānasan"ti[4] ettha cittaṁ. "Appattamānaso sekho, kālaṁ kayirā jane sutā"ti[5] ettha arahattaṁ. Idhāpi arahattameva adhippetaṁ. Tena appatta-arahattassāti vuttaṁ hoti.

Anuttaranti seṭṭhaṁ, asadisanti attho. Catūhi yogehi khemaṁ anupaddutanti **yogakkhemaṁ,** arahattameva adhippetaṁ. **Patthayamānassā**ti dve patthanā taṇhāpatthanā kusalacchandapatthanā cā. "Patthayamānassa hi jappitāni, pavedhitaṁ vāpi pakappitesū"ti ettha[6] taṇhāpatthanā.

"Chinnaṁ pāpimato sotaṁ, viddhastaṁ vinaḷīkataṁ.
Pāmojjabahulā hotha, khemaṁ patthetha bhikkhavo"ti[7]—

ettha kattukamyatākusalacchandapatthanā, ayameva idhādhippetā. Tena patthayamānassāti taṁ yogakkhemaṁ gantukāmassa tanninnassa tappoṇassa tappabbhārassāti attho. **Viharato**ti ekaṁ iriyāpathadukkhaṁ aññena iriyāpathena vicchinditvā aparipatantaṁ attabhāvaṁ harato. Atha vā

---

1. Saṁ 3. 12 piṭṭhe. 2. Aṁ 1. 232 piṭṭhe. 3. Saṁ 1. 113; Vi 3. 28 piṭṭhesu.
4. Abhi 1. 27 piṭṭhe. 5. Saṁ 1. 122 piṭṭhe. 6. Khu 1. 419; Khu 7. 245 piṭṭhesu.
7. Ma 1. 289 piṭṭhe.

သမ္မာသမာဓိနာ သမန္နာဂတော ဟောတိ။ ဧတ္တာဝတာ ခေါ ဘိက္ခု သေခေါ ဟောတီ''တိ[၁]။

အပိစ သိက္ခတီတိ သေခေါ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ—

''သိက္ခတီတိ ခေါ ဘိက္ခု တသ္မာ သေခေါတိ ဝုစ္စတိ။ ကိဉ္စ သိက္ခတိ၊ အဓိသီလမ္ပိ သိက္ခတိ၊ အဓိစိတ္တမ္ပိ သိက္ခတိ၊ အဓိပညမ္ပိ သိက္ခတိ၊ သိက္ခတီတိ ခေါ ဘိက္ခု တသ္မာ သေခေါတိ ဝုစ္စတီ''တိ[၂]။

ယောပိ ကလျာဏပုထုဇ္ဇနော အနုလောမပ္ပဋိပဒါယ ပရိပူရကာရီ သီလသမ္ပန္နော ဣန္ဒြိယေသု ဂုတ္တဒွါရော ဘောဇနေ မတ္တညူ ဇာဂရိယာနုယောဂမနုယုတ္တော ပုဗ္ဗရတ္တာပရရတ္တံ ဗောဓိပက္ခိယာနံ ဓမ္မာနံ ဘာဝနာနုယောဂမနုယုတ္တော ဝိဟရတိ ''အဇ္ဇ ဝါ သွေ ဝါ အညတရံ သာမညဖလံ အဓိဂမိဿာမီ''တိ၊ သောပိ ဝုစ္စတိ သိက္ခတီတိ သေခေါတိ။ ဣမသ္မိံ အတ္ထေ န ပဋိဝိဇ္ဈန္တောဝ သေခေါ အဓိပ္ပေတော၊ အထ ခေါ ကလျာဏပုထုဇ္ဇနောပိ။ အပ္ပတ္တံ မာနသံ ဧတေနာတိ **အပ္ပတ္တမာနသော။ မာနသ**န္တိ ''အန္တလိက္ခစရော ပါသော၊ ယွာယံ စရတိ မာနသော''တိ[၃] ဧတ္ထ ရာဂေါ မာနသန္တိ ဝုတ္တော။ ''စိတ္တံ မနော မာနသ''န္တိ[၄] ဧတ္ထ စိတ္တံ။ ''အပ္ပတ္တမာနသော သေခေါ၊ ကာလံ ကယိရာ ဇနေ သုတာ''တိ[၅] ဧတ္ထ အရဟတ္တံ။ ဣဓာပိ အရဟတ္တမေဝ အဓိပ္ပေတံ။ တေန အပ္ပတ္တအရဟတ္တဿာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

အနုတ္တရန္တိ သေဋ္ဌံ၊ အသဒိသန္တိ အတ္ထော။ စတူဟိ ယောဂေဟိ ခေမံ အနုပဒ္ဒုတန္တိ **ယောဂက္ခေမံ၊** အရဟတ္တမေဝ အဓိပ္ပေတံ။ **ပတ္ထယမာနဿာ**တိ ဒွေ ပတ္ထနာ တဏှာပတ္ထနာ ကုသလစ္ဆန္ဒပတ္ထနာ စ။ ''ပတ္ထယမာနဿ ဟိ ဇပ္ပိတာနိ၊ ပဝေဓိတံ ဝါပိ ပကပ္ပိတေသူ''တိ ဧတ္ထ[၆] တဏှာပတ္ထနာ။

''ဆိန္နံ ပါပိမတော သောတံ၊ ဝိဒ္ဓတ္ထံ ဝိနဠီကတံ။
ပါမောဇ္ဇဗဟုလာ ဟောထ၊ ခေမံ ပတ္ထေထ ဘိက္ခဝေါ''တိ[၇]—

ဧတ္ထ ကတ္တုကမျတာကုသလစ္ဆန္ဒပတ္ထနာ၊ အယမေဝ ဣဓာဓိပ္ပေတာ။ တေန ပတ္ထယမာနဿာတိ တံ ယောဂက္ခေမံ ဂန္တုကာမဿ တန္နိန္နဿ တပ္ပောဏဿ တပ္ပဗ္ဘာရဿာတိ အတ္ထော။ **ဝိဟရတော**တိ ဧကံ ဣရိယာပထဒုက္ခံ အညေန ဣရိယာပထေန ဝိစ္ဆိန္ဒိတွာ အပရိပတန္တံ အတ္တဘာဝံ ဟရတော။ အထ ဝါ

၁-သံ ၃-၁၂-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အံ ၁-၂၃၂-ပိဋ္ဌေ။ ၃-သံ ၁-၁၁၃၊ ဝိ ၃-၂၈-ပိဋ္ဌေသု။
၄-အဘိ ၁-၂၇-ပိဋ္ဌေ။ ၅-သံ ၁-၁၂၂-ပိဋ္ဌေ။
၆-ခု ၁-၄၁၉၊ ခု ၇-၂၄၅-ပိဋ္ဌေသု။ ၇-မ ၁-၂၈၉-ပိဋ္ဌေ။

“sabbe saṅkhārā aniccāti adhimuccanto saddhāya viharatī”ti-ādinā niddesanayena cettha attho daṭṭhabbo. **Ajjhattikan**ti niyakajjhattasaṅkhāte ajjhatte bhavaṁ ajjhattikaṁ. **Aṅgan**ti kāraṇaṁ. **Iti karitvā**ti evaṁ katvā. **Na aññaṁ ekaṅgampi samanupassāmī**ti ettha ayaṁ saṅkhepattho—bhikkhave ajjhattaṁ attano santāne samuṭṭhitaṁ kāraṇanti katvā aññaṁ ekakāraṇampi na samanupassāmi yaṁ evaṁ bahūpakāraṁ, **yathayidaṁ yoniso manasikāro**ti upāyamanasikāro pathamanasikāro aniccādīsu aniccādinayeneva manasikāro, aniccānulomikena vā cittassa āvaṭṭanā anvāvaṭṭanā ābhogo samannāhāro manasikāro, ayaṁ yoniso manasikāro.

Idāni yoniso manasikārassa ānubhāvaṁ dassetuṁ **“yoniso bhikkhave bhikkhu manasi karonto akusalaṁ pajahati, kusalaṁ bhāvetī”**ti vuttaṁ. Tattha **yoniso manasi karonto**ti “idaṁ dukkhaṁ ariyasaccaṁ, ayaṁ dukkhasamudayo ariyasaccaṁ, ayaṁ dukkhanirodho ariyasaccaṁ, ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā ariyasaccan”ti catūsu ariyasaccesu yoniso manasikāraṁ pavattento.

Tatrāyaṁ atthavibhāvanā—yadipi idaṁ suttaṁ avisesena sekkhapuggalavasena āgataṁ, catumaggasādhāraṇavasena pana saṅkhepeneva kammaṭṭhānaṁ kathayissāma. Yo catusaccakammaṭṭhāniko yogāvacaro “taṇhāvajjā tebhūmakā khandhā dukkhaṁ, taṇhā samudayo, ubhinnaṁ appavatti nirodho, nirodhasampāpako maggo”ti evaṁ pubbe eva ācariyasantike uggahitacatusaccakammaṭṭhāno, so aparena samayena vipassanāmaggaṁ samāruḷho samāno tebhūmake khandhe “idaṁ dukkhan”ti yoniso manasi karoti, upāyena pathena samannāharati ceva vipassati ca. Vipassanā hi idha manasikārasīsena vuttā. Yā panāyaṁ tassa dukkhassa samuṭṭhāpikā purimabhavikā taṇhā, ayaṁ dukkhasamudayoti yoniso manasikaroti. Yasmā pana idaṁ dukkhaṁ ayañca samudayo idaṁ ṭhānaṁ patvā nirujjhanti na pavattanti, tasmā yadidaṁ nibbānaṁ nāma, ayaṁ dukkhanirodhoti yoniso manasi karoti. Nirodhasampāpakaṁ aṭṭhaṅgikaṁ maggaṁ “ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā”ti yoniso manasi karoti, upāyena pathena samannāharati ceva vipassati ca.

“သဗ္ဗေ သင်္ခါရာ အနိစ္စာတိ အဓိမုစ္စန္တော သဒ္ဓါယ ဝိဟရတီ”တိအာဒိနာ နိဒ္ဒေသနယေန စေတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ **အဇ္ဈတ္တိကန္တိ** နိယကဇ္ဈတ္တသင်္ခါတေ အဇ္ဈတ္တေ ဘဝံ အဇ္ဈတ္တိကံ။ **အင်္ဂန္တိ** ကာရဏံ။ **ဣတိ ကရိတွာ**တိ ဧဝံ ကတွာ။ **န အညံ ဧကင်္ဂမ္ပိ သမနုပဿာမီ**တိ ဧတ္ထ အယံ သင်္ခေပတ္ထော—ဘိက္ခဝေ အဇ္ဈတ္တံ အတ္တနော သန္တာနေ သမုဋ္ဌိတံ ကာရဏန္တိ ကတွာ အညံ ဧကကာရဏမ္ပိ န သမနုပဿာမိ ယံ ဧဝံ ဗဟူပကာရံ၊ **ယထယိဒံ ယောနိသော မနသိကာရော**တိ ဥပါယမနသိကာရော ပထမနသိကာရော အနိစ္စာဒီသု အနိစ္စာဒိနယေနေဝ မနသိကာရော၊ အနိစ္စာနုလောမိကေန ဝါ စိတ္တဿ အာဝဋ္ဋနာ အနွာဝဋ္ဋနာ အာဘောဂေါ သမန္နာဟာရော မနသိကာရော၊ အယံ ယောနိသော မနသိကာရော။

ဣဒါနိ ယောနိသော မနသိကာရဿ အာနုဘာဝံ ဒဿေတုံ “**ယောနိသော ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု မနသိ ကရောန္တော အကုသလံ ပဇဟတိ၊ ကုသလံ ဘာဝေတီ**”တိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **ယောနိသော မနသိ ကရောန္တော**တိ “ဣဒံ ဒုက္ခံ အရိယသစ္စံ၊ အယံ ဒုက္ခသမုဒယော အရိယသစ္စံ၊ အယံ ဒုက္ခနိရောဓော အရိယသစ္စံ၊ အယံ ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနီ ပဋိပဒါ အရိယသစ္စ”န္တိ စတူသု အရိယသစ္စေသု ယောနိသော မနသိကာရံ ပဝတ္တေန္တော။

တတြာယံ အတ္ထဝိဘာဝနာ—ယဒိပိ ဣဒံ သုတ္တံ အဝိသေသေန သေက္ခပုဂ္ဂလဝသေန အာဂတံ၊ စတုမဂ္ဂသာဓာရဏဝသေန ပန သင်္ခေပေနေဝ ကမ္မဋ္ဌာနံ ကထယိဿာမ။ ယော စတုသစ္စကမ္မဋ္ဌာနိကော ယောဂါဝစရော “တဏှာဝဇ္ဇာ တေဘူမကာ ခန္ဓာ ဒုက္ခံ၊ တဏှာ သမုဒယော၊ ဥဘိန္နံ အပ္ပဝတ္တိ နိရောဓော၊ နိရောဓသမ္ပာပကော မဂ္ဂေါ”တိ ဧဝံ ပုဗ္ဗေ ဧဝ အာစရိယသန္တိကေ ဥဂ္ဂဟိတစတုသစ္စကမ္မဋ္ဌာနော၊ သော အပရေန သမယေန ဝိပဿနာမဂ္ဂံ သမာရုဠှော သမာနော တေဘူမကေ ခန္ဓေ “ဣဒံ ဒုက္ခ”န္တိ ယောနိသော မနသိ ကရောတိ၊ ဥပါယေန ပထေန သမန္နာဟရတိ စေဝ ဝိပဿတိ စ။ ဝိပဿနာ ဟိ ဣဓ မနသိကာရသီသေန ဝုတ္တာ။ ယာ ပနာယံ တဿ ဒုက္ခဿ သမုဋ္ဌာပိကာ ပုရိမဘဝိကာ တဏှာ၊ အယံ ဒုက္ခသမုဒယောတိ ယောနိသော မနသိ ကရောတိ။ ယသ္မာ ပန ဣဒံ ဒုက္ခံ အယဉ္စ သမုဒယော ဣဒံ ဌာနံ ပတွာ နိရုဇ္ဈန္တိ န ပဝတ္တန္တိ၊ တသ္မာ ယဒိဒံ နိဗ္ဗာနံ နာမ၊ အယံ ဒုက္ခနိရောဓောတိ ယောနိသော မနသိ ကရောတိ။ နိရောဓသမ္ပာပကံ အဋ္ဌင်္ဂိကံ မဂ္ဂံ “အယံ ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနီ ပဋိပဒါ”တိ ယောနိသော မနသိ ကရောတိ၊ ဥပါယေန ပထေန သမန္နာဟရတိ စေဝ ဝိပဿတိ စ။

Tatrāyaṁ upāyo—abhiniveso nāma khandhe hoti, na vivaṭṭe, tasmā ayamattho—“imasmiṁ kāye pathavīdhātu āpodhātū”ti-ādinā[1] nayena cattāri mahābhūtāni tadanusārena upādārūpāni ca pariggahetvā “ayaṁ rūpakkhandho”ti vavatthapeti, taṁ vavatthāpayato uppanne tadārammaṇe cittacetasikadhamme “ime cattāro arūpakkhandhā”ti vavatthapeti, tato “ime pañcakkhandhā dukkhan”ti vavatthapeti. Te pana saṅkhepato nāmañca rūpañcāti dve bhāgā honti, idañca nāmarūpaṁ sahetu sappaccayaṁ uppajjati, tassa ayaṁ avijjābhavataṇhādiko hetu, ayaṁ āhārādiko paccayoti hetuppaccaye vavatthapeti. So tesaṁ paccayānañca paccayuppannānañca yāthāvasarasalakkhaṇaṁ vavatthapetvā “ime dhammā ahutvā bhavanti, hutvā nirujjhanti, tasmā aniccā”ti aniccalakkhaṇaṁ āropeti, “udayabbayapaṭipīḷitattā dukkhā”ti dukkhalakkhaṇaṁ āropeti, “avasavattanato anattā”ti anattalakkhaṇaṁ āropeti.

Evaṁ tilakkhaṇāni āropetvā vipassanto udayabbayañāṇuppattiyā uppanne obhāsādike vipassanupakkilese ‘amaggo’ti udayabbayañāṇameva “ariyamaggassa upāyabhūto pubbabhāgamaggo”ti maggāmaggaṁ vavatthapetvā puna udayabbayañāṇaṁ paṭipāṭiyā bhaṅgañāṇādīni ca uppādento sotāpattimaggādayo pāpuṇāti. Tasmiṁ khaṇe cattāri saccāni ekappaṭivedheneva paṭivijjhati, ekābhisamayena abhisameti. Tattha dukkhaṁ pariññāpaṭivedhena paṭivijjhanto, samudayaṁ pahānappaṭivedhena paṭivijjhanto sabbaṁ akusalaṁ pajahati, nirodhaṁ sacchikiriyāpaṭivedhena paṭivijjhanto, maggaṁ bhāvanāpaṭivedhena paṭivijjhanto, sabbaṁ kusalaṁ bhāveti. Ariyamaggo hi nippariyāyato kucchitasalanādi-atthena kusalo, tasmiñca bhāvite sabbepi kusalā anavajjabodhipakkhiyadhammā bhāvanāpāripūriṁ gacchantīti. Evaṁ yoniso manasikaronto akusalaṁ pajahati, kusalaṁ bhāveti. Tathā hi vuttaṁ “idaṁ dukkhanti yoniso manasi karoti, ayaṁ dukkhasamudayotiyoniso manasikarotī”ti-ādi[2]. Aparampi vuttaṁ “yoniso manasikārasampannassetaṁ bhikkhave bhikkhuno pāṭikaṅkhaṁ ariyaṁ aṭṭhaṅgikaṁ maggaṁ bhāvessati, ariyaṁ aṭṭhaṅgikaṁ maggaṁ bahulīkarissatī”ti[3].

1. Dī 2. 234 piṭṭhe. 2. Ma 1. 11 piṭṭhe. 3. Saṁ 3. 24 piṭṭhe.

တတြာယံ ဥပါယော—အဘိနိဝေသော နာမ ခန္ဓေ ဟောတိ၊ န ဝိဝဋ္ဋေ၊ တသ္မာ အယမတ္ထော—“ဣမသ္မိံ ကာယေ ပထဝီဓာတု အာပေါဓာတူ”တိ-အာဒိနာ[1] နယေန စတ္တာရိ မဟာဘူတာနိ တဒနုသာရေန ဥပါဒါရူပါနိ စ ပရိဂ္ဂဟေတွာ “အယံ ရူပက္ခန္ဓော”တိ ဝဝတ္ထပေတိ၊ တံ ဝဝတ္ထာပယတော ဥပ္ပန္နေ တဒါရမ္မဏေ စိတ္တစေတသိကဓမ္မေ “ဣမေ စတ္တာရော အရူပက္ခန္ဓာ”တိ ဝဝတ္ထပေတိ၊ တတော “ဣမေ ပဉ္စက္ခန္ဓာ ဒုက္ခ”န္တိ ဝဝတ္ထပေတိ။ တေ ပန သင်္ခေပတော နာမဉ္စ ရူပဉ္စာတိ ဒွေ ဘာဂါ ဟောန္တိ၊ ဣဒဉ္စ နာမရူပံ သဟေတု သပ္ပစ္စယံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တဿ အယံ အဝိဇ္ဇာဘဝတဏှာဒိကော ဟေတု၊ အယံ အာဟာရာဒိကော ပစ္စယောတိ ဟေတုပ္ပစ္စယေ ဝဝတ္ထပေတိ။ သော တေသံ ပစ္စယာနဉ္စ ပစ္စယုပ္ပန္နာနဉ္စ ယာထာဝသရသလက္ခဏံ ဝဝတ္ထပေတွာ “ဣမေ ဓမ္မာ အဟုတွာ ဘဝန္တိ၊ ဟုတွာ နိရုဇ္ဈန္တိ၊ တသ္မာ အနိစ္စာ”တိ အနိစ္စလက္ခဏံ အာရောပေတိ၊ “ဥဒယဗ္ဗယပဋိပီဠိတတ္တာ ဒုက္ခာ”တိ ဒုက္ခလက္ခဏံ အာရောပေတိ၊ “အဝသဝတ္တနတော အနတ္တာ”တိ အနတ္တလက္ခဏံ အာရောပေတိ။

ဧဝံ တိလက္ခဏာနိ အာရောပေတွာ ဝိပဿန္တော ဥဒယဗ္ဗယဉာဏုပ္ပတ္တိယာ ဥပ္ပန္နေ ဩဘာသာဒိကေ ဝိပဿနုပက္ကိလေသေ ‘အမဂ္ဂေါ’တိ ဥဒယဗ္ဗယဉာဏမေဝ “အရိယမဂ္ဂဿ ဥပါယဘူတော ပုဗ္ဗဘာဂမဂ္ဂေါ”တိ မဂ္ဂါမဂ္ဂံ ဝဝတ္ထပေတွာ ပုန ဥဒယဗ္ဗယဉာဏံ ပဋိပါဋိယာ ဘင်္ဂဉာဏာဒီနိ စ ဥပ္ပါဒေန္တော သောတာပတ္တိမဂ္ဂါဒယော ပါပုဏာတိ။ တသ္မိံ ခဏေ စတ္တာရိ သစ္စာနိ ဧကပ္ပဋိဝေဓေနေဝ ပဋိဝိဇ္ဈတိ၊ ဧကာဘိသမယေန အဘိသမေတိ။ တတ္ထ ဒုက္ခံ ပရိညာပဋိဝေဓေန ပဋိဝိဇ္ဈန္တော, သမုဒယံ ပဟာနပ္ပဋိဝေဓေန ပဋိဝိဇ္ဈန္တော သဗ္ဗံ အကုသလံ ပဇဟတိ၊ နိရောဓံ သစ္ဆိကိရိယာပဋိဝေဓေန ပဋိဝိဇ္ဈန္တော, မဂ္ဂံ ဘာဝနာပဋိဝေဓေန ပဋိဝိဇ္ဈန္တော, သဗ္ဗံ ကုသလံ ဘာဝေတိ။ အရိယမဂ္ဂေါ ဟိ နိပ္ပရိယာယတော ကုစ္ဆိတသလနာဒိအတ္ထေန ကုသလော၊ တသ္မိဉ္စ ဘာဝိတေ သဗ္ဗေပိ ကုသလာ အနဝဇ္ဇဗောဓိပက္ခိယဓမ္မာ ဘာဝနာပါရိပူရိံ ဂစ္ဆန္တီတိ။ ဧဝံ ယောနိသော မနသိ ကရောန္တော အကုသလံ ပဇဟတိ၊ ကုသလံ ဘာဝေတိ။ တထာ ဟိ ဝုတ္တံ “ဣဒံ ဒုက္ခန္တိ ယောနိသော မနသိ ကရောတိ၊ အယံ ဒုက္ခသမုဒယောတိ ယောနိသော မနသိ ကရောတီ”တိအာဒိ[2]။ အပရမ္ပိ ဝုတ္တံ “ယောနိသော မနသိကာရသမ္ပန္နဿေတံ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခုနော ပါဋိကင်္ခံ အရိယံ အဋ္ဌင်္ဂိကံ မဂ္ဂံ ဘာဝေဿတိ၊ အရိယံ အဋ္ဌင်္ဂိကံ မဂ္ဂံ ဗဟုလီကရိဿတီ”တိ[3]။

၁-ဒီ ၂-၂၃၄-ပိဋ္ဌေ။ ၂-မ ၁-၁၁-ပိဋ္ဌေ။ ၃-သံ ၃-၂၄-ပိဋ္ဌေ။

Yoniso manasikāroti gāthāya ayaṁ saṅkhepattho—sikkhati, sikkhāpadāni tassa atthi, sikkhanasīloti vā **sekho.** Saṁsāre bhayaṁ ikkhatīti **bhikkhu.** Tassa sekhassa bhikkhuno **uttamatthassa** arahattassa **pattiyā** adhigamāya yathā yoniso manasikāro, evaṁ **bahukāro** bahūpakāro añño koci dhammo natthi. Kasmā? Yasmā yoniso upāyena manasikāraṁ purakkhatvā **padahaṁ** catubbidhasammappadhānavasena padahanto **khayaṁ dukkhassa pāpuṇe** saṁkilesavaṭṭadukkhassa parikkhayaṁ pariyosānaṁ nibbānaṁ pāpuṇe adhigaccheyya, tasmā yoniso manasikāro bahukāroti.

Chaṭṭhasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

7. Dutiyasekhasuttavaṇṇanā

17. Sattame **bāhiran**ti ajjhattasantānato bahi bhavaṁ. **Kalyāṇamittatā**ti yassa sīlādiguṇasampanno aghassa ghātā hitassa vidhātā sabbākārena upakārako mitto hoti, so puggalo kalyāṇamitto, tassa bhāvo kalyāṇamittatā. Tatrāyaṁ kalyāṇamitto pakatiyā saddhāsampanno hoti sīlasampanno sutasampanno cāgasampanno vīriyasampanno satisampanno samādhisampanno paññāsampanno. Tattha saddhāsampattiyā saddahati Tathāgatassa bodhiṁ, tena sammāsambodhihetubhūtaṁ sattesu hitasukhesitaṁ[1] na pariccajati, sīlasampattiyā sabrahmacārīnaṁ piyo hoti garu ca bhāvanīyo codako pāpagarahī vattā vacanakkhamo, sutasampattiyā khandhāyatanasaccapaṭiccasamuppādā- dikānaṁ gambhīrānaṁ kathānaṁ kattā hoti, cāgasampattiyā appiccho hoti santuṭṭho pavivitto asaṁsaṭṭho, vīriyasampattiyā attano paresaṁ ca hitappaṭipattiyaṁ āraddhavīriyo hoti, satisampattiyā upaṭṭhitassati hoti paramena satinepakkena samannāgato cirakatampi cirabhāsitampi saritā anussaritā, samādhisampattiyā avikkhitto hoti samāhito ekaggacitto, paññāsampattiyā aviparītaṁ pajānāti.

1. Hitesitaṁ (Sī)

ယောနိသော မနသိကာရောတိ ဂါထာယ အယံ သင်္ခေပတ္ထော—သိက္ခတိ, သိက္ခာပဒါနိ တဿ အတ္ထိ, သိက္ခနသီလောတိ ဝါ **သေခေါ**။ သံသာရေ ဘယံ ဣက္ခတီတိ **ဘိက္ခု**။ တဿ သေခဿ ဘိက္ခုနော **ဥတ္တမတ္ထဿ** အရဟတ္တဿ **ပတ္တိယာ** အဓိဂမာယ ယထာ ယောနိသော မနသိကာရော၊ ဧဝံ **ဗဟုကာရော** ဗဟူပကာရော အညော ကောစိ ဓမ္မော နတ္ထိ။ ကသ္မာ? ယသ္မာ ယောနိသော ဥပါယေန မနသိကာရံ ပုရက္ခတွာ **ပဒဟံ** စတုဗ္ဗိဓသမ္မပ္ပဓာနဝသေန ပဒဟန္တော **ခယံ ဒုက္ခဿ ပါပုဏေ** သံကိလေသဝဋ္ဋဒုက္ခဿ ပရိက္ခယံ ပရိယောသာနံ နိဗ္ဗာနံ ပါပုဏေ အဓိဂစ္ဆေယျ၊ တသ္မာ ယောနိသော မနသိကာရော ဗဟုကာရောတိ။

ဆဋ္ဌသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၇-ဒုတိယသေခသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၇။ သတ္တမေ **ဗာဟိရန္တိ** အဇ္ဈတ္တသန္တာနတော ဗဟိ ဘဝံ။ **ကလျာဏမိတ္တတာ**တိ ယဿ သီလာဒိဂုဏသမ္ပန္နော အဃဿ ဃာတာ ဟိတဿ ဝိဓာတာ သဗ္ဗာကာရေန ဥပကာရကော မိတ္တော ဟောတိ၊ သော ပုဂ္ဂလော ကလျာဏမိတ္တော၊ တဿ ဘာဝေါ ကလျာဏမိတ္တတာ။ တတြာယံ ကလျာဏမိတ္တော ပကတိယာ သဒ္ဓါသမ္ပန္နော ဟောတိ သီလသမ္ပန္နော သုတသမ္ပန္နော စာဂသမ္ပန္နော ဝီရိယသမ္ပန္နော သတိသမ္ပန္နော သမာဓိသမ္ပန္နော ပညာသမ္ပန္နော။ တတ္ထ သဒ္ဓါသမ္ပတ္တိယာ သဒ္ဒဟတိ တထာဂတဿ ဗောဓိံ၊ တေန သမ္မာသမ္ဗောဓိဟေတုဘူတံ သတ္တေသု ဟိတသုခေသိတံ[၁] န ပရိစ္စဇတိ၊ သီလသမ္ပတ္တိယာ သဗြဟ္မစာရီနံ ပိယော ဟောတိ ဂရု စ ဘာဝနီယော စောဒကော ပါပဂရဟီ ဝတ္တာ ဝစနက္ခမော၊ သုတသမ္ပတ္တိယာ ခန္ဓာယတနသစ္စပဋိစ္စသမုပ္ပါဒါဒိကာနံ ဂမ္ဘီရာနံ ကထာနံ ကတ္တာ ဟောတိ၊ စာဂသမ္ပတ္တိယာ အပ္ပိစ္ဆော ဟောတိ သန္တုဋ္ဌော ပဝိဝိတ္တော အသံသဋ္ဌော၊ ဝီရိယသမ္ပတ္တိယာ အတ္တနော ပရေသံ စ ဟိတပ္ပဋိပတ္တိယံ အာရဒ္ဓဝီရိယော ဟောတိ၊ သတိသမ္ပတ္တိယာ ဥပဋ္ဌိတဿတိ ဟောတိ ပရမေန သတိနေပက္ကေန သမန္နာဂတော စိရကတမ္ပိ စိရဘာသိတမ္ပိ သရိတာ အနုဿရိတာ၊ သမာဓိသမ္ပတ္တိယာ အဝိက္ခိတ္တော ဟောတိ သမာဟိတော ဧကဂ္ဂစိတ္တော၊ ပညာသမ္ပတ္တိယာ အဝိပရီတံ ပဇာနာတိ။

၁-ဟိတေသိတံ (သီ)

so satiyā kusalākusalānaṁ dhammānaṁ gatiyo samanvesanto paññāya sattānaṁ hitasukhaṁ yathābhūtaṁ jānitvā samādhinā tattha abyaggacitto hutvā vīriyena satte ahitato nisedhetvā ekantahite niyojeti. Tenevāha—

“Piyo garu bhāvanīyo, vattā ca vacanakkhamo.
Gambhīrañca kathaṁ kattā, no cāṭṭhāne niyojako”ti[1].

Kalyāṇamitto bhikkhave bhikkhu akusalaṁ pajahati, kusalaṁ bhāvetīti kalyāṇamitto puggalo kalyāṇamittaṁ nissāya kammassakatāñāṇaṁ uppādeti, uppannaṁ saddhaṁ phātiṁ karoti, saddhājāto upasaṅkamati, upasaṅkamitvā dhammaṁ suṇāti, taṁ dhammaṁ sutvā Tathāgate saddhaṁ paṭilabhati, tena saddhāpaṭilābhena gharāvāsaṁ pahāya pabbajjaṁ anutiṭṭhati, catupārisuddhisīlaṁ sampādeti, yathābalaṁ dhutadhamme samādāya vattati, dasakathāvatthulābhī hoti, āraddhavīriyo viharati upaṭṭhitassati sampajāno pubbarattāpararattaṁ bodhipakkhiyānaṁ dhammānaṁ bhāvanānuyogamanuyutto, na cirasseva vipassanaṁ ussukkāpetvā ariyamaggādhigamena sabbaṁ akusalaṁ samucchindati, sabbañca kusalaṁ bhāvanāpāripūriṁ gamento vaḍḍheti. Vuttañhetaṁ—

“Kalyāṇamittassetaṁ Meghiya bhikkhuno pāṭikaṅkhaṁ kalyāṇasahāyassa kalyāṇasampavaṅkassa ‘yaṁ sīlavā bhavissati, pātimokkhasaṁvarasaṁvuto viharissati ācāragocarasampanno, aṇumattesu vajjesu bhayadassāvī samādāya sikkhissati sikkhāpadesu’.

Kalyāṇamittassetaṁ -pa- kalyāṇasampavaṅkassa ‘yaṁ yāyaṁ kathā abhisallekhikā cetovivaraṇasappāyā ekantanibbidāya -pa- nibbānāya saṁvattati, seyyathidaṁ? Appicchakathā santuṭṭhikathā pavivekakathā asaṁsaggakathā vīriyārambhakathā sīlakathā samādhikathā -pa- vimuttiñāṇadassanakathā. Evarūpāya kathāya nikāmalābhī bhavissati akicchalābhī akasiralābhī’.

1. Khu 10. 142; Khu 11. 356 piṭṭhesu.

သော သတိယာ ကုသလာကုသလာနံ ဓမ္မာနံ ဂတိယော သမန္နေသန္တော ပညာယ သတ္တာနံ ဟိတသုခံ ယထာဘူတံ ဇာနိတွာ သမာဓိနာ တတ္ထ အဗျဂ္ဂစိတ္တော ဟုတွာ ဝီရိယေန သတ္တေ အဟိတတော နိသေဓေတွာ ဧကန္တဟိတေ နိယောဇေတိ။ တေနေဝါဟ—

“ပိယော ဂရု ဘာဝနီယော၊ ဝတ္တာ စ ဝစနက္ခမော။
ဂမ္ဘီရဉ္စ ကထံ ကတ္တာ၊ နော စာဋ္ဌာနေ နိယောဇကော”တိ[၁]။

ကလျာဏမိတ္တော ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု အကုသလံ ပဇဟတိ၊ ကုသလံ ဘာဝေတီတိ ကလျာဏမိတ္တော ပုဂ္ဂလော ကလျာဏမိတ္တံ နိဿာယ ကမ္မဿကတာဉာဏံ ဥပ္ပါဒေတိ၊ ဥပ္ပန္နံ သဒ္ဓံ ဖာတိံ ကရောတိ၊ သဒ္ဓါဇာတော ဥပသင်္ကမတိ၊ ဥပသင်္ကမိတွာ ဓမ္မံ သုဏာတိ၊ တံ ဓမ္မံ သုတွာ တထာဂတေ သဒ္ဓံ ပဋိလဘတိ၊ တေန သဒ္ဓါပဋိလာဘေန ဃရာဝါသံ ပဟာယ ပဗ္ဗဇ္ဇံ အနုတိဋ္ဌတိ၊ စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလံ သမ္ပာဒေတိ၊ ယထာဗလံ ဓုတဓမ္မေ သမာဒါယ ဝတ္တတိ၊ ဒသကထာဝတ္ထုလာဘီ ဟောတိ၊ အာရဒ္ဓဝီရိယော ဝိဟရတိ ဥပဋ္ဌိတဿတိ သမ္ပဇာနော ပုဗ္ဗရတ္တာပရရတ္တံ ဗောဓိပက္ခိယာနံ ဓမ္မာနံ ဘာဝနာနုယောဂမနုယုတ္တော၊ န စိရဿေဝ ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ အရိယမဂ္ဂါဓိဂမေန သဗ္ဗံ အကုသလံ သမုစ္ဆိန္ဒတိ၊ သဗ္ဗဉ္စ ကုသလံ ဘာဝနာပါရိပူရိံ ဂမေန္တော ဝဍ္ဎေတိ။ ဝုတ္တဉှေတံ—

“ကလျာဏမိတ္တဿေတံ မေဃိယ ဘိက္ခုနော ပါဋိကင်္ခံ ကလျာဏသဟာယဿ ကလျာဏသမ္ပဝင်္ကဿ ‘ယံ သီလဝါ ဘဝိဿတိ၊ ပါတိမောက္ခသံဝရသံဝုတော ဝိဟရိဿတိ အာစာရဂေါစရသမ္ပန္နော၊ အဏုမတ္တေသု ဝဇ္ဇေသု ဘယဒဿာဝီ သမာဒါယ သိက္ခိဿတိ သိက္ခာပဒေသု’။

ကလျာဏမိတ္တဿေတံ။ပ။ ကလျာဏသမ္ပဝင်္ကဿ ‘ယံ ယာယံ ကထာ အဘိသလ္လေခိကာ စေတောဝိဝရဏသပ္ပါယာ ဧကန္တနိဗ္ဗိဒါယ။ပ။ နိဗ္ဗာနာယ သံဝတ္တတိ၊ သေယျထိဒံ? အပ္ပိစ္ဆကထာ သန္တုဋ္ဌိကထာ ပဝိဝေကကထာ အသံသဂ္ဂကထာ ဝီရိယာရမ္ဘကထာ သီလကထာ သမာဓိကထာ။ပ။ ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနကထာ။ ဧဝရူပါယ ကထာယ နိကာမလာဘီ ဘဝိဿတိ အကိစ္ဆလာဘီ အကသိရလာဘီ’။

၁-ခု ၁၀-၁၄၂၊ ခု ၁၁-၃၅၆-ပိဋ္ဌေသု။

Kalyāṇamittassetaṁ -pa- kalyāṇasampavaṅkassa ‘yaṁ āraddhavīriyo viharissati akusalānaṁ dhammānaṁ mahānāya kusalānaṁ dhammānaṁ upasampadāya thāmavā daḷhaparakkamo anikkhittadhuro kusalesu dhammesu’.

Kalyāṇamittassetaṁ -pa- kalyāṇasampavaṅkassa ‘yaṁ paññavā bhavissati udayatthagāminiyā paññāya samannāgato ariyāya nibbedhikāya sammā dukkhakkhayagāminiyā’ti”[1].

Evaṁ sakalavaṭṭadukkhaparimuccananimittaṁ kalyāṇamittatāti veditabbaṁ. Tenevāha—

“Mamaṁ hi Ānanda kalyāṇamittaṁ āgamma jātidhammā sattā jātiyā parimuccanti, jarādhammā sattā jarāya parimuccantī”ti-ādi[2].

Tena vuttaṁ “kalyāṇamitto bhikkhave bhikkhu akusalaṁ pajahati, kusalaṁ bhāvetī”ti.

Gāthāya **sappatisso**ti patissavasaṅkhātena saha patissenāti sappatisso, kalyāṇamittassa ovādaṁ sirasā sampaṭicchako subbacoti attho. Atha vā hitasukhe patiṭṭhāpanena pati isetīti patisso, ovādadāyako. Garu-ādarayogena tena patissena saha vattatīti sappatisso, garūsu garucittīkārabahulo. **Sagāravo**ti chabbidhenapi gāravena yutto. **Karaṁ mittānaṁ vacanan**ti kalyāṇamittānaṁ ovādaṁ karonto yathovādaṁ paṭipajjanto. **Sampajāno**ti sattaṭṭhāniyena sampajaññena samannāgato. **Patissato**ti kammaṭṭhānaṁ phātiṁ gametuṁ samatthāya satiyā patissato satokārī. **Anupubbenā**ti sīlādivisuddhipaṭipāṭiyā, tattha ca vipassanāpaṭipāṭiyā ceva maggapaṭipāṭiyā ca. **Sabbasaṁyojanakkhayan**ti kāmarāgasaṁyojanādīnaṁ sabbesaṁ saṁyojanānaṁ khepanato sabbasaṁyojanakkhayasaṅkhātassa ariyamaggassa pariyosānabhūtaṁ arahattaṁ, tassa ārammaṇabhūtaṁ nibbānameva vā. **Pāpuṇe** adhigaccheyyāti attho. Iti imesu dvīsu suttesu ariyamaggādhigamassa Satthārā padhānaṅgaṁ nāma gahitanti veditabbaṁ.

Sattamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

1. Khu 1. 120 Udāne. 2. Saṁ 1. 88 piṭṭhe.

ကလျာဏမိတ္တဿေတံ။ပ။ ကလျာဏသမ္ပဝင်္ကဿ ‘ယံ အာရဒ္ဓဝီရိယော ဝိဟရိဿတိ အကုသလာနံ ဓမ္မာနံ ပဟာနာယ ကုသလာနံ ဓမ္မာနံ ဥပသမ္ပဒါယ ထာမဝါ ဒဠှပရက္ကမော အနိက္ခိတ္တဓုရော ကုသလေသု ဓမ္မေသု’။

ကလျာဏမိတ္တဿေတံ။ပ။ ကလျာဏသမ္ပဝင်္ကဿ ‘ယံ ပညဝါ ဘဝိဿတိ ဥဒယတ္ထဂါမိနိယာ ပညာယ သမန္နာဂတော အရိယာယ နိဗ္ဗေဓိကာယ သမ္မာ ဒုက္ခက္ခယဂါမိနိယာ’တိ”[၁]။

ဧဝံ သကလဝဋ္ဋဒုက္ခပရိမုစ္စနနိမိတ္တံ ကလျာဏမိတ္တတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တေနေဝါဟ—

“မမံ ဟိ အာနန္ဒ ကလျာဏမိတ္တံ အာဂမ္မ ဇာတိဓမ္မာ သတ္တာ ဇာတိယာ ပရိမုစ္စန္တိ၊ ဇရာဓမ္မာ သတ္တာ ဇရာယ ပရိမုစ္စန္တီ”တိအာဒိ[၂]။

တေန ဝုတ္တံ “ကလျာဏမိတ္တော ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု အကုသလံ ပဇဟတိ၊ ကုသလံ ဘာဝေတီ”တိ။

ဂါထာယ **သပ္ပတိဿော**တိ ပတိဿဝသင်္ခါတေန သဟ ပတိဿေနာတိ သပ္ပတိဿော၊ ကလျာဏမိတ္တဿ ဩဝါဒံ သိရသာ သမ္ပဋိစ္ဆကော သုဗ္ဗစောတိ အတ္ထော။ အထ ဝါ ဟိတသုခေ ပတိဋ္ဌာပနေန ပတိ ဣသေတီတိ ပတိဿော၊ ဩဝါဒဒါယကော။ ဂရုအာဒရယောဂေန တေန ပတိဿေန သဟ ဝတ္တတီတိ သပ္ပတိဿော၊ ဂရူသု ဂရုစိတ္တီကာရဗဟုလော။ **သဂါရဝေါ**တိ ဆဗ္ဗိဓေနပိ ဂါရဝေန ယုတ္တော။ **ကရံ မိတ္တာနံ ဝစနန္တိ** ကလျာဏမိတ္တာနံ ဩဝါဒံ ကရောန္တော ယထောဝါဒံ ပဋိပဇ္ဇန္တော။ **သမ္ပဇာနော**တိ သတ္တဋ္ဌာနိယေန သမ္ပဇညေန သမန္နာဂတော။ **ပတိဿတော**တိ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဖာတိံ ဂမေတုံ သမတ္ထာယ သတိယာ ပတိဿတော သတောကာရီ။ **အနုပုဗ္ဗေနာ**တိ သီလာဒိဝိသုဒ္ဓိပဋိပါဋိယာ, တတ္ထ စ ဝိပဿနာပဋိပါဋိယာ စေဝ မဂ္ဂပဋိပါဋိယာ စ။ **သဗ္ဗသံယောဇနက္ခယ**န္တိ ကာမရာဂသံယောဇနာဒီနံ သဗ္ဗေသံ သံယောဇနာနံ ခေပနတော သဗ္ဗသံယောဇနက္ခယသင်္ခါတဿ အရိယမဂ္ဂဿ ပရိယောသာနဘူတံ အရဟတ္တံ, တဿ အာရမ္မဏဘူတံ နိဗ္ဗာနမေဝ ဝါ။ **ပါပုဏေ** အဓိဂစ္ဆေယျာတိ အတ္ထော။ ဣတိ ဣမေသု ဒွီသု သုတ္တေသု အရိယမဂ္ဂါဓိဂမဿ သတ္ထာရာ ပဓာနင်္ဂံ နာမ ဂဟိတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

သတ္တမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ခု ၁-၁၂၀-ဥဒါနေ။ ၂-သံ ၁-၈၈-ပိဋ္ဌေ။

8. Saṁghabhedasuttavaṇṇanā

18. Aṭṭhame **ekadhammo**ti kataroyaṁ suttanikkhepo? Aṭṭhuppattiko. Tatrāyaṁ saṅkhepakathā—Devadatto hi Ajātasattuṁ duggahaṇaṁ gāhāpetvā tassa pitaraṁ rājānaṁ Bimbisāraṁ tena mārāpetvāpi abhimāre payojetvāpi silāpavijjhanena lohituppādakammaṁ katvāpi na tāvatā pākaṭo jāto, Nāḷāgiriṁ vissajjetvā pana pākaṭo jāto. Atha mahājano “evarūpampi nāma pāpaṁ gahetvā rājā vicaratī”ti kolāhalaṁ akāsi, mahāghoso ahosi. Taṁ sutvā rājā attanā dīyamānāni pañca thālipākasatāni pacchindāpesi, upaṭṭhānampissa nāgamāsi. Nāgarāpi kulaṁ upagatassa kaṭacchubhattampissa nādaṁsu. So parihīnalābhasakkāro kohaññena jīvitukāmo Satthāraṁ upasaṅkamitvā pañca vatthūni yācitvā “alaṁ Devadatta yo icchati, so āraññiko hotū”ti-ādinā[1] Bhagavatā paṭikkhitto tehi pañcahi vatthūhi bālaṁ lūkhappasannaṁ janaṁ saññāpento pañcasate vajjiputtake salākaṁ gāhāpetvā saṁghaṁ bhinditvāva te ādāya Gayāsīsaṁ agamāsi. Atha dve aggasāvakā Satthu āṇāya tattha gantvā dhammaṁ desetvā te ariyaphale patiṭṭhāpetvā ānayiṁsu. Ye panassa saṁghabhedāya parakkamantassa laddhiṁ rocetvā tatheva paggayha ṭhitā saṁghe bhijjante bhinne ca[2] samanuññā ahesuṁ, tesaṁ taṁ dīgharattaṁ ahitāya dukkhāya ahosi.

Devadattopi na cirasseva rogābhibhūto bāḷhagilāno maraṇakāle “Satthāraṁ vandissāmī”ti mañcakasivikāya nīyamāno Jetavanapokkharaṇitīre ṭhapito pathaviyā vivare dinne patitvā Avīcimhi nibbatti, yojanasatiko cassa attabhāvo ahosi kappaṭṭhiyo[3] tālakkhandhaparimāṇehi ayasūlehi vinividdho. Devadattapakkhikāni ca pañcamattāni kulasatāni tassa laddhiyaṁ ṭhitāni saha bandhavehi niraye nibbattāni. Ekadivasaṁ bhikkhū dhammasabhāyaṁ kathaṁ samuṭṭhāpesuṁ “āvuso Devadattena saṁghaṁ bhindantena bhāriyaṁ kammaṁ katan”ti. Atha Satthā dhammasabhaṁ upagantvā “kāya nuttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā”ti pucchitvā “imāya nāmā”ti vutte saṁghabhede ādīnavaṁ

1. Vi 1. 264; Vi 4. 359 piṭṭhesu. 2. Bhedite ca (Syā, Ka) 3. Kappaṭṭhitiyo (Syā, Ka)

၈-သံဃဘေဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၈။ အဋ္ဌမေ **ဧကဓမ္မော**တိ ကတရောယံ သုတ္တနိက္ခေပေါ? အဋ္ဌုပ္ပတ္တိကော။ တတြာယံ သင်္ခေပကထာ—ဒေဝဒတ္တော ဟိ အဇာတသတ္တုံ ဒုဂ္ဂဟဏံ ဂါဟာပေတွာ တဿ ပိတရံ ရာဇာနံ ဗိမ္ဗိသာရံ တေန မာရာပေတွာပိ အဘိမာရေ ပယောဇေတွာပိ သိလာပဝိဇ္ဈနေန လောဟိတုပ္ပါဒကမ္မံ ကတွာပိ န တာဝတာ ပါကဋော ဇာတော၊ နာဠာဂိရိံ ဝိဿဇ္ဇေတွာ ပန ပါကဋော ဇာတော။ အထ မဟာဇနော “ဧဝရူပမ္ပိ နာမ ပါပံ ဂဟေတွာ ရာဇာ ဝိစရတီ”တိ ကောလာဟလံ အကာသိ၊ မဟာဃောသော အဟောသိ။ တံ သုတွာ ရာဇာ အတ္တနာ ဒီယမာနာနိ ပဉ္စ ထာလိပါကသတာနိ ပစ္ဆိန္ဒာပေသိ၊ ဥပဋ္ဌာနမ္ပိဿ နာဂမာသိ။ နာဂရာပိ ကုလံ ဥပဂတဿ ကဋစ္ဆုဘတ္တမ္ပိဿ နာဒံသု။ သော ပရိဟီနလာဘသက္ကာရော ကောဟညေန ဇီဝိတုကာမော သတ္ထာရံ ဥပသင်္ကမိတွာ ပဉ္စ ဝတ္ထူနိ ယာစိတွာ “အလံ ဒေဝဒတ္တ ယော ဣစ္ဆတိ၊ သော အာရညိကော ဟောတူ”တိအာဒိနာ[၁] ဘဂဝတာ ပဋိက္ခိတ္တော တေဟိ ပဉ္စဟိ ဝတ္ထူဟိ ဗာလံ လူခပ္ပသန္နံ ဇနံ သညာပေန္တော ပဉ္စသတေ ဝဇ္ဇိပုတ္တကေ သလာကံ ဂါဟာပေတွာ သံဃံ ဘိန္ဒိတွာဝ တေ အာဒါယ ဂယာသီသံ အဂမာသိ။ အထ ဒွေ အဂ္ဂသာဝကာ သတ္ထု အာဏာယ တတ္ထ ဂန္တွာ ဓမ္မံ ဒေသေတွာ တေ အရိယဖလေ ပတိဋ္ဌာပေတွာ အာနယိံသု။ ယေ ပနဿ သံဃဘေဒါယ ပရက္ကမန္တဿ လဒ္ဓိံ ရောစေတွာ တထေဝ ပဂ္ဂယှ ဌိတာ သံဃေ ဘိဇ္ဇန္တေ ဘိန္နေ စ[၂] သမနုညာ အဟေသုံ၊ တေသံ တံ ဒီဃရတ္တံ အဟိတာယ ဒုက္ခာယ အဟောသိ။

ဒေဝဒတ္တောပိ န စိရဿေဝ ရောဂါဘိဘူတော ဗာဠှဂိလာနော မရဏကာလေ “သတ္ထာရံ ဝန္ဒိဿာမီ”တိ မဉ္စကသိဝိကာယ နီယမာနော ဇေတဝနပေါက္ခရဏိတီရေ ဌပိတော ပထဝိယာ ဝိဝရေ ဒိန္နေ ပတိတွာ အဝီစိမှိ နိဗ္ဗတ္တိ၊ ယောဇနသတိကော စဿ အတ္တဘာဝေါ အဟောသိ ကပ္ပဋ္ဌိယော[၃] တာလက္ခန္ဓပရိမာဏေဟိ အယသူလေဟိ ဝိနိဝိဒ္ဓေါ။ ဒေဝဒတ္တပက္ခိကာနိ စ ပဉ္စမတ္တာနိ ကုလသတာနိ တဿ လဒ္ဓိယံ ဌိတာနိ သဟ ဗန္ဓဝေဟိ နိရယေ နိဗ္ဗတ္တာနိ။ ဧကဒိဝသံ ဘိက္ခူ ဓမ္မသဘာယံ ကထံ သမုဋ္ဌာပေသုံ “အာဝုသော ဒေဝဒတ္တေန သံဃံ ဘိန္ဒန္တေန ဘာရိယံ ကမ္မံ ကတ”န္တိ။ အထ သတ္ထာ ဓမ္မသဘံ ဥပဂန္တွာ “ကာယ နုတ္ထ ဘိက္ခဝေ ဧတရဟိ ကထာယ သန္နိသိန္နာ”တိ ပုစ္ဆိတွာ “ဣမာယ နာမာ”တိ ဝုတ္တေ သံဃဘေဒေ အာဒီနဝံ

၁-ဝိ ၁-၂၆၄၊ ဝိ ၄-၃၅၉-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-ဘေဒိတေ စ (သျာ၊ က) ၃-ကပ္ပဋ္ဌိတိယော (သျာ၊ က)

dassento imaṁ suttaṁ abhāsi. Keci pana bhaṇanti “Devadattassa tappakkhikānaṁ ca tathā niraye nibbattabhāvaṁ disvā saṁghabhede ādīnavaṁ dassento Bhagavā attano ajjhāsayeneva imaṁ suttaṁ desesī”ti.

Tattha **ekadhammo**ti eko akusalo mahāsāvajjadhammo. **Loke**ti sattaloke. **Uppajjamāno uppajjatī**ti ettha bhedasaṁvattanikesu bhaṇḍanādīsu saṁghe uppannesupi “dhammo adhammo”ti-ādīsu aṭṭhārasabhedakaravatthūsu yassa kassaci dīpanavasena voharantesupi tattha rucijananatthaṁ anussāventesupi anussāvetvā salākāya gāhitāyapi saṁghabhedo uppajjamāno nāma hoti, salākāya pana gāhitāya cattāro vā atirekā vā yadā āveṇikaṁ uddesaṁ vā saṁghakammaṁ vā karonti, tadā saṁghabhedo uppajjati nāma. Kate pana tasmiṁ saṁghabhedo uppanno nāma. Kammaṁ uddeso vohāro anussāvanā salākaggāhoti imesu hi pañcasu saṁghassa bhedakāraṇesu kammaṁ vā uddeso vā pamāṇaṁ, vohārānussāvanasalākaggāhā pana pubbabhāgāti.

Bahujanāhitāyāti-ādīsu mahājanassa jhānamaggādisampattinivāraṇena ahitāya, saggasampattinivāraṇena asukhāya, apāyūpapattihetubhāvena anatthāya. Akusaladhammavasena vā ahitāya, hitamattassapi abhāvā sugatiyampi nibbattanakakāyikacetasikadukkhāya uppajjatīti sambandho. **Devamanussānan**ti idaṁ “bahuno janassā”ti vuttesu ukkaṭṭhapuggalaniddeso. Aparo nayo—**bahujanāhitāyā**ti bahujanassa mahato sattakāyassa ahitatthāya, diṭṭhadhammikasamparāyika-anatthāyāti attho. **Asukhāyā**ti diṭṭhadhammikasamparāyika-asukhatthāya, duvidhadukkhatthāyāti attho. **Anatthāyā**ti paramatthapaṭikkhepāya. Nibbānaṁ hi paramattho, tato uttariṁ attho natthi. **Ahitāyā**ti maggapaṭikkhepāya. Nibbānasampāpakamaggato hi uttariṁ hitaṁ nāma natthi. **Dukkhāyā**ti ariyasukhavirādhanena vaṭṭadukkhatāya. Ye hi ariyasukhato viraddhā taṁ adhigantuṁ abhabbā, te vaṭṭadukkhe paribbhamanti, ariyasukhato ca uttariṁ sukhaṁ nāma natthi. Vuttañhetaṁ “ayaṁ samādhi paccuppannasukho ceva āyatiñca sukhavipāko”ti[1].

1. Dī 3. 234; Aṁ 2. 20 piṭṭhesu.

ဒဿေန္တော ဣမံ သုတ္တံ အဘာသိ။ ကေစိ ပန ဘဏန္တိ “ဒေဝဒတ္တဿ တပ္ပက္ခိကာနံ စ တထာ နိရယေ နိဗ္ဗတ္တဘာဝံ ဒိသွာ သံဃဘေဒေ အာဒီနဝံ ဒဿေန္တော ဘဂဝါ အတ္တနော အဇ္ဈာသယေနေဝ ဣမံ သုတ္တံ ဒေသေသီ”တိ။

တတ္ထ **ဧကဓမ္မော**တိ ဧကော အကုသလော မဟာသာဝဇ္ဇဓမ္မော။ **လောကေ**တိ သတ္တလောကေ။ **ဥပ္ပဇ္ဇမာနော ဥပ္ပဇ္ဇတီ**တိ ဧတ္ထ ဘေဒသံဝတ္တနိကေသု ဘဏ္ဍနာဒီသု သံဃေ ဥပ္ပန္နေသုပိ “ဓမ္မော အဓမ္မော”တိအာဒီသု အဋ္ဌာရသဘေဒကရဝတ္ထူသု ယဿ ကဿစိ ဒီပနဝသေန ဝေါဟရန္တေသုပိ တတ္ထ ရုစိဇနနတ္ထံ အနုဿာဝေန္တေသုပိ အနုဿာဝေတွာ သလာကာယ ဂါဟိတာယပိ သံဃဘေဒေါ ဥပ္ပဇ္ဇမာနော နာမ ဟောတိ၊ သလာကာယ ပန ဂါဟိတာယ စတ္တာရော ဝါ အတိရေကာ ဝါ ယဒါ အာဝေဏိကံ ဥဒ္ဒေသံ ဝါ သံဃကမ္မံ ဝါ ကရောန္တိ၊ တဒါ သံဃဘေဒေါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ နာမ။ ကတေ ပန တသ္မိံ သံဃဘေဒေါ ဥပ္ပန္နော နာမ။ ကမ္မံ ဥဒ္ဒေသော ဝေါဟာရော အနုဿာဝနာ သလာကဂ္ဂါဟောတိ ဣမေသု ဟိ ပဉ္စသု သံဃဿ ဘေဒကာရဏေသု ကမ္မံ ဝါ ဥဒ္ဒေသော ဝါ ပမာဏံ၊ ဝေါဟာရာနုဿာဝနသလာကဂ္ဂါဟာ ပန ပုဗ္ဗဘာဂါတိ။

ဗဟုဇနာဟိတာယာတိအာဒီသု မဟာဇနဿ ဈာနမဂ္ဂါဒိသမ္ပတ္တိနိဝါရဏေန အဟိတာယ၊ သဂ္ဂသမ္ပတ္တိနိဝါရဏေန အသုခါယ၊ အပါယူပပတ္တိဟေတုဘာဝေန အနတ္ထာယ။ အကုသလဓမ္မဝသေန ဝါ အဟိတာယ၊ ဟိတမတ္တဿပိ အဘာဝါ သုဂတိယမ္ပိ နိဗ္ဗတ္တနကကာယိကစေတသိကဒုက္ခာယ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ သမ္ဗန္ဓော။ **ဒေဝမနုဿာန**န္တိ ဣဒံ “ဗဟုနော ဇနဿာ”တိ ဝုတ္တေသု ဥက္ကဋ္ဌပုဂ္ဂလနိဒ္ဒေသော။ အပရော နယော—**ဗဟုဇနာဟိတာယာ**တိ ဗဟုဇနဿ မဟတော သတ္တကာယဿ အဟိတတ္ထာယ၊ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကသမ္ပရာယိကအနတ္ထာယာတိ အတ္ထော။ **အသုခါယာ**တိ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကသမ္ပရာယိကအသုခတ္ထာယ၊ ဒုဝိဓဒုက္ခတ္ထာယာတိ အတ္ထော။ **အနတ္ထာယာ**တိ ပရမတ္ထပဋိက္ခေပါယ။ နိဗ္ဗာနံ ဟိ ပရမတ္ထော၊ တတော ဥတ္တရိံ အတ္ထော နတ္ထိ။ **အဟိတာယာ**တိ မဂ္ဂပဋိက္ခေပါယ။ နိဗ္ဗာနသမ္ပာပကမဂ္ဂတော ဟိ ဥတ္တရိံ ဟိတံ နာမ နတ္ထိ။ **ဒုက္ခာယာ**တိ အရိယသုခဝိရာဓနေန ဝဋ္ဋဒုက္ခတာယ။ ယေ ဟိ အရိယသုခတော ဝိရဒ္ဓါ တံ အဓိဂန္တုံ အဘဗ္ဗာ၊ တေ ဝဋ္ဋဒုက္ခေ ပရိဗ္ဘမန္တိ၊ အရိယသုခတော စ ဥတ္တရိံ သုခံ နာမ နတ္ထိ။ ဝုတ္တဉ္ဟေတံ “အယံ သမာဓိ ပစ္စုပ္ပန္နသုခေါ စေဝ အာယတိဉ္စ သုခဝိပါကော”တိ[၁]။

၁-ဒီ ၃-၂၃၄၊ အံ ၂-၂၀-ပိဋ္ဌေသု။

Idāni “saṁghabhedo”ti sarūpato dassetvā tassa ahitādīnaṁ ekantahetubhāvaṁ pakāsetuṁ **“saṁghe kho pana bhikkhave bhinne”**ti-ādimāha. Tattha **bhinne**ti nimittatthe bhummaṁ yathā “adhanānaṁ dhane ananuppadīyamāne”ti[1], bhedahetūti attho. **Aññamaññaṁ bhaṇḍanānī**ti catunnaṁ parisānaṁ tappakkhikānañca “eso dhammo, neso dhammo”ti aññamaññaṁ vivadanāni. Bhaṇḍanaṁ hi kalahassa pubbabhāgo. **Paribhāsā**ti “idañcidañca vo anatthaṁ karissāmā”ti bhayuppādanavasena tajjanā. Parikkhepāti jāti-ādivasena parito khepā, dasahi akkosavatthūhi khuṁsanavambhanā. Pariccajanāti ukkhepaniyakammakaraṇādivasena nissāraṇā. **Tatthā**ti tasmiṁ saṁghabhede, tannimitte vā bhaṇḍanādike. **Appasannā**ti ratanattayaguṇānaṁ anabhiññā. **Na pasīdantī**ti “dhammacārino samacārino”ti-ādinā yvāyaṁ bhikkhūsu pasādanākāro, tathā na pasīdanti, tesaṁ vā sotabbaṁ saddhātabbaṁ na maññanti. Tathā ca dhamme Satthari ca appasannāva honti. **Ekaccānaṁ aññathattan**ti puthujjanānaṁ aviruḷhasaddhānaṁ pasādaññathattaṁ.

Gāthāyaṁ **āpāyiko**ti-ādīsu apāye nibbattanārahatāya āpāyiko. Tatthapi Avīcisaṅkhāte mahāniraye uppajjatīti **nerayiko.** Ekaṁ antarakappaṁ paripuṇṇameva katvā tattha tiṭṭhatīti **kappaṭṭho.** Saṁghabhedasaṅkhāte vagge ratoti **vaggarato.** Adhammiyatāya **adhammo.** Bhedakaravatthūhi saṁghabhedasaṅkhāte eva ca adhamme ṭhitoti **adhammaṭṭho.** Yogakkhemā **padhaṁsatī**ti yogakkhemato hitato padhaṁsati parihāyati[2], catūhi vā yogehi anupaddutattā yogakkhemaṁ nāma arahattaṁ nibbānañca, tato panassa dhaṁsane vattabbameva natthi. Diṭṭhisīlasāmaññato saṁhataṭṭhena **saṁghaṁ,** tato eva ekakammādividhānayogena **samaggaṁ** sahitaṁ. **Bhetvānā**ti pubbe vuttalakkhaṇena saṁghabhedena bhinditvā. **Kappan**ti āyukappaṁ. So panettha antarakappova. Nirayamhīti avīcimahānirayamhi.

Aṭṭhamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Dī 3. 54 piṭṭhe.
2. Yogakkhematoti tato dhaṁseti parihāyati (Syā)
yogakkhemāti hitato vidhaṁsati parihāyati (Ka)

ဣဒါနိ “သံဃဘေဒေါ”တိ သရူပတော ဒဿေတွာ တဿ အဟိတာဒီနံ ဧကန္တဟေတုဘာဝံ ပကာသေတုံ **“သံဃေ ခေါ ပန ဘိက္ခဝေ ဘိန္နေ”**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဘိန္နေ**တိ နိမိတ္တတ္ထေ ဘုမ္မံ ယထာ “အဓနာနံ ဓနေ အနနုပ္ပဒီယမာနေ”တိ[၁]၊ ဘေဒဟေတူတိ အတ္ထော။ **အညမညံ ဘဏ္ဍနာနီ**တိ စတုန္နံ ပရိသာနံ တပ္ပက္ခိကာနဉ္စ “ဧသော ဓမ္မော, နေသော ဓမ္မော”တိ အညမညံ ဝိဝဒနာနိ။ ဘဏ္ဍနံ ဟိ ကလဟဿ ပုဗ္ဗဘာဂေါ။ **ပရိဘာသာ**တိ “ဣဒဉ္စိဒဉ္စ ဝေါ အနတ္ထံ ကရိဿာမာ”တိ ဘယုပ္ပါဒနဝသေန တဇ္ဇနာ။ **ပရိက္ခေပါ**တိ ဇာတိအာဒိဝသေန ပရိတော ခေပါ၊ ဒသဟိ အက္ကောသဝတ္ထူဟိ ခုံသနဝမ္ဘနာ။ **ပရိစ္စဇနာ**တိ ဥက္ခေပနိယကမ္မကရဏာဒိဝသေန နိဿာရဏာ။ **တတ္ထာ**တိ တသ္မိံ သံဃဘေဒေ, တန္နိမိတ္တေ ဝါ ဘဏ္ဍနာဒိကေ။ **အပ္ပသန္နာ**တိ ရတနတ္တယဂုဏာနံ အနဘိညာ။ **န ပသီဒန္တီ**တိ “ဓမ္မစာရိနော သမစာရိနော”တိအာဒိနာ ယွာယံ ဘိက္ခူသု ပသာဒနာကာရော၊ တထာ န ပသီဒန္တိ၊ တေသံ ဝါ သောတဗ္ဗံ သဒ္ဒါတဗ္ဗံ န မညန္တိ။ တထာ စ ဓမ္မေ သတ္ထရိ စ အပ္ပသန္နာဝ ဟောန္တိ။ **ဧကစ္စာနံ အညထတ္တ**န္တိ ပုထုဇ္ဇနာနံ အဝိရူဠှသဒ္ဓါနံ ပသာဒညထတ္တံ။

ဂါထာယံ **အာပါယိကော**တိအာဒီသု အပါယေ နိဗ္ဗတ္တနာရဟတာယ အာပါယိကော။ တတ္ထာပိ အဝီစိသင်္ခါတေ မဟာနိရယေ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ **နေရယိကော။** ဧကံ အန္တရကပ္ပံ ပရိပုဏ္ဏမေဝ ကတွာ တတ္ထ တိဋ္ဌတီတိ **ကပ္ပဋ္ဌော။** သံဃဘေဒသင်္ခါတေ ဝဂ္ဂေ ရတောတိ **ဝဂ္ဂရတော။** အဓမ္မိယတာယ **အဓမ္မော။** ဘေဒကရဝတ္ထူဟိ သံဃဘေဒသင်္ခါတေ ဧဝ စ အဓမ္မေ ဌိတောတိ **အဓမ္မဋ္ဌော။** **ယောဂက္ခေမာ ပဓံသတီ**တိ ယောဂက္ခေမတော ဟိတတော ပဓံသတိ ပရိဟာယတိ[၂]၊ စတူဟိ ဝါ ယောဂေဟိ အနုပဒ္ဒုတတ္တာ ယောဂက္ခေမံ နာမ အရဟတ္တံ နိဗ္ဗာနဉ္စ၊ တတော ပနဿ ဓံသနေ ဝတ္တဗ္ဗမေဝ နတ္ထိ။ ဒိဋ္ဌိသီလသာမညတော သံဟတဋ္ဌေန **သံဃံ,** တတော ဧဝ ဧကကမ္မာဒိဝိဓာနယောဂေန **သမဂ္ဂံ** သဟိတံ။ **ဘေတွာနာ**တိ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တလက္ခဏေန သံဃဘေဒေန ဘိန္ဒိတွာ။ **ကပ္ပ**န္တိ အာယုကပ္ပံ။ သော ပနေတ္ထ အန္တရကပ္ပောဝ။ **နိရယမှီ**တိ အဝီစိမဟာနိရယမှိ။

အဋ္ဌမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ဒီ ၃-၅၄-ပိဋ္ဌေ။
၂-ယောဂက္ခေမတောတိ တတော ဓံသေတိ ပရိဟာယတိ (သျာ)
ယောဂက္ခေမာတိ ဟိတတော ဝိဓံသတိ ပရိဟာယတိ (က)

9. Saṁghasāmaggīsuttavaṇṇanā

19. Navame **ekadhammo**ti eko kusaladhammo anavajjadhammo. “Ayaṁ dhammo, nāyaṁ dhammo”ti-ādinā sace saṁghe vivādo uppajjeyya, tattha dhammakāmena viññunā iti paṭisañcikkhitabbaṁ “ṭhānaṁ kho panetaṁ vijjati, yadidaṁ vivādo vaḍḍhamāno saṁgharājiyā vā saṁghabhedāya vā saṁvatteyyā”ti. Sace taṁ adhikaraṇaṁ attanā paggahetvā ṭhito, aggiṁ akkantena viya sahasā tato oramitabbaṁ. Atha parehi taṁ paggahitaṁ sayaṁ cetaṁ sakkoti vūpasametuṁ, ussāhajāto hutvā dūrampi gantvā tathā paṭipajjitabbaṁ, yathā taṁ vūpasammati. Sace pana sayaṁ na sakkoti, so ca vivādo uparūpari vaḍḍhateva, na vūpasammati. Ye tattha patirūpā sikkhākāmā sabrahmacārino, te ussāhetvā yena dhammena yena vinayena yena Satthusāsanena taṁ adhikaraṇaṁ yathā vūpasammati, tathā vūpasametabbaṁ. Evaṁ vūpasamentassa yo saṁghasāmaggikaro kusalo dhammo, ayamettha ekadhammoti adhippeto. So hi ubhatopakkhiyānaṁ dveḷhakajātānaṁ bhikkhūnaṁ, tesaṁ anuvattanavasena ṭhitānaṁ bhikkhunīnaṁ upāsakānaṁ upāsikānaṁ tesaṁ ārakkhadevatānaṁ yāvadeva brahmānampi uppajjanārahaṁ ahitaṁ dukkhāvahaṁ saṁkilesadhammaṁ apanetvā mahato puññarāsissa kusalābhisandassa hetubhāvato sadevakassa lokassa hitasukhāvaho hoti. Tena vuttaṁ “**ekadhammo bhikkhave loke uppajjamāno uppajjati bahujanahitāyā**”ti-ādi. Tassattho Anantarasutte vuttavipariyāyena veditabbo. **Saṁghasāmaggī**ti saṁghassa samaggabhāvo bhedābhāvo ekakammatā ekuddesatā ca.

Gāthāyaṁ **sukhā saṁghassa sāmaggī**ti sukhassa paccayabhāvato sāmaggī sukhāti vuttā yathā “sukho Buddhānamuppādo”ti[1]. **Samaggānañcanuggaho**ti samaggānaṁ sāmaggi-anumodanena anuggaṇhanaṁ sāmaggi-anurūpaṁ, yathā te sāmaggiṁ na vijahanti, tathā gahaṇaṁ ṭhapanaṁ anubalappadānanti attho. **Saṁghaṁ samaggaṁ katvānā**ti bhinnaṁ saṁghaṁ rājipattaṁ vā samaggaṁ sahitaṁ katvā. **Kappanti** āyukappameva. **Saggamhi modatī**ti kāmāvacaradevaloke

1. Khu 1. 42 piṭṭhe.

၉-သံဃသာမဂ္ဂီသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၉။ နဝမေ **ဧကဓမ္မော**တိ ဧကော ကုသလဓမ္မော အနဝဇ္ဇဓမ္မော။ “အယံ ဓမ္မော, နာယံ ဓမ္မော”တိအာဒိနာ သစေ သံဃေ ဝိဝါဒေါ ဥပ္ပဇ္ဇေယျ၊ တတ္ထ ဓမ္မကာမေန ဝိညုနာ ဣတိ ပဋိသဉ္စိက္ခိတဗ္ဗံ “ဌာနံ ခေါ ပနေတံ ဝိဇ္ဇတိ၊ ယဒိဒံ ဝိဝါဒေါ ဝဍ္ဎမာနော သံဃရာဇိယာ ဝါ သံဃဘေဒါယ ဝါ သံဝတ္တေယျာ”တိ။ သစေ တံ အဓိကရဏံ အတ္တနာ ပဂ္ဂဟေတွာ ဌိတော၊ အဂ္ဂိံ အက္ကန္တေန ဝိယ သဟသာ တတော ဩရမိတဗ္ဗံ။ အထ ပရေဟိ တံ ပဂ္ဂဟိတံ သယံ စေတံ သက္ကောတိ ဝူပသမေတုံ၊ ဥဿာဟဇာတော ဟုတွာ ဒူရမ္ပိ ဂန္တွာ တထာ ပဋိပဇ္ဇိတဗ္ဗံ၊ ယထာ တံ ဝူပသမ္မတိ။ သစေ ပန သယံ န သက္ကောတိ၊ သော စ ဝိဝါဒေါ ဥပရူပရိ ဝဍ္ဎတေဝ၊ န ဝူပသမ္မတိ။ ယေ တတ္ထ ပတိရူပါ သိက္ခာကာမာ သဗြဟ္မစာရိနော၊ တေ ဥဿာဟေတွာ ယေန ဓမ္မေန ယေန ဝိနယေန ယေန သတ္ထုသာသနေန တံ အဓိကရဏံ ယထာ ဝူပသမ္မတိ၊ တထာ ဝူပသမေတဗ္ဗံ။ ဧဝံ ဝူပသမေန္တဿ ယော သံဃသာမဂ္ဂိကရော ကုသလော ဓမ္မော၊ အယမေတ္ထ ဧကဓမ္မောတိ အဓိပ္ပေတော။ သော ဟိ ဥဘတောပက္ခိယာနံ ဒွေဠှကဇာတာနံ ဘိက္ခူနံ, တေသံ အနုဝတ္တနဝသေန ဌိတာနံ ဘိက္ခုနီနံ ဥပါသကာနံ ဥပါသိကာနံ တေသံ အာရက္ခဒေဝတာနံ ယာဝဒေဝ ဗြဟ္မာနမ္ပိ ဥပ္ပဇ္ဇနာရဟံ အဟိတံ ဒုက္ခာဝဟံ သံကိလေသဓမ္မံ အပနေတွာ မဟတော ပုညရာသိဿ ကုသလာဘိသန္ဒဿ ဟေတုဘာဝတော သဒေဝကဿ လောကဿ ဟိတသုခါဝဟော ဟောတိ။ တေန ဝုတ္တံ “**ဧကဓမ္မော ဘိက္ခဝေ လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇမာနော ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဗဟုဇနဟိတာယ**”တိအာဒိ။ တဿတ္ထော အနန္တရသုတ္တေ ဝုတ္တဝိပရိယာယေန ဝေဒိတဗ္ဗော။ **သံဃသာမဂ္ဂီ**တိ သံဃဿ သမဂ္ဂဘာဝေါ ဘေဒါဘာဝေါ ဧကကမ္မတာ ဧကုဒ္ဒေသတာ စ။

ဂါထာယံ **သုခါ သံဃဿ သာမဂ္ဂီ**တိ သုခဿ ပစ္စယဘာဝတော သာမဂ္ဂီ သုခါတိ ဝုတ္တာ ယထာ “သုခေါ ဗုဒ္ဓါနမုပ္ပါဒေါ”တိ[၁]။ **သမဂ္ဂါနဉ္စနုဂ္ဂဟော**တိ သမဂ္ဂါနံ သာမဂ္ဂိအနုမောဒနေန အနုဂ္ဂဏှနံ သာမဂ္ဂိအနုရူပံ၊ ယထာ တေ သာမဂ္ဂိံ န ဝိဇဟန္တိ၊ တထာ ဂဟဏံ ဌပနံ အနုဗလပ္ပဒါနန္တိ အတ္ထော။ **သံဃံ သမဂ္ဂံ ကတွာန**တိ ဘိန္နံ သံဃံ ရာဇိပတ္တံ ဝါ သမဂ္ဂံ သဟိတံ ကတွာ။ **ကပ္ပန္တိ** အာယုကပ္ပမေဝ။ **သဂ္ဂမှိ မောဒတီ**တိ ကာမာဝစရဒေဝလောကေ

၁-ခု ၁-၄၂-ပိဋ္ဌေ။

aññe deve dasahi ṭhānehi abhibhavitvā dibbasukhaṁ anubhavanto icchitanipphattiyāva modati pamodati lalati kīḷatīti.

Navamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

10. Paduṭṭhacittasuttavaṇṇanā

20. Dasamassa kā uppatti? Aṭṭhuppattiyeva. Ekadivasaṁ kira bhikkhū dhammasabhāyaṁ sannisinnā kathaṁ samuṭṭhāpesuṁ “āvuso idhekacco bahuṁ puññakammaṁ karoti, ekacco bahuṁ pāpakammaṁ, ekacco ubhayavomissakaṁ karoti, tattha vomissakārino kīdiso abhisamparāyo”ti. Atha Satthā dhammasabhaṁ upagantvā paññattavarabuddhāsane nisinno taṁ kathaṁ sutvā “bhikkhave maraṇāsannakāle saṁkiliṭṭhacittassa duggati pāṭikaṅkhā”ti dassento imāya aṭṭhuppattiyā idaṁ suttaṁ desesi.

Tattha **idhā**ti desāpadese nipāto. Svāyaṁ katthaci padesaṁ upādāya vuccati “idheva tiṭṭhamānassa, devabhūtassa me sato”ti-ādīsu[1]. Katthaci sāsanaṁ upādāya “idheva bhikkhave samaṇo idha dutiyo samaṇo”ti-ādīsu[2]. Katthaci padapūraṇamatte “idhāhaṁ bhikkhave bhuttāvī assaṁ pavārito”ti-ādīsu[3]. Katthaci lokaṁ upādāya vuccati “idha Tathāgato loke uppajjatī”ti-ādīsu[4]. Idhāpi loke eva daṭṭhabbo. Ekaccanti ekaṁ, aññataranti attho. **Puggalan**ti sattaṁ. So hi yathāpaccayaṁ kusalākusalānaṁ tabbipākānañca pūraṇato maraṇavasena galanato ca puggaloti vuccati. **Paduṭṭhacittan**ti padosena āghātena duṭṭhacittaṁ. Atha vā **paduṭṭhacittan**ti dosena rāgādinā padūsitacittaṁ. Ettha ca **ekaccan**ti idaṁ paduṭṭhacittassa puggalassa visesanaṁ. Yassa hi paṭisandhidāyakakammaṁ okāsamakāsi, so tathā vutto. Yassa ca akusalappavattito cittaṁ nivattetvā kusalavasena otāretuṁ na sakkā, evaṁ āsannamaraṇo. **Evan**ti idāni vattabbākāraṁ dasseti. **Cetasā**ti attano cittena cetopariyañāṇena. **Ceto**ti tassa puggalassa cittaṁ. **Paricca**ti paricchinditvā

1. Dī 2. 227 piṭṭhe.
2. Ma 1. 92; Aṁ 1. 560 piṭṭhesu.
3. Ma 1. 16 piṭṭhe.
4. Aṁ 1. 169; Ma 1. 263 piṭṭhesu.

အညေ ဒေဝေ ဒသဟိ ဌာနေဟိ အဘိဘဝိတွာ ဒိဗ္ဗသုခံ အနုဘဝန္တော ဣစ္ဆိတနိပ္ဖတ္တိယာဝ မောဒတိ ပမောဒတိ လလတိ ကီဠတီတိ။

နဝမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၀-ပဒုဋ္ဌစိတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၀။ ဒသမဿ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အဋ္ဌုပ္ပတ္တိယေဝ။ ဧကဒိဝသံ ကိရ ဘိက္ခူ ဓမ္မသဘာယံ သန္နိသိန္နာ ကထံ သမုဋ္ဌာပေသုံ “အာဝုသော ဣဓေကစ္စော ဗဟုံ ပုညကမ္မံ ကရောတိ၊ ဧကစ္စော ဗဟုံ ပါပကမ္မံ၊ ဧကစ္စော ဥဘယဝေါမိဿကံ ကရောတိ၊ တတ္ထ ဝေါမိဿကာရိနော ကီဒိသော အဘိသမ္ပရာယော”တိ။ အထ သတ္ထာ ဓမ္မသဘံ ဥပဂန္တွာ ပညတ္တဝရဗုဒ္ဓါသနေ နိသိန္နော တံ ကထံ သုတွာ “ဘိက္ခဝေ မရဏာသန္နကာလေ သံကိလိဋ္ဌစိတ္တဿ ဒုဂ္ဂတိ ပါဋိကင်္ခါ”တိ ဒဿေန္တော ဣမာယ အဋ္ဌုပ္ပတ္တိယာ ဣဒံ သုတ္တံ ဒေသေသိ။

တတ္ထ **ဣဓာ**တိ ဒေသာပဒေသေ နိပါတော။ သွာယံ ကတ္ထစိ ပဒေသံ ဥပါဒါယ ဝုစ္စတိ “ဣဓေဝ တိဋ္ဌမာနဿ၊ ဒေဝဘူတဿ မေ သတော”တိအာဒီသု[1]။ ကတ္ထစိ သာသနံ ဥပါဒါယ “ဣဓေဝ ဘိက္ခဝေ သမဏော ဣဓ ဒုတိယော သမဏော”တိအာဒီသု[2]။ ကတ္ထစိ ပဒပူရဏမတ္တေ “ဣဓာဟံ ဘိက္ခဝေ ဘုတ္တာဝီ အဿံ ပဝါရိတော”တိအာဒီသု[3]။ ကတ္ထစိ လောကံ ဥပါဒါယ ဝုစ္စတိ “ဣဓ တထာဂတော လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇတီ”တိအာဒီသု[4]။ ဣဓာပိ လောကေ ဧဝ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ **ဧကစ္စ**န္တိ ဧကံ၊ အညတရန္တိ အတ္ထော။ **ပုဂ္ဂလ**န္တိ သတ္တံ။ သော ဟိ ယထာပစ္စယံ ကုသလာကုသလာနံ တဗ္ဗိပါကာနဉ္စ ပူရဏတော မရဏဝသေန ဂလနတော စ ပုဂ္ဂလောတိ ဝုစ္စတိ။ **ပဒုဋ္ဌစိတ္တ**န္တိ ပဒေါသေန အာဃာတေန ဒုဋ္ဌစိတ္တံ။ အထ ဝါ **ပဒုဋ္ဌစိတ္တ**န္တိ ဒေါသေန ရာဂါဒိနာ ပဒူသိတစိတ္တံ။ ဧတ္ထ စ **ဧကစ္စ**န္တိ ဣဒံ ပဒုဋ္ဌစိတ္တဿ ပုဂ္ဂလဿ ဝိသေသနံ၊ ယဿ ဟိ ပဋိသန္ဓိဒါယကကမ္မံ ဩကာသမကာသိ၊ သော တထာ ဝုတ္တော။ ယဿ စ အကုသလပ္ပဝတ္တိတော စိတ္တံ နိဝတ္တေတွာ ကုသလဝသေန ဩတာရေတုံ န သက္ကာ၊ ဧဝံ အာသန္နမရဏော။ **ဧဝ**န္တိ ဣဒါနိ ဝတ္တဗ္ဗာကာရံ ဒဿေတိ။ **စေတသာ**တိ အတ္တနော စိတ္တေန စေတော-ပရိယညာဏေန။ **စေတော**တိ တဿ ပုဂ္ဂလဿ စိတ္တံ။ **ပရိစ္စာ**တိ ပရိစ္ဆိန္ဒိတွာ

၁-ဒီ ၂-၂၂၇-ပိဋ္ဌေ။
၂-မ ၁-၉၂၊ အံ ၁-၅၆၀-ပိဋ္ဌေသု။
၃-မ ၁-၁၆-ပိဋ္ဌေ။
၄-အံ ၁-၁၆၉၊ မ ၁-၂၆၃-ပိဋ္ဌေသု။

pajānāmi. Nanu ca yathākammūpagañāṇassāyaṁ visayoti[1]? Saccametaṁ, tadā pavattamāna-akusalacittavasena panetaṁ vuttaṁ.

Imamhi cāyaṁ samayeti imasmiṁ kāle, imāyaṁ vā paccayasāmaggiyaṁ, ayaṁ puggalo javanavīthiyā aparabhāge kālaṁ kareyya ceti attho. Na hi javanakkhaṇe kālaṁkiriyā atthi. **Yathābhataṁ nikkhitto evaṁ niraye**ti yathā ābhataṁ kiñci āharitvā ṭhapitaṁ, evaṁ attano kammunā nikkhitto niraye ṭhapito evāti attho. **Kāyassa bhedā**ti upādinnakkhandhapariccāgā. **Paraṁ maraṇā**ti tadanantaraṁ abhinibbattakkhandhaggahaṇe. Atha vā **kāyassa bhedā**ti jīvitindriyassa upacchedā. **Paraṁ maraṇā**ti cutito uddhaṁ.

Apāyanti-ādi sabbaṁ nirayasseva vevacanaṁ[2]. Nirayo hi ayasaṅkhātā sukhā apetoti **apāyo,** saggamokkhahetubhūtā vā puññasammatā ayā apetotipi apāyo. Dukkhassa gati paṭisaraṇanti **duggati,** dosabahulattā vā duṭṭhena kammunā nibbattā gatītipi duggati. Vivasā nipatanti ettha dukkaṭakammakārino, vinassantā vā ettha nipatanti sambhijjamānaṅgapaccaṅgāti **vinipāto.** Natthi ettha assādasaññito ayoti nirassādaṭṭhena **nirayo.** Atha vā apāyaggahaṇena tiracchānayoni vuccati. Tiracchānayoni hi apāyo sugatito apetattā, na duggati mahesakkhānaṁ nāgarājādīnaṁ sambhavato. Duggatiggahaṇena pettivisayo. So hi apāyo ceva duggati ca sugatito apetattā dukkhassa ca gatibhūtattā, na vinipāto asurasadisaṁ avinipātattā. Vinipātaggahaṇena asurakāyo. So hi yathāvuttena atthena apāyo ceva duggati ca, sabbasampattisamussayehi vinipatitattā vinipātoti ca vuccati. Nirayaggahaṇena Avīci-ādi-anekappakāro nirayova vuccati. Idha pana sabbapadehipi nirayova vutto. **Upapajjantī**ti paṭisandhiṁ gaṇhanti.

Gāthāsu paṭhamagāthā saṅgītikāle dhammasaṅgāhakattherehi ṭhapitā. **Ñatvānā**ti pubbakālakiriyā. Ñāṇapubbakaṁ hi byākaraṇaṁ. Hetu-attho vā tvāsaddo yathā "sīhaṁ disvā bhayaṁ hotī"ti, jānanahetūti

1. Visesoti (Sī) 2. Nirayassa vevacanameva (Sī)

ပဇာနာမိ။ နနု စ ယထာကမ္မူပဂဉာဏဿာယံ ဝိသယောတိ[၁]? သစ္စမေတံ၊ တဒါ ပဝတ္တမာနအကုသလစိတ္တဝသေန ပနေတံ ဝုတ္တံ။

ဣမမှိ စာယံ သမယေတိ ဣမသ္မိံ ကာလေ, ဣမာယံ ဝါ ပစ္စယသာမဂ္ဂိယံ၊ အယံ ပုဂ္ဂလော ဇဝနဝီထိယာ အပရဘာဂေ ကာလံ ကရေယျ စေတိ အတ္ထော။ န ဟိ ဇဝနက္ခဏေ ကာလံကိရိယာ အတ္ထိ။ **ယထာဘတံ နိက္ခိတ္တော ဧဝံ နိရယေ**တိ ယထာ အာဘတံ ကိဉ္စိ အာဟရိတွာ ဌပိတံ၊ ဧဝံ အတ္တနော ကမ္မုနာ နိက္ခိတ္တော နိရယေ ဌပိတော ဧဝါတိ အတ္ထော။ **ကာယဿ ဘေဒါ**တိ ဥပါဒိန္နက္ခန္ဓပရိစ္စာဂါ။ **ပရံ မရဏာ**တိ တဒနန္တရံ အဘိနိဗ္ဗတ္တက္ခန္ဓဂ္ဂဟဏေ။ အထ ဝါ **ကာယဿ ဘေဒါ**တိ ဇီဝိတိန္ဒြိယဿ ဥပစ္ဆေဒါ။ **ပရံ မရဏာ**တိ စုတိတော ဥဒ္ဓံ။

အပါယန္တိအာဒိ သဗ္ဗံ နိရယဿေဝ ဝေဝစနံ[၂]။ နိရယော ဟိ အယသင်္ခါတာ သုခါ အပေတောတိ **အပါယော**၊ သဂ္ဂမောက္ခဟေတုဘူတာ ဝါ ပုညသမ္မတာ အယာ အပေတောတိပိ အပါယော။ ဒုက္ခဿ ဂတိ ပဋိသရဏန္တိ **ဒုဂ္ဂတိ**၊ ဒောသဗဟုလတ္တာ ဝါ ဒုဋ္ဌေန ကမ္မုနာ နိဗ္ဗတ္တာ ဂတီတိပိ ဒုဂ္ဂတိ။ ဝိဝသာ နိပတန္တိ ဧတ္ထ ဒုက္ကဋကမ္မကာရိနော, ဝိနဿန္တာ ဝါ ဧတ္ထ နိပတန္တိ သမ္ဘိဇ္ဇမာနင်္ဂပစ္စင်္ဂါတိ **ဝိနိပါတော**။ နတ္ထိ ဧတ္ထ အဿာဒသညိတော အယောတိ နိရဿာဒဋ္ဌေန **နိရယော**။ အထ ဝါ အပါယဂ္ဂဟဏေန တိရစ္ဆာနယောနိ ဝုစ္စတိ။ တိရစ္ဆာနယောနိ ဟိ အပါယော သုဂတိတော အပေတတ္တာ၊ န ဒုဂ္ဂတိ မဟေသက္ခာနံ နာဂရာဇာဒီနံ သမ္ဘဝတော။ ဒုဂ္ဂတိဂ္ဂဟဏေန ပေတ္တိဝိသယော။ သော ဟိ အပါယော စေဝ ဒုဂ္ဂတိ စ သုဂတိတော အပေတတ္တာ ဒုက္ခဿ စ ဂတိဘူတတ္တာ၊ န ဝိနိပါတော အသုရသဒိသံ အဝိနိပါတတ္တာ။ ဝိနိပါတဂ္ဂဟဏေန အသုရကာယော။ သော ဟိ ယထာဝုတ္တေန အတ္ထေန အပါယော စေဝ ဒုဂ္ဂတိ စ၊ သဗ္ဗသမ္ပတ္တိသမုဿယေဟိ ဝိနိပတိတတ္တာ ဝိနိပါတောတိ စ ဝုစ္စတိ။ နိရယဂ္ဂဟဏေန အဝီစိအာဒိအနေကပ္ပကာရော နိရယောဝ ဝုစ္စတိ။ ဣဓ ပန သဗ္ဗပဒေဟိပိ နိရယောဝ ဝုတ္တော။ **ဥပပဇ္ဇန္တီ**တိ ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှန္တိ။

ဂါထာသု ပဌမဂါထာ သင်္ဂီတိကာလေ ဓမ္မသင်္ဂါဟကတ္ထေရေဟိ ဌပိတာ။ **ဉတွာနာ**တိ ပုဗ္ဗကာလကိရိယာ။ ဉာဏပုဗ္ဗကံ ဟိ ဗျာကရဏံ။ ဟေတုအတ္ထော ဝါ တွာသဒ္ဒေါ ယထာ "သီဟံ ဒိသွာ ဘယံ ဟောတီ"တိ၊ ဇာနနဟေတူတိ

၁-ဝိသေသောတိ (သီ) ၂-နိရယဿ ဝေဝစနမေဝ (သီ)

attho. **Buddho bhikkhūna santike**ti Buddho Bhagavā attano santike bhikkhūnaṁ etaṁ parato dvīhi gāthāhi vuccamānaṁ atthaṁ byākāsi. Sesaṁ vuttanayameva.

Dasamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

Dutiyavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

3. Tatiyavagga

1. Pasannacittasuttavaṇṇanā

21. Tatiyavaggassa paṭhame **pasannacittan**ti ratanattayasaddhāya kammaphalasaddhāya ca pasannamānasaṁ. **Sugatin**ti sundaraṁ gatiṁ, sukhassa vā gatinti sugatiṁ. **Saggan**ti rūpādisampattīhi suṭṭhu agganti **saggaṁ. Lokan**ti lokiyanti ettha puññapāpaphalāni, lujjanaṭṭheneva vā lokaṁ. Ettha ca sugatiggahaṇena manussagatipi saṅgayhati, saggaggahaṇena devagati eva. Sesaṁ heṭṭhā vuttanayameva.

Paṭhamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

2. Mettasuttavaṇṇanā

22. Dutiye **mā bhikkhave puññānan**ti ettha **mā**ti paṭisedhe nipāto. **Puñña**saddo "kusalānaṁ bhikkhave dhammānaṁ samādānahetu evamidaṁ puññaṁ pavaḍḍhatī"ti-ādīsu[1] puññaphale āgato. "Avijjāgatoyaṁ bhikkhave purisapuggalo puññañce saṅkhāraṁ abhisaṅkharotī"ti-ādīsu[2] kāmarūpāvacarasucarite. "Puññūpagaṁ bhavati viññāṇan"ti-ādīsu[2] sugativisesabhūte upapattibhave. "Tīṇimāni bhikkhave puññakiriyavatthūni dānamayaṁ puññakiriyavatthu sīlamayaṁ puññakiriyavatthu bhāvanāmayaṁ puññakiriyavatthū"ti-ādīsu[3] kusalacetanāyaṁ. Idha pana tebhūmakakusaladhamme veditabbo. **Bhāyitthā**ti ettha duvidhaṁ bhayaṁ ñāṇabhayaṁ sārajjabhayanti. Tattha "yepi te bhikkhave devā dīghāyukā vaṇṇavanto sukhabahulā uccesu vimānesu

1. Dī 3. 48 piṭṭhe. 2. Saṁ 1. 310 piṭṭhe. 3. Khu 1. 230; Aṁ 3. 72 piṭṭhesu.

အတ္ထော။ **ဗုဒ္ဓေါ ဘိက္ခူန သန္တိကေ**တိ ဗုဒ္ဓေါ ဘဂဝါ အတ္တနော သန္တိကေ ဘိက္ခူနံ ဧတံ ပရတော ဒွီဟိ ဂါထာဟိ ဝုစ္စမာနံ အတ္ထံ ဗျာကာသိ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။

ဒသမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

ဒုတိယဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃-တတိယဝဂ္ဂ

၁-ပသန္နစိတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၁။ တတိယဝဂ္ဂဿ ပဌမေ **ပသန္နစိတ္တ**န္တိ ရတနတ္တယသဒ္ဓါယ ကမ္မဖလသဒ္ဓါယ စ ပသန္နမာနသံ။ **သုဂတိ**န္တိ သုန္ဒရံ ဂတိံ, သုခဿ ဝါ ဂတိန္တိ သုဂတိံ။ **သဂ္ဂ**န္တိ ရူပါဒိသမ္ပတ္တီဟိ သုဋ္ဌု အဂ္ဂန္တိ **သဂ္ဂံ။ လောက**န္တိ လောကိယန္တိ ဧတ္ထ ပုညပါပဖလာနိ, လုဇ္ဇနဋ္ဌေနေဝ ဝါ လောကံ။ ဧတ္ထ စ သုဂတိဂ္ဂဟဏေန မနုဿဂတိပိ သင်္ဂယှတိ၊ သဂ္ဂဂ္ဂဟဏေန ဒေဝဂတိ ဧဝ။ သေသံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယမေဝ။

ပဌမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၂-မေတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၂။ ဒုတိယေ **မာ ဘိက္ခဝေ ပုညာန**န္တိ ဧတ္ထ **မာ**တိ ပဋိသေဓေ နိပါတော။ **ပုည**သဒ္ဒေါ "ကုသလာနံ ဘိက္ခဝေ ဓမ္မာနံ သမာဒါနဟေတု ဧဝမိဒံ ပုညံ ပဝဍ္ဎတီ"တိအာဒီသု[၁] ပုညဖလေ အာဂတော။ "အဝိဇ္ဇာဂတောယံ ဘိက္ခဝေ ပုရိသပုဂ္ဂလော ပုညဉ္စေ သင်္ခါရံ အဘိသင်္ခရောတီ"တိအာဒီသု[၂] ကာမရူပါဝစရသုစရိတေ။ "ပုညူပဂံ ဘဝတိ ဝိညာဏ" န္တိအာဒီသု[၂] သုဂတိဝိသေသဘူတေ ဥပပတ္တိဘဝေ။ "တီဏိမာနိ ဘိက္ခဝေ ပုညကိရိယဝတ္ထူနိ ဒါနမယံ ပုညကိရိယဝတ္ထု သီလမယံ ပုညကိရိယဝတ္ထု ဘာဝနာမယံ ပုညကိရိယဝတ္ထူ"တိအာဒီသု[၃] ကုသလစေတနာယံ။ ဣဓ ပန တေဘူမကကုသလဓမ္မေ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ဘာယိတ္ထာ**တိ ဧတ္ထ ဒုဝိဓံ ဘယံ ဉာဏဘယံ သာရဇ္ဇဘယန္တိ။ တတ္ထ "ယေပိ တေ ဘိက္ခဝေ ဒေဝါ ဒီဃာယုကာ ဝဏ္ဏဝန္တော သုခဗဟုလာ ဥစ္စေသု ဝိမာနေသု

၁-ဒီ ၃-၄၈-ပိဋ္ဌေ။ ၂-သံ ၁-၃၁၀-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ခု ၁-၂၃၀၊ အံ ၃-၇၂-ပိဋ္ဌေသု။

ciraṭṭhitikā, tepi Tathāgatassa dhammadesanaṁ sutvā yebhuyyena bhayaṁ saṁvegaṁ santāsaṁ āpajjantī”ti-ādīsu[1] āgataṁ ñāṇabhayaṁ. “Ahudeva bhayaṁ, ahu chambhitattaṁ, ahu lomahaṁso”ti-ādīsu[2] āgataṁ sārajjabhayaṁ. Idhāpi sārajjabhayameva. Ayañhettha attho—bhikkhave dīgharattaṁ kāyavacīsaṁyamo vattapaṭivattapūraṇaṁ ekāsanaṁ ekaseyyaṁ indriyadamo dhutadhammehi cittassa niggaho satisampajaññaṁ kammaṭṭhānānuyogavasena vīriyārambhoti evamādīni yāni bhikkhunā nirantaraṁ pavattetabbāni puññāni, tehi mā bhāyittha, mā bhayaṁ santāsaṁ āpajjittha, ekaccassa diṭṭhadhammasukhassa uparodhabhayena samparāyikanibbānasukhadāyakehi puññehi mā bhāyitthāti. Nissakke hi idaṁ sāmivacanaṁ.

Idāni tato abhāyitabbabhāve kāraṇaṁ dassento “**sukhassetan**”ti-ādimāha. Tattha **sukha**saddo “sukho Buddhānaṁ uppādo, sukhā virāgatā loke”ti-ādīsu[3] sukhamūle āgato. “Yasmā ca kho Mahāli rūpaṁ sukhaṁ sukhānupatitaṁ sukhāvakkantan”ti-ādīsu[4] sukhārammaṇe. “Yāvañcidaṁ bhikkhave na sukaraṁ akkhānena pāpuṇituṁ yāva sukhā saggā”ti-ādīsu[5] sukhapaccayaṭṭhāne. “Sukho puññassa uccayo”ti-ādīsu[6] sukhahetumhi. “Diṭṭhadhammasukhavihārā ete dhammā’ti-ādīsu[7] abyāpajje. “Nibbānaṁ paramaṁ sukhan”ti-ādīsu[8] nibbāne. “Sukhassa ca pahānā”ti-ādīsu[9] sukhavedanāyaṁ. “Adukkhamasukhaṁ santaṁ, sukhamicceva bhāsitan”ti-ādīsu[10] upekkhāvedanāyaṁ. “Dvepi mayā Ānanda vedanā vuttā pariyāyena sukhā vedanā dukkhā vedanā”ti-ādīsu[11] iṭṭhasukhe. “Sukho vipāko puññānan”ti-ādīsu[12] iddhivipāke. Idhāpi iṭṭhavipāke eva daṭṭhabbo. **Iṭṭhassā**ti-ādīsu esitabbato aniṭṭhapaṭikkhepato ca iṭṭhassa, kamanīyato manasmiṁ ca kamanato pavisanato[13] **kantassa,** piyāyitabbato santappanato ca **piyassa,** mānanīyato manassa pavaḍḍhanato ca **manāpassā**ti attho veditabbo. **Yadidaṁ puññānī**ti “puññānī”ti yadidaṁ vacanaṁ, etaṁ sukhassa iṭṭhassa vipākassa adhivacanaṁ, nāmaṁ, sukhameva

1. Aṁ 1. 342 piṭṭhe. 2. Dī 2. 193 piṭṭhe. 3. Khu 1. 42 piṭṭhe.
4. Saṁ 2. 57 piṭṭhe. 5. Ma 3. 210 piṭṭhe. 6. Khu 1. 30 piṭṭhe.
7. Ma 1. 49 piṭṭhe. 8. Khu 1. 43; Ma 2. 176 piṭṭhesu. 9. Khu 8. 244 piṭṭhe.
10. Saṁ 2. 409; Khu 1. 277 piṭṭhesu. 11. Ma 2. 60 piṭṭhe.
12. Khu 10. 199 piṭṭhe. 13. Paṭisaraṇato (Sī)

စိရဋ္ဌိတိကာ၊ တေပိ တထာဂတဿ ဓမ္မဒေသနံ သုတွာ ယေဘုယျေန ဘယံ သံဝေဂံ သန္တာသံ အာပဇ္ဇန္တီ”တိအာဒီသု[1] အာဂတံ ဉာဏဘယံ။ “အဟုဒေဝ ဘယံ၊ အဟု ဆမ္ဘိတတ္တံ၊ အဟု လောမဟံသော”တိအာဒီသု[2] အာဂတံ သာရဇ္ဇဘယံ။ ဣဓာပိ သာရဇ္ဇဘယမေဝ။ အယဉှေတ္ထ အတ္ထော—ဘိက္ခဝေ ဒီဃရတ္တံ ကာယဝစီသံယမော ဝတ္တပဋိဝတ္တပူရဏံ ဧကာသနံ ဧကသေယျံ ဣန္ဒြိယဒမော ဓုတဓမ္မေဟိ စိတ္တဿ နိဂ္ဂဟော သတိသမ္ပဇညံ ကမ္မဋ္ဌာနာနုယောဂဝသေန ဝီရိယာရမ္ဘောတိ ဧဝမာဒီနိ ယာနိ ဘိက္ခုနာ နိရန္တရံ ပဝတ္တေတဗ္ဗာနိ ပုညာနိ၊ တေဟိ မာ ဘာယိတ္ထ၊ မာ ဘယံ သန္တာသံ အာပဇ္ဇိတ္ထ၊ ဧကစ္စဿ ဒိဋ္ဌဓမ္မသုခဿ ဥပရောဓဘယေန သမ္ပရာယိကနိဗ္ဗာနသုခဒါယကေဟိ ပုညေဟိ မာ ဘာယိတ္ထာတိ။ နိဿက္ကေ ဟိ ဣဒံ သာမိဝစနံ။

ဣဒါနိ တတော အဘာယိတဗ္ဗဘာဝေ ကာရဏံ ဒဿေန္တော “**သုခဿေတ**”န္တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **သုခ**သဒ္ဒေါ “သုခေါ ဗုဒ္ဓါနံ ဥပ္ပါဒေါ၊ သုခါ ဝိရာဂတာ လောကေ”တိအာဒီသု[3] သုခမူလေ အာဂတော။ “ယသ္မာ စ ခေါ မဟာလိ ရူပံ သုခံ သုခါနုပတိတံ သုခါဝက္ကန္တ”န္တိအာဒီသု[4] သုခါရမ္မဏေ။ “ယာဝဉ္စိဒံ ဘိက္ခဝေ န သုကရံ အက္ခာနေန ပါပုဏိတုံ ယာဝ သုခါ သဂ္ဂါ”တိအာဒီသု[5] သုခပစ္စယဋ္ဌာနေ။ “သုခေါ ပုညဿ ဥစ္စယော”တိအာဒီသု[6] သုခဟေတုမှိ။ “ဒိဋ္ဌဓမ္မသုခဝိဟာရာ ဧတေ ဓမ္မာ”တိအာဒီသု[7] အဗျာပဇ္ဇေ။ “နိဗ္ဗာနံ ပရမံ သုခ”န္တိအာဒီသု[8] နိဗ္ဗာနေ။ “သုခဿ စ ပဟာနာ”တိအာဒီသု[9] သုခဝေဒနာယံ။ “အဒုက္ခမသုခံ သန္တံ၊ သုခမိစ္စေဝ ဘာသိတ”န္တိအာဒီသု[10] ဥပေက္ခာဝေဒနာယံ။ “ဒွေပိ မယာ အာနန္ဒ ဝေဒနာ ဝုတ္တာ ပရိယာယေန သုခါ ဝေဒနာ ဒုက္ခာ ဝေဒနာ”တိအာဒီသု[11] ဣဋ္ဌသုခေ။ “သုခေါ ဝိပါကော ပုညာန”န္တိအာဒီသု[12] ဣဒ္ဓိဝိပါကေ။ ဣဓာပိ ဣဋ္ဌဝိပါကေ ဧဝ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ **ဣဋ္ဌဿာ**တိအာဒီသု ဧသိတဗ္ဗတော အနိဋ္ဌပဋိက္ခေပတော စ ဣဋ္ဌဿ၊ ကမနီယတော မနသ္မိံ စ ကမနတော ပဝိသနတော[13] **ကန္တဿ၊** ပိယာယိတဗ္ဗတော သန္တပ္ပနတော စ **ပိယဿ၊** မာနနီယတော မနဿ ပဝဍ္ဎနတော စ **မနာပဿာ**တိ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ယဒိဒံ ပုညာနီ**တိ “ပုညာနီ”တိ ယဒိဒံ ဝစနံ၊ ဧတံ သုခဿ ဣဋ္ဌဿ ဝိပါကဿ အဓိဝစနံ နာမံ၊ သုခမေဝ

၁-အံ ၁-၃၄၂-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဒီ ၂-၁၉၃-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ခု ၁-၄၂-ပိဋ္ဌေ။
၄-သံ ၂-၅၇-ပိဋ္ဌေ။ ၅-မ ၃-၂၁၀-ပိဋ္ဌေ။ ၆-ခု ၁-၃၀-ပိဋ္ဌေ။
၇-မ ၁-၄၉-ပိဋ္ဌေ။ ၈-ခု ၁-၄၃၊ မ ၂-၁၇၆-ပိဋ္ဌေသု။ ၉-ခု ၈-၂၄၄-ပိဋ္ဌေ။
၁၀-သံ ၂-၄၀၉၊ ခု ၁-၂၇၇-ပိဋ္ဌေသု။ ၁၁-မ ၂-၆၀-ပိဋ္ဌေ။ ၁၂-ခု ၁၀-၁၉၉-ပိဋ္ဌေ။
၁၃-ပဋိသရဏတော (သီ)

taṁ yadidaṁ puññanti phalena kāraṇassa abhedūpacāraṁ vadati. Tena katūpacitānaṁ puññānaṁ avassaṁbhāviphalaṁ sutvā appamattena sakkaccaṁ puññāni kātabbānīti puññakiriyāyaṁ niyojeti, ādarañca nesaṁ tattha uppādeti.

Idāni attanā Sunettakāle katena puññakammena dīgharattaṁ paccanubhūtaṁ bhavantarapaṭicchannaṁ uḷāratamaṁ puññavipākaṁ udāharitvā tamatthaṁ pākaṭaṁ karonto **"abhijānāmi kho panāhan"**ti-ādimāha. Tattha **abhijānāmī**ti abhivisiṭṭhena ñāṇena jānāmi, paccakkhato bujjhāmi. **Dīgharattan**ti cirakālaṁ. **Puññānan**ti dānādikusaladhammānaṁ. **Satta vassānī**ti satta saṁvaccharāni. **Mettacittan**ti mijjatīti mettā, siniyhatīti attho. Mitte bhavā, mittassa vā esā pavattītipi mettā. Lakkhaṇādito pana hitākārappavattilakkhaṇā, hitūpasaṁhārarasā, āghātavinayapaccupaṭṭhānā, sattānaṁ manāpabhāvadassanapadaṭṭhānā. Byāpādūpasamo etissā sampatti, sinehāsambhavo vipatti. Sā etassa atthīti mettacittaṁ. **Bhāvetvā**ti mettāsahagataṁ cittaṁ, cittasīsena samādhi vuttoti mettāsamādhiṁ mettābrahmavihāraṁ uppādetvā ceva vaḍḍhetvā ca. **Satta saṁvaṭṭavivaṭṭakappe**ti satta mahākappe. Saṁvaṭṭavivaṭṭaggahaṇeneva hi saṁvaṭṭaṭṭhāyivivaṭṭaṭṭhāyinopi gahitā. **Imaṁ lokan**ti kāmalokaṁ. **Saṁvaṭṭamāne sudan**ti saṁvaṭṭamāne. **Sudan**ti nipātamattaṁ, vinassamāneti attho. "Saṁvattamāne sudan"ti ca paṭhanti. **Kappe**ti kāle. Kappasīsena hi kālo vutto. Kāle khīyamāne kappopi[1] khīyateva. Yathāha—

"Kālo ghasati bhūtāni, sabbāneva sahattanā"ti[2].

"Ābhassarūpago homī"ti vuttattā tejosaṁvaṭṭavasenettha kappavuṭṭhānaṁ veditabbaṁ. **Ābhassarūpago**ti tattha paṭisandhiggahaṇavasena Ābhassarabrahmalokaṁ upagacchāmīti ābhassarūpago homi. **Vivaṭṭamāne**ti saṇṭhahamāne, jāyamāneti attho. **Suññaṁ brahmavimānaṁ upapajjāmī**ti kassaci sattassa tattha nibbattassa abhāvato suññaṁ, yaṁ paṭhamajjhānabhūmisaṅkhātaṁ brahmavimānaṁ ādito nibbattaṁ, taṁ paṭisandhiggahaṇavasena upapajjāmi upemi. **Brahmā**ti kāmāvacarasattehi seṭṭhaṭṭhena tathā tathā brūhitaguṇatāya brahmavihārato nibbattaṭṭhena ca brahmā. Brahmaparisajjabrahmapurohitehi mahanto brahmāti **mahābrahmā.** Tato eva te abhibhavitvā

1. Sabbopi (Ka) 2. Khu 5. 68 piṭṭhe.

တံ ယဒိဒံ ပုညန္တိ ဖလေန ကာရဏဿ အဘေဒူပစာရံ ဝဒတိ။ တေန ကတူပစိတာနံ ပုညာနံ အဝဿံဘာဝိဖလံ သုတွာ အပ္ပမတ္တေန သက္ကစ္စံ ပုညာနိ ကာတဗ္ဗာနီတိ ပုညကိရိယာယံ နိယောဇေတိ၊ အာဒရဉ္စ နေသံ တတ္ထ ဥပ္ပါဒေတိ။

ဣဒါနိ အတ္တနာ သုနေတ္တကာလေ ကတေန ပုညကမ္မေန ဒီဃရတ္တံ ပစ္စနုဘူတံ ဘဝန္တရပဋိစ္ဆန္နံ ဥဠာရတမံ ပုညဝိပါကံ ဥဒါဟရိတွာ တမတ္ထံ ပါကဋံ ကရောန္တော "**အဘိဇာနာမိ ခေါ ပနာဟ**"န္တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **အဘိဇာနာမီ**တိ အဘိဝိသိဋ္ဌေန ဉာဏေန ဇာနာမိ၊ ပစ္စက္ခတော ဗုဇ္ဈာမိ။ **ဒီဃရတ္တ**န္တိ စိရကာလံ။ **ပုညာန**န္တိ ဒါနာဒိကုသလဓမ္မာနံ။ **သတ္တ ဝဿာနီ**တိ သတ္တ သံဝစ္ဆရာနိ။ **မေတ္တစိတ္တ**န္တိ မိဇ္ဇတီတိ မေတ္တာ၊ သိနိယှတီတိ အတ္ထော။ မိတ္တေ ဘဝါ, မိတ္တဿ ဝါ ဧသာ ပဝတ္တီတိပိ မေတ္တာ။ လက္ခဏာဒိတော ပန ဟိတာကာရပ္ပဝတ္တိလက္ခဏာ၊ ဟိတူပသံဟာရရသာ၊ အာဃာတဝိနယပစ္စုပဋ္ဌာနာ၊ သတ္တာနံ မနာပဘာဝဒဿနပဒဋ္ဌာနာ။ ဗျာပါဒူပသမော ဧတိဿာ သမ္ပတ္တိ၊ သိနေဟာသမ္ဘဝေါ ဝိပတ္တိ။ သာ ဧတဿ အတ္ထီတိ မေတ္တစိတ္တံ။ **ဘာဝေတွာ**တိ မေတ္တာသဟဂတံ စိတ္တံ, စိတ္တသီသေန သမာဓိ ဝုတ္တောတိ မေတ္တာသမာဓိံ မေတ္တာဗြဟ္မဝိဟာရံ ဥပ္ပါဒေတွာ စေဝ ဝဍ္ဎေတွာ စ။ **သတ္တ သံဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋကပ္ပေ**တိ သတ္တ မဟာကပ္ပေ။ သံဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋဂ္ဂဟဏေနေဝ ဟိ သံဝဋ္ဋဋ္ဌာယီဝိဝဋ္ဋဋ္ဌာယိနောပိ ဂဟိတာ။ **ဣမံ လောက**န္တိ ကာမလောကံ။ **သံဝဋ္ဋမာနေ သုဒ**န္တိ သံဝဋ္ဋမာနေ။ **သုဒ**န္တိ နိပါတမတ္တံ၊ ဝိနဿမာနေတိ အတ္ထော။ "သံဝတ္တမာနေ သုဒ"န္တိ စ ပဌန္တိ။ **ကပ္ပေ**တိ ကာလေ။ ကပ္ပသီသေန ဟိ ကာလော ဝုတ္တော။ ကာလေ ခီယမာနေ ကပ္ပေါပိ[၁] ခီယတေဝ။ ယထာဟ—

"ကာလော ဃသတိ ဘူတာနိ၊ သဗ္ဗာနေဝ သဟတ္တနာ"တိ[၂]။

"အာဘဿရူပဂေါ ဟောမီ"တိ ဝုတ္တတ္တာ တေဇောသံဝဋ္ဋဝသေနေတ္ထ ကပ္ပဝုဋ္ဌာနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **အာဘဿရူပဂေါ**တိ တတ္ထ ပဋိသန္ဓိဂ္ဂဟဏဝသေန အာဘဿရဗြဟ္မလောကံ ဥပဂစ္ဆာမီတိ အာဘဿရူပဂေါ ဟောမိ။ **ဝိဝဋ္ဋမာနေ**တိ သဏ္ဌဟမာနေ၊ ဇာယမာနေတိ အတ္ထော။ **သုညံ ဗြဟ္မဝိမာနံ ဥပပဇ္ဇာမီ**တိ ကဿစိ သတ္တဿ တတ္ထ နိဗ္ဗတ္တဿ အဘာဝတော သုညံ၊ ယံ ပဌမဇ္ဈာနဘူမိသင်္ခါတံ ဗြဟ္မဝိမာနံ အာဒိတော နိဗ္ဗတ္တံ၊ တံ ပဋိသန္ဓိဂ္ဂဟဏဝသေန ဥပပဇ္ဇာမိ ဥပေမိ။ **ဗြဟ္မာ**တိ ကာမာဝစရသတ္တေဟိ သေဋ္ဌဋ္ဌေန တထာ တထာ ဗြူဟိတဂုဏတာယ ဗြဟ္မဝိဟာရတော နိဗ္ဗတ္တဋ္ဌေန စ ဗြဟ္မာ။ ဗြဟ္မပါရိသဇ္ဇဗြဟ္မပုရောဟိတေဟိ မဟန္တော ဗြဟ္မာတိ **မဟာဗြဟ္မာ။** တတော ဧဝ တေ အဘိဘဝိတွာ

၁-သဗ္ဗောပိ (က) ၂-ခု ၅-၆၈-ပိဋ္ဌေ။

ṭhitattā **abhibhū**. Tehi kenaci guṇena na abhibhūtoti **anabhibhūto. Aññadatthū**ti ekaṁsavacane nipāto. **Daso**ti dassanasīlo, so atītānāgatapaccuppannānaṁ dassanasamattho, abhiññāṇena passitabbaṁ passāmīti attho. Sesabrahmānaṁ iddhipādabhāvanābalena attano cittañca mama vase vattemīti **vasavattī** homīti yojetabbaṁ. Tadā kira bodhisatto aṭṭhasamāpattilābhīpi samāno tathā sattahitaṁ attano pāramiparipūraṇañca olokento[1] tāsu eva dvīsu jhānabhūmīsu nikantiṁ uppādetvā mettābrahmavihāravasena aparāparaṁ saṁsari. Tena vuttaṁ "**sattavassāni -pa- vasavattī**"ti.

Evaṁ Bhagavā rūpāvacarapuññassa vipākamahantataṁ pakāsetvā idāni kāmāvacarapuññassāpi taṁ[2] dassento "**chattiṁsakkhattun**"ti-ādimāha. Tattha **Sakko ahosin**ti chattiṁsa vāre aññattha anupapajjitvā nirantaraṁ Sakko Devānamindo Tāvatiṁsadevarājā ahosiṁ. **Rājā ahosin**ti-ādīsu catūhi acchariyadhammehi catūhi ca saṅgahavatthūhi lokaṁ rañjetīti **rājā.** Cakkaratanaṁ vattehi, catūhi sampatticakkehi vattati, tehi ca paraṁ vatteti, parahitāya ca iriyāpathacakkānaṁ vatto etasmiṁ atthīti **cakkavattī. Rājā**ti cettha sāmaññaṁ, **cakkavattī**ti visesaṁ. Dhammena caratīti **dhammiko.** Ñāyena samena vattatīti attho. Dhammeneva rajjaṁ labhitvā rājā jātoti **dhammarājā.** Parahitadhammacaraṇena vā **dhammiko,** attahitadhammacaraṇena **dhammarājā.** Caturantāya issaroti **cāturanto,** catusamuddantāya catubbidhadīpavibhūsitāya ca pathaviyā issaroti attho. Ajjhattaṁ kopādipaccatthike, bahiddhā ca sabbarājāno adaṇḍena asatthena vijesīti **vijitāvī.** Janapade thāvarabhāvaṁ dhūvabhāvaṁ patto, na sakkā kenaci tato cāletuṁ, janapado vā tamhi thāvariyappatto anuyutto sakammanirato acalo asampavedhīti **janapadatthāvariyappatto.**

Cakkaratanaṁ hatthiratanaṁ assaratanaṁ maṇiratanaṁ itthiratanaṁ gahapatiratanaṁ pariṇāyakaratananti imehi sattahi ratanehi samupetoti **sattaratanasamannāgato.** Tesu hi rājā cakkavatti cakkaratanena ajitaṁ jināti, hatthi-assaratanehi vijite sukheneva anuvicarati, pariṇāyakaratanena vijitamanurakkhati, sesehi upabhogasukhamanubhavati. Paṭhamena cassa

1. Oloketvā (Ka) 2. Vipākamahantataṁ (Sī, Syā)

ဌိတတ္တာ **အဘိဘူ**။ တေဟိ ကေနစိ ဂုဏေန န အဘိဘူတောတိ **အနဘိဘူတော**။ **အညဒတ္ထု**တိ ဧကံသဝစနေ နိပါတော။ **ဒသော**တိ ဒဿနသီလော၊ သော အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နာနံ ဒဿနသမတ္ထော၊ အဘိညာဏေန ပဿိတဗ္ဗံ ပဿာမီတိ အတ္ထော။ သေသဗြဟ္မာနံ ဣဒ္ဓိပါဒဘာဝနာဗလေန အတ္တနော စိတ္တဉ္စ မမ ဝသေ ဝတ္တေမီတိ **ဝသဝတ္တီ** ဟောမီတိ ယောဇေတဗ္ဗံ။ တဒါ ကိရ ဗောဓိသတ္တော အဋ္ဌသမာပတ္တိလာဘီပိ သမာနော တထာ သတ္တဟိတံ အတ္တနော ပါရမိပရိပူရဏဉ္စ ဩလောကေန္တော[1] တာသု ဧဝ ဒွီသု ဈာနဘူမီသု နိကန္တိံ ဥပ္ပါဒေတွာ မေတ္တာဗြဟ္မဝိဟာရဝသေန အပရာပရံ သံသရိ။ တေန ဝုတ္တံ "**သတ္တဝဿာနိ။ပ။ ဝသဝတ္တီ**"တိ။

ဧဝံ ဘဂဝါ ရူပါဝစရပုညဿ ဝိပါကမဟန္တတံ ပကာသေတွာ ဣဒါနိ ကာမာဝစရပုညဿာပိ တံ[2] ဒဿေန္တော "**ဆတ္တိံသက္ခတ္တုံ**"န္တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **သက္ကော အဟောသိ**န္တိ ဆတ္တိံသ ဝါရေ အညတ္ထ အနုပပဇ္ဇိတွာ နိရန္တရံ သက္ကော ဒေဝါနမိန္ဒော တာဝတိံသဒေဝရာဇာ အဟောသိံ။ **ရာဇာ အဟောသိ**န္တိအာဒီသု စတူဟိ အစ္ဆရိယဓမ္မေဟိ စတူဟိ စ သင်္ဂဟဝတ္ထူဟိ လောကံ ရဉ္ဇေတီတိ **ရာဇာ**။ စက္ကရတနံ ဝတ္တေတိ, စတူဟိ သမ္ပတ္တိစက္ကေဟိ ဝတ္တတိ, တေဟိ စ ပရံ ဝတ္တေတိ, ပရဟိတာယ စ ဣရိယာပထစက္ကာနံ ဝတ္တော ဧတသ္မိံ အတ္ထီတိ **စက္ကဝတ္တီ**။ **ရာဇာ**တိ စေတ္ထ သာမညံ၊ **စက္ကဝတ္တီ**တိ ဝိသေသံ။ ဓမ္မေန စရတီတိ **ဓမ္မိကော**။ ဉာယေန သမေန ဝတ္တတီတိ အတ္ထော။ ဓမ္မေနေဝ ရဇ္ဇံ လဘိတွာ ရာဇာ ဇာတောတိ **ဓမ္မရာဇာ**။ ပရဟိတဓမ္မစရဏေန ဝါ **ဓမ္မိကော**၊ အတ္တဟိတဓမ္မစရဏေန **ဓမ္မရာဇာ**။ စတုရန္တာယ ဣဿရောတိ **စာတုရန္တော**၊ စတုသမုဒ္ဒန္တာယ စတုဗ္ဗိဓဒီပဝိဘူသိတာယ စ ပထဝိယာ ဣဿရောတိ အတ္ထော။ အဇ္ဈတ္တံ ကောပါဒိပစ္စတ္ထိကေ, ဗဟိဒ္ဓါ စ သဗ္ဗရာဇာနော အဒဏ္ဍေန အသတ္ထေန ဝိဇေသီတိ **ဝိဇိတာဝီ**။ ဇနပဒေ ထာဝရဘာဝံ ဓုဝဘာဝံ ပတ္တော၊ န သက္ကာ ကေနစိ တတော စာလေတုံ၊ ဇနပဒေါ ဝါ တမှိ ထာဝရိယပ္ပတ္တော အနုယုတ္တော သကမ္မနိရတော အစလော အသမ္ပဝေဓီတိ **ဇနပဒတ္ထာဝရိယပ္ပတ္တော**။

စက္ကရတနံ ဟတ္ထိရတနံ အဿရတနံ မဏိရတနံ ဣတ္ထိရတနံ ဂဟပတိရတနံ ပရိဏာယကရတနန္တိ ဣမေဟိ သတ္တဟိ ရတနေဟိ သမုပေတောတိ **သတ္တရတနသမန္နာဂတော**။ တေသု ဟိ ရာဇာ စက္ကဝတ္တိ စက္ကရတနေန အဇိတံ ဇိနာတိ၊ ဟတ္ထိအဿရတနေဟိ ဝိဇိတေ သုခေနေဝ အနုဝိစရတိ၊ ပရိဏာယကရတနေန ဝိဇိတမနုရက္ခတိ၊ သေသေဟိ ဥပဘောဂသုခမနုဘဝတိ။ ပဌမေန စဿ

၁-ဩလောကေတွာ (က) ၂-ဝိပါကမဟန္တတံ (သီ၊ သျာ)

ussāhasattiyogo, pacchimena mantasattiyogo, hatthi-assagahapatiratanehi pabhūsattiyogo suparipuṇṇo hoti, itthimaṇiratanehi tividhasattiyogaphalaṁ. So itthimaṇiratanehi paribhoga[1] sukhamanubhavati, sesehi upabhogasukhaṁ[2]. Visesato cassa purimāni tīṇi adosakusalamūlajanitakammānubhāvena sampajjanti, majjhimāni alobhakusalamūlajanitakammānubhāvena, pacchimamekaṁ amohakusalamūlajanitakammānubhāvenāti veditabbaṁ. **Padesarajjassā**ti khuddakarajjassa.

Etadahosīti attano sampattiyo paccavekkhantassa pacchime cakkavattikāle etaṁ "kissa nu kho me idaṁ kammassa phalan"ti-ādikaṁ ahosi. Sabbatthakameva tasmiṁ tasmimpi bhave etadahosiyeva. Tatthāyaṁ cakkavattikālavasena yojanā. **Evaṁmahiddhiko**ti maṇiratanahatthiratanādippamukhāya kosavāhanasampattiyā janapadatthāvariyappattiyā ca evaṁmahiddhiko. **Evaṁmahānubhāvo**ti cakkaratanādisamannāgamena kassacipi pīḷaṁ akarontova sabbarājūhi sirasā sampaṭicchitasāsanavehāsagamanādīhi evaṁmahānubhāvo. **Dānassā**ti annādideyyadhammapariccāgassa. **Damassā**ti cakkhādi-indriyadamanassa ceva samādhānavasena rāgādikilesadamanassa ca. **Saṁyamassā**ti kāyavacīsaṁyamassa. Tattha yaṁ samādhānavasena kilesadamanaṁ, taṁ bhāvanāmayaṁ puññaṁ, tañca kho mettābrahmavihārabhūtaṁ idhādhippetaṁ. Tasmiṁ ca upacārappanābhedena duvidhe yaṁ appanāppattaṁ, tenassa yathāvuttāsu dvīsu jhānabhūmīsu upapatti ahosi. Itarena tividhenāpi yathārahaṁ pattacakkavatti-ādibhāvoti veditabbaṁ.

Iti Bhagavā attānaṁ kāyasakkhiṁ katvā puññānaṁ vipākamahantataṁ pakāsetvā idāni tamevatthaṁ gāthābandhena dassento **"puññamevā"**ti-ādimāha. Tattha **puññameva so sikkheyyā**ti yo atthakāmo kulaputto, so pujjaphalanibbattanato attano santānaṁ punanato ca "puññan"ti laddhanāmaṁ tividhaṁ kusalameva sikkheyya niveseyya upacineyya pasaveyyāti attho. **Āyatagganti** vipulaphalatāya uḷāraphalatāya āyataggaṁ, piyamanāpaphalatāya vā āyatiṁ[3] uttamanti āyataggaṁ, āyena vā yonisomanasikārādippaccayena uḷāratamena agganti

1. Bhoga (Syā) 2. Issariyasukhaṁ (Syā) 3. Āyati (Sī)

ဥဿာဟသတ္တိယောဂေါ၊ ပစ္ဆိမေန မန္တသတ္တိယောဂေါ၊ ဟတ္ထိအဿဂဟပတိရတနေဟိ ပဘူသတ္တိယောဂေါ သုပရိပုဏ္ဏော ဟောတိ၊ ဣတ္ထိမဏိရတနေဟိ တိဝိဓသတ္တိယောဂဖလံ။ သော ဣတ္ထိမဏိရတနေဟိ ပရိဘောဂ[၁]သုခမနုဘဝတိ၊ သေသေဟိ ဥပဘောဂသုခံ[၂]။ ဝိသေသတော စဿ ပုရိမာနိ တီဏိ အဒေါသကုသလမူလဇနိတကမ္မာနုဘာဝေန သမ္ပဇ္ဇန္တိ၊ မဇ္ဈိမာနိ အလောဘကုသလမူလဇနိတကမ္မာနုဘာဝေန၊ ပစ္ဆိမမေကံ အမောဟကုသလမူလဇနိတကမ္မာနုဘာဝေနာတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **ပဒေသရဇ္ဇဿာ**တိ ခုဒ္ဒကရဇ္ဇဿ။

ဧတဒဟောသီတိ အတ္တနော သမ္ပတ္တိယော ပစ္စဝေက္ခန္တဿ ပစ္ဆိမေ စက္ကဝတ္တိကာလေ ဧတံ “ကိဿ နု ခေါ မေ ဣဒံ ကမ္မဿ ဖလ”န္တိအာဒိကံ အဟောသိ။ သဗ္ဗတ္ထကမေဝ တသ္မိံ တသ္မိမ္ပိ ဘဝေ ဧတဒဟောသိယေဝ။ တတ္ထာယံ စက္ကဝတ္တိကာလဝသေန ယောဇနာ။ **ဧဝံမဟိဒ္ဓိကော**တိ မဏိရတနဟတ္ထိရတနာဒိပ္ပမုခါယ ကောသဝါဟနသမ္ပတ္တိယာ ဇနပဒတ္ထာဝရိယပ္ပတ္တိယာ စ ဧဝံမဟိဒ္ဓိကော။ **ဧဝံမဟာနုဘာဝေါ**တိ စက္ကရတနာဒိသမန္နာဂမေန ကဿစိပိ ပီဠံ အကရောန္တောဝ သဗ္ဗရာဇူဟိ သိရသာ သမ္ပဋိစ္ဆိတသာသနဝေဟာသဂမနာဒီဟိ ဧဝံမဟာနုဘာဝေါ။ **ဒါနဿာ**တိ အန္နာဒိဒေယျဓမ္မပရိစ္စာဂဿ။ **ဒမဿာ**တိ စက္ခာဒိဣန္ဒြိယဒမနဿ စေဝ သမာဓာနဝသေန ရာဂါဒိကိလေသဒမနဿ စ။ **သံယမဿာ**တိ ကာယဝစီသံယမဿ။ တတ္ထ ယံ သမာဓာနဝသေန ကိလေသဒမနံ၊ တံ ဘာဝနာမယံ ပုညံ၊ တဉ္စ ခေါ မေတ္တာဗြဟ္မဝိဟာရဘူတံ ဣဓာဓိပ္ပေတံ။ တသ္မိံ စ ဥပစာရပ္ပနာဘေဒေန ဒုဝိဓေ ယံ အပ္ပနာပ္ပတ္တံ၊ တေနဿ ယထာဝုတ္တာသု ဒွီသု ဈာနဘူမီသု ဥပပတ္တိ အဟောသိ။ ဣတရေန တိဝိဓေနာပိ ယထာရဟံ ပတ္တစက္ကဝတ္တိအာဒိဘာဝေါတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဣတိ ဘဂဝါ အတ္တာနံ ကာယသက္ခိံ ကတွာ ပုညာနံ ဝိပါကမဟန္တတံ ပကာသေတွာ ဣဒါနိ တမေဝတ္ထံ ဂါထာဗန္ဓေန ဒဿေန္တော **“ပုညမေဝါ”**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ပုညမေဝ သော သိက္ခေယျာ**တိ ယော အတ္ထကာမော ကုလပုတ္တော၊ သော ပုဇ္ဇဖလနိဗ္ဗတ္တနတော အတ္တနော သန္တာနံ ပုနနတော စ “ပုည”န္တိ လဒ္ဓနာမံ တိဝိဓံ ကုသလမေဝ သိက္ခေယျ နိဝေသေယျ ဥပစိနေယျ ပသဝေယျာတိ အတ္ထော။ **အာယတဂ္ဂ**န္တိ ဝိပုလဖလတာယ ဥဠာရဖလတာယ အာယတဂ္ဂံ၊ ပိယမနာပဖလတာယ ဝါ အာယတိံ[၃] ဥတ္တမန္တိ အာယတဂ္ဂံ၊ အာယေန ဝါ ယောနိသောမနသိကာရာဒိပ္ပစ္စယေန ဥဠာရတမေန အဂ္ဂန္တိ

၁-ဘောဂ (သျာ) ၂-ဣဿရိယသုခံ (သျာ) ၃-အာယတိ (သီ)

āyataggaṃ. Takāro padasandhikaro. Atha vā āyena puññaphalena aggaṃ padhānanti āyataggaṃ. Tato eva **sukhudrayaṃ** sukhavipākanti attho.

Katamaṃ pana taṃ puññaṃ, kathañca naṃ sikkhāyyāti āha "**dānañca samacariyañca, mettacittañca bhāvaye**"ti. Tattha **samacariyan**ti kāyavisamādīni vajjetvā kāyasamādicaritaṃ, suvisuddhaṃ sīlanti attho. **Bhāvaye**ti attano santāne uppādeyya vaḍḍheyya. **Ete dhamme**ti ete dānādike sucaritadhamme. **Sukhasamuddaye**ti sukhānisaṁse, ānisaṁsaphalampi nesaṁ sukhamevāti dasseti. **Abyāpajjaṁ sukhaṁ lokan**ti kāmacchandādibyāpādavirahitattā abyāpajjaṁ niddukkhaṁ, parapīḷābhāve pana vattabbaṁ natthi. Jhānasamāpattivasena sukhabahulattā sukhaṁ, ekantasukhañca brahmalokaṁ jhānapuññānaṁ, itarapuññānaṁ pana tadaññaṁ sampattibhavasaṅkhātaṁ sukhaṁ lokaṁ **paṇḍhito** sappañño **upapajjati** upeti. Iti imasmiṁ sutte gāthāsu ca vaṭṭasampatti eva kathitā.

Dutiyasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

3. Ubhayatthasuttavaṇṇanā

23. Tatiye **bhāvito**ti uppādito ca vaḍḍhito ca. **Bahulīkato**ti punappunaṁ kato. **Attho**ti hitaṁ. Taṁ hi araṇīyato upagantabbato atthoti vuccati. **Samadhigayha tiṭṭhatī**ti sammā pariggahetvā avijahitvā vattati. **Diṭṭhadhammikan**ti diṭṭhadhammo vuccati paccakkhabhūto attabhāvo, diṭṭhadhamme bhavaṁ diṭṭhadhammikaṁ, idhalokapariyāpannanti attho. **Samparāyikan**ti dhammavasena samparetabbato samparāyo, paraloko, samparāye bhavaṁ samparāyikaṁ, paralokapariyāpannanti vuttaṁ hoti.

Ko panesa diṭṭhadhammiko nāma attho, ko vā samparāyikoti? Saṅkhepena tāva yaṁ idhalokasukhaṁ, yañcetarahi idhalokasukhāvahaṁ, ayaṁ diṭṭhadhammiko attho. Seyyathidaṁ? Gahaṭṭhānaṁ tāva idha yaṁ kiñci vittūpakaraṇaṁ, anākulakammantatā, ārogyasaṁvidhānaṁ, vatthuvisadakiriyāyogavihitāni sippāyatanavijjāṭṭhānāni, saṅgahitaparijanatāti evamādi. Pabbajitānaṁ pana ye ime jīvitaparikkhārā cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānappaccayabhesajjaparikkhārā, tesaṁ akicchalābho, tattha ca saṅkhāya

အာယတဂ္ဂံ။ တကာရော ပဒသန္ဓိကရော။ အထ ဝါ အာယေန ပုညဖလေန အဂ္ဂံ ပဓာနန္တိ အာယတဂ္ဂံ။ တတော ဧဝ **သုခုဒြယံ** သုခဝိပါကန္တိ အတ္ထော။

ကတမံ ပန တံ ပုညံ၊ ကထဉ္စ နံ သိက္ခေယျာတိ အာဟ "**ဒါနဉ္စ သမစရိယဉ္စ၊ မေတ္တစိတ္တဉ္စ ဘာဝယေ**"တိ။ တတ္ထ **သမစရိယ**န္တိ ကာယဝိသမာဒီနိ ဝဇ္ဇေတွာ ကာယသမာဒိစရိတံ၊ သုဝိသုဒ္ဓံ သီလန္တိ အတ္ထော။ **ဘာဝယေ**တိ အတ္တနော သန္တာနေ ဥပ္ပါဒေယျ ဝဍ္ဎေယျ။ **ဧတေ ဓမ္မေ**တိ ဧတေ ဒါနာဒိကေ သုစရိတဓမ္မေ။ **သုခသမုဒ္ဒယေ**တိ သုခါနိသံသေ၊ အာနိသံသဖလမ္ပိ နေသံ သုခမေဝါတိ ဒဿေတိ။ **အဗျာပဇ္ဇံ သုခံ လောက**န္တိ ကာမစ္ဆန္ဒာဒိဗျာပါဒဝိရဟိတတ္တာ အဗျာပဇ္ဇံ နိဒ္ဒုက္ခံ၊ ပရပီဠာဘာဝေ ပန ဝတ္တဗ္ဗံ နတ္ထိ။ ဈာနသမာပတ္တိဝသေန သုခဗဟုလတ္တာ သုခံ၊ ဧကန္တသုခဉ္စ ဗြဟ္မလောကံ ဈာနပုညာနံ၊ ဣတရပုညာနံ ပန တဒညံ သမ္ပတ္တိဘဝသင်္ခါတံ သုခံ လောကံ **ပဏ္ဍိတော** သပ္ပညော **ဥပပဇ္ဇတိ** ဥပေတိ။ ဣတိ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ဂါထာသု စ ဝဋ္ဋသမ္ပတ္တိ ဧဝ ကထိတာ။

ဒုတိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃-ဥဘယတ္ထသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၃။ တတိယေ **ဘာဝိတော**တိ ဥပ္ပါဒိတော စ ဝဍ္ဎိတော စ။ **ဗဟုလီကတော**တိ ပုနပ္ပုနံ ကတော။ **အတ္ထော**တိ ဟိတံ။ တံ ဟိ အရဏီယတော ဥပဂန္တဗ္ဗတော အတ္ထောတိ ဝုစ္စတိ။ **သမဓိဂယှ တိဋ္ဌတီ**တိ သမ္မာ ပရိဂ္ဂဟေတွာ အဝိဇဟိတွာ ဝတ္တတိ။ **ဒိဋ္ဌဓမ္မိက**န္တိ ဒိဋ္ဌဓမ္မော ဝုစ္စတိ ပစ္စက္ခဘူတော အတ္တဘာဝေါ၊ ဒိဋ္ဌဓမ္မေ ဘဝံ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကံ၊ ဣဓလောကပရိယာပန္နန္တိ အတ္ထော။ **သမ္ပရာယိက**န္တိ ဓမ္မဝသေန သမ္ပရေတဗ္ဗတော သမ္ပရာယော၊ ပရလောကော၊ သမ္ပရာယေ ဘဝံ သမ္ပရာယိကံ၊ ပရလောကပရိယာပန္နန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

ကော ပနေသ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကော နာမ အတ္ထော၊ ကော ဝါ သမ္ပရာယိကောတိ? သင်္ခေပေန တာဝ ယံ ဣဓလောကသုခံ၊ ယဉ္စေတရဟိ ဣဓလောကသုခါဝဟံ၊ အယံ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကော အတ္ထော။ သေယျထိဒံ? ဂဟဋ္ဌာနံ တာဝ ဣဓ ယံ ကိဉ္စိ ဝိတ္တူပကရဏံ, အနာကုလကမ္မန္တတာ, အာရောဂျသံဝိဓာနံ, ဝတ္ထုဝိသဒကိရိယာယောဂဝိဟိတာနိ သိပ္ပါယတနဝိဇ္ဇာဋ္ဌာနာနိ, သင်္ဂဟိတပရိဇနတာတိ ဧဝမာဒိ။ ပဗ္ဗဇိတာနံ ပန ယေ ဣမေ ဇီဝိတပရိက္ခာရာ စီဝရပိဏ္ဍပါတသေနာသနဂိလာနပ္ပစ္စယဘေသဇ္ဇပရိက္ခာရာ၊ တေသံ အကိစ္ဆလာဘော, တတ္ထ စ သင်္ခါယ

paṭisevanā, saṅkhāya parivajjanā, vatthuvisadakiriyā, appicchatā, santuṭṭhi, paviveko, asaṁsaggoti evamādi. Patirūpadesavāsasappurisūpanissayasaddhammassavanayoni-somanasikārādayo pana ubhayesaṁ sādhāraṇā ubhayānurūpā cāti veditabbā.

Appamādoti ettha appamādo pamādappaṭipakkhato veditabbo. Ko panesa pamādo nāma? Pamajjanākāro. Vuttaṁ hetaṁ—

> “Tattha katamo pamādo, kāyaduccarite vā vacīduccarite vā manoduccarite vā pañcasu vā kāmaguṇesu cittassa vossaggo vossaggānuppādanaṁ kusalānaṁ vā dhammānaṁ bhāvanāya asakkaccakiriyatā asātaccakiriyatā anaṭṭhitakiriyatā[1] olīnavuttitā nikkhittachandatā nikkhittadhuratā anāsevanā abhāvanā abahulīkammaṁ anadhiṭṭhānaṁ ananuyogo pamādo, yo evarūpo pamādo pamajjanā pamajjitattaṁ, ayaṁ vuccati pamādo”ti[2].

Tasmā vuttappaṭipakkhato appamādo veditabbo. Atthato hi so satiyā avippavāso, niccaṁ upaṭṭhitassatiyā etaṁ nāmaṁ. Apare pana “satisampajaññayogena pavattā cattāro arūpino khandhā appamādo”ti vadanti.

“Bhāvito bahulīkato”ti vuttaṁ, kathaṁ panāyaṁ appamādo bhāvetabboti? Na appamādabhāvanā nāma visuṁ ekabhāvanā atthi. Yā hi kāci puññakiriyā kusalakiriyā, sabbā sā appamādabhāvanātveva veditabbā. Visesato pana vivaṭṭūpanissayaṁ saraṇagamanaṁ kāyikavācasikasaṁvarañca upādāya sabbā sīlabhāvanā sabbā samādhibhāvanā sabbā paññābhāvanā sabbā kusalabhāvanā anavajjabhāvanā appamādabhāvanāti veditabbā. “Appamādo”ti hi idaṁ mahantaṁ atthaṁ dīpeti, mahantaṁ atthaṁ pariggahetvā tiṭṭhati. Sakalampi tepiṭakaṁ Buddhavacanaṁ āharitvā appamādapadassa atthaṁ katvā kathento dhammakathiko “atitthena pakkhando”ti na vattabbo. Kasmā? Appamādapadassa mahantabhāvato. Tathā hi Sammāsambuddho Kusinārāyaṁ yamakasālānamantare parinibbānasamaye nipanno abhisambodhito paṭṭhāya pañcacattālīsāya vassesu attanā bhāsitaṁ

1. Anuṭṭhitakiriyatā (Ka) 2. Abhi 2. 363 piṭṭhe.

ပဋိသေဝနာ, သင်္ခါယ ပရိဝဇ္ဇနာ, ဝတ္ထုဝိသဒကိရိယာ, အပ္ပိစ္ဆတာ, သန္တုဋ္ဌိ, ပဝိဝေကော, အသံသဂ္ဂေါတိ ဧဝမာဒိ။ ပတိရူပဒေသဝါသသပ္ပုရိသူပနိဿယ-သဒ္ဓမ္မဿဝနယောနိသောမနသိကာရာဒယော ပန ဥဘယေသံ သာဓာရဏာ ဥဘယာနုရူပါ စာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

အပ္ပမာဒေါတိ ဧတ္ထ အပ္ပမာဒေါ ပမာဒပ္ပဋိပက္ခတော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ကော ပနေသ ပမာဒေါ နာမ? ပမဇ္ဇနာကာရော။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—

> “တတ္ထ ကတမော ပမာဒေါ၊ ကာယဒုစ္စရိတေ ဝါ ဝစီဒုစ္စရိတေ ဝါ မနောဒုစ္စရိတေ ဝါ ပဉ္စသု ဝါ ကာမဂုဏေသု စိတ္တဿ ဝေါဿဂ္ဂေါ ဝေါဿဂ္ဂါနုပ္ပါဒနံ ကုသလာနံ ဝါ ဓမ္မာနံ ဘာဝနာယ အသက္ကစ္စ-ကိရိယတာ အသာတစ္စကိရိယတာ အနဋ္ဌိတကိရိယတာ[၁] ဩလီန-ဝုတ္တိတာ နိက္ခိတ္တဆန္ဒတာ နိက္ခိတ္တဓုရတာ အနာသေဝနာ အဘာဝနာ အဗဟုလီကမ္မံ အနဓိဋ္ဌာနံ အနနုယောဂေါ ပမာဒေါ၊ ယော ဧဝရူပေါ ပမာဒေါ ပမဇ္ဇနာ ပမဇ္ဇိတတ္တံ၊ အယံ ဝုစ္စတိ ပမာဒေါ”တိ[၂]။

တသ္မာ ဝုတ္တပ္ပဋိပက္ခတော အပ္ပမာဒေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ အတ္ထတော ဟိ သော သတိယာ အဝိပ္ပဝါသော၊ နိစ္စံ ဥပဋ္ဌိတဿတိယာ ဧတံ နာမံ။ အပရေ ပန “သတိသမ္ပဇညယောဂေန ပဝတ္တာ စတ္တာရော အရူပိနော ခန္ဓာ အပ္ပမာဒေါ”တိ ဝဒန္တိ။

“ဘာဝိတော ဗဟုလီကတော”တိ ဝုတ္တံ၊ ကထံ ပနာယံ အပ္ပမာဒေါ ဘာဝေ-တဗ္ဗောတိ? န အပ္ပမာဒဘာဝနာ နာမ ဝိသုံ ဧကဘာဝနာ အတ္ထိ။ ယာ ဟိ ကာစိ ပုညကိရိယာ ကုသလကိရိယာ၊ သဗ္ဗာ သာ အပ္ပမာဒဘာဝနာတွေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဝိသေသတော ပန ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ သရဏဂမနံ ကာယိကဝါစ-သိကသံဝရဉ္စ ဥပါဒါယ သဗ္ဗာ သီလဘာဝနာ သဗ္ဗာ သမာဓိဘာဝနာ သဗ္ဗာ ပညာဘာဝနာ သဗ္ဗာ ကုသလဘာဝနာ အနဝဇ္ဇဘာဝနာ အပ္ပမာဒဘာဝနာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ “အပ္ပမာဒေါ”တိ ဟိ ဣဒံ မဟန္တံ အတ္ထံ ဒီပေတိ၊ မဟန္တံ အတ္ထံ ပရိဂ္ဂဟေတွာ တိဋ္ဌတိ။ သကလမ္ပိ တေပိဋကံ ဗုဒ္ဓဝစနံ အာဟရိတွာ အပ္ပမာဒ-ပဒဿ အတ္ထံ ကတွာ ကထေန္တော ဓမ္မကထိကော “အတိတ္ထေန ပက္ခန္ဒော”တိ န ဝတ္တဗ္ဗော။ ကသ္မာ? အပ္ပမာဒပဒဿ မဟန္တဘာဝတော။ တထာ ဟိ သမ္မာ-သမ္ဗုဒ္ဓေါ ကုသိနာရာယံ ယမကသာလာနမန္တရေ ပရိနိဗ္ဗာနသမယေ နိပန္နော အဘိသမ္ဗောဓိတော ပဋ္ဌာယ ပဉ္စစတ္တာလီသာယ ဝဿေသု အတ္တနာ ဘာသိတံ

၁-အနုဋ္ဌိတကိရိယတာ (က) ၂-အဘိ ၂-၃၆၃-ပိဋ္ဌေ။

dhammaṁ ekena padena saṅgahetvā dassento “appamādena sampādethā”ti bhikkhūnaṁ ovādamadāsi. Tathā ca vuttaṁ—

“Seyyathāpi bhikkhave yāni kānici jaṅgalānaṁ pāṇānaṁ padajātāni, sabbāni tāni hatthipade samodhānaṁ gacchanti, hatthipadaṁ tesaṁ aggamakkhāyati yadidaṁ mahantaṭṭhena. Evameva kho bhikkhave ye keci kusalā dhammā, sabbete appamādamūlakā appamādasamosaraṇā, appamādo tesaṁ dhammānaṁ aggamakkhāyatī”ti[1].

Gāthāsu **appamādaṁ pasaṁsantīti** dānādipuññakiriyāsu appamādaṁ appamajjanaṁ paṇḍitā sappaññā Buddhādayo pasaṁsanti vaṇṇenti thomenti. Kasmā? Yasmā **appamatto ubho atthe adhigaṇhāti paṇḍito.** Ke pana te ubho atthāti āha “diṭṭhe dhamme ca yo attho, yo cattho samparāyiko”ti, evamettha padayojanā veditabbā. Idhāpi **diṭṭhe dhamme ca yo attho**ti gahaṭṭhassa tāva “anavajjāni kammāni, anākulā ca kammantā”ti-ādinā nayena vutto kasigorakkhādividhinā laddhabbo attho, pabbajitassa pana avippaṭisārādi-attho veditabbo. **Yo cattho samparāyiko**ti pana ubhayesampi dhammacariyāva vuttāti veditabbā. **Atthābhisamayā**ti duvidhassapi atthassa hithassa paṭilābhā, laddhabbena samiti saṅgati samodhānanti samayo, lābho. Samayo eva **abhisamayo,** abhimukhabhāvena vā samayo abhisamayoti evamettha abhisamayo veditabbo. Dhitisampannattā **dhīro.** Tatiyena cettha atthasaddena paramatthassa nibbānassāpi saṅgaho veditabbo. Sesaṁ suviññeyyameva. Iti imasmiṁ sutte vaṭṭasampatti eva kathitā. Gāthāyaṁ pana vivaṭṭassapi saṅgaho daṭṭhabbo. Tathā hi vuttaṁ—

“Appamādo amatapadaṁ, pamādo maccuno padaṁ.
Appamattā na mīyanti ye pamattā yathā matā.

Evaṁ visesato ñatvā, appamādamhi paṇḍitā.
Appamāde pamodanti, ariyānaṁ gocare ratā.

1. Ma 1. 242 piṭṭhe.

ဓမ္မံ ဧကေန ပဒေန သင်္ဂဟေတွာ ဒဿေန္တော “အပ္ပမာဒေန သမ္ပာဒေထာ”တိ ဘိက္ခူနံ ဩဝါဒမဒါသိ။ တထာ စ ဝုတ္တံ—

“သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ ယာနိ ကာနိစိ ဇင်္ဂလာနံ ပါဏာနံ ပဒဇာတာနိ၊ သဗ္ဗာနိ တာနိ ဟတ္ထိပဒေ သမောဓာနံ ဂစ္ဆန္တိ၊ ဟတ္ထိပဒံ တေသံ အဂ္ဂမက္ခာယတိ ယဒိဒံ မဟန္တတ္တေန။ ဧဝမေဝ ခေါ ဘိက္ခဝေ ယေ ကေစိ ကုသလာ ဓမ္မာ၊ သဗ္ဗေတေ အပ္ပမာဒမူလကာ အပ္ပမာဒသမောသရဏာ၊ အပ္ပမာဒေါ တေသံ ဓမ္မာနံ အဂ္ဂမက္ခာယတီ”တိ[1]။

ဂါထာသု **အပ္ပမာဒံ ပသံသန္တီ**တိ ဒါနာဒိပုညကိရိယာသု အပ္ပမာဒံ အပ္ပမဇ္ဇနံ ပဏ္ဍိတာ သပ္ပညာ ဗုဒ္ဓါဒယော ပသံသန္တိ ဝဏ္ဏေန္တိ ထောမေန္တိ။ ကသ္မာ? ယသ္မာ **အပ္ပမတ္တော ဥဘော အတ္ထေ အဓိဂဏှာတိ ပဏ္ဍိတော။** ကေ ပန တေ ဥဘော အတ္ထာတိ အာဟ “ဒိဋ္ဌေ ဓမ္မေ စ ယော အတ္ထော၊ ယော စတ္ထော သမ္ပရာယိကော”တိ၊ ဧဝမေတ္ထ ပဒယောဇနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဣဓာပိ **ဒိဋ္ဌေ ဓမ္မေ စ ယော အတ္ထော**တိ ဂဟဋ္ဌဿ တာဝ “အနဝဇ္ဇာနိ ကမ္မာနိ၊ အနာကုလာ စ ကမ္မန္တာ”တိအာဒိနာ နယေန ဝုတ္တော ကသိဂေါရက္ခာဒိဝိဓိနာ လဒ္ဓဗ္ဗော အတ္ထော၊ ပဗ္ဗဇိတဿ ပန အဝိပ္ပဋိသာရာဒိအတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ယော စတ္ထော သမ္ပရာယိကော**တိ ပန ဥဘယေသမ္ပိ ဓမ္မစရိယာဝ ဝုတ္တာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **အတ္ထာဘိသမယာ**တိ ဒုဝိဓဿာပိ အတ္ထဿ ဟိတဿ ပဋိလာဘာ၊ လဒ္ဓဗ္ဗေန သမိတိ သင်္ဂတိ သမောဓာနန္တိ သမယော၊ လာဘော။ သမယော ဧဝ **အဘိသမယော၊** အဘိမုခဘာဝေန ဝါ သမယော အဘိသမယောတိ ဧဝမေတ္ထ အဘိသမယော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဓိတိသမ္ပန္နတ္တာ **ဓီရော။** တတိယေန စေတ္ထ အတ္ထသဒ္ဒေန ပရမတ္ထဿ နိဗ္ဗာနဿာပိ သင်္ဂဟော ဝေဒိတဗ္ဗော။ သေသံ သုဝိညေယျမေဝ။ ဣတိ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ဝဋ္ဋသမ္ပတ္တိ ဧဝ ကထိတာ။ ဂါထာယံ ပန ဝိဝဋ္ဋဿာပိ သင်္ဂဟော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ တထာ ဟိ ဝုတ္တံ—

“အပ္ပမာဒေါ အမတပဒံ၊ ပမာဒေါ မစ္စုနော ပဒံ။
အပ္ပမတ္တာ န မီယန္တိ ယေ ပမတ္တာ ယထာ မတာ။

ဧဝံ ဝိသေသတော ဉတွာ၊ အပ္ပမာဒမှိ ပဏ္ဍိတာ။
အပ္ပမာဒေ ပမောဒန္တိ၊ အရိယာနံ ဂေါစရေ ရတာ။

၁-မ ၁-၂၄၂-ပိဋ္ဌေ။

Te jhāyino sātatikā, niccaṁ daḷhaparakkamā.
Phusanti dhīrā nibbānaṁ, yogakkhemaṁ anuttaran”ti[1].

Tasmā “atthābhisamayā”ti ettha lokuttaratthavasenapi attho veditabbo.

Tatiyasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

4. Aṭṭhipuñjasuttavaṇṇanā

24. Catutthe **ekapuggalassā**ti ettha **puggalo**ti ayaṁ vohārakathā. Buddhassa hi Bhagavato duvidhā desanā sammutidesanā ca paramatthadesanā cāti. Tattha “puggalo satto itthī puriso khattiyo brāhmaṇo devo māro”ti evarūpā **sammutidesanā.** “Aniccaṁ dukkhaṁ anattā khandhā dhātu āyatanā satipaṭṭhānā”ti evarūpā **paramatthadesanā.** Tattha Bhagavā ye sammutivasena desanaṁ sutvā visesamadhigantuṁ samatthā, nesaṁ sammutidesanaṁ deseti. Ye pana paramatthavasena desanaṁ sutvā visesamadhigantuṁ samatthā, tesaṁ paramatthadesanaṁ deseti.

Tatthāyaṁ upamā—yathā desabhāsākusalo tiṇṇaṁ vedānaṁ atthasaṁvaṇṇanako ācariyo ye damiḷabhāsāya vutte atthaṁ jānanti, tesaṁ damiḷabhāsāya ācikkhati. Ye andhakabhāsādīsu aññatarāya, tesaṁ tāya tāya bhāsāya. Evaṁ te māṇavakā chekaṁ byattaṁ ācariyamāgamma khippameva sippaṁ uggaṇhanti. Tattha ācariyo viya Buddho Bhagavā, tayo vedā viya kathetabbabhāve ṭhitāni tīṇi piṭakāni, desabhāsākosallamiva sammutiparamatthakosallaṁ, nānādesabhāsā māṇavakā viya sammutiparamatthavasena paṭivijjhanasamatthā veneyyā, ācariyassa damiḷabhāsādi-ācikkhanaṁ viya Bhagavato sammutiparamatthavasena desanā veditabbā. Āha cettha—

“Duve saccāni akkhāsi, Sambuddho vadataṁ varo.
Sammutiṁ paramatthañca, tatiyaṁ nūpalabbhati.

1. Khu 1. 16 piṭṭhe Dhammapade.

တေ ဈာယိနော သာတတိကာ၊ နိစ္စံ ဒဠှပရက္ကမာ။
ဖုသန္တိ ဓီရာ နိဗ္ဗာနံ၊ ယောဂက္ခေမံ အနုတ္တရ”န္တိ[1]။

တသ္မာ “အတ္ထာဘိသမယာ”တိ ဧတ္ထ လောကုတ္တရတ္ထဝသေနပိ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

တတိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၄-အဋ္ဌိပုဉ္ဇသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၄။ စတုတ္ထေ **ဧကပုဂ္ဂလဿာ**တိ ဧတ္ထ **ပုဂ္ဂလော**တိ အယံ ဝေါဟာရကထာ။ ဗုဒ္ဓဿ ဟိ ဘဂဝတော ဒုဝိဓာ ဒေသနာ သမ္မုတိဒေသနာ စ ပရမတ္ထဒေသနာ စာတိ။ တတ္ထ “ပုဂ္ဂလော သတ္တော ဣတ္ထီ ပုရိသော ခတ္တိယော ဗြာဟ္မဏော ဒေဝေါ မာရော”တိ ဧဝရူပါ **သမ္မုတိဒေသနာ။** “အနိစ္စံ ဒုက္ခံ အနတ္တာ ခန္ဓာ ဓာတု အာယတနာ သတိပဋ္ဌာနာ”တိ ဧဝရူပါ **ပရမတ္ထဒေသနာ။** တတ္ထ ဘဂဝါ ယေ သမ္မုတိဝသေန ဒေသနံ သုတွာ ဝိသေသမဓိဂန္တုံ သမတ္ထာ၊ နေသံ သမ္မုတိဒေသနံ ဒေသေတိ။ ယေ ပန ပရမတ္ထဝသေန ဒေသနံ သုတွာ ဝိသေသမဓိဂန္တုံ သမတ္ထာ၊ တေသံ ပရမတ္ထဒေသနံ ဒေသေတိ။

တတ္ထာယံ ဥပမာ—ယထာ ဟိ ဒေသဘာသာကုသလော တိဏ္ဏံ ဝေဒါနံ အတ္ထသံဝဏ္ဏနကော အာစရိယော ယေ ဒမိဠဘာသာယ ဝုတ္တေ အတ္ထံ ဇာနန္တိ၊ တေသံ ဒမိဠဘာသာယ အာစိက္ခတိ။ ယေ အန္ဓကဘာသာဒီသု အညတရာယ၊ တေသံ တာယ တာယ ဘာသာယ။ ဧဝံ တေ မာဏဝကာ ဆေကံ ဗျတ္တံ အာစရိယမာဂမ္မ ခိပ္ပမေဝ သိပ္ပံ ဥဂ္ဂဏှန္တိ။ တတ္ထ အာစရိယော ဝိယ ဗုဒ္ဓေါ ဘဂဝါ၊ တယော ဝေဒါ ဝိယ ကထေတဗ္ဗဘာဝေ ဌိတာနိ တီဏိ ပိဋကာနိ၊ ဒေသဘာသာကောသလ္လမိဝ သမ္မုတိပရမတ္ထကောသလ္လံ၊ နာနာဒေသဘာသာ မာဏဝကာ ဝိယ သမ္မုတိပရမတ္ထဝသေန ပဋိဝိဇ္ဈနသမတ္ထာ ဝေနေယျာ၊ အာစရိယဿ ဒမိဠဘာသာဒိအာစိက္ခနံ ဝိယ ဘဂဝတော သမ္မုတိပရမတ္ထဝသေန ဒေသနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အာဟ စေတ္ထ—

“ဒုဝေ သစ္စာနိ အက္ခာသိ၊ သမ္ဗုဒ္ဓေါ ဝဒတံ ဝရော။
သမ္မုတိံ ပရမတ္ထဉ္စ၊ တတိယံ နူပလဗ္ဘတိ။

၁-ခု ၁-၁၆-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။

Saṅketavacanaṁ saccaṁ, lokasammutikāraṇā[1].
Paramatthavacanaṁ saccaṁ, dhammānaṁ bhūtakāraṇā[2].

Tasmā vohārakusalassa, Lokanāthassa Satthuno.
Sammutiṁ voharantassa, musāvādo na jāyatī”ti[3].

Apica aṭṭhahi kāraṇehi Bhagavā puggalakathaṁ katheti—hirottappadīpanatthaṁ kammassakatādīpanatthaṁ paccattapurisakāradīpanatthaṁ ānantariyadīpanatthaṁ brahmavihāradīpanatthaṁ pubbenivāsadīpanatthaṁ dakkhiṇāvisuddhidīpanatthaṁ lokasammutiyā appahānatthaṁ cāti. “Khandhadhātu-āyatanāni hiriyanti ottappantī”ti hi vutte mahājano na jānāti, sammohaṁ āpajjati, paṭisattu vā[4] hoti “kimidaṁ khandhadhātu-āyatanāni hiriyanti ottappanti nāmā”ti. “Itthī hiriyati ottappati, puriso khattiyo brāhmaṇo devo māro”ti pana vutte jānāti, na sammohaṁ āpajjati, na paṭisattu vā hoti. Tasmā Bhagavā **hirottappadīpanatthaṁ** puggalakathaṁ katheti.

“Khandhā kammassakā, dhātuyo āyatanānī”ti vuttepi eseva nayo. Tasmā **“kammassakatādīpanatthampi** puggalakathaṁ katheti.

“Veḷuvanādayo mahāvihārā khandhehi kārāpitā, dhātūhi āyatanehī”ti vuttepi eseva nayo. Tathā “khandhā mātaraṁ jīvitā voropenti, pitaraṁ, arahantaṁ, ruhiruppādakammaṁ, saṁghabhedakammaṁ karonti, dhātuyo āyatanānī”ti vuttepi eseva nayo. “Khandhā mettāyanti, dhātuyo āyatanānī”ti vuttepi eseva nayo. “Khandhā pubbenivāsaṁ anussaranti, dhātuyo āyatanānī”ti vuttepi eseva nayo. Tasmā Bhagavā **paccattapurisakāradīpanatthaṁ ānantariyadīpanatthaṁ brahmavihāradīpanatthaṁ pubbenivāsadīpanatthañca** puggalakathaṁ katheti.

“Khandhā dānaṁ paṭiggaṇhanti, dhātuyo āyatanānī”ti vuttepi mahājano na jānāti, sammohaṁ āpajjati, paṭisattu vā hoti “kimidaṁ khandhā dhātuyo āyatanāni paṭiggaṇhanti nāmā”ti. “Puggalā paṭiggaṇhantī”ti pana vutte jānāti, na sammohaṁ āpajjati, na paṭisattu vā hoti. Tasmā Bhagavā **dakkhiṇāvisuddhidīpanatthaṁ** puggalakathaṁ katheti.

1. Lokasammutikāraṇaṁ (Syā) 2. Bhūtakāraṇaṁ (Syā)
3. Vohāro ariyova soti (Syā) 4. Paṭisattu (Ka)

သင်္ကေတဝစနံ သစ္စံ၊ လောကသမ္မုတိကာရဏာ[၁]။
ပရမတ္ထဝစနံ သစ္စံ၊ ဓမ္မာနံ ဘူတကာရဏာ[၂]။

တသ္မာ ဝေါဟာရကုသလဿ၊ လောကနာထဿ သတ္ထုနော။
သမ္မုတိံ ဝေါဟရန္တဿ၊ မုသာဝါဒေါ န ဇာယတီ”တိ[၃]။

အပိစ အဋ္ဌဟိ ကာရဏေဟိ ဘဂဝါ ပုဂ္ဂလကထံ ကထေတိ—ဟိရောတ္တပ္ပဒီပနတ္ထံ ကမ္မဿကတာဒီပနတ္ထံ ပစ္စတ္တပုရိသကာရဒီပနတ္ထံ အာနန္တရိယဒီပနတ္ထံ ဗြဟ္မဝိဟာရဒီပနတ္ထံ ပုဗ္ဗေနိဝါသဒီပနတ္ထံ ဒက္ခိဏာဝိသုဒ္ဓိဒီပနတ္ထံ လောကသမ္မုတိယာ အပ္ပဟာနတ္ထံ စာတိ။ “ခန္ဓဓာတုအာယတနာနိ ဟိရိယန္တိ ဩတ္တပ္ပန္တီ”တိ ဟိ ဝုတ္တေ မဟာဇနော န ဇာနာတိ၊ သမ္မောဟံ အာပဇ္ဇတိ၊ ပဋိသတ္တု ဝါ[၄] ဟောတိ “ကိမိဒံ ခန္ဓဓာတုအာယတနာနိ ဟိရိယန္တိ ဩတ္တပ္ပန္တိ နာမာ”တိ။ “ဣတ္ထီ ဟိရိယတိ ဩတ္တပ္ပတိ၊ ပုရိသော ခတ္တိယော ဗြာဟ္မဏော ဒေဝေါ မာရော”တိ ပန ဝုတ္တေ ဇာနာတိ၊ န သမ္မောဟံ အာပဇ္ဇတိ၊ န ပဋိသတ္တု ဝါ ဟောတိ။ တသ္မာ ဘဂဝါ **ဟိရောတ္တပ္ပဒီပနတ္ထံ** ပုဂ္ဂလကထံ ကထေတိ။

“ခန္ဓာ ကမ္မဿကာ၊ ဓာတုယော အာယတနာနီ”တိ ဝုတ္တေပိ ဧသေဝ နယော။ တသ္မာ **ကမ္မဿကတာဒီပနတ္ထမ္ပိ** ပုဂ္ဂလကထံ ကထေတိ။

“ဝေဠုဝနာဒယော မဟာဝိဟာရာ ခန္ဓေဟိ ကာရာပိတာ၊ ဓာတူဟိ အာယတနေဟီ”တိ ဝုတ္တေပိ ဧသေဝ နယော။ တထာ “ခန္ဓာ မာတရံ ဇီဝိတာ ဝေါရောပေန္တိ၊ ပိတရံ၊ အရဟန္တံ၊ ရုဟိရုပ္ပါဒကမ္မံ၊ သံဃဘေဒကမ္မံ ကရောန္တိ၊ ဓာတုယော အာယတနာနီ”တိ ဝုတ္တေပိ ဧသေဝ နယော။ “ခန္ဓာ မေတ္တာယန္တိ၊ ဓာတုယော အာယတနာနီ”တိ ဝုတ္တေပိ ဧသေဝ နယော။ “ခန္ဓာ ပုဗ္ဗေနိဝါသံ အနုဿရန္တိ၊ ဓာတုယော အာယတနာနီ”တိ ဝုတ္တေပိ ဧသေဝ နယော။ တသ္မာ ဘဂဝါ **ပစ္စတ္တပုရိသကာရဒီပနတ္ထံ အာနန္တရိယဒီပနတ္ထံ ဗြဟ္မဝိဟာရဒီပနတ္ထံ ပုဗ္ဗေနိဝါသဒီပနတ္ထဉ္စ** ပုဂ္ဂလကထံ ကထေတိ။

“ခန္ဓာ ဒါနံ ပဋိဂ္ဂဏှန္တိ၊ ဓာတုယော အာယတနာနီ”တိ ဝုတ္တေပိ မဟာဇနော န ဇာနာတိ၊ သမ္မောဟံ အာပဇ္ဇတိ၊ ပဋိသတ္တု ဝါ ဟောတိ “ကိမိဒံ ခန္ဓာ ဓာတုယော အာယတနာနိ ပဋိဂ္ဂဏှန္တိ နာမာ”တိ။ “ပုဂ္ဂလာ ပဋိဂ္ဂဏှန္တီ”တိ ပန ဝုတ္တေ ဇာနာတိ၊ န သမ္မောဟံ အာပဇ္ဇတိ၊ န ပဋိသတ္တု ဝါ ဟောတိ။ တသ္မာ ဘဂဝါ **ဒက္ခိဏာဝိသုဒ္ဓိဒီပနတ္ထံ** ပုဂ္ဂလကထံ ကထေတိ။

၁-လောကသမ္မုတိကာရဏံ (သျာ) ၂-ဘူတကာရဏံ (သျာ)
၃-ဝေါဟာရော အရိယောဝ သောတိ (သျာ) ၄-ပဋိသတ္တု (က)

Lokasammutiñca Buddhā Bhagavanto na pajahanti, lokasamaññāya lokaniruttiyā lokābhilāpe ṭhitāyeva dhammaṁ desenti. Tasmā Bhagavā **lokasammutiyā appahānatthampi** puggalakathaṁ katheti. So idhāpi lokavohāravasena desetabbamatthaṁ dassento “ekapuggalassā”ti-ādimāha.

Tattha **ekapuggalassā**ti ekasattassa. **Kappan**ti mahākappaṁ. Yadipi accantasaṁyoge idaṁ upayogavacanaṁ, yattha pana sattānaṁ sandhāvanaṁ saṁsaraṇaṁ sambhavanti, tassa vasena gahetabbaṁ. **Aṭṭhikaṅkalo**ti aṭṭhibhāgo. “Aṭṭhikhalo”tipi[1] paṭhanti, aṭṭhisañcayoti attho. **Aṭṭhipuñjo**ti aṭṭhisamūho. **Aṭṭhirāsī**ti tasseva vevacanaṁ. Keci pana “kaṭippamāṇato heṭṭhā samūho kaṅkalo nāma, tato upari yāva tālappamāṇaṁ puñjo, tato upari rāsī”ti vadanti. Taṁ tesaṁ matimattaṁ. Sabbametaṁ samūhasseva pariyāyavacanaṁ vepullasseva upamābhāvena āhaṭattā.

Sace saṁharako assāti avippakiraṇavasena saṁharitvā ṭhapetā koci yadi siyāti parikappanavasena vadati. **Sambhatañca na vinasseyyā**ti tathā kenaci sambhatañca taṁ aṭṭhikaṅkalaṁ antaradhānābhāvena pūtibhūtaṁ cuṇṇavicuṇṇañca ahutvā sace na vinasseyyāti parikappanavaseneva vadati. Ayaṁ hettha attho—bhikkhave ekassa sattassa kammakilesehi aparāparuppattivasena ekaṁ mahākappaṁ sandhāvantassa saṁsarantassa evaṁ mahā-aṭṭhisañcayo bhaveyya, ārohapariṇāheti yattakoyaṁ Vepullapabbato. Sace panassa koci saṁharitvā ṭhapetā bhaveyya, sambhatañca taṁ sace avinassantaṁ tiṭṭheyyāti. Ayañca nayo nibbutappadīpe viya bhijjanasabhāve kaḷevaranikkheparahite opapātikattabhāve sabbena sabbaṁ anaṭṭhike ca khuddakattabhāve vajjetvā vutto. Keci pana “parikappanavasena imassa nayassa āhaṭattā tesampi yadi siyā aṭṭhikaṅkalo, tenāpi saheva ayaṁ aṭṭhipuñjaparimāṇo vutto”ti vadanti. Apare pana “nayidamevaṁ labbhamānasseva aṭṭhipuñjassa vasena sabbaññutaññāṇena paricchinditvā imassa parimāṇassa vuttattā. Tasmā vuttanayeneva attho gahetabbo”ti.

1. Aṭṭhicalotipi (Sī, Ka)

လောကသမ္မုတိဉ္စ ဗုဒ္ဓါ ဘဂဝန္တော န ပဇဟန္တိ၊ လောကသမညာယ လောကနိရုတ္တိယာ လောကာဘိလာပေ ဌိတာယေဝ ဓမ္မံ ဒေသေန္တိ။ တသ္မာ ဘဂဝါ **လောကသမ္မုတိယာ အပ္ပဟာနတ္ထမ္ပိ** ပုဂ္ဂလကထံ ကထေတိ။ သော ဣဓာပိ လောကဝေါဟာရဝသေန ဒေသေတဗ္ဗမတ္ထံ ဒဿေန္တော “ဧကပုဂ္ဂလဿာ”တိအာဒိမာဟ။

တတ္ထ **ဧကပုဂ္ဂလဿာ**တိ ဧကသတ္တဿ။ **ကပ္ပ**န္တိ မဟာကပ္ပံ။ ယဒိပိ အစ္စန္တသံယောဂေ ဣဒံ ဥပယောဂဝစနံ၊ ယတ္ထ ပန သတ္တာနံ သန္ဓာဝနံ သံသရဏံ သမ္ဘဝတိ၊ တဿ ဝသေန ဂဟေတဗ္ဗံ။ **အဋ္ဌိကင်္ကလော**တိ အဋ္ဌိဘာဂေါ။ “အဋ္ဌိခလော”တိပိ[၁] ပဌန္တိ၊ အဋ္ဌိသဉ္စယောတိ အတ္ထော။ **အဋ္ဌိပုဉ္ဇော**တိ အဋ္ဌိသမူဟော။ **အဋ္ဌိရာသီ**တိ တဿေဝ ဝေဝစနံ။ ကေစိ ပန “ကဋိပ္ပမာဏတော ဟေဋ္ဌာ သမူဟော ကင်္ကလော နာမ၊ တတော ဥပရိ ယာဝ တာလပ္ပမာဏံ ပုဉ္ဇော၊ တတော ဥပရိ ရာသီ”တိ ဝဒန္တိ။ တံ တေသံ မတိမတ္တံ။ သဗ္ဗမေတံ သမူဟဿေဝ ပရိယာယဝစနံ ဝေပုလ္လဿေဝ ဥပမာဘာဝေန အာဟဋတ္တာ။

သစေ သံဟာရကော အဿာတိ အဝိပ္ပကိရဏဝသေန သံဟရိတွာ ဌပေတာ ကောစိ ယဒိ သိယာတိ ပရိကပ္ပနဝသေန ဝဒတိ။ **သမ္ဘတဉ္စ န ဝိနဿေယျာ**တိ တထာ ကေနစိ သမ္ဘတဉ္စ တံ အဋ္ဌိကင်္ကလံ အန္တရဓာနာဘာဝေန ပူတိဘူတံ စုဏ္ဏဝိစုဏ္ဏဉ္စ အဟုတွာ သစေ န ဝိနဿေယျာတိ ပရိကပ္ပနဝသေနေဝ ဝဒတိ။ အယံ ဟေတ္ထ အတ္ထော—ဘိက္ခဝေ ဧကဿ သတ္တဿ ကမ္မကိလေသေဟိ အပရာပရုပ္ပတ္တိဝသေန ဧကံ မဟာကပ္ပံ သန္ဓာဝန္တဿ သံသရန္တဿ ဧဝံ မဟာ-အဋ္ဌိသဉ္စယော ဘဝေယျ၊ အာရောဟပရိဏာဟေဟိ ယတ္တကောယံ ဝေပုလ္လပဗ္ဗတော။ သစေ ပနဿ ကောစိ သံဟရိတွာ ဌပေတာ ဘဝေယျ၊ သမ္ဘတဉ္စ တံ သစေ အဝိနဿန္တံ တိဋ္ဌေယျာတိ။ အယဉ္စ နယော နိဗ္ဗုတပ္ပဒီပေ ဝိယ ဘိဇ္ဇနသဘာဝေ ကဠေဝရနိက္ခေပရဟိတေ ဩပပါတိကတ္တဘာဝေ သဗ္ဗေန သဗ္ဗံ အနဋ္ဌိကေ စ ခုဒ္ဒကတ္တဘာဝေ ဝဇ္ဇေတွာ ဝုတ္တော။ ကေစိ ပန “ပရိကပ္ပနဝသေန ဣမဿ နယဿ အာဟဋတ္တာ တေသမ္ပိ ယဒိ သိယာ အဋ္ဌိကင်္ကလော၊ တေနာပိ သဟေဝ အယံ အဋ္ဌိပုဉ္ဇပရိမာဏော ဝုတ္တော”တိ ဝဒန္တိ။ အပရေ ပန “နယိဒမေဝံ လဗ္ဘမာနဿေဝ အဋ္ဌိပုဉ္ဇဿ ဝသေန သဗ္ဗညုတညာဏေန ပရိစ္ဆိန္ဒိတွာ ဣမဿ ပရိမာဏဿ ဝုတ္တတ္တာ။ တသ္မာ ဝုတ္တနယေနေဝ အတ္ထော ဂဟေတဗ္ဗော”တိ။

၁-အဋ္ဌိစလောတိပိ (သီ၊ က)

Gāthāsu **Mahesinā**ti mahante sīlakkhandhādayo esati gavesatīti Mahesī, Sammāsambuddho. “Iti vuttaṁ Mahesinā”ti ca Bhagavā “Dasabalasamannāgato bhikkhave Tathāgato”ti-ādīsu viya attānaṁ aññaṁ viya katvā dasseti. **Vepullo**ti Rājagahaṁ parivāretvā ṭhitesu pañcasu pabbatesu vipulabhāvato Vepulloti laddhanāmo, tato eva **mahā,** ṭhitadisābhāgavasena **uttaro Gijjhakūṭassa. Giribbaje**ti Giribbajapuranāmakassa Rājagahassa samīpe.

Ettāvatā Bhagavā “ettakenāpi kālena anupacchinnabhavamūlassa apariññātavatthukassa puthujjanassa ayamīdisī kaṭasivaḍḍhanā”ti vaṭṭe[1] ādīnavaṁ dassetvā idāni yesaṁ ariyasaccānaṁ ananubodhā appaṭivedhā andhaputhujjanassa evaṁ kaṭasivaḍḍhanā, tāni ariyasaccāni diṭṭhavato ariyapuggalassa ayaṁ natthīti dassento **“yato ca ariyasaccānī”**ti-ādimāha.

Tattha **yato**ti yadā. **Ariyasaccānī**ti araṇīyato ariyāni, avitathabhāvena saccāni cāti ariyasaccāni, ariyabhāvakarāni vā saccāni ariyasaccāni, ariyehi vā Buddhādīhi paṭivijjhitabbāni saccāni ariyasaccāni. Atha vā ariyassa saccāni ariyasaccāni. Sadevakena hi lokena saraṇanti araṇīyato ariyo Bhagavā, tena sayambhuñāṇena diṭṭhattā tassa saccānīti ariyasaccāni. **Sammappaññāya passatī**ti sammā hetunā ñāyena vipassanāpaññāsahitāya maggapaññāya pariññāpahānasacchikiriyābhāvanābhisamayavasena passati. **Dukkhan**ti-ādi ariyasaccānaṁ sarūpadassanaṁ. Tattha anekūpaddavādhiṭṭhānatāya kucchitabhāvato bālajanaparikappitadhuvasubhasukhattavirahena tucchabhāvato ca **dukkhaṁ.** Dukkhaṁ samuppajjati etenāti **dukkhasamuppādo,** dukkhasamudayo. Dukkhaṁ atikkamati etena ārammaṇappaccayabhūtena, ettha vāti **dukkhassa atikkamo,** nibbānaṁ. Ārakattā kilesehi araṇīyato ca **ariyo.** Sammādiṭṭhi-ādīnaṁ aṭṭhannaṁ aṅgānaṁ vasena **aṭṭhaṅgiko.** Mārento kilese gacchati, nibbānatthikehi maggīyati, sayaṁ vā nibbānaṁ maggatīti **maggo.** Tato eva dukkhassa upasamaṁ nirodhaṁ gacchatīti **dukkhūpasamagāmī.** Yato sammappaññāya passatīti sambandho.

---

1. Khandhe (Ka)

ဂါထာသု **မဟေသိနာ**တိ မဟန္တေ သီလက္ခန္ဓာဒယော ဧသတိ ဂဝေသတီတိ မဟေသီ၊ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ။ "ဣတိ ဝုတ္တံ မဟေသိနာ"တိ စ ဘဂဝါ "ဒသဗလသမန္နာဂတော ဘိက္ခဝေ တထာဂတော"တိအာဒီသု ဝိယ အတ္တာနံ အညံ ဝိယ ကတွာ ဒဿေတိ။ **ဝေပုလ္လော**တိ ရာဇဂဟံ ပရိဝါရေတွာ ဌိတေသု ပဉ္စသု ပဗ္ဗတေသု ဝိပုလဘာဝတော ဝေပုလ္လောတိ လဒ္ဓနာမော၊ တတော ဧဝ **မဟာ၊** ဌိတဒိသာဘာဂဝသေန **ဥတ္တရော ဂိဇ္ဈကူဋဿ။ ဂိရိဗ္ဗဇေ**တိ ဂိရိဗ္ဗဇပုရနာမကဿ ရာဇဂဟဿ သမီပေ။

ဧတ္တာဝတာ ဘဂဝါ "ဧတ္တကေနာပိ ကာလေန အနုပစ္ဆိန္နဘဝမူလဿ အပရိညာတဝတ္ထုကဿ ပုထုဇ္ဇနဿ အယမီဒိသီ ကဋသိဝဍ္ဎနာ"တိ ဝဋ္ဋေ[1] အာဒီနဝံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ယေသံ အရိယသစ္စာနံ အနနုဗောဓာ အပ္ပဋိဝေဓာ အန္ဓပုထုဇ္ဇနဿ ဧဝံ ကဋသိဝဍ္ဎနာ၊ တာနိ အရိယသစ္စာနိ ဒိဋ္ဌဝတော အရိယပုဂ္ဂလဿ အယံ နတ္ထီတိ ဒဿေန္တော **"ယတော စ အရိယသစ္စာနိ"**တိအာဒိမာဟ။

တတ္ထ **ယတော**တိ ယဒါ။ **အရိယသစ္စာနီ**တိ အရဏီယတော အရိယာနိ, အဝိတထဘာဝေန သစ္စာနိ စာတိ အရိယသစ္စာနိ၊ အရိယဘာဝကရာနိ ဝါ သစ္စာနိ အရိယသစ္စာနိ၊ အရိယေဟိ ဝါ ဗုဒ္ဓါဒီဟိ ပဋိဝိဇ္ဈိတဗ္ဗာနိ သစ္စာနိ အရိယသစ္စာနိ။ အထ ဝါ အရိယဿ သစ္စာနိ အရိယသစ္စာနိ။ သဒေဝကေန ဟိ လောကေန သရဏန္တိ အရဏီယတော အရိယော ဘဂဝါ၊ တေန သယမ္ဘုဉာဏေန ဒိဋ္ဌတ္တာ တဿ သစ္စာနီတိ အရိယသစ္စာနိ။ **သမ္မပ္ပညာယ ပဿတီ**တိ သမ္မာ ဟေတုနာ ဉာယေန ဝိပဿနာပညာသဟိတာယ မဂ္ဂပညာယ ပရိညာပဟာနသစ္ဆိကိရိယာဘာဝနာဘိသမယဝသေန ပဿတိ။ **ဒုက္ခ**န္တိအာဒိ အရိယသစ္စာနံ သရူပဒဿနံ။ တတ္ထ အနေကူပဒ္ဒဝါဓိဋ္ဌာနတာယ ကုစ္ဆိတဘာဝတော ဗာလဇနပရိကပ္ပိတဓုဝသုဘသုခတ္တဝိရဟေန တုစ္ဆဘာဝတော စ **ဒုက္ခံ။** ဒုက္ခံ သမုပ္ပဇ္ဇတိ ဧတေနာတိ **ဒုက္ခသမုပ္ပါဒေါ၊** ဒုက္ခသမုဒယော။ ဒုက္ခံ အတိက္ကမတိ ဧတေန အာရမ္မဏပ္ပစ္စယဘူတေန, ဧတ္ထ ဝါတိ **ဒုက္ခဿ အတိက္ကမော၊** နိဗ္ဗာနံ။ အာရကတ္တာ ကိလေသေဟိ အရဏီယတော စ **အရိယော။** သမ္မာဒိဋ္ဌိအာဒီနံ အဋ္ဌန္နံ အင်္ဂါနံ ဝသေန **အဋ္ဌင်္ဂိကော။** မာရေန္တော ကိလေသေ ဂစ္ဆတိ, နိဗ္ဗာနတ္ထိကေဟိ မဂ္ဂီယတိ, သယံ ဝါ နိဗ္ဗာနံ မဂ္ဂတီတိ **မဂ္ဂေါ။** တတော ဧဝ ဒုက္ခဿ ဥပသမံ နိရောဓံ ဂစ္ဆတီတိ **ဒုက္ခူပသမဂါမီ။** ယတော သမ္မပ္ပညာယ ပဿတီတိ သမ္ဗန္ဓော။

၁-ခန္ဓေ (က)

Sa sattakkhattuṁ paramaṁ, sandhāvitvāna puggaloti so evaṁ catusaccadassāvī ariyapuggalo sotāpanno sabbamudindriyo samāno sattavāraparamaṁyeva bhavādīsu aparāparuppattivasena sandhāvitvā saṁsaritvā. Ekabījī kolaṁkolo sattakkhattuparamoti indriyānaṁ tikkhamajjhimamudubhāvena tayo hi sotāpannā. Tesu sabbamudindriyassa vasenidaṁ vuttaṁ “sa sattakkhattuṁ paramaṁ, sandhāvitvānā”ti. **Dukkhassantakaro hotī**ti vaṭṭadukkhassa antakaro pariyosānakaro hoti. Kathaṁ? **Sabbasaṁyojanakkhayā** anupubbena aggamaggaṁ adhigantvā niravasesānaṁ saṁyojanānaṁ khepanāti arahattaphaleneva desanāya kūṭaṁ gaṇhi.

Catutthasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

5. Musāvādasuttavaṇṇanā

25. Pañcame **ekadhammaṁ atītassā**ti kā uppatti? Bhagavato bhikkhusaṁghassa ca mahālābhasakkāro uppajji, titthiyānaṁ parihāyi. Te hatalābhasakkārā nippabhā nittejā issāpakatā Ciñcamāṇavikaṁ nāma paribbājikaṁ uyyojesuṁ “ehi tvaṁ bhagini, samaṇaṁ Gotamaṁ abhūtena abbhācikkhassū”ti. Sā Bhagavantaṁ catuparisamajjhe dhammaṁ desentaṁ upagantvā abhūtena abbhācikkhitvā sakkenassā abhūtabhāve pakāsite mahājanena “dhī kāḷakaṇṇī”ti vihārato nikkaḍḍhāpitā pathaviyā vivare dinne Avīcijālānaṁ indhanaṁ hutvāva Avīciniraye nibbatti, bhiyyoso mattāya titthiyānaṁ lābhasakkāro parihāyi. Bhikkhū dhammasabhāyaṁ kathaṁ samuṭṭhāpesuṁ “āvuso Ciñcamāṇavikā evaṁ uḷāraguṇaṁ aggadakkhiṇeyyaṁ Sammāsambuddhaṁ abhūtena akkositvā mahāvināsaṁ pattā”ti. Satthā āgantvā “kāya nuttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā”ti pucchitvā “imāya nāmā”ti vutte “na bhikkhave idāneva, pubbepi sā maṁ abhūtena akkositvā mahāvināsaṁ pattāyevā”ti Mahāpadumajātakampi vitthāretvā upari dhammaṁ desento imissā aṭṭhuppattiyā “ekadhammaṁ atītassā”ti idaṁ suttaṁ desesi.

Tattha **ekadhamman**ti ekaṁ vacīsaccasaṅkhātaṁ dhammaṁ. **Atītassā**ti yā sā aṭṭha anariyavohāre vajjetvā aṭṭhasu ariyavohāresu patiṭṭhāpanatthaṁ

သ သတ္တက္ခတ္တုံ ပရမံ၊ သန္ဓာဝိတွာန ပုဂ္ဂလောတိ သော ဧဝံ စတုသစ္စဒဿာဝီ အရိယပုဂ္ဂလော သောတာပန္နော သဗ္ဗမုဒိန္ဒြိယော သမာနော သတ္တဝါရပရမံယေဝ ဘဝါဒီသု အပရာပရုပ္ပတ္တိဝသေန သန္ဓာဝိတွာ သံသရိတွာ။ ဧကဗီဇီ ကောလံကောလော သတ္တက္ခတ္တုပရမောတိ ဣန္ဒြိယာနံ တိက္ခမဇ္ဈိမမုဒုဘာဝေန တယော ဟိ သောတာပန္နာ။ တေသု သဗ္ဗမုဒိန္ဒြိယဿ ဝသေနိဒံ ဝုတ္တံ “သ သတ္တက္ခတ္တုံ ပရမံ၊ သန္ဓာဝိတွာနာ”တိ။ **ဒုက္ခဿန္တကရော ဟောတီ**တိ ဝဋ္ဋဒုက္ခဿ အန္တကရော ပရိယောသာနကရော ဟောတိ။ ကထံ? **သဗ္ဗသံယောဇနက္ခယာ** အနုပုဗ္ဗေန အဂ္ဂမဂ္ဂံ အဓိဂန္တွာ နိရဝသေသာနံ သံယောဇနာနံ ခေပနာတိ အရဟတ္တဖလေနေဝ ဒေသနာယ ကူဋံ ဂဏှိ။

စတုတ္ထသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၅-မုသာဝါဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၅။ ပဉ္စမေ **ဧကဓမ္မံ အတီတဿာ**တိ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? ဘဂဝတော ဘိက္ခုသံဃဿ စ မဟာလာဘသက္ကာရော ဥပ္ပဇ္ဇိ၊ တိတ္ထိယာနံ ပရိဟာယိ။ တေ ဟတလာဘသက္ကာရာ နိပ္ပဘာ နိတ္တေဇာ ဣဿာပကတာ စိဉ္စမာဏဝိကံ နာမ ပရိဗ္ဗာဇိကံ ဥယျောဇေသုံ “ဧဟိ တွံ ဘဂိနိ၊ သမဏံ ဂေါတမံ အဘူတေန အဗ္ဘာစိက္ခဿူ”တိ။ သာ ဘဂဝန္တံ စတုပရိသမဇ္ဈေ ဓမ္မံ ဒေသေန္တံ ဥပဂန္တွာ အဘူတေန အဗ္ဘာစိက္ခိတွာ သက္ကေနဿာ အဘူတဘာဝေ ပကာသိတေ မဟာဇနေန “ဓီ ကာဠကဏ္ဏီ”တိ ဝိဟာရတော နိက္ကဍ္ဎာပိတာ ပထဝိယာ ဝိဝရေ ဒိန္နေ အဝီစိဇာလာနံ ဣန္ဓနံ ဟုတွာဝ အဝီစိနိရယေ နိဗ္ဗတ္တိ၊ ဘိယျောသော မတ္တာယ တိတ္ထိယာနံ လာဘသက္ကာရော ပရိဟာယိ။ ဘိက္ခူ ဓမ္မသဘာယံ ကထံ သမုဋ္ဌာပေသုံ “အာဝုသော စိဉ္စမာဏဝိကာ ဧဝံ ဥဠာရဂုဏံ အဂ္ဂဒက္ခိဏေယျံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓံ အဘူတေန အက္ကောသိတွာ မဟာဝိနာသံ ပတ္တာ”တိ။ သတ္ထာ အာဂန္တွာ “ကာယ နုတ္ထ ဘိက္ခဝေ ဧတရဟိ ကထာယ သန္နိသိန္နာ”တိ ပုစ္ဆိတွာ “ဣမာယ နာမာ”တိ ဝုတ္တေ “န ဘိက္ခဝေ ဣဒါနေဝ၊ ပုဗ္ဗေပိ သာ မံ အဘူတေန အက္ကောသိတွာ မဟာဝိနာသံ ပတ္တာယေဝါ”တိ မဟာပဒုမဇာတကမ္ပိ ဝိတ္ထာရေတွာ ဥပရိ ဓမ္မံ ဒေသေန္တော ဣမိဿာ အဋ္ဌုပ္ပတ္တိယာ “ဧကဓမ္မံ အတီတဿာ”တိ ဣဒံ သုတ္တံ ဒေသေသိ။

တတ္ထ **ဧကဓမ္မန္**တိ ဧကံ ဝစီသစ္စသင်္ခါတံ ဓမ္မံ။ **အတီတဿာ**တိ ယာ သာ အဋ္ဌ အနရိယဝေါဟာရေ ဝဇ္ဇေတွာ အဋ္ဌသု အရိယဝေါဟာရေသု ပတိဋ္ဌာပနတ္ထံ

"saccaṁ bhaṇe nālikan"ti ariyehi ṭhapitā mariyādā, taṁ atikkamitvā ṭhitassa. Puriso eva puggaloti **purisapuggalo,** tassa. **Akaraṇīyan**ti kātuṁ asakkuṇeyyaṁ. Sampajānamusāvādī hi puggalo kiñci pāpakammaṁ katvā "idaṁ nāma tayā katan"ti vutte "na mayā katan"ti musāvādeneva pariharissati[1]. Evañca paṭipajjanto kiñci pāpakammaṁ karotiyeva, na tattha lajjati saccamariyādāya samatikkantattā. Tena vuttaṁ "katamaṁ ekadhammaṁ, yadidaṁ bhikkhave sampajānamusāvādo"ti.

Gāthāyaṁ **musāvādissā**ti musā abhūtaṁ atacchaṁ paresaṁ viññāpanavasena vadanasīlassa. Yassa dasasu vacanesu ekampi saccaṁ natthi, evarūpe vattabbameva natthi. **Jantuno**ti sattassa. Satto hi jāyanaṭṭhena "jantū"ti vuccati. **Vitiṇṇaparalokassā**ti vissaṭṭhaparalokassa, īdiso hi manussasampatti devalokasampatti avasāne nibbānasampattīti imā tissopi sampattiyo na passati. **Natthi pāpan**ti tassa tādisassa idaṁ nāma pāpaṁ na kattabbanti natthīti.

Pañcamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

6. Dānasuttavaṇṇanā

26. Chaṭṭhe **evañce**ti ettha **evan**ti upamākāre nipāto, **ce**ti parikappane. **Sattā**ti rūpādīsu sattā visattā. **Jāneyyun**ti bujjheyyuṁ. **Dānasaṁvibhāgassā**ti yāya hi cetanāya annādideyyadhammaṁ saṁharitvā anukampāpūjāsu aññataravasena paresaṁ dīyati, taṁ dānaṁ. Yāya pana attanā paribhuñjitabbabhāvena gahitavatthussa ekadeso saṁvibhajitvā dīyati, ayaṁ saṁvibhāgo. **Vipākan**ti phalaṁ. **Yathāhaṁ jānāmī**ti yathā ahaṁ jānāmi. Idaṁ vuttaṁ hoti—tiracchānagatassapi dānaṁ datvā attabhāvasate pavattasukhavipaccanavasena sataguṇā dakkhiṇā hotīti evamādinā bhikkhave yena pakārena ahaṁ dānassa saṁvibhāgassa ca vipākaṁ kammavipākaṁ ñāṇabalena paccakkhato jānāmi, evaṁ ime sattā yadi jāneyyunti. **Na adatvā bhuñjeyyun**ti yaṁ bhuñjitabbayuttakaṁ attano

1. Parihāpeti (Sī)

"သစ္စံ ဘဏေ နာလိက"န္တိ အရိယေဟိ ဌပိတာ မရိယာဒါ၊ တံ အတိက္ကမိတွာ ဌိတဿ။ ပုရိသော ဧဝ ပုဂ္ဂလောတိ **ပုရိသပုဂ္ဂလော၊** တဿ။ **အကရဏီယ**န္တိ ကာတုံ အသက္ကုဏေယျံ။ သမ္ပဇာနမုသာဝါဒီ ဟိ ပုဂ္ဂလော ကိဉ္စိ ပါပကမ္မံ ကတွာ "ဣဒံ နာမ တယာ ကတ"န္တိ ဝုတ္တေ "န မယာ ကတ"န္တိ မုသာဝါဒေနေဝ ပရိဟရိဿတိ[၁]။ ဧဝဉ္စ ပဋိပဇ္ဇန္တော ကိဉ္စိ ပါပကမ္မံ ကရောတိယေဝ၊ န တတ္ထ လဇ္ဇတိ သစ္စမရိယာဒါယ သမတိက္ကန္တတ္တာ။ တေန ဝုတ္တံ "ကတမံ ဧကဓမ္မံ၊ ယဒိဒံ ဘိက္ခဝေ သမ္ပဇာနမုသာဝါဒေါ"တိ။

ဂါထာယံ **မုသာဝါဒိဿာ**တိ မုသာ အဘူတံ အတစ္ဆံ ပရေသံ ဝိညာပနဝသေန ဝဒနသီလဿ။ ယဿ ဒသသု ဝစနေသု ဧကမ္ပိ သစ္စံ နတ္ထိ၊ ဧဝရူပေ ဝတ္တဗ္ဗမေဝ နတ္ထိ။ **ဇန္တုနော**တိ သတ္တဿ။ သတ္တော ဟိ ဇာယနဋ္ဌေန "ဇန္တူ"တိ ဝုစ္စတိ။ **ဝိတိဏ္ဏပရလောကဿာ**တိ ဝိဿဋ္ဌပရလောကဿ။ ဤဒိသော ဟိ မနုဿသမ္ပတ္တိ ဒေဝလောကသမ္ပတ္တိ အဝသာနေ နိဗ္ဗာနသမ္ပတ္တီတိ ဣမာ တိဿောပိ သမ္ပတ္တိယော န ပဿတိ။ **နတ္ထိ ပါပ**န္တိ တဿ တာဒိသဿ ဣဒံ နာမ ပါပံ န ကတ္တဗ္ဗန္တိ နတ္ထီတိ။

ပဉ္စမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၆-ဒါနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၆။ ဆဋ္ဌေ **ဧဝဉ္စေ**တိ ဧတ္ထ **ဧဝ**န္တိ ဥပမာကာရေ နိပါတော၊ **စေ**တိ ပရိကပ္ပနေ။ **သတ္တာ**တိ ရူပါဒီသု သတ္တာ ဝိသတ္တာ။ **ဇာနေယျု**န္တိ ဗုဇ္ဈေယျုံ။ **ဒါနသံဝိဘာဂဿာ**တိ ယာယ ဟိ စေတနာယ အန္နာဒိဒေယျဓမ္မံ သံဟရိတွာ အနုကမ္ပာပူဇာသု အညတရဝသေန ပရေသံ ဒီယတိ၊ တံ ဒါနံ။ ယာယ ပန အတ္တနာ ပရိဘုဉ္ဇိတဗ္ဗဘာဝေန ဂဟိတဝတ္ထုဿ ဧကဒေသော သံဝိဘဇိတွာ ဒီယတိ၊ အယံ သံဝိဘာဂေါ။ **ဝိပါက**န္တိ ဖလံ။ **ယထာဟံ ဇာနာမီ**တိ ယထာ အဟံ ဇာနာမိ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—တိရစ္ဆာနဂတဿပိ ဒါနံ ဒတွာ အတ္တဘာဝသတေ ပဝတ္တသုခဝိပစ္စနဝသေန သတဂုဏာ ဒက္ခိဏာ ဟောတီတိ ဧဝမာဒိနာ ဘိက္ခဝေ ယေန ပကာရေန အဟံ ဒါနဿ သံဝိဘာဂဿ စ ဝိပါကံ ကမ္မဝိပါကံ ဉာဏဗလေန ပစ္စက္ခတော ဇာနာမိ၊ ဧဝံ ဣမေ သတ္တာ ယဒိ ဇာနေယျုန္တိ။ **န အဒတွာ ဘုဉ္ဇေယျု**န္တိ ယံ ဘုဉ္ဇိတဗ္ဗယုတ္တကံ အတ္တနော

၁-ပရိဟာပေတိ (သီ)

atthi, tato paresaṁ na adatvā macchariyacittena ca taṇhālobhavasena ca bhuñjeyyuṁ, datvāva bhuñjeyyuṁ. **Na ca nesaṁ maccheramalaṁ cittaṁ pariyādāyatiṭṭheyyā**ti attano sampattīnaṁ parehi sādhāraṇabhāvāsahanalakkhaṇaṁ cittassa pabhassarabhāvadūsakānaṁ upakkilesabhūtānaṁ kaṇhadhammānaṁ aññataraṁ maccheramalaṁ. Atha vā yathāvuttamaccherañceva aññampi dānantarāyakaraṁ issālobhadosādimalañca nesaṁ sattānaṁ cittaṁ yathā dānacetanā na pavattati, na vā suparisuddhā hoti, evaṁ pariyādāya parito gahetvā abhibhavitvā na tiṭṭheyya. Ko hi sammadeva dānaphalaṁ jānanto attano citte maccheramalassa okāsaṁ dadeyya.

Yopi nesaṁ assa carimo ālopoti nesaṁ sattānaṁ yo sabbapacchimako ālopo siyā. **Carimaṁ kabaḷa**nti tasseva vevacanaṁ. Idaṁ vuttaṁ hoti—ime sattā pakatiyā yattakehi ālopehi sayaṁ yāpeyyuṁ, tesu ekameva ālopaṁ attano atthāya ṭhapetvā tadaññe sabbe ālope āgatāgatānaṁ atthikānaṁ datvā yo ṭhapito ālopo assa, so idha carimo ālopo nāma. **Tatopi na asaṁvibhajitvā bhuñjeyyuṁ, sace nesaṁ paṭiggāhakā assū**ti nesaṁ sattānaṁ paṭiggāhakā yadi siyuṁ, tatopi yathāvuttacarimālopatopi saṁvibhajitvāva ekadesaṁ datvāva bhuñjeyyuṁ, yathāhaṁ dānasaṁvibhāgassa vipākaṁ paccakkhato jānāmi, evaṁ yadi jāneyyunti. **Yasmā ca kho**ti-ādinā kammaphalassa appaccakkhabhāvato evamete[1] sattā dānasaṁvibhāgesu na pavattantīti yathādhippetamatthaṁ kāraṇena sampaṭipādeti. Eteneva tesaṁ tadaññapuññesu ca appaṭipattiyā, apuññesu ca paṭipattiyā kāraṇaṁ dassitanti daṭṭhabbaṁ.

Gāthāsu **yathāvuttaṁ Mahesinā**ti Mahesinā Bhagavatā "tiracchānagate dānaṁ datvā sataguṇā dakkhiṇā pāṭikaṅkhitabbā"ti-ādinā, idheva vā "evañce sattā jeneyyun"ti-ādinā yathāvuttaṁ, ñāṇacārena taṁ yathāvuttaṁ cittaṁ ñātanti attho. **Vipākaṁ saṁvibhāgassā**ti saṁvibhāgassapi vipākaṁ, ko pana vādo dānassa. **Yathā hoti mahapphala**nti yathā so vipāko mahantaṁ phalaṁ hoti, evaṁ ime sattā yadi jāneyyunti sambandho. **Vineyya maccheramala**nti maccariyamalaṁ apanetvā kammaphalasaddhāya

1. Eva te (Sī)

အတ္ထိ၊ တတော ပရေသံ န အဒတွာ မစ္ဆရိယစိတ္တေန စ တဏှာလောဘဝသေန စ ဘုဉ္ဇေယျုံ၊ ဒတွာဝ ဘုဉ္ဇေယျုံ။ **န စ နေသံ မစ္ဆေရမလံ စိတ္တံ ပရိယာဒါယ တိဋ္ဌေယျာ**တိ အတ္တနော သမ္ပတ္တီနံ ပရေဟိ သာဓာရဏဘာဝါသဟနလက္ခဏံ စိတ္တဿ ပဘဿရဘာဝဒူသကာနံ ဥပက္ကိလေသဘူတာနံ ကဏှဓမ္မာနံ အညတရံ မစ္ဆေရမလံ။ အထ ဝါ ယထာဝုတ္တမစ္ဆေရဉ္စေဝ အညမ္ပိ ဒါနန္တရာယကရံ ဣဿာလောဘဒေါသာဒိမလဉ္စ နေသံ သတ္တာနံ စိတ္တံ ယထာ ဒါနစေတနာ န ပဝတ္တတိ၊ န ဝါ သုပရိသုဒ္ဓါ ဟောတိ၊ ဧဝံ ပရိယာဒါယ ပရိတော ဂဟေတွာ အဘိဘဝိတွာ န တိဋ္ဌေယျ။ ကော ဟိ သမ္မဒေဝ ဒါနဖလံ ဇာနန္တော အတ္တနော စိတ္တေ မစ္ဆေရမလဿ ဩကာသံ ဒဒေယျ။

ယောပိ နေသံ အဿ စရိမော အာလောပေါတိ နေသံ သတ္တာနံ ယော သဗ္ဗပစ္ဆိမကော အာလောပေါ သိယာ။ **စရိမံ ကဗဠန္တိ** တဿေဝ ဝေဝစနံ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ဣမေ သတ္တာ ပကတိယာ ယတ္တကေဟိ အာလောပေဟိ သယံ ယာပေယျုံ၊ တေသု ဧကမေဝ အာလောပံ အတ္တနော အတ္ထာယ ဌပေတွာ တဒညေ သဗ္ဗေ အာလောပေ အာဂတာဂတာနံ အတ္ထိကာနံ ဒတွာ ယော ဌပိတော အာလောပေါ အဿ၊ သော ဣဓ စရိမော အာလောပေါ နာမ။ **တတောပိ န အသံဝိဘဇိတွာ ဘုဉ္ဇေယျုံ၊ သစေ နေသံ ပဋိဂ္ဂါဟကာ အဿူ**တိ နေသံ သတ္တာနံ ပဋိဂ္ဂါဟကာ ယဒိ သိယုံ၊ တတောပိ ယထာဝုတ္တစရိမာလောပတောပိ သံဝိဘဇိတွာဝ ဧကဒေသံ ဒတွာဝ ဘုဉ္ဇေယျုံ၊ ယထာဟံ ဒါနသံဝိဘာဂဿ ဝိပါကံ ပစ္စက္ခတော ဇာနာမိ၊ ဧဝံ ယဒိ ဇာနေယျုန္တိ။ **ယသ္မာ စ ခေါ**တိအာဒိနာ ကမ္မဖလဿ အပ္ပစ္စက္ခဘာဝတော ဧဝမေတေ[1] သတ္တာ ဒါနသံဝိဘာဂေသု န ပဝတ္တန္တီတိ ယထာဓိပ္ပေတမတ္ထံ ကာရဏေန သမ္ပဋိပါဒေတိ။ ဧတေနေဝ တေသံ တဒညပုညေသု စ အပ္ပဋိပတ္တိယာ, အပုညေသု စ ပဋိပတ္တိယာ ကာရဏံ ဒဿိတန္တိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။

ဂါထာသု **ယထာဝုတ္တံ မဟေသိနာ**တိ မဟေသိနာ ဘဂဝတာ "တိရစ္ဆာနဂတေ ဒါနံ ဒတွာ သတဂုဏာ ဒက္ခိဏာ ပါဋိကင်္ခိတဗ္ဗာ"တိအာဒိနာ, ဣဓေဝ ဝါ "ဧဝဉ္စေ သတ္တာ ဇာနေယျု"န္တိအာဒိနာ ယထာဝုတ္တံ၊ ဉာဏစာရေန တံ ယထာဝုတ္တံ စိတ္တံ ဉာတန္တိ အတ္ထော။ **ဝိပါကံ သံဝိဘာဂဿာ**တိ သံဝိဘာဂဿပိ ဝိပါကံ၊ ကော ပန ဝါဒေါ ဒါနဿ။ **ယထာ ဟောတိ မဟပ္ဖလ**န္တိ ယထာ သော ဝိပါကော မဟန္တံ ဖလံ ဟောတိ၊ ဧဝံ ဣမေ သတ္တာ ယဒိ ဇာနေယျုန္တိ သမ္ဗန္ဓော။ **ဝိနေယျ မစ္ဆေရမလ**န္တိ မစ္ဆရိယမလံ အပနေတွာ ကမ္မဖလသဒ္ဓါယ

၁-ဧဝ တေ (သီ)

ratanattayasaddhāya ca visesato pasannena cittena yesu kilesehi ārakattā ariyesu sīlādiguṇasampannesu dinnaṁ appakampi dānaṁ mahapphalaṁ hoti, tesu yuttakālena **dajjuṁ** dadeyyuṁ.

Mahapphalabhāvakaraṇato dakkhiṇaṁ arahantīti dakkhiṇeyyā, sammāpaṭipannā, tesu **dakkhiṇeyyesu. Dakkhiṇaṁ** paralokaṁ saddahitvā dātabbaṁ deyyadhammaṁ yathā taṁ dānaṁ hoti mahādānaṁ, evaṁ datvā. Atha vā bahuno annaṁ datvā, kathaṁ pana annaṁ dātabbanti āha "dakkhiṇeyyesu dakkhiṇan"ti. **Ito manussattā** manussattabhāvato **cutā** paṭisandhivasena **saggaṁ gacchanti dāyakā. Kāmakāmino**ti kāmetabbānaṁ uḷārānaṁ devabhogānaṁ paṭiladdharūpavibhavena kammunā upagamane sādhukāritāya kāmakāmino sabbakāmasamaṅgino **modanti** yathāruci paricārentīti attho.

Chaṭṭhasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

7. Mettābhāvanāsuttavaṇṇanā

27. Sattame **yāni kānicī**ti anavasesapariyādānaṁ. **Opadhikāni puññakiriyavatthūnī**ti tesaṁ niyamanaṁ. Tattha upadhi vuccanti khandhā, upadhissa karaṇaṁ sīlaṁ etesaṁ, upadhippayojanāni vā **opadhikāni.** Sampattibhave attabhāvajanakāni paṭisandhipavattivipākadāyakāni. **Puññakiriyavattūnī**ti puññakiriyā ca tā tesaṁ tesaṁ phalānisaṁsānaṁ vatthūni cāti puññakiriyavatthūni. Tāni pana saṅkhepato dānamayaṁ sīlamayaṁ bhāvanāmayanti tividhāni honti. Tattha yaṁ vattabbaṁ, taṁ parato Tikanipātavaṇṇanāyaṁ āvi bhavissati. **Mettāya cetovimuttiyā**ti mettābhāvanāvasena paṭiladdhatikacatukkajjhānasamāpattiyā. "Mettā"ti hi vutte upacāropi labbhati appanāpi, "cetovimuttī"ti pana vutte appanājhānameva labbhati. Taṁ hi nīvaraṇādipaccanīkadhammato cittassa suṭṭhu vimuttibhāvena cetovimuttīti vuccati. **Kalaṁ nāgghanti soḷasin**ti mettābrahmavihārassa soḷasabhāgaṁ opadhikāni puññakiriyavatthūni na agghanti. Idaṁ vuttaṁ hoti—mettāya cetovimuttiyā yo vipāko, taṁ soḷasa koṭṭhāse katvā

ရတနတ္တယသဒ္ဓါယ စ ဝိသေသတော ပသန္နေန စိတ္တေန ယေသု ကိလေသေဟိ အာရကတ္တာ အရိယေသု သီလာဒိဂုဏသမ္ပန္နေသု ဒိန္နံ အပ္ပကမ္ပိ ဒါနံ မဟပ္ဖလံ ဟောတိ၊ တေသု ယုတ္တကာလေန **ဒဇ္ဇုံ** ဒဒေယျုံ။

မဟပ္ဖလဘာဝကရဏတော ဒက္ခိဏံ အရဟန္တီတိ ဒက္ခိဏေယျာ၊ သမ္မာပဋိပန္နာ၊ တေသု **ဒက္ခိဏေယျေသု။ ဒက္ခိဏံ** ပရလောကံ သဒ္ဒဟိတွာ ဒါတဗ္ဗံ ဒေယျဓမ္မံ ယထာ တံ ဒါနံ ဟောတိ မဟာဒါနံ၊ ဧဝံ ဒတွာ။ အထ ဝါ ဗဟုနော အန္နံ ဒတွာ၊ ကထံ ပန အန္နံ ဒါတဗ္ဗန္တိ အာဟ "ဒက္ခိဏေယျေသု ဒက္ခိဏ"န္တိ။ **ဣတော မနုဿတ္တာ** မနုဿတ္တဘာဝတော **စုတာ** ပဋိသန္ဓိဝသေန **သဂ္ဂံ ဂစ္ဆန္တိ ဒါယကာ။ ကာမကာမိနော**တိ ကာမေတဗ္ဗာနံ ဥဠာရာနံ ဒေဝဘောဂါနံ ပဋိလဒ္ဓရူပဝိဘဝေန ကမ္မုနာ ဥပဂမနေ သာဓုကာရိတာယ ကာမကာမိနော သဗ္ဗကာမသမင်္ဂိနော **မောဒန္တိ** ယထာရုစိ ပရိစာရေန္တီတိ အတ္ထော။

ဆဋ္ဌသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၇-မေတ္တာဘာဝနာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၇။ သတ္တမေ **ယာနိ ကာနိစီ**တိ အနဝသေသပရိယာဒါနံ။ **ဩပဓိကာနိ ပုညကိရိယဝတ္ထူနီ**တိ တေသံ နိယမနံ။ တတ္ထ ဥပဓိ ဝုစ္စန္တိ ခန္ဓာ၊ ဥပဓိဿ ကရဏံ သီလံ ဧတေသံ, ဥပဓိပ္ပယောဇနာနိ ဝါ **ဩပဓိကာနိ။** သမ္ပတ္တိဘဝေ အတ္တဘာဝဇနကာနိ ပဋိသန္ဓိပဝတ္တိဝိပါကဒါယကာနိ။ **ပုညကိရိယဝတ္ထူနီ**တိ ပုညကိရိယာ စ တာ တေသံ တေသံ ဖလာနိသံသာနံ ဝတ္ထူနိ စာတိ ပုညကိရိယဝတ္ထူနိ။ တာနိ ပန သင်္ခေပတော ဒါနမယံ သီလမယံ ဘာဝနာမယန္တိ တိဝိဓာနိ ဟောန္တိ။ တတ္ထ ယံ ဝတ္တဗ္ဗံ၊ တံ ပရတော တိကနိပါတဝဏ္ဏနာယံ အာဝိ ဘဝိဿတိ။ **မေတ္တာယ စေတောဝိမုတ္တိယာ**တိ မေတ္တာဘာဝနာဝသေန ပဋိလဒ္ဓတိကစတုက္ကဇ္ဈာနသမာပတ္တိယာ။ "မေတ္တာ"တိ ဟိ ဝုတ္တေ ဥပစာရောပိ လဗ္ဘတိ အပ္ပနာပိ၊ "စေတောဝိမုတ္တိ"တိ ပန ဝုတ္တေ အပ္ပနာဈာနမေဝ လဗ္ဘတိ။ တံ ဟိ နီဝရဏာဒိပစ္စနီကဓမ္မတော စိတ္တဿ သုဋ္ဌု ဝိမုတ္တိဘာဝေန စေတောဝိမုတ္တီတိ ဝုစ္စတိ။ **ကလံ နာဂ္ဃန္တိ သောဠသိ**န္တိ မေတ္တာဗြဟ္မဝိဟာရဿ သောဠသဘာဂံ ဩပဓိကာနိ ပုညကိရိယဝတ္ထူနိ န အဂ္ဃန္တိ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—မေတ္တာယ စေတောဝိမုတ္တိယာ ယော ဝိပါကော၊ တံ သောဠသ ကောဋ္ဌာသေ ကတွာ

tato ekaṁ puna soḷasa koṭṭhāse katvā tattha yo ekakoṭṭhāso, na taṁ aññāni opadhikāni puññakiriyavatthūni agghantīti. **Adhiggahetvā**ti abhibhavitvā. **Bhāsate**ti upakkilesavisuddhiyā dippati. **Tapate**ti tato eva anavasese paṭipakkhadhamme santapati. **Virocatī**ti ubhayasampattiyā virocati. Mettā hi cetovimutti candālokasaṅkhātā vigatūpakkilesā juṇhā viya dippati, ātapo viya andhakāraṁ paccanīkadhamme vidhamantī tapati, osadhitārakā viya vijjotamānā virocati ca.

Seyyathāpīti opammadassanatthe nipāto. **Tārakarūpānan**ti jotīnaṁ. **Candiyā**ti candassa ayanti candī, tassā candiyā, pabhāya juṇhāyāti attho. **Vassānan**ti vassānaṁ bahuvasena laddhavohārassa utuno. **Pacchime māse**ti kattikamāse. **Saradasamaye**ti Saradakāle. Assayujakattikamāsā hi loke “sarada-utū”ti vuccanti. **Viddhe**ti ubbiddhe, meghavigamena dūrībhūteti attho. Tenevāha **“vigatavalāhake”**ti. **Deve**ti ākāse. **Nabhaṁ abbhussakkamāno**ti udayaṭṭhānato ākāsaṁ ullaṅghanto. **Tamagatan**ti tamaṁ. **Abhivihaccā**ti abhihantvā vidhamitvā. **Osadhitārakā**ti ussannā pabhā etāya dhīyati, osadhīnaṁ vā anubalappadāyikattā osadhīti laddhanāmā tārakā.

Etthāha—kasmā pana Bhagavatā samānepi opadhikabhāve[1] mettā itarehi opadhikapuññehi visesetvā vuttāti? Vuccate—seṭṭhaṭṭhena niddosabhāvena ca sattesu suppaṭipattibhāvato. Seṭṭhā hi ete vihārā, sabbasattesu sammāpaṭipattibhūtāni yadidaṁ mettājhānāni. Yathā ca brahmāno niddosacittā viharanti, evaṁ etehi samannāgatā yogino brahmasamāva hutvā viharanti. Tathā hime “brahmavihārā”ti vuccanti. Iti seṭṭhaṭṭhena niddosabhāvena ca sattesu suppaṭipattibhāvato mettāva itarehi opadhikapuññehi visesetvā vuttā.

Evampi kasmā mettāva evaṁ visesetvā vuttā? Itaresaṁ brahmavihārānaṁ adhiṭṭhānabhāvato dānādīnaṁ sabbesaṁ kalyāṇadhammānaṁ paripūrikattā ca.

---

1. Sāsavabhāve (Sī, Syā)

တတော ဧကံ ပုန သောဠသ ကောဋ္ဌာသေ ကတွာ တတ္ထ ယော ဧကကောဋ္ဌာသော၊ န တံ အညာနိ ဩပဓိကာနိ ပုညကိရိယဝတ္ထူနိ အဂ္ဃန္တီတိ။ **အဓိဂ္ဂဟေတွာ**တိ အဘိဘဝိတွာ။ **ဘာသတေ**တိ ဥပက္ကိလေသဝိသုဒ္ဓိယာ ဒိပ္ပတိ။ **တပတေ**တိ တတော ဧဝ အနဝသေသေ ပဋိပက္ခဓမ္မေ သန္တပတိ။ **ဝိရောစတီ**တိ ဥဘယသမ္ပတ္တိယာ ဝိရောစတိ။ မေတ္တာ ဟိ စေတောဝိမုတ္တိ စန္ဒာလောကသင်္ခါတာ ဝိဂတူပက္ကိလေသာ ဇုဏှာ ဝိယ ဒိပ္ပတိ၊ အာတပေါ ဝိယ အန္ဓကာရံ ပစ္စနီကဓမ္မေ ဝိဓမန္တီ တပတိ၊ ဩသဓိတာရကာ ဝိယ ဝိဇ္ဇောတမာနာ ဝိရောစတိ စ။

သေယျထာပီတိ ဩပမ္မဒဿနတ္ထေ နိပါတော။ **တာရကရူပါန**န္တိ ဇောတီနံ။ **စန္ဒိယာ**တိ စန္ဒဿ အယန္တိ စန္ဒီ၊ တဿာ စန္ဒိယာ၊ ပဘာယ ဇုဏှာယာတိ အတ္ထော။ **ဝဿာန**န္တိ ဝဿာနံ ဗဟုဝသေန လဒ္ဓဝေါဟာရဿ ဥတုနော။ **ပစ္ဆိမေ မာသေ**တိ ကတ္တိကမာသေ။ **သရဒသမယေ**တိ သရဒကာလေ။ အဿယုဇကတ္တိကမာသာ ဟိ လောကေ "သရဒဥတူ"တိ ဝုစ္စန္တိ။ **ဝိဒ္ဓေ**တိ ဥဗ္ဗိဒ္ဓေ၊ မေဃဝိဂမေန ဒူရီဘူတေတိ အတ္ထော။ တေနေဝါဟ **"ဝိဂတဝလာဟကေ"**တိ။ **ဒေဝေ**တိ အာကာသေ။ **နဘံ အဗ္ဘုဿက္ကမာနော**တိ ဥဒယဋ္ဌာနတော အာကာသံ ဥလ္လင်္ဃန္တော။ **တမဂတ**န္တိ တမံ။ **အဘိဝိဟစ္စာ**တိ အဘိဟန္တွာ ဝိဓမိတွာ။ **ဩသဓိတာရကာ**တိ ဥဿန္နာ ပဘာ ဧတာယ ဓီယတိ၊ ဩသဓီနံ ဝါ အနုဗလပ္ပဒါယိကတ္တာ ဩသဓီတိ လဒ္ဓနာမာ တာရကာ။

ဧတ္ထာဟ—ကသ္မာ ပန ဘဂဝတာ သမာနေပိ ဩပဓိကဘာဝေ[၁] မေတ္တာ ဣတရေဟိ ဩပဓိကပုညေဟိ ဝိသေသေတွာ ဝုတ္တာတိ? ဝုစ္စတေ—သေဋ္ဌဋ္ဌေန နိဒ္ဒေါသဘာဝေန စ သတ္တေသု သုပ္ပဋိပတ္တိဘာဝတော။ သေဋ္ဌာ ဟိ ဧတေ ဝိဟာရာ၊ သဗ္ဗသတ္တေသု သမ္မာပဋိပတ္တိဘူတာနိ ယဒိဒံ မေတ္တာဈာနာနိ။ ယထာ စ ဗြဟ္မာနော နိဒ္ဒေါသစိတ္တာ ဝိဟရန္တိ၊ ဧဝံ ဧတေဟိ သမန္နာဂတာ ယောဂိနော ဗြဟ္မသမာဝ ဟုတွာ ဝိဟရန္တိ။ တထာ ဟိမေ "ဗြဟ္မဝိဟာရာ"တိ ဝုစ္စန္တိ။ ဣတိ သေဋ္ဌဋ္ဌေန နိဒ္ဒေါသဘာဝေန စ သတ္တေသု သုပ္ပဋိပတ္တိဘာဝတော မေတ္တာဝ ဣတရေဟိ ဩပဓိကပုညေဟိ ဝိသေသေတွာ ဝုတ္တာ။

ဧဝမ္ပိ ကသ္မာ မေတ္တာဝ ဧဝံ ဝိသေသေတွာ ဝုတ္တာ? ဣတရေသံ ဗြဟ္မဝိဟာရာနံ အဓိဋ္ဌာနဘာဝတော ဒါနာဒီနံ သဗ္ဗေသံ ကလျာဏဓမ္မာနံ ပရိပူရိကတ္တာ စ။

၁-သာသဝဘာဝေ (သီ၊ သျာ)

ayaṁ hi sattesu hitākārappavattilakkhaṇā mettā, hitūpasaṁhārarasā, āghātavinayapaccupaṭṭhānā. Yadi anodhiso bhāvitā bahulīkatā, atha sukheneva karuṇādibhāvanā sampajjantīti mettā itaresaṁ brahmavihārānaṁ adhiṭṭhānaṁ. Tathā hi sattesu hitajjhāsayatāya sati nesaṁ dukkhāsahanatā[1], sampattivisesānaṁ ciraṭṭhitikāmatā[2], pakkhapātābhāvena sabbattha samappavattacittatā ca sukheneva ijjhanti. Evañca sakalalokahitasukhavidhānādhimuttā mahābodhisattā "imassa dātabbaṁ, imassa na dātabban"ti uttamavicayavasena vibhāgaṁ akatvā sabbasattānaṁ niravasesasukhanidānaṁ[3] dānaṁ denti, hitasukhatthameva nesaṁ sīlaṁ samādiyanti, sīlaparipūraṇatthaṁ nekkhammaṁ bhajanti, tesaṁ hitasukhesu asammohatthāya paññaṁ pariyodapenti, hitasukhābhivaḍḍhanatthameva daḷhaṁ vīriyamārabhanti, uttamavīriyavasena vīrabhāvaṁ pattāpi sattānaṁ nānappakāraṁ hitajjhāsayeneva aparādhaṁ khamanti, "idaṁ vo dassāma, karissāmā"ti-ādinā kataṁ paṭiññātaṁ na visaṁvādenti, tesaṁ hitasukhāyeva acalādhiṭṭhānā[4] honti. Tesu acalāya mettāya pubbakārino hitajjhāsayeneva nesaṁ vippakāre udāsīnā honti, pubbakāritāyapi na paccupakāramāsisantīti. Evaṁ te pāramiyo pūretvā yāva dasabalacatuvesārajjacha-asā- dhāraṇañāṇa-aṭṭhārasāveṇikabuddhadhammappabhede sabbepi kalyāṇadhamme paripūrenti. Evaṁ dānādīnaṁ sabbesaṁ kalyāṇadhammānaṁ pāripūrikā mettāti ca imassa visesassa dassanatthaṁ sā itarehi visesetvā vuttā.

Apica mettāya itarehi opadhikapuññehi mahānubhāvatā Velāmasuttena dīpetabbā. Tattha hi yathā nāma mahatā Velāmassa dānato ekassa sotāpannassa dānaṁ mahapphalataraṁ vuttaṁ, evaṁ sotāpannasatato ekassa sakadāgāmissa dānaṁ -pa- Paccekabuddhasatato Bhagavato, tatopi Buddhappamukhassa saṁghassa dānaṁ, tatopi cātuddisassa saṁghassa vihāradānaṁ, tatopi saraṇagamanaṁ, tatopi sīlasamādānaṁ, tatopi gaddhūhanamattaṁ[5] kālaṁ mettābhāvanā mahapphalatarā vuttā. Yathāha—

1. Dukkhāpanayanatā (Ka) 2. Ciraṭṭhitikatā (Ka) 3. Niravasesamukhena (Ka)
4. Saccādhiṭṭhānā (Syā) 5. Gaddhūhanamattampi (Sī)

အယံ ဟိ သတ္တေသု ဟိတာကာရပ္ပဝတ္တိလက္ခဏာ မေတ္တာ၊ ဟိတူပသံဟာရရသာ၊ အာဃာတဝိနယပစ္စုပဋ္ဌာနာ။ ယဒိ အနောဓိသော ဘာဝိတာ ဗဟုလီကတာ၊ အထ သုခေနေဝ ကရုဏာဒိဘာဝနာ သမ္ပဇ္ဇန္တီတိ မေတ္တာ ဣတရေသံ ဗြဟ္မဝိဟာရာနံ အဓိဋ္ဌာနံ။ တထာ ဟိ သတ္တေသု ဟိတဇ္ဈာသယတာယ သတိ နေသံ ဒုက္ခာသဟနတာ[၁], သမ္ပတ္တိဝိသေသာနံ စိရဋ္ဌိတိကာမတာ[၂], ပက္ခပါတာဘာဝေန သဗ္ဗတ္ထ သမပ္ပဝတ္တစိတ္တတာ စ သုခေနေဝ ဣဇ္ဈန္တိ။ ဧဝဉ္စ သကလလောကဟိတသုခဝိဓာနာဓိမုတ္တာ မဟာဗောဓိသတ္တာ “ဣမဿ ဒါတဗ္ဗံ၊ ဣမဿ န ဒါတဗ္ဗ”န္တိ ဥတ္တမဝိစယဝသေန ဝိဘာဂံ အကတွာ သဗ္ဗသတ္တာနံ နိရဝသေသသုခနိဒါနံ[၃] ဒါနံ ဒေန္တိ၊ ဟိတသုခတ္ထမေဝ နေသံ သီလံ သမာဒိယန္တိ၊ သီလပရိပူရဏတ္ထံ နေက္ခမ္မံ ဘဇန္တိ၊ တေသံ ဟိတသုခေသု အသမ္မောဟတ္ထာယ ပညံ ပရိယောဒပေန္တိ၊ ဟိတသုခါဘိဝဍ္ဎနတ္ထမေဝ ဒဠှံ ဝီရိယမာရဘန္တိ၊ ဥတ္တမဝီရိယဝသေန ဝီရဘာဝံ ပတ္တာပိ သတ္တာနံ နာနပ္ပကာရံ ဟိတဇ္ဈာသယေနေဝ အပရာဓံ ခမန္တိ၊ “ဣဒံ ဝေါ ဒဿာမ, ကရိဿာမာ”တိအာဒိနာ ကတံ ပဋိညာတံ န ဝိသံဝါဒေန္တိ၊ တေသံ ဟိတသုခါယေဝ အစလာဓိဋ္ဌာနာ[၄] ဟောန္တိ။ တေသု အစလာယ မေတ္တာယ ပုဗ္ဗကာရိနော ဟိတဇ္ဈာသယေနေဝ နေသံ ဝိပ္ပကာရေ ဥဒါသီနာ ဟောန္တိ၊ ပုဗ္ဗကာရိတာယပိ န ပစ္စုပကာရမာသိသန္တီတိ။ ဧဝံ တေ ပါရမိယော ပူရေတွာ ယာဝ ဒသဗလစတုဝေသာရဇ္ဇဆအသာဓာရဏဉာဏအဋ္ဌာရသာဝေဏိကဗုဒ္ဓဓမ္မပ္ပဘေဒေ သဗ္ဗေပိ ကလျာဏဓမ္မေ ပရိပူရေန္တိ။ ဧဝံ ဒါနာဒီနံ သဗ္ဗေသံ ကလျာဏဓမ္မာနံ ပါရိပူရိကာ မေတ္တာတိ စ ဣမဿ ဝိသေသဿ ဒဿနတ္ထံ သာ ဣတရေဟိ ဝိသေသေတွာ ဝုတ္တာ။

အပိစ မေတ္တာယ ဣတရေဟိ ဩပဓိကပုညေဟိ မဟာနုဘာဝတာ ဝေလာမသုတ္တေန ဒီပေတဗ္ဗာ။ တတ္ထ ဟိ ယထာ နာမ မဟတာ ဝေလာမဿ ဒါနတော ဧကဿ သောတာပန္နဿ ဒါနံ မဟပ္ဖလတရံ ဝုတ္တံ၊ ဧဝံ သောတာပန္နသတတော ဧကဿ သကဒါဂါမိဿ ဒါနံ။ပ။ ပစ္စေကဗုဒ္ဓသတတော ဘဂဝတော၊ တတောပိ ဗုဒ္ဓပ္ပမုခဿ သံဃဿ ဒါနံ၊ တတောပိ စာတုဒ္ဒိသဿ သံဃဿ ဝိဟာရဒါနံ၊ တတောပိ သရဏဂမနံ၊ တတောပိ သီလသမာဒါနံ၊ တတောပိ ဂဒ္ဒူဟနမတ္တံ[၅] ကာလံ မေတ္တာဘာဝနာ မဟပ္ဖလတရာ ဝုတ္တာ။ ယထာဟ—

၁-ဒုက္ခာပနယနတာ (က) ၂-စိရဋ္ဌိတိကတာ (က) ၃-နိရဝသေသမုခေန (က)
၄-သစ္စာဓိဋ္ဌာနာ (သျာ) ၅-ဂဒ္ဒူဟနမတ္တမ္ပိ (သီ)

"Yaṁ gahapati Velāmo brāhmaṇo dānaṁ adāsi mahādānaṁ. Yo cekaṁ diṭṭhisampannaṁ bhojeyya, idaṁ tato mahapphalataraṁ. Yo ca sataṁ diṭṭhisampannaṁ bhojeyya -pa- surāmerayamajjappamādaṭṭhānā veramaṇiṁ. Yo ca antamaso gaddūhanamattampi mettacittaṁ bhāveyya, idaṁ tato mahapphalataran"ti[1].

Mahaggatapuññabhāvena panassā parittapuññato sātisayatāya vattabbameva natthi. Vuttaṁ hetaṁ "yaṁ pamāṇakataṁ kammaṁ, na taṁ tatrāvasissati, na taṁ tatrāvatiṭṭhatī"ti[2]. Kāmāvacarakammaṁ hi pamāṇakataṁ nāma, mahaggatakammaṁ pana pamāṇaṁ atikkamitvā odhisakānodhisakapharaṇavasena vaḍḍhitvā katattā appamāṇakataṁ nāma. Kāmāvacarakammaṁ tassa mahaggatakammassa antarā laggituṁ vā taṁ kammaṁ abhibhavitvā attano vipākassa okāsaṁ gahetvā ṭhātuṁ vā na sakkoti, atha kho mahaggatakammameva taṁ parittakammaṁ mahogho viya parittaṁ udakaṁ abhibhavitvā attano okāsaṁ gahetvā tiṭṭhati, tassa vipākaṁ paṭibāhitvā sayameva brahmasahabyataṁ upanetīti ayaṁ hi tassa atthoti.

Gāthāsu **yo**ti yo koci gahaṭṭho vā pabbajito vā. **Mettan**ti mettājhānaṁ. **Appamāṇan**ti bhāvanāvasena ārammaṇavasena ca appamāṇaṁ. Asubhabhāvanādayo viya hi ārammaṇe ekadesaggahaṇaṁ akatvā anavasesapharaṇavasena anodhisopharaṇavasena ca appamāṇārammaṇatāya paguṇabhāvanāvasena[3] appamāṇaṁ. **Tanū saṁyojanā hontī**ti mettājhānaṁ pādakaṁ katvā sammasitvā heṭṭhime ariyamagge adhigacchantassa sukheneva paṭighasaṁyojanādayo pahīyamānā tanu honti. Tenāha "passato upadhikkhayan"ti. "Upadhikkhayo"ti hi nibbānaṁ vuccati, tañcassa sacchikiriyābhisamayavasena maggañāṇena passati. Atha vā **tanū saṁyojanā hontī**ti mettājhānapadaṭṭhānāya vipassanāya anukkamena upadhikkhayasaṅkhātaṁ arahattaṁ patvā taṁ passato pageva dasapi saṁyojanā tanū honti, pahīyantīti attho. Atha vā **tanū saṁyojanā hontī**ti paṭigho ceva paṭighasampayuttasaṁyojanā ca tanukā honti. **Passato upadhikkhayan**ti tesaṁyeva kilesūpadhīnaṁ

1. Aṁ 3. 196 piṭṭhe. 2. Dī 1. 235; Saṁ 2. 506 piṭṭhesu.
3. Pharaṇabhāvanāvasena (Ka)

"ယံ ဂဟပတိ ဝေလာမော ဗြာဟ္မဏော ဒါနံ အဒါသိ မဟာဒါနံ။ ယော စေကံ ဒိဋ္ဌိသမ္ပန္နံ ဘောဇေယျ၊ ဣဒံ တတော မဟပ္ဖလတရံ။ ယော စ သတံ ဒိဋ္ဌိသမ္ပန္နံ ဘောဇေယျ။ပ။ သုရာမေရယမဇ္ဇပ္ပမာဒဋ္ဌာနာ ဝေရမဏိံ။ ယော စ အန္တမသော ဂဒ္ဒူဟနမတ္တမ္ပိ မေတ္တစိတ္တံ ဘာဝေယျ၊ ဣဒံ တတော မဟပ္ဖလတရ"န္တိ[၁]။

မဟဂ္ဂတပုညဘာဝေန ပနဿာ ပရိတ္တပုညတော သာတိသယတာယ ဝတ္တဗ္ဗမေဝ နတ္ထိ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ "ယံ ပမာဏကတံ ကမ္မံ၊ န တံ တတြာဝသိဿတိ၊ န တံ တတြာဝတိဋ္ဌတီ"တိ[၂]။ ကာမာဝစရကမ္မံ ဟိ ပမာဏကတံ နာမ၊ မဟဂ္ဂတကမ္မံ ပန ပမာဏံ အတိက္ကမိတွာ ဩဓိသကာနောဓိသကဖရဏဝသေန ဝဍ္ဎိတွာ ကတတ္တာ အပ္ပမာဏကတံ နာမ။ ကာမာဝစရကမ္မံ တဿ မဟဂ္ဂတကမ္မဿ အန္တရာ လဂ္ဂိတုံ ဝါ တံ ကမ္မံ အဘိဘဝိတွာ အတ္တနော ဝိပါကဿ ဩကာသံ ဂဟေတွာ ဌာတုံ ဝါ န သက္ကောတိ၊ အထ ခေါ မဟဂ္ဂတကမ္မမေဝ တံ ပရိတ္တကမ္မံ မဟောဃော ဝိယ ပရိတ္တံ ဥဒကံ အဘိဘဝိတွာ အတ္တနော ဩကာသံ ဂဟေတွာ တိဋ္ဌတိ၊ တဿ ဝိပါကံ ပဋိဗာဟိတွာ သယမေဝ ဗြဟ္မသဟဗျတံ ဥပနေတီတိ အယံ ဟိ တဿ အတ္ထောတိ။

ဂါထာသု **ယော**တိ ယော ကောစိ ဂဟဋ္ဌော ဝါ ပဗ္ဗဇိတော ဝါ။ **မေတ္တ**န္တိ မေတ္တာဈာနံ။ **အပ္ပမာဏ**န္တိ ဘာဝနာဝသေန အာရမ္မဏဝသေန စ အပ္ပမာဏံ။ အသုဘဘာဝနာဒယော ဝိယ ဟိ အာရမ္မဏေ ဧကဒေသဂ္ဂဟဏံ အကတွာ အနဝသေသဖရဏဝသေန အနောဓိသောဖရဏဝသေန စ အပ္ပမာဏာရမ္မဏတာယ ပဂုဏဘာဝနာဝသေန[၃] အပ္ပမာဏံ။ **တနူ သံယောဇနာ ဟောန္တီ**တိ မေတ္တာဈာနံ ပါဒကံ ကတွာ သမ္မသိတွာ ဟေဋ္ဌိမေ အရိယမဂ္ဂေ အဓိဂစ္ဆန္တဿ သုခေနေဝ ပဋိဃသံယောဇနာဒယော ပဟီယမာနာ တနူ ဟောန္တိ။ တေနာဟ "ပဿတော ဥပဓိက္ခယ"န္တိ။ "ဥပဓိက္ခယော"တိ ဟိ နိဗ္ဗာနံ ဝုစ္စတိ၊ တဉ္စဿ သစ္ဆိကိရိယာဘိသမယဝသေန မဂ္ဂဉာဏေန ပဿတိ။ အထ ဝါ **တနူ သံယောဇနာ ဟောန္တီ**တိ မေတ္တာဈာနပဒဋ္ဌာနာယ ဝိပဿနာယ အနုက္ကမေန ဥပဓိက္ခယသင်္ခါတံ အရဟတ္တံ ပတွာ တံ ပဿတော ပဂေဝ ဒသပိ သံယောဇနာ တနူ ဟောန္တိ၊ ပဟီယန္တီတိ အတ္ထော။ အထ ဝါ **တနူ သံယောဇနာ ဟောန္တီ**တိ ပဋိဃော စေဝ ပဋိဃသမ္ပယုတ္တသံယောဇနာ စ တနုကာ ဟောန္တိ။ **ပဿတော ဥပဓိက္ခယ**န္တိ တေသံယေဝ ကိလေသူပဓီနံ

၁-အံ ၃-၁၉၆-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဒီ ၁-၂၃၅၊ သံ ၂-၅၀၆-ပိဋ္ဌေသု။ ၃-ဖရဏဘာဝနာဝသေန (က)

khayasaṅkhātaṁ mettaṁ adhigamavasena passantassāti evamettha attho daṭṭhabbo.

Evaṁ kilesappahānaṁ nibbānādhigamañca mettābhāvanāya sikhāppattamānisaṁsaṁ dassetvā idāni aññe ānisaṁse dassetuṁ “**ekampi ce**”ti-ādimāha. Tattha **aduṭṭhacitto**ti mettābalena suṭṭhu vikkhambhitabyāpādatāya byāpādena adūsitacitto. **Mettāyatī**ti hitapharaṇavasena mettaṁ karoti. **Kusalo**ti atisayena kusalavā mahāpuñño, paṭighādi-anatthavigamena vā khemī. **Tenā**ti tena mettāyitena, **sabbe ca pāṇe**ti casaddo byatireke. **Manasānukampan**ti cittena anukampanto. Idaṁ vuttaṁ hoti—ekasattavisayāpi tāva mettā mahākusalarāsi, sabbe pana pāṇe attano piyaputtaṁ viya hitapharaṇena manasā anukampanto pahūtaṁ bahuṁ anappakaṁ apariyantaṁ catusaṭṭhimahākappepi attano vipākappabandhaṁ pavattetuṁ samatthaṁ uḷārapuññaṁ ariyo parisuddhacitto puggalo pakaroti nipphādeti.

Sattasaṇḍanti sattasaṅkhātena saṇḍena samannāgataṁ bharitaṁ, sattehi aviraḷaṁ ākiṇṇamanussanti attho. **Vijitvā**ti adaṇḍena asatthena dhammeneva vijinitvā. **Rājisayo**ti isisadisā dhammikarājāno. **Yajamānā**ti dānāni dadamānā. **Anupariyagā**ti vicariṁsu.

Assamedhanti-ādīsu porāṇakarājakāle kira sassamedhaṁ purisamedhaṁ sammāpāsaṁ vācāpeyyanti cattāri saṅgahavatthūni ahesuṁ, yehi rājāno lokaṁ saṅgaṇhiṁsu. Tattha nipphannasassato dasamabhāgaggahaṇaṁ **sassamedhaṁ** nāma, sassasampādane medhāvitāti attho. Mahāyodhānaṁ chamāsikaṁ bhattavetanānuppadānaṁ **purisamedhaṁ** nāma, purisasaṅgaṇhane medhāvitāti attho. Daliddamanussānaṁ potthake lekhaṁ gahetvā tīṇi vassāni vinā vaḍḍhiyā sahassadvisahassamattadhanānuppadānaṁ **sammāpāsaṁ** nāma. Taṁ hi sammā manusse pāseti hadaye bandhitvā viya ṭhapeti, tasmā “sammāpāsan”ti vuccati. “Tāta mātulā”ti-ādinā pana saṇhavācāya saṅgahaṇaṁ **vācāpeyyaṁ** nāma, peyyavajjaṁ piyavācatāti attho. Evaṁ catūhi saṅgahavatthūhi saṅgahitaṁ raṭṭhaṁ iddhañceva hoti phītañca pahūta-annapānaṁ khemaṁ nirabbudaṁ. Manussā mudā modamānā ure putte naccentā apārutagharā

ခယသင်္ခါတံ မေတ္တံ အဓိဂမဝသေန ပဿန္တဿာတိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

ဧဝံ ကိလေသပ္ပဟာနံ နိဗ္ဗာနာဓိဂမဉ္စ မေတ္တာဘာဝနာယ သိခါပ္ပတ္တမာနိသံသံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ အညေ အာနိသံသေ ဒဿေတုံ “**ဧကမ္ပိ စေ**”တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **အဒုဋ္ဌစိတ္တော**တိ မေတ္တာဗလေန သုဋ္ဌု ဝိက္ခမ္ဘိတဗျာပါဒတာယ ဗျာပါဒေန အဒူသိတစိတ္တော။ **မေတ္တာယတီ**တိ ဟိတဖရဏဝသေန မေတ္တံ ကရောတိ။ **ကုသလော**တိ အတိသယေန ကုသလဝါ မဟာပုညော၊ ပဋိဃာဒိအနတ္ထဝိဂမေန ဝါ ခေမီ။ **တေနာ**တိ တေန မေတ္တာယိတေန။ **သဗ္ဗေ စ ပါဏေ**တိ စသဒ္ဒေါ ဗျတိရေကေ။ **မနသာနုကမ္ပ**န္တိ စိတ္တေန အနုကမ္ပန္တော။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ဧကသတ္တဝိသယာပိ တာဝ မေတ္တာ မဟာကုသလရာသိ၊ သဗ္ဗေ ပန ပါဏေ အတ္တနော ပိယပုတ္တံ ဝိယ ဟိတဖရဏေန မနသာ အနုကမ္ပန္တော ပဟူတံ ဗဟုံ အနပ္ပကံ အပရိယန္တံ စတုသဋ္ဌိမဟာကပ္ပေပိ အတ္တနော ဝိပါကပ္ပဗန္ဓံ ပဝတ္တေတုံ သမတ္ထံ ဥဠာရပုညံ အရိယော ပရိသုဒ္ဓစိတ္တော ပုဂ္ဂလော ပကရောတိ နိပ္ဖာဒေတိ။

သတ္တသဏ္ဍန္တိ သတ္တသင်္ခါတေန သဏ္ဍေန သမန္နာဂတံ ဘရိတံ၊ သတ္တေဟိ အဝိရဠံ အာကိဏ္ဏမနုဿန္တိ အတ္ထော။ **ဝိဇိတွာ**တိ အဒဏ္ဍေန အသတ္ထေန ဓမ္မေနေဝ ဝိဇိနိတွာ။ **ရာဇိသယော**တိ ဣသိသဒိသာ ဓမ္မိကရာဇာနော။ **ယဇမာနာ**တိ ဒါနာနိ ဒဒမာနာ။ **အနုပရိယဂါ**တိ ဝိစရိံသု။

အဿမေဓန္တိအာဒီသု ပေါရာဏကရာဇကာလေ ကိရ သဿမေဓံ ပုရိသမေဓံ သမ္မာပါသံ ဝါစာပေယျန္တိ စတ္တာရိ သင်္ဂဟဝတ္ထူနိ အဟေသုံ၊ ယေဟိ ရာဇာနော လောကံ သင်္ဂဏှိံသု။ တတ္ထ နိပ္ဖန္နသဿတော ဒသမဘာဂဂ္ဂဟဏံ **သဿမေဓံ** နာမ၊ သဿသမ္ပာဒနေ မေဓာဝိတာတိ အတ္ထော။ မဟာယောဓာနံ ဆမာသိကံ ဘတ္တဝေတနာနုပ္ပဒါနံ **ပုရိသမေဓံ** နာမ၊ ပုရိသသင်္ဂဏှနေ မေဓာဝိတာတိ အတ္ထော။ ဒလိဒ္ဒမနုဿာနံ ပေါတ္ထကေ လေခံ ဂဟေတွာ တီဏိ ဝဿာနိ ဝိနာ ဝဍ္ဎိယာ သဟဿဒွိသဟဿမတ္တဓနာနုပ္ပဒါနံ **သမ္မာပါသံ** နာမ။ တံ ဟိ သမ္မာ မနုဿေ ပါသေတိ ဟဒယေ ဗန္ဓိတွာ ဝိယ ဌပေတိ၊ တသ္မာ “သမ္မာပါသ”န္တိ ဝုစ္စတိ။ “တာတ မာတုလာ”တိအာဒိနာ ပန သဏှဝါစာယ သင်္ဂဟဏံ **ဝါစာပေယျံ** နာမ၊ ပေယျဝဇ္ဇံ ပိယဝါစတာတိ အတ္ထော။ ဧဝံ စတူဟိ သင်္ဂဟဝတ္ထူဟိ သင်္ဂဟိတံ ရဋ္ဌံ ဣဒ္ဓဉ္စေဝ ဟောတိ ဖီတဉ္စ ပဟူတအန္နပါနံ ခေမံ နိရဗ္ဗုဒံ။ မနုဿာ မုဒါ မောဒမာနာ ဥရေ ပုတ္တေ နစ္စန္တာ အပါရုတဃရာ

viharanti, idaṁ gharadvāresu aggaḷānaṁ abhāvato “**niraggaḷan**”ti vuccati. Ayaṁ porāṇikā paveṇi, ayaṁ porāṇikā pakati.

Aparabhāge pana Okkākarājakāle brāhmaṇā imāni cattāri saṅgahavatthūni imañca raṭṭhasampattiṁ parivattentā uddhammūlaṁ katvā assamedhaṁ purisamedhanti-ādike pañca yaññe nāma akaṁsu. Vuttañhetaṁ Bhagavatā Brāhmaṇadhammiyasutte—

“Tesaṁ āsi vipallāso, disvāna aṇuto aṇuṁ -pa-.
Te tattha mante ganthetvā, okkākaṁ tadupāgamun”ti[1].

Tattha assamettha medhanti bādhentīti **assamedho,** dvīhi pariyaññehi yajitabbassa ekavīsatiyūpassa ekasmiṁ pacchimadivase eva[2] sattanavutipañcapasusataghātabhīsanassa ṭhapetvā bhūmiñca purise ca avasesasabbavibhavadakkhiṇassa yaññassetaṁ adhivacanaṁ. Purisamettha medhanti bādhentīti **purisamedho,** catūhi pariyaññehi yajitabbassa saddhiṁ bhūmiyā assamedhe vuttavibhavadakkhiṇassa yaññassetaṁ adhivacanaṁ. Sammamettha pāsanti khipantīti **sammāpāso,** yugacchiggaḷe pavesanadaṇḍakasaṅkhātaṁ sammaṁ khipitvā tassa patitokāse vediṁ katvā saṁhārimehi yūpādīhi sarassatinadiyā nimuggokāsato pabhuti paṭilomaṁ gacchantena yajitabbassa satrayāgassetaṁ[3] adhivacanaṁ. Vājamettha pivantīti **vājapeyyo.** Ekena pariyaññena sattarasahi pasūhi yajitabbassa beḷuvayūpassa sattarasakadakkhiṇassa[4] yaññassetaṁ adhivacanaṁ. Natthi ettha aggaḷoti **niraggaḷo.** Navahi pariyaññehi yajitabbassa saddhiṁ bhūmiyā purisehi ca assamedhe vuttavibhavadakkhiṇassa sabbamedhapariyāyanāmassa assamedhavikappassetaṁ adhivacanaṁ.

Candappabhāti candappabhāya. **Tāragaṇāva sabbe**ti yathā sabbepi tāragaṇā candimasobhāya soḷasimpi kalaṁ nāgghanti, evaṁ te assamedhādayo yaññā mettacittassa vuttalakkhaṇena subhāvitassa soḷasimpi kalaṁ nānubhavanti na pāpuṇanti, nāgghantīti attho.

---

1. Khu 1. 324 piṭṭhe.
2. Majjhimadivase eva (Sī, Syā, Ka) Aṁ-Ṭṭha 3. 194; Saṁ-Ṭṭha 1. 134 piṭṭhesupi passitabbaṁ.
3. Yaññayāgamassetaṁ (Syā), yātrāyāgassetaṁ (Ka), sabbayāgassetaṁ (Aṁ-Ṭṭha 2. 302 piṭṭhe)
4. Sattarasakasattarasakadakkhiṇassa (Sī, Syā)

ဝိဟရန္တိ၊ ဣဒံ ဃရဒွါရေသု အဂ္ဂဠာနံ အဘာဝတော “**နိရဂ္ဂဠ**”န္တိ ဝုစ္စတိ။ အယံ ပေါရာဏိကာ ပဝေဏိ၊ အယံ ပေါရာဏိကာ ပကတိ။

အပရဘာဂေ ပန ဩက္ကာကရာဇကာလေ ဗြာဟ္မဏာ ဣမာနိ စတ္တာရိ သင်္ဂဟဝတ္ထူနိ ဣမဉ္စ ရဋ္ဌသမ္ပတ္တိံ ပရိဝတ္တေန္တာ ဥဒ္ဓမ္မူလံ ကတွာ အဿမေဓံ ပုရိသမေဓန္တိအာဒိကေ ပဉ္စ ယညေ နာမ အကံသု။ ဝုတ္တဉ္စေတံ ဘဂဝတာ ဗြာဟ္မဏဓမ္မိယသုတ္တေ—

“တေသံ အာသိ ဝိပလ္လာသော၊ ဒိသွာန အဏုတော အဏုံ။ ပ။
တေ တတ္ထ မန္တေ ဂန္ထေတွာ၊ ဩက္ကာကံ တဒုပါဂမု”န္တိ[၁]။

တတ္ထ အဿမေတ္ထ မေဓန္တိ ဗာဓေန္တီတိ **အဿမေဓော၊** ဒွီဟိ ပရိယညေဟိ ယဇိတဗ္ဗဿ ဧကဝီသတိယူပဿ ဧကသ္မိံ ပစ္ဆိမဒိဝသေ ဧဝ[၂] သတ္တနဝုတိပဉ္စပသုသတဃာတဘီသနဿ ဌပေတွာ ဘူမိဉ္စ ပုရိသေ စ အဝသေသသဗ္ဗဝိဘဝဒက္ခိဏဿ ယညဿေတံ အဓိဝစနံ။ ပုရိသမေတ္ထ မေဓန္တိ ဗာဓေန္တီတိ **ပုရိသမေဓော၊** စတူဟိ ပရိယညေဟိ ယဇိတဗ္ဗဿ သဒ္ဓိံ ဘူမိယာ အဿမေဓေ ဝုတ္တဝိဘဝဒက္ခိဏဿ ယညဿေတံ အဓိဝစနံ။ သမ္မမေတ္ထ ပါသန္တိ ခိပန္တီတိ **သမ္မာပါသော၊** ယုဂစ္ဆိဂ္ဂဠေ ပဝေသနဒဏ္ဍကသင်္ခါတံ သမ္မံ ခိပိတွာ တဿ ပတိတောကာသေ ဝေဒိံ ကတွာ သံဟာရိမေဟိ ယူပါဒီဟိ သရဿတိနဒိယာ နိမုဂ္ဂေါကာသတော ပဘုတိ ပဋိလောမံ ဂစ္ဆန္တေန ယဇိတဗ္ဗဿ သတြယာဂဿေတံ[၃] အဓိဝစနံ။ ဝါဇမေတ္ထ ပိဝန္တီတိ **ဝါဇပေယျော။** ဧကေန ပရိယညေန သတ္တရသဟိ ပသူဟိ ယဇိတဗ္ဗဿ ဗေဠုဝယူပဿ သတ္တရသကဒက္ခိဏဿ[၄] ယညဿေတံ အဓိဝစနံ။ နတ္ထိ ဧတ္ထ အဂ္ဂဠောတိ **နိရဂ္ဂဠော။** နဝဟိ ပရိယညေဟိ ယဇိတဗ္ဗဿ သဒ္ဓိံ ဘူမိယာ ပုရိသေဟိ စ အဿမေဓေ ဝုတ္တဝိဘဝဒက္ခိဏဿ သဗ္ဗမေဓပရိယာယနာမဿ အဿမေဓဝိကပ္ပဿေတံ အဓိဝစနံ။

စန္ဒပ္ပဘာတိ စန္ဒပ္ပဘာယ။ **တာရဂဏာဝ သဗ္ဗေ**တိ ယထာ သဗ္ဗေပိ တာရဂဏာ စန္ဒိမသောဘာယ သောဠသိမ္ပိ ကလံ နာဂ္ဃန္တိ၊ ဧဝံ တေ အဿမေဓာဒယော ယညာ မေတ္တစိတ္တဿ ဝုတ္တလက္ခဏေန သုဘာဝိတဿ သောဠသိမ္ပိ ကလံ နာနုဘဝန္တိ န ပါပုဏန္တိ၊ နာဂ္ဃန္တီတိ အတ္ထော။

၁-ခု ၁-၃၂၄-ပိဋ္ဌေ။
၂-မဇ္ဈိမဒိဝသေ ဧဝ (သီ၊ သျာ၊ က) အံ-ဋ္ဌ ၃-၁၉၄၊ သံ-ဋ္ဌ ၁-၁၃၄-ပိဋ္ဌေသုပိ ပဿိတဗ္ဗံ။
၃-ယညယာဂဿေတံ (သျာ)၊ ယာတြာယာဂဿေတံ (က)၊ သဗ္ဗယာဂဿေတံ (အံ-ဋ္ဌ ၂-၃၀၂-ပိဋ္ဌေ)
၄-သတ္တရသကသတ္တရသကဒက္ခိဏဿ (သီ၊ သျာ)

Idāni aparepi diṭṭhadhammikasamparāyike mettābhāvanāya ānisaṁse dassetuṁ “yo **na hantī**”ti-ādi vuttaṁ. Tattha **yo**ti mettābrahmavihārabhāvanānuyutto puggalo. **Na hantī**ti teneva mettābhāvanānubhāvena dūravikkhambhi tabyāpādatāya na kañci sattaṁ hiṁsati, leḍḍudaṇḍādīhi na vibādhati vā. **Na ghātetī**ti paraṁ samādapetvā na satte hanāpeti na vibādhāpeti ca. **Na jinātī**ti sārambhaviggāhikakathādivasena na kañci jināti sārambhasseva abhāvato, jānikaraṇavasena vā aḍḍakaraṇādinā na kañci jināti. **Na jāpaye**ti parepi payojetvā paresaṁ dhanajāniṁ na kārāpeyya. **Mettaṁso**ti mettāmayacittakoṭṭhāso, mettāya vā aṁso avijahanaṭṭhena avayavabhūtoti mettaṁso. **Sabbabhūtesū**ti sabbasattesu. Tato eva **veraṁ tassa na kenacī**ti akusalaveraṁ tassa kenacipi kāraṇena natthi puggalaverasaṅkhāto virodho kenaci purisena saddhiṁ tassa mettāvihārissa natthīti.

Evametasmiṁ Ekakanipāte paṭipāṭiyā terasasu suttesu sikkhāsuttadvaye cāti pannarasasu suttesu vivaṭṭaṁ kathitaṁ, Nīvaraṇasuttaṁ Saṁyojanasuttaṁ Appamādasuttaṁ Aṭṭhisañcayasuttanti etesu catūsu suttesu vaṭṭavivaṭṭaṁ kathitaṁ, itaresu pana vaṭṭameva kathitanti.

Sattamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

Paramatthadīpaniyā Khuddakanikāyaṭṭhakathāya

Itivuttakassa

Ekakanipātavaṇṇanā niṭṭhitā.

ဣဒါနိ အပရေပိ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကသမ္ပရာယိကေ မေတ္တာဘာဝနာယ အာနိသံသေ ဒဿေတုံ “**ယော န ဟန္တိ**”တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **ယော**တိ မေတ္တာဗြဟ္မဝိဟာရဘာဝနာနုယုတ္တော ပုဂ္ဂလော။ **န ဟန္တီ**တိ တေနေဝ မေတ္တာဘာဝနာနုဘာဝေန ဒူရဝိက္ခမ္ဘိတဗျာပါဒတာယ န ကဉ္စိ သတ္တံ ဟိံသတိ, လေဍ္ဍုဒဏ္ဍာဒီဟိ န ဝိဗာဓတိ ဝါ။ **န ဃာတေတီ**တိ ပရံ သမာဒပေတွာ န သတ္တေ ဟနာပေတိ န ဝိဗာဓာပေတိ စ။ **န ဇိနာတီ**တိ သာရမ္ဘဝိဂ္ဂါဟိကကထာဒိဝသေန န ကဉ္စိ ဇိနာတိ သာရမ္ဘဿေဝ အဘာဝတော၊ ဇာနိကရဏဝသေန ဝါ အဍ္ဍကရဏာဒိနာ န ကဉ္စိ ဇိနာတိ။ **န ဇာပယေ**တိ ပရေပိ ပယောဇေတွာ ပရေသံ ဓနဇာနိံ န ကာရာပေယျ။ **မေတ္တံသော**တိ မေတ္တာမယစိတ္တကောဋ္ဌာသော၊ မေတ္တာယ ဝါ အံသော အဝိဇဟနဋ္ဌေန အဝယဝဘူတောတိ မေတ္တံသော။ **သဗ္ဗဘူတေသူ**တိ သဗ္ဗသတ္တေသု။ တတော ဧဝ **ဝေရံ တဿ န ကေနစီ**တိ အကုသလဝေရံ တဿ ကေနစိပိ ကာရဏေန နတ္ထိ၊ ပုဂ္ဂလဝေရသင်္ခါတော ဝိရောဓော ကေနစိ ပုရိသေန သဒ္ဓိံ တဿ မေတ္တာဝိဟာရိဿ နတ္ထီတိ။

ဧဝမေတသ္မိံ ဧကကနိပါတေ ပဋိပါဋိယာ တေရသသု သုတ္တေသု သိက္ခာသုတ္တဒွယေ စာတိ ပန္နရသသု သုတ္တေသု ဝိဝဋ္ဋံ ကထိတံ၊ နီဝရဏသုတ္တံ သံယောဇနသုတ္တံ အပ္ပမာဒသုတ္တံ အဋ္ဌိသဉ္စယသုတ္တန္တိ ဧတေသု စတူသု သုတ္တေသု ဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋံ ကထိတံ၊ ဣတရေသု ပန ဝဋ္ဋမေဝ ကထိတန္တိ။

သတ္တမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

ပရမတ္ထဒီပနိယာ ခုဒ္ဒကနိကာယဋ္ဌကထာယ

ဣတိဝုတ္တကဿ

ဧကကနိပါတဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

2. Dukanipāta

1. Paṭhamavagga

1. Dukkhavihārasuttavaṇṇanā

28. Dukanipātassa paṭhame **dvīhī**ti gaṇanaparicchedo. **Dhammehī**ti paricchinnadhammanidassanaṁ. **Dvīhi dhammehī**ti dvīhi akusaladhammehi. **Samannāgato**ti yutto. **Diṭṭheva dhamme**ti imasmiṁyeva attabhāve. **Dukkhaṁ viharatī**ti catūsupi iriyāpathesu kilesadukkhena ceva kāyikacetasikadukkhena ca dukkhaṁ viharati. **Savighātan**ti cittūpaghātena ceva kāyūpaghātena ca savighātaṁ. **Sa-upāyāsan**ti kilesūpāyāsena ceva sarīrakhedena ca balava-āyāsavasena sa-upāyāsaṁ. **Sapariḷāhan**ti kilesapariḷāhena ceva kāyapariḷāhena ca sapariḷāhaṁ. **Kāyassa bhedā**ti upādinnakkhandhapariccāgā. **Paraṁ maraṇā**ti tadanantaraṁ abhinibbattakkhandhaggahaṇe. Atha vā **kāyassa bhedā**ti jīvitindriyupacchedā. **Paraṁ maraṇā**ti cutito uddhaṁ. **Duggati pāṭikaṅkhā**ti duggatisaṅkhātānaṁ catunnaṁ apāyānaṁ aññatarā gati icchitabbā, avassaṁbhāvinīti attho.

Aguttadvāroti apihitadvāro. Kattha pana aguttadvāroti āha "**indriyesū**"ti. Tena manacchaṭṭhānaṁ indriyānaṁ asaṁvaramāha. Paṭiggahaṇaparibhogavasena bhojane mattaṁ na jānātīti **bhojane amattaññū.** "Indriyesu aguttadvāratāya bhojane amattaññutāyā"tipi paṭhanti.

Kathaṁ indriyesu aguttadvāratā, kathaṁ vā guttadvāratāti? Kiñcāpi hi cakkhundriye saṁvaro vā asaṁvaro vā natthi. Na hi cakkhupasādaṁ nissāya sati vā muṭṭhassaccaṁ vā uppajjati, apica yadā rūpārammaṇaṁ cakkhussa āpāyaṁ āgacchati, tadā bhavaṅge dvikkhattuṁ uppajjitvā niruddhe kiriyāmanodhātu āvajjanakiccaṁ sādhayamānā uppajjitvā nirujjhati, tato cakkhuviññāṇaṁ dassanakiccaṁ, tato vipākamanodhātu sampaṭicchanakiccaṁ, tato vipākāhetukamanoviññāṇadhātu santīraṇakiccaṁ, tato kiriyāhetukamanoviññāṇadhātu voṭṭhabbanakiccaṁ sādhayamānā uppajjitvā nirujjhati, tadanantaraṁ javanaṁ javati. Tathāpi neva bhavaṅgasamaye, na āvajjanādīnaṁ

၂-ဒုကနိပါတ

၁-ပဌမဝဂ္ဂ

၁-ဒုက္ခဝိဟာရသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၈။ ဒုကနိပါတဿ ပဌမေ **ဒွီဟီ**တိ ဂဏနပရိစ္ဆေဒေါ။ **ဓမ္မေဟီ**တိ ပရိစ္ဆိန္နဓမ္မနိဒဿနံ။ **ဒွီဟိ ဓမ္မေဟီ**တိ ဒွီဟိ အကုသလဓမ္မေဟိ။ **သမန္နာဂတော**တိ ယုတ္တော။ **ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ**တိ ဣမသ္မိံယေဝ အတ္တဘာဝေ။ **ဒုက္ခံ ဝိဟရတီ**တိ စတူသုပိ ဣရိယာပထေသု ကိလေသဒုက္ခေန စေဝ ကာယိကစေတသိကဒုက္ခေန စ ဒုက္ခံ ဝိဟရတိ။ **သဝိဃာတ**န္တိ စိတ္တူပဃာတေန စေဝ ကာယူပဃာတေန စ သဝိဃာတံ။ **သဥပါယာသ**န္တိ ကိလေသူပါယာသေန စေဝ သရီရခေဒေန စ ဗလဝအာယာသဝသေန သဥပါယာသံ။ **သပရိဠာဟ**န္တိ ကိလေသပရိဠာဟေန စေဝ ကာယပရိဠာဟေန စ သပရိဠာဟံ။ **ကာယဿ ဘေဒါ**တိ ဥပါဒိန္နက္ခန္ဓပရိစ္စာဂါ။ **ပရံ မရဏာ**တိ တဒနန္တရံ အဘိနိဗ္ဗတ္တက္ခန္ဓဂ္ဂဟဏေ။ အထ ဝါ **ကာယဿ ဘေဒါ**တိ ဇီဝိတိန္ဒြိယုပစ္ဆေဒါ။ **ပရံ မရဏာ**တိ စုတိတော ဥဒ္ဓံ။ **ဒုဂ္ဂတိ ပါဋိကင်္ခါ**တိ ဒုဂ္ဂတိသင်္ခါတာနံ စတုန္နံ အပါယာနံ အညတရာ ဂတိ ဣစ္ဆိတဗ္ဗာ၊ အဝဿံဘာဝိနီတိ အတ္ထော။

အဂုတ္တဒွါရောတိ အပိဟိတဒွါရော။ ကတ္ထ ပန အဂုတ္တဒွါရောတိ အာဟ "**ဣန္ဒြိယေသူ**"တိ။ တေန မနစ္ဆဋ္ဌာနံ ဣန္ဒြိယာနံ အသံဝရမာဟ။ ပဋိဂ္ဂဟဏပရိဘောဂဝသေန ဘောဇနေ မတ္တံ န ဇာနာတီတိ **ဘောဇနေ အမတ္တညူ**။ "ဣန္ဒြိယေသု အဂုတ္တဒွါရတာယ ဘောဇနေ အမတ္တညုတာယာ"တိပိ ပဌန္တိ။

ကထံ ဣန္ဒြိယေသု အဂုတ္တဒွါရတာ, ကထံ ဝါ ဂုတ္တဒွါရတာတိ? ကိဉ္စာပိ ဟိ စက္ခုန္ဒြိယေ သံဝရော ဝါ အသံဝရော ဝါ နတ္ထိ။ န ဟိ စက္ခုပသာဒံ နိဿာယ သတိ ဝါ မုဋ္ဌဿစ္စံ ဝါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ အပိစ ယဒါ ရူပါရမ္မဏံ စက္ခုဿ အာပါထံ အာဂစ္ဆတိ၊ တဒါ ဘဝင်္ဂေ ဒွိက္ခတ္တုံ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ နိရုဒ္ဓေ ကိရိယာမနောဓာတု အာဝဇ္ဇနကိစ္စံ သာဓယမာနာ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ နိရုဇ္ဈတိ၊ တတော စက္ခုဝိညာဏံ ဒဿနကိစ္စံ, တတော ဝိပါကမနောဓာတု သမ္ပဋိစ္ဆနကိစ္စံ, တတော ဝိပါကာဟေတုကမနောဝိညာဏဓာတု သန္တီရဏကိစ္စံ, တတော ကိရိယာဟေတုကမနောဝိညာဏဓာတု ဝေါဋ္ဌဗ္ဗနကိစ္စံ သာဓယမာနာ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ နိရုဇ္ဈတိ၊ တဒနန္တရံ ဇဝနံ ဇဝတိ။ တထာပိ နေဝ ဘဝင်္ဂသမယေ, န အာဝဇ္ဇနာဒီနံ

aññatarasamaye saṁvaro vā asaṁvaro vā atthi, javanakkhaṇe pana sace dussīlyaṁ vā muṭṭhassaccaṁ vā aññāṇaṁ vā akkhanti vā kosajjaṁ vā uppajjati, asaṁvaro hoti. Evaṁ hontopi so “cakkhudvāre asaṁvaso”ti vuccati, kasmā? Yasmā tasmiṁ sati dvārampi aguttaṁ hoti bhavaṅgampi āvajjanādīni vīthicittānipi. Yathā kiṁ? Yathā nagare catūsu dvāresu asaṁvutesu kiñcāpi antogharadvārakoṭṭhakagabbhādayo susaṁvutā, tathāpi antonagare sabbaṁ bhaṇḍaṁ arakkhitaṁ agopitameva hoti. Nagaradvārehi pavisitvā corā yadicchanti, taṁ hareyyuṁ. Evameva javane dussīlyādīsu uppannesu tasmiṁ asaṁvare satidvārampi aguttaṁ hoti, bhavaṅgampi āvajjanādīni vīthicittānipi. Tasmiṁ pana asati javane sīlādīsu uppannesu dvārampi guttaṁ hoti bhavaṅgampi āvajjanādīni vīthicittānipi. Yathā kiṁ? Yathā nagaradvāresu saṁvutesu kiñcāpi antogharadvārādayo asaṁvutā, tathāpi antonagare sabbaṁ bhaṇḍaṁ surakkhitaṁ sugopitameva hoti. Nagaradvāresupi hi pihitesu corānaṁ paveso natthi. Evameva javane sīlādīsu uppannesu dvārampi guttaṁ hoti bhavaṅgampi āvajjanādīni vīthicittānipi. Tasmā javanakkhaṇe uppajjamānopi “cakkhudvāre saṁvaro”ti vuccati. Sesadvāresupi eseva nayo. Evaṁ indriyesu aguttadvāratā guttadvāratā ca veditabbā.

Kathaṁ pana bhojane amattaññū, kathaṁ vā mattaññūti? Yo hi puggalo mahiccho hutvā paṭiggahaṇe mattaṁ na jānāti. Mahicchapuggalo hi yathā nāma kacchapuṭavāṇijo piḷandhanabhaṇḍakaṁ hatthena gahetvā ucchaṅgepi pakkhipitabbayuttakaṁ pakkhipitvā mahājanassa passantasseva “asukaṁ gaṇhatha, asukaṁ gaṇhathā”ti mukhena ugghoseti, evameva appamattakampi attano sīlaṁ vā ganthaṁ vā dhutaṅgaguṇaṁ vā antamaso araññavāsamattakampi mahājanassa jānantasseva sambhāveti, sambhāvetvā ca pana sakaṭehipi upanīte paccaye “alan”ti avatvā paṭiggaṇhāti. Tayo hi pūretuṁ na sakkā aggi upādānena, samuddo udakena, mahiccho paccayehīti.

Aggikkhandho samuddo ca, mahiccho cāpi puggalo.
Bahuke paccaye dinne[1], tayopete na pūrayeti[2].

1. Bahukehi paccayehi (Syā), bahuke paccaye dente (Ka)
2. Na pūriyāti (Ka) Ma-Ṭṭha 2. 45; Abhi-Ṭṭha 2. 455;
Aṁ-Ṭṭha 1. 57 piṭṭhesupi passitabbaṁ.

အညတရသမယေ သံဝရော ဝါ အသံဝရော ဝါ အတ္ထိ၊ ဇဝနက္ခဏေ ပန သစေ ဒုဿီလျံ ဝါ မုဋ္ဌဿစ္စံ ဝါ အညာဏံ ဝါ အက္ခန္တိ ဝါ ကောသဇ္ဇံ ဝါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ အသံဝရော ဟောတိ။ ဧဝံ ဟောန္တောပိ သော “စက္ခုဒွါရေ အသံဝရော”တိ ဝုစ္စတိ၊ ကသ္မာ? ယသ္မာ တသ္မိံ သတိ ဒွါရမ္ပိ အဂုတ္တံ ဟောတိ ဘဝင်္ဂမ္ပိ အာဝဇ္ဇနာဒီနိ ဝီထိစိတ္တာနိပိ။ ယထာ ကိံ? ယထာ နဂရေ စတူသု ဒွါရေသု အသံဝုတေသု ကိဉ္စာပိ အန္တောဃရဒွါရကောဋ္ဌကဂဗ္ဘာဒယော သုသံဝုတာ၊ တထာပိ အန္တောနဂရေ သဗ္ဗံ ဘဏ္ဍံ အရက္ခိတံ အဂေါပိတမေဝ ဟောတိ။ နဂရဒွါရေဟိ ပဝိသိတွာ စောရာ ယဒိစ္ဆန္တိ၊ တံ ဟရေယျုံ။ ဧဝမေဝ ဇဝနေ ဒုဿီလျာဒီသု ဥပ္ပန္နေသု တသ္မိံ အသံဝရေ သတိဒွါရမ္ပိ အဂုတ္တံ ဟောတိ၊ ဘဝင်္ဂမ္ပိ အာဝဇ္ဇနာဒီနိ ဝီထိစိတ္တာနိပိ။ တသ္မိံ ပန အသတိ ဇဝနေ သီလာဒီသု ဥပ္ပန္နေသု ဒွါရမ္ပိ ဂုတ္တံ ဟောတိ ဘဝင်္ဂမ္ပိ အာဝဇ္ဇနာဒီနိ ဝီထိစိတ္တာနိပိ။ ယထာ ကိံ? ယထာ နဂရဒွါရေသု သံဝုတေသု ကိဉ္စာပိ အန္တောဃရဒွါရာဒယော အသံဝုတာ၊ တထာပိ အန္တောနဂရေ သဗ္ဗံ ဘဏ္ဍံ သုရက္ခိတံ သုဂေါပိတမေဝ ဟောတိ။ နဂရဒွါရေသု ဟိ ပိဟိတေသု စောရာနံ ပဝေသော နတ္ထိ။ ဧဝမေဝ ဇဝနေ သီလာဒီသု ဥပ္ပန္နေသု ဒွါရမ္ပိ ဂုတ္တံ ဟောတိ ဘဝင်္ဂမ္ပိ အာဝဇ္ဇနာဒီနိ ဝီထိစိတ္တာနိပိ။ တသ္မာ ဇဝနက္ခဏေ ဥပ္ပဇ္ဇမာနောပိ “စက္ခုဒွါရေ သံဝရော”တိ ဝုစ္စတိ။ သေသဒွါရေသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဧဝံ ဣန္ဒြိယေသု အဂုတ္တဒွါရတာ ဂုတ္တဒွါရတာ စ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ကထံ ပန ဘောဇနေ အမတ္တညူ၊ ကထံ ဝါ မတ္တညူတိ? ယော ဟိ ပုဂ္ဂလော မဟိစ္ဆော ဟုတွာ ပဋိဂ္ဂဟဏေ မတ္တံ န ဇာနာတိ။ မဟိစ္ဆပုဂ္ဂလော ဟိ ယထာ နာမ ကစ္ဆပုဋဝါဏိဇော ပိဠန္ဓနဘဏ္ဍကံ ဟတ္ထေန ဂဟေတွာ ဥစ္ဆင်္ဂေပိ ပက္ခိပိတဗ္ဗယုတ္တကံ ပက္ခိပိတွာ မဟာဇနဿ ပဿန္တဿေဝ “အသုကံ ဂဏှထ၊ အသုကံ ဂဏှထာ”တိ မုခေန ဥဂ္ဃောသေတိ၊ ဧဝမေဝ အပ္ပမတ္တကမ္ပိ အတ္တနော သီလံ ဝါ ဂန္ထံ ဝါ ဓုတင်္ဂဂုဏံ ဝါ အန္တမသော အရညဝါသမတ္တကမ္ပိ မဟာဇနဿ ဇာနန္တဿေဝ သမ္ဘာဝေတိ၊ သမ္ဘာဝေတွာ စ ပန သကဋေဟိပိ ဥပနီတေ ပစ္စယေ “အလ”န္တိ အဝတွာ ပဋိဂ္ဂဏှာတိ။ တယော ဟိ ပူရေတုံ န သက္ကာ အဂ္ဂိ ဥပါဒါနေန, သမုဒ္ဒေါ ဥဒကေန, မဟိစ္ဆော ပစ္စယေဟီတိ။

အဂ္ဂိက္ခန္ဓော သမုဒ္ဒေါ စ၊ မဟိစ္ဆော စာပိ ပုဂ္ဂလော။
ဗဟုကေ ပစ္စယေ ဒိန္နေ[၁]၊ တယောပေတေ န ပူရယေတိ[၂]။

၁-ဗဟုကေဟိ ပစ္စယေဟိ (သျာ)၊ ဗဟုကေ ပစ္စယေ ဒေန္တေ (က)
၂-န ပူရိယာတိ (က) မ-ဋ္ဌ ၂-၄၅၊ အဘိ-ဋ္ဌ ၂-၄၅၅၊ အံ-ဋ္ဌ ၁-၅၇-ပိဋ္ဌေသုပိ ပဿိတဗ္ဗံ။

Mahicchapuggalo hi vijātamātuyāpi manaṁ gaṇhituṁ na sakkoti. Evarūpo hi anuppannaṁ lābhaṁ na uppādeti, uppannalābhato ca parihāyati. Evaṁ tāva paṭiggahaṇe amattaññū hoti. Yo pana dhammena samena laddhampi āhāraṁ gadhito mucchito ajjhopanno[1] anādīnavadassāvī anissaraṇapañño āharahatthaka-alaṁsāṭakatatthavaṭṭakakākamāsakabhuttavamitakabrāhmaṇānaṁ aññataro viya ayoniso anupāyena yāvadatthaṁ udarāvadehakaṁ paribhuñjitvā seyyasukhaṁ passasukhaṁ middhasukhaṁ anuyutto viharati, ayaṁ paribhoge amattaññū nāma.

Yo pana "yadipi deyyadhammo bahu hoti, dāyako appaṁ dātukāmo, dāyakassa vasena appaṁ gaṇhāti. Deyyadhammo appo, dāyako bahuṁ dātukāmo, deyyadhammassa vasena appaṁ gaṇhāti. Deyyadhammo bahu, dāyakopi bahuṁ dātukāmo, attano thāmaṁ ñatvā pamāṇayuttameva gaṇhātī"ti evaṁ vuttassa paṭiggahaṇe pamāṇajānanassa ceva, "paṭisaṅkhā yoniso āhāraṁ āhāreti, neva davāya, na madāyā"ti-ādinā[2] "laddhañca piṇḍapātaṁ agadhito amucchito anajjhopanno ādīnavadassāvī nissaraṇapañño paribhuñjatī"ti ca ādinā nayena vuttassa paccavekkhitvā paṭisaṅkhānapaññāya jānitvā āharaparibhuñjanasaṅkhātassa paribhoge pamāṇajānanassa ca vasena bhojane mattaññū hoti, ayaṁ bhojane mattaññū nāma. Evaṁ bhojane amattaññutā mattaññutā ca hotīti veditabbaṁ.

Gāthāsu pana **cakkhun**ti-ādīsu cakkhatīti cakkhu, rūpaṁ assādeti, samavisamaṁ ācikkhantaṁ viya hotīti vā attho. Suṇātīti **sotaṁ.** Ghāyatīti **ghānaṁ.** Jīvitanimittaṁ āhāraraso jīvitaṁ, taṁ avhāyatīti **jivhā.** Kucchitānaṁ āyoti **kāyo.** Manate vijānātīti **mano.** Porāṇā panāhu munātīti **mano,** nāḷiyā minamāno viya mahātulāya dhārayamāno viya ca ārammaṇaṁ vijānātīti attho. Evaṁ tāvettha padattho veditabbo.

Bhāvatthato pana duvidhaṁ cakkhu maṁsakkhu ca paññācakkhu ca. Tesu Buddhacakkhu samantacakkhu ñāṇacakkhu dibbacakkhu dhammacakkhūti pañcavidhaṁ **paññācakkhu.** Tattha "addasaṁ

1. Ajjhāpanno (Syā) 2. Abhi 1. 262 piṭṭhe.

မဟိစ္ဆပုဂ္ဂလော ဟိ ဝိဇာတမာတုယာပိ မနံ ဂဏှိတုံ န သက္ကောတိ။ ဧဝရူပေါ ဟိ အနုပ္ပန္နံ လာဘံ န ဥပ္ပါဒေတိ၊ ဥပ္ပန္နလာဘတော စ ပရိဟာယတိ။ ဧဝံ တာဝ ပဋိဂ္ဂဟဏေ အမတ္တညူ ဟောတိ။ ယော ပန ဓမ္မေန သမေန လဒ္ဓမ္ပိ အာဟာရံ ဂဓိတော မုစ္ဆိတော အဇ္ဈောပန္နော[၁] အနာဒီနဝဒဿာဝီ အနိဿရဏပညော အာဟာရဟတ္ထကအလံသာဋကတတ္ထဝဋ္ဋကကာကမာသကဘုတ္တဝမိတကဗြာဟ္မဏာနံ အညတရော ဝိယ အယောနိသော အနုပါယေန ယာဝဒတ္ထံ ဥဒရာဝဒေဟကံ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ သေယျသုခံ ပဿသုခံ မိဒ္ဓသုခံ အနုယုတ္တော ဝိဟရတိ၊ အယံ ပရိဘောဂေ အမတ္တညူ နာမ။

ယော ပန "ယဒိပိ ဒေယျဓမ္မော ဗဟု ဟောတိ၊ ဒါယကော အပ္ပံ ဒါတုကာမော၊ ဒါယကဿ ဝသေန အပ္ပံ ဂဏှာတိ။ ဒေယျဓမ္မော အပ္ပေါ, ဒါယကော ဗဟုံ ဒါတုကာမော၊ ဒေယျဓမ္မဿ ဝသေန အပ္ပံ ဂဏှာတိ။ ဒေယျဓမ္မော ဗဟု, ဒါယကောပိ ဗဟုံ ဒါတုကာမော၊ အတ္တနော ထာမံ ဉတွာ ပမာဏယုတ္တမေဝ ဂဏှာတီ''တိ ဧဝံ ဝုတ္တဿ ပဋိဂ္ဂဟဏေ ပမာဏဇာနနဿ စေဝ, "ပဋိသင်္ခါ ယောနိသော အာဟာရံ အာဟာရေတိ၊ နေဝ ဒဝါယ၊ န မဒါယာ"တိအာဒိနာ[၂] "လဒ္ဓဉ္စ ပိဏ္ဍပါတံ အဂဓိတော အမုစ္ဆိတော အနဇ္ဈောပန္နော အာဒီနဝဒဿာဝီ နိဿရဏပညော ပရိဘုဉ္ဇတီ"တိ စ အာဒိနာ နယေန ဝုတ္တဿ ပစ္စဝေက္ခိတွာ ပဋိသင်္ခါနပညာယ ဇာနိတွာ အာဟာရပရိဘုဉ္ဇနသင်္ခါတဿ ပရိဘောဂေ ပမာဏဇာနနဿ စ ဝသေန ဘောဇနေ မတ္တညူ ဟောတိ၊ အယံ ဘောဇနေ မတ္တညူ နာမ။ ဧဝံ ဘောဇနေ အမတ္တညုတာ မတ္တညုတာ စ ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဂါထာသု ပန **စက္ခုန္တိ**အာဒီသု စက္ခတီတိ စက္ခု၊ ရူပံ အဿာဒေတိ၊ သမဝိသမံ အာစိက္ခန္တံ ဝိယ ဟောတီတိ ဝါ အတ္ထော။ သုဏာတီတိ **သောတံ။** ဃာယတီတိ **ဃာနံ။** ဇီဝိတနိမိတ္တံ အာဟာရရသော ဇီဝိတံ၊ တံ အဝှါယတီတိ **ဇိဝှါ။** ကုစ္ဆိတာနံ အာယောတိ **ကာယော။** မနတေ ဝိဇာနာတီတိ **မနော။** ပေါရာဏာ ပနာဟု မုနာတီတိ **မနော၊** နာဠိယာ မိနမာနော ဝိယ မဟာတုလာယ ဓာရယမာနော ဝိယ စ အာရမ္မဏံ ဝိဇာနာတီတိ အတ္ထော။ ဧဝံ တာဝေတ္ထ ပဒတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဘာဝတ္ထတော ပန ဒုဝိဓံ စက္ခု မံသစက္ခု စ ပညာစက္ခု စ။ တေသု ဗုဒ္ဓစက္ခု သမန္တစက္ခု ဉာဏစက္ခု ဒိဗ္ဗစက္ခု ဓမ္မစက္ခူတိ ပဉ္စဝိဓံ **ပညာစက္ခု။** တတ္ထ "အဒ္ဒသံ

၁-အဇ္ဈာပန္နော (သျာ) ၂-အဘိ ၁-၂၆၂-ပိဋ္ဌေ။

kho ahaṁ bhikkhave Buddhacakkhunā lokaṁ volokento”ti[1] idaṁ Buddhacakkhu nāma. “Samantacakkhu vuccati sabbaññutaññāṇan”ti[2] idaṁ samantacakkhu nāma. “Cakkhu udapādī”ti[3] idaṁ ñāṇacakkhu nāma. “Addasaṁ kho ahaṁ bhikkhave dibbena cakkhunā visuddhenā”ti[4] idaṁ dibbacakkhu nāma. “Virajaṁ vītamalaṁ dhammacakkhuṁ udapādī”ti[5] idaṁ heṭṭhimamaggattayasaṅkhātaṁ dhammacakkhu nāma.

Maṁsacakkhupi duvidhaṁ sasambhāracakkhu pasādacakkhūti. Tattha yvāyaṁ akkhikūpake patiṭṭhito heṭṭhā akkhikūpakaṭṭhikena, upari bhamukaṭṭhikena, ubhato akkhikūṭehi, anto matthaluṅgena, bahiddhā akkhilomehi paricchinno maṁsapiṇḍo, saṅkhepato catasso dhātuyo vaṇṇo gandho raso ojā sambhavo saṇṭhānaṁ jīvitaṁ bhāvo kāyapasādo cakkhupasādoti cuddasa sambhārā, vitthārato catasso dhātuyo taṁnissitā vaṇṇagandharasa-ojāsaṇṭhānasambhavāti imāni dasa catusamuṭṭhānikattā cattālīsaṁ honti, jīvitaṁ bhāvo kāyapasādo cakkhupasādoti cattāri ekantakammasamuṭṭhānevāti imesaṁ catucattālīsāya rūpānaṁ vasena catucattālīsa sambhārā, yaṁ loko “setaṁ vaṭṭaṁ puthulaṁ visaṭaṁ vipulaṁ cakkhū”ti sañjānanto na cakkhuṁ sañjānāti, vatthuṁ cakkhuto sañjānāti, yo maṁsapiṇḍo akkhikūpake patiṭṭhito nhārusuttakena matthaluṅgena ābaddho, yattha setampi atthi kaṇhampi lohitakampi pathavīpi āpopi tejopi vāyopi, yaṁ semhussadattā setaṁ, pittussadattā kaṇhaṁ, ruhirussadattā lohitakaṁ, pathavussadattā patthaddhaṁ, āpussadattā paggharati, tejussadattā pariḍayhati, vāyussadattā sambhamati, idaṁ sasambhāracakkhu nāma. Yo pana ettha sito ettha paṭibaddho catunnaṁ mahābhūtānaṁ upādāya pasādo, idaṁ pasādacakkhu nāma. Idaṁ hi cakkhuviññāṇādīnaṁ yathārahaṁ vatthudvārabhāvena pavattati.

Sotādīsupi sotaṁ dibbasotaṁ maṁsasotanti duvidhaṁ. Ettha “dibbāya sotadhātuyā visuddhāya atikkantamānusikāya ubho sadde suṇātī”ti idaṁ dibbasotaṁ nāma. Maṁsasotaṁ pana sasambhārasotaṁ pasādasotanti duvidhanti-ādi sabbaṁ cakkhumhi vuttanayeneva veditabbaṁ. Tathā ghānajivhā. Kāyo pana copanakāyo karajakāyo samūhakāyo pasādakāyoti-ādinā bahuvidho. Tattha—

1. Ma 1. 225 piṭṭhe. 2. Khu 8. 93 piṭṭhe. 3. Saṁ 3. 369; Vi 3. 14 piṭṭhesu.
4. Ma 1. 227 piṭṭhe. 5. Ma 2. 346; Vi 3. 16 piṭṭhesu.

ခေါ အဟံ ဘိက္ခဝေ ဗုဒ္ဓစက္ခုနာ လောကံ ဝေါလောကေန္တော”တိ[၁] ဣဒံ ဗုဒ္ဓစက္ခု နာမ။ “သမန္တစက္ခု ဝုစ္စတိ သဗ္ဗညုတညာဏ”န္တိ[၂] ဣဒံ သမန္တစက္ခု နာမ။ “စက္ခုံ ဥဒပါဒီ”တိ[၃] ဣဒံ ဉာဏစက္ခု နာမ။ “အဒ္ဒသံ ခေါ အဟံ ဘိက္ခဝေ ဒိဗ္ဗေန စက္ခုနာ ဝိသုဒ္ဓေန”တိ[၄] ဣဒံ ဒိဗ္ဗစက္ခု နာမ။ “ဝိရဇံ ဝီတမလံ ဓမ္မစက္ခုံ ဥဒပါဒီ”တိ[၅] ဣဒံ ဟေဋ္ဌိမမဂ္ဂတ္တယသင်္ခါတံ ဓမ္မစက္ခု နာမ။

မံသစက္ခုပိ ဒုဝိဓံ သသမ္ဘာရစက္ခု ပသာဒစက္ခူတိ။ တတ္ထ ယွာယံ အက္ခိကူပကေ ပတိဋ္ဌိတော ဟေဋ္ဌာ အက္ခိကူပကဋ္ဌိကေန, ဥပရိ ဘမုကဋ္ဌိကေန, ဥဘတော အက္ခိကူဋေဟိ, အန္တော မတ္ထလုင်္ဂေန, ဗဟိဒ္ဓါ အက္ခိလောမေဟိ ပရိစ္ဆိန္နော မံသပိဏ္ဍော၊ သင်္ခေပတော စတဿော ဓာတုယော ဝဏ္ဏော ဂန္ဓော ရသော ဩဇာ သမ္ဘဝေါ သဏ္ဌာနံ ဇီဝိတံ ဘာဝေါ ကာယပသာဒေါ စက္ခုပသာဒေါတိ စုဒ္ဒသ သမ္ဘာရာ၊ ဝိတ္ထာရတော စတဿော ဓာတုယော တံနိဿိတာ ဝဏ္ဏဂန္ဓရသဩဇာသဏ္ဌာနသမ္ဘဝါတိ ဣမာနိ ဒသ စတုသမုဋ္ဌာနိကတ္တာ စတ္တာလီသံ ဟောန္တိ၊ ဇီဝိတံ ဘာဝေါ ကာယပသာဒေါ စက္ခုပသာဒေါတိ စတ္တာရိ ဧကန္တကမ္မသမုဋ္ဌာနေဝါတိ ဣမေသံ စတုစတ္တာလီသာယ ရူပါနံ ဝသေန စတုစတ္တာလီသ သမ္ဘာရာ၊ ယံ လောကော “သေတံ ဝဋ္ဋံ ပုထုလံ ဝိသဋံ ဝိပုလံ စက္ခူ”တိ သဉ္ဇာနန္တော န စက္ခုံ သဉ္ဇာနာတိ၊ ဝတ္ထုံ စက္ခုတော သဉ္ဇာနာတိ၊ ယော မံသပိဏ္ဍော အက္ခိကူပကေ ပတိဋ္ဌိတော နှာရုသုတ္တကေန မတ္ထလုင်္ဂေန အာဗဒ္ဓေါ၊ ယတ္ထ သေတမ္ပိ အတ္ထိ ကဏှမ္ပိ လောဟိတကမ္ပိ ပထဝီပိ အာပေါပိ တေဇောပိ ဝါယောပိ၊ ယံ သေမှုဿဒတ္တာ သေတံ၊ ပိတ္တုဿဒတ္တာ ကဏှံ၊ ရုဟိရုဿဒတ္တာ လောဟိတကံ၊ ပထဝုဿဒတ္တာ ပတ္ထဒ္ဓံ၊ အာပုဿဒတ္တာ ပဂ္ဃရတိ၊ တေဇုဿဒတ္တာ ပရိဍယှတိ၊ ဝါယုဿဒတ္တာ သမ္ဘမတိ၊ ဣဒံ သသမ္ဘာရစက္ခု နာမ။ ယော ပန ဧတ္ထ သိတော ဧတ္ထ ပဋိဗဒ္ဓေါ စတုန္နံ မဟာဘူတာနံ ဥပါဒါယ ပသာဒေါ၊ ဣဒံ ပသာဒစက္ခု နာမ။ ဣဒံ ဟိ စက္ခုဝိညာဏာဒီနံ ယထာရဟံ ဝတ္ထုဒွါရဘာဝေန ပဝတ္တတိ။

သောတာဒီသုပိ သောတံ ဒိဗ္ဗသောတံ မံသသောတန္တိ ဒုဝိဓံ။ ဧတ္ထ “ဒိဗ္ဗာယ သောတဓာတုယာ ဝိသုဒ္ဓါယ အတိက္ကန္တမာနုသိကာယ ဥဘော သဒ္ဒေ သုဏာတီ”တိ ဣဒံ ဒိဗ္ဗသောတံ နာမ။ မံသသောတံ ပန သသမ္ဘာရသောတံ ပသာဒသောတန္တိ ဒုဝိဓန္တိအာဒိ သဗ္ဗံ စက္ခုမှိ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တထာ ဃာနဇိဝှါ။ ကာယော ပန စောပနကာယော ကရဇကာယော သမူဟကာယော ပသာဒကာယောတိအာဒိနာ ဗဟုဝိဓော။ တတ္ထ—

၁-မ ၁-၂၂၅-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ခု ၈-၉၃-ပိဋ္ဌေ။ ၃-သံ ၃-၃၆၉၊ ဝိ ၃-၁၄-ပိဋ္ဌေသု။
၄-မ ၁-၂၂၇-ပိဋ္ဌေ။ ၅-မ ၂-၃၄၆၊ ဝိ ၃-၁၆-ပိဋ္ဌေသု။

“Kāyena saṁvutā dhīrā, atho vācāya saṁvutā”ti[1]—

ayaṁ copanakāyo nāma. “Imamhā kāyā aññaṁ kāyaṁ abhinimminātī”ti[2] ayaṁ karajakāyo nāma. Samūhakāyo pana viññāṇādisamūhavasena anekavidho āgato. Tathā hi “cha ime āvuso viññāṇakāyā”ti-ādīsu[3] viññāṇasamūho vutto. “Cha phassakāyā”ti-ādīsu[4] phassādisamūho. Tathā “kāyapassaddhi kāyalahutā”ti-ādīsu[5] vedanākkhandhādayo. “Idhekacco pathavikāyaṁ aniccato anupassati, āpokāyaṁ tejokāyaṁ vāyokāyaṁ kesakāyaṁ lomakāyan”ti-ādīsu[6] pathavādisamūho. “Kāyena phoṭṭhabbaṁ phusitvā”ti[7] ayaṁ pasādakāyo. Idhāpi pasādakāyo veditabbo. So hi kāyaviññāṇādīnaṁ yathārahaṁ vatthudvārabhāvena pavattati. Manoti pana kiñcāpi sabbaṁ viññāṇaṁ vuccati, tathāpi dvārabhāvassa idhādhippetattā dvārabhūtaṁ sāvajjanaṁ bhavaṅgaṁ veditabbaṁ.

Etāni yassa dvārāni, aguttāni ca bhikkhunoti yassa bhikkhuno etāni manacchaṭṭhāni dvārāni sativossaggena pamādaṁ āpannattā satikavāṭena apihitāni. **Bhojanamhi -pa- adhigacchatī**ti so bhikkhu vuttanayena bhojane amattaññū indriyesu ca saṁvararahito diṭṭhadhammikañca rogādivasena, samparāyikañca duggatipariyāpannaṁ kāyadukkhaṁ rāgādikilesasantāpavasena, icchāvighātavasena ca cetodukkhanti sabbathāpi dukkhameva adhigacchati pāpuṇāti. Yasmā cetadevaṁ, tasmā duvidhenapi dukkhagginā idhaloke ca paraloke ca ḍayhamānena kāyena ḍayhamānena cetasā divā vā yadi vā rattiṁ niccakālameva tādiso puggalo dukkhameva viharati, na tassa sukhavihārassa sambhavo, vaṭṭadukkhānatikkame pana vattabbameva natthīti.

Paṭhamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Khu 1. 47 piṭṭhe.
2. Dī 1. 73; Khu 9. 389 piṭṭhesu.
3. Ma 1. 66 piṭṭhe.
4. Dī 3. 202; Ma 1. 64 piṭṭhesu.
5. Abhi 1. 34 piṭṭhe.
6. Khu 9. 406 piṭṭhe Paṭisambhidāmagge.
7. Aṁ 1. 111 piṭṭhe.

“ကာယေန သံဝုတာ ဓီရာ၊ အထော ဝါစာယ သံဝုတာ”တိ[၁]—

အယံ စောပနကာယော နာမ။ “ဣမမှာ ကာယာ အညံ ကာယံ အဘိနိမ္မိနာတီ”တိ[၂] အယံ ကရဇကာယော နာမ။ သမူဟကာယော ပန ဝိညာဏာဒိသမူဟဝသေန အနေကဝိဓော အာဂတော။ တထာ ဟိ “ဆ ဣမေ အာဝုသော ဝိညာဏကာယာ”တိအာဒီသု[၃] ဝိညာဏသမူဟော ဝုတ္တော။ “ဆ ဖဿကာယာ”တိအာဒီသု[၄] ဖဿာဒိသမူဟော။ တထာ “ကာယပဿဒ္ဓိ ကာယလဟုတာ”တိအာဒီသု[၅] ဝေဒနာက္ခန္ဓာဒယော။ “ဣဓေကစ္စော ပထဝိကာယံ အနိစ္စတော အနုပဿတိ၊ အာပေါကာယံ တေဇောကာယံ ဝါယောကာယံ ကေသကာယံ လောမကာယ”န္တိအာဒီသု[၆] ပထဝါဒိသမူဟော။ “ကာယေန ဖောဋ္ဌဗ္ဗံ ဖုသိတွာ”တိ[၇] အယံ ပသာဒကာယော။ ဣဓာပိ ပသာဒကာယော ဝေဒိတဗ္ဗော။ သော ဟိ ကာယဝိညာဏာဒီနံ ယထာရဟံ ဝတ္ထုဒွါရဘာဝေန ပဝတ္တတိ။ မနောတိ ပန ကိဉ္စာပိ သဗ္ဗံ ဝိညာဏံ ဝုစ္စတိ၊ တထာပိ ဒွါရဘာဝဿ ဣဓာဓိပ္ပေတတ္တာ ဒွါရဘူတံ သာဝဇ္ဇနံ ဘဝင်္ဂံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဧတာနိ ယဿ ဒွါရာနိ၊ အဂုတ္တာနိ စ ဘိက္ခုနောတိ ယဿ ဘိက္ခုနော ဧတာနိ မနစ္ဆဋ္ဌာနိ ဒွါရာနိ သတိဝေါဿဂ္ဂေန ပမာဒံ အာပန္နတ္တာ သတိကဝါဋေန အပိဟိတာနိ။ **ဘောဇနမှိ။ပ။ အဓိဂစ္ဆတီ**တိ သော ဘိက္ခု ဝုတ္တနယေန ဘောဇနေ အမတ္တညူ ဣန္ဒြိယေသု စ သံဝရရဟိတော ဒိဋ္ဌဓမ္မိကဉ္စ ရောဂါဒိဝသေန, သမ္ပရာယိကဉ္စ ဒုဂ္ဂတိပရိယာပန္နံ ကာယဒုက္ခံ ရာဂါဒိကိလေသသန္တာပဝသေန, ဣစ္ဆာဝိဃာတဝသေန စ စေတောဒုက္ခန္တိ သဗ္ဗထာပိ ဒုက္ခမေဝ အဓိဂစ္ဆတိ ပါပုဏာတိ။ ယသ္မာ စေတဒေဝံ၊ တသ္မာ ဒုဝိဓေနပိ ဒုက္ခဂ္ဂိနာ ဣဓလောကေ စ ပရလောကေ စ ဍယှမာနေန ကာယေန ဍယှမာနေန စေတသာ ဒိဝါ ဝါ ယဒိ ဝါ ရတ္တိံ နိစ္စကာလမေဝ တာဒိသော ပုဂ္ဂလော ဒုက္ခမေဝ ဝိဟရတိ၊ န တဿ သုခဝိဟာရဿ သမ္ဘဝေါ၊ ဝဋ္ဋဒုက္ခာနတိက္ကမေ ပန ဝတ္တဗ္ဗမေဝ နတ္ထီတိ။

ပဌမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ခု ၁-၄၇-ပိဋ္ဌေ။
၂-ဒီ ၁-၇၃၊ ခု ၉-၃၈၉-ပိဋ္ဌေသု။
၃-မ ၁-၆၆-ပိဋ္ဌေ။
၄-ဒီ ၃-၂၀၂၊ မ ၁-၆၄-ပိဋ္ဌေသု။
၅-အဘိ ၁-၃၄-ပိဋ္ဌေ။
၆-ခု ၉-၄၀၆-ပိဋ္ဌေ ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂေ။
၇-အံ ၁-၁၁၁-ပိဋ္ဌေ။

2. Sukhavihārasuttavaṇṇanā

29. Dutiye vuttavipariyāyena attho veditabbo.

Dutiyasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

3. Tapanīyasuttavaṇṇanā

30. Tatiye **tapanīyā**ti idha ceva samparāye ca tapanti vibādhenti viheṭhentīti tapanīyā. Tapanaṁ vā dukkhaṁ diṭṭhe ceva dhamme abhisamparāye ca tassa uppādanena ceva anubalappadānena ca hitāti tapanīyā. Atha vā tapanti tenāti tapanaṁ, pacchānutāpo, vippaṭisāroti attho, tassa hetubhāvato hitāti tapanīyā. **Akatakalyāṇo**ti akataṁ kalyāṇaṁ bhaddakaṁ puññaṁ etenāti akatakalyāṇo. Sesapadadvayaṁ tasseva vevacanaṁ. Puññaṁ hi pavattihitatāya āyatiṁsukhatāya ca bhaddakaṭṭhena **kalyāṇan**ti ca kucchitasalanādi-atthena **kusalan**ti ca dukkhabhīrūnaṁ saṁsārabhīrūnañca rakkhanaṭṭhena **bhīruttāṇan**ti ca vuccati. **Katapāpo**ti kataṁ upacitaṁ pāpaṁ etenāti katapāpo. Sesapadadvayaṁ tasseva vevacanaṁ. Akusalakammaṁ hi lāmakaṭṭhena **pāpan**ti ca attano pavattikkhaṇe vipākakkhaṇe ca ghorasabhāvatāya **luddan**ti ca kilesehi dūsitabhāvena **kibbisan**ti ca vuccati. Iti Bhagavā "dve dhammā tapanīyā"ti dhammādhiṭṭhānena uddisitvā akataṁ kusalaṁ dhammaṁ katañca akusalaṁ dhammaṁ puggalādhiṭṭhānena niddisi. Idāni tesaṁ tapanīyabhāvaṁ dassento **"so akataṁ me kalyāṇantipi tappati, kataṁ me pāpantipi tappatī"**ti āha. Cittasantāsena tappati anutappati anusocatīti attho.

Gāthāsu duṭṭhu caritaṁ, kilesapūtikattā vā duṭṭhaṁ caritanti **duccaritaṁ,** kāyena duccaritaṁ, kāyato vā pavattaṁ duccaritaṁ **kāyaduccaritaṁ.** Evaṁ **vacīmanoduccaritāni**pi daṭṭhabbāni. Imāni ca kāyaduccaritādīni kammapathappattāni adhippetānīti yaṁ na kammapathappattaṁ akusalajātaṁ, taṁ sandhāyāha **"yañcaññaṁ dosasañhitan"**ti. Tassattho—yampi ca aññaṁ kammapathabhāvaṁ appattattā nippariyāyena kāyakammādisaṅkhaṁ na labhati, rāgādikilesasaṁsaṭṭhattā dosasahitaṁ akusalaṁ, tampi katvāti attho. **Nirayan**ti nirati-atthena nirassādaṭṭhena vā nirayanti laddhanāmaṁ sabbampi duggatiṁ

၂-သုခဝိဟာရသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၉။ ဒုတိယေ ဝုတ္တဝိပရိယာယေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဒုတိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃-တပနီယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၀။ တတိယေ **တပနီယာ**တိ ဣဓ စေဝ သမ္ပရာယေ စ တပန္တိ ဝိဗာဓေန္တိ ဝိဟေဌေန္တီတိ တပနီယာ။ တပနံ ဝါ ဒုက္ခံ ဒိဋ္ဌေ စေဝ ဓမ္မေ အဘိသမ္ပရာယေ စ တဿ ဥပ္ပါဒနေန စေဝ အနုဗလပ္ပဒါနေန စ ဟိတာတိ တပနီယာ။ အထ ဝါ တပန္တိ တေနာတိ တပနံ၊ ပစ္ဆာနုတာပေါ၊ ဝိပ္ပဋိသာရောတိ အတ္ထော၊ တဿ ဟေတုဘာဝတော ဟိတာတိ တပနီယာ။ **အကတကလျာဏော**တိ အကတံ ကလျာဏံ ဘဒ္ဒကံ ပုညံ ဧတေနာတိ အကတကလျာဏော။ သေသပဒဒွယံ တဿေဝ ဝေဝစနံ။ ပုညံ ဟိ ပဝတ္တိဟိတတာယ အာယတိံသုခတာယ စ ဘဒ္ဒကဋ္ဌေန **ကလျာဏ**န္တိ စ ကုစ္ဆိတသလနာဒိအတ္ထေန **ကုသလ**န္တိ စ ဒုက္ခဘီရူနံ သံသာရဘီရူနဉ္စ ရက္ခနဋ္ဌေန **ဘီရုတ္တာဏ**န္တိ စ ဝုစ္စတိ။ **ကတပါပေါ**တိ ကတံ ဥပစိတံ ပါပံ ဧတေနာတိ ကတပါပေါ။ သေသပဒဒွယံ တဿေဝ ဝေဝစနံ။ အကုသလကမ္မံ ဟိ လာမကဋ္ဌေန **ပါပ**န္တိ စ အတ္တနော ပဝတ္တိက္ခဏေ ဝိပါကက္ခဏေ စ ဃောရသဘာဝတာယ **လုဒ္ဒ**န္တိ စ ကိလေသေဟိ ဒူသိတဘာဝေန **ကိဗ္ဗိသ**န္တိ စ ဝုစ္စတိ။ ဣတိ ဘဂဝါ "ဒွေ ဓမ္မာ တပနီယာ"တိ ဓမ္မာဓိဋ္ဌာနေန ဥဒ္ဒိသိတွာ အကတံ ကုသလံ ဓမ္မံ ကတဉ္စ အကုသလံ ဓမ္မံ ပုဂ္ဂလာဓိဋ္ဌာနေန နိဒ္ဒိသိ။ ဣဒါနိ တေသံ တပနီယဘာဝံ ဒဿေန္တော "**သော အကတံ မေ ကလျာဏန္တိပိ တပ္ပတိ၊ ကတံ မေ ပါပန္တိပိ တပ္ပတီ**"တိ အာဟ။ စိတ္တသန္တာသေန တပ္ပတိ အနုတပ္ပတိ အနုသောစတီတိ အတ္ထော။

ဂါထာသု ဒုဋ္ဌု စရိတံ, ကိလေသပူတိကတ္တာ ဝါ ဒုဋ္ဌံ စရိတန္တိ **ဒုစ္စရိတံ၊** ကာယေန ဒုစ္စရိတံ, ကာယတော ဝါ ပဝတ္တံ ဒုစ္စရိတံ **ကာယဒုစ္စရိတံ။** ဧဝံ **ဝစီမနောဒုစ္စရိတာနိ**ပိ ဒဋ္ဌဗ္ဗာနိ။ ဣမာနိ စ ကာယဒုစ္စရိတာဒီနိ ကမ္မပထပ္ပတ္တာနိ အဓိပ္ပေတာနီတိ ယံ န ကမ္မပထပ္ပတ္တံ အကုသလဇာတံ၊ တံ သန္ဓာယာဟ "**ယဉ္စညံ ဒေါသသဉှိတ**"န္တိ။ တဿတ္ထော—ယမ္ပိ စ အညံ ကမ္မပထဘာဝံ အပ္ပတ္တတ္တာ နိပ္ပရိယာယေန ကာယကမ္မာဒိသင်္ခံ န လဘတိ၊ ရာဂါဒိကိလေသသံသဋ္ဌတ္တာ ဒေါသသဟိတံ အကုသလံ၊ တမ္ပိ ကတွာတိ အတ္ထော။ **နိရယ**န္တိ နိရတိအတ္ထေန နိရဿာဒဋ္ဌေန ဝါ နိရယန္တိ လဒ္ဓနာမံ သဗ္ဗမ္ပိ ဒုဂ္ဂတိံ၊

ayasaṅkhātasukhappaṭikkhepena vā sabbattha sugatiduggatīsu nirayadukkhaṁ. **So** tādiso puggalo upagacchatīti evamettha attho daṭṭhabbo.

Ettha ca kāyaduccaritassa tapanīyabhāve Nando yakkho Nando māṇavako Nando goghātako dve bhātikāti etesaṁ vatthūni kathetabbāni—te kira gāviṁ vadhitvā maṁsaṁ dve koṭṭhāse akaṁsu. Tato kaniṭṭho jeṭṭhaṁ āha “mayhaṁ dārakā bahū, imāni me antāni dehī”ti. Atha naṁ jeṭṭho “sabbaṁ maṁsaṁ dvedhā vibhattaṁ, puna kimaggahesī”ti paharitvā jīvitakkhayaṁ pāpesi. Nivattitvā ca naṁ olokento mataṁ disvā “bhāriyaṁ vata mayā kataṁ, svāhaṁ akāraṇeneva naṁ māresin”ti cittaṁ uppādesi. Athassa balavavippaṭisāro uppajji. So ṭhitaṭṭhānepi nisinnaṭṭhānepi tadeva kammaṁ āvajjeti, cittassādaṁ na labhati, asitapītakhāyitampissa sarīre ojaṁ na pharati, aṭṭhicammamattameva ahosi. Atha naṁ eko thero pucchi “upāsaka tvaṁ ativiya kiso aṭṭhicammamatto jāto, kīdiso te rogo, udāhu atthi kiñci tapanīyaṁ kammaṁ katan”ti. So “āma bhante”ti sabbaṁ ārocesi. Athassa so “bhāriyaṁ te upāsaka kammaṁ kataṁ, anaparādhaṭṭhāne aparaddhan”ti āha. So teneva kammunā kālaṁ katvā niraye nibbatti. Vacīduccaritassa pana Suppabuddhasakkakokālikaciñcamāṇavikādīnaṁ vatthūni kathetabbāni, manoduccaritassa ukkalajayabhaññādīnaṁ.

Tatiyasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

4. Atapanīyasuttavaṇṇanā

31. Catutthe tatiye vuttavipariyāyena attho veditabbo.

Catutthasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

5. Paṭhamasīlasuttavaṇṇanā

32. Pañcame **pāpakena ca sīlenāti** pāpakaṁ nāma sīlaṁ sīlabhedakaro asaṁvaroti vadanti. Tattha yadi asaṁvaro asīlameva taṁdussīlyabhāvato, kathaṁ sīlanti vuccati? Tatthāyaṁ adhippāyo

အယသင်္ခါတသုခပ္ပဋိက္ခေပေန ဝါ သဗ္ဗတ္ထ သုဂတိဒုဂ္ဂတီသု နိရယဒုက္ခံ။ **သော** တာဒိသော ပုဂ္ဂလော ဥပဂစ္ဆတီတိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

ဧတ္ထ စ ကာယဒုစ္စရိတဿ တပနီယဘာဝေ နန္ဒော ယက္ခော နန္ဒော မာဏဝကော နန္ဒော ဂေါဃာတကော ဒွေ ဘာတိကာတိ ဧတေသံ ဝတ္ထူနိ ကထေတဗ္ဗာနိ—တေ ကိရ ဂါဝိံ ဝဓိတွာ မံသံ ဒွေ ကောဋ္ဌာသေ အကံသု။ တတော ကနိဋ္ဌော ဇေဋ္ဌံ အာဟ “မယှံ ဒါရကာ ဗဟူ၊ ဣမာနိ မေ အန္တာနိ ဒေဟီ”တိ။ အထ နံ ဇေဋ္ဌော “သဗ္ဗံ မံသံ ဒွေဓာ ဝိဘတ္တံ၊ ပုန ကိမဂ္ဂဟေသီ”တိ ပဟရိတွာ ဇီဝိတက္ခယံ ပါပေသိ။ နိဝတ္တိတွာ စ နံ ဩလောကေန္တော မတံ ဒိသွာ “ဘာရိယံ ဝတ မယာ ကတံ၊ သွာဟံ အကာရဏေနေဝ နံ မာရေသိ”န္တိ စိတ္တံ ဥပ္ပါဒေသိ။ အထဿ ဗလဝဝိပ္ပဋိသာရော ဥပ္ပဇ္ဇိ။ သော ဌိတဋ္ဌာနေပိ နိသိန္နဋ္ဌာနေပိ တဒေဝ ကမ္မံ အာဝဇ္ဇေတိ၊ စိတ္တဿာဒံ န လဘတိ၊ အသိတပီတခါယိတမ္ပိဿ သရီရေ ဩဇံ န ဖရတိ၊ အဋ္ဌိစမ္မမတ္တမေဝ အဟောသိ။ အထ နံ ဧကော ထေရော ပုစ္ဆိ “ဥပါသက တွံ အတိဝိယ ကိသော အဋ္ဌိစမ္မမတ္တော ဇာတော၊ ကီဒိသော တေ ရောဂေါ၊ ဥဒါဟု အတ္ထိ ကိဉ္စိ တပနီယံ ကမ္မံ ကတ”န္တိ။ သော “အာမ ဘန္တေ”တိ သဗ္ဗံ အာရောစေသိ။ အထဿ သော “ဘာရိယံ တေ ဥပါသက ကမ္မံ ကတံ၊ အနပရာဓဋ္ဌာနေ အပရဒ္ဓ”န္တိ အာဟ။ သော တေနေဝ ကမ္မုနာ ကာလံ ကတွာ နိရယေ နိဗ္ဗတ္တိ။ ဝစီဒုစ္စရိတဿ ပန သုပ္ပဗုဒ္ဓသက္ကကောကာလိကစိဉ္စမာဏဝိကာဒီနံ ဝတ္ထူနိ ကထေတဗ္ဗာနိ၊ မနောဒုစ္စရိတဿ ဥက္ကလဇယဘညာဒီနံ။

တတိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၄-အတပနီယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၁။ စတုတ္ထေ တတိယေ ဝုတ္တဝိပရိယာယေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

စတုတ္ထသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၅-ပဌမသီလသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၂။ ပဉ္စမေ **ပါပကေန စ သီလေနာ**တိ ပါပကံ နာမ သီလံ သီလဘေဒကရော အသံဝရောတိ ဝဒန္တိ။ တတ္ထ ယဒိ အသံဝရော အသီလမေဝ တံဒုဿီလျဘာဝတော၊ ကထံ သီလန္တိ ဝုစ္စတိ? တတ္ထာယံ အဓိပ္ပါယော

siyā—yathā nāma loke adiṭṭhaṁ “diṭṭhan”ti vuccati, asīlavā “sīlavā”ti, evamidhāpi asīlampi asaṁvaropi “sīlan”ti voharīyati. Atha vā “katame ca thapati akusalā sīlā, akusalaṁ kāyakammaṁ akusalaṁ vacīkammaṁ pāpako ājīvo”ti[1] vacanato akusaladhammesupi attheva sīlasamaññā, tasmā paricayavasena sabhāvasiddhi viya pakatibhūto sabbo samācāro “sīlan”ti vuccati. Tattha yaṁ akosallasambhūtaṭṭhena akusalaṁ lāmakaṁ, taṁ sandhāyāha “pāpakena ca sīlenā”ti. **Pāpikāya ca diṭṭhiyā**ti sabbāpi micchādiṭṭhiyo pāpikāva, visesato pana ahetukadiṭṭhi akiriyadiṭṭhi natthikadiṭṭhīti imā tividhā diṭṭhiyo pāpikatarā. Tattha pāpakena sīlena samannāgato puggalo payogavipanno hoti, pāpikāya diṭṭhiyā samannāgato āsayavipanno hoti, evaṁ payogāsayavipanno puggalo nirayūpago hotiyeva. Tena vuttaṁ “imehi kho bhikkhave dvīhi dhammehi samannāgato puggalo yathābhataṁ nikkhitto, evaṁ niraye”ti. Ettha ca “dvīhi dhammehi samannāgato”ti idaṁ lakkhaṇavacanaṁ daṭṭhabbaṁ, na tantiniddeso. Yathā taṁ loke “yadime byādhitā siyuṁ, imesaṁ idaṁ bhesajjaṁ dātabban”ti. Aññesupi īdisesu ṭhānesu eseva nayo. **Duppañño**ti nippañño.

Pañcamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

6. Dutiyasīlasuttavaṇṇanā

33. Chaṭṭhe **bhaddakena ca sīlenā**ti kāyasucaritādicatupārisuddhisīlena. Taṁ hi akhaṇḍādisīlabhāvena sayañca kalyāṇaṁ, samathavipassanādikalyāṇaguṇāvahañcāti “bhaddakan”ti vuccati. **Bhaddikāya ca diṭṭhiyā**ti kammassakatāñāṇena ceva kammapathasammādiṭṭhiyā ca. Tattha bhaddakena sīlena payogasampanno hoti, bhaddikāya diṭṭhiyā āsayasampanno. Iti payogāsayasampanno puggalo saggūpago hoti. Tena vuttaṁ “imehi kho bhikkhave dvīhi dhammehi samannāgato puggalo yathābhataṁ nikkhitto, evaṁ sagge”ti. **Sappañño**ti paññavā. Sesaṁ suviññeyyameva.

Chaṭṭhasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Ma 2. 217 piṭṭhe.

သိယာ—ယထာ နာမ လောကေ အဒိဋ္ဌံ “ဒိဋ္ဌ”န္တိ ဝုစ္စတိ, အသီလဝါ “သီလဝါ”တိ၊ ဧဝမိဓာပိ အသီလမ္ပိ အသံဝရောပိ “သီလ”န္တိ ဝေါဟရီယတိ။ အထ ဝါ “ကတမေ စ ထပတိ အကုသလာ သီလာ၊ အကုသလံ ကာယကမ္မံ အကုသလံ ဝစီကမ္မံ ပါပကော အာဇီဝေါ”တိ[၁] ဝစနတော အကုသလဓမ္မေသုပိ အတ္ထေဝ သီလသမညာ၊ တသ္မာ ပရိစယဝသေန သဘာဝသိဒ္ဓိ ဝိယ ပကတိဘူတော သဗ္ဗော သမာစာရော “သီလ”န္တိ ဝုစ္စတိ။ တတ္ထ ယံ အကောသလ္လသမ္ဘူတဋ္ဌေန အကုသလံ လာမကံ၊ တံ သန္ဓာယာဟ “ပါပကေန စ သီလေနာ”တိ။ **ပါပိကာယ စ ဒိဋ္ဌိယာ**တိ သဗ္ဗာပိ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိယော ပါပိကာဝ၊ ဝိသေသတော ပန အဟေတုကဒိဋ္ဌိ အကိရိယဒိဋ္ဌိ နတ္ထိကဒိဋ္ဌီတိ ဣမာ တိဝိဓာ ဒိဋ္ဌိယော ပါပိကတရာ။ တတ္ထ ပါပကေန သီလေန သမန္နာဂတော ပုဂ္ဂလော ပယောဂဝိပန္နော ဟောတိ၊ ပါပိကာယ ဒိဋ္ဌိယာ သမန္နာဂတော အာသယဝိပန္နော ဟောတိ၊ ဧဝံ ပယောဂါသယဝိပန္နော ပုဂ္ဂလော နိရယူပဂေါ ဟောတိယေဝ။ တေန ဝုတ္တံ “ဣမေဟိ ခေါ ဘိက္ခဝေ ဒွီဟိ ဓမ္မေဟိ သမန္နာဂတော ပုဂ္ဂလော ယထာဘတံ နိက္ခိတ္တော၊ ဧဝံ နိရယေ”တိ။ ဧတ္ထ စ “ဒွီဟိ ဓမ္မေဟိ သမန္နာဂတော”တိ ဣဒံ လက္ခဏဝစနံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ၊ န တန္တိနိဒ္ဒေသော။ ယထာ တံ လောကေ “ယဒိမေ ဗျာဓိတာ သိယုံ၊ ဣမေသံ ဣဒံ ဘေသဇ္ဇံ ဒါတဗ္ဗ”န္တိ။ အညေသုပိ ဤဒိသေသု ဌာနေသု ဧသေဝ နယော။ **ဒုပ္ပညော**တိ နိပ္ပညော။

ပဉ္စမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၆-ဒုတိယသီလသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၃။ ဆဋ္ဌေ **ဘဒ္ဒကေန စ သီလေနာ**တိ ကာယသုစရိတာဒိစတုပါရိသုဒ္ဓိသီလေန။ တံ ဟိ အခဏ္ဍာဒိသီလဘာဝေန သယဉ္စ ကလျာဏံ, သမထဝိပဿနာဒိကလျာဏဂုဏာဝဟဉ္စာတိ “ဘဒ္ဒက”န္တိ ဝုစ္စတိ။ **ဘဒ္ဒိကာယ စ ဒိဋ္ဌိယာ**တိ ကမ္မဿကတာဉာဏေန စေဝ ကမ္မပထသမ္မာဒိဋ္ဌိယာ စ။ တတ္ထ ဘဒ္ဒကေန သီလေန ပယောဂသမ္ပန္နော ဟောတိ၊ ဘဒ္ဒိကာယ ဒိဋ္ဌိယာ အာသယသမ္ပန္နော။ ဣတိ ပယောဂါသယသမ္ပန္နော ပုဂ္ဂလော သဂ္ဂူပဂေါ ဟောတိ။ တေန ဝုတ္တံ “ဣမေဟိ ခေါ ဘိက္ခဝေ ဒွီဟိ ဓမ္မေဟိ သမန္နာဂတော ပုဂ္ဂလော ယထာဘတံ နိက္ခိတ္တော၊ ဧဝံ သဂ္ဂေ”တိ။ **သပ္ပညော**တိ ပညဝါ။ သေသံ သုဝိညေယျမေဝ။

ဆဋ္ဌသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-မ ၂-၂၁၇-ပိဋ္ဌေ။

7. Ātāpīsuttavaṇṇanā

34. Sattame **anātāpī**ti kilesānaṁ ātāpanaṭṭhena ātāpo, vīriyaṁ, so etassa atthīti ātāpī, na ātāpī anātāpī, sammappadhānavirahito kusītoti vuttaṁ hoti. Ottāpo vuccati pāputrāso, so etassa atthīti ottāpī, na ottāpī **anottāpī,** ottāparahito. Atha vā ātāpappaṭipakkho anātāpo, kosajjaṁ, so assa atthīti anātāpī. Yaṁ "na ottapati ottappitabbena, na ottapati pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ samāpattiyā"ti evaṁ vuttaṁ, taṁ anottappaṁ anottāpo, so assa atthīti anottāpīti evamettha attho veditabbo.

Abhabboti anaraho. **Sambodhāyā**ti ariyamaggatthāya. **Nibbānāyā**ti kilesānaṁ accantavūpasamāya amatamahānibbānāya. **Anuttarassa yogakkhemassā**ti arahattaphalassa. Taṁ hi uttaritarassa abhāvato anuttaraṁ, catūhi yogehi anupaddutattā khemaṁ nibbhayanti yogakkhemanti ca vuccati. **Adhigamāyā**ti pattiyā. **Ātāpī**ti vīriyavā. So hi "āraddhavīriyo viharati akusalānaṁ dhammānaṁ pahānāya kusalānaṁ dhammānaṁ upasampadāya thāmavā daḷhaparakkamo anikkhittadhuro kusalesu dhammesū"ti[1] evaṁ vuttena vīriyārambhena samannāgato kilesānaṁ accantameva ātāpanasīloti ātāpī. **Ottāpī**ti "yaṁ ottapati ottappitabbena, ottapati pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ samāpattiyā"ti[2] evaṁ vuttena ottappena samannāgatattā ottapanasīloti ottappī. Ayaṁ hi ottāpīti vutto. Tadavinābhāvato hiriyā ca samannāgato eva hotīti hirottappasampanno aṇumattepi vajje bhayadassāvī sīlesu paripūrakārī hoti. Iccassa sīlasampadā dassitā. Ātāpīti iminā nayenassa kilesaparitāpitādīpanena samathavipassanābhāvanānuyuttatā dassitā. Yathāvuttañca vīriyaṁ saddhāsatisamādhipaññāhi vinā na hotīti vimuttiparipācakāni saddhāpañcamāni indriyāni atthato vuttāneva honti. Tesu ca siddhesu anicce aniccasaññā anicce dukkhasaññā dukkhe anattasaññā pahānasaññā virāgasaññā nirodhasaññāti cha nibbedhabhāgiyā saññā siddhā evāti. Evaṁ imehi dvīhi dhammehi samannāgatassa

---
1. Dī 3. 223 piṭṭhe. 2. Abhi 1. 22 piṭṭhe.

၇-အာတာပီသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၄။ သတ္တမေ **အနာတာပီ**တိ ကိလေသာနံ အာတာပနဋ္ဌေန အာတာပော၊ ဝီရိယံ၊ သော ဧတဿ အတ္ထီတိ အာတာပီ၊ န အာတာပီ အနာတာပီ၊ သမ္မပ္ပဓာနဝိရဟိတော ကုသီတောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဩတ္တာပေါ ဝုစ္စတိ ပါပုတြာသော၊ သော ဧတဿ အတ္ထီတိ ဩတ္တာပီ၊ န ဩတ္တာပီ **အနောတ္တာပီ၊** ဩတ္တာပရဟိတော။ အထ ဝါ အာတာပပ္ပဋိပက္ခော အနာတာပေါ၊ ကောသဇ္ဇံ၊ သော အဿ အတ္ထီတိ အနာတာပီ။ ယံ “န ဩတ္တပတိ ဩတ္တပ္ပိတဗ္ဗေန၊ န ဩတ္တပတိ ပါပကာနံ အကုသလာနံ ဓမ္မာနံ သမာပတ္တိယာ”တိ ဧဝံ ဝုတ္တံ၊ တံ အနောတ္တပ္ပံ အနောတ္တာပေါ၊ သော အဿ အတ္ထီတိ အနောတ္တာပီတိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

အဘဗ္ဗောတိ အနရဟော။ **သမ္ဗောဓာယာ**တိ အရိယမဂ္ဂတ္ထာယ။ **နိဗ္ဗာနာယာ**တိ ကိလေသာနံ အစ္စန္တဝူပသမာယ အမတမဟာနိဗ္ဗာနာယ။ **အနုတ္တရဿ ယောဂက္ခေမဿာ**တိ အရဟတ္တဖလဿ။ တံ ဟိ ဥတ္တရိတရဿ အဘာဝတော အနုတ္တရံ၊ စတူဟိ ယောဂေဟိ အနုပဒ္ဒုတတ္တာ ခေမံ နိဗ္ဘယန္တိ ယောဂက္ခေမန္တိ စ ဝုစ္စတိ။ **အဓိဂမာယာ**တိ ပတ္တိယာ။ **အာတာပီ**တိ ဝီရိယဝါ။ သော ဟိ “အာရဒ္ဓဝီရိယော ဝိဟရတိ အကုသလာနံ ဓမ္မာနံ ပဟာနာယ ကုသလာနံ ဓမ္မာနံ ဥပသမ္ပဒါယ ထာမဝါ ဒဠှပရက္ကမော အနိက္ခိတ္တဓုရော ကုသလေသု ဓမ္မေသူ”တိ[၁] ဧဝံ ဝုတ္တေန ဝီရိယာရမ္ဘေန သမန္နာဂတော ကိလေသာနံ အစ္စန္တမေဝ အာတာပနသီလောတိ အာတာပီ။ **ဩတ္တာပီ**တိ “ယံ ဩတ္တပတိ ဩတ္တပ္ပိတဗ္ဗေန၊ ဩတ္တပတိ ပါပကာနံ အကုသလာနံ ဓမ္မာနံ သမာပတ္တိယာ”တိ[၂] ဧဝံ ဝုတ္တေန ဩတ္တပ္ပေန သမန္နာဂတတ္တာ ဩတ္တပ္ပနသီလောတိ ဩတ္တပ္ပီ။ အယံ ဟိ ဩတ္တာပီတိ ဝုတ္တော။ တဒဝိနာဘာဝတော ဟိရိယာ စ သမန္နာဂတော ဧဝ ဟောတီတိ ဟိရောတ္တပ္ပသမ္ပန္နော အဏုမတ္တေပိ ဝဇ္ဇေ ဘယဒဿာဝီ သီလေသု ပရိပူရကာရီ ဟောတိ။ ဣစ္စဿ သီလသမ္ပဒါ ဒဿိတာ။ အာတာပီတိ ဣမိနာ နယေနဿ ကိလေသပရိတာပိတာဒီပနေန သမထဝိပဿနာဘာဝနာနုယုတ္တတာ ဒဿိတာ။ ယထာဝုတ္တဉ္စ ဝီရိယံ သဒ္ဓါသတိသမာဓိပညာဟိ ဝိနာ န ဟောတီတိ ဝိမုတ္တိပရိပါစကာနိ သဒ္ဓါပဉ္စမာနိ ဣန္ဒြိယာနိ အတ္ထတော ဝုတ္တာနေဝ ဟောန္တိ။ တေသု စ သိဒ္ဓေသု အနိစ္စေ အနိစ္စသညာ အနိစ္စေ ဒုက္ခသညာ ဒုက္ခေ အနတ္တသညာ ပဟာနသညာ ဝိရာဂသညာ နိရောဓသညာတိ ဆ နိဗ္ဗေဓဘာဂိယာ သညာ သိဒ္ဓါ ဧဝါတိ။ ဧဝံ ဣမေဟိ ဒွီဟိ ဓမ္မေဟိ သမန္နာဂတဿ

၁-ဒီ ၃-၂၂၃-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အဘိ ၁-၂၂-ပိဋ္ဌေ။

lokiyānaṁ sīlasamādhipaññānaṁ sijjhanato maggaphalanibbānādhigamassa bhabbataṁ dassento **"ātāpī ca kho -pa- adhigamāyā"**ti āha.

Gāthāsu **kusīto**ti micchāvitakkabahulatāya kāmabyāpādavihiṁsāvitakkasaṅkhātehi kucchitehi pāpadhammehi sito sambandho yuttoti kusīto, kucchitaṁ vā sīdati sammāpaṭipattito avasīdatīti kusīto dakārassa takāraṁ katvā. **Hīnavīriyo**ti nibbīriyo, catūsupi iriyāpathesu vīriyakaraṇarahito. Anussāhasaṁhananasabhāvassa cittālasiyassa thinassa, asattivighātasabhāvassa kāyālasiyassa middhassa ca abhiṇhappavattiyā **thinamiddhabahulo.** Pāpajigucchanalakkhaṇāya hiriyā abhāvena tappaṭipakkhena ahirikena samannāgatattā ca **ahiriko.** Hirottappavīriyānaṁ abhāveneva sammāpaṭipattiyaṁ natthi etassa ādaroti **anādaro.** Ubhayathāpi tathā dhammapuggalena duvidhakiriyākaraṇena anādaro. **Phuṭṭhun**ti phusituṁ. **Sambodhimuttaman**ti sambodhisaṅkhātaṁ uttamaṁ arahattaṁ adhigantuṁ abhabboti attho.

Satimāti cirakatacirabhāsitānaṁ anussaraṇe samatthassa satinepakkassa bhāvena[1] catusatipaṭṭhānayogena satimā. **Nipako**ti sattaṭṭhāniyasampajaññasaṅkhātena ceva kammaṭṭhānapariharaṇapaññāsaṅkhātena ca nepakkena samannāgatattā nipako. **Jhāyī**ti ārammaṇūpanijjhānena lakkhaṇūpanijjhānena cāti dvīhipi jhānehi jhāyī. **Appamatto**ti "divasaṁ caṅkamena nisajjāya āvaraṇiyehi dhammehi cittaṁ parisodhetī"ti[2] ādinā nayena kammaṭṭhānabhāvanāya appamatto. **Saṁyojanaṁ jātijarāya chetvā**ti jātiyā ceva jarāya ca satte saṁyojetīti saṁyojananti laddhanāmaṁ kāmarāgādikaṁ dasavidhampi kilesajātaṁ anusayasamugghātavasena mūlato chinditvā. Atha vā **saṁyojanaṁ jātijarāya chetvā**ti jātijarāya saṁyojanaṁ chinditvā. Yassa hi saṁyojanāni acchinnāni, tassa jātijarāya acchedo asamugghātova. Yassa pana tāni chinnāni, tassa jātijarāpi chinnāva kāraṇassa samugghātitattā. Tasmā saṁyojanaṁ chindanto eva jātijarāpi chindati. Tena vuttaṁ "saṁyojanaṁ

1. Satinepakkassa sabbhāvena (Syā)
2. Abhi 2. 255 piṭṭhe.

လောကိယာနံ သီလသမာဓိပညာနံ သိဇ္ဈနတော မဂ္ဂဖလနိဗ္ဗာနာဓိဂမဿ ဘဗ္ဗတံ ဒဿေန္တော **“အာတာပီ စ ခေါ။ပ။ အဓိဂမာယာ”**တိ အာဟ။

ဂါထာသု **ကုသီတော**တိ မိစ္ဆာဝိတက္ကဗဟုလတာယ ကာမဗျာပါဒဝိဟိံသာဝိတက္ကသင်္ခါတေဟိ ကုစ္ဆိတေဟိ ပါပဓမ္မေဟိ သိတော သမ္ဗန္ဓော ယုတ္တောတိ ကုသီတော၊ ကုစ္ဆိတံ ဝါ သီဒတိ သမ္မာပဋိပတ္တိတော အဝသီဒတီတိ ကုသီတော ဒကာရဿ တကာရံ ကတွာ။ **ဟီနဝီရိယော**တိ နိဗ္ဗီရိယော၊ စတူသုပိ ဣရိယာပထေသု ဝီရိယကရဏရဟိတော။ အနုဿာဟသံဟနနသဘာဝဿ စိတ္တာလသိယဿ ထိနဿ, အသတ္တိဝိဃာတသဘာဝဿ ကာယာလသိယဿ မိဒ္ဓဿ စ အဘိဏှပ္ပဝတ္တိယာ **ထိနမိဒ္ဓဗဟုလော**။ ပါပဇိဂုစ္ဆနလက္ခဏာယ ဟိရိယာ အဘာဝေန တပ္ပဋိပက္ခေန အဟိရိကေန သမန္နာဂတတ္တာ စ **အဟိရိကော**။ ဟိရောတ္တပ္ပဝီရိယာနံ အဘာဝေနေဝ သမ္မာပဋိပတ္တိယံ နတ္ထိ ဧတဿ အာဒရောတိ **အနာဒရော**။ ဥဘယထာပိ တထာ ဓမ္မပုဂ္ဂလေန ဒုဝိဓကိရိယာကရဏေန အနာဒရော။ **ဖုဋ္ဌု**န္တိ ဖုသိတုံ။ **သမ္ဗောဓိမုတ္တမ**န္တိ သမ္ဗောဓိသင်္ခါတံ ဥတ္တမံ အရဟတ္တံ အဓိဂန္တုံ အဘဗ္ဗောတိ အတ္ထော။

သတိမာတိ စိရကတစိရဘာသိတာနံ အနုဿရဏေ သမတ္ထဿ သတိနေပက္ကဿ ဘာဝေန[1] စတုသတိပဋ္ဌာနယောဂေန သတိမာ။ **နိပကော**တိ သတ္တဋ္ဌာနိယသမ္ပဇညသင်္ခါတေန စေဝ ကမ္မဋ္ဌာနပရိဟရဏပညာသင်္ခါတေန စ နေပက္ကေန သမန္နာဂတတ္တာ နိပကော။ **ဈာယီ**တိ အာရမ္မဏူပနိဇ္ဈာနေန လက္ခဏူပနိဇ္ဈာနေန စာတိ ဒွီဟိပိ ဈာနေဟိ ဈာယီ။ **အပ္ပမတ္တော**တိ “ဒိဝသံ စင်္ကမေန နိသဇ္ဇာယ အာဝရဏီယေဟိ ဓမ္မေဟိ စိတ္တံ ပရိသောဓေတီ”တိ[2] အာဒိနာ နယေန ကမ္မဋ္ဌာနဘာဝနာယ အပ္ပမတ္တော။ **သံယောဇနံ ဇာတိဇရာယ ဆေတွာ**တိ ဇာတိယာ စေဝ ဇရာယ စ သတ္တေ သံယောဇေတီတိ သံယောဇနန္တိ လဒ္ဓနာမံ ကာမရာဂါဒိကံ ဒသဝိဓမ္ပိ ကိလေသဇာတံ အနုသယသမုဂ္ဃာတဝသေန မူလတော ဆိန္ဒိတွာ။ အထ ဝါ **သံယောဇနံ ဇာတိဇရာယ ဆေတွာ**တိ ဇာတိဇရာယ သံယောဇနံ ဆိန္ဒိတွာ။ ယဿ ဟိ သံယောဇနာနိ အစ္ဆိန္နာနိ၊ တဿ ဇာတိဇရာယ အစ္ဆေဒေါ အသမုဂ္ဃာတောဝ။ ယဿ ပန တာနိ ဆိန္နာနိ၊ တဿ ဇာတိဇရာပိ ဆိန္နာဝ ကာရဏဿ သမုဂ္ဃာတိတတ္တာ။ တသ္မာ သံယောဇနံ ဆိန္ဒန္တော ဧဝ ဇာတိဇရာပိ ဆိန္ဒတိ။ တေန ဝုတ္တံ “သံယောဇနံ

၁-သတိနေပက္ကဿ သဗ္ဘာဝေန (သျာ)
၂-အဘိ ၂-၂၅၅-ပိဋ္ဌေ။

jātijarāya chetvā”ti. **Idheva sambodhimanuttaraṁ phuse**ti imasmiṁ yeva attabhāve aggamaggaṁ arahattaṁ vā phuse pāpuṇeyya.

Sattamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

8. Paṭhamanakuhanasuttavaṇṇanā

35. Aṭṭhame **nayidan**ti ettha **na**-iti paṭisedhe nipāto, tassa “vussatī”ti iminā sambandho, yakāro padasandhikaro. **Idaṁ**saddo “ekamidāhaṁ bhikkhave samayaṁ Ukkaṭṭhāyaṁ viharāmi subhagavane sālarājamūle”ti-ādīsu[1] nipātamattaṁ. “Idaṁ kho taṁ bhikkhave appamattakaṁ oramattakaṁ sīlamattakan”ti-ādīsu[2] yathāvutte āsannapaccakkhe āgato.

“Idaṁ hi taṁ Jetavanaṁ, isisaṁghanisevitaṁ.
Āvutthaṁ dhammarājena, pītisañjananaṁ mamā”ti—

ādīsu[3] vakkhamāne āsannapaccakkhe. Idhāpi vakkhamāneyeva āsannapaccakkhe daṭṭhabbo.

Brahmacariya-saddo—

“Kiṁ te vataṁ kiṁ pana brahmacariyaṁ,
Kissa suciṇṇassa ayaṁ vipāko.
Iddhī jutī balavīriyūpapatti,
Idañca te nāga mahāvimānaṁ.

Ahañca bhariyā ca manussaloke,
Saddhā ubho dānapatī ahumhā.
Opānabhūtaṁ me gharaṁ tadāsi,
Santappitā samaṇabrāhmaṇā ca.

Taṁ me vataṁ taṁ pana brahmacariyaṁ,
Tassa suciṇṇassa ayaṁ vipāko.
Iddhī jutī balavīriyūpapatti,
Idañca me dhīra mahāvimānan”ti[4]—

---

1. Ma 1. 401 piṭṭhe.
2. Dī 1. 11 piṭṭhe.
3. Saṁ 1. 31 piṭṭhe.
4. Khu 6. 303 piṭṭhe.

ဇာတိဇရာယ ဆေတွာ”တိ။ **ဣဓေဝ သမ္ဗောဓိမနုတ္တရံ ဖုသေ**တိ ဣမသ္မိံယေဝ အတ္တဘာဝေ အဂ္ဂမဂ္ဂံ အရဟတ္တံ ဝါ ဖုသေ ပါပုဏေယျ။

သတ္တမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၈-ပဌမနကုဟနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၅။ အဋ္ဌမေ **နယိဒန္တိ** ဧတ္ထ **န**ဣတိ ပဋိသေဓေ နိပါတော၊ တဿ “ဝုဿတီ”တိ ဣမိနာ သမ္ဗန္ဓော၊ **ယ**ကာရော ပဒသန္ဓိကရော။ **ဣဒံ**သဒ္ဒေါ “ဧကမိဒါဟံ ဘိက္ခဝေ သမယံ ဥက္ကဋ္ဌာယံ ဝိဟရာမိ သုဘဂဝနေ သာလရာဇမူလေ”တိအာဒီသု[1] နိပါတမတ္တံ။ “ဣဒံ ခေါ တံ ဘိက္ခဝေ အပ္ပမတ္တကံ ဩရမတ္တကံ သီလမတ္တက”န္တိအာဒီသု[2] ယထာဝုတ္တေ အာသန္နပစ္စက္ခေ အာဂတော။

“ဣဒံ ဟိ တံ ဇေတဝနံ၊ ဣသိသံဃနိသေဝိတံ။
အာဝုတ္ထံ ဓမ္မရာဇေန၊ ပီတိသဉ္ဇနနံ မမာ”တိ—

အာဒီသု[3] ဝက္ခမာနေ အာသန္နပစ္စက္ခေ။ ဣဓာပိ ဝက္ခမာနေယေဝ အာသန္နပစ္စက္ခေ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

ဗြဟ္မစရိယ-သဒ္ဒေါ—

“ကိံ တေ ဝတံ ကိံ ပန ဗြဟ္မစရိယံ၊
ကိဿ သုစိဏ္ဏဿ အယံ ဝိပါကော။
ဣဒ္ဓီ ဇုတီ ဗလဝီရိယူပပတ္တိ၊
ဣဒဉ္စ တေ နာဂ မဟာဝိမာနံ။

အဟဉ္စ ဘရိယာ စ မနုဿလောကေ၊
သဒ္ဓါ ဥဘော ဒါနပတီ အဟုမှာ။
ဩပါနဘူတံ မေ ဃရံ တဒါသိ၊
သန္တပ္ပိတာ သမဏဗြာဟ္မဏာ စ။

တံ မေ ဝတံ တံ ပန ဗြဟ္မစရိယံ၊
တဿ သုစိဏ္ဏဿ အယံ ဝိပါကော။
ဣဒ္ဓီ ဇုတီ ဗလဝီရိယူပပတ္တိ၊
ဣဒဉ္စ မေ ဓီရ မဟာဝိမာန”န္တိ[4]—

၁-မ ၁-၄၀၁-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဒီ ၁-၁၁-ပိဋ္ဌေ။ ၃-သံ ၁-၃၁-ပိဋ္ဌေ။ ၄-ခု ၆-၃၀၃-ပိဋ္ဌေ။

imasmiṁ Puṇṇakajātake dāne āgato.

“Kena pāṇi kāmadado, kena pāṇi madhussavo.
Kena te brahmacariyena, puññaṁ pāṇimhi ijjhati.

Tena pāṇi kāmadado, tena pāṇi madhussavo.
Tena me brahmacariyena, puññaṁ pāṇimhi ijjhatī”ti[1]—

imasmiṁ Aṅkurapetavatthusmiṁ veyyāvacce. “Idaṁ kho taṁ bhikkhave tittiriyaṁ nāma brahmacariyaṁ ahosī”ti[2] imasmiṁ Tittirajātake pañcasikkhāpadasīle. “Taṁ kho pana pañcasikha brahmacariyaṁ neva nibbidāya na virāgāya -pa- yāvadeva brahmalokūpapattiyā”ti[3] imasmiṁ Mahāgovindasutte brahmavihāre. “Pare abrahmacārī bhavissanti, mayamettha brahmacārino bhavissāmā”ti[4] Sallekhasutte methunaviratiyaṁ.

“Mayañca bhariyā nātikkamāma,
Amhe ca bhariyā nātikkamanti.
Aññatra tāhi brahmacariyaṁ carāma,
Tasmā hi amhaṁ daharā na mīyare”ti[5]—

Mahādhammapālajātake sadārasantose. “Abhijānāmi kho panāhaṁ Sāriputta caturaṅgasamannāgataṁ brahmacariyaṁ caritā[6], tapassī sudaṁ homī”ti[7] Lomahaṁsasutte vīriye.

“Hīnena brahmacariyena, khattiye upapajjati.
Majjhimena ca devattaṁ, uttamena visujjhatī”ti[8]—

Nimijātake attadamanavasena kate aṭṭhaṅgika-uposathe. “Idaṁ kho pana pañcasikha brahmacariyaṁ ekantanibbidāya virāgāya -pa-. Ayameva ariyo aṭṭhaṅgiko maggo”ti[3] Mahāgovindasutteyeva ariyamagge. “Tayidaṁ brahmacariyaṁ iddhañceva phītañca vitthārikaṁ bāhujaññaṁ puthubhūtaṁ yāva devamanussehi suppakāsitan”ti[9] Pāsādikasutte sikkhattayasaṅgahe sakalasmiṁ sāsane. Idhāpi ariyamagge sāsane ca vattati.

---

1. Khu 2. 156 piṭṭhe. 2. Vi 4. 311 piṭṭhe. 3. Dī 2. 201 piṭṭhe.
4. Ma 1. 51 piṭṭhe. 5. Khu 5. 214 piṭṭhe. 6. Caritvā (Ka)
7. Ma 1. 110 piṭṭhe. 8. Khu 5. 183 piṭṭhe. 9. Dī 3. 102 piṭṭhe.

ဣမသ္မိံ ပုဏ္ဏကဇာတကေ ဒါနေ အာဂတော။

“ကေန ပါဏိ ကာမဒဒေါ၊ ကေန ပါဏိ မဓုဿဝေါ။
ကေန တေ ဗြဟ္မစရိယေန၊ ပုညံ ပါဏိမှိ ဣဇ္ဈတိ။

တေန ပါဏိ ကာမဒဒေါ၊ တေန ပါဏိ မဓုဿဝေါ။
တေန မေ ဗြဟ္မစရိယေန၊ ပုညံ ပါဏိမှိ ဣဇ္ဈတီ”တိ[1]—

ဣမသ္မိံ အင်္ကုရပေတဝတ္ထုသ္မိံ ဝေယျာဝစ္စေ။ “ဣဒံ ခေါ တံ ဘိက္ခဝေ တိတ္တိရိယံ နာမ ဗြဟ္မစရိယံ အဟောသီ”တိ[2] ဣမသ္မိံ တိတ္တိရဇာတကေ ပဉ္စသိက္ခာပဒသီလေ။ “တံ ခေါ ပန ပဉ္စသိခ ဗြဟ္မစရိယံ နေဝ နိဗ္ဗိဒါယ န ဝိရာဂါယ။ပ။ ယာဝဒေဝ ဗြဟ္မလောကူပပတ္တိယာ”တိ[3] ဣမသ္မိံ မဟာဂေါဝိန္ဒသုတ္တေ ဗြဟ္မဝိဟာရေ။ “ပရေ အဗြဟ္မစာရီ ဘဝိဿန္တိ၊ မယမေတ္ထ ဗြဟ္မစာရိနော ဘဝိဿာမာ”တိ[4] သလ္လေခသုတ္တေ မေထုနဝိရတိယံ။

“မယဉ္စ ဘရိယာ နာတိက္ကမာမ၊
အမှေ စ ဘရိယာ နာတိက္ကမန္တိ။
အညတြ တာဟိ ဗြဟ္မစရိယံ စရာမ၊
တသ္မာ ဟိ အမှံ ဒဟရာ န မီယရေ”တိ[5]—

မဟာဓမ္မပါလဇာတကေ သဒါရသန္တောသေ။ “အဘိဇာနာမိ ခေါ ပနာဟံ သာရိပုတ္တ စတုရင်္ဂသမန္နာဂတံ ဗြဟ္မစရိယံ စရိတာ[6]၊ တပဿီ သုဒံ ဟောမီ”တိ[7] လောမဟံသသုတ္တေ ဝီရိယေ။

“ဟီနေန ဗြဟ္မစရိယေန၊ ခတ္တိယေ ဥပပဇ္ဇတိ။
မဇ္ဈိမေန စ ဒေဝတ္တံ၊ ဥတ္တမေန ဝိသုဇ္ဈတီ”တိ[8]—

နိမိဇာတကေ အတ္တဒမနဝသေန ကတေ အဋ္ဌင်္ဂိကဥပေါသထေ။ “ဣဒံ ခေါ ပန ပဉ္စသိခ ဗြဟ္မစရိယံ ဧကန္တနိဗ္ဗိဒါယ ဝိရာဂါယ။ပ။ အယမေဝ အရိယော အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ”တိ[3] မဟာဂေါဝိန္ဒသုတ္တေယေဝ အရိယမဂ္ဂေ။ “တယိဒံ ဗြဟ္မစရိယံ ဣဒ္ဓဉ္စေဝ ဖီတဉ္စ ဝိတ္ထာရိကံ ဗာဟုဇညံ ပုထုဘူတံ ယာဝ ဒေဝမနုဿေဟိ သုပ္ပကာသိတ”န္တိ[9] ပါသာဒိကသုတ္တေ သိက္ခတ္တယသင်္ဂဟေ သကလသ္မိံ သာသနေ။ ဣဓာပိ အရိယမဂ္ဂေ သာသနေ စ ဝတ္တတိ။

၁-ခု ၂-၁၅၆-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဝိ ၄-၃၁၁-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ဒီ ၂-၂၀၁-ပိဋ္ဌေ။ ၄-မ ၁-၅၁-ပိဋ္ဌေ။
၅-ခု ၅-၂၁၄-ပိဋ္ဌေ။ ၆-စရိတွာ (က) ၇-မ ၁-၁၁၀-ပိဋ္ဌေ။ ၈-ခု ၅-၁၈၃-ပိဋ္ဌေ။
၉-ဒီ ၃-၁၀၂-ပိဋ္ဌေ။

Vussatīti vasīyati, carīyatīti attho. **Janakuhanatthan**ti “aho ayyo sīlavā vattasampanno appiccho santuṭṭho mahiddhiko mahānubhāvo”ti-ādinā janassa sattalokassa vimhāpanatthaṁ. **Janalapanatthan**ti “evarūpassa nāma ayyassa dinnaṁ mahapphalaṁ bhavissatī”ti pasannacittehi “kenattho, kiṁ āharīyatū”ti manussehi vadāpanatthaṁ. **Lābhasakkārasilokānisaṁsatthan**ti yvāyaṁ “ākaṅkheyya ce bhikkhave bhikkhu ‘lābhī assaṁ cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānappaccayabhesajjaparikkhārānan’ti, sīlesvevassa paripūrakārī”ti[1] sīlānisaṁsabhāvena vutto catupaccayalābho, yo ca catunnaṁ paccayānaṁ sakkaccadānasaṅkhāto ādarabahumānagarukaraṇasaṅkhāto ca sakkāro, yo ca “sīlasampanno bahussuto sutadharo āraddhavīriyo”ti-ādinā nayena uggatathutighosasaṅkhāto siloko brahmacariyaṁ carantānaṁ diṭṭhadhammiko ānisaṁso tadatthaṁ. **Iti maṁ jano jānātū**ti “evaṁ brahmacariyavāse sati ‘ayaṁ sīlavā kalyāṇadhammo’ti-ādinā maṁ jano jānātu sambhāvetū”ti attano santaguṇavasena sambhāvanatthampi na idaṁ brahmacariyaṁ vussatīti sambandho.

Keci pana “**janakuhanatthan**ti pāpicchassa icchāpakatassa sato sāmantajappana-iriyāpathanissitapaccayapaṭisevanasaṅkhātena tividhena kuhanavatthunā kuhanabhāvena janassa vimhāpanatthaṁ. **Janalapanatthan**ti pāpicchasseva sato paccayatthaṁ parikathobhāsādivasena lapanabhāvena upalāpanabhāvena vā janassa lapanatthaṁ. **Lābhasakkārasilokānisaṁsatthan**ti pāpicchesseva sato lābhādigarutāya[2] lābhasakkārasilokasaṅkhātassa ānisaṁsa-udayassa nipphādanatthaṁ. **Iti maṁ jano jānātū**ti pāpicchasseva sato asantaguṇasambhāvanādhippāyena ‘iti evaṁ maṁ jano jānātū’ti na idaṁ brahmacariyaṁ vussatī”ti evamettha atthaṁ vadanti. Purimoyeva pana attho sārataro.

Atha khoti ettha **athā**ti aññadatthe nipāto, **kho**ti avadhāraṇe. Tena kuhanādito aññadatthāyeva pana idaṁ bhikkhave brahmacariyaṁ vussatīti dasseti. Idāni taṁ payojanaṁ[3] dassento “**saṁvaratthañceva**

---

1. Ma 1. 39 piṭṭhe. 2. Lābhādivasena garutāya (Ka) 3. Payogaṁ (Sī, Syā)

ဝုဿတီတိ ဝသီယတိ၊ စရီယတီတိ အတ္ထော။ **ဇနကုဟနတ္ထ**န္တိ “အဟော အယျော သီလဝါ ဝတ္တသမ္ပန္နော အပ္ပိစ္ဆော သန္တုဋ္ဌော မဟိဒ္ဓိကော မဟာနုဘာဝေါ”တိအာဒိနာ ဇနဿ သတ္တလောကဿ ဝိမှာပနတ္ထံ။ **ဇနလပနတ္ထ**န္တိ “ဧဝရူပဿ နာမ အယျဿ ဒိန္နံ မဟပ္ဖလံ ဘဝိဿတီ”တိ ပသန္နစိတ္တေဟိ “ကေနတ္ထော၊ ကိံ အာဟရီယတူ”တိ မနုဿေဟိ ဝဒါပနတ္ထံ။ **လာဘသက္ကာရသိလောကာနိသံသတ္ထ**န္တိ ယွာယံ “အာကင်္ခေယျ စေ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ‘လာဘီ အဿံ စီဝရပိဏ္ဍပါတသေနာသနဂိလာနပ္ပစ္စယဘေသဇ္ဇပရိက္ခာရာန’န္တိ၊ သီလေသွေဝဿ ပရိပူရကာရီ”တိ[၁] သီလာနိသံသဘာဝေန ဝုတ္တော စတုပစ္စယလာဘော၊ ယော စ စတုန္နံ ပစ္စယာနံ သက္ကစ္စဒါနသင်္ခါတော အာဒရဗဟုမာနဂရုကရဏသင်္ခါတော စ သက္ကာရော၊ ယော စ “သီလသမ္ပန္နော ဗဟုဿုတော သုတဓရော အာရဒ္ဓဝီရိယော”တိအာဒိနာ နယေန ဥဂ္ဂတထုတိဃောသသင်္ခါတော သိလောကော ဗြဟ္မစရိယံ စရန္တာနံ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကော အာနိသံသော၊ တဒတ္ထံ။ **ဣတိ မံ ဇနော ဇာနာတူ**တိ “ဧဝံ ဗြဟ္မစရိယဝါသေ သတိ ‘အယံ သီလဝါ ကလျာဏဓမ္မော’တိအာဒိနာ မံ ဇနော ဇာနာတု သမ္ဘာဝေတူ”တိ အတ္တနော သန္တဂုဏဝသေန သမ္ဘာဝနတ္ထမ္ပိ န ဣဒံ ဗြဟ္မစရိယံ ဝုဿတီတိ သမ္ဗန္ဓော။

ကေစိ ပန “**ဇနကုဟနတ္ထ**န္တိ ပါပိစ္ဆဿ ဣစ္ဆာပကတဿ သတော သာမန္တဇပ္ပနဣရိယာပထနိဿိတပစ္စယပဋိသေဝနသင်္ခါတေန တိဝိဓေန ကုဟနဝတ္ထုနာ ကုဟနဘာဝေန ဇနဿ ဝိမှာပနတ္ထံ။ **ဇနလပနတ္ထ**န္တိ ပါပိစ္ဆဿေဝ သတော ပစ္စယတ္ထံ ပရိကထောဘာသာဒိဝသေန လပနဘာဝေန ဥပလာပနဘာဝေန ဝါ ဇနဿ လပနတ္ထံ။ **လာဘသက္ကာရသိလောကာနိသံသတ္ထ**န္တိ ပါပိစ္ဆဿေဝ သတော လာဘာဒိဂရုတာယ[၂] လာဘသက္ကာရသိလောကသင်္ခါတဿ အာနိသံသဥဒယဿ နိပ္ဖါဒနတ္ထံ။ **ဣတိ မံ ဇနော ဇာနာတူ**တိ ပါပိစ္ဆဿေဝ သတော အသန္တဂုဏသမ္ဘာဝနာဓိပ္ပါယေန ‘ဣတိ ဧဝံ မံ ဇနော ဇာနာတူ’တိ န ဣဒံ ဗြဟ္မစရိယံ ဝုဿတီ”တိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထံ ဝဒန္တိ။ ပုရိမောယေဝ ပန အတ္ထော သာရတရော။

အထ ခေါတိ ဧတ္ထ **အထာ**တိ အညဒတ္ထေ နိပါတော၊ **ခေါ**တိ အဝဓာရဏေ။ တေန ကုဟနာဒိတော အညဒတ္ထာယေဝ ပန ဣဒံ ဘိက္ခဝေ ဗြဟ္မစရိယံ ဝုဿတီတိ ဒဿေတိ။ ဣဒါနိ တံ ပယောဇနံ[၃] ဒဿေန္တော “**သံဝရတ္ထဉ္စေဝ**

၁-မ ၁-၃၉-ပိဋ္ဌေ။ ၂-လာဘာဒိဝသေန ဂရုတာယ (က) ၃-ပယောဂံ (သီ၊ သျာ)

pahānatthañcā”ti āha. Tattha pañcavidho saṁvaro pātimokkhasaṁvaro satisaṁvaro ñāṇasaṁvaro khantisaṁvaro vīriyasaṁvaroti.

Tattha “iminā pātimokkhasaṁvarena upeto hoti samupeto”ti hi ādinā[1] nayena āgato ayaṁ **pātimokkhasaṁvaro** nāma, yo sīlasaṁvaroti ca pavuccati. “Rakkhati cakkhundriyaṁ, cakkhundriye saṁvaraṁ āpajjatī”ti[2] āgato ayaṁ **satisaṁvaro.**

“Yāni sotāni lokasmiṁ (Ajitāti Bhagavā),
Sati tesaṁ nivāraṇaṁ.
Sotānaṁ saṁvaraṁ brūmi,
Paññāyete pidhīyare”ti[3]—

āgato ayaṁ **ñāṇasaṁvaro.** “Khamo hoti sītassa uṇhassā”ti-ādinā[4] nayena āgato ayaṁ **khantisaṁvaro.** “Uppannaṁ kāmavitakkaṁ nādhivāsetī”ti-ādinā[5] nayena āgato ayaṁ **vīriyasaṁvaro.** Atthato pana pāṇātipātādīnaṁ pajahanavasena vattapaṭivattānaṁ karaṇavasena ca pavattā cetanā viratiyo ca. Saṅkhepato sabbo kāyavacīsaṁyamo, vitthārato sattannaṁ āpattikkhandhānaṁ avītikkamo sīlasaṁvaro. Sati eva satisaṁvaro, satippadhānā vā kusalā khandhā. Ñāṇameva ñāṇasaṁvaro. Adhivāsanavasena adoso, adosappadhānā vā tathā pavattā kusalā khandhā khantisaṁvaro, paññāti eke. Kāmavitakkādīnaṁ anadhivāsanavasena[6] pavattaṁ vīriyameva vīriyasaṁvaro. Tesu paṭhamo kāyaduccaritādidussīlyassa saṁvaraṇato saṁvaro, dutiyo muṭṭhassaccassa, tatiyo aññāṇassa, catuttho akkhantiyā, pañcamo kosajjassa saṁvaraṇato pidahanato saṁvaroti veditabbo. Evametassa saṁvarassa atthāya saṁvaratthaṁ, saṁvaranipphādanatthanti attho.

Pahānampi pañcavidhaṁ tadaṅgappahānaṁ vikkhambhanappahānaṁ samucchedappahānaṁ paṭippassaddhippahānaṁ nissaraṇappahānanti. Tattha yaṁ vattabbaṁ, taṁ heṭṭhā ekakanipāte paṭhamasuttavaṇṇanāyaṁ vuttameva. Tassa pana pañcavidhassapi tathā tathā

1. Abhi 2. 255 piṭṭhe. 2. Dī 1. 66; Ma 1. 238; Saṁ 2. 384; Aṁ 1. 111 piṭṭhādīsu.
3. Khu 1. 434 piṭṭhe. 4. Ma 1. 13; Aṁ 2. 433; Aṁ 3. 341 piṭṭhesu.
5. Ma 1. 14; Aṁ 2. 432; Aṁ 3. 342 piṭṭhesu.
6. Adhivāsanavasena (Sī, Syā)

ပဟာနတ္ထဉ္စာ”တိ အာဟ။ တတ္ထ ပဉ္စဝိဓော သံဝရော ပါတိမောက္ခသံဝရော သတိသံဝရော ဉာဏသံဝရော ခန္တိသံဝရော ဝီရိယသံဝရောတိ။

တတ္ထ “ဣမိနာ ပါတိမောက္ခသံဝရေန ဥပေတော ဟောတိ သမုပေတော”တိ ဟိ အာဒိနာ[၁] နယေန အာဂတော အယံ **ပါတိမောက္ခသံဝရော** နာမ၊ ယော သီလသံဝရောတိ စ ပဝုစ္စတိ။ “ရက္ခတိ စက္ခုန္ဒြိယံ၊ စက္ခုန္ဒြိယေ သံဝရံ အာပဇ္ဇတီ”တိ[၂] အာဂတော အယံ **သတိသံဝရော**။

“ယာနိ သောတာနိ လောကသ္မိံ (အဇိတာတိ ဘဂဝါ)၊
သတိ တေသံ နိဝါရဏံ။
သောတာနံ သံဝရံ ဗြူမိ၊
ပညာယေတေ ပိဓီယရေ”တိ[၃]—

အာဂတော အယံ **ဉာဏသံဝရော**။ “ခမော ဟောတိ သီတဿ ဥဏှဿာ”တိ အာဒိနာ[၄] နယေန အာဂတော အယံ **ခန္တိသံဝရော**။ “ဥပ္ပန္နံ ကာမဝိတက္ကံ နာဓိဝါသေတီ”တိ အာဒိနာ[၅] နယေန အာဂတော အယံ **ဝီရိယသံဝရော**။ အတ္ထတော ပန ပါဏာတိပါတာဒီနံ ပဇဟနဝသေန ဝတ္တပဋိဝတ္တာနံ ကရဏဝသေန စ ပဝတ္တာ စေတနာ ဝိရတိယော စ။ သင်္ခေပတော သဗ္ဗော ကာယဝစီသံယမော၊ ဝိတ္ထာရတော သတ္တန္နံ အာပတ္တိက္ခန္ဓာနံ အဝီတိက္ကမော သီလသံဝရော။ သတိ ဧဝ သတိသံဝရော၊ သတိပ္ပဓာနာ ဝါ ကုသလာ ခန္ဓာ။ ဉာဏမေဝ ဉာဏသံဝရော။ အဓိဝါသနဝသေန အဒေါသော၊ အဒေါသပ္ပဓာနာ ဝါ တထာ ပဝတ္တာ ကုသလာ ခန္ဓာ ခန္တိသံဝရော၊ ပညာတိ ဧကေ။ ကာမဝိတက္ကာဒီနံ အနဓိဝါသနဝသေန[၆] ပဝတ္တံ ဝီရိယမေဝ ဝီရိယသံဝရော။ တေသု ပဌမော ကာယဒုစ္စရိတာဒိဒုဿီလျဿ သံဝရဏတော သံဝရော၊ ဒုတိယော မုဋ္ဌဿစ္စဿ၊ တတိယော အညာဏဿ၊ စတုတ္ထော အက္ခန္တိယာ၊ ပဉ္စမော ကောသဇ္ဇဿ သံဝရဏတော ပိဒဟနတော သံဝရောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဧဝမေတဿ သံဝရဿ အတ္ထာယ သံဝရတ္ထံ၊ သံဝရနိပ္ဖါဒနတ္ထန္တိ အတ္ထော။

ပဟာနမ္ပိ ပဉ္စဝိဓံ တဒင်္ဂပ္ပဟာနံ ဝိက္ခမ္ဘနပ္ပဟာနံ သမုစ္ဆေဒပ္ပဟာနံ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိပ္ပဟာနံ နိဿရဏပ္ပဟာနန္တိ။ တတ္ထ ယံ ဝတ္တဗ္ဗံ၊ တံ ဟေဋ္ဌာ ဧကကနိပါတေ ပဌမသုတ္တဝဏ္ဏနာယံ ဝုတ္တမေဝ။ တဿ ပန ပဉ္စဝိဓဿာပိ တထာ တထာ

၁-အဘိ ၂-၂၅၅-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဒီ ၁-၆၆၊ မ ၁-၂၃၈၊ သံ ၂-၃၈၄၊ အံ ၁-၁၁၁-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၃-ခု ၁-၄၃၄-ပိဋ္ဌေ။ ၄-မ ၁-၁၃၊ အံ ၂-၄၃၃၊ အံ ၃-၃၄၁-ပိဋ္ဌေသု။
၅-မ ၁-၁၄၊ အံ ၂-၄၃၂၊ အံ ၃-၃၄၂-ပိဋ္ဌေသု။ ၆-အဓိဝါသနဝသေန (သီ၊ သျာ)

rāgādikilesānaṁ paṭinissajjanaṭṭhena samatikkamanaṭṭhena vā pahānassa atthāya pahānatthaṁ, pahānasādhanatthanti attho. Tattha saṁvarena kilesānaṁ cittasantāne pavesananivāraṇaṁ, pahānena pavesananivāraṇañceva samugghāto cāti vadanti. Ubhayenāpi pana yathārahaṁ ubhayaṁ sampajjatīti daṭṭhabbaṁ. Sīlādidhammā eva hi saṁvaraṇato saṁvaro, pajahanato pahānanti.

Gāthāsu **anītihan**ti ītiyo vuccanti upaddavā diṭṭhadhammikā ca samparāyikā ca, ītiyo hanati vināseti pajahatīti ītihaṁ, anu ītihanti **anītihaṁ,** sāsanabrahmacariyaṁ maggabrahmacariyañca. Atha vā ītīhi anatthehi saddhiṁ hananti gacchanti pavattantīti ītihā, taṇhādi-upakkilesā. Natthi ettha ītihāti **anītihaṁ.** Ītihā vā yathāvuttenaṭṭhena titthiyasamayā, tappaṭipakkhato idaṁ anītihaṁ. "Anitihan"tipi pāṭho. Tassattho—"itihāyan"ti[1] dhammesu anekaṁsaggāhabhāvato[2] vicikicchā itihaṁ nāma, Sammāsambuddhaveditattā yathānusiṭṭhaṁ paṭipajjantānaṁ nikkaṅkhabhāvasādhanato natthi ettha itihanti **anītihaṁ,** aparappaccayanti attho. Vuttañhetaṁ "paccattaṁ veditabbo viññūhī"ti "atakkāvacaro"ti ca. Gāthāsukhatthaṁ pana "anītihan"ti dīghaṁ katvā paṭhanti.

Nibbānasaṅkhātaṁ ogadhaṁ patiṭṭhaṁ pāraṁ gacchatīti **nibbānogadhagāmī,** vimuttirasattā ekanteneva nibbānasampāpakoti attho. Taṁ nibbānogadhagāminaṁ brahmacariyaṁ. **So**ti yo so samatiṁsa pāramiyo pūretvā sabbakilese bhinditvā anuttaraṁ sammāsambodhiṁ abhisambuddho, so Bhagavā **adesayi** desesi. Nibbānogadhoti vā ariyamaggo vuccati tena vinā nibbānogāhanassa asambhavato tassa ca nibbānaṁ anālambitvā appavattanato, tañca taṁ ekantaṁ gacchatīti nibbānogadhagāmī. Atha vā **nibbānogadhagāminan**ti nibbānassa antogāminaṁ maggabrahmacariyaṁ, nibbānaṁ ārammaṇaṁ karitvā tassa anto eva vattati pavattatīti. **Mahattehī**ti mahā-ātumehi uḷārajjhāsayehi. Mahantaṁ nibbānaṁ, mahante vā sīlakkhandhādike esanti gavesantīti Mahesino, Buddhādayo ariyā. Tehi **anuyāto** paṭipanno. **Yathā Buddhena desitan**ti yathā abhiññeyyādidhamme abhiññeyyādibhāveneva Sammāsambuddhena mayā desitaṁ, evaṁ ye

1. Itihanti (Ka) 2. Anekasabhāvato (Syā)

ရာဂါဒိကိလေသာနံ ပဋိနိဿဇ္ဇနဋ္ဌေန သမတိက္ကမနဋ္ဌေန ဝါ ပဟာနဿ အတ္ထာယ ပဟာနတ္ထံ၊ ပဟာနသာဓနတ္ထန္တိ အတ္ထော။ တတ္ထ သံဝရေန ကိလေသာနံ စိတ္တသန္တာနေ ပဝေသနနိဝါရဏံ၊ ပဟာနေန ပဝေသနနိဝါရဏဉ္စေဝ သမုဂ္ဃာတော စာတိ ဝဒန္တိ။ ဥဘယေနာပိ ပန ယထာရဟံ ဥဘယံ သမ္ပဇ္ဇတီတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ သီလာဒိဓမ္မာ ဧဝ ဟိ သံဝရဏတော သံဝရော၊ ပဇဟနတော ပဟာနန္တိ။

ဂါထာသု **အနီတိဟ**န္တိ ဤတိယော ဝုစ္စန္တိ ဥပဒ္ဒဝါ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကာ စ သမ္ပရာယိကာ စ၊ ဤတိယော ဟနတိ ဝိနာသေတိ ပဇဟတီတိ ဤတိဟံ၊ အနု ဤတိဟန္တိ **အနီတိဟံ**၊ သာသနဗြဟ္မစရိယံ မဂ္ဂဗြဟ္မစရိယဉ္စ။ အထ ဝါ ဤတီဟိ အနတ္ထေဟိ သဒ္ဓိံ ဟနန္တိ ဂစ္ဆန္တိ ပဝတ္တန္တီတိ ဤတိဟာ၊ တဏှာဒိဥပက္ကိလေသာ။ နတ္ထိ ဧတ္ထ ဤတိဟာတိ **အနီတိဟံ**။ ဤတိဟာ ဝါ ယထာဝုတ္တေနဋ္ဌေန တိတ္ထိယသမယာ၊ တပ္ပဋိပက္ခတော ဣဒံ အနီတိဟံ။ "အနိတိဟ"န္တိပိ ပါဌော။ တဿတ္ထော—"ဣတိဟာယ"န္တိ[၁] ဓမ္မေသု အနေကံသဂ္ဂါဟဘာဝတော[၂] ဝိစိကိစ္ဆာ ဣတိဟံ နာမ၊ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓပ္ပဝေဒိတတ္တာ ယထာနုသိဋ္ဌံ ပဋိပဇ္ဇန္တာနံ နိက္ကင်္ခဘာဝသာဓနတော နတ္ထိ ဧတ္ထ ဣတိဟန္တိ **အနီတိဟံ**၊ အပရပ္ပစ္စယန္တိ အတ္ထော။ ဝုတ္တဉ္စေတံ "ပစ္စတ္တံ ဝေဒိတဗ္ဗော ဝိညူဟီ"တိ "အတက္ကာဝစရော"တိ စ။ ဂါထာသုခတ္ထံ ပန "အနီတိဟ"န္တိ ဒီဃံ ကတွာ ပဌန္တိ။

နိဗ္ဗာနသင်္ခါတံ ဩဂဓံ ပတိဋ္ဌံ ပါရံ ဂစ္ဆတီတိ **နိဗ္ဗာနောဂဓဂါမီ**၊ ဝိမုတ္တိရသတ္တာ ဧကန္တေနေဝ နိဗ္ဗာနသမ္ပာပကောတိ အတ္ထော။ တံ နိဗ္ဗာနောဂဓဂါမိနံ ဗြဟ္မစရိယံ။ **သော**တိ ယော သော သမတိံသ ပါရမိယော ပူရေတွာ သဗ္ဗကိလေသေ ဘိန္ဒိတွာ အနုတ္တရံ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ သော ဘဂဝါ **အဒေသယိ** ဒေသေသိ။ နိဗ္ဗာနောဂဓောတိ ဝါ အရိယမဂ္ဂေါ ဝုစ္စတိ တေန ဝိနာ နိဗ္ဗာနောဂါဟနဿ အသမ္ဘဝတော တဿ စ နိဗ္ဗာနံ အနာလမ္ဗိတွာ အပ္ပဝတ္တနတော၊ တဉ္စ တံ ဧကန္တံ ဂစ္ဆတီတိ နိဗ္ဗာနောဂဓဂါမီ။ အထ ဝါ **နိဗ္ဗာနောဂဓဂါမိန**န္တိ နိဗ္ဗာနဿ အန္တောဂါမိနံ မဂ္ဂဗြဟ္မစရိယံ၊ နိဗ္ဗာနံ အာရမ္မဏံ ကရိတွာ တဿ အန္တော ဧဝ ဝတ္တတိ ပဝတ္တတီတိ။ **မဟတ္တေဟီ**တိ မဟာအာတုမေဟိ ဥဠာရဇ္ဈာသယေဟိ။ မဟန္တံ နိဗ္ဗာနံ, မဟန္တေ ဝါ သီလက္ခန္ဓာဒိကေ ဧသန္တိ ဂဝေသန္တီတိ မဟေသိနော၊ ဗုဒ္ဓါဒယော အရိယာ။ တေဟိ **အနုယာတော** ပဋိပန္နော။ **ယထာ ဗုဒ္ဓေန ဒေသိတ**န္တိ ယထာ အဘိညေယျာဒိဓမ္မေ အဘိညေယျာဒိဘာဝေနေဝ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေန မယာ ဒေသိတံ၊ ဧဝံ ယေ

၁-ဣတိဟန္တိ (က) ၂-အနေကသဘာဝတော (သျာ)

etaṁ maggabrahmacariyaṁ tadatthaṁ sāsanabrahmacariyañca paṭipajjanti, te diṭṭhadhammikasamparāyikatthehi yathārahaṁ anusāsantassa Satthu mayhaṁ sāsanakārino ovādappaṭikarā sakalassa vaṭṭadukkhassa antaṁ pariyantaṁ appavattiṁ karissanti, dukkhassa vā antaṁ nibbānaṁ sacchikarissantīti.

Aṭṭhamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

9. Dutiyanakuhanasuttavaṇṇanā

36. Navame **abhiññatthan**ti kusalādivibhāgena khandhādivibhāgena ca sabbadhamme abhivisiṭṭhena ñāṇena aviparītato jānanatthaṁ. **Pariññatthan**ti tebhūmakadhamme “idaṁ dukkhan”ti-ādinā parijānanatthaṁ samatikkamanatthañca. Tattha abhiññeyya-abhijānanā catusaccavisayā. Pariññeyyaparijānanā pana[1] yadipi dukkhasaccavisayā, pahānasacchikiriyābhāvanābhisamayehi pana vinā na pavattatīti pahānādayopi idha gahitāti veditabbaṁ. Sesaṁ anantarasutte vuttatthameva.

Navamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

10. Somanassasuttavaṇṇanā

37. Dasame **sukhasomanassabahulo**ti ettha **sukhan**ti kāyikaṁ sukhaṁ, **somanassan**ti cetasikaṁ. Tasmā yassa kāyikaṁ cetasikañca sukhaṁ abhiṇhaṁ pavattati, so sukhasomanassabahuloti vutto. **Yonī**ti “catasso kho imā Sāriputta yoniyo”ti-ādīsu[2] khandhakoṭṭhāso yonīti āgato. “Yoni hesā bhūmija phalassa adhigamāyā”ti-ādīsu[3] kāraṇaṁ.

“Na cāhaṁ brāhmaṇaṁ brūmi, yonijaṁ mattisambhavan”ti[4] ca.

“Tamenaṁ kammajā vātā nibbattitvā[5] uddhaṁpādaṁ adhosiraṁ samparivattetvā mātu yonimukhe sampaṭipādentī”ti ca ādīsu passāvamaggo. Idha pana

1. Pariññā pana parijānanā (Syā, Ka) 2. Ma 1. 105 piṭṭhe. 3. Ma 3. 182 piṭṭhe.
4. Ma 2. 410; Khu 1. 70, 376 piṭṭhesu. 5. Ubbattetvā (Sī)

ဧတံ မဂ္ဂဗြဟ္မစရိယံ တဒတ္ထံ သာသနဗြဟ္မစရိယဉ္စ ပဋိပဇ္ဇန္တိ၊ တေ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကသမ္ပရာယိကတ္ထေဟိ ယထာရဟံ အနုသာသန္တဿ သတ္ထု မယှံ သာသနကာရိနော ဩဝါဒပ္ပဋိကရာ သကလဿ ဝဋ္ဋဒုက္ခဿ အန္တံ ပရိယန္တံ အပ္ပဝတ္တိံ ကရိဿန္တိ၊ ဒုက္ခဿ ဝါ အန္တံ နိဗ္ဗာနံ သစ္ဆိကရိဿန္တီတိ။

အဋ္ဌမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၉-ဒုတိယနကုဟနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၆။ နဝမေ **အဘိညတ္ထ**န္တိ ကုသလာဒိဝိဘာဂေန ခန္ဓာဒိဝိဘာဂေန စ သဗ္ဗဓမ္မေ အဘိဝိသိဋ္ဌေန ဉာဏေန အဝိပရီတတော ဇာနနတ္ထံ။ **ပရိညတ္ထ**န္တိ တေဘူမကဓမ္မေ “ဣဒံ ဒုက္ခ”န္တိအာဒိနာ ပရိဇာနနတ္ထံ သမတိက္ကမနတ္ထဉ္စ။ တတ္ထ အဘိညေယျအဘိဇာနနာ စတုသစ္စဝိသယာ။ ပရိညေယျပရိဇာနနာ ပန[1] ယဒိပိ ဒုက္ခသစ္စဝိသယာ၊ ပဟာနသစ္ဆိကိရိယာဘာဝနာဘိသမယေဟိ ပန ဝိနာ န ပဝတ္တတီတိ ပဟာနာဒယောပိ ဣဓ ဂဟိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ သေသံ အနန္တရသုတ္တေ ဝုတ္တတ္ထမေဝ။

နဝမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၀-သောမနဿသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၇။ ဒသမေ **သုခသောမနဿဗဟုလော**တိ ဧတ္ထ **သုခ**န္တိ ကာယိကံ သုခံ၊ **သောမနဿ**န္တိ စေတသိကံ။ တသ္မာ ယဿ ကာယိကံ စေတသိကဉ္စ သုခံ အဘိဏှံ ပဝတ္တတိ၊ သော သုခသောမနဿဗဟုလောတိ ဝုတ္တော။ **ယောနီ**တိ “စတဿော ခေါ ဣမာ သာရိပုတ္တ ယောနိယော”တိအာဒီသု[2] ခန္ဓကောဋ္ဌာသော ယောနီတိ အာဂတော။ “ယောနိ ဟေသာ ဘူမိဇ ဖလဿ အဓိဂမာယာ”တိအာဒီသု[3] ကာရဏံ။

“န စာဟံ ဗြာဟ္မဏံ ဗြူမိ၊ ယောနိဇံ မတ္တိသမ္ဘဝ”န္တိ[4] စ။

“တမေနံ ကမ္မဇာ ဝါတာ နိဗ္ဗတ္တိတွာ[5] ဥဒ္ဓံပါဒံ အဓောသိရံ သမ္ပရိဝတ္တေတွာ မာတု ယောနိမုခေ သမ္ပဋိပါဒေန္တီ”တိ စ အာဒီသု ပဿာဝမဂ္ဂေါ။ ဣဓ ပန

၁-ပရိညာ ပန ပရိဇာနနာ (သျာ၊ က) ၂-မ ၁-၁၀၅-ပိဋ္ဌေ။ ၃-မ ၃-၁၈၂-ပိဋ္ဌေ။
၄-မ ၂-၄၁၀၊ ခု ၁-၇၀-၃၇၆-ပိဋ္ဌေသု။ ၅-ဥဗ္ဗတ္တေတွာ (သီ)

kāraṇaṁ adhippetaṁ. **Assāti** anena. **Āraddhāti** paṭṭhapitā paggahitā paripuṇṇā sampāditā vā.

Āsavānaṁ khayāyāti ettha āsavantīti āsavā, cakkhutopi -pa- manatopi savanti pavattantīti vuttaṁ hoti. Dhammato yāva gotrabhu, okāsato yāva bhavaggā savantīti vā āsavā, ete dhamme etaṁ ca okāsaṁ anto karitvā pavattantīti attho. Antokaraṇattho hi ayaṁ ākāro. Cirapārivāsiyaṭṭhena madirādayo āsavā viyātipi āsavā. Loke hi cirapārivāsikā madirādayo āsavāti vuccanti. Yadi ca cirapārivāsiyaṭṭhena āsavā, ete eva bhavituṁ arahanti. Vuttaṁ hetaṁ "purimā bhikkhave koṭi na paññāyati avijjāya, ito pubbe avijjā nāhosī"ti-ādi[1]. Āyataṁ saṁsāradukkhaṁ savanti pasavantītipi āsavā. Purimāni cettha nibbacanāni yattha kilesā āsavāti āgatā, tattha yujjanti, pacchimaṁ kammepi. Na kevalañca kammakilesā eva āsavā, apica kho nānappakārā upaddavāpi. Abhidhamme hi "cattāro āsavā kāmāsavo bhavāsavo diṭṭhāsavo avijjāsavo"ti[2] kāmarāgādayo kilesā āsavāti āgatā. Suttepi "nāhaṁ Cunda diṭṭhadhammikānaṁyeva āsavānaṁ saṁvarāya dhammaṁ desemī"ti[3] ettha vivādamūlabhūtā kilesā āsavāti āgatā.

"Yena devūpapatyassa, gandhabbo vā vihaṅgamo.
Yakkhattaṁ yena gaccheyya, manussattañca abbaje.
Te mayhaṁ āsavā khīṇā, viddhastā vinaḷīkatā"ti[4]—

ettha tebhūmakaṁ kammaṁ avasesā ca akusalā dhammā. Diṭṭhadhammikānaṁ āsavānaṁ saṁvarāya samparāyikānaṁ āsavānaṁ paṭighātāyā"ti[5] ettha parūpaghātavippaṭisāravadhabandhādayo ceva apāyadukkhabhūtā nānappakārā upaddavā ca.

Te panete āsavā vinaye "diṭṭhadhammikānaṁ āsavānaṁ saṁvarāya, samparāyikānaṁ āsavānaṁ paṭighātāyā"ti[5] dvedhā āgatā. Saḷāyatane "tayome āvuso āsavā kāmāsavo bhavāsavo

---

1. Aṁ 3. 346 piṭṭhe. 2. Abhi 1. 221 piṭṭhe. 3. Dī 3. 107 piṭṭhe.
4. Aṁ 1. 348 piṭṭhe. 5. Vi 1. 24 piṭṭhe.

ကာရဏံ အဓိပ္ပေတံ။ **အဿာ**တိ အနေန။ **အာရဒ္ဓါ**တိ ပဋ္ဌပိတာ ပဂ္ဂဟိတာ ပရိပုဏ္ဏာ သမ္ပာဒိတာ ဝါ။

အာသဝါနံ ခယာယာတိ ဧတ္ထ အာသဝန္တီတိ အာသဝါ၊ စက္ခုတောပိ။ပ။ မနတောပိ သဝန္တိ ပဝတ္တန္တီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဓမ္မတော ယာဝ ဂေါတြဘု, ဩကာသတော ယာဝ ဘဝဂ္ဂါ သဝန္တီတိ ဝါ အာသဝါ၊ ဧတေ ဓမ္မေ ဧတံ စ ဩကာသံ အန္တော ကရိတွာ ပဝတ္တန္တီတိ အတ္ထော။ အန္တောကရဏတ္ထော ဟိ အယံ အာကာရော။ စိရပါရိဝါသိယဋ္ဌေန မဒိရာဒယော အာသဝါ ဝိယာတိပိ အာသဝါ။ လောကေ ဟိ စိရပါရိဝါသိကာ မဒိရာဒယော အာသဝါတိ ဝုစ္စန္တိ။ ယဒိ စ စိရပါရိဝါသိယဋ္ဌေန အာသဝါ၊ ဧတေ ဧဝ ဘဝိတုံ အရဟန္တိ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ "ပုရိမာ ဘိက္ခဝေ ကောဋိ န ပညာယတိ အဝိဇ္ဇာယ၊ ဣတော ပုဗ္ဗေ အဝိဇ္ဇာ နာဟောသီ"တိအာဒိ[၁]။ အာယတံ သံသာရဒုက္ခံ သဝန္တိ ပသဝန္တီတိပိ အာသဝါ။ ပုရိမာနိ စေတ္ထ နိဗ္ဗစနာနိ ယတ္ထ ကိလေသာ အာသဝါတိ အာဂတာ၊ တတ္ထ ယုဇ္ဇန္တိ၊ ပစ္ဆိမံ ကမ္မေပိ။ န ကေဝလဉ္စ ကမ္မကိလေသာ ဧဝ အာသဝါ၊ အပိစ ခေါ နာနပ္ပကာရာ ဥပဒ္ဒဝါပိ။ အဘိဓမ္မေ ဟိ "စတ္တာရော အာသဝါ ကာမာသဝေါ ဘဝါသဝေါ ဒိဋ္ဌာသဝေါ အဝိဇ္ဇာသဝေါ"တိ[၂] ကာမရာဂါဒယော ကိလေသာ အာသဝါတိ အာဂတာ။ သုတ္တေပိ "နာဟံ စုန္ဒ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကာနံယေဝ အာသဝါနံ သံဝရာယ ဓမ္မံ ဒေသေမီ"တိ[၃] ဧတ္ထ ဝိဝါဒမူလဘူတာ ကိလေသာ အာသဝါတိ အာဂတာ။

"ယေန ဒေဝူပပတျဿ၊ ဂန္ဓဗ္ဗော ဝါ ဝိဟင်္ဂမော။
ယက္ခတ္တံ ယေန ဂစ္ဆေယျ၊ မနုဿတ္တဉ္စ အဗ္ဗဇေ။
တေ မယှံ အာသဝါ ခီဏာ၊ ဝိဒ္ဓဿာ ဝိနဠီကတာ"တိ[၄]—

ဧတ္ထ တေဘူမကံ ကမ္မံ အဝသေသာ စ အကုသလာ ဓမ္မာ။ "ဒိဋ္ဌဓမ္မိကာနံ အာသဝါနံ သံဝရာယ သမ္ပရာယိကာနံ အာသဝါနံ ပဋိဃာတာယာ"တိ[၅] ဧတ္ထ ပရူပဃာတဝိပ္ပဋိသာရဝဓဗန္ဓာဒယော စေဝ အပါယဒုက္ခဘူတာ နာနပ္ပကာရာ ဥပဒ္ဒဝါ စ။

တေ ပနေတေ အာသဝါ ဝိနယေ "ဒိဋ္ဌဓမ္မိကာနံ အာသဝါနံ သံဝရာယ, သမ္ပရာယိကာနံ အာသဝါနံ ပဋိဃာတာယာ"တိ[၅] ဒွေဓာ အာဂတာ။ သဠာယတနေ "တယောမေ အာဝုသော အာသဝါ ကာမာသဝေါ ဘဝါသဝေါ

၁-အံ ၃-၃၄၆-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အဘိ ၁-၂၂၁-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ဒီ ၃-၁၀၇-ပိဋ္ဌေ။
၄-အံ ၁-၃၄၈-ပိဋ္ဌေ။ ၅-ဝိ ၁-၂၄-ပိဋ္ဌေ။

avijjāsavo”ti[1] tidhā āgatā. Tathā aññesu suttantesu. Abhidhamme teyeva diṭṭhāsavena saddhiṁ catudhā āgatā. Nibbedhikapariyāye pana “atthi bhikkhave āsavā nirayagamanīyā, atthi āsavā tiracchānayonigamanīyā, atthi āsavā pettivisayagamanīyā, atthi āsavā manussalokagamanīyā, atthi āsavā devalokagamanīyā”ti[2] pañcadhā āgatā. Kammameva cettha āsavāti adhippetaṁ. Chakkanipāte “atthi bhikkhave āsavā saṁvarā pahātabbā”ti-ādinā[3] nayena chadhā āgatā. Sabbāsavapariyāye teyeva dassanapahātabbehi dhammehi saddhiṁ sattadhā āgatā. Idha pana abhidhammapariyāyena cattāro āsavā adhippetāti veditabbā.

Khayāyāti ettha pana “yo āsavānaṁ khayo vayo bhedo paribhedo aniccatā antaradhānan”ti āsavānaṁ sarasabhedo āsavānaṁ khayoti vutto. “Jānato ahaṁ bhikkhave passato āsavānaṁ khayaṁ vadāmī”ti[4] ettha āsavānaṁ khīṇākāro natthibhāvo accantaṁ asamuppādo āsavakkhayoti vutto.

“Sekhassa sikkhamānassa, ujumaggānusārino.
Khayasmiṁ paṭhamaṁ ñāṇaṁ, tato aññā anantarā”ti[5]—

ettha ariyamaggo āsavakkhayoti vutto. “Āsavānaṁ khayā samaṇo hotī”ti[6] ettha phalaṁ.

“Paravajjānupassissa, niccaṁ ujjhānasaññino.
Āsavā tassa vaḍḍhanti, ārā so āsavakkhayā”ti[7]—

ettha nibbānaṁ. Idha pana phalaṁ sandhāya “āsavānaṁ khayāyā”ti vuttaṁ, arahattaphalatthāyāti attho.

Saṁvejanīyesu ṭhānesūti saṁvegajanakesu jāti-ādīsu saṁvegavatthūsu. Jāti, jarā byādhi, maraṇaṁ, apāyadukkhaṁ, atīte vaṭṭamūlakaṁ dukkhaṁ, anāgate vaṭṭamūlakaṁ dukkhaṁ, paccuppanne āhārapariyeṭṭhimūlakaṁ dukkhanti imāni hi saṁvegavatthūni saṁvejanīyaṭṭhānāni nāma. Apica “āditto lokasannivāso uyyutto payāto kummaggappaṭipanno, upanīyati loko addhuvo, atāṇo loko anabhissaro,

1. Saṁ 2. 450 piṭṭhe. 2. Aṁ 2. 362 piṭṭhe. 3. Aṁ 2. 340 piṭṭhe.
4. Ma 1. 9 piṭṭhe. 5. Khu 1. 231 piṭṭhe.
6. Ma 1. 353 piṭṭhe. 7. Khu 1. 50 piṭṭhe Dhammapade.

အဝိဇ္ဇာသဝေါ”တိ[၁] တိဓာ အာဂတာ။ တထာ အညေသု သုတ္တန္တေသု။ အဘိဓမ္မေ တေယေဝ ဒိဋ္ဌာသဝေန သဒ္ဓိံ စတုဓာ အာဂတာ။ နိဗ္ဗေဓိကပရိယာယေ ပန “အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ အာသဝါ နိရယဂမနီယာ၊ အတ္ထိ အာသဝါ တိရစ္ဆာနယောနိဂမနီယာ၊ အတ္ထိ အာသဝါ ပေတ္တိဝိသယဂမနီယာ၊ အတ္ထိ အာသဝါ မနုဿလောကဂမနီယာ၊ အတ္ထိ အာသဝါ ဒေဝလောကဂမနီယာ”တိ[၂] ပဉ္စဓာ အာဂတာ။ ကမ္မမေဝ စေတ္ထ အာသဝါတိ အဓိပ္ပေတံ။ ဆက္ကနိပါတေ “အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ အာသဝါ သံဝရာ ပဟာတဗ္ဗာ”တိအာဒိနာ[၃] နယေန ဆဓာ အာဂတာ။ သဗ္ဗာသဝပရိယာယေ တေယေဝ ဒဿနပဟာတဗ္ဗေဟိ ဓမ္မေဟိ သဒ္ဓိံ သတ္တဓာ အာဂတာ။ ဣဓ ပန အဘိဓမ္မပရိယာယေန စတ္တာရော အာသဝါ အဓိပ္ပေတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ခယာယာတိ ဧတ္ထ ပန “ယော အာသဝါနံ ခယော ဝယော ဘေဒေါ ပရိဘေဒေါ အနိစ္စတာ အန္တရဓာန”န္တိ အာသဝါနံ သရသဘေဒေါ အာသဝါနံ ခယောတိ ဝုတ္တော။ “ဇာနတော အဟံ ဘိက္ခဝေ ပဿတော အာသဝါနံ ခယံ ဝဒါမီ”တိ[၄] ဧတ္ထ အာသဝါနံ ခီဏာကာရော နတ္ထိဘာဝေါ အစ္စန္တံ အသမုပ္ပါဒေါ အာသဝက္ခယောတိ ဝုတ္တော။

“သေခဿ သိက္ခမာနဿ၊ ဥဇုမဂ္ဂါနုသာရိနော။
ခယသ္မိံ ပဌမံ ဉာဏံ၊ တတော အညာ အနန္တရာ”တိ[၅]—

ဧတ္ထ အရိယမဂ္ဂေါ အာသဝက္ခယောတိ ဝုတ္တော။ “အာသဝါနံ ခယာ သမဏော ဟောတီ”တိ[၆] ဧတ္ထ ဖလံ။

“ပရဝဇ္ဇာနုပဿိဿ၊ နိစ္စံ ဥဇ္ဈာနသညိနော။
အာသဝါ တဿ ဝဍ္ဎန္တိ၊ အာရာ သော အာသဝက္ခယာ”တိ[၇]—

ဧတ္ထ နိဗ္ဗာနံ။ ဣဓ ပန ဖလံ သန္ဓာယ “အာသဝါနံ ခယာယာ”တိ ဝုတ္တံ၊ အရဟတ္တဖလတ္ထာယာတိ အတ္ထော။

သံဝေဇနီယေသု ဌာနေသူတိ သံဝေဂဇနကေသု ဇာတိအာဒီသု သံဝေဂဝတ္ထူသု။ ဇာတိ, ဇရာ, ဗျာဓိ, မရဏံ, အပါယဒုက္ခံ, အတီတေ ဝဋ္ဋမူလကံ ဒုက္ခံ, အနာဂတေ ဝဋ္ဋမူလကံ ဒုက္ခံ, ပစ္စုပ္ပန္နေ အာဟာရပရိယေဋ္ဌိမူလကံ ဒုက္ခန္တိ ဣမာနိ ဟိ သံဝေဂဝတ္ထူနိ သံဝေဇနီယဋ္ဌာနာနိ နာမ။ အပိစ “အာဒိတ္တော လောကသန္နိဝါသော ဥယျုတ္တော ပယာတော ကုမ္မဂ္ဂပ္ပဋိပန္နော၊ ဥပနီယတိ လောကော အဒ္ဓုဝေါ၊ အတာဏော လောကော အနဘိဿရော၊

၁-သံ ၂-၄၅၀-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အံ ၂-၃၆၂-ပိဋ္ဌေ။ ၃-အံ ၂-၃၄၀-ပိဋ္ဌေ။ ၄-မ ၁-၉-ပိဋ္ဌေ။
၅-ခု ၁-၂၃၁-ပိဋ္ဌေ။ ၆-မ ၁-၃၅၃-ပိဋ္ဌေ။ ၇-ခု ၁-၅၀-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။

assako loko, sabbaṁ pahāya gamanīyaṁ, ūno loko atitto taṇhādāso”ti-evamādīni[1] cettha saṁvejanīyaṭṭhānānīti veditabbāni. **Saṁvejanenā**ti jāti-ādisaṁvegavatthūni paṭicca uppannabhayasaṅkhātena saṁvejanena. Atthato pana sahottappañāṇaṁ saṁvego nāma.

Saṁviggassāti gabbhokkantikādivasena anekavidhehi jāti-ādidukkhehi saṁvegajātassa. “Saṁvejitvā”ti ca paṭhanti. **Yoniso padhānenā**ti upāyapadhānena, sammāvāyāmenāti attho. So hi yathā akusalā dhammā pahīyanti, kusalā dhammā bhāvanāpāripūriṁ gacchanti, evaṁ padahanato uttamabhāvasādhanato ca “padhānan”ti vuccati. Tattha saṁvegena bhavādīsu kiñci tāṇaṁ leṇaṁ paṭisaraṇaṁ apassanto tattha anolīyanto alaggamānaso tappaṭipakkhena ca vinivattitavisaññito aññadatthu nibbānaninno hoti nibbānapoṇo nibbānapabbhāro. So kalyāṇamittasannissayena yonisomanasikārabahulo visuddhāsayappayogo samathavipassanāsu yuttappayutto sabbasmimpi saṅkhāragate nibbindati virajjati, vipassanaṁ ussukkāpeti. Tattha yadidaṁ yonisomanasikārabahulo visuddhāsayappayogo samathavipassanāsu yuttappayutto, tenassa diṭṭheva dhamme sukhasomanassabahulatā veditabbā. Yaṁ panāyaṁ samathe patiṭṭhito vipassanāya yuttappayutto sabbasmimpi saṅkhāragate nibbindati virajjati, vipassanaṁ ussukkāpeti, tenassa yoni āraddhā āsavānaṁ khayāyāti veditabbaṁ.

Gāthāsu **saṁvijjethevā**ti saṁvijjeyya eva saṁvegaṁ kareyya eva. “Saṁvijjitvānā”ti ca paṭhanti. Vuttanayena saṁviggo hutvāti attho. **Paṇḍito**ti sappañño, tihetukapaṭisandhīti vuttaṁ hoti. **Paññāya samavekkhiyā**ti saṁvegavatthūni[2] saṁvijjanavasena paññāya sammā avekkhiya. Atha vā paññāya sammā avekkhitvāti. Sesaṁ sabbattha uttānatthameva.

Dasamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

Iti Paramatthadīpaniyā Itivuttakaṭṭhakathāya

Dukanipāte

Paṭhamavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

1. Khu 9. 121 piṭṭhe. 2. Saṁvegavatthūhi (Sī)

အဿကော လောကော၊ သဗ္ဗံ ပဟာယ ဂမနီယံ၊ ဦနော လောကော အတိတ္တော တဏှာဒါသော”တိဧဝမာဒီနိ[၁] ဧတ္ထ သံဝေဇနီယဋ္ဌာနာနီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ **သံဝေဇနေနာ**တိ ဇာတိအာဒိသံဝေဂဝတ္ထူနိ ပဋိစ္စ ဥပ္ပန္နဘယသင်္ခါတေန သံဝေဇနေန။ အတ္ထတော ပန သဟောတ္တပ္ပညာဏံ သံဝေဂေါ နာမ။

သံဝိဂ္ဂဿာတိ ဂဗ္ဘောက္ကန္တိကာဒိဝသေန အနေကဝိဓေဟိ ဇာတိအာဒိဒုက္ခေဟိ သံဝေဂဇာတဿ။ “သံဝေဇိတွာ”တိ စ ပဌန္တိ။ **ယောနိသော ပဓာနေနာ**တိ ဥပါယပဓာနေန၊ သမ္မာဝါယာမေနာတိ အတ္ထော။ သော ဟိ ယထာ အကုသလာ ဓမ္မာ ပဟီယန္တိ၊ ကုသလာ ဓမ္မာ ဘာဝနာပါရိပူရိံ ဂစ္ဆန္တိ၊ ဧဝံ ပဒဟနတော ဥတ္တမဘာဝသာဓနတော စ “ပဓာန”န္တိ ဝုစ္စတိ။ တတ္ထ သံဝေဂေန ဘဝါဒီသု ကိဉ္စိ တာဏံ လေဏံ ပဋိသရဏံ အပဿန္တော တတ္ထ အနောလီယန္တော အလဂ္ဂမာနသော တပ္ပဋိပက္ခေန စ ဝိနိဝတ္တိတဝိသညိတော အညဒတ္ထု နိဗ္ဗာနနိန္နော ဟောတိ နိဗ္ဗာနပေါဏော နိဗ္ဗာနပဗ္ဘာရော။ သော ကလျာဏမိတ္တသန္နိဿယေန ယောနိသောမနသိကာရဗဟုလော ဝိသုဒ္ဓါသယပ္ပယောဂေါ သမထဝိပဿနာသု ယုတ္တပ္ပယုတ္တော သဗ္ဗသ္မိမ္ပိ သင်္ခါရဂတေ နိဗ္ဗိန္ဒတိ ဝိရဇ္ဇတိ၊ ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတိ။ တတ္ထ ယဒိဒံ ယောနိသောမနသိကာရဗဟုလော ဝိသုဒ္ဓါသယပ္ပယောဂေါ သမထဝိပဿနာသု ယုတ္တပ္ပယုတ္တော၊ တေနဿ ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ သုခသောမနဿဗဟုလတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ယံ ပနာယံ သမထေ ပတိဋ္ဌိတော ဝိပဿနာယ ယုတ္တပ္ပယုတ္တော သဗ္ဗသ္မိမ္ပိ သင်္ခါရဂတေ နိဗ္ဗိန္ဒတိ ဝိရဇ္ဇတိ၊ ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတိ၊ တေနဿ ယောနိ အာရဒ္ဓါ အာသဝါနံ ခယာယာတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဂါထာသု **သံဝိဇ္ဇေထေဝါ**တိ သံဝိဇ္ဇေယျ ဧဝ သံဝေဂံ ကရေယျ ဧဝ။ “သံဝိဇ္ဇိတွာနာ”တိ စ ပဌန္တိ။ ဝုတ္တနယေန သံဝိဂ္ဂေါ ဟုတွာတိ အတ္ထော။ **ပဏ္ဍိတော**တိ သပ္ပညော၊ တိဟေတုကပဋိသန္ဓီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ပညာယ သမဝေက္ခိယာ**တိ သံဝေဂဝတ္ထူနိ[၂] သံဝိဇ္ဇနဝသေန ပညာယ သမ္မာ အဝေက္ခိယ။ အထ ဝါ ပညာယ သမ္မာ အဝေက္ခိတွာတိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။

ဒသမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

ဣတိ ပရမတ္ထဒီပနိယာ ဣတိဝုတ္တကဋ္ဌကထာယ

ဒုကနိပါတေ

ပဌမဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ခု ၉-၁၂၁-ပိဋ္ဌေ။ ၂-သံဝေဂဝတ္ထူဟိ (သီ)

2. Dutiyavagga

1. Vitakkasuttavaṇṇanā

38. Dutiyavaggassa paṭhame **Tathāgataṁ bhikkhave**ti ettha **Tathāgata**saddo tāva sattavohārasammāsambuddhādīsu dissati. Tathā hesa "hoti Tathāgato paraṁ maraṇā"ti-ādīsu[1] sattavohāre.

> "Tathāgataṁ devamanussapūjitaṁ,
> Buddhaṁ namassāma suvatthi hotū"ti[2]—

ādīsu Sammāsambuddhe.

> "Tathāgataṁ devamanussapūjitaṁ,
> Dhammaṁ namassāma suvatthi hotū"ti[2]—

ādīsu dhamme.

> "Tathāgataṁ devamanussapūjitaṁ,
> Saṁghaṁ namassāma suvatthi hotū"ti[3]—

ādīsu saṁghe. Idha pana Sammāsambuddhe. Tasmā Tathāgatanti ettha aṭṭhahi kāraṇehi Bhagavā Tathāgatoti vuccati. Katamehi aṭṭhahi? Tathā āgatoti Tathāgato, tathā gatoti Tathāgato, tathalakkhaṇaṁ āgatoti Tathāgato, tathadhamme yāthāvato abhisambuddhoti Tathāgato, tathadassitāya Tathāgato, tathavāditāya Tathāgato, tathākāritāya Tathāgato, abhibhavanaṭṭhena Tathāgatoti.

Kathaṁ Bhagavā **tathā āgatoti Tathāgato**? Yathā yena abhinīhārena dānapāramiṁ pūretvā sīla, nekkhamma, paññā, vīriya, khanti, sacca, adhiṭṭhāna, mettā, upekkhāpāramiṁ pūretvā imā dasa pāramiyo dasa upapāramiyo dasa paramatthapāramiyoti samatiṁsa pāramiyo pūretvā aṅgapariccāgaṁ attapariccāgaṁ dhanapariccāgaṁ dārapariccāgaṁ rajjapariccāganti imāni pañca mahāpariccāgāni pariccajitvā yathā Vipassi-ādayo Sammāsambuddhā

1. Dī 1. 26 piṭṭhe. 2. Khu 1. 7 piṭṭhe. 3. Khu 1. 8 piṭṭhe.

၂-ဒုတိယဝဂ္ဂ

၁-ဝိတက္ကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၈။ ဒုတိယဝဂ္ဂဿ ပဌမေ **တထာဂတံ ဘိက္ခဝေ**တိ ဧတ္ထ **တထာဂတ**သဒ္ဒေါ တာဝ သတ္တဝေါဟာရသမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါဒီသု ဒိဿတိ။ တထာ ဟေသ "ဟောတိ တထာဂတော ပရံ မရဏာ"တိအာဒီသု[၁] သတ္တဝေါဟာရေ။

> "တထာဂတံ ဒေဝမနုဿပူဇိတံ၊
> ဗုဒ္ဓံ နမဿာမ သုဝတ္ထိ ဟောတူ"တိ[၂]—

အာဒီသု သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေ။

> "တထာဂတံ ဒေဝမနုဿပူဇိတံ၊
> ဓမ္မံ နမဿာမ သုဝတ္ထိ ဟောတူ"တိ[၂]—

အာဒီသု ဓမ္မေ။

> "တထာဂတံ ဒေဝမနုဿပူဇိတံ၊
> သံဃံ နမဿာမ သုဝတ္ထိ ဟောတူ"တိ[၃]—

အာဒီသု သံဃေ။ ဣဓ ပန သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေ။ တသ္မာ တထာဂတန္တိ ဧတ္ထ အဋ္ဌဟိ ကာရဏေဟိ ဘဂဝါ တထာဂတောတိ ဝုစ္စတိ။ ကတမေဟိ အဋ္ဌဟိ? တထာ အာဂတောတိ တထာဂတော၊ တထာ ဂတောတိ တထာဂတော၊ တထလက္ခဏံ အာဂတောတိ တထာဂတော၊ တထဓမ္မေ ယာထာဝတော အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါတိ တထာဂတော၊ တထဒဿိတာယ တထာဂတော၊ တထဝါဒိတာယ တထာဂတော၊ တထာကာရိတာယ တထာဂတော၊ အဘိဘဝနဋ္ဌေန တထာဂတောတိ။

ကထံ ဘဂဝါ **တထာ အာဂတောတိ တထာဂတော**? ယထာ ယေန အဘိနီဟာရေန ဒါနပါရမိံ ပူရေတွာ သီလ၊ နေက္ခမ္မ၊ ပညာ၊ ဝီရိယ၊ ခန္တိ၊ သစ္စ၊ အဓိဋ္ဌာန၊ မေတ္တာ၊ ဥပေက္ခာပါရမိံ ပူရေတွာ ဣမာ ဒသ ပါရမိယော ဒသ ဥပပါရမိယော ဒသ ပရမတ္ထပါရမိယောတိ သမတိံသ ပါရမိယော ပူရေတွာ အင်္ဂပရိစ္စာဂံ အတ္တပရိစ္စာဂံ ဓနပရိစ္စာဂံ ဒါရပရိစ္စာဂံ ရဇ္ဇပရိစ္စာဂန္တိ ဣမာနိ ပဉ္စ မဟာပရိစ္စာဂါနိ ပရိစ္စဇိတွာ ယထာ ဝိပဿီအာဒယော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါ

၁-ဒီ ၁-၂၆-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ခု ၁-၇-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ခု ၁-၈-ပိဋ္ဌေ။

āgatā, tathā amhākaṁ Bhagavāpi āgatoti Tathāgato. Yathāha—

"Yatheva lokamhi Vipassi-ādayo,
Sabbaññubhāvaṁ Munayo idhāgatā.
Tathā ayaṁ Sakyamunīpi āgato,
Tathāgato vuccati tena cakkhumā"ti.

Evaṁ tathā āgatoti Tathāgato. (1)

Kathaṁ **tathā gatoti Tathāgato?** Yathā sampatijātāva vipassi-ādayo samehi pādehi pathaviyaṁ patiṭṭhāya uttarābhimukhā sattapadavītihārena gatā, tathā amhākaṁ Bhagavāpi gatoti Tathāgato. Yathāhu—

"Muhuttajātova gavaṁpatī yathā,
Samehi pādehi phusī vasundharaṁ.
So vikkamī satta padāni gotamo,
Setañca chattaṁ anudhārayuṁ marū.

Gantvāna so satta padāni gotamo,
Disā vilokesi samā samantato.
Aṭṭhaṅgupetaṁ giramabbhudīrayi,
Sīho yathā pabbatamuddhaniṭṭhito"ti.

Evaṁ tathā gatoti Tathāgato. (2)

Kathaṁ **tathalakkhaṇaṁ āgatoti Tathāgato**? Sabbesaṁ rūpārūpadhammānaṁ salakkhaṇaṁ sāmaññalakkhaṇaṁ tathaṁ avitathaṁ ñāṇagatiyā āgato avirajjhitvā patto anubuddhoti Tathāgato. Yathāha—

"Sabbesaṁ pana dhammānaṁ, sakasāmaññalakkhaṇaṁ.
Tathamevāgato yasmā, tasmā Nātho Tathāgato"ti.

Evaṁ tathalakkhaṇaṁ āgatoti Tathāgato. (3)

Kathaṁ **tathadhamme yāthāvato abhisambuddhoti Tathāgato**? Tathadhammā nāma cattāri ariyasaccāni. Yathāha "cattārimāni bhikkhave

အာဂတာ၊ တထာ အမှာကံ ဘဂဝါပိ အာဂတောတိ တထာဂတော။ ယထာဟ—

“ယထေဝ လောကမှိ ဝိပဿိအာဒယော၊
သဗ္ဗညုဘာဝံ မုနယော ဣဓာဂတာ။
တထာ အယံ သကျမုနီပိ အာဂတော၊
တထာဂတော ဝုစ္စတိ တေန စက္ခုမာ”တိ။

ဧဝံ တထာ အာဂတောတိ တထာဂတော။ (၁)

ကထံ **တထာ ဂတောတိ တထာဂတော**? ယထာ သမ္ပတိဇာတာဝ ဝိပဿိအာဒယော သမေဟိ ပါဒေဟိ ပထဝိယံ ပတိဋ္ဌာယ ဥတ္တရာဘိမုခါ သတ္တပဒဝီတိဟာရေန ဂတာ၊ တထာ အမှာကံ ဘဂဝါပိ ဂတောတိ တထာဂတော။ ယထာဟု—

“မုဟုတ္တဇာတောဝ ဂဝံပတီ ယထာ၊
သမေဟိ ပါဒေဟိ ဖုသီ ဝသုန္ဓရံ။
သော ဝိက္ကမီ သတ္တ ပဒါနိ ဂေါတမော၊
သေတဉ္စ ဆတ္တံ အနုဓာရယုံ မရူ။

ဂန္တွာန သော သတ္တ ပဒါနိ ဂေါတမော၊
ဒိသာ ဝိလောကေသိ သမာ သမန္တတော။
အဋ္ဌင်္ဂုပေတံ ဂိရမဗ္ဘုဒီရယိ၊
သီဟော ယထာ ပဗ္ဗတမုဒ္ဓနိဋ္ဌိတော”တိ။

ဧဝံ တထာ ဂတောတိ တထာဂတော။ (၂)

ကထံ **တထလက္ခဏံ အာဂတောတိ တထာဂတော**? သဗ္ဗေသံ ရူပါရူပဓမ္မာနံ သလက္ခဏံ သာမညလက္ခဏံ တထံ အဝိတထံ ဉာဏဂတိယာ အာဂတော အဝိရဇ္ဈိတွာ ပတ္တော အနုဗုဒ္ဓေါတိ တထာဂတော။ ယထာဟ—

“သဗ္ဗေသံ ပန ဓမ္မာနံ၊ သကသာမညလက္ခဏံ။
တထမေဝါဂတော ယသ္မာ၊ တသ္မာ နာထော တထာဂတော”တိ။

ဧဝံ တထလက္ခဏံ အာဂတောတိ တထာဂတော။ (၃)

ကထံ **တထဓမ္မေ ယာထာဝတော အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါတိ တထာဂတော**? တထဓမ္မာ နာမ စတ္တာရိ အရိယသစ္စာနိ။ ယထာဟ “စတ္တာရိမာနိ ဘိက္ခဝေ

tathāni avitathāni anaññathāni, katamāni cattāri, idaṁ dukkhaṁ ariyasaccanti bhikkhave tathametaṁ avitathametaṁ anaññathametan"ti[1] vitthāro. Tāni ca Bhagavā abhisambuddho, tasmāpi tathānaṁ abhisambuddhattā Tathāgato. Abhisambuddhattho hi ettha gatasaddo. Evaṁ tathadhamme yāthāvato abhisambuddhoti Tathāgato. (4)

Kathaṁ **tathadassitāya Tathāgato**? Yaṁ sadevake loke -pa- sadevamanussāya pajāya aparimāṇāsu lokadhātūsu aparimāṇānaṁ sattānaṁ cakkhudvāre āpāthamāgacchantaṁ rūpārammaṇaṁ nāma atthi, taṁ Bhagavā sabbākārato jānāti passati. Evaṁ jānatā passatā cānena taṁ iṭṭhādivasena vā diṭṭhasutamutaviññātesu labbhamānapadavasena vā "katamaṁ taṁ rūpaṁ rūpāyatanaṁ, yaṁ rūpaṁ catunnaṁ mahābhūtānaṁ upādāya vaṇṇanibhā sanidassanaṁ sappaṭighaṁ nīlaṁ pītakan"ti-ādinā[2] nayena anekehi nāmehi terasahi vārehi dvepaññāsāya nayehi vibhajjamānaṁ tathameva hoti, vitathaṁ natthi. Esa nayo sotadvārādīsu āpāthamāgacchantesu saddādīsu. Vuttañhetaṁ Bhagavatā—

"Yaṁ bhikkhave sadevakassa lokassa -pa- sadevamanussāya diṭṭhaṁ sutaṁ mutaṁ viññātaṁ pattaṁ pariyesitaṁ anuvicaritaṁ manasā, tamahaṁ jānāmi -pa- tamahaṁ abbhaññāsiṁ, taṁ Tathāgatassa viditaṁ, taṁ Tathāgato na upaṭṭhāsī"ti[3].

Evaṁ tathadassitāya Tathāgato. Ettha tathadassi-atthe Tathāgatoti padassa sambhavo veditabbo. (5)

Kathaṁ **tathavāditāya Tathāgato**? Yaṁ rattiṁ Bhagavā anuttaraṁ sammāsambodhiṁ abhisambuddho, yañca rattiṁ anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbāyi, etthantare pañcacattālīsavassaparimāṇakāle yaṁ Bhagavatā bhāsitaṁ Suttageyyādi, sabbaṁ taṁ parisuddhaṁ paripuṇṇaṁ rāgamadādinimmadanaṁ ekasadisaṁ tathaṁ avitathaṁ. Tenāha—

"Yañca Cunda rattiṁ Tathāgato anuttaraṁ sammāsambodhiṁ abhisambujjhati, yañca rattiṁ anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbāyati,

1. Saṁ 3. 377 piṭṭhe. 2. Abhi 2. 162 piṭṭhe. 3. Aṁ 1. 333 piṭṭhe.

တထာနိ အဝိတထာနိ အနညထာနိ၊ ကတမာနိ စတ္တာရိ၊ ဣဒံ ဒုက္ခံ အရိယသစ္စန္တိ ဘိက္ခဝေ တထမေတံ အဝိတထမေတံ အနညထမေတ"န္တိ[1] ဝိတ္ထာရော။ တာနိ စ ဘဂဝါ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ တသ္မာပိ တထာနံ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓတ္တာ တထာဂတော။ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓတ္ထော ဟိ ဧတ္ထ ဂတသဒ္ဒေါ။ ဧဝံ တထဓမ္မေ ယာထာဝတော အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါတိ တထာဂတော။ (၄)

ကထံ **တထဒဿိတာယ တထာဂတော**? ယံ သဒေဝကေ လောကေ။ပ။ သဒေဝမနုဿာယ ပဇာယ အပရိမာဏာသု လောကဓာတူသု အပရိမာဏာနံ သတ္တာနံ စက္ခုဒွါရေ အာပါထမာဂစ္ဆန္တံ ရူပါရမ္မဏံ နာမ အတ္ထိ၊ တံ ဘဂဝါ သဗ္ဗာကာရတော ဇာနာတိ ပဿတိ။ ဧဝံ ဇာနတာ ပဿတာ စာနေန တံ ဣဋ္ဌာဒိဝသေန ဝါ ဒိဋ္ဌသုတမုတဝိညာတေသု လဗ္ဘမာနပဒဝသေန ဝါ "ကတမံ တံ ရူပံ ရူပါယတနံ၊ ယံ ရူပံ စတုန္နံ မဟာဘူတာနံ ဥပါဒါယ ဝဏ္ဏနိဘာ သနိဒဿနံ သပ္ပဋိဃံ နီလံ ပီတက"န္တိအာဒိနာ[2] နယေန အနေကေဟိ နာမေဟိ တေရသဟိ ဝါရေဟိ ဒွေပညာသာယ နယေဟိ ဝိဘဇ္ဇမာနံ တထမေဝ ဟောတိ၊ ဝိတထံ နတ္ထိ။ ဧသ နယော သောတဒွါရာဒီသု အာပါထမာဂစ္ဆန္တေသု သဒ္ဒါဒီသု။ ဝုတ္တဉ္စေတံ ဘဂဝတာ—

"ယံ ဘိက္ခဝေ သဒေဝကဿ လောကဿ။ပ။ သဒေဝမနုဿာယ ဒိဋ္ဌံ သုတံ မုတံ ဝိညာတံ ပတ္တံ ပရိယေသိတံ အနုဝိစရိတံ မနသာ၊ တမဟံ ဇာနာမိ။ပ။ တမဟံ အဗ္ဘညာသိံ၊ တံ တထာဂတဿ ဝိဒိတံ၊ တံ တထာဂတော န ဥပဋ္ဌာသီ"တိ[3]။

ဧဝံ တထဒဿိတာယ တထာဂတော။ ဧတ္ထ တထဒဿိအတ္ထေ တထာဂတောတိ ပဒဿ သမ္ဘဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ (၅)

ကထံ **တထဝါဒိတာယ တထာဂတော**? ယံ ရတ္တိံ ဘဂဝါ အနုတ္တရံ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ ယဉ္စ ရတ္တိံ အနုပါဒိသေသာယ နိဗ္ဗာနဓာတုယာ ပရိနိဗ္ဗာယိ၊ ဧတ္ထန္တရေ ပဉ္စစတ္တာလီသဝဿပရိမာဏကာလေ ယံ ဘဂဝတာ ဘာသိတံ သုတ္တဂေယျာဒိ၊ သဗ္ဗံ တံ ပရိသုဒ္ဓံ ပရိပုဏ္ဏံ ရာဂမဒါဒိနိမ္မဒနံ ဧကသဒိသံ တထံ အဝိတထံ။ တေနာဟ—

"ယဉ္စ စုန္ဒ ရတ္တိံ တထာဂတော အနုတ္တရံ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ အဘိသမ္ဗုဇ္ဈတိ၊ ယဉ္စ ရတ္တိံ အနုပါဒိသေသာယ နိဗ္ဗာနဓာတုယာ ပရိနိဗ္ဗာယတိ၊

၁-သံ ၃-၃၇၇-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အဘိ ၂-၁၆၂-ပိဋ္ဌေ။ ၃-အံ ၁-၃၃၃-ပိဋ္ဌေ။

yaṁ etasmiṁ antare bhāsati lapati niddisati, sabbaṁ taṁ tatheva hoti no aññathā. Tasmā 'Tathāgato'ti vuccatī"ti[1].

Gada-attho hi ettha gatasaddo. Evaṁ tathavāditāya Tathāgato. Apica āgadanaṁ āgado, vacananti attho. Tatho aviparīto āgado assāti dakārassa takāraṁ katvā Tathāgatoti evampettha padasiddhi veditabbā. (6)

Kathaṁ **tathākāritāya Tathāgato**? Bhagavato hi vācāya kāyo anulometi, kāyassapi vācā. Tasmā yathāvādī tathākārī, yathākārī tathāvādī ca hoti. Evaṁbhūtassa cassa yathā vācā, kāyopi tathā gato pavatto. Yathā ca kāyo, vācāpi tathā gatāti Tathāgato. Tenāha "yathāvādī bhikkhave Tathāgato tathākārī, yathākārī tathāvādī. Iti yathāvādī tathākārī, yathākārī tathāvādī. Tasmā 'Tathāgato'ti vuccatī"ti[1]. Evaṁ tathākāritāya Tathāgato. (7)

Kathaṁ **abhibhavanaṭṭhena Tathāgato**? Yasmā Bhagavā upari bhavaggaṁ heṭṭhā Avīciṁ pariyantaṁ karitvā tiriyaṁ aparimāṇāsu lokadhātūsu sabbasatte abhibhavati sīlenapi samādhināpi paññāyapi vimuttiyāpi vimuttiñāṇadassanenapi, na tassa tulā vā pamāṇaṁ vā atthi, atha kho atulo appameyyo anuttaro devānaṁ atidevo sakkānaṁ atisakko brahmānaṁ atibrahmā sabbasattuttamo, tasmā Tathāgato. Tenāha—

> "Sadevake bhikkhave loke -pa- manussāya Tathāgato abhibhū anabhibhūto aññadatthu daso vasavattī, tasmā 'Tathāgato'ti vuccatī"ti[1].

Tatrāyaṁ padasiddhi—agado viya agado, desanāvilāso ceva puññussayo ca. Tena hesa mahānubhāvo bhisakko viya dibbāgadena sappe, sabbaparappavādino sadevakañca lokaṁ abhibhavati. Iti sabbalokābhibhavane tatho aviparīto yathāvutto agado etassāti dakārassa takāraṁ katvā Tathāgatoti veditabbo. Evaṁ abhibhavanaṭṭhena Tathāgato. (8)

---

1. Dī 3. 111; Aṁ 1. 332 piṭṭhesu.

ယံ ဧတသ္မိံ အန္တရေ ဘာသတိ လပတိ နိဒ္ဒိသတိ၊ သဗ္ဗံ တံ တထေဝ ဟောတိ နော အညထာ။ တသ္မာ 'တထာဂတော'တိ ဝုစ္စတီ''တိ[၁]။

ဂဒအတ္ထော ဟိ ဧတ္ထ ဂတသဒ္ဒေါ။ ဧဝံ တထဝါဒိတာယ တထာဂတော။ အပိစ အာဂဒနံ အာဂဒေါ၊ ဝစနန္တိ အတ္ထော။ တထော အဝိပရီတော အာဂဒေါ အဿာတိ ဒကာရဿ တကာရံ ကတွာ တထာဂတောတိ ဧဝမ္ပေတ္ထ ပဒသိဒ္ဓိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ (၆)

ကထံ **တထာကာရိတာယ တထာဂတော**? ဘဂဝတော ဟိ ဝါစာယ ကာယော အနုလောမေတိ၊ ကာယဿပိ ဝါစာ။ တသ္မာ ယထာဝါဒီ တထာကာရီ, ယထာကာရီ တထာဝါဒီ စ ဟောတိ။ ဧဝံဘူတဿ စဿ ယထာ ဝါစာ၊ ကာယောပိ တထာ ဂတော ပဝတ္တော။ ယထာ စ ကာယော၊ ဝါစာပိ တထာ ဂတာတိ တထာဂတော။ တေနာဟ "ယထာဝါဒီ ဘိက္ခဝေ တထာဂတော တထာကာရီ၊ ယထာကာရီ တထာဝါဒီ။ ဣတိ ယထာဝါဒီ တထာကာရီ၊ ယထာကာရီ တထာဝါဒီ။ တသ္မာ 'တထာဂတော'တိ ဝုစ္စတီ''တိ[၁]။ ဧဝံ တထာကာရိတာယ တထာဂတော။ (၇)

ကထံ **အဘိဘဝနဋ္ဌေန တထာဂတော**? ယသ္မာ ဘဂဝါ ဥပရိ ဘဝဂ္ဂံ ဟေဋ္ဌာ အဝီစိံ ပရိယန္တံ ကရိတွာ တိရိယံ အပရိမာဏာသု လောကဓာတူသု သဗ္ဗသတ္တေ အဘိဘဝတိ သီလေနပိ သမာဓိနာပိ ပညာယပိ ဝိမုတ္တိယာပိ ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနေနပိ၊ န တဿ တုလာ ဝါ ပမာဏံ ဝါ အတ္ထိ၊ အထ ခေါ အတုလော အပ္ပမေယျော အနုတ္တရော ဒေဝါနံ အတိဒေဝေါ သက္ကာနံ အတိသက္ကော ဗြဟ္မာနံ အတိဗြဟ္မာ သဗ္ဗသတ္တုတ္တမော၊ တသ္မာ တထာဂတော။ တေနာဟ—

> "သဒေဝကေ ဘိက္ခဝေ လောကေ။ပ။ မနုဿာယ တထာဂတော အဘိဘူ အနဘိဘူတော အညဒတ္ထု ဒသော ဝသဝတ္တီ၊ တသ္မာ 'တထာဂတော'တိ ဝုစ္စတီ''တိ[၁]။

တတြာယံ ပဒသိဒ္ဓိ—အဂဒေါ ဝိယ အဂဒေါ၊ ဒေသနာဝိလာသော စေဝ ပုညုဿယော စ။ တေန ဟေသ မဟာနုဘာဝေါ ဘိသက္ကော ဝိယ ဒိဗ္ဗာဂဒေန သပ္ပေ, သဗ္ဗပရပ္ပဝါဒိနော သဒေဝကဉ္စ လောကံ အဘိဘဝတိ။ ဣတိ သဗ္ဗလောကာဘိဘဝနေ တထော အဝိပရီတော ယထာဝုတ္တော အဂဒေါ ဧတဿာတိ ဒကာရဿ တကာရံ ကတွာ တထာဂတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဧဝံ အဘိဘဝနဋ္ဌေန တထာဂတော။ (၈)

၁-ဒီ ၃-၁၁၁၊ အံ ၁-၃၃၂-ပိဋ္ဌေသု။

Apica tathāya gatoti Tathāgato, tathaṁ gatoti Tathāgato. Tattha sakalalokaṁ tīraṇapariññāya tathāya gato avagatoti Tathāgato, lokasamudayaṁ pahānapariññāya tathāya gato atītoti Tathāgato, lokanirodhaṁ sacchikiriyāya tathāya gato adhigatoti Tathāgato. Lokanirodhagāminiṁ paṭipadaṁ tathaṁ[1] gato paṭipannoti Tathāgato. Vuttañhetaṁ Bhagavatā—

> "Loko bhikkhave Tathāgatena abhisambuddho, lokasmā Tathāgato visaṁyutto. Lokasamudayo bhikkhave Tathāgatena abhisambuddho, lokasamudayo Tathāgatassa pahīno. Lokanirodho bhikkhave Tathāgatena abhisambuddho, lokanirodho Tathāgatassa sacchikato. Lokanirodhagāminī paṭipadā bhikkhave Tathāgatena abhisambuddhā, lokanirodhagāminī paṭipadā Tathāgatassa bhāvitā. Yaṁ bhikkhave sadevakassa -pa- sabbaṁ taṁ Tathāgatena abhisambuddhaṁ. Tasmā 'Tathāgato'ti vuccatī"ti[2].

Aparehipi aṭṭhahi kāraṇehi Bhagavā Tathāgato—tathāya āgatoti Tathāgato, tathāya gatoti Tathāgato, tathāni āgatoti Tathāgato, tathā gatoti Tathāgato, tathāvidhoti Tathāgato, tathāpavattikoti[3] Tathāgato, tathehi āgatoti Tathāgato, tathā gatabhāvena Tathāgatoti.

Kathaṁ **tathāya āgatoti Tathāgato**? Yā sā Bhagavatā Sumedhabhūtena Dīpaṅkaradasabalassa pādamūle—

> "Manussattaṁ liṅgasampatti, hetu Satthāradassanaṁ.
> Pabbajjā guṇasampatti, adhikāro ca chandatā.
> Aṭṭhadhammasamodhānā, abhinīhāro samijjhatī"ti[4]—

evaṁ vuttaṁ aṭṭhaṅgasamannāgataṁ abhinīhāraṁ sampādentena "ahaṁ sadevakaṁ lokaṁ tiṇṇo tāressāmi, mutto mocessāmi, danto damessāmi, assattho assāsessāmi, parinibbuto parinibbāpessāmi, suddho

1. Bhāvanāya tathāya (Sī, Syā)
2. Aṁ 1. 332 piṭṭhe.
3. Tathā pavattitoti (Ka)
4. Khu 4. 311 piṭṭhe.

အပိစ တထာယ ဂတောတိ တထာဂတော၊ တထံ ဂတောတိ တထာဂတော။ တတ္ထ သကလလောကံ တီရဏပရိညာယ တထာယ ဂတော အဝဂတောတိ တထာဂတော၊ လောကသမုဒယံ ပဟာနပရိညာယ တထာယ ဂတော အတီတောတိ တထာဂတော၊ လောကနိရောဓံ သစ္ဆိကိရိယာယ တထာယ ဂတော အဓိဂတောတိ တထာဂတော။ လောကနိရောဓဂါမိနိံ ပဋိပဒံ တထံ[၁] ဂတော ပဋိပန္နောတိ တထာဂတော။ ဝုတ္တဉှေတံ ဘဂဝတာ—

> “လောကော ဘိက္ခဝေ တထာဂတေန အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ လောကသ္မာ တထာဂတော ဝိသံယုတ္တော။ လောကသမုဒယော ဘိက္ခဝေ တထာဂတေန အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ လောကသမုဒယော တထာဂတဿ ပဟီနော။ လောကနိရောဓော ဘိက္ခဝေ တထာဂတေန အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ လောကနိရောဓော တထာဂတဿ သစ္ဆိကတော။ လောကနိရောဓဂါမိနီ ပဋိပဒါ ဘိက္ခဝေ တထာဂတေန အဘိသမ္ဗုဒ္ဓါ၊ လောကနိရောဓဂါမိနီ ပဋိပဒါ တထာဂတဿ ဘာဝိတာ။ ယံ ဘိက္ခဝေ သဒေဝကဿ။ပ။ သဗ္ဗံ တံ တထာဂတေန အဘိသမ္ဗုဒ္ဓံ။ တသ္မာ ‘တထာဂတော’တိ ဝုစ္စတီ”တိ[၂]။

အပရေဟိပိ အဋ္ဌဟိ ကာရဏေဟိ ဘဂဝါ တထာဂတော—တထာယ အာဂတောတိ တထာဂတော၊ တထာယ ဂတောတိ တထာဂတော၊ တထာနိ အာဂတောတိ တထာဂတော၊ တထာ ဂတောတိ တထာဂတော၊ တထာဝိဓောတိ တထာဂတော၊ တထာပဝတ္တိကောတိ[၃] တထာဂတော၊ တထေဟိ အဂတောတိ တထာဂတော၊ တထာ ဂတဘာဝေန တထာဂတောတိ။

ကထံ **တထာယ အာဂတောတိ တထာဂတော**? ယာ သာ ဘဂဝတာ သုမေဓဘူတေန ဒီပင်္ကရဒသဗလဿ ပါဒမူလေ—

> “မနုဿတ္တံ လိင်္ဂသမ္ပတ္တိ၊ ဟေတု သတ္ထာရဒဿနံ။
> ပဗ္ဗဇ္ဇာ ဂုဏသမ္ပတ္တိ၊ အဓိကာရော စ ဆန္ဒတာ။
> အဋ္ဌဓမ္မသမောဓာနာ၊ အဘိနီဟာရော သမိဇ္ဈတီ”တိ[၄]—

ဧဝံ ဝုတ္တံ အဋ္ဌင်္ဂသမန္နာဂတံ အဘိနီဟာရံ သမ္ပာဒေန္တေန “အဟံ သဒေဝကံ လောကံ တိဏ္ဏော တာရေဿာမိ၊ မုတ္တော မောစေဿာမိ၊ ဒန္တော ဒမေဿာမိ၊ အဿတ္ထော အဿာသေဿာမိ၊ ပရိနိဗ္ဗုတော ပရိနိဗ္ဗာပေဿာမိ၊ သုဒ္ဓေါ

၁-ဘာဝနာယ တထာယ (သီ၊ သျာ)
၂-အံ ၁-၃၃၂-ပိဋ္ဌေ။
၃-တထာ ပဝတ္တိတောတိ (က)
၄-ခု ၄-၃၁၁-ပိဋ္ဌေ။

sodhessāmi, Buddho bodhessāmī”ti mahāpaṭiññā[1] pavattitā. Vuttaṁ hetaṁ—

“Kiṁ me ekena tiṇṇena, purisena thāmadassinā.
Sabbaññutaṁ pāpuṇitvā, santāressaṁ sadevakaṁ.

Iminā me adhikārena, katena purisuttame.
Sabbaññutaṁ pāpuṇitvā, tāremi janataṁ bahuṁ.

Saṁsārasotaṁ chinditvā, viddhaṁsetvā tayo bhave.
Dhammanāvaṁ samāruyha, santāressaṁ sadevakaṁ.

Kiṁ me aññātavesena, dhammaṁ sacchikatenidha.
Sabbaññutaṁ pāpuṇitvā, Buddho hessaṁ sadevake”ti[2].

Taṁ panetaṁ mahāpaṭiññaṁ sakalassapi Buddhakaradhammasamudāyassa pavicayapaccavekkhaṇasamādānānaṁ kāraṇabhūtaṁ avisaṁvādento Lokanātho yasmā mahākappānaṁ satasahassādhikāni cattāri asaṅkhyeyyāni sakkaccaṁ nirantaraṁ niravasesato dānapārami-ādayo samatiṁsa pāramiyo pūretvā aṅgapariccāgādayo pañca mahāpariccāge pariccajitvā saccādhiṭṭhānādīni cattāri adhiṭṭhānāni paribrūhetvā puññañāṇasambhāre sambharitvā pubbayogapubbacariyadhammakkhānañātatthacariyādayo ukkaṁsāpetvā buddhicariyaṁ paramakoṭiṁ pāpetvā anuttaraṁ sammāsambodhiṁ abhisambujjhi, tasmā tasseva sā mahāpaṭiññā tathā avitathā anaññathā, na tassa vālaggamattampi vitathaṁ atthi. Tathā hi Dīpaṅkaro Dasabalo Koṇḍañño Maṅgalo[3] -pa- Kassapo Bhagavāti ime catuvīsati Sammāsambuddhā paṭipāṭiyā uppannā “Buddho bhavissatī”ti naṁ byākariṁsu. Evaṁ catuvīsatiyā Buddhānaṁ santike laddhabyākaraṇo ye te katābhinīhārehi bodhisattehi laddhabbā ānisaṁsā, te labhitvāva āgatoti tāya yathāvuttāya mahāpaṭiññāya tathāya abhisambuddhabhāvaṁ āgato adhigatoti Tathāgato. Evaṁ tathāya āgatoti Tathāgato. (1)

Kathaṁ **tathāya gatoti Tathāgato**? Yāyaṁ mahākaruṇā Lokanāthassa, yāya mahādukkhasambādhappaṭipannaṁ sattanikāyaṁ disvā

---

1. Vohāre paṭiññā (Sī), vohārapaṭiññā (Syā) 2. Khu 4. 310 piṭṭhe Buddhavaṁse.
3. Sumaṅgalo (Sī, Syā)

သောဓေဿာမိ၊ ဗုဒ္ဓေါ ဗောဓေဿာမီ”တိ မဟာပဋိညာ[၁] ပဝတ္တိတာ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—

“ကိံ မေ ဧကေန တိဏ္ဏေန၊ ပုရိသေန ထာမဒဿိနာ။
သဗ္ဗညုတံ ပါပုဏိတွာ၊ သန္တာရေဿံ သဒေဝကံ။

ဣမိနာ မေ အဓိကာရေန၊ ကတေန ပုရိသုတ္တမေ။
သဗ္ဗညုတံ ပါပုဏိတွာ၊ တာရေမိ ဇနတံ ဗဟုံ။

သံသာရသောတံ ဆိန္ဒိတွာ၊ ဝိဒ္ဓံသေတွာ တယော ဘဝေ။
ဓမ္မနာဝံ သမာရုယှ၊ သန္တာရေဿံ သဒေဝကံ။

ကိံ မေ အညာတဝေသေန၊ ဓမ္မံ သစ္ဆိကတေနိဓ။
သဗ္ဗညုတံ ပါပုဏိတွာ၊ ဗုဒ္ဓေါ ဟေဿံ သဒေဝကေ”တိ[၂]။

တံ ပနေတံ မဟာပဋိညံ သကလဿပိ ဗုဒ္ဓကရဓမ္မသမုဒါယဿ ပဝိစယပစ္စဝေက္ခဏသမာဒါနာနံ ကာရဏဘူတံ အဝိသံဝါဒေန္တော လောကနာထော ယသ္မာ မဟာကပ္ပါနံ သတသဟဿာဓိကာနိ စတ္တာရိ အသင်္ချေယျာနိ သက္ကစ္စံ နိရန္တရံ နိရဝသေသတော ဒါနပါရမိအာဒယော သမတိံသ ပါရမိယော ပူရေတွာ အင်္ဂပရိစ္စာဂါဒယော ပဉ္စ မဟာပရိစ္စာဂေ ပရိစ္စဇိတွာ သစ္စာဓိဋ္ဌာနာဒီနိ စတ္တာရိ အဓိဋ္ဌာနာနိ ပရိဗြူဟေတွာ ပုညဉာဏသမ္ဘာရေ သမ္ဘရိတွာ ပုဗ္ဗယောဂပုဗ္ဗစရိယဓမ္မက္ခာနဉာတတ္ထစရိယာဒယော ဥက္ကံသာပေတွာ ဗုဒ္ဓိစရိယံ ပရမကောဋိံ ပါပေတွာ အနုတ္တရံ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ အဘိသမ္ဗုဇ္ဈိ၊ တသ္မာ တဿေဝ သာ မဟာပဋိညာ တထာ အဝိတထာ အနညထာ၊ န တဿ ဝါလဂ္ဂမတ္တမ္ပိ ဝိတထံ အတ္ထိ။ တထာ ဟိ ဒီပင်္ကရော ဒသဗလော ကောဏ္ဍညော မင်္ဂလော[၃]။ပ။ ကဿပေါ ဘဂဝါတိ ဣမေ စတုဝီသတိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါ ပဋိပါဋိယာ ဥပ္ပန္နာ “ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတီ”တိ နံ ဗျာကရိံသု။ ဧဝံ စတုဝီသတိယာ ဗုဒ္ဓါနံ သန္တိကေ လဒ္ဓဗျာကရဏော ယေ တေ ကတာဘိနီဟာရေဟိ ဗောဓိသတ္တေဟိ လဒ္ဓဗ္ဗာ အာနိသံသာ၊ တေ လဘိတွာဝ အာဂတောတိ တာယ ယထာဝုတ္တာယ မဟာပဋိညာယ တထာယ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓဘာဝံ အာဂတော အဓိဂတောတိ တထာဂတော။ ဧဝံ တထာယ အာဂတောတိ တထာဂတော။ (၁)

ကထံ **တထာယ ဂတောတိ တထာဂတော**? ယာယံ မဟာကရုဏာ လောကနာထဿ၊ ယာယ မဟာဒုက္ခသမ္ဗာဓပ္ပဋိပန္နံ သတ္တနိကာယံ ဒိသွာ

၁-ဝေါဟာရေ ပဋိညာ (သီ)၊ ဝေါဟာရပဋိညာ (သျာ)
၂-ခု ၄-၃၁၀-ပိဋ္ဌေ ဗုဒ္ဓဝံသေ။
၃-သုမင်္ဂလော (သီ၊ သျာ)

“tassa natthañño koci paṭisaraṇaṁ, ahameva naṁ ito saṁsāradukkhato mutto mocessāmī”ti samussāhitamānaso mahābhinīhāraṁ akāsi. Katvā ca yathāpaṇidhānaṁ sakalalokahitasampādanāya ussukkamāpanno attano kāyajīvitanirapekkho paresaṁ sotapathagamanamattenapi cittutrāsasamuppādikā atidukkarā dukkaracariyā samācaranto yathā mahābodhisattānaṁ paṭipatti hānabhāgiyā saṁkilesabhāgiyā ṭhitibhāgiyā vā na hoti, atha kho uttari visesabhāgiyāva hoti, tathā paṭipajjamāno anupubbena niravasese bodhisambhāre samānetvā abhisambodhiṁ pāpuṇi. Tato parañca tāyeva mahākaruṇāya sañcoditamānaso pavivekaratiṁ paramañca santaṁ vimokkhasukhaṁ pahāya bālajanabahule loke tehi samuppāditaṁ sammānāvamānavippakāraṁ agaṇetvā veneyyajanavinayanena niravasesaṁ Buddhakiccaṁ niṭṭhapesi. Tatra yo Bhagavato sattesu mahākaruṇāya samokkamanākāro, so parato āvi bhavissati. Yathā Buddhabhūtassa Lokanāthassa sattesu mahākaruṇā, evaṁ bodhisattabhūtassapi mahābhinīhārakālādīsūti sabbattha sabbadā ca ekasadisatāya tathāva sā avitathā anaññathā. Tasmā tīsupi avatthāsu sabbasattesu samānarasāya tathāya mahākaruṇāya sakalalokahitāya gato paṭipannoti Tathāgato. Evaṁ tathāya gatoti Tathāgato. (2)

Kathaṁ **tathāni āgatoti Tathāgato**? Tathāni nāma cattāri ariyamaggañāṇāni. Tāni hi “idaṁ dukkhaṁ, ayaṁ dukkhasamudayo, ayaṁ dukkhanirodho, ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā”ti evaṁ sabbañeyyasaṅgāhakānaṁ pavattinivattitadubhayahetubhūtānaṁ catunnaṁ ariyasaccānaṁ, dukkhassa pīḷanaṭṭho saṅkhataṭṭho santāpaṭṭho vipariṇāmaṭṭho, samudayassa āyūhanaṭṭho nidānaṭṭho saṁyogaṭṭho palibodhaṭṭho, nirodhassa nissaraṇaṭṭho vivekaṭṭho asaṅkhataṭṭho amataṭṭho, maggassa niyyānaṭṭho hetvaṭṭho dassanaṭṭho adhipateyyaṭṭhoti-ādīnaṁ tabbibhāgānañca yathābhūtasabhāvāvabodhavibandhakassa saṁkilesapakkhassa samucchindanena paṭiladdhāya tattha asammohābhisamayasaṅkhātāya aviparītākārappavattiyā dhammānaṁ sabhāvasarasalakkhaṇassa avisaṁvādanato tathāni avitathāni anaññathāni,

“တဿ နတ္ထညော ကောစိ ပဋိသရဏံ၊ အဟမေဝ နံ ဣတော သံသာရဒုက္ခတော မုတ္တော မောစေဿာမီ”တိ သမုဿာဟိတမာနသော မဟာဘိနီဟာရံ အကာသိ။ ကတွာ စ ယထာပဏိဓာနံ သကလလောကဟိတသမ္ပာဒနာယ ဥဿုက္ကမာပန္နော အတ္တနော ကာယဇီဝိတနိရပေက္ခော ပရေသံ သောတပထဂမနမတ္တေနပိ စိတ္တုတြာသသမုပ္ပါဒိကာ အတိဒုက္ကရာ ဒုက္ကရစရိယာ သမာစရန္တော ယထာ မဟာဗောဓိသတ္တာနံ ပဋိပတ္တိ ဟာနဘာဂိယာ သံကိလေသဘာဂိယာ ဌိတိဘာဂိယာ ဝါ န ဟောတိ၊ အထ ခေါ ဥတ္တရိ ဝိသေသဘာဂိယာဝ ဟောတိ၊ တထာ ပဋိပဇ္ဇမာနော အနုပုဗ္ဗေန နိရဝသေသေ ဗောဓိသမ္ဘာရေ သမာနေတွာ အဘိသမ္ဗောဓိံ ပါပုဏိ။ တတော ပရဉ္စ တာယေဝ မဟာကရုဏာယ သဉ္စောဒိတမာနသော ပဝိဝေကရတိံ ပရမဉ္စ သန္တံ ဝိမောက္ခသုခံ ပဟာယ ဗာလဇနဗဟုလေ လောကေ တေဟိ သမုပ္ပာဒိတံ သမ္မာနာဝမာနဝိပ္ပကာရံ အဂဏေတွာ ဝေနေယျဇနဝိနယနေန နိရဝသေသံ ဗုဒ္ဓကိစ္စံ နိဋ္ဌပေသိ။ တတြ ယော ဘဂဝတော သတ္တေသု မဟာကရုဏာယ သမောက္ကမနာကာရော၊ သော ပရတော အာဝိ ဘဝိဿတိ။ ယထာ ဗုဒ္ဓဘူတဿ လောကနာထဿ သတ္တေသု မဟာကရုဏာ၊ ဧဝံ ဗောဓိသတ္တဘူတဿာပိ မဟာဘိနီဟာရကာလာဒီသူတိ သဗ္ဗတ္ထ သဗ္ဗဒါ စ ဧကသဒိသတာယ တထာဝ သာ အဝိတထာ အနညထာ။ တသ္မာ တီသုပိ အဝတ္ထာသု သဗ္ဗသတ္တေသု သမာနရသာယ တထာယ မဟာကရုဏာယ သကလလောကဟိတာယ ဂတော ပဋိပန္နောတိ တထာဂတော။ ဧဝံ တထာယ ဂတောတိ တထာဂတော။ (၂)

ကထံ **တထာနိ အာဂတောတိ တထာဂတော**? တထာနိ နာမ စတ္တာရိ အရိယမဂ္ဂဉာဏာနိ။ တာနိ ဟိ “ဣဒံ ဒုက္ခံ၊ အယံ ဒုက္ခသမုဒယော၊ အယံ ဒုက္ခနိရောဓော၊ အယံ ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနီ ပဋိပဒါ”တိ ဧဝံ သဗ္ဗဉေယျသင်္ဂါဟကာနံ ပဝတ္တိနိဝတ္တိတဒုဘယဟေတုဘူတာနံ စတုန္နံ အရိယသစ္စာနံ, ဒုက္ခဿ ပီဠနဋ္ဌော သင်္ခတဋ္ဌော သန္တာပဋ္ဌော ဝိပရိဏာမဋ္ဌော၊ သမုဒယဿ အာယူဟနဋ္ဌော နိဒါနဋ္ဌော သံယောဂဋ္ဌော ပလိဗောဓဋ္ဌော၊ နိရောဓဿ နိဿရဏဋ္ဌော ဝိဝေကဋ္ဌော အသင်္ခတဋ္ဌော အမတဋ္ဌော၊ မဂ္ဂဿ နိယျာနဋ္ဌော ဟေတွဋ္ဌော ဒဿနဋ္ဌော အဓိပတေယျဋ္ဌောတိအာဒီနံ တဗ္ဗိဘာဂါနဉ္စ ယထာဘူတသဘာဝါဝဗောဓဝိဗန္ဓကဿ သံကိလေသပက္ခဿ သမုစ္ဆိန္ဒနေန ပဋိလဒ္ဓါယ တတ္ထ အသမ္မောဟာဘိသမယသင်္ခါတာယ အဝိပရီတာကာရပ္ပဝတ္တိယာ ဓမ္မာနံ သဘာဝသရသလက္ခဏဿ အဝိသံဝါဒနတော တထာနိ အဝိတထာနိ အနညထာနိ၊

tāni Bhagavā anaññaneyyo sayameva āgato adhigato, tasmā tathāni āgatoti Tathāgato.

Yathā ca maggañāṇāni, evaṁ Bhagavato tīsu kālesu appaṭihatañāṇāni catupaṭisambhidāñāṇāni catuvesārajjañāṇāni pañcagatiparicchedañāṇāni cha-asādhāraṇañāṇāni sattabojjhaṅgavibhāvanañāṇāni aṭṭhamaggaṅgavibhāvanañāṇāni navānupubbavihārasamāpattiñāṇāni Dasabalañāṇāni ca vibhāvetabbāni.

Tatrāyaṁ vibhāvanā—yaṁ hi kiñci aparimāṇāsu lokadhātūsu aparimāṇānaṁ sattānaṁ hīnādibhedabhinnānaṁ hīnādibhedabhinnāsu atītāsu khandhāyatanadhātūsu sabhāvakiccādi avatthāvisesādi khandhapaṭibaddhanāmagottādi ca jānitabbaṁ. Anindriyabaddhesu ca atisukhumatirohitavidūradesesu rūpadhammesu yo taṁtaṁpaccayavisesehi saddhiṁ paccayuppannānaṁ vaṇṇasaṇṭhānagandharasaphassādiviseso, tattha sabbattheva hatthatale ṭhapita-āmalako viya paccakkhato asaṅgamappaṭihataṁ Bhagavato ñāṇaṁ pavattati, tathā anāgatāsu paccuppannāsu cāti imāni tīsu kālesu appaṭihatañāṇāni nāma. Yathāha—

> “Atītaṁse Buddhassa Bhagavato appaṭihataṁ ñāṇaṁ, anāgataṁse Buddhassa Bhagavato appaṭihataṁ ñāṇaṁ, paccuppannaṁse Buddhassa Bhagavato appaṭihataṁ ñāṇan”ti[1].

Tāni panetāni tattha tattha dhammānaṁ sabhāvasarasalakkhaṇassa avisaṁvādanato tathāni avitathāni anaññathāni, tāni Bhagavā sayambhuñāṇena adhigañchi. Evaṁ tathāni āgatoti Tathāgato.

Tathā atthapaṭisambhidā dhammapaṭisambhidā niruttipaṭisambhidā paṭibhānapaṭisambhidāti catasso paṭisambhidā. Tattha atthapabhedassa sallakkhaṇavibhāvanavavatthānakaraṇasamatthaṁ atthe pabhedagataṁ ñāṇaṁ atthapaṭisambhidā. Dhammapabhedassa sallakkhaṇavibhāvanavavatthānakaraṇasamatthaṁ dhamme pabhedagataṁ ñāṇaṁ dhammapaṭisambhidā. Niruttipabhedassa sallakkhaṇavibhāvanavavatthānakaraṇasamatthaṁ niruttābhilāpe pabhedagataṁ ñāṇaṁ niruttipaṭisambhidā.

1. Khu 9. 376 piṭṭhe.

တာနိ ဘဂဝါ အနညနေယျော သယမေဝ အာဂတော အဓိဂတော၊ တသ္မာ တထာနိ အာဂတောတိ တထာဂတော။

ယထာ စ မဂ္ဂဉာဏာနိ၊ ဧဝံ ဘဂဝတော တီသု ကာလေသု အပ္ပဋိဟတဉာဏာနိ စတုပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏာနိ စတုဝေသာရဇ္ဇဉာဏာနိ ပဉ္စဂတိပရိစ္ဆေဒဉာဏာနိ ဆအသာဓာရဏဉာဏာနိ သတ္တဗောဇ္ဈင်္ဂဝိဘာဝနဉာဏာနိ အဋ္ဌမဂ္ဂင်္ဂဝိဘာဝနဉာဏာနိ နဝါနုပုဗ္ဗဝိဟာရသမာပတ္တိဉာဏာနိ ဒသဗလဉာဏာနိ စ ဝိဘာဝေတဗ္ဗာနိ။

တတြာယံ ဝိဘာဝနာ—ယံ ဟိ ကိဉ္စိ အပရိမာဏာသု လောကဓာတူသု အပရိမာဏာနံ သတ္တာနံ ဟီနာဒိဘေဒဘိန္နာနံ ဟီနာဒိဘေဒဘိန္နာသု အတီတာသု ခန္ဓာယတနဓာတူသု သဘာဝကိစ္စာဒိ အဝတ္ထာဝိသေသာဒိ ခန္ဓပဋိဗဒ္ဓနာမဂေါတ္တာဒိ စ ဇာနိတဗ္ဗံ။ အနိန္ဒြိယဗဒ္ဓေသု စ အတိသုခုမတိရောဟိတဝိဒူရဒေသေသု ရူပဓမ္မေသု ယော တံတံပစ္စယဝိသေသေဟိ သဒ္ဓိံ ပစ္စယုပ္ပန္နာနံ ဝဏ္ဏသဏ္ဌာနဂန္ဓရသဖဿာဒိဝိသေသော၊ တတ္ထ သဗ္ဗတ္ထေဝ ဟတ္ထတလေ ဌပိတအာမလကော ဝိယ ပစ္စက္ခတော အသင်္ဂမပ္ပဋိဟတံ ဘဂဝတော ဉာဏံ ပဝတ္တတိ၊ တထာ အနာဂတာသု ပစ္စုပ္ပန္နာသု စာတိ ဣမာနိ တီသု ကာလေသု အပ္ပဋိဟတဉာဏာနိ နာမ။ ယထာဟ—

> “အတီတံသေ ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော အပ္ပဋိဟတံ ဉာဏံ၊ အနာဂတံသေ ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော အပ္ပဋိဟတံ ဉာဏံ၊ ပစ္စုပ္ပန္နံသေ ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော အပ္ပဋိဟတံ ဉာဏ”န္တိ[၁]။

တာနိ ပနေတာနိ တတ္ထ တတ္ထ ဓမ္မာနံ သဘာဝသရသလက္ခဏဿ အဝိသံဝါဒနတော တထာနိ အဝိတထာနိ အနညထာနိ၊ တာနိ ဘဂဝါ သယမ္ဘုဉာဏေန အဓိဂစ္ဆိ။ ဧဝံ တထာနိ အာဂတောတိ တထာဂတော။

တထာ အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ နိရုတ္တိပဋိသမ္ဘိဒါ ပဋိဘာနပဋိသမ္ဘိဒါတိ စတဿော ပဋိသမ္ဘိဒါ။ တတ္ထ အတ္ထပဘေဒဿ သလ္လက္ခဏဝိဘာဝနဝဝတ္ထာနကရဏသမတ္ထံ အတ္ထေ ပဘေဒဂတံ ဉာဏံ အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ။ ဓမ္မပဘေဒဿ သလ္လက္ခဏဝိဘာဝနဝဝတ္ထာနကရဏသမတ္ထံ ဓမ္မေ ပဘေဒဂတံ ဉာဏံ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ။ နိရုတ္တိပဘေဒဿ သလ္လက္ခဏဝိဘာဝနဝဝတ္ထာနကရဏသမတ္ထံ နိရုတ္တာဘိလာပေ ပဘေဒဂတံ ဉာဏံ နိရုတ္တိပဋိသမ္ဘိဒါ။

၁-ခု ၉-၃၇၆-ပိဋ္ဌေ။

paṭibhānapabhedassa sallakkhaṇavibhāvanavavatthānakaraṇasamatthaṁ paṭibhāne pabhedagataṁ ñāṇaṁ paṭibhānapaṭisambhidā. Vuttañhetaṁ—

> “Atthe ñāṇaṁ atthapaṭisambhidā, dhamme ñāṇaṁ dhammapaṭisambhidā, tatra dhammaniruttābhilāpe ñāṇaṁ niruttipaṭisambhidā, ñāṇesu ñāṇaṁ paṭibhānapaṭisambhidā”ti[1].

Ettha ca hetu-anusārena araṇīyato adhigantabbato ca saṅkhepato hetuphalaṁ attho nāma. Pabhedato pana yaṁkiñci paccayuppannaṁ nibbānaṁ bhāsitattho vipāko kiriyāti ime pañca dhammā attho, taṁ atthaṁ paccavekkhantassa tasmiṁ atthe pabhedagataṁ ñāṇaṁ atthapaṭisambhidā. Dhammoti saṅkhepato paccayo. So hi yasmā taṁ taṁ atthaṁ vidahati pavatteti ceva pāpeti ca, tasmā dhammoti vuccati. Pabhedato pana yo koci phalanibbattako hetu ariyamaggo bhāsitaṁ kusalaṁ akusalanti ime pañca dhammā dhammo, taṁ dhammaṁ paccavekkhantassa tasmiṁ dhamme pabhedagataṁ ñāṇaṁ dhammapaṭisambhidā. Vuttampi cetaṁ—

> “Dukkhe ñāṇaṁ atthapaṭisambhidā, dukkhasamudaye ñāṇaṁ dhammapaṭisambhidā, dukkhanirodhe ñāṇaṁ atthapaṭisambhidā, dukkhanirodhagāminiyā paṭipadāya ñāṇaṁ dhammapaṭisambhidā”ti[1].

Atha vā hetumhi ñāṇaṁ dhammapaṭisambhidā, hetuphale ñāṇaṁ atthapaṭisambhidā. Ye dhammā jātā bhūtā sañjātā nibbattā abhinibbattā pātubhūtā, imesu dhammesu ñāṇaṁ atthapaṭisambhidā. Yamhā dhammā te dhammā jātā bhūtā sañjātā nibbattā abhinibbattā pātubhūtā, tesu dhammesu ñāṇaṁ dhammapaṭisambhidā. Jarāmaraṇe ñāṇaṁ atthapaṭisambhidā, jarāmaraṇasamudaye ñāṇaṁ dhammapaṭisambhidā. Jarāmaraṇanirodhe ñāṇaṁ atthapaṭisambhidā, jarāmaraṇanirodhagāminiyā paṭipadāya ñāṇaṁ dhammapaṭisambhidā. Jātiyā, bhave, upādāne, taṇhāya, vedanāya, phasse, saḷāyatane, nāmarūpe, viññāṇe, saṅkhāresu ñāṇaṁ atthapaṭisambhidā, saṅkhārasamudaye ñāṇaṁ dhammapaṭisambhidā. Saṅkhāranirodhe ñāṇaṁ atthapaṭisambhidā, saṅkhāranirodhagāminiyā paṭipadāya ñāṇaṁ dhammapaṭisambhidā.

1. Abhi 2. 307 piṭṭhe.

ပဋိဘာနပဘေဒဿ သလ္လက္ခဏဝိဘာဝနဝဝတ္ထာနကရဏသမတ္ထံ ပဋိဘာနေ ပဘေဒဂတံ ဉာဏံ ပဋိဘာနပဋိသမ္ဘိဒါ။ ဝုတ္တဉှေတံ—

> “အတ္ထေ ဉာဏံ အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ၊ ဓမ္မေ ဉာဏံ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ၊ တတြ ဓမ္မနိရုတ္တာဘိလာပေ ဉာဏံ နိရုတ္တိပဋိသမ္ဘိဒါ၊ ဉာဏေသု ဉာဏံ ပဋိဘာနပဋိသမ္ဘိဒါ”တိ[၁]။

ဧတ္ထ စ ဟေတုအနုသာရေန အရဏီယတော အဓိဂန္တဗ္ဗတော စ သင်္ခေပတော ဟေတုဖလံ အတ္ထော နာမ။ ပဘေဒတော ပန ယံကိဉ္စိ ပစ္စယုပ္ပန္နံ နိဗ္ဗာနံ ဘာသိတတ္ထော ဝိပါကော ကိရိယာတိ ဣမေ ပဉ္စ ဓမ္မာ အတ္ထော၊ တံ အတ္ထံ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ တသ္မိံ အတ္ထေ ပဘေဒဂတံ ဉာဏံ အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ။ ဓမ္မောတိ သင်္ခေပတော ပစ္စယော။ သော ဟိ ယသ္မာ တံ တံ အတ္ထံ ဝိဒဟတိ ပဝတ္တေတိ စေဝ ပါပေတိ စ၊ တသ္မာ ဓမ္မောတိ ဝုစ္စတိ။ ပဘေဒတော ပန ယော ကောစိ ဖလနိဗ္ဗတ္တကော ဟေတု အရိယမဂ္ဂေါ ဘာသိတံ ကုသလံ အကုသလန္တိ ဣမေ ပဉ္စ ဓမ္မာ ဓမ္မော၊ တံ ဓမ္မံ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ တသ္မိံ ဓမ္မေ ပဘေဒဂတံ ဉာဏံ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ—

> “ဒုက္ခေ ဉာဏံ အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ၊ ဒုက္ခသမုဒယေ ဉာဏံ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ၊ ဒုက္ခနိရောဓေ ဉာဏံ အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ၊ ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနိယာ ပဋိပဒါယ ဉာဏံ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ”တိ[၁]။

အထ ဝါ ဟေတုမှိ ဉာဏံ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ၊ ဟေတုဖလေ ဉာဏံ အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ။ ယေ ဓမ္မာ ဇာတာ ဘူတာ သဉ္ဇာတာ နိဗ္ဗတ္တာ အဘိနိဗ္ဗတ္တာ ပါတုဘူတာ၊ ဣမေသု ဓမ္မေသု ဉာဏံ အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ။ ယမှာ ဓမ္မာ တေ ဓမ္မာ ဇာတာ ဘူတာ သဉ္ဇာတာ နိဗ္ဗတ္တာ အဘိနိဗ္ဗတ္တာ ပါတုဘူတာ၊ တေသု ဓမ္မေသု ဉာဏံ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ။ ဇရာမရဏေ ဉာဏံ အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ၊ ဇရာမရဏသမုဒယေ ဉာဏံ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ။ ဇရာမရဏနိရောဓေ ဉာဏံ အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ၊ ဇရာမရဏနိရောဓဂါမိနိယာ ပဋိပဒါယ ဉာဏံ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ။ ဇာတိယာ, ဘဝေ, ဥပါဒါနေ, တဏှာယ, ဝေဒနာယ, ဖဿေ, သဠာယတနေ, နာမရူပေ, ဝိညာဏေ, သင်္ခါရေသု ဉာဏံ အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ၊ သင်္ခါရသမုဒယေ ဉာဏံ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ။ သင်္ခါရနိရောဓေ ဉာဏံ အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ၊ သင်္ခါရနိရောဓဂါမိနိယာ ပဋိပဒါယ ဉာဏံ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ။

၁-အဘိ ၂-၃၀၇-ပိဋ္ဌေ။

“Idha bhikkhu dhammaṁ jānāti Suttaṁ Geyyaṁ -pa- Vedallaṁ. Ayaṁ vuccati dhammapaṭisambhidā. So tassa tasseva bhāsitassa atthaṁ jānāti ‘ayaṁ imassa bhāsitassa attho, ayaṁ imassa bhāsitassa attho’ti, ayaṁ vuccati atthapaṭisambhidā.

Katame dhammā kusalā, yasmiṁ samaye kāmāvacaraṁ kusalaṁ cittaṁ uppannaṁ hoti somanassasahagataṁ ñāṇasampayuttaṁ rūpārammaṇaṁ vā -pa- dhammārammaṇaṁ vā yaṁ yaṁ vā panārabbha, tasmiṁ samaye phasso hoti -pa- avikkhepo hoti, ime dhammā kusalā. Imesu dhammesu ñāṇaṁ dhammapaṭisambhidā, tesaṁ vipāke ñāṇaṁ atthapaṭisambhidā”ti-ādi[1] vitthāro.

Tasmiṁ atthe ca dhamme ca sabhāvanirutti abyabhicāravohāro abhilāpo, tasmiṁ sabhāvaniruttābhilāpe māgadhikāya sabbasattānaṁ mūlabhāsāya “ayaṁ sabhāvanirutti, ayaṁ na sabhāvaniruttī”ti pabhedagataṁ ñāṇaṁ niruttipaṭisambhidā. Yathāvuttesu tesu ñāṇesu gocarakiccādivasena vitthārato pavattaṁ sabbampi ñāṇamārammaṇaṁ katvā paccavekkhantassa tasmiṁ ñāṇe pabhedagataṁ ñāṇaṁ paṭibhānapaṭisambhidā. Iti imāni cattāri paṭisambhidāñāṇāni sayameva Bhagavatā adhigatāni atthadhammādike tasmiṁ tasmiṁ attano visaye avisaṁvādanavasena aviparītākārappavattiyā tathāni avitathāni anaññathāni. Evampi Bhagavā tathāni āgatoti Tathāgato.

Tathā yaṁ kiñci ñeyyaṁ nāma, sabbaṁ taṁ Bhagavatā sabbākārena ñātaṁ diṭṭhaṁ adhigataṁ abhisambuddhaṁ. Tathā hissa abhiññeyyā dhammā abhiññeyyato Buddhā, pariññeyyā dhammā pariññeyyato Buddhā, pahātabbā dhammā pahātabbato Buddhā, sacchikātabbā dhammā sacchikātabbato Buddhā, bhāvetabbā dhammā bhāvetabbato Buddhā, yato naṁ koci samaṇo vā brāhmaṇo vā devo vā māro vā brahmā vā “ime nāma te dhammā anabhisambuddhā”ti saha dhammena anuyuñjituṁ samattho natthi.

Yaṁ kiñci pahātabbaṁ nāma, sabbaṁ taṁ Bhagavatā anavasesato bodhimūleyeva pahīnaṁ anuppattidhammaṁ, na tassa pahānāya uttari karaṇīyaṁ

1. Abhi 2. 308, 309 piṭṭhesu.

"ဣဓ ဘိက္ခု ဓမ္မံ ဇာနာတိ သုတ္တံ ဂေယျံ။ပ။ ဝေဒလ္လံ။ အယံ ဝုစ္စတိ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ။ သော တဿ တဿေဝ ဘာသိတဿ အတ္ထံ ဇာနာတိ 'အယံ ဣမဿ ဘာသိတဿ အတ္ထော၊ အယံ ဣမဿ ဘာသိတဿ အတ္ထော'တိ၊ အယံ ဝုစ္စတိ အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ။

ကတမေ ဓမ္မာ ကုသလာ၊ ယသ္မိံ သမယေ ကာမာဝစရံ ကုသလံ စိတ္တံ ဥပ္ပန္နံ ဟောတိ သောမနဿသဟဂတံ ဉာဏသမ္ပယုတ္တံ ရူပါရမ္မဏံ ဝါ။ပ။ ဓမ္မာရမ္မဏံ ဝါ ယံ ယံ ဝါ ပနာရဗ္ဘ၊ တသ္မိံ သမယေ ဖဿော ဟောတိ။ပ။ အဝိက္ခေပေါ ဟောတိ၊ ဣမေ ဓမ္မာ ကုသလာ။ ဣမေသု ဓမ္မေသု ဉာဏံ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ၊ တေသံ ဝိပါကေ ဉာဏံ အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ"တိအာဒိ[၁] ဝိတ္ထာရော။

တသ္မိံ အတ္ထေ စ ဓမ္မေ စ သဘာဝနိရုတ္တိ အဗျဘိစာရဝေါဟာရော အဘိလာပေါ၊ တသ္မိံ သဘာဝနိရုတ္တာဘိလာပေ မာဂဓိကာယ သဗ္ဗသတ္တာနံ မူလဘာသာယ "အယံ သဘာဝနိရုတ္တိ, အယံ န သဘာဝနိရုတ္တီ"တိ ပဘေဒဂတံ ဉာဏံ နိရုတ္တိပဋိသမ္ဘိဒါ။ ယထာဝုတ္တေသု တေသု ဉာဏေသု ဂောစရကိစ္စာဒိဝသေန ဝိတ္ထာရတော ပဝတ္တံ သဗ္ဗမ္ပိ ဉာဏမာရမ္မဏံ ကတွာ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ တသ္မိံ ဉာဏေ ပဘေဒဂတံ ဉာဏံ ပဋိဘာနပဋိသမ္ဘိဒါ။ ဣတိ ဣမာနိ စတ္တာရိ ပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏာနိ သယမေဝ ဘဂဝတာ အဓိဂတာနိ အတ္ထဓမ္မာဒိကေ တသ္မိံ တသ္မိံ အတ္တနော ဝိသယေ အဝိသံဝါဒနဝသေန အဝိပရီတာကာရပ္ပဝတ္တိယာ တထာနိ အဝိတထာနိ အနညထာနိ။ ဧဝမ္ပိ ဘဂဝါ တထာနိ အာဂတောတိ တထာဂတော။

တထာ ယံ ကိဉ္စိ ဉေယျံ နာမ၊ သဗ္ဗံ တံ ဘဂဝတာ သဗ္ဗာကာရေန ဉာတံ ဒိဋ္ဌံ အဓိဂတံ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓံ။ တထာ ဟိဿ အဘိညေယျာ ဓမ္မာ အဘိညေယျတော ဗုဒ္ဓါ၊ ပရိညေယျာ ဓမ္မာ ပရိညေယျတော ဗုဒ္ဓါ၊ ပဟာတဗ္ဗာ ဓမ္မာ ပဟာတဗ္ဗတော ဗုဒ္ဓါ၊ သစ္ဆိကာတဗ္ဗာ ဓမ္မာ သစ္ဆိကာတဗ္ဗတော ဗုဒ္ဓါ၊ ဘာဝေတဗ္ဗာ ဓမ္မာ ဘာဝေတဗ္ဗတော ဗုဒ္ဓါ၊ ယတော နံ ကောစိ သမဏော ဝါ ဗြာဟ္မဏော ဝါ ဒေဝေါ ဝါ မာရော ဝါ ဗြဟ္မာ ဝါ "ဣမေ နာမ တေ ဓမ္မာ အနဘိသမ္ဗုဒ္ဓါ"တိ သဟ ဓမ္မေန အနုယုဉ္ဇိတုံ သမတ္ထော နတ္ထိ။

ယံ ကိဉ္စိ ပဟာတဗ္ဗံ နာမ၊ သဗ္ဗံ တံ ဘဂဝတာ အနဝသေသတော ဗောဓိမူလေယေဝ ပဟီနံ အနုပ္ပတ္တိဓမ္မံ၊ န တဿ ပဟာနာယ ဥတ္တရိ ကရဏီယံ

၁-အဘိ ၂-၃၀၈-၃၀၉-ပိဋ္ဌေသု။

atthi. Tathā hissa lobhadosamohaviparītamanasikāra ahirikānottappathinamiddha-kodhūpanāhamakkhapalāsa-issā macchariyamāyāsāṭheyyathambhasārambhamānāti-mānamadapamādatividhākusalamūladuccaritavisamasaññāmala[1] vitakkapapañca-esanā-taṇhācatubbidhavipariyesa-āsavagantha-oghayogāgatitaṇhupādānapañcābhinandana-nīvaraṇacetokhilacetasovinibandhachavivādamūlasattānusaya-aṭṭhamicchattanava-āghātavatthutaṇhāmūlakadasa akusalakammapatha-ekavīsati-anesanadvāsaṭṭhidiṭṭhigata-aṭṭhasatataṇhāvicaritādippabhedaṁ diyaḍḍhakilesasahassaṁ saha vāsanāya pahīnaṁ samucchinnaṁ samūhataṁ, yato naṁ koci samaṇo vā -pa- brahmā vā "ime nāma te kilesā appahīnā"ti saha dhammena anuyuñjituṁ samattho natthi.

Ye cime Bhagavatā kammavipākakilesūpavāda-āṇāvītikkamappabhedā antarāyikā dhammā vuttā, alameva te ekantena antarāyāya, yato naṁ koci samaṇo vā -pa- brahmā vā "nālaṁ te paṭisevato antarāyāyā"ti saha dhammena anuyuñjituṁ samattho natthi.

Yo ca Bhagavatā niravasesavaṭṭadukkhanissaraṇāya sīlasamādhipaññāsaṅgaho sattakoṭṭhāsiko sattatiṁsappabhedo ariyamaggapubbaṅgamo anuttaro niyyānadhammo desito, so ekanteneva niyyāti paṭipannassa vaṭṭadukkhato[2], yato naṁ koci samaṇo vā -pa- brahmā vā "niyyānadhammo tayā desito na niyyātī"ti saha dhammena anuyuñjituṁ samattho natthi. Vuttañhetaṁ—"Sammāsambuddhassa te paṭijānato ime dhammā anabhisambuddhā"ti[3] vitthāro. Evametāni attano ñāṇappahānadesanāvisesānaṁ avitathabhāvāvabodhanato aviparītākārappavattāni Bhagavato catuvesārajjañāṇāni tathāni avitathāni anaññathāni. Evampi Bhagavā tathāni āgatoti Tathāgato.

Tathā nirayagati tiracchānagati petagati manussagati devagatīti pañca gatiyo. Tāsu sañjīvādayo aṭṭha mahānirayā, Kukkuḷādayo soḷasa Ussadanirayā, Lokantarikanirayo cāti sabbepime ekantadukkhatāya nirassādaṭṭhena nirayā ca, sakakammunā gantabbato gati cāti

---

1. Visamaviparītasaññāmala (Ka)
2. Paṭipannassa vaṭṭadukkhato mokkhāya hoti (Udāna-Ṭṭha 123 piṭṭhe)
3. Ma 1. 103 piṭṭhe.

အတ္ထိ။ တထာ ဟိဿ လောဘဒေါသမောဟဝိပရီတမနသိကာရ အဟိရိကာနောတ္တပ္ပထိနမိဒ္ဓကောဓူပနာဟမက္ခပလာသဣဿာမစ္ဆရိယမာယာသာဌေယျထမ္ဘသာရမ္ဘမာနာတိမာနမဒပမာဒတိဝိဓာကုသလမူလဒုစ္စရိတဝိသမသညာမလ[၁] ဝိတက္ကပပဉ္စဧသနာတဏှာစတုဗ္ဗိဓဝိပရိယေသအာသဝဂန္ထဩဃယောဂါဂတိတဏှုပါဒါနပဉ္စာဘိနန္ဒနနီဝရဏစေတောခိလစေတသောဝိနိဗန္ဓ ဆဝိဝါဒမူလသတ္တာနုသယအဋ္ဌမိစ္ဆတ္တနဝအာဃာတဝတ္ထုတဏှာမူလကဒသ အကုသလကမ္မပထဧကဝီသတိအနေသနဒွါသဋ္ဌိဒိဋ္ဌိဂတအဋ္ဌသတတဏှာဝိစရိတာဒိပ္ပဘေဒံ ဒိယဍ္ဍကိလေသသဟဿံ သဟ ဝါသနာယ ပဟီနံ သမုစ္ဆိန္နံ သမူဟတံ၊ ယတော နံ ကောစိ သမဏော ဝါ။ပ။ ဗြဟ္မာ ဝါ "ဣမေ နာမ တေ ကိလေသာ အပ္ပဟီနာ"တိ သဟ ဓမ္မေန အနုယုဉ္ဇိတုံ သမတ္ထော နတ္ထိ။

ယေ စိမေ ဘဂဝတာ ကမ္မဝိပါကကိလေသူပဝါဒအာဏာဝီတိက္ကမပ္ပဘေဒါ အန္တရာယိကာ ဓမ္မာ ဝုတ္တာ၊ အလမေဝ တေ ဧကန္တေန အန္တရာယာယ၊ ယတော နံ ကောစိ သမဏော ဝါ။ပ။ ဗြဟ္မာ ဝါ "နာလံ တေ ပဋိသေဝတော အန္တရာယာယာ"တိ သဟ ဓမ္မေန အနုယုဉ္ဇိတုံ သမတ္ထော နတ္ထိ။

ယော စ ဘဂဝတာ နိရဝသေသဝဋ္ဋဒုက္ခနိဿရဏာယ သီလသမာဓိပညာသင်္ဂဟော သတ္တကောဋ္ဌာသိကော သတ္တတိံသပ္ပဘေဒေါ အရိယမဂ္ဂပုဗ္ဗင်္ဂမော အနုတ္တရော နိယျာနဓမ္မော ဒေသိတော၊ သော ဧကန္တေနေဝ နိယျာတိ ပဋိပန္နဿ ဝဋ္ဋဒုက္ခတော[၂]၊ ယတော နံ ကောစိ သမဏော ဝါ။ပ။ ဗြဟ္မာ ဝါ "နိယျာနဓမ္မော တယာ ဒေသိတော န နိယျာတီ"တိ သဟ ဓမ္မေန အနုယုဉ္ဇိတုံ သမတ္ထော နတ္ထိ။ ဝုတ္တဉ္ဟေတံ—"သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ တေ ပဋိဇာနတော ဣမေ ဓမ္မာ အနဘိသမ္ဗုဒ္ဓါ"တိ[၃] ဝိတ္ထာရော။ ဧဝမေတာနိ အတ္တနော ဉာဏပ္ပဟာနဒေသနာဝိသေသာနံ အဝိတထဘာဝါဝဗောဓနတော အဝိပရီတာကာရပ္ပဝတ္တာနိ ဘဂဝတော စတုဝေသာရဇ္ဇဉာဏာနိ တထာနိ အဝိတထာနိ အနညထာနိ။ ဧဝမ္ပိ ဘဂဝါ တထာနိ အာဂတောတိ တထာဂတော။

တထာ နိရယဂတိ တိရစ္ဆာနဂတိ ပေတဂတိ မနုဿဂတိ ဒေဝဂတီတိ ပဉ္စ ဂတိယော။ တာသု သဉ္ဇီဝါဒယော အဋ္ဌ မဟာနိရယာ, ကုက္ကုဠာဒယော သောဠသ ဥဿဒနိရယာ, လောကန္တရိကနိရယော စာတိ သဗ္ဗေပိမေ ဧကန္တဒုက္ခတာယ နိရဿာဒဋ္ဌေန နိရယာ စ, သကကမ္မုနာ ဂန္တဗ္ဗတော ဂတိ စာတိ

၁-ဝိသမဝိပရီတသညာမလ (က)
၂-ပဋိပန္နဿ ဝဋ္ဋဒုက္ခတော မောက္ခာယ ဟောတိ (ဥဒါန-ဋ္ဌ ၁၂၃-ပိဋ္ဌေ)
၃-မ ၁-၁၀၃-ပိဋ္ဌေ။

nirayagati. Tibbandhakārasītanarakāpi etesveva antogadhā. Kimikīṭapaṭaṅgasarīsapapakkhisoṇasiṅgālādayo tiriyaṁ añchitabhāvena tiracchānā nāma, te eva gatīti **tiracchānagati.** Khuppipāsitaparadattūpajīvinijjhāmataṇhikādayo dukkhabahulatāya pakaṭṭhasukhato itā vigatāti petā, te eva gatīti **petagati.** Kālakañcikādi-asurāpi etesveva antogadhā. Parittadīpavāsīhi saddhiṁ jambudīpādicatumahādīpavāsino manaso ussannatāya manussā, te eva gatīti **manussagati.** Cātumahārājikato paṭṭhāya yāva Nevasaññānāsaññāyatanūpagāti ime chabbīsati devanikāyā dibbanti attano iddhānubhāvena kīḷanti jotenti cāti devā, te eva gatīti **devagati.**

Tā panetā gatiyo yasmā taṁtaṁkammanibbatto upapattibhavaviseso, tasmā atthato vipākakkhandhā kaṭattā ca rūpaṁ. Tattha "ayaṁ nāma gati iminā nāma kammunā jāyati, tassa kammassa paccayavisesehi evaṁ vibhāgabhinnattā visuṁ[1] ete sattanikāyā evaṁ vibhāgabhinnā"ti yathāsakaṁhetuphalavibhāgaparicchindanavasena ṭhānaso hetuso Bhagavato ñāṇaṁ pavattati. Tenāha Bhagavā—

> "Pañca kho imā Sāriputta gatiyo, katamā pañca, nirayo tiracchānayoni pettivisayo manussā devā. Nirayañcāhaṁ Sāriputta pajānāmi nirayagāmiñca maggaṁ nirayagāminiñca paṭipadaṁ, yathā paṭipanno ca kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjati, tañca pajānāmī"ti-ādi[2].

Tāni panetāni Bhagavato ñāṇāni tasmiṁ tasmiṁ visaye aviparītākārappavattiyā avisaṁvādanato tathāni avitathāni anaññathāni. Evampi Bhagavā tathāni āgatoti Tathāgato.

Tathā yaṁ sattānaṁ saddhādiyogavikalabhāvāvabodhena apparajakkhamahārajakkhatādivisesavibhāvanaṁ paññāsāya ākārehi pavattaṁ Bhagavato indriyaparopariyattañāṇaṁ. Vuttañhetaṁ—"saddho puggalo apparajakkho, assaddho puggalo mahārajakkho"ti vitthāro[3].

---

1. Etāsu (Ka) 2. Ma 1. 106 piṭṭhe. 3. Khu 9. 116 piṭṭhe.

နိရယဂတိ။ တိဗ္ဗန္ဓကာရသီတနရကာပိ ဧတေသွေဝ အန္တောဂဓာ။ ကိမိကီဋပဋင်္ဂသရီသပပက္ခိသောဏသိင်္ဂါလာဒယော တိရိယံ အဉ္စိတဘာဝေန တိရစ္ဆာနာ နာမ၊ တေ ဧဝ ဂတီတိ **တိရစ္ဆာနဂတိ။** ခုပ္ပိပါသိတပရဒတ္တူပဇီဝိနိဇ္ဈာမတဏှိကာဒယော ဒုက္ခဗဟုလတာယ ပကဋ္ဌသုခတော ဣတာ ဝိဂတာတိ ပေတာ၊ တေ ဧဝ ဂတီတိ **ပေတဂတိ။** ကာလကဉ္စိကာဒိအသုရာပိ ဧတေသွေဝ အန္တောဂဓာ။ ပရိတ္တဒီပဝါသီဟိ သဒ္ဓိံ ဇမ္ဗုဒီပါဒိစတုမဟာဒီပဝါသိနော မနသော ဥဿန္နတာယ မနုဿာ၊ တေ ဧဝ ဂတီတိ **မနုဿဂတိ။** စာတုမဟာရာဇိကတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ နေဝသညာနာသညာယတနူပဂါတိ ဣမေ ဆဗ္ဗီသတိ ဒေဝနိကာယာ ဒိဗ္ဗန္တိ အတ္တနော ဣဒ္ဓါနုဘာဝေန ကီဠန္တိ ဇောတေန္တိ စာတိ ဒေဝါ၊ တေ ဧဝ ဂတီတိ **ဒေဝဂတိ။**

တာ ပနေတာ ဂတိယော ယသ္မာ တံတံကမ္မနိဗ္ဗတ္တော ဥပပတ္တိဘဝဝိသေသော၊ တသ္မာ အတ္ထတော ဝိပါကက္ခန္ဓာ ကဋတ္တာ စ ရူပံ။ တတ္ထ “အယံ နာမ ဂတိ ဣမိနာ နာမ ကမ္မုနာ ဇာယတိ၊ တဿ ကမ္မဿ ပစ္စယဝိသေသေဟိ ဧဝံ ဝိဘာဂဘိန္နတ္တာ ဝိသုံ[၁] ဧတေ သတ္တနိကာယာ ဧဝံ ဝိဘာဂဘိန္နာ”တိ ယထာသကံဟေတုဖလဝိဘာဂပရိစ္ဆိန္ဒနဝသေန ဌာနသော ဟေတုသော ဘဂဝတော ဉာဏံ ပဝတ္တတိ။ တေနာဟ ဘဂဝါ—

> “ပဉ္စ ခေါ ဣမာ သာရိပုတ္တ ဂတိယော၊ ကတမာ ပဉ္စ၊ နိရယော တိရစ္ဆာနယောနိ ပေတ္တိဝိသယော မနုဿာ ဒေဝါ။ နိရယဉ္စာဟံ သာရိပုတ္တ ပဇာနာမိ နိရယဂါမိဉ္စ မဂ္ဂံ နိရယဂါမိနိဉ္စ ပဋိပဒံ၊ ယထာ ပဋိပန္နော စ ကာယဿ ဘေဒါ ပရံ မရဏာ အပါယံ ဒုဂ္ဂတိံ ဝိနိပါတံ နိရယံ ဥပပဇ္ဇတိ၊ တဉ္စ ပဇာနာမီ”တိအာဒိ[၂]။

တာနိ ပနေတာနိ ဘဂဝတော ဉာဏာနိ တသ္မိံ တသ္မိံ ဝိသယေ အဝိပရီတာကာရပ္ပဝတ္တိယာ အဝိသံဝါဒနတော တထာနိ အဝိတထာနိ အနညထာနိ။ ဧဝမ္ပိ ဘဂဝါ တထာနိ အာဂတောတိ တထာဂတော။

တထာ ယံ သတ္တာနံ သဒ္ဓါဒိယောဂဝိကလာဘာဝါဝဗောဓနေ အပ္ပရဇက္ခမဟာရဇက္ခတာဒိဝိသေသဝိဘာဝနံ ပညာသာယ အာကာရေဟိ ပဝတ္တံ ဘဂဝတော ဣန္ဒြိယပရောပရိယတ္တဉာဏံ။ ဝုတ္တဉ္ဟေတံ—“သဒ္ဓေါ ပုဂ္ဂလော အပ္ပရဇက္ခော၊ အဿဒ္ဓေါ ပုဂ္ဂလော မဟာရဇက္ခော”တိ ဝိတ္ထာရော[၃]။

၁-ဧတာသု (က) ၂-မ ၁-၁၀၆-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ခု ၉-၁၁၆-ပိဋ္ဌေ။

Yañca “ayaṁ puggalo apparajakkho, ayaṁ sassatadiṭṭhiko, ayaṁ ucchedadiṭṭhiko, ayaṁ anulomikāyaṁ khantiyaṁ ṭhito, ayaṁ yathābhūtañāṇe ṭhito, ayaṁ kāmāsayo, na nekkhammādi-āsayo, ayaṁ nekkhammāsayo, na kāmādi-āsayo”ti-ādinā “imassa kāmarāgo ativiya thāmagato, na paṭighādiko, imassa paṭigho ativiya thāmagato, na kāmarāgādiko”ti-ādinā “imassa puññābhisaṅkhāro adhiko, na apuññābhisaṅkhāro na āneñjābhisaṅkhāro, imassa apuññābhisaṅkhāro adhiko, na puññābhisaṅkhāro na āneñjābhisaṅkhāro, imassa āneñjābhisaṅkhāro adhiko, na puññābhisaṅkhāro na apuññābhisaṅkhāro. Imassa kāyasucaritaṁ adhikaṁ, imassa vacīsucaritaṁ, imassa manosucaritaṁ. Ayaṁ hīnādhimuttiko, ayaṁ paṇītādhimuttiko, ayaṁ kammāvaraṇena samannāgato, ayaṁ kilesāvaraṇena samannāgato, ayaṁ vipākāvaraṇena samannāgato, ayaṁ na kammāvaraṇena samannāgato, na kilesāvaraṇena, na vipākāvaraṇena samannāgato”ti-ādinā ca sattānaṁ āsayādīnaṁ yathābhūtaṁ vibhāvanākārappavattaṁ Bhagavato āsayānusayañāṇaṁ. Yaṁ sandhāya vuttaṁ—

> “Idha Tathāgato sattānaṁ āsayaṁ jānāti, anusayaṁ jānāti, caritaṁ jānāti, adhimuttiṁ jānāti, bhabbābhabbe satte jānātī”ti-ādi[1].

Yañca uparimaheṭṭhimapuratthimapacchimakāyehi dakkhiṇavāma-akkhikaṇṇasotanāsikāsota-aṁsakūṭapassahatthapādehi aṅgulaṅgulantarehi lomalomakūpehi ca aggikkhandhūdakadhārāpavattanaṁ anaññasādhāraṇaṁ vividhavikubbaniddhinimmāpanakaṁ Bhagavato yamakapāṭihāriyañāṇaṁ. Yaṁ sandhāya vuttaṁ—

> “Idha Tathāgato yamakapāṭihāriyaṁ karoti asādhāraṇaṁ sāvakehi, uparimakāyato aggikkhandho pavattati, heṭṭhimakāyato udakadhārā pavattati. Heṭṭhimakāyato aggikkhandho pavattati, uparimakāyato udakadhārā pavattatī”ti-ādi[2].

1. Khu 9. 117 piṭṭhe. 2. Khu 9. 120 piṭṭhe.

ယဉ္စ “အယံ ပုဂ္ဂလော အပ္ပရဇက္ခော၊ အယံ သဿတဒိဋ္ဌိကော၊ အယံ ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိကော၊ အယံ အနုလောမိကာယံ ခန္တိယံ ဌိတော၊ အယံ ယထာဘူတဉာဏေ ဌိတော၊ အယံ ကာမာသယော, န နေက္ခမ္မာဒိအာသယော၊ အယံ နေက္ခမ္မာသယော, န ကာမာဒိအာသယော”တိအာဒိနာ “ဣမဿ ကာမရာဂေါ အတိဝိယ ထာမဂတော, န ပဋိဃာဒိကော၊ ဣမဿ ပဋိဃော အတိဝိယ ထာမဂတော, န ကာမရာဂါဒိကော”တိအာဒိနာ “ဣမဿ ပုညာဘိသင်္ခါရော အဓိကော, န အပုညာဘိသင်္ခါရော န အာနေဉ္ဇာဘိသင်္ခါရော၊ ဣမဿ အပုညာဘိသင်္ခါရော အဓိကော, န ပုညာဘိသင်္ခါရော န အာနေဉ္ဇာဘိသင်္ခါရော၊ ဣမဿ အာနေဉ္ဇာဘိသင်္ခါရော အဓိကော, န ပုညာဘိသင်္ခါရော န အပုညာဘိသင်္ခါရော။ ဣမဿ ကာယသုစရိတံ အဓိကံ, ဣမဿ ဝစီသုစရိတံ၊ ဣမဿ မနောသုစရိတံ။ အယံ ဟီနာဓိမုတ္တိကော၊ အယံ ပဏီတာဓိမုတ္တိကော၊ အယံ ကမ္မာဝရဏေန သမန္နာဂတော၊ အယံ ကိလေသာဝရဏေန သမန္နာဂတော၊ အယံ ဝိပါကာဝရဏေန သမန္နာဂတော၊ အယံ န ကမ္မာဝရဏေန သမန္နာဂတော၊ န ကိလေသာဝရဏေန၊ န ဝိပါကာဝရဏေန သမန္နာဂတော”တိအာဒိနာ စ သတ္တာနံ အာသယာဒီနံ ယထာဘူတံ ဝိဘာဝနာကာရပ္ပဝတ္တံ ဘဂဝတော အာသယာနုသယဉာဏံ။ ယံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ—

> “ဣဓ တထာဂတော သတ္တာနံ အာသယံ ဇာနာတိ၊ အနုသယံ ဇာနာတိ၊ စရိတံ ဇာနာတိ၊ အဓိမုတ္တိံ ဇာနာတိ၊ ဘဗ္ဗာဘဗ္ဗေ သတ္တေ ဇာနာတီ”တိအာဒိ[၁]။

ယဉ္စ ဥပရိမဟေဋ္ဌိမပုရတ္ထိမပစ္ဆိမကာယေဟိ ဒက္ခိဏဝါမအက္ခိကဏ္ဏသောတနာသိကာသောတအံသကူဋပဿဟတ္ထပါဒေဟိ အင်္ဂုလင်္ဂုလန္တရေဟိ လောမလောမကူပေဟိ စ အဂ္ဂိက္ခန္ဓူဒကဓာရာပဝတ္တနံ အနညသာဓာရဏံ ဝိဝိဓဝိကုဗ္ဗနိဒ္ဓိနိမ္မာပနကံ ဘဂဝတော ယမကပါဋိဟာရိယဉာဏံ။ ယံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ—

> “ဣဓ တထာဂတော ယမကပါဋိဟာရိယံ ကရောတိ အသာဓာရဏံ သာဝကေဟိ၊ ဥပရိမကာယတော အဂ္ဂိက္ခန္ဓော ပဝတ္တတိ၊ ဟေဋ္ဌိမကာယတော ဥဒကဓာရာ ပဝတ္တတိ။ ဟေဋ္ဌိမကာယတော အဂ္ဂိက္ခန္ဓော ပဝတ္တတိ၊ ဥပရိမကာယတော ဥဒကဓာရာ ပဝတ္တတီ”တိအာဒိ[၂]။

၁-ခု ၉-၁၁၇-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ခု ၉-၁၂၀-ပိဋ္ဌေ။

Yañca rāgādīhi jāti-ādīhi ca anekehi dukkhadhammehi upaddutaṁ sattanikāyaṁ tato nīharitukāmatāvasena nānānayehi pavattassa Bhagavato mahākaruṇokkamanassa paccayabhūtaṁ mahākaruṇāsamāpattiñāṇaṁ. Yathāha—

> “Katamaṁ Tathāgatassa mahākaruṇāsamāpattiñāṇaṁ, bahukehi ākārehi passantānaṁ Buddhānaṁ Bhagavantānaṁ sattesu mahākaruṇā okkamati, āditto lokasannivāsoti passantānaṁ Buddhānaṁ Bhagavantānaṁ sattesu mahākaruṇā okkamatī”ti—

Ādinā[1] ekūnanavutiyā ākārehi vibhajanaṁ kataṁ.

Yaṁ pana yāvatā dhammadhātu, yattakaṁ ñātabbaṁ saṅkhatāsaṅkhatādi, tassa sabbassa paropadesena vinā sabbākārato paṭijānanasamatthaṁ ākaṅkhāmattappaṭibaddhavutti anaññasādhāraṇaṁ Bhagavato ñāṇaṁ sabbathā anavasesasaṅkhatāsaṅkhatasammutisaccāvabodhato sabbaññutaññāṇaṁ, tatthāvaraṇābhāvatova nissaṅgappavattiṁ upādāya anāvaraṇañāṇanti ca vuccati. Ayamettha saṅkhepo, vitthāro pana parato āvi bhavissati.

Evametāni Bhagavato cha asādhāraṇañāṇāni aviparītākārappavattiyā yathāsakaṁvisayassa avisaṁvādanato tathāni avitathāni anaññathāni. Evampi Bhagavā tathāni āgatoti Tathāgato.

Tathā “sattime bhikkhave bojjhaṅgā satisambojjhaṅgo dhammavicayasambojjhaṅgo vīriyasambojjhaṅgo pītisambojjhaṅgo passaddhisambojjhaṅgo samādhisambojjhaṅgo upekkhāsambojjhaṅgo”ti[2] evaṁ sarūpato yāyaṁ lokuttaramaggakkhaṇe uppajjamānā līnuddhaccapatiṭṭhānāyūhanakāmasukhattakilamathānuyoga-ucchedasassatābhinivesādīnaṁ anekesaṁ upaddavānaṁ paṭipakkhabhūtā sati-ādibhedā dhammasāmaggī, yāya ariyasāvako bujjhati, kilesaniddāya uṭṭhahati, cattāri vā saccāni paṭivijjhati, nibbānameva vā sacchikaroti, sā dhammasāmaggī “bodhī”ti vuccati, tassā bodhiyā aṅgāti bojjhaṅgā. Ariyasāvako vā yathāvuttāya dhammasāmaggiyā bujjhatīti katvā “bodhī”ti vuccati, tassa bodhissa aṅgāti bojjhaṅgāti evaṁ

1. Khu 9. 121 piṭṭhe. 2. Khu 9. 302; Saṁ 3. 64 piṭṭhādīsu.

ယဉ္စ ရာဂါဒီဟိ ဇာတိအာဒီဟိ စ အနေကေဟိ ဒုက္ခဓမ္မေဟိ ဥပဒ္ဒုတံ သတ္တနိကာယံ တတော နီဟရိတုကာမတာဝသေန နာနာနယေဟိ ပဝတ္တဿ ဘဂဝတော မဟာကရုဏောက္ကမနဿ ပစ္စယဘူတံ မဟာကရုဏာသမာပတ္တိဉာဏံ။ ယထာဟ—

> “ကတမံ တထာဂတဿ မဟာကရုဏာသမာပတ္တိဉာဏံ၊ ဗဟုကေဟိ အာကာရေဟိ ပဿန္တာနံ ဗုဒ္ဓါနံ ဘဂဝန္တာနံ သတ္တေသု မဟာကရုဏာ ဩက္ကမတိ၊ အာဒိတ္တော လောကသန္နိဝါသောတိ ပဿန္တာနံ ဗုဒ္ဓါနံ ဘဂဝန္တာနံ သတ္တေသု မဟာကရုဏာ ဩက္ကမတီ”တိ—

အာဒိနာ[၁] ဧကူနနဝုတိယာ အာကာရေဟိ ဝိဘဇနံ ကတံ။

ယံ ပန ယာဝတာ ဓမ္မဓာတု၊ ယတ္တကံ ဉာတဗ္ဗံ သင်္ခတာသင်္ခတာဒိ၊ တဿ သဗ္ဗဿ ပရောပဒေသေန ဝိနာ သဗ္ဗာကာရတော ပဋိဇာနနသမတ္ထံ အာကင်္ခါမတ္တပ္ပဋိဗဒ္ဓဝုတ္တိ အနညသာဓာရဏံ ဘဂဝတော ဉာဏံ သဗ္ဗထာ အနဝသေသသင်္ခတာသင်္ခတသမ္မုတိသစ္စာဝဗောဓတော သဗ္ဗညုတညာဏံ, တတ္ထာဝရဏာဘာဝတောဝ နိဿင်္ဂပ္ပဝတ္တိံ ဥပါဒါယ အနာဝရဏဉာဏန္တိ စ ဝုစ္စတိ။ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ၊ ဝိတ္ထာရော ပန ပရတော အာဝိ ဘဝိဿတိ။

ဧဝမေတာနိ ဘဂဝတော ဆ အသာဓာရဏဉာဏာနိ အဝိပရီတာကာရပ္ပဝတ္တိယာ ယထာသကံဝိသယဿ အဝိသံဝါဒနတော တထာနိ အဝိတထာနိ အနညထာနိ။ ဧဝမ္ပိ ဘဂဝါ တထာနိ အာဂတောတိ တထာဂတော။

တထာ “သတ္တိမေ ဘိက္ခဝေ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ ဓမ္မဝိစယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ ဝီရိယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ ပီတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ ပဿဒ္ဓိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ သမာဓိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ”တိ[၂] ဧဝံ သရူပတော ယာယံ လောကုတ္တရမဂ္ဂက္ခဏေ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ လီနုဒ္ဓစ္စပတိဋ္ဌာနာယူဟနကာမသုခတ္တကိလမထာနုယောဂဥစ္ဆေဒသဿတာဘိနိဝေသာဒီနံ အနေကေသံ ဥပဒ္ဒဝါနံ ပဋိပက္ခဘူတာ သတိအာဒိဘေဒါ ဓမ္မသာမဂ္ဂီ၊ ယာယ အရိယသာဝကော ဗုဇ္ဈတိ၊ ကိလေသနိဒ္ဒါယ ဥဋ္ဌဟတိ၊ စတ္တာရိ ဝါ သစ္စာနိ ပဋိဝိဇ္ဈတိ၊ နိဗ္ဗာနမေဝ ဝါ သစ္ဆိကရောတိ၊ သာ ဓမ္မသာမဂ္ဂီ “ဗောဓီ”တိ ဝုစ္စတိ၊ တဿာ ဗောဓိယာ အင်္ဂါတိ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ။ အရိယသာဝကော ဝါ ယထာဝုတ္တာယ ဓမ္မသာမဂ္ဂိယာ ဗုဇ္ဈတီတိ ကတွာ “ဗောဓီ”တိ ဝုစ္စတိ၊ တဿ ဗောဓိဿ အင်္ဂါတိ ဗောဇ္ဈင်္ဂါတိ ဧဝံ

၁-ခု ၉-၁၂၁-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ခု ၉-၃၀၂၊ သံ ၃-၆၄-ပိဋ္ဌာဒီသု။

sāmaññalakkhaṇato, upaṭṭhānalakkhaṇo satisambojjhaṅgo, pavicayalakkhaṇo dhammavicayasambojjhaṅgo, paggahalakkhaṇo vīriyasambojjhaṅgo, pharaṇalakkhaṇo pītisambojjhaṅgo, upasamalakkhaṇo passaddhisambojjhaṅgo, avikkhepalakkhaṇo samādhisambojjhaṅgo, paṭisaṅkhānalakkhaṇo upekkhāsambojjhaṅgoti evaṁ **visesalakkhaṇato,** “tattha katamo satisambojjhaṅgo, idha bhikkhu satimā hoti paramena satinepakkena samannāgato, cirakatampi cirabhāsitampi saritā hoti anussaritā”ti-ādinā[1] sattannaṁ bojjhaṅgānaṁ aññamaññūpakāravasena **ekakkhaṇe pavattidassanato** “tattha katamo satisambojjhaṅgo, atthi ajjhattaṁ dhammesu sati, atthi bahiddhā dhammesu satī”ti-ādinā[1] tesaṁ **visayavibhāvanāpavattidassanato**, “tattha katamo satisambojjhaṅgo, idha bhikkhave bhikkhu satisambojjhaṅgaṁ bhāveti vivekanissitaṁ virāganissitaṁ nirodhanissitaṁ vosaggapariṇāmin”ti-ādinā[2] **bhāvanāvidhidassanato,** “tattha katame satta bojjhaṅgā, idha bhikkhu yasmiṁ samaye lokuttaraṁ jhānaṁ bhāveti -pa- tasmiṁ samaye satta bojjhaṅgā honti satisambojjhaṅgo -pa- upekkhāsambojjhaṅgo. Tattha katamo satisambojjhaṅgo, yā sati anussatī”ti-ādinā[3] **chanavutiyā nayasahassavibhāgehī**ti vaṁ nānākārato pavattāni Bhagavato bojjhaṅgavibhāvanañāṇāni tassa tassa atthassa avisaṁvādanato tathāni avitathāni anaññathāni. Evampi Bhagavā tathāni āgatoti Tathāgato.

Tathā “tattha katamaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā ariyasaccaṁ, ayameva ariyo aṭṭhaṅgiko maggo, seyyathidaṁ, sammādiṭṭhi -pa- sammāsamādhī”ti[4] evaṁ **sarūpato**, sabbakilesehi ārakattā ariyabhāvakarattā ariyaphalapaṭilābhakarattā ca ariyo, ariyānaṁ aṭṭhavidhattā nibbānādhigamāya ekantakāraṇattā ca aṭṭhaṅgiko, kilese mārento gacchati, atthikehi maggīyati, sayaṁ vā nibbānaṁ maggayatīti maggo evaṁ **sāmaññalakkhaṇato,** “sammādassanalakkhaṇā sammādiṭṭhi, sammā-abhiniropanalakkhaṇo sammāsaṅkappo, sammāpariggahaṇalakkhaṇā sammāvācā, sammāsamuṭṭhāpanalakkhaṇo sammākammanto, sammāvodānalakkhaṇo sammā-ājīvo, sammāpaggahalakkhaṇo sammāvāyāmo, sammā-upaṭṭhānalakkhaṇā

1. Abhi 2. 236 piṭṭhe.
2. Abhi 2. 238 piṭṭhe.
3. Abhi 2. 240 piṭṭhe.
4. Abhi 2. 110 piṭṭhe.

သာမညလက္ခဏတော, ဥပဋ္ဌာနလက္ခဏော သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ၊ ပဝိစယလက္ခဏော ဓမ္မဝိစယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ၊ ပဂ္ဂဟလက္ခဏော ဝီရိယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ၊ ဖရဏလက္ခဏော ပီတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ၊ ဥပသမလက္ခဏော ပဿဒ္ဓိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ၊ အဝိက္ခေပလက္ခဏော သမာဓိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ၊ ပဋိသင်္ခါနလက္ခဏော ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါတိ ဧဝံ **ဝိသေသလက္ခဏတော**, “တတ္ထ ကတမော သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ၊ ဣဓ ဘိက္ခု သတိမာ ဟောတိ ပရမေန သတိနေပက္ကေန သမန္နာဂတော၊ စိရကတမ္ပိ စိရဘာသိတမ္ပိ သရိတာ ဟောတိ အနုဿရိတာ”တိအာဒိနာ[1] သတ္တန္နံ ဗောဇ္ဈင်္ဂါနံ အညမညူပကာရဝသေန **ဧကက္ခဏေ ပဝတ္တိဒဿနတော**, “တတ္ထ ကတမော သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ၊ အတ္ထိ အဇ္ဈတ္တံ ဓမ္မေသု သတိ၊ အတ္ထိ ဗဟိဒ္ဓါ ဓမ္မေသု သတီ”တိအာဒိနာ[1] တေသံ **ဝိသယဝိဘာဝနာပဝတ္တိဒဿနတော**, “တတ္ထ ကတမော သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ၊ ဣဓ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂံ ဘာဝေတိ ဝိဝေကနိဿိတံ ဝိရာဂနိဿိတံ နိရောဓနိဿိတံ ဝေါဿဂ္ဂပရိဏာမိ”န္တိအာဒိနာ[2] **ဘာဝနာဝိဓိဒဿနတော**, “တတ္ထ ကတမေ သတ္တ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ၊ ဣဓ ဘိက္ခု ယသ္မိံ သမယေ လောကုတ္တရံ ဈာနံ ဘာဝေတိ။ပ။ တသ္မိံ သမယေ သတ္တ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ ဟောန္တိ သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ။ပ။ ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ။ တတ္ထ ကတမော သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ၊ ယာ သတိ အနုဿတီ”တိအာဒိနာ[3] **ဆနဝုတိယာ နယသဟဿဝိဘာဂေဟီ**တိ ဝံ နာနာကာရတော ပဝတ္တာနိ ဘဂဝတော ဗောဇ္ဈင်္ဂဝိဘာဝနဉာဏာနိ တဿ တဿ အတ္ထဿ အဝိသံဝါဒနတော တထာနိ အဝိတထာနိ အနညထာနိ။ ဧဝမ္ပိ ဘဂဝါ တထာနိ အာဂတောတိ တထာဂတော။

တထာ “တတ္ထ ကတမံ ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနီ ပဋိပဒါ အရိယသစ္စံ၊ အယမေဝ အရိယော အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ၊ သေယျထိဒံ၊ သမ္မာဒိဋ္ဌိ။ပ။ သမ္မာသမာဓီ”တိ[4] ဧဝံ **သရူပတော**, သဗ္ဗကိလေသေဟိ အာရကတ္တာ အရိယဘာဝကရတ္တာ အရိယဖလပဋိလာဘကရတ္တာ စ အရိယော၊ အရိယာနံ အဋ္ဌဝိဓတ္တာ နိဗ္ဗာနာဓိဂမာယ ဧကန္တကာရဏတ္တာ စ အဋ္ဌင်္ဂိကော၊ ကိလေသေ မာရေန္တော ဂစ္ဆတိ, အတ္ထိကေဟိ မဂ္ဂီယတိ, သယံ ဝါ နိဗ္ဗာနံ မဂ္ဂယတီတိ မဂ္ဂေါတိ ဧဝံ **သာမညလက္ခဏတော**, “သမ္မာဒဿနလက္ခဏာ သမ္မာဒိဋ္ဌိ၊ သမ္မာအဘိနိရောပနလက္ခဏော သမ္မာသင်္ကပ္ပေါ၊ သမ္မာပရိဂ္ဂဟဏလက္ခဏာ သမ္မာဝါစာ၊ သမ္မာသမုဋ္ဌာပနလက္ခဏော သမ္မာကမ္မန္တော၊ သမ္မာဝေါဒါနလက္ခဏော သမ္မာအာဇီဝေါ၊ သမ္မာပဂ္ဂဟလက္ခဏော သမ္မာဝါယာမော၊ သမ္မာဥပဋ္ဌာနလက္ခဏာ

၁-အဘိ ၂-၂၃၆-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အဘိ ၂-၂၃၈-ပိဋ္ဌေ။ ၃-အဘိ ၂-၂၄၀-ပိဋ္ဌေ။ ၄-အဘိ ၂-၁၁၀-ပိဋ္ဌေ။

sammāsati, sammā-avikkhepalakkhaṇo sammāsamādhī”ti evaṁ **visesalakkhaṇato**, sammādiṭṭhi tāva aññehipi attano paccanīkakilesehi saddhiṁ micchādiṭṭhiṁ pajahati, nibbānaṁ ārammaṇaṁ karoti, tappaṭicchādakamohavidhamanena asammohato sampayuttadhamme ca passati, tathā sammāsaṅkappādayopi micchāsaṅkappādīni pajahanti, nirodhañca ārammaṇaṁ karonti, sahajātadhammānaṁ sammā-abhiniropanapariggahaṇasamuṭṭhāpanavodānapaggaha-upaṭṭhānasamādahanāni ca karontīti evaṁ **kiccavibhāgato,** sammādiṭṭhi pubbabhāge nānakkhaṇā visuṁ dukkhādi-ārammaṇā hutvā maggakāle ekakkhaṇā nibbānameva ārammaṇaṁ katvā kiccato “dukkhe ñāṇan”ti-ādīni cattāri nāmāni labhati. Sammāsaṅkappādayopi pubbabhāge nānakkhaṇā nānārammaṇā, maggakāle ekakkhaṇā ekārammaṇā, tesu sammāsaṅkappo kiccato “nekkhammasaṅkappo”ti-ādīni tīṇi nāmāni labhati, sammāvācādayo tayo pubbabhāge “musāvādā veramaṇī”ti-ādivibhāgā viratiyopi cetanāyopi hutvā maggakkhaṇe viratiyova, sammāvāyāmasatiyo kiccato sammappadhānasatipaṭṭhānavasena cattāri nāmāni labhanti, sammāsamādhi pana maggakkhaṇepi paṭhamajjhānādivasena nānā evāti evaṁ pubbabhāgāparabhāgesu **pavattivibhāgato,** “idha bhikkhave bhikkhu sammādiṭṭhiṁ bhāveti vivekanissitan”ti[1] ādinā **bhāvanāvidhito**, “tattha katamo aṭṭhaṅgiko maggo, idha bhikkhu yasmiṁ samaye lokuttaraṁ jhānaṁ bhāveti -pa- dukkhapaṭipadaṁ dandhābhiññaṁ, tasmiṁ samaye aṭṭhaṅgiko maggo hoti sammādiṭṭhi sammāsaṅkappo”ti-ādinā[2] **caturāsītiyā nayasahassavibhāgehī**ti evaṁ anekākārato pavattāni Bhagavato ariyamaggavibhāvanañāṇāni atthassa avisaṁvādanato sabbānipi tathāni avitathāni anaññathāni. Evampi Bhagavā tathāni āgatoti Tathāgato.

Tathā paṭhamajjhānasamāpattiyā ca nirodhasamāpattīti etāsu anupaṭipāṭiyā viharitabbaṭṭhena samāpajjitabbaṭṭhena ca, anupubbavihārasamāpattīsu sampādanapaccavekkhaṇādivasena yathārahaṁ sampayogavasena ca pavattāni Bhagavato ñāṇāni tadatthasiddhiyā tathāni avitathāni anaññathāni. Evampi Bhagavā tathāni āgatoti Tathāgato. Tathā “idaṁ imassa

1. Abhi 2. 245 piṭṭhe. 2. Abhi 2. 248 piṭṭhe.

သမ္မာသတိ၊ သမ္မာအဝိက္ခေပလက္ခဏော သမ္မာသမာဓီ”တိ ဧဝံ **ဝိသေသ-လက္ခဏတော,** သမ္မာဒိဋ္ဌိ တာဝ အညေဟိပိ အတ္တနော ပစ္စနီကကိလေသေဟိ သဒ္ဓိံ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိံ ပဇဟတိ၊ နိဗ္ဗာနံ အာရမ္မဏံ ကရောတိ၊ တပ္ပဋိစ္ဆာဒက-မောဟဝိဓမနေန အသမ္မောဟတော သမ္ပယုတ္တဓမ္မေ စ ပဿတိ၊ တထာ သမ္မာ-သင်္ကပ္ပါဒယောပိ မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပါဒီနိ ပဇဟန္တိ၊ နိရောဓဉ္စ အာရမ္မဏံ ကရောန္တိ၊ သဟဇာတဓမ္မာနံ သမ္မာအဘိနိရောပနပရိဂ္ဂဟဏသမုဋ္ဌာပနဝေါဒါနပဂ္ဂဟ-ဥပဋ္ဌာနသမာဒဟနာနိ စ ကရောန္တီတိ ဧဝံ **ကိစ္စဝိဘာဂတော,** သမ္မာဒိဋ္ဌိ ပုဗ္ဗဘာဂေ နာနက္ခဏာ ဝိသုံ ဒုက္ခာဒိအာရမ္မဏာ ဟုတွာ မဂ္ဂကာလေ ဧကက္ခဏာ နိဗ္ဗာနမေဝ အာရမ္မဏံ ကတွာ ကိစ္စတော “ဒုက္ခေ ဉာဏ”န္တိ-အာဒီနိ စတ္တာရိ နာမာနိ လဘတိ။ သမ္မာသင်္ကပ္ပါဒယောပိ ပုဗ္ဗဘာဂေ နာနက္ခဏာ နာနာရမ္မဏာ၊ မဂ္ဂကာလေ ဧကက္ခဏာ ဧကာရမ္မဏာ၊ တေသု သမ္မာသင်္ကပ္ပော ကိစ္စတော “နေက္ခမ္မသင်္ကပ္ပော”တိအာဒီနိ တီဏိ နာမာနိ လဘတိ၊ သမ္မာဝါစာဒယော တယော ပုဗ္ဗဘာဂေ “မုသာဝါဒါ ဝေရမဏီ”တိ-အာဒိဝိဘာဂါ ဝိရတိယောပိ စေတနာယောပိ ဟုတွာ မဂ္ဂက္ခဏေ ဝိရတိယောဝ၊ သမ္မာဝါယာမသတိယော ကိစ္စတော သမ္မပ္ပဓာနသတိပဋ္ဌာနဝသေန စတ္တာရိ နာမာနိ လဘန္တိ၊ သမ္မာသမာဓိ ပန မဂ္ဂက္ခဏေပိ ပဌမဇ္ဈာနာဒိဝသေန နာနာ ဧဝါတိ ဧဝံ ပုဗ္ဗဘာဂါပရဘာဂေသု **ပဝတ္တိဝိဘာဂတော,** “ဣဓ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု သမ္မာဒိဋ္ဌိံ ဘာဝေတိ ဝိဝေကနိဿိတ”န္တိ[1] အာဒိနာ **ဘာဝနာဝိဓိတော,** “တတ္ထ ကတမော အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ၊ ဣဓ ဘိက္ခု ယသ္မိံ သမယေ လောကုတ္တရံ ဈာနံ ဘာဝေတိ။ပ။ ဒုက္ခပဋိပဒံ ဒန္ဓာဘိညံ၊ တသ္မိံ သမယေ အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ ဟောတိ သမ္မာဒိဋ္ဌိ သမ္မာသင်္ကပ္ပော”တိအာဒိနာ[2] **စတုရာသီတိယာ နယ-သဟဿဝိဘာဂေဟီ**တိ ဧဝံ အနေကာကာရတော ပဝတ္တာနိ ဘဂဝတော အရိယမဂ္ဂဝိဘာဝနဉာဏာနိ အတ္ထဿ အဝိသံဝါဒနတော သဗ္ဗာနိပိ တထာနိ အဝိတထာနိ အနညထာနိ။ ဧဝမ္ပိ ဘဂဝါ တထာနိ အာဂတောတိ တထာဂတော။

တထာ ပဌမဇ္ဈာနသမာပတ္တိယာ စ နိရောဓသမာပတ္တီတိ ဧတာသု အနုပဋိ-ပါဋိယာ ဝိဟရိတဗ္ဗဋ္ဌေန သမာပဇ္ဇိတဗ္ဗဋ္ဌေန စ, အနုပုဗ္ဗဝိဟာရသမာပတ္တီသု သမ္ပာဒနပစ္စဝေက္ခဏာဒိဝသေန ယထာရဟံ သမ္ပယောဂဝသေန စ ပဝတ္တာနိ ဘဂဝတော ဉာဏာနိ တဒတ္ထသိဒ္ဓိယာ တထာနိ အဝိတထာနိ အနညထာနိ။ ဧဝမ္ပိ ဘဂဝါ တထာနိ အာဂတောတိ တထာဂတော။ တထာ “ဣဒံ ဣမဿ

၁-အဘိ ၂-၂၄၅-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အဘိ ၂-၂၄၈-ပိဋ္ဌေ။

ṭhānaṁ, idaṁ aṭṭhānan"ti aviparītaṁ tassa tassa phalassa kāraṇākāraṇajānanaṁ, tesaṁ tesaṁ sattānaṁ atītādibhedabhinnassa kammasamādānassa anavasesato yathābhūtaṁ vipākantarajānanaṁ, āyūhanakkhaṇeyeva tassa tassa sattassa "ayaṁ nirayagāminī paṭipadā -pa- ayaṁ nibbānagāminī paṭipadā"ti yāthāvato sāsavānāsavakammavibhāgajānanaṁ, khandhāyatanānaṁ upādinnānupādinnādi-anekasabhāvaṁ nānāsabhāvaṁ ca tassa lokassa "imāya nāma dhātuyā ussannattā imasmiṁ dhammappabandhe ayaṁ viseso jāyatī"ti-ādinā nayena yathābhūtaṁ dhātunānattajānanaṁ, saddhādi-indriyānaṁ tikkhamudutājānanaṁ, saṁkilesādīhi saddhiṁ jhānavimokkhādijānanaṁ, sattānaṁ aparimāṇāsu jātīsu tappaṭibandhena saddhiṁ anavasesato pubbenivutthakkhandhasantatijānanaṁ, hīnādivibhāgehi saddhiṁ cutipaṭisandhijānanaṁ, "idaṁ dukkhan"ti-ādinā heṭṭhā vuttanayeneva catusaccajānananti imāni Bhagavato Dasabalañāṇāni avirajjhitvā yathāsakaṁvisayāvagāhanato yathādhippetatthasādhanato ca yathābhūtavuttiyā tathāni avitathāni anaññathāni. Vuttañhetaṁ—

> "Idha Tathāgato ṭhānañca ṭhānato aṭṭhānañca aṭṭhānato yathābhūtaṁ pajānātī"ti-ādi[1].

Evampi Bhagavā tathāni āgatoti Tathāgato.

Yathā cetesampi ñāṇānaṁ vasena, evaṁ yathāvuttānaṁ satipaṭṭhānasammappadhānādivibhāvanañāṇādi-anantāparimeyyabhedānaṁ anaññasādhāraṇānaṁ paññāvisesānaṁ vasena Bhagavā tathāni ñāṇāni āgato adhigatoti Tathāgato, evampi tathāni āgatoti Tathāgato. (3)

Kathaṁ **tathā gatoti Tathāgato**? Yā tā Bhagavato abhijāti-abhisambodhidhammavinayapaññāpana anupādisesanibbānadhātuyo, tā tathā. Kiṁ vuttaṁ hoti? Yadatthaṁ tā Lokanāthena abhipatthitā pavattitā ca, tadatthassa ekantasiddhiyā avisaṁvādanato aviparītatthavuttiyā tathā avitathā anaññathā. Tathā hi ayaṁ Bhagavā bodhisattabhūto samatiṁsapāramiparipūraṇādikaṁ vuttappakāraṁ sabbabuddhattahetuṁ

1. Abhi 2. 348; Aṁ 3. 283 piṭṭhesu.

ဌာနံ, ဣဒံ အဋ္ဌာန”န္တိ အဝိပရီတံ တဿ တဿ ဖလဿ ကာရဏာကာရဏဇာနနံ၊ တေသံ တေသံ သတ္တာနံ အတီတာဒိဘေဒဘိန္နဿ ကမ္မသမာဒါနဿ အနဝသေသတော ယထာဘူတံ ဝိပါကန္တရဇာနနံ၊ အာယူဟနက္ခဏေယေဝ တဿ တဿ သတ္တဿ “အယံ နိရယဂါမိနီ ပဋိပဒါ။ပ။ အယံ နိဗ္ဗာနဂါမိနီ ပဋိပဒါ”တိ ယာထာဝတော သာသဝါနာသဝကမ္မဝိဘာဂဇာနနံ၊ ခန္ဓာယတနာနံ ဥပါဒိန္နာနုပါဒိန္နာဒိအနေကသဘာဝံ နာနာသဘာဝံ စ တဿ လောကဿ “ဣမာယ နာမ ဓာတုယာ ဥဿန္နတ္တာ ဣမသ္မိံ ဓမ္မပ္ပဗန္ဓေ အယံ ဝိသေသော ဇာယတီ”တိအာဒိနာ နယေန ယထာဘူတံ ဓာတုနာနတ္တဇာနနံ၊ သဒ္ဓါဒိဣန္ဒြိယာနံ တိက္ခမုဒုတာဇာနနံ၊ သံကိလေသာဒီဟိ သဒ္ဓိံ ဈာနဝိမောက္ခာဒိဇာနနံ၊ သတ္တာနံ အပရိမာဏာသု ဇာတီသု တပ္ပဋိဗန္ဓေန သဒ္ဓိံ အနဝသေသတော ပုဗ္ဗေနိဝုတ္ထက္ခန္ဓသန္တတိဇာနနံ၊ ဟီနာဒိဝိဘာဂေဟိ သဒ္ဓိံ စုတိပဋိသန္ဓိဇာနနံ၊ “ဣဒံ ဒုက္ခ”န္တိအာဒိနာ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ စတုသစ္စဇာနနန္တိ ဣမာနိ ဘဂဝတော ဒသဗလဉာဏာနိ အဝိရဇ္ဈိတွာ ယထာသကံဝိသယာဝဂါဟနတော ယထာဓိပ္ပေတတ္ထသာဓနတော စ ယထာဘူတဝုတ္တိယာ တထာနိ အဝိတထာနိ အနညထာနိ။ ဝုတ္တဉှေတံ—

> “ဣဓ တထာဂတော ဌာနဉ္စ ဌာနတော အဋ္ဌာနဉ္စ အဋ္ဌာနတော ယထာဘူတံ ပဇာနာတီ”တိအာဒိ[၁]။

ဧဝမ္ပိ ဘဂဝါ တထာနိ အာဂတောတိ တထာဂတော။

ယထာ စေတေသမ္ပိ ဉာဏာနံ ဝသေန၊ ဧဝံ ယထာဝုတ္တာနံ သတိပဋ္ဌာနသမ္မပ္ပဓာနာဒိဝိဘာဝနဉာဏာဒိအနန္တာပရိမေယျဘေဒါနံ အနညသာဓာရဏာနံ ပညာဝိသေသာနံ ဝသေန ဘဂဝါ တထာနိ ဉာဏာနိ အာဂတော အဓိဂတောတိ တထာဂတော၊ ဧဝမ္ပိ တထာနိ အာဂတောတိ တထာဂတော။ (၃)

ကထံ **တထာ ဂတောတိ တထာဂတော**? ယာ တာ ဘဂဝတော အဘိဇာတိအဘိသမ္ဗောဓိဓမ္မဝိနယပညာပနအနုပါဒိသေသနိဗ္ဗာနဓာတုယော၊ တာ တထာ။ ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ? ယဒတ္ထံ တာ လောကနာထေန အဘိပတ္ထိတာ ပဝတ္တိတာ စ၊ တဒတ္ထဿ ဧကန္တသိဒ္ဓိယာ အဝိသံဝါဒနတော အဝိပရီတတ္ထဝုတ္တိယာ တထာ အဝိတထာ အနညထာ။ တထာ ဟိ အယံ ဘဂဝါ ဗောဓိသတ္တဘူတော သမတိံသပါရမိပရိပူရဏာဒိကံ ဝုတ္တပ္ပကာရံ သဗ္ဗဗုဒ္ဓတ္တဟေတုံ

၁-အဘိ ၂-၃၄၈၊ အံ ၃-၂၈၃-ပိဋ္ဌေသု။

sampādetvā Tusitapure ṭhito Buddhakolāhalaṁ sutvā dasasahassacakkavāḷadevatāhi ekato sannipatitāhi upasaṅkamitvā—

> "Kālo kho[1] te mahāvīra, uppajja mātukucchiyaṁ.
> Sadevakaṁ tārayanto, bujjhassu amataṁ padan"ti[2]—

āyācito uppannapubbanimitto pañca mahāvilokanāni viloketvā "idāni ahaṁ manussayoniyaṁ uppajjitvā abhisambujjhissāmī"ti āsāḷhipuṇṇamāyaṁ Sakyarājakule Mahāmāyāya deviyā kucchiyaṁ paṭisandhiṁ gahetvā dasa māse devamanussehi mahatā parihārena parihariyamāno visākhapuṇṇamāyaṁ paccūsasamaye abhijātiṁ pāpuṇi.

Abhijātikkhaṇe panassa paṭisandhiggahaṇakkhaṇe viya **dvattiṁsa pubbanimittāni** pāturahesuṁ, ayaṁ dasasahassilokadhātu saṁkampi sampakampi sampavedhi, dasasu cakkavāḷasahassesu aparimāṇo obhāso phari, tassa taṁ siriṁ daṭṭhukāmā viya andhā cakkhūni paṭilabhiṁsu, badhirā saddaṁ suṇiṁsu, mūgā samālapiṁsu, khujjā ujugattā ahesuṁ, paṅgulā padasā gamanaṁ paṭilabhiṁsu, bandhanagatā sabbasattā andubandhanādīhi mucciṁsu, sabbanarakesu aggi nibbāyi, pettivisaye khuppipāsā vūpasami, tiracchānānaṁ bhayaṁ nāhosi, sabbasattānaṁ rogo vūpasami, sabbasattā piyaṁvadā ahesuṁ, madhurenākārena assā hasiṁsu, vāraṇā gajjiṁsu, sabbatūriyāni sakasakaninnādaṁ muñciṁsu, aghaṭṭitāni eva manussānaṁ hatthūpagādīni ābharaṇāni madhurenākārena saddaṁ muñciṁsu, sabbadisā vippasannā ahesuṁ, sattānaṁ sukhaṁ uppādayamāno mudusītalavāto vāyi, akālamegho vassi, pathavitopi udakaṁ ubbhijjitvā vissandi, pakkhino ākāsagamanaṁ vijahiṁsu, nadiyo asandamānā aṭṭhaṁsu, mahāsamudde madhuraṁ udakaṁ ahosi, upakkilesavinimutte sūriye dippamāne eva ākāsagatā sabbā jotiyo jotiṁsu, ṭhapetvā arūpāvacare deve avasesā sabbe devā sabbe ca nerayikā dissamānarūpā ahesuṁ, tarukuṭṭakavāṭaselādayo anāvaraṇabhūtā ahesuṁ, sattānaṁ cutūpapātā nāhesuṁ, sabbaṁ aniṭṭhagandhaṁ abhibhavitvā dibbagandho pavāyi, sabbe phalūpagā rukkhā phaladharā sampajjiṁsu, mahāsamuddo sabbatthakameva pañcavaṇṇehi padumehi sañchannatalo ahosi,

1. Kāloyaṁ (Sī) 2. Khu 4. 305 piṭṭhe.

သမ္ပာဒေတွာ တုသိတပုရေ ဌိတော ဗုဒ္ဓကောလာဟလံ သုတွာ ဒသသဟဿ-စက္ကဝါဠဒေဝတာဟိ ဧကတော သန္နိပတိတာဟိ ဥပသင်္ကမိတွာ—

> "ကာလော ခေါ[၁] တေ မဟာဝီရ၊ ဥပ္ပဇ္ဇ မာတုကုစ္ဆိယံ။
> သဒေဝကံ တာရယန္တော၊ ဗုဇ္ဈဿု အမတံ ပဒ"န္တိ[၂]—

အာယာစိတော ဥပ္ပန္နပုဗ္ဗနိမိတ္တော ပဉ္စ မဟာဝိလောကနာနိ ဝိလောကေတွာ "ဣဒါနိ အဟံ မနုဿယောနိယံ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ အဘိသမ္ဗုဇ္ဈိဿာမီ"တိ အာသာဠှိ-ပုဏ္ဏမာယံ သကျရာဇကုလေ မဟာမာယာယ ဒေဝိယာ ကုစ္ဆိယံ ပဋိသန္ဓိံ ဂဟေတွာ ဒသ မာသေ ဒေဝမနုဿေဟိ မဟတာ ပရိဟာရေန ပရိဟရိယ-မာနော ဝိသာခပုဏ္ဏမာယံ ပစ္စူသသမယေ အဘိဇာတိံ ပါပုဏိ။

အဘိဇာတိက္ခဏေ ပနဿ ပဋိသန္ဓိဂ္ဂဟဏက္ခဏေ ဝိယ **ဒွတ္တိံသ ပုဗ္ဗနိမိတ္တာနိ** ပါတုရဟေသုံ၊ အယံ ဒသသဟဿိလောကဓာတု သံကမ္ပိ သမ္ပကမ္ပိ သမ္ပဝေဓိ၊ ဒသသု စက္ကဝါဠသဟဿေသု အပရိမာဏော ဩဘာသော ဖရိ၊ တဿ တံ သိရိံ ဒဋ္ဌုကာမာ ဝိယ အန္ဓာ စက္ခူနိ ပဋိလဘိံသု၊ ဗဓိရာ သဒ္ဒံ သုဏိံသု၊ မူဂါ သမာလပိံသု၊ ခုဇ္ဇာ ဥဇုဂတ္တာ အဟေသုံ၊ ပင်္ဂုလာ ပဒသာ ဂမနံ ပဋိလဘိံသု၊ ဗန္ဓနဂတာ သဗ္ဗသတ္တာ အန္ဒုဗန္ဓနာဒီဟိ မုစ္စိံသု၊ သဗ္ဗနရကေသု အဂ္ဂိ နိဗ္ဗာယိ၊ ပေတ္တိဝိသယေ ခုပ္ပိပါသာ ဝူပသမိ၊ တိရစ္ဆာနာနံ ဘယံ နာဟောသိ၊ သဗ္ဗသတ္တာနံ ရောဂေါ ဝူပသမိ၊ သဗ္ဗသတ္တာ ပိယံဝဒါ အဟေသုံ၊ မဓုရေနာ-ကာရေန အဿာ ဟသိံသု၊ ဝါရဏာ ဂဇ္ဇိံသု၊ သဗ္ဗတူရိယာနိ သကသကနိန္နာဒံ မုဉ္စိံသု၊ အဃဋ္ဋိတာနိ ဧဝ မနုဿာနံ ဟတ္ထူပဂါဒီနိ အာဘရဏာနိ မဓုရေနာ-ကာရေန သဒ္ဒံ မုဉ္စိံသု၊ သဗ္ဗဒိသာ ဝိပ္ပသန္နာ အဟေသုံ၊ သတ္တာနံ သုခံ ဥပ္ပါဒယ-မာနော မုဒုသီတလဝါတော ဝါယိ၊ အကာလမေဃော ဝဿိ၊ ပထဝိတောပိ ဥဒကံ ဥဗ္ဘိဇ္ဇိတွာ ဝိဿန္ဒိ၊ ပက္ခိနော အာကာသဂမနံ ဝိဇဟိံသု၊ နဒိယော အသန္ဒမာနာ အဋ္ဌံသု၊ မဟာသမုဒ္ဒေ မဓုရံ ဥဒကံ အဟောသိ၊ ဥပက္ကိလေသ-ဝိနိမုတ္တေ သူရိယေ ဒိပ္ပမာနေ ဧဝ အာကာသဂတာ သဗ္ဗာ ဇောတိယော ဇောတိံသု၊ ဌပေတွာ အရူပါဝစရေ ဒေဝေ အဝသေသာ သဗ္ဗေ ဒေဝါ သဗ္ဗေ စ နေရယိကာ ဒိဿမာနရူပါ အဟေသုံ၊ တရုကုဋ္ဋကဝါဋသေလာဒယော အနာဝရဏဘူတာ အဟေသုံ၊ သတ္တာနံ စုတူပပါတာ နာဟေသုံ၊ သဗ္ဗံ အနိဋ္ဌဂန္ဓံ အဘိဘဝိတွာ ဒိဗ္ဗဂန္ဓော ပဝါယိ၊ သဗ္ဗေ ဖလူပဂါ ရုက္ခာ ဖလဓရာ သမ္ပဇ္ဇိံသု၊ မဟာသမုဒ္ဒေါ သဗ္ဗတ္ထကမေဝ ပဉ္စဝဏ္ဏေဟိ ပဒုမေဟိ သဉ္ဆန္နတလော အဟောသိ၊

၁-ကာလောယံ (သီ) ၂-ခု ၄-၃၀၅-ပိဋ္ဌေ။

thalajajalajādīni sabbapupphāni pupphiṁsu, rukkhānaṁ khandhesu khandhapadumāni, sākhāsu sākhāpadumāni, latāsu latāpadumāni pupphiṁsu, mahītalasilātalāni bhinditvā uparūpari satta satta[1] hutvā daṇḍapadumāni nāma nikkhamiṁsu, ākāse olambakapadumāni nibbattiṁsu, samantato pupphavassaṁ vassi, ākāse dibbatūriyāni vajjiṁsu, sakaladasasahassilokadhātu vaṭṭetvā vissaṭṭhamālāguḷaṁ viya, uppīḷetvā pavattamālākalāpo viya, alaṅkatapaṭiyattaṁ mālāsanaṁ viya ca ekamālāmālinī vipphurantavāḷabījanī pupphadhūpagandhaparivāsitā paramasobhaggappattā ahosi, tāni ca pubbanimittāni upari adhigatānaṁ anekesaṁ visesādhigamānaṁ nimittabhūtāni eva ahesuṁ. Evaṁ anekacchariyapātubhāvā ayaṁ abhijāti yadatthaṁ tena abhipatthitā, tassā abhisambodhiyā ekantasiddhiyā tathāva ahosi avitathā anaññathā.

Tathā ye Buddhaveneyyā bodhaneyyabandhavā, te sabbepi anavasesato sayameva Bhagavatā vinītā[2]. Ye ca sāvakaveneyyā dhammaveneyyā ca, tepisāvakādīhi vinītā vinayaṁ gacchanti gamissanti cāti yadatthaṁ Bhagavatā abhisambodhi abhipatthitā, tadatthassa ekantasiddhiyā abhisambodhi tathā avitathā anaññathā.

Apica yassa yassa ñeyyadhammassa yo yo sabhāvo bujjhitabbo, so so hatthatale ṭhapita-āmalakaṁ viya āvajjanamattapaṭibaddhena attano ñāṇena aviparītaṁ anavasesato Bhagavatā abhisambuddhoti evampi abhisambodhi tathā avitathā anaññathā.

Tathā tesaṁ tesaṁ dhammānaṁ tathā tathā desetabbappakāraṁ, tesaṁ tesañca sattānaṁ āsayānusayacariyādhimuttiṁ sammadeva oloketvā dhammataṁ avijahanteneva paññattinayaṁ vohāramattaṁ anatidhāvanteneva ca dhammataṁ vibhāventena yathāparādhaṁ yathājjhāsayaṁ yathādhammañca anusāsantena Bhagavatā veneyyā vinītā ariyabhūmiṁ sampāpitāti dhammavinayapaññāpanāpissa tadatthasiddhiyā yathābhūtavuttiyā ca tathā avitathā anaññathā.

1. Satapattā (Syā, Ka)
2. Vinītāyeva (Syā)

ထလဇဇလဇာဒီနိ သဗ္ဗပုပ္ဖာနိ ပုပ္ဖိံသု၊ ရုက္ခာနံ ခန္ဓေသု ခန္ဓပဒုမာနိ, သာခါသု သာခါပဒုမာနိ, လတာသု လတာပဒုမာနိ ပုပ္ဖိံသု၊ မဟီတလသိလာတလာနိ ဘိန္ဒိတွာ ဥပရူပရိ သတ္တ သတ္တ[၁] ဟုတွာ ဒဏ္ဍပဒုမာနိ နာမ နိက္ခမိံသု၊ အာကာသေ ဩလမ္ဗကပဒုမာနိ နိဗ္ဗတ္တိံသု၊ သမန္တတော ပုပ္ဖဝဿံ ဝဿိ၊ အာကာသေ ဒိဗ္ဗတူရိယာနိ ဝဇ္ဇိံသု၊ သကလဒသသဟဿိလောကဓာတု ဝဋ္ဋေတွာ ဝိဿဋ္ဌမာလာဂုဠံ ဝိယ, ဥပ္ပီဠေတွာ ပဝတ္တမာလာကလာပေါ ဝိယ, အလင်္ကတပဋိယတ္တံ မာလာသနံ ဝိယ စ ဧကမာလာမာလိနီ ဝိပ္ဖုရန္တဝါဠဗီဇနီ ပုပ္ဖဓူပဂန္ဓပရိဝါသိတာ ပရမသောဘဂ္ဂပ္ပတ္တာ အဟောသိ၊ တာနိ စ ပုဗ္ဗနိမိတ္တာနိ ဥပရိ အဓိဂတာနံ အနေကေသံ ဝိသေသာဓိဂမာနံ နိမိတ္တဘူတာနိ ဧဝ အဟေသုံ။ ဧဝံ အနေကစ္ဆရိယပါတုဘာဝါ အယံ အဘိဇာတိ ယဒတ္ထံ တေန အဘိပတ္ထိတာ၊ တဿာ အဘိသမ္ဗောဓိယာ ဧကန္တသိဒ္ဓိယာ တထာဝ အဟောသိ အဝိတထာ အနညထာ။

တထာ ယေ ဗုဒ္ဓဝေနေယျာ ဗောဓနေယျဗန္ဓဝါ၊ တေ သဗ္ဗေပိ အနဝသေသတော သယမေဝ ဘဂဝတာ ဝိနီတာ[၂]။ ယေ စ သာဝကဝေနေယျာ ဓမ္မဝေနေယျာ စ၊ တေပိ သာဝကာဒီဟိ ဝိနီတာ ဝိနယံ ဂစ္ဆန္တိ ဂမိဿန္တိ စာတိ ယဒတ္ထံ ဘဂဝတာ အဘိသမ္ဗောဓိ အဘိပတ္ထိတာ၊ တဒတ္ထဿ ဧကန္တသိဒ္ဓိယာ အဘိသမ္ဗောဓိ တထာ အဝိတထာ အနညထာ။

အပိစ ယဿ ယဿ ဉေယျဓမ္မဿ ယော ယော သဘာဝေါ ဗုဇ္ဈိတဗ္ဗော၊ သော သော ဟတ္ထတလေ ဌပိတအာမလကံ ဝိယ အာဝဇ္ဇနမတ္တပဋိဗဒ္ဓေန အတ္တနော ဉာဏေန အဝိပရီတံ အနဝသေသတော ဘဂဝတာ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါတိ ဧဝမ္ပိ အဘိသမ္ဗောဓိ တထာ အဝိတထာ အနညထာ။

တထာ တေသံ တေသံ ဓမ္မာနံ တထာ တထာ ဒေသေတဗ္ဗပ္ပကာရံ, တေသံ တေသဉ္စ သတ္တာနံ အာသယာနုသယစရိယာဓိမုတ္တိံ သမ္မဒေဝ ဩလောကေတွာ ဓမ္မတံ အဝိဇဟန္တေနေဝ ပညတ္တိနယံ ဝေါဟာရမတ္တံ အနတိဓာဝန္တေနေဝ စ ဓမ္မတံ ဝိဘာဝေန္တေန ယထာပရာဓံ ယထာဇ္ဈာသယံ ယထာဓမ္မဉ္စ အနုသာသန္တေန ဘဂဝတာ ဝေနေယျာ ဝိနီတာ အရိယဘူမိံ သမ္ပာပိတာတိ ဓမ္မဝိနယပညာပနာပိဿ တဒတ္ထသိဒ္ဓိယာ ယထာဘူတဝုတ္တိယာ စ တထာ အဝိတထာ အနညထာ။

၁-သတပတ္တာ (သျာ၊ က)
၂-ဝိနီတာယေဝ (သျာ)

Tathā yā sā Bhagavatā anuppattā[1] pathaviyādiphassavedanādirūpārūpasabhāvanimuttā[2] lujjanapalujjanabhāvābhāvato lokasabhāvātītā tamasā visaṁsaṭṭhattā kenaci anobhāsanīyā lokasabhāvābhāvato eva gatiādibhāvarahitā appatiṭṭhā anārammaṇā amatamahānibbānadhātu khandhasaṅkhātānaṁ upādīnaṁ lesamattassāpi[3] abhāvato "anupādisesā"tipi vuccati. Yaṁ sandhāya vuttaṁ—

> "Atthi bhikkhave tadāyatanaṁ, yattha neva pathavī na āpo na tejo na vāyo na ākāsānañcāyatanaṁ na viññāṇañcāyatanaṁ na ākiñcaññāyatanaṁ na nevasaññānāsaññāyatanaṁ nāyaṁ loko na paro loko na ca ubho candimasūriyā. Tamahaṁ bhikkhave neva āgatiṁ vadāmi na gatiṁ na ṭhitiṁ na cutiṁ na upapattiṁ, appatiṭṭhaṁ appavattaṁ anārammaṇamevetaṁ, esevanto dukkhassā"ti[4].

Sā sabbesampi upādānakkhandhānaṁ atthaṅgamo, sabbasaṅkhārānaṁ samatho, sabbūpadhīnaṁ paṭinissaggo, sabbadukkhānaṁ vūpasamo, sabbālayānaṁ samugghāto, sabbavaṭṭānaṁ upacchedo, accantasantilakkhaṇāti yathāvuttasabhāvassa kadācipi avisaṁvādanato tathā avitathā anaññathā. Evametā abhijāti-ādikā tathā gato upagato adhigato paṭipanno pattoti Tathāgato. Evaṁ Bhagavā tathā gatoti Tathāgato. (4)

Kathaṁ **tathāvidhoti Tathāgato**? Yathāvidhā purimakā Sammāsambuddhā, ayampi Bhagavā tathāvidho. Kiṁ vuttaṁ hoti? Yathāvidhā te Bhagavanto maggasīlena phalasīlena sabbenapi lokiyalokuttarasīlena, maggasamādhinā phalasamādhinā sabbenapi lokiyalokuttarasamādhinā, maggapaññāya phalapaññāya sabbāyapi lokiyalokuttarapaññāya, devasikaṁ vaḷañjitabbehi catuvīsatikoṭisatasahassasamāpattivihārehi, tadaṅgavimuttiyā vikkhambhanavimuttiyā samucchedavimuttiyā paṭippassaddhivimuttiyā nissaraṇavimuttiyāti saṅkhepato, vitthārato pana anantāparimāṇabhedehi acinteyyānubhāvehi sakalasabbaññuguṇehi,

1. Anuppattā sopādi-ādikā (Sī), anuppattā sa-uppādi-ādikā (Syā)
2. Pathavīphassavedanādi... (Sī), phassavedanādi... (Syā)
3. Kilesamattassāpi (Sī, Syā)
4. Khu 1. 177 piṭṭhe.

တထာ ယာ သာ ဘဂဝတာ အနုပ္ပတ္တာ[1] ပထဝိယာဒိဖဿဝေဒနာဒိရူပါရူပသဘာဝနိမုတ္တာ[2] လုဇ္ဇနပလုဇ္ဇနဘာဝါဘာဝတော လောကသဘာဝါတီတာ တမသာ ဝိသံသဋ္ဌတ္တာ ကေနစိ အနောဘာသနီယာ လောကသဘာဝါဘာဝတော ဧဝ ဂတိအာဒိဘာဝရဟိတာ အပ္ပတိဋ္ဌာ အနာရမ္မဏာ အမတမဟာနိဗ္ဗာနဓာတု ခန္ဓသင်္ခါတာနံ ဥပါဒီနံ လေသမတ္တဿာပိ[3] အဘာဝတော "အနုပါဒိသေသာ"တိပိ ဝုစ္စတိ။ ယံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ—

> "အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ တဒါယတနံ၊ ယတ္ထ နေဝ ပထဝီ န အာပေါ န တေဇော န ဝါယော န အာကာသာနဉ္စာယတနံ န ဝိညာဏဉ္စာယတနံ န အာကိဉ္စညာယတနံ န နေဝသညာနာသညာယတနံ နာယံ လောကော န ပရော လောကော န စ ဥဘော စန္ဒိမသူရိယာ။ တမဟံ ဘိက္ခဝေ နေဝ အာဂတိံ ဝဒါမိ န ဂတိံ န ဌိတိံ န စုတိံ န ဥပပတ္တိံ၊ အပ္ပတိဋ္ဌံ အပ္ပဝတ္တံ အနာရမ္မဏမေဝေတံ၊ ဧသေဝန္တော ဒုက္ခဿာ"တိ[4]။

သာ သဗ္ဗေသမ္ပိ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာနံ အတ္ထင်္ဂမော၊ သဗ္ဗသင်္ခါရာနံ သမထော၊ သဗ္ဗူပဓီနံ ပဋိနိဿဂ္ဂေါ၊ သဗ္ဗဒုက္ခာနံ ဝူပသမော၊ သဗ္ဗာလယာနံ သမုဂ္ဃါတော၊ သဗ္ဗဝဋ္ဋာနံ ဥပစ္ဆေဒေါ၊ အစ္စန္တသန္တိလက္ခဏာတိ ယထာဝုတ္တသဘာဝဿ ကဒါစိပိ အဝိသံဝါဒနတော တထာ အဝိတထာ အနညထာ။ ဧဝမေတာ အဘိဇာတိအာဒိကာ တထာ ဂတော ဥပဂတော အဓိဂတော ပဋိပန္နော ပတ္တောတိ တထာဂတော။ ဧဝံ ဘဂဝါ တထာ ဂတောတိ တထာဂတော။ (၄)

ကထံ **တထာဝိဓောတိ တထာဂတော**? ယထာဝိဓာ ပုရိမကာ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါ၊ အယမ္ပိ ဘဂဝါ တထာဝိဓော။ ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ? ယထာဝိဓာ တေ ဘဂဝန္တော မဂ္ဂသီလေန ဖလသီလေန သဗ္ဗေနပိ လောကိယလောကုတ္တရသီလေန၊ မဂ္ဂသမာဓိနာ ဖလသမာဓိနာ သဗ္ဗေနပိ လောကိယလောကုတ္တရသမာဓိနာ၊ မဂ္ဂပညာယ ဖလပညာယ သဗ္ဗာယပိ လောကိယလောကုတ္တရပညာယ၊ ဒေဝသိကံ ဝဠဉ္ဇိတဗ္ဗေဟိ စတုဝီသတိကောဋိသတသဟဿသမာပတ္တိဝိဟာရေဟိ၊ တဒင်္ဂဝိမုတ္တိယာ ဝိက္ခမ္ဘနဝိမုတ္တိယာ သမုစ္ဆေဒဝိမုတ္တိယာ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိဝိမုတ္တိယာ နိဿရဏဝိမုတ္တိယာတိ သင်္ခေပတော၊ ဝိတ္ထာရတော ပန အနန္တာပရိမာဏဘေဒေဟိ အစိန္တေယျာနုဘာဝေဟိ သကလသဗ္ဗညုဂုဏေဟိ၊

၁-အနုပ္ပတ္တာ သောပါဒိအာဒိကာ (သီ)၊ အနုပ္ပတ္တာ သဥပ္ပါဒိအာဒိကာ (သျာ)
၂-ပထဝီဖဿဝေဒနာဒိ....(သီ)၊ ဖဿဝေဒနာဒိ....(သျာ)
၃-ကိလေသမတ္တဿာပိ (သီ၊ သျာ)
၄-ခု ၁-၁၇၇-ပိဋ္ဌေ။

ayampi amhākaṁ Bhagavā tathāvidho. Sabbesaṁ hi Sammāsambuddhānaṁ āyuvemattaṁ sarīrappamāṇavemattaṁ kulavemattaṁ dukkaracariyāvemattaṁ rasmivemattanti imehi pañcahi vemattehi siyā vemattaṁ, na pana sīlavisuddhi-ādīsu visuddhīsu samathavipassanāpaṭipattiyaṁ attanā paṭividdhaguṇesu ca kiñci nānākaraṇaṁ atthi, atha kho majjhe bhinnasuvaṇṇaṁ viya aññaṁmaññaṁ nibbisesā te Buddhā Bhagavanto. Tasmā yathāvidhā purimakā Sammāsambuddhā. Ayampi Bhagavā tathāvidho. Evaṁ tathāvidhoti Tathāgato. Vidhattho cettha gatasaddo. Tathā hi lokiyā vidhayuttagatasadde pakāratthe vadanti. (5)

Kathaṁ **tathāpavattikoti**[1] **Tathāgato**? Anaññasādhāraṇena iddhānubhāvena samannāgatattā atthapaṭisambhidādīnaṁ ukkaṁsapāramippattiyā anāvaraṇañāṇapaṭilābhena ca Bhagavato kāyappavattiyādīnaṁ katthaci paṭighātābhāvato yathāruci tathā gataṁ gati gamanaṁ kāyavacīcittappavatti etassāti Tathāgato. Evaṁ tathāpavattikoti Tathāgato. (6)

Kathaṁ **tathehi agatoti Tathāgato**? Bodhisambhārasambharaṇe tappaṭipakkhappavattisaṅkhātaṁ natthi etassa gatanti agato. So panassa agatabhāvo maccheradānapārami-ādīsu aviparītaṁ ādīnavānisaṁsapaccavekkhaṇādinayappavattehi ñāṇehīti tathehi ñāṇehi agatoti Tathāgato.

Atha vā kilesābhisaṅkhārappavattisaṅkhātaṁ khandhappavattisaṅkhātameva vā pañcasupi gatīsu gataṁ gamanaṁ etassa natthīti agato. Sa-upādisesa-anupādisesanibbānappattiyā svāyamassa agatabhāvo tathehi ariyamaggañāṇehīti evampi Bhagavā tathehi agatoti Tathāgato. (7)

Kathaṁ **Tathāgatabhāvena Tathāgato**? Tathāgatabhāvenāti ca Tathāgatassa sabbhāvena, atthitāyāti attho. Ko panesa Tathāgato, yassa atthitāya Bhagavā Tathāgatoti vuccatīti? Saddhammo. Saddhammo hi ariyamaggo tāva yathā yuganaddhasamathavipassanābalena anavasesakilesapakkhaṁ samūhanantena samucchedappahānavasena gantabbaṁ.

1. Tathā pavattitoti (Ka)

အယမ္ပိ အမှာကံ ဘဂဝါ တထာဝိဓော။ သဗ္ဗေသံ ဟိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါနံ အာယုဝေမတ္တံ သရီရပ္ပမာဏဝေမတ္တံ ကုလဝေမတ္တံ ဒုက္ကရစရိယာဝေမတ္တံ ရသ္မိဝေမတ္တန္တိ ဣမေဟိ ပဉ္စဟိ ဝေမတ္တေဟိ သိယာ ဝေမတ္တံ၊ န ပန သီလဝိသုဒ္ဓိအာဒီသု ဝိသုဒ္ဓီသု သမထဝိပဿနာပဋိပတ္တိယံ အတ္တနာ ပဋိဝိဒ္ဓဂုဏေသု စ ကိဉ္စိ နာနာကရဏံ အတ္ထိ၊ အထ ခေါ မဇ္ဈေ ဘိန္နသုဝဏ္ဏံ ဝိယ အညမညံ နိဗ္ဗိသေသာ တေ ဗုဒ္ဓါ ဘဂဝန္တော။ တသ္မာ ယထာဝိဓာ ပုရိမကာ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါ။ အယမ္ပိ ဘဂဝါ တထာဝိဓော။ ဧဝံ တထာဝိဓောတိ တထာဂတော။ ဝိဓတ္ထော စေတ္ထ ဂတသဒ္ဒေါ။ တထာ ဟိ လောကိယာ ဝိဓယုတ္တဂတသဒ္ဒေ ပကာရတ္ထေ ဝဒန္တိ။ (၅)

ကထံ **တထာပဝတ္တိကောတိ**[၁] **တထာဂတော**? အနညသာဓာရဏေန ဣဒ္ဓါနုဘာဝေန သမန္နာဂတတ္တာ အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါဒီနံ ဥက္ကံသပါရမိပ္ပတ္တိယာ အနာဝရဏဉာဏပဋိလာဘေန စ ဘဂဝတော ကာယပ္ပဝတ္တိယာဒီနံ ကတ္ထစိ ပဋိဃာတာဘာဝတော ယထာရုစိ တထာ ဂတံ ဂတိ ဂမနံ ကာယဝစီစိတ္တပ္ပဝတ္တိ ဧတဿာတိ တထာဂတော။ ဧဝံ တထာပဝတ္တိကောတိ တထာဂတော။ (၆)

ကထံ **တထေဟိ အဂတောတိ တထာဂတော**? ဗောဓိသမ္ဘာရသမ္ဘရဏေ တပ္ပဋိပက္ခပ္ပဝတ္တိသင်္ခါတံ နတ္ထိ ဧတဿ ဂတန္တိ အဂတော။ သော ပနဿ အဂတဘာဝေါ မစ္ဆေရဒါနပါရမိအာဒီသု အဝိပရီတံ အာဒီနဝါနိသံသပစ္စဝေက္ခဏာဒိနယပ္ပဝတ္တေဟိ ဉာဏေဟီတိ တထေဟိ ဉာဏေဟိ အဂတောတိ တထာဂတော။

အထ ဝါ ကိလေသာဘိသင်္ခါရပ္ပဝတ္တိသင်္ခါတံ ခန္ဓပ္ပဝတ္တိသင်္ခါတမေဝ ဝါ ပဉ္စသုပိ ဂတီသု ဂတံ ဂမနံ ဧတဿ နတ္ထီတိ အဂတော။ သဥပါဒိသေသအနုပါဒိသေသနိဗ္ဗာနပ္ပတ္တိယာ သွာယမဿ အဂတဘာဝေါ တထေဟိ အရိယမဂ္ဂဉာဏေဟီတိ ဧဝမ္ပိ ဘဂဝါ တထေဟိ အဂတောတိ တထာဂတော။ (၇)

ကထံ **တထာဂတဘာဝေန တထာဂတော**? တထာဂတဘာဝေနာတိ စ တထာဂတဿ သဗ္ဘာဝေန၊ အတ္ထိတာယာတိ အတ္ထော။ ကော ပနေသ တထာဂတော၊ ယဿ အတ္ထိတာယ ဘဂဝါ တထာဂတောတိ ဝုစ္စတီတိ? သဒ္ဓမ္မော။ သဒ္ဓမ္မော ဟိ အရိယမဂ္ဂေါ တာဝ ယထာ ယုဂနဒ္ဓသမထဝိပဿနာဗလေန အနဝသေသကိလေသပက္ခံ သမူဟနန္တေန သမုစ္ဆေဒပ္ပဟာနဝသေန ဂန္တဗ္ဗံ

၁-တထာ ပဝတ္တိတောတိ (က)

tathā gato. Phaladhammo yathā attano maggānurūpaṁ paṭippassaddhippahānavasena gantabbaṁ, tathā gato pavatto. Nibbānadhammo pana yathā gato paññāya paṭividdho sakalavaṭṭadukkhavūpasamāya sampajjati, Buddhādīhi tathā gato sacchikatoti Tathāgato. Pariyattidhammopi yathā purimabuddhehi Suttageyyādivasena pavatti-ādippakāsanavasena ca veneyyānaṁ āsayādi-anurūpaṁ pavattito, amhākampi Bhagavatā tathā gato gadito[1] pavattitoti vā Tathāgato. Yathā Bhagavatā desito, tathā Bhagavato sāvakehi gato avagatoti Tathāgato. Evaṁ sabbopi saddhammo Tathāgato. Tenāha Sakko Devānamindo "Tathāgataṁ devamanussapūjitaṁ, dhammaṁ namassāma suvatthi hotū"ti[2]. Svāssa atthīti Bhagavā Tathāgato.

Yathā ca dhammo, evaṁ ariyasaṁghopi yathā attahitāya parahitāya ca paṭipannehi suvisuddhaṁ pubbabhāgasamathavipassanāpaṭipadaṁ purakkhatvā tena tena maggena gantabbaṁ, taṁ taṁ tathā gatoti Tathāgato. Yathā vā Bhagavatā saccapaṭiccasamuppādādinayo desito, tathā ca Buddhattā tathā gadanato ca Tathāgato. Tenāha Sakko devarājā "Tathāgataṁ devamanussapūjitaṁ, saṁghaṁ namassāma suvatthi hotū"ti[2]. Svāssa sāvakabhūto atthīti Bhagavā Tathāgato. Evaṁ Tathāgatabhāvena Tathāgato. (8)

Idampi Tathāgatassa Tathāgatabhāvadīpane mukhamattakameva, sabbākārena pana Tathāgatova Tathāgatassa Tathāgatabhāvaṁ vaṇṇeyya. Idaṁ hi Tathāgatapadaṁ mahatthaṁ mahāgatikaṁ mahāvisayaṁ, tassa appamādapadassa viya tepiṭakampi Buddhavacanaṁ yuttito atthabhāvena[3] āharanto "atitthena dhammakathiko pakkhando"ti na vattabboti.

Tatthetaṁ vuccati—

"Yatheva loke purimā Mahesino,
Sabbaññubhāvaṁ Munayo idhāgatā.
Tathā ayaṁ Sakyamunīpi āgato,
Tathāgato vuccati tena cakkhumā.

1. Gadito avagato (Ka)
2. Khu 1. 7, 315 piṭṭhesu.
3. Atthibhāvena (Sī)

တထာ ဂတော။ ဖလဓမ္မော ယထာ အတ္တနော မဂ္ဂါနုရူပံ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိပ္ပဟာနဝသေန ဂန္တဗ္ဗံ၊ တထာ ဂတော ပဝတ္တော။ နိဗ္ဗာနဓမ္မော ပန ယထာ ဂတော ပညာယ ပဋိဝိဒ္ဓေါ သကလဝဋ္ဋဒုက္ခဝူပသမာယ သမ္ပဇ္ဇတိ၊ ဗုဒ္ဓါဒီဟိ တထာ ဂတော သစ္ဆိကတောတိ တထာဂတော။ ပရိယတ္တိဓမ္မောပိ ယထာ ပုရိမဗုဒ္ဓေဟိ သုတ္တဂေယျာဒိဝသေန ပဝတ္တိအာဒိပ္ပကာသနဝသေန စ ဝေနေယျာနံ အာသယာဒိအနုရူပံ ပဝတ္တိတော၊ အမှာကမ္ပိ ဘဂဝတာ တထာ ဂတော ဂဒိတော[၁] ပဝတ္တိတောတိ ဝါ တထာဂတော။ ယထာ ဘဂဝတာ ဒေသိတော၊ တထာ ဘဂဝတော သာဝကေဟိ ဂတော အဝဂတောတိ တထာဂတော။ ဧဝံ သဗ္ဗောပိ သဒ္ဓမ္မော တထာဂတော။ တေနာဟ သက္ကော ဒေဝါနမိန္ဒော "တထာဂတံ ဒေဝမနုဿပူဇိတံ၊ ဓမ္မံ နမဿာမ သုဝတ္ထိ ဟောတူ"တိ[၂]။ သွာဿ အတ္ထီတိ ဘဂဝါ တထာဂတော။

ယထာ စ ဓမ္မော၊ ဧဝံ အရိယသံဃောပိ ယထာ အတ္တဟိတာယ ပရဟိတာယ စ ပဋိပန္နေဟိ သုဝိသုဒ္ဓံ ပုဗ္ဗဘာဂသမထဝိပဿနာပဋိပဒံ ပုရက္ခတွာ တေန တေန မဂ္ဂေန ဂန္တဗ္ဗံ၊ တံ တံ တထာ ဂတောတိ တထာဂတော။ ယထာ ဝါ ဘဂဝတာ သစ္စပဋိစ္စသမုပ္ပါဒါဒိနယော ဒေသိတော၊ တထာ စ ဗုဒ္ဓတ္တာ တထာ ဂဒနတော စ တထာဂတော။ တေနာဟ သက္ကော ဒေဝရာဇာ "တထာဂတံ ဒေဝမနုဿပူဇိတံ၊ သံဃံ နမဿာမ သုဝတ္ထိ ဟောတူ"တိ[၂]။ သွာဿ သာဝကဘူတော အတ္ထီတိ ဘဂဝါ တထာဂတော။ ဧဝံ တထာဂတဘာဝေန တထာဂတော။ (၈)

ဣဒမ္ပိ တထာဂတဿ တထာဂတဘာဝဒီပနေ မုခမတ္တကမေဝ၊ သဗ္ဗာကာရေန ပန တထာဂတောဝ တထာဂတဿ တထာဂတဘာဝံ ဝဏ္ဏေယျ။ ဣဒံ ဟိ တထာဂတပဒံ မဟတ္ထံ မဟာဂတိကံ မဟာဝိသယံ၊ တဿ အပ္ပမာဒပဒဿ ဝိယ တေပိဋကမ္ပိ ဗုဒ္ဓဝစနံ ယုတ္တိတော အတ္ထဘာဝေန[၃] အာဟရန္တော "အတိတ္ထေန ဓမ္မကထိကော ပက္ခန္ဒော"တိ န ဝတ္တဗ္ဗောတိ။

တတ္ထေတံ ဝုစ္စတိ—

"ယထေဝ လောကေ ပုရိမာ မဟေသိနော၊
သဗ္ဗညုဘာဝံ မုနယော ဣဓာဂတာ။
တထာ အယံ သက္ယမုနီပိ အာဂတော၊
တထာဂတော ဝုစ္စတိ တေန စက္ခုမာ။

၁-ဂဒိတော အဝဂတော (က)
၂-ခု ၁-၇-၃၁၅-ပိဋ္ဌေသု။
၃-အတ္ထိဘာဝေန (သီ)

Pahāya kāmādimale asesato,
Samādhiñāṇehi yathā gatā Jinā.
Purātanā Sakyamunī jutindharo,
Tathā gato tena Tathāgato mato.

Tathañca dhātāyatanādilakkhaṇaṁ,
Sabhāvasāmaññavibhāgabhedato.
Sayambhuñāṇena Jinoyamāgato,
Tathāgato vuccati Sakyapuṅgavo.

Tathāni saccāni samantacakkhunā,
Tathā idappaccayatā ca sabbaso.
Anaññaneyyā nayato vibhāvitā,
Tathā gato tena Jino Tathāgato.

Anekabhedāsupi lokadhātusu,
Jinassa rūpāyatanādigocare.
Vicittabhede tathameva dassanaṁ,
Tathāgato tena samantalocano.

Yato ca dhammaṁ tathameva bhāsati,
Karoti vācāyanurūpamattano.
Guṇehi lokaṁ abhibhuyyirīyati,
Tathāgato tenapi Lokanāyako.

Tathā pariññāya tathāya sabbaso,
Avedi lokaṁ pabhavaṁ atikkami.
Gato ca paccakkhakiriyāya nibbutiṁ,
Arīyamaggañca[1] gato Tathāgato.

Tathā paṭiññāya tathāya sabbaso,
Hitāya lokassa yatoyamāgato.
Tathāya Nātho karuṇāya sabbadā,
Gato ca tenāpi Jino Tathāgato.

1. Sadāriyamaggañca (Sī)

ပဟာယ ကာမာဒိမလေ အသေသတော၊
သမာဓိဉာဏေဟိ ယထာ ဂတာ ဇိနာ။
ပုရာတနာ သက္ယမုနီ ဇုတိန္ဓရော၊
တထာ ဂတော တေန တထာဂတော မတော။

တထဉ္စ ဓာတာယတနာဒိလက္ခဏံ၊
သဘာဝသာမညဝိဘာဂဘေဒတော။
သယမ္ဘုဉာဏေန ဇိနောယမာဂတော၊
တထာဂတော ဝုစ္စတိ သက္ယပုင်္ဂဝေါ။

တထာနိ သစ္စာနိ သမန္တစက္ခုနာ၊
တထာ ဣဒပ္ပစ္စယတာ စ သဗ္ဗသော။
အနညနေယျာ နယတော ဝိဘာဝိတာ၊
တထာ ဂတော တေန ဇိနော တထာဂတော။

အနေကဘေဒါသုပိ လောကဓာတုသု၊
ဇိနဿ ရူပါယတနာဒိဂေါစရေ။
ဝိစိတ္တဘေဒေ တထမေဝ ဒဿနံ၊
တထာဂတော တေန သမန္တလောစနော။

ယတော စ ဓမ္မံ တထမေဝ ဘာသတိ၊
ကရောတိ ဝါစာယနုရူပမတ္တနော။
ဂုဏေဟိ လောကံ အဘိဘုယျိရီယတိ၊
တထာဂတော တေနပိ လောကနာယကော။

တထာ ပရိညာယ တထာယ သဗ္ဗသော၊
အဝေဒိ လောကံ ပဘဝံ အတိက္ကမိ။
ဂတော စ ပစ္စက္ခကိရိယာယ နိဗ္ဗုတိံ၊
အရိယမဂ္ဂဉ္စ[၁] ဂတော တထာဂတော။

တထာ ပဋိညာယ တထာယ သဗ္ဗသော၊
ဟိတာယ လောကဿ ယတောယမာဂတော။
တထာယ နာထော ကရုဏာယ သဗ္ဗဒါ၊
ဂတော စ တေနာပိ ဇိနော တထာဂတော။

၁-သဒါရိယမဂ္ဂဉ္စ (သီ)

Tathāni ñāṇāni yatoyamāgato,
Yathāsabhāvaṁ visayāvabodhato.
Tathābhijātippabhutī Tathāgato,
Tadatthasampādanato Tathāgato.

Yathāvidhā te purimā Mahesino,
Tathāvidhoyampi tathā yathāruci.
Pavattavācā tanucittabhāvato,
Tathāgato vuccati aggapuggalo.

Sambodhisambhāravipakkhato pure,
Gataṁ na saṁsāragatampi tassa vā.
Na catthi Nāthassa bhavantadassino,
Tathehi tasmā agato Tathāgato.

Tathāgato dhammavaro Mahesinā,
Yathā pahātabbamalaṁ pahīyati.
Tathāgato ariyagaṇo vināyako,
Tathāgato tena samaṅgibhāvato"ti.

Arahantaṁ Sammāsambuddhanti ettha **arahā**ti padassa attho heṭṭhā vuttoyeva. Sammā sāmañca sabbadhammānaṁ buddhattā **Sammāsambuddhaṁ.** Yaṁkiñci ñeyyaṁ nāma, tassa sabbassapi sabbākārato aviparītato sayameva abhisambuddhattāti vuttaṁ hoti. Imināssa paropadesarahitassa sabbākārena sabbadhammāvabodhanasamatthassa ākaṅkhāpaṭibaddhavuttino anāvaraṇañāṇasaṅkhātassa sabbaññutaññāṇassa adhigamo dassito.

Nanu ca sabbaññutaññāṇato aññaṁ anāvaraṇaṁ, aññathā cha asādhāraṇāni ñāṇāni Buddhañāṇānīti vacanaṁ virujjheyyāti? Na virujjhati visayappavattibhedavasena aññehi asādhāraṇabhāvadassanatthaṁ ekasseva ñāṇassa dvidhā vuttattā. Ekameva hi taṁ ñāṇaṁ anavasesasaṅkhatāsaṅkhatasammutidhammavisayatāya sabbaññutaññāṇaṁ, tattha ca āvaraṇābhāvato nissaṅgacāramupādāya anāvaraṇañāṇanti vuttaṁ. Yathāha Paṭisambhidāyaṁ—

တထာနိ ဉာဏာနိ ယတောယမာဂတော၊
ယထာသဘာဝံ ဝိသယာဝဗောဓတော။
တထာဘိဇာတိပ္ပဘုတီ တထာဂတော၊
တဒတ္ထသမ္ပာဒနတော တထာဂတော။

ယထာဝိဓာ တေ ပုရိမာ မဟေသိနော၊
တထာဝိဓောယမ္ပိ တထာ ယထာရုစိ။
ပဝတ္တဝါစာ တနုစိတ္တဘာဝတော၊
တထာဂတော ဝုစ္စတိ အဂ္ဂပုဂ္ဂလော။

သမ္ဗောဓိသမ္ဘာရဝိပက္ခတော ပုရေ၊
ဂတံ န သံသာရဂတမ္ပိ တဿ ဝါ။
န စတ္ထိ နာထဿ ဘဝန္တဒဿိနော၊
တထေဟိ တသ္မာ အဂတော တထာဂတော။

တထာဂတော ဓမ္မဝရော မဟေသိနာ၊
ယထာ ပဟာတဗ္ဗမလံ ပဟီယတိ။
တထာဂတော အရိယဂဏော ဝိနာယကော၊
တထာဂတော တေန သမင်္ဂိဘာဝတော”တိ။

အရဟန္တံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓန္တိ ဧတ္ထ **အရဟာ**တိ ပဒဿ အတ္ထော ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တောယေဝ။ သမ္မာ သာမဉ္စ သဗ္ဗဓမ္မာနံ ဗုဒ္ဓတ္တာ **သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓံ**။ ယံကိဉ္စိ ဉေယျံ နာမ၊ တဿ သဗ္ဗဿပိ သဗ္ဗာကာရတော အဝိပရီတတော သယမေဝ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓတ္တာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဣမိနာဿ ပရောပဒေသရဟိတဿ သဗ္ဗာကာရေန သဗ္ဗဓမ္မာဝဗောဓနသမတ္ထဿ အာကင်္ခါပဋိဗဒ္ဓဝုတ္တိနော အနာဝရဏဉာဏသင်္ခါတဿ သဗ္ဗညုတညာဏဿ အဓိဂမော ဒဿိတော။

နနု စ သဗ္ဗညုတညာဏတော အညံ အနာဝရဏံ၊ အညထာ ဆ အသာဓာရဏာနိ ဉာဏာနိ ဗုဒ္ဓဉာဏာနီတိ ဝစနံ ဝိရုဇ္ဈေယျာတိ? န ဝိရုဇ္ဈတိ ဝိသယပ္ပဝတ္တိဘေဒဝသေန အညေဟိ အသာဓာရဏဘာဝဒဿနတ္ထံ ဧကဿေဝ ဉာဏဿ ဒွိဓာ ဝုတ္တတ္တာ။ ဧကမေဝ ဟိ တံ ဉာဏံ အနဝသေသသင်္ခတာသင်္ခတသမ္မုတိဓမ္မဝိသယတာယ သဗ္ဗညုတညာဏံ, တတ္ထ စ အာဝရဏာဘာဝတော နိဿင်္ဂစာရမုပါဒါယ အနာဝရဏဉာဏန္တိ ဝုတ္တံ။ ယထာဟ ပဋိသမ္ဘိဒါယံ—

“Sabbaṁ saṅkhatāsaṅkhataṁ anavasesaṁ jānātīti sabbaññutaññāṇaṁ, tattha āvaraṇaṁ natthīti anāvaraṇañāṇan”ti-ādi[1].

Tasmā natthi nesaṁ atthato bhedo, ekantenevetaṁ evamicchitabbaṁ. Aññathā sabbaññutānāvaraṇañāṇānaṁ sādhāraṇatā[2] asabbadhammārammaṇatā ca āpajjeyya. Na hi Bhagavato ñāṇassa aṇumattampi āvaraṇaṁ atthi, anāvaraṇañāṇassa ca asabbadhammārammaṇabhāve yattha taṁ na pavattati, tatthāvaraṇasabbhāvato anāvaraṇabhāvoyeva na siyā. Atha vā pana hotu aññameva anāvaraṇaṁ sabbaññutaññāṇato, idha pana sabbattha appaṭihatavuttitāya anāvaraṇañāṇanti sabbaññutaññāṇameva adhippetaṁ, tassevādhigamena Bhagavā sabbaññū sabbavidū Sammāsambuddhoti vuccati, na sakiṁyeva sabbadhammāvabodhato. Tathā ca vuttaṁ Paṭisambhidāyaṁ—

“Vimokkhantikametaṁ Buddhānaṁ Bhagavantānaṁ bodhiyā mūle saha sabbaññutaññāṇassa paṭilābhā sacchikā paññatti yadidaṁ Buddho”ti[3].

Sabbadhammāvabodhanasamatthañāṇasamadhigamena hi Bhagavato santāne anavasesadhamme paṭivijjhituṁ samatthatā ahosīti.

Etthāha—kiṁ panidaṁ ñāṇaṁ pavattamānaṁ sakiṁyeva sabbasmiṁ visaye pavattati, udāhu kamenāti. Kiñcettha—yadi tāva sakiṁyeva sabbasmiṁ visaye pavattati, atītānāgatapaccuppanna-ajjhattabahiddhādibhedabhinnānaṁ saṅkhatadhammānaṁ asaṅkhatasammutidhammānañca ekajjhaṁ upaṭṭhāne dūrato cittapaṭaṁ pekkhantassa viya visayavibhāgenāvabodho na siyā, tathā ca sati “sabbe dhammā anattā”ti vipassantānaṁ anattākārena viya sabbadhammā anirūpitarūpena Bhagavato ñāṇassa visayā hontīti āpajjati. Yepi “sabbañeyyadhammānaṁ ṭhitalakkhaṇavisayaṁ vikapparahitaṁ sabbakālaṁ Buddhānaṁ ñāṇaṁ pavattati, tena te sabbavidūti vuccanti. Evañca katvā—

‘Caraṁ samāhito nāgo, tiṭṭhantopi samāhito’ti—

Idampi vacanaṁ suvuttaṁ hotī”ti vadanti, tesampi vuttadosānātivatti, ṭhitalakkhaṇārammaṇatāya ca atītānāgatasammutidhammānaṁ tadabhāvato

1. Khu 9. 125 piṭṭhe. 2. Sāvaraṇatā (Ka) Udāna-Ṭṭha 128 piṭṭhepi passitabbaṁ.
3. Khu 7. 162 piṭṭhādīsu.

“သဗ္ဗံ သင်္ခတာသင်္ခတံ အနဝသေသံ ဇာနာတီတိ သဗ္ဗညုတညာဏံ၊ တတ္ထ အာဝရဏံ နတ္ထီတိ အနာဝရဏဉာဏ”န္တိအာဒိ[၁]။

တသ္မာ နတ္ထိ နေသံ အတ္ထတော ဘေဒေါ၊ ဧကန္တေနေဝေတံ ဧဝမိစ္ဆိတဗ္ဗံ။ အညထာ သဗ္ဗညုတာနာဝရဏဉာဏာနံ သာဓာရဏတာ[၂] အသဗ္ဗဓမ္မာရမ္မဏတာ စ အာပဇ္ဇေယျ။ န ဟိ ဘဂဝတော ဉာဏဿ အဏုမတ္တမ္ပိ အာဝရဏံ အတ္ထိ၊ အနာဝရဏဉာဏဿ စ အသဗ္ဗဓမ္မာရမ္မဏဘာဝေ ယတ္ထ တံ န ပဝတ္တတိ၊ တတ္ထာဝရဏသဗ္ဘာဝတော အနာဝရဏဘာဝေါယေဝ န သိယာ။ အထ ဝါ ပန ဟောတု အညမေဝ အနာဝရဏံ သဗ္ဗညုတညာဏတော၊ ဣဓ ပန သဗ္ဗတ္ထ အပ္ပဋိဟတဝုတ္တိတာယ အနာဝရဏဉာဏန္တိ သဗ္ဗညုတညာဏမေဝ အဓိပ္ပေတံ၊ တဿေဝါဓိဂမေန ဘဂဝါ သဗ္ဗညူ သဗ္ဗဝိဒူ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါတိ ဝုစ္စတိ၊ န သကိံယေဝ သဗ္ဗဓမ္မာဝဗောဓတော။ တထာ စ ဝုတ္တံ ပဋိသမ္ဘိဒါယံ—

“ဝိမောက္ခန္တိကမေတံ ဗုဒ္ဓါနံ ဘဂဝန္တာနံ ဗောဓိယာ မူလေ သဟ သဗ္ဗညုတညာဏဿ ပဋိလာဘာ သစ္ဆိကာ ပညတ္တိ ယဒိဒံ ဗုဒ္ဓေါ”တိ[၃]။

သဗ္ဗဓမ္မာဝဗောဓနသမတ္ထဉာဏသမဓိဂမေန ဟိ ဘဂဝတော သန္တာနေ အနဝသေသဓမ္မေ ပဋိဝိဇ္ဈိတုံ သမတ္ထတာ အဟောသီတိ။

ဧတ္ထာဟ—ကိံ ပနိဒံ ဉာဏံ ပဝတ္တမာနံ သကိံယေဝ သဗ္ဗသ္မိံ ဝိသယေ ပဝတ္တတိ၊ ဥဒါဟု ကမေနာတိ။ ကိဉ္စေတ္ထ—ယဒိ တာဝ သကိံယေဝ သဗ္ဗသ္မိံ ဝိသယေ ပဝတ္တတိ၊ အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နအဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓါဒိဘေဒဘိန္နာနံ သင်္ခတဓမ္မာနံ အသင်္ခတသမ္မုတိဓမ္မာနဉ္စ ဧကဇ္ဈံ ဥပဋ္ဌာနေ ဒူရတော စိတ္တပဋံ ပေက္ခန္တဿ ဝိယ ဝိသယဝိဘာဂေနာဝဗောဓော န သိယာ၊ တထာ စ သတိ “သဗ္ဗေ ဓမ္မာ အနတ္တာ”တိ ဝိပဿန္တာနံ အနတ္တာကာရေန ဝိယ သဗ္ဗဓမ္မာ အနိရူပိတရူပေန ဘဂဝတော ဉာဏဿ ဝိသယာ ဟောန္တီတိ အာပဇ္ဇတိ။ ယေပိ “သဗ္ဗဉေယျဓမ္မာနံ ဌိတလက္ခဏဝိသယံ ဝိကပ္ပရဟိတံ သဗ္ဗကာလံ ဗုဒ္ဓါနံ ဉာဏံ ပဝတ္တတိ၊ တေန တေ သဗ္ဗဝိဒူတိ ဝုစ္စန္တိ။ ဧဝဉ္စ ကတွာ—

‘စရံ သမာဟိတော နာဂေါ၊ တိဋ္ဌန္တောပိ သမာဟိတော’တိ—

ဣဒမ္ပိ ဝစနံ သုဝုတ္တံ ဟောတီ”တိ ဝဒန္တိ၊ တေသမ္ပိ ဝုတ္တဒေါသာနာတိဝတ္တိ၊ ဌိတလက္ခဏာရမ္မဏတာယ စ အတီတာနာဂတသမ္မုတိဓမ္မာနံ တဒဘာဝတော

၁-ခု ၉-၁၂၅-ပိဋ္ဌေ။ ၂-သာဝရဏတာ (က) ဥဒါန-ဋ္ဌ ၁၂၈-ပိဋ္ဌေပိ ပဿိတဗ္ဗံ။
၃-ခု ၇-၁၆၂-ပိဋ္ဌာဒီသု။

ekadesavisayameva Bhagavato ñāṇaṁ siyā. Tasmā sakiṁyeva ñāṇaṁ pavattatīti na yujjati.

Atha kamena sabbasmiṁ visaye ñāṇaṁ pavattatīti? Evampi na yujjati. Na hi jātibhūmisabhāvādivasena disādesakālādivasena ca anekabhedabhinne ñeyye kamena gayhamāne tassa anavasesapaṭivedho sambhavati apariyantabhāvato ñeyyassa. Ye pana "atthassa avisaṁvādanato ñeyyassa ekadesaṁ paccakkhaṁ katvā sesepi evanti adhimuccitvā vavatthāpanena sabbaññū Bhagavā, tañca ñāṇaṁ na anumānikaṁ saṁsayābhāvato. Saṁsayānubaddhaṁ hi loke anumānañāṇan"ti vadanti, tesampi na yuttaṁ, sabbassa hi apaccakkhabhāve atthassa avisaṁvādanena ñeyyassa ekadesaṁ paccakkhaṁ katvā sesepi evanti adhimuccitvā vavatthāpanassa asambhavato. Yaṁ hi taṁ sesaṁ, taṁ apaccakkhanti. Atha tampi paccakkhaṁ, tassa sesabhāvo pana na siyāti sabbametaṁ akāraṇaṁ. Kasmā? Avisayavicārabhāvato[1]. Vuttañhetaṁ Bhagavatā—

"Buddhavisayo bhikkhave acinteyyo na cintetabbo, yo cinteyya, ummādassa vighātassa bhāgī assā"ti[2].

Idaṁ panettha sanniṭṭhānaṁ—yaṁkiñci Bhagavatā ñātuṁ icchitaṁ sakalamekadeso vā, tattha appaṭihatavuttitāya paccakkhato ñāṇaṁ pavattati, niccasamādhānañca vikkhepābhāvato, ñātuṁ icchitassa sakalassa avisayabhāvato[3] tassa ākaṅkhāpaṭibaddhavuttitā na siyā, ekanteneva sā icchitabbā "sabbe dhammā Buddhassa Bhagavato āvajjanapaṭipadā ākaṅkhāpaṭibaddhā manasikārapaṭibaddhā cittuppādapaṭibaddā"ti[4] vacanato. Atītānāgatavisayampi Bhagavato ñāṇaṁ anumānāgamanatakkaggahaṇavirahitattā paccakkhameva.

Nanu ca etasmimpi pakkhe yadā sakalaṁ ñātuṁ icchitaṁ, tadā sakimeva sakalavisayatāya[5] anirūpitarūpena Bhagavato ñāṇaṁ pavatteyyāti vuttadosānātivattiyevāti? Na, tassa visodhitattā. Visodhito hi so Buddhavisayo acinteyyoti. Aññathā pacurajanañāṇasamavuttitāya Buddhānaṁ Bhagavantānaṁ ñāṇassa acinteyyatā na siyā, tasmā

1. Avisayavidhānabhāvato (Ka) 2. Aṁ 1. 392 piṭṭhe. 3. Avisayabhāve (Sī)
4. Khu 7. 139; Khu 8. 176; Khu 9. 37 piṭṭhesu. 5. Sakalavisayaṁ (Syā)

ဧကဒေသဝိသယမေဝ ဘဂဝတော ဉာဏံ သိယာ။ တသ္မာ သကိံယေဝ ဉာဏံ ပဝတ္တတီတိ န ယုဇ္ဇတိ။

အထ ကမေန သဗ္ဗသ္မိံ ဝိသယေ ဉာဏံ ပဝတ္တတီတိ? ဧဝမ္ပိ န ယုဇ္ဇတိ။ န ဟိ ဇာတိဘူမိသဘာဝါဒိဝသေန ဒိသာဒေသကာလာဒိဝသေန စ အနေကဘေဒဘိန္နေ ဉေယျေ ကမေန ဂယှမာနေ တဿ အနဝသေသပဋိဝေဓော သမ္ဘဝတိ အပရိယန္တဘာဝတော ဉေယျဿ။ ယေ ပန "အတ္ထဿ အဝိသံဝါဒနတော ဉေယျဿ ဧကဒေသံ ပစ္စက္ခံ ကတွာ သေသေပိ ဧဝန္တိ အဓိမုစ္စိတွာ ဝဝတ္ထာပနေန သဗ္ဗညူ ဘဂဝါ၊ တဉ္စ ဉာဏံ န အနုမာနိကံ သံသယာဘာဝတော။ သံသယာနုဗဒ္ဓံ ဟိ လောကေ အနုမာနဉာဏ"န္တိ ဝဒန္တိ၊ တေသမ္ပိ န ယုတ္တံ၊ သဗ္ဗဿ ဟိ အပစ္စက္ခဘာဝေ အတ္ထဿ အဝိသံဝါဒနေန ဉေယျဿ ဧကဒေသံ ပစ္စက္ခံ ကတွာ သေသေပိ ဧဝန္တိ အဓိမုစ္စိတွာ ဝဝတ္ထာပနဿ အသမ္ဘဝတော။ ယံ ဟိ တံ သေသံ၊ တံ အပစ္စက္ခန္တိ။ အထ တမ္ပိ ပစ္စက္ခံ၊ တဿ သေသဘာဝေါ ပန န သိယာတိ သဗ္ဗမေတံ အကာရဏံ။ ကသ္မာ? အဝိသယဝိစာရဘာဝတော[၁]။ ဝုတ္တဉှေတံ ဘဂဝတာ—

"ဗုဒ္ဓဝိသယော ဘိက္ခဝေ အစိန္တေယျော န စိန္တေတဗ္ဗော၊ ယော စိန္တေယျ၊ ဥမ္မာဒဿ ဝိဃာတဿ ဘာဂီ အဿာ"တိ[၂]။

ဣဒံ ပနေတ္ထ သန္နိဋ္ဌာနံ—ယံကိဉ္စိ ဘဂဝတာ ဉာတုံ ဣစ္ဆိတံ သကလမေကဒေသော ဝါ၊ တတ္ထ အပ္ပဋိဟတဝုတ္တိတာယ ပစ္စက္ခတော ဉာဏံ ပဝတ္တတိ၊ နိစ္စသမာဓာနဉ္စ ဝိက္ခေပါဘာဝတော၊ ဉာတုံ ဣစ္ဆိတဿ သကလဿ အဝိသယဘာဝတော[၃] တဿ အာကင်္ခါပဋိဗဒ္ဓဝုတ္တိတာ န သိယာ၊ ဧကန္တေနေဝ သာ ဣစ္ဆိတဗ္ဗာ "သဗ္ဗေ ဓမ္မာ ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော အာဝဇ္ဇနပဋိဗဒ္ဓါ အာကင်္ခါပဋိဗဒ္ဓါ မနသိကာရပဋိဗဒ္ဓါ စိတ္တုပ္ပါဒပဋိဗဒ္ဓါ"တိ[၄] ဝစနတော။ အတီတာနာဂတဝိသယမ္ပိ ဘဂဝတော ဉာဏံ အနုမာနာဂမနတက္ကဂ္ဂဟဏဝိရဟိတတ္တာ ပစ္စက္ခမေဝ။

နနု စ ဧတသ္မိမ္ပိ ပက္ခေ ယဒါ သကလံ ဉာတုံ ဣစ္ဆိတံ၊ တဒါ သကိမေဝ သကလဝိသယတာယ[၅] အနိရူပိတရူပေန ဘဂဝတော ဉာဏံ ပဝတ္တေယျာတိ ဝုတ္တဒေါသာနာတိဝတ္တိယေဝါတိ? န၊ တဿ ဝိသောဓိတတ္တာ။ ဝိသောဓိတော ဟိ သော ဗုဒ္ဓဝိသယော အစိန္တေယျောတိ။ အညထာ ပစုရဇနဉာဏသမဝုတ္တိတာယ ဗုဒ္ဓါနံ ဘဂဝန္တာနံ ဉာဏဿ အစိန္တေယျတာ န သိယာ၊ တသ္မာ

၁-အဝိသယဝိဓာနဘာဝတော (က) ၂-အံ ၁-၃၉၂-ပိဋ္ဌေ။ ၃-အဝိသယဘာဝေ (သီ)
၄-ခု ၇-၁၃၉၊ ခု ၈-၁၇၆၊ ခု ၉-၃၇-ပိဋ္ဌေသု။ ၅-သကလဝိသယံ (သျာ)

sakaladhammārammaṇampi taṁ ekadhammārammaṇaṁ viya suvavatthāpiteyeva te dhamme katvā pavattatīti idamettha acinteyyaṁ. Yāvatakaṁ ñeyyaṁ, tāvatakaṁ ñāṇaṁ, yāvatakaṁ ñāṇaṁ, tāvatakaṁ ñeyyaṁ, ñeyyapariyantikaṁ ñāṇaṁ, ñāṇapariyantikaṁ ñeyyanti evamekajjhaṁ visuṁ visuṁ sakiṁ kamena ca icchānurūpaṁ sammā sāmañca sabbadhammānaṁ buddhattā Sammāsambuddho Bhagavā. Taṁ Sammāsambuddhaṁ.

Dve vitakkāti dve sammā vitakkā. Tattha vitakkenti etena, sayaṁ vā vitakketi, vitakkanamattameva vāti vitakko. Svāyaṁ ārammaṇābhiniropanalakkhaṇo, āhananapariyāhananaraso, ārammaṇe cittassa ānayanapaccupaṭṭhāno. Visayabhedena pana taṁ dvidhā katvā vuttaṁ "dve vitakkā"ti. **Samudācarantī**ti samaṁ sammā ca uddhamuddhaṁ mariyādāya caranti. Mariyādattho hi ayamākāro, tena ca yogena "Tathāgataṁ Arahantaṁ Sammāsambuddhan"ti idaṁ sāmi-atthe upayogavacanaṁ. Idaṁ vuttaṁ hoti—Tathāgatassa Arahato Sammāsambuddhassa attano visaye samaṁ sammā ca aññamaññaṁ mariyādaṁ anatikkamantā uddhamuddhaṁ bahulaṁ abhiṇhaṁ caranti pavattantīti.

Ko pana nesaṁ visayo, kā vā mariyādā, kathañca taṁ anatikkamitvā te uddhamuddhaṁ bahulaṁ abhiṇhaṁ niccaṁ pavattantīti? Vuccate—khemavitakko pavivekavitakkoti ime dve vitakkāyeva. Tesu **khemavitakko** tāva Bhagavato visesena karuṇāsampayutto, mettāmuditāsampayuttopi labbhateva, tasmā so mahākaruṇāsamāpattiyā mettādisamāpattiyā ca pubbaṅgamo sampayutto ca veditabbo. **Pavivekavitakko** pana phalasamāpattiyā pubbaṅgamo sampayutto ca, dibbavihārādivasenāpi labbhateva. Iti nesaṁ vitakko visayo, tasmā ekasmiṁ santāne bahulaṁ pavattamānānampi kālena kālaṁ savisayasmiṁyeva caraṇato natthi mariyādā, na saṅkarena vutti.

Tattha khemavitakko Bhagavato karuṇokkamanādinā vibhāvetabbo, pavivekavitakko samāpattīhi. Tatrāyaṁ vibhāvanā—"ayaṁ loko santāpajāto dukkhapareto"ti-ādinā rāgaggi-ādīhi lokasannivāsassa ādittatādi-ākāradassanehi mahākaruṇāsamāpattiyā pubbabhāge, samāpattiyampi paṭhamajjhānavasena vattabbo. Vuttañhetaṁ[1]—

1. Khu 9. 121 piṭṭhe.

သကလဓမ္မာရမ္မဏမ္ပိ တံ ဧကဓမ္မာရမ္မဏံ ဝိယ သုဝဝတ္ထာပိတေယေဝ တေ ဓမ္မေ ကတွာ ပဝတ္တတီတိ ဣဒမေတ္ထ အစိန္တေယျံ။ ယာဝတကံ ဉေယျံ၊ တာဝတကံ ဉာဏံ၊ ယာဝတကံ ဉာဏံ၊ တာဝတကံ ဉေယျံ၊ ဉေယျပရိယန္တိကံ ဉာဏံ၊ ဉာဏပရိယန္တိကံ ဉေယျန္တိ ဧဝမေကဇ္ဈံ ဝိသုံ ဝိသုံ သကိံ ကမေန စ ဣစ္ဆာနုရူပံ သမ္မာ သာမဉ္စ သဗ္ဗဓမ္မာနံ ဗုဒ္ဓတ္တာ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဘဂဝါ။ တံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓံ။

ဒွေ ဝိတက္ကာတိ ဒွေ သမ္မာ ဝိတက္ကာ။ တတ္ထ ဝိတက္ကေန္တိ ဧတေန, သယံ ဝါ ဝိတက္ကေတိ, ဝိတက္ကနမတ္တမေဝ ဝါတိ ဝိတက္ကော။ သွာယံ အာရမ္မဏာဘိနိရောပနလက္ခဏော၊ အာဟနနပရိယာဟနနရသော၊ အာရမ္မဏေ စိတ္တဿ အာနယနပစ္စုပဋ္ဌာနော။ ဝိသယဘေဒေန ပန တံ ဒွိဓာ ကတွာ ဝုတ္တံ "ဒွေ ဝိတက္ကာ"တိ။ **သမုဒါစရန္တီ**တိ သမံ သမ္မာ စ ဥဒ္ဓမုဒ္ဓံ မရိယာဒါယ စရန္တိ။ မရိယာဒတ္ထော ဟိ အယမာကာရော၊ တေန စ ယောဂေန "တထာဂတံ အရဟန္တံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓ"န္တိ ဣဒံ သာမိအတ္ထေ ဥပယောဂဝစနံ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—တထာဂတဿ အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ အတ္တနော ဝိသယေ သမံ သမ္မာ စ အညမညံ မရိယာဒံ အနတိက္ကမန္တာ ဥဒ္ဓမုဒ္ဓံ ဗဟုလံ အဘိဏှံ စရန္တိ ပဝတ္တန္တီတိ။

ကော ပန နေသံ ဝိသယော၊ ကာ ဝါ မရိယာဒါ၊ ကထဉ္စ တံ အနတိက္ကမိတွာ တေ ဥဒ္ဓမုဒ္ဓံ ဗဟုလံ အဘိဏှံ နိစ္စံ ပဝတ္တန္တီတိ? ဝုစ္စတေ—ခေမဝိတက္ကော ပဝိဝေကဝိတက္ကောတိ ဣမေ ဒွေ ဝိတက္ကာယေဝ။ တေသု **ခေမဝိတက္ကော** တာဝ ဘဂဝတော ဝိသေသေန ကရုဏာသမ္ပယုတ္တော၊ မေတ္တာမုဒိတာသမ္ပယုတ္တောပိ လဗ္ဘတေဝ၊ တသ္မာ သော မဟာကရုဏာသမာပတ္တိယာ မေတ္တာဒိသမာပတ္တိယာ စ ပုဗ္ဗင်္ဂမော သမ္ပယုတ္တော စ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ပဝိဝေကဝိတက္ကော** ပန ဖလသမာပတ္တိယာ ပုဗ္ဗင်္ဂမော သမ္ပယုတ္တော စ၊ ဒိဗ္ဗဝိဟာရာဒိဝသေနာပိ လဗ္ဘတေဝ။ ဣတိ နေသံ ဝိတက္ကော ဝိသယော၊ တသ္မာ ဧကသ္မိံ သန္တာနေ ဗဟုလံ ပဝတ္တမာနာနမ္ပိ ကာလေန ကာလံ သဝိသယသ္မိံယေဝ စရဏတော နတ္ထိ မရိယာဒါ, န သင်္ကရေန ဝုတ္တိ။

တတ္ထ ခေမဝိတက္ကော ဘဂဝတော ကရုဏောက္ကမနာဒိနာ ဝိဘာဝေတဗ္ဗော၊ ပဝိဝေကဝိတက္ကော သမာပတ္တီဟိ။ တတြာယံ ဝိဘာဝနာ—"အယံ လောကော သန္တာပဇာတော ဒုက္ခပရေတော"တိအာဒိနာ ရာဂဂ္ဂိအာဒီဟိ လောကသန္နိဝါသဿ အာဒိတ္တတာဒိအာကာရဒဿနေဟိ မဟာကရုဏာသမာပတ္တိယာ ပုဗ္ဗဘာဂေ, သမာပတ္တိယမ္ပိ ပဌမဇ္ဈာနဝသေန ဝတ္တဗ္ဗော။ ဝုတ္တဉှေတံ[၁]—

၁-ခု ၉-၁၂၁-ပိဋ္ဌေ။

“Bahūhi ākārehi passantānaṁ Buddhānaṁ Bhagavantānaṁ sattesu mahākaruṇā okkamati, āditto lokasannivāsoti passantānaṁ Buddhānaṁ Bhagavantānaṁ sattesu mahākaruṇā okkamati. Uyyūtto, payāto, kummaggapaṭipanno, upanīyati loko addhuvo, atāṇo loko anabhissaro, assako loko, sabbaṁ pahāya gamanīyaṁ, ūno loko atitto taṇhādāso.

Atāyano lokasannivāso, aleṇo, asaraṇo, asaraṇībhūto, uddhato loko avūpasanto, sasallo lokasannivāso viddho puthusallehi, avijjandhakārāvaraṇo kilesapañjaraparikkhitto, avijjāgato lokasannivāso aṇḍabhūto pariyonaddho tantākulakajāto kulāguṇṭhikajāto muñjapabbajabhūto apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ saṁsāraṁ nātivattatīti passantānaṁ, avijjāvisadosasaṁlitto kilesakalalībhūto, rāgadosamohajaṭājaṭito.

Taṇhāsaṁghāṭapaṭimukko, taṇhājālena otthaṭo, taṇhāsotena vuyhati, taṇhāsaṁyojanena saṁyutto, taṇhānusayena anusaṭo, taṇhāsantāpena santappati, taṇhāpariḷāhena pariḍayhati.

Diṭṭhisaṁghāṭapaṭimukko, diṭṭhijālena otthaṭo, diṭṭhisotena vuyhati, diṭṭhisaṁyojanena saṁyutto, diṭṭhānusayena anusaṭo, diṭṭhisantāpena santappati, diṭṭhipariḷāhena pariḍayhati.

Jātiyā anugato, jarāya anusaṭo, byādhinā abhibhūto, maraṇena abbhāhato, dukkhe patiṭṭhito.

Taṇhāya oḍḍito, jarāpākāraparikkhitto, maccupāsaparikkhitto, mahābandhanabaddho lokasannivāso, rāgabandhanena dosamohabandhanena mānadiṭṭhikilesaduccaritabandhanena baddho. Mahāsambādhapaṭipanno, mahāpalibodhena palibuddho, mahāpapāte patito, mahākantārapaṭipanno, mahāsaṁsārapaṭipanno, mahāvidugge samparivattati, mahāpalipe palipanno.

“ဗဟူဟိ အာကာရေဟိ ပဿန္တာနံ ဗုဒ္ဓါနံ ဘဂဝန္တာနံ သတ္တေသု မဟာကရုဏာ ဩက္ကမတိ၊ အာဒိတ္တော လောကသန္နိဝါသောတိ ပဿန္တာနံ ဗုဒ္ဓါနံ ဘဂဝန္တာနံ သတ္တေသု မဟာကရုဏာ ဩက္ကမတိ။ ဥယျုတ္တော၊ ပယာတော၊ ကုမ္မဂ္ဂပဋိပန္နော၊ ဥပနီယတိ လောကော အဒ္ဓုဝေါ၊ အတာဏော လောကော အနဘိဿရော၊ အဿကော လောကော၊ သဗ္ဗံ ပဟာယ ဂမနီယံ၊ ဦနော လောကော အတိတ္တော တဏှာဒါသော။

အတာယနော လောကသန္နိဝါသော၊ အလေဏော၊ အသရဏော၊ အသရဏီဘူတော၊ ဥဒ္ဓတော လောကော အဝူပသန္တော၊ သသလ္လော လောကသန္နိဝါသော ဝိဒ္ဓေါ ပုထုသလ္လေဟိ၊ အဝိဇ္ဇန္ဓကာရာဝရဏော ကိလေသပဉ္ဇရပရိက္ခိတ္တော၊ အဝိဇ္ဇာဂတော လောကသန္နိဝါသော အဏ္ဍဘူတော ပရိယောနဒ္ဓေါ တန္တာကုလကဇာတော ကုလာဂုဏ္ဍိကဇာတော မုဉ္ဇပဗ္ဗဇဘူတော အပါယံ ဒုဂ္ဂတိံ ဝိနိပါတံ သံသာရံ နာတိဝတ္တတီတိ ပဿန္တာနံ၊ အဝိဇ္ဇာဝိသဒေါသသံလိတ္တော ကိလေသကလလီဘူတော၊ ရာဂဒေါသမောဟဇဋာဇဋိတော။

တဏှာသံဃာဋပဋိမုက္ကော၊ တဏှာဇာလေန ဩတ္ထဋော၊ တဏှာသောတေန ဝုယှတိ၊ တဏှာသံယောဇနေန သံယုတ္တော၊ တဏှာနုသယေန အနုသဋော၊ တဏှာသန္တာပေန သန္တပ္ပတိ၊ တဏှာပရိဠာဟေန ပရိဍယှတိ။

ဒိဋ္ဌိသံဃာဋပဋိမုက္ကော၊ ဒိဋ္ဌိဇာလေန ဩတ္ထဋော၊ ဒိဋ္ဌိသောတေန ဝုယှတိ၊ ဒိဋ္ဌိသံယောဇနေန သံယုတ္တော၊ ဒိဋ္ဌာနုသယေန အနုသဋော၊ ဒိဋ္ဌိသန္တာပေန သန္တပ္ပတိ၊ ဒိဋ္ဌိပရိဠာဟေန ပရိဍယှတိ။

ဇာတိယာ အနုဂတော၊ ဇရာယ အနုသဋော၊ ဗျာဓိနာ အဘိဘူတော၊ မရဏေန အဗ္ဘာဟတော၊ ဒုက္ခေ ပတိဋ္ဌိတော။

တဏှာယ ဩဍ္ဍိတော၊ ဇရာပါကာရပရိက္ခိတ္တော၊ မစ္စုပါသပရိက္ခိတ္တော၊ မဟာဗန္ဓနဗဒ္ဓေါ လောကသန္နိဝါသော၊ ရာဂဗန္ဓနေန ဒေါသမောဟဗန္ဓနေန မာနဒိဋ္ဌိကိလေသဒုစ္စရိတဗန္ဓနေန ဗဒ္ဓေါ၊ မဟာသမ္ဗာဓပဋိပန္နော၊ မဟာပလိဗောဓေန ပလိဗုဒ္ဓေါ၊ မဟာပပါတေ ပတိတော၊ မဟာကန္တာရပဋိပန္နော၊ မဟာသံသာရပဋိပန္နော၊ မဟာဝိဒုဂ္ဂေ သမ္ပရိဝတ္တတိ၊ မဟာပလိပေ ပလိပန္နော။

Abbhāhato lokasannivāso, āditto lokasannivāso rāgagginā dosagginā mohagginā jātiyā -pa- upāyāsehi, unnītako lokasannivāso haññati niccamatāṇo pattadaṇḍo takkaro, vajjabandhanabaddho āghātanapaccupaṭṭhito, anātho lokasannivāso paramakāruññataṁ patto, dukkhābhitunno cirarattapīḷito, niccagadhito niccapipāsito.

Andho acakkhuko, hatanetto apariṇāyako, vipathapakkhando añjasāparaddho, mahoghapakkhando.

Dvīhi diṭṭhigatehi pariyuṭṭhito, tīhi duccaritehi vippaṭipanno, catūhi yogehi yojito, catūhi ganthehi ganthito, catūhi upādānehi u pādīyati, pañcagatisamāruḷho, pañcahi kāmaguṇehi rajjati, pañcahi nīvaraṇehi otthaṭo, chahi vivādamūlehi vivadati, chahi taṇhākāyehi rajjati, chahi diṭṭhigatehi pariyuṭṭhito, sattahi anusayehi anusaṭo, sattahi saṁyojanehi saṁyutto, sattahi mānehi unnato[1], aṭṭhahi lokadhammehi samparivattati, aṭṭhahi micchattehi niyato, aṭṭhahi purisadosehi dussati, navahi āghātavatthūhi āghātito, navahi mānehi unnato, navahi taṇhāmūlakehi dhammehi rajjati, dasahi kilesavatthūhi kilissati, dasahi āghātavatthūhi āghātito, dasahi akusalakammapathehi samannāgato, dasahi saṁyojanehi saṁyutto, dasahi micchattehi niyato, dasavatthukāya diṭṭhiyā samannāgato, dasavatthukāya antaggāhikāya diṭṭhiyā samannāgato, aṭṭhasatataṇhāpapañcehi papañcito, dvāsaṭṭhiyā diṭṭhigatehi pariyuṭṭhito lokasannivāsoti sampassantānaṁ Buddhānaṁ Bhagavantānaṁ sattesu mahākaruṇā okkamati.

Ahañcamhi tiṇṇo, loko ca atiṇṇo. Ahañcamhi mutto, loko ca amutto. Ahañcamhi danto, loko

1. Uṇṇato (Syā, Ka)

အဗ္ဘာဟတော လောကသန္နိဝါသော၊ အာဒိတ္တော လောကသန္နိဝါသော ရာဂဂ္ဂိနာ ဒေါသဂ္ဂိနာ မောဟဂ္ဂိနာ ဇာတိယာ။ပ။ ဥပါယာသေဟိ၊ ဥန္နီတကော လောကသန္နိဝါသော ဟညတိ နိစ္စမတာဏော ပတ္တဒဏ္ဍော တက္ကရော၊ ဝဇ္ဇဗန္ဓနဗဒ္ဓေါ အာဃာတနပစ္စုပဋ္ဌိတော၊ အနာထော လောကသန္နိဝါသော ပရမကာရုညတံ ပတ္တော၊ ဒုက္ခာဘိတုန္နော စိရရတ္တပီဠိတော၊ နိစ္စဂဓိတော နိစ္စပိပါသိတော။

အန္ဓော အစက္ခုကော၊ ဟတနေတ္တော အပရိဏာယကော၊ ဝိပထပက္ခန္ဒော အဉ္ဇသာပရဒ္ဓေါ၊ မဟောဃပက္ခန္ဒော။

ဒွီဟိ ဒိဋ္ဌိဂတေဟိ ပရိယုဋ္ဌိတော၊ တီဟိ ဒုစ္စရိတေဟိ ဝိပ္ပဋိပန္နော၊ စတူဟိ ယောဂေဟိ ယောဇိတော၊ စတူဟိ ဂန္ထေဟိ ဂန္ထိတော၊ စတူဟိ ဥပါဒါနေဟိ ဥပါဒီယတိ၊ ပဉ္စဂတိသမာရူဠှော၊ ပဉ္စဟိ ကာမဂုဏေဟိ ရဇ္ဇတိ၊ ပဉ္စဟိ နီဝရဏေဟိ ဩတ္ထဋော၊ ဆဟိ ဝိဝါဒမူလေဟိ ဝိဝဒတိ၊ ဆဟိ တဏှာကာယေဟိ ရဇ္ဇတိ၊ ဆဟိ ဒိဋ္ဌိဂတေဟိ ပရိယုဋ္ဌိတော၊ သတ္တဟိ အနုသယေဟိ အနုသဋော၊ သတ္တဟိ သံယောဇနေဟိ သံယုတ္တော၊ သတ္တဟိ မာနေဟိ ဥန္နတော[1]၊ အဋ္ဌဟိ လောကဓမ္မေဟိ သမ္ပရိဝတ္တတိ၊ အဋ္ဌဟိ မိစ္ဆတ္တေဟိ နိယတော၊ အဋ္ဌဟိ ပုရိသဒောသေဟိ ဒုဿတိ၊ နဝဟိ အာဃာတဝတ္ထူဟိ အာဃာတိတော၊ နဝဟိ မာနေဟိ ဥန္နတော၊ နဝဟိ တဏှာမူလကေဟိ ဓမ္မေဟိ ရဇ္ဇတိ၊ ဒသဟိ ကိလေသဝတ္ထူဟိ ကိလိဿတိ၊ ဒသဟိ အာဃာတဝတ္ထူဟိ အာဃာတိတော၊ ဒသဟိ အကုသလကမ္မပထေဟိ သမန္နာဂတော၊ ဒသဟိ သံယောဇနေဟိ သံယုတ္တော၊ ဒသဟိ မိစ္ဆတ္တေဟိ နိယတော၊ ဒသဝတ္ထုကာယ ဒိဋ္ဌိယာ သမန္နာဂတော၊ ဒသဝတ္ထုကာယ အန္တဂ္ဂါဟိကာယ ဒိဋ္ဌိယာ သမန္နာဂတော၊ အဋ္ဌသတတဏှာပပဉ္စေဟိ ပပဉ္စိတော၊ ဒွါသဋ္ဌိယာ ဒိဋ္ဌိဂတေဟိ ပရိယုဋ္ဌိတော လောကသန္နိဝါသောတိ သမ္ပဿန္တာနံ ဗုဒ္ဓါနံ ဘဂဝန္တာနံ သတ္တေသု မဟာကရုဏာ ဩက္ကမတိ။

အဟဉ္စမှိ တိဏ္ဏော၊ လောကော စ အတိဏ္ဏော။ အဟဉ္စမှိ မုတ္တော၊ လောကော စ အမုတ္တော။ အဟဉ္စမှိ ဒန္တော၊ လောကော·

၁-ဥဏ္ဏတော (သျာ၊ က)

ca adanto. Ahañcamhi santo, loko ca asanto. Ahañcamhi assattho, loko ca anassattho. Ahañcamhi parinibbuto, loko ca aparinibbuto. Pahomi khvāhaṁ tiṇṇo tāretuṁ, mutto mocetuṁ, danto dametuṁ, santo sametuṁ, assattho assāsetuṁ, parinibbuto pare ca parinibbāpetunti passantānaṁ Buddhānaṁ Bhagavantānaṁ sattesu mahākaruṇā okkamatī"ti.

Imināva nayena Bhagavato sattesu mettā-okkamanañca vibhāvetabbaṁ. Karuṇāvisayassa hi dukkhassa paṭipakkhabhūtaṁ sukhaṁ sattesu upasaṁharantī mettāpi pavattatīti idha abyāpāda-avihiṁsāvitakkā khemavitakko. Pavivekavitakko pana nekkhammavitakkoyeva, tassa dibbavihāra-ariyavihāresu pubbabhāgassa paṭhamajjhānassa paccavekkhaṇāya ca vasena pavatti veditabbā. Tattha ye te Bhagavato devasikaṁ vaḷañjanakavasena catuvīsatikoṭisatasahassasaṅkhā samāpattivihārā, yesaṁ purecaraṇabhāvena pavattaṁ samādhicariyānugataṁ ñāṇacariyānugataṁ ñāṇaṁ catuvīsatikoṭisatasahassasamāpatti sañcārimahāvajirañāṇanti vuccati, tesaṁ vasena Bhagavato pavivekavitakkassa bahulaṁ pavatti veditabbā. Ayañca attho Mahāsaccakasuttenapi veditabbo. Vuttañhi tattha Bhagavatā—

"So kho ahaṁ Aggivessana tasmiṁyeva purimasmiṁ samādhinimitte ajjhattameva cittaṁ saṇṭhapemi, sannisādemi, yena sudaṁ niccakappaṁ viharāmī"ti[1].

Idaṁ hi Bhagavā "samaṇo Gotamo abhirūpo pāsādiko, suphusitaṁ dantāvaraṇaṁ, jivhātanukā, madhuraṁ vacanaṁ, tena parisaṁ rañjento maññe vicarati, citte panassa ekaggatā natthi, yo evaṁ saññattibahulo caratī"ti Saccakena Nigaṇṭhaputtena vitakkite avassaṁ sahoḍhaṁ coraṁ gaṇhanto viya "na Aggivessana Tathāgato parisaṁ rañjento saññattibahulo vicarati, cakkavāḷapariyantāyapi parisāya dhammaṁ deseti asallīno anupalitto ekattaṁ ekavihārisuññatāphalasamāpattiphalaṁ anuyutto"ti dassetuṁ āhari.

1. Ma 1. 316 piṭṭhe.

စ အဒန္တော။ အဟဉ္စမှိ သန္တော၊ လောကော စ အသန္တော။ အဟဉ္စမှိ အဿတ္ထော၊ လောကော စ အနဿတ္ထော။ အဟဉ္စမှိ ပရိနိဗ္ဗုတော၊ လောကော စ အပရိနိဗ္ဗုတော။ ပဟောမိ ခွါဟံ တိဏ္ဏော တာရေတုံ၊ မုတ္တော မောစေတုံ၊ ဒန္တော ဒမေတုံ၊ သန္တော သမေတုံ၊ အဿတ္ထော အဿာသေတုံ၊ ပရိနိဗ္ဗုတော ပရေ စ ပရိနိဗ္ဗာပေတုန္တိ ပဿန္တာနံ ဗုဒ္ဓါနံ ဘဂဝန္တာနံ သတ္တေသု မဟာကရုဏာ ဩက္ကမတီ"တိ။

ဣမိနာဝ နယေန ဘဂဝတော သတ္တေသု မေတ္တာဩက္ကမနဉ္စ ဝိဘာဝေတဗ္ဗံ။ ကရုဏာဝိသယဿ ဟိ ဒုက္ခဿ ပဋိပက္ခဘူတံ သုခံ သတ္တေသု ဥပသံဟရန္တီ မေတ္တာပိ ပဝတ္တတီတိ ဣဓ အဗျာပါဒအဝိဟိံသာဝိတက္ကာ ခေမဝိတက္ကော။ ပဝိဝေကဝိတက္ကော ပန နေက္ခမ္မဝိတက္ကောယေဝ၊ တဿ ဒိဗ္ဗဝိဟာရ-အရိယဝိဟာရေသု ပုဗ္ဗဘာဂဿ ပဌမဇ္ဈာနဿ ပစ္စဝေက္ခဏာယ စ ဝသေန ပဝတ္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တတ္ထ ယေ တေ ဘဂဝတော ဒေဝသိကံ ဝဠဉ္ဇနကဝသေန စတုဝီသတိကောဋိသတသဟဿသင်္ခါ သမာပတ္တိဝိဟာရာ၊ ယေသံ ပုရေစရဏဘာဝေန ပဝတ္တံ သမာဓိစရိယာနုဂတံ ဉာဏစရိယာနုဂတံ ဉာဏံ စတုဝီသတိကောဋိသတသဟဿသမာပတ္တိသဉ္စာရိမဟာဝဇိရဉာဏန္တိ ဝုစ္စတိ၊ တေသံ ဝသေန ဘဂဝတော ပဝိဝေကဝိတက္ကဿ ဗဟုလံ ပဝတ္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အယဉ္စ အတ္ထော မဟာသစ္စကသုတ္တေနပိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဝုတ္တဉ္ဟိ တတ္ထ ဘဂဝတာ—

"သော ခေါ အဟံ အဂ္ဂိဝေဿန တသ္မိံယေဝ ပုရိမသ္မိံ သမာဓိနိမိတ္တေ အဇ္ဈတ္တမေဝ စိတ္တံ သဏ္ဌပေမိ၊ သန္နိသာဒေမိ၊ ယေန သုဒံ နိစ္စကပ္ပံ ဝိဟရာမီ"တိ[၁]။

ဣဒံ ဟိ ဘဂဝါ "သမဏော ဂေါတမော အဘိရူပေါ ပါသာဒိကော၊ သုဖုသိတံ ဒန္တာဝရဏံ၊ ဇိဝှါတနုကာ၊ မဓုရံ ဝစနံ၊ တေန ပရိသံ ရဉ္ဇေန္တော မညေ ဝိစရတိ၊ စိတ္တေ ပနဿ ဧကဂ္ဂတာ နတ္ထိ၊ ယော ဧဝံ သညတ္တိဗဟုလော စရတီ"တိ သစ္စကေန နိဂဏ္ဌပုတ္တေန ဝိတက္ကိတေ အဝဿံ သဟောဍံ စောရံ ဂဏှန္တော ဝိယ "န အဂ္ဂိဝေဿန တထာဂတော ပရိသံ ရဉ္ဇေန္တော သညတ္တိဗဟုလော ဝိစရတိ၊ စက္ကဝါဠပရိယန္တာယပိ ပရိသာယ ဓမ္မံ ဒေသေတိ အသလ္လီနော အနုပလိတ္တော ဧကတ္တံ ဧကဝိဟာရိသုညတာဖလသမာပတ္တိဖလံ အနုယုတ္တော"တိ ဒဿေတုံ အာဟရိ။

၁-မ ၁-၃၁၆-ပိဋ္ဌေ။

Bhagavā hi yasmiṁ khaṇe parisā sādhukāraṁ deti, dhammaṁ vā paccavekkhati, tasmiṁ khaṇe pubbabhāgena kālaṁ paricchinditvā phalasamāpattiṁ assāsavāre passāsavāre samāpajjati, sādhukārasaddanigghose avicchinneyeva dhammapaccavekkhaṇāya ca pariyosāne samāpattito vuṭṭhāya ṭhitaṭṭhānato paṭṭhāya dhammaṁ deseti. Buddhānaṁ hi bhavaṅgaparivāso lahuko, assāsavāre passāsavāre samāpattiyo samāpajjanti. Evaṁ yathāvuttasamāpattīnaṁ sapubbabhāgānaṁ vasena Bhagavato khemavitakkassa pavivekavitakkassa ca bahulappavatti veditabbā.

Tattha yassa byāpādavihiṁsāvitakkādisaṁkilesappahānassa abyāpādavitakkassa avihiṁsāvitakkassa ca ānubhāvena kutocipi bhayābhāvato taṁsamaṅgī khemappatto ca viharati, tato ca sabbassapi sabbadāpi khemameva hoti abhayameva. Tasmā duvidhopi ubhayesaṁ khemaṅkaroti **khemavitakko.** Yassa pana kāmavitakkādisaṁkilesapahānassa nekkhammavitakkassa ānubhāvena kāyaviveko cittaviveko upadhivivekoti tividho, tadaṅgaviveko vikkhambhanaviveko samucchedaviveko paṭippassaddhiviveko nissaraṇavivekoti pañcavidho ca viveko pāripūriṁ gacchati, so yathārahaṁ ārammaṇato sampayogato ca pavivekasahagato vitakkoti **pavivekavitakko.** Ete ca dve vitakkā evaṁ vibhattavisayāpi samānā ādikammikānaṁ aññamaññūpakārāya sambhavanti. Yathā hi khemavitakkassa pavivekavitakko anuppannassa uppādāya, uppannassa bhiyyobhāvāya vepullāya hoti, evaṁ pavivekavitakkassapi khemavitakko. Na hi vūpakaṭṭhakāyacittānamantarena mettāvihārādayo sambhavanti byāpādādippahānena ca vinā cittavivekādīnaṁ asambhavoyevāti[1] aññamaññassa bahūpakārā ete dhammā daṭṭhabbā. Bhagavato pana sabbaso pahīnasaṁkilesassa lokahitatthāya evaṁ khemavitakko ca pavivekavitakko ca assāsavāramattepi hitasukhamāvahantiyevāti. Khemo ca vitakko paviveko ca vitakkoti sambandhitabbaṁ.

Evaṁ uddiṭṭhe dve vitakke niddisituṁ "a**byāpajjhārāmo**"ti-ādimāha. Tattha abyāpajjhanaṁ kassaci adukkhanaṁ abyāpajjho, so āramitabbato

1. Asambhavatoyevāti (Sī, Syā)

ဘဂဝါ ဟိ ယသ္မိံ ခဏေ ပရိသာ သာဓုကာရံ ဒေတိ၊ ဓမ္မံ ဝါ ပစ္စဝေက္ခတိ၊ တသ္မိံ ခဏေ ပုဗ္ဗဘာဂေန ကာလံ ပရိစ္ဆိန္ဒိတွာ ဖလသမာပတ္တိံ အဿာသဝါရေ ပဿာသဝါရေ သမာပဇ္ဇတိ၊ သာဓုကာရသဒ္ဒနိဂ္ဃောသေ အဝိစ္ဆိန္နေယေဝ ဓမ္မပစ္စဝေက္ခဏာယ စ ပရိယောသာနေ သမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌာယ ဌိတဋ္ဌာနတော ပဋ္ဌာယ ဓမ္မံ ဒေသေတိ။ ဗုဒ္ဓါနံ ဟိ ဘဝင်္ဂပရိဝါသော လဟုကော၊ အဿာသဝါရေ ပဿာသဝါရေ သမာပတ္တိယော သမာပဇ္ဇန္တိ။ ဧဝံ ယထာဝုတ္တသမာပတ္တီနံ သပုဗ္ဗဘာဂါနံ ဝသေန ဘဂဝတော ခေမဝိတက္ကဿ ပဝိဝေကဝိတက္ကဿ စ ဗဟုလပ္ပဝတ္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

တတ္ထ ယဿ ဗျာပါဒဝိဟိံသာဝိတက္ကာဒိသံကိလေသပ္ပဟာနဿ အဗျာပါဒဝိတက္ကဿ အဝိဟိံသာဝိတက္ကဿ စ အာနုဘာဝေန ကုတောစိပိ ဘယာဘာဝတော တံသမင်္ဂီ ခေမပ္ပတ္တော စ ဝိဟရတိ၊ တတော စ သဗ္ဗဿပိ သဗ္ဗဒါပိ ခေမမေဝ ဟောတိ အဘယမေဝ။ တသ္မာ ဒုဝိဓောပိ ဥဘယေသံ ခေမင်္ကရောတိ **ခေမဝိတက္ကော**။ ယဿ ပန ကာမဝိတက္ကာဒိသံကိလေသပဟာနဿ နေက္ခမ္မဝိတက္ကဿ အာနုဘာဝေန ကာယဝိဝေကော စိတ္တဝိဝေကော ဥပဓိဝိဝေကောတိ တိဝိဓော, တဒင်္ဂဝိဝေကော ဝိက္ခမ္ဘနဝိဝေကော သမုစ္ဆေဒဝိဝေကော ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိဝိဝေကော နိဿရဏဝိဝေကောတိ ပဉ္စဝိဓော စ ဝိဝေကော ပါရိပူရိံ ဂစ္ဆတိ၊ သော ယထာရဟံ အာရမ္မဏတော သမ္ပယောဂတော စ ပဝိဝေကသဟဂတော ဝိတက္ကောတိ **ပဝိဝေကဝိတက္ကော**။ ဧတေ စ ဒွေ ဝိတက္ကာ ဧဝံ ဝိဘတ္တဝိသယာပိ သမာနာ အာဒိကမ္မိကာနံ အညမညူပကာရာယ သမ္ဘဝန္တိ။ ယထာ ဟိ ခေမဝိတက္ကဿ ပဝိဝေကဝိတက္ကော အနုပ္ပန္နဿ ဥပ္ပါဒါယ, ဥပ္ပန္နဿ ဘိယျောဘာဝါယ ဝေပုလ္လာယ ဟောတိ၊ ဧဝံ ပဝိဝေကဝိတက္ကဿပိ ခေမဝိတက္ကော။ န ဟိ ဝူပကဋ္ဌကာယစိတ္တာနမန္တရေန မေတ္တာဝိဟာရာဒယော သမ္ဘဝန္တိ ဗျာပါဒါဒိပ္ပဟာနေန စ ဝိနာ စိတ္တဝိဝေကာဒီနံ အသမ္ဘဝေါယေဝါတိ[၁] အညမညဿ ဗဟူပကာရာ ဧတေ ဓမ္မာ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ ဘဂဝတော ပန သဗ္ဗသော ပဟီနသံကိလေသဿ လောကဟိတတ္ထာယ ဧဝံ ခေမဝိတက္ကော စ ပဝိဝေကဝိတက္ကော စ အဿာသဝါရမတ္တေပိ ဟိတသုခမာဝဟန္တိယေဝါတိ။ ခေမော စ ဝိတက္ကော ပဝိဝေကော စ ဝိတက္ကောတိ သမ္ဗန္ဓိတဗ္ဗံ။

ဧဝံ ဥဒ္ဒိဋ္ဌေ ဒွေ ဝိတက္ကေ နိဒ္ဒိသိတုံ “**အဗျာပဇ္ဈာရာမော**”တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ အဗျာပဇ္ဈနံ ကဿစိ အဒုက္ခနံ အဗျာပဇ္ဈော၊ သော အာရမိတဗ္ဗတော

၁-အသမ္ဘဝတောယေဝါတိ (သီ၊ သျာ)

ārāmo etassāti abyāpajjhārāmo. Abyāpajjhe rato sevanavasena niratoti **abyāpajjharato. Esevā**ti eso eva. **Iriyāyā**ti kiriyāya, kāyavacīpayogenāti attho. **Na kañci byābādhemī**ti hīnādīsu kañcipi sattaṁ taṇhātasādiyogato tasaṁ vā tadabhāvato pahīnasabbakilesavipphanditattā thāvaraṁ vā na bādhemi na dukkhāpemi. Karuṇajjhāsayo Bhagavā mahākaruṇāsamāpattibahulo attano paramarucitakaruṇajjhāsayānurūpamevamāha. Tena avihiṁ sāvitakkaṁ abyāpādavitakkañca dasseti. Idaṁ vuttaṁ hoti—ahaṁ imāya iriyāya imāya paṭipattiyā evaṁ sammā paṭipajjanto evaṁ samāpattivihārehi viharanto evaṁ puññatthikehi katāni sakkāragarukāramānanavandanapūjanāni adhivāsento sattesu na kañci byābādhemi, apica kho diṭṭhadhammikasamparāyikaparamatthappabhedaṁ hitasukhameva nesaṁ paribrūhemī'ti.

Yaṁ akusalaṁ, taṁ pahīnanti yaṁ diyaḍḍhakilesasahassabhedaṁ aññañca taṁsampayuttaṁ anantappabhedaṁ akusalaṁ, taṁ sabbaṁ bodhimūleyeva mayhaṁ pahīnaṁ samūhatanti. Iminā pavivekesu muddhabhūtena[1] saddhiṁ nissaraṇavivekena samucchedappaṭippassaddhiviveke[2] dasseti. Keci panettha tadaṅgavikkhambhanavivekepi uddharanti. Āgamanīyapaṭipadāya hi saddhiṁ Bhagavatā attano kilesakkhayo idha vuttoti.

Iti Bhagavā aparimitakappaparicitaṁ attano pavivekajjhāsayaṁ saddhiṁ nissaraṇajjhāsayena idāni matthakaṁ pāpetvā ṭhito tamajjhāsayaṁ phalasamāpattiṁ samāpajjitvā attano kilesappahānapaccavekkhaṇamukhena vibhāveti. Yadatthaṁ panettha satthā ime dve vitakke uddhari, idāni tamatthaṁ dassento "**tasmātiha bhikkhave**"ti-ādimāha. Bhagavā hi imassa vitakkadvayassa attano bahulasamudācāradassanamukheneva tattha bhikkhū nivesetuṁ imaṁ desanaṁ ārabhi.

Tattha **tasmā**ti yasmā abyāpajjhapavivekābhiratassa me khemapavivekavitakkāyeva bahulaṁ pavattanti, tasmā. **Tihā**ti nipātamattaṁ.

1. Paviveke samiddhabhūtena (Sī), paviveke samuddhabhūte (Syā)
2. Samucchedappahānappaṭippassaddhiviveke (Ka)

အာရာမော ဧတဿာတိ အဗျာပဇ္ဈာရာမော။ အဗျာပဇ္ဈေ ရတော သေဝနဝသေန နိရတောတိ **အဗျာပဇ္ဈရတော။ ဧသေဝါ**တိ ဧသော ဧဝ။ **ဣရိယာယာ**တိ ကိရိယာယ၊ ကာယဝစီပယောဂေနာတိ အတ္ထော။ **န ကဉ္စိ ဗျာဗာဓေမီ**တိ ဟီနာဒီသု ကဉ္စိပိ သတ္တံ တဏှာတသာဒိယောဂတော တသံ ဝါ တဒဘာဝတော ပဟီနသဗ္ဗကိလေသဝိပ္ဖန္ဒိတတ္တာ ထာဝရံ ဝါ န ဗာဓေမိ န ဒုက္ခာပေမိ။ ကရုဏဇ္ဈာသယော ဘဂဝါ မဟာကရုဏာသမာပတ္တိဗဟုလော အတ္တနော ပရမရုစိတကရုဏဇ္ဈာသယာနုရူပမေဝမာဟ။ တေန အဝိဟိံသာဝိတက္ကံ အဗျာပါဒဝိတက္ကဉ္စ ဒဿေတိ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—အဟံ ဣမာယ ဣရိယာယ ဣမာယ ပဋိပတ္တိယာ ဧဝံ သမ္မာ ပဋိပဇ္ဇန္တော ဧဝံ သမာပတ္တိဝိဟာရေဟိ ဝိဟရန္တော ဧဝံ ပုညတ္ထိကေဟိ ကတာနိ သက္ကာရဂရုကာရမာနနဝန္ဒနပူဇနာနိ အဓိဝါသေန္တော သတ္တေသု န ကဉ္စိ ဗျာဗာဓေမိ၊ အပိစ ခေါ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကသမ္ပရာယိကပရမတ္ထပ္ပဘေဒံ ဟိတသုခမေဝ နေသံ ပရိဗြူဟေမီ'တိ။

ယံ အကုသလံ၊ တံ ပဟီနန္တိ ယံ ဒိယဍ္ဎကိလေသသဟဿဘေဒံ အညဉ္စ တံသမ္ပယုတ္တံ အနန္တပ္ပဘေဒံ အကုသလံ၊ တံ သဗ္ဗံ ဗောဓိမူလေယေဝ မယှံ ပဟီနံ သမူဟတန္တိ။ ဣမိနာ ပဝိဝေကေသု မုဒ္ဓဘူတေန[1] သဒ္ဓိံ နိဿရဏဝိဝေကေန သမုစ္ဆေဒပ္ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိဝိဝေကေ[2] ဒဿေတိ။ ကေစိ ပနေတ္ထ တဒင်္ဂဝိက္ခမ္ဘနဝိဝေကေပိ ဥဒ္ဓရန္တိ။ အာဂမနီယပဋိပဒါယ ဟိ သဒ္ဓိံ ဘဂဝတာ အတ္တနော ကိလေသက္ခယော ဣဓ ဝုတ္တောတိ။

ဣတိ ဘဂဝါ အပရိမိတကပ္ပပရိစိတံ အတ္တနော ပဝိဝေကဇ္ဈာသယံ သဒ္ဓိံ နိဿရဏဇ္ဈာသယေန ဣဒါနိ မတ္ထကံ ပါပေတွာ ဌိတော တမဇ္ဈာသယံ ဖလသမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇိတွာ အတ္တနော ကိလေသပ္ပဟာနပစ္စဝေက္ခဏမုခေန ဝိဘာဝေတိ။ ယဒတ္ထံ ပနေတ္ထ သတ္ထာ ဣမေ ဒွေ ဝိတက္ကေ ဥဒ္ဓရိ၊ ဣဒါနိ တမတ္ထံ ဒဿေန္တော "**တသ္မာတိဟ ဘိက္ခဝေ**"တိအာဒိမာဟ။ ဘဂဝါ ဟိ ဣမဿ ဝိတက္ကဒွယဿ အတ္တနော ဗဟုလသမုဒါစာရဒဿနမုခေနေဝ တတ္ထ ဘိက္ခူ နိဝေသေတုံ ဣမံ ဒေသနံ အာရဘိ။

တတ္ထ **တသ္မာ**တိ ယသ္မာ အဗျာပဇ္ဈပဝိဝေကာဘိရတဿ မေ ခေမပဝိဝေကဝိတက္ကာယေဝ ဗဟုလံ ပဝတ္တန္တိ၊ တသ္မာ။ **တိဟာ**တိ နိပါတမတ္တံ။

၁-ပဝိဝေကေ သမိဒ္ဓဘူတေန (သီ)၊ ပဝိဝေကေ သမုဒ္ဓဘူတေ (သျာ)
၂-သမုစ္ဆေဒပ္ပဟာနပ္ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိဝိဝေကေ (က)

abyāpajjhārāmā viharathāti sabbasattesu mettāvihārena karuṇāvihāre na ca abhiramantā viharatha. Tena byāpādassa tadekaṭṭhakilesānañca dūrīkaraṇamāha. **Tesaṁ vo**ti ettha **vo**ti nipātamattaṁ. **Pavivekārāmā viharathā**ti kāyādivivekañceva tadaṅgādivivekañcāti sabbaviveke āramitabbaṭṭhānaṁ katvā viharatha. **Imāya mayan**ti-ādi yathā nesaṁ khemavitakkassa pavattanākāradassanaṁ, evaṁ **kiṁ akusalan**ti-ādi pavivekavitakkassa pavattanākāradassanaṁ. Tattha yathā anavajjadhamme paripūretukāmena kiṁ kusalagavesinā hutvā kusaladhammapariyesanā kātabbāva, sāvajjadhamme pajahitukāmenāpi akusalapariyesanā kātabbāti[1] āha "**kiṁ akusalan**"ti-ādi. Abhiññāpubbikā hi pariññāpahānasacchikiriyābhāvanā. Tattha **kiṁ akusalan**ti akusalaṁ nāma kiṁ, sabhāvato kimassa lakkhaṇaṁ, kāni vā rasapaccupaṭṭhānapadaṭṭhānānīti akusalassa sabhāvakiccādito paccavekkhaṇavidhiṁ dasseti. Ādikammikavasena cesa vitakko āgato, **kiṁ appahīnaṁ kiṁ pajahāmā**ti idaṁ padadvayaṁ sekkhavasena. Tasmā **kiṁ appahīnan**ti kāmarāgasaṁyojanādīsu akusalesu kiṁ akusalaṁ amhākaṁ maggena asamucchinnaṁ. **Kiṁ pajahāmā**ti kiṁ akusalaṁ samugghātema. Atha vā **kiṁ pajahāmā**ti vītikkamapariyuṭṭhānānusayesu kiṁ vibhāgaṁ akusalaṁ idāni mayaṁ pajahāmāti attho. Keci pana "kiṁ appahīnan"ti paṭhanti, tesaṁ diṭṭhisaṁyojanādivasena anekabhedesu akusalesu kiṁ katamaṁ akusalaṁ kena katamena pakārena katamena vā maggena amhākaṁ appahīnanti vuttaṁ hoti. Sesaṁ vuttanayameva.

Gāthāsu **Buddhan**ti catunnaṁ ariyasaccānaṁ aviparītaṁ sayambhuñāṇena buddhattā paṭividdhattā Buddhaṁ saccavinimuttassa ñeyyassa abhāvato. Tathā hi vuttaṁ—

"Abhiññeyyaṁ abhiññātaṁ, bhāvetabbañca bhāvitaṁ.
Pahātabbaṁ pahīnaṁ me, tasmā Buddhosmi brāhmaṇā"ti[2].

Ṭhapetvā mahābodhisattaṁ aññehi sahituṁ vahituṁ asakkuṇeyyattā asayhassa sakalassa bodhisambhārassa mahākaruṇādhikārassa ca sahanato vahanato, tathā aññehi sahituṁ abhibhavituṁ dukkarattā

1. Na kātabbāti (Sī, Syā)
2. Khu 1. 368; Ma 2. 352 piṭṭhesu.

အဗျာပဇ္ဈာရာမာ ဝိဟရထာတိ သဗ္ဗသတ္တေသု မေတ္တာဝိဟာရေန ကရုဏာဝိဟာရေ န စ အဘိရမန္တာ ဝိဟရထ။ တေန ဗျာပါဒဿ တဒေကဋ္ဌကိလေသာနဉ္စ ဒူရီကရဏမာဟ။ **တေသံ ဝေါ**တိ ဧတ္ထ **ဝေါ**တိ နိပါတမတ္တံ။ **ပဝိဝေကာရာမာ ဝိဟရထာ**တိ ကာယာဒိဝိဝေကဉ္စေဝ တဒင်္ဂါဒိဝိဝေကဉ္စာတိ သဗ္ဗဝိဝေကေ အာရမိတဗ္ဗဋ္ဌာနံ ကတွာ ဝိဟရထ။ **ဣမာယ မယ**န္တိအာဒိ ယထာ နေသံ ခေမဝိတက္ကဿ ပဝတ္တနာကာရဒဿနံ၊ ဧဝံ **ကိံ အကုသလ**န္တိအာဒိ ပဝိဝေကဝိတက္ကဿ ပဝတ္တနာကာရဒဿနံ။ တတ္ထ ယထာ အနဝဇ္ဇဓမ္မေ ပရိပူရေတုကာမေန ကိံကုသလဂဝေသီနာ ဟုတွာ ကုသလဓမ္မပရိယေသနာ ကာတဗ္ဗာဝ၊ သာဝဇ္ဇဓမ္မေ ပဇဟိတုကာမေနာပိ အကုသလပရိယေသနာ ကာတဗ္ဗာတိ[၁] အာဟ "**ကိံ အကုသလ**"န္တိအာဒိ။ အဘိညာပုဗ္ဗိကာ ဟိ ပရိညာပဟာနသစ္ဆိကိရိယာဘာဝနာ။ တတ္ထ **ကိံ အကုသလ**န္တိ အကုသလံ နာမ ကိံ၊ သဘာဝတော ကိမဿ လက္ခဏံ၊ ကာနိ ဝါ ရသပစ္စုပဋ္ဌာနပဒဋ္ဌာနာနီတိ အကုသလဿ သဘာဝကိစ္စာဒိတော ပစ္စဝေက္ခဏဝိဓိံ ဒဿေတိ။ အာဒိကမ္မိကဝသေန စေသ ဝိတက္ကော အာဂတော၊ **ကိံ အပ္ပဟီနံ ကိံ ပဇဟာမာ**တိ ဣဒံ ပဒဒွယံ သေက္ခဝသေန။ တသ္မာ **ကိံ အပ္ပဟီန**န္တိ ကာမရာဂသံယောဇနာဒီသု အကုသလေသု ကိံ အကုသလံ အမှာကံ မဂ္ဂေန အသမုစ္ဆိန္နံ။ **ကိံ ပဇဟာမာ**တိ ကိံ အကုသလံ သမုဂ္ဃာတေမ။ အထ ဝါ **ကိံ ပဇဟာမာ**တိ ဝီတိက္ကမပရိယုဋ္ဌာနာနုသယေသု ကိံဝိဘာဂံ အကုသလံ ဣဒါနိ မယံ ပဇဟာမာတိ အတ္ထော။ ကေစိ ပန "ကိံ အပ္ပဟီန"န္တိ ပဌန္တိ၊ တေသံ ဒိဋ္ဌိသံယောဇနာဒိဝသေန အနေကဘေဒေသု အကုသလေသု ကိံ ကတမံ အကုသလံ ကေန ကတမေန ပကာရေန ကတမေန ဝါ မဂ္ဂေန အမှာကံ အပ္ပဟီနန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။

ဂါထာသု **ဗုဒ္ဓ**န္တိ စတုန္နံ အရိယသစ္စာနံ အဝိပရီတံ သယမ္ဘုဉာဏေန ဗုဒ္ဓတ္တာ ပဋိဝိဒ္ဓတ္တာ ဗုဒ္ဓံ သစ္စဝိနိမုတ္တဿ ဉေယျဿ အဘာဝတော။ တထာ ဟိ ဝုတ္တံ—

"အဘိညေယျံ အဘိညာတံ၊ ဘာဝေတဗ္ဗဉ္စ ဘာဝိတံ။
ပဟာတဗ္ဗံ ပဟီနံ မေ၊ တသ္မာ ဗုဒ္ဓေါသ္မိ ဗြာဟ္မဏာ"တိ[၂]။

ဌပေတွာ မဟာဗောဓိသတ္တံ အညေဟိ သဟိတုံ ဝဟိတုံ အသက္ကုဏေယျတ္တာ အသယှဿ သကလဿ ဗောဓိသမ္ဘာရဿ မဟာကရုဏာဓိကာရဿ စ သဟနတော ဝဟနတော, တထာ အညေဟိ သဟိတုံ အဘိဘဝိတုံ ဒုက္ကရတ္တာ

၁-န ကာတဗ္ဗာတိ (သီ၊ သျာ)
၂-ခု ၁-၃၆၈၊ မ ၂-၃၅၂-ပိဋ္ဌေသု။

asayhānaṁ pañcannaṁ mārānaṁ sahanato abhibhavanato, āsayānusayacariyādhimutti-ādivibhāgāvabodhena yathārahaṁ veneyyānaṁ diṭṭhadhammikasamparāyikaparamatthehi anusāsanasaṅkhātassa aññehi asayhassa Buddhakiccassa sahanato vahanato, tattha vā sādhukāribhāvato **asayhasāhinaṁ. Samudācaranti nan**ti ettha **nan**ti nipātamattaṁ, naṁ Tathāgatanti vā attho.

Sakaparasantānesu tamasaṅkhātaṁ mohandhakāraṁ nudi khipīti **tamonudo.** Pāraṁ nibbānaṁ gatoti **pāragato.** Atha vā "mutto moceyyan"ti-ādinā nayena pavattitassa mahābhinīhārassa sakalassa vā saṁsāradukkhassa sabbaññuguṇānaṁ pāraṁ pariyantaṁ gatoti **pāragato,** taṁ tamonudaṁ pāragataṁ. Tato eva **pattipattaṁ** Buddhaṁ, sīlādiṁ Dasabalañāṇādiñca Sammāsambuddhehi pattabbaṁ sabbaṁ pattanti attho. **Vasiman**ti jhānādīsu ākaṅkhāpaṭibaddho paramo āvajjanādivasibhāvo, ariyiddhisaṅkhāto anaññasādhāraṇo cittavasibhāvo ca assa atthīti **vasimā,** taṁ vasimaṁ, vasinanti attho. Sabbesaṁ kāmāsavādīnaṁ abhāvena **anāsavaṁ.** Kāyavisamādikassa visamassa vantattā vā visasaṅkhātaṁ sabbaṁ kilesamalaṁ taritvā vā visaṁ sakalavaṭṭadukkhaṁ sayaṁ taritvā tāraṇato **visantaro**[1], taṁ visantaraṁ. Taṇhakkhaye arahattaphale nibbāne vā **vimuttaṁ,** ubhayamhi gamanato monasaṅkhātena ñāṇena kāyamoneyyādīhi vā sātisayaṁ samannāgatattā **Muniṁ. Munī**ti hi agāriyamuni anagāriyamuni sekkhamuni asekkhamuni Paccekamuni Munimunīti anekavidhā munayo. Tattha gihī āgataphalo viññātasāsano agāriyamuni, tathārūpo pabbajito anagāriyamuni, satta sekkhā sekkhamuni, khīṇāsavo asekkhamuni, Paccekabuddho Paccekamuni, Sammāsambuddho Munimunīti. Ayameva idhādhippeto. Āyatiṁ punabbhavābhāvato antimaṁ pacchimaṁ dehaṁ kāyaṁ dhāretīti **antimadehadhārī,** taṁ antimadehadhāriṁ. Kilesamārādīnaṁ sammadeva pariccattattā **mārañjahaṁ.** Tato eva jarāhetusamucchedato anupādisesanibbānappattivasena pākaṭajarādisabbajarāya **pāraguṁ.** Jarāsīsena cettha jātimaraṇasokādīnaṁ pāragamanaṁ vuttanti daṭṭhabbaṁ. Taṁ evaṁbhūtaṁ Tathāgataṁ duve vitakkā samudācarantīti brūmīti sambandho.

1. Vessantaro (Sī)

အသယှာနံ ပဉ္စန္နံ မာရာနံ သဟနတော အဘိဘဝနတော, အာသယာနုသယစရိယာဓိမုတ္တိအာဒိဝိဘာဂါဝဗောဓေန ယထာရဟံ ဝေနေယျာနံ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကသမ္ပရာယိကပရမတ္ထေဟိ အနုသာသနသင်္ခါတဿ အညေဟိ အသယှဿ ဗုဒ္ဓကိစ္စဿ သဟနတော ဝဟနတော, တတ္ထ ဝါ သာဓုကာရိဘာဝတော **အသယှသာဟိနံ။ သမုဒါစရန္တိ နန္တိ** ဧတ္ထ **နန္တိ** နိပါတမတ္တံ၊ နံ တထာဂတန္တိ ဝါ အတ္ထော။

သကပရသန္တာနေသု တမသင်္ခါတံ မောဟန္ဓကာရံ နုဒိ ခိပီတိ **တမောနုဒေါ။** ပါရံ နိဗ္ဗာနံ ဂတောတိ **ပါရဂတော။** အထ ဝါ "မုတ္တော မောစေယျ"န္တိအာဒိနာ နယေန ပဝတ္တိတဿ မဟာဘိနီဟာရဿ သကလဿ ဝါ သံသာရဒုက္ခဿ သဗ္ဗညုဂုဏာနံ ပါရံ ပရိယန္တံ ဂတောတိ **ပါရဂတော၊** တံ တမောနုဒံ ပါရဂတံ။ တတော ဧဝ **ပတ္တိပတ္တံ** ဗုဒ္ဓံ၊ သီလာဒိံ ဒသဗလဉာဏာဒိဉ္စ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေဟိ ပတ္တဗ္ဗံ သဗ္ဗံ ပတ္တန္တိ အတ္ထော။ **ဝသိမန္တိ** ဈာနာဒီသု အာကင်္ခါပဋိဗဒ္ဓေါ ပရမော အာဝဇ္ဇနာဒိဝသိဘာဝေါ, အရိယိဒ္ဓိသင်္ခါတော အနညသာဓာရဏော စိတ္တဝသိဘာဝေါ စ အဿ အတ္ထီတိ **ဝသိမာ၊** တံ ဝသိမံ၊ ဝသိနန္တိ အတ္ထော။ သဗ္ဗေသံ ကာမာသဝါဒီနံ အဘာဝေန **အနာသဝံ။** ကာယဝိသမာဒိကဿ ဝိသမဿ ဝန္တတ္တာ ဝါ ဝိသသင်္ခါတံ သဗ္ဗံ ကိလေသမလံ တရိတွာ ဝါ ဝိသံ သကလဝဋ္ဋဒုက္ခံ သယံ တရိတွာ တာရဏတော **ဝိသန္တရော**[၁]**၊** တံ ဝိသန္တရံ။ တဏှက္ခယေ အရဟတ္တဖလေ နိဗ္ဗာနေ ဝါ **ဝိမုတ္တံ၊** ဥဘယမှိ ဂမနတော မောနသင်္ခါတေန ဉာဏေန ကာယမောနေယျာဒီဟိ ဝါ သာတိသယံ သမန္နာဂတတ္တာ **မုနိံ။ မုနီ**တိ ဟိ အဂါရိယမုနိ အနဂါရိယမုနိ သေက္ခမုနိ အသေက္ခမုနိ ပစ္စေကမုနိ မုနိမုနီတိ အနေကဝိဓာ မုနယော။ တတ္ထ ဂိဟီ အာဂတဖလော ဝိညာတသာသနော အဂါရိယမုနိ၊ တထာရူပေါ ပဗ္ဗဇိတော အနဂါရိယမုနိ၊ သတ္တ သေက္ခာ သေက္ခမုနိ၊ ခီဏာသဝေါ အသေက္ခမုနိ၊ ပစ္စေကဗုဒ္ဓေါ ပစ္စေကမုနိ၊ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ မုနိမုနီတိ။ အယမေဝ ဣဓာဓိပ္ပေတော။ အာယတိံ ပုနဗ္ဘဝါဘာဝတော အန္တိမံ ပစ္ဆိမံ ဒေဟံ ကာယံ ဓာရေတီတိ **အန္တိမဒေဟဓာရီ၊** တံ အန္တိမဒေဟဓာရိံ။ ကိလေသမာရာဒီနံ သမ္မဒေဝ ပရိစ္စတ္တတ္တာ **မာရဉ္ဇဟံ။** တတော ဧဝ ဇရာဟေတုသမုစ္ဆေဒတော အနုပါဒိသေသနိဗ္ဗာနပ္ပတ္တိဝသေန ပါကဋဇရာဒိသဗ္ဗဇရာယ **ပါရဂုံ။** ဇရာသီသေန စေတ္ထ ဇာတိမရဏသောကာဒီနံ ပါရဂမနံ ဝုတ္တန္တိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ တံ ဧဝံဘူတံ တထာဂတံ ဒုဝေ ဝိတက္ကာ သမုဒါစရန္တီတိ ဗြူမီတိ သမ္ဗန္ဓော။

၁-ဝေဿန္တရော (သီ)

Iti Bhagavā paṭhamagāthāya vitakkadvayaṁ uddisitvā tato dutiyagāthāya pavivekavitakkaṁ dassetvā idāni khemavitakkaṁ dassetuṁ “**seleyathā**”ti tatiyagāthamāha. Tattha **sele yathā pabbatamuddhaniṭṭhito**ti sele silāmaye ekagghanapabbatamuddhani yathā ṭhito. Na hi tattha ṭhitassa uddhaṁ gīvukkhipanapasāraṇādikiccaṁ atthi. **Tathūpaman**ti tappaṭibhāgaṁ selapabbatūpamaṁ. Ayaṁ panettha saṅkhepattho—yathā selapabbatamuddhani ṭhito cakkhumā puriso samantato janataṁ passeyya, evameva Sumedho sundarapañño sabbaññutaññāṇena samantacakkhu Bhagavā dhammamayaṁ paññāmayaṁ pāsādamāruyha sayaṁ apetasoko sokāvatiṇṇaṁ jātijarābhibhūtañca janataṁ sattakāyaṁ avekkhati upadhārayati upaparikkhati. Ayaṁ panettha adhippāyo—yathā hi pabbatapāde samantā mahantaṁ khettaṁ katvā tattha kedārapāḷīsu kuṭiyo katvā rattiṁ aggiṁ jāleyya, caturaṅgasamannāgatañca andhakāraṁ bhaveyya, athassa pabbatassa matthake ṭhatvā cakkhumato purisassa bhūmippadesaṁ olokayato neva khettaṁ, na kedārapāḷiyo, na kuṭiyo, na tattha sayitamanussā paññāyeyyuṁ, kuṭīsu pana aggijālamattameva paññāyeyya, evaṁ dhammamayaṁ pāsādamāruyha sattakāyaṁ olokayato Tathāgatassa ye te akatakalyāṇā sattā, te ekavihāre dakkhiṇapasse nisinnāpi Buddhañāṇassa āpāthaṁ nāgacchanti, rattiṁ khittasarā viya honti. Ye pana katakalyāṇā veneyyapuggalā, te evassa dūrepi ṭhitā āpāthaṁ āgacchanti so aggi viya Himavantapabbato viya ca. Vuttampi cetaṁ—

“Dūre santo pakāsenti, Himavantova pabbato.
Asantettha na dissanti, rattiṁ khittā yathā sarā”ti[1].

Evametasmiṁ sutte gāthāsu ca Bhagavā attānaṁ paraṁ viya katvā dassesi.

Paṭhamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

2. Desanāsuttavaṇṇanā

39. Dutiye **pariyāyenā**ti ettha **pariyāya**saddo “madhupiṇḍikapariyāyotveva naṁ dhārehī”ti-ādīsu[2] desanāyaṁ āgato. “Atthi

1. Khu 1. 56; Khu 10. 12 piṭṭhesu. 2. Ma 1. 161 piṭṭhe.

ဣတိ ဘဂဝါ ပဌမဂါထာယ ဝိတက္ကဒွယံ ဥဒ္ဒိသိတွာ တတော ဒုတိယဂါထာယ ပဝိဝေကဝိတက္ကံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ခေမဝိတက္ကံ ဒဿေတုံ “**သေလေ ယထာ**”တိ တတိယဂါထမာဟ။ တတ္ထ **သေလေ ယထာ ပဗ္ဗတမုဒ္ဓနိဋ္ဌိတော**တိ သေလေ သိလာမယေ ဧကဂ္ဃနပဗ္ဗတမုဒ္ဓနိ ယထာ ဌိတော။ န ဟိ တတ္ထ ဌိတဿ ဥဒ္ဓံ ဂီဝုက္ခိပနပသာရဏာဒိကိစ္စံ အတ္ထိ။ **တထူပမ**န္တိ တပ္ပဋိဘာဂံ သေလပဗ္ဗတူပမံ။ အယံ ပနေတ္ထ သင်္ခေပတ္ထော—ယထာ သေလပဗ္ဗတမုဒ္ဓနိ ဌိတော စက္ခုမာ ပုရိသော သမန္တတော ဇနတံ ပဿေယျ၊ ဧဝမေဝ သုမေဓော သုန္ဒရပညော သဗ္ဗညုတညာဏေန သမန္တစက္ခု ဘဂဝါ ဓမ္မမယံ ပညာမယံ ပါသာဒမာရုယှ သယံ အပေတသောကော သောကာဝတိဏ္ဏံ ဇာတိဇရာဘိဘူတဉ္စ ဇနတံ သတ္တကာယံ အဝေက္ခတိ ဥပဓာရယတိ ဥပပရိက္ခတိ။ အယံ ပနေတ္ထ အဓိပ္ပါယော—ယထာ ဟိ ပဗ္ဗတပါဒေ သမန္တာ မဟန္တံ ခေတ္တံ ကတွာ တတ္ထ ကေဒါရပါဠီသု ကုဋိယော ကတွာ ရတ္တိံ အဂ္ဂိံ ဇာလေယျ၊ စတုရင်္ဂသမန္နာဂတဉ္စ အန္ဓကာရံ ဘဝေယျ၊ အထဿ ပဗ္ဗတဿ မတ္ထကေ ဌတွာ စက္ခုမတော ပုရိသဿ ဘူမိပ္ပဒေသံ ဩလောကယတော နေဝ ခေတ္တံ, န ကေဒါရပါဠိယော, န ကုဋိယော, န တတ္ထ သယိတမနုဿာ ပညာယေယျုံ၊ ကုဋီသု ပန အဂ္ဂိဇာလမတ္တမေဝ ပညာယေယျ၊ ဧဝံ ဓမ္မမယံ ပါသာဒမာရုယှ သတ္တကာယံ ဩလောကယတော တထာဂတဿ ယေ တေ အကတကလျာဏာ သတ္တာ၊ တေ ဧကဝိဟာရေ ဒက္ခိဏပဿေ နိသိန္နာပိ ဗုဒ္ဓဉာဏဿ အာပါထံ နာဂစ္ဆန္တိ၊ ရတ္တိံ ခိတ္တသရာ ဝိယ ဟောန္တိ။ ယေ ပန ကတကလျာဏာ ဝေနေယျပုဂ္ဂလာ၊ တေ ဧဝဿ ဒူရေပိ ဌိတာ အာပါထံ အာဂစ္ဆန္တိ သော အဂ္ဂိ ဝိယ ဟိမဝန္တပဗ္ဗတော ဝိယ စ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ—

“ဒူရေ သန္တော ပကာသေန္တိ၊ ဟိမဝန္တောဝ ပဗ္ဗတော။
အသန္တေတ္ထ န ဒိဿန္တိ၊ ရတ္တိံ ခိတ္တာ ယထာ သရာ”တိ[၁]။

ဧဝမေတသ္မိံ သုတ္တေ ဂါထာသု စ ဘဂဝါ အတ္တာနံ ပရံ ဝိယ ကတွာ ဒဿေသိ။

ပဌမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၂-ဒေသနာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၉။ ဒုတိယေ **ပရိယာယေနာ**တိ ဧတ္ထ **ပရိယာယ**သဒ္ဒေါ “မဓုပိဏ္ဍိကပရိယာယောတွေဝ နံ ဓာရေဟီ”တိအာဒီသု[၂] ဒေသနာယံ အာဂတော။ “အတ္ထိ

၁-ခု ၁-၅၆၊ ခု ၁၀-၁၂-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-မ ၁-၁၆၁-ပိဋ္ဌေ။

khvesa brāhmaṇa pariyāyo, yena maṁ pariyāyena sammā vadamāno vadeyya akiriyavādo samaṇo Gotamo”ti-ādīsu[1] kāraṇe. “Kassa nu kho Ānanda ajja pariyāyo bhikkhuniyo ovaditun”ti-ādīsu[2] vāre. Idha pana vārepi kāraṇepi vaṭṭati, tasmā bhikkhave Tathāgatassa dve dhammadesanā yathārahaṁ kāraṇena bhavanti vārena vāti ayamettha attho. Bhagavā hi veneyyajjhāsayānurūpaṁ kadāci “ime dhammā kusalā, ime dhammā akusalā. Ime dhammā sāvajjā, ime dhammā anavajjā. Ime sevitabbā, ime na sevitabbā”ti-ādinā kusalākusaladhamme vibhajanto kusaladhammehi akusaladhamme asaṅkarato paññāpento “**pāpaṁ pāpakato passathā**”ti dhammaṁ deseti. Kadāci “pāṇātipātobhikkhave āsevito bhāvito bahulīkato nirayasaṁvattaniko tiracchānayonisaṁvattaniko pettivisayasaṁvattaniko, yo sabbalahuko pāṇātipāto, so appāyukasaṁvattaniko”ti-ādinā[3] ādīnavaṁ pakāsento pāpato nibbidādīhi niyojento “**nibbindatha virajjathā**”ti dhammaṁ deseti.

Bhavantīti honti pavattanti. **Pāpaṁ pāpakato passathā**ti sabbaṁ pāpadhammaṁ diṭṭheva dhamme āyatiñca ahitadukkhāvahato lāmakato passatha. **Tattha nibbindathā**ti tasmiṁ pāpadhamme “accantahīnabhāvato lāmakaṭṭhena pāpaṁ, akosallasambhūtaṭṭhena akusalaṁ, pakatipabhassarassa pasannassa ca cittassa pabhassarādibhāvavināsanato saṁkilesikaṁ, punappunaṁ bhavadukkhanibbattanato ponobbhavikaṁ, saheva darathehi pariḷāhehi vattanato sadarathaṁ, dukkhasseva vipaccanato dukkhavipākaṁ, aparimāṇampi kālaṁ anāgate jātijarāmaraṇanibbattanato āyatiṁ jātijarāmaraṇiyaṁ, sabbahitasukhaviddhaṁsanasamatthan”ti-ādinā nayena nānāvidhe ādīnave, tassa ca pahāne ānisaṁse sammapaññāya passantā nibbindatha nibbedaṁ āpajjatha. Nibbindantā ca vipassanaṁ vaḍḍhetvā ariyamaggādhigamena pāpato virajjatha ceva vimuccatha ca. Maggena vā samucchedavirāgavasena virajjatha, tato phalena paṭippassaddhivimuttivasena vimuccatha. Atha vā **pāpan**ti lāmakato pāpaṁ. Kiṁ vuttaṁ hoti? Yaṁ aniccadukkhādibhāvena kucchitaṁ ariyehi

1. Vi 1. 2; Aṁ 3. 19 piṭṭhesu. 2. Ma 3. 315 piṭṭhe. 3. Aṁ 3. 77 piṭṭhe.

ခွေသ ဗြာဟ္မဏ ပရိယာယော၊ ယေန မံ ပရိယာယေန သမ္မာ ဝဒမာနော ဝဒေယျ အကိရိယဝါဒေါ သမဏော ဂေါတမော”တိအာဒီသု[1] ကာရဏေ။ “ကဿ နု ခေါ အာနန္ဒ အဇ္ဇ ပရိယာယော ဘိက္ခုနိယော ဩဝဒိတု”န္တိအာဒီသု[2] ဝါရေ။ ဣဓ ပန ဝါရေပိ ကာရဏေပိ ဝဋ္ဋတိ၊ တသ္မာ ဘိက္ခဝေ တထာဂတဿ ဒွေ ဓမ္မဒေသနာ ယထာရဟံ ကာရဏေန ဘဝန္တိ ဝါရေန ဝါတိ အယမေတ္ထ အတ္ထော။ ဘဂဝါ ဟိ ဝေနေယျဇ္ဈာသယာနုရူပံ ကဒါစိ “ဣမေ ဓမ္မာ ကုသလာ၊ ဣမေ ဓမ္မာ အကုသလာ။ ဣမေ ဓမ္မာ သာဝဇ္ဇာ၊ ဣမေ ဓမ္မာ အနဝဇ္ဇာ။ ဣမေ သေဝိတဗ္ဗာ၊ ဣမေ န သေဝိတဗ္ဗာ”တိအာဒိနာ ကုသလာကုသလဓမ္မေ ဝိဘဇန္တော ကုသလဓမ္မေဟိ အကုသလဓမ္မေ အသင်္ကရတော ပညာပေန္တော “**ပါပံ ပါပကတော ပဿထာ**”တိ ဓမ္မံ ဒေသေတိ။ ကဒါစိ “ပါဏာတိပါတော ဘိက္ခဝေ အာသေဝိတော ဘာဝိတော ဗဟုလီကတော နိရယသံဝတ္တနိကော တိရစ္ဆာနယောနိသံဝတ္တနိကော ပေတ္တိဝိသယသံဝတ္တနိကော၊ ယော သဗ္ဗလဟုကော ပါဏာတိပါတော၊ သော အပ္ပါယုကသံဝတ္တနိကော”တိအာဒိနာ[3] အာဒီနဝံ ပကာသေန္တော ပါပတော နိဗ္ဗိဒါဒီဟိ နိယောဇေန္တော “**နိဗ္ဗိန္ဒထ ဝိရဇ္ဇထာ**”တိ ဓမ္မံ ဒေသေတိ။

ဘဝန္တီတိ ဟောန္တိ ပဝတ္တန္တိ။ **ပါပံ ပါပကတော ပဿထာ**တိ သဗ္ဗံ ပါပဓမ္မံ ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ အာယတိဉ္စ အဟိတဒုက္ခာဝဟတော လာမကတော ပဿထ။ **တတ္ထ နိဗ္ဗိန္ဒထာ**တိ တသ္မိံ ပါပဓမ္မေ “အစ္စန္တဟီနဘာဝတော လာမကဋ္ဌေန ပါပံ, အကောသလ္လသမ္ဘူတဋ္ဌေန အကုသလံ၊ ပကတိပဘဿရဿ ပသန္နဿ စ စိတ္တဿ ပဘဿရာဒိဘာဝဝိနာသနတော သံကိလေသိကံ၊ ပုနပ္ပုနံ ဘဝဒုက္ခနိဗ္ဗတ္တနတော ပေါနောဗ္ဘဝိကံ၊ သဟေဝ ဒရထေဟိ ပရိဠာဟေဟိ ဝတ္တနတော သဒရထံ၊ ဒုက္ခဿေဝ ဝိပစ္စနတော ဒုက္ခဝိပါကံ၊ အပရိမာဏမ္ပိ ကာလံ အနာဂတေ ဇာတိဇရာမရဏနိဗ္ဗတ္တနတော အာယတိံ ဇာတိဇရာမရဏိယံ၊ သဗ္ဗဟိတသုခဝိဒ္ဓံသနသမတ္ထ”န္တိအာဒိနာ နယေန နာနာဝိဓေ အာဒီနဝေ, တဿ စ ပဟာနေ အာနိသံသေ သမ္မပ္ပညာယ ပဿန္တာ နိဗ္ဗိန္ဒထ နိဗ္ဗေဒံ အာပဇ္ဇထ။ နိဗ္ဗိန္ဒန္တာ စ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရိယမဂ္ဂါဓိဂမေန ပါပတော ဝိရဇ္ဇထ စေဝ ဝိမုစ္စထ စ။ မဂ္ဂေန ဝါ သမုစ္ဆေဒဝိရာဂဝသေန ဝိရဇ္ဇထ၊ တတော ဖလေန ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိဝိမုတ္တိဝသေန ဝိမုစ္စထ။ အထ ဝါ **ပါပ**န္တိ လာမကတော ပါပံ။ ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ? ယံ အနိစ္စဒုက္ခာဒိဘာဝေန ကုစ္ဆိတံ အရိယေဟိ

၁-ဝိ ၁-၂၊ အံ ၃-၁၉-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-မ ၃-၃၁၅-ပိဋ္ဌေ။ ၃-အံ ၃-၇၇-ပိဋ္ဌေ။

jigucchanīyaṁ vaṭṭadukkhaṁ pāpetīti pāpaṁ. Kiṁ pana taṁ? Tebhūmakadhammajātaṁ. Yathāvuttena atthena pāpakato disvā tattha aniccato dukkhato rogato gaṇḍato sallato aghato ābādhatoti-ādinā vipassanaṁ vaḍḍhentā[1] nibbindatha. **Ayaṁ dutiyā**ti yāthāvato ahitānatthavibhāvanaṁ paṭhamaṁ upādāya tato vivecanaṁ ayaṁ dutiyā dhammadesanā.

Gāthāsu **Buddhassā**ti Sabbaññubuddhassa. **Sabbabhūtānukampino**ti sabbepi satte mahākaruṇāya anukampanasabhāvassa. **Pariyāyavacanan**ti pariyāyena kathanaṁ desanaṁ. **Passā**ti parisaṁ ālapati, parisajeṭṭhakaṁ vā sandhāya vuttaṁ. Keci panāhu "attānameva sandhāya Bhagavā 'passā'ti avocā"ti. **Tatthā**ti tasmiṁ pāpake **virajjatha** rāgaṁ pajahathāti attho. Sesaṁ vuttanayameva.

Dutiyasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

3. Vijjāsuttavaṇṇanā

40. Tatiye **pubbaṅgamā**ti sahajātavasena upanissayavasena cāti dvīhi ākārehi pubbaṅgamā purassarā padhānakāraṇaṁ. Na hi avijjāya vinā akusaluppatti atthi. **Samāpattiyā**ti samāpajjanāya sabhāvapaṭilābhāya, pavattiyāti attho. Tattha akusalappavattiyā ādīnavappaṭicchādanena ayonisomanasikārassa paccayabhāvena appahīnabhāvena ca akusaladhammānaṁ upanissayabhāvo dissati. ( )[2]

Evaṁ byādhimaraṇādidukkhassa adhiṭṭhānabhāvato sabbāpi gatiyo idha **duggatiyo.** Atha vā rāgādikilesehi dūsitā gatiyo kāyavacīcittānaṁ pavattiyoti duggatiyo, kāyavacīmanoduccaritāni. **Asmiṁ loke**ti idha loke manussagatiyaṁ vā. **Paramhi cā**ti tato aññāsu gatīsu. **Avijjāmūlikā sabbā**ti tā sabbāpi duccaritassa vipattiyo vuttanayena avijjāpubbaṅgamattā avijjāmūlikā eva. **Icchālobhasamussayā**ti asampattavisayapariyesanalakkhaṇāya icchāya, sampattavisayalubbhanalakkhaṇena lobhena ca samussitā upacitāti icchālobhasamussayā.

1. Pavattentā (Ka)
2. ( ) Etthantare vākyāni ūnāni viya dissanti.

ဇိဂုစ္ဆနီယံ ဝဋ္ဋဒုက္ခံ ပါပေတီတိ ပါပံ။ ကိံ ပန တံ? တေဘူမကဓမ္မဇာတံ။ ယထာဝုတ္တေန အတ္ထေန ပါပကတော ဒိသွာ တတ္ထ အနိစ္စတော ဒုက္ခတော ရောဂတော ဂဏ္ဍတော သလ္လတော အဃတော အာဗာဓတောတိအာဒိနာ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေန္တာ[1] နိဗ္ဗိန္ဒထ။ **အယံ ဒုတိယာ**တိ ယာထာဝတော အဟိတာနတ္ထဝိဘာဝနံ ပဌမံ ဥပါဒါယ တတော ဝိဝေစနံ အယံ ဒုတိယာ ဓမ္မဒေသနာ။

ဂါထာသု **ဗုဒ္ဓဿာ**တိ သဗ္ဗညုဗုဒ္ဓဿ။ **သဗ္ဗဘူတာနုကမ္ပိနော**တိ သဗ္ဗေပိ သတ္တေ မဟာကရုဏာယ အနုကမ္ပနသဘာဝဿ။ **ပရိယာယဝစန**န္တိ ပရိယာယေန ကထနံ ဒေသနံ။ **ပဿာ**တိ ပရိသံ အာလပတိ၊ ပရိသဇေဋ္ဌကံ ဝါ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ ကေစိ ပနာဟု "အတ္တာနမေဝ သန္ဓာယ ဘဂဝါ 'ပဿာ'တိ အဝေါစာ"တိ။ **တတ္ထာ**တိ တသ္မိံ ပါပကေ **ဝိရဇ္ဇထ** ရာဂံ ပဇဟထာတိ အတ္ထော။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။

ဒုတိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃-ဝိဇ္ဇာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၀။ တတိယေ **ပုဗ္ဗင်္ဂမာ**တိ သဟဇာတဝသေန ဥပနိဿယဝသေန စာတိ ဒွီဟိ အာကာရေဟိ ပုဗ္ဗင်္ဂမာ ပုရဿရာ ပဓာနကာရဏံ။ န ဟိ အဝိဇ္ဇာယ ဝိနာ အကုသလုပ္ပတ္တိ အတ္ထိ။ **သမာပတ္တိယာ**တိ သမာပဇ္ဇနာယ သဘာဝပဋိလာဘာယ၊ ပဝတ္တိယာတိ အတ္ထော။ တတ္ထ အကုသလပ္ပဝတ္တိယာ အာဒီနဝပ္ပဋိစ္ဆာဒနေန အယောနိသောမနသိကာရဿ ပစ္စယဘာဝေန အပ္ပဟီနဘာဝေန စ အကုသလဓမ္မာနံ ဥပနိဿယဘာဝေါ ဒိဿတိ။ ( )[2]

ဧဝံ ဗျာဓိမရဏာဒိဒုက္ခဿ အဓိဋ္ဌာနဘာဝတော သဗ္ဗာပိ ဂတိယော ဣဓ **ဒုဂ္ဂတိယော**။ အထ ဝါ ရာဂါဒိကိလေသေဟိ ဒူသိတာ ဂတိယော ကာယဝစီစိတ္တာနံ ပဝတ္တိယောတိ ဒုဂ္ဂတိယော၊ ကာယဝစီမနောဒုစ္စရိတာနိ။ **အသ္မိံ လောကေ**တိ ဣဓ လောကေ မနုဿဂတိယံ ဝါ။ **ပရမှိ စာ**တိ တတော အညာသု ဂတီသု။ **အဝိဇ္ဇာမူလိကာ သဗ္ဗာ**တိ တာ သဗ္ဗာပိ ဒုစ္စရိတဿ ဝိပတ္တိယော ဝုတ္တနယေန အဝိဇ္ဇာပုဗ္ဗင်္ဂမတ္တာ အဝိဇ္ဇာမူလိကာ ဧဝ။ **ဣစ္ဆာလောဘသမုဿယာ**တိ အသမ္ပတ္တဝိသယပရိယေသနလက္ခဏာယ ဣစ္ဆာယ, သမ္ပတ္တဝိသယလုဗ္ဘနလက္ခဏေန လောဘေန စ သမုဿိတာ ဥပစိတာတိ ဣစ္ဆာလောဘသမုဿယာ။

၁-ပဝတ္တေန္တာ (က)
၂-( )ဧတ္ထန္တရေ ဝါကျာနိ ဦနာနိ ဝိယ ဒိဿန္တိ။

Yatoti yasmā avijjāhetu avijjāya nivuto hutvā. **Pāpiccho**ti avijjāya paṭicchāditattā pāpicchatāya ādīnave apassanto asantaguṇasambhāvanavasena kohaññādīni karonto pāpiccho, lobheneva atricchatāpi gahitāti daṭṭhabbā. **Anādaro**ti lokādhipatino ottappassa abhāvena sabrahmacārīsu ādararahito. **Tato**ti tasmā avijjāpāpicchatā-ahirikānottappahetu. **Pasavatī**ti kāyaduccaritādibhedaṁ pāpaṁ upacinati. **Apāyaṁ tena gacchatī**ti tena tathā pasutena pāpena nirayādibhedaṁ apāyaṁ gacchati upapajjati.

Tasmāti yasmā ete evaṁ sabbaduccaritamūlabhūtā sabbaduggatiparikkilesa[1] hetubhūtā ca avijjādayo, tasmā icchañca lobhañca avijjañca casaddena ahirikānottappañca **virājayaṁ** samucchedavasena pajahaṁ. Kathaṁ virājetīti āha **vijjaṁ uppādaya**nti, vipassanāpaṭipāṭiyā ca maggapaṭipāṭiyā ca ussakkitvā arahattamaggavijjaṁ attano santāne uppādayanto. **Sabbā duggatiyo**ti sabbāpi duccaritasaṅkhātā duggatiyo, vaṭṭadukkhassa vā adhiṭṭhānabhāvato dukkhā sabbā pañcapi gatiyo **jahe** pajaheyya samatikkameyya. Kilesavaṭṭappahāneneva hi kammavaṭṭaṁ vipākavaṭṭañca pahīnaṁ hotīti.

Tatiyasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

Paṭhamabhāṇavāravaṇṇanā niṭṭhitā.

---

4. Paññāparihīnasuttavaṇṇanā

41. Catutthe **suparihīnā**ti suṭṭhu parihīnā. **Ye ariyāya paññāya parihīnā**ti ye sattā pañcannaṁ khandhānaṁ udayabbayapaṭivijjhanena catusaccapaṭivijjhanena ca kilesehi ārakā ṭhitattā ariyāya parisuddhāya vipassanāpaññāya ca maggapaññāya ca parihīnā, te lokiyalokuttarāhi sampattīhi ativiya parihīnā mahājānikā. Ke pana teti? Ye kammāvaraṇena samannāgatā. Te hi micchattaniyatabhāvato ekantena parihīnā aparipuṇṇā mahājānikā. Tenāha "**duggati pāṭikaṅkhā**"ti. Vipākāvaraṇasamaṅginopi parihīnā. Atha vā sukkapakkhe aparihīnā nāma.

---

1. Sabbaduggatipabhavasaṁkilesa (Syā)

ယတောတိ ယသ္မာ အဝိဇ္ဇာဟေတု အဝိဇ္ဇာယ နိဝုတော ဟုတွာ။ **ပါပိစ္ဆော**တိ အဝိဇ္ဇာယ ပဋိစ္ဆာဒိတတ္တာ ပါပိစ္ဆတာယ အာဒီနဝေ အပဿန္တော အသန္တဂုဏသမ္ဘာဝနဝသေန ကောဟညာဒီနိ ကရောန္တော ပါပိစ္ဆော၊ လောဘေနေဝ အတြိစ္ဆတာပိ ဂဟိတာတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ **အနာဒရော**တိ လောကာဓိပတိနော ဩတ္တပ္ပဿ အဘာဝေန သဗြဟ္မစာရီသု အာဒရရဟိတော။ **တတော**တိ တသ္မာ အဝိဇ္ဇာပါပိစ္ဆတာအဟိရိကာနောတ္တပ္ပဟေတု။ **ပသဝတီ**တိ ကာယဒုစ္စရိတာဒိဘေဒံ ပါပံ ဥပစိနတိ။ **အပါယံ တေန ဂစ္ဆတီ**တိ တေန တထာ ပသုတေန ပါပေန နိရယာဒိဘေဒံ အပါယံ ဂစ္ဆတိ ဥပပဇ္ဇတိ။

တသ္မာတိ ယသ္မာ ဧတေ ဧဝံ သဗ္ဗဒုစ္စရိတမူလဘူတာ သဗ္ဗဒုဂ္ဂတိပရိက္ကိလေသ[၁]-ဟေတုဘူတာ စ အဝိဇ္ဇာဒယော၊ တသ္မာ ဣစ္ဆဉ္စ လောဘဉ္စ အဝိဇ္ဇဉ္စ စသဒ္ဒေန အဟိရိကာနောတ္တပ္ပဉ္စ **ဝိရာဇယံ** သမုစ္ဆေဒဝသေန ပဇဟံ။ ကထံ ဝိရာဇေတီတိ အာဟ **ဝိဇ္ဇံ ဥပ္ပါဒယ**န္တိ၊ ဝိပဿနာပဋိပါဋိယာ စ မဂ္ဂပဋိပါဋိယာ စ ဥဿက္ကိတွာ အရဟတ္တမဂ္ဂဝိဇ္ဇံ အတ္တနော သန္တာနေ ဥပ္ပါဒယန္တော။ **သဗ္ဗာ ဒုဂ္ဂတိယော**တိ သဗ္ဗာပိ ဒုစ္စရိတသင်္ခါတာ ဒုဂ္ဂတိယော, ဝဋ္ဋဒုက္ခဿ ဝါ အဓိဋ္ဌာန-ဘာဝတော ဒုက္ခာ သဗ္ဗာ ပဉ္စပိ ဂတိယော **ဇဟေ** ပဇဟေယျ သမတိက္ကမေယျ။ ကိလေသဝဋ္ဋပ္ပဟာနေနေဝ ဟိ ကမ္မဝဋ္ဋံ ဝိပါကဝဋ္ဋဉ္စ ပဟီနံ ဟောတီတိ။

တတိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

ပဌမဘာဏဝါရဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၄-ပညာပရိဟီနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၁။ စတုတ္ထေ **သုပရိဟီနာ**တိ သုဋ္ဌု ပရိဟီနာ။ **ယေ အရိယာယ ပညာယ ပရိဟီနာ**တိ ယေ သတ္တာ ပဉ္စန္နံ ခန္ဓာနံ ဥဒယဗ္ဗယပဋိဝိဇ္ဈနေန စတုသစ္စပဋိဝိဇ္ဈနေန စ ကိလေသေဟိ အာရကာ ဌိတတ္တာ အရိယာယ ပရိသုဒ္ဓါယ ဝိပဿနာ-ပညာယ စ မဂ္ဂပညာယ စ ပရိဟီနာ၊ တေ လောကိယလောကုတ္တရာဟိ သမ္ပတ္တီဟိ အတိဝိယ ပရိဟီနာ မဟာဇာနိကာ။ ကေ ပန တေတိ? ယေ ကမ္မာ-ဝရဏေန သမန္နာဂတာ။ တေ ဟိ မိစ္ဆတ္တနိယတဘာဝတော ဧကန္တေန ပရိဟီနာ အပရိပုဏ္ဏာ မဟာဇာနိကာ။ တေနာဟ "**ဒုဂ္ဂတိ ပါဋိကင်္ခါ**"တိ။ ဝိပါကာဝရဏသမင်္ဂိနောပိ ပရိဟီနာ။ အထ ဝါ သုက္ကပက္ခေ အပရိဟီနာ နာမ

၁-သဗ္ဗဒုဂ္ဂတိပဘဝသံကိလေသ (သျာ)

tividhāvaraṇavirahitā sammādiṭṭhikā kammassakatañāṇena ca samannāgatā. Sesaṁ vuttanayānusārena veditabbaṁ.

Gāthāsu **paññāyā**ti nissakkavacanaṁ, vipassanāñāṇato maggañāṇato ca parihānenāti. Sāmivacanaṁ vā etaṁ, yathāvuttañāṇassa parihānenāti, uppādetabbassa anuppādanameva cettha parihānaṁ. **Niviṭṭhaṁ nāmarūpasmin**ti nāmarūpe upādānakkhandhapañcake "etaṁ mamā"ti-ādinā taṇhādiṭṭhivasena abhiniviṭṭhaṁ ajjhositaṁ, tato eva **idaṁ saccanti maññatī**ti "idameva saccaṁ moghamaññan"ti maññati. "Sadevake loke"ti vibhatti pariṇāmetabbā.

Evaṁ paṭhamagāthāya saṁkilesapakkhaṁ dassetvā idāni yassā anuppattiyā nāmarūpasmiṁ maññanābhinivesehi kilesavaṭṭaṁ vattati, tassā uppattiyā vaṭṭassa upacchedoti paññāya ānubhāvaṁ pakāsento "**paññā hi seṭṭhā lokasmin**"ti gāthāmāha.

Tattha **lokasmin**ti saṅkhāralokasmiṁ. Sammāsambuddho viya sattesu, saṅkhāresu paññāsadiso dhammo natthi. Paññuttarā hi kusalā dhammā, paññāya ca siddhāya sabbe anavajjadhammā siddhā eva honti. Tathā hi vuttaṁ "sammādiṭṭhissa sammāsaṅkappo pahotī"ti-ādi[1]. Yā panettha paññā adhippetā, sā seṭṭhāti thomitā. Yathā ca sā pavattati, taṁ dassetuṁ "**yāyaṁ nibbedhagāminī**"ti-ādi vuttaṁ. Tassattho—yā ayaṁ paññā anibbiddhapubbaṁ apadālitapubbaṁ lobhakkhandhādiṁ nibbijjhantī padālentī gacchati pavattatīti nibbedhagāminī, yāya ca tasmiṁ tasmiṁ bhavayonigativiññāṇaṭṭhitisattāvāsesu sattanikāyesu khandhānaṁ paṭhamābhinibbattisaṅkhātāya jātiyā taṁnimittassa ca kammabhavassa parikkhayaṁ pariyosānaṁ nibbānaṁ arahattañca sammā aviparītaṁ jānāti sacchikaroti, ayaṁ sahavipassanā maggapaññā seṭṭhā lokasminti.

Idāni yathāvuttapaññānubhāvasampanne khīṇāsave abhitthavanto "**tesaṁ devā manussā cā**"ti osānagāthamāha. Tassattho—tesaṁ catūsu ariyasaccesu pariññādīnaṁ soḷasannaṁ kiccānaṁ niṭṭhitattā catusaccasambodhena **Sambuddhānaṁ**, sativepullappattiyā **satimataṁ**, vuttanayena samugghātitasammohattā paññāvepullappattiyā **hāsapaññānaṁ**, pubbabhāge vā

1. Ma 3. 120; Saṁ 3. 2 piṭṭhesu.

တိဝိဓာဝရဏဝိရဟိတာ သမ္မာဒိဋ္ဌိကာ ကမ္မဿကတဉာဏေန စ သမန္နာဂတာ။ သေသံ ဝုတ္တနယာနုသာရေန ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဂါထာသု **ပညာယာ**တိ နိဿက္ကဝစနံ၊ ဝိပဿနာဉာဏတော မဂ္ဂဉာဏတော စ ပရိဟာနေနာတိ။ သာမိဝစနံ ဝါ ဧတံ၊ ယထာဝုတ္တဉာဏဿ ပရိဟာနေနာတိ၊ ဥပ္ပါဒေတဗ္ဗဿ အနုပ္ပါဒနမေဝ စေတ္ထ ပရိဟာနံ။ **နိဝိဋ္ဌံ နာမရူပသ္မိ**န္တိ နာမရူပေ ဥပါဒါနက္ခန္ဓပဉ္စကေ “ဧတံ မမာ”တိအာဒိနာ တဏှာဒိဋ္ဌိဝသေန အဘိနိဝိဋ္ဌံ အဇ္ဈောသိတံ၊ တတော ဧဝ **ဣဒံ သစ္စန္တိ မညတီ**တိ “ဣဒမေဝ သစ္စံ မောဃမည”န္တိ မညတိ။ “သဒေဝကေ လောကေ”တိ ဝိဘတ္တိ ပရိဏာမေတဗ္ဗာ။

ဧဝံ ပဌမဂါထာယ သံကိလေသပက္ခံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ယဿာ အနုပ္ပတ္တိယာ နာမရူပသ္မိံ မညနာဘိနိဝေသေဟိ ကိလေသဝဋ္ဋံ ဝတ္တတိ၊ တဿာ ဥပ္ပတ္တိယာ ဝဋ္ဋဿ ဥပစ္ဆေဒေါတိ ပညာယ အာနုဘာဝံ ပကာသေန္တော “**ပညာ ဟိ သေဋ္ဌာ လောကသ္မိ**”န္တိ ဂါထမာဟ။

တတ္ထ **လောကသ္မိ**န္တိ သင်္ခါရလောကသ္မိံ။ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဝိယ သတ္တေသု, သင်္ခါရေသု ပညာသဒိသော ဓမ္မော နတ္ထိ။ ပညုတ္တရာ ဟိ ကုသလာ ဓမ္မာ၊ ပညာယ စ သိဒ္ဓါယ သဗ္ဗေ အနဝဇ္ဇဓမ္မာ သိဒ္ဓါ ဧဝ ဟောန္တိ။ တထာ ဟိ ဝုတ္တံ “သမ္မာဒိဋ္ဌိဿ သမ္မာသင်္ကပ္ပေါ ပဟောတီ”တိအာဒိ[1]။ ယာ ပနေတ္ထ ပညာ အဓိပ္ပေတာ၊ သာ သေဋ္ဌာတိ ထောမိတာ။ ယထာ စ သာ ပဝတ္တတိ၊ တံ ဒဿေတုံ “**ယာယံ နိဗ္ဗေဓဂါမိနီ**”တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တဿတ္ထော—ယာ အယံ ပညာ အနိဗ္ဗိဒ္ဓပုဗ္ဗံ အပဒါလိတပုဗ္ဗံ လောဘက္ခန္ဓာဒိံ နိဗ္ဗိဇ္ဈန္တီ ပဒါလေန္တီ ဂစ္ဆတိ ပဝတ္တတီတိ နိဗ္ဗေဓဂါမိနီ၊ ယာယ စ တသ္မိံ တသ္မိံ ဘဝယောနိဂတိဝိညာဏဋ္ဌိတိသတ္တာဝါသေသု သတ္တနိကာယေသု ခန္ဓာနံ ပဌမာဘိနိဗ္ဗတ္တိသင်္ခါတာယ ဇာတိယာ တံနိမိတ္တဿ စ ကမ္မဘဝဿ ပရိက္ခယံ ပရိယောသာနံ နိဗ္ဗာနံ အရဟတ္တဉ္စ သမ္မာ အဝိပရီတံ ဇာနာတိ သစ္ဆိကရောတိ၊ အယံ သဟဝိပဿနာ မဂ္ဂပညာ သေဋ္ဌာ လောကသ္မိန္တိ။

ဣဒါနိ ယထာဝုတ္တပညာနုဘာဝသမ္ပန္နေ ခီဏာသဝေ အဘိတ္ထဝန္တော “**တေသံ ဒေဝါ မနုဿာ စာ**”တိ ဩသာနဂါထမာဟ။ တဿတ္ထော—တေသံ စတူသု အရိယသစ္စေသု ပရိညာဒီနံ သောဠသန္နံ ကိစ္စာနံ နိဋ္ဌိတတ္တာ စတုသစ္စသမ္ဗောဓေန **သမ္ဗုဒ္ဓါနံ**, သတိဝေပုလ္လပ္ပတ္တိယာ **သတိမတံ**, ဝုတ္တနယေန သမုဂ္ဃာတိတသမ္မောဟတ္တာ ပညာဝေပုလ္လပ္ပတ္တိယာ **ဟာသပညာနံ**, ပုဗ္ဗဘာဂေ ဝါ

၁-မ ၃-၁၂၀၊ သံ ၃-၂-ပိဋ္ဌေသု။

sīlādipāripūrito paṭṭhāya yāva nibbānasacchikiriyāya hāsavedatuṭṭhipāmojjabahulatāya **hāsapaññānaṁ,** sabbaso parikkhīṇabhavasaṁyojanattā **antimasarīradhārīnaṁ** khīṇāsavānaṁ devā manussā ca **pihayanti** piyā honti, tabbhāvaṁ adhigantuṁ icchanti "aho paññānubhāvo, aho vata mayampi edisā evaṁ nittiṇṇasabbadukkhā bhaveyyāmā"ti.

Catutthasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

5. Sukkadhammasuttavaṇṇanā

42. Pañcame **sukkā**ti na vaṇṇasukkatāya sukkā, sukkabhāvāya pana paramavodānāya saṁvattantīti nipphattisukkatāya sukkā. Sarasenapi sabbe kusalā dhammā sukkā eva kaṇhabhāvapaṭipakkhato. Tesaṁ hi uppattiyā cittaṁ pabhassaraṁ hoti parisuddhaṁ. **Dhammā**ti kusalā dhammā. **Lokan**ti sattalokaṁ. **Pālentī**ti ādhārasandhāraṇena[1] mariyādaṁ ṭhapentā rakkhanti. **Hirī ca ottappañcā**ti ettha hiriyati hiriyitabbena, hiriyanti etenāti vā hirī. Vuttampi cetaṁ "yaṁ hiriyati hiriyitabbena, hiriyati pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ samāpattiyā, ayaṁ vuccati hirī"ti[2]. Ottappati ottappitabbena, ottappanti etenāti vā ottappaṁ. Vuttampicetaṁ "yaṁ ottappati ottappitabbena, ottappati pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ samāpattiyā, idaṁ vuccati ottappan"ti[2].

Tattha ajjhattasamuṭṭhānā hirī, bahiddhāsamuṭṭhānaṁ ottappaṁ. Attādhipateyyā hirī, lokādhipateyyaṁ ottappaṁ. Lajjāsabhāvasaṇṭhitā hirī, bhayasabhāvasaṇṭhitaṁ ottappaṁ. Sappatissavalakkhaṇā hirī, vajjabhīrukabhayadassāvilakkhaṇaṁ ottappaṁ.

Tattha ajjhattasamuṭṭhānaṁ hiriṁ catūhi kāraṇehi samuṭṭhāpeti jātiṁ paccavekkhitvā, vayaṁ paccavekkhitvā, sūrabhāvaṁ paccavekkhitvā, bāhusaccaṁ paccavekkhitvā. Kathaṁ? "Pāpakāraṇaṁ nāmetaṁ na jātisampannānaṁ kammaṁ, hīnajaccānaṁ kevaṭṭādīnaṁ kammaṁ, mādisassa jātisampannassa idaṁ kammaṁ kātuṁ na yuttan"ti evaṁ tāva jātiṁ paccavekkhitvā pāṇātipātādipāpakammaṁ akaronto

1. Ādhāraṇasandhāraṇena (Sī), ācārasandhāraṇena (Ka) 2. Abhi 1. 22 piṭṭhe.

သီလာဒိပါရိပူရိတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ နိဗ္ဗာနသစ္ဆိကိရိယာယ ဟာသဝေဒတုဋ္ဌိပါမောဇ္ဇဗဟုလတာယ **ဟာသပညာနံ,** သဗ္ဗသော ပရိက္ခီဏဘဝသံယောဇနတ္တာ **အန္တိမသရီရဓာရီနံ** ခီဏာသဝါနံ ဒေဝါ မနုဿာ စ **ပိဟယန္တိ** ပိယာ ဟောန္တိ၊ တဗ္ဘာဝံ အဓိဂန္တုံ ဣစ္ဆန္တိ "အဟော ပညာနုဘာဝေါ၊ အဟော ဝတ မယမ္ပိ ဧဒိသာ ဧဝံ နိတ္တိဏ္ဏသဗ္ဗဒုက္ခာ ဘဝေယျာမာ"တိ။

စတုတ္ထသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၅-သုက္ကဓမ္မသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၂။ ပဉ္စမေ **သုက္ကာ**တိ န ဝဏ္ဏသုက္ကတာယ သုက္ကာ၊ သုက္ကဘာဝါယ ပန ပရမဝေါဒါနာယ သံဝတ္တန္တီတိ နိပ္ဖတ္တိသုက္ကတာယ သုက္ကာ။ သရသေနပိ သဗ္ဗေ ကုသလာ ဓမ္မာ သုက္ကာ ဧဝ ကဏှဘာဝပဋိပက္ခတော။ တေသံ ဟိ ဥပ္ပတ္တိယာ စိတ္တံ ပဘဿရံ ဟောတိ ပရိသုဒ္ဓံ။ **ဓမ္မာ**တိ ကုသလာ ဓမ္မာ။ **လောကန္တိ** သတ္တလောကံ။ **ပါလေန္တီ**တိ အာဓာရသန္ဓာရဏေန[၁] မရိယာဒံ ဌပေန္တာ ရက္ခန္တိ။ **ဟိရီ စ ဩတ္တပ္ပဉ္စာ**တိ ဧတ္ထ ဟိရိယတိ ဟိရိယိတဗ္ဗေန, ဟိရိယန္တိ ဧတေနာတိ ဝါ ဟိရီ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ "ယံ ဟိရိယတိ ဟိရိယိတဗ္ဗေန၊ ဟိရိယတိ ပါပကာနံ အကုသလာနံ ဓမ္မာနံ သမာပတ္တိယာ၊ အယံ ဝုစ္စတိ ဟိရီ"တိ[၂]။ ဩတ္တပ္ပတိ ဩတ္တပ္ပိတဗ္ဗေန, ဩတ္တပ္ပန္တိ ဧတေနာတိ ဝါ ဩတ္တပ္ပံ။ ဝုတ္တမ္ပိစေတံ "ယံ ဩတ္တပ္ပတိ ဩတ္တပ္ပိတဗ္ဗေန၊ ဩတ္တပ္ပတိ ပါပကာနံ အကုသလာနံ ဓမ္မာနံ သမာပတ္တိယာ၊ ဣဒံ ဝုစ္စတိ ဩတ္တပ္ပ"န္တိ[၂]။

တတ္ထ အဇ္ဈတ္တသမုဋ္ဌာနာ ဟိရီ၊ ဗဟိဒ္ဓါသမုဋ္ဌာနံ ဩတ္တပ္ပံ။ အတ္တာဓိပတေယျာ ဟိရီ၊ လောကာဓိပတေယျံ ဩတ္တပ္ပံ။ လဇ္ဇာသဘာဝသဏ္ဌိတာ ဟိရီ၊ ဘယသဘာဝသဏ္ဌိတံ ဩတ္တပ္ပံ။ သပ္ပတိဿဝလက္ခဏာ ဟိရီ၊ ဝဇ္ဇဘီရုကဘယဒဿာဝီလက္ခဏံ ဩတ္တပ္ပံ။

တတ္ထ အဇ္ဈတ္တသမုဋ္ဌာနံ ဟိရိံ စတူဟိ ကာရဏေဟိ သမုဋ္ဌာပေတိ ဇာတိံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ, ဝယံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ, သူရဘာဝံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ, ဗာဟုသစ္စံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ။ ကထံ? "ပါပကရဏံ နာမေတံ န ဇာတိသမ္ပန္နာနံ ကမ္မံ၊ ဟီနဇစ္စာနံ ကေဝဋ္ဋာဒီနံ ကမ္မံ၊ မာဒိသဿ ဇာတိသမ္ပန္နဿ ဣဒံ ကမ္မံ ကာတုံ န ယုတ္တ"န္တိ ဧဝံ တာဝ ဇာတိံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ ပါဏာတိပါတာဒိပါပကမ္မံ အကရောန္တော

၁-အာဓာရဏသန္ဓာရဏေန (သီ)၊ အာစာရသန္ဓာရဏေန (က) ၂-အဘိ ၁-၂၂-ပိဋ္ဌေ။

hiriṁ samuṭṭhāpeti. Tathā “pāpakaraṇaṁ nāmetaṁ daharehi kattabbakammaṁ, mādisassa vaye ṭhitassa idaṁ kammaṁ kātuṁ na yuttan”ti evaṁ vayaṁ paccavekkhitvā pāṇātipātādipāpakammaṁ akaronto hiriṁ samuṭṭhāpeti. Tathā “pāpakaraṇaṁ nāmetaṁ dubbalajātikānaṁ kammaṁ, mādisassa sūrabhāvasampannassa idaṁ kammaṁ kātuṁ na yuttan”ti evaṁ sūrabhāvaṁ paccavekkhitvā pāṇātipātādipāpakammaṁ akaronto hiriṁ samuṭṭhāpeti. Tathā “pāpakaraṇaṁ nāmetaṁ andhabālānaṁ kammaṁ, na paṇḍitānaṁ, mādisassa paṇḍitassa bahussutassa idaṁ kammaṁ kātuṁ na yuttan”ti evaṁ bāhusaccaṁ paccavekkhitvā pāṇātipātādipāpakammaṁ akaronto hiriṁ samuṭṭhāpeti. Evaṁ ajjhattasamuṭṭhānaṁ hiriṁ catūhi kāraṇehi samuṭṭhāpeti. Samuṭṭhāpetvā ca pana attano citte hiriṁ pavesetvā pāpakammaṁ na karoti. Evaṁ hirī ajjhattasamuṭṭhānā nāma hoti.

Kathaṁ ottappaṁ bahiddhāsamuṭṭhānaṁ nāma? “Sace tvaṁ pāpakammaṁ karissasi, catūsu parisāsu garahappatto bhavissasi.

Garahissanti taṁ viññū, asuciṁ nāgariko yathā.
Vajjito sīlavantehi, kathaṁ bhikkhu karissasī”ti—

paccavekkhanto hi bahiddhāsamuṭṭhitena ottappena pāpakammaṁ na karoti. Evaṁ ottappaṁ bahiddhāsamuṭṭhānaṁ nāma hoti.

Kathaṁ hirī attādhipateyyā nāma? Idhekacco kulaputto attānaṁ adhipatiṁ jeṭṭhakaṁ katvā “mādisassa saddhāpabbajitassa bahussutassa dhutavādissa na yuttaṁ pāpakammaṁ kātun”ti pāpakammaṁ na karoti. Evaṁ hirī attādhipateyyā nāma hoti. Tenāha Bhagavā—

“So attānaṁyeva adhipatiṁ karitvā akusalaṁ pajahati, kusalaṁ bhāveti, sāvajjaṁ pajahati, anavajjaṁ bhāveti, suddhamattānaṁ pariharatī”ti[1].

Kathaṁ ottappaṁ lokādhipateyyaṁ nāma? Idhekacco kulaputto lokaṁ adhipatiṁ jeṭṭhakaṁ katvā pāpakammaṁ na karoti. Yathāha—

“Mahā kho panāyaṁ lokasannivāso, mahantasmiṁ kho pana lokasannivāse santi samaṇabrāhmaṇā iddhimanto dibbacakkhukā

1. Aṁ 1. 146 piṭṭhe.

ဟိရိံ သမုဋ္ဌာပေတိ။ တထာ “ပါပကရဏံ နာမေတံ ဒဟရေဟိ ကတ္တဗ္ဗကမ္မံ၊ မာဒိသဿ ဝယေ ဌိတဿ ဣဒံ ကမ္မံ ကာတုံ န ယုတ္တ”န္တိ ဧဝံ ဝယံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ ပါဏာတိပါတာဒိပါပကမ္မံ အကရောန္တော ဟိရိံ သမုဋ္ဌာပေတိ။ တထာ “ပါပကရဏံ နာမေတံ ဒုဗ္ဗလဇာတိကာနံ ကမ္မံ၊ မာဒိသဿ သူရဘာဝသမ္ပန္နဿ ဣဒံ ကမ္မံ ကာတုံ န ယုတ္တ”န္တိ ဧဝံ သူရဘာဝံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ ပါဏာတိပါတာဒိပါပကမ္မံ အကရောန္တော ဟိရိံ သမုဋ္ဌာပေတိ။ တထာ “ပါပကရဏံ နာမေတံ အန္ဓဗာလာနံ ကမ္မံ၊ န ပဏ္ဍိတာနံ၊ မာဒိသဿ ပဏ္ဍိတဿ ဗဟုဿုတဿ ဣဒံ ကမ္မံ ကာတုံ န ယုတ္တ”န္တိ ဧဝံ ဗာဟုသစ္စံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ ပါဏာတိပါတာဒိပါပကမ္မံ အကရောန္တော ဟိရိံ သမုဋ္ဌာပေတိ။ ဧဝံ အဇ္ဈတ္တသမုဋ္ဌာနံ ဟိရိံ စတူဟိ ကာရဏေဟိ သမုဋ္ဌာပေတိ။ သမုဋ္ဌာပေတွာ စ ပန အတ္တနော စိတ္တေ ဟိရိံ ပဝေသေတွာ ပါပကမ္မံ န ကရောတိ။ ဧဝံ ဟိရီ အဇ္ဈတ္တသမုဋ္ဌာနာ နာမ ဟောတိ။

ကထံ ဩတ္တပ္ပံ ဗဟိဒ္ဓါသမုဋ္ဌာနံ နာမ? “သစေ တွံ ပါပကမ္မံ ကရိဿသိ၊ စတူသု ပရိသာသု ဂရဟပ္ပတ္တော ဘဝိဿသိ။

ဂရဟိဿန္တိ တံ ဝိညူ၊ အသုစိံ နာဂရိကော ယထာ။
ဝဇ္ဇိတော သီလဝန္တေဟိ၊ ကထံ ဘိက္ခု ကရိဿသီ”တိ—

ပစ္စဝေက္ခန္တော ဟိ ဗဟိဒ္ဓါသမုဋ္ဌိတေန ဩတ္တပ္ပေန ပါပကမ္မံ န ကရောတိ။ ဧဝံ ဩတ္တပ္ပံ ဗဟိဒ္ဓါသမုဋ္ဌာနံ နာမ ဟောတိ။

ကထံ ဟိရီ အတ္တာဓိပတေယျာ နာမ? ဣဓေကစ္စော ကုလပုတ္တော အတ္တာနံ အဓိပတိံ ဇေဋ္ဌကံ ကတွာ “မာဒိသဿ သဒ္ဓါပဗ္ဗဇိတဿ ဗဟုဿုတဿ ဓုတဝါဒိဿ န ယုတ္တံ ပါပကမ္မံ ကာတု”န္တိ ပါပကမ္မံ န ကရောတိ။ ဧဝံ ဟိရီ အတ္တာဓိပတေယျာ နာမ ဟောတိ။ တေနာဟ ဘဂဝါ—

“သော အတ္တာနံယေဝ အဓိပတိံ ကရိတွာ အကုသလံ ပဇဟတိ၊ ကုသလံ ဘာဝေတိ၊ သာဝဇ္ဇံ ပဇဟတိ၊ အနဝဇ္ဇံ ဘာဝေတိ၊ သုဒ္ဓမတ္တာနံ ပရိဟရတီ”တိ[၁]။

ကထံ ဩတ္တပ္ပံ လောကာဓိပတေယျံ နာမ? ဣဓေကစ္စော ကုလပုတ္တော လောကံ အဓိပတိံ ဇေဋ္ဌကံ ကတွာ ပါပကမ္မံ န ကရောတိ။ ယထာဟ—

“မဟာ ခေါ ပနာယံ လောကသန္နိဝါသော၊ မဟန္တသ္မိံ ခေါ ပန လောကသန္နိဝါသေ သန္တိ သမဏဗြာဟ္မဏာ ဣဒ္ဓိမန္တော ဒိဗ္ဗစက္ခုကာ

၁-အံ ၁-၁၄၆-ပိဋ္ဌေ။

Paracittaviduno, te dūratopi passanti, āsannāpi na dissanti, cetasāpi cittaṁ pajānanti, tepi maṁ evaṁ jānissanti ‘passatha bho imaṁ kulaputtaṁ, saddhā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito samāno vokiṇṇo viharati pāpakehi akusalehi dhammehī’ti. Santi devatā iddhimantiniyo dibbacakkhukā paracittaviduniyo, tā dūratopi passanti, āsannāpi na dissanti, cetasāpi cittaṁ pajānanti, tāpi maṁ evaṁ jānissanti ‘passatha bho imaṁ kulaputtaṁ, saddhā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito samāno vokiṇṇo viharati pāpakehi akusalehi dhammehī’ti. So lokaṁyeva adhipatiṁ katvā akusalaṁ pajahatī”ti[1].

Evaṁ lokādhipateyyaṁ ottappaṁ.

Lajjāsabhāvasaṇṭhitāti ettha lajjāti lajjanākāro, tena sabhāvena saṇṭhitā hirī. Bhayanti apāyabhayaṁ, tena sabhāvena saṇṭhitaṁ ottappaṁ. Tadubhayaṁ pāpaparivajjane pākaṭaṁ hoti. Tattha yathā dvīsu ayoguḷesu eko sītalo bhaveyya gūthamakkhito, eko uṇho āditto. Tesu yathā sītalaṁ gūthamakkhitattā jigucchanto viññujātiko na gaṇhāti, itaraṁ dāhabhayena, evaṁ paṇḍito lajjāya jigucchanto pāpaṁ na karoti, ottappena apāyabhīto pāpaṁ na karoti. Evaṁ lajjāsabhāvasaṇṭhitā hirī, bhayasabhāvasaṇṭhitaṁ ottappaṁ.

Kathaṁ sappatissavalakkhaṇā hirī, vajjabhīrukabhayadassāvilakkhaṇaṁ ottappaṁ? Ekacco hi jātimahattapaccavekkhaṇā Satthumahattapaccavekkhaṇā dāyajjamahattapaccavekkhaṇā sabrahmacārimahattapaccavekkhaṇāti catūhi kāraṇehi tattha gāravena sappatissavalakkhaṇaṁ hiriṁ samuṭṭhāpetvā pāpaṁ na karoti, ekacco attānuvādabhayaṁ parānuvādabhayaṁ daṇḍabhayaṁ duggatibhayanti catūhi kāraṇehi vajjato bhāyanto vajjabhīrukabhayadassāvilakkhaṇaṁ ottappaṁ samuṭṭhāpetvā pāpaṁ na karoti. Ettha ca ajjhattasamuṭṭhānāditā hirottappānaṁ tattha tattha pākaṭabhāvena vuttā, na pana nesaṁ kadāci aññamaññavippayogo. Na hi lajjanaṁ nibbhayaṁ, pāpabhayaṁ vā alajjanaṁ atthīti[2].

1. Aṁ 1. 146 piṭṭhe. 2. Na hi lajjā na bhayaṁ nibbhayaṁ vā alajjanaṁ atthīti (Sī)

ပရစိတ္တဝိဒုနော၊ တေ ဒူရတောပိ ပဿန္တိ၊ အာသန္နာပိ န ဒိဿန္တိ၊ စေတသာပိ စိတ္တံ ပဇာနန္တိ၊ တေပိ မံ ဧဝံ ဇာနိဿန္တိ ‘ပဿထ ဘော ဣမံ ကုလပုတ္တံ၊ သဒ္ဓါ အဂါရသ္မာ အနဂါရိယံ ပဗ္ဗဇိတော သမာနော ဝေါကိဏ္ဏော ဝိဟရတိ ပါပကေဟိ အကုသလေဟိ ဓမ္မေဟီ’တိ။ သန္တိ ဒေဝတာ ဣဒ္ဓိမန္တိနိယော ဒိဗ္ဗစက္ခုကာ ပရစိတ္တဝိဒုနိယော၊ တာ ဒူရတောပိ ပဿန္တိ၊ အာသန္နာပိ န ဒိဿန္တိ၊ စေတသာပိ စိတ္တံ ပဇာနန္တိ၊ တာပိ မံ ဧဝံ ဇာနိဿန္တိ ‘ပဿထ ဘော ဣမံ ကုလပုတ္တံ၊ သဒ္ဓါ အဂါရသ္မာ အနဂါရိယံ ပဗ္ဗဇိတော သမာနော ဝေါကိဏ္ဏော ဝိဟရတိ ပါပကေဟိ အကုသလေဟိ ဓမ္မေဟီ’တိ။ သော လောကံယေဝ အဓိပတိံ ကတွာ အကုသလံ ပဇဟတီ”တိ[၁]။

ဧဝံ လောကာဓိပတေယျံ ဩတ္တပ္ပံ။

လဇ္ဇာသဘာဝသဏ္ဌိတာတိ ဧတ္ထ လဇ္ဇာတိ လဇ္ဇနာကာရော၊ တေန သဘာဝေန သဏ္ဌိတာ ဟိရီ။ ဘယန္တိ အပါယဘယံ၊ တေန သဘာဝေန သဏ္ဌိတံ ဩတ္တပ္ပံ။ တဒုဘယံ ပါပပရိဝဇ္ဇနေ ပါကဋံ ဟောတိ။ တတ္ထ ယထာ ဒွီသု အယောဂုဠေသု ဧကော သီတလော ဘဝေယျ ဂူထမက္ခိတော၊ ဧကော ဥဏှော အာဒိတ္တော။ တေသု ယထာ သီတလံ ဂူထမက္ခိတတ္တာ ဇိဂုစ္ဆန္တော ဝိညုဇာတိကော န ဂဏှာတိ၊ ဣတရံ ဒါဟဘယေန၊ ဧဝံ ပဏ္ဍိတော လဇ္ဇာယ ဇိဂုစ္ဆန္တော ပါပံ န ကရောတိ၊ ဩတ္တပ္ပေန အပါယဘီတော ပါပံ န ကရောတိ။ ဧဝံ လဇ္ဇာသဘာဝသဏ္ဌိတာ ဟိရီ၊ ဘယသဘာဝသဏ္ဌိတံ ဩတ္တပ္ပံ။

ကထံ သပ္ပတိဿဝလက္ခဏာ ဟိရီ၊ ဝဇ္ဇဘီရုကဘယဒဿာဝိလက္ခဏံ ဩတ္တပ္ပံ? ဧကစ္စော ဟိ ဇာတိမဟတ္တပစ္စဝေက္ခဏာ သတ္ထုမဟတ္တပစ္စဝေက္ခဏာ ဒါယဇ္ဇမဟတ္တပစ္စဝေက္ခဏာ သဗြဟ္မစာရိမဟတ္တပစ္စဝေက္ခဏာတိ စတူဟိ ကာရဏေဟိ တတ္ထ ဂါရဝေန သပ္ပတိဿဝလက္ခဏံ ဟိရိံ သမုဋ္ဌာပေတွာ ပါပံ န ကရောတိ၊ ဧကစ္စော အတ္တာနုဝါဒဘယံ ပရာနုဝါဒဘယံ ဒဏ္ဍဘယံ ဒုဂ္ဂတိဘယန္တိ စတူဟိ ကာရဏေဟိ ဝဇ္ဇတော ဘာယန္တော ဝဇ္ဇဘီရုကဘယဒဿာဝိလက္ခဏံ ဩတ္တပ္ပံ သမုဋ္ဌာပေတွာ ပါပံ န ကရောတိ။ ဧတ္ထ စ အဇ္ဈတ္တသမုဋ္ဌာနာဒိတာ ဟိရောတ္တပ္ပါနံ တတ္ထ တတ္ထ ပါကဋဘာဝေန ဝုတ္တာ၊ န ပန နေသံ ကဒါစိ အညမညဝိပ္ပယောဂေါ။ န ဟိ လဇ္ဇနံ နိဗ္ဘယံ, ပါပဘယံ ဝါ အလဇ္ဇနံ အတ္ထီတိ[၂]။

၁-အံ ၁-၁၄၆-ပိဋ္ဌေ။ ၂-န ဟိ လဇ္ဇာ န ဘယံ နိဗ္ဘယံ ဝါ အလဇ္ဇနံ အတ္ထီတိ (သီ)

Ime ce bhikkhave dve sukkā dhammā lokaṁ na pāleyyunti bhikkhave ime dve anavajjadhammā yadi lokaṁ na rakkheyyuṁ, lokapālakā yadi na bhaveyyuṁ. **Nayidha paññāyetha mātā**ti idha imasmiṁ loke janikā mātā “ayaṁ me mātā”ti garucittīkāravasena na paññāyetha, “ayaṁ mātā”ti na labbheyya. Sesapadesupi eseva nayo. **Mātucchā**ti mātubhaginī. **Mātulānī**ti mātulabhariyā. **Garūnan**ti mahāpitucūḷapitujeṭṭhabhātu-ādīnaṁ garuṭṭhāniyānaṁ. **Sambhedan**ti saṅkaraṁ, mariyādabhedaṁ vā. **Yathā ajeḷakā**ti-ādīhi upamaṁ dasseti. Ete hi sattā “ayaṁ me mātā”ti vā “mātucchā”ti vā garucittīkāravasena na jānanti, yaṁ vatthuṁ nissāya uppannā, tatthapi vippaṭipajjanti. Tasmā upamaṁ āharanto ajeḷakādayo āhari. Ayañhettha saṅkhepattho—yathā ajeḷakādayo tiracchānā hirottapparahitā mātādisaññaṁ akatvā bhinnamariyādā sabbattha sambhedena vattanti, evamayaṁ manussaloko yadi lokapālakadhammā na bhaveyyuṁ, sabbattha sambhedena vatteyya. Yasmā panime lokapālakadhammā lokaṁ pālenti, tasmā natthi sambhedoti.

Gāthāsu **yesaṁ ce hiri-ottappan**ti **ce**ti nipātamattaṁ, yesaṁ sattānaṁ hirī ca ottappañca sabbadāva sabbakālameva na vijjati na upalabbhati. **Vokkantā sukkamūlā te**ti te sattā kusalamūlupacchedāvahassāpi kammassa karaṇato kusalakammānaṁ patiṭṭhānabhūtānaṁ hirottappānameva vā abhāvato kusalato vokkamitvā apasakkitvā ṭhitattā vokkantā sukkamūlā, punappunaṁ jāyanamīyanasabhāvattā jātimaraṇagāmino saṁsāraṁ nātivattantīti attho.

Yesañca hiri-ottappanti yesaṁ pana parisuddhamatīnaṁ sattānaṁ hirī ca ottappañcāti ime dhammā sadā sabbakālaṁ rattindivaṁ navamajjhimattherakālesu sammā upagamma ṭhitā pāpā jigucchantā bhāyantā tadaṅgādivasena pāpaṁ pajahantā. **Virūḷhabrahmacariyā**ti sāsanabrahmacariye maggabrahmacariye ca virūḷhaṁ āpannā, aggamaggādhigamena sabbaso santakilesatāya santaguṇatāya vā **santo,** punabbhavassa khepitattā **khīṇapunabbhavā**[1] hontīti.

Pañcamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

1. Khīṇā apunabbhavā (Sī)

ဣမေ စေ ဘိက္ခဝေ ဒွေ သုက္ကာ ဓမ္မာ လောကံ န ပါလေယျုန္တိ ဘိက္ခဝေ ဣမေ ဒွေ အနဝဇ္ဇဓမ္မာ ယဒိ လောကံ န ရက္ခေယျုံ၊ လောကပါလကာ ယဒိ န ဘဝေယျုံ။ **နယိဓ ပညာယေထ မာတာ**တိ ဣဓ ဣမသ္မိံ လောကေ ဇနိကာ မာတာ “အယံ မေ မာတာ”တိ ဂရုစိတ္တီကာရဝသေန န ပညာယေထ၊ “အယံ မာတာ”တိ န လဗ္ဘေယျ။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **မာတုစ္ဆာ**တိ မာတုဘဂိနီ။ **မာတုလာနီ**တိ မာတုလဘရိယာ။ **ဂရူနန္တိ** မဟာပိတုစူဠပိတုဇေဋ္ဌဘာတုအာဒီနံ ဂရုဋ္ဌာနိယာနံ။ **သမ္ဘေဒန္တိ** သင်္ကရံ, မရိယာဒဘေဒံ ဝါ။ **ယထာ အဇေဠကာ**တိအာဒီဟိ ဥပမံ ဒဿေတိ။ ဧတေ ဟိ သတ္တာ “အယံ မေ မာတာ”တိ ဝါ “မာတုစ္ဆာ”တိ ဝါ ဂရုစိတ္တီကာရဝသေန န ဇာနန္တိ၊ ယံ ဝတ္ထုံ နိဿာယ ဥပ္ပန္နာ၊ တတ္ထာပိ ဝိပ္ပဋိပဇ္ဇန္တိ။ တသ္မာ ဥပမံ အာဟရန္တော အဇေဠကာဒယော အာဟရိ။ အယဉ္စေတ္ထ သင်္ခေပတ္ထော—ယထာ အဇေဠကာဒယော တိရစ္ဆာနာ ဟိရောတ္တပ္ပရဟိတာ မာတာဒိသညံ အကတွာ ဘိန္နမရိယာဒါ သဗ္ဗတ္ထ သမ္ဘေဒေန ဝတ္တန္တိ၊ ဧဝမယံ မနုဿလောကော ယဒိ လောကပါလကဓမ္မာ န ဘဝေယျုံ၊ သဗ္ဗတ္ထ သမ္ဘေဒေန ဝတ္တေယျ။ ယသ္မာ ပနိမေ လောကပါလကဓမ္မာ လောကံ ပါလေန္တိ၊ တသ္မာ နတ္ထိ သမ္ဘေဒေါတိ။

ဂါထာသု **ယေသံ စေ ဟိရိဩတ္တပ္ပန္တိ စေ**တိ နိပါတမတ္တံ၊ ယေသံ သတ္တာနံ ဟိရီ စ ဩတ္တပ္ပဉ္စ သဗ္ဗဒါဝ သဗ္ဗကာလမေဝ န ဝိဇ္ဇတိ န ဥပလဗ္ဘတိ။ **ဝေါက္ကန္တာ သုက္ကမူလာ တေ**တိ တေ သတ္တာ ကုသလမူလုပစ္ဆေဒါဝဟဿာပိ ကမ္မဿ ကရဏတော ကုသလကမ္မာနံ ပတိဋ္ဌာနဘူတာနံ ဟိရောတ္တပ္ပါနမေဝ ဝါ အဘာဝတော ကုသလတော ဝေါက္ကမိတွာ အပသက္ကိတွာ ဌိတတ္တာ ဝေါက္ကန္တာ သုက္ကမူလာ, ပုနပ္ပုနံ ဇာယနမီယနသဘာဝတ္တာ ဇာတိမရဏဂါမိနော သံသာရံ နာတိဝတ္တန္တီတိ အတ္ထော။

ယေသဉ္စ ဟိရိဩတ္တပ္ပန္တိ ယေသံ ပန ပရိသုဒ္ဓမတီနံ သတ္တာနံ ဟိရီ စ ဩတ္တပ္ပဉ္စာတိ ဣမေ ဓမ္မာ သဒါ သဗ္ဗကာလံ ရတ္တိန္ဒိဝံ နဝမဇ္ဈိမထေရကာလေသု သမ္မာ ဥပဂမ္မ ဌိတာ ပါပါ ဇိဂုစ္ဆန္တာ ဘာယန္တာ တဒင်္ဂါဒိဝသေန ပါပံ ပဇဟန္တာ။ **ဝိရူဠှဗြဟ္မစရိယာ**တိ သာသနဗြဟ္မစရိယေ မဂ္ဂဗြဟ္မစရိယေ စ ဝိရူဠှိံ အာပန္နာ, အဂ္ဂမဂ္ဂါဓိဂမေန သဗ္ဗသော သန္တကိလေသတာယ သန္တဂုဏတာယ ဝါ **သန္တော**, ပုနဗ္ဘဝဿ ခေပိတတ္တာ **ခီဏပုနဗ္ဘဝါ**[1] ဟောန္တီတိ။

ပဉ္စမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ခီဏာ အပုနဗ္ဘဝါ (သီ)

6. Ajātasuttavaṇṇanā

43. Chaṭṭhe **atthi bhikkhave**ti kā uppatti? Ekadivasaṁ kira Bhagavatā anekapariyāyena saṁsāre ādīnavaṁ pakāsetvā tadupasamanādivasena nibbānapaṭisaṁyuttāya dhammadesanāya katāya bhikkhūnaṁ etadahosi "ayaṁ saṁsāro Bhagavatā avijjādīhi kāraṇehi sahetuko vutto, nibbānassa pana tadupasamassa na kiñci kāraṇaṁ vuttaṁ, tayidaṁ ahetukaṁ kathaṁ saccikaṭṭhaparamatthena upalabbhatī"ti. Atha Bhagavā tesaṁ bhikkhūnaṁ vimatividhamanatthañceva, "idha samaṇabrāhmaṇānaṁ 'nibbānaṁ nibbānan'ti vācāvatthumattameva[1], natthi hi paramatthato nibbānaṁ nāma anupalabbhamānasabhāvattā"ti lokāyatikādayo viya vippaṭipannānaṁ bahiddhā ca puthudiṭṭhigatikānaṁ micchāvādabhañjanatthañca, amatamahānibbānassa paramatthato atthibhāvadīpanatthaṁ[2] tassa ca nissaraṇabhāvādi-ānubhāvavantatādīpanatthaṁ[3] pītivegena udānavasena idaṁ suttaṁ abhāsi. Tathā hi idaṁ suttaṁ Udānepi[4] saṅgītaṁ.

Tattha **atthī**ti vijjati paramatthato upalabbhati. **Ajātaṁ abhūtaṁ akataṁ asaṅkhatan**ti sabbānipi padāni aññamaññavevacanāni. Atha vā vedanādayo viya hetupaccayasamavāyasaṅkhātāya kāraṇasāmaggiyā na jātaṁ na nibbattanti **ajātaṁ.** Kāraṇena vinā sayameva na bhūtaṁ na pātubhūtaṁ na uppannanti **abhūtaṁ.** Evaṁ ajātattā abhūtattā ca yena kenaci kāraṇena na katanti **akataṁ.** Jātabhūtakatasabhāvo ca nāmarūpādīnaṁ saṅkhatadhammānaṁ hoti, na asaṅkhatasabhāvassa nibbānassāti dassanatthaṁ **asaṅkhatan**ti vuttaṁ. Paṭilomato vā samecca sambhuyya paccayehi katanti saṅkhataṁ, tathā na saṅkhataṁ, saṅkhatalakkhaṇarahitanti ca **asaṅkhatan**ti evaṁ anekehi kāraṇehi nibbattitabhāve paṭisiddhe "siyā nu kho ekeneva kāraṇena katan"ti āsaṅkāyaṁ "na kenaci katan"ti dassanatthaṁ "**akatan**"ti vuttaṁ. Evaṁ appaccayampi samānaṁ "sayameva nu kho idaṁ bhūtaṁ pātubhūtan"ti āsaṅkāyaṁ tannivattanatthaṁ "**abhūtan**"ti vuttaṁ. Ayañca etassa asaṅkhatākatābhūtabhāvo sabbena sabbaṁ ajātidhammattāti dassetuṁ "**ajātan**"ti vuttanti. Evametesaṁ catunnampi padānaṁ sātthakabhāvo veditabbo.

1. Vācāmattameva (Sī), tathā vuttamattameva (Syā)
2. Atthibhāvadīpanaṁ (Ka)
3. ...ānubhāvavantataṁ (Sī), ...ānubhāvasaṁtejitaṁ (Ka)
4. Khu 1. 178 piṭṭhe.

၆-အဇာတသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၃။ ဆဋ္ဌေ **အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ**တိ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? ဧကဒိဝသံ ကိရ ဘဂဝတာ အနေကပရိယာယေန သံသာရေ အာဒီနဝံ ပကာသေတွာ တဒုပသမနာဒိဝသေန နိဗ္ဗာနပဋိသံယုတ္တာယ ဓမ္မဒေသနာယ ကတာယ ဘိက္ခူနံ ဧတဒဟောသိ “အယံ သံသာရော ဘဂဝတာ အဝိဇ္ဇာဒီဟိ ကာရဏေဟိ သဟေတုကော ဝုတ္တော၊ နိဗ္ဗာနဿ ပန တဒုပသမဿ န ကိဉ္စိ ကာရဏံ ဝုတ္တံ၊ တယိဒံ အဟေတုကံ ကထံ သစ္စိကဋ္ဌပရမတ္ထေန ဥပလဗ္ဘတီ”တိ။ အထ ဘဂဝါ တေသံ ဘိက္ခူနံ ဝိမတိဝိဓမနတ္ထဉ္စေဝ, “ဣဓ သမဏဗြာဟ္မဏာနံ ‘နိဗ္ဗာနံ နိဗ္ဗာန’န္တိ ဝါစာဝတ္ထုမတ္တမေဝ[၁]၊ နတ္ထိ ဟိ ပရမတ္ထတော နိဗ္ဗာနံ နာမ အနုပလဗ္ဘမာနသဘာဝတ္တာ”တိ လောကာယတိကာဒယော ဝိယ ဝိပ္ပဋိပန္နာနံ ဗဟိဒ္ဓါ စ ပုထုဒိဋ္ဌိဂတိကာနံ မိစ္ဆာဝါဒဘဉ္ဇနတ္ထဉ္စ, အမတမဟာနိဗ္ဗာနဿ ပရမတ္ထတော အတ္ထိဘာဝဒီပနတ္ထံ[၂] တဿ စ နိဿရဏဘာဝါဒိအာနုဘာဝဝန္တတာဒီပနတ္ထံ[၃] ပီတိဝေဂေန ဥဒါနဝသေန ဣဒံ သုတ္တံ အဘာသိ။ တထာ ဟိ ဣဒံ သုတ္တံ ဥဒါနေပိ[၄] သင်္ဂီတံ။

တတ္ထ **အတ္ထီ**တိ ဝိဇ္ဇတိ ပရမတ္ထတော ဥပလဗ္ဘတိ။ **အဇာတံ အဘူတံ အကတံ အသင်္ခတ**န္တိ သဗ္ဗာနိပိ ပဒါနိ အညမညဝေဝစနာနိ။ အထ ဝါ ဝေဒနာဒယော ဝိယ ဟေတုပစ္စယသမဝါယသင်္ခါတာယ ကာရဏသာမဂ္ဂိယာ န ဇာတံ န နိဗ္ဗတ္တန္တိ **အဇာတံ**။ ကာရဏေန ဝိနာ သယမေဝ န ဘူတံ န ပါတုဘူတံ န ဥပ္ပန္နန္တိ **အဘူတံ**။ ဧဝံ အဇာတတ္တာ အဘူတတ္တာ စ ယေန ကေနစိ ကာရဏေန န ကတန္တိ **အကတံ**။ ဇာတဘူတကတသဘာဝေါ စ နာမရူပါဒီနံ သင်္ခတဓမ္မာနံ ဟောတိ၊ န အသင်္ခတသဘာဝဿ နိဗ္ဗာနဿာတိ ဒဿနတ္ထံ **အသင်္ခတ**န္တိ ဝုတ္တံ။ ပဋိလောမတော ဝါ သမေစ္စ သမ္ဘုယျ ပစ္စယေဟိ ကတန္တိ သင်္ခတံ၊ တထာ န သင်္ခတံ, သင်္ခတလက္ခဏရဟိတန္တိ စ **အသင်္ခတ**န္တိ ဧဝံ အနေကေဟိ ကာရဏေဟိ နိဗ္ဗတ္တိတဘာဝေ ပဋိသိဒ္ဓေ “သိယာ နု ခေါ ကေနေဝ ကာရဏေန ကတ”န္တိ အာသင်္ကာယံ “န ကေနစိ ကတ”န္တိ ဒဿနတ္ထံ “**အကတ**”န္တိ ဝုတ္တံ။ ဧဝံ အပ္ပစ္စယမ္ပိ သမာနံ “သယမေဝ နု ခေါ ဣဒံ ဘူတံ ပါတုဘူတ”န္တိ အာသင်္ကာယံ တန္နိဝတ္တနတ္ထံ “**အဘူတ**”န္တိ ဝုတ္တံ။ အယဉ္စ ဧတဿ အသင်္ခတာကတာဘူတဘာဝေါ သဗ္ဗေန သဗ္ဗံ အဇာတိဓမ္မတ္တာတိ ဒဿေတုံ “**အဇာတ**”န္တိ ဝုတ္တန္တိ။ ဧဝမေတေသံ စတုန္နမ္ပိ ပဒါနံ သာတ္ထကဘာဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁-ဝါစာမတ္တမေဝ (သီ)၊ တထာ ဝုတ္တမတ္တမေဝ (သျာ)
၂-အတ္ထိဘာဝဒီပနံ (က)
၃-....အာနုဘာဝဝန္တတံ (သီ)၊ ....အာနုဘာဝသံတေဇိတံ (က)
၄-ခု ၁-၁၇၈-ပိဋ္ဌေ။

Iti Bhagavā “atthi bhikkhave ajātaṁ abhūtaṁ akataṁ asaṅkhatan”ti paramatthato nibbānassa atthibhāvaṁ vatvā tattha hetuṁ dassento “**no cetaṁ bhikkhave**”ti-ādimāha. Tassāyaṁ saṅkhepo—bhikkhave yadi ajātādisabhāvā asaṅkhatā dhātu na abhavissa na siyā, idha loke jātādisabhāvassa rūpādikkhandhapañcakasaṅkhātassa saṅkhāragatassa nissaraṇaṁ anavasesavaṭṭūpasamo na paññāyeyya na upalabbheyya na sambhaveyya. Nibbānaṁ hi ārammaṇaṁ katvā pavattamānā sammādiṭṭhi-ādayo ariyamaggadhammā anavasesato kilese samucchindanti, tenettha sabbassapi vaṭṭadukkhassa appavatti apagamo nissaraṇaṁ paññāyati.

Evaṁ byatirekavasena nibbānassa atthibhāvaṁ dassetvā idāni anvayavasenapi taṁ dassetuṁ “**yasmā ca kho**”ti-ādi vuttaṁ, taṁ vuttatthameva. Ettha ca yasmā “apaccayā dhammā, asaṅkhatā dhammā[1]. Atthi bhikkhave tadāyatanaṁ, yattha neva pathavī[2]. Idampi kho ṭhānaṁ duddasaṁ yadidaṁ sabbasaṅkhārasamatho sabbūpadhipaṭinissaggo[3]. Asaṅkhatañca vo bhikkhave dhammaṁ desessāmi asaṅkhatagāminiñca paṭipadan”ti-ādīhi[4] anekehi suttapadehi “atthi bhikkhave ajātan”ti imināpi suttena nibbānadhātuyā paramatthato sabbhāvo sabbalokaṁ anukampamānena Sammāsambuddhena desito, tasmā na paṭikkhipitabbaṁ. Tattha appaccakkhakārīnampi viññūnaṁ kaṅkhā vā vimati vā natthi eva. Ye pana abuddhipuggalā, tesaṁ vimativinodanatthaṁ ayamettha adhippāyaniddhāraṇamukhena yuttivicāraṇā—yathā pariññeyyatāya sa-uttarānaṁ kāmānaṁ rūpānañcapaṭipakkhabhūtaṁ tabbidhurasabhāvaṁ nissaraṇaṁ paññāyati, evaṁ taṁsabhāvānaṁ sabbesaṁ saṅkhatadhammānaṁ paṭipakkhabhūtena tabbidhurasabhāvena nissaraṇena bhavitabbaṁ. Yañcetaṁ nissaraṇaṁ, sā asaṅkhatā dhātu. Kiñci bhiyyo—saṅkhatadhammārammaṇaṁ vipassanāñāṇaṁ api anulomañāṇaṁ kilese samucchedavasena pajahituṁ na sakkoti, tathā sammutisaccārammaṇaṁ paṭhamajjhānādīsu ñāṇaṁ vikkhambhanavaseneva kilese pajahati, na samucchedavasena. Iti saṅkhatadhammārammaṇassa sammutisaccārammaṇassa ca ñāṇassa kilesānaṁ samucchedappahāne asamatthabhāvato tesaṁ samucchedappahānakarassa ariyamaggañāṇassa tadubhayaviparītasabhāvena ārammaṇena

1. Abhi 1. 4 piṭṭhe.
2. Khu 1. 177 piṭṭhe.
3. Vi 3. 5; Ma 1. 224 piṭṭhesu.
4. Saṁ 2. 535 piṭṭhe.

ဣတိ ဘဂဝါ “အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ အဇာတံ အဘူတံ အကတံ အသင်္ခတ”န္တိ ပရမတ္ထတော နိဗ္ဗာနဿ အတ္ထိဘာဝံ ဝတွာ တတ္ထ ဟေတုံ ဒဿေန္တော “**နော စေတံ ဘိက္ခဝေ**”တိအာဒိမာဟ။ တဿာယံ သင်္ခေပေါ—ဘိက္ခဝေ ယဒိ အဇာတာဒိသဘာဝါ အသင်္ခတာ ဓာတု န အဘဝိဿ န သိယာ၊ ဣဓ လောကေ ဇာတာဒိသဘာဝဿ ရူပါဒိက္ခန္ဓပဉ္စကသင်္ခါတဿ သင်္ခါရဂတဿ နိဿရဏံ အနဝသေသဝဋ္ဋူပသမော န ပညာယေယျ န ဥပလဗ္ဘေယျ န သမ္ဘဝေယျ။ နိဗ္ဗာနံ ဟိ အာရမ္မဏံ ကတွာ ပဝတ္တမာနာ သမ္မာဒိဋ္ဌိအာဒယော အရိယမဂ္ဂဓမ္မာ အနဝသေသတော ကိလေသေ သမုစ္ဆိန္ဒန္တိ၊ တေနေတ္ထ သဗ္ဗဿပိ ဝဋ္ဋဒုက္ခဿ အပ္ပဝတ္တိ အပဂမော နိဿရဏံ ပညာယတိ။

ဧဝံ ဗျတိရေကဝသေန နိဗ္ဗာနဿ အတ္ထိဘာဝံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ အန္ဝယဝသေနပိ တံ ဒဿေတုံ “**ယသ္မာ စ ခေါ**”တိအာဒိ ဝုတ္တံ၊ တံ ဝုတ္တတ္ထမေဝ။ ဧတ္ထ စ ယသ္မာ “အပစ္စယာ ဓမ္မာ၊ အသင်္ခတာ ဓမ္မာ[၁]။ အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ တဒါယတနံ၊ ယတ္ထ နေဝ ပထဝီ[၂]။ ဣဒမ္ပိ ခေါ ဌာနံ ဒုဒ္ဒသံ ယဒိဒံ သဗ္ဗသင်္ခါရသမထော သဗ္ဗူပဓိပဋိနိဿဂ္ဂေါ[၃]။ အသင်္ခတဉ္စ ဝေါ ဘိက္ခဝေ ဓမ္မံ ဒေသေဿာမိ အသင်္ခတဂါမိနိဉ္စ ပဋိပဒ”န္တိအာဒီဟိ[၄] အနေကေဟိ သုတ္တပဒေဟိ “အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ အဇာတ”န္တိ ဣမိနာပိ သုတ္တေန နိဗ္ဗာနဓာတုယာ ပရမတ္ထတော သဗ္ဘာဝေါ သဗ္ဗလောကံ အနုကမ္ပမာနေန သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေန ဒေသိတော၊ တသ္မာ န ပဋိက္ခိပိတဗ္ဗံ။ တတ္ထ အပ္ပစ္စက္ခကာရီနမ္ပိ ဝိညူနံ ကင်္ခါ ဝါ ဝိမတိ ဝါ နတ္ထိ ဧဝ။ ယေ ပန အဗုဒ္ဓိပုဂ္ဂလာ၊ တေသံ ဝိမတိဝိနောဒနတ္ထံ အယမေတ္ထ အဓိပ္ပါယနိဒ္ဓါရဏမုခေန ယုတ္တိဝိစာရဏာ—ယထာ ပရိညေယျတာယ သဉတ္တရာနံ ကာမာနံ ရူပါနဉ္စ ပဋိပက္ခဘူတံ တဗ္ဗိဓုရသဘာဝံ နိဿရဏံ ပညာယတိ၊ ဧဝံ တံသဘာဝါနံ သဗ္ဗေသံ သင်္ခတဓမ္မာနံ ပဋိပက္ခဘူတေန တဗ္ဗိဓုရသဘာဝေန နိဿရဏေန ဘဝိတဗ္ဗံ။ ယဉ္စေတံ နိဿရဏံ၊ သာ အသင်္ခတာ ဓာတု။ ကိဉ္စ ဘိယျော—သင်္ခတဓမ္မာရမ္မဏံ ဝိပဿနာဉာဏံ အပိ အနုလောမဉာဏံ ကိလေသေ သမုစ္ဆေဒဝသေန ပဇဟိတုံ န သက္ကောတိ၊ တထာ သမ္မုတိသစ္စာရမ္မဏံ ပဌမဇ္ဈာနာဒီသု ဉာဏံ ဝိက္ခမ္ဘနဝသေနေဝ ကိလေသေ ပဇဟတိ၊ န သမုစ္ဆေဒဝသေန။ ဣတိ သင်္ခတဓမ္မာရမ္မဏဿ သမ္မုတိသစ္စာရမ္မဏဿ စ ဉာဏဿ ကိလေသာနံ သမုစ္ဆေဒပ္ပဟာနေ အသမတ္ထဘာဝတော တေသံ သမုစ္ဆေဒပ္ပဟာနကရဿ အရိယမဂ္ဂဉာဏဿ တဒုဘယဝိပရီတသဘာဝေန အာရမ္မဏေန

၁-အဘိ ၁-၄-ပိဋ္ဌေ၊
၂-ခု ၁-၁၇၇-ပိဋ္ဌေ။
၃-ဝိ ၃-၅၊ မ ၁-၂၂၄-ပိဋ္ဌေသု။
၄-သံ ၂-၅၃၅-ပိဋ္ဌေ။

bhavitabbaṁ, sā asaṅkhatā dhātu. Tathā “atthi bhikkhave ajātaṁ abhūtaṁ akataṁ asaṅkhatan”ti idaṁ nibbānassa paramatthato atthibhāvajotakavacanaṁ aviparītatthaṁ Bhagavatā bhāsitattā. Yaṁ hi Bhagavatā bhāsitaṁ, taṁ aviparītatthaṁ paramatthanti yathā taṁ “sabbe saṅkhārā aniccā, sabbe saṅkhārā dukkhā, sabbe dhammā anattā”ti[1]. Tathā nibbānasaddo katthaci visaye yathābhūtaparamatthavisayo upacāravuttisabbhāvato seyyathāpi sīhasaddo. Atha vā attheva paramatthato asaṅkhatā dhātu itaratabbiparītavinimuttasabhāvattā seyyathāpi pathavīdhātu vedanāti. Evamādīhi nayehi yuttitopi asaṅkhatāya dhātuyā paramatthato atthibhāvo veditabbo.

Gāthāsu **jātan**ti jāyanaṭṭhena jātaṁ, jātilakkhaṇappattanti attho. **Bhūtan**ti bhavanaṭṭhena bhūtaṁ, ahutvā sambhūtanti attho. **Samuppannan**ti sahitabhāvena uppannaṁ, sahitehi dhammehi ca uppannanti attho. **Katan**ti kāraṇabhūtehi paccayehi nibbattitaṁ. **Saṅkhatan**ti tehiyeva samecca sambhuyya katanti saṅkhataṁ, sabbametaṁ paccayanibbattassa adhivacanaṁ. Niccasārādivirahitato **addhuvaṁ.** Jarāya maraṇena ca ekanteneva saṅghaṭitaṁ saṁsaṭṭhanti **jarāmaraṇasaṅghātaṁ.** “Jarāmaraṇasaṅghaṭṭan”ti[2] paṭhanti, jarāya maraṇena ca upaddutaṁ pīḷitanti attho. Akkhirogādīnaṁ anekesaṁ rogānaṁ nīḷaṁ kulāvakanti **roganīḷaṁ**[3]. Sarasato upakkamato ca pabhaṅguparamasīlatāya[4] **pabhaṅguraṁ**[5].

Catubbidho āhāro ca taṇhāsaṅkhātā netti ca pabhavo samuṭṭhānaṁ etassāti **āhāranettippabhavaṁ.** Sabbopi vā paccayo āhāro, idha pana taṇhāya nettiggahaṇena gahitattā taṇhāvajjā veditabbā. Tasmā āhāro ca netti ca pabhavo etassāti āhāranettippabhavaṁ. Āhāro eva vā nayanaṭṭhena pavattanaṭṭhena nettīti evampi āhāranettippabhavaṁ. **Nālaṁ tadabhinanditun**ti taṁ upādānakkhandhapañcakaṁ evaṁ paccayādhīnavuttikaṁ, tato eva aniccaṁ dukkhaṁ ca taṇhādiṭṭhīhi abhinandituṁ assādetuṁ na yuttaṁ.

1. Khu 1. 53; Khu 8. 128 piṭṭhesu.
2. Jarāmaraṇasaṅghaṭantipi (Sī, Syā)
3. Roganiḍḍaṁ (Sī)
4. Pabhaṅgupagamanasīlatāya (Sī, Ka)
5. Pabhaṅgunaṁ (Syā, Ka)

ဘဝိတဗ္ဗံ၊ သာ အသင်္ခတာ ဓာတု။ တထာ “အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ အဇာတံ အဘူတံ အကတံ အသင်္ခတ”န္တိ ဣဒံ နိဗ္ဗာနဿ ပရမတ္ထတော အတ္ထိဘာဝဇောတကဝစနံ အဝိပရီတတ္ထံ ဘဂဝတာ ဘာသိတတ္တာ။ ယံ ဟိ ဘဂဝတာ ဘာသိတံ၊ တံ အဝိပရီတတ္ထံ ပရမတ္ထန္တိ ယထာ တံ “သဗ္ဗေ သင်္ခါရာ အနိစ္စာ၊ သဗ္ဗေ သင်္ခါရာ ဒုက္ခာ၊ သဗ္ဗေ ဓမ္မာ အနတ္တာ”တိ[၁]။ တထာ နိဗ္ဗာနသဒ္ဒေါ ကတ္ထစိ ဝိသယေ ယထာဘူတပရမတ္ထဝိသယော ဥပစာရဝုတ္တိသဗ္ဘာဝတော သေယျထာပိ သီဟသဒ္ဒေါ။ အထ ဝါ အတ္ထေဝ ပရမတ္ထတော အသင်္ခတာ ဓာတု ဣတရတဗ္ဗိပရီတဝိနိမုတ္တသဘာဝတ္တာ သေယျထာပိ ပထဝီဓာတု ဝေဒနာတိ။ ဧဝမာဒီဟိ နယေဟိ ယုတ္တိတောပိ အသင်္ခတာယ ဓာတုယာ ပရမတ္ထတော အတ္ထိဘာဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဂါထာသု **ဇာတ**န္တိ ဇာယနဋ္ဌေန ဇာတံ၊ ဇာတိလက္ခဏပ္ပတ္တန္တိ အတ္ထော။ **ဘူတ**န္တိ ဘဝနဋ္ဌေန ဘူတံ၊ အဟုတွာ သမ္ဘူတန္တိ အတ္ထော။ **သမုပ္ပန္န**န္တိ သဟိတဘာဝေန ဥပ္ပန္နံ၊ သဟိတေဟိ ဓမ္မေဟိ စ ဥပ္ပန္နန္တိ အတ္ထော။ **ကတ**န္တိ ကာရဏဘူတေဟိ ပစ္စယေဟိ နိဗ္ဗတ္တိတံ။ **သင်္ခတ**န္တိ တေဟိယေဝ သမေစ္စ သမ္ဘုယျ ကတန္တိ သင်္ခတံ၊ သဗ္ဗမေတံ ပစ္စယနိဗ္ဗတ္တဿ အဓိဝစနံ။ နိစ္စသာရာဒိဝိရဟိတတော **အဒ္ဓုဝံ**။ ဇရာယ မရဏေန စ ဧကန္တေနေဝ သင်္ဃဋိတံ သံသဋ္ဌန္တိ **ဇရာမရဏသင်္ဃာတံ**။ “ဇရာမရဏသင်္ဃဋ္ဋ”န္တိပိ[၂] ပဌန္တိ၊ ဇရာယ မရဏေန စ ဥပဒ္ဒုတံ ပီဠိတန္တိ အတ္ထော။ အက္ခိရောဂါဒီနံ အနေကေသံ ရောဂါနံ နီဠံ ကုလာဝကန္တိ **ရောဂနီဠံ**[၃]။ သရသတော ဥပက္ကမတော စ ပဘင်္ဂုပရမသီလတာယ[၄] **ပဘင်္ဂုရံ**[၅]။

စတုဗ္ဗိဓော အာဟာရော စ တဏှာသင်္ခါတာ နေတ္တိ စ ပဘဝေါ သမုဋ္ဌာနံ ဧတဿာတိ **အာဟာရနေတ္တိပ္ပဘဝံ**။ သဗ္ဗောပိ ဝါ ပစ္စယော အာဟာရော၊ ဣဓ ပန တဏှာယ နေတ္တိဂ္ဂဟဏေန ဂဟိတတ္တာ တဏှာဝဇ္ဇာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တသ္မာ အာဟာရော စ နေတ္တိ စ ပဘဝေါ ဧတဿာတိ အာဟာရနေတ္တိပ္ပဘဝံ။ အာဟာရော ဧဝ ဝါ နယနဋ္ဌေန ပဝတ္တနဋ္ဌေန နေတ္တီတိ ဧဝမ္ပိ အာဟာရနေတ္တိပ္ပဘဝံ။ **နာလံ တဒဘိနန္ဒိတု**န္တိ တံ ဥပါဒါနက္ခန္ဓပဉ္စကံ ဧဝံ ပစ္စယာဓီနဝုတ္တိကံ, တတော ဧဝ အနိစ္စံ ဒုက္ခံ စ တဏှာဒိဋ္ဌီဟိ အဘိနန္ဒိတုံ အဿာဒေတုံ န ယုတ္တံ။

၁-ခု ၁-၅၃၊ ခု ၈-၁၂၈-ပိဋ္ဌေသု။
၂-ဇရာမရဏသင်္ဃဋ္ဋန္တိပိ (သီ၊ သျာ)
၃-ရောဂနိဍ္ဍံ (သီ)
၄-ပဘင်္ဂုပဂမနသီလတာယ (သီ၊ က)
၅-ပဘင်္ဂုနံ (သျာ၊ က)

Tassa nissaraṇanti "jātaṁ bhūtan"ti-ādinā vuttassa tassa sakkāyassa nissaraṇaṁ nikkamo[1] anupasantasabhāvassa rāgādikilesassa sabbasaṅkhārassa ca abhāvena tadupasamabhāvena pasatthabhāvena ca **santaṁ**, takkañāṇassa agocarabhāvato **atakkāvacaraṁ**, niccaṭṭhena **dhuvaṁ**, tato eva **ajātaṁ asamuppannaṁ**, sokahetūnaṁ abhāvato **asokaṁ**, vigatarāgādirajattā **virajaṁ**, saṁsāradukkhaṭṭitehi[2] paṭipajjitabbattā **padaṁ**, jāti-ādidukkhadhammānaṁ nirodhahetutāya **nirodho dukkhadhammānaṁ**, sabbasaṅkhārānaṁ upasamahetutāya **saṅkhārūpasamo**, tato eva accantasukhatāya **sukho**ti sabbapadehi amatamahānibbānameva thometi. Evaṁ Bhagavā paṭhamagāthāya byatirekavasena, dutiyagāthāya anvayavasena ca nibbānaṁ vibhāvesi.

Chaṭṭhasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

7. Nibbānadhātusuttavaṇṇanā

44. Sattame **dvemā**ti dve imā. **Vānaṁ** vuccati taṇhā, nikkhantaṁ vānato, natthi vā ettha vānaṁ, imasmiṁ vā adhigate vānassa abhāvoti nibbānaṁ, tadeva nissattanijjīvaṭṭhena sabhāvadhāraṇaṭṭhena ca dhātūti **nibbānadhātu.** Yadipi tassā paramatthato bhedo natthi, pariyāyena pana paññāyatīti taṁ pariyāyabhedaṁ sandhāya "dvemā bhikkhave nibbānadhātuyo"ti vatvā yathādhippetappabhedaṁ dassetuṁ "**sa-upādisesā**"ti-ādi vuttaṁ. Tattha taṇhādīhi phalabhāvena upādīyatīti upādi, khandhapañcakaṁ. Upādiyeva sesoti upādiseso, saha upādisesenāti **sa-upādisesā.** Tadabhāvato **anupādisesā.**

Arahanti ārakakileso, dūrakilesoti attho. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā—

"Kathañca bhikkhave bhikkhu arahaṁ hoti, ārakāssa honti pāpakā akusalā dhammā saṁkilesikā ponobbhavikā

1. Niggamo (Sī, Syā) 2. Saṁsāradukkhātītehi (Syā)

တဿ နိဿရဏန္တိ "ဇာတံ ဘူတ"န္တိအာဒိနာ ဝုတ္တဿ တဿ သက္ကာယဿ နိဿရဏံ နိက္ကမော[1] အနုပသန္တသဘာဝဿ ရာဂါဒိကိလေသဿ သဗ္ဗသင်္ခါရဿ စ အဘာဝေန တဒုပသမဘာဝေန ပသတ္ထဘာဝေန စ **သန္တံ**၊ တက္ကဉာဏဿ အဂေါစရဘာဝတော **အတက္ကာဝစရံ**၊ နိစ္စဋ္ဌေန **ဓုဝံ**၊ တတော ဧဝ **အဇာတံ အသမုပ္ပန္နံ**၊ သောကဟေတူနံ အဘာဝတော **အသောကံ**၊ ဝိဂတရာဂါဒိရဇတ္တာ **ဝိရဇံ**၊ သံသာရဒုက္ခဋ္ဋိတေဟိ[2] ပဋိပဇ္ဇိတဗ္ဗတ္တာ **ပဒံ**၊ ဇာတိအာဒိဒုက္ခဓမ္မာနံ နိရောဓဟေတုတာယ **နိရောဓော ဒုက္ခဓမ္မာနံ**၊ သဗ္ဗသင်္ခါရာနံ ဥပသမဟေတုတာယ **သင်္ခါရူပသမော**၊ တတော ဧဝ အစ္စန္တသုခတာယ **သုခေါ**တိ သဗ္ဗပဒေဟိ အမတမဟာနိဗ္ဗာနမေဝ ထောမေတိ။ ဧဝံ ဘဂဝါ ပဌမဂါထာယ ဗျတိရေကဝသေန, ဒုတိယဂါထာယ အန္ဝယဝသေန စ နိဗ္ဗာနံ ဝိဘာဝေသိ။

ဆဋ္ဌသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၇-နိဗ္ဗာနဓာတုသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၄။ သတ္တမေ **ဒွေမာ**တိ ဒွေ ဣမာ။ **ဝါနံ** ဝုစ္စတိ တဏှာ၊ နိက္ခန္တံ ဝါနတော, နတ္ထိ ဝါ ဧတ္ထ ဝါနံ, ဣမသ္မိံ ဝါ အဓိဂတေ ဝါနဿ အဘာဝေါတိ နိဗ္ဗာနံ၊ တဒေဝ နိဿတ္တနိဇ္ဇီဝဋ္ဌေန သဘာဝဓာရဏဋ္ဌေန စ ဓာတူတိ **နိဗ္ဗာနဓာတု**။ ယဒိပိ တဿာ ပရမတ္ထတော ဘေဒေါ နတ္ထိ၊ ပရိယာယေန ပန ပညာယတီတိ တံ ပရိယာယဘေဒံ သန္ဓာယ "ဒွေမာ ဘိက္ခဝေ နိဗ္ဗာနဓာတုယော"တိ ဝတွာ ယထာဓိပ္ပေတပ္ပဘေဒံ ဒဿေတုံ "**သဥပါဒိသေသာ**"တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ တဏှာဒီဟိ ဖလဘာဝေန ဥပါဒီယတီတိ ဥပါဒိ၊ ခန္ဓပဉ္စကံ။ ဥပါဒိယေဝ သေသောတိ ဥပါဒိသေသော၊ သဟ ဥပါဒိသေသေနာတိ **သဥပါဒိသေသာ**။ တဒဘာဝတော **အနုပါဒိသေသာ**။

အရဟန္တိ အာရကကိလေသော၊ ဒူရကိလေသောတိ အတ္ထော။ ဝုတ္တံ ဟေတံ ဘဂဝတာ—

"ကထဉ္စ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု အရဟံ ဟောတိ၊ အာရကာဿ ဟောန္တိ ပါပကာ အကုသလာ ဓမ္မာ သံကိလေသိကာ ပေါနောဗ္ဘဝိကာ

၁-နိဂ္ဂမော (သီ၊ သျာ) ၂-သံသာရဒုက္ခာတီတေဟိ (သျာ)

sadarā dukkhavipākā āyatiṁ jātijarāmaraṇiyā, evaṁ kho bhikkhave bhikkhu arahaṁ hotī"ti[1].

Khīṇāsavoti kāmāsavādayo cattāropi āsavā arahato khīṇā samucchinnā pahīnā paṭippassaddhā abhabbuppattikā ñāṇagginā daḍḍhāti khīṇāsavo. **Vusitavā**ti garusaṁvāsepi ariyamaggepi dasasu ariyavāsesupi vasi parivasi parivuṭṭho vuṭṭhavāso ciṇṇacaraṇoti vusitavā. **Katakaraṇīyo**ti puthujjanakalyāṇakaṁ upādāya satta sekhā catūhi maggehi karaṇīyaṁ karonti nāma, khīṇāsavassa sabbakaraṇīyāni katāni pariyositāni, natthi uttariṁ karaṇīyaṁ dukkhakkhayādhigamāyāti **katakaraṇīyo.** Vuttampi cetaṁ—

"Tassa sammā vimuttassa, santacittassa bhikkhuno.
Katassa paṭicayo natthi, karaṇīyaṁ na vijjatī"ti[2].

Ohitabhāroti tayo bhārā khandhabhāro kilesabhāro abhisaṅkhārabhāroti, tassime tayopi bhārā ohitā oropitā nikkhittā pātitāti ohitabhāro. **Anuppattasadattho**ti anuppatto sadatthaṁ, sakatthanti vuttaṁ hoti, kakārassa dakāro kato. Anuppatto sadattho etenāti anuppattasadattho, sadatthoti ca arahattaṁ veditabbaṁ. Taṁ hi attupanibandhaṭṭhena[3] attano avijahanaṭṭhena attano paramatthena ca attano atthattā sakattho hoti. **Parikkhīṇabhavasaṁyojano**ti kāmarāgasaṁyojanaṁ paṭighasaṁyojanaṁ, māna, diṭṭhi, vicikicchā, sīlabbataparāmāsa, bhavarāga, issā, macchariya, avijjāsaṁyojananti imāni satte bhavesu, bhavaṁ vā bhavena saṁyojenti upanibandhantīti bhavasaṁyojanāni nāma, tāni arahato parikkhīṇāni pahīnāni ñāṇagginā daḍḍhānīti parikkhīṇabhavasaṁyojano. **Sammadaññā vimutto**ti ettha **sammadaññā**ti sammā aññāya, idaṁ vuttaṁ hoti—khandhānaṁ khandhaṭṭhaṁ, āyatanānaṁ āyatanaṭṭhaṁ, dhātūnaṁ suññaṭṭhaṁ, dukkhassa pīḷanaṭṭhaṁ, samudayassa pabhavaṭṭhaṁ, nirodhassa santaṭṭhaṁ maggassa dassanaṭṭhaṁ, "sabbe saṅkhārā aniccā"ti evamādibhedaṁ vā sammā yathābhūtaṁ aññāya jānitvā tīrayitvā tulayitvā vibhāvetvā vibhūtaṁ katvā. **Vimutto**ti dve

1. Ma 1. 348 piṭṭhe. 2. Aṁ 2. 333; Vi 3. 272 piṭṭhesu.
3. Attūpanibandhanena (Sī), attapaṭibaddhaṭṭhena (Syā)

သဒရာ ဒုက္ခဝိပါကာ အာယတိံ ဇာတိဇရာမရဏိယာ၊ ဧဝံ ခေါ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု အရဟံ ဟောတီ"တိ[၁]။

ခီဏာသဝေါတိ ကာမာသဝါဒယော စတ္တာရောပိ အာသဝါ အရဟတော ခီဏာ သမုစ္ဆိန္နာ ပဟီနာ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓါ အဘဗ္ဗုပ္ပတ္တိကာ ဉာဏဂ္ဂိနာ ဒဍ္ဎာတိ ခီဏာသဝေါ။ **ဝုသိတဝါ**တိ ဂရုသံဝါသေပိ အရိယမဂ္ဂေပိ ဒသသု အရိယဝါသေသုပိ ဝသိ ပရိဝသိ ပရိဝုဋ္ဌော ဝုဋ္ဌဝါသော စိဏ္ဏစရဏောတိ ဝုသိတဝါ။ **ကတကရဏီယော**တိ ပုထုဇ္ဇနကလျာဏကံ ဥပါဒါယ သတ္တ သေခါ စတူဟိ မဂ္ဂေဟိ ကရဏီယံ ကရောန္တိ နာမ၊ ခီဏာသဝဿ သဗ္ဗကရဏီယာနိ ကတာနိ ပရိယောသိတာနိ၊ နတ္ထိ ဥတ္တရိံ ကရဏီယံ ဒုက္ခက္ခယာဓိဂမာယာတိ **ကတကရဏီယော**။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ—

"တဿ သမ္မာ ဝိမုတ္တဿ၊ သန္တစိတ္တဿ ဘိက္ခုနော။
ကတဿ ပဋိစယော နတ္ထိ၊ ကရဏီယံ န ဝိဇ္ဇတီ"တိ[၂]။

ဩဟိတဘာရောတိ တယော ဘာရာ ခန္ဓဘာရော ကိလေသဘာရော အဘိသင်္ခါရဘာရောတိ၊ တဿိမေ တယောပိ ဘာရာ ဩဟိတာ ဩရောပိတာ နိက္ခိတ္တာ ပါတိတာတိ ဩဟိတဘာရော။ **အနုပ္ပတ္တသဒတ္ထော**တိ အနုပ္ပတ္တော သဒတ္ထံ၊ သကတ္ထန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ၊ ကကာရဿ ဒကာရော ကတော။ အနုပ္ပတ္တော သဒတ္ထော ဧတေနာတိ အနုပ္ပတ္တသဒတ္ထော၊ သဒတ္ထောတိ စ အရဟတ္တံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တံ ဟိ အတ္တုပနိဗန္ဓဋ္ဌေန[၃] အတ္တနော အဝိဇဟနဋ္ဌေန အတ္တနော ပရမတ္ထေန စ အတ္တနော အတ္ထတ္တာ သကတ္ထော ဟောတိ။ **ပရိက္ခီဏဘဝသံယောဇနော**တိ ကာမရာဂသံယောဇနံ ပဋိဃသံယောဇနံ၊ မာန၊ ဒိဋ္ဌိ၊ ဝိစိကိစ္ဆာ၊ သီလဗ္ဗတပရာမာသ၊ ဘဝရာဂ၊ ဣဿာ၊ မစ္ဆရိယ၊ အဝိဇ္ဇာသံယောဇနန္တိ ဣမာနိ သတ္တ ဘဝေသု, ဘဝံ ဝါ ဘဝေန သံယောဇေန္တိ ဥပနိဗန္ဓန္တီတိ ဘဝသံယောဇနာနိ နာမ၊ တာနိ အရဟတော ပရိက္ခီဏာနိ ပဟီနာနိ ဉာဏဂ္ဂိနာ ဒဍ္ဎာနီတိ ပရိက္ခီဏဘဝသံယောဇနော။ **သမ္မဒညာ ဝိမုတ္တော**တိ ဧတ္ထ **သမ္မဒညာ**တိ သမ္မာ အညာယ၊ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ခန္ဓာနံ ခန္ဓဋ္ဌံ, အာယတနာနံ အာယတနဋ္ဌံ, ဓာတူနံ သုညဋ္ဌံ, ဒုက္ခဿ ပီဠနဋ္ဌံ, သမုဒယဿ ပဘဝဋ္ဌံ, နိရောဓဿ သန္တဋ္ဌံ, မဂ္ဂဿ ဒဿနဋ္ဌံ, "သဗ္ဗေ သင်္ခါရာ အနိစ္စာ"တိ ဧဝမာဒိဘေဒံ ဝါ သမ္မာ ယထာဘူတံ အညာယ ဇာနိတွာ တီရယိတွာ တုလယိတွာ ဝိဘာဝေတွာ ဝိဘူတံ ကတွာ။ **ဝိမုတ္တော**တိ ဒွေ

၁-မ ၁-၃၄၈-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အံ ၂-၃၃၃၊ ဝိ ၃-၂၇၂-ပိဋ္ဌေသု။
၃-အတ္တူပနိဗန္ဓနေန (သီ)၊ အတ္တပဋိဗဒ္ဓဋ္ဌေန (သျာ)

vimuttiyo cittassa ca vimutti nibbānañca. Arahā hi sabbakilesehi vimuttattā cittavimuttiyāpi vimutto, nibbānepi vimuttoti. Tena vuttaṁ “sammadaññā vimutto”ti.

Tassa tiṭṭhanteva pañcindriyānīti tassa Arahato carimabhāvahetubhūtaṁ kammaṁ yāva na khīyati, tāva tiṭṭhantiyeva cakkhādīni pañcindriyāni. **Avighātattā**ti anuppādanirodhavasena aniruddhattā. **Manāpāmanāpan**ti iṭṭhāniṭṭhaṁ rūpādigocaraṁ. **Paccanubhotī**ti vindati paṭilabhati. **Sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedetī**ti vipākabhūtaṁ sukhañca dukkhañca paṭisaṁvedeti tehi dvārehi paṭilabhati.

Ettāvatā upādisesaṁ dassetvā idāni sa-upādisesaṁ nibbānadhātuṁ dassetuṁ “**tassa yo**”ti-ādi vuttaṁ. Tattha **tassā**ti tassa sa-upādisesassa sato Arahato. **Yo rāgakkhayo**ti rāgassa khayo khīṇākāro abhāvo accantamanuppādo. Esa nayo sesesupi. Ettāvatā rāgādikkhayo sa-upādisesā nibbānadhātūti dassitaṁ hoti.

Idhevāti imasmiṁyeva attabhāve. **Sabbavedayitānī**ti sukhādayo sabbā abyākatavedanā, kusalākusalavedanā pana pubbeyeva pahīnāti. **Anabhinanditānī**ti taṇhādīhi na abhinanditāni. **Sītibhavissantī**ti accantavūpasamena saṅkhāradarathapaṭippassaddhiyā sītalī bhavissanti, appaṭisandhikanirodhena nirujjhissantīti attho. Na kevalaṁ vedayitāniyeva, sabbepi pana khīṇāsavasantāne pañcakkhandhā nirujjhissanti, vedayitasīsena desanā katā.

Gāthāsu **cakkhumatā**ti Buddhacakkhu dhammacakkhu dibbacakkhu paññācakkhu samantacakkhūti pañcahi cakkhūhi cakkhumatā. **Anissitenā**ti taṇhādiṭṭhinissayavasena kañci dhammaṁ anissitena, rāgabandhanādīhi vā abaddhena. **Tādinā**ti chaḷaṅgupekkhāvasena sabbattha iṭṭhādīsu ekasabhāvatāsaṅkhātena tādilakkhaṇena tādinā. **Diṭṭhadhammikā**ti imasmiṁ attabhāve bhavā vattamānā. **Bhavanettisaṅkhayā**ti bhavanettiyā taṇhāya parikkhayā. **Samparāyikā**ti samparāye khandhabhedato parabhāge bhavā. **Yamhī**ti yasmiṁ anupādisesanibbāne. **Bhavānī**ti liṅgavipallāsena vuttaṁ, upapattibhavā sabbaso anavasesā nirujjhanti na pavattanti.

ဝိမုတ္တိယော စိတ္တဿ စ ဝိမုတ္တိ နိဗ္ဗာနဉ္စ။ အရဟာ ဟိ သဗ္ဗကိလေသေဟိ ဝိမုတ္တတ္တာ စိတ္တဝိမုတ္တိယာပိ ဝိမုတ္တော၊ နိဗ္ဗာနေပိ ဝိမုတ္တောတိ။ တေန ဝုတ္တံ “သမ္မဒညာ ဝိမုတ္တော”တိ။

တဿ တိဋ္ဌန္တေဝ ပဉ္စိန္ဒြိယာနီတိ တဿ အရဟတော စရိမဘာဝဟေတုဘူတံ ကမ္မံ ယာဝ န ခီယတိ၊ တာဝ တိဋ္ဌန္တိယေဝ စက္ခာဒီနိ ပဉ္စိန္ဒြိယာနိ။ **အဝိဃာတတ္တာ**တိ အနုပ္ပါဒနိရောဓဝသေန အနိရုဒ္ဓတ္တာ။ **မနာပါမနာပ**န္တိ ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌံ ရူပါဒိဂေါစရံ။ **ပစ္စနုဘောတီ**တိ ဝိန္ဒတိ ပဋိလဘတိ။ **သုခဒုက္ခံ ပဋိသံဝေဒေတီ**တိ ဝိပါကဘူတံ သုခဉ္စ ဒုက္ခဉ္စ ပဋိသံဝေဒေတိ တေဟိ ဒွါရေဟိ ပဋိလဘတိ။

ဧတ္တာဝတာ ဥပါဒိသေသံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ သဥပါဒိသေသံ နိဗ္ဗာနဓာတုံ ဒဿေတုံ “**တဿ ယော**”တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **တဿာ**တိ တဿ သဥပါဒိသေသဿ သတော အရဟတော။ **ယော ရာဂက္ခယော**တိ ရာဂဿ ခယော ခီဏာကာရော အဘာဝေါ အစ္စန္တမနုပ္ပါဒေါ။ ဧသ နယော သေသေသုပိ။ ဧတ္တာဝတာ ရာဂါဒိက္ခယော သဥပါဒိသေသာ နိဗ္ဗာနဓာတူတိ ဒဿိတံ ဟောတိ။

ဣဓေဝါတိ ဣမသ္မိံယေဝ အတ္တဘာဝေ။ **သဗ္ဗဝေဒယိတာနီ**တိ သုခါဒယော သဗ္ဗာ အဗျာကတဝေဒနာ၊ ကုသလာကုသလဝေဒနာ ပန ပုဗ္ဗေယေဝ ပဟီနာတိ။ **အနဘိနန္ဒိတာနီ**တိ တဏှာဒီဟိ န အဘိနန္ဒိတာနိ။ **သီတိဘဝိဿန္တီ**တိ အစ္စန္တဝူပသမေန သင်္ခါရဒရထပဋိပ္ပဿဒ္ဓိယာ သီတလီ ဘဝိဿန္တိ၊ အပ္ပဋိသန္ဓိကနိရောဓေန နိရုဇ္ဈိဿန္တီတိ အတ္ထော။ န ကေဝလံ ဝေဒယိတာနိယေဝ၊ သဗ္ဗေပိ ပန ခီဏာသဝသန္တာနေ ပဉ္စက္ခန္ဓာ နိရုဇ္ဈိဿန္တိ၊ ဝေဒယိတသီသေန ဒေသနာ ကတာ။

ဂါထာသု **စက္ခုမတာ**တိ ဗုဒ္ဓစက္ခု ဓမ္မစက္ခု ဒိဗ္ဗစက္ခု ပညာစက္ခု သမန္တစက္ခူတိ ပဉ္စဟိ စက္ခူဟိ စက္ခုမတာ။ **အနိဿိတေနာ**တိ တဏှာဒိဋ္ဌိနိဿယဝသေန ကဉ္စိ ဓမ္မံ အနိဿိတေန၊ ရာဂဗန္ဓနာဒီဟိ ဝါ အဗဒ္ဓေန။ **တာဒိနာ**တိ ဆဠင်္ဂုပေက္ခာဝသေန သဗ္ဗတ္ထ ဣဋ္ဌာဒီသု ဧကသဘာဝတာသင်္ခါတေန တာဒိလက္ခဏေန တာဒိနာ။ **ဒိဋ္ဌဓမ္မိကာ**တိ ဣမသ္မိံ အတ္တဘာဝေ ဘဝါ ဝတ္တမာနာ။ **ဘဝနေတ္တိသင်္ခယာ**တိ ဘဝနေတ္တိယာ တဏှာယ ပရိက္ခယာ။ **သမ္ပရာယိကာ**တိ သမ္ပရာယေ ခန္ဓဘေဒတော ပရဘာဂေ ဘဝါ။ **ယမှီ**တိ ယသ္မိံ အနုပါဒိသေသနိဗ္ဗာနေ။ **ဘဝါနီ**တိ လိင်္ဂဝိပလ္လာသေန ဝုတ္တံ၊ ဥပပတ္တိဘဝါ သဗ္ဗသော အနဝသေသာ နိရုဇ္ဈန္တိ န ပဝတ္တန္တိ။

Teti te evaṁ vimuttacittā. **Dhammasārādhigamā**ti vimuttisārattā imassa dhammavinayassa, dhammesu sārabhūtassa arahattassa adhigamanato. **Khaye**ti rāgādikkhayabhūte nibbāne **ratā** abhiratā. Atha vā niccabhāvato seṭṭhabhāvato ca dhammesu[1] sāranti dhammasāraṁ, nibbānaṁ. Vuttañhetaṁ "virāgo seṭṭho dhammānaṁ[2], virāgo tesaṁ aggamakkhāyatī"ti[3] ca. Tassa dhammasārassa adhigamahetu khaye sabbasaṅkhāraparikkhaye anupādisesanibbāne ratā. **Pahaṁsū**ti pajahiṁsu. **Te**ti nipātamattaṁ[4]. Sesaṁ vuttanayameva.

Sattamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

8. Paṭisallānasuttavaṇṇanā

45. Aṭṭhame **paṭisallānarāmā**ti tehi tehi sattasaṅkhārehi paṭinivattitvā sallānaṁ paṭisallānaṁ, ekavihāro ekamantasevitā, kāyavivekoti attho. Taṁ paṭisallānaṁ ramanti rocantīti paṭisallānarāmā. "Paṭisallānārāmā"tipi pāṭho, yathā vuttaṁ paṭisallānaṁ āramitabbato ārāmo etesanti paṭisallānārāmā. **Viharathā**ti evaṁbhūtā hutvā viharathāti attho. Paṭisallāne ratā niratā sammuditāti **paṭisallānaratā.** Ettāvatā jāgariyānuyogo, tassa nimittabhūtā vūpakaṭṭhakāyatā ca dassitā. Jāgariyānuyogo sīlasaṁvaro indriyesu guttadvāratā bhojane mattaññutā satisampajaññanti imehi dhammehi vinā na vattatīti tepi idha atthato vuttā evāti veditabbā.

Ajjhattaṁ cetosamathamanuyuttāti attano cittasamathe anuyuttā. Ajjhattaṁ attanoti ca etaṁ ekatthaṁ, byañjanameva nānaṁ. Bhummatthe cetaṁ samathanti anusaddayogena upayogavacanaṁ. **Anirākatajjhānā**ti bahi anīhatajjhānā, avināsitajjhānā vā. Nīharaṇaṁ vināso vāti idaṁ nirākataṁ nāma "thambhaṁ niraṁkatvā nivātavuttī"ti-ādīsu[5] viya. **Vipassanāya samannāgatā**ti sattavidhāya anupassanāya yuttā. Sattavidhā anupassanā

---

1. Sabhāvadhammesu (Ka) 2. Khu 1. 52 piṭṭhe. 3. Khu 1. 254; Aṁ 1. 343 piṭṭhesu.
4. Nibbānappattā (Ka) 5. Khu 1. 327 piṭṭhe.

တေတိ တေ ဧဝံ ဝိမုတ္တစိတ္တာ။ **ဓမ္မသာရာဓိဂမာ**တိ ဝိမုတ္တိသာရတ္တာ ဣမဿ ဓမ္မဝိနယဿ, ဓမ္မေသု သာရဘူတဿ အရဟတ္တဿ အဓိဂမနတော။ **ခယေ**တိ ရာဂါဒိက္ခယဘူတေ နိဗ္ဗာနေ **ရတာ** အဘိရတာ။ အထ ဝါ နိစ္စဘာဝတော သေဋ္ဌဘာဝတော စ ဓမ္မေသု[၁] သာရန္တိ ဓမ္မသာရံ၊ နိဗ္ဗာနံ။ ဝုတ္တဉ္ဟေတံ "ဝိရာဂေါ သေဋ္ဌော ဓမ္မာနံ[၂]၊ ဝိရာဂေါ တေသံ အဂ္ဂမက္ခာယတီ"တိ[၃] စ။ တဿ ဓမ္မသာရဿ အဓိဂမဟေတု ခယေ သဗ္ဗသင်္ခါရပရိက္ခယေ အနုပါဒိသေသနိဗ္ဗာနေ ရတာ။ **ပဟံသူ**တိ ပဇဟိံသု။ **တေ**တိ နိပါတမတ္တံ[၄]။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။

သတ္တမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၈-ပဋိသလ္လာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၅။ အဋ္ဌမေ **ပဋိသလ္လာနရာမာ**တိ တေဟိ တေဟိ သတ္တသင်္ခါရေဟိ ပဋိနိဝတ္တိတွာ သလ္လာနံ ပဋိသလ္လာနံ၊ ဧကဝိဟာရော ဧကမန္တသေဝိတာ၊ ကာယဝိဝေကောတိ အတ္ထော။ တံ ပဋိသလ္လာနံ ရမန္တိ ရောစန္တီတိ ပဋိသလ္လာနရာမာ။ "ပဋိသလ္လာနာရာမာ"တိပိ ပါဌော၊ ယထာ ဝုတ္တံ ပဋိသလ္လာနံ အာရာမိတဗ္ဗတော အာရာမော ဧတေသန္တိ ပဋိသလ္လာနာရာမာ။ **ဝိဟရထာ**တိ ဧဝံဘူတာ ဟုတွာ ဝိဟရထာတိ အတ္ထော။ ပဋိသလ္လာနေ ရတာ နိရတာ သမ္မုဒိတာတိ **ပဋိသလ္လာနရတာ။** ဧတ္တာဝတာ ဇာဂရိယာနုယောဂေါ, တဿ နိမိတ္တဘူတာ ဝူပကဋ္ဌကာယတာ စ ဒဿိတာ။ ဇာဂရိယာနုယောဂေါ သီလသံဝရော ဣန္ဒြိယေသု ဂုတ္တဒွါရတာ ဘောဇနေ မတ္တညုတာ သတိသမ္ပဇညန္တိ ဣမေဟိ ဓမ္မေဟိ ဝိနာ န ဝတ္တတီတိ တေပိ ဣဓ အတ္ထတော ဝုတ္တာ ဧဝါတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

အဇ္ဈတ္တံ စေတောသမထမနုယုတ္တာတိ အတ္တနော စိတ္တသမထေ အနုယုတ္တာ။ အဇ္ဈတ္တံ အတ္တနောတိ စ ဧတံ ဧကတ္ထံ၊ ဗျဉ္ဇနမေဝ နာနံ။ ဘုမ္မတ္ထေ စေတံ သမထန္တိ အနုသဒ္ဒယောဂေန ဥပယောဂဝစနံ။ **အနိရာကတဇ္ဈာနာ**တိ ဗဟိ အနီဟတဇ္ဈာနာ, အဝိနာသိတဇ္ဈာနာ ဝါ။ နီဟရဏံ ဝိနာသော ဝါတိ ဣဒံ နိရာကတံ နာမ "ထမ္ဘံ နိရံကတွာ နိဝါတဝုတ္တီ"တိအာဒီသု[၅] ဝိယ။ **ဝိပဿနာယ သမန္နာဂတာ**တိ သတ္တဝိဓာယ အနုပဿနာယ ယုတ္တာ။ သတ္တဝိဓာ အနုပဿနာ

၁-သဘာဝဓမ္မေသု (က) ၂-ခု ၁-၅၂-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ခု ၁-၂၅၄၊ အံ ၁-၃၄၃-ပိဋ္ဌေသု။
၄-နိဗ္ဗာနပ္ပတ္တာ (က) ၅-ခု ၁-၃၂၇-ပိဋ္ဌေ။

nāma aniccānupassanā dukkhānupassanā anattānupassanā nibbidānupassanā virāgānupassanā nirodhānupassanā paṭinissaggānupassanā ca, tā Visuddhimagge vitthāritāva.

Brūhetāro suññāgārānanti vaḍḍhetāro suññāgārānaṁ. Ettha ca “suññāgārānan”ti yaṁkiñci vivittaṁ bhāvanānuyogassa anucchavikaṭṭhānaṁ. Samathavipassanāvasena kammaṭṭhānaṁ gahetvā rattindivaṁ suññāgāraṁ pavisitvā bhāvanānuyogavasena nisīdamānā bhikkhū “brūhetāro suññāgārānan”ti veditabbā. Ekabhūmikādipāsādepi pana vāsaṁ kurumānā jhāyino suññāgārānaṁ brūhetārotveva veditabbā.

Ettha ca yā “paṭisallānarāmā bhikkhave viharatha paṭisallānaratā”ti vūpakaṭṭhakāyatā vihitā, sā parisuddhasīlassa, na asīlassa avisuddhasīlassa vā tassa rūpārammaṇādito cittavinivattanasseva abhāvatoti atthato sīlavisuddhi dassitāti vuttovāyamattho. “Ajjhattaṁ cetosamathamanuyuttā anirākatajjhānā”ti padadvayena samādhibhāvanā, “vipassanāya samannāgatā”ti iminā paññābhāvanā vihitāti lokiyā tisso sikkhā dassitā.

Idāni tāsu patiṭṭhitassa avassaṁbhāviphalaṁ dassetuṁ **“paṭisallānarāmānan”**ti-ādi vuttaṁ. Tattha **brūhetānan**ti vaḍḍhetānaṁ. **Dvinnaṁ phalānan**ti tatiyacatutthaphalānaṁ. **Pāṭikaṅkhan**ti icchitabbaṁ avassaṁbhāvī. **Aññā**ti arahattaṁ. Taṁ hi heṭṭhimamaggañāṇehi ñātamariyādaṁ anatikkamitvā jānanato, paripuṇṇajānanattā upari jānanakiccābhāvato ca “aññā”ti vuccati. **Sati vā upādisese**ti sati vā kilesūpādisese, pahātuṁ asakkuṇeyye sati. Ñāṇe hi aparipakke ye tena paripakkena pahātabbakilesā, te na pahīyanti. Taṁ sandhāyāha “a-ati vā upādisese”ti. Sati ca kilese khandhābhisaṅkhārā tiṭṭhanti eva. Iti imasmiṁ sutte anāgāmiphalaṁ arahattanti dve dhammā dassitā. Yathā cettha, ito paresu dvīsu suttesu.

Gāthāsu **ye santacittā**ti ye yogāvacarā tadaṅgavasena vikkhambhanavasena ca samitakilesatāya santacittā. Nepakkaṁ vuccati paññā, tāya samannāgatattā **nipakā.** Iminā tesaṁ kammaṭṭhānapariharaṇañāṇaṁ dasseti

နာမ အနိစ္စာနုပဿနာ ဒုက္ခာနုပဿနာ အနတ္တာနုပဿနာ နိဗ္ဗိဒါနုပဿနာ ဝိရာဂါနုပဿနာ နိရောဓာနုပဿနာ ပဋိနိဿဂ္ဂါနုပဿနာ စ၊ တာ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ဝိတ္ထာရိတာဝ။

ဗြူဟေတာရော သုညာဂါရာနန္တိ ဝဍ္ဎေတာရော သုညာဂါရာနံ။ ဧတ္ထ စ “သုညာဂါရာန”န္တိ ယံကိဉ္စိ ဝိဝိတ္တံ ဘာဝနာနုယောဂဿ အနုစ္ဆဝိကဋ္ဌာနံ။ သမထဝိပဿနာဝသေန ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ ရတ္တိန္ဒိဝံ သုညာဂါရံ ပဝိသိတွာ ဘာဝနာနုယောဂဝသေန နိသီဒမာနာ ဘိက္ခူ “ဗြူဟေတာရော သုညာဂါရာန”န္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဧကဘူမိကာဒိပါသာဒေပိ ပန ဝါသံ ကုရုမာနာ ဈာယိနော သုညာဂါရာနံ ဗြူဟေတာရောတွေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဧတ္ထ စ ယာ “ပဋိသလ္လာနရာမာ ဘိက္ခဝေ ဝိဟရထ ပဋိသလ္လာနရတာ”တိ ဝူပကဋ္ဌကာယတာ ဝိဟိတာ၊ သာ ပရိသုဒ္ဓသီလဿ၊ န အသီလဿ အဝိသုဒ္ဓသီလဿ ဝါ တဿ ရူပါရမ္မဏာဒိတော စိတ္တဝိနိဝတ္တနဿေဝ အဘာဝတောတိ အတ္ထတော သီလဝိသုဒ္ဓိ ဒဿိတာတိ ဝုတ္တောဝါယမတ္ထော။ “အဇ္ဈတ္တံ စေတောသမထမနုယုတ္တာ အနိရာကတဇ္ဈာနာ”တိ ပဒဒွယေန သမာဓိဘာဝနာ၊ “ဝိပဿနာယ သမန္နာဂတာ”တိ ဣမိနာ ပညာဘာဝနာ ဝိဟိတာတိ လောကိယာ တိဿော သိက္ခာ ဒဿိတာ။

ဣဒါနိ တာသု ပတိဋ္ဌိတဿ အဝဿံဘာဝိဖလံ ဒဿေတုံ **“ပဋိသလ္လာနရာမာန”**န္တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **ဗြူဟေတာန**န္တိ ဝဍ္ဎေတာနံ။ **ဒွိန္နံ ဖလာန**န္တိ တတိယစတုတ္ထဖလာနံ။ **ပါဋိကင်္ခ**န္တိ ဣစ္ဆိတဗ္ဗံ အဝဿံဘာဝီ။ **အညာ**တိ အရဟတ္တံ။ တံ ဟိ ဟေဋ္ဌိမမဂ္ဂဉာဏေဟိ ဉာတမရိယာဒံ အနတိက္ကမိတွာ ဇာနနတော, ပရိပုဏ္ဏဇာနနတ္တာ ဥပရိ ဇာနနကိစ္စာဘာဝတော စ “အညာ”တိ ဝုစ္စတိ။ **သတိ ဝါ ဥပါဒိသေသေ**တိ သတိ ဝါ ကိလေသူပါဒိသေသေ, ပဟာတုံ အသက္ကုဏေယျေ သတိ။ ဉာဏေ ဟိ အပရိပက္ကေ ယေ တေန ပရိပက္ကေန ပဟာတဗ္ဗကိလေသာ၊ တေ န ပဟီယန္တိ။ တံ သန္ဓာယာဟ “သတိ ဝါ ဥပါဒိသေသေ”တိ။ သတိ စ ကိလေသေ ခန္ဓာဘိသင်္ခါရာ တိဋ္ဌန္တိ ဧဝ။ ဣတိ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ အနာဂါမိဖလံ အရဟတ္တန္တိ ဒွေ ဓမ္မာ ဒဿိတာ။ ယထာ စေတ္ထ၊ ဣတော ပရေသု ဒွီသု သုတ္တေသု။

ဂါထာသု **ယေ သန္တစိတ္တာ**တိ ယေ ယောဂါဝစရာ တဒင်္ဂဝသေန ဝိက္ခမ္ဘနဝသေန စ သမိတကိလေသတာယ သန္တစိတ္တာ။ နေပက္ကံ ဝုစ္စတိ ပညာ၊ တာယ သမန္နာဂတတ္တာ **နိပကာ**။ ဣမိနာ တေသံ ကမ္မဋ္ဌာနပရိဟရဏဉာဏံ ဒဿေတိ။

satimanto ca jhāyinoti ṭhānanisajjādīsu kammaṭṭhānāvijahanahetubhūtāya satiyā satimanto, ārammaṇūpanijjhānalakkhaṇena jhānena jhāyino. **Sammā dhammaṁ vipassanti, kāmesu anapekkhino**ti pubbeyeva "aṭṭhikaṅkalūpamā kāmā"ti-ādinā[1] vatthukāmesu kilesakāmesu ca ādīnavapaccavekkhaṇena anapekkhino anatthikā te pahāya adhigataṁ upacārasamādhiṁ appanāsamādhiṁ vā pādakaṁ katvā nāmarūpaṁ tassa paccaye ca pariggahetvā kalāpasammasanādikkamena sammā aviparītaṁ pañcakkhandhadhammaṁ aniccādito vipassanti.

Appamādaratāti vuttappakārāya samathavipassanābhāvanāya appamajjane ratā abhiratā tattha appamādeneva rattindivaṁ vītināmentā. **Santā**ti samānā. "Sattā"tipi pāṭho, puggalāti attho. **Pamāde bhayadassino**ti nirayūpapatti-ādikaṁ pamāde bhayaṁ passantā. **Abhabbā parihānāyā**ti te evarūpā samathavipassanādhammehi maggaphalehi vā parihānāya abhabbā. Samathavipassanāto hi sampattato na parihāyanti, itarāni ca appattāni pāpuṇanti. **Nibbānasseva santike**ti nibbānassa ca anupādāparinibbānassa ca santike eva, na cirasseva naṁ adhigamissantīti.

Aṭṭhamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

9. Sikkhānisaṁsasuttavaṇṇanā

46. Navame **sikkhānisaṁsā**ti ettha sikkhitabbāti sikkhā, sā tividhā adhisīlasikkhā adhicittasikkhā adhipaññāsikkhāti. Tividhāpi cesā sikkhā ānisaṁsā etesaṁ, na lābhasakkārasilokāti sikkhānisaṁsā. **Viharathā**ti sikkhānisaṁsā hutvā viharatha, tīsu sikkhāsu ānisaṁsadassāvino hutvā tāhi sikkhāhi laddhabbaṁ ānisaṁsameva sampassantā viharathāti attho. **Paññuttarā**ti tāsu sikkhāsu yā adhipaññāsikkhāsaṅkhātā paññā, sā uttarā padhānā visiṭṭhā etesanti paññuttarā. Ye hi sikkhānisaṁsā viharanti, te paññuttarā bhavantīti.

1. Ma 1. 182; Vi 2. 175 piṭṭhesu.

သတိမန္တော စ ဈာယိနောတိ ဌာနနိသဇ္ဇာဒီသု ကမ္မဋ္ဌာနာဝိဇဟနဟေတုဘူတာယ သတိယာ သတိမန္တော, အာရမ္မဏူပနိဇ္ဈာနလက္ခဏေန ဈာနေန ဈာယိနော။ **သမ္မာ ဓမ္မံ ဝိပဿန္တိ၊ ကာမေသု အနပေက္ခိနော**တိ ပုဗ္ဗေယေဝ "အဋ္ဌိကင်္ကလူပမာ ကာမာ"တိအာဒိနာ[၁] ဝတ္ထုကာမေသု ကိလေသကာမေသု စ အာဒီနဝပစ္စဝေက္ခဏေန အနပေက္ခိနော အနတ္ထိကာ တေ ပဟာယ အဓိဂတံ ဥပစာရသမာဓိံ အပ္ပနာသမာဓိံ ဝါ ပါဒကံ ကတွာ နာမရူပံ တဿ ပစ္စယေ စ ပရိဂ္ဂဟေတွာ ကလာပသမ္မသနာဒိက္ကမေန သမ္မာ အဝိပရီတံ ပဉ္စက္ခန္ဓဓမ္မံ အနိစ္စာဒိတော ဝိပဿန္တိ။

အပ္ပမာဒရတာတိ ဝုတ္တပ္ပကာရာယ သမထဝိပဿနာဘာဝနာယ အပ္ပမဇ္ဇနေ ရတာ အဘိရတာ တတ္ထ အပ္ပမာဒေနေဝ ရတ္တိန္ဒိဝံ ဝီတိနာမေန္တာ။ **သန္တာ**တိ သမာနာ။ "သတ္တာ"တိပိ ပါဌော၊ ပုဂ္ဂလာတိ အတ္ထော။ **ပမာဒေ ဘယဒဿိနော**တိ နိရယူပပတ္တိအာဒိကံ ပမာဒေ ဘယံ ပဿန္တာ။ **အဘဗ္ဗာ ပရိဟာနာယာ**တိ တေ ဧဝရူပါ သမထဝိပဿနာဓမ္မေဟိ မဂ္ဂဖလေဟိ ဝါ ပရိဟာနာယ အဘဗ္ဗာ။ သမထဝိပဿနာတော ဟိ သမ္ပတ္တတော န ပရိဟာယန္တိ၊ ဣတရာနိ စ အပ္ပတ္တာနိ ပါပုဏန္တိ။ **နိဗ္ဗာနဿေဝ သန္တိကေ**တိ နိဗ္ဗာနဿ စ အနုပါဒါပရိနိဗ္ဗာနဿ စ သန္တိကေ ဧဝ၊ န စိရဿေဝ နံ အဓိဂမိဿန္တီတိ။

အဋ္ဌမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၉-သိက္ခာနိသံသသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၆။ နဝမေ **သိက္ခာနိသံသာ**တိ ဧတ္ထ သိက္ခိတဗ္ဗာတိ သိက္ခာ၊ သာ တိဝိဓာ အဓိသီလသိက္ခာ အဓိစိတ္တသိက္ခာ အဓိပညာသိက္ခာတိ။ တိဝိဓာပိ စေသာ သိက္ခာ အာနိသံသာ ဧတေသံ, န လာဘသက္ကာရသိလောကာတိ သိက္ခာနိသံသာ။ **ဝိဟရထာ**တိ သိက္ခာနိသံသာ ဟုတွာ ဝိဟရထ၊ တီသု သိက္ခာသု အာနိသံသဒဿာဝိနော ဟုတွာ တာဟိ သိက္ခာဟိ လဒ္ဓဗ္ဗံ အာနိသံသမေဝ သမ္ပဿန္တာ ဝိဟရထာတိ အတ္ထော။ **ပညုတ္တရာ**တိ တာသု သိက္ခာသု ယာ အဓိပညာသိက္ခာသင်္ခါတာ ပညာ၊ သာ ဥတ္တရာ ပဓာနာ ဝိသိဋ္ဌာ ဧတေသန္တိ ပညုတ္တရာ။ ယေ ဟိ သိက္ခာနိသံသာ ဝိဟရန္တိ၊ တေ ပညုတ္တရာ ဘဝန္တီတိ။

၁-မ ၁-၁၈၂၊ ဝိ ၂-၁၇၅-ပိဋ္ဌေသု။

vimuttisārāti arahattaphalasaṅkhātā vimutti sāraṁ etesanti vimuttisārā, yathāvuttaṁ vimuttiṁyeva sārato gahetvā ṭhitāti attho. Ye hi sikkhānisaṁsā paññuttarā ca, na te bhavavisesaṁ patthenti, apica kho vibhavaṁ ākaṅkhantā vimuttiṁyeva sārato paccenti[1]. **Satādhipateyyā**ti jeṭṭhakakaraṇaṭṭhena sati adhipateyyaṁ etesanti satādhipateyyā adhipati eva adhipateyyanti katvā, catūsu satipaṭṭhānesu suppatiṭṭhitacittā kāyānupassanādimukhena samathavipassanābhāvanānuyuttāti attho.

Atha vā **sikkhānisaṁsā**ti bhikkhave evarūpe dallabhakkhaṇapaṭilābhe tividhasikkhāsikkhanameva ānisaṁsaṁ katvā viharatha, evaṁ viharantā ca **paññuttarā** paññāya uttarā lokuttarapaññāya samannāgatā hutvā viharatha, evaṁbhūtā ca **vimuttisārā** nibbānasārā anaññasārā viharatha, tathābhāvassa cāyaṁ upāyo, yaṁ **satādhipateyyā** viharatha, satipaṭṭhānabhāvanāya yuttappayuttā hotha, sabbattha vā satārakkhena cetasā viharathāti evamettha attho veditabbo. Iti Bhagavā tīsu sikkhāsu bhikkhū niyojento yathā tā sikkhitabbā, yena ca pāripūriṁ gacchanti, taṁ saṅkhepeneva dassetvā idāni yathānusiṭṭhaṁ paṭipajjamānānaṁ phalavisesadassanena tassā paṭipattiyā amoghabhāvaṁ pakāsento "**sikkhānisaṁsānan**"ti-ādimāha. Taṁ vuttatthameva.

Gāthāsu **paripuṇṇasikkhan**ti aggaphalappattiyā parisuddhasikkhaṁ, asekkhanti attho. **Apahānadhamman**ti ettha pahānadhammā vuccanti kuppā vimuttiyo. Pahānadhammoti hi hānadhammo kuppadhammo. Na pahānadhammoti apahānadhammo, akuppadhammo. "Appahānadhammo"tipi Pāḷi, so eva attho. Khayo eva antoti khayanto, jātiyā khayanto jātikhayanto, nibbānaṁ. Khayo vā maraṇaṁ, jātikhayanto nibbānameva, tassa diṭṭhattā **jātikhayantadassī.**

Tasmāti yasmā sikkhāpāripūriyā ayaṁ jarāpāraṅgamanapariyosāno ānisaṁso, tasmā. **Sadā**ti sabbakālaṁ. **Jhānaratā**ti lakkhaṇūpanijjhāne ārammaṇūpanijjhāneti duvidhepi jhāne ratā, tato

1. Patthenti (Sī, Syā)

ဝိမုတ္တိသာရာတိ အရဟတ္တဖလသင်္ခါတာ ဝိမုတ္တိ သာရံ ဧတေသန္တိ ဝိမုတ္တိသာရာ၊ ယထာဝုတ္တံ ဝိမုတ္တိံယေဝ သာရတော ဂဟေတွာ ဌိတာတိ အတ္ထော။ ယေ ဟိ သိက္ခာနိသံသာ ပညုတ္တရာ စ၊ န တေ ဘဝဝိသေသံ ပတ္ထေန္တိ၊ အပိစ ခေါ ဝိဘဝံ အာကင်္ခန္တာ ဝိမုတ္တိံယေဝ သာရတော ပစ္စေန္တိ[1]။ **သတာဓိပတေယျာ**တိ ဇေဋ္ဌကကရဏဋ္ဌေန သတိ အဓိပတေယျံ ဧတေသန္တိ သတာဓိပတေယျာ အဓိပတိ ဧဝ အဓိပတေယျန္တိ ကတွာ၊ စတူသု သတိပဋ္ဌာနေသု သုပ္ပတိဋ္ဌိတစိတ္တာ ကာယာနုပဿနာဒိမုခေန သမထဝိပဿနာဘာဝနာနုယုတ္တာတိ အတ္ထော။

အထ ဝါ **သိက္ခာနိသံသာ**တိ ဘိက္ခဝေ ဧဝရူပေ ဒုလ္လဘက္ခဏပဋိလာဘေ တိဝိဓသိက္ခာသိက္ခနမေဝ အာနိသံသံ ကတွာ ဝိဟရထ၊ ဧဝံ ဝိဟရန္တာ စ **ပညုတ္တရာ** ပညာယ ဥတ္တရာ လောကုတ္တရပညာယ သမန္နာဂတာ ဟုတွာ ဝိဟရထ၊ ဧဝံဘူတာ စ **ဝိမုတ္တိသာရာ** နိဗ္ဗာနသာရာ အနညသာရာ ဝိဟရထ၊ တထာဘာဝဿ စာယံ ဥပါယော၊ ယံ **သတာဓိပတေယျာ** ဝိဟရထ၊ သတိပဋ္ဌာနဘာဝနာယ ယုတ္တပ္ပယုတ္တာ ဟောထ၊ သဗ္ဗတ္ထ ဝါ သတာရက္ခေန စေတသာ ဝိဟရထာတိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣတိ ဘဂဝါ တီသု သိက္ခာသု ဘိက္ခူ နိယောဇေန္တော ယထာ တာ သိက္ခိတဗ္ဗာ၊ ယေန စ ပါရိပူရိံ ဂစ္ဆန္တိ၊ တံ သင်္ခေပေနေဝ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ယထာနုသိဋ္ဌံ ပဋိပဇ္ဇမာနာနံ ဖလဝိသေသဒဿနေန တဿာ ပဋိပတ္တိယာ အမောဃဘာဝံ ပကာသေန္တော "**သိက္ခာနိသံသာန**"န္တိအာဒိမာဟ။ တံ ဝုတ္တတ္ထမေဝ။

ဂါထာသု **ပရိပုဏ္ဏသိက္ခ**န္တိ အဂ္ဂဖလပ္ပတ္တိယာ ပရိသုဒ္ဓသိက္ခံ၊ အသေက္ခန္တိ အတ္ထော။ **အပဟာနဓမ္မ**န္တိ ဧတ္ထ ပဟာနဓမ္မာ ဝုစ္စန္တိ ကုပ္ပါ ဝိမုတ္တိယော။ ပဟာနဓမ္မောတိ ဟိ ဟာနဓမ္မော ကုပ္ပဓမ္မော။ န ပဟာနဓမ္မောတိ အပဟာနဓမ္မော၊ အကုပ္ပဓမ္မော။ "အပ္ပဟာနဓမ္မော"တိပိ ပါဠိ၊ သော ဧဝ အတ္ထော။ ခယော ဧဝ အန္တောတိ ခယန္တော၊ ဇာတိယာ ခယန္တော ဇာတိခယန္တော၊ နိဗ္ဗာနံ။ ခယော ဝါ မရဏံ၊ ဇာတိခယန္တော နိဗ္ဗာနမေဝ၊ တဿ ဒိဋ္ဌတ္တာ **ဇာတိခယန္တဒဿီ**။

တသ္မာတိ ယသ္မာ သိက္ခာပါရိပူရိယာ အယံ ဇရာပါရင်္ဂမနပရိယောသာနော အာနိသံသော၊ တသ္မာ။ **သဒါ**တိ သဗ္ဗကာလံ။ **ဈာနရတာ**တိ လက္ခဏူပနိဇ္ဈာနေ အာရမ္မဏူပနိဇ္ဈာနေတိ ဒုဝိဓေပိ ဈာနေ ရတာ၊ တတော

၁-ပတ္ထေန္တိ (သီ၊ သျာ)

eva **samāhitā. Māraṁ sasenaṁ abhibhuyyā**ti kilesasenāya anatthasenāya[1] ca sasenaṁ anavasiṭṭhaṁ catubbidhampi māraṁ abhibhavitvā. Devaputtamārassapi hi guṇamāraṇe sahāyabhāvūpagamanato kilesā "senā"ti vuccanti. Tathā rogādayo anaṭṭhā[2] maccumārassa. Yathāha—

"Kāmā te paṭhamā senā, dutiyā arati vuccati.
Tatiyā khuppipāsā te, catutthī taṇhā pavuccati.

Pañcamī thinamiddhaṁ te, chaṭṭhā bhīrū pavuccati.
Sattamī vicikicchā te, makkho thambho ca aṭṭhamo.

Lābho siloko sakkāro, micchāladdho ca yo yaso.
Yo cattānaṁ samukkaṁse, pare ca avajānati.

Esā namuci te senā, kaṇhassābhippahārinī.
Na naṁ asūro jināti, jetvā ca labhate sukhan"ti[3].

Yathā cāha—

"Ajjeva kiccamātappaṁ, ko jaññā maraṇaṁ suve.
Na hi no saṅgaraṁ tena, mahāsenena maccunā"ti[4].

Bhavatha jātimaraṇassa pāragāti jātiyā maraṇassa ca pāragāmino nibbānagāmino bhavathāti.

Navamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

10. Jāgariyasuttavaṇṇanā

47. Dasame **jāgaro**ti jāgarako vigataniddo jāgariyaṁ anuyutto, rattindivaṁ kammaṭṭhānamanasikāre yuttappayuttoti attho. Vuttañhetaṁ—

"Kathañca bhikkhave bhikkhu pubbarattāpararattaṁ jāgariyānuyogamanuyutto hoti, idha bhikkhu divasaṁ caṅkamena nisajjāya āvaraṇīyehi dhammehi cittaṁ parisodheti, rattiyā paṭhamaṁ yāmaṁ

1. Anantasenāya (Sī, Ka)
2. Anantā (Sī, Ka)
3. Khu 1. 342; Khu 7. 73 piṭṭhesu.
4. Ma 3. 233; Khu 6. 159 piṭṭhesu.

ဧဝ **သမာဟိတာ။ မာရံ သသေနံ အဘိဘုယျာ**တိ ကိလေသသေနာယ အနဋ္ဌသေနာယ[၁] စ သသေနံ အနဝသိဋ္ဌံ စတုဗ္ဗိဓမ္ပိ မာရံ အဘိဘဝိတွာ။ ဒေဝပုတ္တမာရဿပိ ဟိ ဂုဏမာရဏေ သဟာယဘာဝူပဂမနတော ကိလေသာ "သေနာ"တိ ဝုစ္စန္တိ။ တထာ ရောဂါဒယော အနဋ္ဌာ[၂] မစ္စုမာရဿ။ ယထာဟ—

"ကာမာ တေ ပဌမာ သေနာ၊ ဒုတိယာ အရတိ ဝုစ္စတိ။
တတိယာ ခုပ္ပိပါသာ တေ၊ စတုတ္ထီ တဏှာ ပဝုစ္စတိ။

ပဉ္စမီ ထိနမိဒ္ဓံ တေ၊ ဆဋ္ဌာ ဘီရူ ပဝုစ္စတိ။
သတ္တမီ ဝိစိကိစ္ဆာ တေ၊ မက္ခော ထမ္ဘော စ အဋ္ဌမော။

လာဘော သိလောကော သက္ကာရော၊ မိစ္ဆာလဒ္ဓေါ စ ယော ယသော။
ယော စတ္တာနံ သမုက္ကံသေ၊ ပရေ စ အဝဇာနတိ။

ဧသာ နမုစိ တေ သေနာ၊ ကဏှဿာဘိပ္ပဟာရိနီ။
န နံ အသူရော ဇိနာတိ၊ ဇေတွာ စ လဘတေ သုခ"န္တိ[၃]။

ယထာ စာဟ—

"အဇ္ဇေဝ ကိစ္စမာတပ္ပံ၊ ကော ဇညာ မရဏံ သုဝေ။
န ဟိ နော သင်္ဂရံ တေန၊ မဟာသေနေန မစ္စုနာ"တိ[၄]။

ဘဝထ ဇာတိမရဏဿ ပါရဂါတိ ဇာတိယာ မရဏဿ စ ပါရဂါမိနော နိဗ္ဗာနဂါမိနော ဘဝထာတိ။

နဝမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၀-ဇာဂရိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၇။ ဒသမေ **ဇာဂရော**တိ ဇာဂရကော ဝိဂတနိဒ္ဒေါ ဇာဂရိယံ အနုယုတ္တော၊ ရတ္တိန္ဒိဝံ ကမ္မဋ္ဌာနမနသိကာရေ ယုတ္တပ္ပယုတ္တောတိ အတ္ထော။ ဝုတ္တဉ္ဟေတံ—

"ကထဉ္စ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ပုဗ္ဗရတ္တာပရရတ္တံ ဇာဂရိယာနုယောဂမနုယုတ္တော ဟောတိ၊ ဣဓ ဘိက္ခု ဒိဝသံ စင်္ကမေန နိသဇ္ဇာယ အာဝရဏီယေဟိ ဓမ္မေဟိ စိတ္တံ ပရိသောဓေတိ၊ ရတ္တိယာ ပဌမံ ယာမံ

၁-အနန္တသေနာယ (သီ၊ က)
၂-အနန္တာ (သီ၊ က)
၃-ခု ၁-၃၄၂၊ ခု ၇-၇၃-ပိဋ္ဌေသု။
၄-မ ၃-၂၃၃၊ ခု ၆-၁၅၉-ပိဋ္ဌေသု။

Caṅkamena nisajjāya āvaraṇīyehi dhammehi cittaṁ parisodheti, rattiyā majjhimaṁ yāmaṁ dakkhiṇena passena sīhaseyyaṁ kappeti pāde pādaṁ accādhāya sato sampajāno uṭṭhānasaññaṁ manasi karitvā, rattiyā pacchimaṁ yāmaṁ paccuṭṭhāya caṅkamena nisajjāya āvaraṇīyehi dhammehi cittaṁ parisodheti. Evaṁ bhikkhu pubbarattāpararattaṁ jāgariyānuyogamanuyutto hotī”ti[1].

Casaddo sampiṇḍanattho, tena vakkhamāne satādibhāve sampiṇḍeti. **Assā**ti siyā, bhaveyyāti attho. “Jāgaro ca bhikkhu vihareyyā”ti ca paṭhanti. Sabbattha sabbadā ca kammaṭṭhānāvijahanavasena sati-avippavāsena **sato. Sampajāno**ti sattaṭṭhāniyassa catubbidhassapi sampajaññassa vasena sampajāno. **Samāhito**ti upacārasamādhinā appanāsamādhinā ca samāhito ekaggacitto. **Pamudito**ti paṭipattiyā ānisaṁsadassanena uttaruttari visesādhigamena vīriyārambhassa ca amoghabhāvadassanena pamudito pāmojjabahulo. **Vippasanno**ti tato eva paṭipattibhūtāsu tīsu sikkhāsu paṭipattidesake ca Satthari saddhābahulatāya suṭṭhu pasanno. Sabbattha assāti sambandho vihareyyāti vā.

Tattha kālavipassī ca kusalesu dhammesūti tasmiṁ kāle vipassako, tattha vā kammaṭṭhānānuyoge kālavipassī kālānurūpaṁ vipassako. Kiṁ vuttaṁ hoti? Vipassanaṁ paṭṭhapetvā kalāpasammasanādivasena sammasanto āvāsādike satta asappāye vajjetvā sappāye sevanto antarā vosānaṁ anāpajjitvā pahitatto cittassa samāhitākāraṁ sallakkhento sakkaccaṁ nirantaraṁ aniccānupassanādiṁ pavattento yasmiṁ kāle vipassanācittaṁ līnaṁ hoti, tasmiṁ dhammavicayavīriyapītisaṅkhātesu, yasmiṁ pana kāle cittaṁ uddhataṁ hoti, tasmiṁ passaddhisamādhi-upekkhāsaṅkhātesu kusalesu anavajjesu bojjhaṅgadhammesūti evaṁ tattha tasmiṁ tasmiṁ kāle, tasmiṁ vā kammaṭṭhānānuyoge kālānurūpaṁ vipassako assāti. Satisambojjhaṅgo pana sabbattheva icchitabbo. Vuttaṁ hetaṁ “satiñca khvāhaṁ bhikkhave sabbatthikaṁ vadāmī”ti[2]. Ettāvatā puggalādhiṭṭhānāya desanāya jāgariyaṁ dassetvā yehi dhammehi jāgariyānuyogo sampajjati, te pakāseti.

1. Abhi 2. 258 piṭṭhe. 2. Saṁ 3. 100; Khu 11. 37 piṭṭhesu.

စင်္ကမေန နိသဇ္ဇာယ အာဝရဏီယေဟိ ဓမ္မေဟိ စိတ္တံ ပရိသောဓေတိ၊ ရတ္တိယာ မဇ္ဈိမံ ယာမံ ဒက္ခိဏေန ပဿေန သီဟသေယျံ ကပ္ပေတိ ပါဒေ ပါဒံ အစ္စာဓာယ သတော သမ္ပဇာနော ဥဋ္ဌာနသညံ မနသိ ကရိတွာ၊ ရတ္တိယာ ပစ္ဆိမံ ယာမံ ပစ္စုဋ္ဌာယ စင်္ကမေန နိသဇ္ဇာယ အာဝရဏီယေဟိ ဓမ္မေဟိ စိတ္တံ ပရိသောဓေတိ။ ဧဝံ ဘိက္ခု ပုဗ္ဗရတ္တာပရရတ္တံ ဇာဂရိယာနုယောဂမနုယုတ္တော ဟောတီ”တိ[၁]။

စသဒ္ဒေါ သမ္ပိဏ္ဍနတ္ထော၊ တေန ဝက္ခမာနေ သတာဒိဘာဝေ သမ္ပိဏ္ဍေတိ။ **အဿာ**တိ သိယာ၊ ဘဝေယျာတိ အတ္ထော။ “ဇာဂရော စ ဘိက္ခု ဝိဟရေယျာ”တိ စ ပဌန္တိ။ သဗ္ဗတ္ထ သဗ္ဗဒါ စ ကမ္မဋ္ဌာနာဝိဇဟနဝသေန သတိအဝိပ္ပဝါသေန **သတော။ သမ္ပဇာနော**တိ သတ္တဋ္ဌာနိယဿ စတုဗ္ဗိဓဿပိ သမ္ပဇညဿ ဝသေန သမ္ပဇာနော။ **သမာဟိတော**တိ ဥပစာရသမာဓိနာ အပ္ပနာသမာဓိနာ စ သမာဟိတော ဧကဂ္ဂစိတ္တော။ **ပမုဒိတော**တိ ပဋိပတ္တိယာ အာနိသံသဒဿနေန ဥတ္တရုတ္တရိ ဝိသေသာဓိဂမေန ဝီရိယာရမ္ဘဿ စ အမောဃဘာဝဒဿနေန ပမုဒိတော ပါမောဇ္ဇဗဟုလော။ **ဝိပ္ပသန္နော**တိ တတော ဧဝ ပဋိပတ္တိဘူတာသု တီသု သိက္ခာသု ပဋိပတ္တိဒေသကေ စ သတ္ထရိ သဒ္ဓါဗဟုလတာယ သုဋ္ဌု ပသန္နော။ သဗ္ဗတ္ထ အဿာတိ သမ္ဗန္ဓော ဝိဟရေယျာတိ ဝါ။

တတ္ထ ကာလဝိပဿီ စ ကုသလေသု ဓမ္မေသူတိ တသ္မိံ ကာလေ ဝိပဿကော၊ တတ္ထ ဝါ ကမ္မဋ္ဌာနာနုယောဂေ ကာလဝိပဿီ ကာလာနုရူပံ ဝိပဿကော။ ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ? ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ ကလာပသမ္မသနာဒိဝသေန သမ္မသန္တော အာဝါသာဒိကေ သတ္တ အသပ္ပါယေ ဝဇ္ဇေတွာ သပ္ပါယေ သေဝန္တော အန္တရာ ဝေါသာနံ အနာပဇ္ဇိတွာ ပဟိတတ္တော စိတ္တဿ သမာဟိတာကာရံ သလ္လက္ခေန္တော သက္ကစ္စံ နိရန္တရံ အနိစ္စာနုပဿနာဒိံ ပဝတ္တေန္တော ယသ္မိံ ကာလေ ဝိပဿနာစိတ္တံ လီနံ ဟောတိ၊ တသ္မိံ ဓမ္မဝိစယဝီရိယပီတိသင်္ခါတေသု, ယသ္မိံ ပန ကာလေ စိတ္တံ ဥဒ္ဓတံ ဟောတိ၊ တသ္မိံ ပဿဒ္ဓိသမာဓိဥပေက္ခာ-သင်္ခါတေသု ကုသလေသု အနဝဇ္ဇေသု ဗောဇ္ဈင်္ဂဓမ္မေသူတိ ဧဝံ တတ္ထ တသ္မိံ တသ္မိံ ကာလေ, တသ္မိံ ဝါ ကမ္မဋ္ဌာနာနုယောဂေ ကာလာနုရူပံ ဝိပဿကော အဿာတိ။ သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ ပန သဗ္ဗတ္ထေဝ ဣစ္ဆိတဗ္ဗော။ ဝုတ္တံ ဟေတံ “သတိဉ္စ ခွါဟံ ဘိက္ခဝေ သဗ္ဗတ္ထိကံ ဝဒါမီ”တိ[၂]။ ဧတ္တာဝတာ ပုဂ္ဂလာဓိဋ္ဌာနာယ ဒေသနာယ ဇာဂရိယံ ဒဿေတွာ ယေဟိ ဓမ္မေဟိ ဇာဂရိယာနုယောဂေါ သမ္ပဇ္ဇတိ၊ တေ ပကာသေတိ။

၁-အဘိ ၂-၂၅၈-ပိဋ္ဌေ။ ၂-သံ ၃-၁၀၀၊ ခု ၁၁-၃၇-ပိဋ္ဌေသု။

Evaṁ Bhagavā āraddhavipassakassa bhikkhuno saṅkhepeneva saddhiṁ upakārakadhammehi sammasanacāraṁ[1] dassetvā idāni tathā paṭipajjantassa paṭipattiyā avañjhabhāvaṁ dassento **“jāgarassa bhikkhave bhikkhuno”**ti-ādimāha. Tattha jāgariyānuyoge satisampajaññasamādānāni sabbatthakāni sammodapasādāvahāni, tattha kālavipassanā nāma vipassanāya gabbhaggahaṇaṁ paripākagataṁ. Upakkilesavimutte hi vīthipaṭipanne vipassanāñāṇe tikkhe sūre vahante yogino uḷāraṁ pāmojjaṁ pasādo ca hoti, tehi ca visesādhigamassa santikeyeva. Vuttañhetaṁ—

“Yato yato sammasati, khandhānaṁ udayabbayaṁ.
Labhatī pītipāmojjaṁ, amataṁ taṁ vijānataṁ.

Pāmojjabahulo bhikkhu, pasanno Buddhasāsane.
Adhigacche padaṁ santaṁ, saṅkhārūpasamaṁ sukhan”ti[2].

Gāthāsu **jāgarantā suṇāthetan**ti etaṁ mama vacanaṁ ekanteneva pamādaniddāya avijjāniddāya pabodhanatthaṁ[3] jāgarantā satisampajaññādidhammasamāyogena jāgariyaṁ anuyuttā suṇātha. **Ye suttā te pabujjhathā**ti ye yathāvuttaniddāya suttā supanaṁ upagatā, te tumhe jāgariyānuyogavasena indriyabalabojjhaṅge saṅkaḍḍhitvā vipassanaṁ ussukkāpentā appamādapaṭipattiyā tato pabujjhatha. Atha vā **jāgarantā**ti jāgaranimittā[4]. “Suṇāthetan”ti ettha “etan”ti vuttaṁ, kiṁ taṁ vacananti āha “ye suttā te pabujjhathā”ti-ādi. Tattha **ye suttā**ti ye kilesaniddāya suttā, te tumhe ariyamaggapaṭibodhena pabujjhatha. **Suttā jāgaritaṁ seyyo**ti idaṁ pabodhassa kāraṇavacanaṁ. Yasmā yathāvuttasupato vuttappakāraṁ jāgaritaṁ[5] jāgaraṇaṁ atthakāmassa kulaputtassa seyyo pāsaṁsataro hitasukhāvaho, tasmā pabujjhatha. **Natthi jāgarato bhayan**ti idaṁ tattha ānisaṁsadassanaṁ. Yo hi saddhādīhi jāgaraṇadhammehi samannāgamena jāgaro jaggati, pamādaniddaṁ na upagacchati, tassa attānuvādabhayaṁ parānuvādabhayaṁ daṇḍabhayaṁ duggatibhayaṁ jāti-ādinimittaṁ sabbampi vaṭṭabhayaṁ natthi.

1. Sammasanajjhānaṁ (Sī), sammasanavāraṁ (Syā) 2. Khu 1. 67 piṭṭhe.
3. Sambodhanatthaṁ (Ka) 4. Jāgaranimittaṁ (Sī, Syā) 5. Jāgariyaṁ (Ka)

ဧဝံ ဘဂဝါ အာရဒ္ဓဝိပဿကဿ ဘိက္ခုနော သင်္ခေပေနေဝ သဒ္ဓိံ ဥပကာရကဓမ္မေဟိ သမ္မသနစာရံ[၁] ဒဿေတွာ ဣဒါနိ တထာ ပဋိပဇ္ဇန္တဿ ပဋိပတ္တိယာ အဝဉ္ဈဘာဝံ ဒဿေန္တော **“ဇာဂရဿ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခုနော”**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ ဇာဂရိယာနုယောဂေ သတိသမ္ပဇညသမာဒါနာနိ သဗ္ဗတ္ထကာနိ သမ္မောဒပသာဒါဝဟာနိ၊ တတ္ထ ကာလဝိပဿနာ နာမ ဝိပဿနာယ ဂဗ္ဘဂ္ဂဟဏံ ပရိပါကဂတံ။ ဥပက္ကိလေသဝိမုတ္တေ ဟိ ဝီထိပဋိပန္နေ ဝိပဿနာဉာဏေ တိက္ခေ သူရေ ဝဟန္တေ ယောဂိနော ဥဠာရံ ပါမောဇ္ဇံ ပသာဒေါ စ ဟောတိ၊ တေဟိ စ ဝိသေသာဓိဂမဿ သန္တိကေယေဝ။ ဝုတ္တဉှေတံ—

“ယတော ယတော သမ္မသတိ၊ ခန္ဓာနံ ဥဒယဗ္ဗယံ။
လဘတီ ပီတိပါမောဇ္ဇံ၊ အမတံ တံ ဝိဇာနတံ။

ပါမောဇ္ဇဗဟုလော ဘိက္ခု၊ ပသန္နော ဗုဒ္ဓသာသနေ။
အဓိဂစ္ဆေ ပဒံ သန္တံ၊ သင်္ခါရူပသမံ သုခ”န္တိ[၂]။

ဂါထာသု **ဇာဂရန္တာ သုဏာထေတ**န္တိ ဧတံ မမ ဝစနံ ဧကန္တေနေဝ ပမာဒနိဒ္ဒါယ အဝိဇ္ဇာနိဒ္ဒါယ ပဗောဓနတ္ထံ[၃] ဇာဂရန္တာ သတိသမ္ပဇညာဒိဓမ္မသမာယောဂေန ဇာဂရိယံ အနုယုတ္တာ သုဏာထ။ **ယေ သုတ္တာ တေ ပဗုဇ္ဈထာ**တိ ယေ ယထာဝုတ္တနိဒ္ဒါယ သုတ္တာ သုပနံ ဥပဂတာ၊ တေ တုမှေ ဇာဂရိယာနုယောဂဝသေန ဣန္ဒြိယဗလဗောဇ္ဈင်္ဂေ သင်္ကဍ္ဎိတွာ ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေန္တာ အပ္ပမာဒပဋိပတ္တိယာ တတော ပဗုဇ္ဈထ။ အထ ဝါ **ဇာဂရန္တာ**တိ ဇာဂရနိမိတ္တာ[၄]။ “သုဏာထေတ”န္တိ ဧတ္ထ “ဧတ”န္တိ ဝုတ္တံ၊ ကိံ တံ ဝစနန္တိ အာဟ “ယေ သုတ္တာ တေ ပဗုဇ္ဈထာ”တိအာဒိ။ တတ္ထ **ယေ သုတ္တာ**တိ ယေ ကိလေသနိဒ္ဒါယ သုတ္တာ၊ တေ တုမှေ အရိယမဂ္ဂပဋိဗောဓေန ပဗုဇ္ဈထ။ **သုတ္တာ ဇာဂရိတံ သေယျော**တိ ဣဒံ ပဗောဓဿ ကာရဏဝစနံ။ ယသ္မာ ယထာဝုတ္တသုပတော ဝုတ္တပ္ပကာရံ ဇာဂရိတံ[၅] ဇာဂရဏံ အတ္ထကာမဿ ကုလပုတ္တဿ သေယျော ပါသံသတရော ဟိတသုခါဝဟော၊ တသ္မာ ပဗုဇ္ဈထ။ **နတ္ထိ ဇာဂရတော ဘယ**န္တိ ဣဒံ တတ္ထ အာနိသံသဒဿနံ။ ယော ဟိ သဒ္ဓါဒီဟိ ဇာဂရဏဓမ္မေဟိ သမန္နာဂမေန ဇာဂရော ဇဂ္ဂတိ၊ ပမာဒနိဒ္ဒံ န ဥပဂစ္ဆတိ၊ တဿ အတ္တာနုဝါဒဘယံ ပရာနုဝါဒဘယံ ဒဏ္ဍဘယံ ဒုဂ္ဂတိဘယံ ဇာတိအာဒိနိမိတ္တံ သဗ္ဗမ္ပိ ဝဋ္ဋဘယံ နတ္ထိ။

၁-သမ္မသနဇ္ဈာနံ (သီ)၊ သမ္မသနဝါရံ (သျာ) ၂-ခု ၁-၆၇-ပိဋ္ဌေ။ ၃-သမ္ဗောဓနတ္ထံ (က)
၄-ဇာဂရနိမိတ္တံ (သီ၊ သျာ) ၅-ဇာဂရိယံ (က)

Kālenāti āvāsasappāyādīnaṁ laddhakālena. **So**ti nipātamattaṁ. **Sammā dhammaṁ parivīmaṁsamāno**ti vipassanāya ārammaṇabhūtaṁ tebhūmakadhammaṁ sammā ñāyena yathā nibbindanavirajjanādayo sambhavanti, evaṁ parito vīmaṁsanto, sabbākārena vipassantoti attho. **Ekodibhūto**ti eko seṭṭho hutvā udetīti ekodi, samādhi. So ekodi bhūto jāto uppanno etassāti ekodibhūto. Aggi-āhitādisaddānaṁ viya ettha bhūtasaddassa paravacanaṁ daṭṭhabbaṁ. Ekodiṁ vā bhūto pattoti ekodibhūto. Ettha ca ekodīti maggasamādhi adhippeto, "samāhito"ti ettha pana pādakajjhānasamādhinā saddhiṁ vipassanāsamādhi. Atha vā **kālenā**ti maggapaṭivedhakālena. **Sammā dhammaṁ parivīmaṁsamāno**ti sammadeva catusaccadhammaṁ pariññābhisamayādivasena vīmaṁsanto, ekābhisamayena abhisamento. **Ekodibhūto**ti eko seṭṭho asahāyo vā hutvā udetīti ekodi, catukiccasādhako sammappadhāno. So ekodi bhūto jātoti sabbaṁ purimasadisameva. **Vihane tamaṁ so**ti so evaṁbhūto ariyasāvako arahattamaggena avijjātamaṁ anavasesato vihaneyya samucchindeyya.

Iti Bhagavā paṭipattiyā amoghabhāvaṁ dassetvā idāni tattha daḷhaṁ niyojento "**tasmā have**"ti osānagāthamāha. Tattha **tasmā**ti yasmā jāgarato sati-avippavāsādinā samathavipassanābhāvanā pāripūriṁ gacchati, anukkamena ariyamaggo pātubhavati, tato cassa sabbaṁ vaṭṭabhayaṁ natthi, tasmā. **Have**ti ekaṁsena daḷhaṁ vā. **Bhajethā**ti bhajeyya. Evaṁ jāgariyaṁ bhajanto ca ātāpibhāvādiguṇayutto bhikkhu saṁyojanāni bhinditvā aggaphalañāṇasaṅkhātaṁ **anuttaraṁ** uttararahitaṁ **sambodhiṁ phuse** pāpuṇeyya. Sesaṁ vuttanayameva.

Dasamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

11. Āpāyikasuttavaṇṇanā

48. Ekādasame **āpāyikā**ti apāye nibbattissantīti āpāyikā. Tatthāpi niraye nibbattissantīti **nerayikā**. **Idamappahāyā**ti idaṁ idāni vakkhamānaṁ duvidhaṁ pāpasamācāraṁ appajahitvā, tathāpaṭipattitathāpaggahaṇavasena pavattaṁ vācaṁ cittaṁ diṭṭhiñca appaṭinissajjitvāti attho.

ကာလေနာတိ အာဝါသသပ္ပါယာဒီနံ လဒ္ဓကာလေန။ **သော**တိ နိပါတမတ္တံ။ **သမ္မာ ဓမ္မံ ပရိဝီမံသမာနော**တိ ဝိပဿနာယ အာရမ္မဏဘူတံ တေဘူမကဓမ္မံ သမ္မာ ဉာယေန ယထာ နိဗ္ဗိန္ဒနဝိရဇ္ဇနာဒယော သမ္ဘဝန္တိ၊ ဧဝံ ပရိတော ဝီမံသန္တော၊ သဗ္ဗာကာရေန ဝိပဿန္တောတိ အတ္ထော။ **ဧကောဒိဘူတော**တိ ဧကော သေဋ္ဌော ဟုတွာ ဥဒေတီတိ ဧကောဒိ၊ သမာဓိ။ သော ဧကောဒိ ဘူတော ဇာတော ဥပ္ပန္နော ဧတဿာတိ ဧကောဒိဘူတော။ အဂ္ဂိအာဟိတာဒိသဒ္ဒါနံ ဝိယ ဧတ္ထ ဘူတသဒ္ဒဿ ပရဝစနံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ဧကောဒိံ ဝါ ဘူတော ပတ္တောတိ ဧကောဒိဘူတော။ ဧတ္ထ စ ဧကောဒီတိ မဂ္ဂသမာဓိ အဓိပ္ပေတော၊ "သမာဟိတော"တိ ဧတ္ထ ပန ပါဒကဇ္ဈာနသမာဓိနာ သဒ္ဓိံ ဝိပဿနာသမာဓိ။ အထ ဝါ **ကာလေနာ**တိ မဂ္ဂပဋိဝေဓကာလေန။ **သမ္မာ ဓမ္မံ ပရိဝီမံသမာနော**တိ သမ္မဒေဝ စတုသစ္စဓမ္မံ ပရိညာဘိသမယာဒိဝသေန ဝီမံသန္တော၊ ဧကာဘိသမယေန အဘိသမေန္တော။ **ဧကောဒိဘူတော**တိ ဧကော သေဋ္ဌော အသဟာယော ဝါ ဟုတွာ ဥဒေတီတိ ဧကောဒိ၊ စတုကိစ္စသာဓကော သမ္မပ္ပဓာနော။ သော ဧကောဒိ ဘူတော ဇာတောတိ သဗ္ဗံ ပုရိမသဒိသမေဝ။ **ဝိဟနေ တမံ သော**တိ သော ဧဝံဘူတော အရိယသာဝကော အရဟတ္တမဂ္ဂေန အဝိဇ္ဇာတမံ အနဝသေသတော ဝိဟနေယျ သမုစ္ဆိန္ဒေယျ။

ဣတိ ဘဂဝါ ပဋိပတ္တိယာ အမောဃဘာဝံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ တတ္ထ ဒဠှံ နိယောဇေန္တော "**တသ္မာ ဟဝေ**"တိ ဩသာနဂါထမာဟ။ တတ္ထ **တသ္မာ**တိ ယသ္မာ ဇာဂရတော သတိအဝိပ္ပဝါသာဒိနာ သမထဝိပဿနာဘာဝနာ ပါရိပူရိံ ဂစ္ဆတိ၊ အနုက္ကမေန အရိယမဂ္ဂေါ ပါတုဘဝတိ၊ တတော စဿ သဗ္ဗံ ဝဋ္ဋဘယံ နတ္ထိ၊ တသ္မာ။ **ဟဝေ**တိ ဧကံသေန ဒဠှံ ဝါ။ **ဘဇေထာ**တိ ဘဇေယျ။ ဧဝံ ဇာဂရိယံ ဘဇန္တော စ အာတာပိဘာဝါဒိဂုဏယုတ္တော ဘိက္ခု သံယောဇနာနိ ဘိန္ဒိတွာ အဂ္ဂဖလဉာဏသင်္ခါတံ **အနုတ္တရံ** ဥတ္တရရဟိတံ **သမ္ဗောဓိံ ဖုသေ** ပါပုဏေယျ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။

ဒသမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၁-အာပါယိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၈။ ဧကာဒသမေ **အာပါယိကာ**တိ အပါယေ နိဗ္ဗတ္တိဿန္တီတိ အာပါယိကာ။ တတ္ထာပိ နိရယေ နိဗ္ဗတ္တိဿန္တီတိ **နေရယိကာ**။ **ဣဒမပ္ပဟာယာ**တိ ဣဒံ ဣဒါနိ ဝက္ခမာနံ ဒုဝိဓံ ပါပသမာစာရံ အပ္ပဇဟိတွာ၊ တထာပဋိပတ္တိတထာပဂ္ဂဟဏဝသေန ပဝတ္တံ ဝါစံ စိတ္တံ ဒိဋ္ဌိဉ္စ အပ္ပဋိနိဿဇ္ဇိတွာတိ အတ္ထော။

abrahmacārīti brahmaseṭṭhaṁ caratīti brahmacārī, brahmā vā seṭṭho ācāro etassa atthīti brahmacārī, na brahmacārīti abrahmacārī, brahmacāripaṭirūpako dussīloti attho. **Brahmacāripaṭiññoti** "brahmacārī ahan"ti evaṁpaṭiñño. **Paripuṇṇanti** akhaṇḍādibhāvena avikalaṁ. **Parisuddhanti** upakkilesābhāvena parisuddhaṁ. **Amūlakenāti** diṭṭhādimūlavirahitena, diṭṭhaṁ sutaṁ parisaṅkitanti imehi codanāmūlehi vajjitena. **Abrahmacariyena** aseṭṭhacariyena. **Anuddhaṁsetīti** "parisuddho ayan"ti jānantova pārājikavatthunā dhaṁseti padhaṁseti, codeti akkosati vā.

Gāthāsu **abhūtavādīti** parassa dosaṁ adisvāva abhūtena tucchena musāvādaṁ katvā paraṁ abbhācikkhanto. **Katvāti** yo vā pana pāpakammaṁ katvā "nāhaṁ etaṁ karomī"ti āha. **Ubhopi te pecca samā bhavantīti** te ubhopi janā ito paralokaṁ gantvā nirayaṁ upagamanato gatiyā samānā bhavanti. Tattha gatiyeva nesaṁ paricchinnā, na pana āyu. Bahuṁ hi pāpaṁ katvā ciraṁ niraye paccati, parittaṁ katvā appamattakameva kālaṁ. Yasmā pana tesaṁ ubhinnampi kammaṁ lāmakameva. Tena vuttaṁ **"nihīnakammā manujā paratthā"**ti. "Paratthā"ti pana padassa purato[1] "peccā"ti padena sambandho—parattha pecca ito gantvā te nihīnakammā samā bhavantīti.

Evaṁ Bhagavā abhūtabbhakkhānavasena bhūtadosapaṭicchādanavasena ca pavattassa musāvādassa vipākaṁ dassetvā idāni tasmiṁ ṭhāne nisinnānaṁ bahūnaṁ pāpabhikkhūnaṁ duccaritakammassa vipākadassanena saṁvejanatthaṁ dve gāthā abhāsi. Tattha **kāsāvakaṇṭhāti** kasāvarasapītattā kāsāvena vatthena paliveṭhitakaṇṭhā. **Papadhammāti** lāmakadhammā. **Asaññatāti** kāyādīhi saññamarahitā. **Pāpāti** tathārūpā pāpapuggalā pāpeti kammehi upapajjitvā[2] "tassa kāyopi āditto sampajjalito sajotibhūto, saṁghāṭipi ādittā"ti-ādinā[3] Lakkhaṇasaṁyutte vuttanayena mahādukkhaṁ anubhavantiyeva.

Tatiyagāthāya ayaṁ saṅkhepattho—**yañce bhuñjeyya dussīlo** nissīlapuggalo kāyādīhi asaññato raṭṭhavāsīhi saddhāya dinnaṁ yaṁ raṭṭhapiṇḍaṁ "samaṇomhī"ti paṭijānanto gahetvā bhuñjeyya, tato āditto aggivaṇṇo ayoguḷova bhutto seyyo sundarataro, kiṁ kāraṇā?

1. Parato (Sī, Syā) 2. Uppajjitvā (Sī, Ka) 3. Saṁ 1. 451; Vi 1. 148 piṭṭhesu.

အဗြဟ္မစာရီတိ ဗြဟ္မသေဋ္ဌံ စရတီတိ ဗြဟ္မစာရီ၊ ဗြဟ္မာ ဝါ သေဋ္ဌော အာစာရော ဧတဿ အတ္ထီတိ ဗြဟ္မစာရီ၊ န ဗြဟ္မစာရီတိ အဗြဟ္မစာရီ၊ ဗြဟ္မစာရိပဋိရူပကော ဒုဿီလောတိ အတ္ထော။ **ဗြဟ္မစာရိပဋိညော**တိ "ဗြဟ္မစာရီ အဟံ"န္တိ ဧဝံပဋိညော။ **ပရိပုဏ္ဏ**န္တိ အခဏ္ဍာဒိဘာဝေန အဝိကလံ။ **ပရိသုဒ္ဓ**န္တိ ဥပက္ကိလေသာဘာဝေန ပရိသုဒ္ဓံ။ **အမူလကေနာ**တိ ဒိဋ္ဌာဒိမူလဝိရဟိတေန၊ ဒိဋ္ဌံ သုတံ ပရိသင်္ကိတန္တိ ဣမေဟိ စောဒနာမူလေဟိ ဝဇ္ဇိတေန။ **အဗြဟ္မစရိယေန** အသေဋ္ဌစရိယေန။ **အနုဒ္ဓံသေတီ**တိ "ပရိသုဒ္ဓေါ အယံ"န္တိ ဇာနန္တောဝ ပါရာဇိကဝတ္ထုနာ ဓံသေတိ ပဓံသေတိ၊ စောဒေတိ အက္ကောသတိ ဝါ။

ဂါထာသု **အဘူတဝါဒီ**တိ ပရဿ ဒောသံ အဒိသွာဝ အဘူတေန တုစ္ဆေန မုသာဝါဒံ ကတွာ ပရံ အဗ္ဘာစိက္ခန္တော။ **ကတွာ**တိ ယော ဝါ ပန ပါပကမ္မံ ကတွာ "နာဟံ ဧတံ ကရောမီ"တိ အာဟ။ **ဥဘောပိ တေ ပေစ္စ သမာ ဘဝန္တီ**တိ တေ ဥဘောပိ ဇနာ ဣတော ပရလောကံ ဂန္တွာ နိရယံ ဥပဂမနတော ဂတိယာ သမာနာ ဘဝန္တိ။ တတ္ထ ဂတိယေဝ နေသံ ပရိစ္ဆိန္နာ၊ န ပန အာယု။ ဗဟုံ ဟိ ပါပံ ကတွာ စိရံ နိရယေ ပစ္စတိ၊ ပရိတ္တံ ကတွာ အပ္ပမတ္တကမေဝ ကာလံ။ ယသ္မာ ပန တေသံ ဥဘိန္နမ္ပိ ကမ္မံ လာမကမေဝ။ တေန ဝုတ္တံ **"နိဟီနကမ္မာ မနုဇာ ပရတ္ထာ"**တိ။ "ပရတ္ထာ"တိ ပန ပဒဿ ပုရတော[၁] "ပေစ္စာ"တိ ပဒေန သမ္ဗန္ဓော—ပရတ္ထ ပေစ္စ ဣတော ဂန္တွာ တေ နိဟီနကမ္မာ သမာ ဘဝန္တီတိ။

ဧဝံ ဘဂဝါ အဘူတဗ္ဘက္ခာနဝသေန ဘူတဒောသပဋိစ္ဆာဒနဝသေန စ ပဝတ္တဿ မုသာဝါဒဿ ဝိပါကံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ တသ္မိံ ဌာနေ နိသိန္နာနံ ဗဟူနံ ပါပဘိက္ခူနံ ဒုစ္စရိတကမ္မဿ ဝိပါကဒဿနေန သံဝေဇနတ္ထံ ဒွေ ဂါထာ အဘာသိ။ တတ္ထ **ကာသာဝကဏ္ဌာ**တိ ကသာဝရသပီတတ္တာ ကာသာဝေန ဝတ္ထေန ပလိဝေဌိတကဏ္ဌာ။ **ပါပဓမ္မာ**တိ လာမကဓမ္မာ။ **အသညတာ**တိ ကာယာဒီဟိ သညမရဟိတာ။ **ပါပါ**တိ တထာရူပါ ပါပပုဂ္ဂလာ ပါပေဟိ ကမ္မေဟိ ဥပပဇ္ဇိတွာ[၂] "တဿ ကာယောပိ အာဒိတ္တော သမ္ပဇ္ဇလိတော သဇောတိဘူတော၊ သံဃာဋိပိ အာဒိတ္တာ"တိအာဒိနာ[၃] လက္ခဏသံယုတ္တေ ဝုတ္တနယေန မဟာဒုက္ခံ အနုဘဝန္တိယေဝ။

တတိယဂါထာယ အယံ သင်္ခေပတ္ထော—**ယဉ္စေ ဘုဉ္ဇေယျ ဒုဿီလော** နိဿီလပုဂ္ဂလော ကာယာဒီဟိ အသညတော ရဋ္ဌဝါသီဟိ သဒ္ဓါယ ဒိန္နံ ယံ ရဋ္ဌပိဏ္ဍံ "သမဏောမှီ"တိ ပဋိဇာနန္တော ဂဟေတွာ ဘုဉ္ဇေယျ၊ တတော အာဒိတ္တော အဂ္ဂိဝဏ္ဏော အယောဂုဠောဝ ဘုတ္တော သေယျော သုန္ဒရတရော၊ ကိံ ကာရဏာ?

၁-ပရတော (သီ၊ သျာ) ၂-ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ (သီ၊ က) ၃-သံ ၁-၄၅၁၊ ဝိ ၁-၁၄၈-ပိဋ္ဌေသု။

tappaccayā hissa ekova attabhāvo jhāyeyya, dussīlo pana hutvā saddhādeyyaṁ bhuñjitvā anekānipi jātisatāni niraye uppajjeyyāti[1].

Ekādasamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

12. Diṭṭhigatasuttavaṇṇanā

49. Dvādasame **dvīhi diṭṭhigatehī**ti ettha diṭṭhiyova diṭṭhigatāni "gūthagataṁ muttagatan"ti-ādīsu[2] viya. Gahitākārasuññatāya vā diṭṭhīnaṁ gatamattānīti diṭṭhigatāni[3], tehi diṭṭhigatehi. **Pariyuṭṭhitā**ti abhibhūtā palibuddhā vā. Palibodhattho vāpi hi pariyuṭṭhānasaddo "corā magge pariyuṭṭhiṁsū"ti-ādīsu[4] viya. **Devā**ti upapattidevā. Te hi dibbanti uḷāratamehi kāmaguṇehi jhānādīhi ca kīḷanti, iddhānubhāvena vā yathicchitamatthaṁ gacchanti adhigacchantīti ca devāti vuccanti. Manassa ussannattā manussā, ukkaṭṭhaniddesavasena cetaṁ vuttaṁ yathā "Satthā devamanussānan"ti. **Olīyanti eke**ti "sassato attā ca loko cā"ti bhavesu olīyanābhinivesabhūtena sassatabhāvena ekacce devā manussā ca avalīyanti allīyanti saṅkocaṁ āpajjanti, na tato nissaranti. **Atidhāvantī**ti paramatthato bhinnasabhāvānampi sabhāvadhammānaṁ yvāyaṁ hetuphalabhāvena sambandho, taṁ aggahetvā nānattanayassapi gahaṇena tattha tattheva dhāvanti, tasmā "ucchijjati attā ca loko ca, na hoti paraṁ maraṇā"ti ucchede vā bhavanirodhapaṭipattiyā paṭikkhepadhammataṁ atidhāvanti atikkamanti. **Cakkhumanto** ca **passantī**ti casaddo byatireke. Pubbayogasampattiyā ñāṇaparipākena paññācakkhumanto pana devamanussā teneva paññācakkhunā sassataṁ ucchedañca antadvayaṁ anupagamma majjhimapaṭipattidassanena paccakkhaṁ karonti. Te hi "nāmarūpamattamidaṁ paṭiccasamuppannaṁ, tasmā na sassataṁ, nāpi ucchijjatī"ti aviparītato passanti.

Evaṁolīyanādike puggalādhiṭṭhānena uddisituṁ "**kathañca bhikkhave**"ti-ādi vuttaṁ. Tattha **bhavā**ti kāmabhavo rūpabhavo arūpabhavo, aparepi tayo bhavā saññībhavo asaññībhavo nevasaññīnāsaññībhavo, aparepi

---

1. Upapajjeyyāti (Syā) 2. Aṁ 3. 181 piṭṭhe.
3. Diṭṭhiṭṭhānāni diṭṭhigatāni (Sī) 4. Vi 4. 471 piṭṭhe.

တပ္ပစ္စယာ ဟိဿ ဧကောဝ အတ္တဘာဝေါ ဈာယေယျ၊ ဒုဿီလော ပန ဟုတွာ သဒ္ဓါဒေယျံ ဘုဉ္ဇိတွာ အနေကာနိပိ ဇာတိသတာနိ နိရယေ ဥပ္ပဇ္ဇေယျာတိ[1]။

ဧကာဒသမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၂-ဒိဋ္ဌိဂတသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၉။ ဒွါဒသမေ **ဒွီဟိ ဒိဋ္ဌိဂတေဟီ**တိ ဧတ္ထ ဒိဋ္ဌိယောဝ ဒိဋ္ဌိဂတာနိ "ဂူထဂတံ မုတ္တဂတ"န္တိအာဒီသု[2] ဝိယ။ ဂဟိတာကာရသုညတာယ ဝါ ဒိဋ္ဌီနံ ဂတမတ္တာနီတိ ဒိဋ္ဌိဂတာနိ[3]၊ တေဟိ ဒိဋ္ဌိဂတေဟိ။ **ပရိယုဋ္ဌိတာ**တိ အဘိဘူတာ ပလိဗုဒ္ဓါ ဝါ။ ပလိဗောဓဋ္ဌော ဝါပိ ဟိ ပရိယုဋ္ဌာနသဒ္ဒေါ "စောရာ မဂ္ဂေ ပရိယုဋ္ဌိံသူ"တိအာဒီသု[4] ဝိယ။ **ဒေဝါ**တိ ဥပပတ္တိဒေဝါ။ တေ ဟိ ဒိဗ္ဗန္တိ ဥဠာရတမေဟိ ကာမဂုဏေဟိ ဈာနာဒီဟိ စ ကီဠန္တိ, ဣဒ္ဓါနုဘာဝေန ဝါ ယထိစ္ဆိတမတ္ထံ ဂစ္ဆန္တိ အဓိဂစ္ဆန္တီတိ စ ဒေဝါတိ ဝုစ္စန္တိ။ မနဿ ဥဿန္နတ္တာ မနုဿာ၊ ဥက္ကဋ္ဌနိဒ္ဒေသဝသေန စေတံ ဝုတ္တံ ယထာ "သတ္ထာ ဒေဝမနုဿာန"န္တိ။ **ဩလီယန္တိ ဧကေ**တိ "သဿတော အတ္တာ စ လောကော စာ"တိ ဘဝေသု ဩလီယနာဘိနိဝေသဘူတေန သဿတဘာဝေန ဧကစ္စေ ဒေဝါ မနုဿာ စ အဝလီယန္တိ အလ္လီယန္တိ သင်္ကောစံ အာပဇ္ဇန္တိ၊ န တတော နိဿရန္တိ။ **အတိဓာဝန္တီ**တိ ပရမတ္ထတော ဘိန္နသဘာဝါနမ္ပိ သဘာဝဓမ္မာနံ ယွာယံ ဟေတုဖလဘာဝေန သမ္ဗန္ဓော၊ တံ အဂ္ဂဟေတွာ နာနတ္တနယဿပိ ဂဟဏေန တတ္ထ တတ္ထေဝ ဓာဝန္တိ၊ တသ္မာ "ဥစ္ဆိဇ္ဇတိ အတ္တာ စ လောကော စ, န ဟောတိ ပရံ မရဏာ"တိ ဥစ္ဆေဒေ ဝါ ဘဝနိရောဓပဋိပတ္တိယာ ပဋိက္ခေပဓမ္မတံ အတိဓာဝန္တိ အတိက္ကမန္တိ။ **စက္ခုမန္တော စ ပဿန္တီ**တိ စသဒ္ဒေါ ဗျတိရေကေ။ ပုဗ္ဗယောဂသမ္ပတ္တိယာ ဉာဏပရိပါကေန ပညာစက္ခုမန္တော ပန ဒေဝမနုဿာ တေနေဝ ပညာစက္ခုနာ သဿတံ ဥစ္ဆေဒဉ္စ အန္တဒွယံ အနုပဂမ္မ မဇ္ဈိမပဋိပတ္တိဒဿနေန ပစ္စက္ခံ ကရောန္တိ။ တေ ဟိ "နာမရူပမတ္တမိဒံ ပဋိစ္စသမုပ္ပန္နံ၊ တသ္မာ န သဿတံ၊ နာပိ ဥစ္ဆိဇ္ဇတီ"တိ အဝိပရီတတော ပဿန္တိ။

ဧဝံဩလီယနာဒိကေ ပုဂ္ဂလာဓိဋ္ဌာနေန ဥဒ္ဒိသိတုံ "**ကထဉ္စ ဘိက္ခဝေ**"တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **ဘဝါ**တိ ကာမဘဝေါ ရူပဘဝေါ အရူပဘဝေါ၊ အပရေပိ တယော ဘဝါ သညီဘဝေါ အသညီဘဝေါ နေဝသညီနာသညီဘဝေါ၊ အပရေပိ

၁-ဥပပဇ္ဇေယျာတိ (သျာ) ၂-အံ ၃-၁၈၁-ပိဋ္ဌေ။
၃-ဒိဋ္ဌိဋ္ဌာနာနိ ဒိဋ္ဌိဂတာနိ (သီ) ၄-ဝိ ၄-၄၇၁-ပိဋ္ဌေ။

tayo bhavā ekavokārabhavo catuvokārabhavo pañcavokārabhavoti. Etehi bhavehi āramanti abhinandantīti **bhavārāmā.** Bhavesu ratā abhiratāti **bhavaratā.** Bhavesu suṭṭhu muditāti **bhavasammuditā. Bhavanirodhāya**ti tesaṁ bhavānaṁ accantanirodhāya anuppādanatthāya. **Dhamme desiyamāne**ti Tathāgatappavedite niyyānikadhamme vuccamāne. **Na pakkhandatī**ti sassatābhiniviṭṭhattā saṅkhittadhammattā na pavisati na ogāhati. **Na pasīdatī**ti pasādaṁ nāpajjati na taṁ saddahati. **Na santiṭṭhatī**ti tassaṁ desanāyaṁ na tiṭṭhati nādhimuccati. Evaṁ sassatato abhinivisanena bhavesu olīyanti.

Aṭṭīyamānāti bhave jarārogamaraṇādīni vadhabandhanacchedanādīni ca disvā saṁvijjanena tehi samaṅgibhāvena bhavena pīḷiyamānā dukkhāpiyamānā. **Harāyamānā**ti lajjamānā. **Jigucchamānā**ti paṭikūlato dahantā. **Vibhava**nti ucchedaṁ. **Abhinandantī**ti taṇhādiṭṭhābhinandanāhi ajjhosāya nandanti. **Yato kira bho**ti-ādi tesaṁ abhinandanākāradassanaṁ. Tattha **yato**ti yadā. **Bho**ti ālapanaṁ. **Ayaṁ attā**ti kārakādibhāvena attanā parikappitaṁ sandhāya vadati. **Ucchijjatī**ti upacchijjati. **Vinassatī**ti na dissati, vināsaṁ abhāvaṁ gacchati. **Na hoti paraṁ maraṇā**ti maraṇena uddhaṁ na bhavati. **Etaṁ santa**nti yadetaṁ attano ucchedādi, etaṁ sabbabhavavūpasamato sabbasantāpavūpasamato ca **santaṁ,** santattā eva **paṇītaṁ,** tacchāviparītabhāvato **yāthāvaṁ.** Tattha "santaṁ paṇītan"ti idaṁ dvayaṁ taṇhābhinandanāya vadanti, "yāthāvan"ti diṭṭhābhinandanāya. **Eva**nti evaṁ yathāvutta-ucchedābhinivesanena.

Bhūtanti khandhapañcakaṁ. Taṁ hi paccayasambhūtattā paramatthato vijjamānattā ca bhūtanti vuccati. Tenāha "bhūtamidaṁ bhikkhave samanupassathā"ti[1]. **Bhūtato** aviparītasabhāvato salakkhaṇato sāmaññalakkhaṇato ca passati. Idaṁ hi khandhapañcakaṁ nāmarūpamattaṁ. Tattha "ime pathavī-ādayo dhammā rūpaṁ, ime phassādayo dhammā nāmaṁ, imāni nesaṁ lakkhaṇādīni, ime nesaṁ avijjādayo paccayā"ti evaṁ sapaccayanāmarūpadassanavasena ceva, "sabbepime dhammā ahutvā sambhonti, hutvā paṭiventi, tasmā aniccā, aniccattā dukkhā, dukkhattā anattā"ti evaṁ aniccānupassanādivasena ca

1. Ma 1. 326 piṭṭhe.

တယော ဘဝါ ဧကဝေါကာရဘဝေါ စတုဝေါကာရဘဝေါ ပဉ္စဝေါကာရဘဝေါတိ။ ဧတေဟိ ဘဝေဟိ အာရမန္တိ အဘိနန္ဒန္တီတိ **ဘဝါရာမာ။** ဘဝေသု ရတာ အဘိရတာတိ **ဘဝရတာ။** ဘဝေသု သုဋ္ဌု မုဒိတာတိ **ဘဝသမ္မုဒိတာ။ ဘဝနိရောဓာယာ**တိ တေသံ ဘဝါနံ အစ္စန္တနိရောဓာယ အနုပ္ပါဒနတ္ထာယ။ **ဓမ္မေ ဒေသိယမာနေ**တိ တထာဂတပ္ပဝေဒိတေ နိယျာနိကဓမ္မေ ဝုစ္စမာနေ။ **န ပက္ခန္ဒတီ**တိ သဿတာဘိနိဝိဋ္ဌတ္တာ သင်္ခိတ္တဓမ္မတ္တာ န ပဝိသတိ န ဩဂါဟတိ။ **န ပသီဒတီ**တိ ပသာဒံ နာပဇ္ဇတိ န တံ သဒ္ဒဟတိ။ **န သန္တိဋ္ဌတီ**တိ တဿံ ဒေသနာယံ န တိဋ္ဌတိ နာဓိမုစ္စတိ။ ဧဝံ သဿတတော အဘိနိဝိသနေန ဘဝေသု ဩလီယန္တိ။

အဋ္ဋီယမာနာတိ ဘဝေ ဇရာရောဂမရဏာဒီနိ ဝဓဗန္ဓနစ္ဆေဒနာဒီနိ စ ဒိသွာ သံဝိဇ္ဇနေန တေဟိ သမင်္ဂိဘာဝေန ဘဝေန ပီဠိယမာနာ ဒုက္ခာပိယမာနာ။ **ဟရာယမာနာ**တိ လဇ္ဇမာနာ။ **ဇိဂုစ္ဆမာနာ**တိ ပဋိကူလတော ဒဟန္တာ။ **ဝိဘဝ**န္တိ ဥစ္ဆေဒံ။ **အဘိနန္ဒန္တီ**တိ တဏှာဒိဋ္ဌာဘိနန္ဒနာဟိ အဇ္ဈောသာယ နန္ဒန္တိ။ **ယတော ကိရ ဘော**တိအာဒိ တေသံ အဘိနန္ဒနာကာရဒဿနံ။ တတ္ထ **ယတော**တိ ယဒါ။ **ဘော**တိ အာလပနံ။ **အယံ အတ္တာ**တိ ကာရကာဒိဘာဝေန အတ္တနာ ပရိကပ္ပိတံ သန္ဓာယ ဝဒတိ။ **ဥစ္ဆိဇ္ဇတီ**တိ ဥပစ္ဆိဇ္ဇတိ။ **ဝိနဿတီ**တိ န ဒိဿတိ၊ ဝိနာသံ အဘာဝံ ဂစ္ဆတိ။ **န ဟောတိ ပရံ မရဏာ**တိ မရဏေန ဥဒ္ဓံ န ဘဝတိ။ **ဧတံ သန္တ**န္တိ ယဒေတံ အတ္တနော ဥစ္ဆေဒါဒိ၊ ဧတံ သဗ္ဗဘဝဝူပသမတော သဗ္ဗသန္တာပဝူပသမတော စ **သန္တံ၊** သန္တတ္တာ ဧဝ **ပဏီတံ၊** တစ္ဆာဝိပရီတဘာဝတော **ယာထာဝံ။** တတ္ထ "သန္တံ ပဏီတ"န္တိ ဣဒံ ဒွယံ တဏှာဘိနန္ဒနာယ ဝဒန္တိ၊ "ယာထာဝ"န္တိ ဒိဋ္ဌာဘိနန္ဒနာယ။ **ဧဝ**န္တိ ဧဝံ ယထာဝုတ္တဥစ္ဆေဒါဘိနိဝေသနေန။

ဘူတန္တိ ခန္ဓပဉ္စကံ။ တံ ဟိ ပစ္စယသမ္ဘူတတ္တာ ပရမတ္ထတော ဝိဇ္ဇမာနတ္တာ စ ဘူတန္တိ ဝုစ္စတိ။ တေနာဟ "ဘူတမိဒံ ဘိက္ခဝေ သမနုပဿထာ"တိ[၁]။ **ဘူတတော** အဝိပရီတသဘာဝတော သလက္ခဏတော သာမညလက္ခဏတော စ ပဿတိ။ ဣဒံ ဟိ ခန္ဓပဉ္စကံ နာမရူပမတ္တံ။ တတ္ထ "ဣမေ ပထဝီအာဒယော ဓမ္မာ ရူပံ၊ ဣမေ ဖဿာဒယော ဓမ္မာ နာမံ၊ ဣမာနိ နေသံ လက္ခဏာဒီနိ၊ ဣမေ နေသံ အဝိဇ္ဇာဒယော ပစ္စယာ"တိ ဧဝံ သပစ္စယနာမရူပဒဿနဝသေန စေဝ, "သဗ္ဗေပိမေ ဓမ္မာ အဟုတွာ သမ္ဘောန္တိ၊ ဟုတွာ ပဋိဝေန္တိ၊ တသ္မာ အနိစ္စာ၊ အနိစ္စတ္တာ ဒုက္ခာ၊ ဒုက္ခတ္တာ အနတ္တာ"တိ ဧဝံ အနိစ္စာနုပဿနာဒိဝသေန စ

၁-မ ၁-၃၂၆-ပိဋ္ဌေ။

passatīti attho. Ettāvatā taruṇavipassanāpariyosānā vipassanābhūmi dassitā. **Nibbidāyā**ti bhūtasaṅkhātassa tebhūmakadhammajātassa nibbindanatthāya, etena balavavipassanaṁ dasseti. **Virāgāyā**ti virāgatthaṁ virajjanatthaṁ, iminā maggaṁ dasseti. **Nirodhāyā**ti nirujjhanatthaṁ, imināpi maggameva dasseti. **Nirodhāyā**ti vā paṭippassaddhinirodhena saddhiṁ anupādisesanibbānaṁ dasseti. **Evaṁ kho bhikkhave cakkhumanto passantī**ti evaṁ paññācakkhumanto sapubbabhāgena maggapaññācakkhunā catusaccadhammaṁ passanti.

Gāthāsu **ye bhūtaṁ bhūtato disvā**ti ye ariyasāvakā bhūtaṁ khandhapañcakaṁ bhūtato aviparītasabhāvato vipassanāpaññāsahitāya maggapaññāya disvā. Etena pariññābhisamayaṁ dasseti. **Bhūtassa ca atikkamanti** bhāvanābhisamayaṁ. Ariyamaggo hi bhūtaṁ atikkamati etenāti "bhūtassa atikkamo"ti vutto. **Yathābhūte**ti aviparītasaccasabhāve nibbāne. **Vimuccanti** adhimuccanti, etena sacchikiriyābhisamayaṁ dasseti. **Bhavataṇhāparikkhayā**ti bhavataṇhāya sabbaso khepanā samucchindanato, etena samudayappahānaṁ dasseti.

Save[1] **bhūtapariñño so**ti ettha pana saveti[2] nipātamattaṁ. So bhūtapariñño bhūtassa atikkamanupāyena maggena bhavataṇhāparikkhayā pariññātakkhandho tato eva yathābhūte nibbāne adhimutto. **Bhavābhave**ti khuddake ceva mahante ca, ucchedādidassane vā **vītataṇho** bhinnakileso **bhikkhu bhūtassa** upādānakkhandhasaṅkhātassa attabhāvassa **vibhavā** āyatiṁ anuppādā **punabbhavaṁ nāgacchati,** apaññattikabhāvameva gacchatīti anupādisesāya nibbānadhātuyā desanaṁ niṭṭhāpesi.

Iti imasmiṁ vagge ekādasame vaṭṭaṁ kathitaṁ, tatiyacatutthapañcamesu Pariyosānasutte ca vaṭṭavivaṭṭaṁ kathitaṁ, sesesu vivaṭṭamevāti veditabbaṁ.

Dvādasamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

Paramatthadīpaniyā Khuddakanikāyaṭṭhakathāya

Itivuttakassa

Dukanipātavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Sace (Syā, Ka) 2. Saceti (Syā, Ka)

ပဿတီတိ အတ္ထော။ ဧတ္တာဝတာ တရုဏဝိပဿနာပရိယောသာနာ ဝိပဿနာဘူမိ ဒဿိတာ။ **နိဗ္ဗိဒါယာ**တိ ဘူတသင်္ခါတဿ တေဘူမကဓမ္မဇာတဿ နိဗ္ဗိန္ဒနတ္ထာယ၊ ဧတေန ဗလဝဝိပဿနံ ဒဿေတိ။ **ဝိရာဂါယာ**တိ ဝိရာဂတ္ထံ ဝိရဇ္ဇနတ္ထံ၊ ဣမိနာ မဂ္ဂံ ဒဿေတိ။ **နိရောဓာယာ**တိ နိရုဇ္ဈနတ္ထံ၊ ဣမိနာပိ မဂ္ဂမေဝ ဒဿေတိ။ **နိရောဓာယာ**တိ ဝါ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိနိရောဓေန သဒ္ဓိံ အနုပါဒိသေသနိဗ္ဗာနံ ဒဿေတိ။ **ဧဝံ ခေါ ဘိက္ခဝေ စက္ခုမန္တော ပဿန္တီ**တိ ဧဝံ ပညာစက္ခုမန္တော သပုဗ္ဗဘာဂေန မဂ္ဂပညာစက္ခုနာ စတုသစ္စဓမ္မံ ပဿန္တိ။

ဂါထာသု **ယေ ဘူတံ ဘူတတော ဒိသွာ**တိ ယေ အရိယသာဝကာ ဘူတံ ခန္ဓပဉ္စကံ ဘူတတော အဝိပရီတသဘာဝတော ဝိပဿနာပညာသဟိတာယ မဂ္ဂပညာယ ဒိသွာ။ ဧတေန ပရိညာဘိသမယံ ဒဿေတိ။ **ဘူတဿ စ အတိက္ကမန္တိ** ဘာဝနာဘိသမယံ။ အရိယမဂ္ဂေါ ဟိ ဘူတံ အတိက္ကမတိ ဧတေနာတိ "ဘူတဿ အတိက္ကမော"တိ ဝုတ္တော။ **ယထာဘူတေ**တိ အဝိပရီတသစ္စသဘာဝေ နိဗ္ဗာနေ။ **ဝိမုစ္စန္တိ** အဓိမုစ္စန္တိ၊ ဧတေန သစ္ဆိကိရိယာဘိသမယံ ဒဿေတိ။ **ဘဝတဏှာပရိက္ခယာ**တိ ဘဝတဏှာယ သဗ္ဗသော ခေပနာ သမုစ္ဆိန္ဒနတော၊ ဧတေန သမုဒယပ္ပဟာနံ ဒဿေတိ။

သဝေ[1] **ဘူတပရိညော သော**တိ ဧတ္ထ ပန သဝေတိ[2] နိပါတမတ္တံ။ သော ဘူတပရိညော ဘူတဿ အတိက္ကမနူပါယေန မဂ္ဂေန ဘဝတဏှာပရိက္ခယာ ပရိညာတက္ခန္ဓော တတော ဧဝ ယထာဘူတေ နိဗ္ဗာနေ အဓိမုတ္တော။ **ဘဝါဘဝေ**တိ ခုဒ္ဒကေ စေဝ မဟန္တေ စ, ဥစ္ဆေဒါဒိဒဿနေ ဝါ **ဝီတတဏှော** ဘိန္နကိလေသော **ဘိက္ခု ဘူတဿ** ဥပါဒါနက္ခန္ဓသင်္ခါတဿ အတ္တဘာဝဿ **ဝိဘဝါ** အာယတိံ အနုပ္ပါဒါ **ပုနဗ္ဘဝံ နာဂစ္ဆတိ၊** အပညတ္တိကဘာဝမေဝ ဂစ္ဆတီတိ အနုပါဒိသေသာယ နိဗ္ဗာနဓာတုယာ ဒေသနံ နိဋ္ဌာပေသိ။

ဣတိ ဣမသ္မိံ ဝဂ္ဂေ ဧကာဒသမေ ဝဋ္ဋံ ကထိတံ၊ တတိယစတုတ္ထပဉ္စမေသု ပရိယောသာနသုတ္တေ စ ဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋံ ကထိတံ၊ သေသေသု ဝိဝဋ္ဋမေဝါတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဒွါဒသမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

ပရမတ္ထဒီပနိယာ ခုဒ္ဒကနိကာယဋ္ဌကထာယ

ဣတိဝုတ္တကဿ

ဒုကနိပါတဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-သစေ (သျာ၊ က) ၂-သစေတိ (သျာ၊ က)

3. Tikanipāta

1. Paṭhamavagga

1. Mūlasuttavaṇṇanā

50. Tikanipātassa paṭhame **tīṇī**ti gaṇanaparicchedo. **Imānī**ti abhimukhīkaraṇaṁ. **Akusalamūlānī**ti paricchinnadhammanidassanaṁ. Tattha akusalāni ca tāni mūlāni cāti akusalamūlāni. Atha vā akusalānaṁ hetupaccayapabhavajanakasamuṭṭhāpakanibbattakaṭṭhena mūlāni cāti akusalamūlāni, akusaladhammānaṁ kāraṇānīti attho. Kāraṇaṁ hi yathā hinoti etasmā phalaṁ pavattatīti hetu, paṭicca etasmā etīti paccayo, pabhavati etasmāti pabhavo, attano phalaṁ janetīti janakaṁ, samuṭṭhāpetīti samuṭṭhāpakaṁ, nibbattetīti nibbattakanti ca vuccati, evaṁ patiṭṭhaṭṭhena mūlanti, tasmā **akusalamūlānī**ti akusalānaṁ suppatiṭṭhitabhāvasādhanāni, kāraṇānīti vuttaṁ hoti.

Keci pana "sāli-ādīnaṁ sālibījādīni viya maṇippabhādīnaṁ maṇivaṇṇādayo viya ca akusalānaṁ akusalabhāvasādhako lobhādīnaṁ mūlaṭṭho"ti vadanti. Evaṁ sante akusalacittasamuṭṭhānarūpesu tesaṁ hetupaccayabhāvo na siyā. Na hi tāni tesaṁ akusalabhāvaṁ sādhenti, na ca paccayā na honti. Vuttaṁ hetaṁ—

> "Hetū hetusampayuttakānaṁ dhammānaṁ taṁsamuṭṭhānānañca rūpānaṁ hetupaccayena paccayo"ti[1].

Ahetukassa ca mohassa akusalabhāvo na siyā akusalabhāvasādhakassa mūlantarassa abhāvato. Athāpi siyā lobhādīnaṁ sabhāvasiddho akusalādibhāvo, taṁsampayuttānaṁ pana lobhādipaṭibaddhoti. Evampi yathā lobhādīnaṁ, evaṁ alobhādīnampi sabhāvasiddho kusalādibhāvoti alobhādayo kusalā eva siyuṁ, na abyākatā, na ca honti. Tasmā yathā sampayuttesu, evaṁ mūlesupi kusalādibhāvo pariyesitabbo. Yonisomanasikārādiko viya hi kusalabhāvassa,

1. Abhi 8. 1 piṭṭhe.

၃-တိကနိပါတ

၁-ပဌမဝဂ္ဂ

၁-မူလသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၀။ တိကနိပါတဿ ပဌမေ **တီဏီ**တိ ဂဏနပရိစ္ဆေဒေါ။ **ဣမာနီ**တိ အဘိမုခီကရဏံ။ **အကုသလမူလာနီ**တိ ပရိစ္ဆိန္နဓမ္မနိဒဿနံ။ တတ္ထ အကုသလာနိ စ တာနိ မူလာနိ စာတိ အကုသလမူလာနိ။ အထ ဝါ အကုသလာနံ ဟေတုပစ္စယပဘဝဇနကသမုဋ္ဌာပကနိဗ္ဗတ္တကဋ္ဌေန မူလာနိ စာတိ အကုသလမူလာနိ၊ အကုသလဓမ္မာနံ ကာရဏာနီတိ အတ္ထော။ ကာရဏံ ဟိ ယထာ ဟိနောတိ ဧတသ္မာ ဖလံ ပဝတ္တတီတိ ဟေတု၊ ပဋိစ္စ ဧတသ္မာ ဧတီတိ ပစ္စယော၊ ပဘဝတိ ဧတသ္မာတိ ပဘဝေါ၊ အတ္တနော ဖလံ ဇနေတီတိ ဇနကံ၊ သမုဋ္ဌာပေတီတိ သမုဋ္ဌာပကံ၊ နိဗ္ဗတ္တေတီတိ နိဗ္ဗတ္တကန္တိ စ ဝုစ္စတိ၊ ဧဝံ ပတိဋ္ဌဋ္ဌေန မူလန္တိ၊ တသ္မာ **အကုသလမူလာနီ**တိ အကုသလာနံ သုပ္ပတိဋ္ဌိတဘာဝသာဓနာနိ၊ ကာရဏာနီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

ကေစိ ပန “သာလိအာဒီနံ သာလိဗီဇာဒီနိ ဝိယ မဏိပ္ပဘာဒီနံ မဏိဝဏ္ဏာဒယော ဝိယ စ အကုသလာနံ အကုသလဘာဝသာဓကော လောဘာဒီနံ မူလဋ္ဌော”တိ ဝဒန္တိ။ ဧဝံ သန္တေ အကုသလစိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပေသု တေသံ ဟေတုပစ္စယဘာဝေါ န သိယာ။ န ဟိ တာနိ တေသံ အကုသလဘာဝံ သာဓေန္တိ၊ န စ ပစ္စယာ န ဟောန္တိ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—

> “ဟေတူ ဟေတုသမ္ပယုတ္တကာနံ ဓမ္မာနံ တံသမုဋ္ဌာနာနဉ္စ ရူပါနံ ဟေတုပစ္စယေန ပစ္စယော”တိ[၁]။

အဟေတုကဿ စ မောဟဿ အကုသလဘာဝေါ န သိယာ အကုသလဘာဝသာဓကဿ မူလန္တရဿ အဘာဝတော။ အထာပိ သိယာ လောဘာဒီနံ သဘာဝသိဒ္ဓေါ အကုသလာဒိဘာဝေါ၊ တံသမ္ပယုတ္တာနံ ပန လောဘာဒိပဋိဗဒ္ဓေါတိ။ ဧဝမ္ပိ ယထာ လောဘာဒီနံ၊ ဧဝံ အလောဘာဒီနမ္ပိ သဘာဝသိဒ္ဓေါ ကုသလာဒိဘာဝေါတိ အလောဘာဒယော ကုသလာ ဧဝ သိယုံ, န အဗျာကတာ၊ န စ ဟောန္တိ။ တသ္မာ ယထာ သမ္ပယုတ္တေသု၊ ဧဝံ မူလေသုပိ ကုသလာဒိဘာဝေါ ပရိယေသိတဗ္ဗော။ ယောနိသောမနသိကာရာဒိကော ဝိယ ဟိ ကုသလဘာဝဿ,

၁-အဘိ ၈-၁-ပိဋ္ဌေ။

ayonisomanasikārādiko akusalabhāvassa kāraṇanti gahetabbaṁ. Evaṁ akusalabhāvasādhanavasena lobhādīnaṁ mūlaṭṭhaṁ aggahetvā suppatiṭṭhitabhāvasādhanavasena gayhamāne na koci doso. Laddhahetupaccayā hi dhammā virūḷhamūlā viya pādapā thirā honti suppatiṭṭhitā, heturahitā pana tilabījakādisevālā viya na suppatiṭṭhitāti hetu-ādi-atthena akusalānaṁ upakārakattā mūlānīti akusalamūlāni. Yasmā pana mūlena mutto akusalacittuppādo natthi, tasmā tīhi mūlehi sabbo akusalarāsi pariyādiyitvā dassitoti daṭṭhabbaṁ.

Tāni akusalamūlāni sarūpato dassetuṁ “**lobho akusalamūlan**”ti-ādi vuttaṁ. Tattha lobhādīsu yaṁ vattabbaṁ, taṁ heṭṭhā vuttameva. Tattha pana tatiyamaggavajjhā lobhādayo āgatā, idha pana anavasesāti ayameva viseso.

Gāthāyaṁ **pāpacetasan**ti akusaladhammasamāyogato lāmakacittaṁ. **Hiṁsantī**ti attano pavattikkhaṇe āyatiṁ vipākakkhaṇe ca vibādhenti. **Attasambhūtā**ti attani jātā. **Tacasāran**ti gaṇṭhitaṁ, veḷunti attho. **Samphalan**ti attano phalaṁ. Idaṁ vuttaṁ hoti—khadirasīsapādayo viya antosāro ahutvā bahisāratāya tacasāranti laddhanāmaṁ veḷu-ādiṁ yathā attasambhūtameva phalaṁ hiṁsati vināseti, evameva anto sīlādisārarahitaṁ lāmakacittaṁ puggalaṁ attasambhūtāyeva lobhādayo vināsentīti.

Paṭhamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

2. Dhātusuttavaṇṇanā

51. Dutiye **dhātuyo**ti attano phalassa sabhāvassa ca dhāraṇaṭṭhena dhātuyo. Yañcettha phalanibbattakaṁ, taṁ attano phalassa sabhāvassa ca, itaraṁ sabhāvasseva dhāraṇaṭṭhena dhātu. **Rūpadhātū**ti rūpabhavo. Dhātuyā āgataṭṭhāne bhavena paricchinditabbaṁ, bhavassa āgataṭṭhāne dhātuyā paricchinditabbanti idha bhavena paricchedo kathito. Tasmā—

အယောနိသောမနသိကာရာဒိကော အကုသလဘာဝဿ ကာရဏန္တိ ဂဟေတဗ္ဗံ။ ဧဝံ အကုသလဘာဝသာဓနဝသေန လောဘာဒီနံ မူလဋ္ဌံ အဂ္ဂဟေတွာ သုပ္ပတိဋ္ဌိတဘာဝသာဓနဝသေန ဂယှမာနေ န ကောစိ ဒေါသော။ လဒ္ဓဟေတုပစ္စယာ ဟိ ဓမ္မာ ဝိရူဠှမူလာ ဝိယ ပါဒပါ ထိရာ ဟောန္တိ သုပ္ပတိဋ္ဌိတာ၊ ဟေတုရဟိတာ ပန တိလဗီဇကာဒိသေဝါလာ ဝိယ န သုပ္ပတိဋ္ဌိတာတိ ဟေတုအာဒိအတ္ထေန အကုသလာနံ ဥပကာရကတ္တာ မူလာနီတိ အကုသလမူလာနိ။ ယသ္မာ ပန မူလေန မုတ္တော အကုသလစိတ္တုပ္ပါဒေါ နတ္ထိ၊ တသ္မာ တီဟိ မူလေဟိ သဗ္ဗော အကုသလရာသိ ပရိယာဒိယိတွာ ဒဿိတောတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။

တာနိ အကုသလမူလာနိ သရူပတော ဒဿေတုံ “**လောဘော အကုသလမူလ**”န္တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ လောဘာဒီသု ယံ ဝတ္တဗ္ဗံ၊ တံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တမေဝ။ တတ္ထ ပန တတိယမဂ္ဂဝဇ္ဈာ လောဘာဒယော အာဂတာ၊ ဣဓ ပန အနဝသေသာတိ အယမေဝ ဝိသေသော။

ဂါထာယံ **ပါပစေတသ**န္တိ အကုသလဓမ္မသမာယောဂတော လာမကစိတ္တံ။ **ဟိံသန္တီ**တိ အတ္တနော ပဝတ္တိက္ခဏေ အာယတိံ ဝိပါကက္ခဏေ စ ဝိဗာဓေန္တိ။ **အတ္တသမ္ဘူတာ**တိ အတ္တနိ ဇာတာ။ **တစသာရ**န္တိ ဂဏ္ဌိတံ၊ ဝေဠုန္တိ အတ္ထော။ **သမ္ဖလ**န္တိ အတ္တနော ဖလံ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ခဒိရသီသပါဒယော ဝိယ အန္တောသာရော အဟုတွာ ဗဟိသာရတာယ တစသာရန္တိ လဒ္ဓနာမံ ဝေဠုအာဒိံ ယထာ အတ္တသမ္ဘူတမေဝ ဖလံ ဟိံသတိ ဝိနာသေတိ၊ ဧဝမေဝ အန္တော သီလာဒိသာရရဟိတံ လာမကစိတ္တံ ပုဂ္ဂလံ အတ္တသမ္ဘူတာယေဝ လောဘာဒယော ဝိနာသေန္တီတိ။

ပဌမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၂-ဓာတုသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၁။ ဒုတိယေ **ဓာတုယော**တိ အတ္တနော ဖလဿ သဘာဝဿ စ ဓာရဏဋ္ဌေန ဓာတုယော။ ယဉ္စေတ္ထ ဖလနိဗ္ဗတ္တကံ၊ တံ အတ္တနော ဖလဿ သဘာဝဿ စ, ဣတရံ သဘာဝဿေဝ ဓာရဏဋ္ဌေန ဓာတု။ **ရူပဓာတူ**တိ ရူပဘဝေါ။ ဓာတုယာ အာဂတဋ္ဌာနေ ဘဝေန ပရိစ္ဆိန္ဒိတဗ္ဗံ၊ ဘဝဿ အာဂတဋ္ဌာနေ ဓာတုယာ ပရိစ္ဆိန္ဒိတဗ္ဗန္တိ ဣဓ ဘဝေန ပရိစ္ဆေဒေါ ကထိတော။ တသ္မာ—

“Katame dhammā rūpāvacarā, heṭṭhato brahmalokaṁ pariyantaṁ karitvā uparito akaniṭṭhe deve anto karitvā etthāvacarā ettha pariyāpannā khandhadhātu-āyatanā, ime dhammā rūpāvacarā”ti[1]—

Evaṁ vuttā rūpāvacaradhammā rūpadhātu. **Arūpadhātū**ti arūpabhavo. Idhāpi bhavena paricchedo kathitoti—

“Katame dhammā arūpāvacarā, heṭṭhato ākāsānañcāyatanūpage deve anto karitvā uparito nevasaññānāsaññāyatanūpage deve anto karitvā etthāvacarā ettha pariyāpannā khandhadhātu-āyatanā, ime dhammā arūpāvacarā”ti[2]—

Evaṁ vuttā arūpāvacaradhammā arūpadhātu. **Nirodhadhātū**ti nibbānaṁ veditabbaṁ.

Aparo nayo—rūpasahitā rūpapaṭibaddhā dhammappavatti **rūpadhātu,** pañcavokārabhavo ekavokārabhavo ca, tena sakalo kāmabhavo rūpabhavo ca saṅgahito. Rūparahitā dhammappavatti **arūpadhātu,** catuvokārabhavo, tena arūpabhavo saṅgahito. Iti dvīhi padehi tayo bhavā sabbā saṁsārappavatti dassitā. Tatiyapadena pana asaṅkhatadhātuyeva saṅgahitāti maggaphalāni idha tikavinimuttadhammā nāma jātā. Keci pana “rūpadhātūti rūpasabhāvā dhammā, arūpadhātūti arūpasabhāvā dhammāti padadvayena anavasesato pañcakkhandhā gahitā”ti, “rūpataṇhāya visayabhūtā dhammā rūpadhātu, arūpataṇhāya visayabhūtā arūpadhātū”ti ca vadanti, taṁ sabbaṁ idha nādhippetaṁ. Tasmā vuttanayeneva attho veditabbo.

Gāthāsu **rūpadhātuṁ pariññāyā**ti rūpapaṭibaddhadhammapavattiṁ ñātapariññādīhi tīhi pariññāhi parijānitvā. **Āruppesu asaṇṭhitā**ti arūpāvacaradhammesu bhavarāgavasena bhavadiṭṭhivasena ca na patiṭṭhitā anallīnā. “Arūpesu asaṇṭhitā”ti ca paṭhanti, so eva attho. Ettāvatā tebhūmakadhammānaṁ pariññā vuttā. **Nirodhe ye vimuccantī**ti ye nibbāne ārammaṇabhūte

1. Abhi 1. 253 piṭṭhe. 2. Abhi 1. 254 piṭṭhe.

“ကတမေ ဓမ္မာ ရူပါဝစရာ၊ ဟေဋ္ဌတော ဗြဟ္မလောကံ ပရိယန္တံ ကရိတွာ ဥပရိတော အကနိဋ္ဌေ ဒေဝေ အန္တော ကရိတွာ ဧတ္ထာဝစရာ ဧတ္ထ ပရိယာပန္နာ ခန္ဓဓာတုအာယတနာ၊ ဣမေ ဓမ္မာ ရူပါဝစရာ”တိ[၁]—

ဧဝံ ဝုတ္တာ ရူပါဝစရဓမ္မာ ရူပဓာတု။ **အရူပဓာတူ**တိ အရူပဘဝေါ။ ဣဓာပိ ဘဝေန ပရိစ္ဆေဒေါ ကထိတောတိ—

“ကတမေ ဓမ္မာ အရူပါဝစရာ၊ ဟေဋ္ဌတော အာကာသာနဉ္စာယတနူပဂေ ဒေဝေ အန္တော ကရိတွာ ဥပရိတော နေဝသညာနာသညာယတနူပဂေ ဒေဝေ အန္တော ကရိတွာ ဧတ္ထာဝစရာ ဧတ္ထ ပရိယာပန္နာ ခန္ဓဓာတုအာယတနာ၊ ဣမေ ဓမ္မာ အရူပါဝစရာ”တိ[၂]—

ဧဝံ ဝုတ္တာ အရူပါဝစရဓမ္မာ အရူပဓာတု။ **နိရောဓဓာတူ**တိ နိဗ္ဗာနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

အပရော နယော—ရူပသဟိတာ ရူပပဋိဗဒ္ဓါ ဓမ္မပ္ပဝတ္တိ **ရူပဓာတု၊** ပဉ္စဝေါကာရဘဝေါ ဧကဝေါကာရဘဝေါ စ၊ တေန သကလော ကာမဘဝေါ ရူပဘဝေါ စ သင်္ဂဟိတော။ ရူပရဟိတာ ဓမ္မပ္ပဝတ္တိ **အရူပဓာတု၊** စတုဝေါကာရဘဝေါ၊ တေန အရူပဘဝေါ သင်္ဂဟိတော။ ဣတိ ဒွီဟိ ပဒေဟိ တယော ဘဝါ သဗ္ဗာ သံသာရပ္ပဝတ္တိ ဒဿိတာ။ တတိယပဒေန ပန အသင်္ခတဓာတုယေဝ သင်္ဂဟိတာတိ မဂ္ဂဖလာနိ ဣဓ တိကဝိနိမုတ္တဓမ္မာ နာမ ဇာတာ။ ကေစိ ပန “ရူပဓာတူတိ ရူပသဘာဝါ ဓမ္မာ၊ အရူပဓာတူတိ အရူပသဘာဝါ ဓမ္မာတိ ပဒဒွယေန အနဝသေသတော ပဉ္စက္ခန္ဓာ ဂဟိတာ”တိ, “ရူပတဏှာယ ဝိသယဘူတာ ဓမ္မာ ရူပဓာတု၊ အရူပတဏှာယ ဝိသယဘူတာ အရူပဓာတူ”တိ စ ဝဒန္တိ၊ တံ သဗ္ဗံ ဣဓ နာဓိပ္ပေတံ။ တသ္မာ ဝုတ္တနယေနေဝ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဂါထာသု **ရူပဓာတုံ ပရိညာယာ**တိ ရူပပဋိဗဒ္ဓဓမ္မပဝတ္တိံ ဉာတပရိညာဒီဟိ တီဟိ ပရိညာဟိ ပရိဇာနိတွာ။ **အာရုပ္ပေသု အသဏ္ဌိတာ**တိ အရူပါဝစရဓမ္မေသု ဘဝရာဂဝသေန ဘဝဒိဋ္ဌိဝသေန စ န ပတိဋ္ဌိတာ အနလ္လီနာ။ “အရူပေသု အသဏ္ဌိတာ”တိ စ ပဌန္တိ၊ သော ဧဝ အတ္ထော။ ဧတ္တာဝတာ တေဘူမကဓမ္မာနံ ပရိညာ ဝုတ္တာ။ **နိရောဓေ ယေ ဝိမုစ္စန္တီ**တိ ယေ နိဗ္ဗာနေ အာရမ္မဏဘူတေ

၁-အဘိ ၁-၂၅၃-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အဘိ ၁-၂၅၄-ပိဋ္ဌေ။

aggamaggaphalavasena samucchedapaṭippassaddhīhi anavasesakilesato vimuccanti. **Te janā maccuhāyino**ti te khīṇāsavajanā maraṇaṁ samatītā.

Evaṁ dhātuttayasamattimena amatādhigamaṁ dassetvā "ayañca paṭipadā mayā gatamaggo ca tumhākaṁ dassito"ti tattha nesaṁ ussāhaṁ janento dutiyaṁ gāthamāha. Tattha **kāyenā**ti nāmakāyena maggaphalehi. **Phusayitvā**ti patvā. **Nirūpadhin**ti khandhādisabbūpadhirahitaṁ. **Upadhippaṭinissaggan**ti tesaṁyeva ca upadhīnaṁ paṭinissajjanakāraṇaṁ. Nibbānassa hi maggañāṇena sacchikiriyāya sabbe upadhayo paṭinissaṭṭhā hontīti taṁ tesaṁ paṭinissajjanakāraṇaṁ. **Sacchikatvā**ti kālena kālaṁ phalasamāpattisamāpajjanena attapaccakkhaṁ katvā **anāsavo Sammāsambuddho** tameva **asokaṁ virajaṁ** nibbānapadaṁ deseti, tasmā tadadhigamāya ussukkaṁ kātabbanti.

Dutiyasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

3. Paṭhamavedanāsuttavaṇṇanā

52. Tatiye **vedanā**ti ārammaṇarasaṁ vediyanti anubhavantīti vedanā. Tā vibhāgato dassetuṁ "**sukhā vedanā**"ti-ādi vuttaṁ. Tattha **sukha**saddo atthuddhāravasena[1] heṭṭhā[2] vuttoyeva. **Dukkha**saddo pana "jātipi dukkhā"ti-ādīsu[3] dukkhavatthusmiṁ āgato. "Yasmā ca kho Mahāli rūpaṁ dukkhaṁ dukkhānupatitaṁ dukkhāvakkantan"ti-ādīsu[4] dukkhārammaṇe. "Dukkho pāpassa uccayo"ti-ādīsu[5] dukkhapaccaye. "Yāvañcidaṁ bhikkhave na sukarā akkhānena pāpuṇituṁ, yāva dukkhā nirayā"ti-ādīsu[6] dukkhapaccayaṭṭhāne. "Sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā"ti-ādīsu[7] dukkhavedanāyaṁ. Idhāpi dukkhavedanāyameva.

Vacanatthato pana sukhayatīti **sukhā.** Dukkhayatīti **dukkhā.** Na dukkhā na sukhāti **adukkhamasukhā,** makāro padasandhivasena vutto. Tāsu iṭṭhānubhavanalakkhaṇā sukhā, aniṭṭhānubhavanalakkhaṇā dukkhā, ubhayaviparītānubhavanalakkhaṇā adukkhamasukhā. Tasmā sukhadukkhavedanānaṁ uppatti

1. Vatthudvāravasena (Sī, Syā)
2. Itivutta-Ṭṭha 71 piṭṭhe.
3. Dī 2. 243; Abhi 2. 104 piṭṭhādīsu.
4. Saṁ 2. 58 piṭṭhe.
5. Khu 1. 30 piṭṭhe Dhammapade.
6. Ma 3. 205 piṭṭhe.
7. Dī 1. 71; Abhi 1. 45 piṭṭhesu.

အဂ္ဂမဂ္ဂဖလဝသေန သမုစ္ဆေဒပဋိပ္ပဿဒ္ဓီဟိ အနဝသေသကိလေသတော ဝိမုစ္စန္တိ။ **တေ ဇနာ မစ္စုဟာယိနော**တိ တေ ခီဏာသဝဇနာ မရဏံ သမတီတာ။

ဧဝံ ဓာတုတ္တယသမတိက္ကမေန အမတာဓိဂမံ ဒဿေတွာ “အယဉ္စ ပဋိပဒါ မယာ ဂတမဂ္ဂေါ စ တုမှာကံ ဒဿိတော”တိ တတ္ထ နေသံ ဥဿာဟံ ဇနေန္တော ဒုတိယံ ဂါထမာဟ။ တတ္ထ **ကာယေနာ**တိ နာမကာယေန မဂ္ဂဖလေဟိ။ **ဖုသယိတွာ**တိ ပတွာ။ **နိရူပဓိန္တိ** ခန္ဓာဒိသဗ္ဗူပဓိရဟိတံ။ **ဥပဓိပ္ပဋိနိဿဂ္ဂန္တိ** တေသံယေဝ စ ဥပဓီနံ ပဋိနိဿဇ္ဇနကာရဏံ။ နိဗ္ဗာနဿ ဟိ မဂ္ဂဉာဏေန သစ္ဆိကိရိယာယ သဗ္ဗေ ဥပဓယော ပဋိနိဿဋ္ဌာ ဟောန္တီတိ တံ တေသံ ပဋိနိဿဇ္ဇနကာရဏံ။ **သစ္ဆိကတွာ**တိ ကာလေန ကာလံ ဖလသမာပတ္တိသမာပဇ္ဇနေန အတ္တပစ္စက္ခံ ကတွာ **အနာသဝေါ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ** တမေဝ **အသောကံ ဝိရဇံ** နိဗ္ဗာနပဒံ ဒေသေတိ၊ တသ္မာ တဒဓိဂမာယ ဥဿုက္ကံ ကာတဗ္ဗန္တိ။

ဒုတိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃-ပဌမဝေဒနာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၂။ တတိယေ **ဝေဒနာ**တိ အာရမ္မဏရသံ ဝေဒိယန္တိ အနုဘဝန္တီတိ ဝေဒနာ။ တာ ဝိဘာဂတော ဒဿေတုံ “**သုခါ ဝေဒနာ**”တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **သုခ**သဒ္ဒေါ အတ္ထုဒ္ဓါရဝသေန[၁] ဟေဋ္ဌာ[၂] ဝုတ္တောယေဝ။ **ဒုက္ခ**သဒ္ဒေါ ပန “ဇာတိပိ ဒုက္ခာ”တိအာဒီသု[၃] ဒုက္ခဝတ္ထုသ္မိံ အာဂတော။ “ယသ္မာ စ ခေါ မဟာလိ ရူပံ ဒုက္ခံ ဒုက္ခာနုပတိတံ ဒုက္ခာဝက္ကန္တ”န္တိအာဒီသု[၄] ဒုက္ခာရမ္မဏေ။ “ဒုက္ခော ပါပဿ ဥစ္စယော”တိအာဒီသု[၅] ဒုက္ခပစ္စယေ။ “ယာဝဉ္စိဒံ ဘိက္ခဝေ န သုကရာ အက္ခာနေန ပါပုဏိတုံ, ယာဝ ဒုက္ခာ နိရယာ”တိအာဒီသု[၆] ဒုက္ခပစ္စယဋ္ဌာနေ။ “သုခဿ စ ပဟာနာ ဒုက္ခဿ စ ပဟာနာ”တိအာဒီသု[၇] ဒုက္ခဝေဒနာယံ။ ဣဓာပိ ဒုက္ခဝေဒနာယမေဝ။

ဝစနတ္ထတော ပန သုခယတီတိ **သုခါ**။ ဒုက္ခယတီတိ **ဒုက္ခာ**။ န ဒုက္ခာ န သုခါတိ **အဒုက္ခမသုခါ**၊ မကာရော ပဒသန္ဓိဝသေန ဝုတ္တော။ တာသု ဣဋ္ဌာနုဘဝနလက္ခဏာ သုခါ၊ အနိဋ္ဌာနုဘဝနလက္ခဏာ ဒုက္ခာ၊ ဥဘယဝိပရီတာနုဘဝနလက္ခဏာ အဒုက္ခမသုခါ။ တသ္မာ သုခဒုက္ခဝေဒနာနံ ဥပ္ပတ္တိ

၁-ဝတ္ထုဒွါရဝသေန (သီ၊ သျာ)
၂-ဣတိဝုတ္တ-ဋ္ဌ ၇၁-ပိဋ္ဌေ။
၃-ဒီ ၂-၂၄၃၊ အဘိ ၂-၁၀၄-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၄-သံ ၂-၅၈-ပိဋ္ဌေ။
၅-ခု ၁-၃၀-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။
၆-မ ၃-၂၀၅-ပိဋ္ဌေ။
၇-ဒီ ၁-၇၁၊ အဘိ ၁-၄၅-ပိဋ္ဌေသု။

pākaṭā, na adukkhamasukhāya. Yadā hi sukhaṁ uppajjati, sakalasarīraṁ khobhentaṁ maddantaṁ pharamānaṁ satadhotasappiṁ khādāpentaṁ viya satapākatelaṁ makkhentaṁ viya ghaṭasahassena pariḷāhaṁ nibbāpayamānaṁ viya ca “aho sukhaṁ aho sukhan”ti vācaṁ nicchārayamānameva uppajjati. Yadā dukkhaṁ uppajjati, sakalasarīraṁ khobhentaṁ maddantaṁ pharamānaṁ tattaphālaṁ[1] pavesentaṁ viya vilīnatambalohaṁ āsiñcantaṁ viya ca “aho dukkhaṁ aho dukkhan”ti vippalāpentameva uppajjati. Iti sukhadukkhavedanānaṁ uppatti pākaṭā.

Adukkhamasukhā pana dubbijānā duddīpanā andhakārā avibhūtā, sā sukhadukkhānaṁ apagame sātāsātapaṭipakkhavasena majjhattākārabhūtā nayato gaṇhantasseva pākaṭā hoti. Yathā kiṁ? Yathā pubbāparaṁ[2] sapaṁsuke padese upacaritamaggavasena piṭṭhipāsāṇe migena gatamaggo, evaṁ iṭṭhāniṭṭhārammaṇesu sukhadukkhānubhavanenapi majjhattārammaṇānubhavanabhāvena[3] viññāyati. Majjhattārammaṇaggahaṇaṁ piṭṭhipāsāṇagamanaṁ viya iṭṭhāniṭṭhārammaṇaggahaṇābhāvato. Yañca tatrānubhavanaṁ, sā adukkhamasukhāti.

Evamettha sukhadukkha-adukkhamasukhabhāvena tidhā vuttāpi katthaci sukhadukkhabhāvena dvidhā vuttā. Yathāha “dvepi mayā Ānanda vedanā vuttā pariyāyena sukhā vedanā dukkhā vedanā”ti[4]. Katthaci tissopi visuṁ visuṁ sukhadukkha-adukkhamasukhabhāvena “sukhā vedanā ṭhitisukhā vipariṇāmadukkhā, dukkhā, vedanā ṭhitidukkhā vipariṇāmasukhā, adukkhamasukhā vedanā ñāṇasukhā aññāṇadukkhā”ti[5]. Katthaci sabbāpi dukkhabhāvena. Vuttaṁ hetaṁ “yaṁ kiñci vedayitaṁ, sabbaṁ taṁ dukkhasminti vadāmī”ti[6].

Tattha siyā—yadi tisso vedanā yathā idha vuttā, aññesu ca edisesu suttesu abhidhamme ca evaṁ avatvā kasmā evaṁ vuttaṁ “yaṁ kiñci vedayitaṁ, sabbaṁ taṁ dukkhasminti vadāmī”ti, “dvepi mayā Ānanda vedanā vuttā”ti ca? Sandhāyabhāsitametaṁ, tasmā sā pariyāyadesanā. Vuttañhetaṁ Bhagavatā—

> “Saṅkhārāniccataṁ Ānanda mayā sandhāya bhāsitaṁ saṅkhāravipariṇāmataṁ, ‘yaṁ kiñci vedayitaṁ, sabbaṁ taṁ dukkhasmin’ti”.

1. Tattakapālaṁ (Sī, Syā)
2. Pubbāpare (Ka)
3. Majjhattārammaṇānubhavanabhāvo (?)
4. Ma 2. 60 piṭṭhe.
5. Ma 1. 377 piṭṭhe.
6. Saṁ 2. 417 piṭṭhe.

ပါကဋာ၊ န အဒုက္ခမသုခါယ။ ယဒါ ဟိ သုခံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ သကလသရီရံ ခေါဘေန္တံ မဒ္ဒန္တံ ဖရမာနံ သတဓောတသပ္ပိံ ခါဒါပေန္တံ ဝိယ သတပါကတေလံ မက္ခေန္တံ ဝိယ ဃဋသဟဿေန ပရိဠာဟံ နိဗ္ဗာပယမာနံ ဝိယ စ “အဟော သုခံ အဟော သုခ”န္တိ ဝါစံ နိစ္ဆာရယမာနမေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ယဒါ ဒုက္ခံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ သကလသရီရံ ခေါဘေန္တံ မဒ္ဒန္တံ ဖရမာနံ တတ္တဖာလံ[၁] ပဝေသေန္တံ ဝိယ ဝိလီနတမ္ဗလောဟံ အာသိဉ္စန္တံ ဝိယ စ “အဟော ဒုက္ခံ အဟော ဒုက္ခ”န္တိ ဝိပ္ပလာပေန္တမေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဣတိ သုခဒုက္ခဝေဒနာနံ ဥပ္ပတ္တိ ပါကဋာ။

အဒုက္ခမသုခါ ပန ဒုဗ္ဗိဇာနာ ဒုဒ္ဒီပနာ အန္ဓကာရာ အဝိဘူတာ၊ သာ သုခဒုက္ခာနံ အပဂမေ သာတာသာတပဋိပက္ခဝသေန မဇ္ဈတ္တာကာရဘူတာ နယတော ဂဏှန္တဿေဝ ပါကဋာ ဟောတိ။ ယထာ ကိံ? ယထာ ပုဗ္ဗာပရံ[၂] သပံသုကေ ပဒေသေ ဥပစရိတမဂ္ဂဝသေန ပိဋ္ဌိပါသာဏေ မိဂေန ဂတမဂ္ဂေါ၊ ဧဝံ ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌာရမ္မဏေသု သုခဒုက္ခာနုဘဝနေနပိ မဇ္ဈတ္တာရမ္မဏာနုဘဝနဘာဝေန[၃] ဝိညာယတိ။ မဇ္ဈတ္တာရမ္မဏဂ္ဂဟဏံ ပိဋ္ဌိပါသာဏဂမနံ ဝိယ ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌာရမ္မဏဂ္ဂဟဏာဘာဝတော။ ယဉ္စ တတြာနုဘဝနံ၊ သာ အဒုက္ခမသုခါတိ။

ဧဝမေတ္ထ သုခဒုက္ခအဒုက္ခမသုခဘာဝေန တိဓာ ဝုတ္တာပိ ကတ္ထစိ သုခဒုက္ခဘာဝေန ဒွိဓာ ဝုတ္တာ။ ယထာဟ “ဒွေပိ မယာ အာနန္ဒ ဝေဒနာ ဝုတ္တာ ပရိယာယေန သုခါ ဝေဒနာ ဒုက္ခာ ဝေဒနာ”တိ[၄]။ ကတ္ထစိ တိဿောပိ ဝိသုံ ဝိသုံ သုခဒုက္ခအဒုက္ခမသုခဘာဝေန “သုခါ ဝေဒနာ ဌိတိသုခါ ဝိပရိဏာမဒုက္ခာ၊ ဒုက္ခာ ဝေဒနာ ဌိတိဒုက္ခာ ဝိပရိဏာမသုခါ၊ အဒုက္ခမသုခါ ဝေဒနာ ဉာဏသုခါ အညာဏဒုက္ခာ”တိ[၅]။ ကတ္ထစိ သဗ္ဗာပိ ဒုက္ခဘာဝေန။ ဝုတ္တံ ဟေတံ “ယံ ကိဉ္စိ ဝေဒယိတံ၊ သဗ္ဗံ တံ ဒုက္ခသ္မိန္တိ ဝဒါမီ”တိ[၆]။

တတ္ထ သိယာ—ယဒိ တိဿော ဝေဒနာ ယထာ ဣဓ ဝုတ္တာ၊ အညေသု စ ဧဒိသေသု သုတ္တေသု အဘိဓမ္မေ စ ဧဝံ အဝတွာ ကသ္မာ ဧဝံ ဝုတ္တံ “ယံ ကိဉ္စိ ဝေဒယိတံ၊ သဗ္ဗံ တံ ဒုက္ခသ္မိန္တိ ဝဒါမီ”တိ, “ဒွေပိ မယာ အာနန္ဒ ဝေဒနာ ဝုတ္တာ”တိ စ? သန္ဓာယဘာသိတမေတံ၊ တသ္မာ သာ ပရိယာယဒေသနာ။ ဝုတ္တဉှေတံ ဘဂဝတာ—

> “သင်္ခါရာနိစ္စတံ အာနန္ဒ မယာ သန္ဓာယ ဘာသိတံ သင်္ခါရဝိပရိဏာမတံ၊ ‘ယံ ကိဉ္စိ ဝေဒယိတံ၊ သဗ္ဗံ တံ ဒုက္ခသ္မိ’န္တိ”။

၁-တတ္တကပါလံ (သီ၊ သျာ) ၂-ပုဗ္ဗာပရေ (က) ၃-မဇ္ဈတ္တာရမ္မဏာနုဘဝနဘာဝေါ (?)
၄-မ ၂-၆၀-ပိဋ္ဌေ။ ၅-မ ၁-၃၇၇-ပိဋ္ဌေ။ ၆-သံ ၂-၄၁၇-ပိဋ္ဌေ။

“Dvepi mayā Ānanda vedanā vuttā pariyāyenā”ti[1] ca.

Ettha hi sukhā adukkhamasukhāti imāsaṁ dvinnaṁ vedanānaṁ nippariyāyena dukkhabhāvo natthi, veneyyajjhāsayena pana tattha nicchandadassanatthaṁ pariyāyena dukkhabhāvo vuttoti sā tādisī pariyāyadesanā, ayaṁ pana vedanattayadesanā sabhāvakathāti katvā nippariyāyadesanāti ayamettha ācariyānaṁ samānakathā[2].

Vitaṇḍavādī panāha “dukkhatādvayavacanato pariyāyadesanāva vedanattayadesanā”ti. So “mā hevan”tissa vacanīyo, yasmā Bhagavatā sabbāsaṁ vedanānaṁ dukkhabhāvo adhippāyavasena vutto “saṅkhārāniccataṁ Ānanda mayā sandhāya bhāsitaṁ saṅkhāravipariṇāmataṁ ‘yaṁ kiñci vedayitaṁ, sabbaṁ taṁ dukkhasmin’ti. Yadi panettha vedanattayadesanā pariyāyadesanā siyā, “idaṁ mayā sandhāya bhāsitaṁ tisso vedanā”ti vattabbaṁ siyā, na panetaṁ vuttaṁ.

Apicāyameva vattabbo “ko panāvuso vedanattayadesanāya adhippāyo”ti. Sace vadeyya “mudukā dukkhā vedanā sukhā, adhimattā dukkhā, majjhimā adukkhamasukhāti veneyyajjhāsayena vuttā. Tāsu hi na sattānaṁ sukhādivaḍḍhī”ti. So vattabbo—ko panāvuso dukkhavenāya sabhāvo, yena “sabbā vedanā dukkhā”ti vucceyyuṁ. Yadi yāya uppannāya sattā viyogameva icchanti, so dukkhavedanāya sabhāvo. Yāya ca pana uppannāya sattā aviyogameva icchanti, yāya na ubhayaṁ icchanti, sā kathaṁ dukkhavedanā siyā. Atha yā attano nissayassa upaghātakārī, sā dukkhā. Yā anuggahakārī, sā kathaṁ dukkhā siyā. Atha pana yadariyā dukkhato passanti, so dukkhavedanāya sabhāvo, saṅkhāradukkhatāya vedanaṁ ariyā dukkhato passanti, sā ca abhiṇhasabhāvāti kathaṁ tāsaṁ vedanānaṁ mudumajjhimādhimattadukkhabhāvo siyā. Yadi ca saṅkhāradukkhatāya eva vedanānaṁ dukkhabhāvo siyā, “tisso imā bhikkhave dukkhatāyo dukkhadukkhatā vipariṇāmadukkhatā saṅkhāradukkhatā”ti[3] ayaṁ dukkhatānaṁ vibhāgadesanā nippayojanā siyā. Tathā ca sati suttameva paṭibāhitaṁ siyā, purimesu ca tīsu

1. Saṁ 2. 417 piṭṭhe. 2. Samānatthakathā (Sī, Syā) 3. Dī 3. 181 piṭṭhe.

“ဒွေပိ မယာ အာနန္ဒ ဝေဒနာ ဝုတ္တာ ပရိယာယေနာ”တိ[၁] စ။

ဧတ္ထ ဟိ သုခါ အဒုက္ခမသုခါတိ ဣမာသံ ဒွိန္နံ ဝေဒနာနံ နိပ္ပရိယာယေန ဒုက္ခဘာဝေါ နတ္ထိ၊ ဝေနေယျဇ္ဈာသယေန ပန တတ္ထ နိစ္ဆန္ဒဒဿနတ္ထံ ပရိယာယေန ဒုက္ခဘာဝေါ ဝုတ္တောတိ သာ တာဒိသီ ပရိယာယဒေသနာ၊ အယံ ပန ဝေဒနတ္တယဒေသနာ သဘာဝကထာတိ ကတွာ နိပ္ပရိယာယဒေသနာတိ အယမေတ္ထ အာစရိယာနံ သမာနကထာ[၂]။

ဝိတဏ္ဍဝါဒီ ပနာဟ “ဒုက္ခတာဒွယဝစနတော ပရိယာယဒေသနာဝ ဝေဒနတ္တယဒေသနာ”တိ။ သော “မာ ဟေဝ”န္တိဿ ဝစနီယော၊ ယသ္မာ ဘဂဝတာ သဗ္ဗာသံ ဝေဒနာနံ ဒုက္ခဘာဝေါ အဓိပ္ပါယဝသေန ဝုတ္တော “သင်္ခါရာနိစ္စတံ အာနန္ဒ မယာ သန္ဓာယ ဘာသိတံ သင်္ခါရဝိပရိဏာမတံ ‘ယံ ကိဉ္စိ ဝေဒယိတံ၊ သဗ္ဗံ တံ ဒုက္ခသ္မိ’န္တိ။ ယဒိ ပနေတ္ထ ဝေဒနတ္တယဒေသနာ ပရိယာယဒေသနာ သိယာ၊ “ဣဒံ မယာ သန္ဓာယ ဘာသိတံ တိဿော ဝေဒနာ”တိ ဝတ္တဗ္ဗံ သိယာ၊ န ပနေတံ ဝုတ္တံ။

အပိစာယမေဝ ဝတ္တဗ္ဗော “ကော ပနာဝုသော ဝေဒနတ္တယဒေသနာယ အဓိပ္ပါယော”တိ။ သစေ ဝဒေယျ “မုဒုကာ ဒုက္ခာ ဝေဒနာ သုခါ၊ အဓိမတ္တာ ဒုက္ခာ၊ မဇ္ဈိမာ အဒုက္ခမသုခါတိ ဝေနေယျဇ္ဈာသယေန ဝုတ္တာ။ တာသု ဟိ န သတ္တာနံ သုခါဒိဝဍ္ဎီ”တိ။ သော ဝတ္တဗ္ဗော—ကော ပနာဝုသော ဒုက္ခဝေဒနာယ သဘာဝေါ၊ ယေန “သဗ္ဗာ ဝေဒနာ ဒုက္ခာ”တိ ဝုစ္စေယျုံ။ ယဒိ ယာယ ဥပ္ပန္နာယ သတ္တာ ဝိယောဂမေဝ ဣစ္ဆန္တိ၊ သော ဒုက္ခဝေဒနာယ သဘာဝေါ။ ယာယ စ ပန ဥပ္ပန္နာယ သတ္တာ အဝိယောဂမေဝ ဣစ္ဆန္တိ၊ ယာယ န ဥဘယံ ဣစ္ဆန္တိ၊ သာ ကထံ ဒုက္ခဝေဒနာ သိယာ။ အထ ယာ အတ္တနော နိဿယဿ ဥပဃာတကာရီ၊ သာ ဒုက္ခာ။ ယာ အနုဂ္ဂဟကာရီ၊ သာ ကထံ ဒုက္ခာ သိယာ။ အထ ပန ယဒရိယာ ဒုက္ခတော ပဿန္တိ၊ သော ဒုက္ခဝေဒနာယ သဘာဝေါ၊ သင်္ခါရဒုက္ခတာယ ဝေဒနံ အရိယာ ဒုက္ခတော ပဿန္တိ၊ သာ စ အဘိဏှသဘာဝါတိ ကထံ တာသံ ဝေဒနာနံ မုဒုမဇ္ဈိမာဓိမတ္တဒုက္ခဘာဝေါ သိယာ။ ယဒိ စ သင်္ခါရဒုက္ခတာယ ဧဝ ဝေဒနာနံ ဒုက္ခဘာဝေါ သိယာ၊ “တိဿော ဣမာ ဘိက္ခဝေ ဒုက္ခတာယော ဒုက္ခဒုက္ခတာ ဝိပရိဏာမဒုက္ခတာ သင်္ခါရဒုက္ခတာ”တိ[၃] အယံ ဒုက္ခတာနံ ဝိဘာဂဒေသနာ နိပ္ပယောဇနာ သိယာ။ တထာ စ သတိ သုတ္တမေဝ ပဋိဗာဟိတံ သိယာ၊ ပုရိမေသု စ တီသု

၁-သံ ၂-၄၁၇-ပိဋ္ဌေ။ ၂-သမာနတ္ထကထာ (သီ၊ သျာ) ၃-ဒီ ၃-၁၈၁-ပိဋ္ဌေ။

rūpāvacarajjhānesu mudukā dukkhā vedanāti āpajjati sukhavedanāvacanato. Catutthajjhāne arūpajjhānesu ca majjhimā, adukkhamasukhavedanāvacanato. Evaṁ sante purimā tisso rūpāvacarasamāpattiyo catutthajjhānasamāpattiyā arūpasamāpattīhi ca santatarāti āpajjati, kathaṁ vā santatarappaṇītatarāsu samāpattīsu dukkhavedanāya adhikabhāvo yujjati. Tasmā vedanattayadesanāya pariyāyadesanābhāvo na yuttoti.

Yaṁ pana vuttaṁ "dukkhe sukhanti saññāvipallāso"ti[1], taṁ kathanti? Vipariṇāmadukkhatāya saṅkhāradukkhatāya ca yathābhūtānavabodhena yā ekantato sukhasaññā, yā ca dukkhanimitte sukhanimittasaññā, taṁ sandhāya vuttaṁ. "Evampi "sukhā bhikkhave vedanā dukkhato daṭṭhabbā"ti[2] idaṁ pana kathanti? Idaṁ pana vipariṇāmadassane[3] sanniyojanatthaṁ vuttaṁ tassa tattha virāguppattiyā upāyabhāvato sukhavedanāya bahudukkhānugatabhāvato ca. Tathā hi dukkhassa hetubhāvato anekehi dukkhadhammehi anubaddhattā ca paṇḍitā sukhampi dukkhamicceva paṭipannā.

Evampi nattheva sukhā vedanā, sukhahetūnaṁ niyamābhāvato. Ye hi sukhavedanāya hetusammatā ghāsacchādanādayo, te eva adhimattaṁ akāle ca paṭiseviyamānā dukkhavedanāya hetubhāvamāpajjanti. Na ca yeneva hetunā sukhaṁ, teneva dukkhanti yuttaṁ vattuṁ. Tasmā na te sukhahetū, dukkhantarāpagame pana aviññūnaṁ sukhasaññā yathā cirataraṁ ṭhānādi-iriyāpathasamaṅgī hutvā tadañña-iriyāpathasamāyogemahantañca bhāraṁ vahato bhāranikkhepe ceva vūpasame ca, tasmā nattheva sukhanti? Tayidaṁ sammadeva sukhahetuṁ apariññāya tassa niyamābhāvaparikappanaṁ. Ārammaṇamattameva hi kevalaṁ sukhahetuṁ manasikatvā evaṁ vuttaṁ, ajjhattikasarīrassa avatthāvisesaṁ samuditaṁ pana ekajjhaṁ tadubhayaṁ sukhādihetūti veditabbaṁ. Yādisañca tadubhayaṁ sukhavedanāya hetu, tādisaṁ na kadācipi dukkhavedanāya hetu hotīti vavatthitā eva sukhādihetu. Yathā nāma tejodhātu sāliyavaḍākasassādīnaṁ yādisamavatthantaraṁ patvā sātamadhurabhāvahetu hoti, na tādisameva patvā kadācipi asāta-amadhurabhāvahetu hoti, evaṁsampadamidaṁ daṭṭhabbaṁ.

---

1. Aṁ 1. 361; Khu 9. 273 piṭṭhesu. 2. Khu 1. 227 piṭṭhe.
3. Vipariṇāmadassanena (Sī)

ရူပါဝစရဇ္ဈာနေသု မုဒုကာ ဒုက္ခာ ဝေဒနာတိ အာပဇ္ဇတိ သုခဝေဒနာဝစနတော။ စတုတ္ထဇ္ဈာနေ အရူပဇ္ဈာနေသု စ မဇ္ဈိမာ, အဒုက္ခမသုခဝေဒနာဝစနတော။ ဧဝံ သန္တေ ပုရိမာ တိဿော ရူပါဝစရသမာပတ္တိယော စတုတ္ထဇ္ဈာနသမာပတ္တိယာ အရူပသမာပတ္တီဟိ စ သန္တတရာတိ အာပဇ္ဇတိ၊ ကထံ ဝါ သန္တတရပ္ပဏီတတရာသု သမာပတ္တီသု ဒုက္ခဝေဒနာယ အဓိကဘာဝေါ ယုဇ္ဇတိ။ တသ္မာ ဝေဒနတ္တယဒေသနာယ ပရိယာယဒေသနာဘာဝေါ န ယုတ္တောတိ။

ယံ ပန ဝုတ္တံ "ဒုက္ခေ သုခန္တိ သညာဝိပလ္လာသော"တိ[၁]၊ တံ ကထန္တိ? ဝိပရိဏာမဒုက္ခတာယ သင်္ခါရဒုက္ခတာယ စ ယထာဘူတာနဝဗောဓေန ယာ ဧကန္တတော သုခသညာ, ယာ စ ဒုက္ခနိမိတ္တေ သုခနိမိတ္တသညာ၊ တံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ ဧဝမ္ပိ "သုခါ ဘိက္ခဝေ ဝေဒနာ ဒုက္ခတော ဒဋ္ဌဗ္ဗာ"တိ[၂] ဣဒံ ပန ကထန္တိ? ဣဒံ ပန ဝိပရိဏာမဒဿနေ[၃] သန္နိယောဇနတ္ထံ ဝုတ္တံ တဿ တတ္ထ ဝိရာဂုပ္ပတ္တိယာ ဥပါယဘာဝတော သုခဝေဒနာယ ဗဟုဒုက္ခာနုဂတဘာဝတော စ။ တထာ ဟိ ဒုက္ခဿ ဟေတုဘာဝတော အနေကေဟိ ဒုက္ခဓမ္မေဟိ အနုဗဒ္ဓတ္တာ စ ပဏ္ဍိတာ သုခမ္ပိ ဒုက္ခမိစ္စေဝ ပဋိပန္နာ။

ဧဝမ္ပိ နတ္ထေဝ သုခါ ဝေဒနာ, သုခဟေတူနံ နိယမာဘာဝတော။ ယေ ဟိ သုခဝေဒနာယ ဟေတုသမ္မတာ ဃာသစ္ဆာဒနာဒယော၊ တေ ဧဝ အဓိမတ္တံ အကာလေ စ ပဋိသေဝိယမာနာ ဒုက္ခဝေဒနာယ ဟေတုဘာဝမာပဇ္ဇန္တိ။ န စ ယေနေဝ ဟေတုနာ သုခံ၊ တေနေဝ ဒုက္ခန္တိ ယုတ္တံ ဝတ္တုံ။ တသ္မာ န တေ သုခဟေတူ၊ ဒုက္ခန္တရာပဂမေ ပန အဝိညူနံ သုခသညာ ယထာ စိရတရံ ဌာနာဒိဣရိယာပထသမင်္ဂီ ဟုတွာ တဒညဣရိယာပထသမာယောဂေ မဟန္တဉ္စ ဘာရံ ဝဟတော ဘာရနိက္ခေပေ စေဝ ဝူပသမေ စ၊ တသ္မာ နတ္ထေဝ သုခန္တိ? တယိဒံ သမ္မဒေဝ သုခဟေတုံ အပရိညာယ တဿ နိယမာဘာဝပရိကပ္ပနံ။ အာရမ္မဏမတ္တမေဝ ဟိ ကေဝလံ သုခဟေတုံ မနသိကတွာ ဧဝံ ဝုတ္တံ၊ အဇ္ဈတ္တိကသရီရဿ အဝတ္ထာဝိသေသံ သမုဒိတံ ပန ဧကဇ္ဈံ တဒုဘယံ သုခါဒိဟေတူတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ယာဒိသဉ္စ တဒုဘယံ သုခဝေဒနာယ ဟေတု၊ တာဒိသံ န ကဒါစိပိ ဒုက္ခဝေဒနာယ ဟေတု ဟောတီတိ ဝဝတ္ထိတာ ဧဝ သုခါဒိဟေတု။ ယထာ နာမ တေဇောဓာတု သာလိယဝဋကသဿာဒီနံ ယာဒိသမဝတ္ထန္တရံ ပတွာ သာတမဓုရဘာဝဟေတု ဟောတိ၊ န တာဒိသမေဝ ပတွာ ကဒါစိပိ အသာတအမဓုရဘာဝဟေတု ဟောတိ၊ ဧဝံသမ္ပဒမိဒံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။

၁-အံ ၁-၃၆၁၊ ခု ၉-၂၇၃-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-ခု ၁-၂၂၇-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ဝိပရိဏာမဒဿနေန (သီ)

Dukkhāpagameva kadāci sukhavedanantaraṁ upalabbhati. Tattha sukheyeva sukhasaññā, na dukkhāpagamamatte yathā addhānagamanaparissamakilantassa sambāhane iriyāpathaparivattane ca, aññathā kālantarepi parissamāpagame tādisī sukhasaññā siyā. Dukkhāpagamamatte pana sukhanti parikappanā vedanāvisesassa anupalabbhamānattā. Ekanteneva cetaṁ evaṁ sampaṭicchitabbaṁ, yato paṇītappaṇītāniyeva ārammaṇāni mahatā āyāsena sattā abhipatthayanti, na ca nesaṁ yena kenaci yathāladdhamattena paccayena patikāraṁ kātuṁ sakkā taṇhuppādenāti[1]. Vedanāpaccayā hi taṇhā-upādi, tathābhāve ca[2] sugandhamadhurasukhasamphassādivatthūnaṁ itarītarabhāvena sukhavisesasaññā jāyamānā katamassa dukkhavisesassa apagamane ghānajivhākāyadvāresu, sotadvāre ca dibbasaṅgītasadisapañcaṅgikatūriyasaddāvadhāraṇe. Tasmā na dukkhavedanāyameva[3] dukkhantarāpagame sukhasaññā, nāpi kevale dukkhāpagamamatteti āgamato yuttitopi vavatthitā tisso vedanāti Bhagavato vedanattayadesanā nītatthāyeva, na neyyatthāti saññāpetabbaṁ. Evañcetaṁ upeti, iccetaṁ kusalaṁ, no ce, kammaṁ katvā uyyojetabbo "gaccha yathāsukhan"ti.

Evametā aññamaññapaṭipakkhasabhāvavavatthitalakkhaṇā eva tisso vedanā Bhagavatā desitā, tañca kho vipassanākammikānaṁ yogāvacarānaṁ vedanāmukhena arūpakammaṭṭhānadassanatthaṁ. Duvidhaṁ hi kammaṭṭhānaṁ rūpakammaṭṭhānaṁ arūpakammaṭṭhānanti. Tattha Bhagavā rūpakammaṭṭhānaṁ kathento saṅkhepamanasikāravasena vā vitthāramanasikāravasena vā catudhātuvavatthānādivasena vā katheti, arūpakammaṭṭhānaṁ pana kathento phassavasena vā vedanāvasena vā cittavasena vā katheti. Ekaccassa hi āpāthagate ārammaṇe āvajjato tattha cittacetasikānaṁ paṭhamābhinipāto phasso taṁ ārammaṇaṁ phusanto uppajjamāno pākaṭo hoti, ekaccassa taṁ ārammaṇaṁ anubhavantī uppajjamānā vedanā pākaṭā hoti, ekaccassa taṁ ārammaṇaṁ vijānantaṁ uppajjamānaṁ viññāṇaṁ pākaṭaṁ hoti. Iti tesaṁ tesaṁ puggalānaṁ ajjhāsayena yathāpākaṭaṁ phassādimukhena tidhā arūpakammaṭṭhānaṁ katheti.

1. Taṇhuppādenāti ce (Syā) 2. Taṇhā, dukkhādhikabhāve ca (Ka)
3. Sukhavedanāyameva (Ka)

ဒုက္ခာပဂမေဝ ကဒါစိ သုခဝေဒနန္တရံ ဥပလဗ္ဘတိ။ တတ္ထ သုခေယေဝ သုခသညာ၊ န ဒုက္ခာပဂမမတ္တေ ယထာ အဒ္ဓါနဂမနပရိဿမကိလန္တဿ သမ္ဗာဟနေ ဣရိယာပထပရိဝတ္တနေ စ၊ အညထာ ကာလန္တရေပိ ပရိဿမာပဂမေ တာဒိသီ သုခသညာ သိယာ။ ဒုက္ခာပဂမမတ္တေ ပန သုခန္တိ ပရိကပ္ပနာ ဝေဒနာဝိသေသဿ အနုပလဗ္ဘမာနတ္တာ။ ဧကန္တေနေဝ စေတံ ဧဝံ သမ္ပဋိစ္ဆိတဗ္ဗံ၊ ယတော ပဏီတပ္ပဏီတာနိယေဝ အာရမ္မဏာနိ မဟတာ အာယာသေန သတ္တာ အဘိပတ္ထယန္တိ၊ န စ နေသံ ယေန ကေနစိ ယထာလဒ္ဓမတ္တေန ပစ္စယေန ပတိကာရံ ကာတုံ သက္ကာ တဏှုပ္ပါဒေနာတိ[၁]။ ဝေဒနာပစ္စယာ ဟိ တဏှာဥပါဒိ၊ တထာဘာဝေ စ[၂] သုဂန္ဓမဓုရသုခသမ္ဖဿာဒိဝတ္ထူနံ ဣတရီတရဘာဝေန သုခဝိသေသသညာ ဇာယမာနာ ကတမဿ ဒုက္ခဝိသေသဿ အပဂမနေ ဃာနဇိဝှါကာယဒွါရေသု, သောတဒွါရေ စ ဒိဗ္ဗသင်္ဂီတသဒိသပဉ္စင်္ဂိကတူရိယသဒ္ဒါဝဓာရဏေ။ တသ္မာ န ဒုက္ခဝေဒနာယမေဝ[၃] ဒုက္ခန္တရာပဂမေ သုခသညာ, နာပိ ကေဝလေ ဒုက္ခာပဂမမတ္တေတိ အာဂမတော ယုတ္တိတောပိ ဝဝတ္ထိတာ တိဿော ဝေဒနာတိ ဘဂဝတော ဝေဒနတ္တယဒေသနာ နီတတ္ထာယေဝ၊ န နေယျတ္ထာတိ သညာပေတဗ္ဗံ။ ဧဝဉ္စေတံ ဥပေတိ, ဣစ္စေတံ ကုသလံ၊ နော စေ, ကမ္မံ ကတွာ ဥယျောဇေတဗ္ဗော "ဂစ္ဆ ယထာသုခ"န္တိ။

ဧဝမေတာ အညမညပဋိပက္ခသဘာဝဝဝတ္ထိတလက္ခဏာ ဧဝ တိဿော ဝေဒနာ ဘဂဝတာ ဒေသိတာ၊ တဉ္စ ခေါ ဝိပဿနာကမ္မိကာနံ ယောဂါဝစရာနံ ဝေဒနာမုခေန အရူပကမ္မဋ္ဌာနဒဿနတ္ထံ။ ဒုဝိဓံ ဟိ ကမ္မဋ္ဌာနံ ရူပကမ္မဋ္ဌာနံ အရူပကမ္မဋ္ဌာနန္တိ။ တတ္ထ ဘဂဝါ ရူပကမ္မဋ္ဌာနံ ကထေန္တော သင်္ခေပမနသိကာရဝသေန ဝါ ဝိတ္ထာရမနသိကာရဝသေန ဝါ စတုဓာတုဝဝတ္ထာနာဒိဝသေန ဝါ ကထေတိ၊ အရူပကမ္မဋ္ဌာနံ ပန ကထေန္တော ဖဿဝသေန ဝါ ဝေဒနာဝသေန ဝါ စိတ္တဝသေန ဝါ ကထေတိ။ ဧကစ္စဿ ဟိ အာပါထဂတေ အာရမ္မဏေ အာဝဇ္ဇတော တတ္ထ စိတ္တစေတသိကာနံ ပဌမာဘိနိပါတော ဖဿော တံ အာရမ္မဏံ ဖုသန္တော ဥပ္ပဇ္ဇမာနော ပါကဋော ဟောတိ၊ ဧကစ္စဿ တံ အာရမ္မဏံ အနုဘဝန္တီ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ ဝေဒနာ ပါကဋာ ဟောတိ၊ ဧကစ္စဿ တံ အာရမ္မဏံ ဝိဇာနန္တံ ဥပ္ပဇ္ဇမာနံ ဝိညာဏံ ပါကဋံ ဟောတိ။ ဣတိ တေသံ တေသံ ပုဂ္ဂလာနံ အဇ္ဈာသယေန ယထာပါကဋံ ဖဿာဒိမုခေန တိဓာ အရူပကမ္မဋ္ဌာနံ ကထေတိ။

၁-တဏှုပ္ပါဒေနာတိ စေ (သျာ) ၂-တဏှာ၊ ဒုက္ခာဓိကဘာဝေ စ (က)
၃-သုခဝေဒနာယမေဝ (က)

Tattha yassa phasso pākaṭo hoti, sopi “na kevalaṁ phassova uppajjati, tena saddhiṁ tadeva ārammaṇaṁ anubhavamānā vedanāpi uppajjati, sañjānamānā saññāpi, cetayamānā cetanāpi, vijānamānaṁ viññāṇampi uppajjatī”ti phassapañcamakeyeva pariggaṇhāti. Yassa vedanā pākaṭā hoti, sopi “na kevalaṁ vedanāva uppajjati, tāya saddhiṁ phusamāno phassopi uppajjati, sañjānamānā saññāpi, cetayamānā cetanāpi, vijānamānaṁ viññāṇampi uppajjatī”ti phassapacamakeyeva pariggaṇhāti. Yassa viññāṇaṁ pākaṭaṁ hoti, sopi “na kevalaṁ viññāṇameva uppajjati, tena saddhiṁ tadevārammaṇaṁ phusamāno phassopi uppajjati, anubhavamānā vedanāpi, sañjānamānā saññāpi, cetayamānā cetanāpi uppajjatī”ti phassapañcamakeyeva pariggaṇhāti.

So “ime phassapañcamakā dhammā kiṁnissitā”ti upadhārento “vatthunissitā”ti pajānāti. Vatthu nāma karajakāyo. Yaṁ sandhāya vuttaṁ “idañca pana me viññāṇaṁ etthasitaṁ etthapaṭibaddhan”ti[1]. So atthato bhūtā ceva upādārūpāni ca. Evamettha vatthu rūpaṁ, phassapañcamakā nāmanti nāmarūpamattameva passati. Rūpaṁ cettha rūpakkhandho, nāmaṁ cattāro arūpino khandhāti pañcakkhandhamattaṁ hoti. Nāmarūpavinimuttā hi pañcakkhandhā, pañcakkhandhavinimuttaṁ vā nāmarūpaṁ natthi. So “ime pañcakkhandhā kiṁhetukā”ti upaparikkhanto “avijjādihetukā”ti, tato “paccayo ceva paccayuppannañca idaṁ, añño satto vā puggalo vā natthi, suddhasaṅkhārapuñjamattamevā”ti sappaccayanāmarūpavasena tilakkhaṇaṁ āropetvā vipassanāpaṭipāṭiyā “aniccaṁ dukkhamanattā”ti sammasanto vicarati. So “ajja ajjā”ti paṭivedhaṁ ākaṅkhamāno tathārūpe samaye utusappāyaṁ puggalasappāyaṁ bhojanasappāyaṁ dhammassavanasappāyaṁ vā labhitvā ekapallaṅkena nisinnova vipassanaṁ matthakaṁ pāpetvā arahatte patiṭṭhāti. Evaṁ imesaṁ tiṇṇaṁ janānaṁ yāva arahattā kammaṭṭhānaṁ veditabbaṁ. Idha pana Bhagavā vedanāvasena bujjhanakānaṁ ajjhāsayena arūpakammaṭṭhānaṁ kathento vedanāvasena kathesi. Tattha—

“Lakkhaṇañca adhiṭṭhānaṁ, uppatti anusayo tathā.
Ṭhānaṁ pavattikālo ca, indriyañca dvidhāditā”ti—

1. Dī 1. 72; Ma 2. 209 piṭṭhesu.

တတ္ထ ယဿ ဖဿော ပါကဋော ဟောတိ၊ သောပိ “န ကေဝလံ ဖဿောဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တေန သဒ္ဓိံ တဒေဝ အာရမ္မဏံ အနုဘဝမာနာ ဝေဒနာပိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ သဉ္ဇာနမာနာ သညာပိ၊ စေတယမာနာ စေတနာပိ၊ ဝိဇာနမာနံ ဝိညာဏမ္ပိ ဥပ္ပဇ္ဇတီ”တိ ဖဿပဉ္စမကေယေဝ ပရိဂ္ဂဏှာတိ။ ယဿ ဝေဒနာ ပါကဋာ ဟောတိ၊ သောပိ “န ကေဝလံ ဝေဒနာဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တာယ သဒ္ဓိံ ဖုသမာနော ဖဿောပိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ သဉ္ဇာနမာနာ သညာပိ၊ စေတယမာနာ စေတနာပိ၊ ဝိဇာနမာနံ ဝိညာဏမ္ပိ ဥပ္ပဇ္ဇတီ”တိ ဖဿပဉ္စမကေယေဝ ပရိဂ္ဂဏှာတိ။ ယဿ ဝိညာဏံ ပါကဋံ ဟောတိ၊ သောပိ “န ကေဝလံ ဝိညာဏမေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တေန သဒ္ဓိံ တဒေဝါရမ္မဏံ ဖုသမာနော ဖဿောပိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ အနုဘဝမာနာ ဝေဒနာပိ၊ သဉ္ဇာနမာနာ သညာပိ၊ စေတယမာနာ စေတနာပိ ဥပ္ပဇ္ဇတီ”တိ ဖဿပဉ္စမကေယေဝ ပရိဂ္ဂဏှာတိ။

သော “ဣမေ ဖဿပဉ္စမကာ ဓမ္မာ ကိံနိဿိတာ”တိ ဥပဓာရေန္တော “ဝတ္ထုနိဿိတာ”တိ ပဇာနာတိ။ ဝတ္ထု နာမ ကရဇကာယော။ ယံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ “ဣဒဉ္စ ပန မေ ဝိညာဏံ ဧတ္ထသိတံ ဧတ္ထပဋိဗဒ္ဓ”န္တိ[1]။ သော အတ္ထတော ဘူတာ စေဝ ဥပါဒါရူပါနိ စ။ ဧဝမေတ္ထ ဝတ္ထု ရူပံ၊ ဖဿပဉ္စမကာ နာမန္တိ နာမရူပမတ္တမေဝ ပဿတိ။ ရူပံ စေတ္ထ ရူပက္ခန္ဓော၊ နာမံ စတ္တာရော အရူပိနော ခန္ဓာတိ ပဉ္စက္ခန္ဓမတ္တံ ဟောတိ။ နာမရူပဝိနိမုတ္တာ ဟိ ပဉ္စက္ခန္ဓာ, ပဉ္စက္ခန္ဓဝိနိမုတ္တံ ဝါ နာမရူပံ နတ္ထိ။ သော “ဣမေ ပဉ္စက္ခန္ဓာ ကိံဟေတုကာ”တိ ဥပပရိက္ခန္တော “အဝိဇ္ဇာဒိဟေတုကာ”တိ၊ တတော “ပစ္စယော စေဝ ပစ္စယုပ္ပန္နဉ္စ ဣဒံ၊ အညော သတ္တော ဝါ ပုဂ္ဂလော ဝါ နတ္ထိ၊ သုဒ္ဓသင်္ခါရပုဉ္ဇမတ္တမေဝါ”တိ သပ္ပစ္စယနာမရူပဝသေန တိလက္ခဏံ အာရောပေတွာ ဝိပဿနာပဋိပါဋိယာ “အနိစ္စံ ဒုက္ခမနတ္တာ”တိ သမ္မသန္တော ဝိစရတိ။ သော “အဇ္ဇ အဇ္ဇာ”တိ ပဋိဝေဓံ အာကင်္ခမာနော တထာရူပေ သမယေ ဥတုသပ္ပါယံ ပုဂ္ဂလသပ္ပါယံ ဘောဇနသပ္ပါယံ ဓမ္မဿဝနသပ္ပါယံ ဝါ လဘိတွာ ဧကပလ္လင်္ကေန နိသိန္နောဝ ဝိပဿနံ မတ္ထကံ ပါပေတွာ အရဟတ္တေ ပတိဋ္ဌာတိ။ ဧဝံ ဣမေသံ တိဏ္ဏံ ဇနာနံ ယာဝ အရဟတ္တာ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဣဓ ပန ဘဂဝါ ဝေဒနာဝသေန ဗုဇ္ဈနကာနံ အဇ္ဈာသယေန အရူပကမ္မဋ္ဌာနံ ကထေန္တော ဝေဒနာဝသေန ကထေသိ။ တတ္ထ—

“လက္ခဏဉ္စ အဓိဋ္ဌာနံ၊ ဥပ္ပတ္တိ အနုသယော တထာ။
ဌာနံ ပဝတ္တိကာလော စ၊ ဣန္ဒြိယဉ္စ ဒွိဓာဒိတာ”တိ—

၁-ဒီ ၁-၇၂၊ မ ၂-၂၀၉-ပိဋ္ဌေသု။

idaṁ pakiṇṇakaṁ veditabbaṁ—tattha **lakkhaṇaṁ** heṭṭhā vuttameva. **Adhiṭṭhānan**ti phasso. “Phassapaccayā vedanā”ti hi vacanato phasso vedanāya adhiṭṭhānaṁ. Tathā hi so vedanādhiṭṭhānabhāvato niccammagāvī-upamāya upamito. Tattha sukhavedanīyo phasso sukhāya vedanāya adhiṭṭhānaṁ, dukkhavedanīyo phasso dukkhāya vedanāya, adukkhamasukhavedanīyo phasso adukkhamasukhāya vedanāya adhiṭṭhānaṁ, āsannakāraṇanti attho. Vedanā kassa padaṭṭhānaṁ? “Vedanāpaccayā taṇhā”ti vacanato taṇhāya padaṭṭhānaṁ abhipatthanīyabhāvato. Sukhā vedanā tāva taṇhāya padaṭṭhānaṁ hotu, itarā pana “kathanti? Vuccate—sukhasamaṅgīpi tāva taṁsadisaṁ tato vā uttaritaraṁ sukhaṁ abhipattheti, kimaṅgaṁ pana dukkhasamaṅgībhūto. Adukkhamasukhā ca santabhāvena sukhamicceva vuccatīti tissopi vedanā taṇhāya padaṭṭhānaṁ.

Uppattīti uppattikāraṇaṁ. Iṭṭhārammaṇabhūtā hi sattasaṅkhārā sukhavedanāya uppattikāraṇaṁ, te eva aniṭṭhārammaṇabhūtā dukkhavedanāya, majjhattārammaṇabhūtā adukkhamasukhāya. Vipākato tadākāraggahaṇato cettha iṭṭhāniṭṭhatā veditabbā.

Anusayoti imāsu tīsu vedanāsu sukhāya vedanāya rāgānusayo anuseti, dukkhāya vedanāya paṭighānusayo, adukkhamasukhāya vedanāya avijjānusayo anuseti. Vuttaṁ hetaṁ—

“Sukhāya kho āvuso Visākha vedanāya rāgānusayo anusetī”ti-ādi[1].

Diṭṭhimānānusayā cettha rāgapakkhiyā kātabbā. Sukhābhinandanena hi diṭṭhigatikā “sassatan”ti-ādinā sakkāye abhinivisanti, mānajātikā ca mānaṁ jappenti “seyyohamasmī”ti-ādinā. Vicikicchānusayo pana avijjāpakkhiko kātabbo. Tathā hi vuttaṁ Paṭiccasamuppādavibhaṅge[2] “vedanāpaccayā vicikicchā”ti. Anusayānañca tattha tattha santāne appahīnabhāvena thāmagamanaṁ. Tasmā “sukhāya vedanāya rāgānusayo anusetī”ti maggena appahīnattā anurūpakāraṇalābhe uppajjanāraho rāgo tattha sayito viya hotīti attho. Esa nayo sesesupi.

1. Ma 1. 378 piṭṭhe. 2. Abhi 2. 174 piṭṭhe.

ဣဒံ ပကိဏ္ဏကံ ဝေဒိတဗ္ဗံ—တတ္ထ **လက္ခဏံ** ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တမေဝ။ **အဓိဋ္ဌာနန္တိ** ဖဿော။ “ဖဿပစ္စယာ ဝေဒနာ”တိ ဟိ ဝစနတော ဖဿော ဝေဒနာယ အဓိဋ္ဌာနံ။ တထာ ဟိ သော ဝေဒနာဓိဋ္ဌာနဘာဝတော နိစ္စမ္မဂါဝီဥပမာယ ဥပမိတော။ တတ္ထ သုခဝေဒနီယော ဖဿော သုခါယ ဝေဒနာယ အဓိဋ္ဌာနံ၊ ဒုက္ခဝေဒနီယော ဖဿော ဒုက္ခာယ ဝေဒနာယ၊ အဒုက္ခမသုခဝေဒနီယော ဖဿော အဒုက္ခမသုခါယ ဝေဒနာယ အဓိဋ္ဌာနံ၊ အာသန္နကာရဏန္တိ အတ္ထော။ ဝေဒနာ ကဿ ပဒဋ္ဌာနံ? “ဝေဒနာပစ္စယာ တဏှာ”တိ ဝစနတော တဏှာယ ပဒဋ္ဌာနံ အဘိပတ္ထနီယဘာဝတော။ သုခါ ဝေဒနာ တာဝ တဏှာယ ပဒဋ္ဌာနံ ဟောတု၊ ဣတရာ ပန ကထန္တိ? ဝုစ္စတေ—သုခသမင်္ဂီပိ တာဝ တံသဒိသံ တတော ဝါ ဥတ္တရိတရံ သုခံ အဘိပတ္ထေတိ၊ ကိမင်္ဂံ ပန ဒုက္ခသမင်္ဂီဘူတော။ အဒုက္ခမသုခါ စ သန္တဘာဝေန သုခမိစ္စေဝ ဝုစ္စတီတိ တိဿောပိ ဝေဒနာ တဏှာယ ပဒဋ္ဌာနံ။

ဥပ္ပတ္တီတိ ဥပ္ပတ္တိကာရဏံ။ ဣဋ္ဌာရမ္မဏဘူတာ ဟိ သတ္တသင်္ခါရာ သုခဝေဒနာယ ဥပ္ပတ္တိကာရဏံ၊ တေ ဧဝ အနိဋ္ဌာရမ္မဏဘူတာ ဒုက္ခဝေဒနာယ၊ မဇ္ဈတ္တာရမ္မဏဘူတာ အဒုက္ခမသုခါယ။ ဝိပါကတော တဒါကာရဂ္ဂဟဏတော စေတ္ထ ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

အနုသယောတိ ဣမာသု တီသု ဝေဒနာသု သုခါယ ဝေဒနာယ ရာဂါနုသယော အနုသေတိ၊ ဒုက္ခာယ ဝေဒနာယ ပဋိဃာနုသယော၊ အဒုက္ခမသုခါယ ဝေဒနာယ အဝိဇ္ဇာနုသယော အနုသေတိ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—

“သုခါယ ခေါ အာဝုသော ဝိသာခ ဝေဒနာယ ရာဂါနုသယော အနုသေတီ”တိအာဒိ[၁]။

ဒိဋ္ဌိမာနာနုသယာ စေတ္ထ ရာဂပက္ခိယာ ကာတဗ္ဗာ။ သုခါဘိနန္ဒနေန ဟိ ဒိဋ္ဌိဂတိကာ “သဿတ”န္တိအာဒိနာ သက္ကာယေ အဘိနိဝိသန္တိ၊ မာနဇာတိကာ စ မာနံ ဇပ္ပေန္တိ “သေယျောဟမသ္မီ”တိအာဒိနာ။ ဝိစိကိစ္ဆာနုသယော ပန အဝိဇ္ဇာပက္ခိကော ကာတဗ္ဗော။ တထာ ဟိ ဝုတ္တံ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒဝိဘင်္ဂေ[၂] “ဝေဒနာပစ္စယာ ဝိစိကိစ္ဆာ”တိ။ အနုသယာနဉ္စ တတ္ထ တတ္ထ သန္တာနေ အပ္ပဟီနဘာဝေန ထာမဂမနံ။ တသ္မာ “သုခါယ ဝေဒနာယ ရာဂါနုသယော အနုသေတီ”တိ မဂ္ဂေန အပ္ပဟီနတ္တာ အနုရူပကာရဏလာဘေ ဥပ္ပဇ္ဇနာရဟော ရာဂေါ တတ္ထ သယိတော ဝိယ ဟောတီတိ အတ္ထော။ ဧသ နယော သေသေသုပိ။

၁-မ ၁-၃၇၈-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အဘိ ၂-၁၇၄-ပိဋ္ဌေ။

ṭhānanti kāyo cittañca vedanāya ṭhānaṁ. Vuttaṁ hetaṁ—"yaṁ tasmiṁ samaye kāyikaṁ sukhaṁ kāyasamphassajaṁ sātaṁ sukhaṁ vedayitaṁ[1]. Yaṁ tasmiṁ samaye cetasikaṁ sukhaṁ cetosamphassajaṁ sātaṁ sukhaṁ vedayitan"ti[2] ca.

Pavattikāloti pavattikkhaṇo pavattanākalanañca. Pavattikkhaṇena hi sukhadukkhavedanānaṁ sukhadukkhabhāvo vavatthito. Yathāha—

> "Sukhā kho āvuso Visākha vedanā ṭhitisukhā vipariṇāmadukkhā, dukkhā kho āvuso Visākha vedanā ṭhitidukkhā vipariṇāmasukhā"ti[3].

Sukhāya vedanāya atthibhāvo sukhaṁ, natthibhāvo dukkhaṁ. Dukkhāya vedanāya atthibhāvo dukkhaṁ, natthibhāvo sukhanti attho. Adukkhamasukhāya vedanāya pavattanākalanaṁ pavattiyā ākalanaṁ[4] anākalanañca jānanaṁ ajānanañca sukhadukkhabhāvavavatthānaṁ. Vuttampi cetaṁ—

> "Adukkhamasukhā kho āvuso Visākha vedanā ñāṇasukhā aññāṇadukkhā"ti[3].

Indriyanti etā hi sukhādayo tisso vedanā sukhindriyaṁ dukkhindriyaṁ somanassindriyaṁ domanassindriyaṁ upekkhindriyanti adhipateyyaṭṭhena indriyato pañcadhā vibhattā. Kāyikaṁ hi sātaṁ sukhindriyanti vuttaṁ, asātaṁ dukkhindriyanti. Mānasaṁ pana sātaṁ somanassindriyanti vuttaṁ, asātaṁ domanassindriyanti. Duvidhampi neva sātaṁ nāsātaṁ upekkhindriyanti. Kiṁ panettha kāraṇaṁ—yathā kāyikacetasikā sukhadukkhavedanā "sukhindriyaṁ somanassindriyaṁ dukkhindriyaṁ domanassindriyan"ti vibhajitvā vuttā, na evaṁ adukkhamasukhāti? Bhedābhāvato. Yatheva hi anuggahasabhāvā bādhakasabhāvā ca sukhadukkhavedanā aññathā kāyassa anuggahaṁ bādhakañca[5] karonti, cittassa ca aññathā, na evaṁ adukkhamasukhā, tasmā bhedābhāvato vibhajitvā na vuttā.

Dvidhāditāti sabbāpi hi vedanā vedayitaṭṭhena ekavidhāpi nissayabhedena duvidhā kāyikā cetasikāti, sukhā dukkhā adukkhamasukhāti tividhā,

---

1. Abhi 1. 107 piṭṭhe. 2. Abhi 1. 111 piṭṭhe. 3. Ma 1. 377 piṭṭhe.
4. Akalanaṁ (Syā) 5. Pākañca (Sī, Syā)

ဌာနန္တိ ကာယော စိတ္တဉ္စ ဝေဒနာယ ဌာနံ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—"ယံ တသ္မိံ သမယေ ကာယိကံ သုခံ ကာယသမ္ဖဿဇံ သာတံ သုခံ ဝေဒယိတံ[1]။ ယံ တသ္မိံ သမယေ စေတသိကံ သုခံ စေတောသမ္ဖဿဇံ သာတံ သုခံ ဝေဒယိတ"န္တိ[2] စ။

ပဝတ္တိကာလောတိ ပဝတ္တိက္ခဏော ပဝတ္တနာကလနဉ္စ။ ပဝတ္တိက္ခဏေန ဟိ သုခဒုက္ခဝေဒနာနံ သုခဒုက္ခဘာဝေါ ဝဝတ္ထိတော။ ယထာဟ—

> "သုခါ ခေါ အာဝုသော ဝိသာခ ဝေဒနာ ဌိတိသုခါ ဝိပရိဏာမဒုက္ခာ၊ ဒုက္ခာ ခေါ အာဝုသော ဝိသာခ ဝေဒနာ ဌိတိဒုက္ခာ ဝိပရိဏာမသုခါ"တိ[3]။

သုခါယ ဝေဒနာယ အတ္ထိဘာဝေါ သုခံ၊ နတ္ထိဘာဝေါ ဒုက္ခံ။ ဒုက္ခာယ ဝေဒနာယ အတ္ထိဘာဝေါ ဒုက္ခံ၊ နတ္ထိဘာဝေါ သုခန္တိ အတ္ထော။ အဒုက္ခမသုခါယ ဝေဒနာယ ပဝတ္တနာကလနံ ပဝတ္တိယာ အာကလနံ[4] အနာကလနဉ္စ ဇာနနံ အဇာနနဉ္စ သုခဒုက္ခဘာဝဝဝတ္ထာနံ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ—

> "အဒုက္ခမသုခါ ခေါ အာဝုသော ဝိသာခ ဝေဒနာ ဉာဏသုခါ အညာဏဒုက္ခာ"တိ[3]။

ဣန္ဒြိယန္တိ ဧတာ ဟိ သုခါဒယော တိဿော ဝေဒနာ သုခိန္ဒြိယံ ဒုက္ခိန္ဒြိယံ သောမနဿိန္ဒြိယံ ဒေါမနဿိန္ဒြိယံ ဥပေက္ခိန္ဒြိယန္တိ အဓိပတေယျဋ္ဌေန ဣန္ဒြိယတော ပဉ္စဓာ ဝိဘတ္တာ။ ကာယိကံ ဟိ သာတံ သုခိန္ဒြိယန္တိ ဝုတ္တံ၊ အသာတံ ဒုက္ခိန္ဒြိယန္တိ။ မာနသံ ပန သာတံ သောမနဿိန္ဒြိယန္တိ ဝုတ္တံ၊ အသာတံ ဒေါမနဿိန္ဒြိယန္တိ။ ဒုဝိဓမ္ပိ နေဝ သာတံ နာသာတံ ဥပေက္ခိန္ဒြိယန္တိ။ ကိံ ပနေတ္ထ ကာရဏံ—ယထာ ကာယိကစေတသိကာ သုခဒုက္ခဝေဒနာ "သုခိန္ဒြိယံ သောမနဿိန္ဒြိယံ ဒုက္ခိန္ဒြိယံ ဒေါမနဿိန္ဒြိယ"န္တိ ဝိဘဇိတွာ ဝုတ္တာ၊ န ဧဝံ အဒုက္ခမသုခါတိ? ဘေဒါဘာဝတော။ ယထေဝ ဟိ အနုဂ္ဂဟသဘာဝါ ဗာဓကသဘာဝါ စ သုခဒုက္ခဝေဒနာ အညထာ ကာယဿ အနုဂ္ဂဟံ ဗာဓကဉ္စ[5] ကရောန္တိ, စိတ္တဿ စ အညထာ၊ န ဧဝံ အဒုက္ခမသုခါ၊ တသ္မာ ဘေဒါဘာဝတော ဝိဘဇိတွာ န ဝုတ္တာ။

ဒွိဓာဒိတာတိ သဗ္ဗာပိ ဟိ ဝေဒနာ ဝေဒယိတဋ္ဌေန ဧကဝိဓာပိ နိဿယဘေဒေန ဒုဝိဓာ ကာယိကာ စေတသိကာတိ၊ သုခါ ဒုက္ခာ အဒုက္ခမသုခါတိ တိဝိဓာ၊

၁-အဘိ ၁-၁၀၇-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အဘိ ၁-၁၁၁-ပိဋ္ဌေ။ ၃-မ ၁-၃၇၇-ပိဋ္ဌေ။
၄-အကလနံ (သျာ) ၅-ပါကဉ္စ (သီ၊ သျာ)

catuyonivasena catubbidhā, indriyavasena gativasena ca pañcavidhā, dvāravasena ca ārammaṇavasena ca chabbidhā, sattaviññāṇadhātuyogena sattavidhā, aṭṭhalokadhammapaccayatāya aṭṭhavidhā, sukhādīnaṁ paccekaṁ atītādivibhāgena navavidhā, tā eva ajjhattabahiddhābhedena aṭṭhārasavidhā, tathā rūpādīsu chasu ārammaṇesu ekekasmiṁ sukhādivasena tisso tisso katvā. Rūpārammaṇasmiṁ hi sukhāpi uppajjati dukkhāpi adukkhamasukhāpi, evaṁ itaresupi. Atha vā aṭṭhārasamanopavicāravasena aṭṭhārasa. Vuttaṁ hi—

> "Cakkhunā rūpaṁ disvā somanassaṭṭhāniyaṁ rūpaṁ upavicarati, domanassaṭṭhāniyaṁ, upekkhāṭṭhāniyaṁ rūpaṁ upavicarati, sotena saddaṁ -pa- manasā dhammaṁ viññāya somanassaṭṭhāniyaṁ dhammaṁ upavicarati, domanassaṭṭhāniyaṁ, upekkhāṭṭhāniyaṁ dhammaṁ upavicaratī"ti[1].

Evaṁ aṭṭhārasavidhā honti. Tathā cha gehassitāni somanassāni, cha gehassitāni domanassāni, cha gehassitā upekkhā, tathā nekkhammassitā somanassādayoti evaṁ chattiṁsavidhā. Atīte chattiṁsa, anāgate chattiṁsa, paccuppanne chattiṁ sāti aṭṭhuttarasatampi bhavanti. Evamettha dvidhāditā veditabbāti.

Pakiṇṇakakathā niṭṭhitā.

Gāthāsu **samāhito**ti upacārappanābhedena samādhinā samāhito. Tena samathabhāvanānuyogaṁ dasseti. **Sampajāno**ti sātthakasampajaññādinā catubbidhena sampajaññena sampajāno. Tena vipassanānuyogaṁ dasseti. **Sato**ti satokārī. Tena samathavipassanānayena dhammā bhāvanāpāripūriṁ gacchanti. Tena samannāgatattaṁ dasseti. **Vedanā ca pajānātī**ti "imā vedanā, ettakā vedanā"ti sabhāvato vibhāgato "aniccā dukkhā vipariṇāmadhammā"ti aniccādilakkhaṇato ca pubbabhāge tīhi pariññāhi parijānanto vipassanaṁ vaḍḍhetvā ariyamaggena pariññāpaṭivedhena pajānāti. **Vedanānañca sambhava**nti samudayasaccaṁ. **Yattha cetā nirujjhantī**ti ettāvatā vedanā yattha nirujjhanti, taṁ nirodhasaccaṁ. **Khayagāminan**ti vedanānaṁ khayagāminaṁ ariyamaggañca pajānātīti sambandho. **Vedanānaṁkhayā**ti evaṁ cattāri

1. Aṁ 1. 177 piṭṭhe.

စတုယောနိဝသေန စတုဗ္ဗိဓာ၊ ဣန္ဒြိယဝသေန ဂတိဝသေန စ ပဉ္စဝိဓာ၊ ဒွါရဝသေန စ အာရမ္မဏဝသေန စ ဆဗ္ဗိဓာ၊ သတ္တဝိညာဏဓာတုယောဂေန သတ္တဝိဓာ၊ အဋ္ဌလောကဓမ္မပစ္စယတာယ အဋ္ဌဝိဓာ၊ သုခါဒီနံ ပစ္စေကံ အတီတာဒိဝိဘာဂေန နဝဝိဓာ၊ တာ ဧဝ အဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓါဘေဒေန အဋ္ဌာရသဝိဓာ၊ တထာ ရူပါဒီသု ဆသု အာရမ္မဏေသု ဧကေကသ္မိံ သုခါဒိဝသေန တိဿော တိဿော ကတွာ။ ရူပါရမ္မဏသ္မိံ ဟိ သုခါပိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဒုက္ခာပိ အဒုက္ခမသုခါပိ၊ ဧဝံ ဣတရေသုပိ။ အထ ဝါ အဋ္ဌာရသမနောပဝိစာရဝသေန အဋ္ဌာရသ။ ဝုတ္တံ ဟိ—

> “စက္ခုနာ ရူပံ ဒိသွာ သောမနဿဋ္ဌာနိယံ ရူပံ ဥပဝိစရတိ၊ ဒေါမနဿဋ္ဌာနိယံ၊ ဥပေက္ခာဋ္ဌာနိယံ ရူပံ ဥပဝိစရတိ၊ သောတေန သဒ္ဒံ။ပ။မနသာ ဓမ္မံ ဝိညာယ သောမနဿဋ္ဌာနိယံ ဓမ္မံ ဥပဝိစရတိ၊ ဒေါမနဿဋ္ဌာနိယံ၊ ဥပေက္ခာဋ္ဌာနိယံ ဓမ္မံ ဥပဝိစရတီ”တိ[၁]။

ဧဝံ အဋ္ဌာရသဝိဓာ ဟောန္တိ။ တထာ ဆ ဂေဟဿိတာနိ သောမနဿာနိ၊ ဆ ဂေဟဿိတာနိ ဒေါမနဿာနိ၊ ဆ ဂေဟဿိတာ ဥပေက္ခာ၊ တထာ နေက္ခမ္မဿိတာ သောမနဿာဒယောတိ ဧဝံ ဆတ္တိံသဝိဓာ။ အတီတေ ဆတ္တိံသ, အနာဂတေ ဆတ္တိံသ, ပစ္စုပ္ပန္နေ ဆတ္တိံသာတိ အဋ္ဌုတ္တရသတမ္ပိ ဘဝန္တိ။ ဧဝမေတ္ထ ဒွိဓာဒိတာ ဝေဒိတဗ္ဗာတိ။

ပကိဏ္ဏကကထာ နိဋ္ဌိတာ။

ဂါထာသု **သမာဟိတော**တိ ဥပစာရပ္ပနာဘေဒေန သမာဓိနာ သမာဟိတော။ တေန သမထဘာဝနာနုယောဂံ ဒဿေတိ။ **သမ္ပဇာနော**တိ သာတ္ထကသမ္ပဇညာဒိနာ စတုဗ္ဗိဓေန သမ္ပဇညေန သမ္ပဇာနော။ တေန ဝိပဿနာနုယောဂံ ဒဿေတိ။ **သတော**တိ သတောကာရီ။ တေန သမထဝိပဿနာနယေန ဓမ္မာ ဘာဝနာပါရိပူရိံ ဂစ္ဆန္တိ။ တေန သမန္နာဂတတ္တံ ဒဿေတိ။ **ဝေဒနာ စ ပဇာနာတီ**တိ “ဣမာ ဝေဒနာ, ဧတ္တကာ ဝေဒနာ”တိ သဘာဝတော ဝိဘာဂတော “အနိစ္စာ ဒုက္ခာ ဝိပရိဏာမဓမ္မာ”တိ အနိစ္စာဒိလက္ခဏတော စ ပုဗ္ဗဘာဂေ တီဟိ ပရိညာဟိ ပရိဇာနန္တော ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရိယမဂ္ဂေန ပရိညာပဋိဝေဓေန ပဇာနာတိ။ **ဝေဒနာနဉ္စ သမ္ဘဝ**န္တိ သမုဒယသစ္စံ။ **ယတ္ထ စေတာ နိရုဇ္ဈန္တီ**တိ ဧတ္တာဝတာ ဝေဒနာ ယတ္ထ နိရုဇ္ဈန္တိ၊ တံ နိရောဓသစ္စံ။ **ခယဂါမိန**န္တိ ဝေဒနာနံ ခယဂါမိနံ အရိယမဂ္ဂဉ္စ ပဇာနာတီတိ သမ္ဗန္ဓော။ **ဝေဒနာနံ ခယာ**တိ ဧဝံ စတ္တာရိ

၁-အံ ၁-၁၇၇-ပိဋ္ဌေ။

saccāni paṭivijjhantena ariyamaggena vedanānaṁ anuppādanirodhā. **Nicchāto parinibbuto**ti nittaṇho pahīnataṇho kilesaparinibbānena khandhaparinibbānena ca parinibbuto hoti.

Tatiyasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

4. Dutiyavedanāsuttavaṇṇanā

52. Catutthe **dukkhato daṭṭhabbā**ti sukhavedanā vipariṇāmadukkhavasena dukkhāti ñāṇacakkhunā passitabbā. **Sallato daṭṭhabbā**ti dunnīharaṇaṭṭhena antotudanaṭṭhena pīḷanaṭṭhena dukkhadukkhabhāvena dukkhavedanā sallanti passitabbā. **Aniccato**ti hutvā abhāvato udayabbayavantato tāvakālikato niccapaṭipakkhato ca adukkhamasukhā vedanā aniccāti passitabbā. Kāmañcettha sabbāpi vedanā aniccato passitabbā, aniccadassanato pana sātisayaṁ[1] virāganimittaṁ dukkhadassananti imamatthaṁ dassento Satthā "sukhā bhikkhave vedanā dukkhato daṭṭhabbā, dukkhā vedanā sallato daṭṭhabbā"ti āha. Atha vā yattha puthujjanā sukhābhinivesino, tattha nibbedajananatthaṁ tathā vuttaṁ. Tenassā saṅkhāradukkhatāya dukkhabhāvo dassito. Yadaniccaṁ, taṁ dukkhanti vipariṇāmadukkhatāya "sukhā bhikkhave vedanā dukkhato daṭṭhabbā"ti vatvā "sukhāpi tāva edisī, dukkhā nu kho kīdisī"ti cintentānaṁ dukkhadukkhatāya "dukkhā vedanā sallato daṭṭhabbā"ti āha, itarā pana saṅkhāradukkhatāya eva dukkhāti dassento "adukkhamasukhā vedanā aniccato daṭṭhabbā"ti avoca.

Ettha ca "sukhā vedanā dukkhato daṭṭhabbā"ti etena rāgassa samugghātanupāyo dassito. Sukhavedanāya hi rāgānusayo anuseti. "Dukkhā vedanā sallato daṭṭhabbā"ti etena dosassa samugghātanūpāyo dassito. Dukkhavedanāya hi paṭighānusayo anuseti. "Adukkhamasukhā vedanā aniccato daṭṭhabbā"ti etena mohassa samugghātanūpāyo dassito. Adukkhamasukhavedanāya hi avijjānusayo anuseti.

---

1. Sātisayamaniccena (Sī, Syā)

သစ္စာနိ ပဋိဝိဇ္ဈန္တေန အရိယမဂ္ဂေန ဝေဒနာနံ အနုပ္ပါဒနိရောဓာ။ **နိစ္ဆာတော ပရိနိဗ္ဗုတော**တိ နိတ္တဏှော ပဟီနတဏှော ကိလေသပရိနိဗ္ဗာနေန ခန္ဓပရိနိဗ္ဗာနေန စ ပရိနိဗ္ဗုတော ဟောတိ။

တတိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၄-ဒုတိယဝေဒနာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၂။ စတုတ္ထေ **ဒုက္ခတော ဒဋ္ဌဗ္ဗာ**တိ သုခဝေဒနာ ဝိပရိဏာမဒုက္ခဝသေန ဒုက္ခာတိ ဉာဏစက္ခုနာ ပဿိတဗ္ဗာ။ **သလ္လတော ဒဋ္ဌဗ္ဗာ**တိ ဒုန္နီဟရဏဋ္ဌေန အန္တောတုဒနဋ္ဌေန ပီဠနဋ္ဌေန ဒုက္ခဒုက္ခဘာဝေန ဒုက္ခဝေဒနာ သလ္လန္တိ ပဿိတဗ္ဗာ။ **အနိစ္စတော**တိ ဟုတွာ အဘာဝတော ဥဒယဗ္ဗယဝန္တတော တာဝကာလိကတော နိစ္စပဋိပက္ခတော စ အဒုက္ခမသုခါ ဝေဒနာ အနိစ္စာတိ ပဿိတဗ္ဗာ။ ကာမဉ္စေတ္ထ သဗ္ဗာပိ ဝေဒနာ အနိစ္စတော ပဿိတဗ္ဗာ၊ အနိစ္စဒဿနတော ပန သာတိသယံ[1] ဝိရာဂနိမိတ္တံ ဒုက္ခဒဿနန္တိ ဣမမတ္ထံ ဒဿေန္တော သတ္ထာ "သုခါ ဘိက္ခဝေ ဝေဒနာ ဒုက္ခတော ဒဋ္ဌဗ္ဗာ၊ ဒုက္ခာ ဝေဒနာ သလ္လတော ဒဋ္ဌဗ္ဗာ"တိ အာဟ။ အထ ဝါ ယတ္ထ ပုထုဇ္ဇနာ သုခါဘိနိဝေသိနော၊ တတ္ထ နိဗ္ဗေဒဇနနတ္ထံ တထာ ဝုတ္တံ။ တေနဿာ သင်္ခါရဒုက္ခတာယ ဒုက္ခဘာဝေါ ဒဿိတော။ ယဒနိစ္စံ၊ တံ ဒုက္ခန္တိ ဝိပရိဏာမဒုက္ခတာယ "သုခါ ဘိက္ခဝေ ဝေဒနာ ဒုက္ခတော ဒဋ္ဌဗ္ဗာ"တိ ဝတွာ "သုခါပိ တာဝ ဧဒိသီ, ဒုက္ခာ နု ခေါ ကီဒိသီ"တိ စိန္တေန္တာနံ ဒုက္ခဒုက္ခတာယ "ဒုက္ခာ ဝေဒနာ သလ္လတော ဒဋ္ဌဗ္ဗာ"တိ အာဟ၊ ဣတရာ ပန သင်္ခါရဒုက္ခတာယ ဧဝ ဒုက္ခာတိ ဒဿေန္တော "အဒုက္ခမသုခါ ဝေဒနာ အနိစ္စတော ဒဋ္ဌဗ္ဗာ"တိ အဝေါစ။

ဧတ္ထ စ "သုခါ ဝေဒနာ ဒုက္ခတော ဒဋ္ဌဗ္ဗာ"တိ ဧတေန ရာဂဿ သမုဂ္ဃာတနုပါယော ဒဿိတော။ သုခဝေဒနာယ ဟိ ရာဂါနုသယော အနုသေတိ။ "ဒုက္ခာ ဝေဒနာ သလ္လတော ဒဋ္ဌဗ္ဗာ"တိ ဧတေန ဒေါသဿ သမုဂ္ဃာတနူပါယော ဒဿိတော။ ဒုက္ခဝေဒနာယ ဟိ ပဋိဃာနုသယော အနုသေတိ။ "အဒုက္ခမသုခါ ဝေဒနာ အနိစ္စတော ဒဋ္ဌဗ္ဗာ"တိ ဧတေန မောဟဿ သမုဂ္ဃာတနူပါယော ဒဿိတော။ အဒုက္ခမသုခဝေဒနာယ ဟိ အဝိဇ္ဇာနုသယော အနုသေတိ။

၁-သာတိသယမနိစ္စေန (သီ၊ သျာ)

Tathā paṭhamena taṇhāsaṁkilesassa pahānaṁ dassitaṁ tassa sukhassādahetukattā, dutiyena duccaritasaṁkilesassa pahānaṁ. Yathābhūtaṁ hi dukkhaṁ aparijānantā tassa pariharaṇatthaṁ duccaritaṁ caranti. Tatiyena diṭṭhisaṁkilesassa pahānaṁ aniccato passantassa diṭṭhisaṁkilesābhāvato avijjānimittattā diṭṭhisaṁkilesassa, avijjānimittañca adukkhamasukhā vedanā. Paṭhamena vā vipariṇāmadukkhapariññā, dutiyena dukkhadukkhapariññā, tatiyena saṅkhāradukkhapariññā. Paṭhamena vā iṭṭhārammaṇapariññā, dutiyena aniṭṭhārammaṇapariññā, tatiyena majjhattārammaṇapariññā. Virattesu hi tadārammaṇadhammesu ārammaṇānipi virattāneva hontīti. Paṭhamena vā rāgappahānaparikittanena dukkhānupassanāya appaṇihitavimokkho dīpito hoti, dutiyena dosappahānaparikittanena aniccānupassanāya animittavimokkho, tatiyena mohappahānaparikittanena anattānupassanāya suññatavimokkho dīpito hotīti veditabbaṁ.

Yatoti yadā, yasmā vā. **Ariyo**ti kilesehi ārakā ṭhito parisuddho. **Sammaddaso**ti sabbāsaṁ vedanānaṁ catunnampi vā saccānaṁ aviparītadassāvī. **Acchecchi taṇhan**ti vedanāmūlakaṁ taṇhaṁ aggamaggena chindi, anavasesato samucchindi. **Vivattayi saṁyojanan**ti dasavidhaṁ saṁyojanaṁ parivattayi, nimmūlamakāsi. **Sammā**ti hetunā kāraṇena. **Mānābhisamayā**ti mānassa dassanābhisamayā, pahānābhisamayā vā. Arahattamaggo hi kiccavasena mānaṁ passati, ayamassa dassanābhisamayo. Tena diṭṭho pana so tāvadeva pahīyati diṭṭhavisena diṭṭhasattānaṁ jīvitaṁ viya, ayamassa pahānābhisamayo. **Antamakāsi dukkhassā**ti evaṁ arahattamaggena mānassa diṭṭhattā pahīnattā ca sabbasseva vaṭṭadukkhassa koṭisaṅkhātaṁ antaṁ paricchedaṁ parivaṭumaṁ akāsi, antimasamussayamattāvasesaṁ dukkhamakāsīti vuttaṁ hoti.

Gāthāsu **yo**ti yo ariyasāvako. **Addā**ti addasa, sukhavedanaṁ dukkhato passīti attho. Sukhavedanā hi visamissaṁ viya bhojanaṁ paribhogakāle assādaṁ dadamānā vipariṇāmakāle dukkhāyevāti. **Dukkhamaddakkhi sallato**ti yathā sallaṁ sarīraṁ anupavisantampi paviṭṭhampi uddhariyamānampi pīḷameva janeti, evaṁ dukkhavedanā uppajjamānāpi ṭhitippattāpi bhijjamānāpi vibādhatiyevāti taṁ sallato vipassīti vuttaṁ.

တထာ ပဌမေန တဏှာသံကိလေသဿ ပဟာနံ ဒဿိတံ တဿ သုခဿာဒဟေတုကတ္တာ၊ ဒုတိယေန ဒုစ္စရိတသံကိလေသဿ ပဟာနံ။ ယထာဘူတံ ဟိ ဒုက္ခံ အပရိဇာနန္တာ တဿ ပရိဟရဏတ္ထံ ဒုစ္စရိတံ စရန္တိ။ တတိယေန ဒိဋ္ဌိသံကိလေသဿ ပဟာနံ အနိစ္စတော ပဿန္တဿ ဒိဋ္ဌိသံကိလေသာဘာဝတော အဝိဇ္ဇာနိမိတ္တတ္တာ ဒိဋ္ဌိသံကိလေသဿ၊ အဝိဇ္ဇာနိမိတ္တဉ္စ အဒုက္ခမသုခါ ဝေဒနာ။ ပဌမေန ဝါ ဝိပရိဏာမဒုက္ခပရိညာ၊ ဒုတိယေန ဒုက္ခဒုက္ခပရိညာ၊ တတိယေန သင်္ခါရဒုက္ခပရိညာ။ ပဌမေန ဝါ ဣဋ္ဌာရမ္မဏပရိညာ၊ ဒုတိယေန အနိဋ္ဌာရမ္မဏပရိညာ၊ တတိယေန မဇ္ဈတ္တာရမ္မဏပရိညာ။ ဝိရတ္တေသု ဟိ တဒါရမ္မဏဓမ္မေသု အာရမ္မဏာနိပိ ဝိရတ္တာနေဝ ဟောန္တီတိ။ ပဌမေန ဝါ ရာဂပ္ပဟာနပရိကိတ္တနေန ဒုက္ခာနုပဿနာယ အပ္ပဏိဟိတဝိမောက္ခော ဒီပိတော ဟောတိ၊ ဒုတိယေန ဒောသပ္ပဟာနပရိကိတ္တနေန အနိစ္စာနုပဿနာယ အနိမိတ္တဝိမောက္ခော၊ တတိယေန မောဟပ္ပဟာနပရိကိတ္တနေန အနတ္တာနုပဿနာယ သုညတဝိမောက္ခော ဒီပိတော ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ယတောတိ ယဒါ, ယသ္မာ ဝါ။ **အရိယော**တိ ကိလေသေဟိ အာရကာ ဌိတော ပရိသုဒ္ဓေါ။ **သမ္မဒ္ဒသော**တိ သဗ္ဗာသံ ဝေဒနာနံ စတုန္နမ္ပိ ဝါ သစ္စာနံ အဝိပရီတဒဿာဝီ။ **အစ္ဆေစ္ဆိ တဏှန္တိ** ဝေဒနာမူလကံ တဏှံ အဂ္ဂမဂ္ဂေန ဆိန္ဒိ၊ အနဝသေသတော သမုစ္ဆိန္ဒိ။ **ဝိဝတ္တယိ သံယောဇနန္တိ** ဒသဝိဓံ သံယောဇနံ ပရိဝတ္တယိ၊ နိမ္မူလမကာသိ။ **သမ္မာ**တိ ဟေတုနာ ကာရဏေန။ **မာနာဘိသမယာ**တိ မာနဿ ဒဿနာဘိသမယာ, ပဟာနာဘိသမယာ ဝါ။ အရဟတ္တမဂ္ဂေါ ဟိ ကိစ္စဝသေန မာနံ ပဿတိ၊ အယမဿ ဒဿနာဘိသမယော။ တေန ဒိဋ္ဌော ပန သော တာဝဒေဝ ပဟီယတိ ဒိဋ္ဌဝိသေန ဒိဋ္ဌသတ္တာနံ ဇီဝိတံ ဝိယ၊ အယမဿ ပဟာနာဘိသမယော။ **အန္တမကာသိ ဒုက္ခဿာ**တိ ဧဝံ အရဟတ္တမဂ္ဂေန မာနဿ ဒိဋ္ဌတ္တာ ပဟီနတ္တာ စ သဗ္ဗဿေဝ ဝဋ္ဋဒုက္ခဿ ကောဋိသင်္ခါတံ အန္တံ ပရိစ္ဆေဒံ ပရိဝဋုမံ အကာသိ၊ အန္တိမသမုဿယမတ္တာဝသေသံ ဒုက္ခမကာသီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

ဂါထာသု **ယော**တိ ယော အရိယသာဝကော။ **အဒ္ဒါ**တိ အဒ္ဒသ၊ သုခဝေဒနံ ဒုက္ခတော ပဿီတိ အတ္ထော။ သုခဝေဒနာ ဟိ ဝိသမိဿံ ဝိယ ဘောဇနံ ပရိဘောဂကာလေ အဿာဒံ ဒဒမာနာ ဝိပရိဏာမကာလေ ဒုက္ခာယေဝါတိ။ **ဒုက္ခမဒ္ဒက္ခိ သလ္လတော**တိ ယထာ သလ္လံ သရီရံ အနုပဝိသန္တမ္ပိ ပဝိဋ္ဌမ္ပိ ဥဒ္ဓရိယမာနမ္ပိ ပီဠမေဝ ဇနေတိ၊ ဧဝံ ဒုက္ခဝေဒနာ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာပိ ဌိတိပ္ပတ္တာပိ ဘိဇ္ဇမာနာပိ ဝိဗာဓတိယေဝါတိ တံ သလ္လတော ဝိပဿီတိ ဝုတ္တံ။

addakkhi naṁ aniccatoti sukhadukkhato santasabhāvatāya santatarajātikampi naṁ adukkhamasukhaṁ aniccantikatāya aniccato passi.

Save sammaddasoti so evaṁ tissannaṁ vedanānaṁ sammadeva dukkhādito dassāvī. **Yato**ti yasmā. **Tatthā**ti vedanāyaṁ. **Vimuccatī**ti samucchedavimuttivasena vimuccati. Idaṁ vuttaṁ hoti—yasmā sukhādīni dukkhādito addasa, tasmā tattha vedanāya tappaṭibaddhachandarāgappahānena samucchedavasena vimuccati. Yaṁsadde hi vutte taṁsaddo āharitvā vattabbo. Atha vā **yato**ti kāyavācācittehi saṁyato yatatto, yatati padahatīti vā yato, āyatatīti attho. **Abhiññāvosito**ti vedanāmukhena catusaccakammaṭṭhānaṁ bhāvetvā chaṭṭhābhiññāya[1] pariyosito katakicco. **Santo**ti rāgādikilesavūpasamena santo. **Yogātigo**ti kāmayogādiṁ catubbidhampi yogaṁ atikkanto. Ubhayahitamunanato **Munī**ti.

Catutthasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

5. Paṭhama-esanāsuttavaṇṇanā

54. Pañcame **esanā**ti gavesanā pariyesanā magganā. Tā vibhāgato dassetuṁ “**kāmesanā**”ti-ādi vuttaṁ. Tattha **kāmesanā**ti kāmānaṁ esanā, kāmasaṅkhātā vā esanā kāmesanā. Vuttaṁ hetaṁ—

> “Tattha katamā kāmesanā, yo kāmesu kāmacchando kāmarāgo kāmanandī kāmasneho kāmapipāsā kāmamucchā kāmajjhosānaṁ, ayaṁ vuccati kāmesanā”ti[2].

Tasmā kāmarāgo kāmesanāti veditabbo. **Bhavesanāyapi** eseva nayo. Vuttampi cetaṁ—

> “Tattha katamā bhavesanā, yo bhavesu bhavacchando -pa- bhavajjhosānaṁ, ayaṁ vuccati bhavesanā”ti[2].

Tasmā bhavesanarāgo rūpārūpabhavapatthanā bhavesanāti veditabbā. Brahmacariyassa esanā **brahmacariyesanā.** Yathāha—

1. Chaḷabhiññāya (Sī, Syā) 2. Abhi 2. 381 piṭṭhe.

အဒ္ဒက္ခိ နံ အနိစ္စတောတိ သုခဒုက္ခတော သန္တသဘာဝတာယ သန္တတရဇာတိကမ္ပိ နံ အဒုက္ခမသုခံ အနိစ္စန္တိကတာယ အနိစ္စတော ပဿိ။

သ ဝေ သမ္မဒ္ဒသောတိ သော ဧဝံ တိဿန္နံ ဝေဒနာနံ သမ္မဒေဝ ဒုက္ခာဒိတော ဒဿာဝီ။ **ယတော**တိ ယသ္မာ။ **တတ္ထာ**တိ ဝေဒနာယံ။ **ဝိမုစ္စတီ**တိ သမုစ္ဆေဒဝိမုတ္တိဝသေန ဝိမုစ္စတိ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ယသ္မာ သုခါဒီနိ ဒုက္ခာဒိတော အဒ္ဒသ၊ တသ္မာ တတ္ထ ဝေဒနာယ တပ္ပဋိဗဒ္ဓဆန္ဒရာဂပ္ပဟာနေန သမုစ္ဆေဒဝသေန ဝိမုစ္စတိ။ ယံသဒ္ဒေ ဟိ ဝုတ္တေ တံသဒ္ဒေါ အာဟရိတွာ ဝတ္တဗ္ဗော။ အထ ဝါ **ယတော**တိ ကာယဝါစာစိတ္တေဟိ သံယတော ယတတ္တော၊ ယတတိ ပဒဟတီတိ ဝါ ယတော၊ အာယတတီတိ အတ္ထော။ **အဘိညာဝေါသိတော**တိ ဝေဒနာမုခေန စတုသစ္စကမ္မဋ္ဌာနံ ဘာဝေတွာ ဆဋ္ဌာဘိညာယ[1] ပရိယောသိတော ကတကိစ္စော။ **သန္တော**တိ ရာဂါဒိကိလေသဝူပသမေန သန္တော။ **ယောဂါတိဂေါ**တိ ကာမယောဂါဒိံ စတုဗ္ဗိဓမ္ပိ ယောဂံ အတိက္ကန္တော။ ဥဘယဟိတမုနနတော **မုနီ**တိ။

စတုတ္ထသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၅-ပဌမဧသနာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၄။ ပဉ္စမေ **ဧသနာ**တိ ဂဝေသနာ ပရိယေသနာ မဂ္ဂနာ။ တာ ဝိဘာဂတော ဒဿေတုံ “**ကာမေသနာ**”တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **ကာမေသနာ**တိ ကာမာနံ ဧသနာ၊ ကာမသင်္ခါတာ ဝါ ဧသနာ ကာမေသနာ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—

> “တတ္ထ ကတမာ ကာမေသနာ၊ ယော ကာမေသု ကာမစ္ဆန္ဒော ကာမရာဂေါ ကာမနန္ဒီ ကာမသ္နေဟော ကာမပိပါသာ ကာမမုစ္ဆာ ကာမဇ္ဈောသာနံ၊ အယံ ဝုစ္စတိ ကာမေသနာ”တိ[2]။

တသ္မာ ကာမရာဂေါ ကာမေသနာတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ဘဝေသနာယပိ** ဧသေဝ နယော။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ—

> “တတ္ထ ကတမာ ဘဝေသနာ၊ ယော ဘဝေသု ဘဝစ္ဆန္ဒော။ပ။ ဘဝဇ္ဈောသာနံ၊ အယံ ဝုစ္စတိ ဘဝေသနာ”တိ[2]။

တသ္မာ ဘဝေသနရာဂေါ ရူပါရူပဘဝပတ္ထနာ ဘဝေသနာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဗြဟ္မစရိယဿ ဧသနာ **ဗြဟ္မစရိယေသနာ**။ ယထာဟ—

၁-ဆဠဘိညာယ (သီ၊ သျာ) ၂-အဘိ ၂-၃၈၁-ပိဋ္ဌေ။

“Tattha katamā brahmacariyesanā, sassato lokoti vā asassato lokoti vā antavā lokoti vā anantavā lokoti vā taṁ jīvaṁ taṁ sarīranti vā aññaṁ jīvaṁ aññaṁ sarīranti vā hoti Tathāgato paraṁ maraṇāti vā na hoti Tathāgato paraṁ maraṇāti vā hoti ca na ca hoti Tathāgato paraṁ maraṇāti vā neva hoti na na hoti Tathāgato paraṁ maraṇāti vā yā evarūpā diṭṭhi diṭṭhigataṁ diṭṭhigahanaṁ diṭṭhikantāro diṭṭhivisūkāyikaṁ diṭṭhivipphanditaṁ diṭṭhisaññojanaṁ gāho patiṭṭhāho abhiniveso parāmāso kummaggo micchāpatho micchattaṁ titthāyatanaṁ vipariyesaggāho, ayaṁ vuccati brahmacariyesanā”ti[1].

Tasmā diṭṭhigatasammatassa brahmacariyassa esanā diṭṭhibrahmacariyesanāti veditabbāti. Ettāvatā rāgadiṭṭhiyo esanāti dassitā honti. Na kevalañca rāgadiṭṭhiyova esanā, tadekaṭṭhaṁ kammampi. Vuttampi cetaṁ—

“Tattha katamā kāmesanā, kāmarāgo tadekaṭṭhaṁ akusalaṁ kāyakammaṁ vacīkammaṁ manokammaṁ, ayaṁ vuccati kāmesanā. Tattha katamā bhavesanā, bhavarāgo tadekaṭṭhaṁ akusalaṁ kāyakammaṁ vacīkammaṁ manokammaṁ, ayaṁ vuccati bhavesanā. Tattha katamā brahmacariyesanā, antaggāhikā diṭṭhi tadekaṭṭhaṁ akusalaṁ kāyakammaṁ vacīkammaṁ manokammaṁ, ayaṁ vuccati brahmacariyesanā”ti[1].

Evametā tisso esanā veditabbā.

Gāthāsu sambhavanti ettha esanānaṁ uppattihetubhūtā avijjādayo taṇhā cāti **sambhavo**, samudayoti attho. **Yattha cetā nirujjhantī**ti brahmacariyesanā paṭhamamaggena nirujjhati, kāmesanā anāgāmimaggena, bhavesanā arahattamaggena nirujjhatīti veditabbaṁ. Sesaṁ vuttanayameva.

Pañcamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Abhi 2. 381 piṭṭhe.

“တတ္ထ ကတမာ ဗြဟ္မစရိယေသနာ၊ သဿတော လောကောတိ ဝါ အသဿတော လောကောတိ ဝါ အန္တဝါ လောကောတိ ဝါ အနန္တဝါ လောကောတိ ဝါ တံ ဇီဝံ တံ သရီရန္တိ ဝါ အညံ ဇီဝံ အညံ သရီရန္တိ ဝါ ဟောတိ တထာဂတော ပရံ မရဏာတိ ဝါ န ဟောတိ တထာဂတော ပရံ မရဏာတိ ဝါ ဟောတိ စ န စ ဟောတိ တထာဂတော ပရံ မရဏာတိ ဝါ နေဝ ဟောတိ န န ဟောတိ တထာဂတော ပရံ မရဏာတိ ဝါ ယာ ဧဝရူပါ ဒိဋ္ဌိ ဒိဋ္ဌိဂတံ ဒိဋ္ဌိဂဟနံ ဒိဋ္ဌိကန္တာရော ဒိဋ္ဌိဝိသူကာယိကံ ဒိဋ္ဌိဝိပ္ဖန္ဒိတံ ဒိဋ္ဌိသညောဇနံ ဂါဟော ပတိဋ္ဌာဟော အဘိနိဝေသော ပရာမာသော ကုမ္မဂ္ဂေါ မိစ္ဆာပထော မိစ္ဆတ္တံ တိတ္ထာယတနံ ဝိပရိယေသဂ္ဂါဟော၊ အယံ ဝုစ္စတိ ဗြဟ္မစရိယေသနာ”တိ[၁]။

တသ္မာ ဒိဋ္ဌိဂတသမ္မတဿ ဗြဟ္မစရိယဿ ဧသနာ ဒိဋ္ဌိဗြဟ္မစရိယေသနာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာတိ။ ဧတ္တာဝတာ ရာဂဒိဋ္ဌိယော ဧသနာတိ ဒဿိတာ ဟောန္တိ။ န ကေဝလဉ္စ ရာဂဒိဋ္ဌိယောဝ ဧသနာ၊ တဒေကဋ္ဌံ ကမ္မမ္ပိ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ—

“တတ္ထ ကတမာ ကာမေသနာ၊ ကာမရာဂေါ တဒေကဋ္ဌံ အကုသလံ ကာယကမ္မံ ဝစီကမ္မံ မနောကမ္မံ၊ အယံ ဝုစ္စတိ ကာမေသနာ။ တတ္ထ ကတမာ ဘဝေသနာ၊ ဘဝရာဂေါ တဒေကဋ္ဌံ အကုသလံ ကာယကမ္မံ ဝစီကမ္မံ မနောကမ္မံ၊ အယံ ဝုစ္စတိ ဘဝေသနာ။ တတ္ထ ကတမာ ဗြဟ္မစရိယေသနာ၊ အန္တဂ္ဂါဟိကာ ဒိဋ္ဌိ တဒေကဋ္ဌံ အကုသလံ ကာယကမ္မံ ဝစီကမ္မံ မနောကမ္မံ၊ အယံ ဝုစ္စတိ ဗြဟ္မစရိယေသနာ”တိ[၁]။

ဧဝမေတာ တိဿော ဧသနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဂါထာသု သမ္ဘဝန္တိ ဧတ္ထ ဧသနာနံ ဥပ္ပတ္တိဟေတုဘူတာ အဝိဇ္ဇာဒယော တဏှာ စာတိ **သမ္ဘဝေါ**၊ သမုဒယောတိ အတ္ထော။ **ယတ္ထ စေတာ နိရုဇ္ဈန္တီ**တိ ဗြဟ္မစရိယေသနာ ပဌမမဂ္ဂေန နိရုဇ္ဈတိ၊ ကာမေသနာ အနာဂါမိမဂ္ဂေန၊ ဘဝေသနာ အရဟတ္တမဂ္ဂေန နိရုဇ္ဈတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။

ပဉ္စမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-အဘိ ၂-၃၈၁-ပိဋ္ဌေ။

6. Dutiya-esanāsuttavaṇṇanā

55. Chaṭṭhe **brahmacariyesanā sahā**ti brahmacariyesanāya saddhiṁ. Vibhattilopena hi ayaṁ niddeso, karaṇatthe vā etaṁ paccattavacanaṁ. Idaṁ vuttaṁ hoti “brahmacariyesanāya saddhiṁ kāmesanā bhavesanāti tisso esanā”ti. Tāsu brahmacariyesanaṁ sarūpato dassetuṁ **“itisaccaparāmāso, diṭṭhiṭṭhānā samussayā”**ti vuttaṁ. Tassattho—iti evaṁ saccanti parāmāso **itisaccaparāmāso.** Idameva saccaṁ, moghamaññanti diṭṭhiyā pavatti-ākāraṁ dasseti. Diṭṭhiyo eva sabbānatthahetubhāvato **diṭṭhiṭṭhānā.** Vuttaṁ hetaṁ “micchādiṭṭhiparamāhaṁ bhikkhave vajjaṁ vadāmī”ti[1]. Tā eva ca uparūpari vaḍḍhamānā lobhādikilesasamussayena ca **samussayā,** “idameva saccaṁ, moghamaññan”ti micchābhinivisamānā sabbānatthahetubhūtā kilesadukkhūpacayahetubhūtā ca diṭṭhiyo brahmacariyesanāti vuttaṁ hoti. Etena pavatti-ākārato nibbattito ca brahmacariyesanā dassitāti veditabbā.

Sabbarāgavirattassāti sabbehi kāmarāgabhavarāgehi virattassa. Tato eva taṇhakkhayasaṅkhāte nibbāne vimuttattā **taṇhakkhayavimuttino** arahato. **Esanā paṭinissaṭṭhā**ti kāmesanā bhavesanā ca sabbaso nissaṭṭhā pahīnā. **Diṭṭhiṭṭhānā samūhatā**ti brahmacariyesanāsaṅkhātā diṭṭhiṭṭhānā ca paṭhamamaggeneva samugghātitā. **Esanānaṁ khayā**ti evametāsaṁ tissannaṁ esanānaṁ khayā anuppādanirodhā bhinnakilesattā **bhikkhū**ti ca sabbaso āsābhāvā **nirāso**ti ca diṭṭhekaṭṭhassa vicikicchākathaṁkathāsallassa pahīnattā **akathaṁkathī**ti ca vuccatīti.

Chaṭṭhasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

7-8. Āsavasuttadvayavaṇṇanā

56-57. Sattame **kāmāsavo**ti kāmesu āsavo, kāmasaṅkhāto vā āsavo kāmāsavo, atthato pana kāmarāgo rūpādi-abhirati ca[2] kāmāsavo. Rūpārūpabhavesu chandarāgo jhānanikanti

1. Aṁ 1. 35 piṭṭhe.
2. Rūpādi-abhiruci ca (Ka)

၆-ဒုတိယေသနာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၅။ ဆဋ္ဌေ **ဗြဟ္မစရိယေသနာ သဟာ**တိ ဗြဟ္မစရိယေသနာယ သဒ္ဓိံ။ ဝိဘတ္တိလောပေန ဟိ အယံ နိဒ္ဒေသော၊ ကရဏတ္ထေ ဝါ ဧတံ ပစ္စတ္တဝစနံ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ “ဗြဟ္မစရိယေသနာယ သဒ္ဓိံ ကာမေသနာ ဘဝေသနာတိ တိဿော ဧသနာ”တိ။ တာသု ဗြဟ္မစရိယေသနံ သရူပတော ဒဿေတုံ “**ဣတိသစ္စပရာမာသော၊ ဒိဋ္ဌိဋ္ဌာနာ သမုဿယာ**”တိ ဝုတ္တံ။ တဿတ္ထော— ဣတိ ဧဝံ သစ္စန္တိ ပရာမာသော **ဣတိသစ္စပရာမာသော**။ ဣဒမေဝ သစ္စံ, မောဃမညန္တိ ဒိဋ္ဌိယာ ပဝတ္တိအာကာရံ ဒဿေတိ။ ဒိဋ္ဌိယော ဧဝ သဗ္ဗာနတ္ထဟေတုဘာဝတော **ဒိဋ္ဌိဋ္ဌာနာ**။ ဝုတ္တံ ဟေတံ “မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိပရမာဟံ ဘိက္ခဝေ ဝဇ္ဇံ ဝဒါမီ”တိ[၁]။ တာ ဧဝ စ ဥပရူပရိ ဝဍ္ဎမာနာ လောဘာဒိကိလေသသမုဿယေန စ **သမုဿယာ**၊ “ဣဒမေဝ သစ္စံ, မောဃမည”န္တိ မိစ္ဆာဘိနိဝိသမာနာ သဗ္ဗာနတ္ထဟေတုဘူတာ ကိလေသဒုက္ခူပစယဟေတုဘူတာ စ ဒိဋ္ဌိယော ဗြဟ္မစရိယေသနာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဧတေန ပဝတ္တိအာကာရတော နိဗ္ဗတ္တိတော စ ဗြဟ္မစရိယေသနာ ဒဿိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

သဗ္ဗရာဂဝိရတ္တဿာတိ သဗ္ဗေဟိ ကာမရာဂဘဝရာဂေဟိ ဝိရတ္တဿ။ တတော ဧဝ တဏှက္ခယသင်္ခါတေ နိဗ္ဗာနေ ဝိမုတ္တတ္တာ **တဏှက္ခယဝိမုတ္တိနော** အရဟတော။ **ဧသနာ ပဋိနိဿဋ္ဌာ**တိ ကာမေသနာ ဘဝေသနာ စ သဗ္ဗသော နိဿဋ္ဌာ ပဟီနာ။ **ဒိဋ္ဌိဋ္ဌာနာ သမူဟတာ**တိ ဗြဟ္မစရိယေသနာသင်္ခါတာ ဒိဋ္ဌိဋ္ဌာနာ စ ပဌမမဂ္ဂေနေဝ သမုဂ္ဃာတိတာ။ **ဧသနာနံ ခယာ**တိ ဧဝမေတာသံ တိဿန္နံ ဧသနာနံ ခယာ အနုပ္ပါဒနိရောဓာ ဘိန္နကိလေသတ္တာ **ဘိက္ခူ**တိ စ သဗ္ဗသော အာသာဘာဝါ **နိရာသော**တိ စ ဒိဋ္ဌေကဋ္ဌဿ ဝိစိကိစ္ဆာကထံကထာသလ္လဿ ပဟီနတ္တာ **အကထံကထီ**တိ စ ဝုစ္စတီတိ။

ဆဋ္ဌသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၇-၈-အာသဝသုတ္တဒွယဝဏ္ဏနာ

၅၆-၅၇။ သတ္တမေ **ကာမာသဝေါ**တိ ကာမေသု အာသဝေါ, ကာမသင်္ခါတော ဝါ အာသဝေါ ကာမာသဝေါ၊ အတ္ထတော ပန ကာမရာဂေါ ရူပါဒိအဘိရတိ စ[၂] ကာမာသဝေါ။ ရူပါရူပဘဝေသု ဆန္ဒရာဂေါ ဈာနနိကန္တိ

၁-အံ ၁-၃၅-ပိဋ္ဌေ။
၂-ရူပါဒိအဘိရုစိ စ (က)

sassatadiṭṭhisahagato rāgo bhavapatthanā ca **bhavāsavo.** Avijjāva **avijjāsavo.**

Āsavānañca sambhavanti ettha ayonisomanasikāro avijjādayo ca kilesā āsavānaṁ sambhavo. Vuttaṁ hetaṁ—

> "Ayoniso bhikkhave manasikaroto anuppannā ceva āsavā uppajjanti, uppannā ca āsavā pavaḍḍhantī"ti[1],

> "Avijjā bhikkhave pubbaṅgamā akusalānaṁ dhammānaṁ samāpattiyā anvadeva ahirikaṁ anottappan"ti[2] ca.

Maggañca khayagāminanti āsavānaṁ khayagāminaṁ ariyamaggañca. Tattha kāmāsavo anāgāmimaggena pahīyati, bhavāsavo avijjāsavo ca arahattamaggena. Kāmupādānaṁ viya kāmāsavopi aggamaggavajjhoti ca vadanti. Sesaṁ vuttanayameva. Aṭṭhame apubbaṁ natthi.

Sattama-aṭṭhamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

9. Taṇhāsuttavaṇṇanā

58. Navame taṇhāyanaṭṭhena **taṇhā,** rūpādivisayaṁ tasatīti vā **taṇhā.** Idāni taṁ vibhajitvā dassetuṁ **"kāmataṇhā"**ti-ādi vuttaṁ. Tattha pañcakāmaguṇiko rāgo **kāmataṇhā.** Rūpārūpabhavesu chandarāgo jhānanikanti sassatadiṭṭhisahagato rāgo bhavavasena[3] patthanā ca **bhavataṇhā.** Ucchedadiṭṭhisahagato rāgo **vibhavataṇhā.** Apica pacchimataṇhādvayaṁ ṭhapetvā sesā sabbāpi taṇhā kāmataṇhā eva. Yathāha—

> "Tattha katamā bhavataṇhā, sassatadiṭṭhisahagato[4] rāgo sārāgo cittassa sārāgo, ayaṁ vuccati bhavataṇhā. Tattha katamā vibhavataṇhā, ucchedadiṭṭhisahagato rāgo sārāgo cittassa sārāgo, ayaṁ vuccati vibhavataṇhā, avasesā taṇhā kāmataṇhā"ti[5].

---

1. Ma 1. 9 piṭṭhe. 2. Khu 1. 218 piṭṭhe. 3. Bhavarāgavasena (Syā)
4. Bhavadiṭṭhisahagato (Pāḷiyaṁ) 5. Abhi 2. 379 piṭṭhe.

သဿတဒိဋ္ဌိသဟဂတော ရာဂေါ ဘဝပတ္ထနာ စ **ဘဝါသဝေါ။** အဝိဇ္ဇာဝ **အဝိဇ္ဇာသဝေါ။**

အာသဝါနဉ္စ သမ္ဘဝန္တိ ဧတ္ထ အယောနိသောမနသိကာရော အဝိဇ္ဇာဒယော စ ကိလေသာ အာသဝါနံ သမ္ဘဝေါ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—

> "အယောနိသော ဘိက္ခဝေ မနသိကရောတော အနုပ္ပန္နာ စေဝ အာသဝါ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ဥပ္ပန္နာ စ အာသဝါ ပဝဍ္ဎန္တီ"တိ[၁],

> "အဝိဇ္ဇာ ဘိက္ခဝေ ပုဗ္ဗင်္ဂမာ အကုသလာနံ ဓမ္မာနံ သမာပတ္တိယာ အန္ဝဒေဝ အဟိရိကံ အနောတ္တပ္ပ"န္တိ[၂] စ။

မဂ္ဂဉ္စ ခယဂါမိနန္တိ အာသဝါနံ ခယဂါမိနံ အရိယမဂ္ဂဉ္စ။ တတ္ထ ကာမာသဝေါ အနာဂါမိမဂ္ဂေန ပဟီယတိ၊ ဘဝါသဝေါ အဝိဇ္ဇာသဝေါ စ အရဟတ္တမဂ္ဂေန။ ကာမုပါဒါနံ ဝိယ ကာမာသဝေါပိ အဂ္ဂမဂ္ဂဝဇ္ဈောတိ စ ဝဒန္တိ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။ အဋ္ဌမေ အပုဗ္ဗံ နတ္ထိ။

သတ္တမအဋ္ဌမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၉-တဏှာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၈။ နဝမေ တဏှာယနဋ္ဌေန **တဏှာ၊** ရူပါဒိဝိသယံ တသတီတိ ဝါ **တဏှာ။** ဣဒါနိ တံ ဝိဘဇိတွာ ဒဿေတုံ **"ကာမတဏှာ"**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ ပဉ္စကာမဂုဏိကော ရာဂေါ **ကာမတဏှာ။** ရူပါရူပဘဝေသု ဆန္ဒရာဂေါ ဈာနနိကန္တိ သဿတဒိဋ္ဌိသဟဂတော ရာဂေါ ဘဝဝသေန[၃] ပတ္ထနာ စ **ဘဝတဏှာ။** ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိသဟဂတော ရာဂေါ **ဝိဘဝတဏှာ။** အပိစ ပစ္ဆိမတဏှာဒွယံ ဌပေတွာ သေသာ သဗ္ဗာပိ တဏှာ ကာမတဏှာ ဧဝ။ ယထာဟ—

> "တတ္ထ ကတမာ ဘဝတဏှာ၊ သဿတဒိဋ္ဌိသဟဂတော[၄] ရာဂေါ သာရာဂေါ စိတ္တဿ သာရာဂေါ၊ အယံ ဝုစ္စတိ ဘဝတဏှာ။ တတ္ထ ကတမာ ဝိဘဝတဏှာ၊ ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိသဟဂတော ရာဂေါ သာရာဂေါ စိတ္တဿ သာရာဂေါ၊ အယံ ဝုစ္စတိ ဝိဘဝတဏှာ၊ အဝသေသာ တဏှာ ကာမတဏှာ"တိ[၅]။

၁-မ ၁-၉-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ခု ၁-၂၁၈-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ဘဝရာဂဝသေန (သျာ)
၄-ဘဝဒိဋ္ဌိသဟဂတော (ပါဠိယံ) ၅-အဘိ ၂-၃၇၉-ပိဋ္ဌေ။

Imā ca tisso taṇhā rūpataṇhā -pa- dhammataṇhāti visayabhedato paccekaṁ chabbidhāti katvā aṭṭhārasa honti, tā ajjhattarūpādīsu aṭṭhārasa, bahiddhārūpādīsu aṭṭhārasāti chattiṁsa, iti atītā chattiṁsa, anāgatā chattiṁsa, paccuppannā chattiṁsāti vibhāgato aṭṭhasataṁ honti. Puna saṅgahe kariyamāne kālabhedaṁ anāmasitvā gayhamānā chattiṁseva honti, rūpādīnaṁ ajjhattikabāhiravibhāge akariyamāne aṭṭhāraseva, rūpādi-ārammaṇavibhāgamatte gayhamāne chaḷeva, ārammaṇavibhāgampi akatvā gayhamānā tissoyeva hontīti.

Gāthāsu **taṇhāyogenāti** taṇhāsaṅkhātena yogena, kāmayogena bhavayogena ca. **Saṁyuttāti** sambandhā, bhavādīsu saṁyojitā vā. Tenevāha **"rattacittā bhavābhave"**ti. Khuddake ceva mahante ca bhave laggacittāti attho. Atha vā **bhavoti** sassatadiṭṭhi, **abhavoti** ucchedadiṭṭhi. Tasmā bhavābhave sassatucchedadiṭṭhīsu sattavisattacittāti. Etena bhavataṇhā vibhavataṇhā ca dassitā. Imasmiṁ pakkhe "taṇhāyogenā"ti iminā kāmataṇhāva dassitāti veditabbā. **Te yogayuttā mārassāti** te evaṁbhūtā puggalā mārassa pāsasaṅkhātena yogena yuttā baddhā. Rāgo hi mārayogo mārapāsoti vuccati. Yathāha—

"Antalikkhacaro pāso, yvāyaṁ carati mānaso.
Tena taṁ bādhayissāmi, na me samaṇa mokkhasī"ti[1].

Catūhi yogehi anupaddutattā yogakkhemaṁ, nibbānaṁ arahattañca, tassa anadhigamena **ayogakkhemino.** Uparūpari kilesābhisaṅkhārānaṁ jananato **janā,** pāṇino. Rūpādīsu sattā visattāti **sattā.**

"Khandhānañca paṭipāṭi, dhātu-āyatanāna ca.
Abbocchinnaṁ vattamānā, saṁsāroti pavuccatī"ti—

evaṁ vuttaṁ khandhādīnaṁ aparāparuppattisaṅkhātaṁ **saṁsāraṁ gacchanti,** tato na muccanti. Kasmā? Taṇhāyogayuttattā. **Jātimaraṇagāmino** punappunaṁ jananamaraṇasseva upagamanasīlāti. Ettāvatā vaṭṭaṁ dassetvā idāni vivaṭṭaṁ

1. Saṁ 1. 113; Vi 3. 28 piṭṭhesu.

သဿတဒိဋ္ဌိသဟဂတော ရာဂေါ ဘဝပတ္ထနာ စ **ဘဝါသဝေါ**။ အဝိဇ္ဇာဝ **အဝိဇ္ဇာသဝေါ**။

အာသဝါနဉ္စ သမ္ဘဝန္တိ ဧတ္ထ အယောနိသောမနသိကာရော အဝိဇ္ဇာဒယော စ ကိလေသာ အာသဝါနံ သမ္ဘဝေါ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—

"အယောနိသော ဘိက္ခဝေ မနသိကရောတော အနုပ္ပန္နာ စေဝ အာသဝါ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ဥပ္ပန္နာ စ အာသဝါ ပဝဍ္ဎန္တီ"တိ[1],

"အဝိဇ္ဇာ ဘိက္ခဝေ ပုဗ္ဗင်္ဂမာ အကုသလာနံ ဓမ္မာနံ သမာပတ္တိယာ အန္ဝဒေဝ အဟိရိကံ အနောတ္တပ္ပ"န္တိ[2] စ။

မဂ္ဂဉ္စ ခယဂါမိနန္တိ အာသဝါနံ ခယဂါမိနံ အရိယမဂ္ဂဉ္စ။ တတ္ထ ကာမာသဝေါ အနာဂါမိမဂ္ဂေန ပဟီယတိ၊ ဘဝါသဝေါ အဝိဇ္ဇာသဝေါ စ အရဟတ္တမဂ္ဂေန။ ကာမုပါဒါနံ ဝိယ ကာမာသဝေါပိ အဂ္ဂမဂ္ဂဝဇ္ဈောတိ စ ဝဒန္တိ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။ အဋ္ဌမေ အပုဗ္ဗံ နတ္ထိ။

သတ္တမအဋ္ဌမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၉-တဏှာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၀။ နဝမေ တဏှာယနဋ္ဌေန **တဏှာ**၊ ရူပါဒိဝိသယံ တသတီတိ ဝါ **တဏှာ**။ ဣဒါနိ တံ ဝိဘဇိတွာ ဒဿေတုံ "**ကာမတဏှာ**"တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ ပဉ္စကာမဂုဏိကော ရာဂေါ **ကာမတဏှာ**။ ရူပါရူပဘဝေသု ဆန္ဒရာဂေါ ဈာနနိကန္တိ သဿတဒိဋ္ဌိသဟဂတော ရာဂေါ ဘဝဝသေန[3] ပတ္ထနာ စ **ဘဝတဏှာ**။ ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိသဟဂတော ရာဂေါ **ဝိဘဝတဏှာ**။ အပိစ ပစ္ဆိမတဏှာဒွယံ ဌပေတွာ သေသာ သဗ္ဗာပိ တဏှာ ကာမတဏှာ ဧဝ။ ယထာဟ—

"တတ္ထ ကတမာ ဘဝတဏှာ၊ သဿတဒိဋ္ဌိသဟဂတော[4] ရာဂေါ သာရာဂေါ စိတ္တဿ သာရာဂေါ၊ အယံ ဝုစ္စတိ ဘဝတဏှာ။ တတ္ထ ကတမာ ဝိဘဝတဏှာ၊ ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိသဟဂတော ရာဂေါ သာရာဂေါ စိတ္တဿ သာရာဂေါ၊ အယံ ဝုစ္စတိ ဝိဘဝတဏှာ၊ အဝသေသာ တဏှာ ကာမတဏှာ"တိ[5]။

၁-မ ၁-၉-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ခု ၁-၂၁၀-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ဘဝရာဂဝသေန (သျာ)
၄-ဘဝဒိဋ္ဌိသဟဂတော (ပါဠိယံ) ၅-အဘိ ၂-၃၇၉-ပိဋ္ဌေ။

dassetuṁ **"ye ca taṇhaṁ pahantvānā"**ti gāthamāha. Sā heṭṭhā vuttanayattā suviññeyyāva.

Navamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

10. Māradheyyasuttavaṇṇanā

59. Dasamassa kā uppatti? Ekadivasaṁ kira Satthā sekkhabahulāya parisāya parivuto nisinno tesaṁ ajjhāsayaṁ oloketvā upari visesādhigamāya ussāhaṁ janetuṁ asekkhabhūmiṁ thomento idaṁ suttaṁ abhāsi. Tattha **atikkammā**ti-ādīsu ayaṁ saṅkhepattho—**atikkamma** atikkamitvā abhibhavitvā. **Māradheyyaṁ** mārassa visayaṁ issariyaṭṭhānaṁ. **Ādiccova** yathā ādicco abbhādi-upakkilesavimutto attano iddhiyā ānubhāvena tejasāti tīhi guṇehi samannāgato nabhaṁ abbhussakkamāno[1] sabbaṁ ākāsagataṁ tamaṁ atikkamma atikkamitvā abhibhavitvā vidhamitvā **virocati** obhāsati tapati, evameva khīṇāsavo bhikkhu tīhi dhammehi samannāgato sabbupakkilesavimutto māradheyyasaṅkhātaṁ tebhūmakadhammappavattaṁ abhibhavitvā virocatīti.

Asekkhenāti ettha sikkhāsu jātāti sekkhā, sattannaṁ sekkhānaṁ eteti vā sekkhā, apariyositasikkhattā sayameva sikkhantīti vā sekkhā, maggadhammā heṭṭhimaphalattayadhammā ca. Aggaphaladhammā pana upari sikkhitabbābhāvena na sekkhāti **asekkhā.** Yattha hi sekkhabhāvāsaṅkā atthi, tatthāyaṁ paṭisedhoti lokiyadhammesu nibbāne ca asekkhabhāvānāpatti daṭṭhabbā. Sīlasamādhipaññāsaṅkhātā hi sikkhā attano paṭipakkhakilesehi vippayuttā parisuddhā upakkilesānaṁ ārammaṇabhāvampi anupagamanato sātisayaṁ sikkhāti vattuṁ yuttā aṭṭhasupi maggaphalesu vijjanti, tasmā catumaggaheṭṭhimaphalattayadhammā viya arahattaphaladhammāpi "tāsu sikkhāsu jātā"ti ca, taṁsikkhāsamaṅgino arahato itaresaṁ viya sekkhatte sati "sekkhassa ete"ti ca, "sikkhā sīlaṁ etesan"ti ca sekkhāti āsaṅkā siyunti tadāsaṅkānivattanatthaṁ asekkhāti yathāvuttasekkhabhāvappaṭisedhaṁ katvā vuttaṁ. Arahattaphale pavattamānā hi sikkhā

---

1. Abbhussukkamāno (Sī)

ဒဿေတုံ **"ယေ စ တဏှံ ပဟန္တွာနာ"**တိ ဂါထမာဟ။ သာ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယတ္တာ သုဝိညေယျာဝ။

နဝမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၀-မာရဓေယျသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၉။ ဒသမဿ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? ဧကဒိဝသံ ကိရ သတ္ထာ သေက္ခဗဟုလာယ ပရိသာယ ပရိဝုတော နိသိန္နော တေသံ အဇ္ဈာသယံ ဩလောကေတွာ ဥပရိ ဝိသေသာဓိဂမာယ ဥဿာဟံ ဇနေတုံ အသေက္ခဘူမိံ ထောမေန္တော ဣဒံ သုတ္တံ အဘာသိ။ တတ္ထ **အတိက္ကမ္မာ**တိအာဒီသု အယံ သင်္ခေပတ္ထော— **အတိက္ကမ္မ** အတိက္ကမိတွာ အဘိဘဝိတွာ။ **မာရဓေယျံ** မာရဿ ဝိသယံ ဣဿရိယဋ္ဌာနံ။ **အာဒိစ္စောဝ** ယထာ အာဒိစ္စော အဗ္ဘာဒိဥပက္ကိလေသဝိမုတ္တော အတ္တနော ဣဒ္ဓိယာ အာနုဘာဝေန တေဇသာတိ တီဟိ ဂုဏေဟိ သမန္နာဂတော နဘံ အဗ္ဘုဿက္ကမာနော[1] သဗ္ဗံ အာကာသဂတံ တမံ အတိက္ကမ္မ အတိက္ကမိတွာ အဘိဘဝိတွာ ဝိဓမိတွာ **ဝိရောစတိ** ဩဘာသတိ တပတိ၊ ဧဝမေဝ ခီဏာသဝေါ ဘိက္ခု တီဟိ ဓမ္မေဟိ သမန္နာဂတော သဗ္ဗုပက္ကိလေသဝိမုတ္တော မာရဓေယျသင်္ခါတံ တေဘူမကဓမ္မပ္ပဝတ္တံ အဘိဘဝိတွာ ဝိရောစတီတိ။

အသေက္ခေနာတိ ဧတ္ထ သိက္ခာသု ဇာတာတိ သေက္ခာ၊ သတ္တန္နံ သေက္ခာနံ ဧတေတိ ဝါ သေက္ခာ၊ အပရိယောသိတသိက္ခတ္တာ သယမေဝ သိက္ခန္တီတိ ဝါ သေက္ခာ၊ မဂ္ဂဓမ္မာ ဟေဋ္ဌိမဖလတ္တယဓမ္မာ စ။ အဂ္ဂဖလဓမ္မာ ပန ဥပရိ သိက္ခိတဗ္ဗာဘာဝေန န သေက္ခာတိ **အသေက္ခာ**။ ယတ္ထ ဟိ သေက္ခဘာဝါသင်္ကာ အတ္ထိ၊ တတ္ထာယံ ပဋိသေဓောတိ လောကိယဓမ္မေသု နိဗ္ဗာနေ စ အသေက္ခဘာဝါနာပတ္တိ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ သီလသမာဓိပညာသင်္ခါတာ ဟိ သိက္ခာ အတ္တနော ပဋိပက္ခကိလေသေဟိ ဝိပ္ပယုတ္တာ ပရိသုဒ္ဓါ ဥပက္ကိလေသာနံ အာရမ္မဏဘာဝမ္ပိ အနုပဂမနတော သာတိသယံ သိက္ခာတိ ဝတ္တုံ ယုတ္တာ အဋ္ဌသုပိ မဂ္ဂဖလေသု ဝိဇ္ဇန္တိ၊ တသ္မာ စတုမဂ္ဂဟေဋ္ဌိမဖလတ္တယဓမ္မာ ဝိယ အရဟတ္တဖလဓမ္မာပိ "တာသု သိက္ခာသု ဇာတာ"တိ စ, တံသိက္ခာသမင်္ဂိနော အရဟတော ဣတရေသံ ဝိယ သေက္ခတ္တေ သတိ "သေက္ခဿ ဧတေ"တိ စ, "သိက္ခာ သီလံ ဧတေသ"န္တိ စ သေက္ခာတိ အာသင်္ကာ သိယုန္တိ တဒါသင်္ကာနိဝတ္တနတ္ထံ အသေက္ခာတိ ယထာဝုတ္တသေက္ခဘာဝပ္ပဋိသေဓံ ကတွာ ဝုတ္တံ။ အရဟတ္တဖလေ ပဝတ္တမာနာ ဟိ သိက္ခာ

၁-အဗ္ဘုဿုက္ကမာနော (သီ)

parinitthitakiccattā na sikkhākiccaṁ karonti, kevalaṁ sikkhāphalabhāvena pavattanti. Tasmā tā na sikkhāvacanaṁ arahanti, nāpi taṁsamaṅgino sekkhavacanaṁ, na ca taṁsampayuttadhammā sikkhanasīlā. “Sikkhāsu jātā”ti evamādi-atthehi aggaphaladhammā sekkhā na honti. Heṭṭhimaphalesu pana sikkhā sakadāgāmimaggavipassanādīnaṁ upanissayabhāvato sikkhākiccaṁ karontīti sikkhāvacanaṁ arahanti, taṁsamaṅgino ca sekkhavacanaṁ, taṁsampayuttā dhammā ca sikkhanasīlā. Sekkhadhammā yathāvuttehi atthehi sekkhā hontiyeva.

Atha vā sekkhāti apariyositasikkhānaṁ vacananti asekkhāti padaṁ pariyositasikkhānaṁ dassananti na lokiyadhammanibbānānaṁ asekkhabhāvāpatti. Vuḍḍhippattā sekkhā asekkhā ca sekkhadhammesu eva kesañci vuḍḍhippattānaṁ asekkhatā āpajjatīti arahattamaggadhammā vuḍḍhippattā, yathāvuttehi ca atthehi sekkhāti katvā asekkhā āpannāti ce? Taṁ na, sadisesu tabbohārato. Arahattamaggato hi ninnānākaraṇaṁ arahattaphalaṁ ṭhapetvā pariññādikiccakaraṇaṁ vipākabhāvañca, tasmā te eva sekkhā dhammā arahattaphalabhāvaṁ āpannāti sakkā vattuṁ. Kusalasukhato ca vipākasukhaṁ santataratāya paṇītataranti vuḍḍhippattāva te dhammā hontīti “asekkhā”ti vuccanti.

Te pana asekkhadhamme khandhavasena idha tidhā vibhajitvā tehi samannāgamena khīṇāsavassa ānubhāvaṁ vibhāvento Bhagavā “**asekkhena sīlakkhandhenā**”ti-ādimāha. Tattha **sīla**saddassa attho heṭṭhā vutto. **Khandha**saddo pana rāsimhi paññattiyaṁ ruḷhiyaṁ guṇeti bahūsu atthesu diṭṭhappayogo. Tathā hi “asaṅkheyyo appameyyo mahā-udakakkhandhotveva saṅkhyaṁ gacchatī”ti-ādīsu[1] rāsimhi āgato. “Addasā kho Bhagavā mahantaṁ dārukkhandhaṁ Gaṅgāya nadiyā sotena vuyhamānan”ti-ādīsu[2] paññattiyaṁ. “Cittaṁ mano mānasaṁ hadayaṁ paṇḍaraṁ mano manāyatanaṁ viññāṇaṁ viññāṇakkhandho”ti-ādīsu[3] ruḷhiyaṁ. “Na kho āvuso Visākha ariyena aṭṭhaṅgikena maggena tayo khandhā saṅgahitā, tīhi ca kho

1. Aṁ 1. 366; Aṁ 2. 296 piṭṭhesu. 2. Saṁ 2. 386 piṭṭhe. 3. Abhi 1. 27 piṭṭhe.

ပရိနိဋ္ဌိတကိစ္စတ္တာ န သိက္ခာကိစ္စံ ကရောန္တိ၊ ကေဝလံ သိက္ခာဖလဘာဝေန ပဝတ္တန္တိ။ တသ္မာ တာ န သိက္ခာဝစနံ အရဟန္တိ၊ နာပိ တံသမင်္ဂိနော သေက္ခဝစနံ၊ န စ တံသမ္ပယုတ္တဓမ္မာ သိက္ခနသီလာ။ “သိက္ခာသု ဇာတာ”တိ ဧဝမာဒိ-အတ္ထေဟိ အဂ္ဂဖလဓမ္မာ သေက္ခာ န ဟောန္တိ။ ဟေဋ္ဌိမဖလေသု ပန သိက္ခာ သကဒါဂါမိမဂ္ဂဝိပဿနာဒီနံ ဥပနိဿယဘာဝတော သိက္ခာကိစ္စံ ကရောန္တီတိ သိက္ခာဝစနံ အရဟန္တိ၊ တံသမင်္ဂိနော စ သေက္ခဝစနံ၊ တံသမ္ပယုတ္တာ ဓမ္မာ စ သိက္ခနသီလာ။ သေက္ခဓမ္မာ ယထာဝုတ္တေဟိ အတ္ထေဟိ သေက္ခာ ဟောန္တိယေဝ။

အထ ဝါ သေက္ခာတိ အပရိယောသိတသိက္ခာနံ ဝစနန္တိ အသေက္ခာတိ ပဒံ ပရိယောသိတသိက္ခာနံ ဒဿနန္တိ န လောကိယဓမ္မနိဗ္ဗာနာနံ အသေက္ခဘာဝါပတ္တိ။ ဝုဍ္ဎိပ္ပတ္တာ သေက္ခာ အသေက္ခာ စ သေက္ခဓမ္မေသု ဧဝ ကေသဉ္စိ ဝုဍ္ဎိပ္ပတ္တာနံ အသေက္ခတာ အာပဇ္ဇတီတိ အရဟတ္တမဂ္ဂဓမ္မာ ဝုဍ္ဎိပ္ပတ္တာ, ယထာဝုတ္တေဟိ စ အတ္ထေဟိ သေက္ခာတိ ကတွာ အသေက္ခာ အာပန္နာတိ စေ? တံ န၊ သဒိသေသု တဗ္ဗောဟာရတော။ အရဟတ္တမဂ္ဂတော ဟိ နိန္နာနာကရဏံ အရဟတ္တဖလံ ဌပေတွာ ပရိညာဒိကိစ္စကရဏံ ဝိပါကဘာဝဉ္စ၊ တသ္မာ တေ ဧဝ သေက္ခာ ဓမ္မာ အရဟတ္တဖလဘာဝံ အာပန္နာတိ သက္ကာ ဝတ္တုံ။ ကုသလသုခတော စ ဝိပါကသုခံ သန္တတရတာယ ပဏီတတရန္တိ ဝုဍ္ဎိပ္ပတ္တာဝ တေ ဓမ္မာ ဟောန္တီတိ “အသေက္ခာ”တိ ဝုစ္စန္တိ။

တေ ပန အသေက္ခဓမ္မေ ခန္ဓဝသေန ဣဓ တိဓာ ဝိဘဇိတွာ တေဟိ သမန္နာဂမေန ခီဏာသဝဿ အာနုဘာဝံ ဝိဘာဝေန္တော ဘဂဝါ “**အသေက္ခေန သီလက္ခန္ဓေန**”တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **သီလ**သဒ္ဒဿ အတ္ထော ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တော။ **ခန္ဓ**သဒ္ဒေါ ပန ရာသိမှိ ပဏ္ဏတ္တိယံ ရုဠှိယံ ဂုဏေတိ ဗဟူသု အတ္ထေသု ဒိဋ္ဌပ္ပယောဂေါ။ တထာ ဟိ “အသင်္ချေယျော အပ္ပမေယျော မဟာဥဒကက္ခန္ဓော-တွေဝ သင်္ချံ ဂစ္ဆတီ”တိအာဒီသု[၁] ရာသိမှိ အာဂတော။ “အဒ္ဒသာ ခေါ ဘဂဝါ မဟန္တံ ဒါရုက္ခန္ဓံ ဂင်္ဂါယ နဒိယာ သောတေန ဝုယှမာန”န္တိ-အာဒီသု[၂] ပဏ္ဏတ္တိယံ။ “စိတ္တံ မနော မာနသံ ဟဒယံ ပဏ္ဍရံ မနော မနာယတနံ ဝိညာဏံ ဝိညာဏက္ခန္ဓော”တိအာဒီသု[၃] ရုဠှိယံ။ “န ခေါ အာဝုသော ဝိသာခ အရိယေန အဋ္ဌင်္ဂိကေန မဂ္ဂေန တယော ခန္ဓာ သင်္ဂဟိတာ၊ တီဟိ စ ခေါ

၁-အံ ၁-၃၆၆၊ အံ ၂-၂၉၆-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-သံ ၂-၃၈၆-ပိဋ္ဌေ။ ၃-အဘိ ၁-၂၇-ပိဋ္ဌေ။

āvuso Visākha khandhehi ariyo aṭṭhaṅgiko maggo saṅgahito”ti-ādīsu[1] guṇe. Idhāpi guṇeyeva daṭṭhabbo. Tasmā asekkhena sīlasaṅkhātena guṇenāti attho. **Samannāgato**ti sampayutto samaṅgībhūto. Samādahati etena, sayaṁ vā samādahati, samādhānameva vāti **samādhi.** Pakārehi jānāti yathāsabhāvaṁ paṭivijjhatīti **paññā.** Sīlameva khandho **sīlakkhandho.** Sesesupi eseva nayo.

Tattha aggaphalabhūtā sammāvācā sammākammanto sammā-ājīvo ca sabhāveneva asekkho sīlakkhandho nāma, tathā sammāsamādhi asekkho samādhikkhandho. Tadupakārakato pana sammāvāyāmasammāsatiyo samādhikkhandhe saṅgahaṁ gacchanti. Tathā sammādiṭṭhi asekkho paññākkhandho. Tadupakārakato sammāsaṅkappo paññākkhandhe saṅgahaṁ gacchatīti evamettha aṭṭhapi arahattaphaladhammā tīhi khandhehi saṅgahetvā dassitāti veditabbaṁ.

Yassa ete subhāvitāti yena arahatā ete sīlādayo asekkhadhammakkhandhā subhāvitā suṭṭhu vaḍḍhitā, so ādiccova virocatīti sambandho. “Yassa cete”tipi paṭhanti. Tesaṁ casaddo nipātamattaṁ. Evametasmiṁ vagge paṭhamasutte vaṭṭaṁ, Pariyosānasutte vivaṭṭaṁ, itaresu vaṭṭavivaṭṭaṁ kathitaṁ.

Dasamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

Paṭhamavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

2. Dutiyavagga

1. Puññakiriyavatthusuttavaṇṇanā

60. Dutiyavaggassa paṭhame **puññakiriyavatthūnī**ti pujjabhavaphalaṁ nibbattenti, attano santānaṁ punantīti vā puññāni, puññāni ca tāni hetupaccayehi kattabbato kiriyā cāti puññakiriyā, tā eva ca tesaṁ tesaṁ

---

1. Ma 1. 375 piṭṭhe.

အာဝုသော ဝိသာခ ခန္ဓေဟိ အရိယော အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ သင်္ဂဟိတော”တိ-အာဒီသု[၁] ဂုဏေ။ ဣဓာပိ ဂုဏေယေဝ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ တသ္မာ အသေက္ခေန သီလသင်္ခါတေန ဂုဏေနာတိ အတ္ထော။ **သမန္နာဂတော**တိ သမ္ပယုတ္တော သမင်္ဂီဘူတော။ သမာဒဟတိ ဧတေန, သယံ ဝါ သမာဒဟတိ, သမာဓာနမေဝ ဝါတိ **သမာဓိ**။ ပကာရေဟိ ဇာနာတိ ယထာသဘာဝံ ပဋိဝိဇ္ဈတီတိ **ပညာ**။ သီလမေဝ ခန္ဓော **သီလက္ခန္ဓော**။ သေသေသုပိ ဧသေဝ နယော။

တတ္ထ အဂ္ဂဖလဘူတာ သမ္မာဝါစာ သမ္မာကမ္မန္တော သမ္မာအာဇီဝေါ စ သဘာဝေနေဝ အသေက္ခော သီလက္ခန္ဓော နာမ၊ တထာ သမ္မာသမာဓိ အသေက္ခော သမာဓိက္ခန္ဓော။ တဒုပကာရကတော ပန သမ္မာဝါယာမသမ္မာသတိယော သမာဓိက္ခန္ဓေ သင်္ဂဟံ ဂစ္ဆန္တိ။ တထာ သမ္မာဒိဋ္ဌိ အသေက္ခော ပညာက္ခန္ဓော။ တဒုပကာရကတော သမ္မာသင်္ကပ္ပေါ ပညာက္ခန္ဓေ သင်္ဂဟံ ဂစ္ဆတီတိ ဧဝမေတ္ထ အဋ္ဌပိ အရဟတ္တဖလဓမ္မာ တီဟိ ခန္ဓေဟိ သင်္ဂဟေတွာ ဒဿိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ယဿ ဧတေ သုဘာဝိတာတိ ယေန အရဟတာ ဧတေ သီလာဒယော အသေက္ခဓမ္မက္ခန္ဓာ သုဘာဝိတာ သုဋ္ဌု ဝဍ္ဎိတာ၊ သော အာဒိစ္စောဝ ဝိရောစတီတိ သမ္ဗန္ဓော။ “ယဿ စေတေ”တိပိ ပဌန္တိ။ တေသံ စသဒ္ဒေါ နိပါတမတ္တံ။ ဧဝမေတသ္မိံ ဝဂ္ဂေ ပဌမသုတ္တေ ဝဋ္ဋံ၊ ပရိယောသာနသုတ္တေ ဝိဝဋ္ဋံ၊ ဣတရေသု ဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋံ ကထိတံ။

ဒသမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

ပဌမဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၂-ဒုတိယဝဂ္ဂ

၁-ပုညကိရိယဝတ္ထုသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၀။ ဒုတိယဝဂ္ဂဿ ပဌမေ **ပုညကိရိယဝတ္ထူနီ**တိ ပုဇ္ဇဘဝဖလံ နိဗ္ဗတ္တေန္တိ, အတ္တနော သန္တာနံ ပုနန္တီတိ ဝါ ပုညာနိ၊ ပုညာနိ စ တာနိ ဟေတုပစ္စယေဟိ ကတ္တဗ္ဗတော ကိရိယာ စာတိ ပုညကိရိယာ၊ တာ ဧဝ စ တေသံ တေသံ

၁-မ ၁-၃၇၅-ပိဋ္ဌေ။

ānisaṁsānaṁ vatthubhāvato puññakiriyavatthūni. **Dānamayan**ti anupacchinnabhavamūlassa anuggahavasena pūjāvasena vā attano deyyadhammassa paresaṁ pariccāgacetanā dīyati etāyāti dānaṁ, dānameva dānamayaṁ. Cīvarādīsu hi catūsu paccayesu annādīsu vā dasasu dānavatthūsu rūpādīsu vā chasu ārammaṇesu taṁ taṁ dentassa tesaṁ uppādanato paṭṭhāya pubbabhāge pariccāgakāle pacchā somanassacittena anussaraṇe cāti tīsu kālesu vuttanayena pavattacetanā dānamayaṁ puññakiriyavatthu nāma.

Sīlamayanti niccasīla-uposathaniyamādivasena pañca aṭṭha dasa vā sīlāni samādiyantassa sīlapūraṇatthaṁ pabbajissāmīti vihāraṁ gacchantassa pabbajantassa manorathaṁ matthakaṁ pāpetvā "pabbajito vatamhi sādhu suṭṭhū"ti āvajjentassa saddhāya pātimokkhaṁ paripūrentassa paññāya cīvarādike paccavekkhantassa satiyā āpāthagatesu rūpādīsu cakkhudvārādīni saṁvarantassa vīriyena ājīvaṁ sodhentassa ca pavattā cetanā sīlatīti sīlamayaṁ puññakiriyavatthu nāma.

Tathā paṭisambhidāyaṁ[1] vuttena vipassanāmaggena cakkhuṁ aniccato dukkhato anattato vipassantassa sotaṁ, ghānaṁ, jivhaṁ, kāyaṁ, manaṁ. Rūpe -pa- dhamme. Cakkhuviññāṇaṁ -pa- manoviññāṇaṁ. Cakkhusamphassaṁ -pa- manosamphassaṁ. Cakkhusamphassajaṁ vedanaṁ -pa- manosamphassajaṁ vedanaṁ. Rūpasaññaṁ -pa- dhammasaññaṁ. Jarāmaraṇaṁ aniccato dukkhato anattato vipassantassa yā cetanā, yā ca pathavīkasiṇādīsu aṭṭhatiṁsāya ārammaṇesu pavattā jhānacetanā, yā ca anavajjesu kammāyatanasippāyatanavijjāṭṭhānesuparicayamanasikārādivasena pavattā cetanā, sabbā bhāveti etāyāti **bhāvanāmayaṁ,** vuttanayena puññakiriyavatthu cāti.

Ekamekañcettha yathārahaṁ pubbabhāgato paṭṭhāya kāyena karontassa kāyakammaṁ hoti, tadatthaṁ vācaṁ nicchārentassa vacīkammaṁ, kāyaṅgaṁ vācaṅgañca acopetvā manasā cintentassa manokammaṁ. Annādīni dentassa cāpi "annadānādīni[2] demī"ti vā dānapāramiṁ āvajjetvā vā dānakāle dānamayaṁ puññakiriyavatthu hoti. Vattasīse ṭhatvā dadato sīlamayaṁ,

1. Khu 9. 51 piṭṭhe. 2. Annapānādīni (Ka)

အာနိသံသာနံ ဝတ္ထုဘာဝတော ပုညကိရိယဝတ္ထူနိ။ **ဒါနမယန္တိ** အနုပစ္ဆိန္နဘဝမူလဿ အနုဂ္ဂဟဝသေန ပူဇာဝသေန ဝါ အတ္တနော ဒေယျဓမ္မဿ ပရေသံ ပရိစ္စာဂစေတနာ ဒီယတိ ဧတာယာတိ ဒါနံ၊ ဒါနမေဝ ဒါနမယံ။ စီဝရာဒီသု ဟိ စတူသု ပစ္စယေသု အန္နာဒီသု ဝါ ဒသသု ဒါနဝတ္ထူသု ရူပါဒီသု ဝါ ဆသု အာရမ္မဏေသု တံ တံ ဒေန္တဿ တေသံ ဥပ္ပါဒနတော ပဋ္ဌာယ ပုဗ္ဗဘာဂေ ပရိစ္စာဂကာလေ ပစ္ဆာ သောမနဿစိတ္တေန အနုဿရဏေ စာတိ တီသု ကာလေသု ဝုတ္တနယေန ပဝတ္တစေတနာ ဒါနမယံ ပုညကိရိယဝတ္ထု နာမ။

သီလမယန္တိ နိစ္စသီလဥပေါသထနိယမာဒိဝသေန ပဉ္စ အဋ္ဌ ဒသ ဝါ သီလာနိ သမာဒိယန္တဿ သီလပူရဏတ္ထံ ပဗ္ဗဇိဿာမီတိ ဝိဟာရံ ဂစ္ဆန္တဿ ပဗ္ဗဇန္တဿ မနောရထံ မတ္ထကံ ပါပေတွာ "ပဗ္ဗဇိတော ဝတမှိ သာဓု သုဋ္ဌု"တိ အာဝဇ္ဇေန္တဿ သဒ္ဓါယ ပါတိမောက္ခံ ပရိပူရေန္တဿ ပညာယ စီဝရာဒိကေ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ သတိယာ အာပါထဂတေသု ရူပါဒီသု စက္ခုဒွါရာဒီနိ သံဝရန္တဿ ဝီရိယေန အာဇီဝံ သောဓေန္တဿ စ ပဝတ္တာ စေတနာ သီလတီတိ သီလမယံ ပုညကိရိယဝတ္ထု နာမ။

တထာ ပဋိသမ္ဘိဒါယံ[1] ဝုတ္တေန ဝိပဿနာမဂ္ဂေန စက္ခုံ အနိစ္စတော ဒုက္ခတော အနတ္တတော ဝိပဿန္တဿ သောတံ၊ ဃာနံ၊ ဇိဝှံ၊ ကာယံ၊ မနံ။ ရူပေ။ပ။ ဓမ္မေ။ စက္ခုဝိညာဏံ။ပ။ မနောဝိညာဏံ။ စက္ခုသမ္ဖဿံ။ပ။ မနောသမ္ဖဿံ။ စက္ခုသမ္ဖဿဇံ ဝေဒနံ။ပ။ မနောသမ္ဖဿဇံ ဝေဒနံ။ ရူပသညံ။ပ။ ဓမ္မသညံ။ ဇရာမရဏံ အနိစ္စတော ဒုက္ခတော အနတ္တတော ဝိပဿန္တဿ ယာ စေတနာ၊ ယာ စ ပထဝီကသိဏာဒီသု အဋ္ဌတိံသာယ အာရမ္မဏေသု ပဝတ္တာ ဈာနစေတနာ၊ ယာ စ အနဝဇ္ဇေသု ကမ္မာယတနသိပ္ပါယတနဝိဇ္ဇာဋ္ဌာနေသု ပရိစယမနသိကာရာဒိဝသေန ပဝတ္တာ စေတနာ၊ သဗ္ဗာ ဘာဝေတိ ဧတာယာတိ **ဘာဝနာမယံ၊** ဝုတ္တနယေန ပုညကိရိယဝတ္ထု စာတိ။

ဧကမေကဉ္စေတ္ထ ယထာရဟံ ပုဗ္ဗဘာဂတော ပဋ္ဌာယ ကာယေန ကရောန္တဿ ကာယကမ္မံ ဟောတိ၊ တဒတ္ထံ ဝါစံ နိစ္ဆာရေန္တဿ ဝစီကမ္မံ၊ ကာယင်္ဂံ ဝါစင်္ဂဉ္စ အစောပေတွာ မနသာ စိန္တေန္တဿ မနောကမ္မံ။ အန္နာဒီနိ ဒေန္တဿ စာပိ "အန္နဒါနာဒီနိ[2] ဒေမီ"တိ ဝါ ဒါနပါရမိံ အာဝဇ္ဇေတွာ ဝါ ဒါနကာလေ ဒါနမယံ ပုညကိရိယဝတ္ထု ဟောတိ။ ဝတ္တသီသေ ဌတွာ ဒဒတော သီလမယံ၊

၁-ခု ၉-၅၁-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အန္နပါနာဒီနိ (က)

khayato vayato kammato sammasanaṁ paṭṭhapetvā dadato bhāvanāmayaṁ puññakiriyavatthu hoti.

Aparānipi satta puññakiriyavatthūni apacitisahagataṁ puññakiriyavatthu veyyāvaccasahagataṁ patti-anuppadānaṁ abbhanumodanaṁ desanāmayaṁ savanamayaṁ diṭṭhijugataṁ puññakiriyavatthūti. Saraṇagamanampi hi diṭṭhijugateneva saṅgayhati. Yaṁ panettha vattabbaṁ, taṁ parato āvi bhavissati.

Tattha vuḍḍhataraṁ disvā paccuggamanapattacīvarapaṭiggahaṇābhivādanamagga-sampadānādivasena **apacāyanasahagataṁ** veditabbaṁ. Vuḍḍhatarānaṁ vattapaṭipattikaraṇavasena, gāmaṁ piṇḍāya paviṭṭhaṁ bhikkhuṁ disvā pattaṁ gahetvā gāme bhikkhaṁ sampādetvā upasaṁharaṇavasena, “gaccha bhikkhūnaṁ pattaṁ āharā”ti sutvā vegena gantvā pattāharaṇādivasena ca **veyyāvaccasahagataṁ** veditabbaṁ. Cattāro paccaye datvā pupphagandhādīhi ratanattayassa pūjaṁ katvā aññaṁ vā tādisaṁ puññaṁ katvā “sabbasattānaṁ patti hotū”ti pariṇāmavasena **patti-anuppādānaṁ** veditabbaṁ. Tathā parehi dinnāya pattiyā kevalaṁ vā parehi kataṁ puññaṁ “sādhu suṭṭhū”ti anumodanavasena **abbhanumodanaṁ** veditabbaṁ. Attano paguṇadhammaṁ apaccāsīsanto hitajjhāsayena paresaṁ deseti. Idaṁ **desanāmayaṁ** puññakiriyavatthu nāma. Yaṁ pana eko “evaṁ maṁ dhammakathikoti jānissantī”ti icchāya ṭhatvā lābhasakkārasilokasannissito dhammaṁ deseti, taṁ na mahapphalaṁ hoti. “Addhā ayaṁ attahitaparahitānaṁ paṭipajjanūpāyo”ti yonisomanasikārapurecārikahitapharaṇena muducittena dhammaṁ suṇāti, idaṁ **savanamayaṁ** puññakiriyavatthu hoti. Yaṁ paneko “iti maṁ saddhoti jānissantī”ti suṇāti, taṁ na mahapphalaṁ hoti. Diṭṭhiyā ujugamanaṁ **diṭṭhijugataṁ**[1], “atthi dinnan”ti-ādinayappavattassa sammādassanassa etaṁ adhivacanaṁ. Idaṁ hi pubbabhāge vā pacchābhāge vā ñāṇavippayuttampi ujukaraṇakāle ñāṇasampayuttameva hoti. Apare panāhu “vijānanapajānanavasena dassanaṁ diṭṭhi kusalañca viññāṇaṁ kammassakatāñāṇādi ca sammādassanan”ti. Tattha kusalena viññāṇena ñāṇassa anuppādepi attanā katapuññānussaraṇavaṇṇārahavaṇṇanādīnaṁ saṅgaho, kammassakatāñāṇena

1. Diṭṭhujjugataṁ (Sī)

ခယတော ဝယတော ကမ္မတော သမ္မသနံ ပဋ္ဌပေတွာ ဒဒတော ဘာဝနာမယံ ပုညကိရိယဝတ္ထု ဟောတိ။

အပရာနိပိ သတ္တ ပုညကိရိယဝတ္ထူနိ အပစိတိသဟဂတံ ပုညကိရိယဝတ္ထု ဝေယျာဝစ္စသဟဂတံ ပတ္တိအနုပ္ပဒါနံ အဗ္ဘာနုမောဒနံ ဒေသနာမယံ သဝနမယံ ဒိဋ္ဌိဇုဂတံ ပုညကိရိယဝတ္ထူတိ။ သရဏဂမနမ္ပိ ဟိ ဒိဋ္ဌိဇုဂတေနေဝ သင်္ဂယှတိ။ ယံ ပနေတ္ထ ဝတ္တဗ္ဗံ၊ တံ ပရတော အာဝိ ဘဝိဿတိ။

တတ္ထ ဝုဍ္ဎတရံ ဒိသွာ ပစ္စုဂ္ဂမနပတ္တစီဝရပဋိဂ္ဂဟဏာဘိဝါဒနမဂ္ဂသမ္ပဒါနာဒိဝသေန **အပစာယနသဟဂတံ** ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝုဍ္ဎတရာနံ ဝတ္တပဋိပတ္တိကရဏဝသေန, ဂါမံ ပိဏ္ဍာယ ပဝိဋ္ဌံ ဘိက္ခုံ ဒိသွာ ပတ္တံ ဂဟေတွာ ဂါမေ ဘိက္ခံ သမ္ပာဒေတွာ ဥပသံဟရဏဝသေန, “ဂစ္ဆ ဘိက္ခူနံ ပတ္တံ အာဟရာ”တိ သုတွာ ဝေဂေန ဂန္တွာ ပတ္တာဟရဏာဒိဝသေန စ **ဝေယျာဝစ္စသဟဂတံ** ဝေဒိတဗ္ဗံ။ စတ္တာရော ပစ္စယေ ဒတွာ ပုပ္ဖဂန္ဓာဒီဟိ ရတနတ္တယဿ ပူဇံ ကတွာ အညံ ဝါ တာဒိသံ ပုညံ ကတွာ “သဗ္ဗသတ္တာနံ ပတ္တိ ဟောတူ”တိ ပရိဏာမဝသေန **ပတ္တိအနုပ္ပဒါနံ** ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တထာ ပရေဟိ ဒိန္နာယ ပတ္တိယာ ကေဝလံ ဝါ ပရေဟိ ကတံ ပုညံ “သာဓု သုဋ္ဌု”တိ အနုမောဒနဝသေန **အဗ္ဘာနုမောဒနံ** ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အတ္တနော ပဂုဏဓမ္မံ အပစ္စာသီသန္တော ဟိတဇ္ဈာသယေန ပရေသံ ဒေသေတိ။ ဣဒံ **ဒေသနာမယံ** ပုညကိရိယဝတ္ထု နာမ။ ယံ ပန ဧကော “ဧဝံ မံ ဓမ္မကထိကောတိ ဇာနိဿန္တီ”တိ ဣစ္ဆာယ ဌတွာ လာဘသက္ကာရသိလောကသန္နိဿိတော ဓမ္မံ ဒေသေတိ၊ တံ န မဟပ္ဖလံ ဟောတိ။ “အဒ္ဓါ အယံ အတ္တဟိတပရဟိတာနံ ပဋိပဇ္ဇနူပါယော”တိ ယောနိသောမနသိကာရပုရေစာရိကဟိတဖရဏေန မုဒုစိတ္တေန ဓမ္မံ သုဏာတိ၊ ဣဒံ **သဝနမယံ** ပုညကိရိယဝတ္ထု ဟောတိ။ ယံ ပနေကော “ဣတိ မံ သဒ္ဓေါတိ ဇာနိဿန္တီ”တိ သုဏာတိ၊ တံ န မဟပ္ဖလံ ဟောတိ။ ဒိဋ္ဌိယာ ဥဇုဂမနံ **ဒိဋ္ဌိဇုဂတံ**[1]၊ “အတ္ထိ ဒိန္န”န္တိအာဒိနယပ္ပဝတ္တဿ သမ္မာဒဿနဿ ဧတံ အဓိဝစနံ။ ဣဒံ ဟိ ပုဗ္ဗဘာဂေ ဝါ ပစ္ဆာဘာဂေ ဝါ ဉာဏဝိပ္ပယုတ္တမ္ပိ ဥဇုကရဏကာလေ ဉာဏသမ္ပယုတ္တမေဝ ဟောတိ။ အပရေ ပနာဟု “ဝိဇာနနပဇာနနဝသေန ဒဿနံ ဒိဋ္ဌိ ကုသလဉ္စ ဝိညာဏံ ကမ္မဿကတာဉာဏာဒိ စ သမ္မာဒဿန”န္တိ။ တတ္ထ ကုသလေန ဝိညာဏေန ဉာဏဿ အနုပ္ပါဒေပိ အတ္တနာ ကတပုညာနုဿရဏဝဏ္ဏာရဟဝဏ္ဏနာဒီနံ သင်္ဂဟော၊ ကမ္မဿကတာဉာဏေန

၁-ဒိဋ္ဌုဇ္ဇုဂတံ (သီ)

kammapathasammādiṭṭhiyā. Itaraṁ pana diṭṭhijugataṁ sabbesaṁ niyamalakkhaṇaṁ. Yaṁ hi kiñci puññaṁ karontassa diṭṭhiyā ujubhāveneva taṁ mahapphalaṁ hoti.

Imesaṁ pana sattannaṁ puññakiriyavatthūnaṁ purimehi tīhi dānamayādīhi puññakiriyavatthūhi saṅgaho. Tattha hi apacāyanaveyyāvaccāni sīlamaye, patti-anuppadāna-abbhanumodanāni dānamaye, dhammadesanāsavanāni bhāvanāmaye, diṭṭhijugataṁ tīsupi. Tenāha Bhagavā—

> "Tīṇimāni bhikkhave puññakiriyavatthūni, katamāni tīṇi, dānamayaṁ -pa- bhāvanāmayaṁ puññakiriyavatthū"ti[1].

Ettha ca aṭṭhannaṁ kāmāvacarakusalacetanānaṁ vasena tiṇṇampi puññakiriyavatthūnaṁ pavatti hoti. Yathā hi paguṇaṁ dhammaṁ parivattentassa ekacce anusandhiṁ asallakkhentasseva gacchanti, evaṁ paguṇaṁ samathavipassanābhāvanaṁ anuyuñjantassa antarantarā ñāṇavippayuttacittenāpi manasikāro pavattati. Sabbaṁ taṁ pana mahaggatakusalacetanānaṁ vasena bhāvanāmayameva puññakiriyavatthu hoti, na itarāni. Gāthāya attho heṭṭhā vuttoyeva.

Paṭhamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

2. Cakkhusuttavaṇṇanā

61. Dutiye **cakkhūnī**ti cakkhantīti cakkhūni, samavisamaṁ ācikkhantāni viya pavattantīti attho. Atha vā cakkhanaṭṭhena cakkhūni. Kimidaṁ cakkhanaṁ nāma? Assādanaṁ. Tathā hi vadanti "madhuṁ cakkhati byañjanaṁ cakkhatī"ti. Imāni ca ārammaṇarasaṁ anubhavantāni assādentāni viya hontīti cakkhanaṭṭhena cakkhūni. Tāni pana saṅkhepato dve cakkhūni ñāṇacakkhu maṁsacakkhu cāti. Tesu **maṁsacakkhu** heṭṭhā vuttameva. **Ñāṇacakkhu** dibbacakkhu paññācakkhūti idha dvidhā katvā vuttaṁ.

1. Aṁ 3. 72 piṭṭhe.

ကမ္မပထသမ္မာဒိဋ္ဌိယာ။ ဣတရံ ပန ဒိဋ္ဌိဇုဂတံ သဗ္ဗေသံ နိယမလက္ခဏံ။ ယံ ဟိ ကိဉ္စိ ပုညံ ကရောန္တဿ ဒိဋ္ဌိယာ ဥဇုဘာဝေနေဝ တံ မဟပ္ဖလံ ဟောတိ။

ဣမေသံ ပန သတ္တန္နံ ပုညကိရိယဝတ္ထူနံ ပုရိမေဟိ တီဟိ ဒါနမယာဒီဟိ ပုညကိရိယဝတ္ထူဟိ သင်္ဂဟော။ တတ္ထ ဟိ အပစာယနဝေယျာဝစ္စာနိ သီလမယေ၊ ပတ္တိအနုပ္ပဒါနအဗ္ဘနုမောဒနာနိ ဒါနမယေ၊ ဓမ္မဒေသနာသဝနာနိ ဘာဝနာမယေ၊ ဒိဋ္ဌိဇုဂတံ တီသုပိ။ တေနာဟ ဘဂဝါ—

> “တီဏိမာနိ ဘိက္ခဝေ ပုညကိရိယဝတ္ထူနိ၊ ကတမာနိ တီဏိ၊ ဒါနမယံ။ပ။ ဘာဝနာမယံ ပုညကိရိယဝတ္ထူ”တိ[၁]။

ဧတ္ထ စ အဋ္ဌန္နံ ကာမာဝစရကုသလစေတနာနံ ဝသေန တိဏ္ဏမ္ပိ ပုညကိရိယဝတ္ထူနံ ပဝတ္တိ ဟောတိ။ ယထာ ဟိ ပဂုဏံ ဓမ္မံ ပရိဝတ္တေန္တဿ ဧကစ္စေ အနုသန္ဓိံ အသလ္လက္ခေန္တဿေဝ ဂစ္ဆန္တိ၊ ဧဝံ ပဂုဏံ သမထဝိပဿနာဘာဝနံ အနုယုဉ္ဇန္တဿ အန္တရန္တရာ ဉာဏဝိပ္ပယုတ္တစိတ္တေနာပိ မနသိကာရော ပဝတ္တတိ။ သဗ္ဗံ တံ ပန မဟဂ္ဂတကုသလစေတနာနံ ဝသေန ဘာဝနာမယမေဝ ပုညကိရိယဝတ္ထု ဟောတိ၊ န ဣတရာနိ။ ဂါထာယ အတ္ထော ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တောယေဝ။

ပဌမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၂-စက္ခုသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၁။ ဒုတိယေ **စက္ခူနီ**တိ စက္ခန္တီတိ စက္ခူနိ၊ သမဝိသမံ အာစိက္ခန္တာနိ ဝိယ ပဝတ္တန္တီတိ အတ္ထော။ အထ ဝါ စက္ခနဋ္ဌေန စက္ခူနိ။ ကိမိဒံ စက္ခနံ နာမ? အဿာဒနံ။ တထာ ဟိ ဝဒန္တိ “မဓုံ စက္ခတိ ဗျဉ္ဇနံ စက္ခတီ”တိ။ ဣမာနိ စ အာရမ္မဏရသံ အနုဘဝန္တာနိ အဿာဒေန္တာနိ ဝိယ ဟောန္တီတိ စက္ခနဋ္ဌေန စက္ခူနိ။ တာနိ ပန သင်္ခေပတော ဒွေ စက္ခူနိ ဉာဏစက္ခု မံသစက္ခု စာတိ။ တေသု **မံသစက္ခု** ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တမေဝ။ **ဉာဏစက္ခု** ဒိဗ္ဗစက္ခု ပညာစက္ခူတိ ဣဓ ဒွိဓာ ကတွာ ဝုတ္တံ။

၁-အံ ၃-၇၂-ပိဋ္ဌေ။

Tattha **dibbacakkhū**ti dibbasadisattā dibbaṁ. Devatānaṁ hi sucaritakammanibbattaṁ pittasemharuhirādīhi apalibuddhaṁ upakkilesavimuttatāya dūrepi ārammaṇaggahaṇasamatthaṁ dibbaṁ pasādacakkhu hoti. Idañcāpi vīriyabhāvanābalanibbattaṁ ñāṇacakkhu tādisamevāti dibbasadisattā dibbaṁ, dibbavihāravasena paṭiladdhattā attano ca dibbavihārasannissitattā ālokapariggahena mahājutikattā tirokuṭṭādigatarūpadassanena mahāgatikattāpi dibbaṁ. Taṁ sabbaṁ saddasatthānusārena veditabbaṁ. Dassanaṭṭhena cakkhukiccakaraṇena cakkhumivātipi cakkhu, dibbañca taṁ cakkhu cāti dibbacakkhu.

Pajānātīti **paññā.** Kiṁ pajānāti? Cattāri ariyasaccāni "idaṁ dukkhan"ti-ādinā. Vuttañhetaṁ—

> "Pajānātīti kho āvuso tasmā paññāti vuccati, kiñca pajānāti, idaṁ dukkhan"ti-ādi[1].

Aṭṭhakathāyaṁ pana "Paññāpanavasena paññā, kinti paññāpeti? Aniccanti paññāpeti, dukkhanti paññāpeti, anattāti paññāpetī"ti vuttaṁ. Sā panāyaṁ lakkhaṇādito yathāsabhāvapaṭivedhalakkhaṇā, akkhalitapaṭivedhalakkhaṇā vā kusalissāsakhitta-usupaṭivedho viya, visayobhāsanarasā padīpo viya, asammohapaccupaṭṭhānā araññagatasudesako viya. Visesato panettha āsavakkhayañāṇasaṅkhātā paññā catusaccadassanaṭṭhena **paññācakkhū**ti adhippetā. Yaṁ sandhāya vuttaṁ "cakkhuṁ udapādi, ñāṇaṁ udapādi, paññā udapādi, vijjā udapādi, āloko udapādī"ti[2].

Etesu ca maṁsacakkhu parittaṁ, dibbacakkhu mahaggataṁ, itaraṁ appamāṇaṁ. Maṁsacakkhu rūpaṁ, itarāni arūpāni. Maṁsacakkhu dibbacakkhu ca lokiyāni sāsavāni rūpavisayāni, itaraṁ lokuttaraṁ anāsavaṁ catusaccavisayaṁ. Maṁsacakkhu abyākataṁ, dibbacakkhu siyā kusalaṁ siyā abyākataṁ, tathā paññācakkhu. Maṁsacakkhu kāmāvacaraṁ, dibbacakkhu rūpāvacaraṁ, itaraṁ lokuttaranti evamādi[3] vibhāgā veditabbā.

Gāthāsu **anuttaran**ti paññācakkhuṁ sandhāya vuttaṁ. Taṁ hi āsavakkhayañāṇabhāvato anuttaraṁ. **Akkhāsi purisuttamo**ti purisānaṁ uttamo

1. Ma 1. 366 piṭṭhe. 2. Saṁ 3. 370; Vi 3. 15 piṭṭhesu. 3. Evamādinā (Sī)

တတ္ထ **ဒိဗ္ဗစက္ခူ**တိ ဒိဗ္ဗသဒိသတ္တာ ဒိဗ္ဗံ။ ဒေဝတာနံ ဟိ သုစရိတကမ္မနိဗ္ဗတ္တံ ပိတ္တသေမှရုဟိရာဒီဟိ အပလိဗုဒ္ဓံ ဥပက္ကိလေသဝိမုတ္တတာယ ဒူရေပိ အာရမ္မဏဂ္ဂဟဏသမတ္ထံ ဒိဗ္ဗံ ပသာဒစက္ခု ဟောတိ။ ဣဒဉ္စာပိ ဝီရိယဘာဝနာဗလနိဗ္ဗတ္တံ ဉာဏစက္ခု တာဒိသမေဝါတိ ဒိဗ္ဗသဒိသတ္တာ ဒိဗ္ဗံ၊ ဒိဗ္ဗဝိဟာရဝသေန ပဋိလဒ္ဓတ္တာ အတ္တနော စ ဒိဗ္ဗဝိဟာရသန္နိဿိတတ္တာ အာလောကပရိဂ္ဂဟေန မဟာဇုတိကတ္တာ တိရောကုဋ္ဋာဒိဂတရူပဒဿနေန မဟာဂတိကတ္တာပိ ဒိဗ္ဗံ။ တံ သဗ္ဗံ သဒ္ဒသတ္ထာနုသာရေန ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဒဿနဋ္ဌေန စက္ခုကိစ္စကရဏေန စက္ခုမိဝါတိပိ စက္ခု၊ ဒိဗ္ဗဉ္စ တံ စက္ခု စာတိ ဒိဗ္ဗစက္ခု။

ပဇာနာတီတိ **ပညာ**။ ကိံ ပဇာနာတိ? စတ္တာရိ အရိယသစ္စာနိ "ဣဒံ ဒုက္ခ"န္တိအာဒိနာ။ ဝုတ္တဉ္ဟေတံ—

> "ပဇာနာတီတိ ခေါ အာဝုသော တသ္မာ ပညာတိ ဝုစ္စတိ၊ ကိဉ္စ ပဇာနာတိ၊ ဣဒံ ဒုက္ခ"န္တိအာဒိ[၁]။

အဋ္ဌကထာယံ ပန "ပညာပနဝသေန ပညာ၊ ကိန္တိ ပညာပေတိ? အနိစ္စန္တိ ပညာပေတိ၊ ဒုက္ခန္တိ ပညာပေတိ၊ အနတ္တာတိ ပညာပေတီ"တိ ဝုတ္တံ။ သာ ပနာယံ လက္ခဏာဒိတော ယထာသဘာဝပဋိဝေဓလက္ခဏာ, အက္ခလိတပဋိဝေဓလက္ခဏာ ဝါ ကုသလိဿာသခိတ္တဥသုပဋိဝေဓော ဝိယ၊ ဝိသယောဘာသနရသာ ပဒီပေါ ဝိယ၊ အသမ္မောဟပစ္စုပဋ္ဌာနာ အရညဂတသုဒေသကော ဝိယ။ ဝိသေသတော ပနေတ္ထ အာသဝက္ခယဉာဏသင်္ခါတာ ပညာ စတုသစ္စဒဿနဋ္ဌေန **ပညာစက္ခူ**တိ အဓိပ္ပေတာ။ ယံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ "စက္ခုံ ဥဒပါဒိ၊ ဉာဏံ ဥဒပါဒိ၊ ပညာ ဥဒပါဒိ၊ ဝိဇ္ဇာ ဥဒပါဒိ၊ အာလောကော ဥဒပါဒီ"တိ[၂]။

ဧတေသု စ မံသစက္ခု ပရိတ္တံ၊ ဒိဗ္ဗစက္ခု မဟဂ္ဂတံ၊ ဣတရံ အပ္ပမာဏံ။ မံသစက္ခု ရူပံ၊ ဣတရာနိ အရူပါနိ။ မံသစက္ခု ဒိဗ္ဗစက္ခု စ လောကိယာနိ သာသဝါနိ ရူပဝိသယာနိ၊ ဣတရံ လောကုတ္တရံ အနာသဝံ စတုသစ္စဝိသယံ။ မံသစက္ခု အဗျာကတံ၊ ဒိဗ္ဗစက္ခု သိယာ ကုသလံ သိယာ အဗျာကတံ၊ တထာ ပညာစက္ခု။ မံသစက္ခု ကာမာဝစရံ၊ ဒိဗ္ဗစက္ခု ရူပါဝစရံ၊ ဣတရံ လောကုတ္တရန္တိ ဧဝမာဒိ[၃]ဝိဘာဂါ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဂါထာသု **အနုတ္တရ**န္တိ ပညာစက္ခုံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ တံ ဟိ အာသဝက္ခယဉာဏဘာဝတော အနုတ္တရံ။ **အက္ခာသိ ပုရိသုတ္တမော**တိ ပုရိသာနံ ဥတ္တမော

၁-မ ၁-၃၆၆-ပိဋ္ဌေ။ ၂-သံ ၃-၃၇၀၊ ဝိ ၃-၁၅-ပိဋ္ဌေသု။ ၃-ဧဝမာဒိနာ (သီ)

aggo Sammāsambuddho desesi. **Uppādo**ti maṁsacakkhussa pavatti. **Maggo**ti upāyo, dibbacakkhussa kāraṇaṁ. Pakaticakkhumato eva hi dibbacakkhu uppajjati, yasmā kasiṇālokaṁ vaḍḍhetvā dibbacakkhuñāṇassa uppādanaṁ, so ca kasiṇamaṇḍale uggahanimittena vinā natthīti. **Yato**ti yadā. **Ñāṇan**ti āsavakkhayañāṇaṁ. Tenevāha **"paññācakkhu anuttaran"**ti. **Yassa cakkhussa paṭilābhā**ti yassa ariyassa paññācakkhussa uppattiyā bhāvanāya sabbasmā vaṭṭadukkhato pamuccati parimuccatīti.

Dutiyasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

3. Indriyasuttavaṇṇanā

62. Tatiye **indriyānī**ti adhipateyyaṭṭhena indriyāni. Yāni hi sahajātadhammesu issarā viya hutvā tehi anuvattitabbāni, tāni indriyāni nāma. Apica indo Bhagavā Dhammissaro paramena cittissariyena samannāgato, tena indena sabbapaṭhamaṁ diṭṭhattā adhigatattā paresañca diṭṭhattā desitattā vihitattā gocarabhāvanāsevanāhi diṭṭhattā ca indriyāni. Indaṁ vā maggādhigamassa upanissayabhūtaṁ puññakammaṁ, tassa liṅgānītipi indriyāni. **Anaññātaññassāmītindriyan**ti "anamatagge saṁsāre anaññātaṁ anadhigataṁ amatapadaṁ catusaccadhammameva vā jānissāmī"ti paṭipannassa iminā pubbabhāgena uppannaṁ indriyaṁ, sotāpattimaggapaññāyetaṁ adhivacanaṁ. **Aññindriyan**ti ājānana-indriyaṁ. Tatrāyaṁ vacanattho—ājānāti paṭhamamaggañāṇena diṭṭhamariyādaṁ anatikkamitvāva jānātīti aññā. Yatheva hi paṭhamamaggapaññā dukkhādīsu pariññābhisamayādivasena pavattati, tatheva ayampi pavattatīti aññā ca sā yathāvuttenaṭṭhena indriyañcāti aññindriyaṁ. Ājānanaṭṭheneva aññassa vā ariyapuggalassa indriyanti aññindriyaṁ, sotāpattiphalato paṭṭhāya chasu ṭhānesu ñāṇassetaṁ adhivacanaṁ. **Aññātāvindriyan**ti aññātāvino catūsu saccesu niṭṭhitañāṇakiccassa khīṇāsavassa uppajjanato indriyaṭṭhasambhavato ca aññātāvindriyaṁ. Ettha ca paṭhamapacchimāni paṭhamamaggacatutthaphalavasena ekaṭṭhānikāni, itaraṁ itaramaggaphalavasena chaṭṭhānikanti veditabbaṁ.

အဂ္ဂေါ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဒေသေသိ။ **ဥပ္ပါဒေါ**တိ မံသစက္ခုဿ ပဝတ္တိ။ **မဂ္ဂေါ**တိ ဥပါယော, ဒိဗ္ဗစက္ခုဿ ကာရဏံ။ ပကတိစက္ခုမတော ဧဝ ဟိ ဒိဗ္ဗစက္ခု ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ယသ္မာ ကသိဏာလောကံ ဝဍ္ဎေတွာ ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏဿ ဥပ္ပါဒနံ၊ သော စ ကသိဏမဏ္ဍလေ ဥဂ္ဂဟနိမိတ္တေန ဝိနာ နတ္ထီတိ။ **ယတော**တိ ယဒါ။ **ဉာဏ**န္တိ အာသဝက္ခယဉာဏံ။ တေနေဝါဟ "**ပညာစက္ခု အနုတ္တရ**"န္တိ။ **ယဿ စက္ခုဿ ပဋိလာဘာ**တိ ယဿ အရိယဿ ပညာစက္ခုဿ ဥပ္ပတ္တိယာ ဘာဝနာယ သဗ္ဗသ္မာ ဝဋ္ဋဒုက္ခတော ပမုစ္စတိ ပရိမုစ္စတီတိ။

ဒုတိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃-ဣန္ဒြိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၂။ တတိယေ **ဣန္ဒြိယာနီ**တိ အဓိပတေယျဋ္ဌေန ဣန္ဒြိယာနိ။ ယာနိ ဟိ သဟဇာတဓမ္မေသု ဣဿရာ ဝိယ ဟုတွာ တေဟိ အနုဝတ္တိတဗ္ဗာနိ၊ တာနိ ဣန္ဒြိယာနိ နာမ။ အပိစ ဣန္ဒော ဘဂဝါ ဓမ္မိဿရော ပရမေန စိတ္တိဿရိယေန သမန္နာဂတော၊ တေန ဣန္ဒေန သဗ္ဗပဌမံ ဒိဋ္ဌတ္တာ အဓိဂတတ္တာ ပရေသဉ္စ ဒိဋ္ဌတ္တာ ဒေသိတတ္တာ ဝိဟိတတ္တာ ဂေါစရဘာဝနာသေဝနာဟိ ဒိဋ္ဌတ္တာ စ ဣန္ဒြိယာနိ။ ဣန္ဒံ ဝါ မဂ္ဂါဓိဂမဿ ဥပနိဿယဘူတံ ပုညကမ္မံ၊ တဿ လိင်္ဂါနီတိပိ ဣန္ဒြိယာနိ။ **အနညာတညဿာမီတိန္ဒြိယ**န္တိ "အနမတဂ္ဂေ သံသာရေ အနညာတံ အနဓိဂတံ အမတပဒံ စတုသစ္စဓမ္မမေဝ ဝါ ဇာနိဿာမီ"တိ ပဋိပန္နဿ ဣမိနာ ပုဗ္ဗဘာဂေန ဥပ္ပန္နံ ဣန္ဒြိယံ၊ သောတာပတ္တိမဂ္ဂပညာယေတံ အဓိဝစနံ။ **အညိန္ဒြိယ**န္တိ အာဇာနနဣန္ဒြိယံ။ တတြာယံ ဝစနတ္ထော—အာဇာနာတိ ပဌမမဂ္ဂဉာဏေန ဒိဋ္ဌမရိယာဒံ အနတိက္ကမိတွာဝ ဇာနာတီတိ အညာ။ ယထေဝ ဟိ ပဌမမဂ္ဂပညာ ဒုက္ခာဒီသု ပရိညာဘိသမယာဒိဝသေန ပဝတ္တတိ၊ တထေဝ အယမ္ပိ ပဝတ္တတီတိ အညာ စ သာ ယထာဝုတ္တေနဋ္ဌေန ဣန္ဒြိယဉ္စာတိ အညိန္ဒြိယံ။ အာဇာနနဋ္ဌေနေဝ အညဿ ဝါ အရိယပုဂ္ဂလဿ ဣန္ဒြိယန္တိ အညိန္ဒြိယံ၊ သောတာပတ္တိဖလတော ပဋ္ဌာယ ဆသု ဌာနေသု ဉာဏဿေတံ အဓိဝစနံ။ **အညာတာဝိန္ဒြိယ**န္တိ အညာတာဝိနော စတူသု သစ္စေသု နိဋ္ဌိတဉာဏကိစ္စဿ ခီဏာသဝဿ ဥပ္ပဇ္ဇနတော ဣန္ဒြိယဋ္ဌသမ္ဘဝတော စ အညာတာဝိန္ဒြိယံ။ ဧတ္ထ စ ပဌမပစ္ဆိမာနိ ပဌမမဂ္ဂစတုတ္ထဖလဝသေန ဧကဋ္ဌာနိကာနိ၊ ဣတရံ ဣတရမဂ္ဂဖလဝသေန ဆဋ္ဌာနိကန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

Gāthāsu **sikkhamānassā**ti adhisīlasikkhādayo sikkhamānassa bhāventassa. **Ujumaggānusārino**ti ujumaggo vuccati ariyamaggo, antadvayavivajjitattā tassa anussaraṇato ujumaggānusārino, paṭipāṭiyā magge uppādentassāti attho. **Khayasmin**ti anavasesakilesānaṁ khepanato khayasaṅkhāte aggamagge ñāṇaṁ paṭhamaṁ pureyeva uppajjati. **Tato aññā anantarā**ti tato maggañāṇato anantarā arahattaṁ uppajjati. Atha vā **ujumaggānusārino**ti līnuddhaccapatiṭṭhānāyūhanādike vajjetvā samathavipassanaṁ yuganaddhaṁ katvā bhāvanāvasena pavattaṁ pubbabhāgamaggaṁ anussarantassa anugacchantassa paṭipajjantassa gotrabhuñāṇānantaraṁ diṭṭhekaṭṭhānaṁ kilesānaṁ khepanato khayasmiṁ sotāpattimagge paṭhamaṁ ñāṇaṁ anaññātaññassāmītindriyaṁ uppajjati. **Tato aññā anantarā**ti tato paṭhamañāṇato anantarā anantarato paṭṭhāya yāva aggamaggā aññā aññindriyaṁ uppajjati.

Tato aññā vimuttassāti tato aññā aññindriyato pacchā arahattamaggañāṇānantarā arahattaphalena paññāvimuttiyā aññātāvindriyena vimuttassa. **Ñāṇaṁ ve hoti tādino**ti arahattaphaluppattito uttarakāle iṭṭhāniṭṭhādīsu tādilakkhaṇappattassa khīṇāsavassa paccavekkhaṇañāṇaṁ uppajjati. Kathaṁ uppajjatīti āha "**akuppā me vimuttī**"ti. Tassa akuppabhāvassa kāraṇaṁ dasseti "**bhavasaṁyojanakkhayā**"ti.

Idāni tādisaṁ khīṇāsavaṁ thomento "**sa ve indriyasampanno**"ti tatiyaṁ gāthamāha. Tattha **indriyasampanno**ti yathāvuttehi tīhi lokuttarindriyehi samannāgato, suddhehipi vā paṭippassaddhiladdhehi saddhādīhi indriyehi samannāgato paripuṇṇo, tato eva cakkhādīhi suṭṭhu vūpasantehi nibbisevanehi indriyehi samannāgato. Tenāha "**santo**"ti, sabbakilesapariḷāhavūpasamena upasantoti attho. **Santipade rato**ti nibbāne abhirato adhimutto. Ettha ca "indriyasampanno"ti etena bhāvitamaggatā pariññātakkhandhatā cassa dassitā, "santo"ti etena pahīnakilesatā, "santipade rato"ti etena sacchikatanirodhatāti. Sesaṁ vuttanayameva.

Tatiyasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

ဂါထာသု **သိက္ခမာနဿာ**တိ အဓိသီလသိက္ခာဒယော သိက္ခမာနဿ ဘာဝေန္တဿ။ **ဥဇုမဂ္ဂါနုသာရိနော**တိ ဥဇုမဂ္ဂေါ ဝုစ္စတိ အရိယမဂ္ဂေါ၊ အန္တဒွယဝိဝဇ္ဇိတတ္တာ တဿ အနုဿရဏတော ဥဇုမဂ္ဂါနုသာရိနော၊ ပဋိပါဋိယာ မဂ္ဂေ ဥပ္ပါဒေန္တဿာတိ အတ္ထော။ **ခယသ္မိန္တိ** အနဝသေသကိလေသာနံ ခေပနတော ခယသင်္ခါတေ အဂ္ဂမဂ္ဂေ ဉာဏံ ပဌမံ ပုရေယေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ **တတော အညာ အနန္တရာ**တိ တတော မဂ္ဂဉာဏတော အနန္တရာ အရဟတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ အထ ဝါ **ဥဇုမဂ္ဂါနုသာရိနော**တိ လီနုဒ္ဓစ္စပတိဋ္ဌာနာယူဟနာဒိကေ ဝဇ္ဇေတွာ သမထဝိပဿနံ ယုဂနဒ္ဓံ ကတွာ ဘာဝနာဝသေန ပဝတ္တံ ပုဗ္ဗဘာဂမဂ္ဂံ အနုဿရန္တဿ အနုဂစ္ဆန္တဿ ပဋိပဇ္ဇန္တဿ ဂေါတြဘုဉာဏာနန္တရံ ဒိဋ္ဌေကဋ္ဌာနံ ကိလေသာနံ ခေပနတော ခယသ္မိံ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေ ပဌမံ ဉာဏံ အနညာတညဿာမီတိန္ဒြိယံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ **တတော အညာ အနန္တရာ**တိ တတော ပဌမဉာဏတော အနန္တရာ အနန္တရတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ အဂ္ဂမဂ္ဂါ အညာ အညိန္ဒြိယံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။

တတော အညာ ဝိမုတ္တဿာတိ တတော အညာ အညိန္ဒြိယတော ပစ္ဆာ အရဟတ္တမဂ္ဂဉာဏာနန္တရာ အရဟတ္တဖလေန ပညာဝိမုတ္တိယာ အညာတာဝိန္ဒြိယေန ဝိမုတ္တဿ။ **ဉာဏံ ဝေ ဟောတိ တာဒိနော**တိ အရဟတ္တဖလုပ္ပတ္တိတော ဥတ္တရကာလေ ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌာဒီသု တာဒိလက္ခဏပ္ပတ္တဿ ခီဏာသဝဿ ပစ္စဝေက္ခဏဉာဏံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ကထံ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ အာဟ "**အကုပ္ပါ မေ ဝိမုတ္တိ**"တိ။ တဿ အကုပ္ပဘာဝဿ ကာရဏံ ဒဿေတိ "**ဘဝသံယောဇနက္ခယာ**"တိ။

ဣဒါနိ တာဒိသံ ခီဏာသဝံ ထောမေန္တော "**သ ဝေ ဣန္ဒြိယသမ္ပန္နော**"တိ တတိယံ ဂါထမာဟ။ တတ္ထ **ဣန္ဒြိယသမ္ပန္နော**တိ ယထာဝုတ္တေဟိ တီဟိ လောကုတ္တရိန္ဒြိယေဟိ သမန္နာဂတော၊ သုဒ္ဓေဟိပိ ဝါ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိလဒ္ဓေဟိ သဒ္ဓါဒီဟိ ဣန္ဒြိယေဟိ သမန္နာဂတော ပရိပုဏ္ဏော၊ တတော ဧဝ စက္ခာဒီဟိ သုဋ္ဌု ဝူပသန္တေဟိ နိဗ္ဗိသေဝနေဟိ ဣန္ဒြိယေဟိ သမန္နာဂတော။ တေနာဟ "**သန္တော**"တိ၊ သဗ္ဗကိလေသပရိဠာဟဝူပသမေန ဥပသန္တောတိ အတ္ထော။ **သန္တိပဒေ ရတော**တိ နိဗ္ဗာနေ အဘိရတော အဓိမုတ္တော။ ဧတ္ထ စ "ဣန္ဒြိယသမ္ပန္နော"တိ ဧတေန ဘာဝိတမဂ္ဂတာ ပရိညာတက္ခန္ဓတာ စဿ ဒဿိတာ၊ "သန္တော"တိ ဧတေန ပဟီနကိလေသတာ၊ "သန္တိပဒေ ရတော"တိ ဧတေန သစ္ဆိကတနိရောဓတာတိ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။

တတိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

4. Addhāsuttavaṇṇanā

63. Catutthe **addhā**ti kālā. **Atīto addhā**ti-ādīsu dve pariyāyā suttantapariyāyo abhidhammapariyāyo ca. Tattha suttantapariyāyena paṭisandhito pubbe atīto addhā nāma, cutito pacchā anāgato addhā nāma, saha cutipaṭisandhīhi tadanantaraṁ paccuppanno addhā nāma. Abhidhammapariyāyena uppādo ṭhiti bhaṅgoti ime tayo khaṇe patvā niruddhadhammā atīto addhā nāma, tayopi khaṇe asampattā anāgato addhā nāma, khaṇattayasamaṅgino paccuppanno addhā nāma.

Aparo nayo—ayaṁ hi atītādivibhāgo addhāsantatisamayakhaṇavasena catudhā veditabbo. Tesu addhāvibhāgo vutto, santativasena sabhāgā eka-utusamuṭṭhānā ekāhārasamuṭṭhānā ca pubbāpariyavasena vattamānāpi paccuppannā, tato pubbe visabhāga-utu-āhārasamuṭṭhānā atītā, pacchā anāgatā. Cittajā ekavīthi-ekajavana-ekasamāpattisamuṭṭhānā paccuppannā nāma, tato pubbe atītā, pacchā anāgatā. Kammasamuṭṭhānānaṁ pāṭiyekkaṁ santativasena atītādibhedo natthi, tesaṁyeva pana utu-āhāracittasamuṭṭhānānaṁ upatthambhakavasena[1] tassa atītādibhāvo veditabbo. Samayavasena ekamuhuttapubbaṇhasāyanharattidivādīsu samayesu santānavasena pavattamānā taṁtaṁsamaye paccuppannā nāma, tato pubbe atītā, pacchā anāgatā. Ayaṁ tāva rūpadhammesu nayo. Arūpadhammesu pana khaṇavasena uppādādikkhaṇattayapariyāpannā paccuppannā, tato pubbe atītā, pacchā anāgatā. Apica atikkantahetupaccayakiccā atītā, niṭṭhitahetukiccā aniṭṭhitapaccayakiccā paccuppannā, ubhayakiccaṁ asampattā anāgatā. Attano vā kiccakkhaṇe paccuppannā, tato pubbe atītā, pacchā anāgatā[2]. Ettha ca khaṇādikathāva nippariyāyā, sesā pariyāyā. Ayaṁ hi atītādibhedo nāma dhammānaṁ hoti, na kālassa. Atītādibhede pana dhamme upādāya paramatthato avijjamānopi kālo idha teneva vohārena atītoti-ādinā vuttoti veditabbo.

1. Uppattivasena (Ka)
2. Pubbe anāgatā, pacchā atītā (Syā, Ka) Abhi-Ṭṭha 2. 8 piṭṭhepi passitabbaṁ.

၄-အဒ္ဓါသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၃။ စတုတ္ထေ **အဒ္ဓါ**တိ ကာလာ။ **အတီတော အဒ္ဓါ**တိအာဒီသု ဒွေ ပရိယာယာ သုတ္တန္တပရိယာယော အဘိဓမ္မပရိယာယော စ။ တတ္ထ သုတ္တန္တပရိယာယေန ပဋိသန္ဓိတော ပုဗ္ဗေ အတီတော အဒ္ဓါ နာမ၊ စုတိတော ပစ္ဆာ အနာဂတော အဒ္ဓါ နာမ၊ သဟ စုတိပဋိသန္ဓီဟိ တဒနန္တရံ ပစ္စုပ္ပန္နော အဒ္ဓါ နာမ။ အဘိဓမ္မပရိယာယေန ဥပ္ပါဒေါ ဌိတိ ဘင်္ဂေါတိ ဣမေ တယော ခဏေ ပတွာ နိရုဒ္ဓဓမ္မာ အတီတော အဒ္ဓါ နာမ၊ တယောပိ ခဏေ အသမ္ပတ္တာ အနာဂတော အဒ္ဓါ နာမ၊ ခဏတ္တယသမင်္ဂိနော ပစ္စုပ္ပန္နော အဒ္ဓါ နာမ။

အပရော နယော—အယံ ဟိ အတီတာဒိဝိဘာဂေါ အဒ္ဓါသန္တတိသမယခဏဝသေန စတုဓာ ဝေဒိတဗ္ဗော။ တေသု အဒ္ဓါဝိဘာဂေါ ဝုတ္တော၊ သန္တတိဝသေန သဘာဂါ ဧကဥတုသမုဋ္ဌာနာ ဧကာဟာရသမုဋ္ဌာနာ စ ပုဗ္ဗာပရိယဝသေန ဝတ္တမာနာပိ ပစ္စုပ္ပန္နာ၊ တတော ပုဗ္ဗေ ဝိသဘာဂဥတုအာဟာရသမုဋ္ဌာနာ အတီတာ၊ ပစ္ဆာ အနာဂတာ။ စိတ္တဇာ ဧကဝီထိဧကဇဝနဧကသမာပတ္တိသမုဋ္ဌာနာ ပစ္စုပ္ပန္နာ နာမ၊ တတော ပုဗ္ဗေ အတီတာ၊ ပစ္ဆာ အနာဂတာ။ ကမ္မသမုဋ္ဌာနာနံ ပါဋိယေက္ကံ သန္တတိဝသေန အတီတာဒိဘေဒေါ နတ္ထိ၊ တေသံယေဝ ပန ဥတုအာဟာရစိတ္တသမုဋ္ဌာနာနံ ဥပတ္ထမ္ဘကဝသေန[၁] တဿ အတီတာဒိဘာဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ သမယဝသေန ဧကမုဟုတ္တပုဗ္ဗဏှသာယနှရတ္တိဒိဝါဒီသု သမယေသု သန္တာနဝသေန ပဝတ္တမာနာ တံတံသမယေ ပစ္စုပ္ပန္နာ နာမ၊ တတော ပုဗ္ဗေ အတီတာ၊ ပစ္ဆာ အနာဂတာ။ အယံ တာဝ ရူပဓမ္မေသု နယော။ အရူပဓမ္မေသု ပန ခဏဝသေန ဥပ္ပါဒါဒိက္ခဏတ္တယပရိယာပန္နာ ပစ္စုပ္ပန္နာ၊ တတော ပုဗ္ဗေ အတီတာ၊ ပစ္ဆာ အနာဂတာ။ အပိစ အတိက္ကန္တဟေတုပစ္စယကိစ္စာ အတီတာ၊ နိဋ္ဌိတဟေတုကိစ္စာ အနိဋ္ဌိတပစ္စယကိစ္စာ ပစ္စုပ္ပန္နာ၊ ဥဘယကိစ္စံ အသမ္ပတ္တာ အနာဂတာ။ အတ္တနော ဝါ ကိစ္စက္ခဏေ ပစ္စုပ္ပန္နာ၊ တတော ပုဗ္ဗေ အတီတာ၊ ပစ္ဆာ အနာဂတာ[၂]။ ဧတ္ထ စ ခဏာဒိကထာဝ နိပ္ပရိယာယာ၊ သေသာ ပရိယာယာ။ အယံ ဟိ အတီတာဒိဘေဒေါ နာမ ဓမ္မာနံ ဟောတိ၊ န ကာလဿ။ အတီတာဒိဘေဒေ ပန ဓမ္မေ ဥပါဒါယ ပရမတ္ထတော အဝိဇ္ဇမာနောပိ ကာလော ဣဓ တေနေဝ ဝေါဟာရေန အတီတောတိအာဒိနာ ဝုတ္တောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁-ဥပ္ပတ္တိဝသေန (က)
၂-ပုဗ္ဗေ အနာဂတာ၊ ပစ္ဆာ အတီတာ (သျာ၊ က) အဘိ-ဋ္ဌ ၂-၈-ပိဋ္ဌေပိ ပဿိတဗ္ဗံ။

Gāthāsu **akkheyyasaññino**ti ettha akkhāyati kathīyati paññāpīyatīti akkheyyaṁ, kathāvatthu, atthato rūpādayo pañcakkhandhā. Vuttaṁ hetaṁ—

“Atītaṁ vā addhānaṁ ārabbha kathaṁ katheyya, anāgataṁ vā -pa- paccuppannaṁ vā addhānaṁ ārabbha kathaṁ katheyyā”ti[1].

Tathā—

“Yaṁ bhikkhave rūpaṁ atītaṁ niruddhaṁ vipariṇataṁ, ‘ahosī’ti tassa saṅkhā, ‘ahosī’ti tassa samaññā, ‘ahosī’ti tassa paññatti, na tassa saṅkhā atthīti, na tassa saṅkhā bhavissatī”ti[2]—

evaṁ vuttena Niruttipathasuttenapi ettha attho dīpetabbo. Evaṁ kathāvatthubhāvena akkheyyasaṅkhāte khandhapañcake ahanti ca mamanti ca devoti ca manussoti ca itthīti ca purisoti ca ādinā pavattasaññāvasena akkheyyasaññino, pañcasu upādānakkhandhesu sattapuggalādisaññinoti attho. **Akkheyyasmiṁ** taṇhādiṭṭhiggāhavasena **patiṭṭhitā,** rāgādivasena vā aṭṭhahākārehi patiṭṭhitā. Ratto hi rāgavasena patiṭṭhito hoti, duṭṭho dosavasena, mūḷho mohavasena, parāmaṭṭho diṭṭhivasena, thāmagato anusayavasena, vinibaddho mānavasena, aniṭṭhaṅgato vicikicchāvasena, vikkhepagato uddhaccavasena patiṭṭhito hotīti.

Akkheyyaṁ apariññāyāti taṁ akkheyyaṁ tebhūmakadhamme tīhi pariññāhi aparijānitvā tassa aparijānanahetu. **Yogamāyanti maccuno**ti maraṇassa yogaṁ tena saṁyogaṁ upagacchanti, na visaṁyoganti attho.

Atha vā **yogan**ti upāyaṁ, tena yojitaṁ pasāritaṁ mārasenaṭṭhāniyaṁ anatthajālaṁ kilesajālañca upagacchantīti vuttaṁ hoti. Tathā hi vuttaṁ—

“Na hi no saṅgaraṁ tena, mahāsenena maccunā”ti[3].

Ettāvatā vaṭṭaṁ dassetvā idāni vivaṭṭaṁ dassetuṁ “**akkheyyañca pariññāyā**”ti-ādi vuttaṁ. Tattha **ca**saddo byatireke, tena akkheyyaparijānanena laddhabbaṁ vakkhamānameva visesaṁ joteti. **Pariññāyā**ti

1. Dī 3. 184 piṭṭhe. 2. Saṁ 2. 59 piṭṭhe.
3. Ma 3. 226; Khu 6. 159; Khu 10. 128 piṭṭhesu.

ဂါထာသု **အက္ခေယျသညိနော**တိ ဧတ္ထ အက္ခာယတိ ကထီယတိ ပညာပီယတီတိ အက္ခေယျံ၊ ကထာဝတ္ထု၊ အတ္ထတော ရူပါဒယော ပဉ္စက္ခန္ဓာ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—

“အတီတံ ဝါ အဒ္ဓါနံ အာရဗ္ဘ ကထံ ကထေယျ၊ အနာဂတံ ဝါ။ပ။ ပစ္စုပ္ပန္နံ ဝါ အဒ္ဓါနံ အာရဗ္ဘ ကထံ ကထေယျာ”တိ[1]။

တထာ—

“ယံ ဘိက္ခဝေ ရူပံ အတီတံ နိရုဒ္ဓံ ဝိပရိဏတံ၊ ‘အဟောသီ’တိ တဿ သင်္ခါ၊ ‘အဟောသီ’တိ တဿ သမညာ၊ ‘အဟောသီ’တိ တဿ ပညတ္တိ၊ န တဿ သင်္ခါ အတ္ထီတိ၊ န တဿ သင်္ခါ ဘဝိဿတီ”တိ[2]—

ဧဝံ ဝုတ္တေန နိရုတ္တိပထသုတ္တေနပိ ဧတ္ထ အတ္ထော ဒီပေတဗ္ဗော။ ဧဝံ ကထာဝတ္ထုဘာဝေန အက္ခေယျသင်္ခါတေ ခန္ဓပဉ္စကေ အဟန္တိ စ မမန္တိ စ ဒေဝေါတိ စ မနုဿောတိ စ ဣတ္ထီတိ စ ပုရိသောတိ စ အာဒိနာ ပဝတ္တသညာဝသေန အက္ခေယျသညိနော၊ ပဉ္စသု ဥပါဒါနက္ခန္ဓေသု သတ္တပုဂ္ဂလာဒိသညိနောတိ အတ္ထော။ **အက္ခေယျသ္မိံ** တဏှာဒိဋ္ဌိဂ္ဂါဟဝသေန **ပတိဋ္ဌိတာ၊** ရာဂါဒိဝသေန ဝါ အဋ္ဌဟာကာရေဟိ ပတိဋ္ဌိတာ။ ရတ္တော ဟိ ရာဂဝသေန ပတိဋ္ဌိတော ဟောတိ၊ ဒုဋ္ဌော ဒေါသဝသေန၊ မူဠှော မောဟဝသေန၊ ပရာမဋ္ဌော ဒိဋ္ဌိဝသေန၊ ထာမဂတော အနုသယဝသေန၊ ဝိနိဗဒ္ဓေါ မာနဝသေန၊ အနိဋ္ဌင်္ဂတော ဝိစိကိစ္ဆာဝသေန၊ ဝိက္ခေပဂတော ဥဒ္ဓစ္စဝသေန ပတိဋ္ဌိတော ဟောတီတိ။

အက္ခေယျံ အပရိညာယာတိ တံ အက္ခေယျံ တေဘူမကဓမ္မေ တီဟိ ပရိညာဟိ အပရိဇာနိတွာ တဿ အပရိဇာနနဟေတု။ **ယောဂမာယန္တိ မစ္စုနော**တိ မရဏဿ ယောဂံ တေန သံယောဂံ ဥပဂစ္ဆန္တိ၊ န ဝိသံယောဂန္တိ အတ္ထော။

အထ ဝါ **ယောဂ**န္တိ ဥပါယံ၊ တေန ယောဇိတံ ပသာရိတံ မာရသေနဋ္ဌာနိယံ အနတ္ထဇာလံ ကိလေသဇာလဉ္စ ဥပဂစ္ဆန္တီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ တထာ ဟိ ဝုတ္တံ—

“န ဟိ နော သင်္ဂရံ တေန၊ မဟာသေနေန မစ္စုနာ”တိ[3]။

ဧတ္တာဝတာ ဝဋ္ဋံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ဝိဝဋ္ဋံ ဒဿေတုံ “**အက္ခေယျဉ္စ ပရိညာယ**”တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **စ**သဒ္ဒေါ ဗျတိရေကေ၊ တေန အက္ခေယျပရိဇာနနေန လဒ္ဓဗ္ဗံ ဝက္ခမာနမေဝ ဝိသေသံ ဇောတေတိ။ **ပရိညာယာ**တိ

၁-ဒီ ၃-၁၈၄-ပိဋ္ဌေ။ ၂-သံ ၂-၅၉-ပိဋ္ဌေ။ ၃-မ ၃-၂၂၆၊ ခု ၆-၁၅၉၊ ခု ၁၀-၁၂၈-ပိဋ္ဌေသု။

vipassanāsahitāya maggapaññāya dukkhanti paricchijja jānitvā, tappaṭibaddhakilesappahānena vā taṁ samatikkamitvā tissannampi pariññānaṁ kiccaṁ matthakaṁ pāpetvā. **Akkhātāraṁ na maññatī**ti sabbaso maññanānaṁ pahīnattā khīṇāsavo akkhātāraṁ na maññati, kārakādisabhāvaṁ kiñci attānaṁ na paccetīti attho. **Phuṭṭho vimokkho manasā, santipadamanuttaran**ti yasmā sabbasaṅkhatavimuttattā "vimokkho"ti sabbakilesasantāpavūpasamanaṭṭhānatāya "santipadan"ti laddhanāmo nibbānadhammo phuṭṭho phusito patto, tasmā akkhātāraṁ na maññatīti. Atha vā "pariññāyā"ti padena dukkhasaccassa pariññābhisamayaṁ samudayasaccassa pahānābhisamayañca vatvā idāni "phuṭṭho vimokkho manasā, santipadamanuttaran"ti iminā magganirodhānaṁ bhāvanāsacchikiriyābhisamayaṁ vadati. Tassattho—samucchedavasena sabbakilesehi vimuccatīti **vimokkho,** ariyamaggo. So panassa maggacittena phuṭṭho phusito bhāvito, teneva anuttaraṁ santipadaṁ nibbānaṁ phuṭṭhaṁ phusitaṁ sacchikatanti.

Akkheyyasampannoti akkheyyanimittaṁ vividhāhi vipattīhi upaddute loke pahīnavipallāsatāya tato suparimutto akkheyyapariññābhinibbattāhi sampattīhi sampanno samannāgato. **Saṅkhāya sevī**ti paññāvepullappattiyā cīvarādipaccaye saṅkhāya parituletvāva sevanasīlo, saṅkhātadhammattā ca āpāthagataṁ sabbampi visayaṁ chaḷaṅgupekkhāvasena saṅkhāya sevanasīlo. **Dhammaṭṭho**ti asekkhadhammesu nibbānadhamme eva vā ṭhito. **Vedagū**ti veditabbassa catusaccassa pāraṅgatattā vedagū. Evaṁguṇo arahā bhavādīsu katthaci āyatiṁ[1] punabbhavābhāvato manussadevāti saṅkhyaṁ na upeti, apaññattikabhāvameva gacchatīti anupādāparinibbānena desanaṁ niṭṭhāpesi.

Catutthasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

5. Duccaritasuttavaṇṇanā

64. Pañcame duṭṭhu caritāni, duṭṭhāni vā caritāni **duccaritāni.** Kāyena duccaritaṁ, kāyato vā pavattaṁ duccaritaṁ **kāyaduccaritaṁ.** Sesesupi eseva

1. Āyati (Sī)

ဝိပဿနာသဟိတာယ မဂ္ဂပညာယ ဒုက္ခန္တိ ပရိစ္ဆိဇ္ဇ ဇာနိတွာ၊ တပ္ပဋိဗဒ္ဓကိလေသပ္ပဟာနေန ဝါ တံ သမတိက္ကမိတွာ တိဿန္နမ္ပိ ပရိညာနံ ကိစ္စံ မတ္ထကံ ပါပေတွာ။ **အက္ခာတာရံ န မညတီ**တိ သဗ္ဗသော မညနာနံ ပဟီနတ္တာ ခီဏာသဝေါ အက္ခာတာရံ န မညတိ၊ ကာရကာဒိသဘာဝံ ကိဉ္စိ အတ္တာနံ န ပစ္စေတီတိ အတ္ထော။ **ဖုဋ္ဌော ဝိမောက္ခော မနသာ၊ သန္တိပဒမနုတ္တရန္တိ** ယသ္မာ သဗ္ဗသင်္ခတဝိမုတ္တတ္တာ "ဝိမောက္ခော"တိ သဗ္ဗကိလေသသန္တာပဝူပသမနဋ္ဌာနတာယ "သန္တိပဒ"န္တိ လဒ္ဓနာမော နိဗ္ဗာနဓမ္မော ဖုဋ္ဌော ဖုသိတော ပတ္တော၊ တသ္မာ အက္ခာတာရံ န မညတီတိ။ အထ ဝါ "ပရိညာယာ"တိ ပဒေန ဒုက္ခသစ္စဿ ပရိညာဘိသမယံ သမုဒယသစ္စဿ ပဟာနာဘိသမယဉ္စ ဝတွာ ဣဒါနိ "ဖုဋ္ဌော ဝိမောက္ခော မနသာ၊ သန္တိပဒမနုတ္တရ"န္တိ ဣမိနာ မဂ္ဂနိရောဓာနံ ဘာဝနာသစ္ဆိကိရိယာဘိသမယံ ဝဒတိ။ တဿတ္ထော—သမုစ္ဆေဒဝသေန သဗ္ဗကိလေသေဟိ ဝိမုစ္စတီတိ **ဝိမောက္ခော၊** အရိယမဂ္ဂေါ။ သော ပနဿ မဂ္ဂစိတ္တေန ဖုဋ္ဌော ဖုသိတော ဘာဝိတော၊ တေနေဝ အနုတ္တရံ သန္တိပဒံ နိဗ္ဗာနံ ဖုဋ္ဌံ ဖုသိတံ သစ္ဆိကတန္တိ။

အက္ခေယျသမ္ပန္နောတိ အက္ခေယျနိမိတ္တံ ဝိဝိဓာဟိ ဝိပတ္တီဟိ ဥပဒ္ဒုတေ လောကေ ပဟီနဝိပလ္လာသတာယ တတော သုပရိမုတ္တော အက္ခေယျပရိညာဘိနိဗ္ဗတ္တာဟိ သမ္ပတ္တီဟိ သမ္ပန္နော သမန္နာဂတော။ **သင်္ခါယ သေဝီ**တိ ပညာဝေပုလ္လပ္ပတ္တိယာ စီဝရာဒိပစ္စယေ သင်္ခါယ ပရိတုလေတွာဝ သေဝနသီလော၊ သင်္ခါတဓမ္မတ္တာ စ အာပါထဂတံ သဗ္ဗမ္ပိ ဝိသယံ ဆဠင်္ဂုပေက္ခာဝသေန သင်္ခါယ သေဝနသီလော။ **ဓမ္မဋ္ဌော**တိ အသေက္ခဓမ္မေသု နိဗ္ဗာနဓမ္မေ ဧဝ ဝါ ဌိတော။ **ဝေဒဂူ**တိ ဝေဒိတဗ္ဗဿ စတုသစ္စဿ ပါရင်္ဂတတ္တာ ဝေဒဂူ။ ဧဝံဂုဏော အရဟာ ဘဝါဒီသု ကတ္ထစိ အာယတိံ[1] ပုနဗ္ဘဝါဘာဝတော မနုဿဒေဝါတိ သင်္ချံ န ဥပေတိ၊ အပညတ္တိကဘာဝမေဝ ဂစ္ဆတီတိ အနုပါဒါပရိနိဗ္ဗာနေန ဒေသနံ နိဋ္ဌာပေသိ။

စတုတ္ထသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၅-ဒုစ္စရိတသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၄။ ပဉ္စမေ ဒုဋ္ဌု စရိတာနိ, ဒုဋ္ဌာနိ ဝါ စရိတာနိ **ဒုစ္စရိတာနိ။** ကာယေန ဒုစ္စရိတံ, ကာယတော ဝါ ပဝတ္တံ ဒုစ္စရိတံ **ကာယဒုစ္စရိတံ။** သေသေသုပိ ဧသေဝ

၁-အာယတိ (သီ)

nayo. Imāni ca duccaritāni paññattiyā vā kathetabbāni kammapathehi vā. Tattha paññattiyā tāva kāyadvāre paññattasikkhāpadassa vītikkamo kāyaduccaritaṁ, vacīdvāre paññattasikkhāpadassa vītikkamo vacīduccaritaṁ, ubhayattha paññattassa vītikkamo manoduccaritanti ayaṁ paññattikathā. Pāṇātipātādayo pana tisso cetanā kāyadvārepi vacīdvārepi uppannā[1] kāyaduccaritaṁ, tathā catasso musāvādādicetanā vacīduccaritaṁ, abhijjhā byāpādo micchādiṭṭhīti tayo cetanāsampayuttadhammā manoduccaritanti ayaṁ kammapathakathā.

Gāthāyaṁ kammapathappattoyeva pāpadhammo kāyaduccaritādibhāvena vuttoti tadaññaṁ pāpadhammaṁ saṅgaṇhituṁ "**yañcaññaṁ dosasañhitan**"ti vuttaṁ. Tattha **dosasañhita**nti rāgādikilesasaṁhitaṁ. Sesaṁ suviññeyyameva.

Pañcamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

6. Sucaritasuttavaṇṇanā

65. Chaṭṭhe suṭṭhu caritāni, sundarāni vā caritāni **sucaritāni.** Kāyena sucaritaṁ, kāyato vā pavattaṁ sucaritaṁ **kāyasucaritaṁ.** Sesesupi eseva nayo. Idhāpi pana paññattivasena kammapathavasena cāti duvidhā kathā. Tattha kāyadvāre paññattasikkhāpadassa avītikkamo kāyasucaritaṁ, vacīdvāre paññattasikkhāpadassa avītikkamo vacīsucaritaṁ, ubhayattha paññattassa avītikkamo manosucaritanti ayaṁ paññattikathā. Pāṇātipātādīhi pana viramantassa uppannā tisso cetanāpi viratiyopi kāyasucaritaṁ, musāvādādīhi viramantassa catasso cetanāpi viratiyopi vacīsucaritaṁ, anabhijjhā abyāpādo sammādiṭṭhīti tayo cetanāsampayuttadhammā manosucaritanti ayaṁ kammapathakathā. Sesaṁ vuttanayameva.

Chaṭṭhasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Kāyadvāre uppannā (Sī) Dī-Ṭṭha 3. 167 piṭṭhepi passitabbaṁ.

နယော။ ဣမာနိ စ ဒုစ္စရိတာနိ ပညတ္တိယာ ဝါ ကထေတဗ္ဗာနိ ကမ္မပထေဟိ ဝါ။ တတ္ထ ပညတ္တိယာ တာဝ ကာယဒွါရေ ပညတ္တသိက္ခာပဒဿ ဝီတိက္ကမော ကာယဒုစ္စရိတံ၊ ဝစီဒွါရေ ပညတ္တသိက္ခာပဒဿ ဝီတိက္ကမော ဝစီဒုစ္စရိတံ၊ ဥဘယတ္ထ ပညတ္တဿ ဝီတိက္ကမော မနောဒုစ္စရိတန္တိ အယံ ပညတ္တိကထာ။ ပါဏာတိပါတာဒယော ပန တိဿော စေတနာ ကာယဒွါရေပိ ဝစီဒွါရေပိ ဥပ္ပန္နာ[၁] ကာယဒုစ္စရိတံ၊ တထာ စတဿော မုသာဝါဒါဒိစေတနာ ဝစီဒုစ္စရိတံ၊ အဘိဇ္ဈာ ဗျာပါဒေါ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌီတိ တယော စေတနာသမ္ပယုတ္တဓမ္မာ မနောဒုစ္စရိတန္တိ အယံ ကမ္မပထကထာ။

ဂါထာယံ ကမ္မပထပ္ပတ္တောယေဝ ပါပဓမ္မော ကာယဒုစ္စရိတာဒိဘာဝေန ဝုတ္တောတိ တဒညံ ပါပဓမ္မံ သင်္ဂဏှိတုံ "**ယဉ္စညံ ဒေါသသဉှိတ**"န္တိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **ဒေါသသဉှိတ**န္တိ ရာဂါဒိကိလေသသံဟိတံ။ သေသံ သုဝိညေယျမေဝ။

ပဉ္စမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၆-သုစရိတသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၅။ ဆဋ္ဌေ သုဋ္ဌု စရိတာနိ, သုန္ဒရာနိ ဝါ စရိတာနိ **သုစရိတာနိ**။ ကာယေန သုစရိတံ, ကာယတော ဝါ ပဝတ္တံ သုစရိတံ **ကာယသုစရိတံ**။ သေသေသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဣဓာပိ ပန ပညတ္တိဝသေန ကမ္မပထဝသေန စာတိ ဒုဝိဓာ ကထာ။ တတ္ထ ကာယဒွါရေ ပညတ္တသိက္ခာပဒဿ အဝီတိက္ကမော ကာယသုစရိတံ၊ ဝစီဒွါရေ ပညတ္တသိက္ခာပဒဿ အဝီတိက္ကမော ဝစီသုစရိတံ၊ ဥဘယတ္ထ ပညတ္တဿ အဝီတိက္ကမော မနောသုစရိတန္တိ အယံ ပညတ္တိကထာ။ ပါဏာတိပါတာဒီဟိ ပန ဝိရမန္တဿ ဥပ္ပန္နာ တိဿော စေတနာပိ ဝိရတိယောပိ ကာယသုစရိတံ၊ မုသာဝါဒါဒီဟိ ဝိရမန္တဿ စတဿော စေတနာပိ ဝိရတိယောပိ ဝစီသုစရိတံ၊ အနဘိဇ္ဈာ အဗျာပါဒေါ သမ္မာဒိဋ္ဌီတိ တယော စေတနာသမ္ပယုတ္တဓမ္မာ မနောသုစရိတန္တိ အယံ ကမ္မပထကထာ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။

ဆဋ္ဌသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ကာယဒွါရေ ဥပ္ပန္နာ (သီ) ဒီ-ဋ္ဌ ၃-၁၆၇-ပိဋ္ဌေပိ ပဿိတဗ္ဗံ။

7. Soceyyasuttavaṇṇanā

66. Sattame **soceyyānī**ti sucibhāvā. **Kāyasoceyyan**ti kāyasucaritaṁ, vacīmanosoceyyānipi vacīmanosucaritāneva. Tathā hi vuttaṁ “tattha katamaṁ kāyasoceyyaṁ, pāṇātipātā veramaṇī”ti-ādi[1].

Gāthāyaṁ samucchedavasena pahīnasabbakāyaduccaritattā kāyena sucīti **kāyasuci. Soceyyasampannan**ti paṭippassaddhakilesattā suparisuddhāya soceyyasampattiyā upetaṁ. Sesaṁ vuttanayameva.

Sattamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

8. Moneyyasuttavaṇṇanā

67. Aṭṭhame **moneyyānī**ti ettha idhalokaparalokaṁ attahitaparahitañca munātīti Muni, kalyāṇaputhujjanena saddhiṁ satta sekkhā arahā ca. Idha pana arahāva adhippeto. Munino bhāvāti **moneyyāni,** arahato kāyavacīmanosamācārā.

Atha vā Munibhāvakarā moneyyapaṭipadādhammā moneyyāni. Tesamayaṁ vitthāro—

> “Tattha katamaṁ kāyamoneyyaṁ, tividhakāyaduccaritassa pahānaṁ kāyamoneyyaṁ, tividhaṁ kāyasucaritaṁ kāyamoneyyaṁ, kāyārammaṇe ñāṇaṁ kāyamoneyyaṁ, kāyapariññā kāyamoneyyaṁ, pariññāsahagato maggo kāyamoneyyaṁ. Kāyasmiṁ chandarāgappahānaṁ kāyamoneyyaṁ, kāyasaṅkhāranirodhā catutthajjhānasamāpatti kāyamoneyyaṁ.
>
> Tattha katamaṁ vacīmoneyyaṁ, catubbidhavacīduccaritassa pahānaṁ vacīmoneyyaṁ, catubbidhaṁ vacīsucaritaṁ, vācārammaṇe ñāṇaṁ, vācāpariññā, pariññāsahagato maggo, vācāya chandarāgappahānaṁ, vacīsaṅkhāranirodhā dutiyajjhānasamāpatti vacīmoneyyaṁ.

---

1. Aṁ 1. 275 piṭṭhe atthato samānaṁ.

၇-သောစေယျသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၆။ သတ္တမေ **သောစေယျာနီ**တိ သုစိဘာဝါ။ **ကာယသောစေယျ**န္တိ ကာယသုစရိတံ၊ ဝစီမနောသောစေယျာနိပိ ဝစီမနောသုစရိတာနေဝ။ တထာ ဟိ ဝုတ္တံ “တတ္ထ ကတမံ ကာယသောစေယျံ၊ ပါဏာတိပါတာ ဝေရမဏီ”တိ-အာဒိ[1]။

ဂါထာယံ သမုစ္ဆေဒဝသေန ပဟီနသဗ္ဗကာယဒုစ္စရိတတ္တာ ကာယေန သုစီတိ **ကာယသုစိ။ သောစေယျသမ္ပန္န**န္တိ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓကိလေသတ္တာ သုပရိသုဒ္ဓါယ သောစေယျသမ္ပတ္တိယာ ဥပေတံ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။

သတ္တမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၈-မောနေယျသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၇။ အဋ္ဌမေ **မောနေယျာနီ**တိ ဧတ္ထ ဣဓလောကပရလောကံ အတ္တဟိတပရဟိတဉ္စ မုနာတီတိ မုနိ၊ ကလျာဏပုထုဇ္ဇနေန သဒ္ဓိံ သတ္တ သေက္ခာ အရဟာ စ။ ဣဓ ပန အရဟာဝ အဓိပ္ပေတော။ မုနိနော ဘာဝါတိ **မောနေယျာနိ၊** အရဟတော ကာယဝစီမနောသမာစာရာ။

အထ ဝါ မုနိဘာဝကရာ မောနေယျပဋိပဒါဓမ္မာ မောနေယျာနိ။ တေသမယံ ဝိတ္ထာရော—

> “တတ္ထ ကတမံ ကာယမောနေယျံ၊ တိဝိဓကာယဒုစ္စရိတဿ ပဟာနံ ကာယမောနေယျံ၊ တိဝိဓံ ကာယသုစရိတံ ကာယမောနေယျံ၊ ကာယာရမ္မဏေ ဉာဏံ ကာယမောနေယျံ၊ ကာယပရိညာ ကာယမောနေယျံ၊ ပရိညာသဟဂတော မဂ္ဂေါ ကာယမောနေယျံ၊ ကာယသ္မိံ ဆန္ဒရာဂပ္ပဟာနံ ကာယမောနေယျံ၊ ကာယသင်္ခါရနိရောဓာ စတုတ္ထဇ္ဈာနသမာပတ္တိ ကာယမောနေယျံ။
>
> တတ္ထ ကတမံ ဝစီမောနေယျံ၊ စတုဗ္ဗိဓဝစီဒုစ္စရိတဿ ပဟာနံ ဝစီမောနေယျံ၊ စတုဗ္ဗိဓံ ဝစီသုစရိတံ၊ ဝါစာရမ္မဏေ ဉာဏံ၊ ဝါစာပရိညာ၊ ပရိညာသဟဂတော မဂ္ဂေါ၊ ဝါစာယ ဆန္ဒရာဂပ္ပဟာနံ၊ ဝစီသင်္ခါရနိရောဓာ ဒုတိယဇ္ဈာနသမာပတ္တိ ဝစီမောနေယျံ။

၁-အံ ၁-၂၇၅-ပိဋ္ဌေ အတ္ထတော သမာနံ။

Tattha katamaṁ manomoneyyaṁ, tividhamanoduccaritassa pahānaṁ manomoneyyaṁ, tividhaṁ manosucaritaṁ, manārammaṇe ñāṇaṁ, manopariññā, pariññāsahagato maggo, manasmiṁ chandarāgappahānaṁ, cittasaṅkhāranirodhā saññāvedayitanirodhasamāpatti manomoneyyan”ti[1].

Ninhātapāpakanti[2] aggamaggajalena[3] suṭṭhu vikkhālitapāpamalaṁ.

Aṭṭhamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

9. Paṭhamarāgasuttavaṇṇanā

68. Navame **yassa kassacī**ti aniyamitavacanaṁ, tasmā yassa kassaci puggalassa gahaṭṭhassa vā pabbajitassa vā. **Rāgo appahīno**ti rañjanaṭṭhena rāgo samucchedavasena na pahīno, maggena anuppattidhammataṁ na āpādito. Dosamohesupi eseva nayo. Tattha apāyagamanīyā rāgadosamohā paṭhamamaggena, oḷārikā kāmarāgadosā dutiyamaggena teyeva anavasesā tatiyamaggena, bhavarāgo avasiṭṭhamoho ca catutthamaggena pahīyanti. Evametesu pahīyantesu tadekaṭṭhato sabbepi kilesā pahīyanteva. Evamete rāgādayo yassa kassaci bhikkhussa vā bhikkhuniyā vā upāsakassa vā upāsikāya vā maggena appahīnā. **Baddho mārassā**ti kilesamārena baddhoti vuccati. Yadaggena ca kilesamārena baddho, tadaggena abhisaṅkhāramārādīhipi baddhoyeva hoti. **Paṭimukkassa mārapāso**ti paṭimukko assa anena appahīnakilesena puggalena tāyeva appahīnakilesatāya mārapāsasaṅkhāto kileso attano cittasantāne paṭimukko pavesito, tena sayaṁ bandhāpitoti attho. Atha vā paṭimukko assa bhaveyya mārapāso. Sukkapakkhe **omukkassā**ti avamukko mocito apanīto assa. Sesaṁ vuttavipariyāyena veditabbaṁ.

Idha gāthā sukkapakkhavaseneva āgatā. Tatrāyaṁ saṅkhepattho—**yassa** ariyapuggalassa rāgadosāvijjā **virājitā** aggamaggena nirodhitā,

---

1. Khu 7. 44; Khu 8. 73 piṭṭhesu.
2. Niddhotapāpakanti (Sī, Syā)
3. Aṭṭhaṅgikamaggajalena (Syā)

တတ္ထ ကတမံ မနောမောနေယျံ၊ တိဝိဓမနောဒုစ္စရိတဿ ပဟာနံ မနောမောနေယျံ၊ တိဝိဓံ မနောသုစရိတံ၊ မနာရမ္မဏေ ဉာဏံ၊ မနောပရိညာ၊ ပရိညာသဟဂတော မဂ္ဂေါ၊ မနသ္မိံ ဆန္ဒရာဂပ္ပဟာနံ၊ စိတ္တသင်္ခါရနိရောဓာ သညာဝေဒယိတနိရောဓသမာပတ္တိ မနောမောနေယျ”န္တိ[1]။

နိန္ဟာတပါပကန္တိ[2] အဂ္ဂမဂ္ဂဇလေန[3] သုဋ္ဌု ဝိက္ခာလိတပါပမလံ။

အဋ္ဌမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၉-ပဌမရာဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၈။ နဝမေ **ယဿ ကဿစီ**တိ အနိယမိတဝစနံ၊ တသ္မာ ယဿ ကဿစိ ပုဂ္ဂလဿ ဂဟဋ္ဌဿ ဝါ ပဗ္ဗဇိတဿ ဝါ။ **ရာဂေါ အပ္ပဟီနော**တိ ရဉ္ဇနဋ္ဌေန ရာဂေါ သမုစ္ဆေဒဝသေန န ပဟီနော၊ မဂ္ဂေန အနုပ္ပတ္တိဓမ္မတံ န အာပါဒိတော။ ဒေါသမောဟေသုပိ ဧသေဝ နယော။ တတ္ထ အပါယဂမနီယာ ရာဂဒေါသမောဟာ ပဌမမဂ္ဂေန၊ ဩဠာရိကာ ကာမရာဂဒေါသာ ဒုတိယမဂ္ဂေန၊ တေယေဝ အနဝသေသာ တတိယမဂ္ဂေန၊ ဘဝရာဂေါ အဝသိဋ္ဌမောဟော စ စတုတ္ထမဂ္ဂေန ပဟီယန္တိ။ ဧဝမေတေသု ပဟီယန္တေသု တဒေကဋ္ဌတော သဗ္ဗေပိ ကိလေသာ ပဟီယန္တေဝ။ ဧဝမေတေ ရာဂါဒယော ယဿ ကဿစိ ဘိက္ခုဿ ဝါ ဘိက္ခုနိယာ ဝါ ဥပါသကဿ ဝါ ဥပါသိကာယ ဝါ မဂ္ဂေန အပ္ပဟီနာ။ **ဗဒ္ဓေါ မာရဿာ**တိ ကိလေသမာရေန ဗဒ္ဓေါတိ ဝုစ္စတိ။ ယဒဂ္ဂေန စ ကိလေသမာရေန ဗဒ္ဓေါ၊ တဒဂ္ဂေန အဘိသင်္ခါရမာရာဒီဟိပိ ဗဒ္ဓေါယေဝ ဟောတိ။ **ပဋိမုက္ကဿ မာရပါသော**တိ ပဋိမုက္ကော အဿ အနေန အပ္ပဟီနကိလေသေန ပုဂ္ဂလေန တာယေဝ အပ္ပဟီနကိလေသတာယ မာရပါသသင်္ခါတော ကိလေသော အတ္တနော စိတ္တသန္တာနေ ပဋိမုက္ကော ပဝေသိတော၊ တေန သယံ ဗန္ဓာပိတောတိ အတ္ထော။ အထ ဝါ ပဋိမုက္ကော အဿ ဘဝေယျ မာရပါသော။ သုက္ကပက္ခေ **ဩမုက္ကဿာ**တိ အဝမုက္ကော မောစိတော အပနီတော အဿ။ သေသံ ဝုတ္တဝိပရိယာယေန ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဣဓ ဂါထာ သုက္ကပက္ခဝသေနေဝ အာဂတာ။ တတြာယံ သင်္ခေပတ္ထော— **ယဿ** အရိယပုဂ္ဂလဿ ရာဂဒေါသာဝိဇ္ဇာ **ဝိရာဇိတာ** အဂ္ဂမဂ္ဂေန နိရောဓိတာ၊

၁-ခု ၇-၄၄၊ ခု ၈-၇၃-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-နိဒ္ဓေါတပါပကန္တိ (သီ၊ သျာ) ၃-အဋ္ဌင်္ဂိကမဂ္ဂဇလေန (သျာ)

taṁ bhāvitakāyasīlacittapaññatāya bhāvitattesu arahantesu **aññataraṁ** abbhantaraṁ ekaṁ **brahmabhūtaṁ** brahmaṁ vā seṭṭhaṁ arahattaphalaṁ pattaṁ, yathā aññe khīṇāsavā pubbūpanissayasampattisamannāgatā hutvā āgatā, yathā ca te antadvayarahitāya sīlasamādhipaññākkhandhasahagatāya majjhimāya paṭipadāya nibbānaṁ gatā adhigatā, yathā vā te khandhādīnaṁ tathalakkhaṇaṁ yāthāvato paṭivijjhiṁsu, yathā ca te tathadhamme dukkhādayo aviparītato abbhaññiṁsu, rūpādike ca visaye yathā te diṭṭhamattādivaseneva passiṁsu, yathā vā pana te aṭṭha anariyavohāre vajjetvā ariyavohāravaseneva pavattavācā, vācānurūpañca pavattakāyā, kāyānurūpañca pavattavācā, tathā ayampi ariyapuggaloti **Tathāgataṁ** catusaccabuddhatāya **Buddhaṁ** puggalaveraṁ kilesaveraṁ attānuvādādibhayañca atikkantanti **verabhayātītaṁ** sabbesaṁ kilesābhisaṅkhārādīnaṁ pahīnattā **sabbappahāyinaṁ** Buddhādayo ariyā **āhu** kathenti kittentīti.

Navamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

10. Dutiyarāgasuttavaṇṇanā

69. Dasame atarīti tiṇṇo, na tiṇṇo **atiṇṇo**[1]. **Samuddan**ti saṁsārasamuddaṁ, cakkhāyatanādisamuddaṁ vā. Tadubhayampi duppūraṇaṭṭhena samuddo viyāti samuddaṁ. Atha vā samuddanaṭṭhena samuddaṁ, kilesavassanena sattasantānassa kilesasadanatoti[2] attho. **Savīcin**ti kodhūpāyāsavīcīhi savīciṁ. Vuttaṁ hetaṁ "vīcibhayanti kho bhikkhu kodhūpāyāsassetaṁ adhivacanan"ti[3]. **Sāvaṭṭan**ti pañcakāmaguṇāvaṭṭehi saha āvaṭṭaṁ. Vuttampi cetaṁ "āvaṭṭabhayanti kho bhikkhu pañcannetaṁ kāmaguṇānaṁ adhivacanan"ti[4]. **Sagahaṁ sarakkhasan**ti attano gocaragatānaṁ anatthajananato caṇḍamakaramacchakacchaparakkhasasadisehi visabhāgapuggalehi sahitaṁ. Tathā cāha "sagahaṁ sarakkhasanti kho bhikkhu mātugāmassetaṁ adhivacanan"ti[5]. **Atarī**ti maggapaññānāvāya yathāvuttaṁ samuddaṁ uttari. **Tiṇṇo**ti nittiṇṇo.

1. Na atarīti atiṇṇo (Sī), na atarīti na tiṇṇo (Syā)
2. Kilesasaraṇatoti (Sī)
3. Khu 1. 271; Ma 2. 124 piṭṭhesu atthato samānaṁ.
4. Khu 1. 271; Ma 2. 124; Aṁ 1. 440 piṭṭhesu.
5. Khu 1. 271 piṭṭhe.

တံ ဘာဝိတကာယသီလစိတ္တပညတာယ ဘာဝိတတ္တေသု အရဟန္တေသု **အညတရံ** အဗ္ဘန္တရံ ဧကံ **ဗြဟ္မဘူတံ** ဗြဟ္မံ ဝါ သေဋ္ဌံ အရဟတ္တဖလံ ပတ္တံ, ယထာ အညေ ခီဏာသဝါ ပုဗ္ဗူပနိဿယသမ္ပတ္တိသမန္နာဂတာ ဟုတွာ အာဂတာ၊ ယထာ စ တေ အန္တဒွယရဟိတာယ သီလသမာဓိပညာက္ခန္ဓသဟဂတာယ မဇ္ဈိမာယ ပဋိပဒါယ နိဗ္ဗာနံ ဂတာ အဓိဂတာ၊ ယထာ ဝါ တေ ခန္ဓာဒီနံ တထလက္ခဏံ ယာထာဝတော ပဋိဝိဇ္ဈိံသု၊ ယထာ စ တေ တထဓမ္မေ ဒုက္ခာဒယော အဝိပရီတတော အဗ္ဘညိံသု၊ ရူပါဒိကေ စ ဝိသယေ ယထာ တေ ဒိဋ္ဌမတ္တာဒိဝသေနေဝ ပဿိံသု၊ ယထာ ဝါ ပန တေ အဋ္ဌ အနရိယဝေါဟာရေ ဝဇ္ဇေတွာ အရိယဝေါဟာရဝသေနေဝ ပဝတ္တဝါစာ, ဝါစာနုရူပဉ္စ ပဝတ္တကာယာ, ကာယာနုရူပဉ္စ ပဝတ္တဝါစာ၊ တထာ အယမ္ပိ အရိယပုဂ္ဂလောတိ **တထာဂတံ** စတုသစ္စဗုဒ္ဓတာယ **ဗုဒ္ဓံ** ပုဂ္ဂလဝေရံ ကိလေသဝေရံ အတ္တာနုဝါဒါဒိဘယဉ္စ အတိက္ကန္တန္တိ **ဝေရဘယာတီတံ** သဗ္ဗေသံ ကိလေသာဘိသင်္ခါရာဒီနံ ပဟီနတ္တာ **သဗ္ဗပ္ပဟာယိနံ** ဗုဒ္ဓါဒယော အရိယာ **အာဟု** ကထေန္တိ ကိတ္တေန္တီတိ။

နဝမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၀-ဒုတိယရာဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၉။ ဒသမေ အတရီတိ တိဏ္ဏော၊ န တိဏ္ဏော **အတိဏ္ဏော**[၁]။ **သမုဒ္ဒန္တိ** သံသာရသမုဒ္ဒံ, စက္ခာယတနာဒိသမုဒ္ဒံ ဝါ။ တဒုဘယမ္ပိ ဒုပ္ပူရဏဋ္ဌေန သမုဒ္ဒေါ ဝိယာတိ သမုဒ္ဒံ။ အထ ဝါ သမုဒ္ဒနဋ္ဌေန သမုဒ္ဒံ၊ ကိလေသဝဿနေန သတ္တသန္တာနဿ ကိလေသသဒနတောတိ[၂] အတ္ထော။ **သဝီစိန္တိ** ကောဓူပါယာသဝီစီဟိ သဝီစိံ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ "ဝီစိဘယန္တိ ခေါ ဘိက္ခု ကောဓူပါယာသဿေတံ အဓိဝစန"န္တိ[၃]။ **သာဝဋ္ဋန္တိ** ပဉ္စကာမဂုဏာဝဋ္ဋေဟိ သဟ အာဝဋ္ဋံ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ "အာဝဋ္ဋဘယန္တိ ခေါ ဘိက္ခု ပဉ္စန္နေတံ ကာမဂုဏာနံ အဓိဝစန"န္တိ[၄]။ **သဂဟံ သရက္ခသန္တိ** အတ္တနော ဂေါစရဂတာနံ အနတ္ထဇနနတော စဏ္ဍမကရမစ္ဆကစ္ဆပရက္ခသသဒိသေဟိ ဝိသဘာဂပုဂ္ဂလေဟိ သဟိတံ။ တထာ စာဟ "သဂဟံ သရက္ခသန္တိ ခေါ ဘိက္ခု မာတုဂါမဿေတံ အဓိဝစန"န္တိ[၅]။ **အတရီတိ** မဂ္ဂပညာနာဝါယ ယထာဝုတ္တံ သမုဒ္ဒံ ဥတ္တရိ။ **တိဏ္ဏောတိ** နိတ္တိဏ္ဏော။

၁-န အတရီတိ အတိဏ္ဏော (သီ)၊ န အတရီတိ န တိဏ္ဏော (သျာ) ၂-ကိလေသသရဏတောတိ (သီ)
၃-ခု ၁-၂၇၁၊ မ ၂-၁၂၄-ပိဋ္ဌေသု အတ္ထတော သမာနံ။
၄-ခု ၁-၂၇၁၊ မ ၂-၁၂၄၊ အံ ၁-၄၄၀-ပိဋ္ဌေသု။ ၅-ခု ၁-၂၇၁-ပိဋ္ဌေ။

pāraṅgatoti tassa samuddassa pāraṁ paratīraṁ nirodhaṁ upagato. **Thale tiṭṭhatī**ti tato eva saṁsāramahoghaṁ kāmādimahoghañca atikkamitvā thale paratīre nibbāne bāhitapāpabrāhmaṇo tiṭṭhatīti vuccati.

Idhāpi gāthā sukkapakkhavaseneva āgatā. Tattha **ūmibhayan**ti yathāvutta-ūmibhayaṁ, bhāyitabbaṁ etasmāti taṁ ūmi bhayaṁ[1]. **Duttaran**ti duratikkamaṁ. **Accatārī**ti atikkami.

Saṅgātigoti rāgādīnaṁ pañcannaṁ saṅgānaṁ atikkantattā pahīnattā saṅgātigo. **Atthaṅgato so na pamāṇametī**ti so evaṁbhūto arahā rāgādīnaṁ pamāṇakaradhammānaṁ accantameva atthaṁ gatattā atthaṅgato, tato eva sīlādidhammakkhandhapāripūriyā ca "ediso sīlena samādhinā paññāyā"ti kenaci pamiṇituṁ asakkuṇeyyo pamāṇaṁ na eti, atha vā anupādisesanibbānasaṅkhātaṁ atthaṁ gato so arahā "imāya nāma gatiyāṭhito, ediso ca nāmagottenā"ti pamiṇituṁ asakkuṇeyyatāya pamāṇaṁ na eti na upagacchati, tato eva **amohayi maccurājaṁ,** tena anubandhituṁ asakkuṇeyyoti vadāmīti anupādisesanibbānadhātuyāva desanaṁ niṭṭhāpesi. Iti imasmiṁ vagge paṭhamapañcamachaṭṭhesu vaṭṭaṁ kathitaṁ, dutiyasattama-aṭṭhamesu vivaṭṭaṁ, sesesu vaṭṭavivaṭṭaṁ kathitanti veditabbaṁ.

Dasamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

Dutiyavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

3. Tatiyavagga

1. Micchādiṭṭhikasuttavaṇṇanā

70. Tatiyavaggassa paṭhame **diṭṭhā mayā**ti mayā diṭṭhā, mama samantacakkhunā dibbacakkhunā cāti dvīhipi cakkhūhi diṭṭhā paccakkhato viditā. Tena anussavādiṁ paṭikkhipati, ayañca attho idāneva Pāḷiyaṁ āgamissati. **Kāyaduccaritena samannāgatā**ti kāyaduccaritena samaṅgībhūtā. **Ariyānaṁ upavādakā**ti Buddhādīnaṁ ariyānaṁ antamaso gihisotāpannānampi guṇaparidhaṁsanena abhūtabbhakkhānena upavādakā akkosakā garahakā.

1. Taṁ ūmibhayaṁ (Sī, Ka)

ပါရင်္ဂတောတိ တဿ သမုဒ္ဒဿ ပါရံ ပရတီရံ နိရောဓံ ဥပဂတော။ **ထလေ တိဋ္ဌတီ**တိ တတော ဧဝ သံသာရမဟောဃံ ကာမာဒိမဟောဃဉ္စ အတိက္ကမိတွာ ထလေ ပရတီရေ နိဗ္ဗာနေ ဗာဟိတပါပဗြာဟ္မဏော တိဋ္ဌတီတိ ဝုစ္စတိ။

ဣဓာပိ ဂါထာ သုက္ကပက္ခဝသေနေဝ အာဂတာ။ တတ္ထ **ဦမိဘယန္တိ** ယထာဝုတ္တဦမိဘယံ၊ ဘာယိတဗ္ဗံ ဧတသ္မာတိ တံ ဦမိ ဘယံ[၁]။ **ဒုတ္တရန္တိ** ဒုရတိက္ကမံ။ **အစ္စတာရီ**တိ အတိက္ကမိ။

သင်္ဂါတိဂေါတိ ရာဂါဒီနံ ပဉ္စန္နံ သင်္ဂါနံ အတိက္ကန္တတ္တာ ပဟီနတ္တာ သင်္ဂါတိဂေါ။ **အတ္ထင်္ဂတော သော န ပမာဏမေတီ**တိ သော ဧဝံဘူတော အရဟာ ရာဂါဒီနံ ပမာဏကရဓမ္မာနံ အစ္စန္တမေဝ အတ္ထံ ဂတတ္တာ အတ္ထင်္ဂတော၊ တတော ဧဝ သီလာဒိဓမ္မက္ခန္ဓပါရိပူရိယာ စ "ဧဒိသော သီလေန သမာဓိနာ ပညာယာ"တိ ကေနစိ ပမိဏိတုံ အသက္ကုဏေယျော ပမာဏံ န ဧတိ၊ အထ ဝါ အနုပါဒိသေသနိဗ္ဗာနသင်္ခါတံ အတ္ထံ ဂတော သော အရဟာ "ဣမာယ နာမ ဂတိယာဌိတော၊ ဧဒိသော စ နာမဂေါတ္တေနာ"တိ ပမိဏိတုံ အသက္ကုဏေယျတာယ ပမာဏံ န ဧတိ န ဥပဂစ္ဆတိ၊ တတော ဧဝ **အမောဟယိ မစ္စုရာဇံ**၊ တေန အနုဗန္ဓိတုံ အသက္ကုဏေယျောတိ ဝဒါမီတိ အနုပါဒိသေသနိဗ္ဗာနဓာတုယာဝ ဒေသနံ နိဋ္ဌာပေသိ။ ဣတိ ဣမသ္မိံ ဝဂ္ဂေ ပဌမပဉ္စမဆဋ္ဌေသု ဝဋ္ဋံ ကထိတံ၊ ဒုတိယသတ္တမအဋ္ဌမေသု ဝိဝဋ္ဋံ၊ သေသေသု ဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋံ ကထိတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဒသမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

ဒုတိယဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃-တတိယဝဂ္ဂ

၁-မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၀။ တတိယဝဂ္ဂဿ ပဌမေ **ဒိဋ္ဌာ မယာ**တိ မယာ ဒိဋ္ဌာ၊ မမ သမန္တစက္ခုနာ ဒိဗ္ဗစက္ခုနာ စာတိ ဒွီဟိပိ စက္ခူဟိ ဒိဋ္ဌာ ပစ္စက္ခတော ဝိဒိတာ။ တေန အနုဿဝါဒိံ ပဋိက္ခိပတိ၊ အယဉ္စ အတ္ထော ဣဒါနေဝ ပါဠိယံ အာဂမိဿတိ။ **ကာယဒုစ္စရိတေန သမန္နာဂတာ**တိ ကာယဒုစ္စရိတေန သမင်္ဂီဘူတာ။ **အရိယာနံ ဥပဝါဒကာ**တိ ဗုဒ္ဓါဒီနံ အရိယာနံ အန္တမသော ဂိဟိသောတာပန္နာနမ္ပိ ဂုဏပရိဓံသနေန အဘူတဗ္ဘက္ခာနေန ဥပဝါဒကာ အက္ကောသကာ ဂရဟကာ။

၁-တံ ဦမိဘယံ (သီ-က)

micchādiṭṭhikāti viparītadassanā. **Micchādiṭṭhikammasamādānā**ti micchādassanahetu samādinnanānāvidhakammā, ye ca micchādiṭṭhimūlakesu kāyakammādīsu aññepi samādapenti. Ettha ca vacīmanoduccaritaggahaṇeneva ariyūpavādamicchādiṭṭhīsu gahitāsu punavacanaṁ mahāsāvajjabhāvadassanatthaṁ nesaṁ. Mahāsāvajjo hi ariyūpavādo ānantariyasadiso. Yathāha—

> "Seyyathāpi Sāriputta bhikkhu sīlasampanno samādhisampanno paññāsampanno diṭṭheva dhamme aññaṁ ārādheyya, evaṁsampadamidaṁ Sāriputta vadāmi, taṁ vācaṁ appahāya taṁ cittaṁ appahāya taṁ diṭṭhiṁ appaṭinissajjitvā yathābhataṁ nikkhitto evaṁ niraye"ti[1].

Micchādiṭṭhito ca mahāsāvajjataraṁ nāma aññaṁ natthi. Yathāha—

> "Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yaṁ evaṁ mahāsāvajjataraṁ yathayidaṁ bhikkhave micchādiṭṭhi, micchādiṭṭhiparamāni bhikkhave vajjānī"ti[2].

Taṁ kho panāti-ādi yathāvuttassa atthassa attapaccakkhabhāvaṁ daḷhataraṁ katvā dassetuṁ āraddhaṁ. Tampi suviññeyyameva.

Gāthāsu **micchā manaṁ paṇidhāyā**ti abhijjhādīnaṁ vasena cittaṁ ayoniso ṭhapetvā. **Micchā vācañca bhāsiyā**ti[3] micchā musāvādādivasena vācaṁ bhāsitvā. **Micchā kammāni katvānā**ti pāṇātipātādivasena kāyakammāni katvā. Atha vā **micchā manaṁ paṇidhāyā**ti micchādiṭṭhivasena cittaṁ viparītaṁ ṭhapetvā. Sesapadadvayepi eseva nayo. Idānissa tathā duccaritacaraṇe kāraṇaṁ dasseti **appasutto**ti, attano paresañca hitāvahena sutena virahitoti attho. **Apuññakaro**ti tato eva ariyadhammassa akovidatāya kibbisakārī pāpadhammo. **Appasmiṁ idha jīvite**ti idha manussaloke jīvite atiparitte. Tathā cāha "yo ciraṁ jīvati, so vassasataṁ appaṁ vā bhiyyo"ti[4] "appamāyu manussānan"ti[5] ca. Tasmā bahussuto sappañño sīghaṁ puññāni katvā saggūpago

1. Ma 1. 102 piṭṭhe. 2. Aṁ 1. 35 piṭṭhe. 3. Micchā vācaṁ abhāsiyāti (Sī, Syā, Ka)
4. Dī 2. 45; Saṁ 1. 109 piṭṭhesu. 5. Saṁ 1. 109; Khu 7. 34 piṭṭhesu.

မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကာတိ ဝိပရီတဒဿနာ။ **မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကမ္မသမာဒါနာ**တိ မိစ္ဆာဒဿနဟေတု သမာဒိန္နနာနာဝိဓကမ္မာ၊ ယေ စ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိမူလကေသု ကာယကမ္မာဒီသု အညေပိ သမာဒပေန္တိ။ ဧတ္ထ စ ဝစီမနောဒုစ္စရိတဂ္ဂဟဏေနေဝ အရိယူပဝါဒမိစ္ဆာဒိဋ္ဌီသု ဂဟိတာသု ပုနဝစနံ မဟာသာဝဇ္ဇဘာဝဒဿနတ္ထံ နေသံ။ မဟာသာဝဇ္ဇော ဟိ အရိယူပဝါဒော အာနန္တရိယသဒိသော။ ယထာဟ—

> "သေယျထာပိ သာရိပုတ္တ ဘိက္ခု သီလသမ္ပန္နော သမာဓိသမ္ပန္နော ပညာသမ္ပန္နော ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ အညံ အာရာဓေယျ၊ ဧဝံသမ္ပဒမိဒံ သာရိပုတ္တ ဝဒါမိ၊ တံ ဝါစံ အပ္ပဟာယ တံ စိတ္တံ အပ္ပဟာယ တံ ဒိဋ္ဌိံ အပ္ပဋိနိဿဇ္ဇိတွာ ယထာဘတံ နိက္ခိတ္တော ဧဝံ နိရယေ"တိ[၁]။

မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိတော စ မဟာသာဝဇ္ဇတရံ နာမ အညံ နတ္ထိ။ ယထာဟ—

> "နာဟံ ဘိက္ခဝေ အညံ ဧကဓမ္မမ္ပိ သမနုပဿာမိ၊ ယံ ဧဝံ မဟာသာဝဇ္ဇတရံ ယထယိဒံ ဘိက္ခဝေ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ၊ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိပရမာနိ ဘိက္ခဝေ ဝဇ္ဇာနီ"တိ[၂]။

တံ ခေါ ပနာတိအာဒိ ယထာဝုတ္တဿ အတ္ထဿ အတ္တပစ္စက္ခဘာဝံ ဒဠှတရံ ကတွာ ဒဿေတုံ အာရဒ္ဓံ။ တမ္ပိ သုဝိညေယျမေဝ။

ဂါထာသု **မိစ္ဆာ မနံ ပဏိဓာယာ**တိ အဘိဇ္ဈာဒီနံ ဝသေန စိတ္တံ အယောနိသော ဌပေတွာ။ **မိစ္ဆာ ဝါစဉ္စ ဘာသိယာ**တိ[၃] မိစ္ဆာ မုသာဝါဒါဒိဝသေန ဝါစံ ဘာသိတွာ။ **မိစ္ဆာ ကမ္မာနိ ကတွာနာ**တိ ပါဏာတိပါတာဒိဝသေန ကာယကမ္မာနိ ကတွာ။ အထ ဝါ **မိစ္ဆာ မနံ ပဏိဓာယာ**တိ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိဝသေန စိတ္တံ ဝိပရီတံ ဌပေတွာ။ သေသပဒဒွယေပိ ဧသေဝ နယော။ ဣဒါနိဿ တထာ ဒုစ္စရိတစရဏေ ကာရဏံ ဒဿေတိ **အပ္ပဿုတော**တိ၊ အတ္တနော ပရေသဉ္စ ဟိတာဝဟေန သုတေန ဝိရဟိတောတိ အတ္ထော။ **အပုညကရော**တိ တတော ဧဝ အရိယဓမ္မဿ အကောဝိဒတာယ ကိဗ္ဗိသကာရီ ပါပဓမ္မော။ **အပ္ပသ္မိံ ဣဓ ဇီဝိတေ**တိ ဣဓ မနုဿလောကေ ဇီဝိတေ အတိပရိတ္တေ။ တထာ စာဟ "ယော စိရံ ဇီဝတိ၊ သော ဝဿသတံ အပ္ပံ ဝါ ဘိယျော"တိ[၄]၊ "အပ္ပမာယု မနုဿာနန္"တိ[၅] စ။ တသ္မာ ဗဟုဿုတော သပ္ပညော သီဃံ ပုညာနိ ကတွာ သဂ္ဂူပဂေါ

၁-မ ၁-၁၀၂-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အံ ၁-၃၅-ပိဋ္ဌေ။
၃-မိစ္ဆာ ဝါစံ အဘာသိယာတိ (သီ၊ သျာ၊ က)
၄-ဒီ ၂-၄၅၊ သံ ၁-၁၀၉-ပိဋ္ဌေသု။ ၅-သံ ၁-၁၀၉၊ ခု ၇-၃၄-ပိဋ္ဌေသု။

nibbānapatiṭṭho vā hoti. Yo pana appasuto apuññakaro, kāyassa bhedā duppañño nirayaṁ so upapajjatīti.

Paṭhamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

2. Sammādiṭṭhikasuttavaṇṇanā

71. Dutiye paṭhamasutte vuttavipariyāyena attho veditabbo.

Dutiyasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

3. Nissaraṇiyasuttavaṇṇanā

72. Tatiye **nissaraṇiyā**ti[1] nissaraṇapaṭisaṁyuttā. **Dhātuyo**ti sattasuññasabhāvā. **Kāmānan**ti kilesakāmānañceva vatthukāmānañca. Atha vā **kāmanan**ti kilesakāmānaṁ. Kilesakāmato hi nissaraṇā vatthukāmehipi nissaraṇaṁyeva hoti, na aññathā. Vuttaṁ hetaṁ—

“Na te kāmā yāni citrāni loke,
Saṅkapparāgo purisassa kāmo.
Tiṭṭhanti citrāni tatheva loke,
Athettha dhīrā vinayanti chandan”ti[2].

Nissaraṇanti apagamo. **Nekkhamman**ti paṭhamajjhānaṁ, visesato taṁ asubhārammaṇaṁ daṭṭhabbaṁ. Yo pana taṁ jhānaṁ pādakaṁ katvā saṅkhāre sammasitvā tatiyamaggaṁ patvā anāgāmimaggena nibbānaṁ sacchikaroti, tassa cittaṁ accantameva kāmehi nissaṭanti idaṁ ukkaṭṭhato kāmānaṁ nissaraṇaṁ veditabbaṁ. **Rūpānan**ti rūpadhammānaṁ, visesena saddhiṁ ārammaṇehi kusalavipākakiriyābhedato sabbesaṁ rūpāvacaradhammānaṁ. **Āruppan**ti arūpāvacarajjhānaṁ. Keci pana “kāmānan”ti padassa “sabbesaṁ kāmāvacaradhammānan”ti atthaṁ vadanti, “nekkhamman”ti ca “pañca rūpāvacarajjhānānī”ti. Taṁ

---

1. Nissāraṇīyāti (Syā)
2. Aṁ 2. 359 piṭṭhe.

နိဗ္ဗာနပတိဋ္ဌော ဝါ ဟောတိ။ ယော ပန အပ္ပဿုတော အပုညကရော၊ ကာယဿ ဘေဒါ ဒုပ္ပညော နိရယံ သော ဥပပဇ္ဇတီတိ။

ပဌမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၂-သမ္မာဒိဋ္ဌိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၁။ ဒုတိယေ ပဌမသုတ္တေ ဝုတ္တဝိပရိယာယေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဒုတိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃-နိဿရဏိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၂။ တတိယေ **နိဿရဏိယာ**တိ[၁] နိဿရဏပဋိသံယုတ္တာ။ **ဓာတုယော**တိ သတ္တသုညသဘာဝါ။ **ကာမာန**န္တိ ကိလေသကာမာနဉ္စေဝ ဝတ္ထုကာမာနဉ္စ။ အထ ဝါ **ကာမာန**န္တိ ကိလေသကာမာနံ။ ကိလေသကာမတော ဟိ နိဿရဏာ ဝတ္ထုကာမေဟိပိ နိဿရဏံယေဝ ဟောတိ, န အညထာ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—

“န တေ ကာမာ ယာနိ စိတြာနိ လောကေ၊
သင်္ကပ္ပရာဂေါ ပုရိသဿ ကာမော။
တိဋ္ဌန္တိ စိတြာနိ တထေဝ လောကေ၊
အထေတ္ထ ဓီရာ ဝိနယန္တိ ဆန္ဒ”န္တိ[၂]။

နိဿရဏန္တိ အပဂမော။ **နေက္ခမ္မ**န္တိ ပဌမဇ္ဈာနံ၊ ဝိသေသတော တံ အသုဘာရမ္မဏံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ယော ပန တံ ဈာနံ ပါဒကံ ကတွာ သင်္ခါရေ သမ္မသိတွာ တတိယမဂ္ဂံ ပတွာ အနာဂါမိမဂ္ဂေန နိဗ္ဗာနံ သစ္ဆိကရောတိ၊ တဿ စိတ္တံ အစ္စန္တမေဝ ကာမေဟိ နိဿဋန္တိ ဣဒံ ဥက္ကဋ္ဌတော ကာမာနံ နိဿရဏံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **ရူပါန**န္တိ ရူပဓမ္မာနံ၊ ဝိသေသေန သဒ္ဓိံ အာရမ္မဏေဟိ ကုသလဝိပါကကိရိယာဘေဒတော သဗ္ဗေသံ ရူပါဝစရဓမ္မာနံ။ **အာရုပ္ပ**န္တိ အရူပါဝစရဇ္ဈာနံ။ ကေစိ ပန “ကာမာန”န္တိ ပဒဿ “သဗ္ဗေသံ ကာမာဝစရဓမ္မာန”န္တိ အတ္ထံ ဝဒန္တိ၊ “နေက္ခမ္မ”န္တိ စ “ပဉ္စ ရူပါဝစရဇ္ဈာနာနီ”တိ။ တံ

၁-နိဿာရဏီယာတိ (သျာ)
၂-အံ ၂-၃၅၉-ပိဋ္ဌေ။

Aṭṭhakathāsu natthi, na yujjati ca. **Bhūtan**ti jātaṁ. **Saṅkhatan**ti samecca sambhuyya paccayehi kataṁ. **Paṭiccasamuppannan**ti kāraṇato nibbattaṁ. Tīhipi padehi tebhūmake dhamme anavasesato pariyādiyati. **Nirodho**ti nibbānaṁ. Ettha ca paṭhamāya dātuyā kāmapariññā vuttā, dutiyāya rūpapariññā, tatiyāya sabbasaṅkhatapariññā sabbabhavasamatikkamo vutto.

Gāthāsu **kāmanissaraṇaṁ ñatvā**ti "idaṁ kāmanissaraṇaṁ, evañca kāmato nissaraṇan"ti jānitvā. Atikkamati etenāti atikkamo, atikkamanūpāyo, taṁ **atikkamaṁ** āruppaṁ ñatvā. Sabbe saṅkhārā samanti vūpasamanti etthāti **sabbasaṅkhārasamatho,** nibbānaṁ, taṁ **phusaṁ** phusanto. Sesaṁ heṭṭhā vuttanayameva.

Tatiyasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

4. Santatarasuttavaṇṇanā

73. Catutthe **rūpehī**ti rūpāvacaradhammehi. **Santatarā**ti atisayena santā. Rūpāvacaradhammā hi kilesavikkhambhanato vitakkādi-oḷārikaṅgappahānato samādhibhūmibhāvato ca santā nāma, āruppā pana tehipi aṅgasantatāya ceva ārammaṇasantatāya ca atisayena santavuttikā, tena santatarāti vuttā. **Nirodho**ti nibbānaṁ. Saṅkhārāvasesasukhumabhāvappattitopi hi catutthāruppato phalasamāpattiyova santatarā kilesadarathapaṭipassaddhito nibbānārammaṇato ca, kimaṅgaṁ pana sabbasaṅkhārasamatho nibbānaṁ. Tena vuttaṁ "āruppehi nirodho santataro"ti.

Gāthāsu **rūpūpagā**ti rūpabhavūpagā. Rūpabhavo hi idha rūpanti vutto "rūpūpapattiyā maggaṁ bhāvetī"ti-ādīsu viya. **Arūpaṭṭhāyino**ti arūpāvacarā. **Nirodhaṁ appajānantā, āgantāro punabbhavan**ti etena rūpārūpāvacaradhammehi nirodhassa santabhāvameva dasseti. **Arūpesu asaṇṭhitā**ti arūparāgena arūpabhavesu appatiṭṭhahantā, tepi parijānantāti attho. **Nirodhe ye vimuccantī**ti ettha **ye**ti nipātamattaṁ. Sesaṁ heṭṭhā vuttanayameva.

Catutthasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

အဋ္ဌကထာသု နတ္ထိ၊ န ယုဇ္ဇတိ စ။ **ဘူတန္တိ** ဇာတံ။ **သင်္ခတန္တိ** သမေစ္စ သမ္ဘုယျ ပစ္စယေဟိ ကတံ။ **ပဋိစ္စသမုပ္ပန္နန္တိ** ကာရဏတော နိဗ္ဗတ္တံ။ တီဟိပိ ပဒေဟိ တေဘူမကေ ဓမ္မေ အနဝသေသတော ပရိယာဒိယတိ။ **နိရောဓောတိ** နိဗ္ဗာနံ။ ဧတ္ထ စ ပဌမာယ ဓာတုယာ ကာမပရိညာ ဝုတ္တာ၊ ဒုတိယာယ ရူပပရိညာ၊ တတိယာယ သဗ္ဗသင်္ခတပရိညာ သဗ္ဗဘဝသမတိက္ကမော ဝုတ္တော။

ဂါထာသု **ကာမနိဿရဏံ ဉတွာတိ** "ဣဒံ ကာမနိဿရဏံ, ဧဝဉ္စ ကာမတော နိဿရဏ"န္တိ ဇာနိတွာ။ အတိက္ကမတိ ဧတေနာတိ အတိက္ကမော၊ အတိက္ကမနူပါယော၊ တံ **အတိက္ကမံ** အာရုပ္ပံ ဉတွာ။ သဗ္ဗေ သင်္ခါရာ သမန္တိ ဝူပသမန္တိ ဧတ္ထာတိ **သဗ္ဗသင်္ခါရသမထော၊** နိဗ္ဗာနံ၊ တံ **ဖုသံ** ဖုသန္တော။ သေသံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယမေဝ။

တတိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၄-သန္တတရသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၃။ စတုတ္ထေ **ရူပေဟီတိ** ရူပါဝစရဓမ္မေဟိ။ **သန္တတရာတိ** အတိသယေန သန္တာ။ ရူပါဝစရဓမ္မာ ဟိ ကိလေသဝိက္ခမ္ဘနတော ဝိတက္ကာဒိဩဠာရိကင်္ဂပ္ပဟာနတော သမာဓိဘူမိဘာဝတော စ သန္တာ နာမ၊ အာရုပ္ပါ ပန တေဟိပိ အင်္ဂသန္တတာယ စေဝ အာရမ္မဏသန္တတာယ စ အတိသယေန သန္တဝုတ္တိကာ၊ တေန သန္တတရာတိ ဝုတ္တာ။ **နိရောဓောတိ** နိဗ္ဗာနံ။ သင်္ခါရာဝသေသသုခုမဘာဝပ္ပတ္တိတောပိ ဟိ စတုတ္ထာရုပ္ပတော ဖလသမာပတ္တိယောဝ သန္တတရာ ကိလေသဒရထပဋိပဿဒ္ဓိတော နိဗ္ဗာနာရမ္မဏတော စ၊ ကိမင်္ဂံ ပန သဗ္ဗသင်္ခါရသမထော နိဗ္ဗာနံ။ တေန ဝုတ္တံ "အာရုပ္ပေဟိ နိရောဓော သန္တတရော"တိ။

ဂါထာသု **ရူပူပဂါတိ** ရူပဘဝူပဂါ။ ရူပဘဝေါ ဟိ ဣဓ ရူပန္တိ ဝုတ္တော "ရူပူပပတ္တိယာ မဂ္ဂံ ဘာဝေတီ"တိအာဒီသု ဝိယ။ **အရူပဋ္ဌာယိနောတိ** အရူပါဝစရာ။ **နိရောဓံ အပ္ပဇာနန္တာ၊ အာဂန္တာရော ပုနဗ္ဘဝန္တိ** ဧတေန ရူပါရူပါဝစရဓမ္မေဟိ နိရောဓဿ သန္တဘာဝမေဝ ဒဿေတိ။ **အရူပေသု အသဏ္ဌိတာတိ** အရူပရာဂေန အရူပဘဝေသု အပ္ပတိဋ္ဌဟန္တာ၊ တေပိ ပရိဇာနန္တာတိ အတ္ထော။ **နိရောဓေ ယေ ဝိမုစ္စန္တီတိ** ဧတ္ထ **ယေ**တိ နိပါတမတ္တံ။ သေသံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယမေဝ။

စတုတ္ထသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

5. Puttasuttavaṇṇanā

74. Pañcame **puttā**ti atrajā orasaputtā, dinnakādayopi vā. **Santo**ti bhavantā. **Saṁvijjamānā lokasmin**ti imasmiṁ loke upalabbhamānā. Atthibhāvena santo, pākaṭabhāvena vijjamānā. **Atijāto**ti attano guṇehi mātāpitaro atikkamitvā jāto, tehi adhikaguṇoti attho. **Anujāto**ti guṇehi mātāpitūnaṁ anurūpo hutvā jāto, tehi samānaguṇoti attho. **Avajāto**ti guṇehi mātāpitūnaṁ adhamo[1] hutvā jāto, tehi hīnaguṇoti attho. Yehi pana guṇehi yutto mātāpitūnaṁ adhiko samo hīnoti ca adhippeto, te vibhajitvā dassetuṁ "**kathañca bhikkhave putto atijāto hotī**"ti kathetukamyatāya pucchaṁ katvā "**idha bhikkhave puttassā**"ti-ādinā niddeso āraddho.

Tattha **na Buddhaṁ saraṇaṁ gatā**ti-ādīsu **Buddho**ti sabbadhammesu appaṭihatañāṇanimittānuttaravimokkhādhigamaparibhāvitaṁ khandhasantānaṁ, sabbaññutaññāṇapadaṭṭhānaṁ vā saccābhisambodhiṁ upādāya paññattiko sattātisayo Buddho. Yathāha—

> "Buddhoti yo so Bhagavā sayambhū anācariyako pubbe ananussutesu dhammesu sāmaṁ saccāni abhisambujjhi, tattha ca sabbaññutaṁ patto, balesu ca vasībhāvan"ti[2].

Ayaṁ tāva atthato Buddhavibhāvanā.

Byañjanato pana savāsanāya kilesaniddāya accantavigamena Buddhavā paṭibuddhavāti Buddho, buddhiyā vā vikasitabhāvena Buddhavā vibuddhavāti Buddho, bujjhitāti Buddho, bodhetāti Buddhoti evamādinā nayena veditabbo. Yathāha—

> "Bujjhitā saccānīti Buddho, bodhetā pajāyāti Buddho, sabbaññutāya Buddho, sabbadassāvitāya Buddho, anaññaneyyatāya Buddho, visavitāya[3] Buddho, khīṇāsavasaṅkhātena Buddho, nirupakkilesasaṅkhātena Buddho, ekantavītarāgoti Buddho,

1. Avamo (Sī); asamo (Syā, Ka)
2. Khu 8. 197; Khu 9. 172 piṭṭhesu.
3. Vikasitatāya (Ka)

၅-ပုတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၄။ ပဉ္စမေ **ပုတ္တာ**တိ အတြဇာ ဩရသပုတ္တာ, ဒိန္နကာဒယောပိ ဝါ။ **သန္တော**တိ ဘဝန္တာ။ **သံဝိဇ္ဇမာနာ လောကသ္မိ**န္တိ ဣမသ္မိံ လောကေ ဥပလဗ္ဘမာနာ။ အတ္ထိဘာဝေန သန္တော၊ ပါကဋဘာဝေန ဝိဇ္ဇမာနာ။ **အတိဇာတော**တိ အတ္တနော ဂုဏေဟိ မာတာပိတရော အတိက္ကမိတွာ ဇာတော၊ တေဟိ အဓိကဂုဏောတိ အတ္ထော။ **အနုဇာတော**တိ ဂုဏေဟိ မာတာပိတူနံ အနုရူပေါ ဟုတွာ ဇာတော၊ တေဟိ သမာနဂုဏောတိ အတ္ထော။ **အဝဇာတော**တိ ဂုဏေဟိ မာတာပိတူနံ အဓမော[၁] ဟုတွာ ဇာတော၊ တေဟိ ဟီနဂုဏောတိ အတ္ထော။ ယေဟိ ပန ဂုဏေဟိ ယုတ္တော မာတာပိတူနံ အဓိကော သမော ဟီနောတိ စ အဓိပ္ပေတော၊ တေ ဝိဘဇိတွာ ဒဿေတုံ "**ကထဉ္စ ဘိက္ခဝေ ပုတ္တော အတိဇာတော ဟောတီ**"တိ ကထေတုကမျတာယ ပုစ္ဆံ ကတွာ "**ဣဓ ဘိက္ခဝေ ပုတ္တဿာ**"တိအာဒိနာ နိဒ္ဒေသော အာရဒ္ဓေါ။

တတ္ထ **န ဗုဒ္ဓံ သရဏံ ဂတာ**တိအာဒီသု **ဗုဒ္ဓေါ**တိ သဗ္ဗဓမ္မေသု အပ္ပဋိဟတဉာဏနိမိတ္တာနုတ္တရဝိမောက္ခာဓိဂမပရိဘာဝိတံ ခန္ဓသန္တာနံ, သဗ္ဗညုတဉာဏပဒဋ္ဌာနံ ဝါ သစ္စာဘိသမ္ဗောဓိံ ဥပါဒါယ ပညတ္တိကော သတ္တာတိသယော ဗုဒ္ဓေါ။ ယထာဟ—

> "ဗုဒ္ဓေါတိ ယော သော ဘဂဝါ သယမ္ဘူ အနာစရိယကော ပုဗ္ဗေ အနနုဿုတေသု ဓမ္မေသု သာမံ သစ္စာနိ အဘိသမ္ဗုဇ္ဈိ၊ တတ္ထ စ သဗ္ဗညုတံ ပတ္တော၊ ဗလေသု စ ဝသီဘာဝ"န္တိ[၂]။

အယံ တာဝ အတ္ထတော ဗုဒ္ဓဝိဘာဝနာ။

ဗျဉ္ဇနတော ပန သဝါသနာယ ကိလေသနိဒ္ဒါယ အစ္စန္တဝိဂမေန ဗုဒ္ဓဝါ ပဋိဗုဒ္ဓဝါတိ ဗုဒ္ဓေါ၊ ဗုဒ္ဓိယာ ဝါ ဝိကသိတဘာဝေန ဗုဒ္ဓဝါ ဝိဗုဒ္ဓဝါတိ ဗုဒ္ဓေါ၊ ဗုဇ္ဈိတာတိ ဗုဒ္ဓေါ၊ ဗောဓေတာတိ ဗုဒ္ဓေါတိ ဧဝမာဒိနာ နယေန ဝေဒိတဗ္ဗော။ ယထာဟ—

> "ဗုဇ္ဈိတာ သစ္စာနီတိ ဗုဒ္ဓေါ၊ ဗောဓေတာ ပဇာယာတိ ဗုဒ္ဓေါ၊ သဗ္ဗညုတာယ ဗုဒ္ဓေါ၊ သဗ္ဗဒဿာဝိတာယ ဗုဒ္ဓေါ၊ အနညနေယျတာယ ဗုဒ္ဓေါ၊ ဝိသဝိတာယ[၃] ဗုဒ္ဓေါ၊ ခီဏာသဝသင်္ခါတေန ဗုဒ္ဓေါ၊ နိရုပက္ကိလေသသင်္ခါတေန ဗုဒ္ဓေါ၊ ဧကန္တဝီတရာဂေါတိ ဗုဒ္ဓေါ၊

၁-အဝမော (သီ)၊ အသမော (သျာ၊ က)
၂-ခု ၈-၁၉၇၊ ခု ၉-၁၇၂-ပိဋ္ဌေသု။
၃-ဝိကသိတတာယ (က)

ekantavītadosoti Buddho, ekantavītamohoti Buddho, ekantanikkilesoti Buddho, ekāyanamaggaṁ gatoti Buddho, eko anuttaraṁ sammāsambodhiṁ abhisambuddhoti Buddho, abuddhivihatattā buddhipaṭilābhāti Buddho, Buddhoti cetaṁ nāmaṁ na mātarā kataṁ, na pitarā kataṁ, na bhātarā kataṁ, na bhaginiyā kataṁ, na mittāmaccehi kataṁ, na ñātisālohitehi kataṁ, na samaṇabrāhmaṇehi kataṁ, na devatāhi kataṁ, atha kho vimokkhantikametaṁ Buddhānaṁ Bhagavantānaṁ bodhiyā mūle saha sabbaññutaññāṇassa paṭilābhā sacchikā paññatti, yadidaṁ Buddho"ti[1].

Hiṁsatīti **saraṇaṁ,** sabbaṁ anatthaṁ apāyadukkhaṁ sabbaṁ saṁsāradukkhaṁ hiṁsati vināseti viddhaṁsetīti attho. **Saraṇaṁ gatā**ti "Buddho Bhagavā amhākaṁ saraṇaṁ gati parāyaṇaṁ paṭisaraṇaṁ aghassa hantā hitassa vidhātā"ti iminā adhippāyena Buddhaṁ Bhagavantaṁ gacchāma bhajāma sevāma payirupāsāma, evaṁ vā jānāma bujjhāmāti evaṁ gatā upagatā Buddhaṁ saraṇaṁ gatā. Tappaṭikkhepena na Buddhaṁ saraṇaṁ gatā.

Dhammaṁ saraṇaṁ gatāti adhigatamagge sacchikatanirodhe yathānusiṭṭhaṁ paṭipajjamāne catūsu apāyesu apatamāne katvā dhāretīti dhammo. So atthato ariyamaggo ceva nibbānañca. Vuttaṁ hetaṁ—

"Yāvatā bhikkhave dhammā saṅkhatā, ariyo aṭṭhaṅgiko maggo tesaṁ aggamakkhāyatī"ti[2] vitthāro.

Na kevalañca ariyamagganibbānāni eva, apica kho ariyaphalehi saddhiṁ pariyattidhammo ca. Vuttaṁ hetaṁ Chattamāṇavakavimāne—

"Rāgavirāgamanejamasokaṁ,
Dhammamasaṅkhatamappaṭikūlaṁ.
Madhuramimaṁ paguṇaṁ suvibhattaṁ,
Dhammamimaṁ saraṇatthamupehī"ti[3].

Tattha hi **rāgavirāgo**ti maggo kathito, **anejamasokan**ti phalaṁ **dhammamasaṅkhatan**ti nibbānaṁ, **appaṭikūlaṁ madhuramimaṁ paguṇaṁ suvibhattan**ti piṭakattayena

1. Khu 8. 197; Khu 9. 172 piṭṭhesu. 2. Aṁ 1. 343 piṭṭhe. 3. Khu 2. 76 piṭṭhe.

ဧကန္တဝီတဒေါသောတိ ဗုဒ္ဓေါ၊ ဧကန္တဝီတမောဟောတိ ဗုဒ္ဓေါ၊ ဧကန္တနိက္ကိလေသောတိ ဗုဒ္ဓေါ၊ ဧကာယနမဂ္ဂံ ဂတောတိ ဗုဒ္ဓေါ၊ ဧကော အနုတ္တရံ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါတိ ဗုဒ္ဓေါ၊ အဗုဒ္ဓိဝိဟတတ္တာ ဗုဒ္ဓိပဋိလာဘာတိ ဗုဒ္ဓေါ၊ ဗုဒ္ဓေါတိ စေတံ နာမံ န မာတရာ ကတံ၊ န ပိတရာ ကတံ၊ န ဘာတရာ ကတံ၊ န ဘဂိနိယာ ကတံ၊ န မိတ္တာမစ္စေဟိ ကတံ၊ န ဉာတိသာလောဟိတေဟိ ကတံ၊ န သမဏဗြာဟ္မဏေဟိ ကတံ၊ န ဒေဝတာဟိ ကတံ၊ အထ ခေါ ဝိမောက္ခန္တိကမေတံ ဗုဒ္ဓါနံ ဘဂဝန္တာနံ ဗောဓိယာ မူလေ သဟ သဗ္ဗညုတညာဏဿ ပဋိလာဘာ သစ္ဆိကာ ပညတ္တိ၊ ယဒိဒံ ဗုဒ္ဓေါ”တိ[၁]။

ဟိံသတီတိ **သရဏံ၊** သဗ္ဗံ အနတ္ထံ အပါယဒုက္ခံ သဗ္ဗံ သံသာရဒုက္ခံ ဟိံသတိ ဝိနာသေတိ ဝိဒ္ဓံသေတီတိ အတ္ထော။ **သရဏံ ဂတာ**တိ “ဗုဒ္ဓေါ ဘဂဝါ အမှာကံ သရဏံ ဂတိ ပရာယဏံ ပဋိသရဏံ အဃဿ ဟန္တာ ဟိတဿ ဝိဓာတာ”တိ ဣမိနာ အဓိပ္ပါယေန ဗုဒ္ဓံ ဘဂဝန္တံ ဂစ္ဆာမ ဘဇာမ သေဝါမ ပယိရုပါသာမ၊ ဧဝံ ဝါ ဇာနာမ ဗုဇ္ဈာမာတိ ဧဝံ ဂတာ ဥပဂတာ ဗုဒ္ဓံ သရဏံ ဂတာ။ တပ္ပဋိက္ခေပေန န ဗုဒ္ဓံ သရဏံ ဂတာ။

ဓမ္မံ သရဏံ ဂတာတိ အဓိဂတမဂ္ဂေ သစ္ဆိကတနိရောဓေ ယထာနုသိဋ္ဌံ ပဋိပဇ္ဇမာနေ စတူသု အပါယေသု အပတမာနေ ကတွာ ဓာရေတီတိ ဓမ္မော။ သော အတ္ထတော အရိယမဂ္ဂေါ စေဝ နိဗ္ဗာနဉ္စ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—

“ယာဝတာ ဘိက္ခဝေ ဓမ္မာ သင်္ခတာ၊ အရိယော အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ တေသံ အဂ္ဂမက္ခာယတီ”တိ[၂] ဝိတ္ထာရော။

န ကေဝလဉ္စ အရိယမဂ္ဂနိဗ္ဗာနာနိ ဧဝ၊ အပိစ ခေါ အရိယဖလေဟိ သဒ္ဓိံ ပရိယတ္တိဓမ္မော စ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ ဆတ္တမာဏဝကဝိမာနေ—

“ရာဂဝိရာဂမနေဇမသောကံ၊
ဓမ္မမသင်္ခတမပ္ပဋိကူလံ။
မဓုရမိမံ ပဂုဏံ သုဝိဘတ္တံ၊
ဓမ္မမိမံ သရဏတ္ထမုပေဟီ”တိ[၃]။

တတ္ထ ဟိ **ရာဂဝိရာဂေါ**တိ မဂ္ဂေါ ကထိတော၊ **အနေဇမသောကန္တိ** ဖလံ၊ **ဓမ္မမသင်္ခတန္တိ** နိဗ္ဗာနံ၊ **အပ္ပဋိကူလံ မဓုရမိမံ ပဂုဏံ သုဝိဘတ္တန္တိ** ပိဋကတ္တယေန

၁-ခု ၈-၁၉၇၊ ခု ၉-၁၇၂-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-အံ ၁-၃၄၃-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ခု ၂-၇၆-ပိဋ္ဌေ။

vibhattā sabbadhammakkhandhā kathitā. Taṁ dhammaṁ vuttanayena saraṇanti gatā dhammaṁ saraṇaṁ gatā. Tappaṭikkhepena na dhammaṁ saraṇaṁ gatā.

Diṭṭhisīlasaṅghātena saṁhatoti saṁgho. So atthato aṭṭha-ariyapuggalasamūho. Vuttañhetaṁ tasmiṁ eva vimāne—

“Yattha ca dinna mahapphalamāhu,
Catūsu sucīsu purisayugesu.
Aṭṭha ca puggala dhammadasā te,
Saṁghamimaṁ saraṇatthamupehī”ti[1].

Taṁ saṁghaṁ vuttanayena saraṇanti gatā saṁghaṁ saraṇaṁ gatā. Tappaṭikkhepena na saṁghaṁ saraṇaṁ gatāti.

Ettha ca saraṇagamanakosallatthaṁ saraṇaṁ saraṇagamanaṁ yo ca saraṇaṁ gacchati saraṇagamanappabhedo phalaṁ saṁkileso bhedo vodānanti ayaṁ vidhi[2] veditabbo.

Tattha padatthato tāva hiṁsatīti **saraṇaṁ,** saraṇagatānaṁ teneva saraṇagamanena bhayaṁ santāsaṁ dukkhaṁ duggatiṁ parikilesaṁ hanati vināsetīti attho, ratanattayassetaṁ adhivacanaṁ. Atha vā hite pavattanena ahitā nivattanena ca sattānaṁ bhayaṁ hiṁsatīti Buddho saraṇaṁ, bhavakantārato uttāraṇena assāsadānena ca dhammo, appakānampi kārānaṁ vipulaphalapaṭilābhakaraṇena saṁgho. Tasmā imināpi pariyāyena ratanattayaṁ saraṇaṁ. Tappasādataggarutāhi vihatakileso tapparāyaṇatākārappavatto cittuppādo **saraṇagamanaṁ.** Taṁsamaṅgisatto **saraṇaṁ gacchati,** vuttappakārena cittuppādena “etāni me tīṇi ratanāni saraṇaṁ,etāni parāyaṇan”ti evaṁ upetīti attho. Evaṁ tāva saraṇaṁ saraṇagamanaṁ yo ca saraṇaṁ gacchatīti idaṁ tayaṁ veditabbaṁ.

Pabhedato pana duvidhaṁ saraṇagamanaṁ lokiyaṁ lokuttarañca. Tattha lokuttaraṁ diṭṭhasaccānaṁ maggakkhaṇe saraṇagamanupakkilesasamucchedena ārammaṇato nibbānārammaṇaṁ hutvā kiccato sakalepi ratanattaye ijjhati, lokiyaṁ puthujjanānaṁ saraṇagamanupakkilesavikkhambhanena ārammaṇato Buddhādiguṇārammaṇaṁ hutvā ijjhati. Taṁ atthato Buddhādīsu vatthūsu

1. Khu 2. 76 piṭṭhe. 2. Ayaṁ vidho (Sī, Syā)

ဝိဘတ္တာ သဗ္ဗဓမ္မက္ခန္ဓာ ကထိတာ။ တံ ဓမ္မံ ဝုတ္တနယေန သရဏန္တိ ဂတာ ဓမ္မံ သရဏံ ဂတာ။ တပ္ပဋိက္ခေပေန န ဓမ္မံ သရဏံ ဂတာ။

ဒိဋ္ဌိသီလသံဃာတေန သံဟတောတိ သံဃော။ သော အတ္ထတော အဋ္ဌအရိယပုဂ္ဂလသမူဟော။ ဝုတ္တဉ္ဟေတံ တသ္မိံ ဧဝ ဝိမာနေ—

“ယတ္ထ စ ဒိန္န မဟပ္ဖလမာဟု၊
စတူသု သုစီသု ပုရိသယုဂေသု။
အဋ္ဌ စ ပုဂ္ဂလ ဓမ္မဒသာ တေ၊
သံဃမိမံ သရဏတ္ထမုပေဟီ”တိ[၁]။

တံ သံဃံ ဝုတ္တနယေန သရဏန္တိ ဂတာ သံဃံ သရဏံ ဂတာ။ တပ္ပဋိက္ခေပေန န သံဃံ သရဏံ ဂတာတိ။

ဧတ္ထ စ သရဏဂမနကောသလ္လတ္ထံ သရဏံ သရဏဂမနံ ယော စ သရဏံ ဂစ္ဆတိ သရဏဂမနပ္ပဘေဒေါ ဖလံ သံကိလေသော ဘေဒေါ ဝေါဒါနန္တိ အယံ ဝိဓိ[၂] ဝေဒိတဗ္ဗော။

တတ္ထ ပဒတ္ထတော တာဝ ဟိံသတီတိ **သရဏံ၊** သရဏဂတာနံ တေနေဝ သရဏဂမနေန ဘယံ သန္တာသံ ဒုက္ခံ ဒုဂ္ဂတိံ ပရိကိလေသံ ဟနတိ ဝိနာသေတီတိ အတ္ထော၊ ရတနတ္တယဿေတံ အဓိဝစနံ။ အထ ဝါ ဟိတေ ပဝတ္တနေန အဟိတာ နိဝတ္တနေန စ သတ္တာနံ ဘယံ ဟိံသတီတိ ဗုဒ္ဓေါ သရဏံ၊ ဘဝကန္တာရတော ဥတ္တာရဏေန အဿာသဒါနေန စ ဓမ္မော၊ အပ္ပကာနမ္ပိ ကာရာနံ ဝိပုလဖလပဋိလာဘကရဏေန သံဃော။ တသ္မာ ဣမိနာပိ ပရိယာယေန ရတနတ္တယံ သရဏံ။ တပ္ပသာဒတဂ္ဂရုတာဟိ ဝိဟတကိလေသော တပ္ပရာယဏတာကာရပ္ပဝတ္တော စိတ္တုပ္ပါဒေါ **သရဏဂမနံ။** တံသမင်္ဂီသတ္တော **သရဏံ ဂစ္ဆတိ၊** ဝုတ္တပ္ပကာရေန စိတ္တုပ္ပါဒေန “ဧတာနိ မေ တီဏိ ရတနာနိ သရဏံ၊ ဧတာနိ ပရာယဏ”န္တိ ဧဝံ ဥပေတီတိ အတ္ထော။ ဧဝံ တာဝ သရဏံ သရဏဂမနံ ယော စ သရဏံ ဂစ္ဆတီတိ ဣဒံ တယံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ပဘေဒတော ပန ဒုဝိဓံ သရဏဂမနံ လောကိယံ လောကုတ္တရဉ္စ။ တတ္ထ လောကုတ္တရံ ဒိဋ္ဌသစ္စာနံ မဂ္ဂက္ခဏေ သရဏဂမနုပက္ကိလေသသမုစ္ဆေဒေန အာရမ္မဏတော နိဗ္ဗာနာရမ္မဏံ ဟုတွာ ကိစ္စတော သကလေပိ ရတနတ္တယေ ဣဇ္ဈတိ၊ လောကိယံ ပုထုဇ္ဇနာနံ သရဏဂမနုပက္ကိလေသဝိက္ခမ္ဘနေန အာရမ္မဏတော ဗုဒ္ဓါဒိဂုဏာရမ္မဏံ ဟုတွာ ဣဇ္ဈတိ။ တံ အတ္ထတော ဗုဒ္ဓါဒီသု ဝတ္ထူသု

၁-ခု ၂-၇၆-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အယံ ဝိဓော (သီ၊ သျာ)

saddhāpaṭilābho, saddhāmūlikā ca sammādiṭṭhi dasasu puññakiriyavatthūsu diṭṭhijukammanti vuccati.

Tayidaṁ catudhā pavattati attasanniyyātanena tapparāyaṇatāya sissabhāvūpagamanena paṇipātenāti. Tattha **attasanniyyātanaṁ** nāma “ajja ādiṁ katvā ahaṁ attānaṁ Buddhassa niyyātemi, dhammassa, saṁghassā”ti evaṁ Buddhādīnaṁ atthapariccajanaṁ. **Tapparāyaṇaṁ** nāma “ajja ādiṁ katvā ahaṁ Buddhaparāyaṇo, dhammaparāyaṇo, saṁghaparāyaṇo iti maṁ dhārehī”ti evaṁ tappaṭisaraṇabhāvo tapparāyaṇatā. **Sissabhāvūpagamanaṁ** nāma “ajja ādiṁ katvā ahaṁ Buddhassa antevāsiko, dhammassa, saṁghassa iti maṁ dhāretū”ti evaṁ sissabhāvassa upagamanaṁ. **Paṇipāto** nāma “ajja ādiṁ katvā ahaṁ abhivādanapaccuṭṭhāna-añjalikammasāmīcikammaṁ Buddhādīnaṁ eva tiṇṇaṁ vatthūnaṁ karomi iti maṁ dhāretū”ti evaṁ Buddhādīsu paramanipaccakāro. Imesaṁ hi catunnaṁ ākārānaṁ aññataraṁ karontena gahitaṁ eva hoti saraṇagamanaṁ.

Apica “Bhagavato attānaṁ pariccajāmi, dhammassa, saṁghassa attānaṁ pariccajāmi, jīvitaṁ pariccajāmi, pariccatto eva me attā jīvitañca, jīvitapariyantikaṁ Buddhaṁ saraṇaṁ gacchāmi, Buddho me saraṇaṁ tāṇaṁ leṇan”ti evampi attasanniyyātanaṁ veditabbaṁ. “Satthārañca vatāhaṁ passeyyaṁ, Bhagavantamevapasseyyaṁ, Sugatañca vatāhaṁ passeyyaṁ, Bhagavantameva passeyyaṁ, Sammāsambuddhañca vatāhaṁ passeyyaṁ, Bhagavantameva passeyyan”ti[1] evaṁ Mahākassapattherassa saraṇagamanaṁ viya sissabhāvūpagamanaṁ daṭṭhabbaṁ.

“So ahaṁ vicarissāmi, gāmā gāmaṁ purā puraṁ.
Namassamāno Sambuddhaṁ, dhammassa ca sudhammatan”ti[2]—

evaṁ Āḷavakādīnaṁ saraṇagamanaṁ viya tapparāyaṇatā veditabbā. “Atha kho Brahmāyu brāhmaṇo uṭṭhāyāsanā ekaṁsaṁ uttarāsaṅgaṁ karitvā Bhagavato pādesu sirasā nipatitvā Bhagavato pādāni mukhena ca paricumbati, pāṇīhi ca parisambāhati, nāmañca sāveti ‘Brahmāyu ahaṁ bho Gotama brāhmaṇo, Brahmāyu ahaṁ bho Gotama brāhmaṇo’ti”[3] evaṁ paṇipāto daṭṭhabbo.

1. Saṁ 1. 419 piṭṭhe. 2. Saṁ 1. 217; Khu 1. 307 piṭṭhesu. 3. Ma 2. 345 piṭṭhe.

သဒ္ဓါပဋိလာဘော၊ သဒ္ဓါမူလိကာ စ သမ္မာဒိဋ္ဌိ ဒသသု ပုညကိရိယဝတ္ထူသု ဒိဋ္ဌိဇုကမ္မန္တိ ဝုစ္စတိ။

တယိဒံ စတုဓာ ပဝတ္တတိ အတ္တသန္နိယျာတနေန တပ္ပရာယဏတာယ သိဿဘာဝူပဂမနေန ပဏိပါတေနာတိ။ တတ္ထ **အတ္တသန္နိယျာတနံ** နာမ “အဇ္ဇ အာဒိံ ကတွာ အဟံ အတ္တာနံ ဗုဒ္ဓဿ နိယျာတေမိ၊ ဓမ္မဿ၊ သံဃဿာ”တိ ဧဝံ ဗုဒ္ဓါဒီနံ အတ္တပရိစ္စဇနံ။ **တပ္ပရာယဏံ** နာမ “အဇ္ဇ အာဒိံ ကတွာ အဟံ ဗုဒ္ဓပရာယဏော, ဓမ္မပရာယဏော, သံဃပရာယဏော ဣတိ မံ ဓာရေဟီ”တိ ဧဝံ တပ္ပဋိသရဏဘာဝေါ တပ္ပရာယဏတာ။ **သိဿဘာဝူပဂမနံ** နာမ “အဇ္ဇ အာဒိံ ကတွာ အဟံ ဗုဒ္ဓဿ အန္တေဝါသိကော၊ ဓမ္မဿ၊ သံဃဿ ဣတိ မံ ဓာရေတူ”တိ ဧဝံ သိဿဘာဝဿ ဥပဂမနံ။ **ပဏိပါတော** နာမ “အဇ္ဇ အာဒိံ ကတွာ အဟံ အဘိဝါဒနပစ္စုဋ္ဌာနအဉ္ဇလိကမ္မသာမီစိကမ္မံ ဗုဒ္ဓါဒီနံ ဧဝ တိဏ္ဏံ ဝတ္ထူနံ ကရောမိ ဣတိ မံ ဓာရေတူ”တိ ဧဝံ ဗုဒ္ဓါဒီသု ပရမနိပစ္စကာရော။ ဣမေသံ ဟိ စတုန္နံ အာကာရာနံ အညတရံ ကရောန္တေန ဂဟိတံ ဧဝ ဟောတိ သရဏဂမနံ။

အပိစ “ဘဂဝတော အတ္တာနံ ပရိစ္စဇာမိ၊ ဓမ္မဿ၊ သံဃဿ အတ္တာနံ ပရိစ္စဇာမိ၊ ဇီဝိတံ ပရိစ္စဇာမိ၊ ပရိစ္စတ္တော ဧဝ မေ အတ္တာ ဇီဝိတဉ္စ၊ ဇီဝိတပရိယန္တိကံ ဗုဒ္ဓံ သရဏံ ဂစ္ဆာမိ၊ ဗုဒ္ဓေါ မေ သရဏံ တာဏံ လေဏ”န္တိ ဧဝမ္ပိ အတ္တသန္နိယျာတနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ “သတ္ထာရဉ္စ ဝတာဟံ ပဿေယျံ၊ ဘဂဝန္တမေဝ ပဿေယျံ၊ သုဂတဉ္စ ဝတာဟံ ပဿေယျံ၊ ဘဂဝန္တမေဝ ပဿေယျံ၊ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဉ္စ ဝတာဟံ ပဿေယျံ၊ ဘဂဝန္တမေဝ ပဿေယျ”န္တိ[၁] ဧဝံ မဟာကဿပတ္ထေရဿ သရဏဂမနံ ဝိယ သိဿဘာဝူပဂမနံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။

“သော အဟံ ဝိစရိဿာမိ၊ ဂါမာ ဂါမံ ပုရာ ပုရံ။
နမဿမာနော သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ ဓမ္မဿ စ သုဓမ္မတ”န္တိ[၂]—

ဧဝံ အာဠဝကာဒီနံ သရဏဂမနံ ဝိယ တပ္ပရာယဏတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ “အထ ခေါ ဗြဟ္မာယု ဗြာဟ္မဏော ဥဋ္ဌာယာသနာ ဧကံသံ ဥတ္တရာသင်္ဂံ ကရိတွာ ဘဂဝတော ပါဒေသု သိရသာ နိပတိတွာ ဘဂဝတော ပါဒါနိ မုခေန စ ပရိစုမ္ဗတိ၊ ပါဏီဟိ စ ပရိသမ္ဗာဟတိ၊ နာမဉ္စ သာဝေတိ ‘ဗြဟ္မာယု အဟံ ဘော ဂေါတမ ဗြာဟ္မဏော၊ ဗြဟ္မာယု အဟံ ဘော ဂေါတမ ဗြာဟ္မဏော’တိ”[၃] ဧဝံ ပဏိပါတော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

၁-သံ ၁-၄၁၉-ပိဋ္ဌေ။ ၂-သံ ၁-၂၁၇၊ ခု ၁-၃၀၇-ပိဋ္ဌေသု။ ၃-မ ၂-၃၄၅-ပိဋ္ဌေ။

So panesa ñātibhayācariyadakkhiṇeyyavasena catubbidho hoti. Tattha dakkhiṇeyyapaṇipātena saraṇagamanaṁ hoti, na itarehi. Seṭṭhavaseneva hi saraṇaṁ gayhati, seṭṭhavasena bhijjati. Tasmā yo "ayameva loke sabbasattuttamo aggadakkhiṇeyyo"ti vandati, teneva saraṇaṁ gahitaṁ hoti, na ñātibhayācariyasaññāya vandantena. Evaṁ gahitasaraṇassa upāsakassa vā upāsikāya vā aññatitthiyesu pabbajitampi "ñātako me ayan"ti vandato saraṇaṁ na bhijjati, pageva apabbajitaṁ. Tathā rājānaṁ bhayena vandato. So hi raṭṭhapūjitattā avandiyamāno anatthampi kareyyāti. Tathā yaṁkiñci sippaṁ sikkhāpakaṁ titthiyampi "ācariyo me ayan"ti vandatopi na bhijjati. Evaṁ saraṇagamanassa pabhedo veditabbo.

Ettha ca lokuttarassa saraṇagamanassa cattāri sāmaññaphalāni vipākaphalaṁ, sabbadukkhakkhayo ānisaṁsaphalaṁ. Vuttañhetaṁ—

"Yo ca Buddhañca dhammañca, saṁghañca saraṇaṁ gato.
Cattāri ariyasaccāni, sammappaññāya passati.

Dukkhaṁ dukkhasamuppādaṁ, dukkhassa ca atikkamaṁ.
Ariyaṁ caṭṭhaṅgikaṁ maggaṁ, dukkhūpasamagāminaṁ.

Etaṁ kho saraṇaṁ khemaṁ, etaṁ saraṇamuttamaṁ.
Etaṁ saraṇamāgamma, sabbadukkhā pamuccatī"ti[1].

Apica niccato anupagamanādīnipi etassa[2] ānisaṁsaphalaṁ veditabbaṁ. Vuttaṁ hetaṁ—

"Aṭṭhānametaṁ bhikkhave anavakāso, yaṁ diṭṭhi sampanno puggalo kañci saṅkhāraṁ niccato upagaccheyya, sukhato upagaccheyya, kañci dhammaṁ attato upagaccheyya. Mātaraṁ jīvitā voropeyya, pitaraṁ jīvitā voropeyya, arahantaṁ jīvitā voropeyya, duṭṭhacitto Tathāgatassa lohitaṁ uppādeyya, saṁghaṁ bhindeyya, aññaṁ Satthānaṁ uddiseyya, netaṁ ṭhānaṁ vijjatī"ti[3].

1. Khu 1. 42 piṭṭhe Dhammapade.
2. Anupagamanādivasenapetassa (Dī-Ṭṭha 1. 208; Aṁ-Ṭṭha 2. 19 piṭṭhesu)
3. Ma 3. 109; Aṁ 1. 29; Abhi 2. 348 piṭṭhesu.

သော ပနေသ ဉာတိဘယာစရိယဒက္ခိဏေယျဝသေန စတုဗ္ဗိဓော ဟောတိ။ တတ္ထ ဒက္ခိဏေယျပဏိပါတေန သရဏဂမနံ ဟောတိ၊ န ဣတရေဟိ။ သေဋ္ဌဝသေနေဝ ဟိ သရဏံ ဂယှတိ၊ သေဋ္ဌဝသေန ဘိဇ္ဇတိ။ တသ္မာ ယော “အယမေဝ လောကေ သဗ္ဗသတ္တုတ္တမော အဂ္ဂဒက္ခိဏေယျော”တိ ဝန္ဒတိ၊ တေနေဝ သရဏံ ဂဟိတံ ဟောတိ၊ န ဉာတိဘယာစရိယသညာယ ဝန္ဒန္တေန။ ဧဝံ ဂဟိတသရဏဿ ဥပါသကဿ ဝါ ဥပါသိကာယ ဝါ အညတိတ္ထိယေသု ပဗ္ဗဇိတမ္ပိ “ဉာတကော မေ အယ”န္တိ ဝန္ဒတော သရဏံ န ဘိဇ္ဇတိ၊ ပဂေဝ အပဗ္ဗဇိတံ။ တထာ ရာဇာနံ ဘယေန ဝန္ဒတော။ သော ဟိ ရဋ္ဌပူဇိတတ္တာ အဝန္ဒိယမာနော အနတ္ထမ္ပိ ကရေယျာတိ။ တထာ ယံကိဉ္စိ သိပ္ပံ သိက္ခာပကံ တိတ္ထိယမ္ပိ “အာစရိယော မေ အယ”န္တိ ဝန္ဒတောပိ န ဘိဇ္ဇတိ။ ဧဝံ သရဏဂမနဿ ပဘေဒေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဧတ္ထ စ လောကုတ္တရဿ သရဏဂမနဿ စတ္တာရိ သာမညဖလာနိ ဝိပါကဖလံ၊ သဗ္ဗဒုက္ခက္ခယော အာနိသံသဖလံ။ ဝုတ္တဉှေတံ—

“ယော စ ဗုဒ္ဓဉ္စ ဓမ္မဉ္စ၊ သံဃဉ္စ သရဏံ ဂတော။
စတ္တာရိ အရိယသစ္စာနိ၊ သမ္မပ္ပညာယ ပဿတိ။

ဒုက္ခံ ဒုက္ခသမုပ္ပါဒံ၊ ဒုက္ခဿ စ အတိက္ကမံ။
အရိယံ စဋ္ဌင်္ဂိကံ မဂ္ဂံ၊ ဒုက္ခူပသမဂါမိနံ။

ဧတံ ခေါ သရဏံ ခေမံ၊ ဧတံ သရဏမုတ္တမံ။
ဧတံ သရဏမာဂမ္မ၊ သဗ္ဗဒုက္ခာ ပမုစ္စတီ”တိ[၁]။

အပိစ နိစ္စတော အနုပဂမနာဒီနိပိ ဧတဿ[၂] အာနိသံသဖလံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—

“အဋ္ဌာနမေတံ ဘိက္ခဝေ အနဝကာသော၊ ယံ ဒိဋ္ဌိ သမ္ပန္နော ပုဂ္ဂလော ကဉ္စိ သင်္ခါရံ နိစ္စတော ဥပဂစ္ဆေယျ၊ သုခတော ဥပဂစ္ဆေယျ၊ ကဉ္စိ ဓမ္မံ အတ္တတော ဥပဂစ္ဆေယျ။ မာတရံ ဇီဝိတာ ဝေါရောပေယျ၊ ပိတရံ ဇီဝိတာ ဝေါရောပေယျ၊ အရဟန္တံ ဇီဝိတာ ဝေါရောပေယျ၊ ဒုဋ္ဌစိတ္တော တထာဂတဿ လောဟိတံ ဥပ္ပါဒေယျ၊ သံဃံ ဘိန္ဒေယျ၊ အညံ သတ္ထာရံ ဥဒ္ဒိသေယျ၊ နေတံ ဌာနံ ဝိဇ္ဇတီ”တိ[၃]။

၁-ခု ၁-၄၂-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။ ၂-အနုပဂမနာဒိဝသေနပေတဿ (ဒီ-ဋ္ဌ ၁-၂၀၈၊ အံ-ဋ္ဌ ၂-၁၉-ပိဋ္ဌေသု)
၃-မ ၃-၁၀၉၊ အံ ၁-၂၉၊ အဘိ ၂-၃၄၈-ပိဋ္ဌေသု။

Lokiyassa pana saraṇagamanassa bhavasampadāpi bhogasampadāpi phalameva. Vuttaṁ hetaṁ—

“Yekeci Buddhaṁ saraṇaṁ gatāse,
Na te gamissanti apāyabhūmiṁ[1].
Pahāya mānusaṁ dehaṁ,
Devakāyaṁ paripūressantī”ti[2].

Aparampi vuttaṁ—

“Atha kho Sakko Devānamindo asītiyā devatāsahassehi saddhiṁ yenāyasmā Mahāmoggallāno tenupasaṅkami -pa- ekamantaṁ ṭhitaṁ kho Sakkaṁ Devānamindaṁ āyasmā Mahāmoggallāno etadavoca ‘sādhu kho Devānaminda Buddhaṁ saraṇagamanaṁ hoti. Buddhaṁ saraṇagamanahetu kho Devānaminda evamidhekacce sattā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjanti, te aññe deve dasahi ṭhānehi adhigaṇhanti dibbena āyunā dibbena vaṇṇena dibbena sukhena- dibbena yasena dibbena ādhipateyyena dibbehi rūpehi dibbehi saddehi dibbehi gandhehi dibbehi rasehi dibbehi phoṭṭhabbehi -pa-. Dhammaṁ, saṁghaṁ -pa- phoṭṭhabbehī”ti[3].

Velāmasuttādivasenapi[4] saraṇagamanassa phalaviseso veditabbo. Evaṁ saraṇagamanassa phalaṁ veditabbaṁ.

Lokiyasaraṇagamanaṁ cettha tīsu vatthūsu aññāṇasaṁsayamicchāñāṇādīhi saṁkilissati, na mahājutikaṁ hoti na mahāvipphāraṁ. Lokuttarassa pana saṁkileso natthi. Lokiyassa ca saraṇagamanassa duvidho bhedo sāvajjo anavajjo ca. Tattha sāvajjo aññasatthārādīsu atthasanniyyātanādīhi hoti, so aniṭṭhaphalo. Anavajjo kālakiriyāya, so avipākattā aphalo. Lokuttarassa pana nevatthi bhedo. Bhavantarepi hi ariyasāvako aññaṁ Satthāraṁ na-uddisatīti evaṁ saraṇagamanassa saṁkileso ca bhedo ca veditabbo.

---

1. Apāyaṁ (Sī) 2. Saṁ 1. 25 piṭṭhe.
3. Saṁ 2. 463 piṭṭhādīsu. 4. Aṁ 3. 195 piṭṭhe.

လောကိယဿ ပန သရဏဂမနဿ ဘဝသမ္ပဒါပိ ဘောဂသမ္ပဒါပိ ဖလမေဝ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—

“ယေကေစိ ဗုဒ္ဓံ သရဏံ ဂတာသေ၊
န တေ ဂမိဿန္တိ အပါယဘူမိံ[၁]။
ပဟာယ မာနုသံ ဒေဟံ၊
ဒေဝကာယံ ပရိပူရေဿန္တီ”တိ[၂]။

အပရမ္ပိ ဝုတ္တံ—

“အထ ခေါ သက္ကော ဒေဝါနမိန္ဒော အသီတိယာ ဒေဝတာသဟဿေဟိ သဒ္ဓိံ ယေနာယသ္မာ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနော တေနုပသင်္ကမိ။ပ။ ဧကမန္တံ ဌိတံ ခေါ သက္ကံ ဒေဝါနမိန္ဒံ အာယသ္မာ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနော ဧတဒဝေါစ ‘သာဓု ခေါ ဒေဝါနမိန္ဒ ဗုဒ္ဓံ သရဏဂမနံ ဟောတိ။ ဗုဒ္ဓံ သရဏဂမနဟေတု ခေါ ဒေဝါနမိန္ဒ ဧဝမိဓေကစ္စေ သတ္တာ ကာယဿ ဘေဒါ ပရံ မရဏာ သုဂတိံ သဂ္ဂံ လောကံ ဥပပဇ္ဇန္တိ၊ တေ အညေ ဒေဝေ ဒသဟိ ဌာနေဟိ အဓိဂဏှန္တိ ဒိဗ္ဗေန အာယုနာ ဒိဗ္ဗေန ဝဏ္ဏေန ဒိဗ္ဗေန သုခေန ဒိဗ္ဗေန ယသေန ဒိဗ္ဗေန အာဓိပတေယျေန ဒိဗ္ဗေဟိ ရူပေဟိ ဒိဗ္ဗေဟိ သဒ္ဒေဟိ ဒိဗ္ဗေဟိ ဂန္ဓေဟိ ဒိဗ္ဗေဟိ ရသေဟိ ဒိဗ္ဗေဟိ ဖောဋ္ဌဗ္ဗေဟိ။ပ။ ဓမ္မံ၊ သံဃံ။ပ။ ဖောဋ္ဌဗ္ဗေဟီ”တိ[၃]။

ဝေလာမသုတ္တာဒိဝသေနပိ[၄] သရဏဂမနဿ ဖလဝိသေသော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဧဝံ သရဏဂမနဿ ဖလံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

လောကိယသရဏဂမနံ စေတ္ထ တီသု ဝတ္ထူသု အညာဏသံသယမိစ္ဆာဉာဏာဒီဟိ သံကိလိဿတိ၊ န မဟာဇုတိကံ ဟောတိ န မဟာဝိပ္ဖာရံ။ လောကုတ္တရဿ ပန သံကိလေသော နတ္ထိ။ လောကိယဿ စ သရဏဂမနဿ ဒုဝိဓော ဘေဒေါ သာဝဇ္ဇော အနဝဇ္ဇော စ။ တတ္ထ သာဝဇ္ဇော အညသတ္ထာရာဒီသု အတ္တသန္နိယျာတနာဒီဟိ ဟောတိ၊ သော အနိဋ္ဌဖလော။ အနဝဇ္ဇော ကာလကိရိယာယ၊ သော အဝိပါကတ္တာ အဖလော။ လောကုတ္တရဿ ပန နေဝတ္ထိ ဘေဒေါ။ ဘဝန္တရေပိ ဟိ အရိယသာဝကော အညံ သတ္ထာရံ န ဥဒ္ဒိသတီတိ ဧဝံ သရဏဂမနဿ သံကိလေသော စ ဘေဒေါ စ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁-အပါယံ (သီ) ၂-သံ ၁-၂၅-ပိဋ္ဌေ။ ၃-သံ ၂-၄၆၃-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၄-အံ ၃-၁၉၅-ပိဋ္ဌေ။

Vodānampi ca lokiyasseva. Yassa hi saṁkileso, tasseva tato vodānena bhavitabbaṁ. Lokuttaraṁ pana niccavodānamevāti.

Pāṇātipātāti ettha pāṇassa saraseneva patanasabhāvassa antarā eva atipātanaṁ atipāto, saṇikaṁ patituṁ adatvā sīghaṁ pātananti attho. Atikkamma vā Satthādīhi abhibhavitvā pātanaṁ atipāto, pāṇaghātoti vuttaṁ hoti. **Pāṇo**ti cettha khandhasantāno, yo sattoti voharīyati, paramatthato rūpārūpajīvitindriyaṁ. Rūpajīvitindriye hi vikopite itarampi taṁsambandhatāya vinassatīti. Tasmiṁ pana pāṇe pāṇasaññino jīvitindriyupacchedaka-upakkamasamuṭṭhāpikā kāyavacīdvārānaṁ aññataradvārappavattā vadhakacetanā **pāṇātipāto.** Yāya hi cetanāya pavattamānassa jīvitindriyassa nissayabhūtesu upakkamakaraṇahetukamahābhūtapaccayā uppajjanakamahābhūtā purimasadisā na uppajjanti, visadisā eva uppajjanti, sā tādisappayogasamuṭṭhāpikā cetanā pāṇātipāto. Laddhūpakkamāni hi bhūtāni purimabhūtāni viya na visadānīti samānajātiyānaṁ kāraṇāni na hontīti. "Kāyavacīdvārānaṁ aññataradvārappavattā"ti idaṁ manodvāre pavattāya vadhakacetanāya pāṇātipātatāsambhavadassanaṁ. Kulumbasuttepi hi "idhekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā iddhimā ceto vasippatto aññissā kucchigataṁ gabbhaṁ pāpakena manasā anupekkhitā[1] hotī"ti vijjāmayiddhi adhippetā. Sā ca vacīdvāraṁ muñcitvā na sakkā nibbattetunti vacīdvāravaseneva nippajjati. Ye pana "bhāvanāmayiddhi tattha adhippetā"ti vadanti, tesaṁ vādo kusalattikavedanattikavitakkattikabhūmantarehi virujjhati.

Svāyaṁ pāṇātipāto guṇarahitesu tiracchānagatādīsu khuddake pāṇe appasāvajjo, mahāsarīre mahāsāvajjo. Kasmā? Payogamahantatāya. Payogasamattepi vatthumahantatādīhi mahāsavajjo, guṇavantesu manussādīsu appaguṇe pāṇe appasāvajjo, mahāguṇe mahāsāvajjo. Sarīraguṇānaṁ pana samabhāve sati kilesānaṁ upakkamānañca mudutāya appasāvajjo, tibbatāya mahāsāvajjo.

Ettha ca payogavatthumahantatādīhi mahāsāvajjatā tehi paccayehi uppajjamānāya cetanāya balavabhāvato veditabbā. Yathādhippetassa

1. Anupekkhako (Abhi-Ṭṭha 1. 133 piṭṭhe; Vi-Ṭṭha 1. 40 piṭṭhepi passitabbaṁ)

ဝေါဒါနမ္ပိ စ လောကိယဿေဝ။ ယဿ ဟိ သံကိလေသော၊ တဿေဝ တတော ဝေါဒါနေန ဘဝိတဗ္ဗံ။ လောကုတ္တရံ ပန နိစ္စဝေါဒါနမေဝါတိ။

ပါဏာတိပါတာတိ ဧတ္ထ ပါဏဿ သရသေနေဝ ပတနသဘာဝဿ အန္တရာ ဧဝ အတိပါတနံ အတိပါတော၊ သဏိကံ ပတိတုံ အဒတွာ သီဃံ ပါတနန္တိ အတ္ထော။ အတိက္ကမ္မ ဝါ သတ္ထာဒီဟိ အဘိဘဝိတွာ ပါတနံ အတိပါတော၊ ပါဏဃာတောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ပါဏော**တိ စေတ္ထ ခန္ဓသန္တာနော၊ ယော သတ္တောတိ ဝေါဟရီယတိ၊ ပရမတ္ထတော ရူပါရူပဇီဝိတိန္ဒြိယံ။ ရူပဇီဝိတိန္ဒြိယေ ဟိ ဝိကောပိတေ ဣတရမ္ပိ တံသမ္ဗန္ဓတာယ ဝိနဿတီတိ။ တသ္မိံ ပန ပါဏေ ပါဏသညိနော ဇီဝိတိန္ဒြိယုပစ္ဆေဒကဥပက္ကမသမုဋ္ဌာပိကာ ကာယဝစီဒွါရာနံ အညတရဒွါရပ္ပဝတ္တာ ဝဓကစေတနာ **ပါဏာတိပါတော**။ ယာယ ဟိ စေတနာယ ပဝတ္တမာနဿ ဇီဝိတိန္ဒြိယဿ နိဿယဘူတေသု ဥပက္ကမကရဏဟေတုကမဟာဘူတပစ္စယာ ဥပ္ပဇ္ဇနကမဟာဘူတာ ပုရိမသဒိသာ န ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ဝိသဒိသာ ဧဝ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ သာ တာဒိသပ္ပယောဂသမုဋ္ဌာပိကာ စေတနာ ပါဏာတိပါတော။ လဒ္ဓူပက္ကမာနိ ဟိ ဘူတာနိ ပုရိမဘူတာနိ ဝိယ န ဝိသဒါနီတိ သမာနဇာတိယာနံ ကာရဏာနိ န ဟောန္တီတိ။ "ကာယဝစီဒွါရာနံ အညတရဒွါရပ္ပဝတ္တာ"တိ ဣဒံ မနောဒွါရေ ပဝတ္တာယ ဝဓကစေတနာယ ပါဏာတိပါတတာသမ္ဘဝဒဿနံ။ ကုလုမ္ဗသုတ္တေပိ ဟိ "ဣဓေကစ္စော သမဏော ဝါ ဗြာဟ္မဏော ဝါ ဣဒ္ဓိမာ စေတော ဝသိပ္ပတ္တော အညိဿာ ကုစ္ဆိဂတံ ဂဗ္ဘံ ပါပကေန မနသာ အနုပေက္ခိတာ[၁] ဟောတီ"တိ ဝိဇ္ဇာမယိဒ္ဓိ အဓိပ္ပေတာ။ သာ စ ဝစီဒွါရံ မုဉ္စိတွာ န သက္ကာ နိဗ္ဗတ္တေတုန္တိ ဝစီဒွါရဝသေနေဝ နိပ္ပဇ္ဇတိ။ ယေ ပန "ဘာဝနာမယိဒ္ဓိ တတ္ထ အဓိပ္ပေတာ"တိ ဝဒန္တိ၊ တေသံ ဝါဒေါ ကုသလတ္တိကဝေဒနတ္တိကဝိတက္ကတ္တိကဘူမန္တရေဟိ ဝိရုဇ္ဈတိ။

သွာယံ ပါဏာတိပါတော ဂုဏရဟိတေသု တိရစ္ဆာနဂတာဒီသု ခုဒ္ဒကေ ပါဏေ အပ္ပသာဝဇ္ဇော၊ မဟာသရီရေ မဟာသာဝဇ္ဇော။ ကသ္မာ? ပယောဂမဟန္တတာယ။ ပယောဂသမတ္တေပိ ဝတ္ထုမဟန္တတာဒီဟိ မဟာသာဝဇ္ဇော၊ ဂုဏဝန္တေသု မနုဿာဒီသု အပ္ပဂုဏေ ပါဏေ အပ္ပသာဝဇ္ဇော၊ မဟာဂုဏေ မဟာသာဝဇ္ဇော။ သရီရဂုဏာနံ ပန သမဘာဝေ သတိ ကိလေသာနံ ဥပက္ကမာနဉ္စ မုဒုတာယ အပ္ပသာဝဇ္ဇော၊ တိဗ္ဗတာယ မဟာသာဝဇ္ဇော။

ဧတ္ထ စ ပယောဂဝတ္ထုမဟန္တတာဒီဟိ မဟာသာဝဇ္ဇတာ တေဟိ ပစ္စယေဟိ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာယ စေတနာယ ဗလဝဘာဝတော ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ယထာဓိပ္ပေတဿ

၁-အနုပေက္ခကော (အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၁၃၃-ပိဋ္ဌေ၊ ဝိ-ဋ္ဌ ၁-၄၀-ပိဋ္ဌေပိ ပဿိတဗ္ဗံ)

payogassa sahasā nipphādanavasena sakiccasādhikāya[1] bahukkhattuṁ pavattajavanehi laddhāsevanāya ca sanniṭṭhāpakacetanāya[2] payogassa mahantabhāvo. Satipi kadāci khuddake ceva mahante ca pāṇe payogassa samabhāve mahantaṁ hanantassa cetanā tibbatarā uppajjatīti vatthumahantatāpi cetanāya balavabhāvassa kāraṇaṁ. Iti ubhayampetaṁ cetanābalavabhāveneva mahāsāvajjatāya hetu hoti. Tathā hantabbassa mahāguṇabhāve tattha pavatta-upakāracetanāya viya khettavisesanipphattiyā-apakāracetanāpi balavatī tibbatarā ca uppajjatīti tassa mahāsāvajjatā daṭṭhabbā. Tasmā payogavatthu-ādipaccayānaṁ amahattepi guṇamahantatādipaccayehi cetanāya balavabhāvavaseneva mahāsāvajjatā veditabbā.

Tassa pāṇo, pāṇasaññitā, vadhakacittaṁ, upakkamo, tena maraṇanti pañca sambhārā. Pañcasambhārayutto pāṇātipātoti pañcasambhārāvinimutto daṭṭhabbo. Tesu pāṇasaññitāvadhakacittāni pubbabhāgiyānipi honti, upakkamo vadhakacetanāsamuṭṭhāpito. Tassa cha payogāsāhatthiko āṇattiko nissaggiyo thāvaro vijjāmayo iddhimayoti. Tesu sahatthena nibbatto sāhatthiko. Paresaṁ āṇāpanavasena pavatto āṇattiko. Ususatti-ādīnaṁ nissajjanavasena pavatto nissaggiyo. Opātakhaṇanādivasena pavatto thāvaro. Āthabbaṇikādīnaṁ viya mantaparijappanapayogo vijjāmayo. Dāṭhākoṭṭanādīnaṁ viya kammavipākajiddhimayo.

Etthāha—khaṇe khaṇe nirujjhanasabhāvesu saṅkhāresu ko hantā, ko vā haññati. Yadi cittacetasikasantāno, so arūpitāya na chedanabhedanādivasena vikopanasamattho, nāpi vikopanīyo. Atha rūpasantāno, so acetanatāya kaṭṭhakaliṅgarūpamoti na tattha chedanādinā pāṇātipāto labbhati yathā matasarīre. Payogopi pāṇātipātassa yathāvutto paharaṇappahārādiko atītesu saṅkhāresu bhaveyya anāgatesu paccuppannesu vā. Tattha na tāva atītesu anāgatesu ca sambhavati tesaṁ avijjamānasabhāvattā,

1. Kiccasādhikāya (Sī, Syā)
2. Sanniṭṭhāpakacetanāya vasena
(Ma 1 Sammādiṭṭhisuttaṭīkāyaṁ, Dī 1 Brahmajālasuttaṭīkāyañca)

ပယောဂဿ သဟသာ နိပ္ဖါဒနဝသေန သကိစ္စသာဓိကာယ[1] ဗဟုက္ခတ္တုံ ပဝတ္တဇဝနေဟိ လဒ္ဓါသေဝနာယ စ သန္နိဋ္ဌာပကစေတနာယ[2] ပယောဂဿ မဟန္တဘာဝေါ။ သတိပိ ကဒါစိ ခုဒ္ဒကေ စေဝ မဟန္တေ စ ပါဏေ ပယောဂဿ သမဘာဝေ မဟန္တံ ဟနန္တဿ စေတနာ တိဗ္ဗတရာ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ ဝတ္ထုမဟန္တတာပိ စေတနာယ ဗလဝဘာဝဿ ကာရဏံ။ ဣတိ ဥဘယမ္ပေတံ စေတနာဗလဝဘာဝေနေဝ မဟာသာဝဇ္ဇတာယ ဟေတု ဟောတိ။ တထာ ဟန္တဗ္ဗဿ မဟာဂုဏဘာဝေ တတ္ထ ပဝတ္တဥပကာရစေတနာ ဝိယ ခေတ္တဝိသေသနိပ္ဖတ္တိယာ အပကာရစေတနာပိ ဗလဝတီ တိဗ္ဗတရာ စ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ တဿ မဟာသာဝဇ္ဇတာ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ တသ္မာ ပယောဂဝတ္ထုအာဒိပစ္စယာနံ အမဟတ္တေပိ ဂုဏမဟန္တတာဒိပစ္စယေဟိ စေတနာယ ဗလဝဘာဝဝသေနေဝ မဟာသာဝဇ္ဇတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

တဿ ပါဏော, ပါဏသညိတာ, ဝဓကစိတ္တံ, ဥပက္ကမော, တေန မရဏန္တိ ပဉ္စ သမ္ဘာရာ။ ပဉ္စသမ္ဘာရယုတ္တော ပါဏာတိပါတောတိ ပဉ္စသမ္ဘာရာဝိနိမုတ္တော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ တေသု ပါဏသညိတာဝဓကစိတ္တာနိ ပုဗ္ဗဘာဂိယာနိပိ ဟောန္တိ၊ ဥပက္ကမော ဝဓကစေတနာသမုဋ္ဌာပိတော။ တဿ ဆ ပယောဂါ—သာဟတ္ထိကော အာဏတ္တိကော နိဿဂ္ဂိယော ထာဝရော ဝိဇ္ဇာမယော ဣဒ္ဓိမယောတိ။ တေသု သဟတ္ထေန နိဗ္ဗတ္တော သာဟတ္ထိကော။ ပရေသံ အာဏာပနဝသေန ပဝတ္တော အာဏတ္တိကော။ ဥသုသတ္တိအာဒီနံ နိဿဇ္ဇနဝသေန ပဝတ္တော နိဿဂ္ဂိယော။ ဩပါတခဏနာဒိဝသေန ပဝတ္တော ထာဝရော။ အာထဗ္ဗဏိကာဒီနံ ဝိယ မန္တပရိဇပ္ပနပယောဂေါ ဝိဇ္ဇာမယော။ ဒါဌာကောဋ္ဋနာဒီနံ ဝိယ ကမ္မဝိပါကဇိဒ္ဓိမယော။

ဧတ္ထာဟ—ခဏေ ခဏေ နိရုဇ္ဈနသဘာဝေသု သင်္ခါရေသု ကော ဟန္တာ၊ ကော ဝါ ဟညတိ။ ယဒိ စိတ္တစေတသိကသန္တာနော၊ သော အရူပိတာယ န ဆေဒနဘေဒနာဒိဝသေန ဝိကောပနသမတ္ထော, နာပိ ဝိကောပနီယော။ အထ ရူပသန္တာနော၊ သော အစေတနတာယ ကဋ္ဌကလိင်္ဂရူပမောတိ န တတ္ထ ဆေဒနာဒိနာ ပါဏာတိပါတော လဗ္ဘတိ ယထာ မတသရီရေ။ ပယောဂေါပိ ပါဏာတိပါတဿ ယထာဝုတ္တော ပဟရဏပ္ပဟာရာဒိကော အတီတေသု သင်္ခါရေသု ဘဝေယျ အနာဂတေသု ပစ္စုပ္ပန္နေသု ဝါ။ တတ္ထ န တာဝ အတီတေသု အနာဂတေသု စ သမ္ဘဝတိ တေသံ အဝိဇ္ဇမာနသဘာဝတ္တာ၊

၁-ကိစ္စသာဓိကာယ (သီ၊ သျာ)
၂-သန္နိဋ္ဌာပကစေတနာယ ဝသေန (မ ၁-သမ္မာဒိဋ္ဌိသုတ္တဋီကာယံ၊ ဒီ ၁-ဗြဟ္မဇာလသုတ္တဋီကာယဉ္စ)

paccuppannesu ca saṅkhārānaṁ khaṇikattā saraseneva nirujjhanasabhāvatāya vināsābhimukhesu nippayojano payogo siyā, vināsassa ca kāraṇarahitattā na paharaṇappahārādippayogahetukaṁ maraṇaṁ, nirīhattā ca saṅkhārānaṁ kassa so payogo, khaṇikabhāvena vadhādhippāyasamakālameva bhijjanakassa yāva kiriyāpariyosānakālamanavaṭṭhānato kassa vā pāṇātipāto[1] kammabandhoti?

Vuccate—yathāvuttavadhakacetanāsamaṅgī saṅkhārānaṁ puñjo sattasaṅkhāto hantā. Tena pavattitavadhappayoganimittaṁ apagatusmāviññāṇajīvitindriyo matoti vohārassa vatthubhūto yathāvuttavadhappayogākaraṇe pubbe viya uddhaṁ pavattanāraho rūpārūpadhammapuñjo haññati, cittacetasikasantāno eva vā. Vadhappayogāvisayabhāvepi tassa pañcavokārabhave rūpasantānādhīnavuttitāya bhūtarūpesu katappayogavasena jīvitindriyavicchedena sopi vicchijjatīti na pāṇātipātassa asambhavo, nāpi ahetuko, na ca payogo nippayojano. Paccuppannesu saṅkhāresu katappayogavasena tadanantaraṁ uppajjanārahassa saṅkhārakalāpassa tathā anuppattito khaṇikānañca saṅkhārānaṁ khaṇikamaraṇassa idha maraṇabhāvena anadhippetattā santatimaraṇassa ca yathāvuttanayena sahetukabhāvato na ahetukaṁ maraṇaṁ, nirīhakesupi saṅkhāresu yathāpaccayaṁ uppajjitvā atthibhāvamatteneva attano attano anurūpaphaluppādananiyatāni kāraṇāniyeva karontīti vuccati[2], yathā padīpo pakāsetīti, tatheva ghātakavohāro. Na ca kevalassa vadhādhippāyasahabhuno cittacetasikakalāpassa pāṇātipāto icchito, santānavasena vattamānasseva pana icchitoti attheva pāṇātipātena kammabandho. Santānavasena vattamānānañca padīpādīnaṁ atthakiriyāsiddhi dissatīti. Ayañca vicāraṇā adinnādānādīsupi yathāsambhavaṁ vibhāvetabbā. Tasmā **pāṇātipātā.** Na paṭiviratāti **appaṭiviratā.**

Adinnassa ādānaṁ **adinnādānaṁ,** parassa haraṇaṁ theyyaṁ corikāti vuttaṁ hoti. Tattha **adinnan**ti parapariggahitaṁ, yattha paro yathākāmakāritaṁ āpajjanto adaṇḍāraho anupavajjo ca hoti, tasmiṁ

1. Pāṇātipātena (Ka)   2. Vuccanti (Sī)

ပစ္စုပ္ပန္နေသု စ သင်္ခါရာနံ ခဏိကတ္တာ သရသေနေဝ နိရုဇ္ဈနသဘာဝတာယ ဝိနာသာဘိမုခေသု နိပ္ပယောဇနော ပယောဂေါ သိယာ၊ ဝိနာသဿ စ ကာရဏရဟိတတ္တာ န ပဟရဏပ္ပဟာရာဒိပ္ပယောဂဟေတုကံ မရဏံ၊ နိရီဟတ္တာ စ သင်္ခါရာနံ ကဿ သော ပယောဂေါ၊ ခဏိကဘာဝေန ဝဓာဓိပ္ပါယသမကာလမေဝ ဘိဇ္ဇနကဿ ယာဝ ကိရိယာပရိယောသာနကာလမနဝဋ္ဌာနတော ကဿ ဝါ ပါဏာတိပါတော[၁] ကမ္မဗန္ဓောတိ?

ဝုစ္စတေ—ယထာဝုတ္တဝဓကစေတနာသမင်္ဂီ သင်္ခါရာနံ ပုဉ္ဇော သတ္တသင်္ခါတော ဟန္တာ။ တေန ပဝတ္တိတဝဓပ္ပယောဂနိမိတ္တံ အပဂတုသ္မာဝိညာဏဇီဝိတိန္ဒြိယော မတောတိ ဝေါဟာရဿ ဝတ္ထုဘူတော ယထာဝုတ္တဝဓပ္ပယောဂါကရဏေ ပုဗ္ဗေ ဝိယ ဥဒ္ဓံ ပဝတ္တနာရဟော ရူပါရူပဓမ္မပုဉ္ဇော ဟညတိ၊ စိတ္တစေတသိကသန္တာနော ဧဝ ဝါ။ ဝဓပ္ပယောဂါဝိသယဘာဝေပိ တဿ ပဉ္စဝေါကာရဘဝေ ရူပသန္တာနာဓီနဝုတ္တိတာယ ဘူတရူပေသု ကတပ္ပယောဂဝသေန ဇီဝိတိန္ဒြိယဝိစ္ဆေဒေန သောပိ ဝိစ္ဆိဇ္ဇတီတိ န ပါဏာတိပါတဿ အသမ္ဘဝေါ၊ နာပိ အဟေတုကော၊ န စ ပယောဂေါ နိပ္ပယောဇနော။ ပစ္စုပ္ပန္နေသု သင်္ခါရေသု ကတပ္ပယောဂဝသေန တဒနန္တရံ ဥပ္ပဇ္ဇနာရဟဿ သင်္ခါရကလာပဿ တထာ အနုပ္ပတ္တိတော ခဏိကာနဉ္စ သင်္ခါရာနံ ခဏိကမရဏဿ ဣဓ မရဏဘာဝေန အနဓိပ္ပေတတ္တာ သန္တတိမရဏဿ စ ယထာဝုတ္တနယေန သဟေတုကဘာဝတော န အဟေတုကံ မရဏံ၊ နိရီဟကေသုပိ သင်္ခါရေသု ယထာပစ္စယံ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ အတ္ထိဘာဝမတ္တေနေဝ အတ္တနော အတ္တနော အနုရူပဖလုပ္ပါဒနနိယတာနိ ကာရဏာနိယေဝ ကရောန္တီတိ ဝုစ္စတိ[၂]၊ ယထာ ပဒီပေါ ပကာသေတီတိ၊ တထေဝ ဃာတကဝေါဟာရော။ န စ ကေဝလဿ ဝဓာဓိပ္ပါယသဟဘုနော စိတ္တစေတသိကကလာပဿ ပါဏာတိပါတော ဣစ္ဆိတော၊ သန္တာနဝသေန ဝတ္တမာနဿေဝ ပန ဣစ္ဆိတောတိ အတ္ထေဝ ပါဏာတိပါတေန ကမ္မဗန္ဓော။ သန္တာနဝသေန ဝတ္တမာနာနဉ္စ ပဒီပါဒီနံ အတ္ထကိရိယာသိဒ္ဓိ ဒိဿတီတိ။ အယဉ္စ ဝိစာရဏာ အဒိန္နာဒါနာဒီသုပိ ယထာသမ္ဘဝံ ဝိဘာဝေတဗ္ဗာ။ တသ္မာ **ပါဏာတိပါတာ။** န ပဋိဝိရတာတိ **အပ္ပဋိဝိရတာ။**

အဒိန္နဿ အာဒါနံ **အဒိန္နာဒါနံ၊** ပရဿ ဟရဏံ ထေယျံ စောရိကာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ တတ္ထ **အဒိန္န**န္တိ ပရပရိဂ္ဂဟိတံ၊ ယတ္ထ ပရော ယထာကာမကာရိတံ အာပဇ္ဇန္တော အဒဏ္ဍာရဟော အနုပဝဇ္ဇော စ ဟောတိ၊ တသ္မိံ

၁-ပါဏာတိပါတေန (က)   ၂-ဝုစ္စန္တိ (သီ)

parapariggahite parapariggahitasaññino tadādāyaka-upakkamasamuṭṭhāpikā theyyacetanā adinnādānaṁ. Taṁ hīne parasantake appasāvajjaṁ, paṇīte mahāsāvajjaṁ. Kasmā? Vatthupaṇītatāya. Tathā khuddake parasantake appasāvajjaṁ, mahante mahāsāvajjaṁ. Kasmā? Vatthumahantatāya payogamahantatāya ca. Vatthusamatte pana sati guṇādhikānaṁ santake vatthusmiṁ mahāsāvajjaṁ, taṁtaṁguṇādhikaṁ upādāya tato tato hīnaguṇassa santake vatthusmiṁ appasāvajjaṁ. Vatthuguṇānaṁ pana samabhāve sati kilesānaṁ payogassa ca mudubhāve appasāvajjaṁ, tibbabhāve mahāsāvajjaṁ.

Tassa pañca sambhārā—parapariggahitaṁ parapariggahitasaññitā theyyacittaṁ upakkamo tena haraṇanti. Cha payogā sāhatthikādayova. Te ca kho yathānurūpaṁ theyyāvahāro pasayhāvahāro parikappāvahāro paṭicchannāvahāro kusāvahāroti imesaṁ avahārānaṁ vasena pavattā. Ettha ca mantaparijappanena parasantakaharaṇaṁ vijjāmayo payogo, vinā mantena tādisena iddhānubhāvasiddhena kāyavacīpayogena parasantakassa ākaḍḍhanaṁ iddhimayo payogoti veditabbo.

Kāmesūti methunasamācāresu. **Micchācāro**ti ekantanindito lāmakācāro. Lakkhaṇato pana asaddhammādhippāyena kāyadvārappavattā agamanīyaṭṭhānavītikkamacetanā **kāmesu micchācāro.** Tattha agamanīyaṭṭhānaṁ nāma purisānaṁ tāva māturakkhitādayo dasa, dhanakkītādayo dasāti vīsati itthiyo, itthīsu pana dvinnaṁ sārakkhasaparidaṇḍānaṁ, dasannañca dhanakkītādīnanti dvādasannaṁ itthīnaṁ aññapurisā. Svāyaṁ micchācāro sīlādiguṇarahite agamanīyaṭṭhāne appasāvajjo, sīlādiguṇasampanne mahāsāvajjo. Guṇarahitepi ca abhibhavitvā micchā carantassa mahāsāvajjo, ubhinnaṁ samānacchandatāya appasāvajjo. Samānacchandabhāvepi kilesānaṁ upakkamānañca mudutāya appasāvajjo, tibbatāya mahāsāvajjo. Tassa cattāro sambhārā—agamanīyavatthu, tasmiṁ sevanacittaṁ, sevanapayogo, maggenamaggapaṭipatti-adhivāsananti. Tattha attano ruciyā pavattitassa tayo, balakkārena pavattitassa tayoti anavasesaggahaṇena cattāro daṭṭhabbā, atthasiddhi pana tīheva. Eko payogo sāhatthikova.

ပရပရိဂ္ဂဟိတေ ပရပရိဂ္ဂဟိတသညိနော တဒါဒါယကဥပက္ကမသမုဋ္ဌာပိကာ ထေယျစေတနာ အဒိန္နာဒါနံ။ တံ ဟီနေ ပရသန္တကေ အပ္ပသာဝဇ္ဇံ၊ ပဏီတေ မဟာသာဝဇ္ဇံ။ ကသ္မာ? ဝတ္ထုပဏီတတာယ။ တထာ ခုဒ္ဒကေ ပရသန္တကေ အပ္ပသာဝဇ္ဇံ၊ မဟန္တေ မဟာသာဝဇ္ဇံ။ ကသ္မာ? ဝတ္ထုမဟန္တတာယ ပယောဂမဟန္တတာယ စ။ ဝတ္ထုသမတ္တေ ပန သတိ ဂုဏာဓိကာနံ သန္တကေ ဝတ္ထုသ္မိံ မဟာသာဝဇ္ဇံ၊ တံတံဂုဏာဓိကံ ဥပါဒါယ တတော တတော ဟီနဂုဏဿ သန္တကေ ဝတ္ထုသ္မိံ အပ္ပသာဝဇ္ဇံ။ ဝတ္ထုဂုဏာနံ ပန သမဘာဝေ သတိ ကိလေသာနံ ပယောဂဿ စ မုဒုဘာဝေ အပ္ပသာဝဇ္ဇံ၊ တိဗ္ဗဘာဝေ မဟာသာဝဇ္ဇံ။

တဿ ပဉ္စ သမ္ဘာရာ—ပရပရိဂ္ဂဟိတံ ပရပရိဂ္ဂဟိတသညိတာ ထေယျစိတ္တံ ဥပက္ကမော တေန ဟရဏန္တိ။ ဆ ပယောဂါ သာဟတ္ထိကာဒယောဝ။ တေ စ ခေါ ယထာနုရူပံ ထေယျာဝဟာရော ပသယှာဝဟာရော ပရိကပ္ပါဝဟာရော ပဋိစ္ဆန္နာဝဟာရော ကုသာဝဟာရောတိ ဣမေသံ အဝဟာရာနံ ဝသေန ပဝတ္တာ။ ဧတ္ထ စ မန္တပရိဇပ္ပနေန ပရသန္တကဟရဏံ ဝိဇ္ဇာမယော ပယောဂေါ၊ ဝိနာ မန္တေန တာဒိသေန ဣဒ္ဓါနုဘာဝသိဒ္ဓေန ကာယဝစီပယောဂေန ပရသန္တကဿ အာကဍ္ဎနံ ဣဒ္ဓိမယော ပယောဂေါတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ကာမေသူတိ မေထုနသမာစာရေသု။ **မိစ္ဆာစာရော**တိ ဧကန္တနိန္ဒိတော လာမကာစာရော။ လက္ခဏတော ပန အသဒ္ဓမ္မာဓိပ္ပါယေန ကာယဒွါရပ္ပဝတ္တာ အဂမနီယဋ္ဌာနဝီတိက္ကမစေတနာ **ကာမေသု မိစ္ဆာစာရော**။ တတ္ထ အဂမနီယဋ္ဌာနံ နာမ ပုရိသာနံ တာဝ မာတုရက္ခိတာဒယော ဒသ, ဓနက္ကီတာဒယော ဒသာတိ ဝီသတိ ဣတ္ထိယော၊ ဣတ္ထီသု ပန ဒွိန္နံ သာရက္ခသပရိဒဏ္ဍာနံ, ဒသန္နဉ္စ ဓနက္ကီတာဒီနန္တိ ဒွါဒသန္နံ ဣတ္ထီနံ အညပုရိသာ။ သွာယံ မိစ္ဆာစာရော သီလာဒိဂုဏရဟိတေ အဂမနီယဋ္ဌာနေ အပ္ပသာဝဇ္ဇော၊ သီလာဒိဂုဏသမ္ပန္နေ မဟာသာဝဇ္ဇော။ ဂုဏရဟိတေပိ စ အဘိဘဝိတွာ မိစ္ဆာ စရန္တဿ မဟာသာဝဇ္ဇော၊ ဥဘိန္နံ သမာနစ္ဆန္ဒတာယ အပ္ပသာဝဇ္ဇော။ သမာနစ္ဆန္ဒဘာဝေပိ ကိလေသာနံ ဥပက္ကမာနဉ္စ မုဒုတာယ အပ္ပသာဝဇ္ဇော၊ တိဗ္ဗတာယ မဟာသာဝဇ္ဇော။ တဿ စတ္တာရော သမ္ဘာရာ—အဂမနီယဝတ္ထု, တသ္မိံ သေဝနစိတ္တံ, သေဝနပယောဂေါ, မဂ္ဂေနမဂ္ဂပ္ပဋိပတ္တိအဓိဝါသနန္တိ။ တတ္ထ အတ္တနော ရုစိယာ ပဝတ္တိတဿ တယော, ဗလက္ကာရေန ပဝတ္တိတဿ တယောတိ အနဝသေသဂ္ဂဟဏေန စတ္တာရော ဒဋ္ဌဗ္ဗာ၊ အတ္ထသိဒ္ဓိ ပန တီဟေဝ။ ဧကော ပယောဂေါ သာဟတ္ထိကောဝ။

Musāti visaṁvādanapurekkhārassa atthabhañjako kāyavacīpayogo, visaṁvādanādhippāyena panassa paravisaṁvādakakāyavacīpayogasamuṭṭhāpikā cetanā **musāvādo.** Aparo nayo—**musā**ti abhūtaṁ vatthu, **vādo**ti tassa bhūtato tacchato viññāpanaṁ. Tasmā atathaṁ vatthuṁ tathato paraṁ viññāpetukāmassa tathāviññāpanapayogasamuṭṭhāpikā cetanā **musāvādo.**

So yamatthaṁ bhañjati, tassa appatāya appasāvajjo, mahantatāya mahāsāvajjo. Apica gahaṭṭhānaṁ attano santakaṁ adātukāmatāya natthīti ādinayappavatto appasāvajjo, sakkhinā hutvā atthabhañjanavasena vutto mahāsāvajjo. Pabbajitānaṁ appakampi telaṁ vā sappiṁ vā labhitvā hasādhippāyena “ajja gāme telaṁ nadī maññe sandatī”ti pūraṇakathānayena pavatto appasāvajjo, adiṭṭhaṁyeva pana “diṭṭhan”ti-ādinā nayena vadantānaṁ mahāsāvajjo. Tathā yassa atthaṁ bhañjati, tassa appaguṇatāya appasāvajjo, mahāguṇatāya mahāsāvajjo. Kilesānaṁ mudutibbatāvasena ca appasāvajjamahāsāvajjatā labbhateva.

Tassa cattāro sambhārā—atathaṁ vatthu, visaṁvādanacittaṁ, tajjo vāyāmo, parassa tadatthavijānananti. Visaṁvādanādhippāyena hi payoge katepi parena tasmiṁ atthe aviññāte visaṁvādanassa asijjhanato parassa tadatthavijānanampi eko sambhāro veditabbo. Keci pana “abhūtavacanaṁ, visaṁvādanacittaṁ, parassa tadatthavijānananti tayo sambhārā”ti vadanti. Sace pana paro dandhatāya vicāretvā tamatthaṁ jānāti, sanniṭṭhāpakacetanāya pavattattā kiriyāsamuṭṭhāpakacetanākkhaṇeyeva musāvādakammunā bajjhati.

Surāti piṭṭhasurā pūvasurā odanasurā kiṇṇapakkhittā sambhārasaṁyuttāti pañca surā. **Merayan**ti pupphāsavo phalāsavo madhvāsavo guḷāsavo sambhārasaṁyuttoti pañca āsavā. Tadubhayampi madanīyaṭṭhena **majjaṁ.** Yāya cetanāya taṁ pivati, sā pamādakāraṇattā **pamādaṭṭhānaṁ.** Lakkhaṇato pana yathāvuttassa surāmerayasaṅkhātassa majjassa bījato paṭṭhāya madavasena kāyadvārappavattā pamādacetanā **surāmerayamajjapamādaṭṭhānaṁ.** Tassa majjabhāvo, pātukamyatācittaṁ, tajjo vāyāmo, ajjhoharaṇanti cattāro sambhāro. Akusalacitteneva cassa pātabbato ekantena

မုသာတိ ဝိသံဝါဒနပုရေက္ခာရဿ အတ္ထဘဉ္ဇကော ကာယဝစီပယောဂေါ၊ ဝိသံဝါဒနာဓိပ္ပါယေန ပနဿ ပရဝိသံဝါဒကကာယဝစီပယောဂသမုဋ္ဌာပိကာ စေတနာ **မုသာဝါဒေါ။** အပရော နယော—**မုသာ**တိ အဘူတံ ဝတ္ထု၊ **ဝါဒေါ**တိ တဿ ဘူတတော တစ္ဆတော ဝိညာပနံ။ တသ္မာ အတထံ ဝတ္ထုံ တထတော ပရံ ဝိညာပေတုကာမဿ တထာဝိညာပနပယောဂသမုဋ္ဌာပိကာ စေတနာ **မုသာဝါဒေါ။**

သော ယမတ္ထံ ဘဉ္ဇတိ၊ တဿ အပ္ပတာယ အပ္ပသာဝဇ္ဇော၊ မဟန္တတာယ မဟာသာဝဇ္ဇော။ အပိစ ဂဟဋ္ဌာနံ အတ္တနော သန္တကံ အဒါတုကာမတာယ နတ္ထီတိ အာဒိနယပ္ပဝတ္တော အပ္ပသာဝဇ္ဇော၊ သက္ခိနာ ဟုတွာ အတ္ထဘဉ္ဇနဝသေန ဝုတ္တော မဟာသာဝဇ္ဇော။ ပဗ္ဗဇိတာနံ အပ္ပကမ္ပိ တေလံ ဝါ သပ္ပိံ ဝါ လဘိတွာ ဟသာဓိပ္ပါယေန “အဇ္ဇ ဂါမေ တေလံ နဒီ မညေ သန္ဒတီ”တိ ပူရဏကထာနယေန ပဝတ္တော အပ္ပသာဝဇ္ဇော၊ အဒိဋ္ဌံယေဝ ပန “ဒိဋ္ဌ”န္တိအာဒိနာ နယေန ဝဒန္တာနံ မဟာသာဝဇ္ဇော။ တထာ ယဿ အတ္ထံ ဘဉ္ဇတိ၊ တဿ အပ္ပဂုဏတာယ အပ္ပသာဝဇ္ဇော၊ မဟာဂုဏတာယ မဟာသာဝဇ္ဇော။ ကိလေသာနံ မုဒုတိဗ္ဗတာဝသေန စ အပ္ပသာဝဇ္ဇမဟာသာဝဇ္ဇတာ လဗ္ဘတေဝ။

တဿ စတ္တာရော သမ္ဘာရာ—အတထံ ဝတ္ထု, ဝိသံဝါဒနစိတ္တံ, တဇ္ဇော ဝါယာမော, ပရဿ တဒတ္ထဝိဇာနနန္တိ။ ဝိသံဝါဒနာဓိပ္ပါယေန ဟိ ပယောဂေ ကတေပိ ပရေန တသ္မိံ အတ္ထေ အဝိညာတေ ဝိသံဝါဒနဿ အသိဇ္ဈနတော ပရဿ တဒတ္ထဝိဇာနနမ္ပိ ဧကော သမ္ဘာရော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ကေစိ ပန “အဘူတဝစနံ, ဝိသံဝါဒနစိတ္တံ, ပရဿ တဒတ္ထဝိဇာနနန္တိ တယော သမ္ဘာရာ”တိ ဝဒန္တိ။ သစေ ပန ပရော ဒန္ဓတာယ ဝိစာရေတွာ တမတ္ထံ ဇာနာတိ၊ သန္နိဋ္ဌာပကစေတနာယ ပဝတ္တတ္တာ ကိရိယာသမုဋ္ဌာပကစေတနာက္ခဏေယေဝ မုသာဝါဒကမ္မုနာ ဗဇ္ဈတိ။

သုရာတိ ပိဋ္ဌသုရာ ပူဝသုရာ ဩဒနသုရာ ကိဏ္ဏပက္ခိတ္တာ သမ္ဘာရသံယုတ္တာတိ ပဉ္စ သုရာ။ **မေရယ**န္တိ ပုပ္ဖာသဝေါ ဖလာသဝေါ မဓွာသဝေါ ဂုဠာသဝေါ သမ္ဘာရသံယုတ္တောတိ ပဉ္စ အာသဝါ။ တဒုဘယမ္ပိ မဒနီယဋ္ဌေန **မဇ္ဇံ။** ယာယ စေတနာယ တံ ပိဝတိ၊ သာ ပမာဒကာရဏတ္တာ **ပမာဒဋ္ဌာနံ။** လက္ခဏတော ပန ယထာဝုတ္တဿ သုရာမေရယသင်္ခါတဿ မဇ္ဇဿ ဗီဇတော ပဋ္ဌာယ မဒဝသေန ကာယဒွါရပ္ပဝတ္တာ ပမာဒစေတနာ **သုရာမေရယမဇ္ဇပမာဒဋ္ဌာနံ။** တဿ မဇ္ဇဘာဝေါ,ပါတုကမျတာစိတ္တံ,တဇ္ဇော ဝါယာမော, အဇ္ဈောဟရဏန္တိ စတ္တာရော သမ္ဘာရာ။ အကုသလစိတ္တေနေဝ စဿ ပါတဗ္ဗတော ဧကန္တေန

sāvajjabhāvo. Ariyasāvakānaṁ pana vatthuṁ ajānantānampi mukhaṁ na pavisati, pageva jānantānaṁ. Aḍḍhapasatamattassa[1] pānaṁ appasāvajjaṁ, addhāḷhakamattassa pānaṁ tato mahantaṁ mahāsāvajjaṁ, kāyasañcālanasamatthaṁ bahuṁ pivitvā gāmaghātakādikammaṁ karontassa mahāsāvajjameva. Pāpakammaṁ hi pāṇātipātaṁ patvā khīṇāsave mahāsāvajjaṁ, adinnādānaṁ patvā khīṇāsavassa santake mahāsāvajjaṁ, micchācāraṁ patvā khīṇāsavāya bhikkhuniyā vītikkame, musāvādaṁ patvā musāvādena saṁghabhede, surāpānaṁ patvā kāyasañcālanasamatthaṁ bahuṁ pivitvā gāmaghātakādikammaṁ mahāsāvajjaṁ. Sabbehipi cetehi musāvādena saṁghabhedova mahāsāvajjo. Taṁ hi katvā kappaṁ niraye paccati.

Idāni etesu sabhāvato ārammaṇato vedanato mūlato kammato phalatoti chahi ākārehi vinicchayo veditabbo. Tattha **sabhāvato** pāṇātipātādayo sabbepi cetanāsabhāvāva. **Ārammaṇato** pāṇātipāto jīvitindriyārammaṇato saṅkhārārammaṇo, adinnādānaṁ sattārammaṇaṁ vā saṅkhārārammaṇaṁ vā, micchācāro phoṭṭhabbavasena saṅkhārārammaṇo, sattārammaṇoti eke. Musāvādo sattārammaṇo vā saṅkhārārammaṇo vā, surāpānaṁ saṅkhārārammaṇaṁ. **Vedanato** pāṇātipāto dukkhavedano, adinnādānaṁ tivedanaṁ, micchācāro sukhamajjhattavasena dvivedano, tathā surāpānaṁ. Sanniṭṭhāpakacittena pana ubhayampi majjhattavedanaṁ na hoti. Musāvādo tivedano. **Mūlato** pāṇātipāto dosamohavasena dvimūlako, adinnādānaṁ musāvādo ca dosamohavasena vā lobhamohavasena vā, micchācāro surāpānaṁ ca lobhamohavasena dvimūlaṁ. **Kammato** musāvādoyevettha vacīkammaṁ, sesaṁ catubbidhampi kāyakammameva. **Phalato** sabbepi apāyūpapattiphalā ceva sugatiyampi appāyukatādinānāvidha-aniṭṭhaphalā cāti evamettha sabhāvādito vinicchayo veditabbo.

Appaṭiviratāti samādānaviratiyā sampattaviratiyā ca abhāvena na paṭiviratā. **Dussīlā**ti tato eva pañcasīlamattassāpi abhāvena nissīlā. **Pāpadhammā**ti lāmakadhammā hīnācārā. **Pāṇātipātā**

1. Appakassa pasatamattassa (Sī), appakamattassa (Syā)

သာဝဇ္ဇဘာဝေါ။ အရိယသာဝကာနံ ပန ဝတ္ထုံ အဇာနန္တာနမ္ပိ မုခံ န ပဝိသတိ၊ ပဂေဝ ဇာနန္တာနံ။ အဍ္ဎပသတမတ္တဿ[၁] ပါနံ အပ္ပသာဝဇ္ဇံ၊ အဍ္ဎာဠှကမတ္တဿ ပါနံ တတော မဟန္တံ မဟာသာဝဇ္ဇံ၊ ကာယသဉ္စာလနသမတ္ထံ ဗဟုံ ပိဝိတွာ ဂါမဃာတကာဒိကမ္မံ ကရောန္တဿ မဟာသာဝဇ္ဇမေဝ။ ပါပကမ္မံ ဟိ ပါဏာတိပါတံ ပတွာ ခီဏာသဝေ မဟာသာဝဇ္ဇံ၊ အဒိန္နာဒါနံ ပတွာ ခီဏာသဝဿ သန္တကေ မဟာသာဝဇ္ဇံ၊ မိစ္ဆာစာရံ ပတွာ ခီဏာသဝါယ ဘိက္ခုနိယာ ဝီတိက္ကမေ၊ မုသာဝါဒံ ပတွာ မုသာဝါဒေန သံဃဘေဒေ၊ သုရာပါနံ ပတွာ ကာယသဉ္စာလနသမတ္ထံ ဗဟုံ ပိဝိတွာ ဂါမဃာတကာဒိကမ္မံ မဟာသာဝဇ္ဇံ။ သဗ္ဗေဟိပိ စေတေဟိ မုသာဝါဒေန သံဃဘေဒေါဝ မဟာသာဝဇ္ဇော။ တံ ဟိ ကတွာ ကပ္ပံ နိရယေ ပစ္စတိ။

ဣဒါနိ ဧတေသု သဘာဝတော အာရမ္မဏတော ဝေဒနတော မူလတော ကမ္မတော ဖလတောတိ ဆဟိ အာကာရေဟိ ဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိတဗ္ဗော။ တတ္ထ **သဘာဝတော** ပါဏာတိပါတာဒယော သဗ္ဗေပိ စေတနာသဘာဝါဝ။ **အာရမ္မဏတော** ပါဏာတိပါတော ဇီဝိတိန္ဒြိယာရမ္မဏတော သင်္ခါရာရမ္မဏော၊ အဒိန္နာဒါနံ သတ္တာရမ္မဏံ ဝါ သင်္ခါရာရမ္မဏံ ဝါ၊ မိစ္ဆာစာရော ဖောဋ္ဌဗ္ဗဝသေန သင်္ခါရာရမ္မဏော၊ သတ္တာရမ္မဏောတိ ဧကေ။ မုသာဝါဒေါ သတ္တာရမ္မဏော ဝါ သင်္ခါရာရမ္မဏော ဝါ၊ သုရာပါနံ သင်္ခါရာရမ္မဏံ။ **ဝေဒနတော** ပါဏာတိပါတော ဒုက္ခဝေဒနော၊ အဒိန္နာဒါနံ တိဝေဒနံ၊ မိစ္ဆာစာရော သုခမဇ္ဈတ္တဝသေန ဒွိဝေဒနော၊ တထာ သုရာပါနံ။ သန္နိဋ္ဌာပကစိတ္တေန ပန ဥဘယမ္ပိ မဇ္ဈတ္တဝေဒနံ န ဟောတိ။ မုသာဝါဒေါ တိဝေဒနော။ **မူလတော** ပါဏာတိပါတော ဒေါသမောဟဝသေန ဒွိမူလကော၊ အဒိန္နာဒါနံ မုသာဝါဒေါ စ ဒေါသမောဟဝသေန ဝါ လောဘမောဟဝသေန ဝါ၊ မိစ္ဆာစာရော သုရာပါနံ စ လောဘမောဟဝသေန ဒွိမူလံ။ **ကမ္မတော** မုသာဝါဒေါယေဝေတ္ထ ဝစီကမ္မံ၊ သေသံ စတုဗ္ဗိဓမ္ပိ ကာယကမ္မမေဝ။ **ဖလတော** သဗ္ဗေပိ အပါယူပပတ္တိဖလာ စေဝ သုဂတိယမ္ပိ အပ္ပါယုကတာဒိနာနာဝိဓအနိဋ္ဌဖလာ စာတိ ဧဝမေတ္ထ သဘာဝါဒိတော ဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိတဗ္ဗော။

အပ္ပဋိဝိရတာတိ သမာဒါနဝိရတိယာ သမ္ပတ္တဝိရတိယာ စ အဘာဝေန န ပဋိဝိရတာ။ **ဒုဿီလာ**တိ တတော ဧဝ ပဉ္စသီလမတ္တဿာပိ အဘာဝေန နိဿီလာ။ **ပါပဓမ္မာ**တိ လာမကဓမ္မာ ဟီနာစာရာ။ **ပါဏာတိပါတာ**

၁-အပ္ပကဿ ပသတမတ္တဿ (သီ)၊ အပ္ပကမတ္တဿ (သျာ)

paṭiviratoti sikkhāpadasamādānena pāṇātipātato virato, ārakā ṭhito. Esa nayo sesesupi.

Idhāpi pāṇātipātāveramaṇi-ādīnaṁ sabhāvato ārammaṇato vedanato mūlato kammato samādānato bhedato phalato ca viññātabbo vinicchayo. Tattha **sabhāvato** pañcapi cetanāyopi honti viratiyopi, virativasena pana desanā āgatā. Yā pāṇātipātā viramantassa “yā tasmiṁ samaye pāṇātipātā ārati viratī”ti evaṁ vuttā kusalacittasampayuttā virati, sā pabhedato tividhā sampattavirati samādānavirati samucchedaviratīti. Tattha asamādinnasikkhāpadānaṁ attano jātivayabāhusaccādīni paccavekkhitvā “ayuttametaṁ amhākaṁ kātun”ti sampattavatthuṁ avītikkamantānaṁ uppajjamānā virati **sampattavirati** nāma. Samādinnasikkhāpadānaṁ sikkhāpadasamādāne taduttari ca attano jīvitampi pariccajitvā vatthuṁ avītikkamantānaṁ uppajjamānā virati **samādānavirati** nāma. Ariyamaggasampayuttā pana virati **samucchedavirati** nāma, yassā uppattito paṭṭhāya ariyapuggalānaṁ “pāṇaṁ ghātessāmā”ti cittampi na uppajjati. Tāsu samādānavirati idhādhippetā.

Ārammaṇato pāṇātipātādīnaṁ ārammaṇāneva etesaṁ ārammaṇāni. Vītikkamitabbatoyeva hi virati nāma hoti. Yathā pana nibbānārammaṇo ariyamaggo kilese pajahati, evaṁ jīvitindriyādi-ārammaṇāyeva ete kusaladhammā pāṇātipātādīni dussīlyāni pajahanti. **Vedanato** sabbāpi sukhavedanāva.

Mūlato ñāṇasampayuttacittena viramantassa alobha-adosa-amohavasena timūlā honti, ñāṇavippayuttacittena viramantassa alobha-adosavasena dvimūlā. **Kammato** musāvādā veramaṇi vacīkammaṁ, sesā kāyakammaṁ. **Samādānato** aññassa garuṭṭhāniyassa santike taṁ alabhantena sayameva vā pañca sīlāni ekajjhaṁ pāṭiyekkaṁ vā samādiyantena samādinnāni honti. **Bhedato** gahaṭṭhānaṁ yaṁ yaṁ vītikkantaṁ, taṁ tadeva bhijjati, itaraṁ na bhijjati. Kasmā? Gahaṭṭhā hi anibaddhasīlā honti, yaṁ yaṁ sakkonti, taṁ tadeva rakkhanti. Pabbajitānaṁ pana ekasmiṁ vītikkante sabbāni bhijjantīti.

ပဋိဝိရတောတိ သိက္ခာပဒသမာဒါနေန ပါဏာတိပါတတော ဝိရတော၊ အာရကာ ဌိတော။ ဧသ နယော သေသေသုပိ။

ဣဓာပိ ပါဏာတိပါတာဝေရမဏိအာဒီနံ သဘာဝတော အာရမ္မဏတော ဝေဒနတော မူလတော ကမ္မတော သမာဒါနတော ဘေဒတော ဖလတော စ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။ တတ္ထ **သဘာဝတော** ပဉ္စပိ စေတနာယောပိ ဟောန္တိ ဝိရတိယောပိ၊ ဝိရတိဝသေန ပန ဒေသနာ အာဂတာ။ ယာ ပါဏာတိပါတာ ဝိရမန္တဿ “ယာ တသ္မိံ သမယေ ပါဏာတိပါတာ အာရတိ ဝိရတီ”တိ ဧဝံ ဝုတ္တာ ကုသလစိတ္တသမ္ပယုတ္တာ ဝိရတိ၊ သာ ပဘေဒတော တိဝိဓာ သမ္ပတ္တဝိရတိ သမာဒါနဝိရတိ သမုစ္ဆေဒဝိရတီတိ။ တတ္ထ အသမာဒိန္နသိက္ခာပဒါနံ အတ္တနော ဇာတိဝယဗာဟုသစ္စာဒီနိ ပစ္စဝေက္ခိတွာ “အယုတ္တမေတံ အမှာကံ ကာတု”န္တိ သမ္ပတ္တဝတ္ထုံ အဝီတိက္ကမန္တာနံ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ ဝိရတိ **သမ္ပတ္တဝိရတိ** နာမ။ သမာဒိန္နသိက္ခာပဒါနံ သိက္ခာပဒသမာဒါနေ တဒုတ္တရိ စ အတ္တနော ဇီဝိတမ္ပိ ပရိစ္စဇိတွာ ဝတ္ထုံ အဝီတိက္ကမန္တာနံ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ ဝိရတိ **သမာဒါနဝိရတိ** နာမ။ အရိယမဂ္ဂသမ္ပယုတ္တာ ပန ဝိရတိ **သမုစ္ဆေဒဝိရတိ** နာမ၊ ယဿာ ဥပ္ပတ္တိတော ပဋ္ဌာယ အရိယပုဂ္ဂလာနံ “ပါဏံ ဃာတေဿာမာ”တိ စိတ္တမ္ပိ န ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တာသု သမာဒါနဝိရတိ ဣဓာဓိပ္ပေတာ။

အာရမ္မဏတော ပါဏာတိပါတာဒီနံ အာရမ္မဏာနေဝ ဧတေသံ အာရမ္မဏာနိ။ ဝီတိက္ကမိတဗ္ဗတောယေဝ ဟိ ဝိရတိ နာမ ဟောတိ။ ယထာ ပန နိဗ္ဗာနာရမ္မဏော အရိယမဂ္ဂေါ ကိလေသေ ပဇဟတိ၊ ဧဝံ ဇီဝိတိန္ဒြိယာဒိ-အာရမ္မဏာယေဝ ဧတေ ကုသလဓမ္မာ ပါဏာတိပါတာဒီနိ ဒုဿီလျာနိ ပဇဟန္တိ။ **ဝေဒနတော** သဗ္ဗာပိ သုခဝေဒနာဝ။

မူလတော ဉာဏသမ္ပယုတ္တစိတ္တေန ဝိရမန္တဿ အလောဘအဒေါသအမောဟဝသေန တိမူလာ ဟောန္တိ၊ ဉာဏဝိပ္ပယုတ္တစိတ္တေန ဝိရမန္တဿ အလောဘအဒေါသဝသေန ဒွိမူလာ။ **ကမ္မတော** မုသာဝါဒါ ဝေရမဏိ ဝစီကမ္မံ၊ သေသာ ကာယကမ္မံ။ **သမာဒါနတော** အညဿ ဂရုဋ္ဌာနိယဿ သန္တိကေ တံ အလဘန္တေန သယမေဝ ဝါ ပဉ္စ သီလာနိ ဧကဇ္ဈံ ပါဋိယေက္ကံ ဝါ သမာဒိယန္တေန သမာဒိန္နာနိ ဟောန္တိ။ **ဘေဒတော** ဂဟဋ္ဌာနံ ယံ ယံ ဝီတိက္ကန္တံ၊ တံ တဒေဝ ဘိဇ္ဇတိ၊ ဣတရံ န ဘိဇ္ဇတိ။ ကသ္မာ? ဂဟဋ္ဌာ ဟိ အနိဗဒ္ဓသီလာ ဟောန္တိ၊ ယံ ယံ သက္ကောန္တိ၊ တံ တဒေဝ ရက္ခန္တိ။ ပဗ္ဗဇိတာနံ ပန ဧကသ္မိံ ဝီတိက္ကန္တေ သဗ္ဗာနိ ဘိဇ္ဇန္တီတိ။

Phalatoti pāṇātipātā veramaṇiyā cettha aṅgapaccaṅgasampannatā ārohapariṇāhasampatti javanasampatti suppatiṭṭhitapādatā cārutā mudutā sucitā sūratā mahabbalatā vissaṭṭhavacanatā sattānaṁ piyamanāpatā abhijjaparisatā acchambhitā duppadhaṁsiyatā parūpakkamena amaraṇatā mahāparivāratā suvaṇṇatā susaṇṭhānatā appābādhatā asokatā piyamanāpehi avippayogo dīghāyukatāti evamādīni phalāni.

Adinnādānā veramaṇiyā mahādhanadhaññatā anantabhogatā thirabhogatā icchitānaṁ bhogānaṁ khippaṁ paṭilābho rājādīhi asādhāraṇabhogatā uḷārabhogatā tattha tattha jeṭṭhakabhāvo natthibhāvassa ajānanatā sukhavihāritāti evamādīni.

Abrahmacariyā veramaṇiyā vigatapaccatthikatā sabbasattānaṁ piyamanāpatā annapānavatthacchādanādīnaṁ lābhitā sukhasupanatā sukhapaṭibujjhanatā apāyabhayavimokkho itthibhāvanapuṁsakabhāvānaṁ abhabbatā akkodhanatā saccakāritā[1] amaṅkutā ārādhanasukhatā paripuṇṇindriyatā paripuṇṇalakkhaṇatā nirāsaṅkatā appossukkatā sukhavihāritā akutobhayatā piyavippayogābhāvoti evamādīni. Yasmā pana micchācārāveramaṇiyā phalānipi ettheva antogadhāni, tasmā[2].

Musāvādā veramaṇiyā vippasannindriyatā vissaṭṭhamadhurabhāṇitā samasitasuddhadantatā nātithūlatā nātikisatā nātirassatā nātidīghatā sukhasamphassatā[3] uppalagandhamukhatā sussūsakaparisatā ādeyyavacanatā kamaladalasadisamudulohitatanujivhatā alīnatā anuddhatatāti evamādīni.

Surāmerayamajjapamādaṭṭhānā veramaṇiyā atītānāgatapaccuppannesu kiccakaraṇīyesu appamādatā ñāṇavantatā sadā upaṭṭhitassatitā uppannesu kiccakaraṇīyesu ṭhānuppattikapaṭibhānavantatā analasatā ajaḷatā anummattatā[4] acchambhitā asārambhitā anissukitā amaccharitā saccavāditā apisuṇa-apharusa-asamphappalāpavāditā kataññutā kataveditā cāgavantatā[5] sīlavantatā ujukatā akkodhanatā

1. Sakkaccakāritā (Sī) 2. Tasmā abrahmacariyā veramaṇiyā (Sī, Syā)
3. Sukhasambhāsatā (Syā) 4. Amūgatā (Sī, Syā) 5. Bhogavantatā (Sī, Syā)

ဖလတောတိ ပါဏာတိပါတာ ဝေရမဏိယာ စေတ္ထ အင်္ဂပစ္စင်္ဂသမ္ပန္နတာ အာရောဟပရိဏာဟသမ္ပတ္တိ ဇဝနသမ္ပတ္တိ သုပ္ပတိဋ္ဌိတပါဒတာ စာရုတာ မုဒုတာ သုစိတာ သူရတာ မဟဗ္ဗလတာ ဝိဿဋ္ဌဝစနတာ သတ္တာနံ ပိယမနာပတာ အဘိဇ္ဇပရိသတာ အစ္ဆမ္ဘိတာ ဒုပ္ပဓံသိယတာ ပရူပက္ကမေန အမရဏတာ မဟာပရိဝါရတာ သုဝဏ္ဏတာ သုသဏ္ဌာနတာ အပ္ပါဗာဓတာ အသောကတာ ပိယမနာပေဟိ အဝိပ္ပယောဂေါ ဒီဃာယုကတာတိ ဧဝမာဒီနိ ဖလာနိ။

အဒိန္နာဒါနာ ဝေရမဏိယာ မဟာဓနဓညတာ အနန္တဘောဂတာ ထိရဘောဂတာ ဣစ္ဆိတာနံ ဘောဂါနံ ခိပ္ပံ ပဋိလာဘော ရာဇာဒီဟိ အသာဓာရဏဘောဂတာ ဥဠာရဘောဂတာ တတ္ထ တတ္ထ ဇေဋ္ဌကဘာဝေါ နတ္ထိဘာဝဿ အဇာနနတာ သုခဝိဟာရိတာတိ ဧဝမာဒီနိ။

အဗြဟ္မစရိယာ ဝေရမဏိယာ ဝိဂတပစ္စတ္ထိကတာ သဗ္ဗသတ္တာနံ ပိယမနာပတာ အန္နပါနဝတ္ထစ္ဆာဒနာဒီနံ လာဘိတာ သုခသုပနတာ သုခပဋိဗုဇ္ဈနတာ အပါယဘယဝိမောက္ခော ဣတ္ထိဘာဝနပုံသကဘာဝါနံ အဘဗ္ဗတာ အက္ကောဓနတာ သစ္စကာရိတာ[၁] အမင်္ကုတာ အာရာဓနသုခတာ ပရိပုဏ္ဏိန္ဒြိယတာ ပရိပုဏ္ဏလက္ခဏတာ နိရာသင်္ကတာ အပ္ပေါဿုက္ကတာ သုခဝိဟာရိတာ အကုတောဘယတာ ပိယဝိပ္ပယောဂါဘာဝေါတိ ဧဝမာဒီနိ။ ယသ္မာ ပန မိစ္ဆာစာရာဝေရမဏိယာ ဖလာနိပိ ဧတ္ထေဝ အန္တောဂဓာနိ၊ တသ္မာ[၂]။

မုသာဝါဒါ ဝေရမဏိယာ ဝိပ္ပသန္နိန္ဒြိယတာ ဝိဿဋ္ဌမဓုရဘာဏိတာ သမသိတသုဒ္ဓဒန္တတာ နာတိထူလတာ နာတိကိသတာ နာတိရဿတာ နာတိဒီဃတာ သုခသမ္ဖဿတာ[၃] ဥပ္ပလဂန္ဓမုခတာ သုဿူသကပရိသတာ အာဒေယျဝစနတာ ကမလဒလသဒိသမုဒုလောဟိတတနုဇိဝှတာ အလီနတာ အနုဒ္ဓတတာတိ ဧဝမာဒီနိ။

သုရာမေရယမဇ္ဇပမာဒဋ္ဌာနာ ဝေရမဏိယာ အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နေသု ကိစ္စကရဏီယေသု အပ္ပမာဒတာ ဉာဏဝန္တတာ သဒါ ဥပဋ္ဌိတဿတိတာ ဥပ္ပန္နေသု ကိစ္စကရဏီယေသု ဌာနုပ္ပတ္တိကပဋိဘာနဝန္တတာ အနလသတာ အဇဠတာ အနုမ္မတ္တတာ[၄] အစ္ဆမ္ဘိတာ အသာရမ္ဘိတာ အနိဿုကိတာ အမစ္ဆရိတာ သစ္စဝါဒိတာ အပိသုဏအဖရုသအသမ္ဖပ္ပလာပဝါဒိတာ ကတညုတာ ကတဝေဒိတာ စာဂဝန္တတာ[၅] သီလဝန္တတာ ဥဇုကတာ အက္ကောဓနတာ

၁-သက္ကစ္စကာရိတာ (သီ) ၂-တသ္မာ အဗြဟ္မစရိယာ ဝေရမဏိယာ (သီ၊ သျာ)
၃-သုခသမ္ဘာသတာ (သျာ) ၄-အမူဂတာ (သီ၊ သျာ) ၅-ဘောဂဝန္တတာ (သီ၊ သျာ)

hirottappasampannatā ujudiṭṭhitā mahantatā paṇḍitatā atthānatthakusalatāti evamādīni phalāni. Evamettha pāṇātipātāveramaṇi-ādīnampi sabhāvādito vinicchayo veditabbo.

Sīlavāti yathāvuttapañcasīlavasena sīlavā. **Kalyāṇadhammo**ti sundaradhammo, saraṇagamanaparidīpitāya diṭṭhisampattiyā sampannapaññoti attho. Yo pana putto mātāpitūsu assaddhesu dussīlesu ca sayampi tādiso, sopi avajātoyevāti veditabbo. Assaddhiyādayo hi idha avajātabhāvassa lakkhaṇaṁ vuttā, te ca tasmiṁ saṁvijjanti. Mātāpitaro pana upādāya puttassa atijātādibhāvo vuccatīti.

Yo hoti kulagandhanoti kulacchedako kulavināsako. Chedanattho hi idha gandhasaddo "uppalagandhapaccatthikā"ti-ādīsu[1] viya. Keci pana "kuladhaṁsano"ti paṭhanti, so evattho.

Ete kho puttā lokasminti ete atijātādayo tayo puttā eva imasmiṁ sattaloke puttā nāma, na ito vinimuttā atthi. Imesu pana **ye bhavanti upāsakā** ye saraṇagamanasampattiyā upāsakā bhavanti kammassakatāñāṇena kammassa kovidā, te ca paṇḍitā paññavanto, pañcasīladasasīlena **sampannā** paripuṇṇā, yācakānaṁ vacanaṁ jānanti tesaṁ mukhākāradassaneneva adhippāyapūraṇatoti **vadaññū,** tesaṁ vā "dehī"ti vacanaṁ sutvā "ime pubbe dānaṁ adatvā evaṁbhūtā, mayā pana evaṁ na bhavitabban"ti tesaṁ pariccāgena tadatthaṁ jānantīti vadaññū, paṇḍitānaṁ vā kammassakatādidīpakaṁ vacanaṁ jānantīti vadaññū. "Padaññū"ti ca paṭhanti, padāniyā pariccāgasīlāti attho. Tato eva vigatamaccheramalattā **vītamaccharā. Abbhaghanā**ti abbhasaṅkhātā ghanā, ghanameghapaṭalā vā **muttocando** viya upāsakādiparisāsu khattiyādiparisāsu ca **virocare** virocanti, sobhantīti attho.

Pañcamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Vi 1. 41 piṭṭhe.

ဟိရောတ္တပ္ပသမ္ပန္နတာ ဥဇုဒိဋ္ဌိတာ မဟန္တတာ ပဏ္ဍိတတာ အတ္ထာနတ္ထကုသလတာတိ ဧဝမာဒီနိ ဖလာနိ။ ဧဝမေတ္ထ ပါဏာတိပါတာဝေရမဏိအာဒီနမ္ပိ သဘာဝါဒိတော ဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိတဗ္ဗော။

သီလဝါတိ ယထာဝုတ္တပဉ္စသီလဝသေန သီလဝါ။ **ကလျာဏဓမ္မော**တိ သုန္ဒရဓမ္မော၊ သရဏဂမနပရိဒီပိတာယ ဒိဋ္ဌိသမ္ပတ္တိယာ သမ္ပန္နပညောတိ အတ္ထော။ ယော ပန ပုတ္တော မာတာပိတူသု အဿဒ္ဓေသု ဒုဿီလေသု စ သယမ္ပိ တာဒိသော၊ သောပိ အဝဇာတောယေဝါတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ အဿဒ္ဓိယာဒယော ဟိ ဣဓ အဝဇာတဘာဝဿ လက္ခဏံ ဝုတ္တာ၊ တေ စ တသ္မိံ သံဝိဇ္ဇန္တိ။ မာတာပိတရော ပန ဥပါဒါယ ပုတ္တဿ အတိဇာတာဒိဘာဝေါ ဝုစ္စတီတိ။

ယော ဟောတိ ကုလဂန္ဓနောတိ ကုလစ္ဆေဒကော ကုလဝိနာသကော။ ဆေဒနတ္ထော ဟိ ဣဓ ဂန္ဓသဒ္ဒေါ "ဥပ္ပလဂန္ဓပစ္စတ္ထိကာ"တိအာဒီသု[1] ဝိယ။ ကေစိ ပန "ကုလဓံသနော"တိ ပဌန္တိ၊ သော ဧဝတ္ထော။

ဧတေ ခေါ ပုတ္တာ လောကသ္မိန္တိ ဧတေ အတိဇာတာဒယော တယော ပုတ္တာ ဧဝ ဣမသ္မိံ သတ္တလောကေ ပုတ္တာ နာမ၊ န ဣတော ဝိနိမုတ္တာ အတ္ထိ။ ဣမေသု ပန **ယေ ဘဝန္တိ ဥပါသကာ** ယေ သရဏဂမနသမ္ပတ္တိယာ ဥပါသကာ ဘဝန္တိ ကမ္မဿကတာဉာဏေန ကမ္မဿ ကောဝိဒါ၊ တေ စ ပဏ္ဍိတာ ပညဝန္တော၊ ပဉ္စသီလဒသသီလေန **သမ္ပန္နာ** ပရိပုဏ္ဏာ၊ ယာစကာနံ ဝစနံ ဇာနန္တိ တေသံ မုခါကာရဒဿနေနေဝ အဓိပ္ပါယပူရဏတောတိ **ဝဒညူ**၊ တေသံ ဝါ "ဒေဟီ"တိ ဝစနံ သုတွာ "ဣမေ ပုဗ္ဗေ ဒါနံ အဒတွာ ဧဝံဘူတာ၊ မယာ ပန ဧဝံ န ဘဝိတဗ္ဗ"န္တိ တေသံ ပရိစ္စာဂေန တဒတ္ထံ ဇာနန္တီတိ ဝဒညူ၊ ပဏ္ဍိတာနံ ဝါ ကမ္မဿကတာဒိဒီပကံ ဝစနံ ဇာနန္တီတိ ဝဒညူ။ "ပဒညူ"တိ စ ပဌန္တိ၊ ပဒါနိယာ ပရိစ္စာဂသီလာတိ အတ္ထော။ တတော ဧဝ ဝိဂတမစ္ဆေရမလတ္တာ **ဝီတမစ္ဆရာ။ အဗ္ဘဃနာ**တိ အဗ္ဘသင်္ခါတာ ဃနာ, ဃနမေဃပဋလာ ဝါ **မုတ္တောစန္ဒော** ဝိယ ဥပါသကာဒိပရိသာသု ခတ္တိယာဒိပရိသာသု စ **ဝိရောစရေ** ဝိရောစန္တိ၊ သောဘန္တီတိ အတ္ထော။

ပဉ္စမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ဝိ ၁-၄၁-ပိဋ္ဌေ။

6. Avuṭṭhikasuttavaṇṇanā

75. Chaṭṭhe **avuṭṭhikasamo**ti avuṭṭhikameghasamo. Ekacco hi megho satapaṭalasahassapaṭalo hutvā uṭṭhahitvā thananto gajjanto vijjotanto ekaṁ udakabindumpi apātetvā vigacchati, tathūpamo ekacco puggaloti dassento āha “avuṭṭhikasamo”ti. **Padesavassī**ti ekadesava ssimeghasamo. Padesavassī viyāti hi padesavassī. Ekacco ekasmiṁyeva ṭhāne ṭhitesu manussesu yathā ekacce tementi, ekacce na tementi, evaṁ mandaṁ vassati, tathūpamaṁ ekaccaṁ puggalaṁ dasseti “padesavassī”ti. **Sabbatthābhivassī**ti sabbasmiṁ pathavīpabbatasamuddādike jagatippadese abhivassimeghasamo. Ekacco hi sakalacakkavāḷagabbhaṁ pattharitvā sabbatthakameva abhivassati, taṁ cātuddīpikamahāmeghaṁ ekaccassa puggalassa upamaṁ katvā vuttaṁ “sabbatthābhivassī”ti.

Sabbesānanti sabbesaṁ, ayameva vā pāṭho. **Na dātā hotī**ti adānasīlo hoti, thaddhamaccharitāya na kassaci kiñci detīti attho. Idāni dānassa khettaṁ deyyadhammañca vibhāgena dassetuṁ **“samaṇabrāhmaṇā”**ti-ādimāha. Tattha samitapāpasamaṇā ceva pabbajjamattasamaṇā ca bāhitapāpabrāhmaṇā ceva jātimattabrāhmaṇā ca idha “samaṇabrāhmaṇā”ti adhippetā. **Kapaṇā** nāma duggatā daliddamanussā. **Addhitā** nāma pathāvino paribbayavihīnā. **Vanibbakā** nāma ye “iṭṭhaṁ detha kantaṁ manāpaṁ kālena anavajjaṁ udaggacittā pasannacittā, evaṁ dentā gacchatha sugatiṁ, gacchatha brahmalokan”ti-ādinā nayena dāne niyojentā dānassa vaṇṇaṁ thomentā vicaranti. **Yācakā** nāma ye kevalaṁ “muṭṭhimattaṁ detha, pasatamattaṁ detha, sarāvamattaṁ dethā”ti appakampi yācamānā vicaranti. Tattha samaṇabrāhmaṇaggahaṇena guṇakhettaṁ upakārikhettañca dasseti, kapaṇādiggahaṇena karuṇākhettaṁ. **Annan**ti yaṁkiñci khādanīyaṁ bhojanīyaṁ. **Pānan**ti ambapānādipānakaṁ. **Vatthan**ti nivāsanapārupanādi-acchādanaṁ. **Yānan**ti rathavayhādi antamaso upāhanaṁ upādāya gamanasādhanaṁ. **Mālā**ti ganthitāganthitabhedaṁ sabbaṁ pupphaṁ. **Gandhan**ti yaṁkiñci gandhajātaṁ pisitaṁ apisitaṁ gandhūpakaraṇañca. **Vilepanan**ti chavirāgakaraṇaṁ. **Seyyā**ti mañcapīṭhādi ceva pāvārakojavādi ca sayitabbavatthu. Seyyaggahaṇena cettha āsanampi gahitanti daṭṭhabbaṁ. **Āvasathan**ti vātātapādiparissayavinodanaṁ patissayaṁ. **Padīpeyyan**ti dīpakapallikādipadīpūpakaraṇaṁ.

၆-အဝုဋ္ဌိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၅။ ဆဋ္ဌေ **အဝုဋ္ဌိကသမော**တိ အဝုဋ္ဌိကမေဃသမော။ ဧကစ္စော ဟိ မေဃော သတပဋလသဟဿပဋလော ဟုတွာ ဥဋ္ဌဟိတွာ ထနန္တော ဂဇ္ဇန္တော ဝိဇ္ဇောတန္တော ဧကံ ဥဒကဗိန္ဒုမ္ပိ အပါတေတွာ ဝိဂစ္ဆတိ၊ တထူပမော ဧကစ္စော ပုဂ္ဂလောတိ ဒဿေန္တော အာဟ “အဝုဋ္ဌိကသမော”တိ။ **ပဒေသဝဿီ**တိ ဧကဒေသဝဿိမေဃသမော။ ပဒေသဝဿီ ဝိယာတိ ဟိ ပဒေသဝဿီ။ ဧကစ္စော ဧကသ္မိံယေဝ ဌာနေ ဌိတေသု မနုဿေသု ယထာ ဧကစ္စေ တေမေန္တိ၊ ဧကစ္စေ န တေမေန္တိ၊ ဧဝံ မန္ဒံ ဝဿတိ၊ တထူပမံ ဧကစ္စံ ပုဂ္ဂလံ ဒဿေတိ “ပဒေသဝဿီ”တိ။ **သဗ္ဗတ္ထာဘိဝဿီ**တိ သဗ္ဗသ္မိံ ပထဝီပဗ္ဗတသမုဒ္ဒါဒိကေ ဇဂတိပ္ပဒေသေ အဘိဝဿိမေဃသမော။ ဧကစ္စော ဟိ သကလစက္ကဝါဠဂဗ္ဘံ ပတ္ထရိတွာ သဗ္ဗတ္ထကမေဝ အဘိဝဿတိ၊ တံ စာတုဒ္ဒီပိကမဟာမေဃံ ဧကစ္စဿ ပုဂ္ဂလဿ ဥပမံ ကတွာ ဝုတ္တံ “သဗ္ဗတ္ထာဘိဝဿီ”တိ။

သဗ္ဗေသာနန္တိ သဗ္ဗေသံ၊ အယမေဝ ဝါ ပါဌော။ **န ဒါတာ ဟောတီ**တိ အဒါနသီလော ဟောတိ၊ ထဒ္ဓမစ္ဆရိတာယ န ကဿစိ ကိဉ္စိ ဒေတီတိ အတ္ထော။ ဣဒါနိ ဒါနဿ ခေတ္တံ ဒေယျဓမ္မဉ္စ ဝိဘာဂေန ဒဿေတုံ “**သမဏဗြာဟ္မဏာ**”တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ သမိတပါပသမဏာ စေဝ ပဗ္ဗဇ္ဇမတ္တသမဏာ စ ဗာဟိတပါပဗြာဟ္မဏာ စေဝ ဇာတိမတ္တဗြာဟ္မဏာ စ ဣဓ “သမဏဗြာဟ္မဏာ”တိ အဓိပ္ပေတာ။ **ကပဏာ** နာမ ဒုဂ္ဂတာ ဒလိဒ္ဒမနုဿာ။ **အဒ္ဓိကာ** နာမ ပထာဝိနော ပရိဗ္ဗယဝိဟီနာ။ **ဝနိဗ္ဗကာ** နာမ ယေ “ဣဋ္ဌံ ဒေထ ကန္တံ မနာပံ ကာလေန အနဝဇ္ဇံ ဥဒဂ္ဂစိတ္တာ ပသန္နစိတ္တာ၊ ဧဝံ ဒေန္တာ ဂစ္ဆထ သုဂတိံ၊ ဂစ္ဆထ ဗြဟ္မလောက”န္တိအာဒိနာ နယေန ဒါနေ နိယောဇေန္တာ ဒါနဿ ဝဏ္ဏံ ထောမေန္တာ ဝိစရန္တိ။ **ယာစကာ** နာမ ယေ ကေဝလံ “မုဋ္ဌိမတ္တံ ဒေထ၊ ပသတမတ္တံ ဒေထ၊ သရာဝမတ္တံ ဒေထာ”တိ အပ္ပကမ္ပိ ယာစမာနာ ဝိစရန္တိ။ တတ္ထ သမဏဗြာဟ္မဏဂ္ဂဟဏေန ဂုဏခေတ္တံ ဥပကာရိခေတ္တဉ္စ ဒဿေတိ၊ ကပဏာဒိဂ္ဂဟဏေန ကရုဏာခေတ္တံ။ **အန္န**န္တိ ယံကိဉ္စိ ခါဒနီယံ ဘောဇနီယံ။ **ပါန**န္တိ အမ္ဗပါနာဒိပါနကံ။ **ဝတ္ထ**န္တိ နိဝါသနပါရုပနာဒိအစ္ဆာဒနံ။ **ယာန**န္တိ ရထဝယှာဒိ အန္တမသော ဥပါဟနံ ဥပါဒါယ ဂမနသာဓနံ။ **မာလာ**တိ ဂန္ထိတာဂန္ထိတဘေဒံ သဗ္ဗံ ပုပ္ဖံ။ **ဂန္ဓ**န္တိ ယံကိဉ္စိ ဂန္ဓဇာတံ ပိသိတံ အပိသိတံ ဂန္ဓူပကရဏဉ္စ။ **ဝိလေပန**န္တိ ဆဝိရာဂကရဏံ။ **သေယျာ**တိ မဉ္စပီဌာဒိ စေဝ ပါဝါရကောဇဝါဒိ စ သယိတဗ္ဗဝတ္ထု။ သေယျဂ္ဂဟဏေန စေတ္ထ အာသနမ္ပိ ဂဟိတန္တိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ **အာဝသထ**န္တိ ဝါတာတပါဒိပရိဿယဝိနောဒနံ ပတိဿယံ။ **ပဒီပေယျ**န္တိ ဒီပကပလ္လိကာဒိပဒီပူပကရဏံ။

Evaṁ kho bhikkhaveti vijjamānepi deyyadhamme paṭiggāhakānaṁ evaṁ dātabbavatthuṁ sabbena sabbaṁ adento puggalo avassikameghasadiso hoti. Idaṁ vuttaṁ hoti—bhikkhave yathā so megho satapaṭala sahassapaṭalo hutvā uṭṭhahitvā na kiñci vassi vigacchati, evameva yo uḷāraṁ vipulaṁ ca bhogaṁ saṁharitvā gehaṁ āvasanto kassaci kaṭacchumattaṁ bhikkhaṁ vā uḷuṅkamattaṁ yāguṁ vā adatvā vigacchati, vivaso maccuvasaṁ gacchati, so avuṭṭhikasamo nāma hotīti. Iminā nayena sesesupi nigamanaṁ veditabbaṁ. Imesu ca tīsu puggalesu paṭhamo ekaṁseneva garahitabbo, dutiyo pasaṁsanīyo, tatiyo pasaṁsanīyataro. Paṭhamo vā ekanteneva sabbanihīno, dutiyo majjhimo, tatiyo uttamoti veditabbo.

Gāthāsu **samaṇe**ti upayogavasena bahuvacanaṁ, tathā sesesupi. **Laddhānā**ti labhitvā, samaṇe dakkhiṇeyye pavāretvā puṭṭho na saṁvibhajati. **Annaṁ pānañca bhojanan**ti annaṁ vā pānaṁ vā aññaṁ vā bhuñjitabbayuttakaṁ bhojanaṁ, taṁ na saṁvibhajati. Ayaṁ hettha saṅkhepattho—yo atthikabhāvena upagate sampaṭiggāhake labhitvā annādinā saṁvibhāgamatthampi na karoti, kiṁ so aññaṁ dānaṁ dassati, **taṁ** evarūpaṁ thaddhamacchariyaṁ **purisādhamaṁ** nihīnapuggalaṁ paṇḍitā **avuṭṭhikasamoti āhu** kathayantīti.

Ekaccānaṁ na dadātīti vijjamānepi mahati dātabbadhamme ekesaṁ sattānaṁ tesu kodhavasena vā, deyyadhamme lobhavasena vā na dadāti. **Ekaccānaṁ pavecchatī**ti ekesaṁyeva pana dadāti. **Medhāvino**ti paññavanto paṇḍitā janā.

Subhikkhavācoti yo upagatānaṁ yācakānaṁ "annaṁ detha, pānaṁ dethā"ti-ādinā taṁ taṁ dāpeti, so sulabhabhikkhatāya subhikkhā vācā etassāti subhikkhavāco. "Subhikkhavassī"tipi paṭhanti. Yathā loko subhikkho hoti, evaṁ sabbatthābhivassitamahāmegho subhikkhavassī nāma hoti. Evamayampi mahādānehi sabbatthābhivassī subhikkhavassīti. **Āmodamāno pakiretī**ti tuṭṭhahaṭṭhamānaso sahatthena dānaṁ dento paṭiggāhakakhette deyyadhammaṁ pakirento viya hoti, vācāyapi **"detha dethā"ti bhāsati.**

ဧဝံ ခေါ ဘိက္ခဝေတိ ဝိဇ္ဇမာနေပိ ဒေယျဓမ္မေ ပဋိဂ္ဂါဟကာနံ ဧဝံ ဒါတဗ္ဗဝတ္ထုံ သဗ္ဗေန သဗ္ဗံ အဒေန္တော ပုဂ္ဂလော အဝဿိကမေဃသဒိသော ဟောတိ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ဘိက္ခဝေ ယထာ သော မေဃော သတပဋလသဟဿပဋလော ဟုတွာ ဥဋ္ဌဟိတွာ န ကိဉ္စိ ဝဿိ ဝိဂစ္ဆတိ၊ ဧဝမေဝ ယော ဥဠာရံ ဝိပုလံ စ ဘောဂံ သံဟရိတွာ ဂေဟံ အာဝသန္တော ကဿစိ ကဋစ္ဆုမတ္တံ ဘိက္ခံ ဝါ ဥဠုင်္ကမတ္တံ ယာဂုံ ဝါ အဒတွာ ဝိဂစ္ဆတိ၊ ဝိဝသော မစ္စုဝသံ ဂစ္ဆတိ၊ သော အဝုဋ္ဌိကသမော နာမ ဟောတီတိ။ ဣမိနာ နယေန သေသေသုပိ နိဂမနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဣမေသု စ တီသု ပုဂ္ဂလေသု ပဌမော ဧကံသေနေဝ ဂရဟိတဗ္ဗော၊ ဒုတိယော ပသံသနီယော၊ တတိယော ပသံသနီယတရော။ ပဌမော ဝါ ဧကန္တေနေဝ သဗ္ဗနိဟီနော၊ ဒုတိယော မဇ္ဈိမော၊ တတိယော ဥတ္တမောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဂါထာသု **သမဏေ**တိ ဥပယောဂဝသေန ဗဟုဝစနံ၊ တထာ သေသေသုပိ။ **လဒ္ဓါနာ**တိ လဘိတွာ၊ သမဏေ ဒက္ခိဏေယျေ ပဝါရေတွာ ပုဋ္ဌော န သံဝိဘဇတိ။ **အန္နံ ပါနဉ္စ ဘောဇနန္တိ** အန္နံ ဝါ ပါနံ ဝါ အညံ ဝါ ဘုဉ္ဇိတဗ္ဗယုတ္တကံ ဘောဇနံ၊ တံ န သံဝိဘဇတိ။ အယံ ဟေတ္ထ သင်္ခေပတ္ထော—ယော အတ္ထိကဘာဝေန ဥပဂတေ သမ္ပဋိဂ္ဂါဟကေ လဘိတွာ အန္နာဒိနာ သံဝိဘာဂမတ္တမ္ပိ န ကရောတိ၊ ကိံ သော အညံ ဒါနံ ဒဿတိ၊ **တံ** ဧဝရူပံ ထဒ္ဓမစ္ဆရိယံ **ပုရိသာဓမံ** နိဟီနပုဂ္ဂလံ ပဏ္ဍိတာ **အဝုဋ္ဌိကသမောတိ အာဟု** ကထယန္တီတိ။

ဧကစ္စာနံ န ဒဒါတီတိ ဝိဇ္ဇမာနေပိ မဟတိ ဒါတဗ္ဗဓမ္မေ ဧကေသံ သတ္တာနံ တေသု ကောဓဝသေန ဝါ, ဒေယျဓမ္မေ လောဘဝသေန ဝါ န ဒဒါတိ။ **ဧကစ္စာနံ ပဝေစ္ဆတီ**တိ ဧကေသံယေဝ ပန ဒဒါတိ။ **မေဓာဝိနော**တိ ပညဝန္တော ပဏ္ဍိတာ ဇနာ။

သုဘိက္ခဝါစောတိ ယော ဥပဂတာနံ ယာစကာနံ "အန္နံ ဒေထ၊ ပါနံ ဒေထာ"တိအာဒိနာ တံ တံ ဒါပေတိ၊ သော သုလဘဘိက္ခတာယ သုဘိက္ခာ ဝါစာ ဧတဿာတိ သုဘိက္ခဝါစော။ "သုဘိက္ခဝဿီ"တိပိ ပဌန္တိ။ ယထာ လောကော သုဘိက္ခော ဟောတိ၊ ဧဝံ သဗ္ဗတ္ထာဘိဝဿိတမဟာမေဃော သုဘိက္ခဝဿီ နာမ ဟောတိ။ ဧဝမယမ္ပိ မဟာဒါနေဟိ သဗ္ဗတ္ထာဘိဝဿီ သုဘိက္ခဝဿီတိ။ **အာမောဒမာနော ပကိရေတီ**တိ တုဋ္ဌဟဋ္ဌမာနသော သဟတ္ထေန ဒါနံ ဒေန္တော ပဋိဂ္ဂါဟကခေတ္တေ ဒေယျဓမ္မံ ပကိရေန္တော ဝိယ ဟောတိ၊ ဝါစာယပိ **"ဒေထ ဒေထာ"တိ ဘာသတိ။**

Idāni naṁ subhikkhavassitabhāvaṁ dassetuṁ **“yathāpi megho”**ti-ādi vuttaṁ. Tatrāyaṁ saṅkhepattho—yathā mahāmegho paṭhamaṁ mandanigghosena thanayitvā puna sakalanadīkandarāni ekaninnādaṁ karonto gajjayitvā pavassati, sabbatthakameva vārinā udakena thalaṁ ninnañca abhisandanto pūreti ekoghaṁ karoti, **evameva** idha imasmiṁ sattaloke ekacco uḷārapuggalo sabbasamatāya so mahāmegho viya vassitabbattā **tādiso** yathā dhanaṁ **uṭṭhānādhigataṁ** attano uṭṭhānavīriyābhinibbattaṁ hoti, evaṁ analaso hutvā tañca **dhammena** ñāyena **saṁharitvā** tannibbattena annena pānena aññena ca deyyadhammena **patte** sampatte **vanibbake sammā** sammadeva desakālānurūpañceva icchānurūpañca **tappeti** sampavāretīti.

Chaṭṭhasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

7. Sukhapatthanāsuttavaṇṇanā

76. Sattame **sukhānī**ti sukhanimittāni. **Patthayamāno**ti icchamāno ākaṅkhamāno. **Sīlan**ti gahaṭṭhasīlaṁ pabbajitasīlañca. Gahaṭṭho ce, gahaṭṭhasīlaṁ, pabbajito ce, catupārisuddhisīlanti adhippāyo. **Rakkheyyā**ti samādiyitvā avītikkamanto sammadeva gopeyya. **Pasaṁsā me āgacchatū**ti “mama kalyāṇo kittisaddo āgacchatū”ti icchanto paṇḍito sappañño sīlaṁ rakkheyya. Sīlavato hi gahaṭṭhassa tāva “asuko asukakulassa putto sīlavā kalyāṇadhammo saddho pasanno dāyako kārako”ti-ādinā parisamajjhe kalyāṇo kittisaddo abbhuggacchati, pabbajitassa “asuko nāma bhikkhu sīlavā vattasampanno sorato sukhasaṁvāso sagāravo sappatisso”ti-ādinā -pa- abbhuggacchatīti. Vuttaṁ hetaṁ—

> “Puna caparaṁ gahapatayo sīlavato sīlasampannassa kalyāṇo kittisaddo bhuggacchatī”ti[1].

---

1. Aṁ 2. 221; Khu 1. 185; Vi 3. 322 piṭṭhesu.

ဣဒါနိ နံ သုဘိက္ခဝဿိတဘာဝံ ဒဿေတုံ **“ယထာပိ မေဃော”**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတြာယံ သင်္ခေပတ္ထော—ယထာ မဟာမေဃော ပဌမံ မန္ဒနိဂ္ဃောသေန ထနယိတွာ ပုန သကလနဒီကန္ဒရာနိ ဧကနိန္နာဒံ ကရောန္တော ဂဇ္ဇယိတွာ ပဝဿတိ၊ သဗ္ဗတ္ထကမေဝ ဝါရိနာ ဥဒကေန ထလံ နိန္နဉ္စ အဘိသန္ဒန္တော ပူရေတိ ဧကောဃံ ကရောတိ၊ **ဧဝမေဝ** ဣဓ ဣမသ္မိံ သတ္တလောကေ ဧကစ္စော ဥဠာရပုဂ္ဂလော သဗ္ဗသမတာယ သော မဟာမေဃော ဝိယ ဝဿိတဗ္ဗတ္တာ **တာဒိသော** ယထာ ဓနံ **ဥဋ္ဌာနာဓိဂတံ** အတ္တနော ဥဋ္ဌာနဝီရိယာဘိနိဗ္ဗတ္တံ ဟောတိ၊ ဧဝံ အနလသော ဟုတွာ တဉ္စ **ဓမ္မေန** ဉာယေန **သံဟရိတွာ** တန္နိဗ္ဗတ္တေန အန္နေန ပါနေန အညေန စ ဒေယျဓမ္မေန **ပတ္တေ** သမ္ပတ္တေ **ဝနိဗ္ဗကေ သမ္မာ** သမ္မဒေဝ ဒေသကာလာနုရူပဉ္စေဝ ဣစ္ဆာနုရူပဉ္စ **တပ္ပေတိ** သမ္ပဝါရေတီတိ။

ဆဋ္ဌသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၇-သုခပတ္ထနာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၆။ သတ္တမေ **သုခါနီ**တိ သုခနိမိတ္တာနိ။ **ပတ္ထယမာနော**တိ ဣစ္ဆမာနော အာကင်္ခမာနော။ **သီလ**န္တိ ဂဟဋ္ဌသီလံ ပဗ္ဗဇိတသီလဉ္စ။ ဂဟဋ္ဌော စေ, ဂဟဋ္ဌသီလံ၊ ပဗ္ဗဇိတော စေ, စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလန္တိ အဓိပ္ပာယော။ **ရက္ခေယျာ**တိ သမာဒိယိတွာ အဝီတိက္ကမန္တော သမ္မဒေဝ ဂေါပေယျ။ **ပသံသာ မေ အာဂစ္ဆတူ**တိ “မမ ကလျာဏော ကိတ္တိသဒ္ဒေါ အာဂစ္ဆတူ”တိ ဣစ္ဆန္တော ပဏ္ဍိတော သပ္ပညော သီလံ ရက္ခေယျ။ သီလဝတော ဟိ ဂဟဋ္ဌဿ တာဝ “အသုကော အသုကကုလဿ ပုတ္တော သီလဝါ ကလျာဏဓမ္မော သဒ္ဓေါ ပသန္နော ဒါယကော ကာရကော”တိအာဒိနာ ပရိသမဇ္ဈေ ကလျာဏော ကိတ္တိသဒ္ဒေါ အဗ္ဘုဂ္ဂစ္ဆတိ၊ ပဗ္ဗဇိတဿ “အသုကော နာမ ဘိက္ခု သီလဝါ ဝတ္တသမ္ပန္နော သောရတော သုခသံဝါသော သဂါရဝေါ သပ္ပတိဿော”တိအာဒိနာ။ပ။ အဗ္ဘုဂ္ဂစ္ဆတီတိ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—

> “ပုန စပရံ ဂဟပတယော သီလဝတော သီလသမ္ပန္နဿ ကလျာဏော ကိတ္တိသဒ္ဒေါ အဗ္ဘုဂ္ဂစ္ဆတီ”တိ[၁]။

၁-အံ ၂-၂၂၁၊ ခု ၁-၁၈၅၊ ဝိ ၃-၃၂၂-ပိဋ္ဌေသု။

Tathā—

“Ākaṅkheyya ce bhikkhave bhikkhu ‘sabrahmacārīnaṁ piyo cassaṁ manāpo, garu ca bhāvanīyo cā’ti, sīlesvevassa paripūrakārī”ti[1] ādi.

Bhogā me uppajjantūti ettha gahaṭṭhassa tāva sīlavato kalyāṇadhammassa yena yena sippaṭṭhānena jīvikaṁ kappeti yadi kasiyā yadi vaṇijjāya yadi rājaporisena, taṁ taṁ yathākālaṁ yathāvidhiñca ativiya appamattabhāvato athassa anuppannā ceva bhogā uppajjanti, uppannā ca bhogā phātiṁ gamissanti. Pabbajitassa pana sīlācārasampannassa appamādavihārissa sato sīlasampannassa sīlasampadāya appicchatādiguṇesu ca pasannā manussā uḷāruḷāre paccaye abhiharanti, evamassa anuppannā ceva bhogā uppajjanti, uppannā ca thirā honti. Tathā hi vuttaṁ—

“Puna caparaṁ gahapatayo sīlavā sīlasampanno appamādādhikaraṇaṁ mahantaṁ bhogakkhandhaṁ adhigacchatī”ti[2].

Tathā—

“Ākaṅkheyya ce bhikkhave bhikkhu ‘lābhī assaṁ cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārānan’ti, sīlesvevassa paripūrakārī”ti[1] ca.

Sesaṁ vuttanayameva.

Gāthāsu **patthayāno**ti patthayanto. **Tayo sukhe**ti tīṇi sukhāni. **Vittalābhan**ti dhanalābhaṁ, bhoguppattinti attho. Visesato cettha pasaṁsāya cetasikasukhaṁ, bhogehi kāyikasukhaṁ, itarena upapattisukhaṁ, tathā paṭhamena diṭṭhadhammasukhaṁ, tatiyena samparāyasukhaṁ, dutiyena ubhayasukhaṁ gahitanti veditabbaṁ.

Idāni pasaṁsādikāraṇassa sīlassa viya pasaṁsādīnampi visesakāraṇaṁ pāpamittaparivajjanaṁ kalyāṇamittasevanañca ādīnavānisaṁsehi saddhiṁ dassento **“akaronto”**ti-ādimāha. Tattha **saṅkiyo**ti pāpasmiṁ parisaṅkitabbo “addhā iminā pāpaṁ kataṁ vā karissati vā, tathā

1. Ma 1. 39 piṭṭhe. 2. Aṁ 2. 221; Khu 1. 185; Vi 3. 322 piṭṭhesu.

တထာ—

“အာကင်္ခေယျ စေ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ‘သဗြဟ္မစာရီနံ ပိယော စဿံ မနာပေါ၊ ဂရု စ ဘာဝနီယော စာ’တိ၊ သီလေသွေဝဿ ပရိပူရကာရီ”တိ[၁] အာဒိ။

ဘောဂါ မေ ဥပ္ပဇ္ဇန္တူတိ ဧတ္ထ ဂဟဋ္ဌဿ တာဝ သီလဝတော ကလျာဏဓမ္မဿ ယေန ယေန သိပ္ပဋ္ဌာနေန ဇီဝိကံ ကပ္ပေတိ ယဒိ ကသိယာ ယဒိ ဝဏိဇ္ဇာယ ယဒိ ရာဇပေါရိသေန၊ တံ တံ ယထာကာလံ ယထာဝိဓိဉ္စ အတိဝိယ အပ္ပမတ္တဘာဝတော အထဿ အနုပ္ပန္နာ စေဝ ဘောဂါ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ဥပ္ပန္နာ စ ဘောဂါ ဖာတိံ ဂမိဿန္တိ။ ပဗ္ဗဇိတဿ ပန သီလာစာရသမ္ပန္နဿ အပ္ပမာဒဝိဟာရိဿ သတော သီလသမ္ပန္နဿ သီလသမ္ပဒါယ အပ္ပိစ္ဆတာဒိဂုဏေသု စ ပသန္နာ မနုဿာ ဥဠာရုဠာရေ ပစ္စယေ အဘိဟရန္တိ၊ ဧဝမဿ အနုပ္ပန္နာ စေဝ ဘောဂါ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ဥပ္ပန္နာ စ ထိရာ ဟောန္တိ။ တထာ ဟိ ဝုတ္တံ—

“ပုန စပရံ ဂဟပတယော သီလဝါ သီလသမ္ပန္နော အပ္ပမာဒါဓိကရဏံ မဟန္တံ ဘောဂက္ခန္ဓံ အဓိဂစ္ဆတီ”တိ[၂]။

တထာ—

“အာကင်္ခေယျ စေ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ‘လာဘီ အဿံ စီဝရပိဏ္ဍပါတသေနာသနဂိလာနပစ္စယဘေသဇ္ဇပရိက္ခာရာန’န္တိ၊ သီလေသွေဝဿ ပရိပူရကာရီ”တိ[၁] စ။

သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။

ဂါထာသု **ပတ္ထယာနော**တိ ပတ္ထယန္တော။ **တယော သုခေ**တိ တီဏိ သုခါနိ။ **ဝိတ္တလာဘ**န္တိ ဓနလာဘံ၊ ဘောဂုပ္ပတ္တိန္တိ အတ္ထော။ ဝိသေသတော စေတ္ထ ပသံသာယ စေတသိကသုခံ, ဘောဂေဟိ ကာယိကသုခံ, ဣတရေန ဥပပတ္တိသုခံ၊ တထာ ပဌမေန ဒိဋ္ဌဓမ္မသုခံ, တတိယေန သမ္ပရာယသုခံ, ဒုတိယေန ဥဘယသုခံ ဂဟိတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဣဒါနိ ပသံသာဒိကာရဏဿ သီလဿ ဝိယ ပသံသာဒီနမ္ပိ ဝိသေသကာရဏံ ပါပမိတ္တပရိဝဇ္ဇနံ ကလျာဏမိတ္တသေဝနဉ္စ အာဒီနဝါနိသံသေဟိ သဒ္ဓိံ ဒဿေန္တော **“အကရောန္တော”**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **သင်္ကိယော**တိ ပါပသ္မိံ ပရိသင်္ကိတဗ္ဗော “အဒ္ဓါ ဣမိနာ ပါပံ ကတံ ဝါ ကရိဿတိ ဝါ၊ တထာ

၁-မ ၁-၃၉-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အံ ၂-၂၂၁၊ ခု ၁-၁၈၅၊ ဝိ ၃-၃၂၂-ပိဋ္ဌေသု။

hesa pāpapurisehi saddhiṁ sañcaratī”ti. **Assāti** imassa pāpajanasevino puggalassa upari, assa vā puggalassa **avaṇṇo** abhūtopi pāpajanasevitāya **ruhati** virūḷhiṁ vepullaṁ āpajjati pattharati. **Assāti** vā bhummatthe sāmivacanaṁ, tasmiṁ puggaleti attho. **Sa ve tādisako hotīti** yo yādisaṁ pāpamittaṁ vā kalyāṇamittaṁ vā bhajati upasevati ca, so puggalo bhūmibhāgavasena udakaṁ viya tādisova hoti, pāpadhammo kalyāṇadhammo vā hoti. Kasmā? **Sahavāso hi tādiso** yasmā sahavāso saṁsaggo uparāgo viya phalikamaṇīsu purisa-upanissayabhūtaṁ puggalākāraṁ gāhāpeti, tasmā pāpapuggalena saha vāso na kātabboti adhippāyo.

Sevamāno sevamānanti paraṁ pakatisuddhaṁ puggalaṁ kālena kālaṁ attānaṁ sevamānaṁ sevamāno bhajamāno pāpapuggalo, tena vā seviyamāno. **Samphuṭṭho samphusan**ti tena pakatisuddhena puggalena sahavāsena saṁsaggena samphuṭṭho pāpapuggalo sayampi tathā taṁ phusanto. **Saro diddho kalāpaṁ vā**ti yathā nāma saro visena diddho litto sarakalāpagato sarasamūhasaṅkhātaṁ sarakalāpaṁ attanā phuṭṭhaṁ alittampi upalimpati, evaṁ pāpena **upalepabhayā dhīro**ti dhitisampannattā dhīro paṇḍitapuriso pāpasahāyo na bhaveyya.

Pūtimacchaṁ kusaggenāti yathā kucchitabhāvena pūtibhūtaṁ macchaṁ kusatiṇaggena yo puriso **upanayhati** puṭabandhavasena bandhati, tassa te kusā apūtikāpi pūrimacchasambandhena pūti duggandhameva vāyanti. **Evaṁ bālūpasevanā**ti evaṁsampadā bālajanūpasevanā daṭṭhabbā. **Evaṁ dhīrūpasevanā**ti yathā asurabhinopi pattā tagarasambandhena surabhiṁ vāyanti, evaṁ paṇḍitūpasevanā pakatiyā asīlavato sīlasamādānādivasena sīlagandhavāyanassa kāraṇaṁ hoti.

Tasmāti yasmā akalyāṇamittasevanāya kalyāṇamittasevanāya ca ayaṁ ediso ādīnavo ānisaṁso ca, tasmā **pattapuṭasseva**[1] palāsapuṭassa viya duggandhasugandhavatthusaṁsaggena asādhusādhujanasannissayena ca. **Ñatvā sampākamattano**ti attano dukkhudrayaṁ sukhudrayaṁ ca

1. Palāsapuṭasseva (Ka)

ဟေသ ပါပပုရိသေဟိ သဒ္ဓိံ သဉ္စရတီ”တိ။ **အဿာ**တိ ဣမဿ ပါပဇနသေဝိနော ပုဂ္ဂလဿ ဥပရိ၊ အဿ ဝါ ပုဂ္ဂလဿ **အဝဏ္ဏော** အဘူတောပိ ပါပဇနသေဝိတာယ **ရူဟတိ** ဝိရူဠှိံ ဝေပုလ္လံ အာပဇ္ဇတိ ပတ္ထရတိ။ **အဿာ**တိ ဝါ ဘုမ္မတ္ထေ သာမိဝစနံ၊ တသ္မိံ ပုဂ္ဂလေတိ အတ္ထော။ **သ ဝေ တာဒိသကော ဟောတီ**တိ ယော ယာဒိသံ ပါပမိတ္တံ ဝါ ကလျာဏမိတ္တံ ဝါ ဘဇတိ ဥပသေဝတိ စ၊ သော ပုဂ္ဂလော ဘူမိဘာဂဝသေန ဥဒကံ ဝိယ တာဒိသောဝ ဟောတိ၊ ပါပဓမ္မော ကလျာဏဓမ္မော ဝါ ဟောတိ။ ကသ္မာ? **သဟဝါသော ဟိ တာဒိသော** ယသ္မာ သဟဝါသော သံသဂ္ဂေါ ဥပရာဂေါ ဝိယ ဖလိကမဏီသု ပုရိသဥပနိဿယဘူတံ ပုဂ္ဂလာကာရံ ဂါဟာပေတိ၊ တသ္မာ ပါပပုဂ္ဂလေန သဟ ဝါသော န ကာတဗ္ဗောတိ အဓိပ္ပါယော။

သေဝမာနော သေဝမာနန္တိ ပရံ ပကတိသုဒ္ဓံ ပုဂ္ဂလံ ကာလေန ကာလံ အတ္တာနံ သေဝမာနံ သေဝမာနော ဘဇမာနော ပါပပုဂ္ဂလော၊ တေန ဝါ သေဝိယမာနော။ **သမ္ဖုဋ္ဌော သမ္ဖုသ**န္တိ တေန ပကတိသုဒ္ဓေန ပုဂ္ဂလေန သဟဝါသေန သံသဂ္ဂေန သမ္ဖုဋ္ဌော ပါပပုဂ္ဂလော သယမ္ပိ တထာ တံ ဖုသန္တော။ **သရော ဒိဒ္ဓေါ ကလာပံ ဝါ**တိ ယထာ နာမ သရော ဝိသေန ဒိဒ္ဓေါ လိတ္တော သရကလာပဂတော သရသမူဟသင်္ခါတံ သရကလာပံ အတ္တနာ ဖုဋ္ဌံ အလိတ္တမ္ပိ ဥပလိမ္ပတိ၊ ဧဝံ ပါပေန **ဥပလေပဘယာ ဓီရော**တိ ဓိတိသမ္ပန္နတ္တာ ဓီရော ပဏ္ဍိတပုရိသော ပါပသဟာယော န ဘဝေယျ။

ပူတိမစ္ဆံ ကုသဂ္ဂေနာတိ ယထာ ကုစ္ဆိတဘာဝေန ပူတိဘူတံ မစ္ဆံ ကုသတိဏဂ္ဂေန ယော ပုရိသော **ဥပနယှတိ** ပုဋဗန္ဓဝသေန ဗန္ဓတိ၊ တဿ တေ ကုသာ အပူတိကာပိ ပူတိမစ္ဆသမ္ဗန္ဓေန ပူတိ ဒုဂ္ဂန္ဓမေဝ ဝါယန္တိ။ **ဧဝံ ဗာလူပသေဝနာ**တိ ဧဝံသမ္ပဒါ ဗာလဇနူပသေဝနာ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ **ဧဝံ ဓီရူပသေဝနာ**တိ ယထာ အသုရဘိနောပိ ပတ္တာ တဂရသမ္ဗန္ဓေန သုရဘိံ ဝါယန္တိ၊ ဧဝံ ပဏ္ဍိတူပသေဝနာ ပကတိယာ အသီလဝတော သီလသမာဒါနာဒိဝသေန သီလဂန္ဓဝါယနဿ ကာရဏံ ဟောတိ။

တသ္မာတိ ယသ္မာ အကလျာဏမိတ္တသေဝနာယ ကလျာဏမိတ္တသေဝနာယ စ အယံ ဧဒိသော အာဒီနဝေါ အာနိသံသော စ၊ တသ္မာ **ပတ္တပုဋဿေဝ**[၁] ပလာသပုဋဿ ဝိယ ဒုဂ္ဂန္ဓသုဂန္ဓဝတ္ထုသံသဂ္ဂေန အသာဓုသာဓုဇနသန္နိဿယေန စ။ **ဉတွာ သမ္ပာကမတ္တနော**တိ အတ္တနော ဒုက္ခုဒြယံ သုခုဒြယံ စ

၁-ပလာသပုဋဿေဝ (က)

phalanipphattiṁ ñatvā jānitvā **asante** pāpamitte na upaseveyya, **sante** upasante vantadose pasatthe vā paṇḍite seveyya. Tathā hi **asanto nirayaṁ nenti, santo pāpenti suggatin**ti. Iti Bhagavā paṭhamagāthāya yathāvuttāni tīṇi sukhanimittāni dassetvā tato parāhi pañcahi gāthāhi paṭipakkhaparivajjanena saddhiṁ pasaṁsāsukhassa āgamanaṁ dassetvā osānagāthāya tiṇṇampi sukhānaṁ āgamanakāraṇena saddhiṁ osānasukhaṁ dasseti.

Sattamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

8. Bhidurasuttavaṇṇanā

77. Aṭṭhame **bhidurāyan**ti bhiduro ayaṁ. **Kāyo**ti rūpakāyo. So hi aṅgapaccaṅgānaṁ kesādīnañca samūhaṭṭhena, evaṁ kucchitānaṁ jegucchānaṁ āyo uppattidesotipi kāyo. Tatrāyaṁ vacanattho—āyanti etthāti āyo. Ke āyanti? Kucchitā kesādayo. Iti kucchitānaṁ āyotipi kāyo. Atthato pana catusantativasena pavattamānānaṁ bhūtupādāyadhammānaṁ puñjo. Idaṁ vuttaṁ hoti—bhikkhave ayaṁ catumahābhūtamayo rūpakāyo bhiduro bhedanasīlo bhedanasabhāvo khaṇe khaṇe viddhaṁsanasabhāvoti. “Bhindarāyan”tipi pāṭho, so evattho. **Viññāṇan**ti tebhūmakaṁ kusalādicittaṁ. Vacanattho pana—taṁ taṁ ārammaṇaṁ vijānātīti viññāṇaṁ. Yaṁ hi sañjānanapajānanavidhuraṁ ārammaṇavijānanaṁ upaladdhi, taṁ viññāṇaṁ. **Virāgadhamman**ti virajjanadhammaṁ, palujjanasabhāvanti attho. **Sabbe upadhī**ti khandhūpadhi kilesūpadhi abhisaṅkhārūpadhi pañcakāmaguṇūpadhīti ete “upadhīyati ettha dukkhan”ti upadhisaññitā sabbepi upādānakkhandhakilesābhisaṅkhārapañcakāmaguṇadhammā hutvā abhāvaṭṭhena **aniccā,** udayabbayappaṭipīḷanaṭṭhena **dukkhā,** jarāya maraṇena cāti dvidhā vipariṇāmetabbasabhāvatāya pakativijahanaṭṭhena **vipariṇāmadhammā.** Evamettha aniccadassanasukhatāya rūpadhamme viññāṇañca visuṁ gahetvā puna upadhivibhāgena sabbepi tebhūmakadhamme ekajjhaṁ gahetvā aniccadukkhānupassanāmukhena tathābujjhanakānaṁ puggalānaṁ ajjhāsayena sammasanacāro kathito. Kāmaṁ

ဖလနိပ္ဖတ္တိံ ဉတွာ ဇာနိတွာ **အသန္တေ** ပါပမိတ္တေ န ဥပသေဝေယျ၊ **သန္တေ** ဥပသန္တေ ဝန္တဒေါသေ ပသတ္ထေ ဝါ ပဏ္ဍိတေ သေဝေယျ။ တထာ ဟိ **အသန္တော နိရယံ နေန္တိ၊ သန္တော ပါပေန္တိ သုဂ္ဂတိ**န္တိ။ ဣတိ ဘဂဝါ ပဌမဂါထာယ ယထာဝုတ္တာနိ တီဏိ သုခနိမိတ္တာနိ ဒဿေတွာ တတော ပရာဟိ ပဉ္စဟိ ဂါထာဟိ ပဋိပက္ခပရိဝဇ္ဇနေန သဒ္ဓိံ ပသံသာသုခဿ အာဂမနံ ဒဿေတွာ ဩသာနဂါထာယ တိဏ္ဏမ္ပိ သုခါနံ အာဂမနကာရဏေန သဒ္ဓိံ ဩသာနသုခံ ဒဿေတိ။

သတ္တမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၈-ဘိဒုရသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၇။ အဋ္ဌမေ **ဘိဒုရာယ**န္တိ ဘိဒုရော အယံ။ **ကာယော**တိ ရူပကာယော။ သော ဟိ အင်္ဂပစ္စင်္ဂါနံ ကေသာဒီနဉ္စ သမူဟဋ္ဌေန၊ ဧဝံ ကုစ္ဆိတာနံ ဇေဂုစ္ဆာနံ အာယော ဥပ္ပတ္တိဒေသောတိပိ ကာယော။ တတြာယံ ဝစနတ္ထော—အာယန္တိ ဧတ္ထာတိ အာယော။ ကေ အာယန္တိ? ကုစ္ဆိတာ ကေသာဒယော။ ဣတိ ကုစ္ဆိတာနံ အာယောတိပိ ကာယော။ အတ္ထတော ပန စတုသန္တတိဝသေန ပဝတ္တမာနာနံ ဘူတုပါဒါယဓမ္မာနံ ပုဉ္ဇော။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ဘိက္ခဝေ အယံ စတုမဟာဘူတမယော ရူပကာယော ဘိဒုရော ဘေဒနသီလော ဘေဒနသဘာဝေါ ခဏေ ခဏေ ဝိဒ္ဓံသနသဘာဝေါတိ။ “ဘိန္ဒရာယ”န္တိပိ ပါဌော၊ သော ဧဝတ္ထော။ **ဝိညာဏ**န္တိ တေဘူမကံ ကုသလာဒိစိတ္တံ။ ဝစနတ္ထော ပန—တံ တံ အာရမ္မဏံ ဝိဇာနာတီတိ ဝိညာဏံ။ ယံ ဟိ သဉ္ဇာနနပဇာနနဝိဓုရံ အာရမ္မဏဝိဇာနနံ ဥပလဒ္ဓိ၊ တံ ဝိညာဏံ။ **ဝိရာဂဓမ္မ**န္တိ ဝိရဇ္ဇနဓမ္မံ၊ ပလုဇ္ဇနသဘာဝန္တိ အတ္ထော။ **သဗ္ဗေ ဥပဓီ**တိ ခန္ဓူပဓိ ကိလေသူပဓိ အဘိသင်္ခါရူပဓိ ပဉ္စကာမဂုဏူပဓီတိ ဧတေ “ဥပဓီယတိ ဧတ္ထ ဒုက္ခ”န္တိ ဥပဓိသညိတာ သဗ္ဗေပိ ဥပါဒါနက္ခန္ဓကိလေသာဘိသင်္ခါရပဉ္စကာမဂုဏဓမ္မာ ဟုတွာ အဘာဝဋ္ဌေန **အနိစ္စာ၊** ဥဒယဗ္ဗယပ္ပဋိပီဠနဋ္ဌေန **ဒုက္ခာ၊** ဇရာယ မရဏေန စာတိ ဒွိဓာ ဝိပရိဏာမေတဗ္ဗသဘာဝတာယ ပကတိဝိဇဟနဋ္ဌေန **ဝိပရိဏာမဓမ္မာ။** ဧဝမေတ္ထ အနိစ္စဒဿနသုခတာယ ရူပဓမ္မေ ဝိညာဏဉ္စ ဝိသုံ ဂဟေတွာ ပုန ဥပဓိဝိဘာဂေန သဗ္ဗေပိ တေဘူမကဓမ္မေ ဧကဇ္ဈံ ဂဟေတွာ အနိစ္စဒုက္ခာနုပဿနာမုခေန တထာဗုဇ္ဈနကာနံ ပုဂ္ဂလာနံ အဇ္ဈာသယေန သမ္မသနစာရော ကထိတော။ ကာမံ

cettha lakkhaṇadvayameva Pāḷiyaṁ āgataṁ, “yaṁ dukkhaṁ, tadanattā”ti[1] pana vacanato dukkhalakkhaṇeneva anattalakkhaṇampi dassitamevāti veditabbaṁ.

Gāthāyaṁ **upadhīsu bhayaṁ disvā**ti upadhīsu[2] bhayatupaṭṭhānañāṇavasena bhayaṁ disvā, tesaṁ bhāyitabbataṁ passitvā. Iminā balavavipassanaṁ dasseti. Bhayatupaṭṭhānañāṇameva hi vibhajitvā visesavasena ādīnavānupassanā nibbidānupassanāti ca vuccati. **Jātimaraṇamaccagā**ti evaṁ sammasanto vipassanāñāṇaṁ maggena ghaṭetvā maggaparamparāya arahattaṁ patto jātimaraṇaṁ atīto nāma hoti. Kathaṁ? **Sampatvā paramaṁ santin**ti paramaṁ uttamaṁ anuttaraṁ santiṁ sabbasaṅkhārūpasamaṁ nibbānaṁ adhigantvā. Evaṁbhūto ca **kālaṁ kaṅkhati bhāvitatto**ti catunnaṁ ariyamaggānaṁ vasena bhāvanābhisamayanipphattiyā bhāvitakāyasīlacittapaññattā bhāvitatto maraṇaṁ jīvitañca anabhinandanto kevalaṁ attano khandhaparinibbānakālaṁ kaṅkhati udikkhati, na tassa katthaci patthanā hotīti. Tenāha—

“Nābhinandāmi maraṇaṁ, nābhinandāmi jīvitaṁ.
Kālañca paṭikaṅkhāmi, nibbisaṁ bhatako yathā”ti[3].

Aṭṭhamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

9. Dhātusosaṁsandanasuttavaṇṇanā

78. Navame **dhātuso**ti dhātuto. Dhātuti ca ajjhāsayadhātu ajjhāsayasabhāvo adhippeto, yo adhimuttītipi vuccati. **Saṁsandantī**ti tāya dhātusabhāgatāya yathādhātu yathā-ajjhāsayaṁ allīyanti ekato honti. **Samentī**ti tāya eva samānajjhāsayatāya ekacittā hutvā samāgacchanti aññamaññaṁ bhajanti upasaṅkamanti, attano rucibhāvakhantidiṭṭhiyo vā tattha tattha same karontā pavattanti. **Hīnādhimuttikā**ti hīne kāmaguṇādike adhimutti etesanti hīnādhimuttikā, hīnajjhāsayā. **Kalyāṇādhimuttikā**ti kalyāṇe nekkhammādike adhimutti etesanti kalyāṇādhimuttikā, paṇītajjhāsayā. Sace hi ācariyupajjhāyā na

1. Saṁ 2. 19 piṭṭhe. 2. Tīsu upadhīsu (Sī, Syā) 3. Khu 2. 307 piṭṭhe Theragāthāyaṁ.

စေတ္ထ လက္ခဏဒ္ဝယမေဝ ပါဠိယံ အာဂတံ၊ “ယံ ဒုက္ခံ၊ တဒနတ္တာ”တိ[၁] ပန ဝစနတော ဒုက္ခလက္ခဏေနေဝ အနတ္တလက္ခဏမ္ပိ ဒဿိတမေဝါတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဂါထာယံ **ဥပဓီသု ဘယံ ဒိသွာ**တိ ဥပဓီသု[၂] ဘယတုပဋ္ဌာနဉာဏဝသေန ဘယံ ဒိသွာ၊ တေသံ ဘာယိတဗ္ဗတံ ပဿိတွာ။ ဣမိနာ ဗလဝဝိပဿနံ ဒဿေတိ။ ဘယတုပဋ္ဌာနဉာဏမေဝ ဟိ ဝိဘဇိတွာ ဝိသေသဝသေန အာဒီနဝါနုပဿနာ နိဗ္ဗိဒါနုပဿနာတိ စ ဝုစ္စတိ။ **ဇာတိမရဏမစ္စဂါ**တိ ဧဝံ သမ္မသန္တော ဝိပဿနာဉာဏံ မဂ္ဂေန ဃဋေတွာ မဂ္ဂပရမ္ပရာယ အရဟတ္တံ ပတ္တော ဇာတိမရဏံ အတီတော နာမ ဟောတိ။ ကထံ? **သမ္ပတွာ ပရမံ သန္တိ**န္တိ ပရမံ ဥတ္တမံ အနုတ္တရံ သန္တိံ သဗ္ဗသင်္ခါရူပသမံ နိဗ္ဗာနံ အဓိဂန္တွာ။ ဧဝံဘူတော စ **ကာလံ ကင်္ခတိ ဘာဝိတတ္တော**တိ စတုန္နံ အရိယမဂ္ဂါနံ ဝသေန ဘာဝနာဘိသမယနိပ္ဖတ္တိယာ ဘာဝိတကာယသီလစိတ္တပညတ္တာ ဘာဝိတတ္တော မရဏံ ဇီဝိတဉ္စ အနဘိနန္ဒန္တော ကေဝလံ အတ္တနော ခန္ဓပရိနိဗ္ဗာနကာလံ ကင်္ခတိ ဥဒိက္ခတိ၊ န တဿ ကတ္ထစိ ပတ္ထနာ ဟောတီတိ။ တေနာဟ—

“နာဘိနန္ဒာမိ မရဏံ၊ နာဘိနန္ဒာမိ ဇီဝိတံ။
ကာလဉ္စ ပဋိကင်္ခါမိ၊ နိဗ္ဗိသံ ဘတကော ယထာ”တိ[၃]။

အဋ္ဌမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၉-ဓာတုသောသံသန္ဒနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၈။ နဝမေ **ဓာတုသော**တိ ဓာတုတော။ ဓာတူတိ စ အဇ္ဈာသယဓာတု အဇ္ဈာသယသဘာဝေါ အဓိပ္ပေတော၊ ယော အဓိမုတ္တီတိပိ ဝုစ္စတိ။ **သံသန္ဒန္တီ**တိ တာယ ဓာတုသဘာဂတာယ ယထာဓာတု ယထာအဇ္ဈာသယံ အလ္လီယန္တိ ဧကတော ဟောန္တိ။ **သမေန္တီ**တိ တာယ ဧဝ သမာနဇ္ဈာသယတာယ ဧကစိတ္တာ ဟုတွာ သမာဂစ္ဆန္တိ အညမညံ ဘဇန္တိ ဥပသင်္ကမန္တိ၊ အတ္တနော ရုစိဘာဝခန္တိဒိဋ္ဌိယော ဝါ တတ္ထ တတ္ထ သမေ ကရောန္တာ ပဝတ္တေန္တိ။ **ဟီနာဓိမုတ္တိကာ**တိ ဟီနေ ကာမဂုဏာဒိကေ အဓိမုတ္တိ ဧတေသန္တိ ဟီနာဓိမုတ္တိကာ၊ ဟီနဇ္ဈာသယာ။ **ကလျာဏာဓိမုတ္တိကာ**တိ ကလျာဏေ နေက္ခမ္မာဒိကေ အဓိမုတ္တိ ဧတေသန္တိ ကလျာဏာဓိမုတ္တိကာ၊ ပဏီတဇ္ဈာသယာ။ သစေ ဟိ အာစရိယုပဇ္ဈာယာ န

၁-သံ ၂-၁၉-ပိဋ္ဌေ။ ၂-တီသု ဥပဓီသု (သီ၊ သျာ) ၃-ခု ၂-၃၀၇-ပိဋ္ဌေ ထေရဂါထာယံ။

sīlavanto, antevāsikasaddhivihārikā ca sīlavanto, te ācariyupajjhāyepi na upasaṅkamanti, attano sadise sāruppabhikkhūyeva upasaṅkamanti. Sace pana ācariyupajjhāyā sīlavanto, itare na sīlavanto, tepi na ācariyupajjhāye upasaṅkamanti, attano sadise hīnādhimuttikeyeva upasaṅkamanti. Evaṁ upasaṅkamanaṁ pana na kevalaṁ etarahi eva, atha kho atītānāgatepīti dassento **"atītampi bhikkhave"**ti-ādimāha. Saṅkhepato saṁkilesadhammesu abhiniviṭṭhā hīnādhimuttikā, vodānadhammesu abhiniviṭṭhā kalyāṇādhimuttikā.

Idaṁ pana dussīlānaṁ dussīlasevanameva, sīlavantānaṁ sīlavantasevanameva, duppaññānaṁ duppaññasevanameva, paññavantānaṁ paññavantasevanameva ko niyāmetīti? Ajjhāsayadhātu niyāmeti. Sambahulā kira bhikkhū ekasmiṁ gāme bhikkhācāraṁ caranti, te manussā bahuṁ bhattaṁ āharitvā pattāni pūretvā "yathāsabhāgaṁ paribhuñjathā"ti vatvā uyyojesuṁ. Bhikkhū āhaṁsu "āvuso manussā dhātusaṁyuttakamme payojentī"ti. Evaṁ ajjhāsayadhātu niyāmetīti. Dhātusaṁyuttena ayamattho dīpetabbo—Gijjhakūṭapabbatasmiṁ hi gilānaseyyāya nipanno Bhagavā ārakkhatthāya parivāretvā vasantesu Sāriputtamoggallānādīsu ekamekaṁ attano parisāya saddhiṁ caṅkamantaṁ oloketvā bhikkhū āmantesi "passatha no tumhe bhikkhave Sāriputtaṁ sambahulehi bhikkhūhi saddhiṁ caṅkamantanti. Evaṁ bhante. Sabbe kho ete bhikkhave bhikkhū mahāpaññā"ti[1] sabbaṁ vitthāretabbaṁ.

Gāthāsu **saṁsaggā**ti saṁkilesato sahavāsādivasena samāyogato, atha vā dassanasaṁsaggo savanasaṁsaggo samullāpasaṁggo sambhogasaṁsaggo kāyasaṁsaggoti evaṁ pañcavidhe saṁsagge yato kutoci saṁsaggato. **Vanatho jāto**ti kileso uppanno maggena asamūhato. **Asaṁsaggena chijjatī**ti saṁsaggapaṭikkhepena kāyavivekādinā pubbabhāge chijjitvā puna accantāsaṁsaggena samucchedavivekena chijjati pahīyati. Ettāvatā saṅkhepato hīnādhimuttiyā samudayo atthaṅgamo ca dassito hoti.

1. Saṁ 1. 369 piṭṭhe.

သီလဝန္တော၊ အန္တေဝါသိကသဒ္ဓိဝိဟာရိကာ စ သီလဝန္တော၊ တေ အာစရိယုပဇ္ဈာယေပိ န ဥပသင်္ကမန္တိ၊ အတ္တနော သဒိသေ သာရုပ္ပဘိက္ခူယေဝ ဥပသင်္ကမန္တိ။ သစေ ပန အာစရိယုပဇ္ဈာယာ သီလဝန္တော၊ ဣတရေ န သီလဝန္တော၊ တေပိ န အာစရိယုပဇ္ဈာယေ ဥပသင်္ကမန္တိ၊ အတ္တနော သဒိသေ ဟီနာဓိမုတ္တိကေယေဝ ဥပသင်္ကမန္တိ။ ဧဝံ ဥပသင်္ကမနံ ပန န ကေဝလံ ဧတရဟိ ဧဝ၊ အထ ခေါ အတီတာနာဂတေပီတိ ဒဿေန္တော "**အတီတမ္ပိ ဘိက္ခဝေ**"တိအာဒိမာဟ။ သင်္ခေပတော သံကိလေသဓမ္မေသု အဘိနိဝိဋ္ဌာ ဟီနာဓိမုတ္တိကာ၊ ဝေါဒါနဓမ္မေသု အဘိနိဝိဋ္ဌာ ကလျာဏာဓိမုတ္တိကာ။

ဣဒံ ပန ဒုဿီလာနံ ဒုဿီလသေဝနမေဝ, သီလဝန္တာနံ သီလဝန္တသေဝနမေဝ, ဒုပ္ပညာနံ ဒုပ္ပညသေဝနမေဝ, ပညဝန္တာနံ ပညဝန္တသေဝနမေဝ ကော နိယာမေတီတိ? အဇ္ဈာသယဓာတု နိယာမေတိ။ သမ္ဗဟုလာ ကိရ ဘိက္ခူ ဧကသ္မိံ ဂါမေ ဘိက္ခာစာရံ စရန္တိ၊ တေ မနုဿာ ဗဟုံ ဘတ္တံ အာဟရိတွာ ပတ္တာနိ ပူရေတွာ "ယထာသဘာဂံ ပရိဘုဉ္ဇထာ"တိ ဝတွာ ဥယျောဇေသုံ။ ဘိက္ခူ အာဟံသု "အာဝုသော မနုဿာ ဓာတုသံယုတ္တကမ္မေ ပယောဇေန္တီ"တိ။ ဧဝံ အဇ္ဈာသယဓာတု နိယာမေတီတိ။ ဓာတုသံယုတ္တေန အယမတ္ထော ဒီပေတဗ္ဗော—ဂိဇ္ဈကူဋပဗ္ဗတသ္မိံ ဟိ ဂိလာနသေယျာယ နိပန္နော ဘဂဝါ အာရက္ခတ္ထာယ ပရိဝါရေတွာ ဝသန္တေသု သာရိပုတ္တမောဂ္ဂလ္လာနာဒီသု ဧကမေကံ အတ္တနော ပရိသာယ သဒ္ဓိံ စင်္ကမန္တံ ဩလောကေတွာ ဘိက္ခူ အာမန္တေသိ "ပဿထ နော တုမှေ ဘိက္ခဝေ သာရိပုတ္တံ သမ္ဗဟုလေဟိ ဘိက္ခူဟိ သဒ္ဓိံ စင်္ကမန္တန္တိ။ ဧဝံ ဘန္တေ။ သဗ္ဗေ ခေါ ဧတေ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခူ မဟာပညာ"တိ[၁] သဗ္ဗံ ဝိတ္ထာရေတဗ္ဗံ။

ဂါထာသု **သံသဂ္ဂါ**တိ သံကိလေသတော သဟဝါသာဒိဝသေန သမာယောဂတော၊ အထ ဝါ ဒဿနသံသဂ္ဂေါ သဝနသံသဂ္ဂေါ သမုလ္လာပသံသဂ္ဂေါ သမ္ဘောဂသံသဂ္ဂေါ ကာယသံသဂ္ဂေါတိ ဧဝံ ပဉ္စဝိဓေ သံသဂ္ဂေ ယတော ကုတောစိ သံသဂ္ဂတော။ **ဝနထော ဇာတော**တိ ကိလေသော ဥပ္ပန္နော မဂ္ဂေန အသမူဟတော။ **အသံသဂ္ဂေန ဆိဇ္ဇတီ**တိ သံသဂ္ဂပဋိက္ခေပေန ကာယဝိဝေကာဒိနာ ပုဗ္ဗဘာဂေ ဆိဇ္ဇိတွာ ပုန အစ္စန္တာသံသဂ္ဂေန သမုစ္ဆေဒဝိဝေကေန ဆိဇ္ဇတိ ပဟီယတိ။ ဧတ္တာဝတာ သင်္ခေပတော ဟီနာဓိမုတ္တိယာ သမုဒယော အတ္ထင်္ဂမော စ ဒဿိတော ဟောတိ။

၁-သံ ၁-၃၆၉-ပိဋ္ဌေ။

Yasmā pana te saṁsaggā te ca kilesā kosajjavasena uppajjanti ceva vaḍḍhanti ca, na vīriyārambhavasena, tasmā hīnādhimuttike kusītapuggale vajjetvā kalyāṇādhimuttike āraddhavīriye sevantena asaṁsaggena saṁsaggajo vanatho chinditabboti yathāvuttamatthaṁ vitthārato dassento kusītasevanāya tāva ādīnavaṁ pakāsetuṁ **“parittaṁ dārun”**ti-ādimāha.

Tattha **parittaṁ dārun**ti khuddakaṁ kaṭṭhamayaṁ kullaṁ. **Yathā sīde mahaṇṇave**ti yathā khuddakaṁ kullaṁ āruhitvā mahāsamuddaṁ taritukāmo tīraṁ appatvā samujjamajjheyeva sīdeyya, patitvā macchakacchapabhakkho bhaveyya. **Evaṁ kusītaṁ āgamma, sādhujīvīpi sīdatī**ti evameva kusītaṁ vīriyārambharahitaṁ kilesavasikaṁ puggalaṁ nissāya tena katasaṁsaggo sādhujīvipi parisuddhājīvo parisuddhasīlopi samāno hīnasaṁsaggato uppannehi kāmavitakkādīhi khajjamāno pāraṁ gantuṁ asamattho saṁsāraṇṇaveyeva sīdati. **Tasmā**ti yasmā evaṁ anatthāvaho kusītasaṁsaggo, tasmā taṁ āgamma ālasiyānuyogena kucchitaṁ sīdatīti **kusītaṁ,** tato eva **hīnavīriyaṁ** nibbīriyaṁ akalyāṇamittaṁ **parivajjeyya.** Ekanteneva pana kāyavivekādīnaṁ ceva tadaṅgavivekādīnañca vasena **pavivittehi**, tato eva kilesehi ārakattā **ariyehi** parisuddhehi, nibbānaṁ paṭipesitattabhāvato **pahitattehi** ārammaṇalakkhaṇūpanijjhānānaṁ vasena jhāyanato **jhāyīhi** sabbakālaṁ paggahitavīriyatāya **āraddhavīriyehi paṇḍitehi** sappaññehiyeva saha āvaseyya saṁvaseyyāti.

Navamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

10. Parihānasuttavaṇṇanā

79. Dasame **parihānāya saṁvattantī**ti avuddhiyā bhavanti, maggādhigamassa paripanthāya honti. Adhigatassa pana maggassa parihāni nāma natthi. “Tayo dhammā”ti dhammādhiṭṭhānavasena uddiṭṭhadhamme puggalādhiṭṭhānāya desanāya vibhajanto **“idha bhikkhave sekho bhikkhū”**ti-ādimāha.

Tattha kammaṁ āramitabbato ārāmo etassāti **kammārāmo,** kamme ratoti **kammarato.** Kammārāmataṁ kammābhiratiṁ anuyutto

ယသ္မာ ပန တေ သံသဂ္ဂါ တေ စ ကိလေသာ ကောသဇ္ဇဝသေန ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ စေဝ ဝဍ္ဎန္တိ စ၊ န ဝီရိယာရမ္ဘဝသေန၊ တသ္မာ ဟီနာဓိမုတ္တိကေ ကုသီတပုဂ္ဂလေ ဝဇ္ဇေတွာ ကလျာဏာဓိမုတ္တိကေ အာရဒ္ဓဝီရိယေ သေဝန္တေန အသံသဂ္ဂေန သံသဂ္ဂဇော ဝနထော ဆိန္ဒိတဗ္ဗောတိ ယထာဝုတ္တမတ္ထံ ဝိတ္ထာရတော ဒဿေန္တော ကုသီတသေဝနာယ တာဝ အာဒီနဝံ ပကာသေတုံ **“ပရိတ္တံ ဒါရု”**န္တိအာဒိမာဟ။

တတ္ထ **ပရိတ္တံ ဒါရု**န္တိ ခုဒ္ဒကံ ကဋ္ဌမယံ ကုလ္လံ။ **ယထာ သီဒေ မဟဏ္ဏဝေ**တိ ယထာ ခုဒ္ဒကံ ကုလ္လံ အာရုဟိတွာ မဟာသမုဒ္ဒံ တရိတုကာမော တီရံ အပ္ပတွာ သမုဒ္ဒမဇ္ဈေယေဝ သီဒေယျ၊ ပတိတွာ မစ္ဆကစ္ဆပဘက္ခော ဘဝေယျ။ **ဧဝံ ကုသီတံ အာဂမ္မ၊ သာဓုဇီဝိပိ သီဒတီ**တိ ဧဝမေဝ ကုသီတံ ဝီရိယာရမ္ဘရဟိတံ ကိလေသဝသိကံ ပုဂ္ဂလံ နိဿာယ တေန ကတသံသဂ္ဂေါ သာဓုဇီဝိပိ ပရိသုဒ္ဓါဇီဝေါ ပရိသုဒ္ဓသီလောပိ သမာနော ဟီနသံသဂ္ဂတော ဥပ္ပန္နေဟိ ကာမဝိတက္ကာဒီဟိ ခဇ္ဇမာနော ပါရံ ဂန္တုံ အသမတ္ထော သံသာရဏ္ဏဝေယေဝ သီဒတိ။ **တသ္မာ**တိ ယသ္မာ ဧဝံ အနတ္ထာဝဟော ကုသီတသံသဂ္ဂေါ၊ တသ္မာ တံ အာဂမ္မ အာလသိယာနုယောဂေန ကုစ္ဆိတံ သီဒတီတိ **ကုသီတံ,** တတော ဧဝ **ဟီနဝီရိယံ** နိဗ္ဗီရိယံ အကလျာဏမိတ္တံ **ပရိဝဇ္ဇေယျ။** ဧကန္တေနေဝ ပန ကာယဝိဝေကာဒီနံ စေဝ တဒင်္ဂဝိဝေကာဒီနဉ္စ ဝသေန **ပဝိဝိတ္တေဟိ,** တတော ဧဝ ကိလေသေဟိ အာရကတ္တာ **အရိယေဟိ** ပရိသုဒ္ဓေဟိ, နိဗ္ဗာနံ ပဋိပေသိတတ္တဘာဝတော **ပဟိတတ္တေဟိ** အာရမ္မဏလက္ခဏူပနိဇ္ဈာနာနံ ဝသေန ဈာယနတော **ဈာယီဟိ** သဗ္ဗကာလံ ပဂ္ဂဟိတဝီရိယတာယ **အာရဒ္ဓဝီရိယေဟိ ပဏ္ဍိတေဟိ** သပ္ပညေဟိယေဝ သဟ အာဝသေယျ သံဝသေယျာတိ။

နဝမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၀-ပရိဟာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၉။ ဒသမေ **ပရိဟာနာယ သံဝတ္တန္တီ**တိ အဝုဍ္ဎိယာ ဘဝန္တိ၊ မဂ္ဂါဓိဂမဿ ပရိပန္ထာယ ဟောန္တိ။ အဓိဂတဿ ပန မဂ္ဂဿ ပရိဟာနိ နာမ နတ္ထိ။ “တယော ဓမ္မာ”တိ ဓမ္မာဓိဋ္ဌာနဝသေန ဥဒ္ဒိဋ္ဌဓမ္မေ ပုဂ္ဂလာဓိဋ္ဌာနာယ ဒေသနာယ ဝိဘဇန္တော **“ဣဓ ဘိက္ခဝေ သေခေါ ဘိက္ခူ”**တိအာဒိမာဟ။

တတ္ထ ကမ္မံ အာရမိတဗ္ဗတော အာရာမော ဧတဿာတိ **ကမ္မာရာမော။** ကမ္မေ ရတောတိ **ကမ္မရတော။** ကမ္မာရာမတံ ကမ္မာဘိရတိံ အနုယုတ္တော

payuttoti **kammārāmatamanuyutto.** Tattha kammaṁ nāma itikattabbaṁ kammaṁ, seyyathidaṁ? Cīvaravicāraṇaṁ cīvarakaraṇaṁ upatthambhanaṁ pattatthavikaṁ aṁsabandhanaṁ kāyabandhanaṁ dhamakaraṇaṁ ādhārakaṁ pādakathalikaṁ sammajjanīti evamādīnaṁ upakaraṇānaṁ karaṇaṁ, yañca vihāre khaṇḍaphullādipaṭisaṅkharaṇaṁ. Ekacco hi etāni karonto sakaladivasaṁ etāneva karoti. Taṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ. Yo pana etesaṁ karaṇavelāyameva etāni karoti, uddesavelāyaṁ uddesaṁ gaṇhāti, sajjhāyavelāyaṁ sajjhāyati, cetiyaṅgaṇavattādikaraṇavelāyaṁ cetiyaṅgaṇavattādīni karoti, manasikāravelāyaṁ manasikāraṁ karoti sabbatthakakammaṭṭhāne vā pārihāriyakammaṭṭhāne vā, na so kammārāmo nāma. Tassa taṁ—

> “Yāni kho pana tāni sabrahmacārīnaṁ uccāvacāni kiṁ karaṇīyāni, tattha dakkho hoti analaso tatrupāyāya vīmaṁsāya samannāgato, alaṁ kātuṁ alaṁ saṁvidhātun”ti[1]—

Ādinā Satthārā anuññātakaraṇameva hoti.

Bhassārāmoti yo Bhagavatā paṭikkhittarājakathādivasena rattindivaṁ vītināmeti, ayaṁ bhasse pariyantakārī na hotīti bhassārāmo nāma. Yo pana rattimpi divāpi dhammaṁ katheti, pañhaṁ vissajjeti, ayaṁ appabhasso bhasse pariyantakārīyeva. Kasmā? “Sannipatitānaṁ vo bhikkhave dvayaṁ karaṇīyaṁ dhammī vā kathā, ariyo vā tuṇhībhāvo”ti[2] vuttavidhiṁyeva paṭipannoti.

Niddārāmoti yo yāvadatthaṁ udarāvadehakaṁ bhuñjitvā seyyasukhaṁ passasukhaṁ middhasukhaṁ anuyuñjati, yo ca gacchantopi nisinnopi ṭhitopi thinamiddhābhibhūto niddāyati, ayaṁ niddārāmo nāma. Yassa pana karajakāyagelaññena cittaṁ bhavaṅgaṁ otarati, nāyaṁ niddārāmo. Tenevāha—

> “Abhijānāmi kho panāhaṁ Aggivessana gimhākaṁ pacchime māse pacchābhattaṁ piṇḍapātappaṭikkanto catugguṇaṁ saṅghāṭiṁ paññāpetvā dakkhiṇena passena sato sampajāno niddaṁ okkamitā”ti[3].

---

1. Dī 3. 222; Aṁ 3. 278 piṭṭhesu. 2. Ma 1. 217 piṭṭhe. 3. Ma 1. 316 piṭṭhe.

ပယုတ္တောတိ **ကမ္မာရာမတမနုယုတ္တော**။ တတ္ထ ကမ္မံ နာမ ဣတိကတ္တဗ္ဗံ ကမ္မံ၊ သေယျထိဒံ? စီဝရဝိစာရဏံ စီဝရကရဏံ ဥပတ္ထမ္ဘနံ ပတ္တတ္ထဝိကံ အံသဗန္ဓနံ ကာယဗန္ဓနံ ဓမကရဏံ အာဓာရကံ ပါဒကထလိကံ သမ္မဇ္ဇနီတိ ဧဝမာဒီနံ ဥပကရဏာနံ ကရဏံ၊ ယဉ္စ ဝိဟာရေ ခဏ္ဍဖုလ္လာဒိပဋိသင်္ခရဏံ။ ဧကစ္စော ဟိ ဧတာနိ ကရောန္တော သကလဒိဝသံ ဧတာနေဝ ကရောတိ။ တံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ ယော ပန ဧတေသံ ကရဏဝေလာယမေဝ ဧတာနိ ကရောတိ၊ ဥဒ္ဒေသဝေလာယံ ဥဒ္ဒေသံ ဂဏှာတိ၊ သဇ္ဈာယဝေလာယံ သဇ္ဈာယတိ၊ စေတိယင်္ဂဏဝတ္တာဒိကရဏဝေလာယံ စေတိယင်္ဂဏဝတ္တာဒီနိ ကရောတိ၊ မနသိကာရဝေလာယံ မနသိကာရံ ကရောတိ သဗ္ဗတ္ထကကမ္မဋ္ဌာနေ ဝါ ပါရိဟာရိယကမ္မဋ္ဌာနေ ဝါ၊ န သော ကမ္မာရာမော နာမ။ တဿ တံ—

> “ယာနိ ခေါ ပန တာနိ သဗြဟ္မစာရီနံ ဥစ္စာဝစာနိ ကိံကရဏီယာနိ၊ တတ္ထ ဒက္ခော ဟောတိ အနလသော တတြုပါယာယ ဝီမံသာယ သမန္နာဂတော၊ အလံ ကာတုံ အလံ သံဝိဓာတု”န္တိ[၁]—

အာဒိနာ သတ္ထာရာ အနုညာတကရဏမေဝ ဟောတိ။

ဘဿာရာမောတိ ယော ဘဂဝတာ ပဋိက္ခိတ္တရာဇကထာဒိဝသေန ရတ္တိန္ဒိဝံ ဝီတိနာမေတိ၊ အယံ ဘဿေ ပရိယန္တကာရီ န ဟောတီတိ ဘဿာရာမော နာမ။ ယော ပန ရတ္တိမ္ပိ ဒိဝါပိ ဓမ္မံ ကထေတိ၊ ပဉှံ ဝိဿဇ္ဇေတိ၊ အယံ အပ္ပဘဿော ဘဿေ ပရိယန္တကာရီယေဝ။ ကသ္မာ? “သန္နိပတိတာနံ ဝေါ ဘိက္ခဝေ ဒွယံ ကရဏီယံ ဓမ္မီ ဝါ ကထာ, အရိယော ဝါ တုဏှီဘာဝေါ”တိ[၂] ဝုတ္တဝိဓိံယေဝ ပဋိပန္နောတိ။

နိဒ္ဒါရာမောတိ ယော ယာဝဒတ္ထံ ဥဒရာဝဒေဟကံ ဘုဉ္ဇိတွာ သေယျသုခံ ပဿသုခံ မိဒ္ဓသုခံ အနုယုဉ္ဇတိ၊ ယော စ ဂစ္ဆန္တောပိ နိသိန္နောပိ ဌိတောပိ ထိနမိဒ္ဓါဘိဘူတော နိဒ္ဒါယတိ၊ အယံ နိဒ္ဒါရာမော နာမ။ ယဿ ပန ကရဇကာယဂေလညေန စိတ္တံ ဘဝင်္ဂံ ဩတရတိ၊ နာယံ နိဒ္ဒါရာမော။ တေနေဝါဟ—

> “အဘိဇာနာမိ ခေါ ပနာဟံ အဂ္ဂိဝေဿန ဂိမှာနံ ပစ္ဆိမေ မာသေ ပစ္ဆာဘတ္တံ ပိဏ္ဍပါတပ္ပဋိက္ကန္တော စတုဂ္ဂုဏံ သင်္ဃာဋိံ ပညာပေတွာ ဒက္ခိဏေန ပဿေန သတော သမ္ပဇာနော နိဒ္ဒံ ဩက္ကမိတာ”တိ[၃]။

၁-ဒီ ၃-၂၂၂၊ အံ ၃-၂၇၈-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-မ ၁-၂၁၇-ပိဋ္ဌေ။ ၃-မ ၁-၃၁၆-ပိဋ္ဌေ။

Ettha ca puthujjanakalyāṇakopi sekhotveva veditabbo, tasmā tassa sabbassapi visesādhigamassa itaresaṁ upari visesādhigamassa ca parihānāya vattantīti veditabbaṁ. Sukkapakkhassa vuttavipariyāyena atthavibhāvanā veditabbā.

Gāthāsu **uddhato**ti cittavikkhepakarena uddhaccena uddhato avūpasanto. **Appakiccassā**ti anuññātassapi vuttappakārassa kiccassa yuttappayuttakāleyeva karaṇato appakicco assa bhaveyya. **Appamiddho**ti “divasaṁ caṅkamena nisajjāyā”ti-ādinā vuttajāgariyānuyogena niddārahito assa. **Anuddhato**ti bhassārāmatāya uppajjanakacittavikkhepassa abhassārāmo hutvā parivajjanena na uddhato vūpasantacitto, samāhitoti attho. Sesaṁ pubbe vuttanayattā suviññeyyameva. Iti imasmiṁ vagge paṭhamadutiyapañcamachaṭṭhasattama-aṭṭhamanavamesu suttesu vaṭṭaṁ kathitaṁ, itaresu vaṭṭavivaṭṭaṁ.

Dasamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

Tatiyavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

4. Catutthavagga

1. Vitakkasuttavaṇṇanā

80. Catutthavaggassa paṭhame **akusalavitakkā**ti akosallasambhūtā vitakkā, micchāvitakkāti attho. **Anavaññattipaṭisaṁyutto**ti ettha **anavaññattī**ti anavaññā parehi attano ahīḷitatā aparibhūtatā, “aho vata maṁ pare na avajāneyyun”ti evaṁ pavatto icchācāro, tāya anavaññattiyā paṭisaṁyutto saṁsaṭṭho, taṁ vā ārabbha pavatto anavaññattipaṭisaṁyutto vitakko. Tasmā “kathaṁ nu kho maṁ pare gahaṭṭhā ceva pabbajitā ca na orakato daheyyun”ti sambhāvanakamyatāya icchācāre ṭhatvā pavattitavitakkassetaṁ adhivacanaṁ. **Lābhasakkārasilokapaṭisaṁyutto**ti cīvarādilābhena ceva sakkārena ca

ဧတ္ထ စ ပုထုဇ္ဇနကလျာဏကောပိ သေခေါတွေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော၊ တသ္မာ တဿ သဗ္ဗဿပိ ဝိသေသာဓိဂမဿ ဣတရေသံ ဥပရိ ဝိသေသာဓိဂမဿ စ ပရိဟာနာယ ဝတ္တန္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ သုက္ကပက္ခဿ ဝုတ္တဝိပရိယာယေန အတ္ထဝိဘာဝနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဂါထာသု **ဥဒ္ဓတော**တိ စိတ္တဝိက္ခေပကရေန ဥဒ္ဓစ္စေန ဥဒ္ဓတော အဝူပသန္တော။ **အပ္ပကိစ္စဿာ**တိ အနုညာတဿပိ ဝုတ္တပ္ပကာရဿ ကိစ္စဿ ယုတ္တပ္ပယုတ္တကာလေယေဝ ကရဏတော အပ္ပကိစ္စော အဿ ဘဝေယျ။ **အပ္ပမိဒ္ဓေါ**တိ “ဒိဝသံ စင်္ကမေန နိသဇ္ဇာယာ”တိအာဒိနာ ဝုတ္တဇာဂရိယာနုယောဂေန နိဒ္ဒါရဟိတော အဿ။ **အနုဒ္ဓတော**တိ ဘဿာရာမတာယ ဥပ္ပဇ္ဇနကစိတ္တဝိက္ခေပဿ အဘဿာရာမော ဟုတွာ ပရိဝဇ္ဇနေန န ဥဒ္ဓတော ဝူပသန္တစိတ္တော၊ သမာဟိတောတိ အတ္ထော။ သေသံ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယတ္တာ သုဝိညေယျမေဝ။ ဣတိ ဣမသ္မိံ ဝဂ္ဂေ ပဌမဒုတိယပဉ္စမဆဋ္ဌသတ္တမအဋ္ဌမနဝမေသု သုတ္တေသု ဝဋ္ဋံ ကထိတံ၊ ဣတရေသု ဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋံ။

ဒသမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

တတိယဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၄-စတုတ္ထဝဂ္ဂ

၁-ဝိတက္ကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၀။ စတုတ္ထဝဂ္ဂဿ ပဌမေ **အကုသလဝိတက္ကာ**တိ အကောသလ္လသမ္ဘူတာ ဝိတက္ကာ၊ မိစ္ဆာဝိတက္ကာတိ အတ္ထော။ **အနဝညတ္တိပဋိသံယုတ္တော**တိ ဧတ္ထ **အနဝညတ္တီ**တိ အနဝညာ ပရေဟိ အတ္တနော အဟီဠိတတာ အပရိဘူတတာ၊ “အဟော ဝတ မံ ပရေ န အဝဇာနေယျု”န္တိ ဧဝံ ပဝတ္တော ဣစ္ဆာစာရော၊ တာယ အနဝညတ္တိယာ ပဋိသံယုတ္တော သံသဋ္ဌော, တံ ဝါ အာရဗ္ဘ ပဝတ္တော အနဝညတ္တိပဋိသံယုတ္တော ဝိတက္ကော။ တသ္မာ “ကထံ နု ခေါ မံ ပရေ ဂဟဋ္ဌာ စေဝ ပဗ္ဗဇိတာ စ န ဩရကတော ဒဟေယျု”န္တိ သမ္ဘာဝနကမျတာယ ဣစ္ဆာစာရေ ဌတွာ ပဝတ္တိတဝိတက္ကဿေတံ အဓိဝစနံ။ **လာဘသက္ကာရသိလောကပဋိသံယုတ္တော**တိ စီဝရာဒိလာဘေန စေဝ သက္ကာရေန စ

kittisaddena ca ārammaṇakaraṇavasena paṭisaṁyutto. **Parānuddayatāpaṭisaṁyutto**ti paresu anuddayatāpatirūpakena gehasitapemena paṭisaṁyutto. Yaṁ sandhāya vuttaṁ—

> “Saṁsaṭṭho viharati rājūhi rājamahāmattehi brāhmaṇehi gahapatikehi titthiyehi titthiyasāvakehi sahanandī sahasokī sukhitesu sukhito dukkhitesu dukkhito, uppannesu kiccakaraṇīyesu attanāva yogaṁ[1] āpajjatī”ti[2].

Gāthāsu anavaññattiyā paṭisaṁyutto puggalo **anavaññattisaṁyutto.** Lābhasakkāre gāravo etassa, na dhammeti **lābhasakkāragāravo.** Sukhadukkhesu amā saha bhavāti[3] amaccā, sahāyasadisā upaṭṭhākā. Tehi gehasitapemavasena saha nandanasīlo **sahanandī amaccehi,** iminā parānuddayatāpaṭisaṁyuttaṁ vitakkaṁ dasseti. **Ārā saṁyojanakkhayā**ti imehi tīhi vitakkehi abhibhūto puggalo saṁyojanakkhayato arahattato dūre, tassa taṁ dullabhanti attho.

Puttapasunti putte ca pasavo ca. Puttasaddena cettha dārādayo, pasusaddena assamahiṁsakhettavatthādayo ca saṅgahitā. **Vivāhe**ti vivāhakārāpane. Iminā āvāhopi saṅgahito. **Saṁharānī**ti[4] pariggahāni, parikkhārasaṅgahānīti attho. “Santhavānī”ti ca paṭhanti, mittasanthavānīti attho. Sabbattha hitvāti sambandho. **Bhabbo so tādiso bhikkhū**ti so yathāvuttaṁ sabbaṁ papañcaṁ pariccajitvā yathā Satthārā vuttāya sammāpaṭipattiyā, tathā passitabbato tādiso saṁsāre bhayaṁ ikkhatīti **bhikkhu uttamaṁ sambodhiṁ** arahattaṁ pattuṁ arahati.

Paṭhamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

2. Sakkārasuttavaṇṇanā

81. Dutiye **sakkārenā**ti sakkārena hetubhūtena, atha vā **sakkārenā**ti sakkārahetunā, sakkārahetukena vā. Sakkāraṁ hi

1. Attano voyogaṁ (Sī), attano yogaṁ (Syā)
2. Saṁ 2. 10. 387; Abhi 2. 371 piṭṭhesu.
3. Gatāti (Ka)
4. Saṅgahānīti (Sī, Syā)

ကိတ္တိသဒ္ဒေန စ အာရမ္မဏကရဏဝသေန ပဋိသံယုတ္တော။ **ပရာနုဒ္ဒယတာပဋိသံယုတ္တော**တိ ပရေသု အနုဒ္ဒယတာပတိရူပကေန ဂေဟသိတပေမေန ပဋိသံယုတ္တော။ ယံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ—

> “သံသဋ္ဌော ဝိဟရတိ ရာဇူဟိ ရာဇမဟာမတ္တေဟိ ဗြာဟ္မဏေဟိ ဂဟပတိကေဟိ တိတ္ထိယေဟိ တိတ္ထိယသာဝကေဟိ သဟနန္ဒီ သဟသောကီ သုခိတေသု သုခိတော ဒုက္ခိတေသု ဒုက္ခိတော၊ ဥပ္ပန္နေသု ကိစ္စကရဏီယေသု အတ္တနာဝ ယောဂံ[၁] အာပဇ္ဇတီ”တိ[၂]။

ဂါထာသု အနဝညတ္တိယာ ပဋိသံယုတ္တော ပုဂ္ဂလော **အနဝညတ္တိသံယုတ္တော**။ လာဘသက္ကာရေ ဂါရဝေါ ဧတဿ, န ဓမ္မေတိ **လာဘသက္ကာရဂါရဝေါ**။ သုခဒုက္ခေသု အမာ သဟ ဘဝါတိ[၃] အမစ္စာ၊ သဟာယသဒိသာ ဥပဋ္ဌာကာ။ တေဟိ ဂေဟသိတပေမဝသေန သဟ နန္ဒနသီလော **သဟနန္ဒီ အမစ္စေဟိ**၊ ဣမိနာ ပရာနုဒ္ဒယတာပဋိသံယုတ္တံ ဝိတက္ကံ ဒဿေတိ။ **အာရာ သံယောဇနက္ခယာ**တိ ဣမေဟိ တီဟိ ဝိတက္ကေဟိ အဘိဘူတော ပုဂ္ဂလော သံယောဇနက္ခယတော အရဟတ္တတော ဒူရေ၊ တဿ တံ ဒုလ္လဘန္တိ အတ္ထော။

ပုတ္တပသုန္တိ ပုတ္တေ စ ပသဝေါ စ။ ပုတ္တသဒ္ဒေန စေတ္ထ ဒါရာဒယော, ပသုသဒ္ဒေန အဿမဟိံသခေတ္တဝတ္ထာဒယော စ သင်္ဂဟိတာ။ **ဝိဝါဟေ**တိ ဝိဝါဟကာရာပနေ။ ဣမိနာ အာဝါဟောပိ သင်္ဂဟိတော။ **သံဟရာနီ**တိ[၄] ပရိဂ္ဂဟာနိ၊ ပရိက္ခာရသင်္ဂဟာနီတိ အတ္ထော။ “သန္ထဝါနီ”တိ စ ပဌန္တိ၊ မိတ္တသန္ထဝါနီတိ အတ္ထော။ သဗ္ဗတ္ထ ဟိတွာတိ သမ္ဗန္ဓော။ **ဘဗ္ဗော သော တာဒိသော ဘိက္ခူ**တိ သော ယထာဝုတ္တံ သဗ္ဗံ ပပဉ္စံ ပရိစ္စဇိတွာ ယထာ သတ္ထာရာ ဝုတ္တာယ သမ္မာပဋိပတ္တိယာ၊ တထာ ပဿိတဗ္ဗတော တာဒိသော သံသာရေ ဘယံ ဣက္ခတီတိ **ဘိက္ခု ဥတ္တမံ သမ္ဗောဓိံ** အရဟတ္တံ ပတ္တုံ အရဟတိ။

ပဌမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၂-သက္ကာရသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၁။ ဒုတိယေ **သက္ကာရေနာ**တိ သက္ကာရေန ဟေတုဘူတေန၊ အထ ဝါ **သက္ကာရေနာ**တိ သက္ကာရဟေတုနာ, သက္ကာရဟေတုကေန ဝါ။ သက္ကာရံ ဟိ

၁-အတ္တနော ဝေါယောဂံ (သီ)၊ အတ္တနော ယောဂံ (သျာ)
၂-သံ ၂-၁၀-၃၈၇၊ အဘိ ၂-၃၇၁-ပိဋ္ဌေသု။
၃-ဂတာတိ (က)
၄-သင်္ဂဟာနီတိ (သီ၊ သျာ)

nissāya idhekacce puggalā pāpicchā icchāpakatā icchācāre ṭhatvā “sakkāraṁ nibbattessāmā”ti anekavihitaṁ anesanaṁ appatirūpaṁ āpajjitvā ito cutā apāyesu nibbattanti, apare yathāsakkāraṁ labhitvā tannimittaṁ mānamadamacchariyādivasena pamādaṁ āpajjitvā ito cutā apāyesu nibbattanti. Yaṁ sandhāya vuttaṁ “sakkārena abhibhūtā pariyādinnacittā”ti. Tattha **abhibhūtā**ti ajjhotthaṭā. **Pariyādinnacittā**ti khepitacittā, icchācārena mānamadādinā ca khayaṁ pāpitakusalacittā. Atha vā **pariyādinnacittā**ti parito ādinnacittā, vuttappakārena akusalakoṭṭhāsena yathā kusalacittassa uppattivāro na hoti, evaṁ samantato gahitacittasantānāti attho. **Asakkārenā**ti hīḷetvā paribhavitvā parehi attani pavattitena asakkārena hetunā, asakkārahetukena vā mānādinā. **Sakkārena ca asakkārena cā**ti kehici pavattitena sakkārena kehici pavattitena asakkārena ca. Ye hi kehici paṭhamaṁ sakkatā hutvā tehiyeva asārabhāvaṁ[1] ñatvā pacchā asakkatā honti, tādise sandhāya vuttaṁ “sakkārena ca asakkārena cā”ti.

Ettha sakkārena abhibhūtā Devadattādayo nidassetabbā. Vuttampi cetaṁ—

“Phalaṁ ve kadaliṁ hanti, phalaṁ veḷuṁ phalaṁ naḷaṁ.
Sakkāro kāpurisaṁ hanti, gabbho assatariṁ yathā”ti[2].

Sādhūnaṁ upari katena asakkārena abhibhūtā Daṇḍakīrājakāliṅgarājamajjharājādayo nidassetabbā. Vuttampi cetaṁ—

“Kisaṁ hi vacchaṁ avakiriya Daṇḍakī,
Ucchinnamūlo sajano saraṭṭho.
Kukkuḷanāme nirayamhi paccati,
Tassa phuliṅgāni patanti kāye.

1. Assaddhādibhāvaṁ (Sī) 2. Saṁ 1. 156; Aṁ 1. 385; Vi 4. 346 piṭṭhesu.

နိဿာယ ဣဓေကစ္စေ ပုဂ္ဂလာ ပါပိစ္ဆာ ဣစ္ဆာပကတာ ဣစ္ဆာစာရေ ဌတွာ “သက္ကာရံ နိဗ္ဗတ္တေဿာမာ”တိ အနေကဝိဟိတံ အနေသနံ အပ္ပတိရူပံ အာပဇ္ဇိတွာ ဣတော စုတာ အပါယေသု နိဗ္ဗတ္တန္တိ၊ အပရေ ယထာသက္ကာရံ လဘိတွာ တန္နိမိတ္တံ မာနမဒမစ္ဆရိယာဒိဝသေန ပမာဒံ အာပဇ္ဇိတွာ ဣတော စုတာ အပါယေသု နိဗ္ဗတ္တန္တိ။ ယံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ “သက္ကာရေန အဘိဘူတာ ပရိယာဒိန္နစိတ္တာ”တိ။ တတ္ထ **အဘိဘူတာ**တိ အဇ္ဈောတ္ထဋာ။ **ပရိယာဒိန္နစိတ္တာ**တိ ခေပိတစိတ္တာ၊ ဣစ္ဆာစာရေန မာနမဒါဒိနာ စ ခယံ ပါပိတကုသလစိတ္တာ။ အထ ဝါ **ပရိယာဒိန္နစိတ္တာ**တိ ပရိတော အာဒိန္နစိတ္တာ၊ ဝုတ္တပ္ပကာရေန အကုသလကောဋ္ဌာသေန ယထာ ကုသလစိတ္တဿ ဥပ္ပတ္တိဝါရော န ဟောတိ၊ ဧဝံ သမန္တတော ဂဟိတစိတ္တသန္တာနာတိ အတ္ထော။ **အသက္ကာရေနာ**တိ ဟီဠေတွာ ပရိဘဝိတွာ ပရေဟိ အတ္တနိ ပဝတ္တိတေန အသက္ကာရေန ဟေတုနာ, အသက္ကာရဟေတုကေန ဝါ မာနာဒိနာ။ **သက္ကာရေန စ အသက္ကာရေန စာ**တိ ကေဟိစိ ပဝတ္တိတေန သက္ကာရေန ကေဟိစိ ပဝတ္တိတေန အသက္ကာရေန စ။ ယေ ဟိ ကေဟိစိ ပဌမံ သက္ကတာ ဟုတွာ တေဟိယေဝ အသာရဘာဝံ[၁] ဉတွာ ပစ္ဆာ အသက္ကတာ ဟောန္တိ၊ တာဒိသေ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ “သက္ကာရေန စ အသက္ကာရေန စာ”တိ။

ဧတ္ထ သက္ကာရေန အဘိဘူတာ ဒေဝဒတ္တာဒယော နိဒဿေတဗ္ဗာ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ—

“ဖလံ ဝေ ကဒလိံ ဟန္တိ၊ ဖလံ ဝေဠုံ ဖလံ နဠံ။
သက္ကာရော ကာပုရိသံ ဟန္တိ၊ ဂဗ္ဘော အဿတရိံ ယထာ”တိ[၂]။

သာဓူနံ ဥပရိ ကတေန အသက္ကာရေန အဘိဘူတာ ဒဏ္ဍကီရာဇကာလိင်္ဂရာဇမဇ္ဈရာဇာဒယော နိဒဿေတဗ္ဗာ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ—

“ကိသံ ဟိ ဝစ္ဆံ အဝကိရိယ ဒဏ္ဍကီ၊
ဥစ္ဆိန္နမူလော သဇနော သရဋ္ဌော။
ကုက္ကုဠနာမေ နိရယမှိ ပစ္စတိ၊
တဿ ဖုလိင်္ဂါနိ ပတန္တိ ကာယေ။

၁-အဿဒ္ဓါဒိဘာဝံ (သီ) ၂-သံ ၁-၁၅၆၊ အံ ၁-၃၈၅၊ ဝိ ၄-၃၄၆-ပိဋ္ဌေသု။

Yo saññate pabbajite avañcayi,
Dhammaṁ bhaṇante samaṇe adūsake.
Taṁ nāḷikeraṁ sunakhā parattha,
Saṅgamma khādanti viphandamānaṁ[1].

Upahacca manaṁ majjho, mātaṅgasmiṁ yasassine.
Sapārisajjo ucchinno, majjhāraññaṁ tadā ahū”ti[2].

Sakkārena ca asakkārena ca abhibhūtā aññatitthiyā Nāṭaputtādayo nidassetabbā.

Gāthāsu **ubhayan**ti ubhayena sakkārena ca asakkārena ca. **Samādhi na vikampatī**ti na calati, ekaggabhāvena[3] tiṭṭhati. Kassa pana na calatīti āha “appamādavihārino”ti[4]. Yo pamādakaradhammānaṁ[5] rāgādīnaṁ suṭṭhu pahīnattā appamādavihārī arahā, tassa. So hi lokadhammehi na vikampati. **Sukhumadiṭṭhivipassakan**ti phalasamāpatti-atthaṁ sukhumāya diṭṭhiyā paññāya abhiṇhaṁ pavattavipassanattā sukhumadiṭṭhivipassakaṁ. **Upādānakkhayārāman**ti catunnaṁ upādānānaṁ khayaṁ pariyosānabhūtaṁ arahattaphalaṁ āramitabbaṁ etassāti upādānakkhayārāmaṁ. Sesaṁ vuttanayameva.

Dutiyasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

3. Devasaddasuttavaṇṇanā

82. Tatiye **devesū**ti ṭhapetvā arūpāvacaradeve ceva asaññadeve ca tadaññesu upapattidevesu. **Devasaddā**ti devānaṁ pītisamudāhārasaddā. **Niccharantī**ti aññamaññaṁ ālāpasallāpavasena pavattanti. **Samayā samayaṁ upādāyā**ti samayato samayaṁ paṭicca. Idaṁ vuttaṁ hoti—yasmiṁ kāle ṭhitā te devā taṁ kālaṁ āgamma naṁ passissanti, tato taṁ ayaṁ sampattaṁ āgammāti. “Samayaṁ samayaṁ upādāyā”ti ca keci paṭhanti,

1. Khu 6. 8 piṭṭhe Jātake.
2. Khu 6. 61 piṭṭhe Jātake.
3. Ekaggabhāveva (Sī), ekaggabhāvova (Syā)
4. Appamāṇavihārinoti (Sī)
5. Pamāṇakaradhammānaṁ (Sī)

ယော သညတေ ပဗ္ဗဇိတေ အဝဉ္စယိ၊
ဓမ္မံ ဘဏန္တေ သမဏေ အဒူသကေ။
တံ နာဠိကေရံ သုနခါ ပရတ္ထ၊
သင်္ဂမ္မ ခါဒန္တိ ဝိဖန္ဒမာနံ[၁]။

ဥပဟစ္စ မနံ မဇ္ဈော၊ မာတင်္ဂသ္မိံ ယသဿိနေ။
သပါရိသဇ္ဇော ဥစ္ဆိန္နော၊ မဇ္ဈာရညံ တဒါ အဟူ”တိ[၂]။

သက္ကာရေန စ အသက္ကာရေန စ အဘိဘူတာ အညတိတ္ထိယာ နာဋပုတ္တာဒယော နိဒဿေတဗ္ဗာ။

ဂါထာသု **ဥဘယန္တိ** ဥဘယေန သက္ကာရေန စ အသက္ကာရေန စ။ **သမာဓိ န ဝိကမ္ပတီတိ** န စလတိ၊ ဧကဂ္ဂဘာဝေန[၃] တိဋ္ဌတိ။ ကဿ ပန န စလတီတိ အာဟ “အပ္ပမာဒဝိဟာရိနော”တိ[၄]။ ယော ပမာဒကရဓမ္မာနံ[၅] ရာဂါဒီနံ သုဋ္ဌု ပဟီနတ္တာ အပ္ပမာဒဝိဟာရီ အရဟာ၊ တဿ။ သော ဟိ လောကဓမ္မေဟိ န ဝိကမ္ပတိ။ **သုခုမဒိဋ္ဌိဝိပဿကန္တိ** ဖလသမာပတ္တိအတ္ထံ သုခုမာယ ဒိဋ္ဌိယာ ပညာယ အဘိဏှံ ပဝတ္တဝိပဿနတ္တာ သုခုမဒိဋ္ဌိဝိပဿကံ။ **ဥပါဒါနက္ခယာရာမန္တိ** စတုန္နံ ဥပါဒါနာနံ ခယံ ပရိယောသာနဘူတံ အရဟတ္တဖလံ အာရမိတဗ္ဗံ ဧတဿာတိ ဥပါဒါနက္ခယာရာမံ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။

ဒုတိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃-ဒေဝသဒ္ဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၂။ တတိယေ **ဒေဝေသူတိ** ဌပေတွာ အရူပါဝစရဒေဝေ စေဝ အသညဒေဝေ စ တဒညေသု ဥပပတ္တိဒေဝေသု။ **ဒေဝသဒ္ဒါတိ** ဒေဝါနံ ပီတိသမုဒါဟာရသဒ္ဒါ။ **နိစ္ဆရန္တီတိ** အညမညံ အာလာပသလ္လာပဝသေန ပဝတ္တန္တိ။ **သမယာ သမယံ ဥပါဒါယာတိ** သမယတော သမယံ ပဋိစ္စ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ယသ္မိံ ကာလေ ဌိတာ တေ ဒေဝါ တံ ကာလံ အာဂမ္မ နံ ပဿိဿန္တိ၊ တတော တံ သမယံ သမ္ပတ္တံ အာဂမ္မာတိ။ “သမယံ သမယံ ဥပါဒါယာ”တိ စ ကေစိ ပဌန္တိ၊

၁-ခု ၆-၈-ပိဋ္ဌေ ဇာတကေ။
၂-ခု ၆-၆၁-ပိဋ္ဌေ ဇာတကေ။
၃-ဧကဂ္ဂဘာဝေ (သီ)၊ ဧကဂ္ဂဘာဝေါဝ (သျာ)
၄-အပ္ပမာဏဝိဟာရိနောတိ (သီ)
၅-ပမာဏကရဓမ္မာနံ (သီ)

tesaṁ taṁ taṁ samayaṁ paṭiccāti attho. **Yasmiṁ samaye**ti yadā “aṭṭhikaṅkalūpamā kāmā”ti-ādinā[1] “sambādho gharāvāso”ti-ādinā[2] ca kāmesu gharāvāse ca ādīnavā, tappaṭipakkhato nekkhamme ānisaṁsā ca sudiṭṭhā honti, tasmiṁ samaye. Tadā hissa ekantena pabbajjāya cittaṁ namati. **Ariyasāvako**ti ariyassa Buddhassa Bhagavato sāvako, sāvakabhāvaṁ upagantukāmo, ariyasāvako vā avassaṁbhāvī. Antimabhavikaṁ sāvakabodhisattaṁ sandhāya ayamārambho. **Kesamassuṁ ohāretvā**ti kese ca massuṁ ca ohāretvā apanetvā. **Kāsāyāni vatthāni acchādetvā**ti kasāyena rattatāya kāsāyāni brahmacariyaṁ carantānaṁ anucchavikāni vatthāni nivāsetvā ceva pārupitvā ca. **Agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāya cetetī**ti agārasmā gharā nikkhamitvā anagāriyaṁ pabbajjaṁ pabbajeyyanti pabbajjāya ceteti pakappeti, pabbajatīti attho. Ettha ca yasmā agārassa hitaṁ kasivaṇijjādikammaṁ agāriyanti vuccati, tañca pabbajjāya natthi, tasmā pabbajjā anagāriyanti ñātabbā.

Mārenāti kilesamārena. **Saṅgāmāya cetetī**ti yujjhanatthāya cittaṁ uppādeti, māraṁ abhivijetuṁ sannayhati. Yasmā pana evarūpassa paṭipajjanakapuggalassa devaputtamāropi antarāyāya upakkamati, tasmā tassapi vasena mārenāti ettha devaputtamārenātipi attho veditabbo. Tassāpi ayaṁ icchāvighātaṁ karissatevāti. Yasmā pana pabbajitadivasato paṭṭhāya khuraggato vā paṭṭhāya sīlāni samādiyanto parisodhento samathavipassanāsu kammaṁ karonto yathārahaṁ tadaṅgappahānavikkhambhanappahānānaṁ vasena kilesamāraṁ paripāteti nāma, na yujjhati nāma sampahārassa abhāvato, tasmā vuttaṁ “mārena saddhiṁ saṅgāmāya cetetī”ti.

Sattannanti koṭṭhāsato sattannaṁ, pabhedato pana te sattatiṁsa honti. Kathaṁ? Cattāro satipaṭṭhānā cattāro sammappadhānā cattāro iddhipādā pañcindriyāni pañca balāni satta bojjhaṅgā ariyo aṭṭhaṅgiko maggoti. Evaṁ pabhedato sattatiṁsavidhāpi satipaṭṭhānādikoṭṭhāsato satteva hontīti vuttaṁ “sattannan”ti. **Bodhipakkhiyānan**ti bujjhanaṭṭhena bodhīti laddhanāmassa ariyapuggalassa maggañāṇasseva vā pakkhe bhavānaṁ

1. Ma 1. 182; Vi 2. 175 piṭṭhesu.
2. Dī 1. 59; Saṁ 1. 419 piṭṭhesu.

တေသံ တံ တံ သမယံ ပဋိစ္စာတိ အတ္ထော။ **ယသ္မိံ သမယေ**တိ ယဒါ “အဋ္ဌိကင်္ကလူပမာ ကာမာ”တိအာဒိနာ[၁] “သမ္ဗာဓော ဃရာဝါသော”တိအာဒိနာ[၂] စ ကာမေသု ဃရာဝါသေ စ အာဒီနဝါ, တပ္ပဋိပက္ခတော နေက္ခမ္မေ အာနိသံသာ စ သုဒိဋ္ဌာ ဟောန္တိ၊ တသ္မိံ သမယေ။ တဒါ ဟိဿ ဧကန္တေန ပဗ္ဗဇ္ဇာယ စိတ္တံ နမတိ။ **အရိယသာဝကော**တိ အရိယဿ ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော သာဝကော, သာဝကဘာဝံ ဥပဂန္တုကာမော, အရိယသာဝကော ဝါ အဝဿံဘာဝီ။ အန္တိမဘဝိကံ သာဝကဗောဓိသတ္တံ သန္ဓာယ အယမာရမ္ဘော။ **ကေသမဿုံ ဩဟာရေတွာ**တိ ကေသေ စ မဿုံ စ ဩဟာရေတွာ အပနေတွာ။ **ကာသာယာနိ ဝတ္ထာနိ အစ္ဆာဒေတွာ**တိ ကသာယေန ရတ္တတာယ ကာသာယာနိ ဗြဟ္မစရိယံ စရန္တာနံ အနုစ္ဆဝိကာနိ ဝတ္ထာနိ နိဝါသေတွာ စေဝ ပါရုပိတွာ စ။ **အဂါရသ္မာ အနဂါရိယံ ပဗ္ဗဇ္ဇာယ စေတေတီ**တိ အဂါရသ္မာ ဃရာ နိက္ခမိတွာ အနဂါရိယံ ပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇေယျန္တိ ပဗ္ဗဇ္ဇာယ စေတေတိ ပကပ္ပေတိ၊ ပဗ္ဗဇတီတိ အတ္ထော။ ဧတ္ထ စ ယသ္မာ အဂါရဿ ဟိတံ ကသိဝဏိဇ္ဇာဒိကမ္မံ အဂါရိယန္တိ ဝုစ္စတိ၊ တဉ္စ ပဗ္ဗဇ္ဇာယ နတ္ထိ၊ တသ္မာ ပဗ္ဗဇ္ဇာ အနဂါရိယန္တိ ဉာတဗ္ဗာ။

မာရေနာတိ ကိလေသမာရေန။ **သင်္ဂါမာယ စေတေတီ**တိ ယုဇ္ဈနတ္ထာယ စိတ္တံ ဥပ္ပါဒေတိ၊ မာရံ အဘိဝိဇေတုံ သန္နယှတိ။ ယသ္မာ ပန ဧဝရူပဿ ပဋိပဇ္ဇနကပုဂ္ဂလဿ ဒေဝပုတ္တမာရောပိ အန္တရာယာယ ဥပက္ကမတိ၊ တသ္မာ တဿပိ ဝသေန မာရေနာတိ ဧတ္ထ ဒေဝပုတ္တမာရေနာတိပိ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ တဿာပိ အယံ ဣစ္ဆာဝိဃာတံ ကရိဿတေဝါတိ။ ယသ္မာ ပန ပဗ္ဗဇိတဒိဝသတော ပဋ္ဌာယ ခုရဂ္ဂတော ဝါ ပဋ္ဌာယ သီလာနိ သမာဒိယန္တော ပရိသောဓေန္တော သမထဝိပဿနာသု ကမ္မံ ကရောန္တော ယထာရဟံ တဒင်္ဂပ္ပဟာနဝိက္ခမ္ဘနပ္ပဟာနာနံ ဝသေန ကိလေသမာရံ ပရိပါတေတိ နာမ၊ န ယုဇ္ဈတိ နာမ သမ္ပဟာရဿ အဘာဝတော၊ တသ္မာ ဝုတ္တံ “မာရေန သဒ္ဓိံ သင်္ဂါမာယ စေတေတီ”တိ။

သတ္တန္နန္တိ ကောဋ္ဌာသတော သတ္တန္နံ၊ ပဘေဒတော ပန တေ သတ္တတိံသ ဟောန္တိ။ ကထံ? စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနာ စတ္တာရော သမ္မပ္ပဓာနာ စတ္တာရော ဣဒ္ဓိပါဒါ ပဉ္စိန္ဒြိယာနိ ပဉ္စ ဗလာနိ သတ္တ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ အရိယော အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါတိ။ ဧဝံ ပဘေဒတော သတ္တတိံသဝိဓာပိ သတိပဋ္ဌာနာဒိကောဋ္ဌာသတော သတ္တေဝ ဟောန္တီတိ ဝုတ္တံ “သတ္တန္န”န္တိ။ **ဗောဓိပက္ခိယာန**န္တိ ဗုဇ္ဈနဋ္ဌေန ဗောဓီတိ လဒ္ဓနာမဿ အရိယပုဂ္ဂလဿ မဂ္ဂဉာဏဿေဝ ဝါ ပက္ခေ ဘဝါနံ

၁-မ ၁-၁၈၂၊ ဝိ ၂-၁၇၅-ပိဋ္ဌေသု။
၂-ဒီ ၁-၅၉၊ သံ ၁-၄၁၉-ပိဋ္ဌေသု။

bodhipakkhiyānaṁ[1], bodhikoṭṭhāsiyānanti attho. “Bodhipakkhikānan”tipi pāṭho, bodhipakkhavantānaṁ, bodhipakkhe vā niyuttānanti attho. **Bhāvanānuyogamanuyutto**ti vipassanaṁ ussukkāpetvā ariyamaggabhāvanānuyogamanuyutto. Vipassanākkhaṇe hi satipaṭṭhānādayo pariyāyena bodhipakkhiyā nāma, maggakkhaṇeyeva pana te nippariyāyena bodhipakkhiyā nāma honti.

Āsavānaṁ khayāti kāmāsavādīnaṁ sabbesaṁ āsavānaṁ khayā. Āsavesu hi khīṇesu sabbe kilesā khīṇāyeva honti. Tena arahattamaggo vutto hoti. **Anāsava**nti āsavavirahitaṁ. **Cetovimuttiṁ paññāvimutti**nti ettha cetovacanena arahattaphalasamādhi, paññāvacanena taṁsampayuttā ca paññā vuttā. Tattha samādhi rāgato vimuttattā cetovimutti, paññā avijjāya vimuttattā paññāvimuttīti veditabbā. Vuttañhetaṁ Bhagavatā—

> “Yo hissa bhikkhave samādhi, tadassa samādhindriyaṁ. Yā hissa bhikkhave paññā, tadassa paññindriyaṁ. Iti kho bhikkhave rāgavirāgā cetovimutti, avijjāvirāgā paññāvimuttī”ti[2].

Apicettha samathaphalaṁ cetovimutti, vipassanāphalaṁ paññāvimuttīti veditabbā. **Diṭṭheva dhamme**ti imasmiṁyeva attabhāve. **Sayaṁ abhiññā sacchikatvā**ti attanāyeva abhivisiṭṭhāya paññāya paccakkhaṁ katvā aparappaccayena ñatvā. **Upasampajja viharatī**ti pāpuṇitvā sampādetvā viharati. **Tameva saṅgāmasīsaṁ abhivijiya ajjhāvasatī**ti māraṁ abhivijinitvā vijitavijayattā tena katasaṅgāmasaṅkhātassa[3] ariyamaggassa sīsabhūtaṁ arahattaphalasamāpatti-issariyaṭṭhānaṁ abhibhavanto āvasati, samāpajjati icceva attho. Ime ca devasaddā diṭṭhasaccesu devesu pavattanti, visesato suddhāvāsadevesūti veditabbaṁ.

Gāthāsu **mahanta**nti sīlādiguṇamahattena mahantaṁ. **Vītasārada**nti sārajjakarānaṁ kilesānaṁ abhāvena vigatasārajjaṁ apagatamaṅkubhāvaṁ. **Purisājaññā**ti assādīsu assājānīyādayo viya purisesu

---

1. Bodhibhāgiyānaṁ (Ka)
2. Saṁ 3. 195 piṭṭhe.
3. Katasaṅgāmāvacarasaṅkhātassa (Ka)

ဗောဓိပက္ခိယာနံ[၁]၊ ဗောဓိကောဋ္ဌာသိယာနန္တိ အတ္ထော။ “ဗောဓိပက္ခိကာနန်”တိပိ ပါဌော၊ ဗောဓိပက္ခဝန္တာနံ, ဗောဓိပက္ခေ ဝါ နိယုတ္တာနန္တိ အတ္ထော။ **ဘာဝနာနုယောဂမနုယုတ္တော**တိ ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ အရိယမဂ္ဂဘာဝနာနုယောဂမနုယုတ္တော။ ဝိပဿနာက္ခဏေ ဟိ သတိပဋ္ဌာနာဒယော ပရိယာယေန ဗောဓိပက္ခိယာ နာမ၊ မဂ္ဂက္ခဏေယေဝ ပန တေ နိပ္ပရိယာယေန ဗောဓိပက္ခိယာ နာမ ဟောန္တိ။

အာသဝါနံ ခယာတိ ကာမာသဝါဒီနံ သဗ္ဗေသံ အာသဝါနံ ခယာ။ အာသဝေသု ဟိ ခီဏေသု သဗ္ဗေ ကိလေသာ ခီဏာယေဝ ဟောန္တိ။ တေန အရဟတ္တမဂ္ဂေါ ဝုတ္တော ဟောတိ။ **အနာသဝ**န္တိ အာသဝဝိရဟိတံ။ **စေတောဝိမုတ္တိံ ပညာဝိမုတ္တိ**န္တိ ဧတ္ထ စေတောဝစနေန အရဟတ္တဖလသမာဓိ၊ ပညာဝစနေန တံသမ္ပယုတ္တာ စ ပညာ ဝုတ္တာ။ တတ္ထ သမာဓိ ရာဂတော ဝိမုတ္တတ္တာ စေတောဝိမုတ္တိ၊ ပညာ အဝိဇ္ဇာယ ဝိမုတ္တတ္တာ ပညာဝိမုတ္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဝုတ္တဉှေတံ ဘဂဝတာ—

> “ယော ဟိဿ ဘိက္ခဝေ သမာဓိ၊ တဒဿ သမာဓိန္ဒြိယံ။ ယာ ဟိဿ ဘိက္ခဝေ ပညာ၊ တဒဿ ပညိန္ဒြိယံ။ ဣတိ ခေါ ဘိက္ခဝေ ရာဂဝိရာဂါ စေတောဝိမုတ္တိ၊ အဝိဇ္ဇာဝိရာဂါ ပညာဝိမုတ္တီ”တိ[၂]။

အပိစေတ္ထ သမထဖလံ စေတောဝိမုတ္တိ, ဝိပဿနာဖလံ ပညာဝိမုတ္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ**တိ ဣမသ္မိံယေဝ အတ္တဘာဝေ။ **သယံ အဘိညာ သစ္ဆိကတွာ**တိ အတ္တနာယေဝ အဘိဝိသိဋ္ဌာယ ပညာယ ပစ္စက္ခံ ကတွာ အပရပ္ပစ္စယေန ဉတွာ။ **ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတီ**တိ ပါပုဏိတွာ သမ္ပာဒေတွာ ဝိဟရတိ။ **တမေဝ သင်္ဂါမသီသံ အဘိဝိဇိယ အဇ္ဈာဝသတီ**တိ မာရံ အဘိဝိဇိနိတွာ ဝိဇိတဝိဇယတ္တာ တေန ကတသင်္ဂါမသင်္ခါတဿ[၃] အရိယမဂ္ဂဿ သီသဘူတံ အရဟတ္တဖလသမာပတ္တိဣဿရိယဋ္ဌာနံ အဘိဘဝန္တော အာဝသတိ၊ သမာပဇ္ဇတိ ဣစ္စေဝ အတ္ထော။ ဣမေ စ ဒေဝသဒ္ဒါ ဒိဋ္ဌသစ္စေသု ဒေဝေသု ပဝတ္တန္တိ၊ ဝိသေသတော သုဒ္ဓါဝါသဒေဝေသူတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဂါထာသု **မဟန္တ**န္တိ သီလာဒိဂုဏမဟတ္တေန မဟန္တံ။ **ဝီတသာရဒ**န္တိ သာရဇ္ဇကရာနံ ကိလေသာနံ အဘာဝေန ဝိဂတသာရဇ္ဇံ အပဂတမင်္ကုဘာဝံ။ **ပုရိသာဇညာ**တိ အဿာဒီသု အဿာဇာနီယာဒယော ဝိယ ပုရိသေသု

၁-ဗောဓိဘာဂိယာနံ (က) ၂-သံ ၃-၁၉၅-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ကတသင်္ဂါမာဝစရသင်္ခါတဿ (က)

ājānīyabhūta uttamapurisa. **Dujjayamajjhabhū**ti pacurajanehi jetuṁ asakkuṇeyyaṁ kilesavāhiniṁ abhibhavi ajjhotthari. “Ajjayī”tipi paṭhanti, ajinīti attho. **Jetvāna maccuno**[1] **senaṁ, vimokkhena anāvaran**ti lokattayābhibyāpanato diyaḍḍhasahassādivibhāgato ca vipulattā aññehi āvarituṁ paṭisedhetuṁ asakkuṇeyyattā ca anāvaraṁ maccuno mārassa senaṁ vimokkhena ariyamaggena jetvā yo tvaṁ dujjayaṁ ajayi, tassa namo te purisājaññāti sambandho.

Itīti vuttappakārena. **Hi**-iti nipātamattaṁ. Etaṁ **pattamānasaṁ** adhigatārahattaṁ khīṇāsavaṁ **devatā namassantī**ti vuttamevatthaṁ nigamanavasena dasseti. Atha vā **itī**ti iminā kāraṇena. Kiṁ pana etaṁ kāraṇaṁ? Namucisenāvijayena pattamānasattaṁ. Iminā kāraṇena taṁ devatā namassantīti attho. Idāni taṁ kāraṇaṁ phalato dassetuṁ **“tañhi tassa na passanti, yena maccuvasaṁ vaje”**ti vuttaṁ. Tassattho—yasmā tassa purisājaññassa paṇidhāya gavesantāpi devā aṇumattampi taṁ kāraṇaṁ na passanti, yena so maccuno maraṇassa vasaṁ vaje upagaccheyya, tasmā taṁ visuddhidevā namassantīti.

Tatiyasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

4. Pañcapubbanimittasuttavaṇṇanā

83. Catutthe **yadā**ti yasmiṁ kāle. **Devo**ti upapattidevo. Tayo hi devā sammutidevā upapattidevā visuddhidevāti. Tesu **sammutidevā** nāma rājāno khattiyā. **Upapattidevā** nāma Catumahārājikato paṭṭhāya taduparidevā. **Visuddhidevā** nāma khīṇāsavā. Idha pana kāmāvacaradevo adhippeto. Tena vuttaṁ “devoti upapattidevo”ti. **Devakāyā**ti devasamūhato, devaṭṭhānato vā, devalokatoti attho. Samūhanivāsavācako hi ayaṁ kāyasaddo. **Cavanadhammo**ti maraṇadhammo, āyukkhayena vā puññakkhayena vā upaṭṭhitamaraṇoti attho.

1. Manobhuno (Ka)

အာဇာနီယဘူတ ဥတ္တမပုရိသ။ **ဒုဇ္ဇယမဇ္ဈဘူ**တိ ပစုရဇနေဟိ ဇေတုံ အသက္ကုဏေယျံ ကိလေသဝါဟိနိံ အဘိဘဝိ အဇ္ဈောတ္ထရိ။ “အဇ္ဇယီ”တိပိ ပဌန္တိ၊ အဇိနီတိ အတ္ထော။ **ဇေတွာန မစ္စုနော**[၁] **သေနံ၊ ဝိမောက္ခေန အနာဝရန္တိ** လောကတ္တယာဘိဗျာပနတော ဒိယဍ္ဎသဟဿာဒိဝိဘာဂတော စ ဝိပုလတ္တာ အညေဟိ အာဝရိတုံ ပဋိသေဓေတုံ အသက္ကုဏေယျတ္တာ စ အနာဝရံ မစ္စုနော မာရဿ သေနံ ဝိမောက္ခေန အရိယမဂ္ဂေန ဇေတွာ ယော တွံ ဒုဇ္ဇယံ အဇယိ၊ တဿ နမော တေ ပုရိသာဇညာတိ သမ္ဗန္ဓော။

ဣတီတိ ဝုတ္တပ္ပကာရေန။ **ဟိ**ဣတိ နိပါတမတ္တံ။ ဧတံ **ပတ္တမာနသံ** အဓိဂတာရဟတ္တံ ခီဏာသဝံ **ဒေဝတာ နမဿန္တီ**တိ ဝုတ္တမေဝတ္ထံ နိဂမနဝသေန ဒဿေတိ။ အထ ဝါ **ဣတီ**တိ ဣမိနာ ကာရဏေန။ ကိံ ပန ဧတံ ကာရဏံ? နမုစိသေနာဝိဇယေန ပတ္တမာနသတ္တံ။ ဣမိနာ ကာရဏေန တံ ဒေဝတာ နမဿန္တီတိ အတ္ထော။ ဣဒါနိ တံ ကာရဏံ ဖလတော ဒဿေတုံ **“တဉှိ တဿ န ပဿန္တိ၊ ယေန မစ္စုဝသံ ဝဇေ”**တိ ဝုတ္တံ။ တဿတ္ထော—ယသ္မာ တဿ ပုရိသာဇညဿ ပဏိဓာယ ဂဝေသန္တာပိ ဒေဝါ အဏုမတ္တမ္ပိ တံ ကာရဏံ န ပဿန္တိ၊ ယေန သော မစ္စုနော မရဏဿ ဝသံ ဝဇေ ဥပဂစ္ဆေယျ၊ တသ္မာ တံ ဝိသုဒ္ဓိဒေဝါ နမဿန္တီတိ။

တတိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၄-ပဉ္စပုဗ္ဗနိမိတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၃။ စတုတ္ထေ **ယဒါ**တိ ယသ္မိံ ကာလေ။ **ဒေဝေါ**တိ ဥပပတ္တိဒေဝေါ။ တယော ဟိ ဒေဝါ သမ္မုတိဒေဝါ ဥပပတ္တိဒေဝါ ဝိသုဒ္ဓိဒေဝါတိ။ တေသု **သမ္မုတိဒေဝါ** နာမ ရာဇာနော ခတ္တိယာ။ **ဥပပတ္တိဒေဝါ** နာမ စာတုမဟာရာဇိကတော ပဋ္ဌာယ တဒုပရိဒေဝါ။ **ဝိသုဒ္ဓိဒေဝါ** နာမ ခီဏာသဝါ။ ဣဓ ပန ကာမာဝစရဒေဝေါ အဓိပ္ပေတော။ တေန ဝုတ္တံ “ဒေဝေါတိ ဥပပတ္တိဒေဝေါ”တိ။ **ဒေဝကာယာ**တိ ဒေဝသမူဟတော, ဒေဝဋ္ဌာနတော ဝါ၊ ဒေဝလောကတောတိ အတ္ထော။ သမူဟနိဝါသဝါစကော ဟိ အယံ ကာယသဒ္ဒေါ။ **စဝနဓမ္မော**တိ မရဏဓမ္မော၊ အာယုက္ခယေန ဝါ ပုညက္ခယေန ဝါ ဥပဋ္ဌိတမရဏောတိ အတ္ထော။

၁-မနောဘုနော (က)

Pañcassa pubbanimittāni pātubhavantīti assa upaṭṭhitamaraṇassa devaputtassa pañca maraṇassa pubbanimittāni uppajjanti, pakāsāni vā honti. **Mālā milāyantī**ti tena piḷandhitamālā majjhanhikasamaye ātape khittā viya milātā vihatasobhā honti.

Vatthāni kilissantīti saradasamaye vigatavalāhake ākāse abbhussakkamānabālasūriyasadisappabhāni nānāvirāgavaṇṇāni tena nivatthapārutavatthāni taṁ khaṇaṁyeva kaddame khipitvā madditāni viya vihatappabhāni malināni honti.

Kacchehi sedā muccantīti suparisuddhajātimaṇi viya susikkhitasippācariyaracitasuvaṇṇapaṭimā viya ca pubbe sedamalajallikārahitasarīrassa tasmiṁ khaṇe ubhohi kacchehi sedadhārā sandanti paggharanti. Na kevalañca kacchehiyeva, sakalasarīratopi[1] panassa sedajalakaṇṇikā muccatiyeva, yena āmuttamuttājālagavacchito viya tassa kāyo hoti.

Kāye dubbaṇṇiyaṁ okkamatīti pubbe paṭisandhito paṭṭhāya yathānubhāvaṁ ekayojanaṁ dviyojanaṁ yāva dvādasayojanamattampi padesaṁ ābhāya pharitvā vijjotamāno kāyo hoti khaṇḍiccapāliccādivirahito, na sītaṁ na uṇhaṁ upaghātakaṁ, devadhītā soḷasavassuddesikā viya hoti, devaputto vīsativassuddesiko viya, taṁ khaṇaṁyeva nippabhe nitteje kāye virūpabhāvo anupavisati saṇṭhāti.

Sake devo devāsane nābhiramatīti attano accharāgaṇehi saddhiṁ kīḷanaparicaraṇakadibbāsane na ramati, na cittassādaṁ labhati. Tassa kira manussagaṇanāya sattahi divasehi maraṇaṁ bhavissatīti imāni pubbanimittāni pātubhavanti. So tesaṁ uppattiyā "evarūpāya nāma sampattiyā vinā bhavissāmī"ti balavasokābhibhūto hoti, tenassa kāye mahāpariḷāho uppajjati, tena sabbato gattehi sedā muccanti. Cirataraṁ kālaṁ aparicitadukkho taṁ adhivāsetuṁ asakkonto ekacco "dayhāmi dayhāmī"ti kandanto paridevanto katthaci assādaṁ alabhanto vijappanto vilapanto[2] tahiṁ tahiṁ āhiṇḍati, ekacco satiṁ

1. Sakalasarīrampi (Sī, Ka)
2. Vijambhanto nissasanto (Sī), vijabbhanto vissasento (Syā)

ပဉ္စဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တာနိ ပါတုဘဝန္တီတိ အဿ ဥပဋ္ဌိတမရဏဿ ဒေဝပုတ္တဿ ပဉ္စ မရဏဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တာနိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ပကာသာနိ ဝါ ဟောန္တိ။ **မာလာ မိလာယန္တီ**တိ တေန ပိဠန္ဓိတမာလာ မဇ္ဈန္ဟိကသမယေ အာတပေ ခိတ္တာ ဝိယ မိလာတာ ဝိဟတသောဘာ ဟောန္တိ။

ဝတ္ထာနိ ကိလိဿန္တီတိ သရဒသမယေ ဝိဂတဝလာဟကေ အာကာသေ အဗ္ဘုဿက္ကမာနဗာလသူရိယသဒိသပ္ပဘာနိ နာနာဝိရာဂဝဏ္ဏာနိ တေန နိဝတ္ထပါရုတဝတ္ထာနိ တံ ခဏံယေဝ ကဒ္ဒမေ ခိပိတွာ မဒ္ဒိတာနိ ဝိယ ဝိဟတပ္ပဘာနိ မလိနာနိ ဟောန္တိ။

ကစ္ဆေဟိ သေဒါ မုစ္စန္တီတိ သုပရိသုဒ္ဓဇာတိမဏိ ဝိယ သုသိက္ခိတသိပ္ပါစရိယရစိတသုဝဏ္ဏပဋိမာ ဝိယ စ ပုဗ္ဗေ သေဒမလဇလ္လိကာရဟိတသရီရဿ တသ္မိံ ခဏေ ဥဘောဟိ ကစ္ဆေဟိ သေဒဓာရာ သန္ဒန္တိ ပဂ္ဃရန္တိ။ န ကေဝလဉ္စ ကစ္ဆေဟိယေဝ၊ သကလသရီရတောပိ[1] ပနဿ သေဒဇလကဏ္ဏိကာ မုစ္စတိယေဝ၊ ယေန အာမုတ္တမုတ္တာဇာလဂဝစ္ဆိတော ဝိယ တဿ ကာယော ဟောတိ။

ကာယေ ဒုဗ္ဗဏ္ဏိယံ ဩက္ကမတီတိ ပုဗ္ဗေ ပဋိသန္ဓိတော ပဋ္ဌာယ ယထာနုဘာဝံ ဧကယောဇနံ ဒွိယောဇနံ ယာဝ ဒွါဒသယောဇနမတ္တမ္ပိ ပဒေသံ အာဘာယ ဖရိတွာ ဝိဇ္ဇောတမာနော ကာယော ဟောတိ ခဏ္ဍိစ္စပါလိစ္စာဒိဝိရဟိတော၊ န သီတံ န ဥဏှံ ဥပဃာတကံ၊ ဒေဝဓီတာ သောဠသဝဿုဒ္ဒေသိကာ ဝိယ ဟောတိ၊ ဒေဝပုတ္တော ဝီသတိဝဿုဒ္ဒေသိကော ဝိယ၊ တံ ခဏံယေဝ နိပ္ပဘေ နိတ္တေဇေ ကာယေ ဝိရူပဘာဝေါ အနုပဝိသတိ သဏ္ဌာတိ။

သကေ ဒေဝေါ ဒေဝါသနေ နာဘိရမတီတိ အတ္တနော အစ္ဆရာဂဏေဟိ သဒ္ဓိံ ကီဠနပရိစရဏကဒိဗ္ဗာသနေ န ရမတိ၊ န စိတ္တဿာဒံ လဘတိ။ တဿ ကိရ မနုဿဂဏနာယ သတ္တဟိ ဒိဝသေဟိ မရဏံ ဘဝိဿတီတိ ဣမာနိ ပုဗ္ဗနိမိတ္တာနိ ပါတုဘဝန္တိ။ သော တေသံ ဥပ္ပတ္တိယာ "ဧဝရူပါယ နာမ သမ္ပတ္တိယာ ဝိနာ ဘဝိဿာမီ"တိ ဗလဝသောကာဘိဘူတော ဟောတိ၊ တေနဿ ကာယေ မဟာပရိဠာဟော ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တေန သဗ္ဗတော ဂတ္တေဟိ သေဒါ မုစ္စန္တိ။ စိရတရံ ကာလံ အပရိစိတဒုက္ခော တံ အဓိဝါသေတုံ အသက္ကောန္တော ဧကစ္စော "ဒယှာမိ ဒယှာမီ"တိ ကန္ဒန္တော ပရိဒေဝန္တော ကတ္ထစိ အဿာဒံ အလဘန္တော ဝိဇပ္ပန္တော ဝိလပန္တော[2] တဟိံ တဟိံ အာဟိဏ္ဍတိ၊ ဧကစ္စော သတိံ

၁-သကလသရီရမ္ပိ (သီ၊ က)   ၂-ဝိဇမ္ဘန္တော နိဿသန္တော (သီ)၊ ဝိဇဗ္ဘန္တော ဝိဿသေန္တော (သျာ)

upaṭṭhapetvā kāyavācāhi vikāraṁ akarontopi piyavippayogadukkhaṁ asahanto vihaññamāno vicarati.

Imāni pana pubbanimittāni yathā loke mahāpuññānaṁ rājarājamahāmattādīnaṁyeva ukkāpātabhūmicālacandaggāhādīni nimittāni paññāyanti, na sabbesaṁ, evameva mahesakkhadevānaṁyeva paññāyati. Uppannāni ca tāni "imāni maraṇassa pubbanimittāni nāmā"ti keci devo jānanti, na sabbe. Tattha yo mandena kusalakammena nibbatto, so "idāni ko jānāti 'kuhiṁ nibbattissāmī'ti" bhāyati. Yo pana mahāpuñño, so "bahuṁ mayā dānaṁ dinnaṁ, sīlaṁ rakkhitaṁ, puññaṁ upacitaṁ, ito cutassa me sugatiyeva pāṭikaṅkhā"ti na bhāyati na vikampati. Evaṁ upaṭṭhitapubbanimittaṁ pana taṁ gahetvā devatā Nandanavanaṁ pavesenti, sabbadevalokesu Nandanavanaṁ atthiyeva.

Tīhi vācāhi anumodentīti idāni vuccamānehi tīhi vacanehi anumodenti, modaṁ pamodaṁ uppādenti, assāsenti, abhivadanavasena[1] vā taṁkhaṇānurūpaṁ pamodaṁ karonti. Keci pana "anumodentī"ti padassa "ovadantī"ti vadanti. **Ito**ti devalokato. **Bho**ti ālapanaṁ. **Sugatin**ti sundaragatiṁ, manussalokaṁ sandhāya vadanti. **Gacchā**ti paṭisandhiggahaṇavasena upehi.

Evaṁ vutteti evaṁ tadā tehi devehi tassa "ito bho sugatiṁ gacchā"ti-ādinā vattabbavacane Bhagavatā vutte **aññataro** nāmagottena apākaṭo tassaṁ parisāyaṁ nisinno anusandhikusalo eko bhikkhu "ete sugati-ādayo Bhagavatā avisesato vuttā avibhūtā, handa te vibhūtatare kārāpessāmī"ti etaṁ "kiṁ nu kho bhante"ti-ādivacanaṁ avoca. Saddhādiguṇavisesapaṭilābhakāraṇato devūpapattihetuto ca manussattaṁ devānaṁ abhisammatanti āha **"manussattaṁ kho bhikkhu devānaṁ sugatigamanasaṅkhātan"**ti.

Sugatigamanasaṅkhātanti "sugatigamanan"ti sammā kathitaṁ, vaṇṇitaṁ thomitanti attho. **Yaṁ manussabhūto**ti ettha **yan**ti kiriyāparāmasanaṁ, tena **paṭilabhatī**ti ettha paṭilabhanakiriyā āmasīyati, yo saddhāpaṭilābhoti attho. **Manussabhūto**ti manussesu uppanno, manussabhāvaṁ

1. Āsitavasena (Sī, Syā)

ဥပဋ္ဌပေတွာ ကာယဝါစာဟိ ဝိကာရံ အကရောန္တောပိ ပိယဝိပ္ပယောဂဒုက္ခံ အသဟန္တော ဝိဟညမာနော ဝိစရတိ။

ဣမာနိ ပန ပုဗ္ဗနိမိတ္တာနိ ယထာ လောကေ မဟာပုညာနံ ရာဇရာဇမဟာမတ္တာဒီနံယေဝ ဥက္ကာပါတဘူမိစာလစန္ဒဂ္ဂါဟာဒီနိ နိမိတ္တာနိ ပညာယန္တိ၊ န သဗ္ဗေသံ၊ ဧဝမေဝ မဟေသက္ခဒေဝါနံယေဝ ပညာယတိ။ ဥပ္ပန္နာနိ စ တာနိ "ဣမာနိ မရဏဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တာနိ နာမာ"တိ ကေစိ ဒေဝါ ဇာနန္တိ၊ န သဗ္ဗေ။ တတ္ထ ယော မန္ဒေန ကုသလကမ္မေန နိဗ္ဗတ္တော၊ သော "ဣဒါနိ ကော ဇာနာတိ 'ကုဟိံ နိဗ္ဗတ္တိဿာမီ'တိ" ဘာယတိ။ ယော ပန မဟာပုညော၊ သော "ဗဟုံ မယာ ဒါနံ ဒိန္နံ၊ သီလံ ရက္ခိတံ၊ ပုညံ ဥပစိတံ၊ ဣတော စုတဿ မေ သုဂတိယေဝ ပါဋိကင်္ခါ"တိ န ဘာယတိ န ဝိကမ္ပတိ။ ဧဝံ ဥပဋ္ဌိတပုဗ္ဗနိမိတ္တံ ပန တံ ဂဟေတွာ ဒေဝတာ နန္ဒနဝနံ ပဝေသေန္တိ၊ သဗ္ဗဒေဝလောကေသု နန္ဒနဝနံ အတ္ထိယေဝ။

တီဟိ ဝါစာဟိ အနုမောဒေန္တီတိ ဣဒါနိ ဝုစ္စမာနေဟိ တီဟိ ဝစနေဟိ အနုမောဒေန္တိ၊ မောဒံ ပမောဒံ ဥပ္ပါဒေန္တိ၊ အဿာသေန္တိ၊ အဘိဝဒနဝသေန[၁] ဝါ တံခဏာနုရူပံ ပမောဒံ ကရောန္တိ။ ကေစိ ပန "အနုမောဒေန္တီ"တိ ပဒဿ "ဩဝဒန္တီ"တိ ဝဒန္တိ။ **ဣတော**တိ ဒေဝလောကတော။ **ဘော**တိ အာလပနံ။ **သုဂတိ**န္တိ သုန္ဒရဂတိံ၊ မနုဿလောကံ သန္ဓာယ ဝဒန္တိ။ **ဂစ္ဆာ**တိ ပဋိသန္ဓိဂ္ဂဟဏဝသေန ဥပေဟိ။

ဧဝံ ဝုတ္တေတိ ဧဝံ တဒါ တေဟိ ဒေဝေဟိ တဿ "ဣတော ဘော သုဂတိံ ဂစ္ဆာ"တိအာဒိနာ ဝတ္တဗ္ဗဝစနေ ဘဂဝတာ ဝုတ္တေ **အညတရော** နာမဂေါတ္တေန အပါကဋော တဿံ ပရိသာယံ နိသိန္နော အနုသန္ဓိကုသလော ဧကော ဘိက္ခု "ဧတေ သုဂတိအာဒယော ဘဂဝတာ အဝိသေသတော ဝုတ္တာ အဝိဘူတာ၊ ဟန္ဒ တေ ဝိဘူတတရေ ကာရာပေဿာမီ"တိ ဧတံ "ကိံ နု ခေါ ဘန္တေ"တိအာဒိဝစနံ အဝေါစ။ သဒ္ဓါဒိဂုဏဝိသေသပဋိလာဘကာရဏတော ဒေဝူပပတ္တိဟေတုတော စ မနုဿတ္တံ ဒေဝါနံ အဘိသမ္မတန္တိ အာဟ **"မနုဿတ္တံ ခေါ ဘိက္ခု ဒေဝါနံ သုဂတိဂမနသင်္ခါတ"**န္တိ။

သုဂတိဂမနသင်္ခါတန္တိ "သုဂတိဂမန"န္တိ သမ္မာ ကထိတံ၊ ဝဏ္ဏိတံ ထောမိတန္တိ အတ္ထော။ **ယံ မနုဿဘူတော**တိ ဧတ္ထ **ယ**န္တိ ကိရိယာပရာမသနံ၊ တေန **ပဋိလဘတီ**တိ ဧတ္ထ ပဋိလဘနကိရိယာ အာမသီယတိ၊ ယော သဒ္ဓါပဋိလာဘောတိ အတ္ထော။ **မနုဿဘူတော**တိ မနုဿေသု ဥပ္ပန္နော, မနုဿဘာဝံ

၁-အာသိတဝသေန (သီ၊ သျာ)

vā patto. Yasmā devaloke uppannānaṁ Tathāgatassa dhammadesanā yebhuyyena dullabhā savanāya, na tathā manussānaṁ, tasmā vuttaṁ “manussabhūto”ti. **Tathāgatappavedite dhammavinaye**ti Tathāgatena Bhagavatā desite sikkhattayasaṅgahe sāsane. Taṁ hi dhammato anapetattā dhammo ca, āsayānurūpaṁ vineyyānaṁ vinayanato vinayo cāti dhammavinayo, upanissayasampattiyā vā dhammato anapetattā dhammaṁ apparajakkhajātikaṁ vinetīti dhammavinayo. Dhammeneva vā vinayo, na daṇḍasatthehīti dhammavinayo, dhammayutto vā vinayoti dhammavinayo, dhammāya vā saha maggaphalanibbānāya[1] vinayoti dhammavinayo, mahākaruṇāsabbaññutaññāṇādidhammato vā pavatto vinayoti dhammavinayo, dhammo vā Bhagavā dhammabhūto dhammakāyo dhammassāmī, tassa dhammassa vinayo, na takkiyānanti[2] dhammavinayo, dhamme vā maggaphale nipphādetabbavisayabhūte vā pavatto vinayoti dhammavinayoti vuccati. Tasmiṁ dhammavinaye.

Saddhaṁ paṭilabhatīti “svākkhāto Bhagavatā dhammo”ti-ādinā saddhaṁ uppādeti. Saddho hi imasmiṁ dhammavinaye yathānusiṭṭhaṁ paṭipajjamāno diṭṭhadhammikasamparāyikaparamatthe ārādhessati. **Suladdhalābhasaṅkhātan**ti ettha yathā hiraññasuvaṇṇakhettavatthādilābho sattānaṁ upabhogasukhaṁ āvahati, khuppipāsādidukkhaṁ paṭibāhati, dhanadāliddiyaṁ vūpasameti, muttādiratanapaṭilābhahetu hoti, lokasantatiñca āvahati, evaṁ lokiyalokuttarā saddhāpi yathāsambhavaṁ lokiyalokuttaraṁ vipākasukhamāvahati, saddhādhurena paṭipannānaṁ jātijarādidukkhaṁ paṭibāhati, guṇadāliddiyaṁ vūpasameti, satisambojjhaṅgādiratanapaṭilābhahetu hoti, lokasantatiñca āvahati. Vuttaṁ hetaṁ—

“Saddho sīlena sampanno, yaso bhogasamappito.
Yaṁ yaṁ padesaṁ bhajati, tattha tattheva pūjito”ti[3].

Evaṁ saddhāpaṭilābhassa suladdhalābhatā veditabbā. Yasmā panāyaṁ saddhāpaṭilābho anugāmiko anaññasādhāraṇo sabbasampattihetu, lokiyassa ca hiraññasuvaṇṇādidhanalābhassa kāraṇaṁ. Saddhoyeva hi dānādīni puññāni katvā uḷāruḷāravittūpakaraṇāni adhigacchati, tehi ca

1. Dhammassa vā yathā maggaphalanibbānāya (Syā)
2. Titthiyānanti (Ka)
3. Khu 1. 56 piṭṭhe Dhammapade.

ဝါ ပတ္တော။ ယသ္မာ ဒေဝလောကေ ဥပ္ပန္နာနံ တထာဂတဿ ဓမ္မဒေသနာ ယေဘုယျေန ဒုလ္လဘာ သဝနာယ၊ န တထာ မနုဿာနံ၊ တသ္မာ ဝုတ္တံ “မနုဿဘူတော”တိ။ **တထာဂတပ္ပဝေဒိတေ ဓမ္မဝိနယေ**တိ တထာဂတေန ဘဂဝတာ ဒေသိတေ သိက္ခတ္တယသင်္ဂဟေ သာသနေ။ တံ ဟိ ဓမ္မတော အနပေတတ္တာ ဓမ္မော စ, အာသယာနုရူပံ ဝိနေယျာနံ ဝိနယနတော ဝိနယော စာတိ ဓမ္မဝိနယော၊ ဥပနိဿယသမ္ပတ္တိယာ ဝါ ဓမ္မတော အနပေတတ္တာ ဓမ္မံ အပ္ပရဇက္ခဇာတိကံ ဝိနေတီတိ ဓမ္မဝိနယော။ ဓမ္မေနေဝ ဝါ ဝိနယော, န ဒဏ္ဍသတ္ထေဟီတိ ဓမ္မဝိနယော၊ ဓမ္မယုတ္တော ဝါ ဝိနယောတိ ဓမ္မဝိနယော၊ ဓမ္မာယ ဝါ သဟ မဂ္ဂဖလနိဗ္ဗာနာယ[1] ဝိနယောတိ ဓမ္မဝိနယော၊ မဟာကရုဏာသဗ္ဗညုတညာဏာဒိဓမ္မတော ဝါ ပဝတ္တော ဝိနယောတိ ဓမ္မဝိနယော၊ ဓမ္မော ဝါ ဘဂဝါ ဓမ္မဘူတော ဓမ္မကာယော ဓမ္မဿာမီ၊ တဿ ဓမ္မဿ ဝိနယော, န တက္ကိယာနန္တိ[2] ဓမ္မဝိနယော၊ ဓမ္မေ ဝါ မဂ္ဂဖလေ နိပ္ဖါဒေတဗ္ဗဝိသယဘူတေ ဝါ ပဝတ္တော ဝိနယောတိ ဓမ္မဝိနယောတိ ဝုစ္စတိ။ တသ္မိံ ဓမ္မဝိနယေ။

သဒ္ဓံ ပဋိလဘတီတိ “သွာက္ခာတော ဘဂဝတာ ဓမ္မော”တိအာဒိနာ သဒ္ဓံ ဥပ္ပါဒေတိ။ သဒ္ဓေါ ဟိ ဣမသ္မိံ ဓမ္မဝိနယေ ယထာနုသိဋ္ဌံ ပဋိပဇ္ဇမာနော ဒိဋ္ဌဓမ္မိကသမ္ပရာယိကပရမတ္ထေ အာရာဓေဿတိ။ **သုလဒ္ဓလာဘသင်္ခါတ**န္တိ ဧတ္ထ ယထာ ဟိရညသုဝဏ္ဏခေတ္တဝတ္ထာဒိလာဘော သတ္တာနံ ဥပဘောဂသုခံ အာဝဟတိ၊ ခုပ္ပိပါသာဒိဒုက္ခံ ပဋိဗာဟတိ၊ ဓနဒါလိဒ္ဒိယံ ဝူပသမေတိ၊ မုတ္တာဒိရတနပဋိလာဘဟေတု ဟောတိ၊ လောကသန္တတိဉ္စ အာဝဟတိ၊ ဧဝံ လောကိယလောကုတ္တရာ သဒ္ဓါပိ ယထာသမ္ဘဝံ လောကိယလောကုတ္တရံ ဝိပါကသုခမာဝဟတိ၊ သဒ္ဓါဓုရေန ပဋိပန္နာနံ ဇာတိဇရာဒိဒုက္ခံ ပဋိဗာဟတိ၊ ဂုဏဒါလိဒ္ဒိယံ ဝူပသမေတိ၊ သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂါဒိရတနပဋိလာဘဟေတု ဟောတိ၊ လောကသန္တတိဉ္စ အာဝဟတိ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—

“သဒ္ဓေါ သီလေန သမ္ပန္နော၊ ယသော ဘောဂသမပ္ပိတော။
ယံ ယံ ပဒေသံ ဘဇတိ၊ တတ္ထ တတ္ထေဝ ပူဇိတော”တိ[3]။

ဧဝံ သဒ္ဓါပဋိလာဘဿ သုလဒ္ဓလာဘတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ယသ္မာ ပနာယံ သဒ္ဓါပဋိလာဘော အနုဂါမိကော အနညသာဓာရဏော သဗ္ဗသမ္ပတ္တိဟေတု, လောကိယဿ စ ဟိရညသုဝဏ္ဏာဒိဓနလာဘဿ ကာရဏံ။ သဒ္ဓေါယေဝ ဟိ ဒါနာဒီနိ ပုညာနိ ကတွာ ဥဠာရုဠာရဝိတ္တူပကရဏာနိ အဓိဂစ္ဆတိ၊ တေဟိ စ

၁-ဓမ္မဿ ဝါ ယထာ မဂ္ဂဖလနိဗ္ဗာနာယ (သျာ)
၂-တိတ္ထိယာနန္တိ (က)
၃-ခု ၁-၅၆-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။

attano paresañca atthameva sampādeti. Assaddhassa pana tāni anatthāvahāni honti idha ceva samparāye cāti evampi saddhāya suladdhalābhatā veditabbā. Tathā hi—

"Saddhā bandhati pātheyyaṁ",

"Saddhā duriyā purisassa hotī"ti[1] ca,

"Saddhīdha vittaṁ purisassa seṭṭhan"ti[2] ca,

"Saddhāhattho mahānāgo"ti[3] ca,

"Saddhā bījaṁ tapo vuṭṭhī"ti[4] ca,

"Saddhesiko bhikkhave ariyasāvako"ti[5] ca,

"Saddhāya tarati oghan"ti[6] ca—

Anekesu ṭhānesu anekehi kāraṇehi saddhā saṁvaṇṇitā.

Idāni yāya saddhāya sāsane kusaladhammesu suppatiṭṭhito nāma hoti niyāmokkantiyā, taṁ saddhaṁ dassetuṁ **"sā kho panassā"**ti-ādi vuttaṁ. Tattha **assā**ti imassa bhaveyyāti attho. **Niviṭṭhā**ti abhiniviṭṭhā cittasantānaṁ anupaviṭṭhā. **Mūlajātā**ti jātamūlā. Kiṁ pana saddhāya mūlaṁ nāma? Saddheyyavatthusmiṁ okappanahetubhūto upāyamanasikāro. Apica sappurisasevanā saddhammassavanaṁ yonisomanasikāro dhammānudhammappaṭipattīti cattāri sotāpattiyaṅgāni mūlāni veditabbāni. **Patiṭṭhitā**ti ariyamaggādhigamena kenaci akampanīyabhāvena avaṭṭhitā. Tenevāha "daḷhā asaṁhāriyā"ti. **Daḷhā**ti thirā. **Asaṁhāriyā**ti kenaci saṁharituṁ vā hāpetuṁ vā apanetuṁ vā asakkuṇeyyā. Iti te devā tassa sotāpattimaggasamadhigamaṁ āsīsantā evaṁ vadanti. Attano devaloke kāmasukhūpabhogārahameva hi ariyapuggalaṁ te icchanti. Tenāha "ehi deva punappunan"ti.

Gāthāsu puññakkhayamaraṇampi jīvitindriyupacchedeneva hotīti āha **"cavati[7] āyusaṅkhayā"**ti. **Anumodatan**ti anumodantānaṁ. **Manussānaṁ**

1. Saṁ 1. 41 piṭṭhe.
2. Saṁ 1. 9; Khu 1. 306 piṭṭhesu.
3. Aṁ 2. 304; Khu 2. 318 piṭṭhe.
4. Saṁ 1. 175; Khu 1. 291 piṭṭhesu.
5. Aṁ 2. 480 piṭṭhe.
6. Saṁ 1. 217 piṭṭhe.
7. Cavanti (Sī, Syā)

အတ္တနော ပရေသဉ္စ အတ္ထမေဝ သမ္ပာဒေတိ။ အဿဒ္ဓဿ ပန တာနိ အနတ္ထာဝဟာနိ ဟောန္တိ ဣဓ စေဝ သမ္ပရာယေ စာတိ ဧဝမ္ပိ သဒ္ဓါယ သုလဒ္ဓလာဘတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တထာ ဟိ—

"သဒ္ဓါ ဗန္ဓတိ ပါထေယျံ"၊

"သဒ္ဓါ ဒုတိယာ ပုရိသဿ ဟောတီ"တိ[၁] စ၊

"သဒ္ဓီဓ ဝိတ္တံ ပုရိသဿ သေဋ္ဌ"န္တိ[၂] စ၊

"သဒ္ဓါဟတ္ထော မဟာနာဂေါ"တိ[၃] စ၊

"သဒ္ဓါ ဗီဇံ တပော ဝုဋ္ဌီ"တိ[၄] စ၊

"သဒ္ဓေသိကော ဘိက္ခဝေ အရိယသာဝကော"တိ[၅] စ၊

"သဒ္ဓါယ တရတိ ဩဃ"န္တိ[၆] စ—

အနေကေသု ဌာနေသု အနေကေဟိ ကာရဏေဟိ သဒ္ဓါ သံဝဏ္ဏိတာ။

ဣဒါနိ ယာယ သဒ္ဓါယ သာသနေ ကုသလဓမ္မေသု သုပ္ပတိဋ္ဌိတော နာမ ဟောတိ နိယာမောက္ကန္တိယာ၊ တံ သဒ္ဓံ ဒဿေတုံ **"သာ ခေါ ပနဿာ"**တိ-အာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **အဿာ**တိ ဣမဿ ဘဝေယျာတိ အတ္ထော။ **နိဝိဋ္ဌာ**တိ အဘိနိဝိဋ္ဌာ စိတ္တသန္တာနံ အနုပဝိဋ္ဌာ။ **မူလဇာတာ**တိ ဇာတမူလာ။ ကိံ ပန သဒ္ဓါယ မူလံ နာမ? သဒ္ဓေယျဝတ္ထုသ္မိံ ဩကပ္ပနဟေတုဘူတော ဥပါယမနသိကာရော။ အပိစ သပ္ပုရိသသေဝနာ သဒ္ဓမ္မဿဝနံ ယောနိသောမနသိကာရော ဓမ္မာနုဓမ္မပ္ပဋိပတ္တီတိ စတ္တာရိ သောတာပတ္တိယင်္ဂါနိ မူလာနိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ **ပတိဋ္ဌိတာ**တိ အရိယမဂ္ဂါဓိဂမေန ကေနစိ အကမ္ပနီယဘာဝေန အဝဋ္ဌိတာ။ တေနေဝါဟ "ဒဠှာ အသံဟာရိယာ"တိ။ **ဒဠှာ**တိ ထိရာ။ **အသံဟာရိယာ**တိ ကေနစိ သံဟရိတုံ ဝါ ဟာပေတုံ ဝါ အပနေတုံ ဝါ အသက္ကုဏေယျာ။ ဣတိ တေ ဒေဝါ တဿ သောတာပတ္တိမဂ္ဂသမဓိဂမံ အာသီသန္တာ ဧဝံ ဝဒန္တိ။ အတ္တနော ဒေဝလောကေ ကာမသုခူပဘောဂါရဟမေဝ ဟိ အရိယပုဂ္ဂလံ တေ ဣစ္ဆန္တိ။ တေနာဟ "ဧဟိ ဒေဝ ပုနပ္ပုန"န္တိ။

ဂါထာသု ပုညက္ခယမရဏမ္ပိ ဇီဝိတိန္ဒြိယုပစ္ဆေဒေနေဝ ဟောတီတိ အာဟ **"စဝတိ[၇] အာယုသင်္ခယာ"**တိ။ **အနုမောဒတ**န္တိ အနုမောဒန္တာနံ။ **မနုဿာနံ**

၁-သံ ၁-၄၁-ပိဋ္ဌေ။
၂-သံ ၁-၃၉၊ ခု ၁-၃၀၆-ပိဋ္ဌေသု။
၃-အံ ၂-၃၀၄၊ ခု ၂-၃၁၈-ပိဋ္ဌေသု။
၄-သံ ၁-၁၇၅၊ ခု ၁-၂၉၁-ပိဋ္ဌေသု။
၅-အံ ၂-၄၈၀-ပိဋ္ဌေ။
၆-သံ ၁-၂၁၇-ပိဋ္ဌေ။
၇-စဝန္တိ (သီ၊ သျာ)

sahabyatanti manussehi sahabhāvaṁ. Saha byetīti sahabyo, sahapavattanako, tassa bhāvo sahabyatā. **Niviṭṭhassā**ti niviṭṭhā bhaveyya. **Yāvajīvan**ti yāva jīvitappavattiyā, yāva parinibbānāti attho.

Appamāṇanti sakkaccaṁ bahuṁ uḷāraṁ bahukkhattuṁ ca karaṇavasena pamāṇarahitaṁ. **Nirūpadhin**ti kilesūpadhirahitaṁ, suvisuddhaṁ nimmalanti attho. Yasmā pana te devā mahaggatakusalaṁ na icchanti kāmalokasamatikkamanato, kāmāvacarapuññameva icchanti, tasmā evamettha attho veditabbo—"ito devalokato cuto manussesu uppajjitvā viññutaṁ patto kāyaduccaritādiṁ sabbaṁ duccaritaṁ pahāya kāyasucaritādiṁ sabbaṁ sucaritaṁ uḷāraṁ vipulaṁ upacinitvā ariyamaggena āgatasaddho bhavāhī"ti. Yasmā pana lokuttarena paṭhamamaggaṁ dutiyamaggampi vā icchanti attano devalokūpapattiyā anativattanato, tasmā tesampi vasena "appamāṇaṁ nirūpadhin"tipadānaṁ attho veditabbo—pamāṇakarānaṁ diṭṭhekaṭṭha-oḷārikakāmarāgādikilesānaṁ upacchedena **appamāṇaṁ,** sattamabhavato vā uppajjanārahassa khandhūpadhissa taṁnibbattaka-abhisaṅkhārūpadhissa taṁtaṁmaggavajjhakilesūpadhissa ca pahānena tesaṁ anibbattanato nirupadhisaṅkhātanibbānasannissitattā ca **nirupadhī**ti.

Evaṁ accantameva apāyadvārapidhāyakaṁ kammaṁ dassetvā idāni saggasampattinibbattakakammaṁ[1] dassetuṁ **"tato opadhikan"**ti-ādi vuttaṁ. Tattha **opadhikan**ti upadhivepakkaṁ, attabhāvasampattiyā ceva bhogasampattiyā ca nibbattakanti attho. **Upadhī**ti hi attabhāvo vuccati. Yathāha "santekaccāni pāpakāni kammasamādānāni upadhisampattipaṭibāhitāni[2] na vipaccantī"ti[3]. Kāmaguṇāpi. Yathāha "upadhīhi narassa socanā"ti[4]. Tatrāyaṁ vacanattho—upadhīyati ettha sukhadukkhanti upadhi, attabhāvo kāmaguṇā ca. Upadhikaraṇaṁ sīlaṁ etassa, upadhiṁ vā arahatīti opadhikaṁ, puññaṁ, taṁ bahuṁ uḷāraṁ katvā. Kathaṁ? **Dānena.** Dānaṁ hi itarehi sukaranti evaṁ vuttaṁ. Dānenāti vā padena abhayadānampi vuttaṁ, na āmisadānamevāti sīlassāpi saṅgaho daṭṭhabbo. Yasmā pana te devā asurakāyahāniṁ ekanteneva devakāyapāripūriñca icchanti, tasmā tassa

1. Sabbasampattinibbattakakammaṁ (Sī)
2. Upadhisampattipaṭibāḷhāni (Pāḷiyaṁ)
3. Abhi 2. 351 piṭṭhe.
4. Saṁ 1. 6 piṭṭhe.

သဟဗျတန္တိ မနုဿေဟိ သဟဘာဝံ။ သဟ ဗျေတီတိ သဟဗျော၊ သဟပဝတ္တနကော၊ တဿ ဘာဝေါ သဟဗျတာ။ **နိဝိဋ္ဌဿာ**တိ နိဝိဋ္ဌာ ဘဝေယျ။ **ယာဝဇီဝ**န္တိ ယာဝ ဇီဝိတပ္ပဝတ္တိယာ၊ ယာဝ ပရိနိဗ္ဗာနာတိ အတ္ထော။

အပ္ပမာဏန္တိ သက္ကစ္စံ ဗဟုံ ဥဠာရံ ဗဟုက္ခတ္တုံ စ ကရဏဝသေန ပမာဏရဟိတံ။ **နိရူပဓိ**န္တိ ကိလေသူပဓိရဟိတံ၊ သုဝိသုဒ္ဓံ နိမ္မလန္တိ အတ္ထော။ ယသ္မာ ပန တေ ဒေဝါ မဟဂ္ဂတကုသလံ န ဣစ္ဆန္တိ ကာမလောကသမတိက္ကမနတော၊ ကာမာဝစရပုညမေဝ ဣစ္ဆန္တိ၊ တသ္မာ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော—"ဣတော ဒေဝလောကတော စုတော မနုဿေသု ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ကာယဒုစ္စရိတာဒိံ သဗ္ဗံ ဒုစ္စရိတံ ပဟာယ ကာယသုစရိတာဒိံ သဗ္ဗံ သုစရိတံ ဥဠာရံ ဝိပုလံ ဥပစိနိတွာ အရိယမဂ္ဂေန အာဂတသဒ္ဓေါ ဘဝါဟီ"တိ။ ယသ္မာ ပန လောကုတ္တရေန ပဌမမဂ္ဂံ ဒုတိယမဂ္ဂမ္ပိ ဝါ ဣစ္ဆန္တိ အတ္တနော ဒေဝလောကူပပတ္တိယာ အနတိဝတ္တနတော၊ တသ္မာ တေသမ္ပိ ဝသေန "အပ္ပမာဏံ နိရူပဓိ"န္တိပဒါနံ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော—ပမာဏကရာနံ ဒိဋ္ဌေကဋ္ဌဩဠာရိကကာမရာဂါဒိကိလေသာနံ ဥပစ္ဆေဒေန **အပ္ပမာဏံ**၊ သတ္တမဘဝတော ဝါ ဥပ္ပဇ္ဇနာရဟဿ ခန္ဓူပဓိဿ တံနိဗ္ဗတ္တကအဘိသင်္ခါရူပဓိဿ တံတံမဂ္ဂဝဇ္ဈကိလေသူပဓိဿ စ ပဟာနေန တေသံ အနိဗ္ဗတ္တနတော နိရုပဓိသင်္ခါတနိဗ္ဗာနသန္နိဿိတတ္တာ စ **နိရုပဓီ**တိ။

ဧဝံ အစ္စန္တမေဝ အပါယဒွါရပိဓာယကံ ကမ္မံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ သဂ္ဂသမ္ပတ္တိနိဗ္ဗတ္တကကမ္မံ[၁] ဒဿေတုံ "**တတော ဩပဓိက**"န္တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **ဩပဓိက**န္တိ ဥပဓိဝေပက္ကံ၊ အတ္တဘာဝသမ္ပတ္တိယာ စေဝ ဘောဂသမ္ပတ္တိယာ စ နိဗ္ဗတ္တကန္တိ အတ္ထော။ **ဥပဓီ**တိ ဟိ အတ္တဘာဝေါ ဝုစ္စတိ။ ယထာဟ "သန္တေကစ္စာနိ ပါပကာနိ ကမ္မသမာဒါနာနိ ဥပဓိသမ္ပတ္တိပဋိဗာဟိတာနိ[၂] န ဝိပစ္စန္တီ"တိ[၃]။ ကာမဂုဏာပိ။ ယထာဟ "ဥပဓီဟိ နရဿ သောစနာ"တိ[၄]။ တတြာယံ ဝစနတ္ထော—ဥပဓီယတိ ဧတ္ထ သုခဒုက္ခန္တိ ဥပဓိ၊ အတ္တဘာဝေါ ကာမဂုဏာ စ။ ဥပဓိကရဏံ သီလံ ဧတဿ, ဥပဓိံ ဝါ အရဟတီတိ ဩပဓိကံ၊ ပုညံ၊ တံ ဗဟုံ ဥဠာရံ ကတွာ။ ကထံ? **ဒါနေန**။ ဒါနံ ဟိ ဣတရေဟိ သုကရန္တိ ဧဝံ ဝုတ္တံ။ ဒါနေနာတိ ဝါ ပဒေန အဘယဒါနမ္ပိ ဝုတ္တံ၊ န အာမိသဒါနမေဝါတိ သီလဿာပိ သင်္ဂဟော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ယသ္မာ ပန တေ ဒေဝါ အသုရကာယဟာနိံ ဧကန္တေနေဝ ဒေဝကာယပါရိပူရိဉ္စ ဣစ္ဆန္တိ၊ တသ္မာ တဿ

၁-သဗ္ဗသမ္ပတ္တိနိဗ္ဗတ္တကကမ္မံ (သီ)
၂-ဥပဓိသမ္ပတ္တိပဋိဗာဠှာနိ (ပါဠိယံ)
၃-အဘိ ၂-၃၅၁-ပိဋ္ဌေ။
၄-သံ ၁-၆-ပိဋ္ဌေ။

upāyaṁ dassentā **“aññepi macce saddhamme, brahmacariye nivesayā”**ti dhammadāne niyojenti. **Yadā vidū**ti yasmiṁ kāle devā devaṁ cavantaṁ vidū vijāneyyuṁ, tadā imāya yathāvuttāya anukampāya dukkhāpanayanakamyatāya “deve ime devakāye punappunaṁ uppajjanavasena **ehi** āgacchāhī”ti ca anumodentīti.

Catutthasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

5. Bahujanahitasuttavaṇṇanā

84. Pañcame **loke**ti ettha tayo lokā sattaloko saṅkhāraloko okāsalokoti. Tesu indriyabaddhānaṁ rūpadhammānaṁ arūpadhammānaṁ rūpārūpadhammānañca santānavasena vattamānānaṁ samūho sattaloko, pathavīpabbatādibhedo okāsaloko, ubhayepi khandhā saṅkhāraloko. Tesu sattaloko idha adhippeto. Tasmā **loke**ti sattaloke. Tatthāpi na devaloke na brahmaloke, manussaloke. Manussalokepi na aññasmiṁ cakkavāḷe, imasmiṁyeva cakkavāḷe. Tatrāpi na sabbaṭṭhānesu, “puratthimāya disāya Gajaṅgalaṁ nāma nigamo, tassa aparena Mahāsālā, tato paraṁ paccantimā janapadā, orato majjhe. Puratthimadakkhiṇāya disāya Sallavatī nāma nadī, tato paraṁ paccantimā janapadā, orato majjhe. Dakkhiṇāya disāya Setakaṇṇikaṁ nāma nigamo, tato paraṁ paccantimā janapadā, orato majjhe. Pacchimāya disāya Thūṇaṁ nāma brāhmaṇagāmo, tato paraṁ paccantimā janapadā, orato majjhe. Uttarāya disāya Usiraddhajo nāma pabbato, tato paraṁ paccantimā janapadā, orato majjhe”ti[1] evaṁ paricchinne āyāmato tiyojanasate vitthārato aḍḍhateyyayojanasate parikkhepato navayojanasate Majjhimadese uppajjati Tathāgato. Na kevalañca Tathāgatova, Paccekabuddhā aggasāvakā asītimahātherā Buddhamātā Buddhapitā cakkavattirājā aññe ca sārappattā brāhmaṇagahapatikā ettheva uppajjanti. Idha pana Tathāgatavāreyeva sabbatthakavasena ayaṁ nayo labbhati, itaresu ekadesavasena.

1. Vi 3. 287 piṭṭhe.

ဥပါယံ ဒဿေန္တာ **“အညေပိ မစ္စေ သဒ္ဓမ္မေ၊ ဗြဟ္မစရိယေ နိဝေသယာ”**တိ ဓမ္မဒါနေ နိယောဇေန္တိ။ **ယဒါ ဝိဒူ**တိ ယသ္မိံ ကာလေ ဒေဝါ ဒေဝံ စဝန္တံ ဝိဒူ ဝိဇာနေယျုံ၊ တဒါ ဣမာယ ယထာဝုတ္တာယ အနုကမ္ပာယ ဒုက္ခာပနယနကမျတာယ “ဒေဝ ဣမေ ဒေဝကာယေ ပုနပ္ပုနံ ဥပ္ပဇ္ဇနဝသေန **ဧဟိ** အာဂစ္ဆာဟီ”တိ စ အနုမောဒေန္တီတိ။

စတုတ္ထသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၅-ဗဟုဇနဟိတသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၄။ ပဉ္စမေ **လောကေ**တိ ဧတ္ထ တယော လောကာ သတ္တလောကော သင်္ခါရလောကော ဩကာသလောကောတိ။ တေသု ဣန္ဒြိယဗဒ္ဓါနံ ရူပဓမ္မာနံ အရူပဓမ္မာနံ ရူပါရူပဓမ္မာနဉ္စ သန္တာနဝသေန ဝတ္တမာနာနံ သမူဟော သတ္တလောကော၊ ပထဝီပဗ္ဗတာဒိဘေဒေါ ဩကာသလောကော၊ ဥဘယေပိ ခန္ဓာ သင်္ခါရလောကော။ တေသု သတ္တလောကော ဣဓ အဓိပ္ပေတော။ တသ္မာ **လောကေ**တိ သတ္တလောကေ။ တတ္ထာပိ န ဒေဝလောကေ န ဗြဟ္မလောကေ၊ မနုဿလောကေ။ မနုဿလောကေပိ န အညသ္မိံ စက္ကဝါဠေ၊ ဣမသ္မိံယေဝ စက္ကဝါဠေ။ တတြာပိ န သဗ္ဗဋ္ဌာနေသု၊ “ပုရတ္ထိမာယ ဒိသာယ ဂဇင်္ဂလံ နာမ နိဂမော၊ တဿ အပရေန မဟာသာလာ၊ တတော ပရံ ပစ္စန္တိမာ ဇနပဒါ၊ ဩရတော မဇ္ဈေ။ ပုရတ္ထိမဒက္ခိဏာယ ဒိသာယ သလ္လဝတီ နာမ နဒီ၊ တတော ပရံ ပစ္စန္တိမာ ဇနပဒါ၊ ဩရတော မဇ္ဈေ။ ဒက္ခိဏာယ ဒိသာယ သေတကဏ္ဏိကံ နာမ နိဂမော၊ တတော ပရံ ပစ္စန္တိမာ ဇနပဒါ၊ ဩရတော မဇ္ဈေ။ ပစ္ဆိမာယ ဒိသာယ ထူဏံ နာမ ဗြာဟ္မဏဂါမော၊ တတော ပရံ ပစ္စန္တိမာ ဇနပဒါ၊ ဩရတော မဇ္ဈေ။ ဥတ္တရာယ ဒိသာယ ဥသီရဒ္ဓဇော နာမ ပဗ္ဗတော၊ တတော ပရံ ပစ္စန္တိမာ ဇနပဒါ၊ ဩရတော မဇ္ဈေ”တိ[၁] ဧဝံ ပရိစ္ဆိန္နေ အာယာမတော တိယောဇနသတေ ဝိတ္ထာရတော အဍ္ဎတေယျယောဇနသတေ ပရိက္ခေပတော နဝယောဇနသတေ မဇ္ဈိမဒေသေ ဥပ္ပဇ္ဇတိ တထာဂတော။ န ကေဝလဉ္စ တထာဂတောဝ၊ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ အဂ္ဂသာဝကာ အသီတိမဟာထေရာ ဗုဒ္ဓမာတာ ဗုဒ္ဓပိတာ စက္ကဝတ္တိရာဇာ အညေ စ သာရပ္ပတ္တာ ဗြာဟ္မဏဂဟပတိကာ ဧတ္ထေဝ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ဣဓ ပန တထာဂတဝါရေယေဝ သဗ္ဗတ္ထကဝသေန အယံ နယော လဗ္ဘတိ၊ ဣတရေသု ဧကဒေသဝသေန။

၁-ဝိ ၃-၂၈၇-ပိဋ္ဌေ။

Uppajjamānā uppajjantīti idaṁ pana ubhayampi vippakatavacanameva, uppajjantā bahujanahitatthāya uppajjanti, na aññena kāraṇenāti evamettha attho veditabbo. Evarūpaṁ hettha saddalakkhaṇaṁ na sakkā aññena saddalakkhaṇena paṭibāhituṁ.

Apica uppajjamāno nāma uppajjati nāma uppanno nāmāti ayaṁ pabhedo veditabbo. Tathāgato hi mahābhinīhāraṁ karonto Buddhakare dhamme pariyesanto pāramiyo pūrento pañca mahāpariccāge pariccajanto ñātatthacariyaṁ caranto lokatthacariyaṁ Buddhatthacariyaṁ koṭiṁ pāpento pāramiyo pūretvā Tusitabhavane tiṭṭhanto tato otaritvā carimabhave paṭisandhiṁ gaṇhanto agāramajjhe vasanto abhinikkhamanto mahāpadhānaṁ padahanto paripakkañāṇo Bodhimaṇḍaṁ āruyha mārabalaṁ vidhamento paṭhamayāme pubbenivāsaṁ anussaranto majjhimayāme dibbacakkhuṁ visodhento pacchimayāme paṭiccasamuppāde ñāṇaṁ otāretvā anekākāraṁ sabbasaṅkhāre sammasitvā sotāpattimaggaṁ paṭivijjhanto yāva anāgāmiphalaṁ sacchikarontopi **uppajjamāno** eva nāma, arahattamaggakkhaṇe **uppajjati** nāma, arahattaphalakkhaṇe pana **uppanno** nāma. Buddhānaṁ hi sāvakānaṁ viya na paṭipāṭiyā iddhividhañāṇādīnaṁ uppādanakiccaṁ atthi, saheva pana arahattamaggena sakalopi Buddhaguṇarāsi āgatova nāma hoti. Tasmā te nibbattasabbakiccattā arahattaphalakkhaṇe uppannā nāma honti. Idha arahattaphalakkhaṇaṁ sandhāya "uppajjatī"ti vutto. Uppanno hotīti ayaṁ hettha attho.

Sāvakopi khīṇāsavo sāvakabodhiyā hetubhūte puññasambhāre sambharanto pubbayogaṁ pubbacariyaṁ gatapaccāgatavattaṁ pūrento carimabhave nibbattanto anukkamena viññutaṁ patvā saṁsāre ādīnavaṁ disvā pabbajjāya cetayamāno pabbajjaṁ matthakaṁ pāpetvā sīlādīni paripūrento dhutadhamme samādāya vattamāno jāgariyaṁ anuyuñjanto ñāṇāni nibbattento vipassanaṁ paṭṭhapetvā heṭṭhimamagge adhigacchantopi **uppajjamāno** eva nāma, arahattamaggakkhaṇe **uppajjati** nāma, arahattaphalakkhaṇe pana **uppanno** nāma. Sekkho pana pubbūpanissayato paṭṭhāya yāva gotrabhuñāṇā **uppajjamāno** nāma, paṭhamamaggakkhaṇe **uppajjati** nāma, paṭhamaphalakkhaṇato paṭṭhāya **uppanno** nāma. Ettāvatā "tayome bhikkhave puggalā loke uppajjamānā uppajjantī"ti padānaṁ attho vutto hoti.

ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တီတိ ဣဒံ ပန ဥဘယမ္ပိ ဝိပ္ပကတဝစနမေဝ၊ ဥပ္ပဇ္ဇန္တာ ဗဟုဇနဟိတတ္ထာယ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ န အညေန ကာရဏေနာတိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဧဝရူပံ ဟေတ္ထ သဒ္ဒလက္ခဏံ န သက္ကာ အညေန သဒ္ဒလက္ခဏေန ပဋိဗာဟိတုံ။

အပိစ ဥပ္ပဇ္ဇမာနော နာမ ဥပ္ပဇ္ဇတိ နာမ ဥပ္ပန္နော နာမာတိ အယံ ပဘေဒေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ တထာဂတော ဟိ မဟာဘိနီဟာရံ ကရောန္တော ဗုဒ္ဓကရေ ဓမ္မေ ပရိယေသန္တော ပါရမိယော ပူရေန္တော ပဉ္စ မဟာပရိစ္စာဂေ ပရိစ္စဇန္တော ဉာတတ္ထစရိယံ စရန္တော လောကတ္ထစရိယံ ဗုဒ္ဓတ္ထစရိယံ ကောဋိံ ပါပေန္တော ပါရမိယော ပူရေတွာ တုသိတဘဝနေ တိဋ္ဌန္တော တတော ဩတရိတွာ စရိမဘဝေ ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှန္တော အဂါရမဇ္ဈေ ဝသန္တော အဘိနိက္ခမန္တော မဟာပဓာနံ ပဒဟန္တော ပရိပက္ကဉာဏော ဗောဓိမဏ္ဍံ အာရုယှ မာရဗလံ ဝိဓမေန္တော ပဌမယာမေ ပုဗ္ဗေနိဝါသံ အနုဿရန္တော မဇ္ဈိမယာမေ ဒိဗ္ဗစက္ခုံ ဝိသောဓေန္တော ပစ္ဆိမယာမေ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေ ဉာဏံ ဩတာရေတွာ အနေကာကာရံ သဗ္ဗသင်္ခါရေ သမ္မသိတွာ သောတာပတ္တိမဂ္ဂံ ပဋိဝိဇ္ဈန္တော ယာဝ အနာဂါမိဖလံ သစ္ဆိကရောန္တောပိ **ဥပ္ပဇ္ဇမာနော** ဧဝ နာမ၊ အရဟတ္တမဂ္ဂက္ခဏေ **ဥပ္ပဇ္ဇတိ** နာမ၊ အရဟတ္တဖလက္ခဏေ ပန **ဥပ္ပန္နော** နာမ။ ဗုဒ္ဓါနံ ဟိ သာဝကာနံ ဝိယ န ပဋိပါဋိယာ ဣဒ္ဓိဝိဓဉာဏာဒီနံ ဥပ္ပါဒနကိစ္စံ အတ္ထိ၊ သဟေဝ ပန အရဟတ္တမဂ္ဂေန သကလောပိ ဗုဒ္ဓဂုဏရာသိ အာဂတောဝ နာမ ဟောတိ။ တသ္မာ တေ နိဗ္ဗတ္တသဗ္ဗကိစ္စတ္တာ အရဟတ္တဖလက္ခဏေ ဥပ္ပန္နာ နာမ ဟောန္တိ။ ဣဓ အရဟတ္တဖလက္ခဏံ သန္ဓာယ "ဥပ္ပဇ္ဇတီ"တိ ဝုတ္တော။ ဥပ္ပန္နော ဟောတီတိ အယံ ဟေတ္ထ အတ္ထော။

သာဝကောပိ ခီဏာသဝေါ သာဝကဗောဓိယာ ဟေတုဘူတေ ပုညသမ္ဘာရေ သမ္ဘရန္တော ပုဗ္ဗယောဂံ ပုဗ္ဗစရိယံ ဂတပစ္စာဂတဝတ္တံ ပူရေန္တော စရိမဘဝေ နိဗ္ဗတ္တန္တော အနုက္ကမေန ဝိညုတံ ပတွာ သံသာရေ အာဒီနဝံ ဒိသွာ ပဗ္ဗဇ္ဇာယ စေတယမာနော ပဗ္ဗဇ္ဇံ မတ္ထကံ ပါပေတွာ သီလာဒီနိ ပရိပူရေန္တော ဓုတဓမ္မေ သမာဒါယ ဝတ္တမာနော ဇာဂရိယံ အနုယုဉ္ဇန္တော ဉာဏာနိ နိဗ္ဗတ္တေန္တော ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ ဟေဋ္ဌိမမဂ္ဂေ အဓိဂစ္ဆန္တောပိ **ဥပ္ပဇ္ဇမာနော** ဧဝ နာမ၊ အရဟတ္တမဂ္ဂက္ခဏေ **ဥပ္ပဇ္ဇတိ** နာမ၊ အရဟတ္တဖလက္ခဏေ ပန **ဥပ္ပန္နော** နာမ။ သေက္ခော ပန ပုဗ္ဗူပနိဿယတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ ဂေါတြဘုဉာဏာ **ဥပ္ပဇ္ဇမာနော** နာမ၊ ပဌမမဂ္ဂက္ခဏေ **ဥပ္ပဇ္ဇတိ** နာမ၊ ပဌမဖလက္ခဏတော ပဋ္ဌာယ **ဥပ္ပန္နော** နာမ။ ဧတ္တာဝတာ "တယောမေ ဘိက္ခဝေ ပုဂ္ဂလာ လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တီ"တိ ပဒါနံ အတ္ထော ဝုတ္တော ဟောတိ။

Idāni **bahujanahitāyā**ti-ādīsu **bahujanahitāyā**ti mahājanassa hitatthāya. **Bahujanasukhāyā**ti mahājanassa sukhatthāya. **Lokānukampāyā**ti sattalokassa anukampaṁ paṭicca. Katarasattalokassāti? Yo Tathāgatassa dhammadesanaṁ sutvā dhammaṁ paṭivijjhati amatapānaṁ pivati, tassa. Bhagavato hi Dhammacakkappavattanasuttantadesanāya Aññātakoṇḍaññappamukhā aṭṭhārasa brahmakoṭiyo dhammaṁ paṭivijjhiṁsu. Evaṁ yāva Subhaddaparibbājakavinayanā dhammaṁ paṭividdhasattānaṁ gaṇanā natthi, Mahāsamayasuttantadesanāyaṁ Maṅgalasutta, Cūḷarāhulovāda, Samacittadesanāyanti imesu catūsu ṭhānesu abhisamayaṁ pattasattānaṁ paricchedo natthi. Evametassa aparimāṇassa sattalokassa anukampāya. Sāvakassa pana arahato sekkhassa ca lokānukampāya uppatti Dhammasenāpati-ādīhi Dhammabhaṇḍāgārikādīhi ca desitadesanāya paṭivedhappattasattānaṁ vasena, aparabhāge ca Mahāmahindattherādīhi desitadesanāya paṭividdhasaccānaṁ vasena, yāvajjatanā ito paraṁ anāgate ca sāsanaṁ nissāya saggamokkhamaggesu patiṭṭhahantānaṁ vasenapi ayamattho vibhāvetabbo.

Apica **bahujanahitāyā**ti bahujanassa hitatthāya, nesaṁ paññāsampattiyā[1] diṭṭhadhammikasamparāyikahitūpadesakoti, **bahujanasukhāyā**ti bahujanassa sukhatthāya, cāgasampattiyā upakaraṇasukhasampadāyakoti. **Lokānukampāyā**ti lokassa anukampanatthāya, mettākaruṇāsampattiyā mātāpitaro viya lokassa rakkhitā gopitāti. **Atthāya hitāya sukhāya devamanussānan**ti idha devamanussaggahaṇena bhabbapuggale veneyyasatte eva gahetvā tesaṁ nibbānamaggaphalādhigamāya Tathāgatassa uppatti dassitā paṭhamavāre, dutiyatatiyavārena pana arahato sekkhassa ca vasena yojetabbaṁ. Tattha **atthāyā**ti iminā paramatthāya, nibbānāyāti vuttaṁ hoti. **Hitāyā**ti taṁsampāpakamaggatthāyāti vuttaṁ hoti. Nibbānasampāpakamaggato hi uttariṁ hitaṁ nāma natthi. **Sukhāyā**ti phalasamāpattisukhatthāyāti vuttaṁ hoti tato uttari sukhābhāvato. Vuttaṁ hetaṁ "ayaṁ samādhi paccuppannasukho ceva āyatiñca sukhavipāko"ti[2].

1. Puññānaṁ sampattiyā (Ka)   2. Dī 3. 234; Aṁ 2. 20; Abhi 2. 347 piṭṭhesu.

ဣဒါနိ **ဗဟုဇနဟိတာယာ**တိအာဒီသု **ဗဟုဇနဟိတာယာ**တိ မဟာဇနဿ ဟိတတ္ထာယ။ **ဗဟုဇနသုခါယာ**တိ မဟာဇနဿ သုခတ္ထာယ။ **လောကာနုကမ္ပာယာ**တိ သတ္တလောကဿ အနုကမ္ပံ ပဋိစ္စ။ ကတရသတ္တလောကဿာတိ? ယော တထာဂတဿ ဓမ္မဒေသနံ သုတွာ ဓမ္မံ ပဋိဝိဇ္ဈတိ အမတပါနံ ပိဝတိ၊ တဿ။ ဘဂဝတော ဟိ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနသုတ္တန္တဒေသနာယ အညာတကောဏ္ဍညပ္ပမုခါ အဋ္ဌာရသ ဗြဟ္မကောဋိယော ဓမ္မံ ပဋိဝိဇ္ဈိံသု။ ဧဝံ ယာဝ သုဘဒ္ဒပရိဗ္ဗာဇကဝိနယနာ ဓမ္မံ ပဋိဝိဒ္ဓသတ္တာနံ ဂဏနာ နတ္ထိ၊ မဟာသမယသုတ္တန္တဒေသနာယံ မင်္ဂလသုတ္တ၊ စူဠရာဟုလောဝါဒ၊ သမစိတ္တဒေသနာယန္တိ ဣမေသု စတူသု ဌာနေသု အဘိသမယံ ပတ္တသတ္တာနံ ပရိစ္ဆေဒေါ နတ္ထိ။ ဧဝမေတဿ အပရိမာဏဿ သတ္တလောကဿ အနုကမ္ပာယ။ သာဝကဿ ပန အရဟတော သေက္ခဿ စ လောကာနုကမ္ပာယ ဥပ္ပတ္တိ ဓမ္မသေနာပတိအာဒီဟိ ဓမ္မဘဏ္ဍာဂါရိကာဒီဟိ စ ဒေသိတဒေသနာယ ပဋိဝေဓပ္ပတ္တသတ္တာနံ ဝသေန, အပရဘာဂေ စ မဟာမဟိန္ဒတ္ထေရာဒီဟိ ဒေသိတဒေသနာယ ပဋိဝိဒ္ဓသစ္စာနံ ဝသေန, ယာဝဇ္ဇတနာ ဣတော ပရံ အနာဂတေ စ သာသနံ နိဿာယ သဂ္ဂမောက္ခမဂ္ဂေသု ပတိဋ္ဌဟန္တာနံ ဝသေနပိ အယမတ္ထော ဝိဘာဝေတဗ္ဗော။

အပိစ **ဗဟုဇနဟိတာယာ**တိ ဗဟုဇနဿ ဟိတတ္ထာယ၊ နေသံ ပညာသမ္ပတ္တိယာ[1] ဒိဋ္ဌဓမ္မိကသမ္ပရာယိကဟိတူပဒေသကောတိ၊ **ဗဟုဇနသုခါယာ**တိ ဗဟုဇနဿ သုခတ္ထာယ၊ စာဂသမ္ပတ္တိယာ ဥပကရဏသုခသမ္ပဒါယကောတိ။ **လောကာနုကမ္ပာယာ**တိ လောကဿ အနုကမ္ပနတ္ထာယ၊ မေတ္တာကရုဏာသမ္ပတ္တိယာ မာတာပိတရော ဝိယ လောကဿ ရက္ခိတာ ဂေါပိတာတိ။ **အတ္ထာယ ဟိတာယ သုခါယ ဒေဝမနုဿာန**န္တိ ဣဓ ဒေဝမနုဿဂ္ဂဟဏေန ဘဗ္ဗပုဂ္ဂလေ ဝေနေယျသတ္တေ ဧဝ ဂဟေတွာ တေသံ နိဗ္ဗာနမဂ္ဂဖလာဓိဂမာယ တထာဂတဿ ဥပ္ပတ္တိ ဒဿိတာ ပဌမဝါရေ၊ ဒုတိယတတိယဝါရေသု ပန အရဟတော သေက္ခဿ စ ဝသေန ယောဇေတဗ္ဗံ။ တတ္ထ **အတ္ထာယာ**တိ ဣမိနာ ပရမတ္ထာယ၊ နိဗ္ဗာနာယာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ဟိတာယာ**တိ တံသမ္ပာပကမဂ္ဂတ္ထာယာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ နိဗ္ဗာနသမ္ပာပကမဂ္ဂတော ဟိ ဥတ္တရိံ ဟိတံ နာမ နတ္ထိ။ **သုခါယာ**တိ ဖလသမာပတ္တိသုခတ္ထာယာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ တတော ဥတ္တရိ သုခါဘာဝတော။ ဝုတ္တံ ဟေတံ "အယံ သမာဓိ ပစ္စုပ္ပန္နသုခေါ စေဝ အာယတိဉ္စ သုခဝိပါကော"တိ[2]။

၁-ပုညာနံ သမ္ပတ္တိယာ (က)   ၂-ဒီ ၃-၂၃၄၊ အံ ၂-၂၀၊ အဘိ ၂-၃၄၇-ပိဋ္ဌေသု။

Tathāgatoti-ādīnaṁ padānaṁ attho heṭṭhā vutto. **Vijjācaraṇasampanno**ti-ādīsu tissopi vijjā bhayabherave[1] agatanayena, chapi vijjā chaḷabhiññāvasena, aṭṭhapi vijjā Ambaṭṭhasutte āgatāti[2] vijjāhi sīlasaṁvarādīhi pannarasahi caraṇadhammehi ca anaññasādhāraṇehi sampanno samannāgatoti **Vijjācaraṇasampanno.** Sobhanagamanattā, sundaraṁ ṭhānaṁ gatattā, sammā gatattā, sammā gadattā ca **Sugato.** Sabbathā viditalokattā **Lokavidū.** Natthi etassa uttaroti **Anuttaro.** Purisadamme purisaveneyye sāreti vinetīti **Purisadammasārathi.** Diṭṭhadhammikasamparāyikaparamatthehi yathārahaṁ anusāsatīti **Satthā.** Sabbassāpi neyyassa sabbappakārena sayambhuñāṇena buddhattā **Buddho**ti ayamettha saṅkhepo, vitthāro pana Visuddhimaggato[3] gahetabbo.

So dhammaṁ deseti ādi -pa- pariyosānakalyāṇanti so Bhagavā sattesu kāruññaṁ paṭicca hitvāpi anuttaraṁ vivekasukhaṁ dhammaṁ deseti, tañca kho appaṁ vā bahuṁ vā desento ādikalyāṇādippakārameva deseti. Kathaṁ? Ekagāthāpi hi samantabhaddakattā dhammassa paṭhamapādena ādikalyāṇā, dutiyatatiyehi majjhekalyāṇā, pacchimena pariyosānakalyāṇā. Ekānusandhikaṁ suttaṁ nidānena ādikalyāṇaṁ, nigamanena pariyosānakalyāṇaṁ, sesena majjhekalyāṇaṁ. Nānānusandhikaṁ suttaṁ paṭhamena anusandhinā ādikalyāṇaṁ, pacchimena pariyosānakalyāṇaṁ, sesehi majjhekalyāṇaṁ. Sakalopi vā sāsanadhammo attano atthabhūtena sīlena ādikalyāṇo, samathavipassanāmaggaphalehi majjhekalyāṇo, nibbānena pariyosānakalyāṇo. Sīlasamādhīhi vā ādikalyāṇo, vipassanāmaggehi majjhekalyāṇo, phalanibbānehi pariyosānakalyāṇo. Buddhasubuddhatāya vā ādikalyāṇo, dhammasudhammatāya majjhekalyāṇo, saṁghasuppaṭipattiyā pariyosānakalyāṇo. Taṁ sutvā tathattāya paṭipannena adhigantabbāya abhisambodhiyā vā ādikalyāṇo, paccekabodhiyā majjhekalyāṇo, sāvakabodhiyā pariyosānakalyāṇo. Suyyamāno cesa nīvaraṇavikkhambhanato savanenapi kalyāṇameva āvahatīti ādikalyāṇo, paṭipajjiyamāno samathavipassanāsukhāvahanato

1. Ma 1. 20 piṭṭhe. 2. Āgatāhi (Sī, Ka) 3. Visuddhi 1. 196 piṭṭhe.

တထာဂတောတိအာဒီနံ ပဒါနံ အတ္ထော ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တော။ **ဝိဇ္ဇာစရဏသမ္ပန္နော**တိအာဒီသု တိဿောပိ ဝိဇ္ဇာ ဘယဘေရဝေ[1] အာဂတနယေန၊ ဆပိ ဝိဇ္ဇာ ဆဠဘိညာဝသေန၊ အဋ္ဌပိ ဝိဇ္ဇာ အမ္ဗဋ္ဌသုတ္တေ အာဂတာတိ[2] ဝိဇ္ဇာဟိ သီလသံဝရာဒီဟိ ပန္နရသဟိ စရဏဓမ္မေဟိ စ အနညသာဓာရဏေဟိ သမ္ပန္နော သမန္နာဂတောတိ **ဝိဇ္ဇာစရဏသမ္ပန္နော**။ သောဘနဂမနတ္တာ, သုန္ဒရံ ဌာနံ ဂတတ္တာ, သမ္မာ ဂတတ္တာ, သမ္မာ ဂဒတ္တာ စ **သုဂတော**။ သဗ္ဗထာ ဝိဒိတလောကတ္တာ **လောကဝိဒူ**။ နတ္ထိ ဧတဿ ဥတ္တရောတိ **အနုတ္တရော**။ ပုရိသဒမ္မေ ပုရိသဝေနေယျေ သာရေတိ ဝိနေတီတိ **ပုရိသဒမ္မသာရထိ**။ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကသမ္ပရာယိကပရမတ္ထေဟိ ယထာရဟံ အနုသာသတီတိ **သတ္ထာ**။ သဗ္ဗဿာပိ နေယျဿ သဗ္ဗပ္ပကာရေန သယမ္ဘုညာဏေန ဗုဒ္ဓတ္တာ **ဗုဒ္ဓေါ**တိ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ၊ ဝိတ္ထာရော ပန ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂတော[3] ဂဟေတဗ္ဗော။

သော ဓမ္မံ ဒေသေတိ အာဒိ။ ပ။ ပရိယောသာနကလျာဏန္တိ သော ဘဂဝါ သတ္တေသု ကာရုညံ ပဋိစ္စ ဟိတွာပိ အနုတ္တရံ ဝိဝေကသုခံ ဓမ္မံ ဒေသေတိ၊ တဉ္စ ခေါ အပ္ပံ ဝါ ဗဟုံ ဝါ ဒေသေန္တော အာဒိကလျာဏာဒိပ္ပကာရမေဝ ဒေသေတိ။ ကထံ? ဧကဂါထာပိ ဟိ သမန္တဘဒ္ဒကတ္တာ ဓမ္မဿ ပဌမပါဒေန အာဒိကလျာဏာ၊ ဒုတိယတတိယေဟိ မဇ္ဈေကလျာဏာ၊ ပစ္ဆိမေန ပရိယောသာနကလျာဏာ။ ဧကာနုသန္ဓိကံ သုတ္တံ နိဒါနေန အာဒိကလျာဏံ၊ နိဂမနေန ပရိယောသာနကလျာဏံ၊ သေသေန မဇ္ဈေကလျာဏံ။ နာနာနုသန္ဓိကံ သုတ္တံ ပဌမေန အနုသန္ဓိနာ အာဒိကလျာဏံ၊ ပစ္ဆိမေန ပရိယောသာနကလျာဏံ၊ သေသေဟိ မဇ္ဈေကလျာဏံ။ သကလောပိ ဝါ သာသနဓမ္မော အတ္တနော အတ္ထဘူတေန သီလေန အာဒိကလျာဏော၊ သမထဝိပဿနာမဂ္ဂဖလေဟိ မဇ္ဈေကလျာဏော၊ နိဗ္ဗာနေန ပရိယောသာနကလျာဏော။ သီလသမာဓီဟိ ဝါ အာဒိကလျာဏော၊ ဝိပဿနာမဂ္ဂေဟိ မဇ္ဈေကလျာဏော၊ ဖလနိဗ္ဗာနေဟိ ပရိယောသာနကလျာဏော။ ဗုဒ္ဓသုဗုဒ္ဓတာယ ဝါ အာဒိကလျာဏော၊ ဓမ္မသုဓမ္မတာယ မဇ္ဈေကလျာဏော၊ သံဃသုပ္ပဋိပတ္တိယာ ပရိယောသာနကလျာဏော။ တံ သုတွာ တထတ္တာယ ပဋိပန္နေန အဓိဂန္တဗ္ဗာယ အဘိသမ္ဗောဓိယာ ဝါ အာဒိကလျာဏော၊ ပစ္စေကဗောဓိယာ မဇ္ဈေကလျာဏော၊ သာဝကဗောဓိယာ ပရိယောသာနကလျာဏော။ သုယျမာနော စေသ နီဝရဏဝိက္ခမ္ဘနတော သဝနေနပိ ကလျာဏမေဝ အာဝဟတီတိ အာဒိကလျာဏော၊ ပဋိပဇ္ဇိယမာနော သမထဝိပဿနာသုခါဝဟနတော

၁-မ ၁-၂၀-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အာဂတာဟိ (သီ၊ က) ၃-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၁၉၆-ပိဋ္ဌေ။

paṭipattiyāpi sukhameva āvahatīti majjhekalyāṇo, tathāpaṭipanno ca paṭipattiphale niṭṭhite tādibhāvāvahanato paṭipattiphalenapi kalyāṇameva āvahatīti pariyosānakalyāṇo. Nāthappabhavattā ca pabhavasuddhiyā ādikalyāṇo, atthasuddhiyā[1] majjhekalyāṇo, kiccasuddhiyā pariyosānakalyāṇo. Tena vuttaṁ "so dhammaṁ deseti ādi -pa- pariyosānakalyāṇan"ti.

Yaṁ pana Bhagavā dhammaṁ desento sāsanabrahmacariyaṁ maggabrahmacariyañca pakāseti, nānānayehi dīpeti, taṁ yathānurūpaṁ atthasampattiyā **sātthaṁ,** byañjanasampattiyā **sabyañjanaṁ.** Saṅkāsanapakāsanavivaraṇavibhajana-uttānīkaraṇapaññatti-atthapadasamāyogato sātthaṁ, akkharapadabyañjanākāraniruttiniddesasampattiyā sabyañjanaṁ. Atthagambhīratāpaṭivedhagambhīratāhi vā sātthaṁ, dhammagambhīratādesanāgambhīratāhi sabyañjanaṁ. Atthapaṭibhānapaṭisambhidāvisayato vā sātthaṁ, dhammaniruttipaṭisambhidāvisayato sabyañjanaṁ. Paṇḍitavedanīyato parikkhakajanappasādakanti[2] sātthaṁ, saddheyyato lokiyajanappasādakanti sabyañjanaṁ. Gambhīrādhippāyato sātthaṁ, uttānapadato sabyañjanaṁ. Upanetabbassa abhāvato sakalaparipuṇṇabhāvena **kevalaparipuṇṇaṁ,** apanetabbassa abhāvato niddosabhāvena **parisuddhaṁ,** apica paṭipattiyā adhigamabyattito **sātthaṁ,** pariyattiyā āgamabyattito **sabyañjanaṁ,** sīlādipañcadhammakkhandhapāripūriyā **paripuṇṇaṁ,** nirupakkilesato nittharaṇatthāya pavattito lokāmisanirapekkhato ca **parisuddhaṁ,** sikkhattayapariggahitattā brahmabhūtehi seṭṭhehi caritabbato tesaṁ cariyabhāvato ca **brahmacariyaṁ.** Tasmā "sātthaṁ sabyañjanaṁ -pa- pakāsetī"ti vuccati. **Paṭhamo**ti gaṇanānupubbato sabbalokuttamabhāvato ca paṭhamo puggalo.

Tasseva Satthu sāvakoti tasseva yathāvuttaguṇassa Satthu Sammāsambuddhassa dhammadesanā ya savanante jāto Dhammasenāpatisadiso sāvako, na pūraṇādi viya paṭiññāmattena Satthu sāvako. **Pāṭipado**ti paṭipadāsaṅkhātena ariyamaggena ariyāya jātiyā jāto bhavoti pāṭipado, aniṭṭhitapaṭipattikicco, paṭipajjamānoti attho. Suttageyyādi pariyattidhammo bahuṁ suto etenāti **bahussuto.**

1. Attasuddhiyā (Sī, Syā) 2. Sarikkhakajanappasādakanti (Ka)

ပဋိပတ္တိယာပိ သုခမေဝ အာဝဟတီတိ မဇ္ဈေကလျာဏော၊ တထာပဋိပန္နော စ ပဋိပတ္တိဖလေ နိဋ္ဌိတေ တာဒိဘာဝါဝဟနတော ပဋိပတ္တိဖလေနပိ ကလျာဏမေဝ အာဝဟတီတိ ပရိယောသာနကလျာဏော။ နာထပ္ပဘဝတ္တာ စ ပဘဝသုဒ္ဓိယာ အာဒိကလျာဏော၊ အတ္ထသုဒ္ဓိယာ[၁] မဇ္ဈေကလျာဏော၊ ကိစ္စသုဒ္ဓိယာ ပရိယောသာနကလျာဏော။ တေန ဝုတ္တံ "သော ဓမ္မံ ဒေသေတိ အာဒိ။ပ။ ပရိယောသာနကလျာဏ"န္တိ။

ယံ ပန ဘဂဝါ ဓမ္မံ ဒေသေန္တော သာသနဗြဟ္မစရိယံ မဂ္ဂဗြဟ္မစရိယဉ္စ ပကာသေတိ၊ နာနာနယေဟိ ဒီပေတိ၊ တံ ယထာနုရူပံ အတ္ထသမ္ပတ္တိယာ **သာတ္ထံ၊** ဗျဉ္ဇနသမ္ပတ္တိယာ **သဗျဉ္ဇနံ။** သင်္ကာသနပကာသနဝိဝရဏဝိဘဇန-ဥတ္တာနီကရဏပညတ္တိအတ္ထပဒသမာယောဂတော သာတ္ထံ၊ အက္ခရပဒဗျဉ္ဇနာကာရနိရုတ္တိနိဒ္ဒေသသမ္ပတ္တိယာ သဗျဉ္ဇနံ။ အတ္ထဂမ္ဘီရတာပဋိဝေဓဂမ္ဘီရတာဟိ ဝါ သာတ္ထံ၊ ဓမ္မဂမ္ဘီရတာဒေသနာဂမ္ဘီရတာဟိ သဗျဉ္ဇနံ။ အတ္ထပဋိဘာနပဋိသမ္ဘိဒါဝိသယတော ဝါ သာတ္ထံ၊ ဓမ္မနိရုတ္တိပဋိသမ္ဘိဒါဝိသယတော သဗျဉ္ဇနံ။ ပဏ္ဍိတဝေဒနီယတော ပရိက္ခကဇနပ္ပသာဒကန္တိ[၂] သာတ္ထံ၊ သဒ္ဓေယျတော လောကိယဇနပ္ပသာဒကန္တိ သဗျဉ္ဇနံ။ ဂမ္ဘီရာဓိပ္ပါယတော သာတ္ထံ၊ ဥတ္တာနပဒတော သဗျဉ္ဇနံ။ ဥပနေတဗ္ဗဿ အဘာဝတော သကလပရိပုဏ္ဏဘာဝေန **ကေဝလပရိပုဏ္ဏံ၊** အပနေတဗ္ဗဿ အဘာဝတော နိဒ္ဒောသဘာဝေန **ပရိသုဒ္ဓံ၊** အပိစ ပဋိပတ္တိယာ အဓိဂမဗျတ္တိတော **သာတ္ထံ၊** ပရိယတ္တိယာ အာဂမဗျတ္တိတော **သဗျဉ္ဇနံ၊** သီလာဒိပဉ္စဓမ္မက္ခန္ဓပါရိပူရိယာ **ပရိပုဏ္ဏံ၊** နိရုပက္ကိလေသတော နိတ္ထရဏတ္ထာယ ပဝတ္တိတော လောကာမိသနိရပေက္ခတော စ **ပရိသုဒ္ဓံ၊** သိက္ခတ္တယပရိဂ္ဂဟိတတ္တာ ဗြဟ္မဘူတေဟိ သေဋ္ဌေဟိ စရိတဗ္ဗတော တေသံ စရိယဘာဝတော စ **ဗြဟ္မစရိယံ။** တသ္မာ "သာတ္ထံ သဗျဉ္ဇနံ။ပ။ ပကာသေတီ"တိ ဝုစ္စတိ။ **ပဌမော**တိ ဂဏနာနုပုဗ္ဗတော သဗ္ဗလောကုတ္တမဘာဝတော စ ပဌမော ပုဂ္ဂလော။

တဿေဝ သတ္ထု သာဝကောတိ တဿေဝ ယထာဝုတ္တဂုဏဿ သတ္ထု သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ ဓမ္မဒေသနာယ သဝနန္တေ ဇာတော ဓမ္မသေနာပတိသဒိသော သာဝကော၊ န ပူရဏာဒိ ဝိယ ပဋိညာမတ္တေန သတ္ထု သာဝကော။ **ပါဋိပဒေါ**တိ ပဋိပဒါသင်္ခါတေန အရိယမဂ္ဂေန အရိယာယ ဇာတိယာ ဇာတော ဘဝေါတိ ပါဋိပဒေါ၊ အနိဋ္ဌိတပဋိပတ္တိကိစ္စော၊ ပဋိပဇ္ဇမာနောတိ အတ္ထော။ သုတ္တဂေယျာဒိ ပရိယတ္တိဓမ္မော ဗဟုံ သုတော ဧတေနာတိ **ဗဟုဿုတော။**

၁-အတ္တသုဒ္ဓိယာ (သီ၊ သျာ) ၂-သရိက္ခကဇနပ္ပသာဒကန္တိ (က)

pātimokkhasaṁvarādisīlena ceva āraññikaṅgādidhutaṅgavatehi ca upapanno sampanno samannāgatoti **sīlavatūpapanno.** Iti Bhagavā “lokānukampā nāma hitajjhāsayena dhammadesanā, sā ca imesu eva tīsu puggalesu paṭibaddhā”ti dasseti. Sesaṁ suviññeyyameva.

Gāthāsu **tassanvayo**ti tasseva Satthu paṭipattiyā dhammadesanāya ca anugamanena tassanvayo anujāto. Avijjandhakāraṁ vidhamitvā saparasantānesu dhammālokasaṅkhātāya pabhāya karaṇato **pabhaṅkarā. Dhammamudīrayantā**ti catusaccadhammaṁ kathentā. **Apāpurantī**ti[1] ugghāṭenti. **Amatassa** nibbānassa. **Dvāraṁ** ariyamaggaṁ. **Yogā**ti kāmayogādito. **Satthavāhenā**ti veneyyasatthavāhanato bhavakantāranittharaṇato satthavāho, Bhagavā, tena satthavāhena. **Sudesitaṁ maggamanukkamantī**ti[2] tena sammā desitaṁ ariyamaggaṁ tassa desanānusārena anugacchanti paṭipajjanti. **Idhevā**ti imasmiṁyeva attabhāve. Sesaṁ uttānameva.

Pañcamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

6. Asubhānupassīsuttavaṇṇanā

85. Chaṭṭhe **asubhānupassī**ti asubhaṁ[3] anupassantā dvattiṁsākāravasena ceva uddhumātakādīsu gahitanimittassa upasaṁharaṇavasena ca kāyasmiṁ asubhaṁ asubhākāraṁ anupassakā hutvā viharatha. **Ānāpānassatī**ti ānāpāne sati, taṁ ārabbha pavattā sati, assāsapassāsapariggāhikā satīti attho. Vuttaṁ hetaṁ “ānanti assāso, no passāso. Pānanti passāso, no assāso”ti-ādi[4].

Voti tumhākaṁ. **Ajjhattan**ti idha gocarajjhattaṁ adhippetaṁ. **Parimukhan**ti abhimukhaṁ. **Sūpaṭṭhitā**ti suṭṭhu upaṭṭhitā. Idaṁ vuttaṁ hoti—ānāpānassati ca tumhākaṁ kammaṭṭhānābhimukhaṁ suṭṭhu upaṭṭhitā hotūti. Atha vā **parimukhan**ti pariggahitaniyyānaṁ. Vuttaṁ hetaṁ paṭisambhidāyaṁ. “Parīti pariggahaṭṭho, mukhanti

1. Apāpurentīti (Ka) 2. Maggamanuggamantīti (Ka)
3. Asubhanti (Sī, Syā) 4. Khu 9. 170 piṭṭhe.

ပါတိမောက္ခသံဝရာဒိသီလေန စေဝ အာရညိကင်္ဂါဒိဓုတင်္ဂဝတေဟိ စ ဥပပန္နော သမ္ပန္နော သမန္နာဂတောတိ **သီလဝတူပပန္နော**။ ဣတိ ဘဂဝါ “လောကာနုကမ္ပာ နာမ ဟိတဇ္ဈာသယေန ဓမ္မဒေသနာ၊ သာ စ ဣမေသု ဧဝ တီသု ပုဂ္ဂလေသု ပဋိဗဒ္ဓါ”တိ ဒဿေတိ။ သေသံ သုဝိညေယျမေဝ။

ဂါထာသု **တဿန္ဝယော**တိ တဿေဝ သတ္ထု ပဋိပတ္တိယာ ဓမ္မဒေသနာယ စ အနုဂမနေန တဿန္ဝယော အနုဇာတော။ အဝိဇ္ဇန္ဓကာရံ ဝိဓမိတွာ သပရသန္တာနေသု ဓမ္မာလောကသင်္ခါတာယ ပဘာယ ကရဏတော **ပဘင်္ကရာ**။ **ဓမ္မမုဒီရယန္တာ**တိ စတုသစ္စဓမ္မံ ကထေန္တာ။ **အပါပုရန္တီ**တိ[1] ဥဃ္ဃါဋေန္တိ။ **အမတဿ** နိဗ္ဗာနဿ။ **ဒွါရံ** အရိယမဂ္ဂံ။ **ယောဂါ**တိ ကာမယောဂါဒိတော။ **သတ္ထဝါဟေနာ**တိ ဝေနေယျသတ္ထဝါဟနတော ဘဝကန္တာရနိတ္ထရဏတော သတ္ထဝါဟော၊ ဘဂဝါ၊ တေန သတ္ထဝါဟေန။ **သုဒေသိတံ မဂ္ဂမနုက္ကမန္တီ**တိ[2] တေန သမ္မာ ဒေသိတံ အရိယမဂ္ဂံ တဿ ဒေသနာနုသာရေန အနုဂစ္ဆန္တိ ပဋိပဇ္ဇန္တိ။ **ဣဓေဝါ**တိ ဣမသ္မိံယေဝ အတ္တဘာဝေ။ သေသံ ဥတ္တာနမေဝ။

ပဉ္စမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၆-အသုဘာနုပဿီသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၅။ ဆဋ္ဌေ **အသုဘာနုပဿီ**တိ အသုဘံ[3] အနုပဿန္တာ ဒွတ္တိံသာကာရဝသေန စေဝ ဥဒ္ဓုမာတကာဒီသု ဂဟိတနိမိတ္တဿ ဥပသံဟရဏဝသေန စ ကာယသ္မိံ အသုဘံ အသုဘာကာရံ အနုပဿကာ ဟုတွာ ဝိဟရထ။ **အာနာပါနဿတီ**တိ အာနာပါနေ သတိ၊ တံ အာရဗ္ဘ ပဝတ္တာ သတိ၊ အဿာသပဿာသပရိဂ္ဂါဟိကာ သတီတိ အတ္ထော။ ဝုတ္တံ ဟေတံ “အာနန္တိ အဿာသော၊ နော ပဿာသော။ ပါနန္တိ ပဿာသော၊ နော အဿာသော”တိအာဒိ[4]။

ဝေါတိ တုမှာကံ။ **အဇ္ဈတ္တန္တိ** ဣဓ ဂေါစရဇ္ဈတ္တံ အဓိပ္ပေတံ။ **ပရိမုခန္တိ** အဘိမုခံ။ **သူပဋ္ဌိတာ**တိ သုဋ္ဌု ဥပဋ္ဌိတာ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—အာနာပါနဿတိ စ တုမှာကံ ကမ္မဋ္ဌာနာဘိမုခံ သုဋ္ဌု ဥပဋ္ဌိတာ ဟောတူတိ။ အထ ဝါ **ပရိမုခန္တိ** ပရိဂ္ဂဟိတနိယျာနံ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ ပဋိသမ္ဘိဒါယံ။ “ပရီတိ ပရိဂ္ဂဟဋ္ဌော၊ မုခန္တိ

၁-အပါပုရေန္တီတိ (က) ၂-မဂ္ဂမနုဂ္ဂမန္တီတိ (က)
၃-အသုဘန္တိ (သီ၊ သျာ) ၄-ခု ၉-၁၇၀-ပိဋ္ဌေ။

niyyānaṭṭho, satīti upaṭṭhānaṭṭho, tena vuccati parimukhaṁ satin”ti[1]. Iminā catusatipaṭṭhānasoḷasappabhedā ānāpānassatikammaṭṭhānabhāvanā dassitāti daṭṭhabbā.

Evaṁ saṅkhepeneva rāgacaritavitakkacaritānaṁ sappāyaṁ paṭikūlamanasikārakāyānupassanāvasena samathakammaṭṭhānaṁ vipassanākammaṭṭhānañca upadisitvā[2] idāni suddhavipassanākammaṭṭhānameva dassento **“sabbasaṅkhāresu aniccānupassino viharathā”**ti āha. Tattha aniccaṁ aniccalakkhaṇaṁ aniccānupassanā aniccānupassīti idaṁ catukkaṁ veditabbaṁ. Hutvā abhāvato udayabbayayogato tāvakālikato niccapaṭikkhepato ca khandhapañcakaṁ **aniccaṁ** nāma. Tassa yo hutvā abhāvākāro, taṁ **aniccalakkhaṇaṁ** nāma. Taṁ ārabbha pavattā vipassanā **aniccānupassanā.** Taṁ aniccanti vipassako **aniccānupassī.** Ettha ca ekādasavidhā asubhakathā paṭhamajjhānaṁ pāpetvā, soḷasavatthukā ca ānāpānakathā catutthajjhānaṁ pāpetvā, vipassanākathā ca vitthārato vattabbā, sā pana sabbākārato Visuddhimagge[3] kathitāti tattha vuttanayeneva veditabbā.

Idāni asubhānupassanādīhi nipphādetabbaṁ phalavisesaṁ dassetuṁ **“asubhānupassīnan”**ti-ādimāha. Tattha **subhāya dhātuyā**ti subhabhāve, subhanimitteti attho. **Rāgānusayo**ti subhārammaṇe uppajjanāraho kāmarāgānusayo. So kesādīsu uddhumātakādīsu vā asubhānupassīnaṁ asubhanimittaṁ gahetvā tattha paṭhamajjhānaṁ nibbattetvā taṁ pādakaṁ katvā vipassanaṁ paṭṭhapetvā adhigatena anāgāmimaggena **pahīyati,** sabbaso samucchindīyatīti attho. Vuttaṁ hetaṁ “asubhā bhāvetabbā kāmarāgassa pahānāyā”ti[4]. **Bāhirā**ti bahiddhāvatthukattā anatthāvahattā ca bāhirā bahibhūtā. **Vitakkāsayā**ti kāmasaṅkappādimicchāvitakkā. Te hi appahīnā āsayānugatā sati paccayasamavāye uppajjanato vitakkāsayāti vuttā. Kāmavitakko cettha kāmarāgaggahaṇena gahito evāti tadavasesā vitakkā eva vuttāti veditabbā. **Vighātapakkhikā**ti dukkhabhāgiyā, icchāvighātanibbattanakā vā. **Te na**

1. Khu 9. 174 piṭṭhe.
2. Uddisitvā (Sī)
3. Visuddhi 2. 276 piṭṭhe.
4. Aṁ 3. 169; Khu 1. 120 piṭṭhesu.

နိယျာနဋ္ဌော၊ သတီတိ ဥပဋ္ဌာနဋ္ဌော၊ တေန ဝုစ္စတိ ပရိမုခံ သတိ”န္တိ[၁]။ ဣမိနာ စတုသတိပဋ္ဌာနသောဠသပ္ပဘေဒါ အာနာပါနဿတိကမ္မဋ္ဌာနဘာဝနာ ဒဿိတာတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။

ဧဝံ သင်္ခေပေနေဝ ရာဂစရိတဝိတက္ကစရိတာနံ သပ္ပါယံ ပဋိကူလမနသိကာရကာယာနုပဿနာဝသေန သမထကမ္မဋ္ဌာနံ ဝိပဿနာကမ္မဋ္ဌာနဉ္စ ဥပဒိသိတွာ[၂] ဣဒါနိ သုဒ္ဓဝိပဿနာကမ္မဋ္ဌာနမေဝ ဒဿေန္တော **“သဗ္ဗသင်္ခါရေသု အနိစ္စာနုပဿိနော ဝိဟရထာ”**တိ အာဟ။ တတ္ထ အနိစ္စံ အနိစ္စလက္ခဏံ အနိစ္စာနုပဿနာ အနိစ္စာနုပဿီတိ ဣဒံ စတုက္ကံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဟုတွာ အဘာဝတော ဥဒယဗ္ဗယယောဂတော တာဝကာလိကတော နိစ္စပဋိက္ခေပတော စ ခန္ဓပဉ္စကံ **အနိစ္စံ** နာမ။ တဿ ယော ဟုတွာ အဘာဝါကာရော၊ တံ **အနိစ္စလက္ခဏံ** နာမ။ တံ အာရဗ္ဘ ပဝတ္တာ ဝိပဿနာ **အနိစ္စာနုပဿနာ။** တံ အနိစ္စန္တိ ဝိပဿကော **အနိစ္စာနုပဿီ။** ဧတ္ထ စ ဧကာဒသဝိဓာ အသုဘကထာ ပဌမဇ္ဈာနံ ပါပေတွာ, သောဠသဝတ္ထုကာ စ အာနာပါနကထာ စတုတ္ထဇ္ဈာနံ ပါပေတွာ, ဝိပဿနာကထာ စ ဝိတ္ထာရတော ဝတ္တဗ္ဗာ၊ သာ ပန သဗ္ဗာကာရတော ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ[၃] ကထိတာတိ တတ္ထ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဣဒါနိ အသုဘာနုပဿနာဒီဟိ နိပ္ဖါဒေတဗ္ဗံ ဖလဝိသေသံ ဒဿေတုံ **“အသုဘာနုပဿီန”**န္တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **သုဘာယ ဓာတုယာ**တိ သုဘဘာဝေ၊ သုဘနိမိတ္တေတိ အတ္ထော။ **ရာဂါနုသယော**တိ သုဘာရမ္မဏေ ဥပ္ပဇ္ဇနာရဟော ကာမရာဂါနုသယော။ သော ကေသာဒီသု ဥဒ္ဓုမာတကာဒီသု ဝါ အသုဘာနုပဿီနံ အသုဘနိမိတ္တံ ဂဟေတွာ တတ္ထ ပဌမဇ္ဈာနံ နိဗ္ဗတ္တေတွာ တံ ပါဒကံ ကတွာ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ အဓိဂတေန အနာဂါမိမဂ္ဂေန **ပဟီယတိ၊** သဗ္ဗသော သမုစ္ဆိန္ဒီယတီတိ အတ္ထော။ ဝုတ္တံ ဟေတံ “အသုဘာ ဘာဝေတဗ္ဗာ ကာမရာဂဿ ပဟာနာယာ”တိ[၄]။ **ဗာဟိရာ**တိ ဗဟိဒ္ဓါဝတ္ထုကတ္တာ အနတ္ထာဝဟတ္တာ စ ဗာဟိရာ ဗဟိဘူတာ။ **ဝိတက္ကာသယာ**တိ ကာမသင်္ကပ္ပါဒိမိစ္ဆာဝိတက္ကာ။ တေ ဟိ အပ္ပဟီနာ အာသယာနုဂတာ သတိ ပစ္စယသမဝါယေ ဥပ္ပဇ္ဇနတော ဝိတက္ကာသယာတိ ဝုတ္တာ။ ကာမဝိတက္ကော စေတ္ထ ကာမရာဂဂ္ဂဟဏေန ဂဟိတော ဧဝါတိ တဒဝသေသာ ဝိတက္ကာ ဧဝ ဝုတ္တာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **ဝိဃာတပက္ခိကာ**တိ ဒုက္ခဘာဂိယာ, ဣစ္ဆာဝိဃာတနိဗ္ဗတ္တနကာ ဝါ။ **တေ န**

၁-ခု ၉-၁၇၄-ပိဋ္ဌေ။
၂-ဥဒ္ဒိသိတွာ (သီ)
၃-ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၂၇၆-ပိဋ္ဌေ။
၄-အံ ၃-၁၆၉၊ ခု ၁-၁၂၀-ပိဋ္ဌေသု။

hontīti te pahīyanti. Byāpādavitakko vihiṁsāvitakko ñātivitakko janapadavitakko amarāvitakko anavaññattipaṭisaṁyutto vitakko lābhasakkārasilokapaṭisaṁyutto vitakko parānuddayatāpaṭisaṁyutto vitakkoti aṭṭha kāmavitakkena saddhiṁ navavidhā mahāvitakkā ānāpānassatisamādhinā tannissitāya ca vipassanāya pubbabhāge vikkhambhitā, taṁ pādakaṁ katvā adhigatena ariyamaggena yathārahaṁ anavasesato pahīyanti. Vuttampi cetaṁ “ānāpānassati bhāvetabbā vitakkupacchedāyā”ti[1].

Yā avijjā, sā pahīyatīti yā saccasabhāvapaṭicchādinī sabbānatthakārī sakalassa vaṭṭadukkhassa mūlabhūtā avijjā, sā aniccānupassīnaṁ viharataṁ samucchijjati. Idaṁ kira Bhagavatā aniccākārato vuṭṭhitassa sukkhavipassakakhīṇāsavassa vasena vuttaṁ. Tassāyaṁ saṅkhepattho—tebhūmakesu sabbasaṅkhāresu aniccādito sammasanaṁ paṭṭhapetvā vipassantānaṁ yadā aniccanti pavattamānā vuṭṭhānagāminīvipassanā maggena ghaṭīyati, anukkamena arahattamaggo uppajjati, tesaṁ aniccānupassīnaṁ viharataṁ avijjā anavasesato pahīyati, arahattamaggavijjā uppajjatīti. **Aniccānupassīnaṁ viharatan**ti idaṁ aniccalakkhaṇassa tesaṁ pākaṭabhāvato itarassa lakkhaṇadvayassa gahaṇe upāyabhāvato vā vuttaṁ, na pana ekasseva lakkhaṇassa anupassītabbato. Vuttaṁ hetaṁ “yadaniccaṁ taṁ dukkhaṁ, yaṁ dukkhaṁ tadanattā”ti[2]. Aparampi vuttaṁ “aniccasaññino hi Meghiya anattasaññā saṇṭhāti, anattasaññī asmimānasamugghātaṁ pāpuṇātī”ti[1].

Gāthāsu **ānāpāne paṭissato**ti ānāpānanimittasmiṁ paṭi paṭi sato, upaṭṭhitassatīti attho. **Passan**ti āsavakkhayañāṇacakkhunā saṅkhārūpasamaṁ nibbānaṁ passanto. **Ātāpī sabbadā**ti antarāvosānaṁ anāpajjitvā asubhānupassanādīsu satataṁ ātāpī yuttappayutto, tato eva **yato** vāyamamāno, niyato vā sammattaniyāmena **tattha** sabbasaṅkhārasamathe nibbāne arahattaphalavimuttiyā vimuccati. Sesaṁ vuttanayameva.

Chaṭṭhasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Aṁ 3. 169; Khu 1. 120 piṭṭhesu. 2. Saṁ 2. 19 piṭṭhe.

ဟောန္တီတိ တေ ပဟီယန္တိ။ ဗျာပါဒဝိတက္ကော ဝိဟိံသာဝိတက္ကော ဉာတိ-ဝိတက္ကော ဇနပဒဝိတက္ကော အမရာဝိတက္ကော အနဝညတ္တိပဋိသံယုတ္တော ဝိတက္ကော လာဘသက္ကာရသိလောကပဋိသံယုတ္တော ဝိတက္ကော ပရာနုဒ္ဒယတာ-ပဋိသံယုတ္တော ဝိတက္ကောတိ အဋ္ဌ ကာမဝိတက္ကေန သဒ္ဓိံ နဝဝိဓာ မဟာဝိတက္ကာ အာနာပါနဿတိသမာဓိနာ တန္နိဿိတာယ စ ဝိပဿနာယ ပုဗ္ဗဘာဂေ ဝိက္ခမ္ဘိတာ၊ တံ ပါဒကံ ကတွာ အဓိဂတေန အရိယမဂ္ဂေန ယထာရဟံ အန-ဝသေသတော ပဟီယန္တိ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ “အာနာပါနဿတိ ဘာဝေတဗ္ဗာ ဝိတက္ကုပစ္ဆေဒါယာ”တိ[၁]။

ယာ အဝိဇ္ဇာ၊ သာ ပဟီယတီတိ ယာ သစ္စသဘာဝပဋိစ္ဆာဒိနီ သဗ္ဗာနတ္ထ-ကာရီ သကလဿ ဝဋ္ဋဒုက္ခဿ မူလဘူတာ အဝိဇ္ဇာ၊ သာ အနိစ္စာနုပဿီနံ ဝိဟရတံ သမုစ္ဆိဇ္ဇတိ။ ဣဒံ ကိရ ဘဂဝတာ အနိစ္စာကာရတော ဝုဋ္ဌိတဿ သုက္ခဝိပဿကခီဏာသဝဿ ဝသေန ဝုတ္တံ။ တဿာယံ သင်္ခေပတ္ထော— တေဘူမကေသု သဗ္ဗသင်္ခါရေသု အနိစ္စာဒိတော သမ္မသနံ ပဋ္ဌပေတွာ ဝိပဿန္တာနံ ယဒါ အနိစ္စန္တိ ပဝတ္တမာနာ ဝုဋ္ဌာနဂါမိနီဝိပဿနာ မဂ္ဂေန ဃဋီယတိ၊ အနုက္ကမေန အရဟတ္တမဂ္ဂေါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တေသံ အနိစ္စာနုပဿီနံ ဝိဟရတံ အဝိဇ္ဇာ အနဝသေသတော ပဟီယတိ၊ အရဟတ္တမဂ္ဂဝိဇ္ဇာ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ။ **အနိစ္စာ-နုပဿီနံ ဝိဟရတ**န္တိ ဣဒံ အနိစ္စလက္ခဏဿ တေသံ ပါကဋဘာဝတော ဣတရဿ လက္ခဏဒွယဿ ဂဟဏေ ဥပါယဘာဝတော ဝါ ဝုတ္တံ၊ န ပန ဧကဿေဝ လက္ခဏဿ အနုပဿိတဗ္ဗတော။ ဝုတ္တံ ဟေတံ “ယဒနိစ္စံ တံ ဒုက္ခံ၊ ယံ ဒုက္ခံ တဒနတ္တာ”တိ[၂]။ အပရမ္ပိ ဝုတ္တံ “အနိစ္စသညိနော ဟိ မေဃိယ အနတ္တသညာ သဏ္ဌာတိ၊ အနတ္တသညီ အသ္မိမာနသမုဂ္ဃာတံ ပါပုဏာတီ”တိ[၁]။

ဂါထာသု **အာနာပါနေ ပဋိဿတော**တိ အာနာပါနနိမိတ္တသ္မိံ ပဋိ ပဋိ သတော၊ ဥပဋ္ဌိတဿတီတိ အတ္ထော။ **ပဿ**န္တိ အာသဝက္ခယဉာဏစက္ခုနာ သင်္ခါရူပသမံ နိဗ္ဗာနံ ပဿန္တော။ **အာတာပီ သဗ္ဗဒါ**တိ အန္တရာဝေါသာနံ အနာပဇ္ဇိတွာ အသုဘာနုပဿနာဒီသု သတတံ အာတာပီ ယုတ္တပ္ပယုတ္တော၊ တတော ဧဝ **ယတော** ဝါယမမာနော, နိယတော ဝါ သမ္မတ္တနိယာမေန **တတ္ထ** သဗ္ဗသင်္ခါရသမထေ နိဗ္ဗာနေ အရဟတ္တဖလဝိမုတ္တိယာ ဝိမုစ္စတိ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။

ဆဋ္ဌသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-အံ ၃-၁၆၉၊ ခု ၁-၁၂၀-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-သံ ၂-၁၉-ပိဋ္ဌေ။

7. Dhammānudhammapaṭipannasuttavaṇṇanā

86. Sattame **dhammānudhammapaṭipannassā**ti ettha dhammo nāma navavidho lokuttaradhammo, tassa dhammassa anudhammo sīlavisuddhi-ādi pubbabhāgapaṭipadādhammo, taṁ dhammānudhammaṁ paṭipannassa adhigantuṁ paṭipajjamānassa. **Ayamanudhammo hotī**ti ayaṁ anucchavikasabhāvo patirūpasabhāvo hoti. **Veyyākaraṇāyā**ti kathanāya. **Dhammānudhammapaṭipannoyan**ti **yan**ti karaṇatthe paccattavacanaṁ. Idaṁ vuttaṁ hoti—yena anudhammena taṁ dhammānudhammaṁ paṭipannoti byākaramāno sammadeva byākaronto nāma siyā, na tatonidānaṁ viññūhi garahitabbo siyāti. **Yan**ti vā kiriyāparāmasanaṁ, tenetaṁ dasseti “yadidaṁ dhammasseva bhāsanaṁ, dhammavitakkasseva ca vitakkanaṁ tadubhayābhāve ñāṇupekkhāya, ayaṁ dhammānudhammapaṭipannassa bhikkhuno tathārūpo ayanti kathanāyānurūpahetu anucchavikakāraṇaṁ. **Bhāsamāno dhammaṁyeva bhāseyyā**ti kathento ce dasakathāvatthudhammaṁyeva katheyya, na tappaṭipakkhamahicchatādi-adhammaṁ. Vuttaṁ hetaṁ—

> “Yāyaṁ kathā abhisallekhikā cetovivaraṇasappāyā ekantanibbidāya virāgāya nirodhāya upasamāya abhiññāya sambodhāya nibbānāya saṁvattati. Seyyathidaṁ, appicchakathā santuṭṭhikathā pavivekakathā asaṁsaggakathā vīriyārambhakathā sīlakathā samādhikathā paññākathā vimuttikathā vimuttiñāṇadassanakathā, evarūpāya kathāya nikāmalābhī hoti akicchalābhī akasiralābhī”ti[1].

Abhisallekhikāya kathāya lābhī eva hi taṁ bhāseyya. Etena kalyāṇamittasampadā dassitā.

Dhammavitakkanti nekkhammavitakkādiṁ dhammato anapetaṁ vitakkayato “sīlādipaṭipadaṁ paripūressāmī”ti uparūpari ussāho abhivaḍḍhissati. So pana vitakko sīlādīnaṁ anupakāradhamme vajjetvā upakāradhamme anubrūhanavasena hānabhāgiyabhāvaṁ apanetvā ṭhitibhāgiyabhāvepi aṭṭhatvā visesabhāgiyataṁ nibbedhabhāgiyataṁ ca pāpanavasena pavattiyā anekappabhedo veditabbo. **No adhammavitakkan**ti kāmavitakkaṁ no

1. Aṁ 3. 168; Khu 1. 119 piṭṭhesu.

၇-ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိပန္နသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၆။ သတ္တမေ **ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိပန္နဿာ**တိ ဧတ္ထ ဓမ္မော နာမ နဝဝိဓော လောကုတ္တရဓမ္မော၊ တဿ ဓမ္မဿ အနုဓမ္မော သီလဝိသုဒ္ဓိအာဒိ ပုဗ္ဗဘာဂပဋိပဒါဓမ္မော၊ တံ ဓမ္မာနုဓမ္မံ ပဋိပန္နဿ အဓိဂန္တုံ ပဋိပဇ္ဇမာနဿ။ **အယမနုဓမ္မော ဟောတီ**တိ အယံ အနုစ္ဆဝိကသဘာဝေါ ပတိရူပသဘာဝေါ ဟောတိ။ **ဝေယျာကရဏာယာ**တိ ကထနာယ။ **ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိပန္နောယန္တိ ယန္တိ** ကရဏတ္ထေ ပစ္စတ္တဝစနံ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ယေန အနုဓမ္မေန တံ ဓမ္မာနုဓမ္မံ ပဋိပန္နောတိ ဗျာကရမာနော သမ္မဒေဝ ဗျာကရောန္တော နာမ သိယာ၊ န တတောနိဒါနံ ဝိညူဟိ ဂရဟိတဗ္ဗော သိယာတိ။ **ယန္တိ** ဝါ ကိရိယာပရာမသနံ၊ တေနေတံ ဒဿေတိ “ယဒိဒံ ဓမ္မဿေဝ ဘာသနံ, ဓမ္မဝိတက္ကဿေဝ စ ဝိတက္ကနံ တဒုဘယာဘာဝေ ဉာဏုပေက္ခာယ၊ အယံ ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိပန္နဿ ဘိက္ခုနော တထာရူပေါ အယန္တိ ကထနာယာနုရူပဟေတု အနုစ္ဆဝိကကာရဏံ။ **ဘာသမာနော ဓမ္မံယေဝ ဘာသေယျာ**တိ ကထေန္တော စေ ဒသကထာဝတ္ထုဓမ္မံယေဝ ကထေယျ၊ န တပ္ပဋိပက္ခမဟိစ္ဆတာဒိအဓမ္မံ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—

> “ယာယံ ကထာ အဘိသလ္လေခိကာ စေတောဝိဝရဏသပ္ပါယာ ဧကန္တနိဗ္ဗိဒါယ ဝိရာဂါယ နိရောဓာယ ဥပသမာယ အဘိညာယ သမ္ဗောဓာယ နိဗ္ဗာနာယ သံဝတ္တတိ။ သေယျထိဒံ၊ အပ္ပိစ္ဆကထာ သန္တုဋ္ဌိကထာ ပဝိဝေကကထာ အသံသဂ္ဂကထာ ဝီရိယာရမ္ဘကထာ သီလကထာ သမာဓိကထာ ပညာကထာ ဝိမုတ္တိကထာ ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနကထာ၊ ဧဝရူပါယ ကထာယ နိကာမလာဘီ ဟောတိ အကိစ္ဆလာဘီ အကသိရလာဘီ”တိ[၁]။

အဘိသလ္လေခိကာယ ကထာယ လာဘီ ဧဝ ဟိ တံ ဘာသေယျ။ ဧတေန ကလျာဏမိတ္တသမ္ပဒါ ဒဿိတာ။

ဓမ္မဝိတက္ကန္တိ နေက္ခမ္မဝိတက္ကာဒိံ ဓမ္မတော အနပေတံ ဝိတက္ကယတော “သီလာဒိပဋိပဒံ ပရိပူရေဿာမီ”တိ ဥပရူပရိ ဥဿာဟော အဘိဝဍ္ဎိဿတိ။ သော ပန ဝိတက္ကော သီလာဒီနံ အနုပကာရဓမ္မေ ဝဇ္ဇေတွာ ဥပကာရဓမ္မေ အနုဗြူဟနဝသေန ဟာနဘာဂိယဘာဝံ အပနေတွာ ဌိတိဘာဂိယဘာဝေပိ အဋ္ဌတွာ ဝိသေသဘာဂိယတံ နိဗ္ဗေဓဘာဂိယတံ စ ပါပနဝသေန ပဝတ္တိယာ အနေကပ္ပဘေဒေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **နော အဓမ္မဝိတက္ကန္တိ** ကာမဝိတက္ကံ နော

၁-အံ ၃-၁၆၈၊ ခု ၁-၁၁၉-ပိဋ္ဌေသု။

vitakkeyyāti attho. **Tadubhayaṁ vā panā**ti yadetaṁ paresaṁ anuggahaṇatthaṁ dhammabhāsanaṁ attano anuggahaṇatthaṁ dhammavitakkanañca vuttaṁ. Atha vā pana taṁ ubhayaṁ **abhinivajjetvā** appaṭipajjitvā akatvā. **Upekkhako**ti tathāpaṭipattiyaṁ udāsīno samathavipassanābhāvanameva anubrūhanto vihareyya, samathapaṭipattiyaṁ vā upekkhako hutvā vipassanāyameva kammaṁ karonto vihareyya. Vipassanampi ussukkāpetvā tatthapi saṅkhārupekkhāñāṇavasena upekkhako yāva vipassanāñāṇaṁ maggena ghaṭīyati, tāva yathā taṁ tikkhaṁ sūraṁ pasannaṁ hutvā vahati, tathā vihareyya sato sampajānoti.

Gāthāsu samathavipassanādhammo āramitabbaṭṭhena ārāmo etassāti **dhammārāmo.** Tasmiṁyeva dhamme ratoti **dhammarato.** Tasseva dhammassa punappunaṁ vicintanato **dhammaṁ anuvicintayaṁ** taṁ dhammaṁ āvajjento, manasi karontoti attho. **Anussaran**ti tameva dhammaṁ uparūparibhāvanāvasena anussaranto. Atha vā vimuttāyatanasīse ṭhatvā paresaṁ desanāvasena sīlādidhammo āramitabbaṭṭhena ārāmo etassāti **dhammārāmo.** Tatheva tasmiṁ dhamme rato abhiratoti **dhammarato.** Tesaṁyeva sīlādidhammānaṁ gatiyo samanvesanto kāmavitakkādīnaṁ okāsaṁ adatvā nekkhammasaṅkappādidhammaṁyeva anuvicintanato **dhammaṁ anuvicintayaṁ.** Tadubhayaṁ vā pana oḷārikato dahanto ajjhupekkhitvā samathavipassanādhammameva uparūpari bhāvanāvasena anussaranto anubrūhanavasena pavattento. **Saddhammā**ti sattatiṁsappabhedā bodhipakkhiyadhammā navavidhalokuttaradhammā ca **na parihāyati,** na cirasseva taṁ adhigacchatīti attho.

Idāni tassa anussaraṇavidhiṁ dassento "**caraṁ vā**"ti-ādimāha. Tattha **caraṁ vā**ti bhikkhācāravasena caṅkamanavasena ca caranto vā. **Yadi vā tiṭṭhan**ti tiṭṭhanto vā **nisinno** vā. **Uda vā sayan**ti sayanto vā. Evaṁ catūsupi iriyāpathesu. **Ajjhattaṁ samayaṁ cittan**ti yathāvutte kammaṭṭhānasaṅkhāte gocarajjhatte attano cittaṁ rāgādikilesānaṁ vūpasamanavasena pajahanavasena samayaṁ samento. **Santimevādhigacchatī**ti accantasantiṁ nibbānameva pāpuṇātīti.

Sattamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

ဝိတက္ကေယျာတိ အတ္ထော။ **တဒုဘယံ ဝါ ပနာ**တိ ယဒေတံ ပရေသံ အနုဂ္ဂဟဏတ္ထံ ဓမ္မဘာသနံ အတ္တနော အနုဂ္ဂဟဏတ္ထံ ဓမ္မဝိတက္ကနဉ္စ ဝုတ္တံ။ အထ ဝါ ပန တံ ဥဘယံ **အဘိနိဝဇ္ဇေတွာ** အပ္ပဋိပဇ္ဇိတွာ အကတွာ။ **ဥပေက္ခကော**တိ တထာပဋိပတ္တိယံ ဥဒါသီနော သမထဝိပဿနာဘာဝနမေဝ အနုဗြူဟန္တော ဝိဟရေယျ၊ သမထပဋိပတ္တိယံ ဝါ ဥပေက္ခကော ဟုတွာ ဝိပဿနာယမေဝ ကမ္မံ ကရောန္တော ဝိဟရေယျ။ ဝိပဿနမ္ပိ ဥဿုက္ကာပေတွာ တတ္ထာပိ သင်္ခါရုပေက္ခာဉာဏဝသေန ဥပေက္ခကော ယာဝ ဝိပဿနာဉာဏံ မဂ္ဂေန ဃဋီယတိ၊ တာဝ ယထာ တံ တိက္ခံ သူရံ ပသန္နံ ဟုတွာ ဝဟတိ၊ တထာ ဝိဟရေယျ သတော သမ္ပဇာနောတိ။

ဂါထာသု သမထဝိပဿနာဓမ္မော အာရမိတဗ္ဗဋ္ဌေန အာရာမော ဧတဿာတိ **ဓမ္မာရာမော**။ တသ္မိံယေဝ ဓမ္မေ ရတောတိ **ဓမ္မရတော**။ တဿေဝ ဓမ္မဿ ပုနပ္ပုနံ ဝိစိန္တနတော **ဓမ္မံ အနုဝိစိန္တယံ** တံ ဓမ္မံ အာဝဇ္ဇေန္တော၊ မနသိ ကရောန္တောတိ အတ္ထော။ **အနုဿရန္တိ** တမေဝ ဓမ္မံ ဥပရူပရိဘာဝနာဝသေန အနုဿရန္တော။ အထ ဝါ ဝိမုတ္တာယတနသီသေ ဌတွာ ပရေသံ ဒေသနာဝသေန သီလာဒိဓမ္မော အာရမိတဗ္ဗဋ္ဌေန အာရာမော ဧတဿာတိ **ဓမ္မာရာမော**။ တထေဝ တသ္မိံ ဓမ္မေ ရတော အဘိရတောတိ **ဓမ္မရတော**။ တေသံယေဝ သီလာဒိဓမ္မာနံ ဂတိယော သမန္နေသန္တော ကာမဝိတက္ကာဒီနံ ဩကာသံ အဒတွာ နေက္ခမ္မသင်္ကပ္ပာဒိဓမ္မံယေဝ အနုဝိစိန္တနတော **ဓမ္မံ အနုဝိစိန္တယံ**။ တဒုဘယံ ဝါ ပန ဩဠာရိကတော ဒဟန္တော အဇ္ဈုပေက္ခိတွာ သမထဝိပဿနာဓမ္မမေဝ ဥပရူပရိ ဘာဝနာဝသေန အနုဿရန္တော အနုဗြူဟနဝသေန ပဝတ္တေန္တော။ **သဒ္ဓမ္မာ**တိ သတ္တတိံသပ္ပဘေဒါ ဗောဓိပက္ခိယဓမ္မာ နဝဝိဓလောကုတ္တရဓမ္မာ စ **န ပရိဟာယတိ**၊ န စိရဿေဝ တံ အဓိဂစ္ဆတီတိ အတ္ထော။

ဣဒါနိ တဿ အနုဿရဏဝိဓိံ ဒဿေန္တော "**စရံ ဝါ**"တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **စရံ ဝါ**တိ ဘိက္ခာစာရဝသေန စင်္ကမနဝသေန စ စရန္တော ဝါ။ **ယဒိ ဝါ တိဋ္ဌန္တိ** တိဋ္ဌန္တော ဝါ **နိသိန္နော** ဝါ။ **ဥဒ ဝါ သယန္တိ** သယန္တော ဝါ။ ဧဝံ စတူသုပိ ဣရိယာပထေသု။ **အဇ္ဈတ္တံ သမယံ စိတ္တန္တိ** ယထာဝုတ္တေ ကမ္မဋ္ဌာနသင်္ခါတေ ဂေါစရဇ္ဈတ္တေ အတ္တနော စိတ္တံ ရာဂါဒိကိလေသာနံ ဝူပသမနဝသေန ပဇဟနဝသေန သမယံ သမေန္တော။ **သန္တိမေဝါဓိဂစ္ဆတီ**တိ အစ္စန္တသန္တိံ နိဗ္ဗာနမေဝ ပါပုဏာတီတိ။

သတ္တမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

8. Andhakaraṇasuttavaṇṇanā

87. Aṭṭhame **akusalavitakkā**ti akosallasambhūtā vitakkā. **Andhakaraṇā**ti-ādīsu yassa sayaṁ uppajjanti, taṁ yathābhūtadassananivāraṇena andhaṁ karontīti **andhakaraṇā.** Na paññācakkhuṁ karontīti **acakkhukaraṇā.** Aññāṇaṁ karontīti **aññāṇakaraṇā. Paññānirodhikā**ti kammassakatāpaññā jhānapaññā vipassanāpaññāti imā tisso paññā appavattikaraṇena nirodhentīti paññānirodhikā. Aniṭṭhaphaladāyakattā dukkhasaṅkhātassa vighātassa pakkhe vattantīti **vighātapakkhikā.** Kilesanibbānaṁ na saṁvattayantīti **anibbānasaṁvattanikā.**

Kāmavitakkoti kāmapaṭisaṁyutto vitakko. So hi kilesakāmasahito hutvā vatthukāmesu pavattati. Byāpādapaṭisaṁyutto vitakko **byāpādavitakko.** Vihiṁ sāpaṭisaṁyutto vitakko **vihiṁsāvitakko.** Ime dve ca sattesupi saṅkhāresupi uppajjanti. Kāmavitakko hi piyamanāpe satte vā saṅkhāre vā vitakkentassa uppajjati, byāpādavitakko appiye amanāpe satte vā saṅkhāre vā kujjhitvā olokanakālato paṭṭhāya yāva nāsanā uppajjati, vihiṁsāvitakko saṅkhāresu na uppajjati, saṅkhārā dukkhāpetabbā nāma natthi, "ime sattā haññantu vā bajjhantu vā ucchijjantu vā vinassantu vā mā vā ahesun"ti cintanakāle pana sattesu uppajjati.

Imeyeva pana kāmasaṅkappādayo. Atthato hi kāmavitakkādīnaṁ kāmasaṅkappādīnañca nānākaraṇaṁ natthi, taṁsampayuttā pana saññādayo kāmasaññādayo. Kāmadhātu-ādīnaṁ pana yasmā Pāḷiyaṁ—

> "Kāmapaṭisaṁyutto takko vitakko -pa- micchāsaṅkappo, ayaṁ vuccati kāmadhātu, sabbepi akusalā dhammā kāmadhātu. Byāpādapaṭisaṁyutto takko vitakko -pa- micchāsaṅkappo, ayaṁ vuccati byāpādadhātu. Dasasu[1] āghātavatthūsu cittassa āghāto paṭighāto -pa- anattamanatā cittassa, ayaṁ vuccati byāpādadhātu. Vihiṁsāpaṭisaṁyutto takko vitakko

1. Navasu (Sī)

၈-အန္ဓကရဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၇။ အဋ္ဌမေ **အကုသလဝိတက္ကာ**တိ အကောသလ္လသမ္ဘူတာ ဝိတက္ကာ။ **အန္ဓကရဏာ**တိအာဒီသု ယဿ သယံ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ တံ ယထာဘူတဒဿနနိဝါရဏေန အန္ဓံ ကရောန္တီတိ **အန္ဓကရဏာ**။ န ပညာစက္ခုံ ကရောန္တီတိ **အစက္ခုကရဏာ**။ အညာဏံ ကရောန္တီတိ **အညာဏကရဏာ**။ **ပညာနိရောဓိကာ**တိ ကမ္မဿကတာပညာ ဈာနပညာ ဝိပဿနာပညာတိ ဣမာ တိဿော ပညာ အပ္ပဝတ္တိကရဏေန နိရောဓေန္တီတိ ပညာနိရောဓိကာ။ အနိဋ္ဌဖလဒါယကတ္တာ ဒုက္ခသင်္ခါတဿ ဝိဃာတဿ ပက္ခေ ဝတ္တန္တီတိ **ဝိဃာတပက္ခိကာ**။ ကိလေသနိဗ္ဗာနံ န သံဝတ္တယန္တီတိ **အနိဗ္ဗာနသံဝတ္တနိကာ**။

ကာမဝိတက္ကောတိ ကာမပဋိသံယုတ္တော ဝိတက္ကော။ သော ဟိ ကိလေသကာမသဟိတော ဟုတွာ ဝတ္ထုကာမေသု ပဝတ္တတိ။ ဗျာပါဒပဋိသံယုတ္တော ဝိတက္ကော **ဗျာပါဒဝိတက္ကော**။ ဝိဟိံသာပဋိသံယုတ္တော ဝိတက္ကော **ဝိဟိံသာဝိတက္ကော**။ ဣမေ ဒွေ စ သတ္တေသုပိ သင်္ခါရေသုပိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ကာမဝိတက္ကော ဟိ ပိယမနာပေ သတ္တေ ဝါ သင်္ခါရေ ဝါ ဝိတက္ကေန္တဿ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဗျာပါဒဝိတက္ကော အပ္ပိယေ အမနာပေ သတ္တေ ဝါ သင်္ခါရေ ဝါ ကုဇ္ဈိတွာ ဩလောကနကာလတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ နာသနာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဝိဟိံသာဝိတက္ကော သင်္ခါရေသု န ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ သင်္ခါရာ ဒုက္ခာပေတဗ္ဗာ နာမ နတ္ထိ၊ "ဣမေ သတ္တာ ဟညန္တု ဝါ ဗဇ္ဈန္တု ဝါ ဥစ္ဆိဇ္ဇန္တု ဝါ ဝိနဿန္တု ဝါ မာ ဝါ အဟေသု"န္တိ စိန္တနကာလေ ပန သတ္တေသု ဥပ္ပဇ္ဇတိ။

ဣမေယေဝ ပန ကာမသင်္ကပ္ပါဒယော။ အတ္ထတော ဟိ ကာမဝိတက္ကာဒီနံ ကာမသင်္ကပ္ပါဒီနဉ္စ နာနာကရဏံ နတ္ထိ၊ တံသမ္ပယုတ္တာ ပန သညာဒယော ကာမသညာဒယော။ ကာမဓာတုအာဒီနံ ပန ယသ္မာ ပါဠိယံ—

> "ကာမပဋိသံယုတ္တော တက္ကော ဝိတက္ကော။ပ။ မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပော၊ အယံ ဝုစ္စတိ ကာမဓာတု၊ သဗ္ဗေပိ အကုသလာ ဓမ္မာ ကာမဓာတု။ ဗျာပါဒပဋိသံယုတ္တော တက္ကော ဝိတက္ကော။ပ။မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပော၊ အယံ ဝုစ္စတိ ဗျာပါဒဓာတု။ ဒသသု[၁] အာဃာတဝတ္ထူသု စိတ္တဿ အာဃာတော ပဋိဃာတော။ပ။ အနတ္တမနတာ စိတ္တဿ၊ အယံ ဝုစ္စတိ ဗျာပါဒဓာတု။ ဝိဟိံသာပဋိသံယုတ္တော တက္ကော ဝိတက္ကော

၁-နဝသု (သီ)

micchāsaṅkappo, ayaṁ vuccati vihiṁsādhātu, idhekacco pāṇinā vā leḍḍunā vā daṇḍena vā satthena vā rajjuyā vā aññataraññatarena satte viheṭheti, ayaṁ vihiṁsādhātū”ti[1]—

Āgatattā viseso labbhati.

Tattha dve kathā sabbasaṅgāhikā ca asambhinnā ca. Tattha kāmadhātuyā gahitāya itarā dvepi gahitā nāma honti. Tato pana nīharitvā ayaṁ byāpādadhātu, ayaṁ vihiṁ sādhātūti dassetīti ayaṁ sabbasaṅgāhikā nāma. Kāmadhātuṁ kathento pana Bhagavā byāpādadhātuṁ byāpādadhātuṭṭhāne, vihiṁsādhātuṁ vihiṁsādhātuṭṭhāne ṭhapetvāva avasesaṁ kāmadhātu nāmāti kathesīti ayaṁ asambhinnakathā nāma.

Sukkapakkhe vuttavipariyāyena attho veditabbo. Nekkhammapaṭisaṁyutto vitakko **nekkhammavitakko.** So asubhapubbabhāge kāmāvacaro hoti, asubhajjhāne rūpāvacaro, taṁ jhānaṁ pādakaṁ katvā uppannamaggaphalakāle lokuttaro. Abyāpādapaṭisaṁyutto vitakko **abyāpādavitakko.** So mettāpubbabhāge kāmāvacaro hoti, mettājhāne rūpāvacaro, taṁ jhānaṁ pādakaṁ katvā uppannamaggaphalakāle lokuttaro. Avihiṁ sāpaṭisaṁyutto vitakko **avihiṁsāvitakko.** So karuṇāpubbabhāge kāmāvacaro, karuṇājjhāne rūpāvacaro, taṁ jhānaṁ pādakaṁ katvā uppannamaggaphalakāle lokuttaro. Yadā pana alobho sīsaṁ hoti, tadā itare dve tadanvāyikā honti. Yadā mettā sīsaṁ hoti, tadā itare dve tadanvāyikā honti. Yadā karuṇā sīsaṁ hoti, tadā itare dve tadanvāyikā honti.

Imeyeva pana nekkhammasaṅkappādayo. Atthato hi nekkhammavitakkādīnaṁ nekkhammasaṅkappādīnañca nānākaraṇaṁ natthi, taṁsampayuttā pana saññādayo nekkhammasaññādayo. Nekkhammadhātu-ādīnaṁ pana yasmā Pāḷiyaṁ—

> “Nekkhammapaṭisaṁyutto takko vitakko saṅkappo, ayaṁ vuccati nekkhammadhātu. Sabbepi kusalā dhammā nekkhammadhātu. abyāpādapaṭisaṁyutto takko vitakko saṅkappo, ayaṁ vuccati abyāpādadhātu. Yā sattesu metti mettāyanā

1. Abhi 2. 88. 377 piṭṭhesu.

မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပေါ၊ အယံ ဝုစ္စတိ ဝိဟိံသာဓာတု၊ ဣဓေကစ္စော ပါဏိနာ ဝါ လေဍ္ဍုနာ ဝါ ဒဏ္ဍေန ဝါ သတ္ထေန ဝါ ရဇ္ဇုယာ ဝါ အညတရညတရေန သတ္တေ ဝိဟေဌေတိ၊ အယံ ဝိဟိံသာဓာတူ”တိ[1]—

အာဂတတ္တာ ဝိသေသော လဗ္ဘတိ။

တတ္ထ ဒွေ ကထာ သဗ္ဗသင်္ဂါဟိကာ စ အသမ္ဘိန္နာ စ။ တတ္ထ ကာမဓာတုယာ ဂဟိတာယ ဣတရာ ဒွေပိ ဂဟိတာ နာမ ဟောန္တိ။ တတော ပန နီဟရိတွာ အယံ ဗျာပါဒဓာတု, အယံ ဝိဟိံသာဓာတူတိ ဒဿေတီတိ အယံ သဗ္ဗသင်္ဂါဟိကာ နာမ။ ကာမဓာတုံ ကထေန္တော ပန ဘဂဝါ ဗျာပါဒဓာတုံ ဗျာပါဒဓာတုဋ္ဌာနေ, ဝိဟိံသာဓာတုံ ဝိဟိံသာဓာတုဋ္ဌာနေ ဌပေတွာဝ အဝသေသံ ကာမဓာတု နာမာတိ ကထေသီတိ အယံ အသမ္ဘိန္နကထာ နာမ။

သုက္ကပက္ခေ ဝုတ္တဝိပရိယာယေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ နေက္ခမ္မပဋိသံယုတ္တော ဝိတက္ကော **နေက္ခမ္မဝိတက္ကော။** သော အသုဘပုဗ္ဗဘာဂေ ကာမာဝစရော ဟောတိ၊ အသုဘဇ္ဈာနေ ရူပါဝစရော၊ တံ ဈာနံ ပါဒကံ ကတွာ ဥပ္ပန္နမဂ္ဂဖလကာလေ လောကုတ္တရော။ အဗျာပါဒပဋိသံယုတ္တော ဝိတက္ကော **အဗျာပါဒဝိတက္ကော။** သော မေတ္တာပုဗ္ဗဘာဂေ ကာမာဝစရော ဟောတိ၊ မေတ္တာဈာနေ ရူပါဝစရော၊ တံ ဈာနံ ပါဒကံ ကတွာ ဥပ္ပန္နမဂ္ဂဖလကာလေ လောကုတ္တရော။ အဝိဟိံသာပဋိသံယုတ္တော ဝိတက္ကော **အဝိဟိံသာဝိတက္ကော။** သော ကရုဏာပုဗ္ဗဘာဂေ ကာမာဝစရော၊ ကရုဏာဇ္ဈာနေ ရူပါဝစရော၊ တံ ဈာနံ ပါဒကံ ကတွာ ဥပ္ပန္နမဂ္ဂဖလကာလေ လောကုတ္တရော။ ယဒါ ပန အလောဘော သီသံ ဟောတိ၊ တဒါ ဣတရေ ဒွေ တဒန္ဝာယိကာ ဟောန္တိ။ ယဒါ မေတ္တာ သီသံ ဟောတိ၊ တဒါ ဣတရေ ဒွေ တဒန္ဝာယိကာ ဟောန္တိ။ ယဒါ ကရုဏာ သီသံ ဟောတိ၊ တဒါ ဣတရေ ဒွေ တဒန္ဝာယိကာ ဟောန္တိ။

ဣမေယေဝ ပန နေက္ခမ္မသင်္ကပ္ပါဒယော။ အတ္ထတော ဟိ နေက္ခမ္မဝိတက္ကာဒီနံ နေက္ခမ္မသင်္ကပ္ပါဒီနဉ္စ နာနာကရဏံ နတ္ထိ၊ တံသမ္ပယုတ္တာ ပန သညာဒယော နေက္ခမ္မသညာဒယော။ နေက္ခမ္မဓာတုအာဒီနံ ပန ယသ္မာ ပါဠိယံ—

> “နေက္ခမ္မပဋိသံယုတ္တော တက္ကော ဝိတက္ကော သင်္ကပ္ပေါ၊ အယံ ဝုစ္စတိ နေက္ခမ္မဓာတု။ သဗ္ဗေပိ ကုသလာ ဓမ္မာ နေက္ခမ္မဓာတု။ အဗျာပါဒပဋိသံယုတ္တော တက္ကော ဝိတက္ကော သင်္ကပ္ပေါ၊ အယံ ဝုစ္စတိ အဗျာပါဒဓာတု။ ယာ သတ္တေသု မေတ္တိ မေတ္တာယနာ

၁-အဘိ ၂-၈၈-၃၇၇-ပိဋ္ဌေသု။

mettācetovimutti, ayaṁ vuccati abyāpādadhātu. Avihiṁsāpaṭisaṁyutto takko vitakko saṅkappo, ayaṁ vuccati avihiṁsādhātu. Yā sattesu karuṇā karuṇāyanā karuṇācetovimutti, ayaṁ vuccati avihiṁsādhātū"ti[1]—

Āgatattā viseso labbhati. Idhāpi sabbasaṅgāhikā asambhinnāti dve kathā vuttanayeneva veditabbā. Sesaṁ suviññeyyameva.

Gāthāsu **vitakkaye**ti vitakkeyya. **Nirākare**ti attano santānato nīhareyya vinodeyya, pajaheyyāti attho. **Save vitakkāni vicāritāni, sameti vuṭṭhīva rajaṁ samūhatan**ti yathā nāma gimhānaṁ pacchime māse pathaviyaṁ samūhataṁ samantato uṭṭhitaṁ rajaṁ mahato akālameghassa vassato vuṭṭhi ṭhānaso vūpasameti, evameva so yogāvacaro vitakkāni micchāvitakke ca vicāritāni taṁsampayuttavicāre ca sameti vūpasameti samucchindati. Tathābhūto ca **vitakkūpasamena cetasā** sabbesaṁ micchāvitakkānaṁ upasamanato vitakkūpasamena ariyamaggacittena **idheva** diṭṭheva dhamme **santipadaṁ** nibbānaṁ **samajjhagā** samadhigato hotīti.

Aṭṭhamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

9. Antarāmalasuttavaṇṇanā

88. Navame **antarāmalā**ti ettha **antarā**saddo—

"Nadītīresu saṇṭhāne, sabhāsu rathiyāsu ca.
Janā saṅgamma mantenti, mañca tañca kimantaran"ti—

ādīsu[2] kāraṇe āgato. "Addasā maṁ bhante aññatarā itthī vijjantarikāya bhājanaṁ dhovantī"ti-ādīsu[3] khaṇe. "Apicāyaṁ Tapodā dvinnaṁ mahānirayānaṁ antarikāya āgacchatī"ti-ādīsu[4] vivare.

"Pītavatthe pītadhaje, pītālaṅkārabhūsite.
Pītantarāhi vaggūhi, apiḷandhāva sobhasī"ti—

1. Abhi 2. 88 piṭṭhe.
2. Saṁ 1. 203 piṭṭhe.
3. Ma 2. 112 piṭṭhe.
4. Vi 1. 149 piṭṭhe.

မေတ္တာစေတောဝိမုတ္တိ၊ အယံ ဝုစ္စတိ အဗျာပါဒဓာတု။ အဝိဟိံသာပဋိသံယုတ္တော တက္ကော ဝိတက္ကော သင်္ကပ္ပေါ၊ အယံ ဝုစ္စတိ အဝိဟိံသာဓာတု။ ယာ သတ္တေသု ကရုဏာ ကရုဏာယနာ ကရုဏာစေတောဝိမုတ္တိ၊ အယံ ဝုစ္စတိ အဝိဟိံသာဓာတူ”တိ[၁]—

အာဂတတ္တာ ဝိသေသော လဗ္ဘတိ။ ဣဓာပိ သဗ္ဗသင်္ဂါဟိကာ အသမ္ဘိန္နာတိ ဒွေ ကထာ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သေသံ သုဝိညေယျမေဝ။

ဂါထာသု **ဝိတက္ကယေ**တိ ဝိတက္ကေယျ။ **နိရာကရေ**တိ အတ္တနော သန္တာနတော နီဟရေယျ ဝိနောဒေယျ၊ ပဇဟေယျာတိ အတ္ထော။ **သစေ ဝိတက္ကာနိ ဝိစာရိတာနိ၊ သမေတိ ဝုဋ္ဌီဝ ရဇံ သမူဟတ**န္တိ ယထာ နာမ ဂိမှာနံ ပစ္ဆိမေ မာသေ ပထဝိယံ သမူဟတံ သမန္တတော ဥဋ္ဌိတံ ရဇံ မဟတော အကာလမေဃဿ ဝဿတော ဝုဋ္ဌိ ဌာနသော ဝူပသမေတိ၊ ဧဝမေဝ သော ယောဂါဝစရော ဝိတက္ကာနိ မိစ္ဆာဝိတက္ကေ စ ဝိစာရိတာနိ တံသမ္ပယုတ္တဝိစာရေ စ သမေတိ ဝူပသမေတိ သမုစ္ဆိန္ဒတိ။ တထာဘူတော စ **ဝိတက္ကူပသမေန စေတသာ** သဗ္ဗေသံ မိစ္ဆာဝိတက္ကာနံ ဥပသမနတော ဝိတက္ကူပသမေန အရိယမဂ္ဂစိတ္တေန **ဣဓေဝ** ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ **သန္တိပဒံ** နိဗ္ဗာနံ **သမဇ္ဈဂါ** သမဓိဂတော ဟောတီတိ။

အဋ္ဌမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၉-အန္တရာမလသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၈။ နဝမေ **အန္တရာမလာ**တိ ဧတ္ထ **အန္တရာ**သဒ္ဒေါ—

“နဒီတီရေသု သဏ္ဌာနေ၊ သဘာသု ရထိယာသု စ။
ဇနာ သင်္ဂမ္မ မန္တေန္တိ၊ မဉ္စ တဉ္စ ကိမန္တရ”န္တိ—

အာဒီသု[၂] ကာရဏေ အာဂတော။ “အဒ္ဒသာ မံ ဘန္တေ အညတရာ ဣတ္ထီ ဝိဇ္ဇန္တရိကာယ ဘာဇနံ ဓောဝန္တီ”တိအာဒီသု[၃] ခဏေ။ “အပိစာယံ တပေါဒါ ဒွိန္နံ မဟာနိရယာနံ အန္တရိကာယ အာဂစ္ဆတီ”တိအာဒီသု[၄] ဝိဝရေ။

“ပီတဝတ္ထေ ပီတဓဇေ၊ ပီတာလင်္ကာရဘူသိတေ။
ပီတန္တရာဟိ ဝဂ္ဂူဟိ၊ အပိဠန္ဓာဝ သောဘသီ”တိ—

၁-အဘိ ၂-၈၈-ပိဋ္ဌေ။
၂-သံ ၁-၂၀၃-ပိဋ္ဌေ။
၃-မ ၂-၁၁၂-ပိဋ္ဌေ။
၄-ဝိ ၁-၁၄၉-ပိဋ္ဌေ။

ādīsu[1] uttarisāṭake[2]. "Yassantarato na santi kopā"ti-ādīsu[3] citte. Idhāpi citte eva daṭṭhabbo. Tasmā antare citte bhavā **antarā.** Yasmiṁ santāne uppannā, tassa malinabhāvakaraṇato **malā.** Tattha malaṁ nāma duvidhaṁ sarīramalaṁ cittamalanti. Tesu sarīramalaṁ sedajallikādi sarīre nibbattaṁ, tattha laggaṁ āgantukarajañca, taṁ udakenapi nīharaṇīyaṁ, na tathā saṁkilesikaṁ. Cittamalaṁ pana rāgādisaṁkilesikaṁ, taṁ ariyamaggeheva nīharaṇīyaṁ. Vuttaṁ hetaṁ porāṇehi—

"Rūpena saṁkiliṭṭhena[4], saṁkilissanti māṇavā.
Rūpe suddhe visujjhanti, anakkhātaṁ Mahesinā.

Cittena saṁkiliṭṭhena, saṁkilissanti māṇavā.
Citte suddhe visujjhanti, iti vuttaṁ Mahesinā"ti[5].

Tenāha Bhagavā "cittasaṁkilesā bhikkhave sattā saṁkilissanti, cittavodānā visujjhantī"ti[6]. Tasmā Bhagavā idhāpi cittamalavisodhanāya paṭipajjitabbanti dassento "tayome bhikkhave antarāmalā"ti āha.

Yathā cete lobhādayo sattānaṁ citte uppajjitvā malinabhāvakarā nānappakārasaṁkilesavidhāyakāti antarāmalā, evaṁ ekato bhuñjitvā ekato sayitvā otāragavesī amittasattu viya citte eva[7] uppajjitvā sattānaṁ nānāvidha-anatthāvahā nānappakāradukkhanibbattakāti dassento **"antarā-amittā"**ti-ādimāha. Tattha mittapaṭipakkhato **amittā,** sapattakiccakaraṇato **sapattā,** hiṁsanato **vadhakā,** ujuvipaccanīkato **paccatthikā.**

Tattha dvīhi ākārehi lobhādīnaṁ amittādibhāvo veditabbo. Verīpuggalo hi antaraṁ labhamāno attano verissa satthena vā sīsaṁ pāteti, upāyena vā mahantaṁ anatthaṁ uppādeti. Ime ca lobhādayo paññāsirapātanena yonisampaṭipādanena ca tādisaṁ tato balavataraṁ anatthaṁ nibbattenti. Kathaṁ? Cakkhudvārasmiṁ hi iṭṭhādīsu ārammaṇesu āpāthagatesu yathārahaṁ tāni ārabbha lobhādayo uppajjanti, ettāvatāssa

---

1. Khu 2. 52 piṭṭhe Vimānavatthusmiṁ.
2. Uttarasāṭake (Sī)
3. Khu 1. 100 piṭṭhe Udāne.
4. Rūpamhi saṁkiliṭṭhamhi (Syā, Ka)
5. Dī-Ṭṭha 2. 338; Ma-Ṭṭha 1. 237 piṭṭhesupi.
6. Saṁ 2. 123 piṭṭhe.
7. Satte eva (Syā)

အာဒီသု[1] ဥတ္တရိသာဋကေ[2]။ "ယဿန္တရတော န သန္တိ ကောပါ"တိအာဒီသု[3] စိတ္တေ။ ဣဓာပိ စိတ္တေ ဧဝ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ တသ္မာ အန္တရေ စိတ္တေ ဘဝါ **အန္တရာ**။ ယသ္မိံ သန္တာနေ ဥပ္ပန္နာ၊ တဿ မလိနဘာဝကရဏတော **မလာ**။ တတ္ထ မလံ နာမ ဒုဝိဓံ သရီရမလံ စိတ္တမလန္တိ။ တေသု သရီရမလံ သေဒဇလ္လိကာဒိ သရီရေ နိဗ္ဗတ္တံ, တတ္ထ လဂ္ဂံ အာဂန္တုကရဇဉ္စ၊ တံ ဥဒကေနပိ နီဟရဏီယံ၊ န တထာ သံကိလေသိကံ။ စိတ္တမလံ ပန ရာဂါဒိသံကိလေသိကံ၊ တံ အရိယမဂ္ဂေဟေဝ နီဟရဏီယံ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ ပေါရာဏေဟိ—

"ရူပေန သံကိလိဋ္ဌေန[4]၊ သံကိလိဿန္တိ မာဏဝါ။
ရူပေ သုဒ္ဓေ ဝိသုဇ္ဈန္တိ၊ အနက္ခာတံ မဟေသိနာ။

စိတ္တေန သံကိလိဋ္ဌေန၊ သံကိလိဿန္တိ မာဏဝါ။
စိတ္တေ သုဒ္ဓေ ဝိသုဇ္ဈန္တိ၊ ဣတိ ဝုတ္တံ မဟေသိနာ"တိ[5]။

တေနာဟ ဘဂဝါ "စိတ္တသံကိလေသာ ဘိက္ခဝေ သတ္တာ သံကိလိဿန္တိ၊ စိတ္တဝေါဒါနာ ဝိသုဇ္ဈန္တီ"တိ[6]။ တသ္မာ ဘဂဝါ ဣဓာပိ စိတ္တမလဝိသောဓနာယ ပဋိပဇ္ဇိတဗ္ဗန္တိ ဒဿေန္တော "တယောမေ ဘိက္ခဝေ အန္တရာမလာ"တိ အာဟ။

ယထာ စေတေ လောဘာဒယော သတ္တာနံ စိတ္တေ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ မလိနဘာဝကရာ နာနပ္ပကာရသံကိလေသဝိဓာယကာတိ အန္တရာမလာ၊ ဧဝံ ဧကတော ဘုဉ္ဇိတွာ ဧကတော သယိတွာ ဩတာရဂဝေသီ အမိတ္တသတ္တု ဝိယ စိတ္တေ ဧဝ[7] ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ သတ္တာနံ နာနာဝိဓအနတ္ထာဝဟာ နာနပ္ပကာရဒုက္ခနိဗ္ဗတ္တကာတိ ဒဿေန္တော **"အန္တရာအမိတ္တာ"**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ မိတ္တပဋိပက္ခတော **အမိတ္တာ**၊ သပတ္တကိစ္စကရဏတော **သပတ္တာ**၊ ဟိံသနတော **ဝဓကာ**၊ ဥဇုဝိပစ္စနီကတော **ပစ္စတ္ထိကာ**။

တတ္ထ ဒွီဟိ အာကာရေဟိ လောဘာဒီနံ အမိတ္တာဒိဘာဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဝေရီပုဂ္ဂလော ဟိ အန္တရံ လဘမာနော အတ္တနော ဝေရိဿ သတ္ထေန ဝါ သီသံ ပါတေတိ၊ ဥပါယေန ဝါ မဟန္တံ အနတ္ထံ ဥပ္ပါဒေတိ။ ဣမေ စ လောဘာဒယော ပညာသိရပါတနေန ယောနိသမ္ပဋိပါဒနေန စ တာဒိသံ တတော ဗလဝတရံ အနတ္ထံ နိဗ္ဗတ္တေန္တိ။ ကထံ? စက္ခုဒွါရသ္မိံ ဟိ ဣဋ္ဌာဒီသု အာရမ္မဏေသု အာပါထဂတေသု ယထာရဟံ တာနိ အာရဗ္ဘ လောဘာဒယော ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ဧတ္တာဝတာဿ

၁-ခု ၂-၅၂-ပိဋ္ဌေ ဝိမာနဝတ္ထုသ္မိံ။
၂-ဥတ္တရသာဋကေ (သီ)
၃-ခု ၁-၁၀၀-ပိဋ္ဌေ ဥဒါနေ။
၄-ရူပမှိ သံကိလိဋ္ဌမှိ (သျာ၊ က)
၅-ဒီ-ဋ္ဌ ၂-၃၃၈၊ မ-ဋ္ဌ ၁-၂၃၇-ပိဋ္ဌေသုပိ။
၆-သံ ၂-၁၂၃-ပိဋ္ဌေ။
၇-သတ္တေ ဧဝ (သျာ)

paññāsiraṁ pātitaṁ nāma hoti. Sotadvārādīsupi eseva nayo. Evaṁ tāva paññāsirapātanato amittādisadisatā veditabbā. Lobhādayo pana kammanidānā hutvā aṇḍajādibhedā catasso yoniyo upanenti, tassa yoni-upagamanamūlakāni pañcavīsati mahābhayāni dvattiṁsa kammakaraṇāni ca āgatāneva honti. Evaṁ yonisampaṭipādanatopi nesaṁ amittādisadisatā veditabbā. Iti lobhādayo amittādisadisatāya cittasambhūtatāya ca "antarā-amittā"ti-ādinā vuttā. Apica amittehi kātuṁ asakkuṇeyyaṁ lobhādayo karonti, amittādibhāvo ca lobhādīhi jāyatīti tesaṁ amittādibhāvo veditabbo. Vuttaṁ hetaṁ—

"Diso disaṁ yantaṁ kayirā, verī vā pana verinaṁ.
Micchāpaṇihitaṁ cittaṁ, pāpiyo naṁ tato kare"ti[1].

Gāthāsu attano paresañca anatthaṁ janetīti **anatthajanano**. Vuttaṁ hetaṁ—

"Yadapi luddho abhisaṅkharoti kāyena vācāya manasā, tadapi akusalaṁ. Yadapi luddho lobhena abhibhūto pariyādinnacitto parassa asatā dukkhaṁ uppādeti vadhena vā bandhena vā jāniyā vā garahāya vā pabbājanāya vā balavamhi balattho iti, tadapi akusalaṁ. Itissame lobhajā lobhanidānā lobhasamudayā lobhapaccayā aneke pāpakā akusalā dhammā sambhavantī"ti[2].

Aparampi vuttaṁ—

"Ratto kho brāhmaṇa rāgena abhibhūto pariyādinnacitto attabyābādhāyapi ceteti, parabyābādhāyapi ceteti, ubhayabyābādhāyapi ceteti, cetasikampi dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedetī"ti-ādi[3].

Cittappakopanoti cittasaṅkhobhano. Lobho hi lobhanīye vatthusmiṁ uppajjamāno cittaṁ khobhento pakopento vipariṇāmento

1. Khu 1. 19, 123 piṭṭhesu. 2. Aṁ 1. 202 piṭṭhe. 3. Aṁ 1. 156 piṭṭhe.

ပညာသိရံ ပါတိတံ နာမ ဟောတိ။ သောတဒွါရာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဧဝံ တာဝ ပညာသိရပါတနတော အမိတ္တာဒိသဒိသတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ လောဘာဒယော ပန ကမ္မနိဒါနာ ဟုတွာ အဏ္ဍဇာဒိဘေဒါ စတဿော ယောနိယော ဥပနေန္တိ၊ တဿ ယောနိဥပဂမနမူလကာနိ ပဉ္စဝီသတိ မဟာ-ဘယာနိ ဒွတ္တိံသ ကမ္မကာရဏာနိ စ အာဂတာနေဝ ဟောန္တိ။ ဧဝံ ယောနိ-သမ္ပဋိပါဒနတောပိ နေသံ အမိတ္တာဒိသဒိသတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဣတိ လောဘာ-ဒယော အမိတ္တာဒိသဒိသတာယ စိတ္တသမ္ဘူတတာယ စ “အန္တရာအမိတ္တာ”တိ-အာဒိနာ ဝုတ္တာ။ အပိစ အမိတ္တေဟိ ကာတုံ အသက္ကုဏေယျံ လောဘာဒယော ကရောန္တိ၊ အမိတ္တာဒိဘာဝေါ စ လောဘာဒီဟိ ဇာယတီတိ တေသံ အမိတ္တာ-ဒိဘာဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—

“ဒိသော ဒိသံ ယန္တံ ကယိရာ၊ ဝေရီ ဝါ ပန ဝေရိနံ။
မိစ္ဆာပဏိဟိတံ စိတ္တံ၊ ပါပိယော နံ တတော ကရေ”တိ[1]။

ဂါထာသု အတ္တနော ပရေသဉ္စ အနတ္ထံ ဇနေတီတိ **အနတ္ထဇနနော**။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—

“ယဒပိ လုဒ္ဓေါ အဘိသင်္ခရောတိ ကာယေန ဝါစာယ မနသာ၊ တဒပိ အကုသလံ။ ယဒပိ လုဒ္ဓေါ လောဘေန အဘိဘူတော ပရိယာဒိန္နစိတ္တော ပရဿ အသတာ ဒုက္ခံ ဥပ္ပါဒေတိ ဝဓေန ဝါ ဗန္ဓနေန ဝါ ဇာနိယာ ဝါ ဂရဟာယ ဝါ ပဗ္ဗာဇနာယ ဝါ ဗလဝမှိ ဗလတ္ထော ဣတိ၊ တဒပိ အကုသလံ။ ဣတိဿမေ လောဘဇာ လောဘနိဒါနာ လောဘသမုဒယာ လောဘပစ္စယာ အနေကေ ပါပကာ အကုသလာ ဓမ္မာ သမ္ဘဝန္တိ”တိ[2]။

အပရမ္ပိ ဝုတ္တံ—

“ရတ္တော ခေါ ဗြာဟ္မဏ ရာဂေန အဘိဘူတော ပရိယာဒိန္နစိတ္တော အတ္တဗျာဗာဓာယပိ စေတေတိ၊ ပရဗျာဗာဓာယပိ စေတေတိ၊ ဥဘယဗျာဗာဓာယပိ စေတေတိ၊ စေတသိကမ္ပိ ဒုက္ခံ ဒေါမနဿံ ပဋိသံဝေဒေတီ”တိအာဒိ[3]။

စိတ္တပ္ပကောပနောတိ စိတ္တသင်္ခေါဘနော။ လောဘော ဟိ လောဘနီယေ ဝတ္ထုသ္မိံ ဥပ္ပဇ္ဇမာနော စိတ္တံ ခေါဘေန္တော ပကောပေန္တော ဝိပရိဏာမေန္တော

၁-ခု ၁-၁၉-၁၂၃-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-အံ ၁-၂၀၂-ပိဋ္ဌေ။ ၃-အံ ၁-၁၅၆-ပိဋ္ဌေ။

vikāraṁ āpādento uppajjati, pasādādivasena[1] pavattituṁ na deti. **Bhayamantarato jātaṁ, taṁ jano nāvabujjhatī**ti taṁ lobhasaṅkhātaṁ antarato abbhantare attano citteyeva jātaṁ anatthajananacittappakopanādiṁ bhayaṁ bhayahetuṁ ayaṁ bālamahājano nāvabujjhati na jānātīti.

Luddho atthaṁ na jānātīti attatthaparatthādibhedaṁ atthaṁ hitaṁ luddhapuggalo yathābhūtaṁ na jānāti. **Dhammaṁ na passatī**ti dasakusalakammapathadhammampi luddho lobhena abhibhūto pariyādinnacitto na passati paccakkhato na jānāti, pageva uttarimanussadhammaṁ. Vuttampi cetaṁ—

> "Ratto kho brāhmaṇa rāgena abhibhūto pariyādinnacitto attatthampi yathābhūtaṁ na pajānāti, paratthampi yathābhūtaṁ na pajānāti, ubhayatthampi yathābhūtaṁ na pajānātī"ti-ādi[2].

Andhatamaṁti andhabhāvakaraṁ tamaṁ. **Yaṁ**ti yattha. Bhummatthe hi etaṁ paccattavacanaṁ, yasmiṁ kāle lobho sahate abhibhavati naraṁ, andhatamaṁ tadā hotīti. **Yaṁ**ti vā kāraṇavacanaṁ, yasmā lobho uppajjamāno naraṁ sahate abhibhavati, tasmā andhatamaṁ tadā hotīti yojanā ya-ta-saddānaṁ ekantasambandhabhāvato. Atha vā **yaṁ**ti kiriyāparāmasanaṁ, "lobho sahate"ti ettha yadetaṁ lobhassa sahanaṁ abhibhavanaṁ vuttaṁ, etaṁ andhabhāvakarassa tamassa gamanaṁ uppādoti attho. Atha vā yaṁ naraṁ lobho sahate abhibhavati, tassa andhatamaṁ tadā hoti, tato ca luddho atthaṁ na jānāti, luddho dhammaṁ na passatīti evamettha attho daṭṭhabbo.

Yo ca lobhaṁ pahantvānāti yo pubbabhāge tadaṅgavasena vikkhambhanavasena ca yathārahaṁ samathavipassanāhi lobhaṁ pajahitvā tathā pajahanahetu **lobhaneyye** dibbepi rūpādike upaṭṭhite **na lubbhati,** balavavipassanānubhāvena **lobho pahīyate tamhā**ti tasmā ariyapuggalā ariyamaggena lobho pahīyati pajahīyati, accantameva pariccajīyati. Yathā kiṁ? **Udabindūva pokkharā**ti paduminipaṇṇato udakabindu viya. Sesagāthānampi iminā nayena attho veditabbo.

---

1. Samādānādivasena (Ka)
2. Aṁ 1. 157 piṭṭhe.

ဝိကာရံ အာပါဒေန္တော ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ပသာဒါဒိဝသေန[1] ပဝတ္တိတုံ န ဒေတိ။ **ဘယမန္တရတော ဇာတံ၊ တံ ဇနော နာဝဗုဇ္ဈတီ**တိ တံ လောဘသင်္ခါတံ အန္တရတော အဗ္ဘန္တရေ အတ္တနော စိတ္တေယေဝ ဇာတံ အနတ္ထဇနနစိတ္တပ္ပကောပနာဒိံ ဘယံ ဘယဟေတုံ အယံ ဗာလမဟာဇနော နာဝဗုဇ္ဈတိ န ဇာနာတီတိ။

လုဒ္ဓေါ အတ္ထံ န ဇာနာတီတိ အတ္တတ္ထပရတ္ထာဒိဘေဒံ အတ္ထံ ဟိတံ လုဒ္ဓပုဂ္ဂလော ယထာဘူတံ န ဇာနာတိ။ **ဓမ္မံ န ပဿတီ**တိ ဒသကုသလကမ္မပထဓမ္မမ္ပိ လုဒ္ဓေါ လောဘေန အဘိဘူတော ပရိယာဒိန္နစိတ္တော န ပဿတိ ပစ္စက္ခတော န ဇာနာတိ၊ ပဂေဝ ဥတ္တရိမနုဿဓမ္မံ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ—

> ''ရတ္တော ခေါ ဗြာဟ္မဏ ရာဂေန အဘိဘူတော ပရိယာဒိန္နစိတ္တော အတ္တတ္ထမ္ပိ ယထာဘူတံ န ပဇာနာတိ၊ ပရတ္ထမ္ပိ ယထာဘူတံ န ပဇာနာတိ၊ ဥဘယတ္ထမ္ပိ ယထာဘူတံ န ပဇာနာတီ''တိအာဒိ[2]။

အန္ဓတမန္တိ အန္ဓဘာဝကရံ တမံ။ **ယန္တိ** ယတ္ထ။ ဘုမ္မတ္ထေ ဟိ ဧတံ ပစ္စတ္တဝစနံ၊ ယသ္မိံ ကာလေ လောဘော သဟတေ အဘိဘဝတိ နရံ၊ အန္ဓတမံ တဒါ ဟောတီတိ။ **ယန္တိ** ဝါ ကာရဏဝစနံ၊ ယသ္မာ လောဘော ဥပ္ပဇ္ဇမာနော နရံ သဟတေ အဘိဘဝတိ၊ တသ္မာ အန္ဓတမံ တဒါ ဟောတီတိ ယောဇနာ ယ-တ-သဒ္ဒါနံ ဧကန္တသမ္ဗန္ဓဘာဝတော။ အထ ဝါ **ယန္တိ** ကိရိယာပရာမသနံ၊ ''လောဘော သဟတေ''တိ ဧတ္ထ ယဒေတံ လောဘဿ သဟနံ အဘိဘဝနံ ဝုတ္တံ၊ ဧတံ အန္ဓဘာဝကရဿ တမဿ ဂမနံ ဥပ္ပါဒေါတိ အတ္ထော။ အထ ဝါ ယံ နရံ လောဘော သဟတေ အဘိဘဝတိ၊ တဿ အန္ဓတမံ တဒါ ဟောတိ၊ တတော စ လုဒ္ဓေါ အတ္ထံ န ဇာနာတိ၊ လုဒ္ဓေါ ဓမ္မံ န ပဿတီတိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

ယော စ လောဘံ ပဟန္တွာနတိ ယော ပုဗ္ဗဘာဂေ တဒင်္ဂဝသေန ဝိက္ခမ္ဘနဝသေန စ ယထာရဟံ သမထဝိပဿနာဟိ လောဘံ ပဇဟိတွာ တထာ ပဇဟနဟေတု **လောဘနေယျေ** ဒိဗ္ဗေပိ ရူပါဒိကေ ဥပဋ္ဌိတေ **န လုဗ္ဘတိ၊** ဗလဝဝိပဿနာနုဘာဝေန **လောဘော ပဟီယတေ တမှာ**တိ တသ္မာ အရိယပုဂ္ဂလာ အရိယမဂ္ဂေန လောဘော ပဟီယတိ ပဇဟီယတိ၊ အစ္စန္တမေဝ ပရိစ္စဇီယတိ။ ယထာ ကိံ? **ဥဒဗိန္ဒူဝ ပေါက္ခရာ**တိ ပဒုမိနိပဏ္ဏတော ဥဒကဗိန္ဒု ဝိယ။ သေသဂါထာနမ္ပိ ဣမိနာ နယေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁-သမာဒါနာဒိဝသေန (က)
၂-အံ ၁-၁၅၇-ပိဋ္ဌေ။

Tathā dosassa—

“Yadapi duṭṭho abhisaṅkharoti kāyena vācāya manasā, tadapi akusalaṁ. Yadapi duṭṭho dosena abhibhūto pariyādinnacitto parassa asatā dukkhaṁ uppādeti vadhena vā bandhena vā jāniyā vā garahāya vā pabbājanāya vā balavamhi balattho iti, tadapi akusalaṁ. Itissame dosajā dosanidānā dosasamudayā dosapaccayā aneke pāpakā akusalā dhammā sambhavantī”ti[1].

Tathā—

“Duṭṭho kho brāhmaṇa dosena abhibhūto pariyādinnacitto attabyābādhāyapi ceteti, parabyābādhāyapi ceteti, ubhayabyābādhāyapi ceteti, cetasikampi dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedetī”ti[2].

Tathā—

“Duṭṭho kho brāhmaṇa dosena abhibhūto pariyādinnacitto attatthampi yathābhūtaṁ na pajānāti, paratthampi yathābhūtaṁ na pajānāti, ubhayatthampi yathābhūtaṁ na pajānātī”ti[2]—

Ādisuttapadānusārena anatthajananatā atthahānihetutā ca veditabbā.

Tathā mohassa “yadapi mūḷho abhisaṅkharoti kāyena vācāya manasā”ti-ādinā[1], “mūḷho kho brāhmaṇa mohena abhibhūto pariyādinnacitto attabyābādhāyapi cetetī”ti-ādinā[2], “attatthampi yathābhūtaṁ na pajānātī”ti-ādinā[2] ca āgatasuttapadānusārena veditabbā.

Tālapakkaṁva bandhanāti tālaphalaṁ viya usumuppādena vaṇṭato, tatiyamaggañāṇuppādena tassa cittato doso pahīyati, pariccajīyatīti attho. **Mohaṁ vihanti so sabban**ti so ariyapuggalo

1. Aṁ 1. 202 piṭṭhe. 2. Aṁ 1. 158 piṭṭhe.

တထာ ဒေါသဿ—

“ယဒပိ ဒုဋ္ဌော အဘိသင်္ခရောတိ ကာယေန ဝါစာယ မနသာ၊ တဒပိ အကုသလံ။ ယဒပိ ဒုဋ္ဌော ဒေါသေန အဘိဘူတော ပရိယာဒိန္နစိတ္တော ပရဿ အသတာ ဒုက္ခံ ဥပ္ပါဒေတိ ဝဓေန ဝါ ဗန္ဓနေန ဝါ ဇာနိယာ ဝါ ဂရဟာယ ဝါ ပဗ္ဗာဇနာယ ဝါ ဗလဝမှိ ဗလတ္ထော ဣတိ၊ တဒပိ အကုသလံ။ ဣတိဿမေ ဒေါသဇာ ဒေါသနိဒါနာ ဒေါသသမုဒယာ ဒေါသပစ္စယာ အနေကေ ပါပကာ အကုသလာ ဓမ္မာ သမ္ဘဝန္တီ”တိ[၁]။

တထာ—

“ဒုဋ္ဌော ခေါ ဗြာဟ္မဏ ဒေါသေန အဘိဘူတော ပရိယာဒိန္နစိတ္တော အတ္တဗျာဗာဓာယပိ စေတေတိ၊ ပရဗျာဗာဓာယပိ စေတေတိ၊ ဥဘယဗျာဗာဓာယပိ စေတေတိ၊ စေတသိကမ္ပိ ဒုက္ခံ ဒေါမနဿံ ပဋိသံဝေဒေတီ”တိ[၂]။

တထာ—

“ဒုဋ္ဌော ခေါ ဗြာဟ္မဏ ဒေါသေန အဘိဘူတော ပရိယာဒိန္နစိတ္တော အတ္တတ္ထမ္ပိ ယထာဘူတံ န ပဇာနာတိ၊ ပရတ္ထမ္ပိ ယထာဘူတံ န ပဇာနာတိ၊ ဥဘယတ္ထမ္ပိ ယထာဘူတံ န ပဇာနာတီ”တိ[၂]—

အာဒိသုတ္တပဒါနုသာရေန အနတ္ထဇနနတာ အတ္ထဟာနိဟေတုတာ စ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

တထာ မောဟဿ “ယဒပိ မူဠှော အဘိသင်္ခရောတိ ကာယေန ဝါစာယ မနသာ”တိအာဒိနာ[၁], “မူဠှော ခေါ ဗြာဟ္မဏ မောဟေန အဘိဘူတော ပရိယာဒိန္နစိတ္တော အတ္တဗျာဗာဓာယပိ စေတေတီ”တိအာဒိနာ[၂], “အတ္တတ္ထမ္ပိ ယထာဘူတံ န ပဇာနာတီ”တိအာဒိနာ[၂] စ အာဂတသုတ္တပဒါနုသာရေန ဝေဒိတဗ္ဗာ။

တာလပက္ကံဝ ဗန္ဓနာတိ တာလဖလံ ဝိယ ဥသုမုပ္ပါဒေန ဝဏ္ဋတော, တတိယမဂ္ဂဉာဏုပ္ပါဒေန တဿ စိတ္တတော ဒေါသော ပဟီယတိ၊ ပရိစ္စဇီယတီတိ အတ္ထော။ **မောဟံ ဝိဟန္တိ သော သဗ္ဗန္တိ** သော အရိယပုဂ္ဂလော

၁-အံ ၁-၂၀၂-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အံ ၁-၁၅၈-ပိဋ္ဌေ။

sabbaṁ anavasesaṁ mohaṁ catutthamaggena vihanti vidhamati samucchindati. **Ādiccovudayaṁ taman**ti ādicco viya udayaṁ uggacchanto tamaṁ andhakāraṁ.

Navamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

10. Devadattasuttavaṇṇanā

89. Dasame **tīhi bhikkhave asaddhammehi abhibhūto**ti kā uppatti? Devadatte hi Avīcimahānirayaṁ paviṭṭhe Devadattapakkhiyā aññatitthiyā ca “samaṇena Gotamena abhisapito Devadatto pathaviṁ paviṭṭho”ti abbhācikkhiṁsu. Taṁ sutvā sāsane anabhippasannā manussā “siyā nu kho etadevaṁ, yathā ime bhaṇantī”ti āsaṅkaṁ uppādesuṁ. Taṁ pavattiṁ bhikkhū Bhagavato ārocesuṁ. Atha Bhagavā “na bhikkhave Tathāgatā kassaci abhisapaṁ denti, tasmā na Devadatto mayā abhisapito, attano kammeneva nirayaṁ paviṭṭho”ti vatvā tesaṁ micchāgāhaṁ paṭisedhento imāya aṭṭhuppattiyā idaṁ suttaṁ abhāsi.

Tattha **asaddhammehī**ti asataṁ dhammehi, asantehi vā dhammehi. **Atekiccho**ti Buddhehipi anivattanīyattā Avīcinibbattiyā tikicchābhāvato atekiccho, atikicchanīyoti attho. Asantaguṇasambhāvanādhippāyena pavattā pāpā icchā etassāti pāpiccho, tassa bhāvo **pāpicchatā,** tāya. “Ahaṁ Buddho bhavissāmi, saṁghaṁ pariharissāmī”titassa icchā uppannā. Kokālikādayo pāpā lāmakā mittā etassāti pāpamitto, tassa bhāvo **pāpamittatā,** tāya. **Uttarikaraṇīye**ti jhānābhiññāhi uttarikaraṇīye adhigantabbe maggaphale anadhigate sati eva, taṁ anadhigantvāti attho. **Oramattakenā**ti appamattakena jhānābhiññāmattena. **Visesādhigamenā**ti uttarimanussadhammādhigamena. **Antarā**ti vemajjhe. **Vosānaṁ āpādī**ti akatakiccova samāno “katakiccomhī”ti maññamāno samaṇadhammato vigamaṁ[1] āpajji. Iti Bhagavā iminā suttena visesato puthujjanabhāve ādīnavaṁ pakāsesi—bhāriyo puthujjanabhāvo, yatra hi nāma

1. Vināsaṁ (Sī, Syā)

သဗ္ဗံ အနဝသေသံ မောဟံ စတုတ္ထမဂ္ဂေန ဝိဟန္တိ ဝိဓမတိ သမုစ္ဆိန္ဒတိ။ **အာဒိစ္စောဝုဒယံ တမန္တိ** အာဒိစ္စော ဝိယ ဥဒယံ ဥဂ္ဂစ္ဆန္တော တမံ အန္ဓကာရံ။

နဝမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၀-ဒေဝဒတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၉။ ဒသမေ **တီဟိ ဘိက္ခဝေ အသဒ္ဓမ္မေဟိ အဘိဘူတော**တိ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? ဒေဝဒတ္တေ ဟိ အဝီစိမဟာနိရယံ ပဝိဋ္ဌေ ဒေဝဒတ္တပက္ခိယာ အညတိတ္ထိယာ စ “သမဏေန ဂေါတမေန အဘိသပိတော ဒေဝဒတ္တော ပထဝိံ ပဝိဋ္ဌော”တိ အဗ္ဘာစိက္ခိံသု။ တံ သုတွာ သာသနေ အနဘိပ္ပသန္နာ မနုဿာ “သိယာ နု ခေါ ဧတဒေဝံ၊ ယထာ ဣမေ ဘဏန္တီ”တိ အာသင်္ကံ ဥပ္ပါဒေသုံ။ တံ ပဝတ္တိံ ဘိက္ခူ ဘဂဝတော အာရောစေသုံ။ အထ ဘဂဝါ “န ဘိက္ခဝေ တထာဂတာ ကဿစိ အဘိသပံ ဒေန္တိ၊ တသ္မာ န ဒေဝဒတ္တော မယာ အဘိသပိတော၊ အတ္တနော ကမ္မေနေဝ နိရယံ ပဝိဋ္ဌော”တိ ဝတွာ တေသံ မိစ္ဆာဂါဟံ ပဋိသေဓေန္တော ဣမာယ အဋ္ဌုပ္ပတ္တိယာ ဣဒံ သုတ္တံ အဘာသိ။

တတ္ထ **အသဒ္ဓမ္မေဟီ**တိ အသတံ ဓမ္မေဟိ, အသန္တေဟိ ဝါ ဓမ္မေဟိ။ **အတေကိစ္ဆော**တိ ဗုဒ္ဓေဟိပိ အနိဝတ္တနီယတ္တာ အဝီစိနိဗ္ဗတ္တိယာ တိကိစ္ဆာဘာဝတော အတေကိစ္ဆော၊ အတိကိစ္ဆနီယောတိ အတ္ထော။ အသန္တဂုဏသမ္ဘာဝနာဓိပ္ပါယေန ပဝတ္တာ ပါပါ ဣစ္ဆာ ဧတဿာတိ ပါပိစ္ဆော၊ တဿ ဘာဝေါ **ပါပိစ္ဆတာ၊** တာယ။ “အဟံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿာမိ၊ သံဃံ ပရိဟရိဿာမီ”တိ တဿ ဣစ္ဆာ ဥပ္ပန္နာ။ ကောကာလိကာဒယော ပါပါ လာမကာ မိတ္တာ ဧတဿာတိ ပါပမိတ္တော၊ တဿ ဘာဝေါ **ပါပမိတ္တတာ၊** တာယ။ **ဥတ္တရိကရဏီယေ**တိ ဈာနာဘိညာဟိ ဥတ္တရိကရဏီယေ အဓိဂန္တဗ္ဗေ မဂ္ဂဖလေ အနဓိဂတေ သတိ ဧဝ၊ တံ အနဓိဂန္တွာတိ အတ္ထော။ **ဩရမတ္တကေနာ**တိ အပ္ပမတ္တကေန ဈာနာဘိညာမတ္တေန။ **ဝိသေသာဓိဂမေနာ**တိ ဥတ္တရိမနုဿဓမ္မာဓိဂမေန။ **အန္တရာ**တိ ဝေမဇ္ဈေ။ **ဝေါသာနံ အာပါဒီ**တိ အကတကိစ္စောဝ သမာနော “ကတကိစ္စောမှီ”တိ မညမာနော သမဏဓမ္မတော ဝိဂမံ[1] အာပဇ္ဇိ။ ဣတိ ဘဂဝါ ဣမိနာ သုတ္တေန ဝိသေသတော ပုထုဇ္ဇနဘာဝေ အာဒီနဝံ ပကာသေသိ—ဘာရိယော ပုထုဇ္ဇနဘာဝေါ၊ ယတြ ဟိ နာမ

၁-ဝိနာသံ (သီ၊ သျာ)

jhānābhiññāpariyosānā sampattiyo nibbattetvāpi anekānatthāvahaṁ nānāvidhaṁ dukkhahetuṁ asantaguṇasambhāvanaṁ asappurisasaṁsaggaṁ ālasiyānuyogañca avijahanto Avīcimhi kappaṭṭhiyaṁ atekiccaṁ kibbisaṁ pasavissatīti.

Gāthāsu **māti** paṭisedhe nipāto. **Jātūti** ekaṁsena. **Kocīti** sabbasaṅgāhakavacanaṁ. **Lokasminti** sattaloke. Idaṁ vuttaṁ hoti “imasmiṁ sattaloke koci puggalo ekaṁsena pāpiccho mā hotū”ti. **Tadamināpi jānātha, pāpicchānaṁ yathā gatīti** pāpicchānaṁ puggalānaṁ yathā gati yādisī nipphatti, yādiso abhisamparāyo, taṁ imināpi kāraṇena jānāthāti Devadattaṁ nidassento evamāha. **Paṇḍitoti samaññātoti** pariyattibāhusaccena paṇḍitoti ñāto. **Bhāvitattoti sammatoti** jhānābhiññāhi bhāvitacittoti sambhāvito. Tathā hi so pubbe “mahiddhiko godhiputto, mahānubhāvo godhiputto”ti Dhammasenāpatināpi pasaṁsito ahosi. **Jalaṁva yasasā aṭṭhā, Devadattoti vissutoti** attano kittiyā parivārena jalanto viya obhāsento viya ṭhito Devadattoti evaṁ vissuto pākaṭo ahosi. **“Me sutan”**tipi pāṭho, mayā sutaṁ sutamattaṁ, katipāheneva atathābhūtattā[1] tassa taṁ paṇḍiccādi savanamattamevāti attho.

So samānamanuciṇṇo[2]**, āsajja naṁ Tathāgatanti** so evaṁbhūto Devadatto “Buddhopi Sakyaputto, ahampi Sakyaputto, Buddhopi samaṇo, ahampi samaṇo, Buddhopi iddhimā, ahampi iddhimā, Buddhopi dibbacakkhuko, ahampi dibbacakkhuko, Buddhopi dibbasotako, ahampi dibbasotako, Buddhopi cetopariyañāṇalābhī, ahampi cetopariyañāṇalābhī, Buddhopi atītānāgatapaccuppanne dhamme jānāti, ahampi te jānāmī”ti attano pamāṇaṁ ajānitvā Sammāsambuddhaṁ attanā samasamaṭṭhapanena samānaṁ[3] āpajjanto “idānāhaṁ Buddho bhavissāmi, bhikkhusaṁghaṁ pariharissāmī”ti abhimārapayojanā Tathāgataṁ āsajja āsādetvā viheṭhetvā. “Pamādamanujīno”tipi[4] paṭhanti. Tassattho “vuttanayena pamādaṁ āpajjanto

1. Tathā bhūtattā (Sī, Syā) 2. Pamādamanuciṇṇo (Syā), pamāṇamanuciṇṇo (Ka)
3. Samānataṁ (Sī), pamādaṁ (Syā) 4. Pamādamanuhīnotipi (Sī)

ဈာနာဘိညာပရိယောသာနာ သမ္ပတ္တိယော နိဗ္ဗတ္တေတွာပိ အနေကာနတ္ထာဝဟံ နာနာဝိဓံ ဒုက္ခဟေတုံ အသန္တဂုဏသမ္ဘာဝနံ အသပ္ပုရိသသံသဂ္ဂံ အာလသိယာနုယောဂဉ္စ အဝိဇဟန္တော အဝီစိမှိ ကပ္ပဋ္ဌိယံ အတေကိစ္ဆံ ကိဗ္ဗိသံ ပသဝိဿတီတိ။

ဂါထာသု **မာ**တိ ပဋိသေဓေ နိပါတော။ **ဇာတူ**တိ ဧကံသေန။ **ကောစီ**တိ သဗ္ဗသင်္ဂါဟကဝစနံ။ **လောကသ္မိ**န္တိ သတ္တလောကေ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ “ဣမသ္မိံ သတ္တလောကေ ကောစိ ပုဂ္ဂလော ဧကံသေန ပါပိစ္ဆော မာ ဟောတူ”တိ။ **တဒမိနာပိ ဇာနာထ၊ ပါပိစ္ဆာနံ ယထာ ဂတီ**တိ ပါပိစ္ဆာနံ ပုဂ္ဂလာနံ ယထာ ဂတိ ယာဒိသီ နိပ္ဖတ္တိ, ယာဒိသော အဘိသမ္ပရာယော၊ တံ ဣမိနာပိ ကာရဏေန ဇာနာထာတိ ဒေဝဒတ္တံ နိဒဿေန္တော ဧဝမာဟ။ **ပဏ္ဍိတောတိ သမညာတော**တိ ပရိယတ္တိဗာဟုသစ္စေန ပဏ္ဍိတောတိ ဉာတော။ **ဘာဝိတတ္တောတိ သမ္မတော**တိ ဈာနာဘိညာဟိ ဘာဝိတစိတ္တောတိ သမ္ဘာဝိတော။ တထာ ဟိ သော ပုဗ္ဗေ “မဟိဒ္ဓိကော ဂေါဓိပုတ္တော၊ မဟာနုဘာဝေါ ဂေါဓိပုတ္တော”တိ ဓမ္မသေနာပတိနာပိ ပသံသိတော အဟောသိ။ **ဇလံဝ ယသသာ အဋ္ဌာ၊ ဒေဝဒတ္တောတိ ဝိဿုတော**တိ အတ္တနော ကိတ္တိယာ ပရိဝါရေန ဇလန္တော ဝိယ ဩဘာသေန္တော ဝိယ ဌိတော ဒေဝဒတ္တောတိ ဧဝံ ဝိဿုတော ပါကဋော အဟောသိ။ **“မေ သုတ”**န္တိပိ ပါဌော၊ မယာ သုတံ သုတမတ္တံ၊ ကတိပါဟေနေဝ အတထာဘူတတ္တာ[၁] တဿ တံ ပဏ္ဍိစ္စာဒိ သဝနမတ္တမေဝါတိ အတ္ထော။

သော သမာနမနုစိဏ္ဏော[၂]**၊ အာသဇ္ဇ နံ တထာဂတ**န္တိ သော ဧဝံဘူတော ဒေဝဒတ္တော “ဗုဒ္ဓေါပိ သကျပုတ္တော, အဟမ္ပိ သကျပုတ္တော၊ ဗုဒ္ဓေါပိ သမဏော, အဟမ္ပိ သမဏော၊ ဗုဒ္ဓေါပိ ဣဒ္ဓိမာ, အဟမ္ပိ ဣဒ္ဓိမာ၊ ဗုဒ္ဓေါပိ ဒိဗ္ဗစက္ခုကော, အဟမ္ပိ ဒိဗ္ဗစက္ခုကော၊ ဗုဒ္ဓေါပိ ဒိဗ္ဗသောတကော, အဟမ္ပိ ဒိဗ္ဗသောတကော၊ ဗုဒ္ဓေါပိ စေတောပရိယဉာဏလာဘီ, အဟမ္ပိ စေတောပရိယဉာဏလာဘီ၊ ဗုဒ္ဓေါပိ အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နေ ဓမ္မေ ဇာနာတိ, အဟမ္ပိ တေ ဇာနာမီ”တိ အတ္တနော ပမာဏံ အဇာနိတွာ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓံ အတ္တနာ သမသမဋ္ဌပနေန သမာနံ[၃] အာပဇ္ဇန္တော “ဣဒါနာဟံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿာမိ၊ ဘိက္ခုသံဃံ ပရိဟရိဿာမီ”တိ အဘိမာရပယောဇနာ တထာဂတံ အာသဇ္ဇ အာသာဒေတွာ ဝိဟေဌေတွာ။ “ပမာဒမနုဇီနော”တိပိ[၄] ပဌန္တိ။ တဿတ္ထော “ဝုတ္တနယေန ပမာဒံ အာပဇ္ဇန္တော

၁-တထာ ဘူတတ္တာ (သီ၊ သျာ) ၂-ပမာဒမနုစိဏ္ဏော (သျာ)၊ ပမာဏမနုစိဏ္ဏော (က)
၃-သမာနတံ (သီ)၊ ပမာဒံ (သျာ) ၄-ပမာဒမနုဟီနောတိပိ (သီ)

pamādaṁ nissāya Bhagavatā saddhiṁ yugaggāhacittuppādena saheva jhānābhiññāhi anujīno parihīno”ti. **Avīcinirayaṁ patto, catudvāraṁ bhayānakan**ti jālānaṁ tattha uppannasattānaṁ vā nirantaratāya “Avīcī”ti laddhanāmaṁ catūsu passesu catumahādvārayogena catudvāraṁ atibhayānakaṁ mahānirayaṁ paṭisandhiggahaṇavasena patto. Tathā hi vuttaṁ—

“Catukkaṇṇo catudvāro, vibhatto bhāgaso mito.
Ayopākārapariyanto, ayasā paṭikujjito.

Tassa ayomayā bhūmi, jalitā tejasā yutā.
Samantā yojanasataṁ, pharitvā tiṭṭhati sabbadā”ti[1].

Aduṭṭhassāti aduṭṭhacittassa. **Dubbhe**ti dūseyya. **Tameva pāpaṁ phusatī**ti tameva aduṭṭhadubbhiṁ pāpapuggalaṁ pāpaṁ nihīnaṁ pāpaphalaṁ phusati pāpuṇāti abhibhavati. **Bhesmā**ti vipulabhāvena gambhīrabhāvena ca bhiṁsāpento viya, vipulagambhīroti attho. **Vādenā**ti dosena. **Vihiṁsatī**ti bādhati āsādeti. **Vādo tamhi na rūhatī**ti tasmiṁ Tathāgate parena āropiyamāno doso na ruhati na tiṭṭhati visakumbho viya samuddassa, na tassa vikāraṁ janetīti attho.

Evaṁ chahi gāthāhi pāpicchatādisamannāgatassa nirayūpagabhāvadassanena dukkhato aparimuttataṁ dassetvā idāni tappaṭipakkhadhammasamannāgatassa dukkhakkhayaṁ dassento “**tādisaṁ mittan**”ti osānagāthamāha. Tassattho—**yassa** sammā paṭipannassa **maggānugo** paṭipattimaggaṁ anugato sammā paṭipanno appicchatādiguṇasamannāgamena sakalavaṭṭadukkhassa **khayaṁ** pariyosānaṁ pāpuṇeyya, tādisaṁ Buddhaṁ vā Buddhasāvakaṁ vā **paṇḍito** sappañño attano **mittaṁ kubbetha** tena mettikaṁ kareyya, **tañca seveyya** tameva payirupāseyyāti.

Iti imasmiṁ vagge chaṭṭhasattamasuttesu vivaṭṭaṁ kathitaṁ, itaresu vaṭṭavivaṭṭaṁ kathitaṁ.

Dasamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

Catutthavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

1. Ma 3. 205; Aṁ 1. 140; Khu 2. 204; Khu 6. 60 piṭṭhesu.

ပမာဒံ နိဿာယ ဘဂဝတာ သဒ္ဓိံ ယုဂဂ္ဂါဟစိတ္တုပ္ပါဒေန သဟေဝ ဈာနာဘိညာဟိ အနုဇီနော ပရိဟီနော”တိ။ **အဝီစိနိရယံ ပတ္တော၊ စတုဒွါရံ ဘယာနက**န္တိ ဇာလာနံ တတ္ထ ဥပ္ပန္နသတ္တာနံ ဝါ နိရန္တရတာယ “အဝီစီ”တိ လဒ္ဓနာမံ စတူသု ပဿေသု စတုမဟာဒွါရယောဂေန စတုဒွါရံ အတိဘယာနကံ မဟာနိရယံ ပဋိသန္ဓိဂ္ဂဟဏဝသေန ပတ္တော။ တထာ ဟိ ဝုတ္တံ—

“စတုက္ကဏ္ဏော စတုဒွါရော၊ ဝိဘတ္တော ဘာဂသော မိတော။
အယောပါကာရပရိယန္တော၊ အယသာ ပဋိကုဇ္ဇိတော။

တဿ အယောမယာ ဘူမိ၊ ဇလိတာ တေဇသာ ယုတာ။
သမန္တာ ယောဇနသတံ၊ ဖရိတွာ တိဋ္ဌတိ သဗ္ဗဒါ”တိ[၁]။

အဒုဋ္ဌဿာတိ အဒုဋ္ဌစိတ္တဿ။ **ဒုဗ္ဘေ**တိ ဒူသေယျ။ **တမေဝ ပါပံ ဖုသတီ**တိ တမေဝ အဒုဋ္ဌဒုဗ္ဘိံ ပါပပုဂ္ဂလံ ပါပံ နိဟီနံ ပါပဖလံ ဖုသတိ ပါပုဏာတိ အဘိဘဝတိ။ **ဘေသ္မာ**တိ ဝိပုလဘာဝေန ဂမ္ဘီရဘာဝေန စ ဘိံသာပေန္တော ဝိယ၊ ဝိပုလဂမ္ဘီရောတိ အတ္ထော။ **ဝါဒေနာ**တိ ဒေါသေန။ **ဝိဟိံသတီ**တိ ဗာဓတိ အာသာဒေတိ။ **ဝါဒေါ တမှိ န ရူဟတီ**တိ တသ္မိံ တထာဂတေ ပရေန အာရောပိယမာနော ဒေါသော န ရုဟတိ န တိဋ္ဌတိ ဝိသကုမ္ဘော ဝိယ သမုဒ္ဒဿ၊ န တဿ ဝိကာရံ ဇနေတီတိ အတ္ထော။

ဧဝံ ဆဟိ ဂါထာဟိ ပါပိစ္ဆတာဒိသမန္နာဂတဿ နိရယူပဂဘာဝဒဿနေန ဒုက္ခတော အပရိမုတ္တတံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ တပ္ပဋိပက္ခဓမ္မသမန္နာဂတဿ ဒုက္ခက္ခယံ ဒဿေန္တော “**တာဒိသံ မိတ္တ**”န္တိ ဩသာနဂါထမာဟ။ တဿတ္ထော—**ယဿ** သမ္မာ ပဋိပန္နဿ **မဂ္ဂါနုဂေါ** ပဋိပတ္တိမဂ္ဂံ အနုဂတော သမ္မာ ပဋိပန္နော အပ္ပိစ္ဆတာဒိဂုဏသမန္နာဂမေန သကလဝဋ္ဋဒုက္ခဿ **ခယံ** ပရိယောသာနံ ပါပုဏေယျ၊ တာဒိသံ ဗုဒ္ဓံ ဝါ ဗုဒ္ဓသာဝကံ ဝါ **ပဏ္ဍိတော** သပ္ပညော အတ္တနော **မိတ္တံ ကုဗ္ဗေထ** တေန မေတ္တိကံ ကရေယျ၊ **တဉ္စ သေဝေယျ** တမေဝ ပယိရုပါသေယျာတိ။

ဣတိ ဣမသ္မိံ ဝဂ္ဂေ ဆဋ္ဌသတ္တမသုတ္တေသု ဝိဝဋ္ဋံ ကထိတံ၊ ဣတရေသု ဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋံ ကထိတံ။

ဒသမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

စတုတ္ထဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-မ ၃-၂၀၅၊ အံ ၁-၁၄၀၊ ခု ၂-၂၀၄၊ ခု ၆-၆၀-ပိဋ္ဌေသု။

5. Pañcamavagga

1. Aggappasādasuttavaṇṇanā

90. Pañcamavaggassa paṭhame **aggappasādā**ti ettha ayaṁ **agga**saddo ādikoṭikoṭṭhāsaseṭṭhesu dissati. Tathā hesa "ajjatagge samma Dovārika āvarāmi dvāraṁ nigaṇṭhānaṁ nigaṇṭhīnaṁ[1]. Ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatan"ti[2] ca ādīsu ādimhi dissati. "Teneva aṅgulaggena taṁ aṅgulaggaṁ parāmaseyya[3]. Ucchaggaṁ veḷaggan"ti ca ādīsu koṭiyaṁ. "Ambilaggaṁ vā madhuraggaṁ vā tittakaggaṁ vā[4]. Anujānāmi bhikkhave vihāraggena vā pariveṇaggena vā bhājetun"ti[5] ca ādīsu koṭṭhāse. "Ayaṁ imesaṁ catunnaṁ puggalānaṁ aggo ca seṭṭho ca uttamo ca pavaro ca[6]. Aggohamasmi lokassā"ti ca ādīsu[7] seṭṭhe. Svāyamidhāpi seṭṭheyeva daṭṭhabbo. Tasmā aggesu seṭṭhesu pasādā, aggabhūtā seṭṭhabhūtā vā pasādā aggappasādāti attho.

Purimasmiṁ ca atthe aggasaddena Buddhādiratanattayaṁ vuccati. Tesu Bhagavā tāva asadisaṭṭhena guṇavisiṭṭhaṭṭhena asamasamaṭṭhena ca aggo. So hi mahābhinīhāraṁ dasannaṁ pāramīnaṁ pavicayañca ādiṁ katvā tehi bodhisambhāraguṇehi ceva Buddhaguṇehi ca sesajanehi asadisoti asadisaṭṭhena aggo. Ye cassa guṇā mahākaruṇādayo, te sesasattānaṁ guṇehi visiṭṭhāti guṇavisiṭṭhaṭṭhenapi sabbasattuttamatāya aggo. Ye pana purimakā Sammāsambuddhā sabbasattehi asamā, tehi saddhiṁ ayameva rūpakāyaguṇehi ceva dhammakāyaguṇehi ca samoti asamasamaṭṭhenapi aggo. Tathā dullabhapātubhāvato acchariyamanussabhāvato bahujanahitasukhāvahato adutiya-asahāyādibhāvato ca Bhagavā loke aggoti vuccati. Yathāha—

"Ekapuggalassa bhikkhave pātubhāvo dullabho lokasmiṁ,
katamassa ekapuggalassa, Tathāgatassa Arahato Sammāsambuddhassa".

---

1. Ma 2. 43 piṭṭhe. 2. Dī 1. 80; Vi 1. 7 piṭṭhesu. 3. Abhi 4. 237 piṭṭhe.
4. Saṁ 3. 130 piṭṭhe. 5. Vi 4. 317 piṭṭhe. 6. Aṁ 1. 408 piṭṭhe.
7. Dī 2. 13; Ma 3. 164 piṭṭhesu.

၅-ပဉ္စမဝဂ္ဂ

၁-အဂ္ဂပ္ပသာဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၉၀။ ပဉ္စမဝဂ္ဂဿ ပဌမေ **အဂ္ဂပ္ပသာဒါ**တိ ဧတ္ထ အယံ **အဂ္ဂ**သဒ္ဒေါ အာဒိကောဋိကောဋ္ဌာသသေဋ္ဌေသု ဒိဿတိ။ တထာ ဟေသ "အဇ္ဇတဂ္ဂေ သမ္မ ဒေါဝါရိက အာဝရာမိ ဒွါရံ နိဂဏ္ဌာနံ နိဂဏ္ဌီနံ[၁]။ အဇ္ဇတဂ္ဂေ ပါဏုပေတံ သရဏံ ဂတ"န္တိ[၂] စ အာဒီသု အာဒိမှိ ဒိဿတိ။ "တေနေဝ အင်္ဂုလဂ္ဂေန တံ အင်္ဂုလဂ္ဂံ ပရာမသေယျ[၃]။ ဥစ္ဆဂ္ဂံ ဝေဠဂ္ဂ"န္တိ စ အာဒီသု ကောဋိယံ။ "အမ္ဗိလဂ္ဂံ ဝါ မဓုရဂ္ဂံ ဝါ တိတ္တကဂ္ဂံ ဝါ[၄]။ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ဝိဟာရဂ္ဂေန ဝါ ပရိဝေဏဂ္ဂေန ဝါ ဘာဇေတု"န္တိ[၅] စ အာဒီသု ကောဋ္ဌာသေ။ "အယံ ဣမေသံ စတုန္နံ ပုဂ္ဂလာနံ အဂ္ဂေါ စ သေဋ္ဌော စ ဥတ္တမော စ ပဝရော စ[၆]။ အဂ္ဂေါဟမသ္မိ လောကဿာ"တိ စ အာဒီသု[၇] သေဋ္ဌေ။ သွာယမိဓာပိ သေဋ္ဌေယေဝ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ တသ္မာ အဂ္ဂေသု သေဋ္ဌေသု ပသာဒါ, အဂ္ဂဘူတာ သေဋ္ဌဘူတာ ဝါ ပသာဒါ အဂ္ဂပ္ပသာဒါတိ အတ္ထော။

ပုရိမသ္မိံ စ အတ္ထေ အဂ္ဂသဒ္ဒေန ဗုဒ္ဓါဒိရတနတ္တယံ ဝုစ္စတိ။ တေသု ဘဂဝါ တာဝ အသဒိသဋ္ဌေန ဂုဏဝိသိဋ္ဌဋ္ဌေန အသမသမဋ္ဌေန စ အဂ္ဂေါ။ သော ဟိ မဟာဘိနီဟာရံ ဒသန္နံ ပါရမီနံ ပဝိစယဉ္စ အာဒိံ ကတွာ တေဟိ ဗောဓိသမ္ဘာရဂုဏေဟိ စေဝ ဗုဒ္ဓဂုဏေဟိ စ သေသဇနေဟိ အသဒိသောတိ အသဒိသဋ္ဌေန အဂ္ဂေါ။ ယေ စဿ ဂုဏာ မဟာကရုဏာဒယော၊ တေ သေသသတ္တာနံ ဂုဏေဟိ ဝိသိဋ္ဌာတိ ဂုဏဝိသိဋ္ဌဋ္ဌေနပိ သဗ္ဗသတ္တုတ္တမတာယ အဂ္ဂေါ။ ယေ ပန ပုရိမကာ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါ သဗ္ဗသတ္တေဟိ အသမာ၊ တေဟိ သဒ္ဓိံ အယမေဝ ရူပကာယဂုဏေဟိ စေဝ ဓမ္မကာယဂုဏေဟိ စ သမောတိ အသမသမဋ္ဌေနပိ အဂ္ဂေါ။ တထာ ဒုလ္လဘပါတုဘာဝတော အစ္ဆရိယမနုဿဘာဝတော ဗဟုဇနဟိတသုခါဝဟတော အဒုတိယအသဟာယာဒိဘာဝတော စ ဘဂဝါ လောကေ အဂ္ဂေါတိ ဝုစ္စတိ။ ယထာဟ—

"ဧကပုဂ္ဂလဿ ဘိက္ခဝေ ပါတုဘာဝေါ ဒုလ္လဘော လောကသ္မိံ၊
ကတမဿ ဧကပုဂ္ဂလဿ၊ တထာဂတဿ အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ"။

၁-မ ၂-၄၃-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဒီ ၁-၈၀၊ ဝိ ၁-၇-ပိဋ္ဌေသု။ ၃-အဘိ ၄-၂၃၇-ပိဋ္ဌေ။
၄-သံ ၃-၁၃၀-ပိဋ္ဌေ။ ၅-ဝိ ၄-၃၁၇-ပိဋ္ဌေ။
၆-အံ ၁-၄၀၈-ပိဋ္ဌေ။ ၇-ဒီ ၂-၁၃၊ မ ၃-၁၆၄-ပိဋ္ဌေသု။

“Ekapuggalo bhikkhave loke uppajjamāno uppajjati acchariyamanusso”.

“Ekapuggalo bhikkhave loke uppajjamāno uppajjati bahujana -pa- Sammāsambuddho”.

“Ekapuggalo bhikkhave loke uppajjamāno uppajjati adutiyo asahāyo appaṭimo appaṭisamo appaṭibhāgo appaṭipuggalo asamo asamasamo dvipadānaṁ aggo, katamo ekapuggalo, Tathāgato Arahaṁ Sammāsambuddho”ti[1].

Dhammasaṁghāpi aññadhammasaṁghehi asadisaṭṭhena visiṭṭhaguṇatāya dullabhapātubhāvādinā ca aggā. Tathā hi tesaṁ svākkhātatādisuppaṭipannatādiguṇavisesehi aññadhammasaṁghā sadisā appataranihīnā vā natthi, kuto seṭṭhā. Sayameva ca pana tehi visiṭṭhaguṇatāya seṭṭhā. Tathā dullabhuppāda-acchariyabhāvabahujanahitasukhāvahā adutiya-asahāyādisabhāvā ca te. Yadaggena hi Bhagavā dullabhapātubhāvo, tadaggena dhammasaṁghāpīti. Acchariyādibhāvepi eseva nayo. Evaṁ aggesu seṭṭhesu uttamesu pavaresu guṇavisiṭṭhesu pasādāti **aggappasādā.**

Dutiyasmiṁ pana atthe yathāvuttesu aggesu Buddhādīsu uppattiyā aggabhūtā pasādā aggappasādā. Ye pana ariyamaggena āgatā aveccappasādā, te ekanteneva aggabhūtā pasādāti aggappasādā. Yathāha “idha bhikkhave ariyasāvako Buddhe aveccappasādena samannāgato hotī”ti-ādi[2]. Aggavipākattāpi cete aggappasādā. Vuttaṁ hi “agge kho pana pasannānaṁ aggo vipāko”ti.

Yāvatāti yattakā. **Sattā**ti pāṇino. **Apadā**ti apādakā. **Dvipadā**ti dvipādakā. Sesapadadvayepi eseva nayo. Vā-saddo samuccayattho, na vikappattho. Yathā “anuppanno vā kāmāsavo uppajjati, uppanno vā kāmāsavo pavaḍḍhatī”ti[3] ettha anuppanno ca uppanno cāti attho, yathā ca “bhūtānaṁ vā sattānaṁ ṭhitiyā sambhavesīnaṁ vā

1. Aṁ 1. 21 piṭṭhe. 2. Saṁ 3. 341 piṭṭhe. 3. Ma 1. 9 piṭṭhe.

“ဧကပုဂ္ဂလော ဘိက္ခဝေ လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇမာနော ဥပ္ပဇ္ဇတိ အစ္ဆရိယမနုဿော”။

“ဧကပုဂ္ဂလော ဘိက္ခဝေ လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇမာနော ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဗဟုဇန။ပ။ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ”။

“ဧကပုဂ္ဂလော ဘိက္ခဝေ လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇမာနော ဥပ္ပဇ္ဇတိ အဒုတိယော အသဟာယော အပ္ပဋိမော အပ္ပဋိသမော အပ္ပဋိဘာဂေါ အပ္ပဋိပုဂ္ဂလော အသမော အသမသမော ဒွိပဒါနံ အဂ္ဂေါ၊ ကတမော ဧကပုဂ္ဂလော၊ တထာဂတော အရဟံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ”တိ[၁]။

ဓမ္မသံဃာပိ အညဓမ္မသံဃေဟိ အသဒိသဋ္ဌေန ဝိသိဋ္ဌဂုဏတာယ ဒုလ္လဘပါတုဘာဝါဒိနာ စ အဂ္ဂါ။ တထာ ဟိ တေသံ သွာက္ခာတတာဒိသုပ္ပဋိပန္နတာဒိဂုဏဝိသေသေဟိ အညဓမ္မသံဃာ သဒိသာ အပ္ပတရနိဟီနာ ဝါ နတ္ထိ၊ ကုတော သေဋ္ဌာ။ သယမေဝ စ ပန တေဟိ ဝိသိဋ္ဌဂုဏတာယ သေဋ္ဌာ။ တထာ ဒုလ္လဘုပ္ပါဒအစ္ဆရိယဘာဝဗဟုဇနဟိတသုခါဝဟာ အဒုတိယအသဟာယာဒိသဘာဝါ စ တေ။ ယဒဂ္ဂေန ဟိ ဘဂဝါ ဒုလ္လဘပါတုဘာဝေါ၊ တဒဂ္ဂေန ဓမ္မသံဃာပီတိ။ အစ္ဆရိယာဒိဘာဝေပိ ဧသေဝ နယော။ ဧဝံ အဂ္ဂေသု သေဋ္ဌေသု ဥတ္တမေသု ပဝရေသု ဂုဏဝိသိဋ္ဌေသု ပသာဒါတိ **အဂ္ဂပ္ပသာဒါ**။

ဒုတိယသ္မိံ ပန အတ္ထေ ယထာဝုတ္တေသု အဂ္ဂေသု ဗုဒ္ဓါဒီသု ဥပ္ပတ္တိယာ အဂ္ဂဘူတာ ပသာဒါ အဂ္ဂပ္ပသာဒါ။ ယေ ပန အရိယမဂ္ဂေန အာဂတာ အဝေစ္စပ္ပသာဒါ၊ တေ ဧကန္တေနေဝ အဂ္ဂဘူတာ ပသာဒါတိ အဂ္ဂပ္ပသာဒါ။ ယထာဟ “ဣဓ ဘိက္ခဝေ အရိယသာဝကော ဗုဒ္ဓေ အဝေစ္စပ္ပသာဒေန သမန္နာဂတော ဟောတီ”တိအာဒိ[၂]။ အဂ္ဂဝိပါကတ္တာပိ စေတေ အဂ္ဂပ္ပသာဒါ။ ဝုတ္တံ ဟိ “အဂ္ဂေ ခေါ ပန ပသန္နာနံ အဂ္ဂေါ ဝိပါကော”တိ။

ယာဝတာတိ ယတ္တကာ။ **သတ္တာ**တိ ပါဏိနော။ **အပဒါ**တိ အပါဒကာ။ **ဒွိပဒါ**တိ ဒွိပါဒကာ။ သေသပဒဒွယေပိ ဧသေဝ နယော။ ဝါ-သဒ္ဒေါ သမုစ္စယတ္ထော၊ န ဝိကပ္ပတ္ထော။ ယထာ “အနုပ္ပန္နော ဝါ ကာမာသဝေါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဥပ္ပန္နော ဝါ ကာမာသဝေါ ပဝဍ္ဎတီ”တိ[၃] ဧတ္ထ အနုပ္ပန္နော စ ဥပ္ပန္နော စာတိ အတ္ထော၊ ယထာ စ “ဘူတာနံ ဝါ သတ္တာနံ ဌိတိယာ သမ္ဘဝေသီနံ ဝါ

၁-အံ ၁-၂၁-ပိဋ္ဌေ။ ၂-သံ ၃-၃၄၁-ပိဋ္ဌေ။ ၃-မ ၁-၉-ပိဋ္ဌေ။

anuggahāyā”ti[1] ettha bhūtānaṁ ca sambhavesīnaṁ cāti attho, yathā ca “aggito vā udakato vā mithubhedato vā”ti[2] ettha aggito ca udakato ca mithubhedato cāti attho, evaṁ “apadā vā -pa- aggamakkhāyatī”ti etthāpi apadā ca dvipadā cāti sampiṇḍanavasena attho daṭṭhabbo. Tena vuttaṁ “vā-saddo samuccayattho, na vikappattho”ti.

Rūpinoti rūpavanto. Na rūpinoti **arūpino. Saññino**ti saññāvanto. Na saññinoti **asaññino. Nevasaññināsaññino** nāma bhavaggapariyāpannā. Ettāvatā ca kāmabhavo rūpabhavo arūpabhavo ekavokārabhavo catuvokārabhavo pañcavokārabhavo saññībhavo asaññībhavo nevasaññīnāsaññībhavoti navavidhepi bhave satte anavasesato pariyādiyitvā dassesi dhammarājā. Ettha hi rūpiggahaṇena kāmabhavo rūpabhavo pañcavokārabhavo ekavokārabhavo ca dassito, arūpiggahaṇena arūpabhavo catuvokārabhavo ca dassito. Saññībhavādayo pana sarūpeneva dassitā. Apadādiggahaṇena kāmabhavapañcavokārabhavasaññībhavānaṁ ekadeso dassitoti.

Kasmā panettha yathā adutiyasutte[3] “dvipadānaṁ aggo”ti dvipadānaṁ gahaṇameva akatvā apadādiggahaṇaṁ katanti? Vuccate—adutiyasutte tāva seṭṭhataravasena dvipadaggahaṇameva kataṁ. Imasmiṁ hi loke seṭṭho nāma uppajjamāno apadacatuppadabahuppadesu na uppajjati, dvipadesuyeva uppajjati. Kataresu dvipadesu? Manussesu ceva devesu ca. Manussesu uppajjamāno sakalalokaṁ vase vattetuṁ samattho Buddho hutvā uppajjati. Aṅguttaraṭṭhakathāyaṁ[4] pana “tisahassimahāsahassilokadhātuṁ vase vattetuṁ samattho”ti vuttaṁ. Devesu uppajjamāno dasasahassilokadhātuṁ vase vattanako mahābrahmā hutvā uppajjati, so tassa kappiyakārako vā ārāmiko vā sampajjati. Iti tatopi seṭṭhataravasenesa “dvipadānaṁ aggo”ti tattha vutto, idha pana anavasesapariyādānavasena evaṁ vuttaṁ. Yāvattakā hi sattā attabhāvapariyāpannā apadā vā -pa- nevasaññīnāsaññino vā, Tathāgato

1. Ma 1. 327; Saṁ 1. 254 piṭṭhesu.
2. Dī 2. 74; Khu 1. 187; Vi 3. 324 piṭṭhesu.
3. Dutiyasutte (Sī, Syā, Ka) Aṁ 1. 22 piṭṭhe passitabbaṁ.
4. Aṁ-Ṭṭha 1. 90 piṭṭhe.

အနုဂ္ဂဟာယာ”တိ[၁] ဧတ္ထ ဘူတာနံ စ သမ္ဘဝေသီနံ စာတိ အတ္ထော၊ ယထာ စ “အဂ္ဂိတော ဝါ ဥဒကတော ဝါ မိထုဘေဒတော ဝါ”တိ[၂] ဧတ္ထ အဂ္ဂိတော စ ဥဒကတော စ မိထုဘေဒတော စာတိ အတ္ထော၊ ဧဝံ “အပဒါ ဝါ။ပ။ အဂ္ဂမက္ခာယတီ”တိ ဧတ္ထာပိ အပဒါ စ ဒွိပဒါ စာတိ သမ္ပိဏ္ဍနဝသေန အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ တေန ဝုတ္တံ “ဝါ-သဒ္ဒေါ သမုစ္စယတ္ထော၊ န ဝိကပ္ပတ္ထော”တိ။

ရူပိနောတိ ရူပဝန္တော။ န ရူပိနောတိ **အရူပိနော။ သညိနော**တိ သညာဝန္တော။ န သညိနောတိ **အသညိနော။ နေဝသညိနာသညိနော** နာမ ဘဝဂ္ဂပရိယာပန္နာ။ ဧတ္တာဝတာ စ ကာမဘဝေါ ရူပဘဝေါ အရူပဘဝေါ ဧကဝေါကာရဘဝေါ စတုဝေါကာရဘဝေါ ပဉ္စဝေါကာရဘဝေါ သညီဘဝေါ အသညီဘဝေါ နေဝသညီနာသညီဘဝေါတိ နဝဝိဓေပိ ဘဝေ သတ္တေ အနဝသေသတော ပရိယာဒိယိတွာ ဒဿေသိ ဓမ္မရာဇာ။ ဧတ္ထ ဟိ ရူပိဂ္ဂဟဏေန ကာမဘဝေါ ရူပဘဝေါ ပဉ္စဝေါကာရဘဝေါ ဧကဝေါကာရဘဝေါ စ ဒဿိတော၊ အရူပိဂ္ဂဟဏေန အရူပဘဝေါ စတုဝေါကာရဘဝေါ စ ဒဿိတော။ သညီဘဝါဒယော ပန သရူပေနေဝ ဒဿိတာ။ အပဒါဒိဂ္ဂဟဏေန ကာမဘဝပဉ္စဝေါကာရဘဝသညီဘဝါနံ ဧကဒေသော ဒဿိတောတိ။

ကသ္မာ ပနေတ္ထ ယထာ အဒုတိယသုတ္တေ[၃] “ဒွိပဒါနံ အဂ္ဂေါ”တိ ဒွိပဒါနံ ဂဟဏမေဝ အကတွာ အပဒါဒိဂ္ဂဟဏံ ကတန္တိ? ဝုစ္စတေ— အဒုတိယသုတ္တေ တာဝ သေဋ္ဌတရဝသေန ဒွိပဒဂ္ဂဟဏမေဝ ကတံ။ ဣမသ္မိံ ဟိ လောကေ သေဋ္ဌော နာမ ဥပ္ပဇ္ဇမာနော အပဒစတုပ္ပဒဗဟုပ္ပဒေသု န ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဒွိပဒေသုယေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ကတရေသု ဒွိပဒေသု? မနုဿေသု စေဝ ဒေဝေသု စ။ မနုဿေသု ဥပ္ပဇ္ဇမာနော သကလလောကံ ဝသေ ဝတ္တေတုံ သမတ္ထော ဗုဒ္ဓေါ ဟုတွာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ အင်္ဂုတ္တရဋ္ဌကထာယံ[၄] ပန “တိသဟဿိမဟာသဟဿိလောကဓာတုံ ဝသေ ဝတ္တေတုံ သမတ္ထော”တိ ဝုတ္တံ။ ဒေဝေသု ဥပ္ပဇ္ဇမာနော ဒသသဟဿိလောကဓာတုံ ဝသေ ဝတ္တနကော မဟာဗြဟ္မာ ဟုတွာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ သော တဿ ကပ္ပိယကာရကော ဝါ အာရာမိကော ဝါ သမ္ပဇ္ဇတိ။ ဣတိ တတောပိ သေဋ္ဌတရဝသေနေသ “ဒွိပဒါနံ အဂ္ဂေါ”တိ တတ္ထ ဝုတ္တော၊ ဣဓ ပန အနဝသေသပရိယာဒါနဝသေန ဧဝံ ဝုတ္တံ။ ယာဝတ္တကာ ဟိ သတ္တာ အတ္တဘာဝပရိယာပန္နာ အပဒါ ဝါ။ပ။ နေဝသညီနာသညိနော ဝါ၊ တထာဂတော

၁-မ ၁-၃၂၇၊ သံ ၁-၂၅၄-ပိဋ္ဌေသု။
၂-ဒီ ၂-၇၄၊ ခု ၁-၁၈၇၊ ဝိ ၃-၃၂၄-ပိဋ္ဌေသု။
၃-ဒုတိယသုတ္တေ (သီ၊ သျာ၊ က) အံ ၁-၂၂-ပိဋ္ဌေ ပဿိတဗ္ဗံ။
၄-အံ-ဋ္ဌ ၁-၉၀-ပိဋ္ဌေ။

tesaṁ aggamakkhāyatīti. Niddhāraṇe cetaṁ sāmivacanaṁ, makāro padasandhikaro. Aggo akkhāyatīti padavibhāgo.

Aggo vipāko hotīti agge Sammāsambuddhe pasannānaṁ yo pasādo, so aggo seṭṭho uttamo koṭibhūto vā, tasmā tassa vipākopi aggo seṭṭho uttamo koṭibhūto uḷāratamo paṇītatamo hoti. So pana pasādo duvidho lokiyalokuttarabhedato. Tesu lokiyassa tāva—

“Ye keci Buddhaṁ saraṇaṁ gatāse, na te gamissanti apāyabhūmiṁ.
Pahāya mānusaṁ dehaṁ, devakāyaṁ paripūressanti[1].

Buddhoti kittayantassa, kāye bhavati yā pīti[2].
Varameva hi sā pīti, kasiṇenapi jambudīpassa.

Sataṁ hatthī sataṁ assā, sataṁ assatarī rathā.
Sataṁ kaññāsahassāni, āmukkamaṇikuṇḍalā.
Ekassa padavītihārassa, kalaṁ nāgghanti soḷasiṁ[3].

Sādhu kho Devānaminda Buddhaṁ saraṇagamanaṁ hoti, Buddhaṁ saraṇagamanahetu kho Devānaminda evamidhekacce sattā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjanti, te aññe deve dasahi ṭhānehi adhigaṇhanti dibbena āyunā dibbena vaṇṇena dibbena sukhena dibbena yasena dibbena ādhipateyyena dibbehi rūpehi dibbehi saddehi dibbehi gandhehi dibbehi rasehi dibbehi phoṭṭhabbehī”ti[4]—

Evamādīnaṁ suttapadānaṁ vasena pasādassa phalavisesayogo veditabbo. Tasmā so apāyadukkhavinivattanena saddhiṁ sampattibhavesu sukhavipākadāyakoti daṭṭhabbo. Lokuttaro pana sāmaññaphalavipākadāyako vaṭṭadukkhavinivattako ca. Sabbopi cāyaṁ pasādo paramparāya vaṭṭadukkhaṁ vinivattetiyeva. Vuttaṁ hetaṁ—

1. Dī 2. 204; Saṁ 1. 25 piṭṭhesu.
2. Yassa kāye bhavati pīti (Sī, Syā)
3. Saṁ 1. 213; Vi 4. 303 piṭṭhesu.
4. Saṁ 2. 471 piṭṭhe.

တေသံ အဂ္ဂမက္ခာယတီတိ။ နိဒ္ဓါရဏေ စေတံ သာမိဝစနံ၊ မကာရော ပဒသန္ဓိကရော။ အဂ္ဂေါ အက္ခာယတီတိ ပဒဝိဘာဂေါ။

အဂ္ဂေါ ဝိပါကော ဟောတီတိ အဂ္ဂေ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေ ပသန္နာနံ ယော ပသာဒေါ၊ သော အဂ္ဂေါ သေဋ္ဌော ဥတ္တမော ကောဋိဘူတော ဝါ၊ တသ္မာ တဿ ဝိပါကောပိ အဂ္ဂေါ သေဋ္ဌော ဥတ္တမော ကောဋိဘူတော ဥဠာရတမော ပဏီတတမော ဟောတိ။ သော ပန ပသာဒေါ ဒုဝိဓော လောကိယလောကုတ္တရဘေဒတော။ တေသု လောကိယဿ တာဝ—

“ယေ ကေစိ ဗုဒ္ဓံ သရဏံ ဂတာသေ၊ န တေ ဂမိဿန္တိ အပါယဘူမိံ။
ပဟာယ မာနုသံ ဒေဟံ၊ ဒေဝကာယံ ပရိပူရေဿန္တိ[၁]။

ဗုဒ္ဓေါတိ ကိတ္တယန္တဿ၊ ကာယေ ဘဝတိ ယာ ပီတိ[၂]။
ဝရမေဝ ဟိ သာ ပီတိ၊ ကသိဏေနပိ ဇမ္ဗုဒီပဿ။

သတံ ဟတ္ထီ သတံ အဿာ၊ သတံ အဿတရီ ရထာ။
သတံ ကညာသဟဿာနိ၊ အာမုက္ကမဏိကုဏ္ဍလာ။
ဧကဿ ပဒဝီတိဟာရဿ၊ ကလံ နာဂ္ဃန္တိ သောဠသိံ[၃]။

သာဓု ခေါ ဒေဝါနမိန္ဒ ဗုဒ္ဓံ သရဏဂမနံ ဟောတိ၊ ဗုဒ္ဓံ သရဏဂမနဟေတု ခေါ ဒေဝါနမိန္ဒ ဧဝမိဓေကစ္စေ သတ္တာ ကာယဿ ဘေဒါ ပရံ မရဏာ သုဂတိံ သဂ္ဂံ လောကံ ဥပပဇ္ဇန္တိ၊ တေ အညေ ဒေဝေ ဒသဟိ ဌာနေဟိ အဓိဂဏှန္တိ ဒိဗ္ဗေန အာယုနာ ဒိဗ္ဗေန ဝဏ္ဏေန ဒိဗ္ဗေန သုခေန ဒိဗ္ဗေန ယသေန ဒိဗ္ဗေန အာဓိပတေယျေန ဒိဗ္ဗေဟိ ရူပေဟိ ဒိဗ္ဗေဟိ သဒ္ဒေဟိ ဒိဗ္ဗေဟိ ဂန္ဓေဟိ ဒိဗ္ဗေဟိ ရသေဟိ ဒိဗ္ဗေဟိ ဖောဋ္ဌဗ္ဗေဟီ”တိ[၄]—

ဧဝမာဒီနံ သုတ္တပဒါနံ ဝသေန ပသာဒဿ ဖလဝိသေသယောဂေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ တသ္မာ သော အပါယဒုက္ခဝိနိဝတ္တနေန သဒ္ဓိံ သမ္ပတ္တိဘဝေသု သုခဝိပါကဒါယကောတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ လောကုတ္တရော ပန သာမညဖလဝိပါကဒါယကော ဝဋ္ဋဒုက္ခဝိနိဝတ္တကော စ။ သဗ္ဗောပိ စာယံ ပသာဒေါ ပရမ္ပရာယ ဝဋ္ဋဒုက္ခံ ဝိနိဝတ္တေတိယေဝ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—

၁-ဒီ ၂-၂၀၄၊ သံ ၁-၂၅-ပိဋ္ဌေသု။
၂-ယဿ ကာယေ ဘဝတိ ပီတိ (သီ၊ သျာ)
၃-သံ ၁-၂၁၃၊ ဝိ ၄-၃၀၃-ပိဋ္ဌေသု။
၄-သံ ၂-၄၇၁-ပိဋ္ဌေ။

Yasmiṁ bhikkhave samaye ariyasāvako attano saddhaṁ anussarati, nevassa tasmiṁ samaye rāgapariyuṭṭhitaṁ cittaṁ hoti, na dosapariyuṭṭhitaṁ, na mohapariyuṭṭhitaṁ cittaṁ hoti, ujugatamevassa tasmiṁ samaye cittaṁ hoti. Ujugatacittassa pāmojjaṁ jāyati, pamuditassa pīti jāyati -pa- nāparaṁ itthattāyāti pajānātī"ti[1].

Dhammāti sabhāvadhammā. **Saṅkhatā**ti samecca sambhuyya paccayehi katāti saṅkhatā, sappaccayadhammā. Hetūhi paccayehi ca na kehici katāti **asaṅkhatā,** appaccayanibbānaṁ. Saṅkhatānaṁ paṭiyogibhāvena "asaṅkhatā"ti puthuvacanaṁ. **Virāgo tesaṁ aggamakkhāyatī**ti tesaṁ saṅkhatāsaṅkhatadhammānaṁ yo virāgasaṅkhāto asaṅkhatadhammo, so sabhāveneva saṇhasukhumabhāvato santatarapaṇītatarabhāvato gambhīrādibhāvato madanimmadanādibhāvato ca aggaṁ seṭṭhaṁ uttamaṁ pavaranti vuccati. **Yadidan**ti nipāto, yo ayanti attho. **Madanimmadano**tiādīni sabbāni nibbānavevacanāniyeva. Tathā hi taṁ āgamma mānamadapurisamadādiko sabbo mado nimmadīyati pamaddīyati[2], kāmapipāsādikā sabbā pipāsā vinīyati, kāmālayādikā sabbepi ālayā samugghātīyanti, sabbepi kammavaṭṭakilesavaṭṭavipākavaṭṭā upacchijjanti, aṭṭhasatabhedā sabbāpi taṇhā khīyati, sabbepi kilesā virajjanti, sabbaṁ dukkhaṁ nirujjhati, tasmā madanimmadano -pa- nirodhoti vuccati. Yā panesā taṇhā bhavena bhavaṁ, phalena kammaṁ vinati saṁsibbatīti katvā vānanti vuccati, taṁ vānaṁ ettha natthi, etasmiṁ vā adhigate ariyapuggalassa na hotīti **nibbānaṁ.**

Aggo vipāko hotīti etthāpi—

"Ye keci dhammaṁ saraṇaṁ gatāse -pa-.[3]

Dhammoti kittayantassa, kāye bhavati yā pīti -pa-.

Sādhu kho Devānaminda dhammaṁ saraṇagamanaṁ hoti, dhammaṁ saraṇagamanahetu kho Devānaminda evamidhekacce -pa- dibbehi phoṭṭhabbehī"ti[4]—

1. Aṁ 2. 254. 279 piṭṭhesu. (Thokaṁ visadisaṁ)
2. Sammaddīyati (Ka)
3. Dī 2. 204; Saṁ 1. 25 piṭṭhesu tannissitapāḷi.
4. Saṁ 2. 467 piṭṭhe.

ယသ္မိံ ဘိက္ခဝေ သမယေ အရိယသာဝကော အတ္တနော သဒ္ဓံ အနုဿရတိ၊ နေဝဿ တသ္မိံ သမယေ ရာဂပရိယုဋ္ဌိတံ စိတ္တံ ဟောတိ၊ န ဒေါသပရိယုဋ္ဌိတံ၊ န မောဟပရိယုဋ္ဌိတံ စိတ္တံ ဟောတိ၊ ဥဇုဂတမေဝဿ တသ္မိံ သမယေ စိတ္တံ ဟောတိ။ ဥဇုဂတစိတ္တဿ ပါမောဇ္ဇံ ဇာယတိ၊ ပမုဒိတဿ ပီတိ ဇာယတိ။ပ။ နာပရံ ဣတ္ထတ္တာယာတိ ပဇာနာတီ”တိ[၁]။

ဓမ္မာတိ သဘာဝဓမ္မာ။ **သင်္ခတာ**တိ သမေစ္စ သမ္ဘုယျ ပစ္စယေဟိ ကတာတိ သင်္ခတာ၊ သပ္ပစ္စယဓမ္မာ။ ဟေတူဟိ ပစ္စယေဟိ စ န ကေဟိစိ ကတာတိ **အသင်္ခတာ၊** အပ္ပစ္စယနိဗ္ဗာနံ။ သင်္ခတာနံ ပဋိယောဂိဘာဝေန “အသင်္ခတာ”တိ ပုထုဝစနံ။ **ဝိရာဂေါ တေသံ အဂ္ဂမက္ခာယတီ**တိ တေသံ သင်္ခတာသင်္ခတဓမ္မာနံ ယော ဝိရာဂသင်္ခါတော အသင်္ခတဓမ္မော၊ သော သဘာဝေနေဝ သဏှသုခုမဘာဝတော သန္တတရပဏီတတရဘာဝတော ဂမ္ဘီရာဒိဘာဝတော မဒနိမ္မဒနာဒိဘာဝတော စ အဂ္ဂံ သေဋ္ဌံ ဥတ္တမံ ပဝရန္တိ ဝုစ္စတိ။ **ယဒိဒ**န္တိ နိပါတော၊ ယော အယန္တိ အတ္ထော။ **မဒနိမ္မဒနော**တိအာဒီနိ သဗ္ဗာနိ နိဗ္ဗာနဝေဝစနာနိယေဝ။ တထာ ဟိ တံ အာဂမ္မ မာနမဒပုရိသမဒါဒိကော သဗ္ဗော မဒေါ နိမ္မဒီယတိ ပမဒ္ဒီယတိ[၂]၊ ကာမပိပါသာဒိကာ သဗ္ဗာ ပိပါသာ ဝိနီယတိ၊ ကာမာလယာဒိကာ သဗ္ဗေပိ အာလယာ သမုဂ္ဃာတီယန္တိ၊ သဗ္ဗေပိ ကမ္မဝဋ္ဋကိလေသဝဋ္ဋဝိပါကဝဋ္ဋာ ဥပစ္ဆိဇ္ဇန္တိ၊ အဋ္ဌသတဘေဒါ သဗ္ဗာပိ တဏှာ ခီယတိ၊ သဗ္ဗေပိ ကိလေသာ ဝိရဇ္ဇန္တိ၊ သဗ္ဗံ ဒုက္ခံ နိရုဇ္ဈတိ၊ တသ္မာ မဒနိမ္မဒနော။ပ။ နိရောဓောတိ ဝုစ္စတိ။ ယာ ပနေသာ တဏှာ ဘဝေန ဘဝံ၊ ဖလေန ကမ္မံ ဝိနတိ သံသိဗ္ဗတီတိ ကတွာ ဝါနန္တိ ဝုစ္စတိ၊ တံ ဝါနံ ဧတ္ထ နတ္ထိ၊ ဧတသ္မိံ ဝါ အဓိဂတေ အရိယပုဂ္ဂလဿ န ဟောတီတိ **နိဗ္ဗာနံ။**

အဂ္ဂေါ ဝိပါကော ဟောတီတိ ဧတ္ထာပိ—

“ယေ ကေစိ ဓမ္မံ သရဏံ ဂတာသေ။ပ။[၃]

ဓမ္မောတိ ကိတ္တယန္တဿ၊ ကာယေ ဘဝတိ ယာ ပီတိ။ပ။

သာဓု ခေါ ဒေဝါနမိန္ဒ ဓမ္မံ သရဏဂမနံ ဟောတိ၊ ဓမ္မံ သရဏဂမနဟေတု ခေါ ဒေဝါနမိန္ဒ ဧဝမိဓေကစ္စေ။ပ။ ဒိဗ္ဗေဟိ ဖောဋ္ဌဗ္ဗေဟီ”တိ[၄]—

၁-အံ ၂-၂၅၄-၂၇၉-ပိဋ္ဌေသု။ (ထောကံ ဝိသဒိသံ)
၂-သမ္မဒ္ဒီယတိ (က)
၃-ဒီ ၂-၂၀၄၊ သံ ၁-၂၅-ပိဋ္ဌေသု တန္နိဿိတပါဠိ။
၄-သံ ၂-၄၆၇-ပိဋ္ဌေ။

evamādīnaṁ suttapadānaṁ vasena dhamme pasādassa phalavisesayogo veditabbo. Evamettha asaṅkhatadhammavaseneva aggabhāvo āgato, sabbasaṅkhatanissaraṇadassanatthaṁ ariyamaggavasenapi ayamattho labbhateva. Vuttaṁ hetaṁ—

"Yāvatā bhikkhave dhammā saṅkhatā, ariyo aṭṭhaṅgiko maggo tesaṁ aggamakkhāyatī"ti[1].

"Maggānaṭṭhaṅgiko seṭṭho"ti ca[2].

Saṁghā vā gaṇā vāti janasamūhasaṅkhātā yāvatā loke saṁghā vā gaṇā vā. **Tathāgatasāvakasaṁgho**ti aṭṭha-ariyapuggalasamūhasaṅkhāto diṭṭhisīlasāmaññena saṁhato Tathāgatassa sāvakasaṁgho. **Tesaṁ aggamakkhāyatī**ti attano sīlasamādhipaññāvimutti-ādiguṇavisesena tesaṁ saṁghānaṁ aggo seṭṭho uttamo pavaroti vuccati. **Yadidan**ti yāni imāni. **Cattāri purisayugānī**ti yugaḷavasena paṭhamamaggaṭṭho paṭhamaphalaṭṭhoti idamekaṁ yugaḷaṁ, yāva catutthamaggaṭṭho catutthaphalaṭṭhoti idamekaṁ yugaḷanti evaṁ cattāri purisayugāni. **Aṭṭha purisapuggalā**ti purisapuggalavasena eko paṭhamamaggaṭṭho eko paṭhamaphalaṭṭhoti iminā nayena aṭṭha purisapuggalā. Ettha ca purisoti vā puggaloti vā ekatthāni etāni padāni, veneyyavasena panevaṁ vuttaṁ. **Esa Bhagavato sāvakasaṁgho**ti yānimāni yugavasena cattāri purisayugāni, pāṭekkato aṭṭha purisapuggalā, esa Bhagavato sāvakasaṁgho.

Āhuneyyoti-ādīsu ānetvā hunitabbanti āhunaṁ, dūratopi āgantvā sīlavantesu dātabbanti attho. Catunnaṁ paccayānametaṁ adhivacanaṁ. Mahapphalabhāvakaraṇato taṁ āhunaṁ paṭiggahetuṁ yuttoti āhuneyyo. Atha vā dūratopi āgantvā sabbaṁ sāpateyyampi ettha hunitabbaṁ, sakkādīnampi[3] āhavanaṁ arahatīti vā āhavanīyo. Yo cāyaṁ brāhmaṇānaṁ āhavanīyo nāma aggi, yattha hutaṁ mahapphalanti tesaṁ laddhi, so ce hutassa mahapphalatāya āvahanīyo, saṁghova āvahanīyo. Saṁghe hutañhi mahapphalaṁ hoti. Yathāha—

---

1. Aṁ 1. 343 piṭṭhe.
2. Khu 1. 52 piṭṭhe Dhammapade.
3. Sakkārādīnampi (Sī, Syā, Ka)

ဧဝမာဒီနံ သုတ္တပဒါနံ ဝသေန ဓမ္မေ ပသာဒဿ ဖလဝိသေသယောဂေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဧဝမေတ္ထ အသင်္ခတဓမ္မဝသေနေဝ အဂ္ဂဘာဝေါ အာဂတော၊ သဗ္ဗသင်္ခတနိဿရဏဒဿနတ္ထံ အရိယမဂ္ဂဝသေနပိ အယမတ္ထော လဗ္ဘတေဝ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—

"ယာဝတာ ဘိက္ခဝေ ဓမ္မာ သင်္ခတာ၊ အရိယော အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ တေသံ အဂ္ဂမက္ခာယတီ"တိ[၁]။

"မဂ္ဂါနဋ္ဌင်္ဂိကော သေဋ္ဌော"တိ စ[၂]။

သံဃာ ဝါ ဂဏာ ဝါတိ ဇနသမူဟသင်္ခါတာ ယာဝတာ လောကေ သံဃာ ဝါ ဂဏာ ဝါ။ **တထာဂတသာဝကသံဃော**တိ အဋ္ဌအရိယပုဂ္ဂလသမူဟသင်္ခါတော ဒိဋ္ဌိသီလသာမညေန သံဟတော တထာဂတဿ သာဝကသံဃော။ **တေသံ အဂ္ဂမက္ခာယတီ**တိ အတ္တနော သီလသမာဓိပညာဝိမုတ္တိအာဒိဂုဏဝိသေသေန တေသံ သံဃာနံ အဂ္ဂေါ သေဋ္ဌော ဥတ္တမော ပဝရောတိ ဝုစ္စတိ။ **ယဒိဒ**န္တိ ယာနိ ဣမာနိ။ **စတ္တာရိ ပုရိသယုဂါနီ**တိ ယုဂဠဝသေန ပဌမမဂ္ဂဋ္ဌော ပဌမဖလဋ္ဌောတိ ဣဒမေကံ ယုဂဠံ၊ ယာဝ စတုတ္ထမဂ္ဂဋ္ဌော စတုတ္ထဖလဋ္ဌောတိ ဣဒမေကံ ယုဂဠန္တိ ဧဝံ စတ္တာရိ ပုရိသယုဂါနိ။ **အဋ္ဌ ပုရိသပုဂ္ဂလာ**တိ ပုရိသပုဂ္ဂလဝသေန ဧကော ပဌမမဂ္ဂဋ္ဌော ဧကော ပဌမဖလဋ္ဌောတိ ဣမိနာ နယေန အဋ္ဌ ပုရိသပုဂ္ဂလာ။ ဧတ္ထ စ ပုရိသောတိ ဝါ ပုဂ္ဂလောတိ ဝါ ဧကတ္ထာနိ ဧတာနိ ပဒါနိ၊ ဝေနေယျဝသေန ပနေဝံ ဝုတ္တံ။ **ဧသ ဘဂဝတော သာဝကသံဃော**တိ ယာနိမာနိ ယုဂဝသေန စတ္တာရိ ပုရိသယုဂါနိ၊ ပါဋေက္ကတော အဋ္ဌ ပုရိသပုဂ္ဂလာ၊ ဧသ ဘဂဝတော သာဝကသံဃော။

အာဟုနေယျောတိအာဒီသု အာနေတွာ ဟုနိတဗ္ဗန္တိ အာဟုနံ၊ ဒူရတောပိ အာဂန္တွာ သီလဝန္တေသု ဒါတဗ္ဗန္တိ အတ္ထော။ စတုန္နံ ပစ္စယာနမေတံ အဓိဝစနံ။ မဟပ္ဖလဘာဝကရဏတော တံ အာဟုနံ ပဋိဂ္ဂဟေတုံ ယုတ္တောတိ အာဟုနေယျော။ အထ ဝါ ဒူရတောပိ အာဂန္တွာ သဗ္ဗံ သာပတေယျမ္ပိ ဧတ္ထ ဟုနိတဗ္ဗံ, သက္ကာဒီနမ္ပိ[၃] အာဟဝနံ အရဟတီတိ ဝါ အာဟဝနီယော။ ယော စာယံ ဗြာဟ္မဏာနံ အာဟဝနီယော နာမ အဂ္ဂိ၊ ယတ္ထ ဟုတံ မဟပ္ဖလန္တိ တေသံ လဒ္ဓိ၊ သော စေ ဟုတဿ မဟပ္ဖလတာယ အာဟဝနီယော၊ သံဃောဝ အာဟဝနီယော။ သံဃေ ဟုတဉ္ဟိ မဟပ္ဖလံ ဟောတိ။ ယထာဟ—

၁-အံ ၁-၃၄၃-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ခု ၁-၅၂-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။ ၃-သက္ကာရာဒီနမ္ပိ (သီ၊ သျာ၊ က)

"Yo ca vassasataṁ jantu, aggiṁ paricare vane.
Ekañca bhāvitattānaṁ, muhuttamapi pūjaye.
Sā eva pūjanā seyyo, yañce vassasataṁ hutan"ti[1].

Tayidaṁ nikāyantare "āhavanīyo"ti padaṁ idha "āhuneyyo"ti iminā padena atthato ekaṁ, byañjanato pana kiñcimattameva nānaṁ, tasmā evamatthavaṇṇanā katā.

Pāhuneyyoti ettha pana pāhunaṁ vuccati disāvidisato āgatānaṁ piyamanāpānaṁ ñātimittānaṁ atthāya sakkārena paṭiyattaṁ āgantukadānaṁ, tampi ṭhapetvā te tathārūpe pāhunake saṁghasseva dātuṁ yuttaṁ. Tathā hesa ekabuddhantarepi dissati abbokiṇṇañca. Ayaṁ panettha padattho—"piyamanāpattakarehi dhammehi samannāgato"ti evaṁ pāhunamassa dātuṁ yuttaṁ, pāhunañca paṭiggahetuṁ yuttoti pāhuneyyo. Yesaṁ pana pāhavanīyoti Pāḷi, tesaṁ yasmā saṁgho pubbakāraṁ arahati, tasmā saṁgho sabbapaṭhamaṁ ānetvā ettha hunitabbanti pāhavanīyo, sabbappakārena vā āhavanaṁ arahatīti pāhavanīyo. Svāyamidha teneva atthena pāhuneyyoti vuccati.

"Dakkhiṇā"ti paralokaṁ saddahitvā dātabbadānaṁ, taṁ dakkhiṇaṁ arahati, dakkhiṇāya vā hito mahapphalabhāvakaraṇena visodhanatoti **dakkhiṇeyyo.** Ubho hatthe sirasi patiṭṭhapetvā sabbalokena kariyamānaṁ añjalikammaṁ arahatīti **añjalikaraṇīyo. Anuttaraṁ puññakkhettaṁ lokassā**ti sabbalokassa asadisaṁ puññavirūhanaṭṭhānaṁ. Yathā hi rattasālīnaṁ vā yavānaṁ vā virūhanaṭṭhānaṁ "rattasālikkhettaṁ yavakkhettan"ti[2] vuccati, evaṁ saṁgho sadevakassa lokassa puññavirūhanaṭṭhānaṁ. Saṁghaṁ nissāya hi lokassa nānappakārahitasukhanibbattakāni puññāni virūhanti, tasmā saṁgho anuttaraṁ puññakkhettaṁ lokassa. Idhāpi—

"Ye keci saṁghaṁ saraṇaṁ gatāse -pa-.[3]
Saṁghoti kittayantassa, kāye bhavati yā pīti -pa-.

1. Khu 1. 29 piṭṭhe Dhammapade.
2. Rañño sālikkhettaṁ rañño yavakkhettanti (Visuddhi 1. 214 piṭṭhe)
3. Dī 2. 204; Saṁ 1. 25 piṭṭhesu tannissitapāḷi.

"ယော စ ဝဿသတံ ဇန္တု၊ အဂ္ဂိံ ပရိစရေ ဝနေ။
ဧကဉ္စ ဘာဝိတတ္တာနံ၊ မုဟုတ္တမပိ ပူဇယေ။
သာ ဧဝ ပူဇနာ သေယျော၊ ယဉ္စေ ဝဿသတံ ဟုတ"န္တိ[၁]။

တယိဒံ နိကာယန္တရေ "အာဟဝနီယော"တိ ပဒံ ဣဓ "အာဟုနေယျော"တိ ဣမိနာ ပဒေန အတ္ထတော ဧကံ၊ ဗျဉ္ဇနတော ပန ကိဉ္စိမတ္တမေဝ နာနံ၊ တသ္မာ ဧဝမတ္ထဝဏ္ဏနာ ကတာ။

ပါဟုနေယျောတိ ဧတ္ထ ပန ပါဟုနံ ဝုစ္စတိ ဒိသာဝိဒိသတော အာဂတာနံ ပိယမနာပါနံ ဉာတိမိတ္တာနံ အတ္ထာယ သက္ကာရေန ပဋိယတ္တံ အာဂန္တုကဒါနံ၊ တမ္ပိ ဌပေတွာ တေ တထာရူပေ ပါဟုနကေ သံဃဿေဝ ဒါတုံ ယုတ္တံ။ တထာ ဟေသ ဧကဗုဒ္ဓန္တရေပိ ဒိဿတိ အဗ္ဗောကိဏ္ဏဉ္စ။ အယံ ပနေတ္ထ ပဒတ္ထော— "ပိယမနာပတ္တကရေဟိ ဓမ္မေဟိ သမန္နာဂတော"တိ ဧဝံ ပါဟုနမဿ ဒါတုံ ယုတ္တံ, ပါဟုနဉ္စ ပဋိဂ္ဂဟေတုံ ယုတ္တောတိ ပါဟုနေယျော။ ယေသံ ပန ပါဟဝနီယောတိ ပါဠိ၊ တေသံ ယသ္မာ သံဃော ပုဗ္ဗကာရံ အရဟတိ၊ တသ္မာ သံဃော သဗ္ဗပဌမံ အာနေတွာ ဧတ္ထ ဟုနိတဗ္ဗန္တိ ပါဟဝနီယော၊ သဗ္ဗပ္ပကာရေန ဝါ အာဟဝနံ အရဟတီတိ ပါဟဝနီယော။ သွာယမိဓ တေနေဝ အတ္ထေန ပါဟုနေယျောတိ ဝုစ္စတိ။

"ဒက္ခိဏာ"တိ ပရလောကံ သဒ္ဒဟိတွာ ဒါတဗ္ဗဒါနံ၊ တံ ဒက္ခိဏံ အရဟတိ, ဒက္ခိဏာယ ဝါ ဟိတော မဟပ္ဖလဘာဝကရဏေန ဝိသောဓနတောတိ **ဒက္ခိဏေယျော။** ဥဘော ဟတ္ထေ သိရသိ ပတိဋ္ဌပေတွာ သဗ္ဗလောကေန ကရိယမာနံ အဉ္ဇလိကမ္မံ အရဟတီတိ **အဉ္ဇလိကရဏီယော။ အနုတ္တရံ ပုညက္ခေတ္တံ လောကဿာ**တိ သဗ္ဗလောကဿ အသဒိသံ ပုညဝိရူဟနဋ္ဌာနံ။ ယထာ ဟိ ရတ္တသာလီနံ ဝါ ယဝါနံ ဝါ ဝိရူဟနဋ္ဌာနံ "ရတ္တသာလိက္ခေတ္တံ ယဝက္ခေတ္တ"န္တိ[၂] ဝုစ္စတိ၊ ဧဝံ သံဃော သဒေဝကဿ လောကဿ ပုညဝိရူဟနဋ္ဌာနံ။ သံဃံ နိဿာယ ဟိ လောကဿ နာနပ္ပကာရဟိတသုခနိဗ္ဗတ္တကာနိ ပုညာနိ ဝိရူဟန္တိ၊ တသ္မာ သံဃော အနုတ္တရံ ပုညက္ခေတ္တံ လောကဿ။ ဣဓာပိ—

"ယေ ကေစိ သံဃံ သရဏံ ဂတာသေ။ပ။[၃]
သံဃောတိ ကိတ္တယန္တဿ၊ ကာယေ ဘဝတိ ယာ ပီတိ။ပ။

၁-ခု ၁-၂၉-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။ ၂-ရညော သာလိက္ခေတ္တံ ရညော ယဝက္ခေတ္တန္တိ (ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၂၁၄-ပိဋ္ဌေ)
၃-ဒီ ၂-၂၀၄၊ သံ ၁-၂၅-ပိဋ္ဌေသု တန္နိဿိတပါဠိ။

Sādhu kho Devānaminda saṁghaṁ saraṇagamanaṁ hoti, saṁghaṁ saraṇagamanahetu kho Devānaminda -pa- dibbehi phoṭṭhabbehī”ti[1]—

Ādīnaṁ suttapadānaṁ vasena saṁghe pasādassa phalavisesayogo, tenassa aggatā aggavipākatā ca veditabbā. Tathā anuttariyapaṭilābho sattamabhavādito paṭṭhāya vaṭṭadukkhasamucchedo anuttarasukhādhigamoti evamādi-uḷāraphalanipphādanavasena aggavipākatā veditabbā.

Gāthāsu **aggato**ti agge ratanattaye, aggabhāvato vā pasannānaṁ. **Aggaṁ dhamman**ti aggasabhāvaṁ Buddhasubuddhataṁ dhammasudhammataṁ saṁghasuppaṭipattiṁ, ratanattayassa anaññasādhāraṇaṁ uttamasabhāvaṁ, dasabalādisvākkhātatādisuppaṭipannatādiguṇasabhāvaṁ vā **vijānataṁ** vijānantānaṁ. Evaṁ sādhāraṇato aggappasādavatthuṁ dassetvā idāni asādhāraṇato taṁ vibhāgena dassetuṁ “**agge Buddhe**”ti-ādi vuttaṁ. Tattha **pasannānan**ti aveccappasādena itarappasādena ca pasannānaṁ adhimuttānaṁ. **Virāgūpasame**ti virāge upasame ca, sabbassa rāgassa sabbesaṁkilesānaṁ accantavirāgahetubhūte accanta-upasamahetubhūte cāti attho. **Sukhe**ti vaṭṭadukkhakkhayabhāvena saṅkhārūpasamasukhabhāvena ca sukhe.

Aggasmiṁ dānaṁ dadatanti agge ratanattaye dānaṁ dentānaṁ deyyadhammaṁ pariccajantānaṁ. Tattha dharamānaṁ Bhagavantaṁ catūhi paccayehi upaṭṭhahantā pūjentā sakkarontā parinibbutañca Bhagavantaṁ uddissa dhātucetiyādike upaṭṭhahantā pūjentā sakkarontā Buddhe dānaṁ dadanti nāma. “Dhammaṁ pūjessāmā”ti dhammadhare puggale catūhi paccayehi upaṭṭhahantā pūjentā sakkarontā dhammañca ciraṭṭhitikaṁ karontā dhamme dānaṁ dadanti nāma. Tathā ariyasaṁghaṁ catūhi paccayehi upaṭṭhahantā pūjentā sakkarontā taṁ uddissa itarasmimpi tathā paṭipajjantā saṁghe dānaṁ dadanti nāma. **Aggaṁ puññaṁ pavaḍḍhatī**ti evaṁ ratanattaye pasannena cetasā uḷāraṁ pariccāgaṁ uḷārañca pūjāsakkāraṁ pavattentānaṁ divase divase aggaṁ uḷāraṁ kusalaṁ upacīyati. Idāni tassa puññassa aggavipākatāya aggabhāvaṁ dassetuṁ “**aggaṁ āyū**”ti-ādi vuttaṁ. Tattha **aggaṁ āyū**ti dibbaṁ vā mānusaṁ vā aggaṁ uḷāratamaṁ āyu. **Pavaḍḍhatī**ti uparūpari brūhati. **Vaṇṇo**ti rūpasampadā.

1. Saṁ 2. 469 piṭṭhe.

သာဓု ခေါ ဒေဝါနမိန္ဒ သံဃံ သရဏဂမနံ ဟောတိ၊ သံဃံ သရဏဂမနဟေတု ခေါ ဒေဝါနမိန္ဒ။ပ။ ဒိဗ္ဗေဟိ ဖောဋ္ဌဗ္ဗေဟီ”တိ[1]—

အာဒီနံ သုတ္တပဒါနံ ဝသေန သံဃေ ပသာဒဿ ဖလဝိသေသယောဂေါ၊ တေနဿ အဂ္ဂတာ အဂ္ဂဝိပါကတာ စ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တထာ အနုတ္တရိယပဋိလာဘော သတ္တမဘဝါဒိတော ပဋ္ဌာယ ဝဋ္ဋဒုက္ခသမုစ္ဆေဒေါ အနုတ္တရသုခါဓိဂမောတိ ဧဝမာဒိဥဠာရဖလနိပ္ဖါဒနဝသေန အဂ္ဂဝိပါကတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဂါထာသု **အဂ္ဂတော**တိ အဂ္ဂေ ရတနတ္တယေ, အဂ္ဂဘာဝတော ဝါ ပသန္နာနံ။ **အဂ္ဂံ ဓမ္မန္တိ** အဂ္ဂသဘာဝံ ဗုဒ္ဓသုဗုဒ္ဓတံ ဓမ္မသုဓမ္မတံ သံဃသုပ္ပဋိပတ္တိံ, ရတနတ္တယဿ အနညသာဓာရဏံ ဥတ္တမသဘာဝံ, ဒသဗလာဒိသွာက္ခာတတာဒိသုပ္ပဋိပန္နတာဒိဂုဏသဘာဝံ ဝါ **ဝိဇာနတံ** ဝိဇာနန္တာနံ။ ဧဝံ သာဓာရဏတော အဂ္ဂပ္ပသာဒဝတ္ထုံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ အသာဓာရဏတော တံ ဝိဘာဂေန ဒဿေတုံ “**အဂ္ဂေ ဗုဒ္ဓေ**”တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **ပသန္နာနန္တိ** အဝေစ္စပ္ပသာဒေန ဣတရပ္ပသာဒေန စ ပသန္နာနံ အဓိမုတ္တာနံ။ **ဝိရာဂူပသမေ**တိ ဝိရာဂေ ဥပသမေ စ၊ သဗ္ဗဿ ရာဂဿ သဗ္ဗေသံ ကိလေသာနံ အစ္စန္တဝိရာဂဟေတုဘူတေ အစ္စန္တဥပသမဟေတုဘူတေ စာတိ အတ္ထော။ **သုခေ**တိ ဝဋ္ဋဒုက္ခက္ခယဘာဝေန သင်္ခါရူပသမသုခဘာဝေန စ သုခေ။

အဂ္ဂသ္မိံ ဒါနံ ဒဒတန္တိ အဂ္ဂေ ရတနတ္တယေ ဒါနံ ဒေန္တာနံ ဒေယျဓမ္မံ ပရိစ္စဇန္တာနံ။ တတ္ထ ဓရမာနံ ဘဂဝန္တံ စတူဟိ ပစ္စယေဟိ ဥပဋ္ဌဟန္တာ ပူဇေန္တာ သက္ကရောန္တာ ပရိနိဗ္ဗုတဉ္စ ဘဂဝန္တံ ဥဒ္ဒိဿ ဓာတုစေတိယာဒိကေ ဥပဋ္ဌဟန္တာ ပူဇေန္တာ သက္ကရောန္တာ ဗုဒ္ဓေ ဒါနံ ဒဒန္တိ နာမ။ “ဓမ္မံ ပူဇေဿာမာ”တိ ဓမ္မဓရေ ပုဂ္ဂလေ စတူဟိ ပစ္စယေဟိ ဥပဋ္ဌဟန္တာ ပူဇေန္တာ သက္ကရောန္တာ ဓမ္မဉ္စ စိရဋ္ဌိတိကံ ကရောန္တာ ဓမ္မေ ဒါနံ ဒဒန္တိ နာမ။ တထာ အရိယသံဃံ စတူဟိ ပစ္စယေဟိ ဥပဋ္ဌဟန္တာ ပူဇေန္တာ သက္ကရောန္တာ တံ ဥဒ္ဒိဿ ဣတရသ္မိမ္ပိ တထာ ပဋိပဇ္ဇန္တာ သံဃေ ဒါနံ ဒဒန္တိ နာမ။ **အဂ္ဂံ ပုညံ ပဝဍ္ဎတီ**တိ ဧဝံ ရတနတ္တယေ ပသန္နေန စေတသာ ဥဠာရံ ပရိစ္စာဂံ ဥဠာရဉ္စ ပူဇာသက္ကာရံ ပဝတ္တေန္တာနံ ဒိဝသေ ဒိဝသေ အဂ္ဂံ ဥဠာရံ ကုသလံ ဥပစီယတိ။ ဣဒါနိ တဿ ပုညဿ အဂ္ဂဝိပါကတာယ အဂ္ဂဘာဝံ ဒဿေတုံ “**အဂ္ဂံ အာယူ**”တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **အဂ္ဂံ အာယူ**တိ ဒိဗ္ဗံ ဝါ မာနုသံ ဝါ အဂ္ဂံ ဥဠာရတမံ အာယု။ **ပဝဍ္ဎတီ**တိ ဥပရူပရိ ဗြူဟတိ။ **ဝဏ္ဏော**တိ ရူပသမ္ပဒါ။

၁-သံ ၂-၄၆၉-ပိဋ္ဌေ။

yasoti parivārasampadā. **Kittī**ti thutighoso. **Sukhan**ti kāyikaṁ cetasikañca sukhaṁ. **Balan**ti kāyabalaṁ ñāṇabalañca.

Aggassa dātāti aggassa ratanattayassa dātā, atha vā aggassa deyyadhammassa dānaṁ uḷāraṁ katvā tattha puññaṁ pavattetā. **Aggadhammasamāhito**ti aggena pasādadhammena dānādidhammena ca samāhito samannāgato acalappasādayutto, tassa vā vipākabhūtehi bahujanassa piyamanāpatādidhammehi yutto. **Aggappatto pamodatī**ti yattha yattha sattanikāye uppanno, tattha tattha aggabhāvaṁ seṭṭhabhāvaṁ adhigato, aggabhāvaṁ vā lokuttaramaggaphalaṁ adhigato pamodati abhiramati paritussatīti.

Paṭhamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

2. Jīvikasuttavaṇṇanā

91. Dutiyaṁ aṭṭhuppattivasena desitaṁ. Ekasmiṁ hi samaye Bhagavati Kapilavatthusmiṁ Nigrodhārāme viharante bhikkhū āgantukabhikkhūnaṁ senāsanāni paññāpentā pattacīvarāni paṭisāmentā sāmaṇerā ca lābhabhājanīyaṭṭhāne sampattasampattānaṁ lābhaṁ gaṇhantā uccāsaddā mahāsaddā ahesuṁ. Taṁ sutvā Bhagavā bhikkhū paṇāmesi. Te kira sabbeva navā adhunāgatā imaṁ dhammavinayaṁ. Taṁ ñatvā mahābrahmā āgantvā “abhinandatu bhante Bhagavā bhikkhusaṁghan”ti[1] tesaṁ paṇāmitabhikkhūnaṁ anuggaṇhanaṁ yāci. Bhagavā tassa okāsaṁ akāsi. Atha mahābrahmā “katāvakāso khomhi Bhagavatā”ti Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā pakkāmi. Atha Bhagavā “bhikkhusaṁgho āgacchatū”ti Ānandattherassa ākāraṁ dassesi. Atha te bhikkhū Ānandattherena pakkositā Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā sārajjamānarūpā ekamantaṁ nisīdiṁsu. Bhagavā tesaṁ sappāyadesanaṁ vīmaṁsanto “ime āmisahetu paṇāmitā, piṇḍiyālopadhammadesanā nesaṁ sappāyā”ti cintetvā **“anta midaṁ bhikkhave”**ti imaṁ desanaṁ desesi.

---

1. Ma 2. 121 piṭṭhe.

ယသောတိ ပရိဝါရသမ္ပဒါ။ **ကိတ္တီ**တိ ထုတိဃောသော။ **သုခ**န္တိ ကာယိကံ စေတသိကဉ္စ သုခံ။ **ဗလ**န္တိ ကာယဗလံ ဉာဏဗလဉ္စ။

အဂ္ဂဿ ဒါတာတိ အဂ္ဂဿ ရတနတ္တယဿ ဒါတာ၊ အထ ဝါ အဂ္ဂဿ ဒေယျဓမ္မဿ ဒါနံ ဥဠာရံ ကတွာ တတ္ထ ပုညံ ပဝတ္တေတာ။ **အဂ္ဂဓမ္မသမာဟိတော**တိ အဂ္ဂေန ပသာဒဓမ္မေန ဒါနာဒိဓမ္မေန စ သမာဟိတော သမန္နာဂတော အစလပ္ပသာဒယုတ္တော၊ တဿ ဝါ ဝိပါကဘူတေဟိ ဗဟုဇနဿ ပိယမနာပတာဒိဓမ္မေဟိ ယုတ္တော။ **အဂ္ဂပ္ပတ္တော ပမောဒတီ**တိ ယတ္ထ ယတ္ထ သတ္တနိကာယေ ဥပ္ပန္နော၊ တတ္ထ တတ္ထ အဂ္ဂဘာဝံ သေဋ္ဌဘာဝံ အဓိဂတော, အဂ္ဂဘာဝံ ဝါ လောကုတ္တရမဂ္ဂဖလံ အဓိဂတော ပမောဒတိ အဘိရမတိ ပရိတုဿတီတိ။

ပဌမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၂-ဇီဝိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၉၁။ ဒုတိယံ အဋ္ဌုပ္ပတ္တိဝသေန ဒေသိတံ။ ဧကသ္မိံ ဟိ သမယေ ဘဂဝတိ ကပိလဝတ္ထုသ္မိံ နိဂြောဓာရာမေ ဝိဟရန္တေ ဘိက္ခူ အာဂန္တုကဘိက္ခူနံ သေနာသနာနိ ပညာပေန္တာ ပတ္တစီဝရာနိ ပဋိသာမေန္တာ သာမဏေရာ စ လာဘဘာဇနီယဋ္ဌာနေ သမ္ပတ္တသမ္ပတ္တာနံ လာဘံ ဂဏှန္တာ ဥစ္စာသဒ္ဒါ မဟာသဒ္ဒါ အဟေသုံ။ တံ သုတွာ ဘဂဝါ ဘိက္ခူ ပဏာမေသိ။ တေ ကိရ သဗ္ဗေဝ နဝါ အဓုနာဂတာ ဣမံ ဓမ္မဝိနယံ။ တံ ဉတွာ မဟာဗြဟ္မာ အာဂန္တွာ “အဘိနန္ဒတု ဘန္တေ ဘဂဝါ ဘိက္ခုသံဃ”န္တိ[၁] တေသံ ပဏာမိတဘိက္ခူနံ အနုဂ္ဂဏှနံ ယာစိ။ ဘဂဝါ တဿ ဩကာသံ အကာသိ။ အထ မဟာဗြဟ္မာ “ကတာဝကာသော ခေါမှိ ဘဂဝတာ”တိ ဘဂဝန္တံ အဘိဝါဒေတွာ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ ပက္ကာမိ။ အထ ဘဂဝါ “ဘိက္ခုသံဃော အာဂစ္ဆတူ”တိ အာနန္ဒတ္ထေရဿ အာကာရံ ဒဿေသိ။ အထ တေ ဘိက္ခူ အာနန္ဒတ္ထေရေန ပက္ကောသိတာ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ သာရဇ္ဇမာနရူပါ ဧကမန္တံ နိသီဒိံသု။ ဘဂဝါ တေသံ သပ္ပာယဒေသနံ ဝီမံသန္တော “ဣမေ အာမိသဟေတု ပဏာမိတာ၊ ပိဏ္ဍိယာလောပဓမ္မဒေသနာ နေသံ သပ္ပာယာ”တိ စိန္တေတွာ **“အန္တမိဒံ ဘိက္ခဝေ”**တိ ဣမံ ဒေသနံ ဒေသေသိ။

၁-မ ၂-၁၂၁-ပိဋ္ဌေ။

Tatrāyaṁ **anta**saddo “santi bhikkhave eke samaṇabrāhmaṇā pubbantakappikā pubbantānudiṭṭhino”ti-ādīsu[1] koṭṭhāse āgato. “Antamakāsi dukkhassa, antavā ayaṁ lokā parivaṭumo”ti-ādīsu[2] paricchede. “Haritantaṁ vā pathantaṁ vā selantaṁ vā”ti-ādīsu[3] mariyādāyaṁ. “Antaṁ antaguṇan”ti-ādīsu[4] sarīrāvayave. “Caranti loke[5] parivārachannā, anto asuddhā bahi sobhamānā”ti-ādīsu[6] citte. “Appekaccāni uppalāni vā padumāni vā puṇḍarīkāni vā udake jātāni udake saṁvaḍḍhāni udakānuggatāni anto nimuggaposīnī”ti-ādīsu[7] abbhantare.

“Migānaṁ koṭṭhuko anto, pakkhīnaṁ pana vāyaso.
Eraṇḍo anto rukkhānaṁ, tayo antā samāgatā”ti—

ādīsu[8] lāmake. Idhāpi lāmake eva daṭṭhabbo. Tasmā **antamidaṁ bhikkhave jīvikānan**ti bhikkhave idaṁ jīvikānaṁ antaṁ pacchimaṁ lāmakaṁ, sabbanihīnaṁ jīvitanti attho. **Yadidaṁ Piṇḍolyan**ti yaṁ idaṁ piṇḍapariyesanena bhikkhācariyāya jīvikaṁ kappentassa jīvitaṁ. Ayaṁ panettha padattho—piṇḍāya ulatīti Piṇḍolo, tassa kammaṁ piṇḍolyaṁ, piṇḍapariyesanena jīvikāti attho.

Abhisāpoti akkoso. Kupitā hi manussā attano paccatthikaṁ “pilotikakhaṇḍaṁ nivāsetvā kapālahattho piṇḍaṁ pariyesamāno careyyāsī”ti akkosanti. Atha vā “kiṁ tuyhaṁ akātabbaṁ atthi[9], yo tvaṁ evaṁ balavīriyūpapannopi hirottappaṁ pahāya kapaṇo piṇḍolo vicarasi pattapāṇī”ti evampi akkosantiyeva. **Tañca kho etan**ti taṁ etaṁ abhisapampi samānaṁ piṇḍolyaṁ. **Kulaputtā upenti atthavasikā**ti mama sāsane jātikulaputtā ca ācārakulaputtā ca atthavasikā kāraṇavasikā hutvā kāraṇavasaṁ paṭicca upenti upagacchanti.

Rājābhinītāti-ādīsu ye rañño santakaṁ khāditvā raññā bandhanāgāre bandhāpitā palāyitvā pabbajanti, te raññā bandhanaṁ abhinītattā **rājābhinītā** nāma. Ye pana corehi aṭaviyaṁ gahetvā ekaccesu

1. Dī 1. 12 piṭṭhe. 2. Dī 1. 21 piṭṭhe. 3. Ma 1. 246 piṭṭhe.
4. Dī 2. 234; Khu 1. 2 piṭṭhesu. 5. Heke (Sī, Syā, Ka)
6. Saṁ 1. 79; Khu 7. 355 piṭṭhesu. 7. Dī 2. 33; Saṁ 1. 140; Vi 3. 9 piṭṭhesu.
8. Khu 5. 90 piṭṭhe. 9. Akkositabbaṁ (Ka)

တတြာယံ **အန္တ**သဒ္ဒေါ “သန္တိ ဘိက္ခဝေ ဧကေ သမဏဗြာဟ္မဏာ ပုဗ္ဗန္တကပ္ပိကာ ပုဗ္ဗန္တာနုဒိဋ္ဌိနော”တိအာဒီသု[၁] ကောဋ္ဌာသေ အာဂတော။ “အန္တမကာသိ ဒုက္ခဿ၊ အန္တဝါ အယံ လောကော ပရိဝဋုမော”တိအာဒီသု[၂] ပရိစ္ဆေဒေ။ “ဟရိတန္တံ ဝါ ပထန္တံ ဝါ သေလန္တံ ဝါ”တိအာဒီသု[၃] မရိယာဒါယံ။ “အန္တံ အန္တဂုဏ”န္တိအာဒီသု[၄] သရီရာဝယဝေ။ “စရန္တိ လောကေ[၅] ပရိဝါရဆန္နာ၊ အန္တော အသုဒ္ဓါ ဗဟိ သောဘမာနာ”တိအာဒီသု[၆] စိတ္တေ။ “အပ္ပေကစ္စာနိ ဥပ္ပလာနိ ဝါ ပဒုမာနိ ဝါ ပုဏ္ဍရီကာနိ ဝါ ဥဒကေ ဇာတာနိ ဥဒကေ သံဝဍ္ဎာနိ ဥဒကာနုဂ္ဂတာနိ အန္တော နိမုဂ္ဂပေါသီနီ”တိအာဒီသု[၇] အဗ္ဘန္တရေ။

“မိဂါနံ ကောဋ္ဌုကော အန္တော၊ ပက္ခီနံ ပန ဝါယသော။
ဧရဏ္ဍော အန္တော ရုက္ခာနံ၊ တယော အန္တာ သမာဂတာ”တိ—

အာဒီသု[၈] လာမကေ။ ဣဓာပိ လာမကေ ဧဝ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ တသ္မာ **အန္တမိဒံ ဘိက္ခဝေ ဇီဝိကာန**န္တိ ဘိက္ခဝေ ဣဒံ ဇီဝိကာနံ အန္တံ ပစ္ဆိမံ လာမကံ၊ သဗ္ဗနိဟီနံ ဇီဝိတန္တိ အတ္ထော။ **ယဒိဒံ ပိဏ္ဍောလျ**န္တိ ယံ ဣဒံ ပိဏ္ဍပရိယေသနေန ဘိက္ခာစရိယာယ ဇီဝိကံ ကပ္ပေန္တဿ ဇီဝိတံ။ အယံ ပနေတ္ထ ပဒတ္ထော— ပိဏ္ဍာယ ဥလတီတိ ပိဏ္ဍောလော၊ တဿ ကမ္မံ ပိဏ္ဍောလျံ၊ ပိဏ္ဍပရိယေသနေန ဇီဝိကာတိ အတ္ထော။

အဘိသာပေါတိ အက္ကောသော။ ကုပိတာ ဟိ မနုဿာ အတ္တနော ပစ္စတ္ထိကံ “ပိလောတိကခဏ္ဍံ နိဝါသေတွာ ကပါလဟတ္ထော ပိဏ္ဍံ ပရိယေသမာနော စရေယျာသီ”တိ အက္ကောသန္တိ။ အထ ဝါ “ကိံ တုယှံ အကာတဗ္ဗံ[၉] အတ္ထိ၊ ယော တွံ ဧဝံ ဗလဝီရိယူပပန္နောပိ ဟိရောတ္တပ္ပံ ပဟာယ ကပဏော ပိဏ္ဍောလော ဝိစရသိ ပတ္တပါဏီ”တိ ဧဝမ္ပိ အက္ကောသန္တိယေဝ။ **တဉ္စ ခေါ ဧတ**န္တိ တံ ဧတံ အဘိသပမ္ပိ သမာနံ ပိဏ္ဍောလျံ။ **ကုလပုတ္တာ ဥပေန္တိ အတ္ထဝသိကာ**တိ မမ သာသနေ ဇာတိကုလပုတ္တာ စ အာစာရကုလပုတ္တာ စ အတ္ထဝသိကာ ကာရဏဝသိကာ ဟုတွာ ကာရဏဝသံ ပဋိစ္စ ဥပေန္တိ ဥပဂစ္ဆန္တိ။

ရာဇာဘိနီတာတိအာဒီသု ယေ ရညော သန္တကံ ခါဒိတွာ ရညာ ဗန္ဓနာဂါရေ ဗန္ဓာပိတာ ပလာယိတွာ ပဗ္ဗဇန္တိ၊ တေ ရညာ ဗန္ဓနံ အဘိနီတတ္တာ **ရာဇာဘိနီတာ** နာမ။ ယေ ပန စောရေဟိ အဋဝိယံ ဂဟေတွာ ဧကေစ္စေသု

၁-ဒီ ၁-၁၂-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဒီ ၁-၂၁-ပိဋ္ဌေ။ ၃-မ ၁-၂၄၆-ပိဋ္ဌေ။
၄-ဒီ ၂-၂၃၄၊ ခု ၁-၂-ပိဋ္ဌေသု။ ၅-ဟေကေ (သီ၊ သျာ၊ က) ၆-သံ ၁-၇၉၊ ခု ၇-၃၅၅-ပိဋ္ဌေသု။
၇-ဒီ ၂-၃၃၊ သံ ၁-၁၄၀၊ ဝိ ၃-၉-ပိဋ္ဌေသု။ ၈-ခု ၅-၉၀-ပိဋ္ဌေ။ ၉-အက္ကောသိတဗ္ဗံ (က)

māriyamānesu ekacce “mayaṁ sāmi tumhehi vissaṭṭhā gehaṁ anajjhāvasitvā pabbajissāma, tattha hattha yaṁ yaṁ Buddhapūjādipuññaṁ karissāma, tato tato tumhākaṁ pattiṁ dassāmā”ti tehi vissaṭṭhā pabbajanti, te **corābhinītā** nāma corehi māretabbataṁ abhinītattā. Ye pana iṇaṁ gahetvā paṭidātuṁ asakkontā palāyitvā pabbajanti, te **iṇaṭṭā** nāma. Tañca kho etaṁ Piṇḍolyaṁ kulaputtā mama sāsane neva rājābhinītā -pa- na ājīvikāpakatā upenti, apica kho “otiṇṇamhā jātiyā -pa- paññāyethā”ti upentīti padasambandho.

Tattha **otiṇṇamhā**ti otiṇṇā amhā. **Jātiyā**ti-ādīsu tamhi tamhi sattanikāye khandhānaṁ paṭhamābhinibbatti **jāti,** paripāko **jarā,** bhedo **maraṇaṁ.** Ñātirogabhogasīladiṭṭhibyasanehi phuṭṭhassa santāpo anto nijjhānaṁ **soko,** tehi phuṭṭhassa vacīvippalāpo **paridevo.** Aniṭṭhaphoṭṭhabbapaṭihatakāyassa kāyapīḷanaṁ **dukkhaṁ,** āghātavatthūsu upahatacittassa cetopīḷanaṁ **domanassaṁ.** Ñātibyasanādīhi eva phuṭṭhassa paridevenapi adhivāsetuṁ asamatthassa cittasantāpasamuṭṭhito bhuso āyāso **upāyāso.** Etehi jāti-ādīhi otiṇṇā **dukkhotiṇṇā,** tehi jāti-ādidukkhehi anto anupaviṭṭhā. **Dukkhaparetā**ti tehi dukkhadukkhavatthūhi abhibhūtā. Jāti-ādayo hi dukkhassa vatthubhāvato dukkhā, dukkhabhāvato ca sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā dukkhāti. **Appeva nāma -pa- paññāyethā**ti imassa sakalassa vaṭṭadukkharāsissa paricchedakaraṇaṁ osānakiriyā api nāma paññāyeyya.

So ca hoti abhijjhālūti idaṁ yo kulaputto “dukkhassantaṁ karissāmī”ti pubbe cittaṁ uppādetvā pabbajito aparabhāge taṁ pabbajjaṁ tathārūpaṁ kātuṁ na sakkoti, taṁ dassetuṁ vuttaṁ. Tattha **abhijjhālū**ti parabhaṇḍānaṁ abhijjhāyitā. **Tibbasārāgo**ti balavarāgo. **Byāpannacitto**ti byāpādena pūtibhūtattā vipannacitto. **Paduṭṭhamanasaṅkappo**ti tikhiṇasiṅgo viya caṇḍagoṇo paresaṁ upaghātavasena duṭṭhacitto. **Muṭṭhassatī**ti bhattanikkhittakāko viya maṁsanikkhittasunakho viya ca naṭṭhassati, idha kataṁ ettha na sarati. **Asampajāno**ti nippañño khandhādiparicchedarahito. **Asamāhito**ti caṇḍasote baddhanāvā viya asaṇṭhito. **Vibbhantacitto**ti panthāruḷhamigo viya bhantamano. **Pākatindriyo**ti yathā

မာရိယမာနေသု ဧကစ္စေ “မယံ သာမိ တုမှေဟိ ဝိဿဋ္ဌာ ဂေဟံ အနဇ္ဈာဝသိတွာ ပဗ္ဗဇိဿာမ၊ တတ္ထ ဟတ္ထ ယံ ယံ ဗုဒ္ဓပူဇာဒိပုညံ ကရိဿာမ၊ တတော တတော တုမှာကံ ပတ္တိံ ဒဿာမာ”တိ တေဟိ ဝိဿဋ္ဌာ ပဗ္ဗဇန္တိ၊ တေ **စောရာဘိနီတာ** နာမ စောရေဟိ မာရေတဗ္ဗတံ အဘိနီတတ္တာ။ ယေ ပန ဣဏံ ဂဟေတွာ ပဋိဒါတုံ အသက္ကောန္တာ ပလာယိတွာ ပဗ္ဗဇန္တိ၊ တေ **ဣဏဋ္ဋာ** နာမ။ တဉ္စ ခေါ ဧတံ ပိဏ္ဍောလျံ ကုလပုတ္တာ မမ သာသနေ နေဝ ရာဇာဘိနီတာ။ပ။ န အာဇီဝိကာပကတာ ဥပေန္တိ၊ အပိစ ခေါ “ဩတိဏ္ဏမှာ ဇာတိယာ။ပ။ပညာယေထာ”တိ ဥပေန္တီတိ ပဒသမ္ဗန္ဓော။

တတ္ထ **ဩတိဏ္ဏမှာ**တိ ဩတိဏ္ဏာ အမှာ။ **ဇာတိယာ**တိအာဒီသု တမှိ တမှိ သတ္တနိကာယေ ခန္ဓာနံ ပဌမာဘိနိဗ္ဗတ္တိ **ဇာတိ၊** ပရိပါကော **ဇရာ၊** ဘေဒေါ **မရဏံ။** ဉာတိရောဂဘောဂသီလဒိဋ္ဌိဗျသနေဟိ ဖုဋ္ဌဿ သန္တာပေါ အန္တော နိဇ္ဈာနံ **သောကော၊** တေဟိ ဖုဋ္ဌဿ ဝစီဝိပ္ပလာပေါ **ပရိဒေဝေါ။** အနိဋ္ဌဖောဋ္ဌဗ္ဗပဋိဟတကာယဿ ကာယပီဠနံ **ဒုက္ခံ၊** အာဃာတဝတ္ထူသု ဥပဟတစိတ္တဿ စေတောပီဠနံ **ဒေါမနဿံ။** ဉာတိဗျသနာဒီဟိ ဧဝ ဖုဋ္ဌဿ ပရိဒေဝေနပိ အဓိဝါသေတုံ အသမတ္ထဿ စိတ္တသန္တာပသမုဋ္ဌိတော ဘုသော အာယာသော **ဥပါယာသော။** ဧတေဟိ ဇာတိအာဒီဟိ ဩတိဏ္ဏာ **ဒုက္ခောတိဏ္ဏာ၊** တေဟိ ဇာတိအာဒိဒုက္ခေဟိ အန္တော အနုပဝိဋ္ဌာ။ **ဒုက္ခပရေတာ**တိ တေဟိ ဒုက္ခဒုက္ခဝတ္ထူဟိ အဘိဘူတာ။ ဇာတိအာဒယော ဟိ ဒုက္ခဿ ဝတ္ထုဘာဝတော ဒုက္ခာ၊ ဒုက္ခဘာဝတော စ သောကပရိဒေဝဒုက္ခဒေါမနဿုပါယာသာ ဒုက္ခာတိ။ **အပ္ပေဝ နာမ။ပ။ ပညာယေထာ**တိ ဣမဿ သကလဿ ဝဋ္ဋဒုက္ခရာသိဿ ပရိစ္ဆေဒကရဏံ ဩသာနကိရိယာ အပိ နာမ ပညာယေယျ။

သော စ ဟောတိ အဘိဇ္ဈာလူတိ ဣဒံ ယော ကုလပုတ္တော “ဒုက္ခဿန္တံ ကရိဿာမီ”တိ ပုဗ္ဗေ စိတ္တံ ဥပ္ပါဒေတွာ ပဗ္ဗဇိတော အပရဘာဂေ တံ ပဗ္ဗဇ္ဇံ တထာရူပံ ကာတုံ န သက္ကောတိ၊ တံ ဒဿေတုံ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **အဘိဇ္ဈာလူ**တိ ပရဘဏ္ဍာနံ အဘိဇ္ဈာယိတာ။ **တိဗ္ဗသာရာဂေါ**တိ ဗလဝရာဂေါ။ **ဗျာပန္နစိတ္တော**တိ ဗျာပါဒေန ပူတိဘူတတ္တာ ဝိပန္နစိတ္တော။ **ပဒုဋ္ဌမနသင်္ကပ္ပော**တိ တိခိဏသိင်္ဂေါ ဝိယ စဏ္ဍဂေါဏော ပရေသံ ဥပဃာတဝသေန ဒုဋ္ဌစိတ္တော။ **မုဋ္ဌဿတီ**တိ ဘတ္တနိက္ခိတ္တကာကော ဝိယ မံသနိက္ခိတ္တသုနခေါ ဝိယ စ နဋ္ဌဿတိ၊ ဣဓ ကတံ ဧတ္ထ န သရတိ။ **အသမ္ပဇာနော**တိ နိပ္ပညော ခန္ဓာဒိပရိစ္ဆေဒရဟိတော။ **အသမာဟိတော**တိ စဏ္ဍသောတေ ဗဒ္ဓနာဝါ ဝိယ အသဏ္ဌိတော။ **ဝိဗ္ဘန္တစိတ္တော**တိ ပန္ထာရူဠှမိဂေါ ဝိယ ဘန္တမနော။ **ပါကတိန္ဒြိယော**တိ ယထာ

gihī saṁvarābhāvena pariggahaparijane olokenti asaṁvutindriyā, evaṁ asaṁvutindriyo hoti.

Chavālātanti chavānaṁ daḍḍhaṭṭhāne alātaṁ. **Ubhatopadittaṁ majjhe gūthagatan**ti pamāṇena aṭṭhaṅgulamattaṁ ubhato dvīsu koṭīsu ādittaṁ majjhe gūthamakkhitaṁ. **Neva gāme**ti sace hi taṁ yuganaṅgalagopānasipakkhapāsakādīnaṁ atthāya upanetuṁ sakkā assa, gāme kaṭṭhatthaṁ phareyya. Sace khettakuṭiyā kaṭṭhattharamañcakādīnaṁ atthāya upanetuṁ sakkā assa, araññe kaṭṭhatthaṁ phareyya. Yasmā pana ubhayatthāpi na sakkā, tasmā evaṁ vuttaṁ. **Tathūpamāhan**ti tathūpamaṁ chavālātasadisaṁ ahaṁ imaṁ yathāvuttapuggalaṁ vadāmi. **Gihibhogā ca parihīno**ti yo agāre vasantehi gihīhi dāyajje bhājiyamāne aññathā ca bhogo laddhabbo assa, tato ca parihīno. **Sāmaññatthañcā**ti ācariyupajjhāyānaṁ ovāde ṭhatvā pariyattipaṭivedhavasena pattabbaṁ sāmaññatthañca na paripūreti. Imaṁ pana upamaṁ Satthā na dussīlassa vasena āhari, parisuddhasīlassa pana alasassa abhijjhādīhi dosehi dūsitacittassa puggalassa vasena āharīti veditabbaṁ.

Gāthāsu **gihibhogā**ti kāmasukhasambhogato[1]. **Parihīno**ti jīno. **Sāmaññatthan**ti paṭivedhabāhusaccañceva pariyattibāhusaccañca. Tādiso hi asutaṁ sotuṁ sutaṁ pariyodāpetuṁ na sakkoti alasabhāvato. Duṭṭhu bhagoti **dubbhago,** alakkhiko kāḷakaṇṇipuriso. **Paridhaṁsamāno**ti vinassamāno. **Pakiretī**ti vikireti viddhaṁseti. Sabbametaṁ bhāvino sāmaññatthassa anuppādanameva sandhāya vuttaṁ. **Chavālātaṁva nassatī**ti so tādiso puggalo yathāvuttaṁ chavālātaṁ viya kassaci anupayujjamāno eva nassati ubhato paribhaṭṭhabhāvato. Evaṁ "kāyavācāhi akatavītikkamopi cittaṁ avisodhento nassati, pageva katavītikkamo dussīlo"ti tassa apāyadukkhabhāgibhāvadassanena dussīle ādīnavaṁ dassetvā tato satte vivecetukāmo "**kāsāvakaṇṭhā**"ti-ādinā gāthādvayamāha. Tassattho heṭṭhā vutto eva.

Dutiyasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Kāmasukhūpabhogato (Sī, Syā)

ဂိဟီ သံဝရာဘာဝေန ပရိဂ္ဂဟပရိဇနေ ဩလောကေန္တိ အသံဝုတိန္ဒြိယာ၊ ဧဝံ အသံဝုတိန္ဒြိယော ဟောတိ။

ဆဝါလာတန္တိ ဆဝါနံ ဒဍ္ဎဋ္ဌာနေ အလာတံ။ **ဥဘတောပဒိတ္တံ မဇ္ဈေ ဂူထဂတ**န္တိ ပမာဏေန အဋ္ဌင်္ဂုလမတ္တံ ဥဘတော ဒွီသု ကောဋီသု အာဒိတ္တံ မဇ္ဈေ ဂူထမက္ခိတံ။ **နေဝ ဂါမေ**တိ သစေ ဟိ တံ ယုဂနင်္ဂလဂေါပါနသိပက္ခပါသကာဒီနံ အတ္ထာယ ဥပနေတုံ သက္ကာ အဿ၊ ဂါမေ ကဋ္ဌတ္ထံ ဖရေယျ။ သစေ ခေတ္တကုဋိယာ ကဋ္ဌတ္ထရမဉ္စကာဒီနံ အတ္ထာယ ဥပနေတုံ သက္ကာ အဿ၊ အရညေ ကဋ္ဌတ္ထံ ဖရေယျ။ ယသ္မာ ပန ဥဘယတ္ထာပိ န သက္ကာ၊ တသ္မာ ဧဝံ ဝုတ္တံ။ **တထူပမာဟ**န္တိ တထူပမံ ဆဝါလာတသဒိသံ အဟံ ဣမံ ယထာဝုတ္တပုဂ္ဂလံ ဝဒါမိ။ **ဂိဟိဘောဂါ စ ပရိဟီနော**တိ ယော အဂါရေ ဝသန္တေဟိ ဂိဟီဟိ ဒါယဇ္ဇေ ဘာဇိယမာနေ အညထာ စ ဘောဂေါ လဒ္ဓဗ္ဗော အဿ၊ တတော စ ပရိဟီနော။ **သာမညတ္ထဉ္စာ**တိ အာစရိယုပဇ္ဈာယာနံ ဩဝါဒေ ဌတွာ ပရိယတ္တိပဋိဝေဓဝသေန ပတ္တဗ္ဗံ သာမညတ္ထဉ္စ န ပရိပူရေတိ။ ဣမံ ပန ဥပမံ သတ္ထာ န ဒုဿီလဿ ဝသေန အာဟရိ၊ ပရိသုဒ္ဓသီလဿ ပန အလသဿ အဘိဇ္ဈာဒီဟိ ဒောသေဟိ ဒူသိတစိတ္တဿ ပုဂ္ဂလဿ ဝသေန အာဟရီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဂါထာသု **ဂိဟိဘောဂါ**တိ ကာမသုခသမ္ဘောဂတော[1]။ **ပရိဟီနော**တိ ဇီနော။ **သာမညတ္ထ**န္တိ ပဋိဝေဓဗာဟုသစ္စဉ္စေဝ ပရိယတ္တိဗာဟုသစ္စဉ္စ။ တာဒိသော ဟိ အသုတံ သောတုံ သုတံ ပရိယောဒါပေတုံ န သက္ကောတိ အလသဘာဝတော။ ဒုဋ္ဌု ဘဂေါတိ **ဒုဗ္ဘဂေါ**၊ အလက္ခိကော ကာဠကဏ္ဏိပုရိသော။ **ပရိဓံသမာနော**တိ ဝိနဿမာနော။ **ပကိရေတီ**တိ ဝိကိရေတိ ဝိဒ္ဓံသေတိ။ သဗ္ဗမေတံ ဘာဝိနော သာမညတ္ထဿ အနုပ္ပါဒနမေဝ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ **ဆဝါလာတံဝ နဿတီ**တိ သော တာဒိသော ပုဂ္ဂလော ယထာဝုတ္တံ ဆဝါလာတံ ဝိယ ကဿစိ အနုပယုဉ္ဇမာနော ဧဝ နဿတိ ဥဘတော ပရိဘဋ္ဌဘာဝတော။ ဧဝံ “ကာယဝါစာဟိ အကတဝီတိက္ကမောပိ စိတ္တံ အဝိသောဓေန္တော နဿတိ၊ ပဂေဝ ကတဝီတိက္ကမော ဒုဿီလော”တိ တဿ အပါယဒုက္ခဘာဂိဘာဝဒဿနေန ဒုဿီလေ အာဒီနဝံ ဒဿေတွာ တတော သတ္တေ ဝိဝေစေတုကာမော “**ကာသာဝကဏ္ဌာ**”တိအာဒိနာ ဂါထာဒွယမာဟ။ တဿတ္ထော ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တော ဧဝ။

ဒုတိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ကာမသုခူပဘောဂတော (သီ၊ သျာ)

3. Saṅghāṭikaṇṇasuttavaṇṇanā

92. Tatiye **saṅghāṭikaṇṇe**ti cīvarakoṭiyaṁ. **Gahetvā**ti parāmasitvā. **Anubandho assā**ti anugato bhaveyya. Idaṁ vuttaṁ hoti—“bhikkhave idhekacco bhikkhu attano hatthena mayā pārutassa Sugatamahācīvarassa kaṇṇe parāmasanto viya maṁ anugaccheyya, evaṁ mayhaṁ āsannataro hutvā vihareyyā”ti. **Pāde pādaṁ nikkhipanto**ti gacchantassa mama pāde pādaṁ nikkhittaṭṭhāne pāduddhāraṇānantaraṁ attano pādaṁ nikkhipanto. Ubhayenāpi “ṭhānagamanādīsu avijahanto sabbakālaṁ mayhaṁ samīpe eva vihāreyya cepī”ti dasseti. **So ārakāva mayhaṁ a hañca tassā**ti so bhikkhu mayā vuttaṁ paṭipadaṁ apūrento mama dūreyeva, ahañca tassa dūreyeva. Etena maṁsacakkhunā Tathāgatadassanaṁ rūpakāyasamodhānaṁ ca akāraṇaṁ, ñāṇacakkhunāva dassanaṁ dhammakāyasamodhānameva ca pamāṇanti dasseti. Tenevāha dhammaṁ hi so bhikkhave bhikkhu na passati, dhammaṁ apassanto na maṁ passatī”ti. Tattha dhammo nāma navavidho lokuttaradhammo, so ca abhijjhādīhi dūsi- tacittena nasakkā passituṁ, tasmā dhammassa adassanato dhammakāyañca na passatīti. Tathā hi vuttaṁ—

“Kiṁ te Vakkali iminā pūtikāyena diṭṭhena, yo kho vakkali dhammaṁ passati, so maṁ passati. Yo maṁ passati, so dhammaṁ passatī”ti[1],

“Dhammabhūto brahmabhūto”ti[2] ca

“Dhammakāyo itipi, brahmakāyo itipī”ti[3] ca ādi.

Yojanasateti yojanasate padese, yojanasatamatthaketi attho. Sesaṁ vuttavipariyāyena veditabbaṁ. Ariyamaggādhigamavasena cassa anabhijjhālu-ādibhāvo daṭṭhabbo.

Gāthāsu **mahiccho**ti kāmesu tibbasārāgatāya mahā-iccho. **Vighātavā**ti paduṭṭhamanasaṅkappatāya sattesu āghātavasena mahicchatāya icchitālābhena ca vighātavā. **Ejānugo**ti ejāsaṅkhātāya

1. Saṁ 2. 98 piṭṭhe. 2. Ma 1. 157; Khu 9. 375 piṭṭhesu. 3. Dī 3. 69 piṭṭhe.

၃-သင်္ဃာဋိကဏ္ဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၉၂။ တတိယေ **သင်္ဃာဋိကဏ္ဏေ**တိ စီဝရကောဋိယံ။ **ဂဟေတွာ**တိ ပရာမသိတွာ။ **အနုဗန္ဓော အဿာ**တိ အနုဂတော ဘဝေယျ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—“ဘိက္ခဝေ ဣဓေကစ္စော ဘိက္ခု အတ္တနော ဟတ္ထေန မယာ ပါရုတဿ သုဂတမဟာစီဝရဿ ကဏ္ဏေ ပရာမသန္တော ဝိယ မံ အနုဂစ္ဆေယျ၊ ဧဝံ မယှံ အာသန္နတရော ဟုတွာ ဝိဟရေယျာ”တိ။ **ပါဒေ ပါဒံ နိက္ခိပန္တော**တိ ဂစ္ဆန္တဿ မမ ပါဒေ ပါဒံ နိက္ခိတ္တဋ္ဌာနေ ပါဒုဒ္ဓါရဏာနန္တရံ အတ္တနော ပါဒံ နိက္ခိပန္တော။ ဥဘယေနာပိ “ဌာနဂမနာဒီသု အဝိဇဟန္တော သဗ္ဗကာလံ မယှံ သမီပေ ဧဝ ဝိဟရေယျ စေပီ”တိ ဒဿေတိ။ **သော အာရကာဝ မယှံ, အဟဉ္စ တဿာ**တိ သော ဘိက္ခု မယာ ဝုတ္တံ ပဋိပဒံ အပူရေန္တော မမ ဒူရေယေဝ၊ အဟဉ္စ တဿ ဒူရေယေဝ။ ဧတေန မံသစက္ခုနာ တထာဂတဒဿနံ ရူပကာယသမောဓာနံ စ အကာရဏံ၊ ဉာဏစက္ခုနာဝ ဒဿနံ ဓမ္မကာယသမောဓာနမေဝ စ ပမာဏန္တိ ဒဿေတိ။ တေနေဝါဟ “ဓမ္မံ ဟိ သော ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု န ပဿတိ၊ ဓမ္မံ အပဿန္တော န မံ ပဿတီ”တိ။ တတ္ထ ဓမ္မော နာမ နဝဝိဓော လောကုတ္တရဓမ္မော၊ သော စ အဘိဇ္ဈာဒီဟိ ဒူသိတစိတ္တေန န သက္ကာ ပဿိတုံ၊ တသ္မာ ဓမ္မဿ အဒဿနတော ဓမ္မကာယဉ္စ န ပဿတီတိ။ တထာ ဟိ ဝုတ္တံ—

“ကိံ တေ ဝက္ကလိ ဣမိနာ ပူတိကာယေန ဒိဋ္ဌေန၊ ယော ခေါ ဝက္ကလိ ဓမ္မံ ပဿတိ၊ သော မံ ပဿတိ။ ယော မံ ပဿတိ၊ သော ဓမ္မံ ပဿတီ”တိ[၁]၊

“ဓမ္မဘူတော ဗြဟ္မဘူတော”တိ[၂] စ

“ဓမ္မကာယော ဣတိပိ, ဗြဟ္မကာယော ဣတိပီ”တိ[၃] စ အာဒိ။

ယောဇနသတေတိ ယောဇနသတေ ပဒေသေ၊ ယောဇနသတမတ္ထကေတိ အတ္ထော။ သေသံ ဝုတ္တဝိပရိယာယေန ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အရိယမဂ္ဂါဓိဂမဝသေန စဿ အနဘိဇ္ဈာလုအာဒိဘာဝေါ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

ဂါထာသု **မဟိစ္ဆော**တိ ကာမေသု တိဗ္ဗသာရာဂတာယ မဟာဣစ္ဆော။ **ဝိဃာတဝါ**တိ ပဒုဋ္ဌမနသင်္ကပ္ပတာယ သတ္တေသု အာဃာတဝသေန မဟိစ္ဆတာယ ဣစ္ဆိတာလာဘေန စ ဝိဃာတဝါ။ **ဧဇာနုဂေါ**တိ ဧဇာသင်္ခါတာယ

၁-သံ ၂-၉၈-ပိဋ္ဌေ။ ၂-မ ၁-၁၅၇၊ ခု ၉-၃၇၅-ပိဋ္ဌေသု။ ၃-ဒီ ၃-၆၉-ပိဋ္ဌေ။

taṇhāya dāso viya hutvā taṁ anugacchanto. Rāgādikilesapariḷāhābhibhavena **anibbuto.** Rūpādivisayānaṁ abhikaṅkhanena[1] **giddho. Passa yāvañca ārakā**ti anejassa nibbutassa vītagedhassa Sammāsambuddhassa okāsavasena samīpepi samāno mahiccho vighātavā ejānugo anibbuto giddho bālaputhujjano dhammasabhāvato yattakaṁ dūre, tassa so dūrabhāvo passa, vattumpi na sukaranti attho. Vuttaṁ hetaṁ—

“Nabhañca dūre pathavī ca dūre,
Pāraṁ samuddassa tathāhu dūre.
Tato have dūrataraṁ vadanti,
Satañca dhammo asatañca rājā”ti[2].

Dhammamabhiññāyāti catusaccadhammaṁ abhiññāya aññāya ñātatīraṇapariññāhi yathārahaṁ pubbabhāge jānitvā. **Dhammamaññāyā**ti tameva dhammaṁ aparabhāge maggañāṇena pariññādivasena yathāmariyādaṁ jānitvā. **Paṇḍito**ti paṭivedhabāhusaccena paṇḍito. **Rahadova nivāte cā**ti nivātaṭṭhāne rahado viya **anejo** kilesacalanarahito upasammati, yathā so rahado nivātaṭṭhāne vātena anabbhāhato sannisinnova hoti, evaṁ ayampi sabbathāpi paṭippassaddhakileso kilesacalanarahito arahattaphalasamādhinā vūpasammati, sabbakālaṁ upasantasabhāvova hoti. **Anejo**ti so evaṁ anejādisabhāvo arahā anejādisabhāvassa Sammāsambuddhassa okāsato dūrepi samāno dhammasabhāvato adūre santike evāti.

Tatiyasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

4. Aggisuttavaṇṇanā

93. Catutthe anudahanaṭṭhena aggi, rāgo eva aggi rāgaggi. Rāgo hi uppajjamāno satte anudahati jhāpeti, tasmā “aggī”ti vuccati. Itaresupi dvīsu eseva nayo. Tattha yathā aggiyadeva indhanaṁ nissāya uppajjati, taṁ nidahati, mahāpariḷāho ca hoti,

1. Abhisaṅgena (Ka)
2. Aṁ 1. 360; Khu 6. 137 piṭṭhesu.

တဏှာယ ဒါသော ဝိယ ဟုတွာ တံ အနုဂစ္ဆန္တော။ ရာဂါဒိကိလေသပရိဠာဟာဘိဘဝေန **အနိဗ္ဗုတော**။ ရူပါဒိဝိသယာနံ အဘိကင်္ခနေန[၁] **ဂိဒ္ဓေါ**။ **ပဿ ယာဝဉ္စ အာရကာ**တိ အနေဇဿ နိဗ္ဗုတဿ ဝီတဂေဓဿ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ ဩကာသဝသေန သမီပေပိ သမာနော မဟိစ္ဆော ဝိဃာတဝါ ဧဇာနုဂေါ အနိဗ္ဗုတော ဂိဒ္ဓေါ ဗာလပုထုဇ္ဇနော ဓမ္မသဘာဝတော ယတ္တကံ ဒူရေ၊ တဿ သော ဒူရဘာဝေါ ပဿ၊ ဝတ္တုမ္ပိ န သုကရန္တိ အတ္ထော။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—

“နဘဉ္စ ဒူရေ ပထဝီ စ ဒူရေ၊
ပါရံ သမုဒ္ဒဿ တထာဟု ဒူရေ။
တတော ဟဝေ ဒူရတရံ ဝဒန္တိ၊
သတဉ္စ ဓမ္မော အသတဉ္စ ရာဇာ”တိ[၂]။

ဓမ္မမဘိညာယာတိ စတုသစ္စဓမ္မံ အဘိညာယ အညာယ ဉာတတီရဏပရိညာဟိ ယထာရဟံ ပုဗ္ဗဘာဂေ ဇာနိတွာ။ **ဓမ္မမညာယာ**တိ တမေဝ ဓမ္မံ အပရဘာဂေ မဂ္ဂဉာဏေန ပရိညာဒိဝသေန ယထာမရိယာဒံ ဇာနိတွာ။ **ပဏ္ဍိတော**တိ ပဋိဝေဓဗာဟုသစ္စေန ပဏ္ဍိတော။ **ရဟဒေါဝ နိဝါတေ စာ**တိ နိဝါတဋ္ဌာနေ ရဟဒေါ ဝိယ **အနေဇော** ကိလေသစလနရဟိတော ဥပသမ္မတိ၊ ယထာ သော ရဟဒေါ နိဝါတဋ္ဌာနေ ဝါတေန အနဗ္ဘာဟတော သန္နိသိန္နောဝ ဟောတိ၊ ဧဝံ အယမ္ပိ သဗ္ဗထာပိ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓကိလေသော ကိလေသစလနရဟိတော အရဟတ္တဖလသမာဓိနာ ဝူပသမ္မတိ၊ သဗ္ဗကာလံ ဥပသန္တသဘာဝေါဝ ဟောတိ။ **အနေဇော**တိ သော ဧဝံ အနေဇာဒိသဘာဝေါ အရဟာ အနေဇာဒိသဘာဝဿ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ ဩကာသတော ဒူရေပိ သမာနော ဓမ္မသဘာဝတော အဒူရေ သန္တိကေ ဧဝါတိ။

တတိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၄-အဂ္ဂိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၉၃။ စတုတ္ထေ အနုဒဟနဋ္ဌေန အဂ္ဂိ၊ ရာဂေါ ဧဝ အဂ္ဂိ ရာဂဂ္ဂိ။ ရာဂေါ ဟိ ဥပ္ပဇ္ဇမာနော သတ္တေ အနုဒဟတိ ဈာပေတိ၊ တသ္မာ “အဂ္ဂီ”တိ ဝုစ္စတိ။ ဣတရေသုပိ ဒွီသု ဧသေဝ နယော။ တတ္ထ ယထာ အဂ္ဂိ ယဒေဝ ဣန္ဓနံ နိဿာယ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တံ နိဒဟတိ၊ မဟာပရိဠာဟော စ ဟောတိ၊

၁-အဘိသင်္ဂေန (က)
၂-အံ ၁-၃၆၀၊ ခု ၆-၁၃၇-ပိဋ္ဌေသု။

evamimepi rāgādayo yasmiṁ santāne sayaṁ uppannā, taṁ nidahanti, mahāpariḷāhā ca hoti dunnibbāpayā. Tesu rāgapariḷāhena santattahadayānaṁ icchitālābhadukkhena maraṇappattānaṁ sattānaṁ pamāṇaṁ natthi. Ayaṁ tāva rāgassa anudahanatā. Dosassa pana anudahanatāya visesato manopadosikā devā, mohassa anudahanatāya Khiḍḍāpadosikā devā ca nidassanaṁ. Mohavasena hi tesaṁ satisammoso hoti, tasmā khiḍḍāvasena āhāravelaṁ ativattentā kālaṁ karonti. Ayaṁ tāva rāgādīnaṁ diṭṭhadhammiko anudahanabhāvo. Samparāyiko pana nirayādīsu nibbattāpanavasena ghorataro duradhivāso ca. Ayañca attho ādittapariyāyena vibhāvetabbo.

Gāthāsu **kāmesu mucchite**ti vatthukāmesu pātabyatāvasena mucchaṁ bālyaṁpamādaṁ micchācāraṁ āpanne. **Byāpanne**ti byāpannacitte dahatīti sambandho. **Nare pāṇātipātino**ti idaṁ dosaggissa. **Ariyadhamme akovide**ti ye khandhāyatanādīsu sabbena sabbaṁ uggahaparipucchāya manasikārarahitā ariyadhammassa akusalā, te sammohena abhibhūtā visesena sammuḷhā nāmāti vuttā. **Ete aggī ajānantā**ti "ate rāgaggi-ādāyo idha ceva samparāye ca anudahantī"ti ajānantā pariññābhisamayavasena pahānābhisamayavasena ca appaṭivijjhantā. **Sakkāyābhiratā**ti sakkāye upādānakkhandhapañcake taṇhādiṭṭhimānanandanābhiratā. **Vaḍḍhayantī**ti punappunaṁ uppajjanena vaḍḍhayanti ācinanti. **Niraya**nti aṭṭhavidhaṁ mahānirayaṁ, soḷasavidhaṁ Ussadanirayanti sabbampi nirayaṁ. **Tiracchānañca yoniyo**ti tiracchānayoniyo ca. **Asura**nti asurakāyaṁ pettivisayañca vaḍḍhayanti sambandho.

Ettāvatā rāgaggi-ādīnaṁ idha ceva samparāye ca anudahanabhāvadassanamukhena vaṭṭaṁ dassetvā idāni nesaṁ nibbāpanena vivaṭṭaṁ dassetuṁ **"ye ca rattindivā"**ti-ādi vuttaṁ. Tattha **yuttā**ti bhāvanānuyogavasena yuttā. Kattha? **Sammāsambuddhasāsane.** Tena aññasāsane rāgaggi-ādīnaṁ nibbāpanābhāvaṁ dasseti. Tathā hi anaññasādhāraṇaṁ tesaṁ nibbāpanavidhiṁ asubhakammaṭṭhānaṁ saṅkhepeneva dassento—

"Te nibbāpenti rāgaggiṁ, niccaṁ asubhasaññino.
Dosaggiṁ pana mettāya, nibbāpenti naruttamā.
Mohaggiṁ pana paññāya, yāyaṁ nibbedhagāminī"ti—

ဧဝမိမေပိ ရာဂါဒယော ယသ္မိံ သန္တာနေ သယံ ဥပ္ပန္နာ၊ တံ နိဒဟန္တိ၊ မဟာပရိဠာဟာ စ ဟောန္တိ ဒုန္နိဗ္ဗာပယာ။ တေသု ရာဂပရိဠာဟေန သန္တတ္တဟဒယာနံ ဣစ္ဆိတာလာဘဒုက္ခေန မရဏပ္ပတ္တာနံ သတ္တာနံ ပမာဏံ နတ္ထိ။ အယံ တာဝ ရာဂဿ အနုဒဟနတာ။ ဒေါသဿ ပန အနုဒဟနတာယ ဝိသေသတော မနောပဒေါသိကာ ဒေဝါ, မောဟဿ အနုဒဟနတာယ ခိဍ္ဍာပဒေါသိကာ ဒေဝါ စ နိဒဿနံ။ မောဟဝသေန ဟိ တေသံ သတိသမ္မောသော ဟောတိ၊ တသ္မာ ခိဍ္ဍာဝသေန အာဟာရဝေလံ အတိဝတ္တေန္တာ ကာလံ ကရောန္တိ။ အယံ တာဝ ရာဂါဒီနံ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကော အနုဒဟနဘာဝေါ။ သမ္ပရာယိကော ပန နိရယာဒီသု နိဗ္ဗတ္တာပနဝသေန ဃောရတရော ဒုရဓိဝါသော စ။ အယဉ္စ အတ္ထော အာဒိတ္တပရိယာယေန ဝိဘာဝေတဗ္ဗော။

ဂါထာသု **ကာမေသု မုစ္ဆိတေ**တိ ဝတ္ထုကာမေသု ပါတဗျတာဝသေန မုစ္ဆံ ဗာလျံ ပမာဒံ မိစ္ဆာစာရံ အာပန္နေ။ **ဗျာပန္နေ**တိ ဗျာပန္နစိတ္တေ ဒဟတီတိ သမ္ဗန္ဓော။ **နရေ ပါဏာတိပါတိနော**တိ ဣဒံ ဒေါသဂ္ဂိဿ။ **အရိယဓမ္မေ အကောဝိဒေ**တိ ယေ ခန္ဓာယတနာဒီသု သဗ္ဗေန သဗ္ဗံ ဥဂ္ဂဟပရိပုစ္ဆာယ မနသိကာရရဟိတာ အရိယဓမ္မဿ အကုသလာ၊ တေ သမ္မောဟေန အဘိဘူတာ ဝိသေသေန သမ္မူဠှာ နာမာတိ ဝုတ္တာ။ **ဧတေ အဂ္ဂီ အဇာနန္တာ**တိ "ဧတေ ရာဂဂ္ဂိအာဒယော ဣဓ စေဝ သမ္ပရာယေ စ အနုဒဟန္တီ"တိ အဇာနန္တာ ပရိညာဘိသမယဝသေန ပဟာနာဘိသမယဝသေန စ အပ္ပဋိဝိဇ္ဈန္တာ။ **သက္ကာယာဘိရတာ**တိ သက္ကာယေ ဥပါဒါနက္ခန္ဓပဉ္စကေ တဏှာဒိဋ္ဌိမာနနန္ဒနာဘိရတာ။ **ဝဍ္ဎယန္တီ**တိ ပုနပ္ပုနံ ဥပ္ပဇ္ဇနေန ဝဍ္ဎယန္တိ အာစိနန္တိ။ **နိရယန္တိ** အဋ္ဌဝိဓံ မဟာနိရယံ, သောဠသဝိဓံ ဥဿဒနိရယန္တိ သဗ္ဗမ္ပိ နိရယံ။ **တိရစ္ဆာနဉ္စ ယောနိယော**တိ တိရစ္ဆာနယောနိယော စ။ **အသုရန္တိ** အသုရကာယံ ပေတ္တိဝိသယဉ္စ ဝဍ္ဎယန္တီတိ သမ္ဗန္ဓော။

ဧတ္တာဝတာ ရာဂဂ္ဂိအာဒီနံ ဣဓ စေဝ သမ္ပရာယေ စ အနုဒဟနဘာဝဒဿနမုခေန ဝဋ္ဋံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ နေသံ နိဗ္ဗာပနေန ဝိဝဋ္ဋံ ဒဿေတုံ **"ယေ စ ရတ္တိန္ဒိဝါ"**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **ယုတ္တာ**တိ ဘာဝနာနုယောဂဝသေန ယုတ္တာ။ ကတ္ထ? **သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓသာသနေ။** တေန အညသာသနေ ရာဂဂ္ဂိအာဒီနံ နိဗ္ဗာပနာဘာဝံ ဒဿေတိ။ တထာ ဟိ အနညသာဓာရဏံ တေသံ နိဗ္ဗာပနဝိဓိံ အသုဘကမ္မဋ္ဌာနံ သင်္ခေပေနေဝ ဒဿေန္တော—

"တေ နိဗ္ဗာပေန္တိ ရာဂဂ္ဂိံ၊ နိစ္စံ အသုဘသညိနော။
ဒေါသဂ္ဂိံ ပန မေတ္တာယ၊ နိဗ္ဗာပေန္တိ နရုတ္တမာ။
မောဟဂ္ဂိံ ပန ပညာယ၊ ယာယံ နိဗ္ဗေဓဂါမိနီ"တိ—

āha. Tattha **asubhasaññino**ti dvattiṁ sākāravasena ceva uddhumātakādivasena ca asubhabhāvanānuyogena asubhasaññino. **Mettāyā**ti “so mettāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā viharatī”ti[1] vuttāya mettābhāvanāya. Ettha ca asubhajjhānañca pādakaṁ katvā nibbattita-anāgāmimaggena rāgaggidosaggīnaṁ nibbāpanaṁ veditabbaṁ. **Paññāyā**ti vipassanāpaññāsahitāya maggapaññāya. Tenevāha “yāyaṁ nibbedhagāminī”ti. Sā hi kilesakkhandhaṁ vinivijjhantī gacchati pavattatīti **nibbedhagāminī**ti vuccati. **Asesaṁ parinibbantī**ti arahattamaggena asesaṁ rāgaggi-ādiṁ nibbāpetvā sa-upādisesāya nibbānadhātuyā ṭhitā paññāvepullappattiyā **nipakā** pubbeva sammappadhānena sabbaso kosajjassa suppahīnattā phalasamāpattisamāpajjanena akilāsubhāvena ca **rattindivamatanditā** carimakacittanirodhena anupādisesāya nibbānadhātuyā asesaṁ parinibbanti, tato ca **asesaṁ** nissesaṁ **vaṭṭadukkhaṁ accaguṁ** atikkamaṁsu.

Evaṁ ye rāgaggi-ādike nibbāpenti, tesaṁ anupādisesanibbānena nibbutiṁ dassetvā idāni paṭividdhaguṇehi thomento osānagāthamāha. Tattha **ariyaddasā**ti ariyehi Buddhādīhi passitabbaṁ, kilesehi vā ārakattā ariyaṁ nibbānaṁ, ariyaṁ catusaccameva vā diṭṭhavantoti ariyaddasā. Vedassa maggañāṇassa, tena vā vedena saṁsārassa pariyosānaṁ gatāti **vedaguno. Sammadaññāyā**ti sammadeva sabbaṁ ājānitabbaṁ kusalādiṁ khandhādiñca jānitvā. Sesaṁ vuttanayameva.

Catutthasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

5. Upaparikkhasuttavaṇṇanā

94. Pañcame **tathā tathā**ti tena tena pakārena. **Upaparikkheyyā**ti vīmaṁseyya parituleyya sammaseyya vā. **Yathā yathā’ssa upaparikkhato**ti yathā yathā assa bhikkhuno upaparikkhantassa. **Bahiddhā cassa viññāṇaṁ avikkhittaṁ avisaṭan**ti bahiddhā rūpādi-ārammaṇe uppajjanakavikkhepābhāvato avikkhittaṁ samāhitaṁ, tato eva avisaṭaṁ

1. Aṁ 1. 184. 192 piṭṭhesu.

အာဟ။ တတ္ထ **အသုဘသညိနော**တိ ဒွတ္တိံသာကာရဝသေန စေဝ ဥဒ္ဓုမာတကာဒိဝသေန စ အသုဘဘာဝနာနုယောဂေန အသုဘသညိနော။ **မေတ္တာယာ**တိ “သော မေတ္တာသဟဂတေန စေတသာ ဧကံ ဒိသံ ဖရိတွာ ဝိဟရတီ”တိ[1] ဝုတ္တာယ မေတ္တာဘာဝနာယ။ ဧတ္ထ စ အသုဘဇ္ဈာနဉ္စ ပါဒကံ ကတွာ နိဗ္ဗတ္တိတအနာဂါမိမဂ္ဂေန ရာဂဂ္ဂိဒေါသဂ္ဂီနံ နိဗ္ဗာပနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **ပညာယာ**တိ ဝိပဿနာပညာသဟိတာယ မဂ္ဂပညာယ။ တေနေဝါဟ “ယာယံ နိဗ္ဗေဓဂါမိနီ”တိ။ သာ ဟိ ကိလေသက္ခန္ဓံ ဝိနိဝိဇ္ဈန္တီ ဂစ္ဆတိ ပဝတ္တတီတိ **နိဗ္ဗေဓဂါမိနီ**တိ ဝုစ္စတိ။ **အသေသံ ပရိနိဗ္ဗန္တီ**တိ အရဟတ္တမဂ္ဂေန အသေသံ ရာဂဂ္ဂိအာဒိံ နိဗ္ဗာပေတွာ သဥပါဒိသေသာယ နိဗ္ဗာနဓာတုယာ ဌိတာ ပညာဝေပုလ္လပ္ပတ္တိယာ **နိပကာ** ပုဗ္ဗေဝ သမ္မပ္ပဓာနေန သဗ္ဗသော ကောသဇ္ဇဿ သုပ္ပဟီနတ္တာ ဖလသမာပတ္တိသမာပဇ္ဇနေန အကိလာသုဘာဝေန စ **ရတ္တိန္ဒိဝမတန္ဒိတာ** စရိမကစိတ္တနိရောဓေန အနုပါဒိသေသာယ နိဗ္ဗာနဓာတုယာ အသေသံ ပရိနိဗ္ဗန္တိ၊ တတော စ **အသေသံ** နိဿေသံ **ဝဋ္ဋဒုက္ခံ အစ္စဂုံ** အတိက္ကမိံသု။

ဧဝံ ယေ ရာဂဂ္ဂိအာဒိကေ နိဗ္ဗာပေန္တိ၊ တေသံ အနုပါဒိသေသနိဗ္ဗာနေန နိဗ္ဗုတိံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ပဋိဝိဒ္ဓဂုဏေဟိ ထောမေန္တော ဩသာနဂါထမာဟ။ တတ္ထ **အရိယဒ္ဒသာ**တိ အရိယေဟိ ဗုဒ္ဓါဒီဟိ ပဿိတဗ္ဗံ, ကိလေသေဟိ ဝါ အာရကတ္တာ အရိယံ နိဗ္ဗာနံ, အရိယံ စတုသစ္စမေဝ ဝါ ဒိဋ္ဌဝန္တောတိ အရိယဒ္ဒသာ။ ဝေဒဿ မဂ္ဂဉာဏဿ, တေန ဝါ ဝေဒေန သံသာရဿ ပရိယောသာနံ ဂတာတိ **ဝေဒဂုနော။ သမ္မဒညာယာ**တိ သမ္မဒေဝ သဗ္ဗံ အာဇာနိတဗ္ဗံ ကုသလာဒိံ ခန္ဓာဒိဉ္စ ဇာနိတွာ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။

စတုတ္ထသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၅-ဥပပရိက္ခသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၉၄။ ပဉ္စမေ **တထာ တထာ**တိ တေန တေန ပကာရေန။ **ဥပပရိက္ခေယျာ**တိ ဝီမံသေယျ ပရိတုလေယျ သမ္မသေယျ ဝါ။ **ယထာ ယထာ'ဿ ဥပပရိက္ခတော**တိ ယထာ ယထာ အဿ ဘိက္ခုနော ဥပပရိက္ခန္တဿ။ **ဗဟိဒ္ဓါ စဿ ဝိညာဏံ အဝိက္ခိတ္တံ အဝိသဋန္တိ** ဗဟိဒ္ဓါ ရူပါဒိအာရမ္မဏေ ဥပ္ပဇ္ဇနကဝိက္ခေပါဘာဝတော အဝိက္ခိတ္တံ သမာဟိတံ၊ တတော ဧဝ အဝိသဋံ

၁-အံ ၁-၁၀၄-၁၉၂-ပိဋ္ဌေသု။

siyā. Idaṁ vuttaṁ hoti—bhikkhave yena yena pakārena imassa āraddhavipassakassa bhikkhuno upaparikkhato saṅkhāre sammasantassa pubbe samāhitākārasallakkhaṇavasena samathanimittaṁ[1] gahetvā sakkaccaṁ nirantaraṁ sammasanañāṇaṁ pavattentassa attano vipassanācittaṁ kammaṭṭhānato bahiddhā rūpādi-ārammaṇe uppajjanakaṁ na siyā, accāraddhavīriyatāya uddhaccapakkhiyaṁ na siyā, tena tena pakārena bhikkhu upaparikkheyya parituleyyāti. **Ajjhattaṁ asaṇṭhitan**ti yasmā vīriye mandaṁ vahante samādhissa balavabhāvato kosajjābhibhavena ajjhattaṁ gocarajjhattasaṅkhāte kammaṭṭhānārammaṇe saṅkocavasena ṭhitattā saṇṭhitaṁ nāma hoti, vīriyasamatāya pana yojitāya asaṇṭhitaṁ hoti vīthiṁ paṭipannaṁ. Tasmā yathā yathāssa upaparikkhato viññāṇaṁ ajjhattaṁ asaṇṭhitaṁ assa vīthipaṭipannaṁ siyā, tathā tathā upaparikkheyya. **Anupādāya na paritasseyyā**ti yathā yathāssa upaparikato "ekaṁ mama, eso me attā"ti taṇhādiṭṭhiggāhavasena rūpādīsu kañci saṅkhāraṁ aggahetvā tato eva taṇhādiṭṭhiggāhavasena na paritasseyya, tathā tathā upaparikkheyyāti sambandho. Kathaṁ pana upaparikkhato tividhampetaṁ siyāti? Uddhaccapakkhiye kosajjapakkhiye ca dhamme vajjento vīriyasamataṁ yojetvā pubbeva vipassanupakkilesehi cittaṁ visodhetvā yathā sammadeva vipassanāñāṇaṁ vipassanāvīthiṁ paṭipajjati, tathā sammasato.

Iti Bhagavā catusaccakammaṭṭhānikassa bhikkhuno anukkamena paṭipadāñāṇadassanavisuddhiyā āraddhāya accāraddhavīriya-atisithilavīriyavipassanupakkilesehi cittassa visodhanupāyaṁ dassetvā idāni tathā visodhite vipassanāñāṇe na cirasseva vipassanaṁ maggena ghaṭetvā sakalavaṭṭadukkhasamatikkamāya saṁvattantīti dassento **"bahiddhā[2] bhikkhave viññāṇe"**ti-ādimāha, taṁ vuttanayameva. Yaṁ pana vuttaṁ **"āyatiṁ jātijarāmaraṇadukkhasamudayasambhavo na hotī"**ti, tassattho—evaṁ vipassanaṁ maggena ghaṭetvā maggapaṭipāṭiyā aggamaggena anavasesato kilesesu khīṇesu āyatiṁ anāgate jātijarāmaraṇasakalavaṭṭadukkhasamudayasaṅkhāto sambhavo uppādo ca na hoti, jātisaṅkhāto vā dukkhasamudayo jarāmaraṇasaṅkhāto dukkhasambhavo ca na hoti.

1. Pavattacittaṁ (Ka) 2. Bahiddhā cassa (Sī)

သိယာ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ဘိက္ခဝေ ယေန ယေန ပကာရေန ဣမဿ အာရဒ္ဓဝိပဿကဿ ဘိက္ခုနော ဥပပရိက္ခတော သင်္ခါရေ သမ္မသန္တဿ ပုဗ္ဗေ သမာဟိတာကာရသလ္လက္ခဏဝသေန သမထနိမိတ္တံ[၁] ဂဟေတွာ သက္ကစ္စံ နိရန္တရံ သမ္မသနဉာဏံ ပဝတ္တေန္တဿ အတ္တနော ဝိပဿနာစိတ္တံ ကမ္မဋ္ဌာနတော ဗဟိဒ္ဓါ ရူပါဒိအာရမ္မဏေ ဥပ္ပဇ္ဇနကံ န သိယာ၊ အစ္စာရဒ္ဓဝီရိယတာယ ဥဒ္ဓစ္စပက္ခိယံ န သိယာ၊ တေန တေန ပကာရေန ဘိက္ခု ဥပပရိက္ခေယျ ပရိတုလေယျာတိ။ **အဇ္ဈတ္တံ အသဏ္ဌိတ**န္တိ ယသ္မာ ဝီရိယေ မန္ဒံ ဝဟန္တေ သမာဓိဿ ဗလဝဘာဝတော ကောသဇ္ဇာဘိဘဝေန အဇ္ဈတ္တံ ဂေါစရဇ္ဈတ္တသင်္ခါတေ ကမ္မဋ္ဌာနာရမ္မဏေ သင်္ကောစဝသေန ဌိတတ္တာ သဏ္ဌိတံ နာမ ဟောတိ၊ ဝီရိယသမတာယ ပန ယောဇိတာယ အသဏ္ဌိတံ ဟောတိ ဝီထိံ ပဋိပန္နံ။ တသ္မာ ယထာ ယထာဿ ဥပပရိက္ခတော ဝိညာဏံ အဇ္ဈတ္တံ အသဏ္ဌိတံ အဿ ဝီထိပဋိပန္နံ သိယာ၊ တထာ တထာ ဥပပရိက္ခေယျ။ **အနုပါဒါယ န ပရိတဿေယျာ**တိ ယထာ ယထာဿ ဥပပရိက္ခတော "ဧတံ မမ, ဧသော မေ အတ္တာ"တိ တဏှာဒိဋ္ဌိဂ္ဂါဟဝသေန ရူပါဒီသု ကဉ္စိ သင်္ခါရံ အဂ္ဂဟေတွာ တတော ဧဝ တဏှာဒိဋ္ဌိဂ္ဂါဟဝသေန န ပရိတဿေယျ၊ တထာ တထာ ဥပပရိက္ခေယျာတိ သမ္ဗန္ဓော။ ကထံ ပန ဥပပရိက္ခတော တိဝိဓမ္ပေတံ သိယာတိ? ဥဒ္ဓစ္စပက္ခိယေ ကောသဇ္ဇပက္ခိယေ စ ဓမ္မေ ဝဇ္ဇေန္တော ဝီရိယသမတံ ယောဇေတွာ ပုဗ္ဗေဝ ဝိပဿနုပက္ကိလေသေဟိ စိတ္တံ ဝိသောဓေတွာ ယထာ သမ္မဒေဝ ဝိပဿနာဉာဏံ ဝိပဿနာဝီထိံ ပဋိပဇ္ဇတိ၊ တထာ သမ္မသတော။

ဣတိ ဘဂဝါ စတုသစ္စကမ္မဋ္ဌာနိကဿ ဘိက္ခုနော အနုက္ကမေန ပဋိပဒါဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိယာ အာရဒ္ဓါယ အစ္စာရဒ္ဓဝီရိယအတိသိထိလဝီရိယဝိပဿနုပက္ကိလေသေဟိ စိတ္တဿ ဝိသောဓနုပါယံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ တထာ ဝိသောဓိတေ ဝိပဿနာဉာဏေ န စိရဿေဝ ဝိပဿနံ မဂ္ဂေန ဃဋေတွာ သကလဝဋ္ဋဒုက္ခသမတိက္ကမာယ သံဝတ္တန္တီတိ ဒဿေန္တော **"ဗဟိဒ္ဓါ[၂] ဘိက္ခဝေ ဝိညာဏေ"**တိအာဒိမာဟ၊ တံ ဝုတ္တနယမေဝ။ ယံ ပန ဝုတ္တံ **"အာယတိံ ဇာတိဇရာမရဏဒုက္ခသမုဒယသမ္ဘဝေါ န ဟောတီ"**တိ၊ တဿတ္ထော—ဧဝံ ဝိပဿနံ မဂ္ဂေန ဃဋေတွာ မဂ္ဂပဋိပါဋိယာ အဂ္ဂမဂ္ဂေန အနဝသေသတော ကိလေသေသု ခီဏေသု အာယတိံ အနာဂတေ ဇာတိဇရာမရဏသကလဝဋ္ဋဒုက္ခသမုဒယသင်္ခါတော သမ္ဘဝေါ ဥပ္ပါဒေါ စ န ဟောတိ၊ ဇာတိသင်္ခါတော ဝါ ဒုက္ခသမုဒယော ဇရာမရဏသင်္ခါတော ဒုက္ခသမ္ဘဝေါ စ န ဟောတိ။

၁-ပဝတ္တစိတ္တံ (က) ၂-ဗဟိဒ္ဓါ စဿ (သီ)

gāthāyaṁ **sattasaṅgappahīnassa**ti taṇhāsaṅgo diṭṭhisaṅgo mānasaṅgo kodhasaṅgo avijjāsaṅgo kilesasaṅgo duccaritasaṅgoti imesaṁ sattannaṁ saṅgānaṁ pahīnattā sattasaṅgappahīnassa. Keci pana “sattānusayā eva satta saṅgā”ti vadanti. **Netticchinnassā**ti chinnabhavanettikassa. **Vikkhīṇo jātisaṁsāro**ti punappunaṁ jāyanavasena pavattiyā jātihetukattā ca jātibhūto saṁsāroti jātisaṁsāro, so bhavanettiyā chinnattā vikkhīṇo parikkhīṇo, tato eva **natthi tassa punabbhavo**ti.

Pañcamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

6. Kāmūpapattisuttavaṇṇanā

95. Chaṭṭhe **kāmūpapattiyo**ti kāmapaṭilābhā kāmapaṭisevanā vā. **Paccupaṭṭhitakāmā**ti nibaddhakāmā nibaddhārammaṇā yathā taṁ manussā. Manussā hi nibaddhavatthusmiṁ vasaṁ vattenti, yattha paṭibaddhacittā honti, satampi sahassampi datvā tameva mātugāmaṁ ānetvā nibaddhabhogaṁ bhuñjanti. Ekacce ca devā. Cātumahārājikato paṭṭhāya hi catudevalokavāsino nibaddhavatthusmiṁyeva vasaṁ vattenti. Pañcasikhavatthu cettha nidassanaṁ. Tathā ekacce āpāyike nerayike ṭhapetvā sesa-apāyasattāpi nibaddhavatthusmiṁyeva vasaṁ vattenti. Macchā hi attano macchiyā, kacchapo kacchapiyāti evaṁ sabbepi tiracchānā petā vinipātikā ca. Tasmā nerayike ṭhapetvā sesa-apāyasatte upādāya yāva Tusitakāyā ime sattā paccupaṭṭhitakāmā nāma. **Nimmānaratino**ti sayaṁ nimmite nimmāne rati etesanti Nimmānaratino. Te hi nīlapītādivasena yādisaṁ yādisaṁ rūpaṁ icchanti, tādisaṁ tādisaṁ nimminitvā ramanti āyasmato Anuruddhassa purato manāpakāyikā devatā viya. **Paranimmitavasavattino**ti parehi nimmite kāme vasaṁ vattentīti Paranimmitavasavattino. Tesaṁ hi manaṁ ñatvā pare yathārucitaṁ kāmabhogaṁ nimminanti, te tattha vasaṁ vattenti. Kathaṁ te parassa manaṁ jānantīti? Pakatisevanāvasena[1]. Yathā hi kusalo sūdo rañño bhuñjantassa yaṁ yaṁ ruccati, taṁ taṁ jānāti, evaṁ pakatiyā abhirucitārammaṇaṁ ñatvā tādiseyeva nimminanti, te tattha

1. Patisevanāvasena (Sī)

ဂါထာယံ **သတ္တသင်္ဂပ္ပဟီနဿာ**တိ တဏှာသင်္ဂေါ ဒိဋ္ဌိသင်္ဂေါ မာနသင်္ဂေါ ကောဓသင်္ဂေါ အဝိဇ္ဇာသင်္ဂေါ ကိလေသသင်္ဂေါ ဒုစ္စရိတသင်္ဂေါတိ ဣမေသံ သတ္တန္နံ သင်္ဂါနံ ပဟီနတ္တာ သတ္တသင်္ဂပ္ပဟီနဿ။ ကေစိ ပန “သတ္တာနုသယာ ဧဝ သတ္တ သင်္ဂါ”တိ ဝဒန္တိ။ **နေတ္တိစ္ဆိန္နဿာ**တိ ဆိန္နဘဝနေတ္တိကဿ။ **ဝိက္ခီဏော ဇာတိသံသာရော**တိ ပုနပ္ပုနံ ဇာယနဝသေန ပဝတ္တိယာ ဇာတိဟေတုကတ္တာ စ ဇာတိဘူတော သံသာရောတိ ဇာတိသံသာရော၊ သော ဘဝနေတ္တိယာ ဆိန္နတ္တာ ဝိက္ခီဏော ပရိက္ခီဏော၊ တတော ဧဝ **နတ္ထိ တဿ ပုနဗ္ဘဝေါ**တိ။

ပဉ္စမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၆-ကာမူပပတ္တိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၉၅။ ဆဋ္ဌေ **ကာမူပပတ္တိယော**တိ ကာမပဋိလာဘာ ကာမပဋိသေဝနာ ဝါ။ **ပစ္စုပဋ္ဌိတကာမာ**တိ နိဗဒ္ဓကာမာ နိဗဒ္ဓါရမ္မဏာ ယထာ တံ မနုဿာ။ မနုဿာ ဟိ နိဗဒ္ဓဝတ္ထုသ္မိံ ဝသံ ဝတ္တေန္တိ၊ ယတ္ထ ပဋိဗဒ္ဓစိတ္တာ ဟောန္တိ၊ သတမ္ပိ သဟဿမ္ပိ ဒတွာ တမေဝ မာတုဂါမံ အာနေတွာ နိဗဒ္ဓဘောဂံ ဘုဉ္ဇန္တိ။ ဧကစ္စေ စ ဒေဝါ။ စာတုမဟာရာဇိကတော ပဋ္ဌာယ ဟိ စာတုဒေဝလောကဝါသိနော နိဗဒ္ဓဝတ္ထုသ္မိံယေဝ ဝသံ ဝတ္တေန္တိ။ ပဉ္စသိခဝတ္ထု စေတ္ထ နိဒဿနံ။ တထာ ဧကစ္စေ အာပါယိကေ နေရယိကေ ဌပေတွာ သေသအပါယသတ္တာပိ နိဗဒ္ဓဝတ္ထုသ္မိံယေဝ ဝသံ ဝတ္တေန္တိ။ မစ္ဆာ ဟိ အတ္တနော မစ္ဆိယာ၊ ကစ္ဆပေါ ကစ္ဆပိယာတိ ဧဝံ သဗ္ဗေပိ တိရစ္ဆာနာ ပေတာ ဝိနိပါတိကာ စ။ တသ္မာ နေရယိကေ ဌပေတွာ သေသအပါယသတ္တေ ဥပါဒါယ ယာဝ တုသိတကာယာ ဣမေ သတ္တာ ပစ္စုပဋ္ဌိတကာမာ နာမ။ **နိမ္မာနရတိနော**တိ သယံ နိမ္မိတေ နိမ္မာနေ ရတိ ဧတေသန္တိ နိမ္မာနရတိနော။ တေ ဟိ နီလပီတာဒိဝသေန ယာဒိသံ ယာဒိသံ ရူပံ ဣစ္ဆန္တိ၊ တာဒိသံ တာဒိသံ နိမ္မိနိတွာ ရမန္တိ အာယသ္မတော အနုရုဒ္ဓဿ ပုရတော မနာပကာယိကာ ဒေဝတာ ဝိယ။ **ပရနိမ္မိတဝသဝတ္တိနော**တိ ပရေဟိ နိမ္မိတေ ကာမေ ဝသံ ဝတ္တေန္တီတိ ပရနိမ္မိတဝသဝတ္တိနော။ တေသံ ဟိ မနံ ဉတွာ ပရေ ယထာရုစိတံ ကာမဘောဂံ နိမ္မိနန္တိ၊ တေ တတ္ထ ဝသံ ဝတ္တေန္တိ။ ကထံ တေ ပရဿ မနံ ဇာနန္တီတိ? ပကတိသေဝနာဝသေန[1]။ ယထာ ဟိ ကုသလော သူဒေါ ရညော ဘုဉ္ဇန္တဿ ယံ ယံ ရုစ္စတိ၊ တံ တံ ဇာနာတိ၊ ဧဝံ ပကတိယာ အဘိရုစိတာရမ္မဏံ ဉတွာ တာဒိသေယေဝ နိမ္မိနန္တိ၊ တေ တတ္ထ

၁-ပတိသေဝနာဝသေန (သီ)

vasaṁ vattenti, methunasevanādivasena kāme paribhuñjanti. Keci pana "hasitamattena olokitamattena āliṅgitamattena hatthaggahaṇamattena ca tesaṁ kāmakiccaṁ ijjhatī"ti vadanti, taṁ Aṭṭhakathāyaṁ "etaṁ pana natthī"ti paṭikkhittaṁ. Na hi kāyena aphusantassa phoṭṭhabbaṁ kāmakiccaṁ sādheti. Channampi kāmāvacaradevānaṁ kāmā pākatikā eva. Vuttaṁ hetaṁ—

> "Cha ete kāmāvacarā, sabbakāmasamiddhino.
> Sabbesaṁ ekasaṅkhātaṁ, āyu bhavati kittakan"ti[1].

Gāthāsu **ye caññe**ti ye yathāvuttadevehi aññe ca kāmabhogino manussā ceva ekacce apāyūpagā ca, sabbe te. **Itthabhāvaññathābhāvan**ti imaṁ yathāpaṭiladdhattabhāvañceva, upapattibhavantarasaṅkhātaṁ ito aññathābhāvañcāti dvippabhedaṁ saṁsāraṁ **nātivattare** na atikkamanti. **Sabbe pariccaje kāme**ti dibbādibhede sabbepi kāme vatthukāme ca kilesakāme ca pariccajeyya. Kilesakāme anāgāmimaggena pajahantoyeva hi vatthukāme pariccajati nāma. **Piyarūpasātagadhitan**ti piyarūpesu rūpādīsu sukhavedanassādena gadhitaṁ giddhaṁ. **Chetvā sotaṁ duraccayan**ti aññehi duraccayaṁ duratikkamaṁ taṇhāsotaṁ arahattamaggena samucchinditvā. Sesaṁ heṭṭhā vuttanayamevāti.

Chaṭṭhasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

7. Kāmayogasuttavaṇṇanā

96. Sattame **kāmayogayutto**ti pañcakāmaguṇiko rāgo kāmayogo, tena yutto kāmayogayutto, asamucchinnakāmarāgassetaṁ adhivacanaṁ. Rūpārūpabhavesu chandarāgo bhavayogo, tathā jhānanikanti sassatadiṭṭhisahagato ca rāgo, tena yutto **bhavayogayutto,** appahīnabhavarāgoti attho. **Āgāmī**ti brahmaloke ṭhitopi paṭisandhiggahaṇavasena imaṁ manussalokaṁ āgamanasīlo. Tenevāha "**āgantā itthattan**"ti. Manussattabhāvasaṅkhātaṁ itthabhāvaṁ

1. Abhi 2. 439 piṭṭhe.

ဝသံ ဝတ္တေန္တိ၊ မေထုနသေဝနာဒိဝသေန ကာမေ ပရိဘုဉ္ဇန္တိ။ ကေစိ ပန "ဟသိတမတ္တေန ဩလောကိတမတ္တေန အာလိင်္ဂိတမတ္တေန ဟတ္ထဂ္ဂဟဏမတ္တေန စ တေသံ ကာမကိစ္စံ ဣဇ္ဈတီ"တိ ဝဒန္တိ၊ တံ အဋ္ဌကထာယံ "ဧတံ ပန နတ္ထီ"တိ ပဋိက္ခိတ္တံ။ န ဟိ ကာယေန အဖုသန္တဿ ဖောဋ္ဌဗ္ဗံ ကာမကိစ္စံ သာဓေတိ။ ဆန္နမ္ပိ ကာမာဝစရဒေဝါနံ ကာမာ ပါကတိကာ ဧဝ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—

> "ဆ ဧတေ ကာမာဝစရာ၊ သဗ္ဗကာမသမိဒ္ဓိနော။
> သဗ္ဗေသံ ဧကသင်္ခါတံ၊ အာယု ဘဝတိ ကိတ္တက"န္တိ[၁]။

ဂါထာသု **ယေ စညေ**တိ ယေ ယထာဝုတ္တဒေဝေဟိ အညေ စ ကာမဘောဂိနော မနုဿာ စေဝ ဧကစ္စေ အပါယူပဂါ စ၊ သဗ္ဗေ တေ။ **ဣတ္ထဘာဝညထာဘာဝ**န္တိ ဣမံ ယထာပဋိလဒ္ဓတ္တဘာဝဉ္စေဝ, ဥပပတ္တိဘဝန္တရသင်္ခါတံ ဣတော အညထာဘာဝဉ္စာတိ ဒွိပ္ပဘေဒံ သံသာရံ **နာတိဝတ္တရေ** န အတိက္ကမန္တိ။ **သဗ္ဗေ ပရိစ္စဇေ ကာမေ**တိ ဒိဗ္ဗာဒိဘေဒေ သဗ္ဗေပိ ကာမေ ဝတ္ထုကာမေ စ ကိလေသကာမေ စ ပရိစ္စဇေယျ။ ကိလေသကာမေ အနာဂါမိမဂ္ဂေန ပဇဟန္တောယေဝ ဟိ ဝတ္ထုကာမေ ပရိစ္စဇတိ နာမ။ **ပိယရူပသာတဂဓိတ**န္တိ ပိယရူပေသု ရူပါဒီသု သုခဝေဒနဿာဒေန ဂဓိတံ ဂိဒ္ဓံ။ **ဆေတွာ သောတံ ဒုရစ္စယ**န္တိ အညေဟိ ဒုရစ္စယံ ဒုရတိက္ကမံ တဏှာသောတံ အရဟတ္တမဂ္ဂေန သမုစ္ဆိန္ဒိတွာ။ သေသံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယမေဝါတိ။

ဆဋ္ဌသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၇-ကာမယောဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၉၆။ သတ္တမေ **ကာမယောဂယုတ္တော**တိ ပဉ္စကာမဂုဏိကော ရာဂေါ ကာမယောဂေါ၊ တေန ယုတ္တော ကာမယောဂယုတ္တော၊ အသမုစ္ဆိန္နကာမရာဂဿေတံ အဓိဝစနံ။ ရူပါရူပဘဝေသု ဆန္ဒရာဂေါ ဘဝယောဂေါ၊ တထာ ဈာနနိကန္တိ သဿတဒိဋ္ဌိသဟဂတော စ ရာဂေါ၊ တေန ယုတ္တော **ဘဝယောဂယုတ္တော၊** အပ္ပဟီနဘဝရာဂေါတိ အတ္ထော။ **အာဂါမီ**တိ ဗြဟ္မလောကေ ဌိတောပိ ပဋိသန္ဓိဂ္ဂဟဏဝသေန ဣမံ မနုဿလောကံ အာဂမနသီလော။ တေနေဝါဟ "**အာဂန္တာ ဣတ္ထတ္တ**"န္တိ။ မနုဿတ္တဘာဝသင်္ခါတံ ဣတ္ထဘာဝံ

၁-အဘိ ၂-၄၃၉-ပိဋ္ဌေ။

āgamanadhammo, manussesu upapajjanasīloti attho. Kāmañcettha kāmayogo itthattaṁ āgamanassa kāraṇaṁ, yo pana kāmayogayutto, so ekantena bhavayogayuttopi hotīti dassanatthaṁ "kāmayogayutto bhikkhave bhavayogayutto"ti ubhayampi ekajjhaṁ katvā vuttaṁ.

Kāmayogavisaṁyuttoti ettha asubhajjhānampi kāmayogavisaṁyogo, taṁ pādakaṁ katvā adhigato anāgāmimaggo ekanteneva kāmayogavisaṁyogo nāma, tasmā tatiyamaggaphale ṭhito ariyapuggalo "kāmayogavisaṁyutto"ti vutto. Yasmā pana rūpārūpabhavesu chandarāgo anāgāmimaggena na pahīyati, tasmā so appahīnabhavayogattā "bhavayogayutto"ti vutto. **Anāgāmī**ti kāmalokaṁ paṭisandhiggahaṇavasena anāgamanato anāgāmī. Kāmayogavisaṁyogavaseneva hi saddhiṁ anavasesa-orambhāgiyasaṁyojanasamugghātena ajjhattasaṁyojanābhāvasiddhito itthattaṁ anāgantā hoti, tattha parinibbāyī anāvattidhammo. Yassa pana anavasesaṁ bhavayogo pahīno, tassa avijjāyogādi-avasiṭṭhakilesāpi tadekaṭṭhabhāvato pahīnā eva hontīti so parikkhīṇabhavasaṁyojano "arahaṁ khīṇāsavo"ti vuccati. Tena vuttaṁ "kāmayogavisaṁyutto bhikkhave bhavayogavisaṁyutto arahaṁ hoti khīṇāsavo"ti. Ettha ca kāmayogavisaṁyogo anāgāmī catutthajjhānassa sukhadukkhasomanassadomanassappahānaṁ viya, tatiyamaggassa diṭṭhivicikicchāsīlabbataparāmāsasaṁyojanaparikkhayo viya ca catutthamaggassa vaṇṇabhaṇanatthaṁ vuttoti daṭṭhabbaṁ. Paṭhamapadena sotāpannasakadāgāmīhi saddhiṁ sabbo puthujjano gahito, dutiyapadena pana sabbo anāgāmī, tatiyapadena arahāti arahattanikūṭena desanaṁ niṭṭhāpesi.

Gāthāsu **ubhayan**ti ubhayena, kāmayogena bhavayogena ca saṁyuttāti attho. **Sattā gacchanti saṁsāran**ti puthujjanā sotāpannā sakadāgāminoti ime tividhā sattā kāmayogabhavayogānaṁ appahīnattā gacchanti saṁsāranti, tato eva jātimaraṇagāmino honti. Ettha ekabījī kolaṁkolo sattakkhattuparamoti tīsu sotāpannesu sabbamudu sattakkhattuparamo, so aṭṭhamaṁ bhavaṁ na nibbatteti,

အာဂမနဓမ္မော၊ မနုဿေသု ဥပပဇ္ဇနသီလောတိ အတ္ထော။ ကာမဉ္စေတ္ထ ကာမယောဂေါ ဣတ္ထတ္တံ အာဂမနဿ ကာရဏံ၊ ယော ပန ကာမယောဂယုတ္တော၊ သော ဧကန္တေန ဘဝယောဂယုတ္တောပိ ဟောတီတိ ဒဿနတ္ထံ "ကာမယောဂယုတ္တော ဘိက္ခဝေ ဘဝယောဂယုတ္တော"တိ ဥဘယမ္ပိ ဧကဇ္ဈံ ကတွာ ဝုတ္တံ။

ကာမယောဂဝိသံယုတ္တောတိ ဧတ္ထ အသုဘဇ္ဈာနမ္ပိ ကာမယောဂဝိသံယောဂေါ၊ တံ ပါဒကံ ကတွာ အဓိဂတော အနာဂါမိမဂ္ဂေါ ဧကန္တေနေဝ ကာမယောဂဝိသံယောဂေါ နာမ၊ တသ္မာ တတိယမဂ္ဂဖလေ ဌိတော အရိယပုဂ္ဂလော "ကာမယောဂဝိသံယုတ္တော"တိ ဝုတ္တော။ ယသ္မာ ပန ရူပါရူပဘဝေသု ဆန္ဒရာဂေါ အနာဂါမိမဂ္ဂေန န ပဟီယတိ၊ တသ္မာ သော အပ္ပဟီနဘဝယောဂတ္တာ "ဘဝယောဂယုတ္တော"တိ ဝုတ္တော။ **အနာဂါမီ**တိ ကာမလောကံ ပဋိသန္ဓိဂ္ဂဟဏဝသေန အနာဂမနတော အနာဂါမီ။ ကာမယောဂဝိသံယောဂဝသေနေဝ ဟိ သဒ္ဓိံ အနဝသေသဩရမ္ဘာဂိယသံယောဇနသမုဂ္ဃါတေန အဇ္ဈတ္တသံယောဇနာဘာဝသိဒ္ဓိတော ဣတ္ထတ္တံ အနာဂန္တာ ဟောတိ၊ တတ္ထ ပရိနိဗ္ဗာယီ အနာဝတ္တိဓမ္မော။ ယဿ ပန အနဝသေသံ ဘဝယောဂေါ ပဟီနော၊ တဿ အဝိဇ္ဇာယောဂါဒိအဝသိဋ္ဌကိလေသာပိ တဒေကဋ္ဌဘာဝတော ပဟီနာ ဧဝ ဟောန္တီတိ သော ပရိက္ခီဏဘဝသံယောဇနော "အရဟံ ခီဏာသဝေါ"တိ ဝုစ္စတိ။ တေန ဝုတ္တံ "ကာမယောဂဝိသံယုတ္တော ဘိက္ခဝေ ဘဝယောဂဝိသံယုတ္တော အရဟံ ဟောတိ ခီဏာသဝေါ"တိ။ ဧတ္ထ စ ကာမယောဂဝိသံယောဂေါ အနာဂါမီ စတုတ္ထဇ္ဈာနဿ သုခဒုက္ခသောမနဿဒေါမနဿပ္ပဟာနံ ဝိယ, တတိယမဂ္ဂဿ ဒိဋ္ဌိဝိစိကိစ္ဆာသီလဗ္ဗတပရာမာသသံယောဇနပရိက္ခယော ဝိယ စ စတုတ္ထမဂ္ဂဿ ဝဏ္ဏဘဏနတ္ထံ ဝုတ္တောတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ပဌမပဒေန သောတာပန္နသကဒါဂါမီဟိ သဒ္ဓိံ သဗ္ဗော ပုထုဇ္ဇနော ဂဟိတော၊ ဒုတိယပဒေန ပန သဗ္ဗော အနာဂါမီ၊ တတိယပဒေန အရဟာတိ အရဟတ္တနိကူဋေန ဒေသနံ နိဋ္ဌာပေသိ။

ဂါထာသု **ဥဘယ**န္တိ ဥဘယေန၊ ကာမယောဂေန ဘဝယောဂေန စ သံယုတ္တာတိ အတ္ထော။ **သတ္တာ ဂစ္ဆန္တိ သံသာ**ရန္တိ ပုထုဇ္ဇနာ သောတာပန္နာ သကဒါဂါမိနောတိ ဣမေ တိဝိဓာ သတ္တာ ကာမယောဂဘဝယောဂါနံ အပ္ပဟီနတ္တာ ဂစ္ဆန္တိ သံသာရန္တိ၊ တတော ဧဝ ဇာတိမရဏဂါမိနော ဟောန္တိ။ ဧတ္ထ ဧကဗီဇီ ကောလံကောလော သတ္တက္ခတ္တုပရမောတိ တီသု သောတာပန္နေသု သဗ္ဗမုဒု သတ္တက္ခတ္တုပရမော၊ သော အဋ္ဌမံ ဘဝံ န နိဗ္ဗတ္တေတိ၊

attano paricchinnajātivasena pana saṁsarati, tathā itarepi. Sakadāgāmīsupi yo idha sakadāgāmimaggaṁ patvā devaloke uppajjitvā puna idha nibbattati, so attano paricchinnajātivaseneva saṁsarati. Ye pana sakadāgāmino vomissakanayena vinā tattha tattha devesuyeva manussesuyeva vā nibbattanti, te uparimaggādhigamāya yāva indriyaparipākā punappunaṁ uppajjanato saṁsarantiyeva. Puthujjane pana vattabbameva natthi sabbabhavasaṁyojanānaṁ aparikkhīṇattā. Tena vuttaṁ—

“Kāmayogena saṁyuttā, bhavayogena cūbhayaṁ.
Sattā gacchanti saṁsāraṁ, jātimaraṇagāmino”ti.

Kāme pahantvānāti kāmarāgasaṅkhāte kilesakāme anāgāmimaggena pajahitvā. **Chinnasaṁsayā**ti samucchinnakaṅkhā, tañca kho sotāpattimaggeneva. Vaṇṇabhaṇanatthaṁ pana catutthamaggassa evaṁ vuttaṁ. Arahanto hi idha “chinnasaṁsayā”ti adhippetā. Tenevāha **“khīṇamānapunabbhavā”**ti. Sabbaso khīṇo navavidhopi māno āyatiṁ punabbhavo ca etesanti khīṇamānapunabbhavā. Mānaggahaṇena cettha tadekaṭṭhatāya lakkhaṇavasena vā sabbo catutthamaggavajjho kileso gahitoti. Khīṇamānatāya ca sa-upādisesā nibbānadhātu vuttā hoti, khīṇapunabbhavatāya anupādisesā. Sesaṁ suviññeyyameva.

Sattamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

8. Kalyāṇasīlasuttavaṇṇanā

97. Aṭṭhame **kalyāṇasīlo**ti sundarasīlo pasatthasīlo[1] paripuṇṇasīlo. Tattha sīlapāripūrī dvīhi kāraṇehi hoti sammadeva sīlavipattiyā ādīnavadassanena, sīlasampattiyā ca ānisaṁsadassanena. Idha pana sabbaparibandhavippamuttassa sabbākāraparipuṇṇassa maggasīlassa phalasīlassa ca vasena kalyāṇatā veditabbā. **Kalyāṇadhammo**ti sabbe bodhipakkhiyadhammā adhippetā, tasmā kalyāṇā satipaṭṭhānādibodhipakkhiyadhammā etassāti kalyāṇadhammo. **Kalyāṇapañño**ti ca

1. Sampannasīlo (Sī, Syā)

အတ္တနော ပရိစ္ဆိန္နဇာတိဝသေန ပန သံသရတိ၊ တထာ ဣတရေပိ။ သကဒါဂါမီသုပိ ယော ဣဓ သကဒါဂါမိမဂ္ဂံ ပတွာ ဒေဝလောကေ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ ပုန ဣဓ နိဗ္ဗတ္တတိ၊ သော အတ္တနော ပရိစ္ဆိန္နဇာတိဝသေနေဝ သံသရတိ။ ယေ ပန သကဒါဂါမိနော ဝေါမိဿကနယေန ဝိနာ တတ္ထ တတ္ထ ဒေဝေသုယေဝ မနုဿေသုယေဝ ဝါ နိဗ္ဗတ္တန္တိ၊ တေ ဥပရိမဂ္ဂါဓိဂမာယ ယာဝ ဣန္ဒြိယပရိပါကာ ပုနပ္ပုနံ ဥပ္ပဇ္ဇနတော သံသရန္တိယေဝ။ ပုထုဇ္ဇနေ ပန ဝတ္တဗ္ဗမေဝ နတ္ထိ သဗ္ဗဘဝသံယောဇနာနံ အပရိက္ခီဏတ္တာ။ တေန ဝုတ္တံ—

“ကာမယောဂေန သံယုတ္တာ၊ ဘဝယောဂေန စူဘယံ။
သတ္တာ ဂစ္ဆန္တိ သံသာရံ၊ ဇာတိမရဏဂါမိနော”တိ။

ကာမေ ပဟန္တွာနာတိ ကာမရာဂသင်္ခါတေ ကိလေသကာမေ အနာဂါမိမဂ္ဂေန ပဇဟိတွာ။ **ဆိန္နသံသယာ**တိ သမုစ္ဆိန္နကင်္ခါ၊ တဉ္စ ခေါ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေနေဝ။ ဝဏ္ဏဘဏနတ္ထံ ပန စတုတ္ထမဂ္ဂဿ ဧဝံ ဝုတ္တံ။ အရဟန္တော ဟိ ဣဓ “ဆိန္နသံသယာ”တိ အဓိပ္ပေတာ။ တေနေဝါဟ “**ခီဏမာနပုနဗ္ဘဝါ**”တိ။ သဗ္ဗသော ခီဏော နဝဝိဓောပိ မာနော အာယတိံ ပုနဗ္ဘဝေါ စ ဧတေသန္တိ ခီဏမာနပုနဗ္ဘဝါ။ မာနဂ္ဂဟဏေန စေတ္ထ တဒေကဋ္ဌတာယ လက္ခဏဝသေန ဝါ သဗ္ဗော စတုတ္ထမဂ္ဂဝဇ္ဈော ကိလေသော ဂဟိတောတိ။ ခီဏမာနတာယ စ သဉပါဒိသေသာ နိဗ္ဗာနဓာတု ဝုတ္တာ ဟောတိ၊ ခီဏပုနဗ္ဘဝတာယ အနုပါဒိသေသာ။ သေသံ သုဝိညေယျမေဝ။

သတ္တမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၈-ကလျာဏသီလသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၉၇။ အဋ္ဌမေ **ကလျာဏသီလော**တိ သုန္ဒရသီလော ပသတ္ထသီလော[၁] ပရိပုဏ္ဏသီလော။ တတ္ထ သီလပါရိပူရိ ဒွီဟိ ကာရဏေဟိ ဟောတိ သမ္မဒေဝ သီလဝိပတ္တိယာ အာဒီနဝဒဿနေန, သီလသမ္ပတ္တိယာ စ အာနိသံသဒဿနေန။ ဣဓ ပန သဗ္ဗပရိဗန္ဓဝိပ္ပမုတ္တဿ သဗ္ဗာကာရပရိပုဏ္ဏဿ မဂ္ဂသီလဿ ဖလသီလဿ စ ဝသေန ကလျာဏတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **ကလျာဏဓမ္မော**တိ သဗ္ဗေ ဗောဓိပက္ခိယဓမ္မာ အဓိပ္ပေတာ၊ တသ္မာ ကလျာဏာ သတိပဋ္ဌာနာဒိဗောဓိပက္ခိယဓမ္မာ ဧတဿာတိ ကလျာဏဓမ္မော။ **ကလျာဏပညော**တိ စ

၁-သမ္ပန္နသီလော (သီ၊ သျာ)

maggaphalapaññāvaseneva kalyāṇapañño. Lokuttarā eva hi sīlādidhammā ekantakalyāṇā nāma akuppasabhāvattā. Keci pana “catupārisuddhisīlavasena kalyāṇasīlo, vipassanāmaggadhammavasena kalyāṇadhammo, maggaphalapaññāvasena kalyāṇapañño”ti vadanti. Asekkhā eva te sīladhammapaññāti eke. Apare pana bhaṇanti—sotāpannasakadāgāmīnaṁ maggaphalasīlaṁ kalyāṇasīlaṁ nāma, tasmā “kalyāṇasīlo”ti iminā sotāpanno sakadāgāmī ca gahitā honti. Te hi sīlesu paripūrakārino nāma. Anāgāmimaggaphaladhammā aggamaggadhammā ca kalyāṇadhammā nāma. Tattha hi bodhipakkhiyadhammā bhāvanāpāripūriṁ gacchanti. Tasmā “kalyāṇadhammo”ti iminā tatiyamaggaṭṭhato paṭṭhāya tayo ariyā gahitā honti. Paññākiccassa matthakappattiyā-aggaphale paññā kalyāṇapaññā nāma, tasmā paññāvepullappatto arahā “kalyāṇapañño”ti vutto. Evameva puggalā gahitā hontīti. Kiṁ iminā papañcena, aggamaggaphaladhammā idha kalyāṇasīlādayo vuttāti ayamamhākaṁ khanti. Dhammavibhāgena hi ayaṁ puggalavibhāgo, na dhammavibhāgoti.

Kevalīti ettha kevalaṁ vuccati kenaci avomissakatāya sabbasaṅkhatavivittaṁ nibbānaṁ, tassa adhigatattā arahā kevalī. Atha vā pahānabhāvanāpāripūriyā pariyosāna-anavajjadhammapāripūriyā ca kalyāṇakaṭṭhena abyāsekasukhatāya ca kevalaṁ arahattaṁ, tadadhigamena kevalī khīṇāsavo. Maggabrahmacariyavāsaṁ vasitvā pariyosāpetvā ṭhitoti **vusitavā.** Uttamehi aggabhūtehi vā asekkhadhammehi samannāgatattā **“uttamapuriso”**ti vuccati.

Sīlavāti ettha kenaṭṭhena sīlaṁ? Sīlanaṭṭhena sīlaṁ. Kimidaṁ sīlanaṁ nāma? Samādhānaṁ, susīlyavasena kāyakammādīnaṁ avippakiṇṇatāti attho. Atha vā upadhāraṇaṁ, jhānādikusaladhammānaṁ patiṭṭhānavasena ādhārabhāvoti attho. Tasmā sīlati, sīletīti vā sīlaṁ. Ayaṁ tāva saddalakkhaṇanayena sīlaṭṭho. Apare pana “siraṭṭho sīlaṭṭho, sītalaṭṭho sīlaṭṭho, sivaṭṭho sīlaṭṭho”ti niruttinayena atthaṁ vaṇṇayanti. Tayidaṁ pāripūrito atisayato vā sīlaṁ assa atthīti **sīlavā**, catupārisuddhisīlavasena sīlasampannoti attho. Tattha yaṁ

မဂ္ဂဖလပညာဝသေနေဝ ကလျာဏပညော။ လောကုတ္တရာ ဧဝ ဟိ သီလာဒိဓမ္မာ ဧကန္တကလျာဏာ နာမ အကုပ္ပသဘာဝတ္တာ။ ကေစိ ပန “စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလဝသေန ကလျာဏသီလော၊ ဝိပဿနာမဂ္ဂဓမ္မဝသေန ကလျာဏဓမ္မော၊ မဂ္ဂဖလပညာဝသေန ကလျာဏပညော”တိ ဝဒန္တိ။ အသေက္ခာ ဧဝ တေ သီလဓမ္မပညာတိ ဧကေ။ အပရေ ပန ဘဏန္တိ—သောတာပန္နသကဒါဂါမီနံ မဂ္ဂဖလသီလံ ကလျာဏသီလံ နာမ၊ တသ္မာ “ကလျာဏသီလော”တိ ဣမိနာ သောတာပန္နော သကဒါဂါမီ စ ဂဟိတာ ဟောန္တိ။ တေ ဟိ သီလေသု ပရိပူရကာရိနော နာမ။ အနာဂါမိမဂ္ဂဖလဓမ္မာ အဂ္ဂမဂ္ဂဓမ္မာ စ ကလျာဏဓမ္မာ နာမ။ တတ္ထ ဟိ ဗောဓိပက္ခိယဓမ္မာ ဘာဝနာပါရိပူရိံ ဂစ္ဆန္တိ။ တသ္မာ “ကလျာဏဓမ္မော”တိ ဣမိနာ တတိယမဂ္ဂဋ္ဌတော ပဋ္ဌာယ တယော အရိယာ ဂဟိတာ ဟောန္တိ။ ပညာကိစ္စဿ မတ္ထကပ္ပတ္တိယာ အဂ္ဂဖလေ ပညာ ကလျာဏပညာ နာမ၊ တသ္မာ ပညာဝေပုလ္လပ္ပတ္တော အရဟာ “ကလျာဏပညော”တိ ဝုတ္တော။ ဧဝမေဝ ပုဂ္ဂလာ ဂဟိတာ ဟောန္တီတိ။ ကိံ ဣမိနာ ပပဉ္စေန၊ အဂ္ဂမဂ္ဂဖလဓမ္မာ ဣဓ ကလျာဏသီလာဒယော ဝုတ္တာတိ အယမမှာကံ ခန္တိ။ ဓမ္မဝိဘာဂေန ဟိ အယံ ပုဂ္ဂလဝိဘာဂေါ၊ န ဓမ္မဝိဘာဂေါတိ။

ကေဝလီတိ ဧတ္ထ ကေဝလံ ဝုစ္စတိ ကေနစိ အဝေါမိဿကတာယ သဗ္ဗသင်္ခတဝိဝိတ္တံ နိဗ္ဗာနံ၊ တဿ အဓိဂတတ္တာ အရဟာ ကေဝလီ။ အထ ဝါ ပဟာနဘာဝနာပါရိပူရိယာ ပရိယောသာနအနဝဇ္ဇဓမ္မပါရိပူရိယာ စ ကလျာဏကဋ္ဌေန အဗျာသေကသုခတာယ စ ကေဝလံ အရဟတ္တံ၊ တဒဓိဂမေန ကေဝလီ ခီဏာသဝေါ။ မဂ္ဂဗြဟ္မစရိယဝါသံ ဝသိတွာ ပရိယောသာပေတွာ ဌိတောတိ **ဝုသိတဝါ**။ ဥတ္တမေဟိ အဂ္ဂဘူတေဟိ ဝါ အသေက္ခဓမ္မေဟိ သမန္နာဂတတ္တာ “**ဥတ္တမပုရိသော**”တိ ဝုစ္စတိ။

သီလဝါတိ ဧတ္ထ ကေနဋ္ဌေန သီလံ? သီလနဋ္ဌေန သီလံ။ ကိမိဒံ သီလနံ နာမ? သမာဓာနံ၊ သုသီလျဝသေန ကာယကမ္မာဒီနံ အဝိပ္ပကိဏ္ဏတာတိ အတ္ထော။ အထ ဝါ ဥပဓာရဏံ၊ ဈာနာဒိကုသလဓမ္မာနံ ပတိဋ္ဌာနဝသေန အာဓာရဘာဝေါတိ အတ္ထော။ တသ္မာ သီလတိ, သီလေတီတိ ဝါ သီလံ။ အယံ တာဝ သဒ္ဒလက္ခဏနယေန သီလဋ္ဌော။ အပရေ ပန “သိရဋ္ဌော သီလဋ္ဌော၊ သီတလဋ္ဌော သီလဋ္ဌော၊ သိဝဋ္ဌော သီလဋ္ဌော”တိ နိရုတ္တိနယေန အတ္ထံ ဝဏ္ဏယန္တိ။ တယိဒံ ပါရိပူရိတော အတိသယတော ဝါ သီလံ အဿ အတ္ထီတိ **သီလဝါ**၊ စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလဝသေန သီလသမ္ပန္နောတိ အတ္ထော။ တတ္ထ ယံ

jeṭṭhakasīlaṁ, taṁ vitthāretvā dassetuṁ "**pātimokkhasaṁvarasaṁvuto**"ti-ādi vuttanti ekaccānaṁ ācariyānaṁ adhippāyo.

Aparena pana bhaṇanti—ubhayatthāpi pātimokkhasaṁvaro Bhagavatā vutto. Pātimokkhasaṁvaro eva hi sīlaṁ, itaresu indriyasaṁvaro chadvārarakkhaṇamattameva, ājīvapārisuddhi dhammena paccayuppādanamattameva, paccayasannissitaṁ paṭiladdhapaccaye "idamatthan"ti paccavekkhitvā paribhuñjanamattameva. Nippariyāyena pātimokkhasaṁvarova sīlaṁ. Yassa so bhinno, so sīsacchinno puriso viya hatthapāde "sesāni rakkhissatī"ti na vattabbo. Yassa pana so arogo, acchinnasīso viya puriso tāni puna pākatikāni katvā rakkhituṁ sakkoti. Tasmā **sīlavā**ti iminā pātimokkhasīlameva uddisitvā taṁ vitthāretuṁ "**pātimokkhasaṁvarasaṁvuto**"ti-ādi vuttanti.

Tattha **pātimokkhan**ti sikkhāpadasīlaṁ. Taṁ hi yo naṁ pāti rakkhati, taṁ mokkheti moceti āpāyikādīhi dukkhehīti pātimokkhaṁ. Saṁvaraṇaṁ saṁvaro, kāyavācāhi avītikkamo. Pātimokkhameva saṁvaro pātimokkhasaṁvaro, tena saṁvuto pihitakāyavācoti **pātimokkhasaṁvarasaṁvuto,** idamassa tasmiṁ sīle patiṭṭhitabhāvaparidīpanaṁ. **Viharatī**ti tadanurūpavihārasamaṅgibhāvaparidīpanaṁ. **Ācāragocarasampanno**ti heṭṭhā pātimokkhasaṁvarassa, upari visesānuyogassa ca upakārakadhammaparidīpanaṁ. **Aṇumattesu vajjesu bhayadassāvī**ti pātimokkhasīlato acavanadhammatāparidīpanaṁ. **Samādāyā**ti sikkhāpadānaṁ anavasesato ādānaparidīpanaṁ. **Sikkhatī**ti sikkhāya samaṅgibhāvaparidīpanaṁ. **Sikkhāpadesū**ti sikkhitabbadhammaparidīpanaṁ.

Aparo nayo—kilesānaṁ balavabhāvato pāpakiriyāya sukarabhāvato puññakiriyāya ca dukkarabhāvato bahukkhattuṁ apāyesu patanasīloti pātī, puthujjano. Aniccatāya vā bhavādīsu kammavegakkhitto ghaṭiyantaṁ viya anavaṭṭhānena paribbhamanato gamanasīloti pātī, maraṇavasena vā tamhi tamhi sattanikāye attabhāvassa pātanasīloti pātī, sattasantāno, cittameva vā. Taṁ pātinaṁ saṁsāradukkhato mokkhetīti pātimokkho[1]. Cittassa hi vimokkhena satto

1. Pātimokkhaṁ (Sī)

ဇေဋ္ဌကသီလံ၊ တံ ဝိတ္ထာရေတွာ ဒဿေတုံ "**ပါတိမောက္ခသံဝရသံဝုတော**"တိ-အာဒိ ဝုတ္တန္တိ ဧကစ္စာနံ အာစရိယာနံ အဓိပ္ပါယော။

အပရေန ပန ဘဏန္တိ—ဥဘယတ္ထာပိ ပါတိမောက္ခသံဝရော ဘဂဝတာ ဝုတ္တော။ ပါတိမောက္ခသံဝရော ဧဝ ဟိ သီလံ၊ ဣတရေသု ဣန္ဒြိယသံဝရော ဆဒွါရရက္ခဏမတ္တမေဝ၊ အာဇီဝပါရိသုဒ္ဓိ ဓမ္မေန ပစ္စယုပ္ပါဒနမတ္တမေဝ၊ ပစ္စယသန္နိဿိတံ ပဋိလဒ္ဓပစ္စယေ "ဣဒမတ္ထ"န္တိ ပစ္စဝေက္ခိတွာ ပရိဘုဉ္ဇနမတ္တမေဝ။ နိပ္ပရိယာယေန ပါတိမောက္ခသံဝရောဝ သီလံ။ ယဿ သော ဘိန္နော၊ သော သီသစ္ဆိန္နော ပုရိသော ဝိယ ဟတ္ထပါဒေ "သေသာနိ ရက္ခိဿတီ"တိ န ဝတ္တဗ္ဗော။ ယဿ ပန သော အရောဂေါ၊ အစ္ဆိန္နသီသော ဝိယ ပုရိသော တာနိ ပုန ပါကတိကာနိ ကတွာ ရက္ခိတုံ သက္ကောတိ။ တသ္မာ **သီလဝါ**တိ ဣမိနာ ပါတိမောက္ခသီလမေဝ ဥဒ္ဒိသိတွာ တံ ဝိတ္ထာရေတုံ "**ပါတိမောက္ခသံဝရသံဝုတော**"တိအာဒိ ဝုတ္တန္တိ။

တတ္ထ **ပါတိမောက္ခ**န္တိ သိက္ခာပဒသီလံ။ တံ ဟိ ယော နံ ပါတိ ရက္ခတိ၊ တံ မောက္ခေတိ မောစေတိ အာပါယိကာဒီဟိ ဒုက္ခေဟီတိ ပါတိမောက္ခံ။ သံဝရဏံ သံဝရော၊ ကာယဝါစာဟိ အဝီတိက္ကမော။ ပါတိမောက္ခမေဝ သံဝရော ပါတိမောက္ခသံဝရော၊ တေန သံဝုတော ပိဟိတကာယဝါစောတိ **ပါတိမောက္ခသံဝရသံဝုတော**၊ ဣဒမဿ တသ္မိံ သီလေ ပတိဋ္ဌိတဘာဝပရိဒီပနံ။ **ဝိဟရတီ**တိ တဒနုရူပဝိဟာရသမင်္ဂိဘာဝပရိဒီပနံ။ **အာစာရဂေါစရသမ္ပန္နော**တိ ဟေဋ္ဌာ ပါတိမောက္ခသံဝရဿ, ဥပရိ ဝိသေသာနုယောဂဿ စ ဥပကာရကဓမ္မပရိဒီပနံ။ **အဏုမတ္တေသု ဝဇ္ဇေသု ဘယဒဿာဝီ**တိ ပါတိမောက္ခသီလတော အစဝနဓမ္မတာပရိဒီပနံ။ **သမာဒါယာ**တိ သိက္ခာပဒါနံ အနဝသေသတော အာဒါနပရိဒီပနံ။ **သိက္ခတီ**တိ သိက္ခာယ သမင်္ဂိဘာဝပရိဒီပနံ။ **သိက္ခာပဒေသူ**တိ သိက္ခိတဗ္ဗဓမ္မပရိဒီပနံ။

အပရော နယော—ကိလေသာနံ ဗလဝဘာဝတော ပါပကိရိယာယ သုကရဘာဝတော ပုညကိရိယာယ စ ဒုက္ကရဘာဝတော ဗဟုက္ခတ္တုံ အပါယေသု ပတနသီလောတိ ပါတီ၊ ပုထုဇ္ဇနော။ အနိစ္စတာယ ဝါ ဘဝါဒီသု ကမ္မဝေဂက္ခိတ္တော ဃဋီယန္တံ ဝိယ အနဝဋ္ဌာနေန ပရိဗ္ဘမနတော ဂမနသီလောတိ ပါတီ၊ မရဏဝသေန ဝါ တမှိ တမှိ သတ္တနိကာယေ အတ္တဘာဝဿ ပါတနသီလောတိ ပါတီ၊ သတ္တသန္တာနော, စိတ္တမေဝ ဝါ။ တံ ပါတိနံ သံသာရဒုက္ခတော မောက္ခေတီတိ ပါတိမောက္ခော[1]။ စိတ္တဿ ဟိ ဝိမောက္ခေန သတ္တော

၁-ပါတိမောက္ခံ (သီ)

vimutto. “Cittavodānā visujjhantī”ti[1] “anupādāya āsavehi cittaṁ vimuttan”ti[2] ca vuttaṁ. Atha vā avijjādinā hetunā[3] saṁsāre patati gacchati pavattatīti pāti. “Avijjānīvaraṇānaṁ sattānaṁ taṇhāsaṁyojanānaṁ sandhāvataṁ saṁsaratan”ti[4] hi vuttaṁ. Tassa pātino sattassa taṇhādisaṁkilesattayato mokkho etenāti pātimokkho. “Kaṇṭhekālo”ti-ādīnaṁ[5] viyassa samāsasiddhi veditabbā.

Atha vā pāteti vinipāteti dukkheti pāti, cittaṁ. Vuttaṁ hi “cittena nīyati loko, cittena parikassatī”ti[6]. Tassa pātino mokkho etenāti pātimokkho, patati vā etena apāyadukkhe saṁsāradukkhe cāti pāti, taṇhādisaṁkileso. Vuttaṁ hi “taṇhā janeti purisaṁ[7], taṇhādutiyo puriso”ti[8] ca ādi. Tato pātito mokkhoti pātimokkho. Atha vā patati etthāti pāti, cha ajjhattikāni bāhirāni ca āyatanāni. Vuttaṁ hi “chasu loko samuppanno, chasu kubbati santhavan”ti[9]. Tato cha-ajjhattikabāhirāyatanasaṅkhātato pātito mokkhoti pātimokkho. Atha vā pāto vinipāto assa atthīti pātī, saṁsāro. Tato mokkhoti pātimokkho. Atha vā sabbalokādhipatibhāvato Dhammissaro Bhagavā patīti vuccati, muccati etenāti mokkho, patino mokkho tena paññattattāti patimokkho, patimokkho eva pātimokkho. Sabbaguṇānaṁ vā mūlabhāvato uttamaṭṭhena pati ca so yathāvuttaṭṭhena mokkho cāti patimokkho, patimokkho eva pātimokkho. Tathā hi vuttaṁ “pātimokkhanti mukhametaṁ pamukhametan”ti[10] vitthāro.

Atha vā **pa**-iti pakāre, **atī**ti accantatthe nipāto. Tasmā pakārehi accantaṁ mokkhetīti pātimokkho. Idaṁ hi sīlaṁ sayaṁ tadaṅgavasena, samādhisahitaṁ paññāsahitañca vikkhambhanavasena samucchedavasena ca accantaṁ mokkheti mocetīti pātimokkhaṁ. Pati pati mokkhoti

1. Saṁ 2. 123 piṭṭhe.
2. Ma 2. 168 piṭṭhe.
3. Avijjānidānahetunā (Syā)
4. Saṁ 1. 387; Saṁ 3. 199 piṭṭhesu.
5. Taṇhākāloti-ādīnaṁ (Syā)
6. Saṁ 1. 36 piṭṭhe.
7. Saṁ 1. 34 piṭṭhe.
8. Khu 1. 201, 268; Khu 8. 211 piṭṭhesu.
9. Saṁ 1. 38 piṭṭhe.
10. Vi 3. 141 piṭṭhe.

ဝိမုတ္တော။ “စိတ္တဝေါဒါနာ ဝိသုဇ္ဈန္တီ”တိ[၁] “အနုပါဒါယ အာသဝေဟိ စိတ္တံ ဝိမုတ္တ”န္တိ[၂] စ ဝုတ္တံ။ အထ ဝါ အဝိဇ္ဇာဒိနာ ဟေတုနာ[၃] သံသာရေ ပတတိ ဂစ္ဆတိ ပဝတ္တတီတိ ပါတိ။ “အဝိဇ္ဇာနီဝရဏာနံ သတ္တာနံ တဏှာသံယောဇနာနံ သန္ဓာဝတံ သံသရတ”န္တိ[၄] ဟိ ဝုတ္တံ။ တဿ ပါတိနော သတ္တဿ တဏှာဒိသံကိလေသတ္တယတော မောက္ခော ဧတေနာတိ ပါတိမောက္ခော။ “ကဏ္ဌေကာလော”တိအာဒီနံ[၅] ဝိယဿ သမာသသိဒ္ဓိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

အထ ဝါ ပါတေတိ ဝိနိပါတေတိ ဒုက္ခေတိ ပါတိ၊ စိတ္တံ။ ဝုတ္တံ ဟိ “စိတ္တေန နီယတိ လောကော၊ စိတ္တေန ပရိကဿတီ”တိ[၆]။ တဿ ပါတိနော မောက္ခော ဧတေနာတိ ပါတိမောက္ခော၊ ပတတိ ဝါ ဧတေန အပါယဒုက္ခေ သံသာရဒုက္ခေ စာတိ ပါတိ၊ တဏှာဒိသံကိလေသော။ ဝုတ္တံ ဟိ “တဏှာ ဇနေတိ ပုရိသံ[၇]၊ တဏှာဒုတိယော ပုရိသော”တိ[၈] စ အာဒိ။ တတော ပါတိတော မောက္ခောတိ ပါတိမောက္ခော။ အထ ဝါ ပတတိ ဧတ္ထာတိ ပါတိ၊ ဆ အဇ္ဈတ္တိကာနိ ဗာဟိရာနိ စ အာယတနာနိ။ ဝုတ္တံ ဟိ “ဆသု လောကော သမုပ္ပန္နော၊ ဆသု ကုဗ္ဗတိ သန္ထဝ”န္တိ[၉]။ တတော ဆအဇ္ဈတ္တိကဗာဟိရာယတနသင်္ခါတတော ပါတိတော မောက္ခောတိ ပါတိမောက္ခော။ အထ ဝါ ပါတော ဝိနိပါတော အဿ အတ္ထီတိ ပါတီ၊ သံသာရော။ တတော မောက္ခောတိ ပါတိမောက္ခော။ အထ ဝါ သဗ္ဗလောကာဓိပတိဘာဝတော ဓမ္မိဿရော ဘဂဝါ ပတီတိ ဝုစ္စတိ၊ မုစ္စတိ ဧတေနာတိ မောက္ခော၊ ပတိနော မောက္ခော တေန ပညတ္တတ္တာတိ ပတိမောက္ခော၊ ပတိမောက္ခော ဧဝ ပါတိမောက္ခော။ သဗ္ဗဂုဏာနံ ဝါ မူလဘာဝတော ဥတ္တမဋ္ဌေန ပတိ စ သော ယထာဝုတ္တဋ္ဌေန မောက္ခော စာတိ ပတိမောက္ခော၊ ပတိမောက္ခော ဧဝ ပါတိမောက္ခော။ တထာ ဟိ ဝုတ္တံ “ပါတိမောက္ခန္တိ မုခမေတံ ပမုခမေတ”န္တိ[၁၀] ဝိတ္ထာရော။

အထ ဝါ **ပ**ဣတိ ပကာရေ၊ **အတီ**တိ အစ္စန္တတ္ထေ နိပါတော။ တသ္မာ ပကာရေဟိ အစ္စန္တံ မောက္ခေတီတိ ပါတိမောက္ခော။ ဣဒံ ဟိ သီလံ သယံ တဒင်္ဂဝသေန, သမာဓိသဟိတံ ပညာသဟိတဉ္စ ဝိက္ခမ္ဘနဝသေန သမုစ္ဆေဒဝသေန စ အစ္စန္တံ မောက္ခေတိ မောစေတီတိ ပါတိမောက္ခံ။ ပတိ ပတိ မောက္ခောတိ

၁-သံ ၂-၁၂၃-ပိဋ္ဌေ။
၂-မ ၂-၁၆၈-ပိဋ္ဌေ။
၃-အဝိဇ္ဇာနိဒါနဟေတုနာ (သျာ)
၄-သံ ၁-၃၈၇၊ သံ ၃-၁၉၉-ပိဋ္ဌေသု။
၅-တဏှာကာလောတိအာဒီနံ (သျာ)
၆-သံ ၁-၃၆-ပိဋ္ဌေ။
၇-သံ ၁-၃၄-ပိဋ္ဌေ။
၈-ခု ၁-၂၀၁-၂၆၈၊ ခု ၈-၂၁၁-ပိဋ္ဌေသု။
၉-သံ ၁-၃၈-ပိဋ္ဌေ။
၁၀-ဝိ ၃-၁၄၁-ပိဋ္ဌေ။

vā patimokkho, tamhā tamhā vītikkamitabbadosato pati paccekaṁ mokkhoti attho. Patimokkho eva pātimokkho. Mokkhoti vā nibbānaṁ, tassa mokkhassa paṭibimbabhūtanti patimokkhaṁ. Pātimokkhasīlasaṁvaro hi sūriyassa aruṇuggamanaṁ viya nibbānassa udayabhūto tappaṭibhāgo viya hoti yathārahaṁ kilesanibbāpanatoti patimokkhaṁ, patimokkhaṁ eva pātimokkhaṁ. Atha vā mokkhaṁ pati vattati mokkhābhimukhanti patimokkhaṁ, patimokkhameva pātimokkhanti evaṁ tāvettha pātimokkhasaddassa attho veditabbo.

Saṁvarati pidahati etenāti **saṁvaro**, pātimokkhameva saṁvaroti **pātimokkhasaṁvaro.** Atthato pana tato tato vītikkamitabbato viratiyo cetanā vā, tena pātimokkhasaṁvarena upeto samannāgato **pātimokkhasaṁvarasaṁvuto**ti vutto. Vuttaṁ hetaṁ Vibhaṅge—

> "Iminā pātimokkhasaṁvarena upeto hoti samupeto upagato samupagato sampanno samannāgato, tena vuccati pātimokkhasaṁvarasaṁvuto"ti[1].

Viharatīti iriyāpathavihārena viharati iriyati vattati. **Ācāragocarasampanno**ti veḷudānādimicchājīvassa kāyapāgabbhiyādīnaṁ ca akaraṇena sabbaso anācāraṁ vajjetvā "kāyiko avītikkamo vācasiko avītikkamo"ti evaṁ vuttabhikkhusāruppa-ācārasampattiyā vesiyādi-agocaraṁ vajjetvā piṇḍapātādi-atthaṁ upasaṅkamituṁ yuttaṭṭhānasaṅkhātagocarena ca sampannattā ācāragocarasampanno. Apica yo bhikkhu Satthari sagāravo sappatisso sabrahmacārīsu sagāravo sappatisso hirottappasampanno sunivattho supāruto pāsādikena abhikkantena paṭikkantena ālokitena vilokitena samiñjitena pasāritena okkhittacakkhu iriyā pathasampanno indriyesu guttadvāro bhojane mattaññū jāgariyānuyutto satisampajaññena samannāgato appiccho santuṭṭho pavivitto asaṁsaṭṭho ābhisamācārikesu sakkaccakārī garucittīkārabahulo viharati, ayaṁ vuccati ācārasampanno.

1. Abhi 2. 255 piṭṭhe.

ဝါ ပတိမောက္ခော၊ တမှာ တမှာ ဝီတိက္ကမိတဗ္ဗဒေါသတော ပတိ ပစ္စေကံ မောက္ခောတိ အတ္ထော။ ပတိမောက္ခော ဧဝ ပါတိမောက္ခော။ မောက္ခောတိ ဝါ နိဗ္ဗာနံ၊ တဿ မောက္ခဿ ပဋိဗိမ္ဗဘူတန္တိ ပတိမောက္ခံ။ ပါတိမောက္ခသီလသံဝရော ဟိ သူရိယဿ အရုဏုဂ္ဂမနံ ဝိယ နိဗ္ဗာနဿ ဥဒယဘူတော တပ္ပဋိဘာဂေါ ဝိယ ဟောတိ ယထာရဟံ ကိလေသနိဗ္ဗာပနတောတိ ပတိမောက္ခံ၊ ပတိမောက္ခံ ဧဝ ပါတိမောက္ခံ။ အထ ဝါ မောက္ခံ ပတိ ဝတ္တတိ မောက္ခာဘိမုခန္တိ ပတိမောက္ခံ၊ ပတိမောက္ခမေဝ ပါတိမောက္ခန္တိ ဧဝံ တာဝေတ္ထ ပါတိမောက္ခသဒ္ဒဿ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

သံဝရတိ ပိဒဟတိ ဧတေနာတိ **သံဝရော**၊ ပါတိမောက္ခမေဝ သံဝရောတိ **ပါတိမောက္ခသံဝရော**။ အတ္ထတော ပန တတော တတော ဝီတိက္ကမိတဗ္ဗတော ဝိရတိယော စေတနာ ဝါ၊ တေန ပါတိမောက္ခသံဝရေန ဥပေတော သမန္နာဂတော **ပါတိမောက္ခသံဝရသံဝုတော**တိ ဝုတ္တော။ ဝုတ္တံ ဟေတံ ဝိဘင်္ဂေ—

> "ဣမိနာ ပါတိမောက္ခသံဝရေန ဥပေတော ဟောတိ သမုပေတော ဥပဂတော သမုပဂတော သမ္ပန္နော သမန္နာဂတော၊ တေန ဝုစ္စတိ ပါတိမောက္ခသံဝရသံဝုတော"တိ[၁]။

ဝိဟရတီတိ ဣရိယာပထဝိဟာရေန ဝိဟရတိ ဣရိယတိ ဝတ္တတိ။ **အာစာရဂေါစရသမ္ပန္နော**တိ ဝေဠုဒါနာဒိမိစ္ဆာဇီဝဿ ကာယပါဂဗ္ဘိယာဒီနံ စ အကရဏေန သဗ္ဗသော အနာစာရံ ဝဇ္ဇေတွာ "ကာယိကော အဝီတိက္ကမော ဝါစသိကော အဝီတိက္ကမော"တိ ဧဝံ ဝုတ္တဘိက္ခုသာရုပ္ပအာစာရသမ္ပတ္တိယာ ဝေသိယာဒိအဂေါစရံ ဝဇ္ဇေတွာ ပိဏ္ဍပါတာဒိအတ္ထံ ဥပသင်္ကမိတုံ ယုတ္တဋ္ဌာနသင်္ခါတဂေါစရေန စ သမ္ပန္နတ္တာ အာစာရဂေါစရသမ္ပန္နော။ အပိစ ယော ဘိက္ခု သတ္ထရိ သဂါရဝေါ သပ္ပတိဿော သဗြဟ္မစာရီသု သဂါရဝေါ သပ္ပတိဿော ဟိရောတ္တပ္ပသမ္ပန္နော သုနိဝတ္ထော သုပါရုတော ပါသာဒိကေန အဘိက္ကန္တေန ပဋိက္ကန္တေန အာလောကိတေန ဝိလောကိတေန သမိဉ္ဇိတေန ပသာရိတေန ဩက္ခိတ္တစက္ခု ဣရိယာပထသမ္ပန္နော ဣန္ဒြိယေသု ဂုတ္တဒွါရော ဘောဇနေ မတ္တညူ ဇာဂရိယာနုယုတ္တော သတိသမ္ပဇညေန သမန္နာဂတော အပ္ပိစ္ဆော သန္တုဋ္ဌော ပဝိဝိတ္တော အသံသဋ္ဌော အာဘိသမာစာရိကေသု သက္ကစ္စကာရီ ဂရုစိတ္တီကာရဗဟုလော ဝိဟရတိ၊ အယံ ဝုစ္စတိ အာစာရသမ္ပန္နော။

၁-အဘိ ၂-၂၅၅-ပိဋ္ဌေ။

Gocaro pana upanissayagocaro ārakkhagocaro upanibandhagocaroti tividho. Tattha dasakathāvatthuguṇasamannāgato vuttalakkhaṇo kalyāṇamitto yaṁ nissāya asutaṁ suṇāti, sutaṁ pariyodapeti, kaṅkhaṁ vitarati, diṭṭhiṁ ujukaṁ karoti, cittaṁ pasādeti, yassa ca anusikkhanto saddhāya vaḍḍhati, sīlena, sutena, cāgena, paññāya vaḍḍhati, ayaṁ **upanissayagocaro.** Yo bhikkhu antaragharaṁ paviṭṭho vīthiṁ paṭipanno okkhittacakkhu yugamattadassāvī saṁvuto gacchati, na hatthiṁ olokento, na assaṁ, na rathaṁ, na pattiṁ, na itthiṁ, na purisaṁ olokento, na uddhaṁ olokento, na adho olokento, na disāvidisā pekkhamāno gacchati, ayaṁ **ārakkhagocaro. Upanibandhagocaro** pana cattāro satipaṭṭhānā, yattha bhikkhu attano cittaṁ upanibandhati. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā—

> "Ko ca bhikkhave bhikkhuno gocaro sako pettiko visayo, yadidaṁ cattāro satipaṭṭhānā"ti[1].

Iti yathāvuttāya ācārasampattiyā imāya ca gocarasampattiyā samannāgatattā **ācāragocarasampanno.**

Aṇumattesu vajjesu bhayadassāvīti appamattakesu aṇuppamāṇesu asañcicca āpannasekhiya-akusalacittuppādādibhedesu vajjesu bhayadassanasīlo. Yo hi bhikkhu paramāṇumattaṁ vajjaṁ aṭṭhasaṭṭhiyojanasatasahassubbedhasinerupabbatarājasadisaṁ katvā passati, yopi bhikkhu sabbalahukaṁ dubbhāsitamattaṁ pārājikasadisaṁ katvā passati, ayaṁ aṇumattesu vajjesu bhayadassāvī nāma. **Samādāya sikkhati sikkhāpadesū**ti yaṁ kiñci sikkhāpadesu sikkhitabbaṁ, taṁ sabbena sabbaṁ sabbathā sabbaṁ anavasesaṁ samādiyitvā sikkhati vattati, pūretīti attho. **Iti kalyāṇasīlo**ti iminā pakārena kalyāṇasīlo samāno[2]. Puggalādhiṭṭhānavasena hi niddiṭṭhaṁ sīlaṁ "evaṁ kho bhikkhave bhikkhu kalyāṇasīlo hotī"ti vuttapuggalādhiṭṭhānavaseneva nigametvā "kalyāṇadhammo"ti ettha vuttadhamme niddisitukāmena "tesaṁ dhammānaṁ idaṁ sīlaṁ adhiṭṭhānan"ti dassetuṁ puna "iti kalyāṇasīlo"ti vuttaṁ. **Sattannaṁ bodhipakkhiyānan**ti-ādi sabbaṁ heṭṭhā vuttatthameva. Puna **kalyāṇasīlo**ti-ādi nigamanaṁ.

1. Saṁ 3. 128 piṭṭhe.
2. Kalyāṇasīlasampanno (Ka)

ဂေါစရော ပန ဥပနိဿယဂေါစရော အာရက္ခဂေါစရော ဥပနိဗန္ဓဂေါစရောတိ တိဝိဓော။ တတ္ထ ဒသကထာဝတ္ထုဂုဏသမန္နာဂတော ဝုတ္တလက္ခဏော ကလျာဏမိတ္တော ယံ နိဿာယ အသုတံ သုဏာတိ၊ သုတံ ပရိယောဒပေတိ၊ ကင်္ခံ ဝိတရတိ၊ ဒိဋ္ဌိံ ဥဇုကံ ကရောတိ၊ စိတ္တံ ပသာဒေတိ၊ ယဿ စ အနုသိက္ခန္တော သဒ္ဓါယ ဝဍ္ဎတိ၊ သီလေန, သုတေန, စာဂေန, ပညာယ ဝဍ္ဎတိ၊ အယံ **ဥပနိဿယဂေါစရော**။ ယော ဘိက္ခု အန္တရဃရံ ပဝိဋ္ဌော ဝီထိံ ပဋိပန္နော ဩက္ခိတ္တစက္ခု ယုဂမတ္တဒဿာဝီ သံဝုတော ဂစ္ဆတိ၊ န ဟတ္ထိံ ဩလောကေန္တော, န အဿံ, န ရထံ, န ပတ္တိံ, န ဣတ္ထိံ, န ပုရိသံ ဩလောကေန္တော, န ဥဒ္ဓံ ဩလောကေန္တော, န အဓော ဩလောကေန္တော, န ဒိသာဝိဒိသာ ပေက္ခမာနော ဂစ္ဆတိ၊ အယံ **အာရက္ခဂေါစရော**။ **ဥပနိဗန္ဓဂေါစရော** ပန စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနာ၊ ယတ္ထ ဘိက္ခု အတ္တနော စိတ္တံ ဥပနိဗန္ဓတိ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ ဘဂဝတာ—

> "ကော စ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခုနော ဂေါစရော သကော ပေတ္တိကော ဝိသယော၊ ယဒိဒံ စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနာ"တိ[၁]။

ဣတိ ယထာဝုတ္တာယ အာစာရသမ္ပတ္တိယာ ဣမာယ စ ဂေါစရသမ္ပတ္တိယာ သမန္နာဂတတ္တာ **အာစာရဂေါစရသမ္ပန္နော**။

အဏုမတ္တေသု ဝဇ္ဇေသု ဘယဒဿာဝီတိ အပ္ပမတ္တကေသု အဏုပ္ပမာဏေသု အသဉ္စိစ္စ အာပန္နသေခိယအကုသလစိတ္တုပ္ပါဒါဒိဘေဒေသု ဝဇ္ဇေသု ဘယဒဿနသီလော။ ယော ဟိ ဘိက္ခု ပရမာဏုမတ္တံ ဝဇ္ဇံ အဋ္ဌသဋ္ဌိယောဇနသတသဟဿုဗ္ဗေဓသိနေရုပဗ္ဗတရာဇသဒိသံ ကတွာ ပဿတိ၊ ယောပိ ဘိက္ခု သဗ္ဗလဟုကံ ဒုဗ္ဘာသိတမတ္တံ ပါရာဇိကသဒိသံ ကတွာ ပဿတိ၊ အယံ အဏုမတ္တေသု ဝဇ္ဇေသု ဘယဒဿာဝီ နာမ။ **သမာဒါယ သိက္ခတိ သိက္ခာပဒေသူ**တိ ယံ ကိဉ္စိ သိက္ခာပဒေသု သိက္ခိတဗ္ဗံ၊ တံ သဗ္ဗေန သဗ္ဗံ သဗ္ဗထာ သဗ္ဗံ အနဝသေသံ သမာဒိယိတွာ သိက္ခတိ ဝတ္တတိ၊ ပူရေတီတိ အတ္ထော။ **ဣတိ ကလျာဏသီလော**တိ ဣမိနာ ပကာရေန ကလျာဏသီလော သမာနော[၂]။ ပုဂ္ဂလာဓိဋ္ဌာနဝသေန ဟိ နိဒ္ဒိဋ္ဌံ သီလံ "ဧဝံ ခေါ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ကလျာဏသီလော ဟောတီ"တိ ဝုတ္တပုဂ္ဂလာဓိဋ္ဌာနဝသေနေဝ နိဂမေတွာ "ကလျာဏဓမ္မော"တိ ဧတ္ထ ဝုတ္တဓမ္မေ နိဒ္ဒိသိတုကာမေန "တေသံ ဓမ္မာနံ ဣဒံ သီလံ အဓိဋ္ဌာနန်"တိ ဒဿေတုံ ပုန "ဣတိ ကလျာဏသီလော"တိ ဝုတ္တံ။ **သတ္တန္နံ ဗောဓိပက္ခိယာနန္တိ**-အာဒိ သဗ္ဗံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တတ္ထမေဝ။ ပုန **ကလျာဏသီလော**တိအာဒိ နိဂမနံ။

၁-သံ ၃-၁၂၈-ပိဋ္ဌေ။
၂-ကလျာဏသီလသမ္ပန္နော (က)

Gāthāsu **dukkaṭan**ti duṭṭhu kataṁ, duccaritanti attho. **Hirimanan**ti hirimantaṁ hirisampannaṁ, sabbaso pāpapavattiyā jigucchanasabhāvanti attho. **Hirimanan**ti vā hirisahitacittaṁ. Hiriggahaṇeneva cettha ottappampi gahitanti veditabbaṁ. Hirottappaggahaṇena ca sabbaso duccaritābhāvassa hetuṁ dassento kalyāṇasīlataṁ hetuto vibhāveti. **Sambodhī**ti ariyañāṇaṁ, taṁ gacchanti bhajantīti **sambodhigāmino,** bodhipakkhikāti attho. **Anussadan**ti rāgussadādirahitaṁ. “Tathāvidhan”tipi paṭhanti. “Bodhipakkhikānaṁ dhammānaṁ bhāvanānuyogamanuyutto”ti yathā yathā pubbe vuttaṁ, tathāvidhaṁ tādisanti attho. **Dukkhassā**ti vaṭṭadukkhassa, vaṭṭadukkhahetuno vā. **Idheva khayamattano**ti āsavakkhayādhigamena attano vaṭṭadukkhahetuno samudayapakkhiyassa kilesagaṇassa idheva imasmiṁyeva attabhāve khayaṁ anuppādaṁ pajānāti, vaṭṭadukkhasseva vā idheva carimakacittanirodhena khayaṁ khīṇabhāvaṁ pajānāti. **Tehi dhammehi sampannan**ti tehi yathāvuttasīlādidhammehi samannāgataṁ. **Asitan**ti taṇhādiṭṭhinissayānaṁ pahīnattā asitaṁ, katthaci anissitaṁ. **Sabbalokassā**ti sabbasmiṁ sattaloke. Sesaṁ vuttanayameva.

Aṭṭhamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

9. Dānasuttavaṇṇanā

98. Navame **dānan**ti dātabbaṁ, savatthukā vā cetanā dānaṁ, sampattipariccāgassetaṁ adhivacanaṁ. **Āmisadānan**ti cattāro paccayā deyyabhāvavasena āmisadānaṁ nāma. Te hi taṇhādīhi āmasitabbato āmisanti vuccanti. Tesaṁ vā pariccāgacetanā āmisadānaṁ. **Dhammadānan**ti idhekacco “ime dhammā kusalā, ime dhammā akusalā. Ime dhammā sāvajjā, ime dhammā anavajjā. Ime viññugarahitā, ime viññuppasatthā. Ime samattā samādinnā ahitāya dukkhāya saṁvattanti, ime hitāya sukhāya saṁvattantī”ti kusalākusalakammapathe vibhajanto kammakammavipāke idhalokaparaloke paccakkhato dassento viya pākaṭaṁ karonto akusalehi dhammehi nivattāpento kusalesu dhammesu patiṭṭhāpento dhammaṁ deseti, idaṁ dhammadānaṁ. Yo pana “ime dhammā

ဂါထာသု **ဒုက္ကဋ**န္တိ ဒုဋ္ဌု ကတံ၊ ဒုစ္စရိတန္တိ အတ္ထော။ **ဟိရိမန**န္တိ ဟိရိမန္တံ ဟိရိသမ္ပန္နံ၊ သဗ္ဗသော ပါပပဝတ္တိယာ ဇိဂုစ္ဆနသဘာဝန္တိ အတ္ထော။ **ဟိရိမန**န္တိ ဝါ ဟိရိသဟိတစိတ္တံ။ ဟိရိဂ္ဂဟဏေနေဝ စေတ္ထ ဩတ္တပ္ပမ္ပိ ဂဟိတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဟိရောတ္တပ္ပဂ္ဂဟဏေန စ သဗ္ဗသော ဒုစ္စရိတာဘာဝဿ ဟေတုံ ဒဿေန္တော ကလျာဏသီလတံ ဟေတုတော ဝိဘာဝေတိ။ **သမ္ဗောဓီ**တိ အရိယဉာဏံ၊ တံ ဂစ္ဆန္တိ ဘဇန္တီတိ **သမ္ဗောဓိဂါမိနော၊** ဗောဓိပက္ခိကာတိ အတ္ထော။ **အနုဿဒ**န္တိ ရာဂုဿဒါဒိရဟိတံ။ “တထာဝိဓ”န္တိပိ ပဌန္တိ။ “ဗောဓိပက္ခိကာနံ ဓမ္မာနံ ဘာဝနာနုယောဂမနုယုတ္တော”တိ ယထာ ယထာ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တံ၊ တထာဝိဓံ တာဒိသန္တိ အတ္ထော။ **ဒုက္ခဿာ**တိ ဝဋ္ဋဒုက္ခဿ, ဝဋ္ဋဒုက္ခဟေတုနော ဝါ။ **ဣဓေဝ ခယမတ္တနော**တိ အာသဝက္ခယာဓိဂမေန အတ္တနော ဝဋ္ဋဒုက္ခဟေတုနော သမုဒယပက္ခိယဿ ကိလေသဂဏဿ ဣဓေဝ ဣမသ္မိံယေဝ အတ္တဘာဝေ ခယံ အနုပ္ပါဒံ ပဇာနာတိ၊ ဝဋ္ဋဒုက္ခဿေဝ ဝါ ဣဓေဝ စရိမကစိတ္တနိရောဓေန ခယံ ခီဏဘာဝံ ပဇာနာတိ။ **တေဟိ ဓမ္မေဟိ သမ္ပန္န**န္တိ တေဟိ ယထာဝုတ္တသီလာဒိဓမ္မေဟိ သမန္နာဂတံ။ **အသိတ**န္တိ တဏှာဒိဋ္ဌိနိဿယာနံ ပဟီနတ္တာ အသိတံ၊ ကတ္ထစိ အနိဿိတံ။ **သဗ္ဗလောကဿာ**တိ သဗ္ဗသ္မိံ သတ္တလောကေ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။

အဋ္ဌမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၉-ဒါနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၉၈။ နဝမေ **ဒါန**န္တိ ဒါတဗ္ဗံ၊ သဝတ္ထုကာ ဝါ စေတနာ ဒါနံ၊ သမ္ပတ္တိပရိစ္စာဂဿေတံ အဓိဝစနံ။ **အာမိသဒါန**န္တိ စတ္တာရော ပစ္စယာ ဒေယျဘာဝဝသေန အာမိသဒါနံ နာမ။ တေ ဟိ တဏှာဒီဟိ အာမသိတဗ္ဗတော အာမိသန္တိ ဝုစ္စန္တိ။ တေသံ ဝါ ပရိစ္စာဂစေတနာ အာမိသဒါနံ။ **ဓမ္မဒါန**န္တိ ဣဓေကစ္စော “ဣမေ ဓမ္မာ ကုသလာ၊ ဣမေ ဓမ္မာ အကုသလာ။ ဣမေ ဓမ္မာ သာဝဇ္ဇာ၊ ဣမေ ဓမ္မာ အနဝဇ္ဇာ။ ဣမေ ဝိညုဂရဟိတာ၊ ဣမေ ဝိညုပ္ပသတ္ထာ။ ဣမေ သမတ္တာ သမာဒိန္နာ အဟိတာယ ဒုက္ခာယ သံဝတ္တန္တိ၊ ဣမေ ဟိတာယ သုခါယ သံဝတ္တန္တီ”တိ ကုသလာကုသလကမ္မပထေ ဝိဘဇန္တော ကမ္မကမ္မဝိပါကေ ဣဓလောကပရလောကေ ပစ္စက္ခတော ဒဿေန္တော ဝိယ ပါကဋံ ကရောန္တော အကုသလေဟိ ဓမ္မေဟိ နိဝတ္တာပေန္တော ကုသလေသု ဓမ္မေသု ပတိဋ္ဌာပေန္တော ဓမ္မံ ဒေသေတိ၊ ဣဒံ ဓမ္မဒါနံ။ ယော ပန “ဣမေ ဓမ္မာ

abhiññeyyā, ime pariññeyyā, ime pahātabbā, ime sacchikātabbā, ime bhāvetabbā"ti saccāni vibhāvento amatādhigamāya paṭipattidhammaṁ deseti, idaṁ sikhāppattaṁ dhammadānaṁ nāma. **Etadagganti** etaṁ aggaṁ. **Yadidanti** yaṁ idaṁ dhammadānaṁ vuttaṁ, etaṁ imesu dvīsu dānesu aggaṁ seṭṭhaṁ uttamaṁ. Vivaṭṭagāmidhammadānaṁ hi nissāya sabbānatthato[1] parimuccati, sakalaṁ vaṭṭadukkhaṁ atikkamati. Lokiyaṁ pana dhammadānaṁ sabbesaṁ dānānaṁ nidānaṁ sabbasampattīnaṁ mūlaṁ. Tenāha—

> "Sabbadānaṁ dhammadānaṁ jināti, sabbarasaṁ dhammaraso jināti.
> Sabbaratiṁ dhammaratī jināti, taṇhakkhayo sabbadukkhaṁ jinātī"ti[2].

Abhayadānamettha dhammadāneneva saṅgahitanti daṭṭhabbaṁ.

Sādhāraṇabhogitādhippāyena attanā paribhuñjitabbato catupaccayato sayameva abhuñjitvā paresaṁ saṁvibhajanaṁ **āmisasaṁvibhāgo.** Sādhāraṇabhogitādhippāyeneva attanā viditassa adhigatassa dhammassa appossukko ahutvā paresaṁ upadeso **dhammasaṁvibhāgo.** Catūhi paccayehi catūhi ca saṅgahavatthūhi paresaṁ anuggaṇhanaṁ anukampanaṁ **āmisānuggaho.** Vuttanayeneva dhammena paresaṁ anuggaṇhanaṁ anukampanaṁ **dhammānuggaho.** Sesaṁ vuttanayameva.

Gāthāsu **yamāhu dānaṁ paramanti** yaṁ dānaṁ cittakhettadeyyadhammānaṁ uḷārabhāvena paramaṁ uttamaṁ, bhogasampatti-ādīnaṁ vā pūraṇato phalanato, parassa vā lobhamacchariyādikassa paṭipakkhassa maddanato hiṁsanato "paraman"ti Buddhā Bhagavanto āhu. **Anuttaranti** yaṁ dānaṁ cetanādisampattiyā sātisayapavattiyā aggabhāvena aggavipākattā ca uttararahitaṁ anuttarabhāvasādhanaṁ cāti āhu. **Yaṁ saṁvibhāganti** etthāpi "paramaṁ anuttaran"ti padadvayaṁ ānetvā yojetabbaṁ. **Avaṇṇayīti** kittayi, "bhojanaṁ bhikkhave dadamāno dāyako paṭiggāhakānaṁ pañca ṭhānāni detī"ti-ādinā,[3] "evaṁ ce bhikkhave sattā jāneyyuṁ dānasaṁvibhāgassa vipākan"ti-ādinā[4] ca pasaṁsayi. Yathā pana dānaṁ saṁvibhāgo ca paramaṁ anuttaraṁ ca hoti, taṁ dassetuṁ **"aggamhī"**ti-ādi vuttaṁ. Tattha **aggamhīti** sīlādiguṇavisesayogena seṭṭhe anuttare puññakkhette Sammāsambuddhe ariyasaṁghe ca.

1. Sabbavaṭṭato (Ka)
2. Khu 1. 64 piṭṭhe Dhammapade.
3. Aṁ 2. 35 piṭṭhe.
4. Khu 1. 207 piṭṭhe.

အဘိညေယျာ၊ ဣမေ ပရိညေယျာ၊ ဣမေ ပဟာတဗ္ဗာ၊ ဣမေ သစ္ဆိကာတဗ္ဗာ၊ ဣမေ ဘာဝေတဗ္ဗာ"တိ သစ္စာနိ ဝိဘာဝေန္တော အမတာဓိဂမာယ ပဋိပတ္တိဓမ္မံ ဒေသေတိ၊ ဣဒံ သိခါပ္ပတ္တံ ဓမ္မဒါနံ နာမ။ **ဧတဒဂ္ဂန္တိ** ဧတံ အဂ္ဂံ။ **ယဒိဒန္တိ** ယံ ဣဒံ ဓမ္မဒါနံ ဝုတ္တံ၊ ဧတံ ဣမေသု ဒွီသု ဒါနေသု အဂ္ဂံ သေဋ္ဌံ ဥတ္တမံ။ ဝိဝဋ္ဋဂါမိဓမ္မဒါနံ ဟိ နိဿာယ သဗ္ဗာနတ္ထတော[၁] ပရိမုစ္စတိ၊ သကလံ ဝဋ္ဋဒုက္ခံ အတိက္ကမတိ။ လောကိယံ ပန ဓမ္မဒါနံ သဗ္ဗေသံ ဒါနာနံ နိဒါနံ သဗ္ဗသမ္ပတ္တီနံ မူလံ။ တေနာဟ—

> "သဗ္ဗဒါနံ ဓမ္မဒါနံ ဇိနာတိ၊ သဗ္ဗရသံ ဓမ္မရသော ဇိနာတိ။
> သဗ္ဗရတိံ ဓမ္မရတီ ဇိနာတိ၊ တဏှက္ခယော သဗ္ဗဒုက္ခံ ဇိနာတီ"တိ[၂]။

အဘယဒါနမေတ္ထ ဓမ္မဒါနေနေဝ သင်္ဂဟိတန္တိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။

သာဓာရဏဘောဂိတာဓိပ္ပါယေန အတ္တနာ ပရိဘုဉ္ဇိတဗ္ဗတော စတုပစ္စယတော သယမေဝ အဘုဉ္ဇိတွာ ပရေသံ သံဝိဘဇနံ **အာမိသသံဝိဘာဂေါ။** သာဓာရဏဘောဂိတာဓိပ္ပါယေနေဝ အတ္တနာ ဝိဒိတဿ အဓိဂတဿ ဓမ္မဿ အပ္ပေါဿုက္ကော အဟုတွာ ပရေသံ ဥပဒေသော **ဓမ္မသံဝိဘာဂေါ။** စတူဟိ ပစ္စယေဟိ စတူဟိ စ သင်္ဂဟဝတ္ထူဟိ ပရေသံ အနုဂ္ဂဏှနံ အနုကမ္ပနံ **အာမိသာနုဂ္ဂဟော။** ဝုတ္တနယေနေဝ ဓမ္မေန ပရေသံ အနုဂ္ဂဏှနံ အနုကမ္ပနံ **ဓမ္မာနုဂ္ဂဟော။** သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။

ဂါထာသု **ယမာဟု ဒါနံ ပရမန္တိ** ယံ ဒါနံ စိတ္တခေတ္တဒေယျဓမ္မာနံ ဥဠာရဘာဝေန ပရမံ ဥတ္တမံ, ဘောဂသမ္ပတ္တိအာဒီနံ ဝါ ပူရဏတော ဖလနတော, ပရဿ ဝါ လောဘမစ္ဆရိယာဒိကဿ ပဋိပက္ခဿ မဒ္ဒနတော ဟိံသနတော "ပရမ"န္တိ ဗုဒ္ဓါ ဘဂဝန္တော အာဟု။ **အနုတ္တရန္တိ** ယံ ဒါနံ စေတနာဒိသမ္ပတ္တိယာ သာတိသယပဝတ္တိယာ အဂ္ဂဘာဝေန အဂ္ဂဝိပါကတ္တာ စ ဥတ္တရရဟိတံ အနုတ္တရဘာဝသာဓနံ စာတိ အာဟု။ **ယံ သံဝိဘာဂန္တိ** ဧတ္ထာပိ "ပရမံ အနုတ္တရ"န္တိ ပဒဒွယံ အာနေတွာ ယောဇေတဗ္ဗံ။ **အဝဏ္ဏယီတိ** ကိတ္တယိ၊ "ဘောဇနံ ဘိက္ခဝေ ဒဒမာနော ဒါယကော ပဋိဂ္ဂါဟကာနံ ပဉ္စ ဌာနာနိ ဒေတီ"တိအာဒိနာ,[၃] "ဧဝံ စေ ဘိက္ခဝေ သတ္တာ ဇာနေယျုံ ဒါနသံဝိဘာဂဿ ဝိပါက"န္တိ အာဒိနာ[၄] စ ပသံသယိ။ ယထာ ပန ဒါနံ သံဝိဘာဂေါ စ ပရမံ အနုတ္တရံ စ ဟောတိ၊ တံ ဒဿေတုံ **"အဂ္ဂမှိ"**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **အဂ္ဂမှီတိ** သီလာဒိဂုဏဝိသေသယောဂေန သေဋ္ဌေ အနုတ္တရေ ပုညက္ခေတ္တေ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေ အရိယသံဃေ စ။

၁-သဗ္ဗဝဋ္ဋတော (က)
၂-ခု ၁-၆၄-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။
၃-အံ ၂-၃၅-ပိဋ္ဌေ။
၄-ခု ၁-၂၀၇-ပိဋ္ဌေ။

pasannacittoti kammaphalasaddhāya ratanattayasaddhāya ca cittaṁ pasādento okappento. Cittasampattiyā hi khettasampattiyā ca parittepi deyyadhamme dānaṁ mahānubhāvaṁ hoti mahājutikaṁ mahāvipphāraṁ. Vuttaṁ hetaṁ—

"Natthi citte pasannamhi, appakā nāma dakkhiṇā.
Tathāgate vā Sambuddhe, atha vā tassa sāvake"ti[1].

Viññūti sappañño. **Pajānan**ti sammadeva dānaphalaṁ dānānisaṁsaṁ pajānanto. **Ko na yajetha kāle**ti yuttappattakāle ko nāma dānaṁ na dadeyya. Saddhā deyyadhammo paṭiggāhakāti imesaṁ tiṇṇaṁ sammukhibhūtakāleyeva hi dānaṁ sambhavati, na aññathā, paṭiggāhakānaṁ vā dātuṁ yuttakāle.

Evaṁ paṭhamagāthāya āmisadānasaṁvibhāgānuggahe dassetvā idāni dhammadānasaṁvibhāgānuggahe dassetuṁ **"ye ceva bhāsantī"**ti dutiyagāthamāha. Tattha **ubhayan**ti "bhāsanti suṇantī"ti vuttā desakā paṭiggāhakāti ubhayaṁ. Ayaṁ panettha saṅkhepattho—ye **Sugatassa** Bhagavato **sāsane** saddhamme **pasannacittā** vimuttāyatanasīse ṭhatvā desenti paṭigganhanti ca, tesaṁ desakapaṭiggāhakānaṁ so dhammadānadhammasaṁvibhāgadhammānuggahasaṅkhāto **attho** paramatthasādhanato **paramo** taṇhāsaṁkilesādisabbasaṁkilesamalavisodhanena **visujjhati.** Kīdisānaṁ? **Ye appamattā Sugatassa sāsane.** Ye ca—

"Sabbapāpassa akaraṇaṁ, kusalassa upasampadā.
Sacittapariyodapanaṁ, etaṁ Buddhāna sāsanan"ti[2]—

saṅkhepato evaṁ pakāsite Sammāsambuddhassa sāsane ovāde anusiṭṭhiyaṁ appamattā adhisīlasikkhādayo sakkaccaṁ sampādenti, tesaṁ **visujjhati,** arahattaphalavisuddhiyā ativiya vodāyatīti.

Navamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

10. Tevijjasuttavaṇṇanā

99. Dasame **dhammenā**ti ñāyena, sammāpaṭipattisaṅkhātena hetunā kāraṇena. Yāya hi paṭipadāya tevijjo hoti, sā paṭipadā idha

1. Khu 2. 66; Khu 10. 117 piṭṭhesu.
2. Dī 2. 42; Khu 1. 41 piṭṭhesu.

ပသန္နစိတ္တောတိ ကမ္မဖလသဒ္ဓါယ ရတနတ္တယသဒ္ဓါယ စ စိတ္တံ ပသာဒေန္တော ဩကပ္ပေန္တော။ စိတ္တသမ္ပတ္တိယာ ဟိ ခေတ္တသမ္ပတ္တိယာ စ ပရိတ္တေပိ ဒေယျဓမ္မေ ဒါနံ မဟာနုဘာဝံ ဟောတိ မဟာဇုတိကံ မဟာဝိပ္ဖါရံ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—

"နတ္ထိ စိတ္တေ ပသန္နမှိ၊ အပ္ပကာ နာမ ဒက္ခိဏာ။
တထာဂတေ ဝါ သမ္ဗုဒ္ဓေ၊ အထ ဝါ တဿ သာဝကေ"တိ[၁]။

ဝိညူတိ သပ္ပညော။ **ပဇာန**န္တိ သမ္မဒေဝ ဒါနဖလံ ဒါနာနိသံသံ ပဇာနန္တော။ **ကော န ယဇေထ ကာလေ**တိ ယုတ္တပ္ပတ္တကာလေ ကော နာမ ဒါနံ န ဒဒေယျ။ သဒ္ဓါ ဒေယျဓမ္မော ပဋိဂ္ဂါဟကာတိ ဣမေသံ တိဏ္ဏံ သမ္မုခီဘူတကာလေယေဝ ဟိ ဒါနံ သမ္ဘဝတိ၊ န အညထာ၊ ပဋိဂ္ဂါဟကာနံ ဝါ ဒါတုံ ယုတ္တကာလေ။

ဧဝံ ပဌမဂါထာယ အာမိသဒါနသံဝိဘာဂါနုဂ္ဂဟေ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ဓမ္မဒါနသံဝိဘာဂါနုဂ္ဂဟေ ဒဿေတုံ "**ယေ စေဝ ဘာသန္တီ**"တိ ဒုတိယဂါထမာဟ။ တတ္ထ **ဥဘယ**န္တိ "ဘာသန္တိ သုဏန္တီ"တိ ဝုတ္တာ ဒေသကာ ပဋိဂ္ဂါဟကာတိ ဥဘယံ။ အယံ ပနေတ္ထ သင်္ခေပတ္ထော—ယေ **သုဂတဿ** ဘဂဝတော **သာသနေ** သဒ္ဓမ္မေ **ပသန္နစိတ္တာ** ဝိမုတ္တာယတနသီသေ ဌတွာ ဒေသေန္တိ ပဋိဂ္ဂဏှန္တိ စ၊ တေသံ ဒေသကပဋိဂ္ဂါဟကာနံ သော ဓမ္မဒါနဓမ္မသံဝိဘာဂဓမ္မာနုဂ္ဂဟသင်္ခါတော **အတ္ထော** ပရမတ္ထသာဓနတော **ပရမော** တဏှာသံကိလေသာဒိသဗ္ဗသံကိလေသမလဝိသောဓနေန **ဝိသုဇ္ဈတိ။** ကီဒိသာနံ? **ယေ အပ္ပမတ္တာ သုဂတဿ သာသနေ။** ယေ စ—

"သဗ္ဗပါပဿ အကရဏံ၊ ကုသလဿ ဥပသမ္ပဒါ။
သစိတ္တပရိယောဒပနံ၊ ဧတံ ဗုဒ္ဓါန သာသန"န္တိ[၂]—

သင်္ခေပတော ဧဝံ ပကာသိတေ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ သာသနေ ဩဝါဒေ အနုသိဋ္ဌိယံ အပ္ပမတ္တာ အဓိသီလသိက္ခာဒယော သက္ကစ္စံ သမ္ပာဒေန္တိ၊ တေသံ **ဝိသုဇ္ဈတိ၊** အရဟတ္တဖလဝိသုဒ္ဓိယာ အတိဝိယ ဝေါဒါယတီတိ။

နဝမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၀-တေဝိဇ္ဇသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၉၉။ ဒသမေ **ဓမ္မေနာ**တိ ဉာယေန၊ သမ္မာပဋိပတ္တိသင်္ခါတေန ဟေတုနာ ကာရဏေန။ ယာယ ဟိ ပဋိပဒါယ တေဝိဇ္ဇော ဟောတိ၊ သာ ပဋိပဒါ ဣဓ

၁-ခု ၂-၆၆၊ ခု ၁၀-၁၁၇-ပိဋ္ဌေသု။
၂-ဒီ ၂-၄၂၊ ခု ၁-၄၁-ပိဋ္ဌေသု။

dhammoti veditabbā. Kā pana sā paṭipadāti? Caraṇasampadā ca vijjāsampadā ca. **Tevijjan**ti pubbenivāsānussatiñāṇādīhi tīhi vijjāhi samannāgataṁ. **Brāhmaṇan**ti bāhitapāpabrāhmaṇaṁ. **Paññāpemī**ti "brāhmaṇo"ti jānāpemi patiṭṭhapemi. **Nāññaṁ lapitalāpanamattenā**ti aññaṁ jātimattabrāhmaṇaṁ aṭṭhakādīhi lapitamattavippalapanamattena brāhmaṇaṁ na paññāpemīti. Atha vā **lapitalāpanamattenā**ti mantānaṁ ajjhena-ajjhāpanamattena. Ubhayathāpi yaṁ pana brāhmaṇā sāmavedādivedattaya-ajjhenena tevijjaṁ brāhmaṇaṁ vadanti, taṁ paṭikkhipati. Bhagavatā hi "paramatthato atevijjaṁ brāhmaṇaṁyeva cete bhovādino avijjānivutā 'tevijjo brāhmaṇo'ti vadanti, evaṁ pana tevijjo brāhmaṇo hotī"ti dassanatthaṁ tathā bujjhanakānaṁ puggalānaṁ ajjhāsayena ayaṁ desanā āraddhā.

Tattha yasmā vijjāsampanno caraṇasampannoyeva hoti caraṇasampadāya vinā vijjāsampattiyā abhāvato, tasmā caraṇasampadaṁ antogadhaṁ katvā vijjāsīseneva brāhmaṇaṁ paññāpetukāmo **"dhammenāhaṁ bhikkhave tevijjaṁ brāhmaṇaṁ paññāpemī"**ti desanaṁ samuṭṭhāpetvā **"kathañcāhaṁ bhikkhave dhammena tevijjaṁ brāhmaṇaṁ paññāpemī"**ti kathetukamyatāya pucchaṁ katvā puggalādhiṭṭhānāya desanāya vijjattayaṁ vibhajanto **"idha bhikkhave bhikkhū"**ti-ādimāha.

Tattha **anekavihitan**ti anekavidhaṁ, anekehi vā pakārehi pavattitaṁ, saṁvaṇṇitanti attho. **Pubbenivāsan**ti samanantarātītabhavaṁ ādiṁ katvā tattha tattha nivutthakkhandhasantānaṁ. **Nivutthan**ti ajjhāvutthaṁ anubhūtaṁ, attano santāne uppajjitvā niruddhaṁ, nivutthadhammaṁ vā nivutthaṁ, gocaranivāsena nivutthaṁ, attano viññāṇena viññātaṁ, paraviññāṇaviññātampi vā chinnavaṭumakānussaraṇādīsu. **Anussaratī**ti "ekampi jātiṁ dvepi jātiyo"ti evaṁ jātipaṭipāṭivasena anugantvā sarati, anudeva vā sarati, citte abhininnāmite parikammasamanantaraṁ sarati.

Seyyathidanti āraddhappakāradassanatthe nipāto. Teneva yvāyaṁ pubbenivāso āraddho hoti, tassa pakāraṁ dassento **"ekampi jātin"**ti-ādimāha. Tattha **ekampi jātin**ti ekampi paṭisandhimūlakaṁ cutipariyosānaṁ ekabhavapariyāpannaṁ khandhasantānaṁ. Esa nayo **dvepi jātiyo**ti-ādīsu. **Anekepi saṁvaṭṭakappe**ti-ādīsu pana parihāyamāno kappo

ဓမ္မောတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ကာ ပန သာ ပဋိပဒါတိ? စရဏသမ္ပဒါ စ ဝိဇ္ဇာသမ္ပဒါ စ။ **တေဝိဇ္ဇန္တိ** ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိဉာဏာဒီဟိ တီဟိ ဝိဇ္ဇာဟိ သမန္နာဂတံ။ **ဗြာဟ္မဏန္တိ** ဗာဟိတပါပဗြာဟ္မဏံ။ **ပညာပေမီတိ** "ဗြာဟ္မဏော"တိ ဇာနာပေမိ ပတိဋ္ဌပေမိ။ **နာညံ လပိတလာပနမတ္တေနာတိ** အညံ ဇာတိမတ္တဗြာဟ္မဏံ အဋ္ဌကာဒီဟိ လပိတမတ္တဝိပ္ပလပနမတ္တေန ဗြာဟ္မဏံ န ပညာပေမီတိ။ အထ ဝါ **လပိတလာပနမတ္တေနာတိ** မန္တာနံ အဇ္ဈေနအဇ္ဈာပနမတ္တေန။ ဥဘယထာပိ ယံ ပန ဗြာဟ္မဏာ သာမဝေဒါဒိဝေဒတ္တယအဇ္ဈေနေန တေဝိဇ္ဇံ ဗြာဟ္မဏံ ဝဒန္တိ၊ တံ ပဋိက္ခိပတိ။ ဘဂဝတာ ဟိ "ပရမတ္ထတော အတေဝိဇ္ဇံ ဗြာဟ္မဏံယေဝ စေတေ ဘောဝါဒိနော အဝိဇ္ဇာနိဝုတာ 'တေဝိဇ္ဇော ဗြာဟ္မဏော'တိ ဝဒန္တိ၊ ဧဝံ ပန တေဝိဇ္ဇော ဗြာဟ္မဏော ဟောတီ"တိ ဒဿနတ္ထံ တထာ ဗုဇ္ဈနကာနံ ပုဂ္ဂလာနံ အဇ္ဈာသယေန အယံ ဒေသနာ အာရဒ္ဓါ။

တတ္ထ ယသ္မာ ဝိဇ္ဇာသမ္ပန္နော စရဏသမ္ပန္နောယေဝ ဟောတိ စရဏသမ္ပဒါယ ဝိနာ ဝိဇ္ဇာသမ္ပတ္တိယာ အဘာဝတော၊ တသ္မာ စရဏသမ္ပဒံ အန္တောဂဓံ ကတွာ ဝိဇ္ဇာသီသေနေဝ ဗြာဟ္မဏံ ပညာပေတုကာမော "**ဓမ္မေနာဟံ ဘိက္ခဝေ တေဝိဇ္ဇံ ဗြာဟ္မဏံ ပညာပေမီ**"တိ ဒေသနံ သမုဋ္ဌာပေတွာ "**ကထဉ္စာဟံ ဘိက္ခဝေ ဓမ္မေန တေဝိဇ္ဇံ ဗြာဟ္မဏံ ပညာပေမီ**"တိ ကထေတုကမျတာယ ပုစ္ဆံ ကတွာ ပုဂ္ဂလာဓိဋ္ဌာနာယ ဒေသနာယ ဝိဇ္ဇတ္တယံ ဝိဘဇန္တော "**ဣဓ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခူ**"တိအာဒိမာဟ။

တတ္ထ **အနေကဝိဟိတန္တိ** အနေကဝိဓံ, အနေကေဟိ ဝါ ပကာရေဟိ ပဝတ္တိတံ၊ သံဝဏ္ဏိတန္တိ အတ္ထော။ **ပုဗ္ဗေနိဝါသန္တိ** သမနန္တရာတီတဘဝံ အာဒိံ ကတွာ တတ္ထ တတ္ထ နိဝုတ္ထက္ခန္ဓသန္တာနံ။ **နိဝုတ္ထန္တိ** အဇ္ဈာဝုတ္ထံ အနုဘူတံ, အတ္တနော သန္တာနေ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ နိရုဒ္ဓံ၊ နိဝုတ္ထဓမ္မံ ဝါ နိဝုတ္ထံ, ဂေါစရနိဝါသေန နိဝုတ္ထံ၊ အတ္တနော ဝိညာဏေန ဝိညာတံ, ပရဝိညာဏဝိညာတမ္ပိ ဝါ ဆိန္နဝဋုမကာနုဿရဏာဒီသု။ **အနုဿရတီတိ** "ဧကမ္ပိ ဇာတိံ ဒွေပိ ဇာတိယော"တိ ဧဝံ ဇာတိပဋိပါဋိဝသေန အနုဂန္တွာ သရတိ၊ အနုဒေဝ ဝါ သရတိ၊ စိတ္တေ အဘိနိန္နာမိတေ ပရိကမ္မသမနန္တရံ သရတိ။

သေယျထိဒန္တိ အာရဒ္ဓပ္ပကာရဒဿနတ္ထေ နိပါတော။ တေနေဝ ယွာယံ ပုဗ္ဗေနိဝါသော အာရဒ္ဓေါ ဟောတိ၊ တဿ ပကာရံ ဒဿေန္တော "**ဧကမ္ပိ ဇာတိ**"န္တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဧကမ္ပိ ဇာတိန္တိ** ဧကမ္ပိ ပဋိသန္ဓိမူလကံ စုတိပရိယောသာနံ ဧကဘဝပရိယာပန္နံ ခန္ဓသန္တာနံ။ ဧသ နယော **ဒွေပိ ဇာတိယောတိ**အာဒီသု။ **အနေကေပိ သံဝဋ္ဋကပ္ပေ**တိအာဒီသု ပန ပရိဟာယမာနော ကပ္ပေါ

saṁvaṭṭakappo, vaḍḍhamāno vivaṭṭakappo. Tattha saṁvaṭṭena saṁvaṭṭaṭṭhāyī gahito hoti tammūlakattā, vivaṭṭena ca vivaṭṭaṭṭhāyī. Evaṁ hi sati yāni tāni "cattārimāni bhikkhave kappassa asaṅkhyeyyāni, katamāni cattāri. Saṁvaṭṭo saṁvaṭṭaṭṭhāyī vivaṭṭo vivaṭṭaṭṭhāyī"ti[1] vuttāni cattāri asaṅkhyeyyāni, tāni pariggahitāni honti.

Tattha tayo saṁvaṭṭā tejosaṁvaṭṭo āposaṁvaṭṭo vāyosaṁvaṭṭoti. Tisso saṁvaṭṭasīmā Ābhassarā Subhakiṇhā Vehapphalāti. Yadā kappo tejena saṁvaṭṭati, Ābhassarato heṭṭhā agginā ḍayhati. Yadā udakena saṁvaṭṭati, Subhakiṇhato heṭṭhā udakena vilīyati. Yadā vātena saṁvaṭṭati, Vehapphalato heṭṭhā vātena viddhaṁsiyati. Vitthārato pana koṭisatasahassacakkavāḷaṁ ekato vinassati. Iti evarūpo ayaṁ pubbenivāsaṁ anussaranto bhikkhu anekepi saṁvaṭṭakappe anekepi vivaṭṭakappe anekepi saṁvaṭṭavivaṭṭakappe anussarati. Kathaṁ? **Amutrāsin**ti-ādinā nayena.

Tattha **amutrāsin**ti amumhi saṁvaṭṭakappe amumhi bhave vā yoniyā vā gatiyā vā viññāṇaṭṭhitiyā vā sattāvāse vā sattanikāye vā ahamahosiṁ. **Evaṁnāmo**ti Tisso vā Phusso vā. **Evaṁgotto**ti Gotamo vā Kassapo vā. **Evaṁvaṇṇo**ti odāto vā[2] sāmo vā. **Evamāhāro**ti sālimaṁsodanāhāro vā pavattaphalabhojano vā. **Evaṁsukhadukkhappaṭisaṁvedī**ti anekappakārānaṁ kāyikacetasikānaṁ sāmisanirāmisādippabhedānaṁ vā sukhadukkhānaṁ paṭisaṁvedī. **Evamāyupariyanto**ti evaṁ vassasataparimāṇāyupariyanto vā caturāsītikappasatasahassaparimāṇāyupariyanto vā. **So tato cuto amutra udapādin**ti sohaṁ tato bhavato yonito gatito viññāṇaṭṭhitito sattāvāsato sattanikāyato vā cuto puna amukasmiṁ nāma bhave yoniyā gatiyā viññāṇaṭṭhitiyā sattāvāse sattanikāye vā udapādiṁ. **Tatrāpāsin**ti atha tatrapi bhave yoniyā gatiyā viññāṇaṭṭhitiyā sattāvāse sattanikāye vā puna ahosiṁ. **Evaṁnāmo**ti-ādi vuttanayameva.

1. Aṁ 1. 460 piṭṭhe. 2. Kāḷo vā (Ka)

သံဝဋ္ဋကပ္ပေါ၊ ဝဍ္ဎမာနော ဝိဝဋ္ဋကပ္ပေါ။ တတ္ထ သံဝဋ္ဋေန သံဝဋ္ဋဋ္ဌာယီ ဂဟိတော ဟောတိ တမ္မူလကတ္တာ၊ ဝိဝဋ္ဋေန စ ဝိဝဋ္ဋဋ္ဌာယီ။ ဧဝံ ဟိ သတိ ယာနိ တာနိ "စတ္တာရိမာနိ ဘိက္ခဝေ ကပ္ပဿ အသင်္ချေယျာနိ၊ ကတမာနိ စတ္တာရိ။ သံဝဋ္ဋော သံဝဋ္ဋဋ္ဌာယီ ဝိဝဋ္ဋော ဝိဝဋ္ဋဋ္ဌာယီ"တိ[၁] ဝုတ္တာနိ စတ္တာရိ အသင်္ချေယျာနိ၊ တာနိ ပရိဂ္ဂဟိတာနိ ဟောန္တိ။

တတ္ထ တယော သံဝဋ္ဋာ တေဇောသံဝဋ္ဋော အာပေါသံဝဋ္ဋော ဝါယောသံဝဋ္ဋောတိ။ တိဿော သံဝဋ္ဋသီမာ အာဘဿရာ သုဘကိဏှာ ဝေဟပ္ဖလာတိ။ ယဒါ ကပ္ပေါ တေဇေန သံဝဋ္ဋတိ၊ အာဘဿရတော ဟေဋ္ဌာ အဂ္ဂိနာ ဍယှတိ။ ယဒါ ဥဒကေန သံဝဋ္ဋတိ၊ သုဘကိဏှတော ဟေဋ္ဌာ ဥဒကေန ဝိလီယတိ။ ယဒါ ဝါတေန သံဝဋ္ဋတိ၊ ဝေဟပ္ဖလတော ဟေဋ္ဌာ ဝါတေန ဝိဒ္ဓံသိယတိ။ ဝိတ္ထာရတော ပန ကောဋိသတသဟဿစက္ကဝါဠံ ဧကတော ဝိနဿတိ။ ဣတိ ဧဝရူပေါ အယံ ပုဗ္ဗေနိဝါသံ အနုဿရန္တော ဘိက္ခု အနေကေပိ သံဝဋ္ဋကပ္ပေ အနေကေပိ ဝိဝဋ္ဋကပ္ပေ အနေကေပိ သံဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋကပ္ပေ အနုဿရတိ။ ကထံ? **အမုတြာသိ**န္တိအာဒိနာ နယေန။

တတ္ထ **အမုတြာသိ**န္တိ အမုမှိ သံဝဋ္ဋကပ္ပေ အမုမှိ ဘဝေ ဝါ ယောနိယာ ဝါ ဂတိယာ ဝါ ဝိညာဏဋ္ဌိတိယာ ဝါ သတ္တာဝါသေ ဝါ သတ္တနိကာယေ ဝါ အဟမဟောသိံ။ **ဧဝံနာမော**တိ တိဿော ဝါ ဖုဿော ဝါ။ **ဧဝံဂေါတ္တော**တိ ဂေါတမော ဝါ ကဿပေါ ဝါ။ **ဧဝံဝဏ္ဏော**တိ ဩဒါတော ဝါ[၂] သာမော ဝါ။ **ဧဝမာဟာရော**တိ သာလိမံသောဒနာဟာရော ဝါ ပဝတ္တဖလဘောဇနော ဝါ။ **ဧဝံသုခဒုက္ခပ္ပဋိသံဝေဒီ**တိ အနေကပ္ပကာရာနံ ကာယိကစေတသိကာနံ သာမိသနိရာမိသာဒိပ္ပဘေဒါနံ ဝါ သုခဒုက္ခာနံ ပဋိသံဝေဒီ။ **ဧဝမာယုပရိယန္တော**တိ ဧဝံ ဝဿသတပရိမာဏာယုပရိယန္တော ဝါ စတုရာသီတိကပ္ပသတသဟဿပရိမာဏာယုပရိယန္တော ဝါ။ **သော တတော စုတော အမုတြ ဥဒပါဒိ**န္တိ သောဟံ တတော ဘဝတော ယောနိတော ဂတိတော ဝိညာဏဋ္ဌိတိတော သတ္တာဝါသတော သတ္တနိကာယတော ဝါ စုတော ပုန အမုကသ္မိံ နာမ ဘဝေ ယောနိယာ ဂတိယာ ဝိညာဏဋ္ဌိတိယာ သတ္တာဝါသေ သတ္တနိကာယေ ဝါ ဥဒပါဒိံ။ **တတြာပါသိ**န္တိ အထ တတြာပိ ဘဝေ ယောနိယာ ဂတိယာ ဝိညာဏဋ္ဌိတိယာ သတ္တာဝါသေ သတ္တနိကာယေ ဝါ ပုန အဟောသိံ။ **ဧဝံနာမော**တိအာဒိ ဝုတ္တနယမေဝ။

၁-အံ ၁-၄၆၀-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ကာဠော ဝါ (က)

Atha vā yasmā “amutrāsin”ti idaṁ anupubbena ārohantassa attano abhinīhārānurūpaṁ yathābalaṁ saraṇaṁ, “so tato cuto”ti paṭinivattantassa paccavekkhaṇaṁ, tasmā “idhūpapanno”ti imissā idhūpapattiyā anantaraṁ “amutra udapādin”ti vuttaṁ. **Tatrāpāsin**ti tatrapi bhave -pa- sattanikāye vā āsiṁ. **Evaṁnāmo**ti Datto vā Mitto vā, **evaṁgotto**ti Vāseṭṭho vā Kassapo vā. **Evaṁvaṇṇo**ti kāḷo vā odāto vā. **Evamāhāro**ti sudhāhāro vā sāli-odanādi-āhāro vā. **Evaṁsukhadukkhappaṭisaṁvedī**ti dibbasukhappaṭisaṁvedī vā mānusasukhadukkhappaṭisaṁvedī vā. **Evamāyupariyanto**ti evaṁ taṁtaṁparamāyupariyanto. **So tato cuto**ti sohaṁ tato bhavādito cuto. **Idhūpapanno**ti idha imasmiṁ carimabhave manusso hutvā upapanno nibbatto.

Itīti evaṁ. **Sākāraṁ sa-uddesan**ti nāmagottādivasena sa-uddesaṁ, vaṇṇādivasena sākāraṁ. Nāmagottena hi sattā “Tisso Gotamo”ti uddisīyanti, vaṇṇādīhi “sāmo odāto”ti nānattato paññāyanti. Tasmā nāmagottaṁ uddeso, itare ākārā. **Ayamassa paṭhamā vijjā adhigatā**ti ayaṁ iminā bhikkhunā paṭhamaṁ adhigamavasena paṭhamā, viditakaraṇaṭṭhena vijjā adhigatā sacchikatā hoti. Kiṁ panāyaṁ viditaṁ karoti? Pubbenivāsaṁ. **Avijjā**ti tasseva pubbenivāsassa aviditakaraṇaṭṭhena tassa paṭicchādakamoho vuccati. **Tamo**ti sveva moho paṭicchādakaṭṭhena tamoti vuccati. **Āloko**ti sā eva vijjā obhāsakaraṇaṭṭhena āloko. Ettha ca vijjā adhigatāti ayaṁ attho, sesaṁ pasaṁsāvacanaṁ. Yojanā panettha—ayaṁ kho tena bhikkhunā vijjā adhigatā, tassa adhigatavijjassa avijjā vihatā, vinaṭṭhāti attho. Kasmā? Yasmā vijjā uppannāti[1]. Sesapadadvayepi eseva nayo.

Yathā tanti ettha **yathā**ti opammatthe, **tan**ti nipātamattaṁ. Satiyā avippavāsena **appamattassa.** Vīriyātāpena **ātāpino.** Kāye ca jīvite ca anapekkhatāya **pahitattassa,** pesitacittassāti attho. Idaṁ vuttaṁ hoti—yathā appamattassa ātāpino pahitattassa viharato avijjā vihaññeyya, vijjā uppajjeyya, tamo vihaññeyya, āloko uppajjeyya, evameva tassa bhikkhuno avijjā vihatā,

1. Tasmā vijjā uppannā (Sī, Ka) Vi-Ṭṭha 1. 131; Ma-Ṭṭha 1. 130 piṭṭhesu passitabbaṁ.

အထ ဝါ ယသ္မာ “အမုတြာသိ”န္တိ ဣဒံ အနုပုဗ္ဗေန အာရောဟန္တဿ အတ္တနော အဘိနီဟာရာနုရူပံ ယထာဗလံ သရဏံ၊ “သော တတော စုတော”တိ ပဋိနိဝတ္တန္တဿ ပစ္စဝေက္ခဏံ၊ တသ္မာ “ဣဓူပပန္နော”တိ ဣမိဿာ ဣဓူပပတ္တိယာ အနန္တရံ “အမုတြ ဥဒပါဒိ”န္တိ ဝုတ္တံ။ **တတြာပါသိ**န္တိ တတြာပိ ဘဝေ။ပ။ သတ္တနိကာယေ ဝါ အာသိံ။ **ဧဝံနာမော**တိ ဒတ္တော ဝါ မိတ္တော ဝါ၊ **ဧဝံဂေါတ္တော**တိ ဝါသေဋ္ဌော ဝါ ကဿပေါ ဝါ။ **ဧဝံဝဏ္ဏော**တိ ကာဠော ဝါ ဩဒါတော ဝါ။ **ဧဝမာဟာရော**တိ သုဓာဟာရော ဝါ သာလိဩဒနာဒိအာဟာရော ဝါ။ **ဧဝံသုခဒုက္ခပ္ပဋိသံဝေဒီ**တိ ဒိဗ္ဗသုခပ္ပဋိသံဝေဒီ ဝါ မာနုသသုခဒုက္ခပ္ပဋိသံဝေဒီ ဝါ။ **ဧဝမာယုပရိယန္တော**တိ ဧဝံ တံတံပရမာယုပရိယန္တော။ **သော တတော စုတော**တိ သောဟံ တတော ဘဝါဒိတော စုတော။ **ဣဓူပပန္နော**တိ ဣဓ ဣမသ္မိံ စရိမဘဝေ မနုဿော ဟုတွာ ဥပပန္နော နိဗ္ဗတ္တော။

ဣတီတိ ဧဝံ။ **သာကာရံ သဥဒ္ဒေသ**န္တိ နာမဂေါတ္တာဒိဝသေန သဥဒ္ဒေသံ၊ ဝဏ္ဏာဒိဝသေန သာကာရံ။ နာမဂေါတ္တေန ဟိ သတ္တာ “တိဿော ဂေါတမော”တိ ဥဒ္ဒိသီယန္တိ၊ ဝဏ္ဏာဒီဟိ “သာမော ဩဒါတော”တိ နာနတ္တတော ပညာယန္တိ။ တသ္မာ နာမဂေါတ္တံ ဥဒ္ဒေသော၊ ဣတရေ အာကာရာ။ **အယမဿ ပဌမာ ဝိဇ္ဇာ အဓိဂတာ**တိ အယံ ဣမိနာ ဘိက္ခုနာ ပဌမံ အဓိဂမဝသေန ပဌမာ, ဝိဒိတကရဏဋ္ဌေန ဝိဇ္ဇာ အဓိဂတာ သစ္ဆိကတာ ဟောတိ။ ကိံ ပနာယံ ဝိဒိတံ ကရောတိ? ပုဗ္ဗေနိဝါသံ။ **အဝိဇ္ဇာ**တိ တဿေဝ ပုဗ္ဗေနိဝါသဿ အဝိဒိတကရဏဋ္ဌေန တဿ ပဋိစ္ဆာဒကမောဟော ဝုစ္စတိ။ **တမော**တိ သွေဝ မောဟော ပဋိစ္ဆာဒကဋ္ဌေန တမောတိ ဝုစ္စတိ။ **အာလောကော**တိ သာ ဧဝ ဝိဇ္ဇာ ဩဘာသကရဏဋ္ဌေန အာလောကော။ ဧတ္ထ စ ဝိဇ္ဇာ အဓိဂတာတိ အယံ အတ္ထော၊ သေသံ ပသံသာဝစနံ။ ယောဇနာ ပနေတ္ထ—အယံ ခေါ တေန ဘိက္ခုနာ ဝိဇ္ဇာ အဓိဂတာ၊ တဿ အဓိဂတဝိဇ္ဇဿ အဝိဇ္ဇာ ဝိဟတာ၊ ဝိနဋ္ဌာတိ အတ္ထော။ ကသ္မာ? ယသ္မာ ဝိဇ္ဇာ ဥပ္ပန္နာတိ[1]။ သေသပဒဒွယေပိ ဧသေဝ နယော။

ယထာ တန္တိ ဧတ္ထ **ယထာ**တိ ဩပမ္မတ္ထေ၊ **တ**န္တိ နိပါတမတ္တံ။ သတိယာ အဝိပ္ပဝါသေန **အပ္ပမတ္တဿ။** ဝီရိယာတာပေန **အာတာပိနော။** ကာယေ စ ဇီဝိတေ စ အနပေက္ခတာယ **ပဟိတတ္တဿ၊** ပေသိတစိတ္တဿာတိ အတ္ထော။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ယထာ အပ္ပမတ္တဿ အာတာပိနော ပဟိတတ္တဿ ဝိဟရတော အဝိဇ္ဇာ ဝိဟညေယျ, ဝိဇ္ဇာ ဥပ္ပဇ္ဇေယျ၊ တမော ဝိဟညေယျ, အာလောကော ဥပ္ပဇ္ဇေယျ၊ ဧဝမေဝ တဿ ဘိက္ခုနော အဝိဇ္ဇာ ဝိဟတာ,

၁-တသ္မာ ဝိဇ္ဇာ ဥပ္ပန္နာ (သီ၊ က) ဝိ-ဋ္ဌ ၁-၁၃၁၊ မ-ဋ္ဌ ၁-၁၃၀-ပိဋ္ဌေသု ပဿိတဗ္ဗံ။

vijjā uppannā, tamo vihato, āloko uppanno, tassa padhānānuyogassa anurūpameva phalaṁ labhitvā viharatīti.

Dibbena cakkhunāti ettha yaṁ vattabbaṁ, taṁ heṭṭhā vuttameva. **Visuddhenā**ti cutūpapātadassanena diṭṭhivisuddhihetubhāvato visuddhaṁ. Yo hi cutimattameva passati na upapātaṁ, so ucchedadiṭṭhiṁ gaṇhāti. Yo upapātamattameva passati na cutiṁ, so navasattapātubhāvadiṭṭhiṁ gaṇhāti. Yo pana tadubhayaṁ passati, so yasmā duvidhampi taṁ diṭṭhigataṁ ativattati, tasmāssa taṁ dassanaṁ diṭṭhivisuddhihetu hoti, tadubhayampāyaṁ Buddhaputto passati. Tena vuttaṁ "cutūpapātadassanena diṭṭhivisuddhihetubhāvato visuddhan"ti. Ekādasa-upakkilesavirahato vā **visuddhaṁ.** Yathāha "vicikicchā cittassa upakkilesoti iti viditvā vicikicchaṁ cittassa upakkilesaṁ pajahiṁ, amanasikāro -pa- thinamiddhaṁ, chambhitattaṁ, uppillaṁ[1], duṭṭhullaṁ, accāraddhavīriyaṁ, atilīnavīriyaṁ, abhijappā, nānattasaññā, atinijjhāyitattaṁ rūpānaṁ cittassa upakkileso"ti[2] evaṁ vuttehi ekādasahi upakkilesehi anupakki liṭṭhattā **visuddhaṁ.** Manussūpacāraṁ atikkamitvā rūpadassanena **atikkantamānusakaṁ,** maṁsacakkhuṁ vā atikkantattā atikkantamānusakaṁ. Tena dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena. **Satte passatī**ti manussamaṁsacakkhunā viya satte passati dakkhati oloketi.

Cavamāne upapajjamāneti ettha cutikkhaṇe upapattikkhaṇe vā dibbacakkhunāpi daṭṭhuṁ na sakkā. Ye pana āsannacutikā idāni cavissanti, te cavamānā. Ye ca gahitapaṭisandhikā sampatinibbattā vā, te upapajjamānāti adhippetā. Te evarūpe cavamāne upapajjamāne ca passatīti dasseti. **Hīne**ti mohanissandayuttattā hīnānaṁ jātikulabhogādīnaṁ vasena hīḷite paribhūte. **Paṇīte**ti amohanissandayuttattā tabbiparīte. **Suvaṇṇe**ti adosanissandayuttattā iṭṭhakantamanāpavaṇṇayutte. **Dubbaṇṇe**ti dosanissandayuttattā aniṭṭha-akantāmanāpavaṇṇayutte. Abhirūpe virūpetipi attho. **Sugate**ti sugatigate, alobhanissandayuttattā vā aḍḍhe mahaddhane. **Duggate**ti duggatigate, lobhanissandayuttattā vā dalidde appannapānabhojane. **Yathākammūpage**ti yaṁ yaṁ kammaṁ upacitaṁ, tena tena

1. Ubillaṁ (Sī, Syā)
2. Ma 3. 199 piṭṭhe.

ဝိဇ္ဇာ ဥပ္ပန္နာ၊ တမော ဝိဟတော, အာလောကော ဥပ္ပန္နော၊ တဿ ပဓာနာနုယောဂဿ အနုရူပမေဝ ဖလံ လဘိတွာ ဝိဟရတီတိ။

ဒိဗ္ဗေန စက္ခုနာတိ ဧတ္ထ ယံ ဝတ္တဗ္ဗံ၊ တံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တမေဝ။ **ဝိသုဒ္ဓေနာ**တိ စုတူပပါတဒဿနေန ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိဟေတုဘာဝတော ဝိသုဒ္ဓံ။ ယော ဟိ စုတိမတ္တမေဝ ပဿတိ န ဥပပါတံ၊ သော ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိံ ဂဏှာတိ။ ယော ဥပပါတမတ္တမေဝ ပဿတိ န စုတိံ၊ သော နဝသတ္တပါတုဘာဝဒိဋ္ဌိံ ဂဏှာတိ။ ယော ပန တဒုဘယံ ပဿတိ၊ သော ယသ္မာ ဒုဝိဓမ္ပိ တံ ဒိဋ္ဌိဂတံ အတိဝတ္တတိ၊ တသ္မာဿ တံ ဒဿနံ ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိဟေတု ဟောတိ၊ တဒုဘယမ္ပာယံ ဗုဒ္ဓပုတ္တော ပဿတိ။ တေန ဝုတ္တံ "စုတူပပါတဒဿနေန ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိဟေတုဘာဝတော ဝိသုဒ္ဓ"န္တိ။ ဧကာဒသဥပက္ကိလေသဝိရဟတော ဝါ **ဝိသုဒ္ဓံ**။ ယထာဟ "ဝိစိကိစ္ဆာ စိတ္တဿ ဥပက္ကိလေသောတိ ဣတိ ဝိဒိတွာ ဝိစိကိစ္ဆံ စိတ္တဿ ဥပက္ကိလေသံ ပဇဟိံ၊ အမနသိကာရော။ပ။ ထိနမိဒ္ဓံ၊ ဆမ္ဘိတတ္တံ၊ ဥပ္ပိလ္လံ[၁]၊ ဒုဋ္ဌုလ္လံ၊ အစ္စာရဒ္ဓဝီရိယံ၊ အတိလီနဝီရိယံ၊ အဘိဇပ္ပါ၊ နာနတ္တသညာ၊ အတိနိဇ္ဈာယိတတ္တံ ရူပါနံ စိတ္တဿ ဥပက္ကိလေသော"တိ[၂] ဧဝံ ဝုတ္တေဟိ ဧကာဒသဟိ ဥပက္ကိလေသေဟိ အနုပက္ကိလိဋ္ဌတ္တာ **ဝိသုဒ္ဓံ**။ မနုဿူပစာရံ အတိက္ကမိတွာ ရူပဒဿနေန **အတိက္ကန္တမာနုသကံ၊** မံသစက္ခုံ ဝါ အတိက္ကန္တတ္တာ အတိက္ကန္တမာနုသကံ။ တေန ဒိဗ္ဗေန စက္ခုနာ ဝိသုဒ္ဓေန အတိက္ကန္တမာနုသကေန။ **သတ္တေ ပဿတီ**တိ မနုဿမံသစက္ခုနာ ဝိယ သတ္တေ ပဿတိ ဒက္ခတိ ဩလောကေတိ။

စဝမာနေ ဥပပဇ္ဇမာနေတိ ဧတ္ထ စုတိက္ခဏေ ဥပပတ္တိက္ခဏေ ဝါ ဒိဗ္ဗစက္ခုနာပိ ဒဋ္ဌုံ န သက္ကာ။ ယေ ပန အာသန္နစုတိကာ ဣဒါနိ စဝိဿန္တိ၊ တေ စဝမာနာ။ ယေ စ ဂဟိတပဋိသန္ဓိကာ သမ္ပတိနိဗ္ဗတ္တာ ဝါ၊ တေ ဥပပဇ္ဇမာနာတိ အဓိပ္ပေတာ။ တေ ဧဝရူပေ စဝမာနေ ဥပပဇ္ဇမာနေ စ ပဿတီတိ ဒဿေတိ။ **ဟီနေ**တိ မောဟနိဿန္ဒယုတ္တတ္တာ ဟီနာနံ ဇာတိကုလဘောဂါဒီနံ ဝသေန ဟီဠိတေ ပရိဘူတေ။ **ပဏီတေ**တိ အမောဟနိဿန္ဒယုတ္တတ္တာ တဗ္ဗိပရီတေ။ **သုဝဏ္ဏေ**တိ အဒေါသနိဿန္ဒယုတ္တတ္တာ ဣဋ္ဌကန္တမနာပဝဏ္ဏယုတ္တေ။ **ဒုဗ္ဗဏ္ဏေ**တိ ဒေါသနိဿန္ဒယုတ္တတ္တာ အနိဋ္ဌအကန္တာမနာပဝဏ္ဏယုတ္တေ။ အဘိရူပေ ဝိရူပေတိပိ အတ္ထော။ **သုဂတေ**တိ သုဂတိဂတေ၊ အလောဘနိဿန္ဒယုတ္တတ္တာ ဝါ အဍ္ဎေ မဟဒ္ဓနေ။ **ဒုဂ္ဂတေ**တိ ဒုဂ္ဂတိဂတေ၊ လောဘနိဿန္ဒယုတ္တတ္တာ ဝါ ဒလိဒ္ဒေ အပ္ပန္နပါနဘောဇနေ။ **ယထာကမ္မူပဂေ**တိ ယံ ယံ ကမ္မံ ဥပစိတံ၊ တေန တေန

၁-ဥဗ္ဗိလ္လံ (သီ၊ သျာ)
၂-မ ၃-၁၉၉-ပိဋ္ဌေ။

upagate. Tattha purimehi “cavamāne”ti-ādīhi dibbacakkhukiccaṁ vuttaṁ, iminā pana padena yathākammūpagañāṇakiccaṁ.

Tassa ca ñāṇassa ayaṁ uppattikkamo—idha bhikkhu heṭṭhā nirayābhimukhaṁ ālokaṁ vaḍḍhetvā nerayike satte passati mahantaṁ dukkhaṁ anubhavamāne, idaṁ dassanaṁ dibbacakkhuñāṇakiccameva. So ca evaṁ namasi karoti “kiṁ nu kho kammaṁ katvā ime sattā etaṁ dukkhaṁ anubhavantī”ti, athassa “idaṁ nāma katvā”ti taṁkammārammaṇaṁ ñāṇaṁ uppajjati. Tathā upari devalokābhimukhaṁ ālokaṁ vaḍḍhetvā Nandanavanamissakavanaphārusakavanādīsu satte passati dibbasampattiṁ anubhavamāne, idampi dassanaṁ dibbacakkhuñāṇakiccameva. So evaṁ manasi karoti “kiṁ nu kho kammaṁ katvā ime sattā etaṁ sampattiṁ anubhavantī”ti, athassa “idaṁ nāma katvā”ti taṁkammārammaṇaṁ ñāṇaṁ uppajjati, idaṁ yathākammūpagañāṇaṁ nāma. Imassa visuṁ parikammaṁ nāma natthi. Yathā cimassa, evaṁ anāgataṁsañāṇassapi. Dibbacakkhupādakāneva hi iminā dibbacakkhunā saheva ijjhanti. **Kāyaduccaritenā**ti-ādīsu yaṁ vattabbaṁ, taṁ heṭṭhā vuttanayameva. Idha **vijjā**ti dibbacakkhuñāṇavijjā. **Avijjā**ti sattānaṁ cutipaṭisandhicchādikā avijjā. Sesaṁ vuttanayameva.

Tatiyavāre **vijjā**ti arahattamaggañāṇavijjā. **Avijjā**ti catusaccappaṭicchādikā avijjā. Sesaṁ heṭṭhā vuttanayattā suviññeyyameva. **Evaṁ kho**ti-ādi nigamanaṁ.

Gāthāsu ayaṁ saṅkhepattho—**yo** yathāvuttaṁ **pubbenivāsaṁ aveti** avagacchati, vuttanayena pākaṭaṁ katvā jānāti. “Yovedī”tipi pāṭho, yo avedi viditaṁ katvā ṭhitoti attho. Chabbīsatidevalokasaṅkhātaṁ saggaṁ catubbidhaṁ apāyañca vuttanayeneva dibbacakkhunā passati. **Atho**ti tato paraṁ jātikkhayasaṅkhātaṁ arahattaṁ nibbānameva vā patto adhigato, tato eva **abhiññā** abhivisiṭṭhāya maggapaññāya jānitabbaṁ catusaccadhammaṁ jānitvā kiccavosānena **vo sito** niṭṭhānappatto moneyyadhammasamannāgamena **Muni** khīṇāsavo yasmā **etāhi** yathāvuttāhi **tīhi vijjāhi** samannāgatattā tato tatiyavijjāya sabbathā bāhitapāpattā ca samannāgatattā tato tatiyavijjāya sabbathā bāhitapāpattā ca **tevijjo brāhmaṇo** nāma hoti, tasmā tameva ahaṁ tevijjaṁ

ဥပဂတေ။ တတ္ထ ပုရိမေဟိ “စဝမာနေ”တိအာဒီဟိ ဒိဗ္ဗစက္ခုကိစ္စံ ဝုတ္တံ၊ ဣမိနာ ပန ပဒေန ယထာကမ္မူပဂဉာဏကိစ္စံ။

တဿ စ ဉာဏဿ အယံ ဥပ္ပတ္တိက္ကမော—ဣဓ ဘိက္ခု ဟေဋ္ဌာ နိရယာဘိမုခံ အာလောကံ ဝဍ္ဎေတွာ နေရယိကေ သတ္တေ ပဿတိ မဟန္တံ ဒုက္ခံ အနုဘဝမာနေ၊ ဣဒံ ဒဿနံ ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏကိစ္စမေဝ။ သော စ ဧဝံ မနသိ ကရောတိ “ကိံ နု ခေါ ကမ္မံ ကတွာ ဣမေ သတ္တာ ဧတံ ဒုက္ခံ အနုဘဝန္တီ”တိ၊ အထဿ “ဣဒံ နာမ ကတွာ”တိ တံကမ္မာရမ္မဏံ ဉာဏံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တထာ ဥပရိ ဒေဝလောကာဘိမုခံ အာလောကံ ဝဍ္ဎေတွာ နန္ဒနဝနမိဿကဝနဖာရုသကဝနာဒီသု သတ္တေ ပဿတိ ဒိဗ္ဗသမ္ပတ္တိံ အနုဘဝမာနေ၊ ဣဒမ္ပိ ဒဿနံ ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏကိစ္စမေဝ။ သော ဧဝံ မနသိ ကရောတိ “ကိံ နု ခေါ ကမ္မံ ကတွာ ဣမေ သတ္တာ ဧတံ သမ္ပတ္တိံ အနုဘဝန္တီ”တိ၊ အထဿ “ဣဒံ နာမ ကတွာ”တိ တံကမ္မာရမ္မဏံ ဉာဏံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဣဒံ ယထာကမ္မူပဂဉာဏံ နာမ။ ဣမဿ ဝိသုံ ပရိကမ္မံ နာမ နတ္ထိ။ ယထာ စိမဿ၊ ဧဝံ အနာဂတံသဉာဏဿပိ။ ဒိဗ္ဗစက္ခုပါဒကာနေဝ ဟိ ဣမာနိ ဒိဗ္ဗစက္ခုနာ သဟေဝ ဣဇ္ဈန္တိ။ **ကာယဒုစ္စရိတေနာ**တိအာဒီသု ယံ ဝတ္တဗ္ဗံ၊ တံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယမေဝ။ ဣဓ **ဝိဇ္ဇာ**တိ ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏဝိဇ္ဇာ။ **အဝိဇ္ဇာ**တိ သတ္တာနံ စုတိပဋိသန္ဓိစ္ဆာဒိကာ အဝိဇ္ဇာ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။

တတိယဝါရေ **ဝိဇ္ဇာ**တိ အရဟတ္တမဂ္ဂဉာဏဝိဇ္ဇာ။ **အဝိဇ္ဇာ**တိ စတုသစ္စပ္ပဋိစ္ဆာဒိကာ အဝိဇ္ဇာ။ သေသံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယတ္တာ သုဝိညေယျမေဝ။ **ဧဝံ ခေါ**တိအာဒိ နိဂမနံ။

ဂါထာသု အယံ သင်္ခေပတ္ထော—**ယော** ယထာဝုတ္တံ **ပုဗ္ဗေနိဝါသံ အဝေတိ** အဝဂစ္ဆတိ၊ ဝုတ္တနယေန ပါကဋံ ကတွာ ဇာနာတိ။ “ယောဝေဒီ”တိပိ ပါဌော၊ ယော အဝေဒိ ဝိဒိတံ ကတွာ ဌိတောတိ အတ္ထော။ ဆဗ္ဗီသတိဒေဝလောကသင်္ခါတံ သဂ္ဂံ စတုဗ္ဗိဓံ အပါယဉ္စ ဝုတ္တနယေနေဝ ဒိဗ္ဗစက္ခုနာ ပဿတိ။ **အထော**တိ တတော ပရံ ဇာတိက္ခယသင်္ခါတံ အရဟတ္တံ နိဗ္ဗာနမေဝ ဝါ ပတ္တော အဓိဂတော၊ တတော ဧဝ **အဘိညာ** အဘိဝိသိဋ္ဌာယ မဂ္ဂပညာယ ဇာနိတဗ္ဗံ စတုသစ္စဓမ္မံ ဇာနိတွာ ကိစ္စဝေါသာနေန **ဝေါသိတော** နိဋ္ဌာနပ္ပတ္တော မောနေယျဓမ္မသမန္နာဂမေန **မုနိ** ခီဏာသဝေါ ယသ္မာ **ဧတာဟိ** ယထာဝုတ္တာဟိ **တီဟိ ဝိဇ္ဇာဟိ** သမန္နာဂတတ္တာ တတော တတိယဝိဇ္ဇာယ သဗ္ဗထာ ဗာဟိတပါပတ္တာ စ **တေဝိဇ္ဇော ဗြာဟ္မဏော** နာမ ဟောတိ၊ တသ္မာ တမေဝ အဟံ တေဝိဇ္ဇံ

brāhmaṇaṁ vadāmi, aññaṁ pana lapitalāpanaṁ yaju-ādimantapadānaṁ ajjhāpanaparaṁ **tevijjaṁ** brāhmaṇaṁ na vadāmi, tevijjoti taṁ na kathemīti.

Iti imasmiṁ vagge dutiyasutte vaṭṭaṁ kathitaṁ, pañcama-aṭṭhamadasamasuttesu vivaṭṭaṁ kathitaṁ, itaresu vaṭṭavivaṭṭaṁ kathitanti veditabbaṁ.

Dasamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

Pañcamavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

Paramatthadīpaniyā Khuddakanikāyaṭṭhakathāya

Itivuttakassa

Tikanipātavaṇṇanā niṭṭhitā.

ဗြာဟ္မဏံ ဝဒါမိ၊ အညံ ပန လပိတလာပနံ ယဇုအာဒိမန္တပဒါနံ အဇ္ဈာပနပရံ **တေဝိဇ္ဇံ** ဗြာဟ္မဏံ န ဝဒါမိ၊ တေဝိဇ္ဇောတိ တံ န ကထေမီတိ။

ဣတိ ဣမသ္မိံ ဝဂ္ဂေ ဒုတိယသုတ္တေ ဝဋ္ဋံ ကထိတံ၊ ပဉ္စမအဋ္ဌမဒသမသုတ္တေသု ဝိဝဋ္ဋံ ကထိတံ၊ ဣတရေသု ဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋံ ကထိတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဒသမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

ပဉ္စမဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

ပရမတ္ထဒီပနိယာ ခုဒ္ဒကနိကာယဋ္ဌကထာယ

ဣတိဝုတ္တကဿ

တိကနိပါတဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

4. Catukkanipāta

1. Brāhmaṇadhammayāgasuttavaṇṇanā

100. Catukkanipātassa paṭhame **ahan**ti attaniddeso. Yo hi paro na hoti, so niyakajjhattasaṅkhāto attā “ahan”ti vuccati. **Asmī**ti paṭijānanā. Yo paramatthabrāhmaṇabhāvo “ahan”ti vuccamāno, tassa attani atthibhāvaṁ paṭijānanto hi Satthā “asmī”ti avoca. “Ahamasmī”ti ca yathā “ahamasmi brahmā mahābrahmā, seyyohamasmī”ti ca appahīnadiṭṭhimānānusayā puthujjanā attano diṭṭhimānamaññanābhinivesavasena abhivadanti, na evaṁ vuttaṁ. Sabbaso pana pahīnadiṭṭhimānānusayo Bhagavā samaññaṁ anatidhāvanto lokasamaññānurodhena veneyyasantānesu dhammaṁ patiṭṭhapento kevalaṁ tādisassa guṇassa attani vijjamānataṁ paṭijānanto **“ahamasmī”**ti āha. **Brāhmaṇo**ti bāhitapāpattā brahmassa ca aṇanato brāhmaṇo. Ayaṁ hettha attho—bhikkhave ahaṁ paramatthato brāhmaṇosmīti. Bhagavā hi sabbākāraparipuṇṇassa dānasaṁyamādivatasamādānassa niravasesāya tapacariyāya pāraṁ gato sammadeva vusitabrahmacariyavāso sakalavedantagū suvisuddhavijjācaraṇo sabbathā ninhātapāpamalo anuttarassa ariyamaggasaṅkhātassa brāhmaṇassa vattā pavattā, suparisuddhassa ca sāsanabrahmacariyassa pavedetā, tasmā sabbaso bāhitapāpattā brahmassa ca aṇanato kathanato paramatthena brāhmaṇoti vuccati.

Iti Bhagavā sadevake loke attano anuttaraṁ brāhmaṇabhāvaṁ pavedetvā[1] yāni tāni brāhmaṇadānādīni cha kammāni brāhmaṇassa paññāpenti, tesampi suparisuddhānaṁ ukkaṁsato attani saṁvijjamānataṁ dassetuṁ **“yācayogo”**ti-ādimāha.

Tattha **yācayogo**ti yācehi yutto. Yācantīti yācā, yācakā, te panettha veneyyā veditabbā. Tehi “desetu bhante

1. Jotetvā (Ka)

၄-စတုက္ကနိပါတ

၁-ဗြာဟ္မဏဓမ္မယာဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၀။ စတုက္ကနိပါတဿ ပဌမေ **အဟန္တိ** အတ္တနိဒ္ဒေသော။ ယော ဟိ ပရော န ဟောတိ၊ သော နိယကဇ္ဈတ္တသင်္ခါတော အတ္တာ “အဟ”န္တိ ဝုစ္စတိ။ **အသ္မီ**တိ ပဋိဇာနနာ။ ယော ပရမတ္ထဗြာဟ္မဏဘာဝေါ “အဟ”န္တိ ဝုစ္စမာနော၊ တဿ အတ္တနိ အတ္ထိဘာဝံ ပဋိဇာနန္တော ဟိ သတ္ထာ “အသ္မီ”တိ အဝေါစ။ “အဟမသ္မီ”တိ စ ယထာ “အဟမသ္မိ ဗြဟ္မာ မဟာဗြဟ္မာ၊ သေယျောဟမသ္မီ”တိ စ အပ္ပဟီနဒိဋ္ဌိမာနာနုသယာ ပုထုဇ္ဇနာ အတ္တနော ဒိဋ္ဌိမာနမညနာဘိနိဝေသဝသေန အဘိဝဒန္တိ၊ န ဧဝံ ဝုတ္တံ။ သဗ္ဗသော ပန ပဟီနဒိဋ္ဌိမာနာနုသယော ဘဂဝါ သမညံ အနတိဓာဝန္တော လောကသမညာနုရောဓေန ဝေနေယျသန္တာနေသု ဓမ္မံ ပတိဋ္ဌပေန္တော ကေဝလံ တာဒိသဿ ဂုဏဿ အတ္တနိ ဝိဇ္ဇမာနတံ ပဋိဇာနန္တော “**အဟမသ္မီ**”တိ အာဟ။ **ဗြာဟ္မဏော**တိ ဗာဟိတပါပတ္တာ ဗြဟ္မဿ စ အဏနတော ဗြာဟ္မဏော။ အယံ ဟေတ္ထ အတ္ထော—ဘိက္ခဝေ အဟံ ပရမတ္ထတော ဗြာဟ္မဏောသ္မီတိ။ ဘဂဝါ ဟိ သဗ္ဗာကာရပရိပုဏ္ဏဿ ဒါနသံယမာဒိဝတသမာဒါနဿ နိရဝသေသာယ တပစရိယာယ ပါရံ ဂတော သမ္မဒေဝ ဝုသိတဗြဟ္မစရိယဝါသော သကလဝေဒန္တဂူ သုဝိသုဒ္ဓဝိဇ္ဇာစရဏော သဗ္ဗထာ နိန္ဟာတပါပမလော အနုတ္တရဿ အရိယမဂ္ဂသင်္ခါတဿ ဗြာဟ္မဏဿ ဝတ္တာ ပဝတ္တာ၊ သုပရိသုဒ္ဓဿ စ သာသနဗြဟ္မစရိယဿ ပဝေဒေတာ၊ တသ္မာ သဗ္ဗသော ဗာဟိတပါပတ္တာ ဗြဟ္မဿ စ အဏနတော ကထနတော ပရမတ္ထေန ဗြာဟ္မဏောတိ ဝုစ္စတိ။

ဣတိ ဘဂဝါ သဒေဝကေ လောကေ အတ္တနော အနုတ္တရံ ဗြာဟ္မဏဘာဝံ ပဝေဒေတွာ[၁] ယာနိ တာနိ ဗြာဟ္မဏဒါနာဒီနိ ဆ ကမ္မာနိ ဗြာဟ္မဏဿ ပညာပေန္တိ၊ တေသမ္ပိ သုပရိသုဒ္ဓါနံ ဥက္ကံသတော အတ္တနိ သံဝိဇ္ဇမာနတံ ဒဿေတုံ “**ယာစယောဂေါ**”တိအာဒိမာဟ။

တတ္ထ **ယာစယောဂေါ**တိ ယာစေဟိ ယုတ္တော။ ယာစန္တီတိ ယာစာ၊ ယာစကာ၊ တေ ပနေတ္ထ ဝေနေယျာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တေ ဟိ “ဒေသေတု ဘန္တေ

၁-ဇောတေတွာ (က)

Bhagavā dhammaṁ, desetu Sugato dhamman"ti Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā dhammadesanaṁ yācanti. Bhagavā ca tesaṁ icchāvighātaṁ akaronto yathāruci dhammaṁ desento dhammadānaṁ detīti yācayogo, sadā sabbakālaṁ tehi avirahito. Atha vā **yācayogo**ti yācanayoggo, adhippāyapūraṇato yācituṁ yuttoti attho. "Yājayogo"tipi pāṭho. Tattha yājo vuccati mahādānaṁ, yiṭṭhanti attho. Idha pana dhammadānaṁ veditabbaṁ, yāje niyuttoti yājayogā. **Sadā**ti sabbadā, anavaratappavattasaddhammamahādānoti attho. Atha vā yājena yojetītipi **yājayogo.** Tividhadānasaṅkhātena yājena satte yathārahaṁ yojeti, tattha dāne niyojetīti attho. "Yājayogo satatan"tipi paṭhanti. **Payatapāṇī**ti parisuddhahattho. Yo hi dānādhimutto āmisadānaṁ dento sakkaccaṁ sahatthena deyyadhammaṁ dātuṁ sadā dhotahatthoyeva hoti, so "payatapāṇī"ti vuccati. Bhagavāpi dhammadānādhimutto sakkaccaṁ sabbakālaṁ dhammadāne yuttappayuttoti katvā vuttaṁ "payatapāṇī"ti. "Sadā"ti ca padaṁ imināpi saddhiṁ yojetabbaṁ "sadā payatapāṇī"ti. Avibhāgena hi Satthā veneyyalokassa saddhammadānaṁ sadā sabbakālaṁ pavattento tattha yuttappayutto hutvā viharati.

Aparo nayo—yogo vuccati bhāvanā. Yathāha "yogā ve jāyate bhūrī"ti[1]. Tasmā **yājayogo**ti yājabhāvanaṁ pariccāgabhāvanaṁ anuyuttoti attho. Bhagavā hi abhisambodhito pubbe bodhisattabhūtopi karuṇāsamussāhito anavasesato dānaṁ paribrūhento tattha ukkaṁsapāramippatto hutvā abhisambodhiṁ pāpuṇi, Buddho hutvāpi tividhaṁ dānaṁ paribrūhesi visesato dhammadānaṁ, parepi tattha niyojesi. Tathā hi so veneyyayācakānaṁ kassaci saraṇāni adāsi, kassaci pañca sīlāni, kassaci dasa sīlāni, kassaci catupārisuddhisīlaṁ, kassaci dhutadhamme, kassaci cattāri jhānāni, kassaci aṭṭha samāpattiyo, kassaci pañcābhiññāyo, cattāro magge, cattāri sāmaññaphalāni, tisso vijjā, catasso paṭisambhidāti evamādilokiyalokuttarabhedaṁ guṇadhanaṁ dhammadānavasena yathādhippāyaṁ dento pare ca "dethā"ti niyojento pariccāgabhāvanaṁ paribrūhesi. Tena vuttaṁ "pariccāgabhāvanaṁ anuyutto"ti.

---

1. Khu 1. 53 piṭṭhe Dhammapade.

ဘဂဝါ ဓမ္မံ၊ ဒေသေတု သုဂတော ဓမ္မ”န္တိ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဓမ္မဒေသနံ ယာစန္တိ။ ဘဂဝါ စ တေသံ ဣစ္ဆာဝိဃာတံ အကရောန္တော ယထာရုစိ ဓမ္မံ ဒေသေန္တော ဓမ္မဒါနံ ဒေတီတိ ယာစယောဂေါ၊ သဒါ သဗ္ဗကာလံ တေဟိ အဝိရဟိတော။ အထ ဝါ **ယာစယောဂေါ**တိ ယာစနယောဂ္ဂေါ၊ အဓိပ္ပါယပူရဏတော ယာစိတုံ ယုတ္တောတိ အတ္ထော။ “ယာဇယောဂေါ”တိပိ ပါဌော။ တတ္ထ ယာဇော ဝုစ္စတိ မဟာဒါနံ၊ ယိဋ္ဌန္တိ အတ္ထော။ ဣဓ ပန ဓမ္မဒါနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ၊ ယာဇေ နိယုတ္တောတိ ယာဇယောဂါ။ **သဒါ**တိ သဗ္ဗဒါ၊ အနဝရတပ္ပဝတ္တသဒ္ဓမ္မမဟာဒါနောတိ အတ္ထော။ အထ ဝါ ယာဇေန ယောဇေတီတိပိ **ယာဇယောဂေါ**။ တိဝိဓဒါနသင်္ခါတေန ယာဇေန သတ္တေ ယထာရဟံ ယောဇေတိ၊ တတ္ထ ဒါနေ နိယောဇေတီတိ အတ္ထော။ “ယာဇယောဂေါ သတတ”န္တိပိ ပဌန္တိ။ **ပယတပါဏီ**တိ ပရိသုဒ္ဓဟတ္ထော။ ယော ဟိ ဒါနာဓိမုတ္တော အာမိသဒါနံ ဒေန္တော သက္ကစ္စံ သဟတ္ထေန ဒေယျဓမ္မံ ဒါတုံ သဒါ ဓောတဟတ္ထောယေဝ ဟောတိ၊ သော “ပယတပါဏီ”တိ ဝုစ္စတိ။ ဘဂဝါပိ ဓမ္မဒါနာဓိမုတ္တော သက္ကစ္စံ သဗ္ဗကာလံ ဓမ္မဒါနေ ယုတ္တပ္ပယုတ္တောတိ ကတွာ ဝုတ္တံ “ပယတပါဏီ”တိ။ “သဒါ”တိ စ ပဒံ ဣမိနာပိ သဒ္ဓိံ ယောဇေတဗ္ဗံ “သဒါ ပယတပါဏီ”တိ။ အဝိဘာဂေန ဟိ သတ္ထာ ဝေနေယျလောကဿ သဒ္ဓမ္မဒါနံ သဒါ သဗ္ဗကာလံ ပဝတ္တေန္တော တတ္ထ ယုတ္တပ္ပယုတ္တော ဟုတွာ ဝိဟရတိ။

အပရော နယော—ယောဂေါ ဝုစ္စတိ ဘာဝနာ။ ယထာဟ “ယောဂါ ဝေ ဇာယတေ ဘူရီ”တိ[၁]။ တသ္မာ **ယာဇယောဂေါ**တိ ယာဇဘာဝနံ ပရိစ္စာဂဘာဝနံ အနုယုတ္တောတိ အတ္ထော။ ဘဂဝါ ဟိ အဘိသမ္ဗောဓိတော ပုဗ္ဗေ ဗောဓိသတ္တဘူတောပိ ကရုဏာသမုဿာဟိတော အနဝသေသတော ဒါနံ ပရိဗြူဟေန္တော တတ္ထ ဥက္ကံသပါရမိပ္ပတ္တော ဟုတွာ အဘိသမ္ဗောဓိံ ပါပုဏိ၊ ဗုဒ္ဓေါ ဟုတွာပိ တိဝိဓံ ဒါနံ ပရိဗြူဟေသိ ဝိသေသတော ဓမ္မဒါနံ၊ ပရေပိ တတ္ထ နိယောဇေသိ။ တထာ ဟိ သော ဝေနေယျယာစကာနံ ကဿစိ သရဏာနိ အဒါသိ၊ ကဿစိ ပဉ္စ သီလာနိ, ကဿစိ ဒသ သီလာနိ, ကဿစိ စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလံ, ကဿစိ ဓုတဓမ္မေ, ကဿစိ စတ္တာရိ ဈာနာနိ, ကဿစိ အဋ္ဌ သမာပတ္တိယော, ကဿစိ ပဉ္စာဘိညာယော, စတ္တာရော မဂ္ဂေ, စတ္တာရိ သာမညဖလာနိ, တိဿော ဝိဇ္ဇာ, စတဿော ပဋိသမ္ဘိဒါတိ ဧဝမာဒိလောကိယလောကုတ္တရဘေဒံ ဂုဏဓနံ ဓမ္မဒါနဝသေန ယထာဓိပ္ပါယံ ဒေန္တော ပရေ စ “ဒေထာ”တိ နိယောဇေန္တော ပရိစ္စာဂဘာဝနံ ပရိဗြူဟေသိ။ တေန ဝုတ္တံ “ပရိစ္စာဂဘာဝနံ အနုယုတ္တော”တိ။

၁-ခု ၁-၅၃-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။

Payatapāṇīti vā āyatapāṇī, hatthagataṁ kiñci dātuṁ “ehi gaṇhā”ti pasāritahattho viya ācariyamuṭṭhiṁ akatvā saddhammadāne yuttappayuttoti attho. **Payatapāṇī**ti vā ussāhitahattho, āmisadānaṁ dātuṁ ussāhitahattho viya dhammadāne katussāhoti attho. **Antimadehadharo**ti brahmacariyavāsena brāhmaṇakaraṇānaṁ dhammānaṁ pāripūriyā pacchimattabhāvadhārī. Avusitavato hi vasalakaraṇānaṁ dhammānaṁ appahānena vasalādisamaññā gati āyatiṁ gabbhaseyyā siyā. Tena Bhagavā attano accantavusitabrāhmaṇabhāvaṁ dasseti. **Anuttaro bhisakko sallakatto**ti duttikicchassa vaṭṭadukkharogassa tikicchanato uttamo bhisakko, aññehi anuddharaṇīyānaṁ rāgādisallānaṁ kantanato samucchedavasena samuddharaṇato uttamo sallakantanavejjo. Iminā nippariyāyato brāhmaṇakaraṇānaṁ dhammānaṁ attani patiṭṭhitānaṁ parasantatiyaṁ patiṭṭhāpanena paresampi brāhmaṇakaraṇamāha.

Tassa me tumhe puttāti tassa evarūpassa mama tumhe bhikkhave puttā atrajā hotha. **Orasā**ti urasi sambandhā. Yathā hi sattānaṁ orasaputtā atrajā visesena pitusantakassa dāyajjassa bhāgino honti, evametepi ariyapuggalā Sammāsambuddhassa dhammassavanante ariyāya jātiyā jātā, tassa santakassa vimuttisukhassa ariyadhammaratanassa ca ekaṁsabhāgiyatāya orasā. Atha vā Bhagavato dhammadesanānubhāvena ariyabhūmiṁ okkamamānā okkantā ca ariyasāvakā Satthu ure vāyāmajanitābhijātitāya nippariyāyena “orasaputtā”ti vattabbataṁ arahanti. Tathā hi te Bhagavatā āsayānusayacariyādhimutti-ādi-olokanena vajjānucintanena ca hadaye katvā vajjato nivāretvā anavajje patiṭṭhapentena sīlādidhammasarīraposanena saṁvaḍḍhitā. **Mukhato jātā**ti mukhato jātāya dhammadesanāya ariyāya jātiyā jātattā mukhato jātā. Atha vā anaññasādhāraṇato sabbassa kusaladhammassa mukhato pātimokkhato vuṭṭhānagāminivipassanāsaṅkhātato vimokkhamukhato vā ariyamaggajātiyā jātātipi mukhato jātā. Sikkhattayasaṅgahe sāsanadhamme ariyamaggadhamme vā jātāti **dhammajā.** Teneva dhammena nimmitā māpitāti **dhammanimmitā.** Satidhammavicayādi**dhammadāyādā,** na

ပယတပါဏီတိ ဝါ အာယတပါဏီ၊ ဟတ္ထဂတံ ကိဉ္စိ ဒါတုံ “ဧဟိ ဂဏှာ”တိ ပသာရိတဟတ္ထော ဝိယ အာစရိယမုဋ္ဌိံ အကတွာ သဒ္ဓမ္မဒါနေ ယုတ္တပ္ပယုတ္တောတိ အတ္ထော။ **ပယတပါဏီ**တိ ဝါ ဥဿာဟိတဟတ္ထော၊ အာမိသဒါနံ ဒါတုံ ဥဿာဟိတဟတ္ထော ဝိယ ဓမ္မဒါနေ ကတုဿာဟောတိ အတ္ထော။ **အန္တိမဒေဟဓရော**တိ ဗြဟ္မစရိယဝါသေန ဗြာဟ္မဏကရဏာနံ ဓမ္မာနံ ပါရိပူရိယာ ပစ္ဆိမတ္တဘာဝဓာရီ။ အဝုသိတဝတော ဟိ ဝသလကရဏာနံ ဓမ္မာနံ အပ္ပဟာနေန ဝသလာဒိသမညာ ဂတိ အာယတိံ ဂဗ္ဘသေယျာ သိယာ။ တေန ဘဂဝါ အတ္တနော အစ္စန္တဝုသိတဗြာဟ္မဏဘာဝံ ဒဿေတိ။ **အနုတ္တရော ဘိသက္ကော သလ္လကတ္တော**တိ ဒုတ္တိကိစ္ဆဿ ဝဋ္ဋဒုက္ခရောဂဿ တိကိစ္ဆနတော ဥတ္တမော ဘိသက္ကော၊ အညေဟိ အနုဒ္ဓရဏီယာနံ ရာဂါဒိသလ္လာနံ ကန္တနတော သမုစ္ဆေဒဝသေန သမုဒ္ဓရဏတော ဥတ္တမော သလ္လကန္တနဝေဇ္ဇော။ ဣမိနာ နိပ္ပရိယာယတော ဗြာဟ္မဏကရဏာနံ ဓမ္မာနံ အတ္တနိ ပတိဋ္ဌိတာနံ ပရသန္တတိယံ ပတိဋ္ဌာပနေန ပရေသမ္ပိ ဗြာဟ္မဏကရဏမာဟ။

တဿ မေ တုမှေ ပုတ္တာတိ တဿ ဧဝရူပဿ မမ တုမှေ ဘိက္ခဝေ ပုတ္တာ အတြဇာ ဟောထ။ **ဩရသာ**တိ ဥရသိ သမ္ဗန္ဓာ။ ယထာ ဟိ သတ္တာနံ ဩရသပုတ္တာ အတြဇာ ဝိသေသေန ပိတုသန္တကဿ ဒါယဇ္ဇဿ ဘာဂိနော ဟောန္တိ၊ ဧဝမေတေပိ အရိယပုဂ္ဂလာ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ ဓမ္မဿဝနန္တေ အရိယာယ ဇာတိယာ ဇာတာ၊ တဿ သန္တကဿ ဝိမုတ္တိသုခဿ အရိယဓမ္မရတနဿ စ ဧကံသဘာဂိယတာယ ဩရသာ။ အထ ဝါ ဘဂဝတော ဓမ္မဒေသနာနုဘာဝေန အရိယဘူမိံ ဩက္ကမမာနာ ဩက္ကန္တာ စ အရိယသာဝကာ သတ္ထု ဥရေ ဝါယာမဇနိတာဘိဇာတိတာယ နိပ္ပရိယာယေန “ဩရသပုတ္တာ”တိ ဝတ္တဗ္ဗတံ အရဟန္တိ။ တထာ ဟိ တေ ဘဂဝတာ အာသယာနုသယစရိယာဓိမုတ္တိအာဒိဩလောကနေန ဝဇ္ဇာနုစိန္တနေန စ ဟဒယေ ကတွာ ဝဇ္ဇတော နိဝါရေတွာ အနဝဇ္ဇေ ပတိဋ္ဌပေန္တေန သီလာဒိဓမ္မသရီရပေါသနေန သံဝဍ္ဎိတာ။ **မုခတော ဇာတာ**တိ မုခတော ဇာတာယ ဓမ္မဒေသနာယ အရိယာယ ဇာတိယာ ဇာတတ္တာ မုခတော ဇာတာ။ အထ ဝါ အနညသာဓာရဏတော သဗ္ဗဿ ကုသလဓမ္မဿ မုခတော ပါတိမောက္ခတော ဝုဋ္ဌာနဂါမိနိဝိပဿနာသင်္ခါတတော ဝိမောက္ခမုခတော ဝါ အရိယမဂ္ဂဇာတိယာ ဇာတာတိပိ မုခတော ဇာတာ။ သိက္ခတ္တယသင်္ဂဟေ သာသနဓမ္မေ အရိယမဂ္ဂဓမ္မေ ဝါ ဇာတာတိ **ဓမ္မဇာ။** တေနေဝ ဓမ္မေန နိမ္မိတာ မာပိတာတိ **ဓမ္မနိမ္မိတာ။** သတိဓမ္မဝိစယာဒိ**ဓမ္မဒါယာဒါ၊** န

lābhasakkārādi **āmisadāyādā**, dhammadāyādā, no āmisadāyādā hothāti attho.

Tattha dhammo duvidho nippariyāyadhammo pariyāyadhammoti. Āmisampi duvidhaṁ nippariyāyāmisaṁ pariyāyāmisanti. Kathaṁ? Maggaphalanibbānappabhedo hi navavidho lokuttaradhammo nippariyāyadhammo nibbattitadhammoyeva, na kenaci pariyāyena kāraṇena vā lesena vā dhammo. Yaṁ panidaṁ vivaṭṭūpanissitaṁ kusalaṁ, seyyathidaṁ? Idhekacco vivaṭṭaṁ patthento dānaṁ deti, sīlaṁ samādiyati, uposathakammaṁ karoti, gandhamālādīhi vatthūpūjaṁ karoti, dhammaṁ suṇāti, deseti, jhānasamāpattiyo nibbatteti, evaṁ karonto anupubbena nippariyāyaṁ amataṁ nibbānaṁ paṭilabhati, ayaṁ pariyāyadhammo. Tathā cīvarādayo cattāro paccayā nippariyāyāmisameva, na aññena pariyāyena vā kāraṇena vā lesena vā āmisaṁ. Yaṁ panidaṁ vaṭṭagāmikusalaṁ, seyyathidaṁ? Idhekacco vaṭṭaṁ patthento sampattibhavaṁ icchamāno dānaṁ deti -pa- samāpattiyo nibbatteti, evaṁ karonto anupubbena devamanussasampattiyo paṭilabhati, idaṁ pariyāyāmisaṁ nāma.

Tattha nippariyāyadhammopi Bhagavatoyeva santako. Bhagavatā hi kathitattā bhikkhū maggaphalanibbānāni adhigacchanti. Vuttañhetaṁ—

> “So hi brāhmaṇa Bhagavā anuppannassa maggassa uppādetā, asañjātassa maggassa sañjanetā -pa- maggānugā ca panetarahi sāvakā viharanti pacchā samannāgatā”ti[1].

> “So hāvuso Bhagavā jānaṁ jānāti, passaṁ passati cakkhubhūto ñāṇabhūto dhammabhūto brahmabhūto vattā pavattā atthassa ninnetā amatassa dātā dhammassāmī Tathāgato”ti[2] ca.

Pariyāyadhammopi Bhagavatoyeva santako. Bhagavatā hi kathitattā eva jānanti “vivaṭṭaṁ patthetvā dānaṁ dento -pa- samāpattiyo nibbattento anukkamena amataṁ nibbānaṁ paṭilabhatī”ti. Nippariyāyāmisampi

1. Ma 3. 59; Khu 8. 175 piṭṭhesu.
2. Ma 1. 157; Ma 3. 235 piṭṭhesu.

လာဘသက္ကာရာဒိ**အာမိသဒါယာဒါ**၊ ဓမ္မဒါယာဒါ, နော အာမိသဒါယာဒါ ဟောထာတိ အတ္ထော။

တတ္ထ ဓမ္မော ဒုဝိဓော နိပ္ပရိယာယဓမ္မော ပရိယာယဓမ္မောတိ။ အာမိသမ္ပိ ဒုဝိဓံ နိပ္ပရိယာယာမိသံ ပရိယာယာမိသန္တိ။ ကထံ? မဂ္ဂဖလနိဗ္ဗာနပ္ပဘေဒေါ ဟိ နဝဝိဓော လောကုတ္တရဓမ္မော နိပ္ပရိယာယဓမ္မော နိဗ္ဗတ္တိတဓမ္မောယေဝ၊ န ကေနစိ ပရိယာယေန ကာရဏေန ဝါ လေသေန ဝါ ဓမ္မော။ ယံ ပနိဒံ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿိတံ ကုသလံ၊ သေယျထိဒံ? ဣဓေကစ္စော ဝိဝဋ္ဋံ ပတ္ထေန္တော ဒါနံ ဒေတိ၊ သီလံ သမာဒိယတိ၊ ဥပေါသထကမ္မံ ကရောတိ၊ ဂန္ဓမာလာဒီဟိ ဝတ္ထုပူဇံ ကရောတိ၊ ဓမ္မံ သုဏာတိ၊ ဒေသေတိ၊ ဈာနသမာပတ္တိယော နိဗ္ဗတ္တေတိ၊ ဧဝံ ကရောန္တော အနုပုဗ္ဗေန နိပ္ပရိယာယံ အမတံ နိဗ္ဗာနံ ပဋိလဘတိ၊ အယံ ပရိယာယဓမ္မော။ တထာ စီဝရာဒယော စတ္တာရော ပစ္စယာ နိပ္ပရိယာယာမိသမေဝ၊ န အညေန ပရိယာယေန ဝါ ကာရဏေန ဝါ လေသေန ဝါ အာမိသံ။ ယံ ပနိဒံ ဝဋ္ဋဂါမိကုသလံ၊ သေယျထိဒံ? ဣဓေကစ္စော ဝဋ္ဋံ ပတ္ထေန္တော သမ္ပတ္တိဘဝံ ဣစ္ဆမာနော ဒါနံ ဒေတိ။ပ။ သမာပတ္တိယော နိဗ္ဗတ္တေတိ၊ ဧဝံ ကရောန္တော အနုပုဗ္ဗေန ဒေဝမနုဿသမ္ပတ္တိယော ပဋိလဘတိ၊ ဣဒံ ပရိယာယာမိသံ နာမ။

တတ္ထ နိပ္ပရိယာယဓမ္မောပိ ဘဂဝတောယေဝ သန္တကော။ ဘဂဝတာ ဟိ ကထိတတ္တာ ဘိက္ခူ မဂ္ဂဖလနိဗ္ဗာနာနိ အဓိဂစ္ဆန္တိ။ ဝုတ္တဉှေတံ—

> “သော ဟိ ဗြာဟ္မဏ ဘဂဝါ အနုပ္ပန္နဿ မဂ္ဂဿ ဥပ္ပါဒေတာ၊ အသဉ္ဇာတဿ မဂ္ဂဿ သဉ္ဇနေတာ။ပ။ မဂ္ဂါနုဂါ စ ပနေတရဟိ သာဝကာ ဝိဟရန္တိ ပစ္ဆာ သမန္နာဂတာ”တိ[၁]။

> “သော ဟာဝုသော ဘဂဝါ ဇာနံ ဇာနာတိ၊ ပဿံ ပဿတိ စက္ခုဘူတော ဉာဏဘူတော ဓမ္မဘူတော ဗြဟ္မဘူတော ဝတ္တာ ပဝတ္တာ အတ္ထဿ နိန္နေတာ အမတဿ ဒါတာ ဓမ္မဿာမီ တထာဂတော”တိ[၂] စ။

ပရိယာယဓမ္မောပိ ဘဂဝတောယေဝ သန္တကော။ ဘဂဝတာ ဟိ ကထိတတ္တာ ဧဝ ဇာနန္တိ “ဝိဝဋ္ဋံ ပတ္ထေတွာ ဒါနံ ဒေန္တော။ပ။ သမာပတ္တိယော နိဗ္ဗတ္တေန္တော အနုက္ကမေန အမတံ နိဗ္ဗာနံ ပဋိလဘတီ”တိ။ နိပ္ပရိယာယာမိသမ္ပိ

၁-မ ၃-၅၉၊ ခု ၈-၁၇၅-ပိဋ္ဌေသု။
၂-မ ၁-၁၅၇၊ မ ၃-၂၃၅-ပိဋ္ဌေသု။

Bhagavatoyeva santakaṁ. Bhagavatā hi anuññāhattāyeva bhikkhūhi Jīvakavatthuṁ ādiṁ katvā paṇītacīvaraṁ laddhaṁ. Yathāha—

> “Anujānāmi bhikkhave gahapaticīvaraṁ, yo icchati, paṁsukūliko hotu, yo icchati, gahapaticīvaraṁ sādiyatu, itarītarenapāhaṁ bhikkhave santuṭṭhiṁyeva vaṇṇemī”ti[1].

Evaṁ itarepi paccayā Bhagavatā anuññātattā eva bhikkhūhi paribhuñjituṁ laddhā. Pariyāyāmisampi Bhagavatoyeva santakaṁ. Bhagavatā hi kathitattā eva jānanti “sampattibhavaṁ patthento dānaṁ datvā sīlaṁ -pa- samāpattiyo nibbattetvā anukkamena pariyāyāmisaṁ dibbasampattiṁ manussasampattiṁ ca paṭilabhatī”ti. Yadeva yasmā nippariyāyadhammopi pariyāyadhammopi nippariyāyāmisampi pariyāyāmisampi Bhagavatoyeva santakaṁ, tasmā tattha attano sāmibhāvaṁ dassento tattha ca yaṁ seṭṭhataraṁ accantahitasukhāvahaṁ, tattheva ne niyojento evamāha “tassa me tumhe puttā orasā -pa- no āmisadāyādā”ti.

Iti Bhagavā paripuṇṇavatasamādānaṁ tapacariyaṁ sammadeva vusitabrahmacariyaṁ suvisuddhavijjācaraṇasampannaṁ anavasesavedantapāraguṁ bāhitasabbapāpaṁ satataṁ yācayogaṁ sadevake loke anuttaradakkhiṇeyyabhāvappattaṁ attano paramatthabrāhmaṇabhāvaṁ ariyasāvakānañca attano orasaputtādibhāvaṁ pavedesi. Bhagavā hi “sīhoti kho bhikkhave Tathāgatassetaṁ adhivacanaṁ Arahato Sammāsambuddhassā”ti[2] ettha sīhasadisaṁ, “puriso maggakusaloti kho tissa Tathāgatassetaṁ adhivacanan”ti[3] ettha maggadesakapurisasadisaṁ, “rājāhamasmi selā”ti[4] ettha rājasadisaṁ, “bhisakko sallakattoti kho sunakkhatta Tathāgatassetaṁ adhivacanan”ti[5] ettha vejjasadisaṁ “brāhmaṇoti kho bhikkhave Tathāgattassetaṁ adhivacanan”ti[6] ettha brāhmaṇasadisaṁ attānaṁ kathesi, idhāpi brāhmaṇasadisaṁ katvā kathesi.

Idāni yehi dānādīhi yuttassa ito bāhirakabrāhmaṇassa brāhmaṇakiccaṁ paripuṇṇaṁ maññanti, tehi attano dānādīnaṁ aggaseṭṭhabhāvaṁ pakāsetuṁ **“dvemāni bhikkhave dānānī”**ti-ādi āraddhaṁ. Tattha **yāgāti**

1. Vi 3. 392 piṭṭhe. 2. Aṁ 2. 107 piṭṭhe. 3. Saṁ 2. 89 piṭṭhe.
4. Ma 2. 352; Khu 1. 368 piṭṭhesu. 5. Ma 3. 47 piṭṭhe. 6. Aṁ 3. 153 piṭṭhe.

ဘဂဝတောယေဝ သန္တကံ။ ဘဂဝတာ ဟိ အနုညာတတ္တာယေဝ ဘိက္ခူဟိ ဇီဝကဝတ္ထုံ အာဒိံ ကတွာ ပဏီတစီဝရံ လဒ္ဓံ။ ယထာဟ—

> “အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ဂဟပတိစီဝရံ၊ ယော ဣစ္ဆတိ၊ ပံသုကူလိကော ဟောတု၊ ယော ဣစ္ဆတိ၊ ဂဟပတိစီဝရံ သာဒိယတု၊ ဣတရီတရေနပါဟံ ဘိက္ခဝေ သန္တုဋ္ဌိံယေဝ ဝဏ္ဏေမီ”တိ[1]။

ဧဝံ ဣတရေပိ ပစ္စယာ ဘဂဝတာ အနုညာတတ္တာ ဧဝ ဘိက္ခူဟိ ပရိဘုဉ္ဇိတုံ လဒ္ဓါ။ ပရိယာယာမိသမ္ပိ ဘဂဝတောယေဝ သန္တကံ။ ဘဂဝတာ ဟိ ကထိတတ္တာ ဧဝ ဇာနန္တိ “သမ္ပတ္တိဘဝံ ပတ္ထေန္တော ဒါနံ ဒတွာ သီလံ။ပ။ သမာပတ္တိယော နိဗ္ဗတ္တေတွာ အနုက္ကမေန ပရိယာယာမိသံ ဒိဗ္ဗသမ္ပတ္တိံ မနုဿသမ္ပတ္တိံ စ ပဋိလဘတီ”တိ။ ယဒေဝ ယသ္မာ နိပ္ပရိယာယဓမ္မောပိ ပရိယာယဓမ္မောပိ နိပ္ပရိယာယာမိသမ္ပိ ပရိယာယာမိသမ္ပိ ဘဂဝတောယေဝ သန္တကံ၊ တသ္မာ တတ္ထ အတ္တနော သာမိဘာဝံ ဒဿေန္တော တတ္ထ စ ယံ သေဋ္ဌတရံ အစ္စန္တဟိတသုခါဝဟံ၊ တတ္ထေဝ နေ နိယောဇေန္တော ဧဝမာဟ “တဿ မေ တုမှေ ပုတ္တာ ဩရသာ။ပ။ နော အာမိသဒါယာဒါ”တိ။

ဣတိ ဘဂဝါ ပရိပုဏ္ဏဝတသမာဒါနံ တပစရိယံ သမ္မဒေဝ ဝုသိတဗြဟ္မစရိယံ သုဝိသုဒ္ဓဝိဇ္ဇာစရဏသမ္ပန္နံ အနဝသေသဝေဒန္တပါရဂုံ ဗာဟိတသဗ္ဗပါပံ သတတံ ယာစယောဂံ သဒေဝကေ လောကေ အနုတ္တရဒက္ခိဏေယျဘာဝပ္ပတ္တံ အတ္တနော ပရမတ္ထဗြာဟ္မဏဘာဝံ အရိယသာဝကာနဉ္စ အတ္တနော ဩရသပုတ္တာဒိဘာဝံ ပဝေဒေသိ။ ဘဂဝါ ဟိ “သီဟောတိ ခေါ ဘိက္ခဝေ တထာဂတဿေတံ အဓိဝစနံ အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿာ”တိ[2] ဧတ္ထ သီဟသဒိသံ, “ပုရိသော မဂ္ဂကုသလောတိ ခေါ တိဿ တထာဂတဿေတံ အဓိဝစန”န္တိ[3] ဧတ္ထ မဂ္ဂဒေသကပုရိသသဒိသံ, “ရာဇာဟမသ္မိ သေလာ”တိ[4] ဧတ္ထ ရာဇသဒိသံ, “ဘိသက္ကော သလ္လကတ္တောတိ ခေါ သုနက္ခတ္တ တထာဂတဿေတံ အဓိဝစန”န္တိ[5] ဧတ္ထ ဝေဇ္ဇသဒိသံ, “ဗြာဟ္မဏောတိ ခေါ ဘိက္ခဝေ တထာဂတဿေတံ အဓိဝစန”န္တိ[6] ဧတ္ထ ဗြာဟ္မဏသဒိသံ အတ္တာနံ ကထေသိ၊ ဣဓာပိ ဗြာဟ္မဏသဒိသံ ကတွာ ကထေသိ။

ဣဒါနိ ယေဟိ ဒါနာဒီဟိ ယုတ္တဿ ဣတော ဗာဟိရကဗြာဟ္မဏဿ ဗြာဟ္မဏကိစ္စံ ပရိပုဏ္ဏံ မညန္တိ၊ တေဟိ အတ္တနော ဒါနာဒီနံ အဂ္ဂသေဋ္ဌဘာဝံ ပကာသေတုံ **“ဒွေမာနိ ဘိက္ခဝေ ဒါနာနီ”**တိအာဒိ အာရဒ္ဓံ။ တတ္ထ **ယာဂါတိ**

၁-ဝိ ၃-၃၉၂-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အံ ၂-၁၀၇-ပိဋ္ဌေ။ ၃-သံ ၂-၈၉-ပိဋ္ဌေ။
၄-မ ၂-၃၅၂၊ ခု ၁-၃၆၈-ပိဋ္ဌေသု။ ၅-မ ၃-၄၇-ပိဋ္ဌေ။ ၆-အံ ၃-၁၅၃-ပိဋ္ဌေ။

mahāyaññā, mahādānānīti attho, yāni "yiṭṭhānī"tipi vuccanti. Tattha Velāmadānavessantaradānamahāvijitayaññasadisā **āmisayāgā** veditabbā, Mahāsamayasuttamaṅgalasuttacūḷarāhulovādasuttasamacittasuttadesanādayo **dhammayāgā**. Sesaṁ heṭṭhā vuttanayameva.

Gāthāyaṁ **ayajī**ti adāsi. **Amaccharī**ti sabbamacchariyānaṁ bodhimūleyeva suppahīnattā maccherarahito. **Sabbabhūtānukampī**ti mahākaruṇāya sabbasatte piyaputtaṁ viya anuggaṇhanasīlo. Vuttaṁ hetaṁ—

"Vadhake Devadatte ca, core Aṅgulimālake.
Dhanapāle Rāhule ceva, samacitto Mahāmunī"ti[1].

sesaṁ suviññeyyameva.

Paṭhamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

2. Sulabhasuttavaṇṇanā

101. Dutiye **appānī**ti parittāni. **Sulabhānī**ti sukhena laddhabbāni, yattha katthaci vā sakkā hoti laddhuṁ. **Anavajjānī**ti vajjarahitāni niddosāni āgamanasuddhito kāyamaṇḍanādikilesavatthubhāvābhāvato ca. Tattha sulabhatāya pariyesanadukkhassa abhāvo dassito, appatāya pariharaṇadukkhassapi abhāvo dassito, anavajjatāya agarahitabbatāya bhikkhusāruppabhāvo dassito hoti. Appatāya vā parittāsassa avatthutā, sulabhatāya gedhāya avatthutā[2], anavajjatāya ādīnavavasena nissaraṇapaññāya vatthutā dassitā hoti. Appatāya vā lābhena na somanassa janayanti, sulabhatāya alābhena na domanassaṁ janayanti, anavajjatāya vippaṭisāranimittaṁ aññāṇupekkhaṁ na janayanti avippaṭisāravatthubhāvato.

Paṁsukūlanti rathikāsusānasaṅkārakūṭādīsu yattha katthaci paṁsūnaṁ upari ṭhitattā abbhuggataṭṭhena paṁsukūlaṁ viyāti paṁsukūlaṁ, paṁsu viya kucchitabhāvaṁ ulati gacchatīti paṁsukūlanti evaṁ laddhanāmaṁ rathikādīsu patitanantakāni uccinitvā katacīvaraṁ. **Piṇḍiyālopo**ti jaṅghapiṇḍiyā

1. Khu 3. 51; Khu 11. 396 piṭṭhesu.
2. Lobhādi-avatthutā (Ka)

မဟာယညာ၊ မဟာဒါနာနီတိ အတ္ထော၊ ယာနိ "ယိဋ္ဌာနီ"တိပိ ဝုစ္စန္တိ။ တတ္ထ ဝေလာမဒါနဝေဿန္တရဒါနမဟာဝိဇိတယညသဒိသာ **အာမိသယာဂါ** ဝေဒိတဗ္ဗာ၊ မဟာသမယသုတ္တမင်္ဂလသုတ္တစူဠရာဟုလောဝါဒသုတ္တသမစိတ္တသုတ္တဒေသနာဒယော **ဓမ္မယာဂါ**။ သေသံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယမေဝ။

ဂါထာယံ **အယဇီ**တိ အဒါသိ။ **အမစ္ဆရီ**တိ သဗ္ဗမစ္ဆရိယာနံ ဗောဓိမူလေယေဝ သုပ္ပဟီနတ္တာ မစ္ဆေရရဟိတော။ **သဗ္ဗဘူတာနုကမ္ပီ**တိ မဟာကရုဏာယ သဗ္ဗသတ္တေ ပိယပုတ္တံ ဝိယ အနုဂ္ဂဏှနသီလော။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—

"ဝဓကေ ဒေဝဒတ္တေ စ၊ စောရေ အင်္ဂုလိမာလကေ။
ဓနပါလေ ရာဟုလေ စေဝ၊ သမစိတ္တော မဟာမုနီ"တိ[၁]။

သေသံ သုဝိညေယျမေဝ။

ပဌမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၂-သုလဘသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၁။ ဒုတိယေ **အပ္ပါနီ**တိ ပရိတ္တာနိ။ **သုလဘာနီ**တိ သုခေန လဒ္ဓဗ္ဗာနိ၊ ယတ္ထ ကတ္ထစိ ဝါ သက္ကာ ဟောတိ လဒ္ဓုံ။ **အနဝဇ္ဇာနီ**တိ ဝဇ္ဇရဟိတာနိ နိဒ္ဒေါသာနိ အာဂမနသုဒ္ဓိတော ကာယမဏ္ဍနာဒိကိလေသဝတ္ထုဘာဝါဘာဝတော စ။ တတ္ထ သုလဘတာယ ပရိယေသနဒုက္ခဿ အဘာဝေါ ဒဿိတော၊ အပ္ပတာယ ပရိဟရဏဒုက္ခဿပိ အဘာဝေါ ဒဿိတော၊ အနဝဇ္ဇတာယ အဂရဟိတဗ္ဗတာယ ဘိက္ခုသာရုပ္ပဘာဝေါ ဒဿိတော ဟောတိ။ အပ္ပတာယ ဝါ ပရိတ္တာသဿ အဝတ္ထုတာ၊ သုလဘတာယ ဂေဓာယ အဝတ္ထုတာ[၂]၊ အနဝဇ္ဇတာယ အာဒီနဝဝသေန နိဿရဏပညာယ ဝတ္ထုတာ ဒဿိတာ ဟောတိ။ အပ္ပတာယ ဝါ လာဘေန န သောမနဿ ဇနယန္တိ၊ သုလဘတာယ အလာဘေန န ဒေါမနဿံ ဇနယန္တိ၊ အနဝဇ္ဇတာယ ဝိပ္ပဋိသာရနိမိတ္တံ အညာဏုပေက္ခံ န ဇနယန္တိ အဝိပ္ပဋိသာရဝတ္ထုဘာဝတော။

ပံသုကူလန္တိ ရထိကာသုသာနသင်္ကာရကူဋာဒီသု ယတ္ထ ကတ္ထစိ ပံသူနံ ဥပရိ ဌိတတ္တာ အဗ္ဘုဂ္ဂတဋ္ဌေန ပံသုကူလံ ဝိယာတိ ပံသုကူလံ၊ ပံသု ဝိယ ကုစ္ဆိတဘာဝံ ဥလတိ ဂစ္ဆတီတိ ပံသုကူလန္တိ ဧဝံ လဒ္ဓနာမံ ရထိကာဒီသု ပတိတနန္တကာနိ ဥစ္စိနိတွာ ကတစီဝရံ။ **ပိဏ္ဍိယာလောပေါ**တိ ဇင်္ဃပိဏ္ဍိယာ

၁-ခု ၃-၅၁၊ ခု ၁၁-၃၉၆-ပိဋ္ဌေသု။
၂-လောဘာဒိအဝတ္ထုတာ (က)

balena caritvā ghare ghare ālopamattaṁ katvā laddhabhojanaṁ. **Rukkhamūlan**ti vivekānurūpaṁ yaṁkiñci rukkhasamīpaṁ. **Pūtimuttan**ti yaṁkiñci gomuttaṁ. Yathā hi suvaṇṇavaṇṇopi kāyo pūtikāyova, evaṁ abhinavampi muttaṁ pūtimuttameva. Tatta keci gomuttabhāvitaṁ haritakīkhaṇḍaṁ “pūtimuttan”ti vadanti, pūtibhāvena āpaṇādito vissaṭṭhaṁ chaḍḍitaṁ apariggahitaṁ yaṁkiñci bhesajjaṁ pūtimuttanti adhippetanti apare.

Yato khoti paccatte nissakkavacanaṁ, yaṁ khoti vuttaṁ hoti. Tena “tuṭṭho hotī”ti vuttakiriyaṁ parāmasati. **Tuṭṭho**ti santuṭṭho. **Idamassāhan**ti yvāyaṁ catubbidhena yathāvuttena paccayena appena sulabhena santoso, idaṁ imassa bhikkhuno sīlasaṁvarādīsu aññataraṁ ekaṁ sāmaññaṅgaṁ samaṇabhāvakāraṇanti ahaṁ vadāmi. Santuṭṭhassa hi catupārisuddhisīlaṁ suparipuṇṇaṁ hoti, samathavipassanā ca bhāvanāpāripūriṁ gacchanti. Atha vā sāmaññaṁ nāma ariyamaggo. Tassa saṅkhepato dve aṅgāni bāhiraṁ ajjhattikanti. Tattha bāhiraṁ sappurisūpanissayo saddhammassavanañca, ajjhattikaṁ pana yoniso manasikāro dhammānudhammapaṭipatti ca. Tesu yasmā yathārahaṁ dhammānudhammapaṭipattibhūtā tassā mūlabhūtā cete dhammā, yadidaṁ appicchatā santuṭṭhitā pavivittatā asaṁsaṭṭhatā āraddhavīriyatāti evamādayo, tasmā vuttaṁ “idamassāhaṁ aññataraṁ sāmaññaṅganti vadāmī”ti.

Gāthāsu **senāsanamārabbhā**ti vihārādiṁ mañcapīṭhādiñca senāsanaṁ nissāya. **Cīvaraṁ pānabhojanan**ti nivāsanādicīvaraṁ ambapānakādipānaṁ khādanīyabhojanīyādibhuñjitabbavatthuñca ārabbhāti sambandho. **Vighāto** vihatabhāvo[1] cetodukkhaṁ na hotīti yojanā. Ayaṁ hettha saṅkhepattho—“asukasmiṁ nāma āvāse paccayā sulabhā”ti labhitabbaṭṭhānagamanena vā “mayhaṁ pāpuṇāti na tuyhan”ti vivādāpajjanena vā navakammakaraṇādivasena vā senāsanādīni pariyesantānaṁ asantuṭṭhānaṁ icchitalābhādinā yo vighāto cittassa hoti, so tattha santuṭṭhassa na hotīti. **Disā nappaṭihaññatī**ti santuṭṭhiyā cātuddisābhāvena disā nappaṭihanti. Vuttaṁ hetaṁ—

1. Vighātabhāvo (Ka)

ဗလေန စရိတွာ ဃရေ ဃရေ အာလောပမတ္တံ ကတွာ လဒ္ဓဘောဇနံ။ **ရုက္ခမူလ**န္တိ ဝိဝေကာနုရူပံ ယံကိဉ္စိ ရုက္ခသမီပံ။ **ပူတိမုတ္တ**န္တိ ယံကိဉ္စိ ဂေါမုတ္တံ။ ယထာ ဟိ သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏောပိ ကာယော ပူတိကာယောဝ၊ ဧဝံ အဘိနဝမ္ပိ မုတ္တံ ပူတိမုတ္တမေဝ။ တတ္ထ ကေစိ ဂေါမုတ္တဘာဝိတံ ဟရိတကီခဏ္ဍံ “ပူတိမုတ္တ”န္တိ ဝဒန္တိ၊ ပူတိဘာဝေန အာပဏာဒိတော ဝိဿဋ္ဌံ ဆဍ္ဍိတံ အပရိဂ္ဂဟိတံ ယံကိဉ္စိ ဘေသဇ္ဇံ ပူတိမုတ္တန္တိ အဓိပ္ပေတန္တိ အပရေ။

ယတော ခေါတိ ပစ္စတ္တေ နိဿက္ကဝစနံ၊ ယံ ခေါတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ တေန “တုဋ္ဌော ဟောတီ”တိ ဝုတ္တကိရိယံ ပရာမသတိ။ **တုဋ္ဌော**တိ သန္တုဋ္ဌော။ **ဣဒမဿာဟ**န္တိ ယွာယံ စတုဗ္ဗိဓေန ယထာဝုတ္တေန ပစ္စယေန အပ္ပေန သုလဘေန သန္တောသော၊ ဣဒံ ဣမဿ ဘိက္ခုနော သီလသံဝရာဒီသု အညတရံ ဧကံ သာမညင်္ဂံ သမဏဘာဝကာရဏန္တိ အဟံ ဝဒါမိ။ သန္တုဋ္ဌဿ ဟိ စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလံ သုပရိပုဏ္ဏံ ဟောတိ၊ သမထဝိပဿနာ စ ဘာဝနာပါရိပူရိံ ဂစ္ဆန္တိ။ အထ ဝါ သာမညံ နာမ အရိယမဂ္ဂေါ။ တဿ သင်္ခေပတော ဒွေ အင်္ဂါနိ ဗာဟိရံ အဇ္ဈတ္တိကန္တိ။ တတ္ထ ဗာဟိရံ သပ္ပုရိသူပနိဿယော သဒ္ဓမ္မဿဝနဉ္စ၊ အဇ္ဈတ္တိကံ ပန ယောနိသော မနသိကာရော ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိပတ္တိ စ။ တေသု ယသ္မာ ယထာရဟံ ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိပတ္တိဘူတာ တဿာ မူလဘူတာ စေတေ ဓမ္မာ၊ ယဒိဒံ အပ္ပိစ္ဆတာ သန္တုဋ္ဌိတာ ပဝိဝိတ္တတာ အသံသဋ္ဌတာ အာရဒ္ဓဝီရိယတာတိ ဧဝမာဒယော၊ တသ္မာ ဝုတ္တံ “ဣဒမဿာဟံ အညတရံ သာမညင်္ဂန္တိ ဝဒါမီ”တိ။

ဂါထာသု **သေနာသနမာရဗ္ဘာ**တိ ဝိဟာရာဒိံ မဉ္စပီဌာဒိဉ္စ သေနာသနံ နိဿာယ။ **စီဝရံ ပါနဘောဇန**န္တိ နိဝါသနာဒိစီဝရံ အမ္ဗပါနကာဒိပါနံ ခါဒနီယဘောဇနီယာဒိဘုဉ္ဇိတဗ္ဗဝတ္ထုဉ္စ အာရဗ္ဘာတိ သမ္ဗန္ဓော။ **ဝိဃာတော** ဝိဟတဘာဝေါ[1] စေတောဒုက္ခံ န ဟောတီတိ ယောဇနာ။ အယံ ဟေတ္ထ သင်္ခေပတ္ထော—“အသုကသ္မိံ နာမ အာဝါသေ ပစ္စယာ သုလဘာ”တိ လဘိတဗ္ဗဋ္ဌာနဂမနေန ဝါ “မယှံ ပါပုဏာတိ န တုယှ”န္တိ ဝိဝါဒါပဇ္ဇနေန ဝါ နဝကမ္မကရဏာဒိဝသေန ဝါ သေနာသနာဒီနိ ပရိယေသန္တာနံ အသန္တုဋ္ဌာနံ ဣစ္ဆိတလာဘာဒိနာ ယော ဝိဃာတော စိတ္တဿ ဟောတိ၊ သော တတ္ထ သန္တုဋ္ဌဿ န ဟောတီတိ။ **ဒိသာ နပ္ပဋိဟညတီ**တိ သန္တုဋ္ဌိယာ စာတုဒ္ဒိသာဘာဝေန ဒိသာ နပ္ပဋိဟန္တိ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—

၁-ဝိဃာတဘာဝေါ (က)

“Cātuddiso appaṭigho ca hoti,
Santussamāno itarītarenā”ti[1].

Yassa hi “asukaṭṭhānaṁ nāma gato cīvarādīni labhissāmī”ti cittaṁ uppajjati, tassa disā paṭihaññati nāma. Yassa pana evaṁ na uppajjati, tassa disā na paṭihaññati nāma. **Dhammā**ti paṭipattidhammā. **Sāmaññassānulomikā**ti samaṇadhammassa samathavipassanābhāvanāya ariyamaggasseva vā anucchavikā appicchatādayo. **Adhiggahitā**ti sabbe te tuṭṭhacittassa santuṭṭhacittena bhikkhunā adhiggahitā paṭipakkhadhamme abhibhavitvā gahitā honti abbhantaragatā, na bāhiragatāti.

Dutiyasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

3. Āsavakkhayasuttavaṇṇanā

102. Tatiye **jānato**ti jānantassa. **Passato**ti passantassa. Yadipi imāni dvepi padāni ekatthāni, byañjanameva nānaṁ, evaṁ santepi “jānato”ti ñāṇalakkhaṇaṁ upādāya puggalaṁ niddisati. Jānanalakkhaṇaṁ hi ñāṇaṁ. “Passato”ti ñāṇappabhāvaṁ[2] upādāya. Dassanappabhāvaṁ hi upādāya ñāṇasamaṅgī puggalo cakkhumā viya puggalo cakkhunā rūpāni, ñāṇena vivaṭe dhamme passati. Atha vā **jānato**ti anubodhañāṇena jānato. **Passato**ti paṭivedhañāṇena passato. Paṭilomato vā dassanamaggena passato, bhāvanāmaggena jānato. Keci pana “ñātatīraṇapahānapariññāhi jānato, sikhāppattavipassanāya passato”ti vadanti. Atha vā dukkhaṁ pariññābhisamayena jānato, nirodhaṁ sacchikiriyābhisamayena passato. Tadubhaye ca sati pahānabhāvanābhisamayā siddhā eva hontīti catusaccābhisamayo vutto hoti. Yadā cettha vipassanāñāṇaṁ adhippetaṁ, tadā “jānato passato”ti padānaṁ hetu-atthadīpanatā daṭṭhabbā. Yadā pana maggañāṇaṁ adhippetaṁ, tadā maggakiccatthadīpanatā.

1. Khu 1. 286; Khu 8. 248 piṭṭhesu.
2. Ñāṇasabhāvaṁ (Ka)

“စာတုဒ္ဒိသော အပ္ပဋိဃော စ ဟောတိ၊
သန္တုဿမာနော ဣတရီတရေန”တိ[၁]။

ယဿ ဟိ “အသုကဋ္ဌာနံ နာမ ဂတော စီဝရာဒီနိ လဘိဿာမီ”တိ စိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တဿ ဒိသာ ပဋိဟညတိ နာမ။ ယဿ ပန ဧဝံ န ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တဿ ဒိသာ န ပဋိဟညတိ နာမ။ **ဓမ္မာ**တိ ပဋိပတ္တိဓမ္မာ။ **သာမညဿာနုလောမိကာ**တိ သမဏဓမ္မဿ သမထဝိပဿနာဘာဝနာယ အရိယမဂ္ဂဿေဝ ဝါ အနုစ္ဆဝိကာ အပ္ပိစ္ဆတာဒယော။ **အဓိဂ္ဂဟိတာ**တိ သဗ္ဗေ တေ တုဋ္ဌစိတ္တဿ သန္တုဋ္ဌစိတ္တေန ဘိက္ခုနာ အဓိဂ္ဂဟိတာ ပဋိပက္ခဓမ္မေ အဘိဘဝိတွာ ဂဟိတာ ဟောန္တိ အဗ္ဘန္တရဂတာ၊ န ဗာဟိရဂတာတိ။

ဒုတိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃-အာသဝက္ခယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၂။ တတိယေ **ဇာနတော**တိ ဇာနန္တဿ။ **ပဿတော**တိ ပဿန္တဿ။ ယဒိပိ ဣမာနိ ဒွေပိ ပဒါနိ ဧကတ္ထာနိ၊ ဗျဉ္ဇနမေဝ နာနံ၊ ဧဝံ သန္တေပိ “ဇာနတော”တိ ဉာဏလက္ခဏံ ဥပါဒါယ ပုဂ္ဂလံ နိဒ္ဒိသတိ။ ဇာနနလက္ခဏံ ဟိ ဉာဏံ။ “ပဿတော”တိ ဉာဏပ္ပဘာဝံ[၂] ဥပါဒါယ။ ဒဿနပ္ပဘာဝံ ဟိ ဥပါဒါယ ဉာဏသမင်္ဂီ ပုဂ္ဂလော စက္ခုမာ ဝိယ ပုဂ္ဂလော စက္ခုနာ ရူပါနိ, ဉာဏေန ဝိဝဋေ ဓမ္မေ ပဿတိ။ အထ ဝါ **ဇာနတော**တိ အနုဗောဓဉာဏေန ဇာနတော။ **ပဿတော**တိ ပဋိဝေဓဉာဏေန ပဿတော။ ပဋိလောမတော ဝါ ဒဿနမဂ္ဂေန ပဿတော၊ ဘာဝနာမဂ္ဂေန ဇာနတော။ ကေစိ ပန “ဉာတတီရဏပဟာနပရိညာဟိ ဇာနတော၊ သိခါပ္ပတ္တဝိပဿနာယ ပဿတော”တိ ဝဒန္တိ။ အထ ဝါ ဒုက္ခံ ပရိညာဘိသမယေန ဇာနတော၊ နိရောဓံ သစ္ဆိကိရိယာဘိသမယေန ပဿတော။ တဒုဘယေ စ သတိ ပဟာနဘာဝနာဘိသမယာ သိဒ္ဓါ ဧဝ ဟောန္တီတိ စတုသစ္စာဘိသမယော ဝုတ္တော ဟောတိ။ ယဒါ စေတ္ထ ဝိပဿနာဉာဏံ အဓိပ္ပေတံ၊ တဒါ “ဇာနတော ပဿတော”တိ ပဒါနံ ဟေတုအတ္ထဒီပနတာ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ ယဒါ ပန မဂ္ဂဉာဏံ အဓိပ္ပေတံ၊ တဒါ မဂ္ဂကိစ္စတ္ထဒီပနတာ။

၁-ခု ၁-၂၈၆၊ ခု ၈-၂၄၈-ပိဋ္ဌေသု။
၂-ဉာဏသဘာဝံ (က)

Āsavānaṁ khayanti "jānato ahaṁ bhikkhave passato āsavānaṁ khayaṁ vadāmī"ti[1] evamāgate sabbāsavasaṁvarapariyāye "āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttin"ti-ādīsu[2] ca suttapadesu āsavānaṁ pahānaṁ accantakkhayo asamuppādo khīṇākāro natthibhāvo "āsavakkhayo"ti vutto. "Āsavānaṁ khayā samaṇo hotī"ti-ādīsu[2] phalaṁ.

"Paravajjānupassissa, niccaṁ ujjhānasaññino.
Āsavā tassa vaḍḍhanti, ārā so āsavakkhayā"ti—

ādīsu[3] nibbānaṁ.

"Sekhassa sikkhamānassa, ujumaggānusārino.
Khayasmiṁ paṭhamaṁ ñāṇaṁ, tato aññā anantarā.
Tato aññāvimuttassa, ñāṇaṁ ve hoti tādino"ti[4]—

evamāgate indriyasutte idha ca maggo "āsavakkhayo"ti vutto. Tasmā yathāvuttanayena jānantassa passantassa ahaṁ ariyamaggādhigamaṁ vadāmīti vuttaṁ hoti. **No ajānato no apassato**ti yo pana na jānāti na passati, tassa no vadāmīti attho. Etena ye ajānato apassatopi saṁsārasuddhiṁ vadanti, te paṭikkhipati. Purimena vā padadvayena upāyo vutto, iminā anupāyapaṭisedho. Saṅkhepena cettha ñāṇaṁ āsavakkhayakaraṁ, sesaṁ tassa parikkhāroti dasseti.

Idāni yaṁ jānato yaṁ passato āsavakkhayo hoti, taṁ dassetuṁ "**kiñca bhikkhave jānato**"ti pucchaṁ ārabhi. Tattha jānanā bahuvidhā. Dabbajātiko eva hi koci bhikkhu chattaṁ kātuṁ jānāti, koci cīvarādīnaṁ aññataraṁ, tassa īdisāni kammāni vattasīse ṭhatvā karontassa sā jānanā "maggaphalānaṁ padaṭṭhānaṁ na hotī"ti na vattabbā. Yo pana sāsane pabbajitvā vejjakammādīni kātuṁ jānāti, tassevaṁ jānato āsavā vaḍḍhantiyeva. Tasmā yaṁ jānato yaṁ passato āsavānaṁ khayo hoti, tadeva dassento āha "**idaṁ dukkhan**"ti-ādi. Tattha yaṁ vattabbaṁ catusaccakammaṭṭhānaṁ, taṁ heṭṭhā yonisomanasikārasutte saṅkhepato vuttameva.

---

1. Ma 1. 9; Saṁ 2. 124; Saṁ 3. 380 piṭṭhesu.
2. Ma 1. 353 piṭṭhe.
3. Khu 1. 50 piṭṭhe Dhammapade.
4. Aṁ 1. 232; Khu 1. 231 piṭṭhesu.

အာသဝါနံ ခယန္တိ "ဇာနတော အဟံ ဘိက္ခဝေ ပဿတော အာသဝါနံ ခယံ ဝဒါမီ"တိ[1] ဧဝမာဂတေ သဗ္ဗာသဝသံဝရပရိယာယေ "အာသဝါနံ ခယာ အနာသဝံ စေတောဝိမုတ္တိ"န္တိအာဒီသု[2] စ သုတ္တပဒေသု အာသဝါနံ ပဟာနံ အစ္စန္တက္ခယော အသမုပ္ပါဒေါ ခီဏာကာရော နတ္ထိဘာဝေါ "အာသဝက္ခယော"တိ ဝုတ္တော။ "အာသဝါနံ ခယာ သမဏော ဟောတီ"တိအာဒီသု[2] ဖလံ။

"ပရဝဇ္ဇာနုပဿိဿ၊ နိစ္စံ ဥဇ္ဈာနသညိနော။
အာသဝါ တဿ ဝဍ္ဎန္တိ၊ အာရာ သော အာသဝက္ခယာ"တိ—

အာဒီသု[3] နိဗ္ဗာနံ။

"သေခဿ သိက္ခမာနဿ၊ ဥဇုမဂ္ဂါနုသာရိနော။
ခယသ္မိံ ပဌမံ ဉာဏံ၊ တတော အညာ အနန္တရာ။
တတော အညာဝိမုတ္တဿ၊ ဉာဏံ ဝေ ဟောတိ တာဒိနော"တိ[4]—

ဧဝမာဂတေ ဣန္ဒြိယသုတ္တေ ဣဓ စ မဂ္ဂေါ "အာသဝက္ခယော"တိ ဝုတ္တော။ တသ္မာ ယထာဝုတ္တနယေန ဇာနန္တဿ ပဿန္တဿ အဟံ အရိယမဂ္ဂါဓိဂမံ ဝဒါမီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **နော အဇာနတော နော အပဿတော**တိ ယော ပန န ဇာနာတိ န ပဿတိ၊ တဿ နော ဝဒါမီတိ အတ္ထော။ ဧတေန ယေ အဇာနတော အပဿတောပိ သံသာရသုဒ္ဓိံ ဝဒန္တိ၊ တေ ပဋိက္ခိပတိ။ ပုရိမေန ဝါ ပဒဒွယေန ဥပါယော ဝုတ္တော၊ ဣမိနာ အနုပါယပဋိသေဓော။ သင်္ခေပေန စေတ္ထ ဉာဏံ အာသဝက္ခယကရံ၊ သေသံ တဿ ပရိက္ခာရောတိ ဒဿေတိ။

ဣဒါနိ ယံ ဇာနတော ယံ ပဿတော အာသဝက္ခယော ဟောတိ၊ တံ ဒဿေတုံ "**ကိဉ္စ ဘိက္ခဝေ ဇာနတော**"တိ ပုစ္ဆံ အာရဘိ။ တတ္ထ ဇာနနာ ဗဟုဝိဓာ။ ဒဗ္ဗဇာတိကော ဧဝ ဟိ ကောစိ ဘိက္ခု ဆတ္တံ ကာတုံ ဇာနာတိ၊ ကောစိ စီဝရာဒီနံ အညတရံ၊ တဿ ဤဒိသာနိ ကမ္မာနိ ဝတ္တသီသေ ဌတွာ ကရောန္တဿ သာ ဇာနနာ "မဂ္ဂဖလာနံ ပဒဋ္ဌာနံ န ဟောတီ"တိ န ဝတ္တဗ္ဗာ။ ယော ပန သာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝေဇ္ဇကမ္မာဒီနိ ကာတုံ ဇာနာတိ၊ တဿေဝံ ဇာနတော အာသဝါ ဝဍ္ဎန္တိယေဝ။ တသ္မာ ယံ ဇာနတော ယံ ပဿတော အာသဝါနံ ခယော ဟောတိ၊ တဒေဝ ဒဿေန္တော အာဟ "**ဣဒံ ဒုက္ခ**"န္တိအာဒိ။ တတ္ထ ယံ ဝတ္တဗ္ဗံ စတုသစ္စကမ္မဋ္ဌာနံ၊ တံ ဟေဋ္ဌာ ယောနိသောမနသိကာရသုတ္တေ သင်္ခေပတော ဝုတ္တမေဝ။

၁-မ ၁-၉၊ သံ ၂-၁၂၄၊ သံ ၃-၃၈၀-ပိဋ္ဌေသု။
၂-မ ၁-၃၅၃-ပိဋ္ဌေ။
၃-ခု ၁-၅၀-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။
၄-အံ ၁-၂၃၂၊ ခု ၁-၂၃၁-ပိဋ္ဌေသု။

Tattha pana “yoniso bhikkhave bhikkhu manasi karonto akusalaṁ pajahati, kusalaṁ bhāvetī”ti[1] āgatattā “idaṁ dukkhanti yoniso manasi karotī”ti-ādinā atthavibhāvanā katā. Idha “idaṁ dukkhanti bhikkhave jānato passato āsavānaṁ khayo hotī”ti[2] āgatattā “idaṁ dukkhanti pariññāpaṭivedhavasena pariññābhisamayavasena maggañāṇena jānato passato āsavānaṁ khayo hotī”ti-ādinā nayena yojetabbaṁ. Āsavesu ca paṭhamamaggena diṭṭhāsavo khīyati, tatiyamaggena kāmāsavo, catutthamaggena bhavāsavo avijjāsavo ca khīyatīti veditabbo.

Gāthāsu **vimuttiñāṇan**ti vimuttiyaṁ nibbāne phale ca paccavekkhaṇañāṇaṁ. **Uttaman**ti uttamadhammārammaṇattā uttamaṁ. **Khaye ñāṇan**ti āsavānaṁ saṁyojanānañca khaye khayakare ariyamagge ñāṇaṁ. “Khīṇā saṁyojanā iti ñāṇan”ti idhāpi ānetvā sambandhitabbaṁ. Tena pahīnakilesapaccavekkhaṇaṁ dasseti. Evamettha cattāripi paccavekkhaṇañāṇāni vuttāni honti. Avasiṭṭhakilesapaccavekkhaṇā hi idha natthi arahattaphalādhigamassa adhippetattā. Yathā cettha jānato passatoti nibbānādhigamena[3] sammādiṭṭhikiccaṁ adhikaṁ katvā vuttaṁ, evaṁ sammappadhānakiccampi adhikameva icchitabbanti dassento **“na tvevidaṁ kusītenā”**ti osānagāthamāha.

Tattha **na tvevidan**ti na tu eva idaṁ. **Tu**saddo nipātamattaṁ. **Bālenamavijānatā**ti **ma**kāro padasandhikaro. Ayaṁ hettha saṅkhepattho—idaṁ sekkhamaggena asekkhamaggena ca pattabbaṁ abhijjhākāyaganthādisabbaganthānaṁ pamocanaṁ pamocanassa nimittabhūtaṁ nibbānaṁ “idaṁ dukkhan”ti-ādinā cattāri saccāni yathābhūtaṁ **avijānatā** tato eva **bālena** aviddasunā yathā adhigantuṁ na sakkā, evaṁ **kusītena** nibbīriyenāpi, tasmā tadadhigamāya āraddhavīriyena bhavitabbanti. Tenāha Bhagavā “āraddhavīriyassāyaṁ dhammo, no kusītassa”[4].

“Ārambhatha nikkamatha, yuñjatha Buddhasāsane.
Dhunātha maccuno senaṁ, naḷāgaraṁva kuñjaro”ti[5].

Tatiyasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Khu 1. 201 piṭṭhe.
2. Ma 1. 9; Saṁ 2. 124; Saṁ 3. 380 piṭṭhesu.
3. Nibbānādhigame (Syā)
4. Dī 3. 249 piṭṭhe.
5. Saṁ 1. 158; Khu 10. 35; Khu 11. 238 piṭṭhesu.

တတ္ထ ပန "ယောနိသော ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု မနသိ ကရောန္တော အကုသလံ ပဇဟတိ၊ ကုသလံ ဘာဝေတီ"တိ[၁] အာဂတတ္တာ "ဣဒံ ဒုက္ခန္တိ ယောနိသော မနသိ ကရောတီ"တိအာဒိနာ အတ္ထဝိဘာဝနာ ကတာ။ ဣဓ "ဣဒံ ဒုက္ခန္တိ ဘိက္ခဝေ ဇာနတော ပဿတော အာသဝါနံ ခယော ဟောတီ"တိ[၂] အာဂတတ္တာ "ဣဒံ ဒုက္ခန္တိ ပရိညာပဋိဝေဓဝသေန ပရိညာဘိသမယဝသေန မဂ္ဂဉာဏေန ဇာနတော ပဿတော အာသဝါနံ ခယော ဟောတီ"တိအာဒိနာ နယေန ယောဇေတဗ္ဗံ။ အာသဝေသု စ ပဌမမဂ္ဂေန ဒိဋ္ဌာသဝေါ ခီယတိ၊ တတိယမဂ္ဂေန ကာမာသဝေါ၊ စတုတ္ထမဂ္ဂေန ဘဝါသဝေါ အဝိဇ္ဇာသဝေါ စ ခီယတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဂါထာသု **ဝိမုတ္တိဉာဏ**န္တိ ဝိမုတ္တိယံ နိဗ္ဗာနေ ဖလေ စ ပစ္စဝေက္ခဏာဉာဏံ။ **ဥတ္တမ**န္တိ ဥတ္တမဓမ္မာရမ္မဏတ္တာ ဥတ္တမံ။ **ခယေ ဉာဏ**န္တိ အာသဝါနံ သံယောဇနာနဉ္စ ခယေ ခယကရေ အရိယမဂ္ဂေ ဉာဏံ။ "ခီဏာ သံယောဇနာ ဣတိ ဉာဏ"န္တိ ဣဓာပိ အာနေတွာ သမ္ဗန္ဓိတဗ္ဗံ။ တေန ပဟီနကိလေသပစ္စဝေက္ခဏံ ဒဿေတိ။ ဧဝမေတ္ထ စတ္တာရိပိ ပစ္စဝေက္ခဏာဉာဏာနိ ဝုတ္တာနိ ဟောန္တိ။ အဝသိဋ္ဌကိလေသပစ္စဝေက္ခဏာ ဟိ ဣဓ နတ္ထိ အရဟတ္တဖလာဓိဂမဿ အဓိပ္ပေတတ္တာ။ ယထာ စေတ္ထ ဇာနတော ပဿတောတိ နိဗ္ဗာနာဓိဂမေန[၃] သမ္မာဒိဋ္ဌိကိစ္စံ အဓိကံ ကတွာ ဝုတ္တံ၊ ဧဝံ သမ္မပ္ပဓာနကိစ္စမ္ပိ အဓိကမေဝ ဣစ္ဆိတဗ္ဗန္တိ ဒဿေန္တော "**န တွေဝိဒံ ကုသီတေနာ**"တိ ဩသာနဂါထမာဟ။

တတ္ထ **န တွေဝိဒ**န္တိ န တု ဧဝ ဣဒံ။ **တု**သဒ္ဒေါ နိပါတမတ္တံ။ **ဗာလေနမဝိဇာနတာ**တိ **မ**ကာရော ပဒသန္ဓိကရော။ အယံ ဟေတ္ထ သင်္ခေပတ္ထော—ဣဒံ သေက္ခမဂ္ဂေန အသေက္ခမဂ္ဂေန စ ပတ္တဗ္ဗံ အဘိဇ္ဈာကာယဂန္ထာဒိသဗ္ဗဂန္ထာနံ ပမောစနံ ပမောစနဿ နိမိတ္တဘူတံ နိဗ္ဗာနံ "ဣဒံ ဒုက္ခ"န္တိအာဒိနာ စတ္တာရိ သစ္စာနိ ယထာဘူတံ **အဝိဇာနတာ** တတော ဧဝ **ဗာလေန** အဝိဒ္ဒသုနာ ယထာ အဓိဂန္တုံ န သက္ကာ၊ ဧဝံ **ကုသီတေန** နိဗ္ဗီရိယေနာပိ၊ တသ္မာ တဒဓိဂမာယ အာရဒ္ဓဝီရိယေန ဘဝိတဗ္ဗန္တိ။ တေနာဟ ဘဂဝါ "အာရဒ္ဓဝီရိယဿာယံ ဓမ္မော၊ နော ကုသီတဿ"[၄]။

"အာရမ္ဘထ နိက္ခမထ၊ ယုဉ္ဇထ ဗုဒ္ဓသာသနေ။
ဓုနာထ မစ္စုနော သေနံ၊ နဠာဂါရံဝ ကုဉ္ဇရော"တိ[၅]။

တတိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ခု ၁-၂၀၁-ပိဋ္ဌေ။
၂-မ ၁-၉၊ သံ ၂-၁၂၄၊ သံ ၃-၃၈၀-ပိဋ္ဌေသု။
၃-နိဗ္ဗာနာဓိဂမေ(သျာ)
၄-ဒီ ၃-၂၄၉-ပိဋ္ဌေ။
၅-သံ ၁-၁၅၈၊ ခု ၁၀-၃၅၊ ခု ၁၁-၂၃၈-ပိဋ္ဌေသု။

4. Samaṇabrāhmaṇasuttavaṇṇanā

103. Catutthe **ye hi kecī**ti ye keci. **Idaṁ dukkhanti yathābhūtaṁ nappajānantī**ti “idaṁ dukkhaṁ, ettakaṁ dukkhaṁ, na ito bhiyyo”ti aviparītaṁ sabhāvasarasalakkhaṇato vipassanāpaññāsahitāya maggapaññāya dukkhasaccaṁ na jānanti na paṭivijjhanti. Sesesupi eseva nayo. **Na me te bhikkhave**ti-ādīsu ayaṁ saṅkhepattho—bhikkhave catusaccakammaṭṭhānaṁ ananuyuttā pabbajjāmattasamaṇā ceva jātimattabrāhmaṇā ca na mayā te samitapāpasamaṇesu samaṇoti, bāhitapāpabrāhmaṇesu brāhmaṇoti ca sammatā anuññātā. Kasmā? Samaṇakaraṇānaṁ brāhmaṇakaraṇānañca dhammānaṁ abhāvatoti. Tenevāha “na ca pana te āyasmanto”ti-ādi. Tattha **sāmaññattha**nti sāmaññasaṅkhātaṁ atthaṁ, cattāri sāmaññaphalānīti attho. **Brahmaññattha**nti tasseva vevacanaṁ. Apare pana “sāmaññatthanti cattāro ariyamaggā, brahmaññatthanti cattāri ariyaphalānī”ti vadanti. Sesaṁ vuttanayameva. Sukkapakkho vuttavipariyāyena veditabbo. Gāthāsu apubbaṁ natthi.

Catutthasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

5. Sīlasampannasuttavaṇṇanā

104. Pañcame **sīlasampannā**ti ettha sīlaṁ nāma khīṇāsavānaṁ lokiyalokuttarasīlaṁ, tena sampannā samannāgatāti sīlasampannā. **Samādhipaññāsu**pi eseva nayo. **Vimutti** pana phalavimuttiyeva, **vimuttiñāṇadassanaṁ** paccavekkhaṇañāṇaṁ. Evamettha sīlādayo tayo lokiyalokuttarā, vimutti lokuttarāva, vimuttiñāṇadassanaṁ lokiyameva. Diṭṭhadhammikasamparāyikaparamatthehi yathārahaṁ pare ovadanti anusāsantīti **ovādakā. Viññāpakā**ti kammāni kammaphalāni ca viññāpakā, tattha ca “ime dhammā kusalā, ime dhammā akusalā. Ime dhammā sāvajjā, ime dhammā anavajjā”ti-ādinā kusalādivibhāgato khandhādivibhāgato salakkhaṇato sāmaññalakkhaṇatoti vividhehi[1] nayehi dhammānaṁ ñāpakā

---

1. Sāmaññalakkhaṇato tividhehi (Sī, Syā)

၄-သမဏဗြာဟ္မဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၃။ စတုတ္ထေ **ယေ ဟိ ကေစီ**တိ ယေ ကေစိ။ **ဣဒံ ဒုက္ခန္တိ ယထာဘူတံ နပ္ပဇာနန္တီ**တိ “ဣဒံ ဒုက္ခံ၊ ဧတ္တကံ ဒုက္ခံ၊ န ဣတော ဘိယျော”တိ အဝိပရီတံ သဘာဝသရသလက္ခဏတော ဝိပဿနာပညာသဟိတာယ မဂ္ဂပညာယ ဒုက္ခသစ္စံ န ဇာနန္တိ န ပဋိဝိဇ္ဈန္တိ။ သေသေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **န မေ တေ ဘိက္ခဝေ**တိအာဒီသု အယံ သင်္ခေပတ္ထော—ဘိက္ခဝေ စတုသစ္စကမ္မဋ္ဌာနံ အနနုယုတ္တာ ပဗ္ဗဇ္ဇာမတ္တသမဏာ စေဝ ဇာတိမတ္တဗြာဟ္မဏာ စ န မယာ တေ သမိတပါပသမဏေသု သမဏောတိ, ဗာဟိတပါပဗြာဟ္မဏေသု ဗြာဟ္မဏောတိ စ သမ္မတာ အနုညာတာ။ ကသ္မာ? သမဏကရဏာနံ ဗြာဟ္မဏကရဏာနဉ္စ ဓမ္မာနံ အဘာဝတောတိ။ တေနေဝါဟ ‘‘န စ ပန တေ အာယသ္မန္တော’’တိအာဒိ။ တတ္ထ **သာမညတ္ထ**န္တိ သာမညသင်္ခါတံ အတ္ထံ၊ စတ္တာရိ သာမညဖလာနီတိ အတ္ထော။ **ဗြဟ္မညတ္ထ**န္တိ တဿေဝ ဝေဝစနံ။ အပရေ ပန “သာမညတ္ထန္တိ စတ္တာရော အရိယမဂ္ဂါ၊ ဗြဟ္မညတ္ထန္တိ စတ္တာရိ အရိယဖလာနီ’’တိ ဝဒန္တိ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။ သုက္ကပက္ခော ဝုတ္တဝိပရိယာယေန ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဂါထာသု အပုဗ္ဗံ နတ္ထိ။

စတုတ္ထသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၅-သီလသမ္ပန္နသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၄။ ပဉ္စမေ **သီလသမ္ပန္နာ**တိ ဧတ္ထ သီလံ နာမ ခီဏာသဝါနံ လောကိယလောကုတ္တရသီလံ၊ တေန သမ္ပန္နာ သမန္နာဂတာတိ သီလသမ္ပန္နာ။ **သမာဓိပညာသု**ပိ ဧသေဝ နယော။ **ဝိမုတ္တိ** ပန ဖလဝိမုတ္တိယေဝ၊ **ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနံ** ပစ္စဝေက္ခဏဉာဏံ။ ဧဝမေတ္ထ သီလာဒယော တယော လောကိယလောကုတ္တရာ၊ ဝိမုတ္တိ လောကုတ္တရာဝ၊ ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနံ လောကိယမေဝ။ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကသမ္ပရာယိကပရမတ္ထေဟိ ယထာရဟံ ပရေ ဩဝဒန္တိ အနုသာသန္တီတိ **ဩဝါဒကာ**။ **ဝိညာပကာ**တိ ကမ္မာနိ ကမ္မဖလာနိ စ ဝိညာပကာ၊ တတ္ထ စ “ဣမေ ဓမ္မာ ကုသလာ၊ ဣမေ ဓမ္မာ အကုသလာ။ ဣမေ ဓမ္မာ သာဝဇ္ဇာ၊ ဣမေ ဓမ္မာ အနဝဇ္ဇာ”တိအာဒိနာ ကုသလာဒိဝိဘာဂတော ခန္ဓာဒိဝိဘာဂတော သလက္ခဏတော သာမညလက္ခဏတောတိ ဝိဝိဓေဟိ[၁] နယေဟိ ဓမ္မာနံ ဉာပကာ

၁-သာမညလက္ခဏတော တိဝိဓေဟိ (သီ၊ သျာ)

avabodhakā. **Sandassakā**ti teyeva dhamme hatthena gahetvā viya parassa paccakkhato dassetāro. **Samādapakā**ti yaṁ sīlādi yehi asamādinnaṁ, tassa samādāpetāro, tattha te patiṭṭhāpetāro. **Samuttejakā**ti evaṁ kusaladhammesu patiṭṭhitānaṁ upari adhicittānuyoge niyojanavasena cittassa sammā uttejakā, yathā visesādhigamo hoti, evaṁ nisāmanavasena tejakā[1]. **Sampahaṁsakā**ti tesaṁ yathāladdhehi upariladdhabbehi ca guṇavisesehi cittassa sammā pahaṁsakā, laddhassādavasena suṭṭhu tosakā. **Alaṁsamakkhātāro**ti alaṁ pariyattaṁ yathāvuttaṁ aparihāpetvā sammadeva anuggahādhippāyena akkhātāro.

Atha vā **sandassakā**ti dhammaṁ desentā pavattinivattiyo[2] sabhāvasarasalakkhaṇato sammadeva dassetāro. **Samādapakā**ti citte patiṭṭhāpanavasena tasseva atthassa gāhāpakā. **Samuttejakā**ti tadatthaggahaṇe ussāhajananena sammadeva vodapakā jotakā vā. **Sampahaṁsakā**ti tadatthapaṭipattiyaṁ[3] ānisaṁsadassanena sammadeva pahaṁsakā tosakā. **Alaṁsamakkhātāro**ti samatthā hutvā vuttanayena samakkhātāro. **Saddhammassā**ti paṭivedhasaddhammassa, tividhassāpi vā saddhammassa desetāro.

Dassanampahanti dassanampi ahaṁ. Taṁ panetaṁ cakkhudassanaṁ ñāṇadassananti duvidhaṁ. Tattha pasannehi cakkhūhi ariyānaṁ olokanaṁ cakkhudassanaṁ nāma. Ariyabhāvakarānaṁ pana dhammānaṁ ariyabhāvassa ca vipassanāmaggaphalehi adhigamo ñāṇadassanaṁ nāma. Imasmiṁ panatthe cakkhudassanaṁ adhippetaṁ. Ariyānaṁ hi pasannehi cakkhūhi olokanampi sattānaṁ bahūpakārameva. **Savana**nti "asuko nāma khīṇāsavo asukasmiṁ nāma raṭṭhe vā janapade vā gāme vā nigame vā vihāre vā leṇe vā vasatī"ti kathentānaṁ sotena savanaṁ, etampi bahūpakārameva. **Upasaṅkamana**nti "dānaṁ vā dassāmi, pañhaṁ vā pucchissāmi, dhammaṁ vā sossāmi, sakkāraṁ vā karissāmī"ti evarūpena cittena ariyānaṁ upasaṅkamanaṁ. **Payirupāsana**nti pañhapayirupāsanaṁ[4], ariyānaṁ guṇe sutvā te upasaṅkamitvā nimantetvā

1. Vodapakā (Sī, Syā)
2. Pavattito (Ka)
3. Tadatthaṁ paṭipattiyaṁ (Sī, Syā)
4. Pañhena payirupāsanaṁ (Ka)

အဝဗောဓကာ။ **သန္ဒဿကာ**တိ တေယေဝ ဓမ္မေ ဟတ္ထေန ဂဟေတွာ ဝိယ ပရဿ ပစ္စက္ခတော ဒဿေတာရော။ **သမာဒပကာ**တိ ယံ သီလာဒိ ယေဟိ အသမာဒိန္နံ၊ တဿ သမာဒါပေတာရော၊ တတ္ထ တေ ပတိဋ္ဌာပေတာရော။ **သမုတ္တေဇကာ**တိ ဧဝံ ကုသလဓမ္မေသု ပတိဋ္ဌိတာနံ ဥပရိ အဓိစိတ္တာနုယောဂေ နိယောဇနဝသေန စိတ္တဿ သမ္မာ ဥတ္တေဇကာ၊ ယထာ ဝိသေသာဓိဂမော ဟောတိ၊ ဧဝံ နိသာမနဝသေန တေဇကာ[၁]။ **သမ္ပဟံသကာ**တိ တေသံ ယထာလဒ္ဓေဟိ ဥပရိလဒ္ဓဗ္ဗေဟိ စ ဂုဏဝိသေသေဟိ စိတ္တဿ သမ္မာ ပဟံသကာ၊ လဒ္ဓဿာဒဝသေန သုဋ္ဌု တောသကာ။ **အလံသမက္ခာတာရော**တိ အလံ ပရိယတ္တံ ယထာဝုတ္တံ အပရိဟာပေတွာ သမ္မဒေဝ အနုဂ္ဂဟာဓိပ္ပါယေန အက္ခာတာရော။

အထ ဝါ **သန္ဒဿကာ**တိ ဓမ္မံ ဒေသေန္တာ ပဝတ္တိနိဝတ္တိယော[၂] သဘာဝသရသလက္ခဏတော သမ္မဒေဝ ဒဿေတာရော။ **သမာဒပကာ**တိ စိတ္တေ ပတိဋ္ဌာပနဝသေန တဿေဝ အတ္ထဿ ဂါဟာပကာ။ **သမုတ္တေဇကာ**တိ တဒတ္ထဂ္ဂဟဏေ ဥဿာဟဇနနေန သမ္မဒေဝ ဝေါဒပကာ ဇောတကာ ဝါ။ **သမ္ပဟံသကာ**တိ တဒတ္ထပဋိပတ္တိယံ[၃] အာနိသံသဒဿနေန သမ္မဒေဝ ပဟံသကာ တောသကာ။ **အလံသမက္ခာတာရော**တိ သမတ္ထာ ဟုတွာ ဝုတ္တနယေန သမက္ခာတာရော။ **သဒ္ဓမ္မဿာ**တိ ပဋိဝေဓသဒ္ဓမ္မဿ, တိဝိဓဿာပိ ဝါ သဒ္ဓမ္မဿ ဒေသေတာရော။

ဒဿနမ္ပဟန္တိ ဒဿနမ္ပိ အဟံ။ တံ ပနေတံ စက္ခုဒဿနံ ဉာဏဒဿနန္တိ ဒုဝိဓံ။ တတ္ထ ပသန္နေဟိ စက္ခူဟိ အရိယာနံ ဩလောကနံ စက္ခုဒဿနံ နာမ။ အရိယဘာဝကရာနံ ပန ဓမ္မာနံ အရိယဘာဝဿ စ ဝိပဿနာမဂ္ဂဖလေဟိ အဓိဂမော ဉာဏဒဿနံ နာမ။ ဣမသ္မိံ ပနတ္ထေ စက္ခုဒဿနံ အဓိပ္ပေတံ။ အရိယာနံ ဟိ ပသန္နေဟိ စက္ခူဟိ ဩလောကနမ္ပိ သတ္တာနံ ဗဟူပကာရမေဝ။ **သဝန**န္တိ "အသုကော နာမ ခီဏာသဝေါ အသုကသ္မိံ နာမ ရဋ္ဌေ ဝါ ဇနပဒေ ဝါ ဂါမေ ဝါ နိဂမေ ဝါ ဝိဟာရေ ဝါ လေဏေ ဝါ ဝသတီ"တိ ကထေန္တာနံ သောတေန သဝနံ၊ ဧတမ္ပိ ဗဟူပကာရမေဝ။ **ဥပသင်္ကမန**န္တိ "ဒါနံ ဝါ ဒဿာမိ၊ ပဉှံ ဝါ ပုစ္ဆိဿာမိ၊ ဓမ္မံ ဝါ သောဿာမိ၊ သက္ကာရံ ဝါ ကရိဿာမီ"တိ ဧဝရူပေန စိတ္တေန အရိယာနံ ဥပသင်္ကမနံ။ **ပယိရုပါသန**န္တိ ပဉှပယိရုပါသနံ[၄]၊ အရိယာနံ ဂုဏေ သုတွာ တေ ဥပသင်္ကမိတွာ နိမန္တေတွာ

၁-ဝေါဒပကာ (သီ၊ သျာ)
၂-ပဝတ္တိတော (က)
၃-တဒတ္ထံ ပဋိပတ္တိယံ (သီ၊ သျာ)
၄-ပဉှေန ပယိရုပါသနံ (က)

dānaṁ vā datvā vattaṁ vā katvā “kiṁ bhante kusalan”ti-ādinā nayena pañhapucchananti attho. Veyyāvaccādikaraṇaṁ payirupāsanaṁyeva. **Anussaraṇa**nti rattiṭṭhānadivāṭṭhānesu nisinnassa “idāni ariyā gumbaleṇamaṇḍapādīsu jhānavipassanāmaggaphalasukhehi vītināmentī”ti tesaṁ dibbavihārādiguṇavisesārammaṇaṁ anussaraṇaṁ. Yo vā tesaṁ santikā ovādo laddho hoti, taṁ āvajjitvā “imasmiṁ ṭhāne sīlaṁ kathitaṁ, imasmiṁ samādhi, imasmiṁ vipassanā, imasmiṁ maggo, imasmiṁ phalan”ti evaṁ anussaraṇaṁ.

Anupabbajjanti ariyesu cittaṁ pasādetvā gharā nikkhamma tesaṁ santike pabbajjaṁ. Ariyesu hi cittaṁ pasādetvā tesaṁyeva santike pabbajitvā tesaṁyeva ovādānusāsaniṁ paccāsīsamānassa caratopi pabbajjā anupabbajjā nāma, aññesaṁ santike ovādānusāsaniṁ paccāsīsamānassa caratopi pabbajjā anupabbajjā nāma, ariyesu pasādena aññattha pabbajitvā ariyānaṁ santike ovādānusāsaniṁ paccāsīsamānassa caratopi pabbajjā anupabbajjāva. Aññesu pana pasādena aññesaṁyeva santike pabbajitvā aññesaṁyeva ovādānusāsaniṁ paccāsīsamānassa carato[1] pabbajjā anupabbajjā nāma na hoti. Vuttanayena pabbajitesu pana Mahākassapattherassa tāva anupabbajjaṁ pabbajitā satasahassamattā ahesuṁ, tathā therasseva saddhivihārikassa Candaguttattherassa, tassāpi saddhivihārikassa Sūriyaguttattherassa, tassāpi saddhivihārikassa Assaguttattherassa, tassāpi saddhivihārikassa Yonakadhammarakkhitattherassa. Tassa pana saddhivihāriko Asokarañño kaniṭṭhabhātā Tissatthero nāma ahosi, tassa anupabbajjaṁ pabbajitā aḍḍhateyyakoṭisaṅkhā ahesuṁ. Dīpappasādakamahāmahindattherassa pana anupabbajitānaṁ gaṇanaparicchedo natthi, yāvajjadivasā Laṅkādīpe Satthari pasādena pabbajantā Mahāmahindattherasseva anupabbajanti nāma.

Idāni yena kāraṇena tesaṁ ariyānaṁ dassanādi bahūpakāranti vuttaṁ, taṁ dassetuṁ **“tathārūpe”**ti-ādimāha. Tattha **tathārūpe**ti tādise sīlādiguṇasampanne ariye. Yasmā dassanasavanānussaraṇāni upasaṅkamanapayirupāsanaṭṭhānāni, tasmā tāni anāmasitvā upasaṅkamanapayirupāsanāniyeva dassetuṁ **“sevato bhajato payirupāsato”**ti

1. Caratopi (Syā), aññattha (Ka)

ဒါနံ ဝါ ဒတွာ ဝတ္တံ ဝါ ကတွာ “ကိံ ဘန္တေ ကုသလ”န္တိအာဒိနာ နယေန ပဉှပုစ္ဆနန္တိ အတ္ထော။ ဝေယျာဝစ္စာဒိကရဏံ ပယိရုပါသနံယေဝ။ **အနုဿရဏ**န္တိ ရတ္တိဋ္ဌာနဒိဝါဋ္ဌာနေသု နိသိန္နဿ “ဣဒါနိ အရိယာ ဂုမ္ဗလေဏမဏ္ဍပါဒီသု ဈာနဝိပဿနာမဂ္ဂဖလသုခေဟိ ဝီတိနာမေန္တီ”တိ တေသံ ဒိဗ္ဗဝိဟာရာဒိဂုဏဝိသေသာရမ္မဏံ အနုဿရဏံ။ ယော ဝါ တေသံ သန္တိကာ ဩဝါဒေါ လဒ္ဓေါ ဟောတိ၊ တံ အာဝဇ္ဇိတွာ “ဣမသ္မိံ ဌာနေ သီလံ ကထိတံ၊ ဣမသ္မိံ သမာဓိ၊ ဣမသ္မိံ ဝိပဿနာ၊ ဣမသ္မိံ မဂ္ဂေါ၊ ဣမသ္မိံ ဖလ”န္တိ ဧဝံ အနုဿရဏံ။

အနုပဗ္ဗဇ္ဇန္တိ အရိယေသု စိတ္တံ ပသာဒေတွာ ဃရာ နိက္ခမ္မ တေသံ သန္တိကေ ပဗ္ဗဇ္ဇံ။ အရိယေသု ဟိ စိတ္တံ ပသာဒေတွာ တေသံယေဝ သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတွာ တေသံယေဝ ဩဝါဒါနုသာသနိံ ပစ္စာသီသမာနဿ စရတောပိ ပဗ္ဗဇ္ဇာ အနုပဗ္ဗဇ္ဇာ နာမ၊ အညေသံ သန္တိကေ ဩဝါဒါနုသာသနိံ ပစ္စာသီသမာနဿ စရတောပိ ပဗ္ဗဇ္ဇာ အနုပဗ္ဗဇ္ဇာ နာမ၊ အရိယေသု ပသာဒေန အညတ္ထ ပဗ္ဗဇိတွာ အရိယာနံ သန္တိကေ ဩဝါဒါနုသာသနိံ ပစ္စာသီသမာနဿ စရတောပိ ပဗ္ဗဇ္ဇာ အနုပဗ္ဗဇ္ဇာဝ။ အညေသု ပန ပသာဒေန အညေသံယေဝ သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတွာ အညေသံယေဝ ဩဝါဒါနုသာသနိံ ပစ္စာသီသမာနဿ စရတော[၁] ပဗ္ဗဇ္ဇာ အနုပဗ္ဗဇ္ဇာ နာမ န ဟောတိ။ ဝုတ္တနယေန ပဗ္ဗဇိတေသု ပန မဟာကဿပတ္ထေရဿ တာဝ အနုပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတာ သတသဟဿမတ္တာ အဟေသုံ၊ တထာ ထေရဿေဝ သဒ္ဓိဝိဟာရိကဿ စန္ဒဂုတ္တတ္ထေရဿ၊ တဿာပိ သဒ္ဓိဝိဟာရိကဿ သူရိယဂုတ္တတ္ထေရဿ၊ တဿာပိ သဒ္ဓိဝိဟာရိကဿ အဿဂုတ္တတ္ထေရဿ၊ တဿာပိ သဒ္ဓိဝိဟာရိကဿ ယောနကဓမ္မရက္ခိတတ္ထေရဿ။ တဿ ပန သဒ္ဓိဝိဟာရိကော အသောကရညော ကနိဋ္ဌဘာတာ တိဿတ္ထေရော နာမ အဟောသိ၊ တဿ အနုပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတာ အဍ္ဍတေယျကောဋိသင်္ခါ အဟေသုံ။ ဒီပပ္ပသာဒကမဟာမဟိန္ဒတ္ထေရဿ ပန အနုပဗ္ဗဇိတာနံ ဂဏနပရိစ္ဆေဒေါ နတ္ထိ၊ ယာဝဇ္ဇဒိဝသာ လင်္ကာဒီပေ သတ္ထရိ ပသာဒေန ပဗ္ဗဇန္တာ မဟာမဟိန္ဒတ္ထေရဿေဝ အနုပဗ္ဗဇန္တိ နာမ။

ဣဒါနိ ယေန ကာရဏေန တေသံ အရိယာနံ ဒဿနာဒိ ဗဟူပကာရန္တိ ဝုတ္တံ၊ တံ ဒဿေတုံ “**တထာရူပေ**”တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **တထာရူပေ**တိ တာဒိသေ သီလာဒိဂုဏသမ္ပန္နေ အရိယေ။ ယသ္မာ ဒဿနသဝနာနုဿရဏာနိ ဥပသင်္ကမနပယိရုပါသနဋ္ဌာနာနိ၊ တသ္မာ တာနိ အနာမသိတွာ ဥပသင်္ကမနပယိရုပါသနာနိယေဝ ဒဿေတုံ “**သေဝတော ဘဇတော ပယိရုပါသတော**”တိ

၁-စရတောပိ (သျာ)၊ အညတ္ထ (က)

vuttaṁ. Dassanasavanānussaraṇato hi ariyesu uppannasaddho te upasaṅkamitvā payirupāsitvā pañhaṁ pucchitvā laddhasavanānuttariyo aparipūre sīlādiguṇe paripūressatīti. Tathā hi vuttaṁ “saddhājāto upasaṅkamati, upasaṅkamanto payirupāsatī”ti-ādi[1].

Tattha **sevato**ti vattapaṭivattakaraṇavasena kālena kālaṁ upasaṅkamato. **Bhajato**ti sampiyāyanabhattivasena bhajato. **Payirupāsato**ti pañhapucchanena paṭipatti-anukaraṇena ca payirupāsatoti tiṇṇaṁ padānaṁ atthavibhāgo dīpetabbo. Vimuttiñāṇadassanassa pāripūri ekūnavīsatimassa paccavekkhaṇañāṇassa uppattiyā veditabbā.

Evarūpā ca te bhikkhave bhikkhūti-ādīsu ye yathāvuttaguṇasamannāgamena evarūpā edisā bhinnasabbakilesā bhikkhū, te diṭṭhadhammikādihitesu sattānaṁ niyojanavasena anusāsanato **Satthāro**tipi vuccanti, jātikantārādinittharaṇato **satthavāhā**tipi, rāgādiraṇānaṁ jahanato jahāpanato ca **raṇañjahā**tipi, avijjātamassa vinodanato vinodāpanato ca **tamonudā**tipi, saparasantānesu paññā-ālokapaññā-obhāsapaññāpajjotānaṁ karaṇena nibbattanena **ālokādikarā**tipi, tathā ñāṇukkāñāṇappabhādhammukkādhammappabhānaṁ dhāraṇena karaṇena ca **ukkādhārā**tipi, **pabhaṅkarā**tipi, ārakattā kilesehi, anaye na iriyanato, aye ca iriyanato, paresaṁ tathābhāvahetubhāvato sadevakena lokena araṇīyato **ariyā**tipi, paññācakkhudhammacakkhūnaṁ sātisayapaṭilābhena **cakkhumanto**tipi vuccanti.

Gāthāsu **pāmojjakaraṇaṁ ṭhāna**nti nirāmisassa pamodassa nibbattakaṁ ṭhānaṁ kāraṇaṁ. **Eta**nti idāni vattabbanidassanaṁ sandhāya vadati. **Vijānata**nti saṁkilesavodāne yāthāvato jānantānaṁ. **Bhāvitattāna**nti bhāvitasabhāvānaṁ, kāyabhāvanādīhi bhāvitasantānānanti attho. **Dhammajīvina**nti micchājīvaṁ pahāya dhammena ñāyena jīvikakappanato, dhammena vā ñāyena attabhāvassa pavattanato[2], samāpattibahulatāya vā aggaphaladhammena jīvanato dhammajīvinaṁ. Ayaṁ hettha saṅkhepattho—yadidaṁ bhāvitattānaṁ pariniṭṭhitasamādhipaññābhāvanānaṁ tato eva dhammajīvinaṁ ariyānaṁ

1. Ma 2. 145 piṭṭhe.
2. Vahanato (Syā)

ဝုတ္တံ။ ဒဿနသဝနာနုဿရဏတော ဟိ အရိယေသု ဥပ္ပန္နသဒ္ဓေါ တေ ဥပသင်္ကမိတွာ ပယိရုပါသိတွာ ပဉှံ ပုစ္ဆိတွာ လဒ္ဓသဝနာနုတ္တရိယော အပရိပူရေ သီလာဒိဂုဏေ ပရိပူရေဿတီတိ။ တထာ ဟိ ဝုတ္တံ “သဒ္ဓါဇာတော ဥပသင်္ကမတိ၊ ဥပသင်္ကမန္တော ပယိရုပါသတီ”တိအာဒိ[1]။

တတ္ထ **သေဝတော**တိ ဝတ္တပဋိဝတ္တကရဏဝသေန ကာလေန ကာလံ ဥပသင်္ကမတော။ **ဘဇတော**တိ သမ္ပိယာယနဘတ္တိဝသေန ဘဇတော။ **ပယိရုပါသတော**တိ ပဉှပုစ္ဆနေန ပဋိပတ္တိအနုကရဏေန စ ပယိရုပါသတောတိ တိဏ္ဏံ ပဒါနံ အတ္ထဝိဘာဂေါ ဒီပေတဗ္ဗော။ ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနဿ ပါရိပူရီ ဧကူနဝီသတိမဿ ပစ္စဝေက္ခဏဉာဏဿ ဥပ္ပတ္တိယာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဧဝရူပါ စ တေ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခူတိအာဒီသု ယေ ယထာဝုတ္တဂုဏသမန္နာဂမေန ဧဝရူပါ ဧဒိသာ ဘိန္နသဗ္ဗကိလေသာ ဘိက္ခူ၊ တေ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကာဒိဟိတေသု သတ္တာနံ နိယောဇနဝသေန အနုသာသနတော **သတ္ထာရော**တိပိ ဝုစ္စန္တိ၊ ဇာတိကန္တာရာဒိနိတ္ထရဏတော **သတ္ထဝါဟာ**တိပိ၊ ရာဂါဒိရဏာနံ ဇဟနတော ဇဟာပနတော စ **ရဏဉ္ဇဟာ**တိပိ၊ အဝိဇ္ဇာတမဿ ဝိနောဒနတော ဝိနောဒါပနတော စ **တမောနုဒါ**တိပိ၊ သပရသန္တာနေသု ပညာအာလောကပညာဩဘာသပညာပဇ္ဇောတာနံ ကရဏေန နိဗ္ဗတ္တနေန **အာလောကာဒိကရာ**တိပိ၊ တထာ ဉာဏုက္ကာဉာဏပ္ပဘာဓမ္မုက္ကာဓမ္မပ္ပဘာနံ ဓာရဏေန ကရဏေန စ **ဥက္ကာဓာရာ**တိပိ၊ **ပဘင်္ကရာ**တိပိ၊ အာရကတ္တာ ကိလေသေဟိ, အနယေ န ဣရိယနတော, အယေ စ ဣရိယနတော, ပရေသံ တထာဘာဝဟေတုဘာဝတော သဒေဝကေန လောကေန အရဏီယတော **အရိယာ**တိပိ၊ ပညာစက္ခုဓမ္မစက္ခူနံ သာတိသယပဋိလာဘေန **စက္ခုမန္တော**တိပိ ဝုစ္စန္တိ။

ဂါထာသု **ပါမောဇ္ဇကရဏံ ဌာန**န္တိ နိရာမိသဿ ပမောဒဿ နိဗ္ဗတ္တကံ ဌာနံ ကာရဏံ။ **ဧတ**န္တိ ဣဒါနိ ဝတ္တဗ္ဗနိဒဿနံ သန္ဓာယ ဝဒတိ။ **ဝိဇာနတ**န္တိ သံကိလေသဝေါဒါနေ ယာထာဝတော ဇာနန္တာနံ။ **ဘာဝိတတ္တာန**န္တိ ဘာဝိတသဘာဝါနံ၊ ကာယဘာဝနာဒီဟိ ဘာဝိတသန္တာနာနန္တိ အတ္ထော။ **ဓမ္မဇီဝိန**န္တိ မိစ္ဆာဇီဝံ ပဟာယ ဓမ္မေန ဉာယေန ဇီဝိကကပ္ပနတော, ဓမ္မေန ဝါ ဉာယေန အတ္တဘာဝဿ ပဝတ္တနတော[2], သမာပတ္တိဗဟုလတာယ ဝါ အဂ္ဂဖလဓမ္မေန ဇီဝနတော ဓမ္မဇီဝိနံ။ အယံ ဟေတ္ထ သင်္ခေပတ္ထော—ယဒိဒံ ဘာဝိတတ္တာနံ ပရိနိဋ္ဌိတသမာဓိပညာဘာဝနာနံ တတော ဧဝ ဓမ္မဇီဝိနံ အရိယာနံ

၁-မ ၂-၁၄၅-ပိဋ္ဌေ။
၂-ဝဟနတော (သျာ)

dassanaṁ, etaṁ avippaṭisāranimittānaṁ sīlādīnaṁ pāripūrihetubhāvato vijānataṁ sappaññajātikānaṁ ekanteneva pītipāmojjakāraṇanti.

Idāni taṁ tassa kāraṇabhāvaṁ dassetuṁ “**te jotayantī**”ti osānagāthādvayamāha. Tattha **te**ti te bhāvitattā dhammajīvino ariyā. **Jotayantī**ti pakāsayanti. **Bhāsayantī**ti saddhammobhāsena lokaṁ pabhāsayanti, dhammaṁ desentīti attho. **Yesa**nti yesaṁ ariyānaṁ. **Sāsana**nti ovādaṁ. **Sammadaññāyā**ti pubbabhāgañāṇehi sammadeva jānitvā. Sesaṁ vuttanayameva.

Pañcamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

6. Taṇhuppādasuttavaṇṇanā

105. Chaṭṭhe **taṇhuppādā**ti ettha uppajjati etesūti uppādā. Kā uppajjati? Taṇhā. Taṇhāya uppādā taṇhuppādā, taṇhāvatthūni taṇhākāraṇānīti attho. **Yatthā**ti yesu nimittabhūtesu. **Uppajjamānā**ti uppajjanasīlā. **Cīvarahetū**ti “kattha[1] manāpaṁ cīvaraṁ labhissāmī”ti cīvarakāraṇā uppajjati. Sesapadesupi eseva nayo. **Itibhavābhavahetū**ti ettha pana **itī**ti nidassanatthe nipāto. Yathā cīvarādihetu, evaṁ bhavābhavahetupīti attho. **Bhavābhavā**ti cettha paṇītappaṇītāni sappinavanītādīni adhippetāni bhavati ārogyaṁ etenāti katvā. “Sampattibhavesu paṇītappaṇītataro bhavābhavo”tipi vadanti. Bhavoti vā sampatti, abhavoti vipatti. Bhavoti vuḍḍhi, abhavoti hāni. Taṁ nimittañca taṇhā uppajjatīti vuttaṁ “bhavābhavahetu vā”ti.

Gāthā heṭṭhā vuttatthā eva. Apica **taṇhādutiyo**ti taṇhāsahāyo. Ayaṁ hi satto anamatagge saṁsāravaṭṭe saṁsaranto na ekakova saṁsarati, taṇhaṁ pana dutiyikaṁ sahāyikaṁ labhitvāva saṁsarati. Tathā hi taṁ papātapapātaṁ acintetvā madhugaṇhanakaluddakaṁ viya anekādīnavākusalesupi bhavesu ānisaṁsameva dassentī anatthajāle sā paribbhamāpeti. **Etamādīnavaṁ ñatvā**ti etaṁ atītānāgatapaccuppannesu

1. Ettha (Sī, Syā, Ka) Dī-Ṭṭha 3. 204; Aṁ-Ṭṭha 2. 256 piṭṭhesu passitabbaṁ.

ဒဿနံ၊ ဧတံ အဝိပ္ပဋိသာရနိမိတ္တာနံ သီလာဒီနံ ပါရိပူရိဟေတုဘာဝတော ဝိဇာနတံ သပ္ပညဇာတိကာနံ ဧကန္တေနေဝ ပီတိပါမောဇ္ဇကာရဏန္တိ။

ဣဒါနိ တံ တဿ ကာရဏဘာဝံ ဒဿေတုံ “**တေ ဇောတယန္တီ**”တိ ဩသာနဂါထာဒွယမာဟ။ တတ္ထ **တေ**တိ တေ ဘာဝိတတ္တာ ဓမ္မဇီဝိနော အရိယာ။ **ဇောတယန္တီ**တိ ပကာသယန္တိ။ **ဘာသယန္တီ**တိ သဒ္ဓမ္မောဘာသေန လောကံ ပဘာသယန္တိ၊ ဓမ္မံ ဒေသေန္တီတိ အတ္ထော။ **ယေသန္တိ** ယေသံ အရိယာနံ။ **သာသနန္တိ** ဩဝါဒံ။ **သမ္မဒညာယာ**တိ ပုဗ္ဗဘာဂဉာဏေဟိ သမ္မဒေဝ ဇာနိတွာ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။

ပဉ္စမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၆-တဏှုပ္ပါဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၅။ ဆဋ္ဌေ **တဏှုပ္ပါဒါ**တိ ဧတ္ထ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဧတေသူတိ ဥပ္ပါဒါ။ ကာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ? တဏှာ။ တဏှာယ ဥပ္ပါဒါ တဏှုပ္ပါဒါ၊ တဏှာဝတ္ထူနိ တဏှာကာရဏာနီတိ အတ္ထော။ **ယတ္ထာ**တိ ယေသု နိမိတ္တဘူတေသု။ **ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ**တိ ဥပ္ပဇ္ဇနသီလာ။ **စီဝရဟေတူ**တိ “ကတ္ထ[၁] မနာပံ စီဝရံ လဘိဿာမီ”တိ စီဝရကာရဏာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **ဣတိဘဝါဘဝဟေတူ**တိ ဧတ္ထ ပန **ဣတီ**တိ နိဒဿနတ္ထေ နိပါတော။ ယထာ စီဝရာဒိဟေတု၊ ဧဝံ ဘဝါဘဝဟေတုပီတိ အတ္ထော။ **ဘဝါဘဝါ**တိ စေတ္ထ ပဏီတပ္ပဏီတာနိ သပ္ပိနဝနီတာဒီနိ အဓိပ္ပေတာနိ ဘဝတိ အာရောဂျံ ဧတေနာတိ ကတွာ။ “သမ္ပတ္တိဘဝေသု ပဏီတပ္ပဏီတတရော ဘဝါဘဝေါ”တိပိ ဝဒန္တိ။ ဘဝေါတိ ဝါ သမ္ပတ္တိ၊ အဘဝေါတိ ဝိပတ္တိ။ ဘဝေါတိ ဝုဍ္ဎိ၊ အဘဝေါတိ ဟာနိ။ တံ နိမိတ္တဉ္စ တဏှာ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ ဝုတ္တံ “ဘဝါဘဝဟေတု ဝါ”တိ။

ဂါထာ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တတ္ထာ ဧဝ။ အပိစ **တဏှာဒုတိယော**တိ တဏှာသဟာယော။ အယံ ဟိ သတ္တော အနမတဂ္ဂေ သံသာရဝဋ္ဋေ သံသရန္တော န ဧကကောဝ သံသရတိ၊ တဏှံ ပန ဒုတိယိကံ သဟာယိကံ လဘိတွာဝ သံသရတိ။ တထာ ဟိ တံ ပပါတပပါတံ အစိန္တေတွာ မဓုဂဏှနကလုဒ္ဒကံ ဝိယ အနေကာဒီနဝါကုသလေသုပိ ဘဝေသု အာနိသံသမေဝ ဒဿေန္တီ အနတ္ထဇာလေ သာ ပရိဗ္ဘမာပေတိ။ **ဧတမာဒီနဝံ ဉတွာ**တိ ဧတံ အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နေသု

၁-ဧတ္ထ (သီ၊ သျာ၊ က) ဒီ-ဋ္ဌ ၃-၂၀၄၊ အံ-ဋ္ဌ ၂-၂၅၆-ပိဋ္ဌေသု ပဿိတဗ္ဗံ။

khandhesu itthabhāvaññathābhāvasaññitaṁ ādīnavaṁ jānitvā. **Taṇhaṁ dukkhassa sambhavanti** “taṇhā cāyaṁ vaṭṭadukkhassa sambhavo pabhavo kāraṇan”ti jānitvā. Ettāvatā ca ekassa bhikkhuno vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattuppatti dassitā. Idāni taṁ khīṇāsavaṁ thomento “**vītataṇho**”ti-ādimāha. Yaṁ panettha avuttaṁ, taṁ heṭṭhā vuttanayameva.

Chaṭṭhasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

7. Sabrahmakasuttavaṇṇanā

106. Sattame **sabrahmakānī**ti saseṭṭhakāni. **Yesan**ti yesaṁ kulānaṁ. **Puttānan**ti puttehi. Pūjitasaddayogena hi idaṁ karaṇatthe sāmivacanaṁ. **Ajjhāgāre**ti sake ghare. **Pūjitā hontī**ti yaṁ ghare atthi, tena paṭijaggitā manāpena ceva kāyikavācasikena ca paccupaṭṭhitā honti. Iti mātāpitupūjakāni kulāni “sabrahmakānī”ti pasaṁsitvā uparipi nesaṁ pasaṁsanīyataṁ dassento “**sapubbadevatānī**”ti-ādimāha.

Tattha **brahmā**ti-ādīni tesaṁ brahmādibhāvasādhanatthaṁ vuttāni. Tatrāyamatthavibhāvanā—**brahmā**ti seṭṭhādhivacanaṁ. Yathā hi brahmuno catasso bhāvanā avijahitā honti mettā karuṇā muditā upekkhāti, evaṁ mātāpitūnaṁ puttesu catasso bhāvanā avijahitā honti. Tā tasmiṁ tasmiṁ kāle veditabbā—kucchigatasmiṁ hi dārake “kadā nu kho puttakaṁ arogaṁ paripuṇṇaṅgapaccaṅgaṁ passissāmā”ti mātāpitūnaṁ mettacittaṁ uppajjati. Yadā panesa mando uttānaseyyako ūkāhi vā maṅkulehi[1] vā daṭṭho dukkhaseyyāya vā pīḷito parodati viravati, tadāssa saddaṁ sutvā mātāpitūnaṁ kāruññaṁ uppajjati. Ādhāvitvā vidhāvitvā kīḷanakāle pana lobhanīyavayasmiṁ vā ṭhitakāle dārakaṁ oloketvā mātāpitūnaṁ cittaṁ sappimaṇḍe pakkhittasatavihatakappāsapicupaṭalaṁ viya mudukaṁ āmoditaṁ pamoditaṁ, tadā nesaṁ muditā labbhati. Yadā pana tesaṁ putto dārabharaṇaṁ paccupaṭṭhapetvā pāṭiyekkaṁ agāraṁ ajjhāvasati, tadā mātāpitūnaṁ “sakkoti dāni no puttako attano dhammatāya jīvitun”ti

---

1. Maṅkuṇehi (Sī, Syā)

ခန္ဓေသု ဣတ္ထဘာဝညထာဘာဝသညိတံ အာဒီနဝံ ဇာနိတွာ။ **တဏှံ ဒုက္ခဿ သမ္ဘဝန္တိ** “တဏှာ စာယံ ဝဋ္ဋဒုက္ခဿ သမ္ဘဝေါ ပဘဝေါ ကာရဏ”န္တိ ဇာနိတွာ။ ဧတ္တာဝတာ စ ဧကဿ ဘိက္ခုနော ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တုပ္ပတ္တိ ဒဿိတာ။ ဣဒါနိ တံ ခီဏာသဝံ ထောမေန္တော “**ဝီတတဏှော**”တိ-အာဒိမာဟ။ ယံ ပနေတ္ထ အဝုတ္တံ၊ တံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယမေဝ။

ဆဋ္ဌသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၇-သဗြဟ္မကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၆။ သတ္တမေ **သဗြဟ္မကာနီ**တိ သသေဋ္ဌကာနိ။ **ယေသ**န္တိ ယေသံ ကုလာနံ။ **ပုတ္တာန**န္တိ ပုတ္တေဟိ။ ပူဇိတသဒ္ဒယောဂေန ဟိ ဣဒံ ကရဏတ္ထေ သာမိဝစနံ။ **အဇ္ဈာဂါရေ**တိ သကေ ဃရေ။ **ပူဇိတာ ဟောန္တီ**တိ ယံ ဃရေ အတ္ထိ၊ တေန ပဋိဇဂ္ဂိတာ မနာပေန စေဝ ကာယိကဝါစသိကေန စ ပစ္စုပဋ္ဌိတာ ဟောန္တိ။ ဣတိ မာတာပိတုပူဇကာနိ ကုလာနိ “သဗြဟ္မကာနီ”တိ ပသံသိတွာ ဥပရိပိ နေသံ ပသံသနီယတံ ဒဿေန္တော “**သပုဗ္ဗဒေဝတာနီ**”တိအာဒိမာဟ။

တတ္ထ **ဗြဟ္မာ**တိအာဒီနိ တေသံ ဗြဟ္မာဒိဘာဝသာဓနတ္ထံ ဝုတ္တာနိ။ တတြာ-ယမတ္ထဝိဘာဝနာ—**ဗြဟ္မာ**တိ သေဋ္ဌာဓိဝစနံ။ ယထာ ဟိ ဗြဟ္မုနော စတဿော ဘာဝနာ အဝိဇဟိတာ ဟောန္တိ မေတ္တာ ကရုဏာ မုဒိတာ ဥပေက္ခာတိ၊ ဧဝံ မာတာပိတူနံ ပုတ္တေသု စတဿော ဘာဝနာ အဝိဇဟိတာ ဟောန္တိ။ တာ တသ္မိံ တသ္မိံ ကာလေ ဝေဒိတဗ္ဗာ—ကုစ္ဆိဂတသ္မိံ ဟိ ဒါရကေ “ကဒါ နု ခေါ ပုတ္တကံ အရောဂံ ပရိပုဏ္ဏင်္ဂပစ္စင်္ဂံ ပဿိဿာမာ”တိ မာတာပိတူနံ မေတ္တစိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ယဒါ ပနေသ မန္ဒော ဥတ္တာနသေယျကော ဦကာဟိ ဝါ မင်္ကုလေဟိ[1] ဝါ ဒဋ္ဌော ဒုက္ခသေယျာယ ဝါ ပီဠိတော ပရောဒတိ ဝိရဝတိ၊ တဒါဿ သဒ္ဒံ သုတွာ မာတာပိတူနံ ကာရုညံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ အာဓာဝိတွာ ဝိဓာဝိတွာ ကီဠနကာလေ ပန လောဘနီယဝယသ္မိံ ဝါ ဌိတကာလေ ဒါရကံ ဩလောကေတွာ မာတာပိတူနံ စိတ္တံ သပ္ပိမဏ္ဍေ ပက္ခိတ္တသတဝိဟတကပ္ပာသပိစုပဋလံ ဝိယ မုဒုကံ အာမောဒိတံ ပမောဒိတံ၊ တဒါ နေသံ မုဒိတာ လဗ္ဘတိ။ ယဒါ ပန တေသံ ပုတ္တော ဒါရဘရဏံ ပစ္စုပဋ္ဌပေတွာ ပါဋိယေက္ကံ အဂါရံ အဇ္ဈာဝသတိ၊ တဒါ မာတာ-ပိတူနံ “သက္ကောတိ ဒါနိ နော ပုတ္တကော အတ္တနော ဓမ္မတာယ ဇီဝိတု”န္တိ

၁-မင်္ကုဏေဟိ (သီ၊ သျာ)

majjhattabhāvo uppajjati. Evaṁ tasmiṁ kāle upekkhā labbhati. Evaṁ mātāpitūnaṁ puttesu yathākālaṁ catubbidhassapi brahmavihārassa labbhanato brahmasadisavuttitāya vuttaṁ “brahmāti bhikkhave mātāpitūnaṁ etaṁ adhivacanan”ti.

Pubbadevatāti ettha devā nāma tividhā sammutidevā upapattidevā visuddhidevāti. Tesu sammutidevā nāma rājāno khattiyā. Te hi “devo, devī”ti loke voharīyanti, devā viya lokassa niggahānuggahasamatthā ca honti. Upapattidevā nāma Cātumahārājikato paṭṭhāya yāva bhavaggā uppannā sattā. Visuddhidevā nāma khīṇāsavā sabbakilesavisuddhito. Tatrāyaṁ vacanattho—dibbanti kīḷanti laḷanti jotanti paṭipakkhaṁ jayanti vāti devā. Tesu sabbaseṭṭhā visuddhidevā. Yathā te bālajanehi kataṁ aparādhaṁ agaṇetvā ekanteneva tesaṁ anatthahāniṁ atthuppattiñca ākaṅkhantāva yathāvuttabrahmavihārayogena atthāya hitāya sukhāya paṭipajjanti, dakkhiṇeyyatāya ca tesaṁ kārānaṁ mahapphalataṁ mahānisaṁsatañca āvahanti, evameva mātāpitaropi puttānaṁ aparādhaṁ agaṇetvā ekanteneva tesaṁ anatthahāniṁ atthuppattiñca ākaṅkhantā vuttanayeneva catubbidhassapi brahmavihārassa labbhanato atthāya hitāya sukhāya paṭipajjantā paramadakkhiṇeyyā hutvā attani katānaṁ kārānaṁ mahapphalataṁ mahānisaṁsatañca āvahanti. Sabbadevehi ca paṭhamaṁ tesaṁ upakāravantatāya te āditoyeva devā. Tesaṁ hi vasena te paṭhamaṁ aññe deve “devā”ti jānanti ārādhenti payirupāsanti, ārādhanavidhiṁ ñatvā tathā paṭipajjantā tassā paṭipattiyā phalaṁ adhigacchanti, tasmā te pacchādevā nāma. Tena vuttaṁ “pubbadevatāti bhikkhave mātāpitūnaṁ etaṁ adhivacanan”ti.

Pubbācariyāti paṭhama-ācariyā. Mātāpitaro hi putte sikkhāpentā atitaruṇakālato paṭṭhāya “evaṁ nisīda, evaṁ gaccha, evaṁ tiṭṭha, evaṁ saya, evaṁ khāda, evaṁ bhuñja, ayaṁ te ‘tātā’ti vattabbo, ayaṁ ‘bhātikā’ti, ayaṁ ‘bhaginī’ti, idaṁ nāma kātuṁ vaṭṭati, idaṁ na vaṭṭati, asukaṁ nāma upasaṅkamituṁ vaṭṭati, asukaṁ nāma na vaṭṭatī”ti gāhenti sikkhāpenti. Aparabhāge aññe ācariyāpi sippaṁ muddaṁ gaṇananti evamādiṁ sikkhāpenti, aññe saraṇāni denti, sīlesu patiṭṭhāpenti,

မဇ္ဈတ္တဘာဝေါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဧဝံ တသ္မိံ ကာလေ ဥပေက္ခာ လဗ္ဘတိ။ ဧဝံ မာတာပိတူနံ ပုတ္တေသု ယထာကာလံ စတုဗ္ဗိဓဿပိ ဗြဟ္မဝိဟာရဿ လဗ္ဘနတော ဗြဟ္မသဒိသဝုတ္တိတာယ ဝုတ္တံ “ဗြဟ္မာတိ ဘိက္ခဝေ မာတာပိတူနံ ဧတံ အဓိဝစန”န္တိ။

ပုဗ္ဗဒေဝတာတိ ဧတ္ထ ဒေဝါ နာမ တိဝိဓာ သမ္မုတိဒေဝါ ဥပပတ္တိဒေဝါ ဝိသုဒ္ဓိဒေဝါတိ။ တေသု သမ္မုတိဒေဝါ နာမ ရာဇာနော ခတ္တိယာ။ တေ ဟိ “ဒေဝေါ, ဒေဝီ”တိ လောကေ ဝေါဟရီယန္တိ၊ ဒေဝါ ဝိယ လောကဿ နိဂ္ဂဟာနုဂ္ဂဟသမတ္ထာ စ ဟောန္တိ။ ဥပပတ္တိဒေဝါ နာမ စာတုမဟာရာဇိကတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ ဘဝဂ္ဂါ ဥပ္ပန္နာ သတ္တာ။ ဝိသုဒ္ဓိဒေဝါ နာမ ခီဏာသဝါ သဗ္ဗကိလေသဝိသုဒ္ဓိတော။ တတြာယံ ဝစနတ္ထော—ဒိဗ္ဗန္တိ ကီဠန္တိ လဠန္တိ ဇောတန္တိ ပဋိပက္ခံ ဇယန္တိ ဝါတိ ဒေဝါ။ တေသု သဗ္ဗသေဋ္ဌာ ဝိသုဒ္ဓိဒေဝါ။ ယထာ တေ ဗာလဇနေဟိ ကတံ အပရာဓံ အဂဏေတွာ ဧကန္တေနေဝ တေသံ အနတ္ထဟာနိံ အတ္ထုပ္ပတ္တိဉ္စ အာကင်္ခန္တာဝ ယထာဝုတ္တဗြဟ္မဝိဟာရယောဂေန အတ္ထာယ ဟိတာယ သုခါယ ပဋိပဇ္ဇန္တိ၊ ဒက္ခိဏေယျတာယ စ တေသံ ကာရာနံ မဟပ္ဖလတံ မဟာနိသံသတဉ္စ အာဝဟန္တိ၊ ဧဝမေဝ မာတာပိတရောပိ ပုတ္တာနံ အပရာဓံ အဂဏေတွာ ဧကန္တေနေဝ တေသံ အနတ္ထဟာနိံ အတ္ထုပ္ပတ္တိဉ္စ အာကင်္ခန္တာ ဝုတ္တနယေနေဝ စတုဗ္ဗိဓဿပိ ဗြဟ္မဝိဟာရဿ လဗ္ဘနတော အတ္ထာယ ဟိတာယ သုခါယ ပဋိပဇ္ဇန္တာ ပရမဒက္ခိဏေယျာ ဟုတွာ အတ္တနိ ကတာနံ ကာရာနံ မဟပ္ဖလတံ မဟာနိသံသတဉ္စ အာဝဟန္တိ။ သဗ္ဗဒေဝေဟိ စ ပဌမံ တေသံ ဥပကာရဝန္တတာယ တေ အာဒိတောယေဝ ဒေဝါ။ တေသံ ဟိ ဝသေန တေ ပဌမံ အညေ ဒေဝေ “ဒေဝါ”တိ ဇာနန္တိ အာရာဓေန္တိ ပယိရုပါသန္တိ၊ အာရာဓနဝိဓိံ ဉတွာ တထာ ပဋိပဇ္ဇန္တာ တဿာ ပဋိပတ္တိယာ ဖလံ အဓိဂစ္ဆန္တိ၊ တသ္မာ တေ ပစ္ဆာဒေဝါ နာမ။ တေန ဝုတ္တံ “ပုဗ္ဗဒေဝတာတိ ဘိက္ခဝေ မာတာပိတူနံ ဧတံ အဓိဝစန”န္တိ။

ပုဗ္ဗာစရိယာတိ ပဌမအာစရိယာ။ မာတာပိတရော ဟိ ပုတ္တေ သိက္ခာပေန္တာ အတိတရုဏကာလတော ပဋ္ဌာယ “ဧဝံ နိသီဒ၊ ဧဝံ ဂစ္ဆ၊ ဧဝံ တိဋ္ဌ၊ ဧဝံ သယ၊ ဧဝံ ခါဒ၊ ဧဝံ ဘုဉ္ဇ၊ အယံ တေ ‘တာတာ’တိ ဝတ္တဗ္ဗော၊ အယံ ‘ဘာတိကာ’တိ၊ အယံ ‘ဘဂိနီ’တိ၊ ဣဒံ နာမ ကာတုံ ဝဋ္ဋတိ၊ ဣဒံ န ဝဋ္ဋတိ၊ အသုကံ နာမ ဥပသင်္ကမိတုံ ဝဋ္ဋတိ၊ အသုကံ နာမ န ဝဋ္ဋတီ”တိ ဂါဟေန္တိ သိက္ခာပေန္တိ။ အပရဘာဂေ အညေ အာစရိယာပိ သိပ္ပံ မုဒ္ဒံ ဂဏနန္တိ ဧဝမာဒိံ သိက္ခာပေန္တိ၊ အညေ သရဏာနိ ဒေန္တိ၊ သီလေသု ပတိဋ္ဌာပေန္တိ၊

pabbājenti, dhammaṁ uggaṇhāpenti, upasampādenti, sotāpattimaggādīni pāpenti. Iti sabbepi te pacchā-ācariyā nāma. Mātāpitaro pana sabbapaṭhamaṁ. Tenāha “pubbācariyāti bhikkhave mātāpitūnaṁ etaṁ adhivacanan”ti.

Āhuneyyāti ānetvā hunitabbanti āhunaṁ, dūratopi ānetvā phalavisesaṁ ākaṅkhantena guṇavantesu dātabbānaṁ annapānavatthacchādanādīnaṁ etaṁ nāmaṁ, upakārakhettatāya taṁ āhunaṁ arahantīti āhuneyyā. Tena vuttaṁ “āhuneyyāti bhikkhave mātāpitūnaṁ etaṁ adhivacanan”ti.

Idāni tesaṁ brahmādibhāve kāraṇaṁ dassetuṁ **“taṁ kissa hetu? Bahukārā**”ti-ādi vuttaṁ. **Taṁ kissa hetū**ti taṁ mātāpitūnaṁ brahmādi-adhivacanaṁ kena kāraṇenāti ceti attho. **Bahukārā**ti bahūpakārā. **Āpādakā**ti jīvitassa āpādakā pālakā. Puttānaṁ hi mātāpitūhi jīvitaṁ āpāditaṁ pālitaṁ ghaṭitaṁ anuppabandhena pavattitaṁ sampāditaṁ. **Posakā**ti hatthapāde vaḍḍhetvā hadayalohitaṁ pāyetvā posetāro. **Imassa lokassa dassetāro**ti puttānaṁ imasmiṁ loke iṭṭhāniṭṭhārammaṇadassanaṁ nāma mātāpitaro nissāya jātanti te nesaṁ imassa lokassa dassetāro nāma. Iti tesaṁ bahukārattaṁ brahmādibhāvassa kāraṇaṁ dassitaṁ, yena putto mātāpitūnaṁ lokiyena upakārena kenaci pariyāyena pariyantaṁ paṭikāraṁ kātuṁ na samatthoyeva. Sace hi putto “mātāpitūnaṁ upakārassa paccupakāraṁ karissāmī”ti uṭṭhāya samuṭṭhāya vāyamanto dakkhiṇe aṁsakūṭe mātaraṁ, itarasmiṁ pitaraṁ ṭhapetvā vassasatāyuko sakalaṁ vassasatampi parihareyya catūhi paccayehi ucchādanaparimaddananhāpanasambāhanādīhi ca yathāruci upaṭṭhahanto tesaṁ muttakarīsampi ajigucchanto, na ettāvatā puttena mātāpitūnaṁ paṭikāro kato hoti aññatra saddhādiguṇavisese patiṭṭhāpanā. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā—

“Dvinnāhaṁ bhikkhave na suppaṭikāraṁ vadāmi. Katamesaṁ dvinnaṁ, mātu ca pitu ca. Ekena bhikkhave aṁsena mātaraṁ parihareyya, ekena aṁsena pitaraṁ parihareyya vassasatāyuko vassasatajīvī, so ca nesaṁ ucchādanaparimaddananhāpanasambāhanena, te ca tattheva muttakarīsaṁ cajeyyuṁ, na tveva bhikkhave mātāpitūnaṁ

ပဗ္ဗာဇေန္တိ၊ ဓမ္မံ ဥဂ္ဂဏှာပေန္တိ၊ ဥပသမ္ပာဒေန္တိ၊ သောတာပတ္တိမဂ္ဂါဒီနိ ပါပေန္တိ။ ဣတိ သဗ္ဗေပိ တေ ပစ္ဆာအာစရိယာ နာမ။ မာတာပိတရော ပန သဗ္ဗပဌမံ။ တေနာဟ “ပုဗ္ဗာစရိယာတိ ဘိက္ခဝေ မာတာပိတူနံ ဧတံ အဓိဝစန”န္တိ။

အာဟုနေယျာတိ အာနေတွာ ဟုနိတဗ္ဗန္တိ အာဟုနံ၊ ဒူရတောပိ အာနေတွာ ဖလဝိသေသံ အာကင်္ခန္တေန ဂုဏဝန္တေသု ဒါတဗ္ဗာနံ အန္နပါနဝတ္ထစ္ဆာဒနာဒီနံ ဧတံ နာမံ၊ ဥပကာရခေတ္တတာယ တံ အာဟုနံ အရဟန္တီတိ အာဟုနေယျာ။ တေန ဝုတ္တံ “အာဟုနေယျာတိ ဘိက္ခဝေ မာတာပိတူနံ ဧတံ အဓိဝစန”န္တိ။

ဣဒါနိ တေသံ ဗြဟ္မာဒိဘာဝေ ကာရဏံ ဒဿေတုံ “**တံ ကိဿ ဟေတု? ဗဟုကာရာ**”တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ **တံ ကိဿ ဟေတူ**တိ တံ မာတာပိတူနံ ဗြဟ္မာဒိအဓိဝစနံ ကေန ကာရဏေနာတိ စေတိ အတ္ထော။ **ဗဟုကာရာ**တိ ဗဟူပကာရာ။ **အာပါဒကာ**တိ ဇီဝိတဿ အာပါဒကာ ပါလကာ။ ပုတ္တာနံ ဟိ မာတာပိတူဟိ ဇီဝိတံ အာပါဒိတံ ပါလိတံ ဃဋိတံ အနုပ္ပဗန္ဓေန ပဝတ္တိတံ သမ္ပာဒိတံ။ **ပေါသကာ**တိ ဟတ္ထပါဒေ ဝဍ္ဎေတွာ ဟဒယလောဟိတံ ပါယေတွာ ပေါသေတာရော။ **ဣမဿ လောကဿ ဒဿေတာရော**တိ ပုတ္တာနံ ဣမသ္မိံ လောကေ ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌာရမ္မဏဒဿနံ နာမ မာတာပိတရော နိဿာယ ဇာတန္တိ တေ နေသံ ဣမဿ လောကဿ ဒဿေတာရော နာမ။ ဣတိ တေသံ ဗဟုကာရတ္တံ ဗြဟ္မာဒိဘာဝဿ ကာရဏံ ဒဿိတံ၊ ယေန ပုတ္တော မာတာပိတူနံ လောကိယေန ဥပကာရေန ကေနစိ ပရိယာယေန ပရိယန္တံ ပဋိကာရံ ကာတုံ န သမတ္ထောယေဝ။ သစေ ဟိ ပုတ္တော “မာတာပိတူနံ ဥပကာရဿ ပစ္စုပကာရံ ကရိဿာမီ”တိ ဥဋ္ဌာယ သမုဋ္ဌာယ ဝါယမန္တော ဒက္ခိဏေ အံသကူဋေ မာတရံ, ဣတရသ္မိံ ပိတရံ ဌပေတွာ ဝဿသတာယုကော သကလံ ဝဿသတမ္ပိ ပရိဟရေယျ စတူဟိ ပစ္စယေဟိ ဥစ္ဆာဒနပရိမဒ္ဒနနှာပနသမ္ဗာဟနာဒီဟိ စ ယထာရုစိ ဥပဋ္ဌဟန္တော တေသံ မုတ္တကရီသမ္ပိ အဇိဂုစ္ဆန္တော၊ န ဧတ္တာဝတာ ပုတ္တေန မာတာပိတူနံ ပဋိကာရော ကတော ဟောတိ အညတြ သဒ္ဓါဒိဂုဏဝိသေသေ ပတိဋ္ဌာပနာ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ ဘဂဝတာ—

“ဒွိန္နာဟံ ဘိက္ခဝေ န သုပ္ပဋိကာရံ ဝဒါမိ။ ကတမေသံ ဒွိန္နံ၊ မာတု စ ပိတု စ။ ဧကေန ဘိက္ခဝေ အံသေန မာတရံ ပရိဟရေယျ၊ ဧကေန အံသေန ပိတရံ ပရိဟရေယျ ဝဿသတာယုကော ဝဿသတဇီဝီ၊ သော စ နေသံ ဥစ္ဆာဒနပရိမဒ္ဒနနှာပနသမ္ဗာဟနေန၊ တေ စ တတ္ထေဝ မုတ္တကရီသံ စဇေယျုံ၊ န တွေဝ ဘိက္ခဝေ မာတာပိတူနံ

kataṁ vā hoti paṭikataṁ vā. Imissā ca bhikkhave mahāpathaviyā pahūtarattaratanāya[1] mātāpitaro issariyādhipacce rajje patiṭṭhāpeyya, na tveva bhikkhave mātāpitūnaṁ kataṁ vā hoti paṭikataṁ vā. Taṁ kissa hetu, bahukārā bhikkhave mātāpitaro puttānaṁ āpādakā posakā imassa lokassa dassetāro.

Yo ca kho bhikkhave mātāpitaro assaddhe saddhāsampadāya samādapeti niveseti patiṭṭhāpeti. Dussīle sīlasampadāya, maccharino cāgasampadāya, duppaññe paññāsampadāya samādapeti niveseti patiṭṭhāpeti, ettāvatā kho bhikkhave mātāpitūnaṁ katañca hoti paṭikatañcā"ti[2].

Tathā—

"Mātāpitu-upaṭṭhānaṁ, puttadārassa saṅgaho"ti[3].

"Mātāpitu-upaṭṭhānaṁ bhikkhave paṇḍitapaññattan"ti ca—

Evamādīni mātāpitūnaṁ puttassa bahūpakārabhāvasādhakāni suttāni daṭṭhabbāni.

Gāthāsu **vuccare**ti vuccanti kathīyanti. **Pajāya anukampakā**ti paresaṁ pāṇaṁ chinditvāpi attano santakaṁ yaṁkiñci cajitvāpi attano pajaṁ paṭijagganti gopayanti, tasmā pajāya attano puttānaṁ anukampakā anuggāhakā.

Namasseyyāti sāyaṁ pātaṁ upaṭṭhānaṁ gantvā "idaṁ mayhaṁ uttamaṁ puññakkhettan"ti namakkāraṁ kareyya. **Sakkareyyā**ti sakkārena paṭimāneyya. Idāni taṁ sakkāraṁ dassento "**annenā**"ti-ādimāha. Tattha **annenā**ti yāgubhattakhādanīyena. **Pānenā**ti aṭṭhavidhapānena. **Vatthenā**ti nivāsanapārupanena. **Sayanenā**ti mañcapīṭhabhisibimbohanādinā sayanena. **Ucchādanenā**ti duggandhaṁ paṭivinodetvā sugandhakaraṇucchādanena. **Nhānenā**ti sītakāle uṇhodakena, uṇhakāle sītodakena gattāni parisiñcitvā nhāpanena. **Pādānaṁ dhovanena cā**ti uṇhodakasītodakehi pādadhovanena ceva telamakkhanena ca.

1. Pahūtasattaratanāya (Sī, Syā) 2. Paṭikatañca atikatañcāti (Sī, Syā) Aṁ 1. 63 piṭṭhe.
3. Khu 1. 4, 31 piṭṭhesu.

ကတံ ဝါ ဟောတိ ပဋိကတံ ဝါ။ ဣမိဿာ စ ဘိက္ခဝေ မဟာပထဝိယာ ပဟူတရတ္တရတနာယ[1] မာတာပိတရော ဣဿရိယာဓိပစ္စေ ရဇ္ဇေ ပတိဋ္ဌာပေယျ၊ န တွေဝ ဘိက္ခဝေ မာတာပိတူနံ ကတံ ဝါ ဟောတိ ပဋိကတံ ဝါ။ တံ ကိဿ ဟေတု၊ ဗဟုကာရာ ဘိက္ခဝေ မာတာပိတရော ပုတ္တာနံ အာပါဒကာ ပေါသကာ ဣမဿ လောကဿ ဒဿေတာရော။

ယော စ ခေါ ဘိက္ခဝေ မာတာပိတရော အဿဒ္ဓေ သဒ္ဓါသမ္ပဒါယ သမာဒပေတိ နိဝေသေတိ ပတိဋ္ဌာပေတိ။ ဒုဿီလေ သီလသမ္ပဒါယ၊ မစ္ဆရိနော စာဂသမ္ပဒါယ၊ ဒုပ္ပညေ ပညာသမ္ပဒါယ သမာဒပေတိ နိဝေသေတိ ပတိဋ္ဌာပေတိ၊ ဧတ္တာဝတာ ခေါ ဘိက္ခဝေ မာတာပိတူနံ ကတဉ္စ ဟောတိ ပဋိကတဉ္စာ”တိ[2]။

တထာ—

“မာတာပိတုဥပဋ္ဌာနံ၊ ပုတ္တဒါရဿ သင်္ဂဟော”တိ[3]။

“မာတာပိတုဥပဋ္ဌာနံ ဘိက္ခဝေ ပဏ္ဍိတပညတ္တ”န္တိ စ—

ဧဝမာဒီနိ မာတာပိတူနံ ပုတ္တဿ ဗဟူပကာရဘာဝသာဓကာနိ သုတ္တာနိ ဒဋ္ဌဗ္ဗာနိ။

ဂါထာသု **ဝုစ္စရေ**တိ ဝုစ္စန္တိ ကထီယန္တိ။ **ပဇာယ အနုကမ္ပကာ**တိ ပရေသံ ပါဏံ ဆိန္ဒိတွာပိ အတ္တနော သန္တကံ ယံကိဉ္စိ စဇိတွာပိ အတ္တနော ပဇံ ပဋိဇဂ္ဂန္တိ ဂေါပယန္တိ၊ တသ္မာ ပဇာယ အတ္တနော ပုတ္တာနံ အနုကမ္ပကာ အနုဂ္ဂါဟကာ။

နမဿေယျာတိ သာယံ ပါတံ ဥပဋ္ဌာနံ ဂန္တွာ “ဣဒံ မယှံ ဥတ္တမံ ပုညက္ခေတ္တ”န္တိ နမက္ကာရံ ကရေယျ။ **သက္ကရေယျာ**တိ သက္ကာရေန ပဋိမာနေယျ။ ဣဒါနိ တံ သက္ကာရံ ဒဿေန္တော “**အန္နေန**”တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **အန္နေနာ**တိ ယာဂုဘတ္တခါဒနီယေန။ **ပါနေနာ**တိ အဋ္ဌဝိဓပါနေန။ **ဝတ္ထေနာ**တိ နိဝါသနပါရုပနေန။ **သယနေနာ**တိ မဉ္စပီဌဘိသိဗိမ္ဗောဟနာဒိနာ သယနေန။ **ဥစ္ဆာဒနေနာ**တိ ဒုဂ္ဂန္ဓံ ပဋိဝိနောဒေတွာ သုဂန္ဓကရဏုစ္ဆာဒနေန။ **နှာနေနာ**တိ သီတကာလေ ဥဏှောဒကေန, ဥဏှကာလေ သီတောဒကေန ဂတ္တာနိ ပရိသိဉ္စိတွာ နှာပနေန။ **ပါဒါနံ ဓောဝနေန စာ**တိ ဥဏှောဒကသီတောဒကေဟိ ပါဒဓောဝနေန စေဝ တေလမက္ခနေန စ။

၁-ပဟူတသတ္တရတနာယ (သီ၊ သျာ) ၂-ပဋိကတဉ္စ အတိကတဉ္စာတိ (သီ၊ သျာ) အံ ၁-၆၃-ပိဋ္ဌေ။
၃-ခု ၁-၄-၃၁၉-ပိဋ္ဌေသု။

Tāya naṁ pāricariyāyāti ettha **nan**ti nipātamattaṁ, yathāvuttaparicaraṇena. Atha vā **pāricariyāyā**ti bharaṇakiccakaraṇakulavaṁsapatiṭṭhāpanādinā pañcavidha-upaṭṭhānena. Vuttaṁ hetaṁ—

> "Pañcahi kho gahapatiputta ṭhānehi puttena puratthimā disā mātāpitaro paccupaṭṭhātabbā 'bhato ne[1] bharissāmi, kiccaṁ nesaṁ karissāmi, kulavaṁsaṁ ṭhapessāmi, dāyajjaṁ paṭipajjissāmi. Atha vā pana nesaṁ petānaṁ kālakatānaṁ dakkhiṇamanuppadassāmī'ti. Imehi kho gahapatiputta pañcahi ṭhānehi puttena puratthimā disā mātāpitaro paccupaṭṭhitā pañcahi ṭhānehi puttaṁ anukampanti, pāpā nivārenti, kalyāṇe nivesenti, sippaṁ sikkhāpenti, patirūpena dārena saṁyojenti, samaye dāyajjaṁ niyyādentī"ti[2].

Apica yo mātāpitaro tīsu vatthūsu abhippasanne katvā sīlesu vā patiṭṭhāpetvā pabbajjāya vā niyojetvā upaṭṭhahati, ayaṁ mātāpitu-upaṭṭhākānaṁ aggoti veditabbo. Sā panāyaṁ pāricariyā puttassa ubhayalokahitasukhāvahāti dassento **"idheva naṁ pasaṁsanti, pecca sagge pamodatī"**ti āha. Tattha **idhā**ti imasmiṁ loke. Mātāpitu-upaṭṭhākaṁ hi puggalaṁ paṇḍitamanussā tattha pāricariyāya pasaṁsanti vaṇṇenti thomenti, tassa ca diṭṭhānugatiṁ āpajjantā sayampi attano mātāpitūsu tathā paṭipajjitvā mahantaṁ puññaṁ pasavanti. **Peccā**ti paralokaṁ gantvā sagge ṭhito mātāpitupaṭṭhāko dibbasampattīhi modati pamodati abhinandatīti.

Sattamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

8. Bahukārasuttavaṇṇanā

107. Aṭṭhame **brāhmaṇagahapatikā**ti brāhmaṇā ceva gahapatikā ca. Ṭhapetvā brāhmaṇe ye keci agāraṁ ajjhāvasantā idha gahapatikāti

---

1. Nesaṁ (Syā, Ka) 2. Dī 3. 154 piṭṭhe.

တာယ နံ ပါရိစရိယာယာတိ ဧတ္ထ **နန္**တိ နိပါတမတ္တံ၊ ယထာဝုတ္တပရိစရဏေန။ အထ ဝါ **ပါရိစရိယာယာ**တိ ဘရဏကိစ္စကရဏကုလဝံသပတိဋ္ဌာပနာဒိနာ ပဉ္စဝိဓဥပဋ္ဌာနေန။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—

> “ပဉ္စဟိ ခေါ ဂဟပတိပုတ္တ ဌာနေဟိ ပုတ္တေန ပုရတ္ထိမာ ဒိသာ မာတာပိတရော ပစ္စုပဋ္ဌာတဗ္ဗာ ‘ဘတော နေ[၁] ဘရိဿာမိ၊ ကိစ္စံ နေသံ ကရိဿာမိ၊ ကုလဝံသံ ဌပေဿာမိ၊ ဒါယဇ္ဇံ ပဋိပဇ္ဇိဿာမိ။ အထ ဝါ ပန နေသံ ပေတာနံ ကာလကတာနံ ဒက္ခိဏမနုပ္ပဒဿာမီ’တိ။ ဣမေဟိ ခေါ ဂဟပတိပုတ္တ ပဉ္စဟိ ဌာနေဟိ ပုတ္တေန ပုရတ္ထိမာ ဒိသာ မာတာပိတရော ပစ္စုပဋ္ဌိတာ ပဉ္စဟိ ဌာနေဟိ ပုတ္တံ အနုကမ္ပန္တိ၊ ပါပါ နိဝါရေန္တိ၊ ကလျာဏေ နိဝေသေန္တိ၊ သိပ္ပံ သိက္ခာပေန္တိ၊ ပတိရူပေန ဒါရေန သံယောဇေန္တိ၊ သမယေ ဒါယဇ္ဇံ နိယျာဒေန္တီ”တိ[၂]။

အပိစ ယော မာတာပိတရော တီသု ဝတ္ထူသု အဘိပ္ပသန္နေ ကတွာ သီလေသု ဝါ ပတိဋ္ဌာပေတွာ ပဗ္ဗဇ္ဇာယ ဝါ နိယောဇေတွာ ဥပဋ္ဌဟတိ၊ အယံ မာတာပိတုဥပဋ္ဌာကာနံ အဂ္ဂေါတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ သာ ပနာယံ ပါရိစရိယာ ပုတ္တဿ ဥဘယလောကဟိတသုခါဝဟာတိ ဒဿေန္တော **“ဣဓေဝ နံ ပသံသန္တိ၊ ပေစ္စ သဂ္ဂေ ပမောဒတီ”**တိ အာဟ။ တတ္ထ **ဣဓာ**တိ ဣမသ္မိံ လောကေ။ မာတာပိတုဥပဋ္ဌာကံ ဟိ ပုဂ္ဂလံ ပဏ္ဍိတမနုဿာ တတ္ထ ပါရိစရိယာယ ပသံသန္တိ ဝဏ္ဏေန္တိ ထောမေန္တိ၊ တဿ စ ဒိဋ္ဌာနုဂတိံ အာပဇ္ဇန္တာ သယမ္ပိ အတ္တနော မာတာပိတူသု တထာ ပဋိပဇ္ဇိတွာ မဟန္တံ ပုညံ ပသဝန္တိ။ **ပေစ္စာ**တိ ပရလောကံ ဂန္တွာ သဂ္ဂေ ဌိတော မာတာပိတုပဋ္ဌာကော ဒိဗ္ဗသမ္ပတ္တီဟိ မောဒတိ ပမောဒတိ အဘိနန္ဒတီတိ။

သတ္တမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၈-ဗဟုကာရသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၇။ အဋ္ဌမေ **ဗြာဟ္မဏဂဟပတိကာ**တိ ဗြာဟ္မဏာ စေဝ ဂဟပတိကာ စ။ ဌပေတွာ ဗြာဟ္မဏေ ယေ ကေစိ အဂါရံ အဇ္ဈာဝသန္တာ ဣဓ ဂဟပတိကာတိ

၁-နေသံ (သျာ၊ က) ၂-ဒီ ၃-၁၅၄-ပိဋ္ဌေ။

veditabbā. **Ye**ti aniyamato niddiṭṭhaparāmasanaṁ. **Vo**ti[1] upayogabahuvacanaṁ. Ayaṁ hettha saṅkhepattho—bhikkhave tumhākaṁ bahūpakārā brāhmaṇagahapatikā, ye brāhmaṇā ceva sesa-agārikā ca "tumhe eva amhākaṁ puññakkhettaṁ, yattha mayaṁ uddhaggikaṁ dakkhiṇaṁ patiṭṭhāpema sovaggikaṁ sukhavipākaṁ saggasaṁvattanikan"ti cīvarādīhi paccayehi pati-upaṭṭhitāti.

Evaṁ "āmisadānena āmisasaṁvibhāgena āmisānuggahena gahaṭṭhā bhikkhūnaṁ upakāravanto"ti dassetvā idāni dhammadānena dhammasaṁvibhāgena dhammānuggahena bhikkhūnampi tesaṁ upakāravantataṁ dassetuṁ **"tumhepi bhikkhave"**ti-ādi vuttaṁ, taṁ vuttanayameva.

Iminā kiṁ kathitaṁ? Piṇḍāpacāyanaṁ nāma kathitaṁ. Ayaṁ hettha adhippāyo—bhikkhave yasmā ime brāhmaṇagahapatikā neva tumhākaṁ ñātakā, na mittā, na iṇaṁ vā dhārenti, atha kho "ime samaṇā sammaggatā sammā paṭipannā, ettha no kārā mahapphalā bhavissanti mahānisaṁsā"ti phalavisesaṁ ākaṅkhantā tumhe cīvarādīhi upaṭṭhahanti. Tasmā taṁ tesaṁ adhippāyaṁ paripūrentā appamādena sampādetha, dhammadesanāpi vo kārakānaṁyeva sobhati, ādeyyā ca hoti, na itaresanti evaṁ sammāpaṭipattiyaṁ appamādo karaṇīyoti.

Evamidaṁ bhikkhaveti-ādīsu ayaṁ saṅkhepattho—bhikkhave evaṁ iminā vuttappakārena gahaṭṭhapabbajitehi āmisadānadhammadānavasena aññamaññaṁ sannissāya[2] kāmādivasena catubbidhassapi oghassa nittharaṇatthāya sakalassapi vaṭṭadukkhassa sammadeva pariyosānakaraṇāya uposathasīlaniyamādivasena catupārisuddhisīlādivasena vā idaṁ sāsanabrahmacariyaṁ maggabrahmacariyañca vussati carīyatīti.

Gāthāsu **sāgārā**ti gahaṭṭhā. **Anagārā**ti pariccatta-agārā pabbajitā. **Ubho aññoññanissitā**ti te ubhopi aññamaññasannissitā. Sāgārā hi anagārānaṁ dhammadānasannissitā, anagārā ca sāgārānaṁ paccayadānasannissitā. **Ārādhayantī**ti sādhenti sampādenti. **Saddhamman**ti paṭipattisaddhammaṁ paṭivedhasaddhammañca. Tattha yaṁ uttamaṁ, taṁ dassento āha

1. Teti (Sī, Syā, Ka) 2. Nissāya (Ka)

ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **ယေ**တိ အနိယမတော နိဒ္ဒိဋ္ဌပရာမသနံ။ **ဝေါ**တိ[1] ဥပယောဂဗဟုဝစနံ။ အယံ ဟေတ္ထ သင်္ခေပတ္ထော—ဘိက္ခဝေ တုမှာကံ ဗဟူပကာရာ ဗြာဟ္မဏဂဟပတိကာ၊ ယေ ဗြာဟ္မဏာ စေဝ သေသအဂါရိကာ စ "တုမှေ ဧဝ အမှာကံ ပုညက္ခေတ္တံ၊ ယတ္ထ မယံ ဥဒ္ဓဂ္ဂိကံ ဒက္ခိဏံ ပတိဋ္ဌာပေမ သောဝဂ္ဂိကံ သုခဝိပါကံ သဂ္ဂသံဝတ္တနိက"န္တိ စီဝရာဒီဟိ ပစ္စယေဟိ ပတိဥပဋ္ဌိတာတိ။

ဧဝံ "အာမိသဒါနေန အာမိသသံဝိဘာဂေန အာမိသာနုဂ္ဂဟေန ဂဟဋ္ဌာ ဘိက္ခူနံ ဥပကာရဝန္တော"တိ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ဓမ္မဒါနေန ဓမ္မသံဝိဘာဂေန ဓမ္မာနုဂ္ဂဟေန ဘိက္ခူနမ္ပိ တေသံ ဥပကာရဝန္တတံ ဒဿေတုံ "**တုမှေပိ ဘိက္ခဝေ**"တိအာဒိ ဝုတ္တံ၊ တံ ဝုတ္တနယမေဝ။

ဣမိနာ ကိံ ကထိတံ? ပိဏ္ဍာပစာယနံ နာမ ကထိတံ။ အယံ ဟေတ္ထ အဓိပ္ပါယော—ဘိက္ခဝေ ယသ္မာ ဣမေ ဗြာဟ္မဏဂဟပတိကာ နေဝ တုမှာကံ ဉာတကာ, န မိတ္တာ၊ န ဣဏံ ဝါ ဓာရေန္တိ၊ အထ ခေါ "ဣမေ သမဏာ သမ္မဂ္ဂတာ သမ္မာ ပဋိပန္နာ၊ ဧတ္ထ နော ကာရာ မဟပ္ဖလာ ဘဝိဿန္တိ မဟာနိသံသာ"တိ ဖလဝိသေသံ အာကင်္ခန္တာ တုမှေ စီဝရာဒီဟိ ဥပဋ္ဌဟန္တိ။ တသ္မာ တံ တေသံ အဓိပ္ပါယံ ပရိပူရေန္တာ အပ္ပမာဒေန သမ္ပာဒေထ၊ ဓမ္မဒေသနာပိ ဝေါ ကာရကာနံယေဝ သောဘတိ၊ အာဒေယျာ စ ဟောတိ၊ န ဣတရေသန္တိ ဧဝံ သမ္မာပဋိပတ္တိယံ အပ္ပမာဒေါ ကရဏီယောတိ။

ဧဝမိဒံ ဘိက္ခဝေတိအာဒီသု အယံ သင်္ခေပတ္ထော—ဘိက္ခဝေ ဧဝံ ဣမိနာ ဝုတ္တပ္ပကာရေန ဂဟဋ္ဌပဗ္ဗဇိတေဟိ အာမိသဒါနဓမ္မဒါနဝသေန အညမညံ သန္နိဿာယ[2] ကာမာဒိဝသေန စတုဗ္ဗိဓဿာပိ ဩဃဿ နိတ္ထရဏတ္ထာယ သကလဿပိ ဝဋ္ဋဒုက္ခဿ သမ္မဒေဝ ပရိယောသာနကရဏာယ ဥပေါသထသီလနိယမာဒိဝသေန စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလာဒိဝသေန ဝါ ဣဒံ သာသနဗြဟ္မစရိယံ မဂ္ဂဗြဟ္မစရိယဉ္စ ဝုဿတိ စရီယတီတိ။

ဂါထာသု **သာဂါရာ**တိ ဂဟဋ္ဌာ။ **အနဂါရာ**တိ ပရိစ္စတ္တအဂါရာ ပဗ္ဗဇိတာ။ **ဥဘော အညောညနိဿိတာ**တိ တေ ဥဘောပိ အညမညသန္နိဿိတာ။ သာဂါရာ ဟိ အနဂါရာနံ ဓမ္မဒါနသန္နိဿိတာ၊ အနဂါရာ စ သာဂါရာနံ ပစ္စယဒါနသန္နိဿိတာ။ **အာရာဓယန္တီ**တိ သာဓေန္တိ သမ္ပာဒေန္တိ။ **သဒ္ဓမ္မန္တိ** ပဋိပတ္တိသဒ္ဓမ္မံ ပဋိဝေဓသဒ္ဓမ္မဉ္စ။ တတ္ထ ယံ ဥတ္တမံ၊ တံ ဒဿေန္တော အာဟ

၁-တေတိ (သီ၊ သျာ၊ က) ၂-နိဿာယ (က)

“**yogakkhamaṁ anuttaran**”ti, arahattaṁ nibbānañca. **Sāgāresū**ti sāgārehi, nissakke idaṁ bhummavacanaṁ, sāgārānaṁ vā santike. **Paccayan**ti vuttāvasesaṁ duvidhaṁ paccayaṁ piṇḍhapātaṁ bhesajjañca. **Parissayavinodanan**ti utuparissayādiparissayaharaṇaṁ vihārādi-āvasathaṁ. **Sugatan**ti sammā paṭipannaṁ kalyāṇaputhujjanena saddhiṁ aṭṭhavidhaṁ ariyapuggalaṁ. Sāvako hi idha Sugatoti adhippeto. **Gharamesino**ti gharaṁ esino, gehe ṭhatvā gharāvāsaṁ vasantā bhogūpakaraṇāni ceva gahaṭṭhasīlādīni ca[1] esanasīlāti attho. **Saddahāno arahatan**ti arahantānaṁ ariyānaṁ vacanaṁ, tesaṁ vā sammāpaṭipattiṁ saddahantā. “Addhā ime sammā paṭipannā, yathā ime kathenti, tathā paṭipajjantānaṁ sā paṭipatti saggamokkhasampattiyā saṁvattatī”ti abhisaddahantāti attho. “Saddahantā”tipi[2] pāṭho. **Ariyapaññāyā**ti suvisuddhapaññāya. **Jhāyino**ti ārammaṇalakkhaṇūpanijjhānavasena duvidhenapi jhānena jhāyino.

Idha dhammaṁ caritvānāti imasmiṁ attabhāve, imasmiṁ vā sāsane lokiyalokuttarasukhassa maggabhūtaṁ sīlādidhammaṁ paṭipajjitvā yāva parinibbānaṁ na pāpuṇanti, tāvadeva sugatigāmino. **Nandino**ti pītisomanassayogena nandanasīlā. Keci pana “dhammaṁ caritvāna magganti sotāpattimaggaṁ pāpuṇitvā”ti vadanti. **Devalokasmin**ti chabbidhepi kāmāvacaradevaloke. **Modanti kāmakāmino**ti yathicchitavatthunipphattito kāmakāmino kāmavanto hutvā pamodantīti.

Aṭṭhamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

9. Kuhasuttavaṇṇanā

108. Navame **kuhā**ti sāmantajappanādinā kuhanavatthunā kuhakā, asantaguṇasambhāvanicchāya kohaññaṁ katvā paresaṁ vimhāpakāti attho. **Thaddhā**ti kodhena ca mānena ca thaddhamānasā. “Kodhano hoti upāyāsabahulo, appampi vutto samāno abhisajjati kuppati byāpajjati patitthīyatī”ti[3] evaṁ vuttena kodhena ca,

“dubbaco hoti

---

1. Bhogūpakaraṇānaṁ ceva gahaṭṭhasīlādīnaṁ ca (Syā)
2. Saddhātātipi (Sī), saddātātipi (Syā)
3. Aṁ 1. 122; Abhi 3. 133 piṭṭhesu.

“**ယောဂက္ခေမံ အနုတ္တရ**”န္တိ၊ အရဟတ္တံ နိဗ္ဗာနဉ္စ။ **သာဂါရေသူ**တိ သာဂါရေဟိ၊ နိဿက္ကေ ဣဒံ ဘုမ္မဝစနံ၊ သာဂါရာနံ ဝါ သန္တိကေ။ **ပစ္စယ**န္တိ ဝုတ္တာဝသေသံ ဒုဝိဓံ ပစ္စယံ ပိဏ္ဍပါတံ ဘေသဇ္ဇဉ္စ။ **ပရိဿယဝိနောဒန**န္တိ ဥတုပရိဿယာဒိပရိဿယဟရဏံ ဝိဟာရာဒိအာဝသထံ။ **သုဂတ**န္တိ သမ္မာ ပဋိပန္နံ ကလျာဏပုထုဇ္ဇနေန သဒ္ဓိံ အဋ္ဌဝိဓံ အရိယပုဂ္ဂလံ။ သာဝကော ဟိ ဣဓ သုဂတောတိ အဓိပ္ပေတော။ **ဃရမေသိနော**တိ ဃရံ ဧသိနော၊ ဂေဟေ ဌတွာ ဃရာဝါသံ ဝသန္တာ ဘောဂူပကရဏာနိ စေဝ ဂဟဋ္ဌသီလာဒီနိ စ[1] ဧသနသီလာတိ အတ္ထော။ **သဒ္ဒဟာနော အရဟတ**န္တိ အရဟန္တာနံ အရိယာနံ ဝစနံ, တေသံ ဝါ သမ္မာပဋိပတ္တိံ သဒ္ဒဟန္တာ။ “အဒ္ဓါ ဣမေ သမ္မာ ပဋိပန္နာ၊ ယထာ ဣမေ ကထေန္တိ၊ တထာ ပဋိပဇ္ဇန္တာနံ သာ ပဋိပတ္တိ သဂ္ဂမောက္ခသမ္ပတ္တိယာ သံဝတ္တတီ”တိ အဘိသဒ္ဒဟန္တာတိ အတ္ထော။ “သဒ္ဒဟန္တာ”တိပိ[2] ပါဌော။ **အရိယပညာယာ**တိ သုဝိသုဒ္ဓပညာယ။ **ဈာယိနော**တိ အာရမ္မဏလက္ခဏူပနိဇ္ဈာနဝသေန ဒုဝိဓေနပိ ဈာနေန ဈာယိနော။

ဣဓ ဓမ္မံ စရိတွာနာတိ ဣမသ္မိံ အတ္တဘာဝေ, ဣမသ္မိံ ဝါ သာသနေ လောကိယလောကုတ္တရသုခဿ မဂ္ဂဘူတံ သီလာဒိဓမ္မံ ပဋိပဇ္ဇိတွာ ယာဝ ပရိနိဗ္ဗာနံ န ပါပုဏန္တိ၊ တာဝဒေဝ သုဂတိဂါမိနော။ **နန္ဒိနော**တိ ပီတိသောမနဿယောဂေန နန္ဒနသီလာ။ ကေစိ ပန “ဓမ္မံ စရိတွာန မဂ္ဂန္တိ သောတာပတ္တိမဂ္ဂံ ပါပုဏိတွာ”တိ ဝဒန္တိ။ **ဒေဝလောကသ္မိ**န္တိ ဆဗ္ဗိဓေပိ ကာမာဝစရဒေဝလောကေ။ **မောဒန္တိ ကာမကာမိနော**တိ ယထိစ္ဆိတဝတ္ထုနိပ္ဖတ္တိတော ကာမကာမိနော ကာမဝန္တော ဟုတွာ ပမောဒန္တီတိ။

အဋ္ဌမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၉-ကုဟသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၈။ နဝမေ **ကုဟာ**တိ သာမန္တဇပ္ပနာဒိနာ ကုဟနဝတ္ထုနာ ကုဟကာ၊ အသန္တဂုဏသမ္ဘာဝနိစ္ဆာယ ကောဟညံ ကတွာ ပရေသံ ဝိမှာပကာတိ အတ္ထော။ **ထဒ္ဓါ**တိ ကောဓေန စ မာနေန စ ထဒ္ဓမာနသာ။ “ကောဓနော ဟောတိ ဥပါယာသဗဟုလော၊ အပ္ပမ္ပိ ဝုတ္တော သမာနော အဘိသဇ္ဇတိ ကုပ္ပတိ ဗျာပဇ္ဇတိ ပတိတ္ထီယတီ”တိ[3] ဧဝံ ဝုတ္တေန ကောဓေန စ, “ဒုဗ္ဗစော ဟောတိ

၁-ဘောဂူပကရဏာနံ စေဝ ဂဟဋ္ဌသီလာဒီနံ စ (သျာ)
၂-သဒ္ဓါတာတိပိ (သီ)၊ သဒ္ဒါတာတိပိ (သျာ)
၃-အံ ၁-၁၂၂၊ အဘိ ၃-၁၃၃-ပိဋ္ဌေသု။

dovacassakaraṇehi dhammehi samannāgato akkhamo appadakkhiṇaggāhī anusāsanin"ti[1] evaṁ vuttena dovacassena ca, "jātimado gottamado sippamado[2] ārogyamado yobbanamado jīvitamado"ti[3] evaṁ vuttena jātimadādibhedena madena ca garukātabbesu garūsu paramanipaccakāraṁ akatvā ayosalākaṁ gilitvā ṭhitā viya anonatā hutvā vicaraṇakā. **Lapā**ti upalāpakā micchājīvavasena kulasaṅgāhakā, paccayatthaṁ payuttavācāvasena nippasikatāvasena ca lapakāti vā attho.

Siṅgīti "tattha katamaṁ siṅgaṁ, yaṁ siṅgaṁ siṅgāratā cāturatā cāturiyaṁ parikkhattatā pārikkhattiyan"ti[4] evaṁ vuttehi siṅgasadisehi pākaṭakilesehi samannāgatā. **Unnaḷā**ti uggatanaḷā, naḷasadisaṁ tucchamānaṁ ukkhipitvā vicaraṇakā. **Asamāhitā**ti cittekaggatāmattassāpi alābhino. **Na me te bhikkhave bhikkhū māmakā**ti te mayhaṁ bhikkhū mama santakā na honti. Meti[5] idaṁ padaṁ attānaṁ uddissa pabbajitattā Bhagavatā vuttaṁ. Yasmā pana te kuhanādiyogato na sammā paṭipannā, tasmā "na māmakā"ti vuttā. **Apagatā**ti yadipi te mama sāsane pabbajitā, yathānusiṭṭhaṁ pana appaṭipajjanato apagatā eva imasmā dhammavinayā, ito te suvidūravidūre ṭhitāti dasseti. Vuttaṁ hetaṁ—

"Nabhañca dūre pathavī ca dūre,
Pāraṁ samuddassa tadāhu dūre.
Tato have dūrataraṁ vadanti,
Satañca dhammaṁ asatañca rājā"ti[6].

Vuddhiṁ virūḷhiṁ vepullaṁ āpajjantīti sīlādiguṇehi vaḍḍhanavasena vuddhiṁ, tattha niccalabhāvena virūḷhiṁ, sabbattha patthaṭabhāvena sīlādidhammakkhandhapāripūriyā vepullaṁ. Na ca te kuhādisabhāvā bhikkhū āpajjanti, na ca pāpuṇantīti attho. **Te kho me bhikkhave bhikkhū māmakā**ti idhāpi meti attānaṁ uddissa pabbajitattā vadati[7], sammā paṭipannattā pana "māmakā"ti āha. Vuttavipariyāyena sukkapakkho veditabbo. Tattha

1. Ma 1. 133 piṭṭhe.
2. Liṅgamado (Syā, Ka)
3. Abhi 2. 359 piṭṭhe.
4. Abhi 2. 364 piṭṭhe.
5. Mayhanti (Sī, Syā, Ka)
6. Aṁ 1. 360; Khu 6. 137 piṭṭhesu.
7. Vuttaṁ (Ka)

ဒေါဝစဿကရဏေဟိ ဓမ္မေဟိ သမန္နာဂတော အက္ခမော အပ္ပဒက္ခိဏဂ္ဂါဟီ အနုသာသနိ”န္တိ[၁] ဧဝံ ဝုတ္တေန ဒေါဝစဿေန စ, “ဇာတိမဒေါ ဂေါတ္တမဒေါ သိပ္ပမဒေါ[၂] အာရောဂျမဒေါ ယောဗ္ဗနမဒေါ ဇီဝိတမဒေါ”တိ[၃] ဧဝံ ဝုတ္တေန ဇာတိမဒါဒိဘေဒေန မဒေန စ ဂရုကာတဗ္ဗေသု ဂရူသု ပရမနိပစ္စကာရံ အကတွာ အယောသလာကံ ဂိလိတွာ ဌိတာ ဝိယ အနောနတာ ဟုတွာ ဝိစရဏကာ။ **လပါ**တိ ဥပလာပကာ မိစ္ဆာဇီဝဝသေန ကုလသင်္ဂါဟကာ၊ ပစ္စယတ္ထံ ပယုတ္တဝါစာဝသေန နိပ္ပေသိကတာဝသေန စ လပကာတိ ဝါ အတ္ထော။

သိင်္ဂီတိ “တတ္ထ ကတမံ သိင်္ဂံ၊ ယံ သိင်္ဂံ သိင်္ဂါရတာ စာတုရတာ စာတုရိယံ ပရိက္ခတ္တတာ ပါရိက္ခတ္တိယ”န္တိ[၄] ဧဝံ ဝုတ္တေဟိ သိင်္ဂသဒိသေဟိ ပါကဋကိလေသေဟိ သမန္နာဂတာ။ **ဥန္နဠာ**တိ ဥဂ္ဂတနဠာ၊ နဠသဒိသံ တုစ္ဆမာနံ ဥက္ခိပိတွာ ဝိစရဏကာ။ **အသမာဟိတာ**တိ စိတ္တေကဂ္ဂတာမတ္တဿာပိ အလာဘိနော။ **န မေ တေ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခူ မာမကာ**တိ တေ မယှံ ဘိက္ခူ မမ သန္တကာ န ဟောန္တိ။ မေတိ[၅] ဣဒံ ပဒံ အတ္တာနံ ဥဒ္ဒိဿ ပဗ္ဗဇိတတ္တာ ဘဂဝတာ ဝုတ္တံ။ ယသ္မာ ပန တေ ကုဟနာဒိယောဂတော န သမ္မာ ပဋိပန္နာ၊ တသ္မာ “န မာမကာ”တိ ဝုတ္တာ။ **အပဂတာ**တိ ယဒိပိ တေ မမ သာသနေ ပဗ္ဗဇိတာ၊ ယထာနုသိဋ္ဌံ ပန အပ္ပဋိပဇ္ဇနတော အပဂတာ ဧဝ ဣမသ္မာ ဓမ္မဝိနယာ၊ ဣတော တေ သုဝိဒူရဝိဒူရေ ဌိတာတိ ဒဿေတိ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—

“နဘဉ္စ ဒူရေ ပထဝီ စ ဒူရေ၊
ပါရံ သမုဒ္ဒဿ တဒါဟု ဒူရေ။
တတော ဟဝေ ဒူရတရံ ဝဒန္တိ၊
သတဉ္စ ဓမ္မံ အသတဉ္စ ရာဇာ”တိ[၆]။

ဝုဒ္ဓိံ ဝိရူဠှိံ ဝေပုလ္လံ အာပဇ္ဇန္တီတိ သီလာဒိဂုဏေဟိ ဝဍ္ဎနဝသေန ဝုဒ္ဓိံ၊ တတ္ထ နိစ္စလဘာဝေန ဝိရူဠှိံ၊ သဗ္ဗတ္ထ ပတ္ထဋဘာဝေန သီလာဒိဓမ္မက္ခန္ဓပါရိပူရိယာ ဝေပုလ္လံ။ န စ တေ ကုဟာဒိသဘာဝါ ဘိက္ခူ အာပဇ္ဇန္တိ၊ န စ ပါပုဏန္တီတိ အတ္ထော။ **တေ ခေါ မေ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခူ မာမကာ**တိ ဣဓာပိ မေတိ အတ္တာနံ ဥဒ္ဒိဿ ပဗ္ဗဇိတတ္တာ ဝဒတိ[၇]၊ သမ္မာ ပဋိပန္နတ္တာ ပန “မာမကာ”တိ အာဟ။ ဝုတ္တဝိပရိယာယေန သုက္ကပက္ခော ဝေဒိတဗ္ဗော။ တတ္ထ

၁-မ ၁-၁၃၃-ပိဋ္ဌေ။
၂-လိင်္ဂမဒေါ (သျာ၊ က)
၃-အဘိ ၂-၃၅၉-ပိဋ္ဌေ။
၄-အဘိ ၂-၃၆၄-ပိဋ္ဌေ။
၅-မယှန္တိ (သီ၊ သျာ၊ က)
၆-အံ ၁-၃၆၀၊ ခု ၆-၁၃၇-ပိဋ္ဌေသု။
၇-ဝုတ္တံ (က)

yāva arahattamaggā virūhanti nāma, arahattaphale pana sampatte virūḷhiṁ vepullaṁ āpannā nāma. Gāthā suviññeyyā eva.

Navamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

10. Nadīsotasuttavaṇṇanā

109. Dasame **seyyathāpī**ti opammadassanatthe nipāto, yathā nāmāti attho. **Nadiyā sotena ovuyheyyā**ti sīghasotāya hārahāriniyā nadiyā udakavegena heṭṭhato vuyheyya adho hariyetha. **Piyarūpasātarūpenā**ti piyasabhāvena sātasabhāvena ca kāraṇabhūtena, tassaṁ nadiyaṁ tassā vā paratīre maṇisuvaṇṇādi aññaṁ vā piyavatthu vittūpakaraṇaṁ atthi, taṁ gahessāmīti nadiyaṁ patitvā sotena avakaḍḍheyya. **Kiñcāpī**ti anujānana-asambhāvanatthe nipāto. Kiṁ anujānāti, kiṁ na sambhāveti? Tena purisena adhippetassa piyavatthussa tattha atthibhāvaṁ anujānāti, tathāgamanaṁ pana ādīnavavantatāya na sambhāveti. Idaṁ vuttaṁ hoti—ambho purisa yadipi tayā adhippetaṁ piyavatthu tattha upalabbhati, evaṁ gamane pana ayamādīnavo, yaṁ tvaṁ heṭṭhā rahadaṁ patvā maraṇaṁ maraṇamattaṁ vā dukkhaṁ pāpuṇeyyāsīti.

Atthi cettha heṭṭhā rahadoti etissā nadiyā heṭṭhā anusotabhāge ativiya gambhīravitthato eko mahāsaro atthi. So ca samantato vātābhighātasamuṭṭhitāhi maṇimayapabbatakūṭasannitāhi mahatīhi ūmīhi vīcīhi **sa-ūmi,** visamesu bhūmippadesesu savegaṁ anupakkhandantena imissā tāva nadiyā mahoghena tahiṁ tahiṁ āvaṭṭamānavipulajalatāya balavāmukhasadisehi[1] saha āvaṭṭehīti **sāvaṭṭo,** taṁ rahadaṁ otiṇṇasatteyeva attano nibaddhāmisagocare[2] katvā ajjhāvasantena ativiya bhayānakadassanena ghoracetasā dakarakkhasena **sagaho sarakkhaso,** caṇḍamacchamakarādinā vā **sagaho,** yathāvuttarakkhasena **sarakkhaso.**

1. Vaḷavāmukhasadisehi (Sī, Syā) 2. Nibandhāpitagocare (Ka)

ယာဝ အရဟတ္တမဂ္ဂါ ဝိရူဟန္တိ နာမ၊ အရဟတ္တဖလေ ပန သမ္ပတ္တေ ဝိရူဠှိံ ဝေပုလ္လံ အာပန္နာ နာမ။ ဂါထာ သုဝိညေယျာ ဧဝ။

နဝမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၀-နဒီသောတသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၉။ ဒသမေ **သေယျထာပီ**တိ ဩပမ္မဒဿနတ္ထေ နိပါတော၊ ယထာ နာမာတိ အတ္ထော။ **နဒိယာ သောတေန ဩဝုယှေယျာ**တိ သီဃသောတာယ ဟာရဟာရိနိယာ နဒိယာ ဥဒကဝေဂေန ဟေဋ္ဌတော ဝုယှေယျ အဓော ဟရိယေထ။ **ပိယရူပသာတရူပေနာ**တိ ပိယသဘာဝေန သာတသဘာဝေန စ ကာရဏဘူတေန၊ တဿံ နဒိယံ တဿာ ဝါ ပရတီရေ မဏိသုဝဏ္ဏာဒိ အညံ ဝါ ပိယဝတ္ထု ဝိတ္တူပကရဏံ အတ္ထိ၊ တံ ဂဟေဿာမီတိ နဒိယံ ပတိတွာ သောတေန အဝကဍ္ဎေယျ။ **ကိဉ္စာပီ**တိ အနုဇာနနအသမ္ဘာဝနတ္ထေ နိပါတော။ ကိံ အနုဇာနာတိ၊ ကိံ န သမ္ဘာဝေတိ? တေန ပုရိသေန အဓိပ္ပေတဿ ပိယဝတ္ထုဿ တတ္ထ အတ္ထိဘာဝံ အနုဇာနာတိ၊ တထာဂမနံ ပန အာဒီနဝဝန္တတာယ န သမ္ဘာဝေတိ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—အမ္ဘော ပုရိသ ယဒိပိ တယာ အဓိပ္ပေတံ ပိယဝတ္ထု တတ္ထ ဥပလဗ္ဘတိ၊ ဧဝံ ဂမနေ ပန အယမာဒီနဝေါ၊ ယံ တွံ ဟေဋ္ဌာ ရဟဒံ ပတွာ မရဏံ မရဏမတ္တံ ဝါ ဒုက္ခံ ပါပုဏေယျာသီတိ။

အတ္ထိ စေတ္ထ ဟေဋ္ဌာ ရဟဒေါတိ ဧတိဿာ နဒိယာ ဟေဋ္ဌာ အနုသောတဘာဂေ အတိဝိယ ဂမ္ဘီရဝိတ္ထတော ဧကော မဟာသရော အတ္ထိ။ သော စ သမန္တတော ဝါတာဘိဃာတသမုဋ္ဌိတာဟိ မဏိမယပဗ္ဗတကူဋသန္နိဘာဟိ မဟတီဟိ ဦမီဟိ ဝီစီဟိ **သဦမိ၊** ဝိသမေသု ဘူမိပ္ပဒေသေသု သဝေဂံ အနုပက္ခန္ဒန္တေန ဣမိဿာ တာဝ နဒိယာ မဟောဃေန တဟိံ တဟိံ အာဝဋ္ဋမာနဝိပုလဇလတာယ ဗလဝါမုခသဒိသေဟိ[1] သဟ အာဝဋ္ဋေဟီတိ **သာဝဋ္ဋော၊** တံ ရဟဒံ ဩတိဏ္ဏသတ္တေယေဝ အတ္တနော နိဗဒ္ဓါမိသဂေါစရေ[2] ကတွာ အဇ္ဈာဝသန္တေန အတိဝိယ ဘယာနကဒဿနေန ဃောရစေတသာ ဒကရက္ခသေန **သဂဟော သရက္ခသော၊** စဏ္ဍမစ္ဆမကရာဒိနာ ဝါ **သဂဟော၊** ယထာဝုတ္တရက္ခသေန **သရက္ခသော။**

၁-ဝဠဝါမုခသဒိသေဟိ (သီ၊ သျာ) ၂-နိဗန္ဓာပိတဂေါစရေ (က)

Yanti evaṁ sappaṭibhayaṁ yaṁ rahadaṁ. **Ambho purisā**ti ālapanaṁ. **Maraṇaṁ vā nigacchasī**ti tāhi vā ūmīhi ajjhotthaṭo, tesu vā āvaṭṭesu nipatito sīsaṁ ukkhipituṁ asakkonto tesaṁ vā caṇḍamacchamakarādīnaṁ mukhe nipatito tassa vā dakarakkhasassa hatthaṁ gato maraṇaṁ vā gamissasi, atha vā pana āyusese sati tato muccitvā apagacchanto tehi ūmi-ādīhi janitaghaṭṭitavasena maraṇamattaṁ maraṇappamāṇaṁ dukkhaṁ nigacchasi. **Paṭisotaṁ vāyameyyā**ti so pubbe anusotaṁ vuyhamāno tassa purisassa vacanaṁ sutvā “anattho kira me upaṭṭhito, maccumukhe kirāhaṁ parivattāmī”ti uppannabalavabhayo sambhamanto diguṇaṁ katvā ussāhaṁ hatthehi ca pādehi ca vāyameyya tareyya, na cireneva tīraṁ sampāpuṇeyya.

Atthassa viññāpanāyāti catusaccapaṭivedhānukūlassa atthassa sambodhanāya upamā katā. **Ayaṁ cettha**[1] **attho**ti ayameva idāni vuccamāno idha mayā adhippeto upameyyattho, yassa viññāpanāya upamā āhaṭā.

Taṇhāyetaṁ adhivacananti ettha catūhi ākārehi taṇhāya sotasadisatā veditabbā anukkamaparivuḍḍhito anuppabandhato osīdāpanato duruttaraṇato ca. Yathā hi upari mahāmeghe abhippavuṭṭhe udakaṁ pabbatakandarapadarasākhāyo pūretvā tato bhassitvā kusubbhe pūretvā tato bhassitvā kunnadiyo pūretvā tato mahānadiyo pakkhanditvā ekoghaṁ hutvā pavattamānaṁ “nadīsoto”ti vuccati, evameva ajjhattikabāhirādivasena anekabhedesu rūpādīsu ārammaṇesu lobho uppajjitvā anukkamena parivuḍḍhiṁ gacchanto “taṇhāsoto”ti vuccati. Yathā ca nadīsoto āgamanato yāva samuddappatti, tāva sati vicchedapaccayābhāve avicchijjamāno anuppabandhena pavattati, evaṁ taṇhāsotopi āgamanato paṭṭhāya asati vicchedapaccaye avicchijjamāno apāyasamuddābhimukho anuppabandhena pavattati. Yathā pana nadīsoto tadantogadhe satte osīdāpeti, sīsaṁ ukkhipituṁ na deti, maraṇaṁ vā maraṇamattaṁ vā dukkhaṁ pāpeti, evaṁ taṇhāsotopi attano sotantogate satte osīdāpeti,

---

1. Ayaṁ cevettha (Syā)

ယန္တိ ဧဝံ သပ္ပဋိဘယံ ယံ ရဟဒံ။ **အမ္ဘော ပုရိသာ**တိ အာလပနံ။ **မရဏံ ဝါ နိဂစ္ဆသီ**တိ တာဟိ ဝါ ဦမီဟိ အဇ္ဈောတ္ထဋော, တေသု ဝါ အာဝဋ္ဋေသု နိပတိတော သီသံ ဥက္ခိပိတုံ အသက္ကောန္တော တေသံ ဝါ စဏ္ဍမစ္ဆမကရာဒီနံ မုခေ နိပတိတော တဿ ဝါ ဒကရက္ခသဿ ဟတ္ထံ ဂတော မရဏံ ဝါ ဂမိဿသိ၊ အထ ဝါ ပန အာယုသေသေ သတိ တတော မုစ္စိတွာ အပဂစ္ဆန္တော တေဟိ ဦမိအာဒီဟိ ဇနိတဃဋ္ဋိတဝသေန မရဏမတ္တံ မရဏပ္ပမာဏံ ဒုက္ခံ နိဂစ္ဆသိ။ **ပဋိသောတံ ဝါယမေယျာ**တိ သော ပုဗ္ဗေ အနုသောတံ ဝုယှမာနော တဿ ပုရိသဿ ဝစနံ သုတွာ “အနတ္ထော ကိရ မေ ဥပဋ္ဌိတော၊ မစ္စုမုခေ ကိရာဟံ ပရိဝတ္တာမီ”တိ ဥပ္ပန္နဗလဝဘယော သမ္ဘမန္တော ဒိဂုဏံ ကတွာ ဥဿာဟံ ဟတ္ထေဟိ စ ပါဒေဟိ စ ဝါယမေယျ တရေယျ၊ န စိရေနေဝ တီရံ သမ္ပာပုဏေယျ။

အတ္ထဿ ဝိညာပနာယာတိ စတုသစ္စပဋိဝေဓာနုကူလဿ အတ္ထဿ သမ္ဗောဓနာယ ဥပမာ ကတာ။ **အယံ စေတ္ထ**[၁] **အတ္ထော**တိ အယမေဝ ဣဒါနိ ဝုစ္စမာနော ဣဓ မယာ အဓိပ္ပေတော ဥပမေယျတ္ထော၊ ယဿ ဝိညာပနာယ ဥပမာ အာဟဋာ။

တဏှာယေတံ အဓိဝစနန္တိ ဧတ္ထ စတူဟိ အာကာရေဟိ တဏှာယ သောတသဒိသတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ အနုက္ကမပရိဝုဍ္ဎိတော အနုပ္ပဗန္ဓတော ဩသီဒါပနတော ဒုရုတ္တရဏတော စ။ ယထာ ဟိ ဥပရိ မဟာမေဃေ အဘိပ္ပဝုဋ္ဌေ ဥဒကံ ပဗ္ဗတကန္ဒရပဒရသာခါယော ပူရေတွာ တတော ဘဿိတွာ ကုသုဗ္ဘေ ပူရေတွာ တတော ဘဿိတွာ ကုန္နဒိယော ပူရေတွာ တတော မဟာနဒိယော ပက္ခန္ဒိတွာ ဧကောဃံ ဟုတွာ ပဝတ္တမာနံ “နဒီသောတော”တိ ဝုစ္စတိ၊ ဧဝမေဝ အဇ္ဈတ္တိကဗာဟိရာဒိဝသေန အနေကဘေဒေသု ရူပါဒီသု အာရမ္မဏေသု လောဘော ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ အနုက္ကမေန ပရိဝုဍ္ဎိံ ဂစ္ဆန္တော “တဏှာသောတော”တိ ဝုစ္စတိ။ ယထာ စ နဒီသောတော အာဂမနတော ယာဝ သမုဒ္ဒပ္ပတ္တိ၊ တာဝ သတိ ဝိစ္ဆေဒပစ္စယာဘာဝေ အဝိစ္ဆိဇ္ဇမာနော အနုပ္ပဗန္ဓေန ပဝတ္တတိ၊ ဧဝံ တဏှာသောတောပိ အာဂမနတော ပဋ္ဌာယ အသတိ ဝိစ္ဆေဒပစ္စယေ အဝိစ္ဆိဇ္ဇမာနော အပါယသမုဒ္ဒါဘိမုခေါ အနုပ္ပဗန္ဓေန ပဝတ္တတိ။ ယထာ ပန နဒီသောတော တဒန္တောဂဓေ သတ္တေ ဩသီဒါပေတိ၊ သီသံ ဥက္ခိပိတုံ န ဒေတိ၊ မရဏံ ဝါ မရဏမတ္တံ ဝါ ဒုက္ခံ ပါပေတိ၊ ဧဝံ တဏှာသောတောပိ အတ္တနော သောတန္တောဂတေ သတ္တေ ဩသီဒါပေတိ၊

၁-အယံ စေဝေတ္ထ (သျာ)

paññāsīsaṁ ukkhipituṁ na deti, kusalamūlacchedanena saṁkilesadhammasamāpajjanena ca maraṇaṁ vā maraṇamattaṁ vā dukkhaṁ pāpeti.

Yathā ca nadiyā soto mahoghabhāvena pavattamāno uḷumpaṁ vā nāvaṁ vā bandhituṁ netuṁ ca chekaṁ purisaṁ nissāya paratīraṁ gantuṁ ajjhāsayaṁ katvā tajjaṁ vāyāmaṁ karontena taritabbo, na yena vā tena vāti duruttaro, evaṁ taṇhāsotopi kāmoghabhavoghabhūto sīlasaṁvaraṁ pūretuṁ samathavipassanāsu kammaṁ kātuṁ "nipakena arahattaṁ pāpuṇissāmī"ti ajjhāsayaṁ samuṭṭhāpetvā kalyāṇamitte nissāya samathavipassanānāvaṁ abhiruhitvā sammāvāyāmaṁ karontena taritabbo, na yena vā tena vāti duruttaro. Evaṁ anukkamaparivuḍḍhito anuppabandhato osīdāpanato duruttaraṇatoti catūhi ākārehi taṇhāya nadīsotasadisatā veditabbā.

Piyarūpaṁ sātarūpanti piyajātikaṁ piyasabhāvaṁ piyarūpaṁ, madhurajātikaṁ madhurasabhāvaṁ sātarūpaṁ, iṭṭhasabhāvanti attho. **Channetan**ti channaṁ etaṁ. **Ajjhattikānan**ti ettha "evaṁ mayaṁ attāti gahaṇaṁ gamissāmā"ti iminā viya adhippāyena attānaṁ adhikāraṁ katvā pavattānīti ajjhattikāni. Tattha gocarajjhattaṁ niyakajjhattaṁ visayajjhattaṁ ajjhattajjhattanti catubbidhaṁ ajjhattaṁ. Tesu "ajjhattarato samāhito"ti evamādīsu[1] vuttaṁ idaṁ **gocarajjhattaṁ** nāma. "Ajjhattaṁ sampasādanan"ti[2] āgataṁ idaṁ **niyakajjhattaṁ** nāma. "Sabbanimittānaṁ amanasikārā ajjhattaṁ suññataṁ upasampajja viharatī"ti[3] evamāgataṁ idaṁ **visayajjhattaṁ** nāma. "Ajjhattikā dhammā, bāhirā dhammā"ti[4] ettha vuttaṁ ajjhattaṁ **ajjhattajjhattaṁ** nāma. Idhāpi etadeva adhippetaṁ, tasmā ajjhattāniyeva ajjhattikāni. Atha vā yathāvutteneva atthena "ajjhattā dhammā, bahiddhā dhammā"ti-ādīsu viya tesu ajjhattesu bhavāni ajjhattikāni, cakkhādīni. Tesaṁ ajjhattikānaṁ.

Āyatanānanti ettha āyatanato, āyānaṁ tananato, āyatassa ca nayanato āyatanānīti. Cakkhādīsu hi taṁtaṁdvāravatthukā cittacetasikā dhammā sakena sakena anubhavanādinā kiccena āyatanti uṭṭhahanti ghaṭanti vāyamanti, te ca āyabhūte dhamme etāni tanonti[5]

1. Khu 1. 65 piṭṭhe. 2. Dī 1. 70; Abhi 1. 44 piṭṭhādīsu. 3. Ma 3. 153 piṭṭhe.
4. Abhi 1. 3 piṭṭhe. 5. Āyatanti (Sī, Syā)

ပညာသီသံ ဥက္ခိပိတုံ န ဒေတိ၊ ကုသလမူလစ္ဆေဒနေန သံကိလေသဓမ္မသမာပဇ္ဇနေန စ မရဏံ ဝါ မရဏမတ္တံ ဝါ ဒုက္ခံ ပါပေတိ။

ယထာ စ နဒိယာ သောတော မဟောဃဘာဝေန ပဝတ္တမာနော ဥဠုမ္ပံ ဝါ နာဝံ ဝါ ဗန္ဓိတုံ နေတုံ စ ဆေကံ ပုရိသံ နိဿာယ ပရတီရံ ဂန္တုံ အဇ္ဈာသယံ ကတွာ တဇ္ဇံ ဝါယာမံ ကရောန္တေန တရိတဗ္ဗော၊ န ယေန ဝါ တေန ဝါတိ ဒုရုတ္တရော၊ ဧဝံ တဏှာသောတောပိ ကာမောဃဘဝေါဃဘူတော သီလသံဝရံ ပူရေတုံ သမထဝိပဿနာသု ကမ္မံ ကာတုံ "နိပကေန အရဟတ္တံ ပါပုဏိဿာမီ"တိ အဇ္ဈာသယံ သမုဋ္ဌာပေတွာ ကလျာဏမိတ္တေ နိဿာယ သမထဝိပဿနာနာဝံ အဘိရုဟိတွာ သမ္မာဝါယာမံ ကရောန္တေန တရိတဗ္ဗော၊ န ယေန ဝါ တေန ဝါတိ ဒုရုတ္တရော။ ဧဝံ အနုက္ကမပရိဝုဍ္ဎိတော အနုပ္ပဗန္ဓတော ဩသီဒါပနတော ဒုရုတ္တရဏတောတိ စတူဟိ အာကာရေဟိ တဏှာယ နဒီသောတသဒိသတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ပိယရူပံ သာတရူပန္တိ ပိယဇာတိကံ ပိယသဘာဝံ ပိယရူပံ၊ မဓုရဇာတိကံ မဓုရသဘာဝံ သာတရူပံ၊ ဣဋ္ဌသဘာဝန္တိ အတ္ထော။ **ဆန္နေတ**န္တိ ဆန္နံ ဧတံ။ **အဇ္ဈတ္တိကာန**န္တိ ဧတ္ထ "ဧဝံ မယံ အတ္တာတိ ဂဟဏံ ဂမိဿာမာ"တိ ဣမိနာ ဝိယ အဓိပ္ပါယေန အတ္တာနံ အဓိကာရံ ကတွာ ပဝတ္တာနီတိ အဇ္ဈတ္တိကာနိ။ တတ္ထ ဂေါစရဇ္ဈတ္တံ နိယကဇ္ဈတ္တံ ဝိသယဇ္ဈတ္တံ အဇ္ဈတ္တဇ္ဈတ္တန္တိ စတုဗ္ဗိဓံ အဇ္ဈတ္တံ။ တေသု "အဇ္ဈတ္တရတော သမာဟိတော"တိ ဧဝမာဒီသု[၁] ဝုတ္တံ ဣဒံ **ဂေါစရဇ္ဈတ္တံ** နာမ။ "အဇ္ဈတ္တံ သမ္ပသာဒန"န္တိ[၂] အာဂတံ ဣဒံ **နိယကဇ္ဈတ္တံ** နာမ။ "သဗ္ဗနိမိတ္တာနံ အမနသိကာရာ အဇ္ဈတ္တံ သုညတံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတီ"တိ[၃] ဧဝမာဂတံ ဣဒံ **ဝိသယဇ္ဈတ္တံ** နာမ။ "အဇ္ဈတ္တိကာ ဓမ္မာ၊ ဗာဟိရာ ဓမ္မာ"တိ[၄] ဧတ္ထ ဝုတ္တံ အဇ္ဈတ္တံ **အဇ္ဈတ္တဇ္ဈတ္တံ** နာမ။ ဣဓာပိ ဧတဒေဝ အဓိပ္ပေတံ၊ တသ္မာ အဇ္ဈတ္တာနိယေဝ အဇ္ဈတ္တိကာနိ။ အထ ဝါ ယထာဝုတ္တေနေဝ အတ္ထေန "အဇ္ဈတ္တာ ဓမ္မာ၊ ဗဟိဒ္ဓါ ဓမ္မာ"တိအာဒီသု ဝိယ တေသု အဇ္ဈတ္တေသု ဘဝါနိ အဇ္ဈတ္တိကာနိ၊ စက္ခာဒီနိ။ တေသံ အဇ္ဈတ္တိကာနံ။

အာယတနာနန္တိ ဧတ္ထ အာယတနတော, အာယာနံ တနနတော, အာယတဿ စ နယနတော အာယတနာနီတိ။ စက္ခာဒီသု ဟိ တံတံဒွါရဝတ္ထုကာ စိတ္တစေတသိကာ ဓမ္မာ သကေန သကေန အနုဘဝနာဒိနာ ကိစ္စေန အာယတန္တိ ဥဋ္ဌဟန္တိ ဃဋန္တိ ဝါယမန္တိ၊ တေ စ အာယဘူတေ ဓမ္မေ ဧတာနိ တနောန္တိ[၅]

၁-ခု ၁-၆၅-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဒီ ၁-၇၀၊ အဘိ ၁-၄၄-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၃-မ ၃-၁၅၃-ပိဋ္ဌေ။ ၄-အဘိ ၁-၃-ပိဋ္ဌေ။ ၅-အာယတန္တိ (သီ၊ သျာ)

vitthārenti, yañca anamatagge saṁsāre pavattaṁ ativiya āyataṁ vaṭṭadukkhaṁ, taṁ nayanti pavattenti. Iti sabbathāpime dhammā āyatanato, āyānaṁ tananato, āyatassa ca nayanato āyatanānīti vuccanti. Apica nivāsaṭṭhānaṭṭhena ākaraṭṭhena samosaraṇaṭṭhānaṭṭhena sañjātidesaṭṭhena kāraṇaṭṭhena ca āyatanaṁ veditabbaṁ. Tathā hi loke "issarāyatanaṁ devāyatanan"ti-ādīsu nivāsaṭṭhānaṁ āyatananti vuccati. "Suvaṇṇāyatanaṁ rajatāyatanan"ti-ādīsu ākaro. Sāsane pana "manorame āyatane, sevanti naṁ vihaṅgamā"ti-ādīsu samosaraṇaṭṭhānaṁ. "Dakkhiṇāpatho gunnaṁ āyatanan"ti-ādīsu[1] sañjātideso. "Tatra tatreva sakkhibhabbataṁ pāpuṇāti sati sati-āyatane"ti-ādīsu[2] kāraṇaṁ āyatananti vuccati. Cakkhādīsu ca te te cittacetasikā dhammā nivasanti tadāyattavuttitāyāti cakkhādayo tesaṁ nivāsaṭṭhānaṁ. Tattha ca te ākiṇṇā tannissitattāti te nesaṁ ākaro, samosaraṇaṭṭhānañca tattha vatthudvārabhāvena samosaraṇato, sañjātideso ca tannissayabhāvena tesaṁ tattheva uppattito, kāraṇañca tadabhāve tesaṁ abhāvatoti. Iti nivāsaṭṭhānaṭṭhena ākaraṭṭhena samosaraṇaṭṭhānaṭṭhena sañjātidesaṭṭhena kāraṇaṭṭhenāti imehi kāraṇehi cakkhādīni āyatanānīti vuccanti. Tena vuttaṁ "channetaṁ ajjhattikānaṁ āyatanānan"ti.

Yadipi rūpādayopi[3] dhammā "rūpaṁ loke piyarūpaṁ sātarūpaṁ, etthesā taṇhā uppajjamānā uppajjatī"ti taṇhāvatthubhāvato piyarūpasātarūpabhāvena vuttā, cakkhādike pana muñcitvā attabhāvapaññattiyā abhāvato "mama cakkhu mama sotan"ti-ādinā adhikasinehavatthubhāvena[4] cakkhādayo sātisayaṁ piyarūpaṁ sātarūpanti niddesaṁ arahantīti dassetuṁ "piyarūpaṁ sātarūpanti kho bhikkhave channetaṁ ajjhattikānaṁ āyatanānaṁ adhivacanan"ti vuttaṁ.

Orambhāgiyānanti ettha oraṁ vuccati kāmadhātu, tappariyāpannā orambhāgā, paccayabhāvena tesaṁ hitāti osambhāgiyā. Yassa saṁvijjanti, taṁ puggalaṁ vaṭṭasmiṁ saṁyojenti bandhantīti saṁyojanāni. Sakkāyadiṭṭhivicikicchāsīlabbataparāmāsakāmarāgabyāpādānaṁ etaṁ adhivacanaṁ

1. Aṁ 2. 36 piṭṭhe.
2. Ma 3. 138; Aṁ 1. 256 piṭṭhesu.
3. Yadi piyarūpādayopi (Sī)
4. Adhikasinehavatthubhāvato (Sī, Syā)

ဝိတ္ထာရေန္တိ၊ ယဉ္စ အနမတဂ္ဂေ သံသာရေ ပဝတ္တံ အတိဝိယ အာယတံ ဝဋ္ဋဒုက္ခံ၊ တံ နယန္တိ ပဝတ္တေန္တိ။ ဣတိ သဗ္ဗထာပိမေ ဓမ္မာ အာယတနတော, အာယာနံ တနနတော, အာယတဿ စ နယနတော အာယတနာနီတိ ဝုစ္စန္တိ။ အပိစ နိဝါသဋ္ဌာနဋ္ဌေန အာကရဋ္ဌေန သမောသရဏဋ္ဌာနဋ္ဌေန သဉ္ဇာတိဒေသဋ္ဌေန ကာရဏဋ္ဌေန စ အာယတနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တထာ ဟိ လောကေ “ဣဿရာယတနံ ဒေဝါယတန”န္တိအာဒီသု နိဝါသဋ္ဌာနံ အာယတနန္တိ ဝုစ္စတိ။ “သုဝဏ္ဏာယတနံ ရဇတာယတန”န္တိအာဒီသု အာကရော။ သာသနေ ပန “မနောရမေ အာယတနေ၊ သေဝန္တိ နံ ဝိဟင်္ဂမာ”တိအာဒီသု သမောသရဏဋ္ဌာနံ။ “ဒက္ခိဏာပထော ဂုန္နံ အာယတန”န္တိအာဒီသု[၁] သဉ္ဇာတိဒေသော။ “တတြ တတြေဝ သက္ခိဘဗ္ဗတံ ပါပုဏာတိ သတိ သတိအာယတနေ”တိအာဒီသု[၂] ကာရဏံ အာယတနန္တိ ဝုစ္စတိ။ စက္ခာဒီသု စ တေ တေ စိတ္တစေတသိကာ ဓမ္မာ နိဝသန္တိ တဒါယတ္တဝုတ္တိတာယာတိ စက္ခာဒယော တေသံ နိဝါသဋ္ဌာနံ။ တတ္ထ စ တေ အာကိဏ္ဏာ တန္နိဿိတတ္တာတိ တေ နေသံ အာကရော၊ သမောသရဏဋ္ဌာနဉ္စ တတ္ထ ဝတ္ထုဒွါရဘာဝေန သမောသရဏတော၊ သဉ္ဇာတိဒေသော စ တန္နိဿယဘာဝေန တေသံ တတ္ထေဝ ဥပ္ပတ္တိတော၊ ကာရဏဉ္စ တဒဘာဝေ တေသံ အဘာဝတောတိ။ ဣတိ နိဝါသဋ္ဌာနဋ္ဌေန အာကရဋ္ဌေန သမောသရဏဋ္ဌာနဋ္ဌေန သဉ္ဇာတိဒေသဋ္ဌေန ကာရဏဋ္ဌေနာတိ ဣမေဟိ ကာရဏေဟိ စက္ခာဒီနိ အာယတနာနီတိ ဝုစ္စန္တိ။ တေန ဝုတ္တံ “ဆန္နေတံ အဇ္ဈတ္တိကာနံ အာယတနာန”န္တိ။

ယဒိပိ ရူပါဒယောပိ[၃] ဓမ္မာ “ရူပံ လောကေ ပိယရူပံ သာတရူပံ၊ ဧတ္ထေသာ တဏှာ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ ဥပ္ပဇ္ဇတီ”တိ တဏှာဝတ္ထုဘာဝတော ပိယရူပသာတရူပဘာဝေန ဝုတ္တာ၊ စက္ခာဒိကေ ပန မုဉ္စိတွာ အတ္တဘာဝပညတ္တိယာ အဘာဝတော “မမ စက္ခု မမ သောတ”န္တိအာဒိနာ အဓိကသိနေဟဝတ္ထုဘာဝေန[၄] စက္ခာဒယော သာတိသယံ ပိယရူပံ သာတရူပန္တိ နိဒ္ဒေသံ အရဟန္တီတိ ဒဿေတုံ “ပိယရူပံ သာတရူပန္တိ ခေါ ဘိက္ခဝေ ဆန္နေတံ အဇ္ဈတ္တိကာနံ အာယတနာနံ အဓိဝစန”န္တိ ဝုတ္တံ။

ဩရမ္ဘာဂိယာနန္တိ ဧတ္ထ ဩရံ ဝုစ္စတိ ကာမဓာတု၊ တပ္ပရိယာပန္နာ ဩရမ္ဘာဂါ၊ ပစ္စယဘာဝေန တေသံ ဟိတာတိ ဩရမ္ဘာဂိယာ။ ယဿ သံဝိဇ္ဇန္တိ၊ တံ ပုဂ္ဂလံ ဝဋ္ဋသ္မိံ သံယောဇေန္တိ ဗန္ဓန္တီတိ သံယောဇနာနိ။ သက္ကာယဒိဋ္ဌိဝိစိကိစ္ဆာသီလဗ္ဗတပရာမာသကာမရာဂဗျာပါဒါနံ ဧတံ အဓိဝစနံ

၁-အံ ၂-၃၆-ပိဋ္ဌေ။
၂-မ ၃-၁၃၈၊ အံ ၁-၂၅၆-ပိဋ္ဌေသု။
၃-ယဒိ ပိယရူပါဒယောပိ (သီ)
၄-အဓိကသိနေဟဝတ္ထုဘာဝတော (သီ၊ သျာ)

te hi kāmabhavūpagānaṁ saṅkhārānaṁ paccayā hutvā rūpārūpadhātuto heṭṭhābhāvena nihīnabhāvena orambhāgabhūtena kāmabhavena satte saṁyojenti. Eteneva tesaṁ heṭṭhārahadasadisatā dīpitāti daṭṭhabbā. **Ūmibhayanti kho bhikkhave kodhupāyāsassetaṁ adhivacananti** bhāyati etasmāti bhayaṁ, ūmi eva bhayanti ūmibhayaṁ. Kujjhanaṭṭhena kodho, sveva cittassa sarīrassa ca abhippamaddanapavedhanuppādanena daḷhaṁ āyāsanaṭṭhena upāyāso.

Ettha ca anekavāraṁ pavattitvā attanā samavetaṁ[1] sattaṁ ajjhottharitvā sīsaṁ ukkhipituṁ adatvā anayabyasanāpādanena kodhupāyāsassa ūmisadisatā daṭṭhabbā. Tathā kāmaguṇānaṁ kilesābhibhūte satte ito ca etto, etto ca itoti evaṁ manāpiyarūpādivisayasaṅkhāte attani saṁsāretvā yathā tato bahibhūte nekkhamme cittampi na uppajjati, evaṁ āvaṭṭetvā byasanāpādanena āvaṭṭasadisatā daṭṭhabbā. Yathā pana gaharakkhasopi ārakkharahitaṁ attano gocarabhūmigataṁ purisaṁ abhibhuyya gahetvā agocare ṭhitampi rakkhasamāyāya gocaraṁ netvā bheravarūpadassanādinā avasaṁ attano upakāraṁ kātuṁ asamatthaṁ katvā anvāvisitvā vaṇṇabalabhogayasasukhehipi viyojento mahantaṁ anayabyasanaṁ āpādeti, evaṁ mātugāmopi yonisomanasikārarahitaṁ avīrapurisaṁ itthikuttabhūtehi attano hāvabhāvavilāsehi[2] abhibhuyya gahetvā vīrajātiyampi attano rūpādīhi palobhanavasena iddhimāyāya anvāvisitvā avasaṁ attano upakāradhamme sīlādayo sampādetuṁ asamatthaṁ karonto guṇavaṇṇādīhi viyojetvā mahantaṁ anayabyasanaṁ āpādeti, evaṁ mātugāmassa gaharakkhasasadisatā daṭṭhabbā. Tena vuttaṁ "āvaṭṭanti kho bhikkhave pañcannetaṁ kāmaguṇānaṁ adhivacanaṁ, gaharakkhasoti kho bhikkhave mātugāmassetaṁ adhivacanan"ti.

Paṭisototi kho bhikkhave nekkhammassetaṁ adhivacananti ettha pabbajjā saha upacārena paṭhamajjhānaṁ vipassanāpaññā ca nibbānañca nekkhammaṁ nāma, sabbepi kusalā dhammā nekkhammaṁ nāma. Vuttaṁ hetaṁ—

1. Samavegaṁ (Syā) 2. Hāsabhāvavilāsehi (Syā, Ka)

တေ ဟိ ကာမဘဝူပဂါနံ သင်္ခါရာနံ ပစ္စယာ ဟုတွာ ရူပါရူပဓာတုတော ဟေဋ္ဌာဘာဝေန နိဟီနဘာဝေန ဩရမ္ဘာဂဘူတေန ကာမဘဝေန သတ္တေ သံယောဇေန္တိ။ ဧတေနေဝ တေသံ ဟေဋ္ဌာရဟဒသဒိသတာ ဒီပိတာတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ **ဦမိဘယန္တိ ခေါ ဘိက္ခဝေ ကောဓုပါယာသဿေတံ အဓိဝစန**န္တိ ဘာယတိ ဧတသ္မာတိ ဘယံ၊ ဦမိ ဧဝ ဘယန္တိ ဦမိဘယံ။ ကုဇ္ဈနဋ္ဌေန ကောဓော၊ သွေဝ စိတ္တဿ သရီရဿ စ အဘိပ္ပမဒ္ဒနပဝေဓနုပ္ပာဒနေန ဒဠှံ အာယာသနဋ္ဌေန ဥပါယာသော။

ဧတ္ထ စ အနေကဝါရံ ပဝတ္တိတွာ အတ္တနာ သမဝေတံ[၁] သတ္တံ အဇ္ဈောတ္ထရိတွာ သီသံ ဥက္ခိပိတုံ အဒတွာ အနယဗျသနာပါဒနေန ကောဓုပါယာသဿ ဦမိသဒိသတာ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ တထာ ကာမဂုဏာနံ ကိလေသာဘိဘူတေ သတ္တေ ဣတော စ ဧတ္တော, ဧတ္တော စ ဣတောတိ ဧဝံ မနာပိယရူပါဒိဝိသယသင်္ခါတေ အတ္တနိ သံသာရေတွာ ယထာ တတော ဗဟိဘူတေ နေက္ခမ္မေ စိတ္တမ္ပိ န ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဧဝံ အာဝဋ္ဋေတွာ ဗျသနာပါဒနေန အာဝဋ္ဋသဒိသတာ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ ယထာ ပန ဂဟရက္ခသောပိ အာရက္ခရဟိတံ အတ္တနော ဂေါစရဘူမိဂတံ ပုရိသံ အဘိဘုယျ ဂဟေတွာ အဂေါစရေ ဌိတမ္ပိ ရက္ခသမာယာယ ဂေါစရံ နေတွာ ဘေရဝရူပဒဿနာဒိနာ အဝသံ အတ္တနော ဥပကာရံ ကာတုံ အသမတ္ထံ ကတွာ အန္ဝါဝိသိတွာ ဝဏ္ဏဗလဘောဂယသသုခေဟိပိ ဝိယောဇေန္တော မဟန္တံ အနယဗျသနံ အာပါဒေတိ၊ ဧဝံ မာတုဂါမောပိ ယောနိသောမနသိကာရရဟိတံ အဝီရပုရိသံ ဣတ္ထိကုတ္တဘူတေဟိ အတ္တနော ဟာဝဘာဝဝိလာသေဟိ[၂] အဘိဘုယျ ဂဟေတွာ ဝီရဇာတိယမ္ပိ အတ္တနော ရူပါဒီဟိ ပလောဘနဝသေန ဣဒ္ဓိမာယာယ အန္ဝါဝိသိတွာ အဝသံ အတ္တနော ဥပကာရဓမ္မေ သီလာဒယော သမ္ပာဒေတုံ အသမတ္ထံ ကရောန္တော ဂုဏဝဏ္ဏာဒီဟိ ဝိယောဇေတွာ မဟန္တံ အနယဗျသနံ အာပါဒေတိ၊ ဧဝံ မာတုဂါမဿ ဂဟရက္ခသသဒိသတာ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ တေန ဝုတ္တံ "အာဝဋ္ဋန္တိ ခေါ ဘိက္ခဝေ ပဉ္စန္နေတံ ကာမဂုဏာနံ အဓိဝစနံ၊ ဂဟရက္ခသောတိ ခေါ ဘိက္ခဝေ မာတုဂါမဿေတံ အဓိဝစန"န္တိ။

ပဋိသောတောတိ ခေါ ဘိက္ခဝေ နေက္ခမ္မဿေတံ အဓိဝစနန္တိ ဧတ္ထ ပဗ္ဗဇ္ဇာ သဟ ဥပစာရေန ပဌမဇ္ဈာနံ ဝိပဿနာပညာ စ နိဗ္ဗာနဉ္စ နေက္ခမ္မံ နာမ၊ သဗ္ဗေပိ ကုသလာ ဓမ္မာ နေက္ခမ္မံ နာမ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—

၁-သမဝေဂံ (သျာ) ၂-ဟာသဘာဝဝိလာသေဟိ (သျာ၊ က)

“Pabbajjā paṭhamaṁ jhānaṁ, nibbānañca vipassanā.
Sabbepi kusalā dhammā, nekkhammanti pavuccare”ti.

Imesaṁ pana pabbajjādīnaṁ taṇhāsotassa paṭilomato paṭisotasadisatā veditabbā. Avisesena hi dhammavinayo nekkhammaṁ, tassa adhiṭṭhānaṁ pabbajjā ca, dhammavinayo ca taṇhāsotassa paṭisotaṁ vuccati. Vuttaṁ hetaṁ—

“Paṭisotagāmiṁ nipuṇaṁ, gambhīraṁ duddasaṁ aṇuṁ.
Rāgarattā na dakkhanti, tamokhandhena āvutā”ti[1].

Vīriyārambhassāti catubbidhasammappadhānavīriyassa. Tassa kāmoghādibhedataṇhāsotasantaraṇassa hatthehi pādehi caturaṅganadīsotasantaraṇavāyāmassa sadisatā pākaṭāyeva. Tathā nadīsotassa tīre ṭhitassa cakkhumato purisassa kāmādiṁ catubbidhampi oghaṁ taritvā tassa paratīrabhūte nibbānathale ṭhitassa pañcahi cakkhūhi cakkhumato Bhagavato sadisabhāvo. Tena vuttaṁ “cakkhumā puriso -pa- Sammāsambuddhassā”ti.

Tatridaṁ opammasaṁsandanaṁ—nadīsoto viya anuppabandhavasena pavattamāno taṇhāsoto, tena vuyhamāno puriso viya anamatagge saṁsāravaṭṭe paribbhamanato taṇhāsotena vuyhamāno satto, tassa tattha piyarūpasātarūpavatthusmiṁ abhiniveso viya imassa cakkhādīsu abhiniveso, sa-ūmisāvaṭṭasagaharakkhaso heṭṭhārahado viya kodhupāyāsapañcakāmaguṇamātugāmasamākulo pañcorambhāgiyasaṁyojanasamūho, tamatthaṁ yathābhūtaṁ viditvā tassa nadīsotassa paratīre ṭhito cakkhumā puriso viya sakalaṁ saṁsārādīnavaṁ sabbañca ñeyyadhammaṁ yathābhūtaṁ viditvā taṇhāsotassa paratīrabhūte nibbānathale ṭhito samantacakkhu Bhagavā, tassa purisassa tasmiṁ nadiyā sotena vuyhamāne purise anukampāya rahadassa rahadādīnavassa ca ācikkhanaṁ viya taṇhāsotena vuyhamānassa sattassa[2] mahākaruṇāya Bhagavato taṇhādīnaṁ tadādīnavassa ca vibhāvanā, tassa vacanaṁ asaddahitvā

1. Dī 2. 31; Ma 1. 224; Saṁ 1. 138 piṭṭhesu.
2. Vuyhamāne purise (Sī)

“ပဗ္ဗဇ္ဇာ ပဌမံ ဈာနံ၊ နိဗ္ဗာနဉ္စ ဝိပဿနာ။
သဗ္ဗေပိ ကုသလာ ဓမ္မာ၊ နေက္ခမ္မန္တိ ပဝုစ္စရေ”တိ။

ဣမေသံ ပန ပဗ္ဗဇ္ဇာဒီနံ တဏှာသောတဿ ပဋိလောမတော ပဋိသောတသဒိသတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အဝိသေသေန ဟိ ဓမ္မဝိနယော နေက္ခမ္မံ, တဿ အဓိဋ္ဌာနံ ပဗ္ဗဇ္ဇာ စ၊ ဓမ္မဝိနယော စ တဏှာသောတဿ ပဋိသောတံ ဝုစ္စတိ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—

“ပဋိသောတဂါမိံ နိပုဏံ၊ ဂမ္ဘီရံ ဒုဒ္ဒသံ အဏုံ။
ရာဂရတ္တာ န ဒက္ခန္တိ၊ တမောခန္ဓေန အာဝုတာ”တိ[၁]။

ဝီရိယာရမ္ဘဿာတိ စတုဗ္ဗိဓသမ္မပ္ပဓာနဝီရိယဿ။ တဿ ကာမောဃာဒိဘေဒတဏှာသောတသန္တရဏဿ ဟတ္ထေဟိ ပါဒေဟိ စတုရင်္ဂနဒီသောတသန္တရဏဝါယာမဿ သဒိသတာ ပါကဋာယေဝ။ တထာ နဒီသောတဿ တီရေ ဌိတဿ စက္ခုမတော ပုရိသဿ ကာမာဒိံ စတုဗ္ဗိဓမ္ပိ ဩဃံ တရိတွာ, တဿ ပရတီရဘူတေ နိဗ္ဗာနထလေ ဌိတဿ ပဉ္စဟိ စက္ခူဟိ စက္ခုမတော ဘဂဝတော သဒိသဘာဝေါ။ တေန ဝုတ္တံ “စက္ခုမာ ပုရိသော။ပ။ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿာ''တိ။

တတြိဒံ ဩပမ္မသံသန္ဒနံ—နဒီသောတော ဝိယ အနုပ္ပဗန္ဓဝသေန ပဝတ္တမာနော တဏှာသောတော၊ တေန ဝုယှမာနော ပုရိသော ဝိယ အနမတဂ္ဂေ သံသာရဝဋ္ဋေ ပရိဗ္ဘမနတော တဏှာသောတေန ဝုယှမာနော သတ္တော၊ တဿ တတ္ထ ပိယရူပသာတရူပဝတ္ထုသ္မိံ အဘိနိဝေသော ဝိယ ဣမဿ စက္ခာဒီသု အဘိနိဝေသော၊ သဦမိသာဝဋ္ဋသဂဟရက္ခသော ဟေဋ္ဌာရဟဒေါ ဝိယ ကောဓုပါယာသပဉ္စကာမဂုဏမာတုဂါမသမာကုလော ပဉ္စောရမ္ဘာဂိယသံယောဇနသမူဟော၊ တမတ္ထံ ယထာဘူတံ ဝိဒိတွာ တဿ နဒီသောတဿ ပရတီရေ ဌိတော စက္ခုမာ ပုရိသော ဝိယ သကလံ သံသာရာဒီနဝံ သဗ္ဗဉ္စ ဉေယျဓမ္မံ ယထာဘူတံ ဝိဒိတွာ တဏှာသောတဿ ပရတီရဘူတေ နိဗ္ဗာနထလေ ဌိတော သမန္တစက္ခု ဘဂဝါ၊ တဿ ပုရိသဿ တသ္မိံ နဒိယာ သောတေန ဝုယှမာနေ ပုရိသေ အနုကမ္ပာယ ရဟဒဿ ရဟဒါဒီနဝဿ စ အာစိက္ခနံ ဝိယ တဏှာသောတေန ဝုယှမာနဿ သတ္တဿ[၂] မဟာကရုဏာယ ဘဂဝတော တဏှာဒီနံ တဒါဒီနဝဿ စ ဝိဘာဝနာ၊ တဿ ဝစနံ အသဒ္ဒဟိတွာ

၁-ဒီ ၂-၃၁၊ မ ၁-၂၂၄၊ သံ ၁-၁၃၈-ပိဋ္ဌေသု။
၂-ဝုယှမာနေ ပုရိသေ (သီ)

anusotagāmino tassa purisassa tasmiṁ rahade maraṇappattimaraṇamattadukkhappattiyo viya Bhagavato vacanaṁ asampaṭicchantassa apāyuppatti, sugatiyaṁ dukkhuppatti ca, tassa pana vacanaṁ saddahitvā hatthehi ca pādehi ca vāyāmakaraṇaṁ viya tena ca vāyāmena paratīraṁ patvā sukhena yathicchitaṭṭhānagamanaṁ viya Bhagavato vacanaṁ sampaṭicchitvā taṇhādīsu ādīnavaṁ passitvā taṇhāsotassa paṭisotapabbajjādinekkhammavasena vīriyārambho, āraddhavīriyassa ca teneva vīriyārambhena taṇhāsotātikkamanaṁ, nibbānatīraṁ patvā arahattaphalasamāpattivasena yathāruci sukhavihāroti.

Gāthāsu **sahāpi dukkhena jaheyya kāme**ti jhānamaggādhigamatthaṁ samathavipassanānuyogaṁ karonto bhikkhu yadipi tesaṁ pubbabhāgapaṭipadā kicchena kasirena sampajjati, na sukhena vīthiṁ otarati pubbabhāgabhāvanāya kilesānaṁ balavabhāvato, indriyānaṁ vā atikkhabhāvato, tathā sati sahāpi dukkhena jaheyya kāme, paṭhamajjhānena vikkhambhento tatiyamaggena samucchindanto kilesakāme pajaheyya. Etena dukkhapaṭipade jhānamagge dasseti.

Yogakkhemaṁ āyatiṁ patthayānoti anāgāmitaṁ arahattaṁ icchanto ākaṅkhamāno. Ayaṁ hettha adhippāyo—yadipi etarahi kicchena kasirena jhānapurimamagge adhigacchāmi, ime pana nissāya upari arahattaṁ adhigantvā katakicco pahīnasabbadukkho bhavissāmīti sahāpi dukkhena jhānādīhi kāme pajaheyyāti. Atha vā yo kāmavitakkabahulo puggalo kalyāṇamittassa vasena pabbajjaṁ sīlavisodhanaṁ jhānādīnaṁ pubbabhāgapaṭipattiṁ vā paṭipajjanto kicchena kasirena assumukho rodamāno taṁ vitakkaṁ vikkhambheti, taṁ sandhāya vuttaṁ "sahāpi dukkhena jaheyya kāme"ti. So hi kicchenapi kāme pajahanto jhānaṁ nibbattetvā taṁ jhānaṁ pādakaṁ katvā vipassanto anukkamena arahatte patiṭṭhaheyya. Tena vuttaṁ "yogakkhemaṁ āyatiṁ patthayāno"ti.

Sammappajānoti vipassanāsahitāya maggapaññāya sammadeva pajānanto. **Suvimuttacitto**ti tassa ariyamaggādhigamassa anantaraṁ phalavimuttiyā suṭṭhu vimuttacitto. **Vimuttiyā phassaye tattha tatthā**ti tasmiṁ tasmiṁ

အနုသောတဂါမိနော တဿ ပုရိသဿ တသ္မိံ ရဟဒေ မရဏပ္ပတ္တိမရဏမတ္တဒုက္ခပ္ပတ္တိယော ဝိယ ဘဂဝတော ဝစနံ အသမ္ပဋိစ္ဆန္တဿ အပါယုပ္ပတ္တိ, သုဂတိယံ ဒုက္ခုပ္ပတ္တိ စ၊ တဿ ပန ဝစနံ သဒ္ဒဟိတွာ ဟတ္ထေဟိ စ ပါဒေဟိ စ ဝါယာမကရဏံ ဝိယ တေန စ ဝါယာမေန ပရတီရံ ပတွာ သုခေန ယထိစ္ဆိတဋ္ဌာနဂမနံ ဝိယ ဘဂဝတော ဝစနံ သမ္ပဋိစ္ဆိတွာ တဏှာဒီသု အာဒီနဝံ ပဿိတွာ တဏှာသောတဿ ပဋိသောတပဗ္ဗဇ္ဇာဒိနေက္ခမ္မဝသေန ဝီရိယာရမ္ဘော, အာရဒ္ဓဝီရိယဿ စ တေနေဝ ဝီရိယာရမ္ဘေန တဏှာသောတာတိက္ကမနံ, နိဗ္ဗာနတီရံ ပတွာ အရဟတ္တဖလသမာပတ္တိဝသေန ယထာရုစိ သုခဝိဟာရောတိ။

ဂါထာသု **သဟာပိ ဒုက္ခေန ဇဟေယျ ကာမေ**တိ ဈာနမဂ္ဂါဓိဂမတ္ထံ သမထဝိပဿနာနုယောဂံ ကရောန္တော ဘိက္ခု ယဒိပိ တေသံ ပုဗ္ဗဘာဂပဋိပဒါ ကိစ္ဆေန ကသိရေန သမ္ပဇ္ဇတိ၊ န သုခေန ဝီထိံ ဩတရတိ ပုဗ္ဗဘာဂဘာဝနာယ ကိလေသာနံ ဗလဝဘာဝတော, ဣန္ဒြိယာနံ ဝါ အတိက္ခဘာဝတော၊ တထာ သတိ သဟာပိ ဒုက္ခေန ဇဟေယျ ကာမေ၊ ပဌမဇ္ဈာနေန ဝိက္ခမ္ဘေန္တော တတိယမဂ္ဂေန သမုစ္ဆိန္ဒန္တော ကိလေသကာမေ ပဇဟေယျ။ ဧတေန ဒုက္ခပဋိပဒေ ဈာနမဂ္ဂေ ဒဿေတိ။

ယောဂက္ခေမံ အာယတိံ ပတ္ထယာနောတိ အနာဂါမိတံ အရဟတ္တံ ဣစ္ဆန္တော အာကင်္ခမာနော။ အယံ ဟေတ္ထ အဓိပ္ပါယော—ယဒိပိ ဧတရဟိ ကိစ္ဆေန ကသိရေန ဈာနပုရိမမဂ္ဂေ အဓိဂစ္ဆာမိ၊ ဣမေ ပန နိဿာယ ဥပရိ အရဟတ္တံ အဓိဂန္တွာ ကတကိစ္စော ပဟီနသဗ္ဗဒုက္ခော ဘဝိဿာမီတိ သဟာပိ ဒုက္ခေန ဈာနာဒီဟိ ကာမေ ပဇဟေယျာတိ။ အထ ဝါ ယော ကာမဝိတက္ကဗဟုလော ပုဂ္ဂလော ကလျာဏမိတ္တဿ ဝသေန ပဗ္ဗဇ္ဇံ သီလဝိသောဓနံ ဈာနာဒီနံ ပုဗ္ဗဘာဂပဋိပတ္တိံ ဝါ ပဋိပဇ္ဇန္တော ကိစ္ဆေန ကသိရေန အဿုမုခေါ ရောဒမာနော တံ ဝိတက္ကံ ဝိက္ခမ္ဘေတိ၊ တံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ "သဟာပိ ဒုက္ခေန ဇဟေယျ ကာမေ"တိ။ သော ဟိ ကိစ္ဆေနပိ ကာမေ ပဇဟန္တော ဈာနံ နိဗ္ဗတ္တေတွာ တံ ဈာနံ ပါဒကံ ကတွာ ဝိပဿန္တော အနုက္ကမေန အရဟတ္တေ ပတိဋ္ဌဟေယျ။ တေန ဝုတ္တံ "ယောဂက္ခေမံ အာယတိံ ပတ္ထယာနော"တိ။

သမ္မပ္ပဇာနောတိ ဝိပဿနာသဟိတာယ မဂ္ဂပညာယ သမ္မဒေဝ ပဇာနန္တော။ **သုဝိမုတ္တစိတ္တော**တိ တဿ အရိယမဂ္ဂါဓိဂမဿ အနန္တရံ ဖလဝိမုတ္တိယာ သုဋ္ဌု ဝိမုတ္တစိတ္တော။ **ဝိမုတ္တိယာ ဖဿယေ တတ္ထ တတ္ထာ**တိ တသ္မိံ တသ္မိံ

maggaphalādhigamanakāle vimuttiṁ nibbānaṁ phassaye phuseyya pāpuṇeyya adhigaccheyya sacchikareyya. Upayogatthe hi “vimuttiyā”ti idaṁ sāmivacanaṁ. Vimuttiyā vā ārammaṇabhūtāya tattha tattha taṁtaṁphalasamāpattikāle attano phalacittaṁ phassaye phuseyya pāpuṇeyya, nibbānogadhāya phalasamāpattiyā vihareyyāti attho. **Sa vedagū**ti so vedasaṅkhātena maggañāṇena catunnaṁ saccānaṁ gatattā paṭividdhattā vedagū. **Lokantagū**ti khandhalokassa pariyantaṁ gato. Sesaṁ suviññeyyameva.

Dasamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

11. Carasuttavaṇṇanā

110. Ekādasame **carato**ti gacchantassa, caṅkamantassa vā. **Uppajjati kāmavitakko vā**ti vatthukāmesu avītarāgatāya tādise paccaye kāmapaṭisaṁyutto vā vitakko uppajjati ce, yadi uppajjati. **Byāpādavitakko vā vihiṁ sāvitakko vā**ti āghātanimittabyāpādapaṭisaṁyutto vā vitakko, leḍḍudaṇḍādīhi paraviheṭhanavasena vihiṁsāpaṭisaṁyutto vā vitakko uppajjati ceti sambandho. **Adhivāsetī**ti taṁ yathāvuttaṁ kāmavitakkādiṁ yathāpaccayaṁ attano citte uppannaṁ “itipāyaṁ vitakko pāpako, itipi akusalo, itipi sāvajjo, so ca kho attabyābādhāyapi saṁvattatī”ti-ādinā nayena paccavekkhaṇāya abhāvato **adhivāseti** attano cittaṁ āropetvā vāseti ce, adhivāsentoyeva ca **nappajahati** tadaṅgādippahānavasena na paṭinissajjati, tato eva **na vinodeti** attano cittasantānato na nudati na nīharati, tathā avinodanato **na byantīkaroti** na vigatantaṁ karoti. Ātāpī pahitatto yathā tesaṁ antopi nāvasissati antamaso bhaṅgamattampi, evaṁ karoti, ayaṁ pana tathā na karotīti attho. Tathābhūtova **na anabhāvaṁ gameti** anu anu abhāvaṁ na gameti. Na pajahati ce, na vinodeti ceti-ādinā ce-saddaṁ yojetvā attho veditabbo.

Caranti caranto. **Evaṁbhūto**ti evaṁ kāmavitakkādipāpavitakkehi samaṅgībhūto. **Anātāpī anottāpī**ti[1] kilesānaṁ ātāpanassa

---

1. Anottappīti (Sī, Syā, Ka)

မဂ္ဂဖလာဓိဂမနကာလေ ဝိမုတ္တိံ နိဗ္ဗာနံ ဖဿယေ ဖုသေယျ ပါပုဏေယျ အဓိဂစ္ဆေယျ သစ္ဆိကရေယျ။ ဥပယောဂတ္ထေ ဟိ “ဝိမုတ္တိယာ”တိ ဣဒံ သာမိဝစနံ။ ဝိမုတ္တိယာ ဝါ အာရမ္မဏဘူတာယ တတ္ထ တတ္ထ တံတံဖလသမာပတ္တိကာလေ အတ္တနော ဖလစိတ္တံ ဖဿယေ ဖုသေယျ ပါပုဏေယျ၊ နိဗ္ဗာနောဂဓာယ ဖလသမာပတ္တိယာ ဝိဟရေယျာတိ အတ္ထော။ **သ ဝေဒဂူ**တိ သော ဝေဒသင်္ခါတေန မဂ္ဂဉာဏေန စတုန္နံ သစ္စာနံ ဂတတ္တာ ပဋိဝိဒ္ဓတ္တာ ဝေဒဂူ။ **လောကန္တဂူ**တိ ခန္ဓလောကဿ ပရိယန္တံ ဂတော။ သေသံ သုဝိညေယျမေဝ။

ဒသမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၁-စရသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁၀။ ဧကာဒသမေ **စရတော**တိ ဂစ္ဆန္တဿ, စင်္ကမန္တဿ ဝါ။ **ဥပ္ပဇ္ဇတိ ကာမဝိတက္ကော ဝါ**တိ ဝတ္ထုကာမေသု အဝီတရာဂတာယ တာဒိသေ ပစ္စယေ ကာမပဋိသံယုတ္တော ဝါ ဝိတက္ကော ဥပ္ပဇ္ဇတိ စေ, ယဒိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ **ဗျာပါဒဝိတက္ကော ဝါ ဝိဟိံသာဝိတက္ကော ဝါ**တိ အာဃာတနိမိတ္တဗျာပါဒပဋိသံယုတ္တော ဝါ ဝိတက္ကော, လေဍ္ဍုဒဏ္ဍာဒီဟိ ပရဝိဟေဌနဝသေန ဝိဟိံသာပဋိသံယုတ္တော ဝါ ဝိတက္ကော ဥပ္ပဇ္ဇတိ စေတိ သမ္ဗန္ဓော။ **အဓိဝါသေတီ**တိ တံ ယထာဝုတ္တံ ကာမဝိတက္ကာဒိံ ယထာပစ္စယံ အတ္တနော စိတ္တေ ဥပ္ပန္နံ “ဣတိပါယံ ဝိတက္ကော ပါပကော၊ ဣတိပိ အကုသလော၊ ဣတိပိ သာဝဇ္ဇော၊ သော စ ခေါ အတ္တဗျာဗာဓာယပိ သံဝတ္တတီ”တိအာဒိနာ နယေန ပစ္စဝေက္ခဏာယ အဘာဝတော **အဓိဝါသေတိ** အတ္တနော စိတ္တံ အာရောပေတွာ ဝါသေတိ စေ၊ အဓိဝါသေန္တောယေဝ စ **နပ္ပဇဟတိ** တဒင်္ဂါဒိပ္ပဟာနဝသေန န ပဋိနိဿဇ္ဇတိ၊ တတော ဧဝ **န ဝိနောဒေတိ** အတ္တနော စိတ္တသန္တာနတော န နုဒတိ န နီဟရတိ၊ တထာ အဝိနောဒနတော **န ဗျန္တီကရောတိ** န ဝိဂတန္တံ ကရောတိ။ အာတာပီ ပဟိတတ္တော ယထာ တေသံ အန္တောပိ နာဝသိဿတိ အန္တမသော ဘင်္ဂမတ္တမ္ပိ၊ ဧဝံ ကရောတိ၊ အယံ ပန တထာ န ကရောတီတိ အတ္ထော။ တထာဘူတောဝ **န အနဘာဝံ ဂမေတိ** အနု အနု အဘာဝံ န ဂမေတိ။ န ပဇဟတိ စေ, န ဝိနောဒေတိ စေတိအာဒိနာ စေ-သဒ္ဒံ ယောဇေတွာ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

စရန္တိ စရန္တော။ **ဧဝံဘူတော**တိ ဧဝံ ကာမဝိတက္ကာဒိပါပဝိတက္ကေဟိ သမင်္ဂီဘူတော။ **အနာတာပီ အနောတ္တာပီ**တိ[1] ကိလေသာနံ အာတာပနဿ

၁-အနောတ္တပ္ပီတိ (သီ၊ သျာ၊ က)

vīriyassa abhāvena anātāpī, pāputrāsa-ātāpanaparitāpanalakkhaṇassa ottappassa abhāvena anottāpī. **Satataṁ samitan**ti sabbakālaṁ nirantaraṁ. **Kusīto hīnavīriyo**ti kusalehi dhammehi parihāyitvā akusalapakkhe kucchitaṁ sīdanato kosajjasamannāgamena ca kusīto, sammappadhānavīriyābhāvena hīnavīriyo vīriyavirahitoti vuccati kathīyati. **Ṭhitassā**ti gamanaṁ upacchinditvā tiṭṭhato. Sayana-iriyāpathassa visesato kosajjapakkhikattā yathā taṁsamaṅgino vitakkā sambhavanti, taṁ dassetuṁ "**jāgarassā**"ti vuttaṁ.

Sukkapakkhe **tañce bhikkhave bhikkhu nādhivāsetī**ti āraddhavīriyassāpi viharato anādimati saṁsāre cirakālabhāvitena tathārūpappaccayasamāyogena satisammosena vā kāmavitakkādi uppajjati ce, taṁ bhikkhu attano cittaṁ āropetvā na vāseti ce, abbhantare na vāseti ceti[1] attho. Anadhivāsento kiṁ karotīti? **Pajahati** chaḍḍeti. Kiṁ kacavaraṁ viya piṭakena? Na hi, apica kho taṁ **vinodeti** nudati nīharati. Kiṁ balībaddaṁ viya patodena? Na hi, atha kho naṁ **byantīkaroti** vigatantaṁ karoti. Yathā tesaṁ antopi nāvasissati antamaso bhaṅgamattampi, tathā te karoti. Kathaṁ pana te tathā karoti? **Anabhāvaṁ gameti** anu anu abhāvaṁ gameti, vikkhambhanappahānena yathā suvikkhambhitā honti, tathā ne karotīti vuttaṁ hoti.

Evaṁbhūtoti-ādīsu evaṁ kāmavitakkādīnaṁ anadhivāsanena suvisuddhāsayo samāno tāya ca āsayasampattiyā tannimittāya ca payogasampattiyā parisuddhasīlo indriyesu guttadvāro bhojane mattaññū satisampajaññena samannāgato jāgariyaṁ anuyutto tadaṅgādivasena kilesānaṁ ātāpanalakkhaṇena vīriyena samannāgatattā **ātāpī** sabbaso pāputrāsena samannāgatattā **ottāpī satataṁ** rattindivaṁ **samitaṁ** nirantaraṁ samathavipassanābhāvanānuyogavasena catubbidhasammappadhānasiddhiyā **āraddhavīriyo pahitatto** nibbānaṁ paṭipesitacittoti **vuccati** kathīyatīti attho. Sesaṁ vuttanayameva.

1. Nādhivāseti ceti (Ka)

ဝီရိယဿ အဘာဝေန အနာတာပီ၊ ပါပုတြာသအာတာပနပရိတာပနလက္ခဏဿ ဩတ္တပ္ပဿ အဘာဝေန အနောတ္တာပီ။ **သတတံ သမိတန္တိ** သဗ္ဗကာလံ နိရန္တရံ။ **ကုသီတော ဟီနဝီရိယော**တိ ကုသလေဟိ ဓမ္မေဟိ ပရိဟာယိတွာ အကုသလပက္ခေ ကုစ္ဆိတံ သီဒနတော ကောသဇ္ဇသမန္နာဂမေန စ ကုသီတော, သမ္မပ္ပဓာနဝီရိယာဘာဝေန ဟီနဝီရိယော ဝီရိယဝိရဟိတောတိ ဝုစ္စတိ ကထီယတိ။ **ဌိတဿာ**တိ ဂမနံ ဥပစ္ဆိန္ဒိတွာ တိဋ္ဌတော။ သယနဣရိယာပထဿ ဝိသေသတော ကောသဇ္ဇပက္ခိကတ္တာ ယထာ တံသမင်္ဂိနော ဝိတက္ကာ သမ္ဘဝန္တိ၊ တံ ဒဿေတုံ "**ဇာဂရဿာ**"တိ ဝုတ္တံ။

သုက္ကပက္ခေ **တဉ္စေ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု နာဓိဝါသေတီ**တိ အာရဒ္ဓဝီရိယဿာပိ ဝိဟရတော အနာဒိမတိ သံသာရေ စိရကာလဘာဝိတေန တထာရူပပ္ပစ္စယသမာယောဂေန သတိသမ္မောသေန ဝါ ကာမဝိတက္ကာဒိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ စေ၊ တံ ဘိက္ခု အတ္တနော စိတ္တံ အာရောပေတွာ န ဝါသေတိ စေ၊ အဗ္ဘန္တရေ န ဝါသေတိ စေတိ[၁] အတ္ထော။ အနဓိဝါသေန္တော ကိံ ကရောတီတိ? **ပဇဟတိ** ဆဍ္ဍေတိ။ ကိံ ကစဝရံ ဝိယ ပိဋကေန? န ဟိ၊ အပိစ ခေါ တံ **ဝိနောဒေတိ** နုဒတိ နီဟရတိ။ ကိံ ဗလီဗဒ္ဒံ ဝိယ ပတောဒေန? န ဟိ၊ အထ ခေါ နံ **ဗျန္တီကရောတိ** ဝိဂတန္တံ ကရောတိ။ ယထာ တေသံ အန္တောပိ နာဝသိဿတိ အန္တမသော ဘင်္ဂမတ္တမ္ပိ၊ တထာ တေ ကရောတိ။ ကထံ ပန တေ တထာ ကရောတိ? **အနဘာဝံ ဂမေတိ** အနု အနု အဘာဝံ ဂမေတိ၊ ဝိက္ခမ္ဘနပ္ပဟာနေန ယထာ သုဝိက္ခမ္ဘိတာ ဟောန္တိ၊ တထာ နေ ကရောတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

ဧဝံဘူတောတိအာဒီသု ဧဝံ ကာမဝိတက္ကာဒီနံ အနဓိဝါသနေန သုဝိသုဒ္ဓါသယော သမာနော တာယ စ အာသယသမ္ပတ္တိယာ တန္နိမိတ္တာယ စ ပယောဂသမ္ပတ္တိယာ ပရိသုဒ္ဓသီလော ဣန္ဒြိယေသု ဂုတ္တဒွါရော ဘောဇနေ မတ္တညူ သတိသမ္ပဇညေန သမန္နာဂတော ဇာဂရိယံ အနုယုတ္တော တဒင်္ဂါဒိဝသေန ကိလေသာနံ အာတာပနလက္ခဏေန ဝီရိယေန သမန္နာဂတတ္တာ **အာတာပီ** သဗ္ဗသော ပါပုတြာသေန သမန္နာဂတတ္တာ **ဩတ္တာပီ သတတံ** ရတ္တိန္ဒိဝံ **သမိတံ** နိရန္တရံ သမထဝိပဿနာဘာဝနာနုယောဂဝသေန စတုဗ္ဗိဓသမ္မပ္ပဓာနသိဒ္ဓိယာ **အာရဒ္ဓဝီရိယော ပဟိတတ္တော** နိဗ္ဗာနံ ပဋိပေသိတစိတ္တောတိ **ဝုစ္စတိ** ကထီယတီတိ အတ္ထော။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။

၁-နာဓိဝါသေတိ စေတိ (က)

Gāthāsu **gehanissitan**ti ettha gehavāsīti apariccattattā gehavāsīnaṁ sabhāvattā gehadhammattā vā gehaṁ vuccati vatthukāmo, atha vā gehapaṭibaddhabhāvato kilesakāmānaṁ nivāsaṭṭhānabhāvato taṁvatthukattā vā kāmavitakkādi gehanissitaṁ nāma. **Kummaggaṁ paṭipanno**ti yasmā ariyamaggassa uppathabhāvato abhijjhādayo tadekaṭṭhadhammā ca kummaggo, tasmā kāmavitakkādibahulo puggalo kummaggaṁ paṭipanno nāma. **Mohaneyyesu mucchito**ti mohasaṁvattaniyesu rūpādīsu mucchito sammatto ajjhopanno. **Sambodhin**ti ariyamaggañāṇaṁ. **Phuṭṭhun**ti phusituṁ pattuṁ **so tādiso** micchāsaṅkappagocaro abhabbo, na kadāci taṁ pāpuṇātīti attho.

Vitakkaṁ samayitvānāti yathāvuttaṁ micchāvitakkaṁ paṭisaṅkhānabhāvanābalehi vūpasametvā. **Vitakkūpasame rato**ti navannampi mahāvitakkānaṁ accantavūpasamabhūte arahatte nibbāne eva vā ajjhāsayena ra to abhirato. **Bhabbo so tādiso**ti so yathāvutto sammā paṭipajjamāno puggalo pubbabhāge samathavipassanābalena sabbavitakke yathārahaṁ tadaṅgādivasena vūpasametvā ṭhito vipassanaṁ ussukkāpetvā maggapaṭipāṭiyā arahattamaggañāṇasaṅkhātaṁ nibbānasaṅkhātañca anuttaraṁ sambodhiṁ phuṭṭhuṁ adhigantuṁ bhabbo samatthoti.

Ekādasamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

12. Sampannasīlasuttavaṇṇanā

111. Dvādasame **sampannasīlā**ti ettha tividhaṁ sampannaṁ paripuṇṇasamaṅgīmadhuravasena. Tesu—

“Sampannaṁ sālikedāraṁ, suvā bhuñjanti kosiya.
Paṭivedemi te brahme, na ne vāretumussahe”ti[1]—

ettha paripuṇṇattho sampannasaddo. “Iminā pātimokkhasaṁvarena upeto hoti samupeto upagato samupagato sampanno samannāgato”ti[2] ettha samaṅgibhāvattho sampannasaddo. “Imissā bhante mahāpathaviyā

1. Khu 5. 276 piṭṭhe. 2. Abhi 2. 255 piṭṭhe.

ဂါထာသု **ဂေဟနိဿိတန္တိ** ဧတ္ထ ဂေဟဝါသီဟိ အပရိစ္စတ္တတ္တာ ဂေဟဝါသီနံ သဘာဝတ္တာ ဂေဟဓမ္မတ္တာ ဝါ ဂေဟံ ဝုစ္စတိ ဝတ္ထုကာမော၊ အထ ဝါ ဂေဟပဋိဗဒ္ဓဘာဝတော ကိလေသကာမာနံ နိဝါသဋ္ဌာနဘာဝတော တံဝတ္ထုကတ္တာ ဝါ ကာမဝိတက္ကာဒိ ဂေဟနိဿိတံ နာမ။ **ကုမ္မဂ္ဂံ ပဋိပန္နော**တိ ယသ္မာ အရိယမဂ္ဂဿ ဥပ္ပထဘာဝတော အဘိဇ္ဈာဒယော တဒေကဋ္ဌဓမ္မာ စ ကုမ္မဂ္ဂေါ၊ တသ္မာ ကာမဝိတက္ကာဒိဗဟုလော ပုဂ္ဂလော ကုမ္မဂ္ဂံ ပဋိပန္နော နာမ။ **မောဟနေယျေသု မုစ္ဆိတော**တိ မောဟသံဝတ္တနိယေသု ရူပါဒီသု မုစ္ဆိတော သမ္မတ္တော အဇ္ဈောပန္နော။ **သမ္ဗောဓိန္တိ** အရိယမဂ္ဂဉာဏံ။ **ဖုဋ္ဌုန္တိ** ဖုသိတုံ ပတ္တုံ **သော တာဒိသော** မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပဂေါစရော အဘဗ္ဗော၊ န ကဒါစိ တံ ပါပုဏာတီတိ အတ္ထော။

ဝိတက္ကံ သမယိတွာနာတိ ယထာဝုတ္တံ မိစ္ဆာဝိတက္ကံ ပဋိသင်္ခါနဘာဝနာဗလေဟိ ဝူပသမေတွာ။ **ဝိတက္ကူပသမေ ရတော**တိ နဝန္နမ္ပိ မဟာဝိတက္ကာနံ အစ္စန္တဝူပသမဘူတေ အရဟတ္တေ နိဗ္ဗာနေ ဧဝ ဝါ အဇ္ဈာသယေန ရတော အဘိရတော။ **ဘဗ္ဗော သော တာဒိသော**တိ သော ယထာဝုတ္တော သမ္မာ ပဋိပဇ္ဇမာနော ပုဂ္ဂလော ပုဗ္ဗဘာဂေ သမထဝိပဿနာဗလေန သဗ္ဗဝိတက္ကေ ယထာရဟံ တဒင်္ဂါဒိဝသေန ဝူပသမေတွာ ဌိတော ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ မဂ္ဂပဋိပါဋိယာ အရဟတ္တမဂ္ဂဉာဏသင်္ခါတံ နိဗ္ဗာနသင်္ခါတဉ္စ အနုတ္တရံ သမ္ဗောဓိံ ဖုဋ္ဌုံ အဓိဂန္တုံ ဘဗ္ဗော သမတ္ထောတိ။

ဧကာဒသမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၂-သမ္ပန္နသီလသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁၁။ ဒွါဒသမေ **သမ္ပန္နသီလာ**တိ ဧတ္ထ တိဝိဓံ သမ္ပန္နံ ပရိပုဏ္ဏသမင်္ဂီမဓုရဝသေန။ တေသု—

“သမ္ပန္နံ သာလိကေဒါရံ၊ သုဝါ ဘုဉ္ဇန္တိ ကောသိယ။
ပဋိဝေဒေမိ တေ ဗြဟ္မေ၊ န နေ ဝါရေတုမုဿဟေ”တိ[၁]—

ဧတ္ထ ပရိပုဏ္ဏတ္ထော သမ္ပန္နသဒ္ဒေါ။ “ဣမိနာ ပါတိမောက္ခသံဝရေန ဥပေတော ဟောတိ သမုပေတော ဥပဂတော သမုပဂတော သမ္ပန္နော သမန္နာဂတော”တိ[၂] ဧတ္ထ သမင်္ဂီဘာဝတ္ထော သမ္ပန္နသဒ္ဒေါ။ “ဣမိဿာ ဘန္တေ မဟာပထဝိယာ

၁-ခု ၅-၂၇၆-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အဘိ ၂-၂၅၅-ပိဋ္ဌေ။

heṭṭhimatalaṁ sampannaṁ, seyyathāpi khuddamadhuṁ anīlakaṁ, evamassādan"ti[1] ettha madhurattho sampannasaddo. Idha pana paripuṇṇatthepi samaṅgibhāvepi vaṭṭati, tasmā **sampannasīlā**ti paripuṇṇasīlā hutvātipi, sīlasamaṅgino hutvātipi evamettha attho veditabbo.

Tattha "paripuṇṇasīlā"ti iminā atthena khettadosavigamena khettapāripūri viya paripuṇṇaṁ nāma hoti. Tena vuttaṁ "khettadosavigamena khettapāripūri viya sīladosavigamena sīlapāripūri vuttā"ti. "Sīlasamaṅgino"ti iminā pana atthena sīlena samaṅgībhūtā samodhānagatā samannāgatā hutvā viharathāpi vuttaṁ hoti. Tattha dvīhi kāraṇehi sampannasīlatā hoti sīlavipattiyā ādīnavadassanena, sīlasampattiyā ānisaṁsadassanena ca. Tadubhayampi **Visuddhimagge**[2] vuttanayena veditabbaṁ. Tattha "sampannasīlā"ti ettāvatā kira Bhagavā catupārisuddhisīlaṁ uddisitvā "pātimokkhasaṁvarasaṁvutā"ti iminā jeṭṭhakasīlaṁ dassetīti-ādinā ettha yaṁ vattabbaṁ, taṁ heṭṭhā vuttameva. **Kimassa uttari karaṇīya**nti evaṁ sampannasīlānaṁ viharataṁ tumhākaṁ kinti siyā uttari kātabbaṁ, paṭipajjitabbanti ceti attho.

Evaṁ "sampannasīlā bhikkhave viharathā"ti-ādinā sampādanupāyena saddhiṁ sīlasampadāya bhikkhū niyojento anekapuggalādhiṭṭhānaṁ katvā desanaṁ ārabhitvā idāni yasmā ekapuggalādhiṭṭhānavasena pavattitāpi Bhagavato desanā anekapuggalādhiṭṭhānāva hoti sabbasādhāraṇattā, tasmā taṁ ekapuggalādhiṭṭhānavasena dassento **"carato cepi bhikkhave bhikkhuno"**ti-ādimāha.

Tattha abhijjhāyati etāyāti **abhijjhā,** parabhaṇḍābhijjhāyanalakkhaṇassa lobhassetaṁ adhivacanaṁ. Byāpajjati pūtibhavati cittaṁ etenāti **byāpādo,** "anatthaṁ me acarī"ti-ādinayappavattassa ekūnavīsati-āghātavatthuvisayassa dosassetaṁ adhivacanaṁ. Ubhinnampi "tattha katamo kāmacchando, yo kāmesu kāmacchando kāmasneho kāmapipāsā kāmapariḷāho kāmamucchā kāmajjhosānan"ti[3], tathā "lobho lubbhanā lubbhitattaṁ sārāgo sārajjanā sārajjitattaṁ abhijjhā lobho akusalamūlan"ti-ādinā[4] "doso dussanā

1. Vi 1. 8 piṭṭhe.
2. Visuddhi 1. 48 piṭṭhe.
3. Abhi 1. 232 piṭṭhe.
4. Abhi 1. 94 piṭṭhe.

ဟေဋ္ဌိမတလံ သမ္ပန္နံ၊ သေယျထာပိ ခုဒ္ဒမဓုံ အနီလကံ၊ ဧဝမဿာဒ”န္တိ[1] ဧတ္ထ မဓုရတ္ထော သမ္ပန္နသဒ္ဒေါ။ ဣဓ ပန ပရိပုဏ္ဏတ္ထေပိ သမင်္ဂိဘာဝေပိ ဝဋ္ဋတိ၊ တသ္မာ **သမ္ပန္နသီလာ**တိ ပရိပုဏ္ဏသီလာ ဟုတွာတိပိ, သီလသမင်္ဂိနော ဟုတွာတိပိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

တတ္ထ “ပရိပုဏ္ဏသီလာ”တိ ဣမိနာ အတ္ထေန ခေတ္တဒေါသဝိဂမေန ခေတ္တပါရိပူရိ ဝိယ ပရိပုဏ္ဏံ နာမ ဟောတိ။ တေန ဝုတ္တံ “ခေတ္တဒေါသဝိဂမေန ခေတ္တပါရိပူရိ ဝိယ သီလဒေါသဝိဂမေန သီလပါရိပူရိ ဝုတ္တာ”တိ။ “သီလသမင်္ဂိနော”တိ ဣမိနာ ပန အတ္ထေန သီလေန သမင်္ဂီဘူတာ သမောဓာနဂတာ သမန္နာဂတာ ဟုတွာ ဝိဟရထာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ တတ္ထ ဒွီဟိ ကာရဏေဟိ သမ္ပန္နသီလတာ ဟောတိ သီလဝိပတ္တိယာ အာဒီနဝဒဿနေန, သီလသမ္ပတ္တိယာ အာနိသံသဒဿနေန စ။ တဒုဘယမ္ပိ **ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ**[2] ဝုတ္တနယေန ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တတ္ထ “သမ္ပန္နသီလာ”တိ ဧတ္တာဝတာ ကိရ ဘဂဝါ စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလံ ဥဒ္ဒိသိတွာ “ပါတိမောက္ခသံဝရသံဝုတာ”တိ ဣမိနာ ဇေဋ္ဌကသီလံ ဒဿေတီတိအာဒိနာ ဧတ္ထ ယံ ဝတ္တဗ္ဗံ၊ တံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တမေဝ။ **ကိမဿ ဥတ္တရိ ကရဏီယ**န္တိ ဧဝံ သမ္ပန္နသီလာနံ ဝိဟရတံ တုမှာကံ ကိန္တိ သိယာ ဥတ္တရိ ကာတဗ္ဗံ၊ ပဋိပဇ္ဇိတဗ္ဗန္တိ စေတိ အတ္ထော။

ဧဝံ “သမ္ပန္နသီလာ ဘိက္ခဝေ ဝိဟရထာ”တိအာဒိနာ သမ္ပာဒနူပါယေန သဒ္ဓိံ သီလသမ္ပဒါယ ဘိက္ခူ နိယောဇေန္တော အနေကပုဂ္ဂလာဓိဋ္ဌာနံ ကတွာ ဒေသနံ အာရဘိတွာ ဣဒါနိ ယသ္မာ ဧကပုဂ္ဂလာဓိဋ္ဌာနဝသေန ပဝတ္တိတာပိ ဘဂဝတော ဒေသနာ အနေကပုဂ္ဂလာဓိဋ္ဌာနာဝ ဟောတိ သဗ္ဗသာဓာရဏတ္တာ၊ တသ္မာ တံ ဧကပုဂ္ဂလာဓိဋ္ဌာနဝသေန ဒဿေန္တော **“စရတော စေပိ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခုနော”**တိအာဒိမာဟ။

တတ္ထ အဘိဇ္ဈာယတိ ဧတာယာတိ **အဘိဇ္ဈာ၊** ပရဘဏ္ဍာဘိဇ္ဈာယနလက္ခဏဿ လောဘဿေတံ အဓိဝစနံ။ ဗျာပဇ္ဇတိ ပူတိဘဝတိ စိတ္တံ ဧတေနာတိ **ဗျာပါဒေါ၊** “အနတ္ထံ မေ အစရီ”တိအာဒိနယပ္ပဝတ္တဿ ဧကူနဝီသတိအာဃာတဝတ္ထုဝိသယဿ ဒေါသဿေတံ အဓိဝစနံ။ ဥဘိန္နမ္ပိ “တတ္ထ ကတမော ကာမစ္ဆန္ဒော၊ ယော ကာမေသု ကာမစ္ဆန္ဒော ကာမသ္နေဟော ကာမပိပါသာ ကာမပရိဠာဟော ကာမမုစ္ဆာ ကာမဇ္ဈောသာန”န္တိ[3], တထာ “လောဘော လုဗ္ဘနာ လုဗ္ဘိတတ္တံ သာရာဂေါ သာရဇ္ဇနာ သာရဇ္ဇိတတ္တံ အဘိဇ္ဈာ လောဘော အကုသလမူလ”န္တိအာဒိနာ[4], “ဒေါသော ဒုဿနာ

၁-ဝိ ၁-၈-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၄၈-ပိဋ္ဌေ။ ၃-အဘိ ၁-၂၃၂-ပိဋ္ဌေ။ ၄-အဘိ ၁-၉၄-ပိဋ္ဌေ။

dussitattaṁ byāpatti byāpajjanā byāpajjitattaṁ virodho paṭivirodho caṇḍikkaṁ asuropo anattamanatā cittassā"ti-ādinā[1] ca vitthāro veditabbo. **Vigato hotī**ti ayañca abhijjhā ayañca byāpādo vigato hoti apagato, pahīno hotīti attho. Ettāvatā kāmacchandanīvaraṇassa ca byāpādanīvaraṇassa ca pahānaṁ dassitaṁ hoti.

Thinamiddhanti thinañceva middhañca. Tesu cittassa akammaññatā thinaṁ, ālasiyassetaṁ adhivacanaṁ, vedanādīnaṁ tiṇṇaṁ khandhānaṁ akammaññatā middhaṁ, pacalāyikabhāvassetaṁ adhivacanaṁ. Ubhinnampi "tattha katamaṁ thinaṁ, yā cittassa akallatā akammaññatā olīyanā sallīyanā. Tattha katamaṁ middhaṁ, yā kāyassa akallatā akammaññatā onāho pariyonāho"ti-ādinā[2] nayena vitthāro veditabbo.

Uddhaccakukkuccanti uddhaccañceva kukkuccañca. Tattha uddhaccaṁ nāma cittassa uddhatākāro, kukkuccaṁ nāma akatakalyāṇassa katapāpassa tappaccayā vippaṭisāro. Ubhinnampi "tattha katamaṁ uddhaccaṁ, yaṁ cittassa uddhaccaṁ avūpasamo cetaso vikkhepo bhantattaṁ cittassā"ti-ādinā[2] vitthāro. "Akataṁ vata me kalyāṇaṁ, akataṁ kusalaṁ, akataṁ bhīruttānaṁ, kataṁ pāpaṁ, kataṁ luddaṁ, kataṁ kibbisan"ti-ādinā[3] pavatti-ākāro veditabbo.

Vicikicchāti Buddhādīsu saṁsayo. Tassā "Satthari kaṅkhati vicikicchati nādhimuccati na sampasīdatī"ti-ādinā[4], "tattha katamā vicikicchā, yā kaṅkhā kaṅkhāyanā kaṅkhāyitattaṁ vimati vicikicchā dveḷhakaṁ dvedhāpatho saṁsayo anekaṁsaggāho āsappanā parisappanā apariyogāhanā chambhitattaṁ cittassa manovilekho"ti-ādinā[5] ca nayena vitthāro veditabbo.

Ettha ca abhijjhābyāpādādīnaṁ vigamavasena ca pahānavasena ca tesaṁ vikkhambhanameva veditabbaṁ[6]. Yaṁ sandhāya vuttaṁ—

> "So abhijjhaṁ loke pahāya vigatābhijjhena cetasā viharati, abhijjhāya cittaṁ parisodheti. Byāpādapadosaṁ pahāya abyāpannacitto viharati, byāpādapadosā cittaṁ parisodheti. Thinamiddhaṁ pahāya vigatathinamiddho viharati ālokasaññī

---

1. Abhi 1. 101. 244 piṭṭhesu.
2. Abhi 1. 233 piṭṭhe.
3. Ma 3. 203; Khu 10. 155 piṭṭhesu.
4. Abhi 2. 379 piṭṭhe.
5. Abhi 1. 208 piṭṭhe.
6. Adhippetaṁ (Sī, Syā)

ဒုသ္သိတတ္တံ ဗျာပတ္တိ ဗျာပဇ္ဇနာ ဗျာပဇ္ဇိတတ္တံ ဝိရောဓော ပဋိဝိရောဓော စဏ္ဍိက္ကံ အသုရောပေါ အနတ္တမနတာ စိတ္တဿာ"တိအာဒိနာ[1] စ ဝိတ္ထာရော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ဝိဂတော ဟောတီ**တိ အယဉ္စ အဘိဇ္ဈာ အယဉ္စ ဗျာပါဒေါ ဝိဂတော ဟောတိ အပဂတော၊ ပဟီနော ဟောတီတိ အတ္ထော။ ဧတ္တာဝတာ ကာမစ္ဆန္ဒနီဝရဏဿ စ ဗျာပါဒနီဝရဏဿ စ ပဟာနံ ဒဿိတံ ဟောတိ။

ထိနမိဒ္ဓန္တိ ထိနဉ္စေဝ မိဒ္ဓဉ္စ။ တေသု စိတ္တဿ အကမ္မညတာ ထိနံ၊ အာလသိယဿေတံ အဓိဝစနံ၊ ဝေဒနာဒီနံ တိဏ္ဏံ ခန္ဓာနံ အကမ္မညတာ မိဒ္ဓံ၊ ပစလာယိကဘာဝဿေတံ အဓိဝစနံ။ ဥဘိန္နမ္ပိ "တတ္ထ ကတမံ ထိနံ၊ ယာ စိတ္တဿ အကလ္လတာ အကမ္မညတာ ဩလီယနာ သလ္လီယနာ။ တတ္ထ ကတမံ မိဒ္ဓံ၊ ယာ ကာယဿ အကလ္လတာ အကမ္မညတာ ဩနာဟော ပရိယောနာဟော"တိအာဒိနာ[2] နယေန ဝိတ္ထာရော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စန္တိ ဥဒ္ဓစ္စဉ္စေဝ ကုက္ကုစ္စဉ္စ။ တတ္ထ ဥဒ္ဓစ္စံ နာမ စိတ္တဿ ဥဒ္ဓတာကာရော၊ ကုက္ကုစ္စံ နာမ အကတကလျာဏဿ ကတပါပဿ တပ္ပစ္စယာ ဝိပ္ပဋိသာရော။ ဥဘိန္နမ္ပိ "တတ္ထ ကတမံ ဥဒ္ဓစ္စံ၊ ယံ စိတ္တဿ ဥဒ္ဓစ္စံ အဝူပသမော စေတသော ဝိက္ခေပေါ ဘန္တတ္တံ စိတ္တဿာ"တိအာဒိနာ[2] ဝိတ္ထာရော။ "အကတံ ဝတ မေ ကလျာဏံ၊ အကတံ ကုသလံ၊ အကတံ ဘီရုတ္တာနံ၊ ကတံ ပါပံ၊ ကတံ လုဒ္ဒံ၊ ကတံ ကိဗ္ဗိသ"န္တိအာဒိနာ[3] ပဝတ္တိအာကာရော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဝိစိကိစ္ဆာတိ ဗုဒ္ဓါဒီသု သံသယော။ တဿာ "သတ္ထရိ ကင်္ခတိ ဝိစိကိစ္ဆတိ နာဓိမုစ္စတိ န သမ္ပသီဒတီ"တိအာဒိနာ[4], "တတ္ထ ကတမာ ဝိစိကိစ္ဆာ၊ ယာ ကင်္ခါ ကင်္ခါယနာ ကင်္ခါယိတတ္တံ ဝိမတိ ဝိစိကိစ္ဆာ ဒွေဠှကံ ဒွေဓာပထော သံသယော အနေကံသဂ္ဂါဟော အာသပ္ပနာ ပရိသပ္ပနာ အပရိယောဂါဟနာ ဆမ္ဘိတတ္တံ စိတ္တဿ မနောဝိလေခေါ"တိအာဒိနာ[5] စ နယေန ဝိတ္ထာရော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဧတ္ထ စ အဘိဇ္ဈာဗျာပါဒါဒီနံ ဝိဂမဝသေန စ ပဟာနဝသေန စ တေသံ ဝိက္ခမ္ဘနမေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ[6]။ ယံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ—

> "သော အဘိဇ္ဈံ လောကေ ပဟာယ ဝိဂတာဘိဇ္ဈေန စေတသာ ဝိဟရတိ၊ အဘိဇ္ဈာယ စိတ္တံ ပရိသောဓေတိ။ ဗျာပါဒပဒေါသံ ပဟာယ အဗျာပန္နစိတ္တော ဝိဟရတိ၊ ဗျာပါဒပဒေါသာ စိတ္တံ ပရိသောဓေတိ။ ထိနမိဒ္ဓံ ပဟာယ ဝိဂတထိနမိဒ္ဓေါ ဝိဟရတိ အာလောကသညီ

၁-အဘိ ၁-၁၀၁-၂၄၄-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-အဘိ ၁-၂၃၃-ပိဋ္ဌေ။ ၃-မ ၃-၂၀၃၊ ခု ၁၀-၁၅၅-ပိဋ္ဌေသု။
၄-အဘိ ၂-၃၇၉-ပိဋ္ဌေ။ ၅-အဘိ ၁-၂၀၈-ပိဋ္ဌေ။ ၆-အဓိပ္ပေတံ (သီ၊ သျာ)

sato sampajāno, thinamiddhā cittaṁ parisodheti. Uddhaccakukkuccaṁ pahāya anuddhato viharati ajjhattaṁ upasantacitto, uddhaccakukkuccā cittaṁ parisodheti. Vicikicchaṁ pahāya tiṇṇavicikiccho viharati akathaṁkathī kusalesu dhammesu, vicikicchāya cittaṁ parisodhetī"ti[1].

Tattha yathā nīvaraṇānaṁ pahānaṁ hoti, taṁ veditabbaṁ. Kathaṁ ca nesaṁ pahānaṁ hoti? **Kāmacchandassa** tāva asubhanimitte yonisomanasikārena pahānaṁ hoti, subhanimitte ayonisomanasikārenassa uppatti. Tenāha Bhagavā—

> "Atthi bhikkhave subhanimittaṁ, tattha ayonisomanasikārabahulīkāro, ayamāhāro anuppannassa vā kāmacchandassa uppādāya, uppannassa vā kāmacchandassa bhiyyobhāvāya vepullāyā"ti[2].

Evaṁ subhanimitte ayonisomanasikārena uppajjantassa kāmacchandassa tappaṭipakkhato asubhanimitte yonisomanasikārena pahānaṁ hoti. Tattha asubhanimittaṁ nāma asubhampi asubhārammaṇampi, yonisomanasikāro nāma upāyamanasikāro pathamanasikāro anicce aniccanti vā dukkhe dukkhanti vā anattani anattāti vā asubhe asubhanti vā manasikāro. Taṁ tattha bahulaṁ pavattayato kāmacchando pahīyati. Tenāha Bhagavā—

> "Atthi bhikkhave subhanimittaṁ, tattha ayonisomanasikārabahulīkāro, ayamāhāro anuppannassa vā kāmacchandassa anuppādāya, uppannassa vā kāmacchandassa pahānāyā"ti[3].

Apica cha dhammā kāmacchandassa pahānāya saṁvattanti asubhanimittassa uggaho asubhabhāvanānuyogo indriyesu guttadvāratā bhojane mattaññutā kalyāṇamittatā sappāyakathāti. Dasavidhaṁ hi asubhanimittaṁ uggaṇhantassapi kāmacchando pahīyati, bhāventassapi, indriyesu pihitadvārassapi, catunnaṁ pañcannaṁ ālopānaṁ okāse sati udakaṁ pivitvā yāpanasīlatāya bhojane mattaññunopi. Tena vuttaṁ—

1. Abhi 2. 253 piṭṭhe. 2. Saṁ 3. 90 piṭṭhe. 3. Saṁ 3. 93 piṭṭhe.

သတော သမ္ပဇာနော၊ ထိနမိဒ္ဓါ စိတ္တံ ပရိသောဓေတိ။ ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စံ ပဟာယ အနုဒ္ဓတော ဝိဟရတိ အဇ္ဈတ္တံ ဥပသန္တစိတ္တော၊ ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စာ စိတ္တံ ပရိသောဓေတိ။ ဝိစိကိစ္ဆံ ပဟာယ တိဏ္ဏဝိစိကိစ္ဆော ဝိဟရတိ အကထံကထီ ကုသလေသု ဓမ္မေသု၊ ဝိစိကိစ္ဆာယ စိတ္တံ ပရိသောဓေတီ"တိ[၁]။

တတ္ထ ယထာ နီဝရဏာနံ ပဟာနံ ဟောတိ၊ တံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ကထံ စ နေသံ ပဟာနံ ဟောတိ? **ကာမစ္ဆန္ဒဿ** တာဝ အသုဘနိမိတ္တေ ယောနိသောမနသိကာရေန ပဟာနံ ဟောတိ၊ သုဘနိမိတ္တေ အယောနိသောမနသိကာရေနဿ ဥပ္ပတ္တိ။ တေနာဟ ဘဂဝါ—

> "အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ သုဘနိမိတ္တံ၊ တတ္ထ အယောနိသောမနသိကာရဗဟုလီကာရော၊ အယမာဟာရော အနုပ္ပန္နဿ ဝါ ကာမစ္ဆန္ဒဿ ဥပ္ပါဒါယ, ဥပ္ပန္နဿ ဝါ ကာမစ္ဆန္ဒဿ ဘိယျောဘာဝါယ ဝေပုလ္လာယာ"တိ[၂]။

ဧဝံ သုဘနိမိတ္တေ အယောနိသောမနသိကာရေန ဥပ္ပဇ္ဇန္တဿ ကာမစ္ဆန္ဒဿ တပ္ပဋိပက္ခတော အသုဘနိမိတ္တေ ယောနိသောမနသိကာရေန ပဟာနံ ဟောတိ။ တတ္ထ အသုဘနိမိတ္တံ နာမ အသုဘမ္ပိ အသုဘာရမ္မဏမ္ပိ၊ ယောနိသောမနသိကာရော နာမ ဥပါယမနသိကာရော ပထမနသိကာရော အနိစ္စေ အနိစ္စန္တိ ဝါ ဒုက္ခေ ဒုက္ခန္တိ ဝါ အနတ္တနိ အနတ္တာတိ ဝါ အသုဘေ အသုဘန္တိ ဝါ မနသိကာရော။ တံ တတ္ထ ဗဟုလံ ပဝတ္တယတော ကာမစ္ဆန္ဒော ပဟီယတိ။ တေနာဟ ဘဂဝါ—

> "အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ အသုဘနိမိတ္တံ၊ တတ္ထ ယောနိသောမနသိကာရဗဟုလီကာရော၊ အယမာဟာရော အနုပ္ပန္နဿ ဝါ ကာမစ္ဆန္ဒဿ အနုပ္ပါဒါယ, ဥပ္ပန္နဿ ဝါ ကာမစ္ဆန္ဒဿ ပဟာနာယာ"တိ[၃]။

အပိစ ဆ ဓမ္မာ ကာမစ္ဆန္ဒဿ ပဟာနာယ သံဝတ္တန္တိ အသုဘနိမိတ္တဿ ဥဂ္ဂဟော အသုဘဘာဝနာနုယောဂေါ ဣန္ဒြိယေသု ဂုတ္တဒွါရတာ ဘောဇနေ မတ္တညုတာ ကလျာဏမိတ္တတာ သပ္ပါယကထာတိ။ ဒသဝိဓံ ဟိ အသုဘနိမိတ္တံ ဥဂ္ဂဏှန္တဿပိ ကာမစ္ဆန္ဒော ပဟီယတိ၊ ဘာဝေန္တဿပိ၊ ဣန္ဒြိယေသု ပိဟိတဒွါရဿပိ၊ စတုန္နံ ပဉ္စန္နံ အာလောပါနံ ဩကာသေ သတိ ဥဒကံ ပိဝိတွာ ယာပနသီလတာယ ဘောဇနေ မတ္တညုနောပိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁-အဘိ ၂-၂၅၃-ပိဋ္ဌေ။ ၂-သံ ၃-၉၀-ပိဋ္ဌေ။ ၃-သံ ၃-၉၃-ပိဋ္ဌေ။

“Cattāro pañca ālope, abhutvā udakaṁ pive.
Alaṁ phāsuvihārāya, pahitattassa bhikkhuno”ti[1].

Asubhakammikatissattherasadise kalyāṇamitte sevantassapi kāmacchando pahīyati, ṭhānanisajjādīsu dasa-asubhanissitasappāyakathāyapi pahīyati. Tena vuttaṁ “cha dhammā kāmacchandassa pahānāya saṁvattantī”ti.

Paṭighanimitte ayonisomanasikārena **byāpādassa** uppādo hoti. Tattha paṭighampi paṭighanimittaṁ, paṭighārammaṇampi paṭighanimittaṁ. Ayonisomanasikāro sabbattha ekalakkhaṇo eva. Taṁ tasmiṁ nimitte bahulaṁ pavattayato byāpādo uppajjati. Tenāha Bhagavā—

“Atthi bhikkhave paṭighanimittaṁ, tattha ayonisomanasikārabahulīkāro, ayamāhāro anuppannassa vā byāpādassa uppādāya, uppannassa vā byāpādassa bhiyyobhāvāya vepullāyā”ti[2].

Mettāya pana cetovimuttiyā yonisomanasikārenassa pahānaṁ hoti. Tattha “mettā”ti vutte appanāpi upacāropi vaṭṭati, “cetovimuttī”ti pana appanāva. Yonisomanasikāro vuttalakkhaṇova. Taṁ tattha bahulaṁ pavattayato byāpādo pahīyati. Tenāha Bhagavā—

“Atthi bhikkhave mettācetovimutti, tattha yonisomanasikārabahulīkāro, ayamāhāro anuppannassa vā byāpādassa anuppādāya, uppannassa vā byāpādassa pahānāyā”ti[3].

Apica cha dhammā byāpādassa pahānāya saṁvattanti mettānimittassa uggaho mettābhāvanā kammassakatāpaccavekkhaṇā paṭisaṅkhānabahulatā kalyāṇamittatā sappāyakathāti. Odhisakānodhisakadisāpharaṇānaṁ hi aññataravasena mettaṁ uggaṇhantassapi byāpādo pahīyati, odhiso anodhiso disāpharaṇavasena mettaṁ bhāventassapi byāpādo pahīyati, “tvaṁ etassa kuddho kiṁ karissasi, kimassa

1. Khu 2. 343 piṭṭhe. 2. Saṁ 3. 91 piṭṭhe. 3. Saṁ 3. 93 piṭṭhe.

“စတ္တာရော ပဉ္စ အာလောပေ၊ အဘုတွာ ဥဒကံ ပိဝေ။
အလံ ဖာသုဝိဟာရာယ၊ ပဟိတတ္တဿ ဘိက္ခုနော”တိ[၁]။

အသုဘကမ္မိကတိဿတ္ထေရသဒိသေ ကလျာဏမိတ္တေ သေဝန္တဿပိ ကာမစ္ဆန္ဒော ပဟီယတိ၊ ဌာနနိသဇ္ဇာဒီသု ဒသအသုဘနိဿိတသပ္ပါယကထာယပိ ပဟီယတိ။ တေန ဝုတ္တံ “ဆ ဓမ္မာ ကာမစ္ဆန္ဒဿ ပဟာနာယ သံဝတ္တန္တီ”တိ။

ပဋိဃနိမိတ္တေ အယောနိသောမနသိကာရေန **ဗျာပါဒဿ** ဥပ္ပါဒော ဟောတိ။ တတ္ထ ပဋိဃမ္ပိ ပဋိဃနိမိတ္တံ၊ ပဋိဃာရမ္မဏမ္ပိ ပဋိဃနိမိတ္တံ။ အယောနိသောမနသိကာရော သဗ္ဗတ္ထ ဧကလက္ခဏော ဧဝ။ တံ တသ္မိံ နိမိတ္တေ ဗဟုလံ ပဝတ္တယတော ဗျာပါဒော ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တေနာဟ ဘဂဝါ—

“အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ ပဋိဃနိမိတ္တံ၊ တတ္ထ အယောနိသောမနသိကာရဗဟုလီကာရော၊ အယမာဟာရော အနုပ္ပန္နဿ ဝါ ဗျာပါဒဿ ဥပ္ပါဒါယ, ဥပ္ပန္နဿ ဝါ ဗျာပါဒဿ ဘိယျောဘာဝါယ ဝေပုလ္လာယာ”တိ[၂]။

မေတ္တာယ ပန စေတောဝိမုတ္တိယာ ယောနိသောမနသိကာရေနဿ ပဟာနံ ဟောတိ။ တတ္ထ “မေတ္တာ”တိ ဝုတ္တေ အပ္ပနာပိ ဥပစာရောပိ ဝဋ္ဋတိ၊ “စေတောဝိမုတ္တီ”တိ ပန အပ္ပနာဝ။ ယောနိသောမနသိကာရော ဝုတ္တလက္ခဏောဝ။ တံ တတ္ထ ဗဟုလံ ပဝတ္တယတော ဗျာပါဒော ပဟီယတိ။ တေနာဟ ဘဂဝါ—

“အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ မေတ္တာစေတောဝိမုတ္တိ၊ တတ္ထ ယောနိသောမနသိကာရဗဟုလီကာရော၊ အယမာဟာရော အနုပ္ပန္နဿ ဝါ ဗျာပါဒဿ အနုပ္ပါဒါယ, ဥပ္ပန္နဿ ဝါ ဗျာပါဒဿ ပဟာနာယာ”တိ[၃]။

အပိစ ဆ ဓမ္မာ ဗျာပါဒဿ ပဟာနာယ သံဝတ္တန္တိ မေတ္တာနိမိတ္တဿ ဥဂ္ဂဟော မေတ္တာဘာဝနာ ကမ္မဿကတာပစ္စဝေက္ခဏာ ပဋိသင်္ခါနဗဟုလတာ ကလျာဏမိတ္တတာ သပ္ပါယကထာတိ။ ဩဓိသကာနောဓိသကဒိသာဖရဏာနံ ဟိ အညတရဝသေန မေတ္တံ ဥဂ္ဂဏှန္တဿပိ ဗျာပါဒော ပဟီယတိ၊ ဩဓိသော အနောဓိသော ဒိသာဖရဏဝသေန မေတ္တံ ဘာဝေန္တဿပိ ဗျာပါဒော ပဟီယတိ၊ “တွံ ဧတဿ ကုဒ္ဓေါ ကိံ ကရိဿသိ၊ ကိမဿ

၁-ခု ၂-၃၄၃-ပိဋ္ဌေ။ ၂-သံ ၃-၉၁-ပိဋ္ဌေ။ ၃-သံ ၃-၉၃-ပိဋ္ဌေ။

sīlādīni vināsetuṁ sakkhissasi, nanu tvaṁ attano kammena āgantvā attano kammeneva gamissasi, parassa kujjhanaṁ nāma vītaccikaṅgāratatta-ayasalākagūthādīni gahetvā paraṁ paharitukāmatā viya hoti. Esopi tava kuddho kiṁ karissati, kiṁ te sīlādīni vināsetuṁ sakkhissati, esa attano kammena āgantvā attano kammeneva gamissati, appaṭicchitapaheṇakaṁ viya paṭivātaṁ khittarajomuṭṭhi viya ca etasseva esa kodho matthake patissatī"ti evaṁ attano ca parassa cāti ubhayesaṁ kammassakataṁ paccavekkhatopi, paccavekkhitvā paṭisaṅkhāne ṭhitassapi, Assaguttattherasadise mettābhāvanārate kalyāṇamitte sevantassāpi byāpādo pahīyati, ṭhānanisajjādīsu mettānissitasappāyakathāyapi pahīyati. Tena vuttaṁ "cha dhammā byāpādassa pahānāya saṁvattantī"ti.

Arati-ādīsu ayonisomanasikārena **thinamiddhassa** uppādo hoti. **Arati** nāma ukkaṇṭhitatā, **tandī** nāma kāyālasiyaṁ, **vijambhitā** nāma kāyavinamanā, **bhattasammado** nāma bhattamucchā bhattapariḷāho, **cetaso līnattaṁ** nāma cittassa līnākāro. Imesu arati-ādīsu ayonisomanasikāraṁ bahulaṁ pavattayato thinamiddhaṁ uppajjati. Tenāha Bhagavā—

"Atthi bhikkhave arati tandī vijambhitā bhattasammado cetaso līnattaṁ, tattha ayonisomanasikārabahulīkāro, ayamāhāro anuppannassa vā thinamiddhassa uppādāya, uppannassa vā thinamiddhassa bhiyyobhāvāya vepullāyā"ti[1].

Ārambhadhātu-ādīsu pana yonisomanasikārena thinamiddhassa pahānaṁ hoti. **Ārambhadhātu** nāma paṭhamārambhavīriyaṁ, **nikkamadhātu** nāma kosajjato nikkhantatāya tato balavataraṁ, **parakkamadhātu** nāma paraṁ paraṁ ṭhānaṁ akkamanato tatopi balavataraṁ. Imasmiṁ tippabhede vīriye yonisomanasikāraṁ bahulaṁ pavattayato thinamiddhaṁ pahīyati. Tenāha—

"Atthi bhikkhave ārambhadhātu nikkamadhātu parakkamadhātu, tattha yonisomanasikārabahulīkāro, ayamāhāro

1. Saṁ 3. 91 piṭṭhe.

သီလာဒီနိ ဝိနာသေတုံ သက္ခိဿသိ၊ နနု တွံ အတ္တနော ကမ္မေန အာဂန္တွာ အတ္တနော ကမ္မေနေဝ ဂမိဿသိ၊ ပရဿ ကုဇ္ဈနံ နာမ ဝီတစ္စိကင်္ဂါရတတ္တ-အယသလာကဂူထာဒီနိ ဂဟေတွာ ပရံ ပဟရိတုကာမတာ ဝိယ ဟောတိ။ ဧသောပိ တဝ ကုဒ္ဓေါ ကိံ ကရိဿတိ၊ ကိံ တေ သီလာဒီနိ ဝိနာသေတုံ သက္ခိဿတိ၊ ဧသ အတ္တနော ကမ္မေန အာဂန္တွာ အတ္တနော ကမ္မေနေဝ ဂမိဿတိ၊ အပ္ပဋိစ္ဆိတပဟေဏကံ ဝိယ ပဋိဝါတံ ခိတ္တရဇောမုဋ္ဌိ ဝိယ စ ဧတဿေဝ ဧသ ကောဓော မတ္ထကေ ပတိဿတီ"တိ ဧဝံ အတ္တနော စ ပရဿ စာတိ ဥဘယေသံ ကမ္မဿကတံ ပစ္စဝေက္ခတောပိ, ပစ္စဝေက္ခိတွာ ပဋိသင်္ခါနေ ဌိတဿပိ, အဿဂုတ္တတ္ထေရသဒိသေ မေတ္တာဘာဝနာရတေ ကလျာဏမိတ္တေ သေဝန္တဿာပိ ဗျာပါဒေါ ပဟီယတိ၊ ဌာနနိသဇ္ဇာဒီသု မေတ္တာနိဿိတသပ္ပာယကထာယပိ ပဟီယတိ။ တေန ဝုတ္တံ "ဆ ဓမ္မာ ဗျာပါဒဿ ပဟာနာယ သံဝတ္တန္တီ"တိ။

အရတိအာဒီသု အယောနိသောမနသိကာရေန **ထိနမိဒ္ဓဿ** ဥပ္ပါဒေါ ဟောတိ။ **အရတိ** နာမ ဥက္ကဏ္ဌိတတာ၊ **တန္ဒီ** နာမ ကာယာလသိယံ၊ **ဝိဇမ္ဘိတာ** နာမ ကာယဝိနမနာ၊ **ဘတ္တသမ္မဒေါ** နာမ ဘတ္တမုစ္ဆာ ဘတ္တပရိဠာဟော၊ **စေတသော လီနတ္တံ** နာမ စိတ္တဿ လီနာကာရော။ ဣမေသု အရတိအာဒီသု အယောနိသောမနသိကာရံ ဗဟုလံ ပဝတ္တယတော ထိနမိဒ္ဓံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တေနာဟ ဘဂဝါ—

"အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ အရတိ တန္ဒီ ဝိဇမ္ဘိတာ ဘတ္တသမ္မဒေါ စေတသော လီနတ္တံ၊ တတ္ထ အယောနိသောမနသိကာရဗဟုလီကာရော၊ အယမာဟာရော အနုပ္ပန္နဿ ဝါ ထိနမိဒ္ဓဿ ဥပ္ပါဒါယ, ဥပ္ပန္နဿ ဝါ ထိနမိဒ္ဓဿ ဘိယျောဘာဝါယ ဝေပုလ္လာယာ"တိ[၁]။

အာရမ္ဘဓာတုအာဒီသု ပန ယောနိသောမနသိကာရေန ထိနမိဒ္ဓဿ ပဟာနံ ဟောတိ။ **အာရမ္ဘဓာတု** နာမ ပဌမာရမ္ဘဝီရိယံ၊ **နိက္ကမဓာတု** နာမ ကောသဇ္ဇတော နိက္ခန္တတာယ တတော ဗလဝတရံ၊ **ပရက္ကမဓာတု** နာမ ပရံ ပရံ ဌာနံ အက္ကမနတော တတောပိ ဗလဝတရံ။ ဣမသ္မိံ တိပ္ပဘေဒေ ဝီရိယေ ယောနိသောမနသိကာရံ ဗဟုလံ ပဝတ္တယတော ထိနမိဒ္ဓံ ပဟီယတိ။ တေနာဟ—

"အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ အာရမ္ဘဓာတု နိက္ကမဓာတု ပရက္ကမဓာတု၊ တတ္ထ ယောနိသောမနသိကာရဗဟုလီကာရော၊ အယမာဟာရော

၁-သံ ၃-၉၁-ပိဋ္ဌေ။

anuppannassa vā thinamiddhassa anuppādāya, uppannassa vā thinamiddhassa pahānāyā”ti[1].

Apica cha dhammā thinamiddhassa pahānāya saṁvattanti atibhojane nimittaggāho iriyāpathasamparivattanatā ālokasaññāmanasikāro abbhokāsavāso kalyāṇamittatā sappāyakathāti. Āharahatthakabhuttavamitakatatthavaṭṭaka-alaṁsāṭakakākamāsakabhojanaṁ bhuñjitvā rattiṭṭhānadivāṭṭhāne nisinnassa hi samaṇadhammaṁ karoto thinamiddhaṁ mahāhatthī viya ottharantaṁ āgacchati, catupañca-ālopa-okāsaṁ pana ṭhapetvā pānīyaṁ pivitvā yāpanasīlassa bhikkhuno taṁ na hoti. Evaṁ atibhojane nimittaṁ gaṇhantassapi thinamiddhaṁ pahīyati. Yasmiṁ iriyāpathe thinamiddhaṁ okkamati, tato aññaṁ parivattentassapi, rattiṁ candālokaṁ dīpālokaṁ ukkālokaṁ divā sūriyālokaṁ manasikarontassapi, abbhokāse vasantassapi, Mahākassapattherasadise vigatathinamiddhe kalyāṇamitte sevantassapi thinamiddhaṁ pahīyati, ṭhānanisajjādīsu dhutaṅganissitasappāyakathāyapi pahīyati. Tena vuttaṁ “cha dhammā thinamiddhassa pahānāya saṁvattantī”ti.

Cetaso avūpasame ayonisomanasikārena **uddhaccakukkuccassa** uppādo hoti. **Avūpasamo** nāma avūpasantākāro, atthato taṁ uddhaccakukkuccameva. Tattha ayonisomanasikāraṁ bahulaṁ pavattayato uddhaccakukkuccaṁ uppajjati. Tenāha—

> “Atthi bhikkhave cetaso avūpasamo, tattha ayonisomanasikārabahulīkāro, ayamāhāro anuppannassa vā uddhaccakukkuccassa uppādāya, uppannassa vā uddhaccakukkuccassa bhiyyobhāvāya vepullāyā”ti[2].

Samādhisaṅkhāte pana cetaso vūpasame yonisomanasikārenassa pahānaṁ hoti. Tenāha—

> “Atthi bhikkhave cetaso vūpasamo, tattha yonisomanasikārabahulīkāro, ayamāhāro anuppannassa vā uddhaccakukkuccassa anuppādāya, uppannassa vā uddhaccakukkuccassa pahānāyā”ti[3].

1. Saṁ 3. 92 piṭṭhe. 2. Saṁ 3. 9 piṭṭhe. 3. Saṁ 3. 93 piṭṭhe.

အနုပ္ပန္နဿ ဝါ ထိနမိဒ္ဓဿ အနုပ္ပါဒါယ, ဥပ္ပန္နဿ ဝါ ထိနမိဒ္ဓဿ ပဟာနာယာ”တိ[၁]။

အပိစ ဆ ဓမ္မာ ထိနမိဒ္ဓဿ ပဟာနာယ သံဝတ္တန္တိ အတိဘောဇနေ နိမိတ္တဂ္ဂါဟော ဣရိယာပထသမ္ပရိဝတ္တနတာ အာလောကသညာမနသိကာရော အဗ္ဘောကာသဝါသော ကလျာဏမိတ္တတာ သပ္ပါယကထာတိ။ အာဟရဟတ္ထကဘုတ္တဝမိတကတတ္ထဝဋ္ဋကအလံသာဋကကာကမာသကဘောဇနံ ဘုဉ္ဇိတွာ ရတ္တိဋ္ဌာနဒိဝါဋ္ဌာနေ နိသိန္နဿ ဟိ သမဏဓမ္မံ ကရောတော ထိနမိဒ္ဓံ မဟာဟတ္ထီ ဝိယ ဩတ္ထရန္တံ အာဂစ္ဆတိ၊ စတုပဉ္စအာလောပဩကာသံ ပန ဌပေတွာ ပါနီယံ ပိဝိတွာ ယာပနသီလဿ ဘိက္ခုနော တံ န ဟောတိ။ ဧဝံ အတိဘောဇနေ နိမိတ္တံ ဂဏှန္တဿပိ ထိနမိဒ္ဓံ ပဟီယတိ။ ယသ္မိံ ဣရိယာပထေ ထိနမိဒ္ဓံ ဩက္ကမတိ၊ တတော အညံ ပရိဝတ္တေန္တဿပိ, ရတ္တိံ စန္ဒာလောကံ ဒီပါလောကံ ဥက္ကာလောကံ ဒိဝါ သူရိယာလောကံ မနသိကရောန္တဿပိ, အဗ္ဘောကာသေ ဝသန္တဿပိ, မဟာကဿပတ္ထေရသဒိသေ ဝိဂတထိနမိဒ္ဓေ ကလျာဏမိတ္တေ သေဝန္တဿပိ ထိနမိဒ္ဓံ ပဟီယတိ၊ ဌာနနိသဇ္ဇာဒီသု ဓုတင်္ဂနိဿိတသပ္ပါယကထာယပိ ပဟီယတိ။ တေန ဝုတ္တံ “ဆ ဓမ္မာ ထိနမိဒ္ဓဿ ပဟာနာယ သံဝတ္တန္တီ”တိ။

စေတသော အဝူပသမေ အယောနိသောမနသိကာရေန **ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စဿ** ဥပ္ပါဒေါ ဟောတိ။ **အဝူပသမော** နာမ အဝူပသန္တာကာရော၊ အတ္ထတော တံ ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စမေဝ။ တတ္ထ အယောနိသောမနသိကာရံ ဗဟုလံ ပဝတ္တယတော ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တေနာဟ—

> “အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ စေတသော အဝူပသမော၊ တတ္ထ အယောနိသောမနသိကာရဗဟုလီကာရော၊ အယမာဟာရော အနုပ္ပန္နဿ ဝါ ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စဿ ဥပ္ပါဒါယ, ဥပ္ပန္နဿ ဝါ ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စဿ ဘိယျောဘာဝါယ ဝေပုလ္လာယာ”တိ[၂]။

သမာဓိသင်္ခါတေ ပန စေတသော ဝူပသမေ ယောနိသောမနသိကာရေနဿ ပဟာနံ ဟောတိ။ တေနာဟ—

> “အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ စေတသော ဝူပသမော၊ တတ္ထ ယောနိသောမနသိကာရဗဟုလီကာရော၊ အယမာဟာရော အနုပ္ပန္နဿ ဝါ ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စဿ အနုပ္ပါဒါယ, ဥပ္ပန္နဿ ဝါ ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စဿ ပဟာနာယာ”တိ[၃]။

၁-သံ ၃-၉၂-ပိဋ္ဌေ။ ၂-သံ ၃-၉၁-ပိဋ္ဌေ။ ၃-သံ ၃-၉၃-ပိဋ္ဌေ။

Apica cha dhammā uddhaccakukkuccassa pahānāya saṁvattanti bahussutatā paripucchakatā vinaye pakataññutā vuḍḍhasevitā kalyāṇamittatā sappāyakathāti. Bāhusaccenapi hi ekaṁ vā dve vā tayo vā cattāro vā pañca vā nikāye Pāḷivasena ca atthavasena ca uggaṇhantassapi uddhaccakukkuccaṁ pahīyati, kappiyākappiyaparipucchābahulassapi, vinayapaññattiyaṁ ciṇṇavasībhāvatāya pakataññunopi, vuḍḍhe mahallakatthere upasaṅkamantassapi, Upālittherasadise vinayadhare kalyāṇamitte sevantassapi uddhaccakukkuccaṁ pahīyati, ṭhānanisajjādīsu kappiyākappiyanissitasappāyakathāyapi pahīyati. Tena vuttaṁ "cha dhammā uddhaccakukkuccassa pahānāya saṁvattantī"ti.

Vicikicchāṭṭhāniyesu dhammesu ayonisomanasikārena **vicikicchāya** uppādo hoti. **Vicikicchāṭṭhāniyā dhammā** nāma punappunaṁ vicikicchāya kāraṇattā vicikicchāva. Tattha ayonisomanasikāraṁ bahulaṁ pavattayato vicikicchā uppajjati. Tenāha—

"Atthi bhikkhave vicikicchāṭṭhāniyā dhammā, tattha ayonisomanasikārabahulīkāro, ayamāhāro anuppannāya vā vicikicchāya uppādāya, uppannāya vā vicikicchāya bhiyyobhāvāya vepullāyā"ti[1].

Kusalādidhammesu pana yonisomanasikārena vicikicchāya pahānaṁ hoti. Tenāha—

"Atthi bhikkhave kusalākusalā dhammā sāvajjānavajjā dhammā (sevitabbāsevitabbā dhammā,)[2] hīnapaṇītā dhammā kaṇhasukkasappaṭibhāgā dhammā, tattha yonisomanasikārabahulīkāro, ayamāhāro anuppannāya vā vicikicchāya anuppādāya, uppannāya vā vicikicchāya pahānāyā"ti[3].

Apica cha dhammā vicikicchāya pahānāya saṁvattanti bahussutatā paripucchakatā vinaye pakataññutā adhimokkhabahulatā kalyāṇamittatā

1. Saṁ 3. 91 piṭṭhe. 2. ( ) Pāḷiyaṁ natthi. 3. Saṁ 3. 93 piṭṭhe.

အပိစ ဆ ဓမ္မာ ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စဿ ပဟာနာယ သံဝတ္တန္တိ ဗဟုဿုတတာ ပရိပုစ္ဆကတာ ဝိနယေ ပကတညုတာ ဝုဍ္ဎသေဝိတာ ကလျာဏမိတ္တတာ သပ္ပါယကထာတိ။ ဗာဟုသစ္စေနပိ ဟိ ဧကံ ဝါ ဒွေ ဝါ တယော ဝါ စတ္တာရော ဝါ ပဉ္စ ဝါ နိကာယေ ပါဠိဝသေန စ အတ္ထဝသေန စ ဥဂ္ဂဏှန္တဿပိ ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စံ ပဟီယတိ၊ ကပ္ပိယာကပ္ပိယပရိပုစ္ဆာဗဟုလဿပိ, ဝိနယပညတ္တိယံ စိဏ္ဏဝသီဘာဝတာယ ပကတညုနောပိ, ဝုဍ္ဎေ မဟလ္လကတ္ထေရေ ဥပသင်္ကမန္တဿပိ, ဥပါလိတ္ထေရသဒိသေ ဝိနယဓရေ ကလျာဏမိတ္တေ သေဝန္တဿပိ ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စံ ပဟီယတိ၊ ဌာနနိသဇ္ဇာဒီသု ကပ္ပိယာကပ္ပိယနိဿိတသပ္ပါယကထာယပိ ပဟီယတိ။ တေန ဝုတ္တံ "ဆ ဓမ္မာ ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စဿ ပဟာနာယ သံဝတ္တန္တီ"တိ။

ဝိစိကိစ္ဆာဋ္ဌာနိယေသု ဓမ္မေသု အယောနိသောမနသိကာရေန **ဝိစိကိစ္ဆာယ** ဥပ္ပါဒေါ ဟောတိ။ **ဝိစိကိစ္ဆာဋ္ဌာနိယာ ဓမ္မာ** နာမ ပုနပ္ပုနံ ဝိစိကိစ္ဆာယ ကာရဏတ္တာ ဝိစိကိစ္ဆာဝ။ တတ္ထ အယောနိသောမနသိကာရံ ဗဟုလံ ပဝတ္တယတော ဝိစိကိစ္ဆာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တေနာဟ—

"အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ ဝိစိကိစ္ဆာဋ္ဌာနိယာ ဓမ္မာ၊ တတ္ထ အယောနိသောမနသိကာရဗဟုလီကာရော၊ အယမာဟာရော အနုပ္ပန္နာယ ဝါ ဝိစိကိစ္ဆာယ ဥပ္ပါဒါယ, ဥပ္ပန္နာယ ဝါ ဝိစိကိစ္ဆာယ ဘိယျောဘာဝါယ ဝေပုလ္လာယာ"တိ[၁]။

ကုသလာဒိဓမ္မေသု ပန ယောနိသောမနသိကာရေန ဝိစိကိစ္ဆာယ ပဟာနံ ဟောတိ။ တေနာဟ—

"အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ ကုသလာကုသလာ ဓမ္မာ သာဝဇ္ဇာနဝဇ္ဇာ ဓမ္မာ (သေဝိတဗ္ဗာသေဝိတဗ္ဗာ ဓမ္မာ၊)[၂] ဟီနပဏီတာ ဓမ္မာ ကဏှသုက္ကသပ္ပဋိဘာဂါ ဓမ္မာ၊ တတ္ထ ယောနိသောမနသိကာရဗဟုလီကာရော၊ အယမာဟာရော အနုပ္ပန္နာယ ဝါ ဝိစိကိစ္ဆာယ အနုပ္ပါဒါယ, ဥပ္ပန္နာယ ဝါ ဝိစိကိစ္ဆာယ ပဟာနာယာ"တိ[၃]။

အပိစ ဆ ဓမ္မာ ဝိစိကိစ္ဆာယ ပဟာနာယ သံဝတ္တန္တိ ဗဟုဿုတတာ ပရိပုစ္ဆကတာ ဝိနယေ ပကတညုတာ အဓိမောက္ခဗဟုလတာ ကလျာဏမိတ္တတာ

၁-သံ ၃-၉၁-ပိဋ္ဌေ။ ၂-( ) ပါဠိယံ နတ္ထိ။ ၃-သံ ၃-၉၃-ပိဋ္ဌေ။

sappāyakathāti. Bāhusaccavasenapi hi ekaṁ vā -pa- pañca vā nikāye Pāḷivasena ca atthavasena ca uggaṇhantassapi vicikicchā pahīyati, tīṇi ratanāni ārabbha kusalādibhedesu dhammesu paripucchābahulassapi, vinaye ciṇṇavasībhāvassapi, tīsu ratanesu okappanīyasaddhāsaṅkhāta-adhimokkhabahulassapi, saddhādhimutte Vakkalittherasadise kalyāṇamitte sevantassapi vicikicchā pahīyati, ṭhānanisajjādīsu tiṇṇaṁ ratanānaṁ guṇanissitasappāyakathāyapi pahīyati. Tena vuttaṁ “cha dhammā vicikicchāya pahānāya saṁvattantī”ti.

Ettha ca yathāvuttehi tehi tehi dhammehi vikkhambhanavasena pahīnānaṁ imesaṁ nīvaraṇānaṁ kāmacchandanīvaraṇassa tāva arahattamaggena accantappahānaṁ hoti, tathā thinamiddhanīvaraṇassa uddhaccanīvaraṇassa ca. Byāpādanīvaraṇassa pana kukkuccanīvaraṇassa ca anāgāmimaggena, vicikicchānīvaraṇassa sotāpatthimaggena accantappahānaṁ hoti. Tasmā tesaṁ tathā pahānāya upakāradhamme dassetuṁ “**āraddhaṁ hoti vīriyan**”ti-ādi āraddhaṁ. Idameva vā yathāvuttaṁ abhijjhādīnaṁ nīvaraṇānaṁ pahānaṁ, yasmā hīnavīriyatāya kusītena, anupaṭṭhitassatitāya muṭṭhassatinā, apaṭippassaddhadarathatāya sāraddhakāyena, asamāhitatāya vikkhittacittena na kadācipi te sakkā nibbattetuṁ, pageva itaraṁ, tasmā yathā paṭipannassa so abhijjhādīnaṁ vigamo pahānaṁ sambhavati, taṁ dassetuṁ “**āraddhaṁ hoti vīriyan**”ti-ādi āraddhaṁ. Tassattho—tesaṁ nīvaraṇānaṁ pahānāya sabbesampi vā saṁkilesadhammānaṁ samucchindanatthāya vīriyaṁ āraddhaṁ hoti, paggahitaṁ asithilappavattanti vuttaṁ hoti. Āraddhattā eva ca antarā saṅkocassa anāpajjanato **asallīnaṁ.**

Upaṭṭhitā sati asammuṭṭhāti na kevalañca vīriyameva, satipi ārammaṇābhimukhabhāvena upaṭṭhitā hoti, tathā upaṭṭhitattā eva ca cirakatacirabhāsitānaṁ saraṇasamatthatāya asammuṭṭhā. **Passaddho**ti kāyacittadarathappassambhanena kāyopissa passaddho hoti. Tattha yasmā nāmakāye passaddhe rūpakāyopissa passaddho eva hoti, tasmā “nāmakāyo rūpakāyo”ti avisesetvā “passaddho kāyo”ti vuttaṁ. **Asāraddho**ti so ca passaddhattā eva asāraddho, vigatadarathoti vuttaṁ hoti. **Samāhitaṁ cittaṁ ekaggan**ti cittampissa sammā āhitaṁ suṭṭhu ṭhapitaṁ appitaṁ viya hoti, samāhitattā eva ca ekaggaṁ acalaṁ nipphandanaṁ niriñjananti.

သပ္ပါယကထာတိ။ ဗာဟုသစ္စဝသေနပိ ဟိ ဧကံ ဝါ။ပ။ ပဉ္စ ဝါ နိကာယေ ပါဠိဝသေန စ အတ္ထဝသေန စ ဥဂ္ဂဏှန္တဿပိ ဝိစိကိစ္ဆာ ပဟီယတိ၊ တီဏိ ရတနာနိ အာရဗ္ဘ ကုသလာဒိဘေဒေသု ဓမ္မေသု ပရိပုစ္ဆာဗဟုလဿပိ, ဝိနယေ စိဏ္ဏဝသီဘာဝဿပိ, တီသု ရတနေသု ဩကပ္ပနီယသဒ္ဓါသင်္ခါတအဓိမောက္ခဗဟုလဿပိ, သဒ္ဓါဓိမုတ္တေ ဝက္ကလိတ္ထေရသဒိသေ ကလျာဏမိတ္တေ သေဝန္တဿပိ ဝိစိကိစ္ဆာ ပဟီယတိ၊ ဌာနနိသဇ္ဇာဒီသု တိဏ္ဏံ ရတနာနံ ဂုဏနိဿိတသပ္ပါယကထာယပိ ပဟီယတိ။ တေန ဝုတ္တံ “ဆ ဓမ္မာ ဝိစိကိစ္ဆာယ ပဟာနာယ သံဝတ္တန္တီ”တိ။

ဧတ္ထ စ ယထာဝုတ္တေဟိ တေဟိ တေဟိ ဓမ္မေဟိ ဝိက္ခမ္ဘနဝသေန ပဟီနာနံ ဣမေသံ နီဝရဏာနံ ကာမစ္ဆန္ဒနီဝရဏဿ တာဝ အရဟတ္တမဂ္ဂေန အစ္စန္တပ္ပဟာနံ ဟောတိ၊ တထာ ထိနမိဒ္ဓနီဝရဏဿ ဥဒ္ဓစ္စနီဝရဏဿ စ။ ဗျာပါဒနီဝရဏဿ ပန ကုက္ကုစ္စနီဝရဏဿ စ အနာဂါမိမဂ္ဂေန၊ ဝိစိကိစ္ဆာနီဝရဏဿ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေန အစ္စန္တပ္ပဟာနံ ဟောတိ။ တသ္မာ တေသံ တထာ ပဟာနာယ ဥပကာရဓမ္မေ ဒဿေတုံ “**အာရဒ္ဓံ ဟောတိ ဝီရိယ**”န္တိအာဒိ အာရဒ္ဓံ။ ဣဒမေဝ ဝါ ယထာဝုတ္တံ အဘိဇ္ဈာဒီနံ နီဝရဏာနံ ပဟာနံ၊ ယသ္မာ ဟီနဝီရိယတာယ ကုသီတေန, အနုပဋ္ဌိတဿတိတာယ မုဋ္ဌဿတိနာ, အပဋိပ္ပဿဒ္ဓဒရထတာယ သာရဒ္ဓကာယေန, အသမာဟိတတာယ ဝိက္ခိတ္တစိတ္တေန န ကဒါစိပိ တေ သက္ကာ နိဗ္ဗတ္တေတုံ၊ ပဂေဝ ဣတရံ၊ တသ္မာ ယထာ ပဋိပန္နဿ သော အဘိဇ္ဈာဒီနံ ဝိဂမော ပဟာနံ သမ္ဘဝတိ၊ တံ ဒဿေတုံ “**အာရဒ္ဓံ ဟောတိ ဝီရိယ**”န္တိအာဒိ အာရဒ္ဓံ။ တဿတ္ထော—တေသံ နီဝရဏာနံ ပဟာနာယ သဗ္ဗေသမ္ပိ ဝါ သံကိလေသဓမ္မာနံ သမုစ္ဆိန္ဒနတ္ထာယ ဝီရိယံ အာရဒ္ဓံ ဟောတိ၊ ပဂ္ဂဟိတံ အသိထိလပ္ပဝတ္တန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ အာရဒ္ဓတ္တာ ဧဝ စ အန္တရာ သင်္ကောစဿ အနာပဇ္ဇနတော **အသလ္လီနံ**။

ဥပဋ္ဌိတာ သတိ အသမ္မုဋ္ဌာတိ န ကေဝလဉ္စ ဝီရိယမေဝ၊ သတိပိ အာရမ္မဏာဘိမုခဘာဝေန ဥပဋ္ဌိတာ ဟောတိ၊ တထာ ဥပဋ္ဌိတတ္တာ ဧဝ စ စိရကတစိရဘာသိတာနံ သရဏသမတ္ထတာယ အသမ္မုဋ္ဌာ။ **ပဿဒ္ဓေါ**တိ ကာယစိတ္တဒရထပ္ပဿမ္ဘနေန ကာယောပိဿ ပဿဒ္ဓေါ ဟောတိ။ တတ္ထ ယသ္မာ နာမကာယေ ပဿဒ္ဓေ ရူပကာယောပိဿ ပဿဒ္ဓေါ ဧဝ ဟောတိ၊ တသ္မာ “နာမကာယော ရူပကာယော”တိ အဝိသေသေတွာ “ပဿဒ္ဓေါ ကာယော”တိ ဝုတ္တံ။ **အသာရဒ္ဓေါ**တိ သော စ ပဿဒ္ဓတ္တာ ဧဝ အသာရဒ္ဓေါ၊ ဝိဂတဒရထောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **သမာဟိတံ စိတ္တံ ဧကဂ္ဂ**န္တိ စိတ္တမ္ပိဿ သမ္မာ အာဟိတံ သုဋ္ဌု ဌပိတံ အပ္ပိတံ ဝိယ ဟောတိ၊ သမာဟိတတ္တာ ဧဝ စ ဧကဂ္ဂံ အစလံ နိပ္ဖန္ဒနံ နိရိဉ္ဇနန္တိ။

ettāvatā jhānamaggānaṁ pubbabhāgapaṭipadā kathitā. Tenevāha—

> “Carampi bhikkhave bhikkhu evaṁbhūto ātāpī ottāpī satataṁ samitaṁ āraddhavīriyo pahitattoti vuccatī”ti[1].

Tassattho heṭṭhā vutto eva.

Gāthāsu **yataṁ care**ti yatamāno careyya, caṅkamanādivasena gamanaṁ kappentopi “anuppannānaṁ pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ anuppādāya chandaṁ janeti vāyamatī”ti-ādinā[2] nayena vuttasammappadhānavīriyavasena yatanto ghaṭento vāyamanto yathā akusalā dhammā pahīyanti, kusalā dhammā bhāvanāpāripūriṁ gacchanti, evaṁ gamanaṁ kappeyyāti attho. Esa nayo sesesupi. Keci pana “yatan”ti etassa saṁyatoti atthaṁ vadanti. **Tiṭṭhe**ti tiṭṭheyya ṭhānaṁ kappeyya. **Acche**ti nisīdeyya. **Saye**ti nipajjeyya. **Yatamenaṁ pasāraye**ti etaṁ pasāretabbaṁ hatthapādādiṁ yataṁ yatamāno yathāvuttavīriyasamaṅgīyeva hutvā pasāreyya, sabbattha pamādaṁ vijaheyyāti adhippāyo.

Idāni yathā paṭipajjanto yataṁ yatamāno nāma hoti, taṁ paṭipadaṁ dassetuṁ **“uddhan”**ti-ādi vuttaṁ. Tattha **uddhan**ti upari. **Tiriyan**ti tiriyato, puratthimadisādivasena samantato disābhāgesūti attho. **Apācīnan**ti heṭṭhā. **Yāvatā jagato gatī**ti yattakā sattasaṅkhārabhedassa lokassa pavatti, tattha sabbatthāti attho. Ettāvatā anavasesato sammasanañāṇassa visayaṁ saṅgahetvā dasseti. **Samavekkhitā**ti sammā hetunā ñāyena avekkhitā, aniccādivasena vipassakoti vuttaṁ hoti. **Dhammānan**ti sattasuññānaṁ. **Khandhānan**ti rūpādīnaṁ pañcannaṁ khandhānaṁ. **Udayabbayan**ti udayañca vayañca. Idaṁ vuttaṁ hoti—upari tiriyaṁ adhoti tisaṅgahe sabbasmiṁ loke atītādibhedabhinnānaṁ pañcupādānakkhandhasaṅkhātānaṁ sabbesaṁ rūpārūpadhammānaṁ aniccatādisammasanādhigatena udayabbayañāṇena pañcavīsatiyā ākārehi udayaṁ, pañcavīsatiyā ākārehi vayañca samavekkhitā samanupassitā bhaveyyāti.

1. Khu 1. 273 piṭṭhe.   2. Saṁ 3. 214; Abhi 2. 216 piṭṭhesu.

ဧတ္တာဝတာ ဈာနမဂ္ဂါနံ ပုဗ္ဗဘာဂပဋိပဒါ ကထိတာ။ တေနေဝါဟ—

> “စရမ္ပိ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ဧဝံဘူတော အာတာပီ ဩတ္တာပီ သတတံ သမိတံ အာရဒ္ဓဝီရိယော ပဟိတတ္တောတိ ဝုစ္စတီ”တိ[၁]။

တဿတ္ထော ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တော ဧဝ။

ဂါထာသု **ယတံ စရေ**တိ ယတမာနော စရေယျ၊ စင်္ကမနာဒိဝသေန ဂမနံ ကပ္ပေန္တောပိ “အနုပ္ပန္နာနံ ပါပကာနံ အကုသလာနံ ဓမ္မာနံ အနုပ္ပါဒါယ ဆန္ဒံ ဇနေတိ ဝါယမတီ”တိအာဒိနာ[၂] နယေန ဝုတ္တသမ္မပ္ပဓာနဝီရိယဝသေန ယတန္တော ဃဋေန္တော ဝါယမန္တော ယထာ အကုသလာ ဓမ္မာ ပဟီယန္တိ၊ ကုသလာ ဓမ္မာ ဘာဝနာပါရိပူရိံ ဂစ္ဆန္တိ၊ ဧဝံ ဂမနံ ကပ္ပေယျာတိ အတ္ထော။ ဧသ နယော သေသေသုပိ။ ကေစိ ပန “ယတ”န္တိ ဧတဿ သံယတောတိ အတ္ထံ ဝဒန္တိ။ **တိဋ္ဌေ**တိ တိဋ္ဌေယျ ဌာနံ ကပ္ပေယျ။ **အစ္ဆေ**တိ နိသီဒေယျ။ **သယေ**တိ နိပဇ္ဇေယျ။ **ယတမေနံ ပသာရယေ**တိ ဧတံ ပသာရေတဗ္ဗံ ဟတ္ထပါဒါဒိံ ယတံ ယတမာနော ယထာဝုတ္တဝီရိယသမင်္ဂီယေဝ ဟုတွာ ပသာရေယျ၊ သဗ္ဗတ္ထ ပမာဒံ ဝိဇဟေယျာတိ အဓိပ္ပါယော။

ဣဒါနိ ယထာ ပဋိပဇ္ဇန္တော ယတံ ယတမာနော နာမ ဟောတိ၊ တံ ပဋိပဒံ ဒဿေတုံ “**ဥဒ္ဓ**”န္တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **ဥဒ္ဓ**န္တိ ဥပရိ။ **တိရိယ**န္တိ တိရိယတော၊ ပုရတ္ထိမဒိသာဒိဝသေန သမန္တတော ဒိသာဘာဂေသူတိ အတ္ထော။ **အပါစီန**န္တိ ဟေဋ္ဌာ။ **ယာဝတာ ဇဂတော ဂတီ**တိ ယတ္တကာ သတ္တသင်္ခါရဘေဒဿ လောကဿ ပဝတ္တိ၊ တတ္ထ သဗ္ဗတ္ထာတိ အတ္ထော။ ဧတ္တာဝတာ အနဝသေသတော သမ္မသနဉာဏဿ ဝိသယံ သင်္ဂဟေတွာ ဒဿေတိ။ **သမဝေက္ခိတာ**တိ သမ္မာ ဟေတုနာ ဉာယေန အဝေက္ခိတာ၊ အနိစ္စာဒိဝသေန ဝိပဿကောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ဓမ္မာန**န္တိ သတ္တသုညာနံ။ **ခန္ဓာန**န္တိ ရူပါဒီနံ ပဉ္စန္နံ ခန္ဓာနံ။ **ဥဒယဗ္ဗယ**န္တိ ဥဒယဉ္စ ဝယဉ္စ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ဥပရိ တိရိယံ အဓောတိ တိသင်္ဂဟေ သဗ္ဗသ္မိံ လောကေ အတီတာဒိဘေဒဘိန္နာနံ ပဉ္စုပါဒါနက္ခန္ဓသင်္ခါတာနံ သဗ္ဗေသံ ရူပါရူပဓမ္မာနံ အနိစ္စတာဒိသမ္မသနာဓိဂတေန ဥဒယဗ္ဗယဉာဏေန ပဉ္စဝီသတိယာ အာကာရေဟိ ဥဒယံ, ပဉ္စဝီသတိယာ အာကာရေဟိ ဝယဉ္စ သမဝေက္ခိတာ သမနုပဿိတာ ဘဝေယျာတိ။

၁-ခု ၁-၂၇၃-ပိဋ္ဌေ။   ၂-သံ ၃-၂၁၄၊ အဘိ ၂-၂၁၆-ပိဋ္ဌေသု။

Cetosamathasāmīcinti cittasaṁkilesānaṁ accantavūpasamanato cetosamathasaṅkhātassa ariyamaggassa anucchavikapaṭipadaṁ ñāṇadassanavisuddhiṁ. **Sikkhamānan**ti paṭipajjamānaṁ bhāventaṁ ñāṇaparamparaṁ nibbattentaṁ. **Sadā**ti sabbakālaṁ, rattiñceva divā ca. **Satan**ti catusampajaññena samannāgatāya satiyā satokāriṁ. **Satataṁ pahitatto**ti sabbakālaṁ pahitatto nibbānaṁ paṭipesitattoti **tathāvidhaṁ bhikkhuṁ** Buddhādayo ariyā **āhu** ācikkhanti kathenti. Sesaṁ vuttanayameva.

Dvādasamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

13. Lokasuttavaṇṇanā

112. Terasame **loko**ti lujjanapalujjanaṭṭhena loko, atthato purimaṁ ariyasaccadvayaṁ, idha pana dukkhaṁ ariyasaccaṁ veditabbaṁ. Svāyaṁ sattaloko saṅkhāraloko okāsalokoti vibhāgato sarūpato ca heṭṭhā vuttoyeva. Apica khandhalokādivasena ca anekavidho loko. Yathāha—

> "Lokoti khandhaloko dhātuloko āyatanaloko vipattibhavaloko vipattisambhavaloko sampattibhavaloko sampattisambhavaloko, eko loko sabbe sattā āhāraṭṭhitikā, dve lokā nāmañca rūpañca, tayo lokā tisso vedanā, cattāro lokā cattāro āhārā, pañca lokā pañcupādānakkhandhā, cha lokā cha ajjhattikāni āyatanāni, satta lokā satta viññāṇaṭṭhitiyo, aṭṭha lokā aṭṭha lokadhammā, nava lokā nava sattāvāsā, dasa lokā dasāyatanāni, dvādasa lokā dvādasāyatanāni, aṭṭhārasa lokā aṭṭhārasa dhātuyo"ti[1].

Evamanekadhā vibhattopi loko pañcasu upādānakkhandhesu eva saṅgahaṁ samosaraṇaṁ gacchati, upādānakkhandhā ca dukkhaṁ ariyasaccaṁ jātipi

---

1. Khu 7. 7; Khu 8. 25 piṭṭhesu.

စေတောသမထသာမီစိန္တိ စိတ္တသံကိလေသာနံ အစ္စန္တဝူပသမနတော စေတောသမထသင်္ခါတဿ အရိယမဂ္ဂဿ အနုစ္ဆဝိကပဋိပဒံ ဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိံ။ **သိက္ခမာန**န္တိ ပဋိပဇ္ဇမာနံ ဘာဝေန္တံ ဉာဏပရမ္ပရံ နိဗ္ဗတ္တေန္တံ။ **သဒါ**တိ သဗ္ဗကာလံ၊ ရတ္တိဉ္စေဝ ဒိဝါ စ။ **သတ**န္တိ စတုသမ္ပဇညေန သမန္နာဂတာယ သတိယာ သတောကာရိံ။ **သတတံ ပဟိတတ္တော**တိ သဗ္ဗကာလံ ပဟိတတ္တော နိဗ္ဗာနံ ပဋိပေသိတတ္တောတိ **တထာဝိဓံ ဘိက္ခုံ** ဗုဒ္ဓါဒယော အရိယာ **အာဟု** အာစိက္ခန္တိ ကထေန္တိ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။

ဒွါဒသမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၃-လောကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁၂။ တေရသမေ **လောကော**တိ လုဇ္ဇနပလုဇ္ဇနဋ္ဌေန လောကော၊ အတ္ထတော ပုရိမံ အရိယသစ္စဒွယံ၊ ဣဓ ပန ဒုက္ခံ အရိယသစ္စံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ သွာယံ သတ္တလောကော သင်္ခါရလောကော ဩကာသလောကောတိ ဝိဘာဂတော သရူပတော စ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တောယေဝ။ အပိစ ခန္ဓလောကာဒိဝသေန စ အနေကဝိဓော လောကော။ ယထာဟ—

> "လောကောတိ ခန္ဓလောကော ဓာတုလောကော အာယတနလောကော ဝိပတ္တိဘဝလောကော ဝိပတ္တိသမ္ဘဝလောကော သမ္ပတ္တိဘဝလောကော သမ္ပတ္တိသမ္ဘဝလောကော၊ ဧကော လောကော သဗ္ဗေ သတ္တာ အာဟာရဋ္ဌိတိကာ၊ ဒွေ လောကာ နာမဉ္စ ရူပဉ္စ၊ တယော လောကာ တိဿော ဝေဒနာ၊ စတ္တာရော လောကာ စတ္တာရော အာဟာရာ၊ ပဉ္စ လောကာ ပဉ္စုပါဒါနက္ခန္ဓာ၊ ဆ လောကာ ဆ အဇ္ဈတ္တိကာနိ အာယတနာနိ၊ သတ္တ လောကာ သတ္တ ဝိညာဏဋ္ဌိတိယော၊ အဋ္ဌ လောကာ အဋ္ဌ လောကဓမ္မာ၊ နဝ လောကာ နဝ သတ္တာဝါသာ၊ ဒသ လောကာ ဒသာယတနာနိ၊ ဒွါဒသ လောကာ ဒွါဒသာယတနာနိ၊ အဋ္ဌာရသ လောကာ အဋ္ဌာရသ ဓာတုယော"တိ[၁]။

ဧဝမနေကဓာ ဝိဘတ္တောပိ လောကော ပဉ္စသု ဥပါဒါနက္ခန္ဓေသု ဧဝ သင်္ဂဟံ သမောသရဏံ ဂစ္ဆတိ၊ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ စ ဒုက္ခံ အရိယသစ္စံ ဇာတိပိ

၁-ခု ၇-၇၊ ခု ၈-၂၅-ပိဋ္ဌေသု။

dukkhā -pa- saṁkhittena pañcupādānakkhandhāpi dukkhāti. Tena vuttaṁ “atthato purimaṁ ariyasaccadvayaṁ, idha pana dukkhaṁ ariyasaccaṁ veditabban”ti. Nanu ca lujjanapalujjanaṭṭho avisesena pañcasu khandhesu sambhavatīti? Saccaṁ sambhavati, yaṁ pana na lujjatīti gahitaṁ, taṁ tathā na hoti, ekaṁseneva lujjati palujjatīti so lokoti upādānakkhandhesveva lokasaddo nirūḷhoti veditabbo. Tasmā lokoti dukkhaṁ ariyasaccaṁ eva.

Yadipi Tathāgatasaddassa heṭṭhā Tathāgatasutte nānānayehi vitthārato attho vibhatto, tathāpi Pāḷiyā atthasaṁvaṇṇanāmukhena ayamatthavibhāvanā—**abhisambuddho**ti “abhiññeyyato pariññeyyato”ti pubbe vuttavibhāgena vā avisesato tāva āsayānusayacariyādhimutti-ādibhedato kusalākusalādivibhāgato vaṭṭappamāṇasaṇṭhānādibhedato, visesato vā pana “ayaṁ sassatāsayo, ayaṁ ucchedāsayo”ti-ādinā “kakkhaḷalakkhaṇā pathavīdhātu, paggharaṇalakkhaṇā āpodhātū”ti-ādinā ca abhivisiṭṭhena sayambhuñāṇena sammā aviparītaṁ yo yo attho yathā yathā bujjhitabbo, tathā tathā Buddho ñāto, attapaccakkho katoti abhisambuddho.

Lokasmāti yathāvuttalokato. **Visaṁyutto**ti visaṁsaṭṭho, tappaṭibaddhānaṁ sabbesaṁ saṁyojanānaṁ sammadeva samucchinnattā tato vippamuttoti attho. **Lokasamudayo**ti suttantanayena taṇhā, abhidhammanayena pana abhisaṅkhārehi saddhiṁ diyaḍḍhakilesasahassaṁ. **Pahīno**ti Bodhimaṇḍe arahattamaggañāṇena samucchedappahānavasena savāsanaṁ pahīno. **Lokanirodho**ti nibbānaṁ. **Sacchikato**ti attapaccakkho kato. **Lokanirodhagāminī paṭipadā**ti sīlādikkhandhattayasaṅgaho ariyo aṭṭhaṅgiko maggo. So hi lokanirodhaṁ nibbānaṁ gacchati adhigacchati, tadatthaṁ ariyehi paṭipajjīyati cāti lokanirodhagāminī paṭipadāti vuccati.

Ettāvatā tathāni abhisambuddho yāthāvato gatoti Tathāgatoti ayamattho dassito hoti. Cattāri hi ariyasaccāni tathāni nāma. Yathāha—

ဒုက္ခာ။ပ။ သံခိတ္တေန ပဉ္စုပါဒါနက္ခန္ဓာပိ ဒုက္ခာတိ။ တေန ဝုတ္တံ “အတ္ထတော ပုရိမံ အရိယသစ္စဒွယံ၊ ဣဓ ပန ဒုက္ခံ အရိယသစ္စံ ဝေဒိတဗ္ဗ”န္တိ။ နနု စ လုဇ္ဇနပလုဇ္ဇနဋ္ဌော အဝိသေသေန ပဉ္စသု ခန္ဓေသု သမ္ဘဝတီတိ? သစ္စံ သမ္ဘဝတိ၊ ယံ ပန န လုဇ္ဇတီတိ ဂဟိတံ၊ တံ တထာ န ဟောတိ၊ ဧကံသေနေဝ လုဇ္ဇတိ ပလုဇ္ဇတီတိ သော လောကောတိ ဥပါဒါနက္ခန္ဓေသွေဝ လောကသဒ္ဒေါ နိရူဠှောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ တသ္မာ လောကောတိ ဒုက္ခံ အရိယသစ္စံ ဧဝ။

ယဒိပိ တထာဂတသဒ္ဒဿ ဟေဋ္ဌာ တထာဂတသုတ္တေ နာနာနယေဟိ ဝိတ္ထာရတော အတ္ထော ဝိဘတ္တော၊ တထာပိ ပါဠိယာ အတ္ထသံဝဏ္ဏနာမုခေန အယမတ္ထဝိဘာဝနာ—**အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ**တိ “အဘိညေယျတော ပရိညေယျတော”တိ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တဝိဘာဂေန ဝါ အဝိသေသတော တာဝ အာသယာနုသယစရိယာဓိမုတ္တိအာဒိဘေဒတော ကုသလာကုသလာဒိဝိဘာဂတော ဝဋ္ဋပ္ပမာဏသဏ္ဌာနာဒိဘေဒတော, ဝိသေသတော ဝါ ပန “အယံ သဿတာသယော၊ အယံ ဥစ္ဆေဒါသယော”တိအာဒိနာ “ကက္ခဠလက္ခဏာ ပထဝီဓာတု၊ ပဂ္ဃရဏလက္ခဏာ အာပေါဓာတူ”တိအာဒိနာ စ အဘိဝိသိဋ္ဌေန သယမ္ဘုဉာဏေန သမ္မာ အဝိပရီတံ ယော ယော အတ္ထော ယထာ ယထာ ဗုဇ္ဈိတဗ္ဗော၊ တထာ တထာ ဗုဒ္ဓေါ ဉာတော၊ အတ္တပစ္စက္ခော ကတောတိ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ။

လောကသ္မာတိ ယထာဝုတ္တလောကတော။ **ဝိသံယုတ္တော**တိ ဝိသံသဋ္ဌော၊ တပ္ပဋိဗဒ္ဓါနံ သဗ္ဗေသံ သံယောဇနာနံ သမ္မဒေဝ သမုစ္ဆိန္နတ္တာ တတော ဝိပ္ပမုတ္တောတိ အတ္ထော။ **လောကသမုဒယော**တိ သုတ္တန္တနယေန တဏှာ၊ အဘိဓမ္မနယေန ပန အဘိသင်္ခါရေဟိ သဒ္ဓိံ ဒိယဍ္ဎကိလေသသဟဿံ။ **ပဟီနော**တိ ဗောဓိမဏ္ဍေ အရဟတ္တမဂ္ဂဉာဏေန သမုစ္ဆေဒပ္ပဟာနဝသေန သဝါသနံ ပဟီနော။ **လောကနိရောဓော**တိ နိဗ္ဗာနံ။ **သစ္ဆိကတော**တိ အတ္တပစ္စက္ခော ကတော။ **လောကနိရောဓဂါမိနီ ပဋိပဒါ**တိ သီလာဒိက္ခန္ဓတ္တယသင်္ဂဟော အရိယော အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ။ သော ဟိ လောကနိရောဓံ နိဗ္ဗာနံ ဂစ္ဆတိ အဓိဂစ္ဆတိ၊ တဒတ္ထံ အရိယေဟိ ပဋိပဇ္ဇီယတိ စာတိ လောကနိရောဓဂါမိနီ ပဋိပဒါတိ ဝုစ္စတိ။

ဧတ္တာဝတာ တထာနိ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ ယာထာဝတော ဂတောတိ တထာဂတောတိ အယမတ္ထော ဒဿိတော ဟောတိ။ စတ္တာရိ ဟိ အရိယသစ္စာနိ တထာနိ နာမ။ ယထာဟ—

"Cattārimāni bhikkhave tathāni avitathāni anaññathāni, katamāni cattāri, idaṁ dukkhanti bhikkhave tathametaṁ, avitathametaṁ, anaññathametan"ti[1] vitthāro.

Apica tathāya gatoti Tathāgato, tathaṁ gatoti Tathāgato, gatoti ca avagato atīto patto paṭipannoti attho. Idaṁ vuttaṁ hoti—yasmā Bhagavā sakalalokaṁ tīraṇapariññāya tathāya aviparītāya gato avagato, tasmā loko Tathāgatena abhisambuddhoti Tathāgato. Lokasamudayaṁ pahānapariññāya tathāya gato atītoti Tathāgato. Lokanirodhaṁ sacchikiriyāya tathāya gato pattoti Tathāgato. Lokanirodhagāminiṁ paṭipadaṁ tathaṁ aviparītaṁ gato paṭipannoti Tathāgatoti. Evaṁ imissā Pāḷiyā Bhagavato Tathāgatabhāvadīpanavasena attho veditabbo.

Iti Bhagavā catusaccābhisambodhanavasena attano Tathāgatabhāvaṁ pakāsetvā idāni tattha diṭṭhādi-abhisambodhivasenapi taṁ dassetuṁ "**yaṁ bhikkhave**"ti-ādimāha. Aṅguttaraṭṭhakathāyaṁ[2] pana "catūhi saccehi attano Buddhabhāvaṁ kathetvā"t-i-ādi vuttaṁ, taṁ Tathāgatasaddabuddhasaddānaṁ atthato ninnānākaraṇataṁ dassetuṁ vuttaṁ. Tathā ceva hi Pāḷi pavattāti. Tattha **diṭṭhan**ti rūpāyatanaṁ. **Sutan**ti saddāyatanaṁ. **Mutan**ti patvā gahetabbato gandhāyatanaṁ rasāyatanaṁ phoṭṭhabbāyatanañca. **Viññātan**ti sukhadukkhādidhammārammaṇaṁ. **Pattan**ti pariyesitvā vā apariyesitvā vā pattaṁ. **Pariyesitan**ti pattaṁ vā appattaṁ vā pariyesitaṁ. **Anuvicaritaṁ manasā**ti cittena anusañcaritaṁ. Kassa pana anuvicaritaṁ manasāti? **Sadevakassa -pa- sadevamanussāyā**ti sambandhanīyaṁ. Tattha saha devehīti sadevako, tassa **sadevakassa**[3]. Sesapadesupi eseva nayo.

Sadevakavacanena cettha pañcakāmāvacaradevaggahaṇaṁ veditabbaṁ, samārakavacanena chaṭṭhakāmāvacaradevaggahaṇaṁ, sabrahmakavacanena brahmakāyikādibrahmaggahaṇaṁ, sassamaṇabrāhmaṇivacanena sāsanassa paccatthikasamaṇabrāhmaṇaggahaṇañceva samitapāpabāhitapāpasamaṇabrāhmaṇaggahaṇañca, pajāvacanena

1. Saṁ 3. 377 piṭṭhe.
2. Aṭṭhakaṅguttaraṭṭhakathāyaṁ (Sī, Syā) Aṁ-Ṭṭha 2. 268 piṭṭhe.
3. Sadevakassa lokassa (Sī, Syā)

"စတ္တာရိမာနိ ဘိက္ခဝေ တထာနိ အဝိတထာနိ အနညထာနိ၊ ကတမာနိ စတ္တာရိ၊ ဣဒံ ဒုက္ခန္တိ ဘိက္ခဝေ တထမေတံ၊ အဝိတထမေတံ၊ အနညထမေတ"န္တိ[1] ဝိတ္ထာရော။

အပိစ တထာယ ဂတောတိ တထာဂတော၊ တထံ ဂတောတိ တထာဂတော၊ ဂတောတိ စ အဝဂတော အတီတော ပတ္တော ပဋိပန္နောတိ အတ္ထော။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ယသ္မာ ဘဂဝါ သကလလောကံ တီရဏပရိညာယ တထာယ အဝိပရီတာယ ဂတော အဝဂတော၊ တသ္မာ လောကော တထာဂတေန အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါတိ တထာဂတော။ လောကသမုဒယံ ပဟာနပရိညာယ တထာယ ဂတော အတီတောတိ တထာဂတော။ လောကနိရောဓံ သစ္ဆိကိရိယာယ တထာယ ဂတော ပတ္တောတိ တထာဂတော။ လောကနိရောဓဂါမိနိံ ပဋိပဒံ တထံ အဝိပရီတံ ဂတော ပဋိပန္နောတိ တထာဂတောတိ။ ဧဝံ ဣမိဿာ ပါဠိယာ ဘဂဝတော တထာဂတဘာဝဒီပနဝသေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဣတိ ဘဂဝါ စတုသစ္စာဘိသမ္ဗောဓနဝသေန အတ္တနော တထာဂတဘာဝံ ပကာသေတွာ ဣဒါနိ တတ္ထ ဒိဋ္ဌာဒိအဘိသမ္ဗောဓိဝသေနပိ တံ ဒဿေတုံ "**ယံ ဘိက္ခဝေ**"တိအာဒိမာဟ။ အင်္ဂုတ္တရဋ္ဌကထာယံ[2] ပန "စတူဟိ သစ္စေဟိ အတ္တနော ဗုဒ္ဓဘာဝံ ကထေတွာ"တိအာဒိ ဝုတ္တံ၊ တံ တထာဂတသဒ္ဒဗုဒ္ဓသဒ္ဒါနံ အတ္ထတော နိန္နာနာကရဏတံ ဒဿေတုံ ဝုတ္တံ။ တထာ စေဝ ဟိ ပါဠိ ပဝတ္တာတိ။ တတ္ထ **ဒိဋ္ဌ**န္တိ ရူပါယတနံ။ **သုတ**န္တိ သဒ္ဒါယတနံ။ **မုတ**န္တိ ပတွာ ဂဟေတဗ္ဗတော ဂန္ဓာယတနံ ရသာယတနံ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတနဉ္စ။ **ဝိညာတ**န္တိ သုခဒုက္ခာဒိဓမ္မာရမ္မဏံ။ **ပတ္တ**န္တိ ပရိယေသိတွာ ဝါ အပရိယေသိတွာ ဝါ ပတ္တံ။ **ပရိယေသိတ**န္တိ ပတ္တံ ဝါ အပ္ပတ္တံ ဝါ ပရိယေသိတံ။ **အနုဝိစရိတံ မနသာ**တိ စိတ္တေန အနုသဉ္စရိတံ။ ကဿ ပန အနုဝိစရိတံ မနသာတိ? **သဒေဝကဿ။ပ။ သဒေဝမနုဿာယာ**တိ သမ္ဗန္ဓနီယံ။ တတ္ထ သဟ ဒေဝေဟီတိ သဒေဝကော၊ တဿ **သဒေဝကဿ**[3]။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။

သဒေဝကဝစနေန စေတ္ထ ပဉ္စကာမာဝစရဒေဝဂ္ဂဟဏံ ဝေဒိတဗ္ဗံ၊ သမာရကဝစနေန ဆဋ္ဌကာမာဝစရဒေဝဂ္ဂဟဏံ၊ သဗြဟ္မကဝစနေန ဗြဟ္မကာယိကာဒိဗြဟ္မဂ္ဂဟဏံ၊ သဿမဏဗြာဟ္မဏီဝစနေန သာသနဿ ပစ္စတ္ထိကသမဏဗြာဟ္မဏဂ္ဂဟဏဉ္စေဝ သမိတပါပဗာဟိတပါပသမဏဗြာဟ္မဏဂ္ဂဟဏဉ္စ၊ ပဇာဝစနေန

၁-သံ ၃-၃၇၇-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အဋ္ဌကင်္ဂုတ္တရဋ္ဌကထာယံ (သီ၊ သျာ) အံ-ဋ္ဌ ၂-၂၆၈-ပိဋ္ဌေ။
၃-သဒေဝကဿ လောကဿ (သီ၊ သျာ)

sattalokaggahaṇaṁ, sadevamanussavacanena sammutideva-avasesamanussaggahaṇaṁ, evamettha tīhi padehi devamārabrahmehi saddhiṁ sattaloko, dvīhi pajāvasena sattaloko gahitoti veditabbo.

Aparo nayo—sadevakaggahaṇena arūpāvacaradevaloko gahito, samārakavacanena chakāmāvacaradevaloko, sabrahmakavacanena rūpībrahmaloko, sassamaṇabrāhmaṇādivacanena sammutidevehi saha avasesasattaloko gahito. Apicettha sadevakavacanena ukkaṭṭhaparicchedato sabbalokavisayassa Bhagavato abhisambuddhabhāve pakāsite yesamevaṁ siyā "māro nāma mahānubhāvo chakāmāvacarissaro Vasavattī, brahmā pana tatopi mahānubhāvataro dasahi aṅgulīhi dasasu cakkavāḷasahassesu ālokaṁ pharati, uttamajjhānasamāpattisukhaṁ paṭisaṁvedeti. Puthū ca samaṇabrāhmaṇā iddhimanto dibbacakkhukā paracittaviduno mahānubhāvā saṁvijjanti, ayañca sattakāyo ananto aparimāṇo, kimetesaṁ sabbesaṁyeva visayo anavasesato Bhagavatā abhisambuddho"ti. Tesaṁ vimatiṁ vidhamento Bhagavā **"sadevakassa lokassā"**ti-ādimāha.

Porāṇā panāhu—"sadevakassā"ti devatāhi saddhiṁ avasesalokaṁ pariyādiyati, "samārakassā"ti mārena saddhiṁ avasesalokaṁ, "sabrahmakassā"ti brahmehi saddhiṁ avasesalokaṁ. Evaṁ sabbepi tibhavūpage satte tīsu padesu pakkhipitvā puna dvīhi padehi pariyādiyanto "sassamaṇabrāhmaṇiyā pajāya sadevamanussāyā"ti āha. Evaṁ pañcahipi padehi khandhattayaparicchinne sabbasatte pariyādiyati.

Yasmā taṁ Tathāgatena abhisambuddhanti iminā idaṁ dasseti—yaṁ aparimāṇāsu lokadhātūsu imassa sadevakassa lokassa "nīlaṁ pītakan"ti-ādi rūpārammaṇaṁ cakkhudvāre āpāthaṁ āgacchati, taṁ sabbaṁ "ayaṁ satto imasmiṁ khaṇe imaṁ nāma rūpārammaṇaṁ disvā sumano vā dummano vā majjhatto vā jāto"ti Tathāgatassa evaṁ abhisambuddhaṁ. Tathā yaṁ aparimāṇāsu lokadhātūsu imassa sadevakassa lokassa "bherisaddo mudiṅgasaddo"ti-ādi saddārammaṇaṁ sotadvāre āpāthaṁ āgacchati, "mūlagandho tacagandho"ti-ādi gandhārammaṇaṁ ghānadvāre āpāthamāgacchati, "mūlaraso khandharaso"ti-ādi rasārammaṇaṁ jivhādvāre

သတ္တလောကဂ္ဂဟဏံ၊ သဒေဝမနုဿဝစနေန သမ္မုတိဒေဝအဝသေသမနုဿဂ္ဂဟဏံ၊ ဧဝမေတ္ထ တီဟိ ပဒေဟိ ဒေဝမာရဗြဟ္မေဟိ သဒ္ဓိံ သတ္တလောကော၊ ဒွီဟိ ပဇာဝသေန သတ္တလောကော ဂဟိတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

အပရော နယော—သဒေဝကဂ္ဂဟဏေန အရူပါဝစရဒေဝလောကော ဂဟိတော၊ သမာရကဝစနေန ဆကာမာဝစရဒေဝလောကော၊ သဗြဟ္မကဝစနေန ရူပီဗြဟ္မလောကော၊ သဿမဏဗြာဟ္မဏာဒိဝစနေန သမ္မုတိဒေဝေဟိ သဟ အဝသေသသတ္တလောကော ဂဟိတော။ အပိစေတ္ထ သဒေဝကဝစနေန ဥက္ကဋ္ဌပရိစ္ဆေဒတော သဗ္ဗလောကဝိသယဿ ဘဂဝတော အဘိသမ္ဗုဒ္ဓဘာဝေ ပကာသိတေ ယေသမေဝံ သိယာ "မာရော နာမ မဟာနုဘာဝေါ ဆကာမာဝစရိဿရော ဝသဝတ္တီ၊ ဗြဟ္မာ ပန တတောပိ မဟာနုဘာဝတရော ဒသဟိ အင်္ဂုလီဟိ ဒသသု စက္ကဝါဠသဟဿေသု အာလောကံ ဖရတိ၊ ဥတ္တမဇ္ဈာနသမာပတ္တိသုခံ ပဋိသံဝေဒေတိ။ ပုထူ စ သမဏဗြာဟ္မဏာ ဣဒ္ဓိမန္တော ဒိဗ္ဗစက္ခုကာ ပရစိတ္တဝိဒုနော မဟာနုဘာဝါ သံဝိဇ္ဇန္တိ၊ အယဉ္စ သတ္တကာယော အနန္တော အပရိမာဏော၊ ကိမေတေသံ သဗ္ဗေသံယေဝ ဝိသယော အနဝသေသတော ဘဂဝတာ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ"တိ။ တေသံ ဝိမတိံ ဝိဓမေန္တော ဘဂဝါ **"သဒေဝကဿ လောကဿာ"**တိအာဒိမာဟ။

ပေါရာဏာ ပနာဟု—"သဒေဝကဿာ"တိ ဒေဝတာဟိ သဒ္ဓိံ အဝသေသလောကံ ပရိယာဒိယတိ၊ "သမာရကဿာ"တိ မာရေန သဒ္ဓိံ အဝသေသလောကံ၊ "သဗြဟ္မကဿာ"တိ ဗြဟ္မေဟိ သဒ္ဓိံ အဝသေသလောကံ။ ဧဝံ သဗ္ဗေပိ တိဘဝူပဂေ သတ္တေ တီသု ပဒေသု ပက္ခိပိတွာ ပုန ဒွီဟိ ပဒေဟိ ပရိယာဒိယန္တော "သဿမဏဗြာဟ္မဏိယာ ပဇာယ သဒေဝမနုဿာယာ"တိ အာဟ။ ဧဝံ ပဉ္စဟိပိ ပဒေဟိ ခန္ဓတ္တယပရိစ္ဆိန္နေ သဗ္ဗသတ္တေ ပရိယာဒိယတိ။

ယသ္မာ တံ တထာဂတေန အဘိသမ္ဗုဒ္ဓန္တိ ဣမိနာ ဣဒံ ဒဿေတိ—ယံ အပရိမာဏာသု လောကဓာတူသု ဣမဿ သဒေဝကဿ လောကဿ "နီလံ ပီတက"န္တိအာဒိ ရူပါရမ္မဏံ စက္ခုဒွါရေ အာပါထံ အာဂစ္ဆတိ၊ တံ သဗ္ဗံ "အယံ သတ္တော ဣမသ္မိံ ခဏေ ဣမံ နာမ ရူပါရမ္မဏံ ဒိသွာ သုမနော ဝါ ဒုမ္မနော ဝါ မဇ္ဈတ္တော ဝါ ဇာတော"တိ တထာဂတဿ ဧဝံ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓံ။ တထာ ယံ အပရိမာဏာသု လောကဓာတူသု ဣမဿ သဒေဝကဿ လောကဿ "ဘေရိသဒ္ဒေါ မုဒိင်္ဂသဒ္ဒေါ"တိအာဒိ သဒ္ဒါရမ္မဏံ သောတဒွါရေ အာပါထံ အာဂစ္ဆတိ၊ "မူလဂန္ဓော တစဂန္ဓော"တိအာဒိ ဂန္ဓာရမ္မဏံ ဃာနဒွါရေ အာပါထမာဂစ္ဆတိ၊ "မူလရသော ခန္ဓရသော"တိအာဒိ ရသာရမ္မဏံ ဇိဝှါဒွါရေ

āpāthamāgacchati, “kakkhaḷaṁ mudukan”ti-ādi pathavīdhātutejodhātuvāyodhātubhedaṁ phoṭṭhabbārammaṇaṁ kāyadvāre āpāthamāgacchati, “ayaṁ satto imasmiṁ khaṇe imaṁ nāma phoṭṭhabbaṁ phusitvā sumano vā dummano vā majjhatto vā jāto”ti sabbaṁ taṁ Tathāgatassa evaṁ abhisambuddhaṁ.

Tathā yaṁ aparimāṇāsu lokadhātūsu imassa sadevakassa lokassa sukhādibhedaṁ dhammārammaṇaṁ manodvāre āpāthamāgacchati, “ayaṁ satto imasmiṁ khaṇe imaṁ nāma dhammārammaṇaṁ jānitvā sumano vā dummano vā majjhatto vā jāto”ti sabbaṁ taṁ Tathāgatassa evaṁ abhisambuddhaṁ. Evaṁ yaṁ imassa sadevakassa lokassa diṭṭhaṁ sutaṁ mutaṁ viññātaṁ, taṁ Tathāgatena adiṭṭhaṁ vā asutaṁ vā amutaṁ vā aviññātaṁ vā natthi. Imassa pana mahājanassa pariyesitvā appattampi atthi, apariyesitvā appattampi atthi, pariyesitvā pattampi atthi, apariyesitvā pattampi atthi. Sabbampi Tathāgatassa appattaṁ nāma natthi ñāṇena asacchikataṁ. Tato eva yaṁ aparimāṇāsu lokadhātūsu aparimāṇānaṁ sattānaṁ cakkhudvāre āpāthamāgacchantaṁ rūpārammaṇaṁ nāma atthi, taṁ Bhagavā sabbaṁ sabbākārena jānāti passati. Evaṁ jānatā passatā cānena taṁ iṭṭhāniṭṭhādivasena vā diṭṭhasutamutaviññātesu labbhamānapadavasena vā “katamaṁ taṁ rūpaṁ rūpāyatanaṁ, yaṁ rūpaṁ catunnaṁ mahābhūtānaṁ upādāya vaṇṇanibhā sanidassanaṁ sappaṭighaṁ nīlaṁ pītakan”ti-ādinā[1] nayena anekehi nāmehi terasahi vārehi dvepaññāsāya nayehi vibhajjamānaṁ tatheva hoti, vitathaṁ natthi. Esa nayo sotadvārādīsupi āpāthamāgacchantesu saddādīsu.

Tasmā Tathāgatoti vuccatīti yaṁ yathā lokena gataṁ, tassa tatheva gatattā Tathāgatoti vuccati. Pāḷiyaṁ pana “abhisambuddhan”ti vuttaṁ, taṁ Tathāgatasaddena samānatthaṁ. Iminā tathādassibhāvato Tathāgatoti ayamattho dassito hoti. Vuttaṁ hetaṁ Dhammasenāpatinā—

“Na tassa addiṭṭhamidhatthi kiñci,
Atho aviññātamajānitabbaṁ.
Sabbaṁ abhiññāsi yadatthi neyyaṁ,
Tathāgato tena samantacakkhū”ti[2].

1. Abhi 1. 163 piṭṭhe. 2. Khu 7. 280; Khu 8. 178; Khu 9; 127 piṭṭhesu.

အာပါထမာဂစ္ဆတိ၊ “ကက္ခဠံ မုဒုက”န္တိအာဒိ ပထဝီဓာတုတေဇောဓာတု-ဝါယောဓာတုဘေဒံ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရမ္မဏံ ကာယဒွါရေ အာပါထမာဂစ္ဆတိ၊ “အယံ သတ္တော ဣမသ္မိံ ခဏေ ဣမံ နာမ ဖောဋ္ဌဗ္ဗံ ဖုသိတွာ သုမနော ဝါ ဒုမ္မနော ဝါ မဇ္ဈတ္တော ဝါ ဇာတော”တိ သဗ္ဗံ တံ တထာဂတဿ ဧဝံ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓံ။

တထာ ယံ အပရိမာဏာသု လောကဓာတူသု ဣမဿ သဒေဝကဿ လောကဿ သုခါဒိဘေဒံ ဓမ္မာရမ္မဏံ မနောဒွါရေ အာပါထမာဂစ္ဆတိ၊ “အယံ သတ္တော ဣမသ္မိံ ခဏေ ဣမံ နာမ ဓမ္မာရမ္မဏံ ဇာနိတွာ သုမနော ဝါ ဒုမ္မနော ဝါ မဇ္ဈတ္တော ဝါ ဇာတော”တိ သဗ္ဗံ တံ တထာဂတဿ ဧဝံ အဘိ-သမ္ဗုဒ္ဓံ။ ဧဝံ ယံ ဣမဿ သဒေဝကဿ လောကဿ ဒိဋ္ဌံ သုတံ မုတံ ဝိညာတံ၊ တံ တထာဂတေန အဒိဋ္ဌံ ဝါ အသုတံ ဝါ အမုတံ ဝါ အဝိညာတံ ဝါ နတ္ထိ။ ဣမဿ ပန မဟာဇနဿ ပရိယေသိတွာ အပ္ပတ္တမ္ပိ အတ္ထိ၊ အပရိယေသိတွာ အပ္ပတ္တမ္ပိ အတ္ထိ၊ ပရိယေသိတွာ ပတ္တမ္ပိ အတ္ထိ၊ အပရိယေသိတွာ ပတ္တမ္ပိ အတ္ထိ။ သဗ္ဗမ္ပိ တထာဂတဿ အပ္ပတ္တံ နာမ နတ္ထိ ဉာဏေန အသစ္ဆိကတံ။ တတော ဧဝ ယံ အပရိမာဏာသု လောကဓာတူသု အပရိမာဏာနံ သတ္တာနံ စက္ခုဒွါရေ အာပါထမာဂစ္ဆန္တံ ရူပါရမ္မဏံ နာမ အတ္ထိ၊ တံ ဘဂဝါ သဗ္ဗံ သဗ္ဗာကာရေန ဇာနာတိ ပဿတိ။ ဧဝံ ဇာနတာ ပဿတာ စာနေန တံ ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌာဒိဝသေန ဝါ ဒိဋ္ဌသုတမုတဝိညာတေသု လဗ္ဘမာနပဒဝသေန ဝါ “ကတမံ တံ ရူပံ ရူပါ-ယတနံ၊ ယံ ရူပံ စတုန္နံ မဟာဘူတာနံ ဥပါဒါယ ဝဏ္ဏနိဘာ သနိဒဿနံ သပ္ပဋိဃံ နီလံ ပီတက”န္တိအာဒိနာ[1] နယေန အနေကေဟိ နာမေဟိ တေရသဟိ ဝါရေဟိ ဒွေပညာသာယ နယေဟိ ဝိဘဇ္ဇမာနံ တထေဝ ဟောတိ၊ ဝိတထံ နတ္ထိ။ ဧသ နယော သောတဒွါရာဒီသုပိ အာပါထမာဂစ္ဆန္တေသု သဒ္ဒါဒီသု။

တသ္မာ တထာဂတောတိ ဝုစ္စတီတိ ယံ ယထာ လောကေန ဂတံ၊ တဿ တထေဝ ဂတတ္တာ တထာဂတောတိ ဝုစ္စတိ။ ပါဠိယံ ပန “အဘိသမ္ဗုဒ္ဓ”န္တိ ဝုတ္တံ၊ တံ တထာဂတသဒ္ဒေန သမာနတ္ထံ။ ဣမိနာ တထာဒဿိဘာဝတော တထာဂတောတိ အယမတ္ထော ဒဿိတော ဟောတိ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ ဓမ္မ-သေနာပတိနာ—

“န တဿ အဒ္ဒိဋ္ဌမိဓတ္ထိ ကိဉ္စိ၊
အထော အဝိညာတမဇာနိတဗ္ဗံ။
သဗ္ဗံ အဘိညာသိ ယဒတ္ထိ နေယျံ၊
တထာဂတော တေန သမန္တစက္ခူ”တိ[2]။

၁-အဘိ ၁-၁၆၃-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ခု ၇-၂၈၀၊ ခု ၈-၁၇၈၊ ခု ၉-၁၂၇-ပိဋ္ဌေသု။

Suttantepi vuttaṁ Bhagavatā—

“Yaṁ bhikkhave sadevakassa lokassa -pa- sadevamanussāya pajāya diṭṭhaṁ sutaṁ mutaṁ viññātaṁ pattaṁ pariyesitaṁ anuvicaritaṁ manasā, tamahaṁ jānāmi, tamahaṁ abbhaññāsiṁ, taṁ Tathāgatassa viditaṁ, taṁ Tathāgato na upaṭṭhāsī”ti[1].

Yañca bhikkhave rattiṁ Tathāgato anuttaraṁ sammāsambodhiṁ abhisambujjhatīti yassaṁ ca visākhapuṇṇamarattiyaṁ tathā-āgatādi-atthena Tathāgato Bhagavā Bodhimaṇḍe Aparājitapallaṅke nisinno tiṇṇaṁ mārānaṁ matthakaṁ madditvā uttaritarābhāvato anuttaraṁ sammāsambodhiṁ āsavakkhayañāṇena saddhiṁ sabbaññutaññāṇaṁ adhigacchati. **Yañca rattiṁ anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbāyatī**ti yassaṁ ca visākhapuṇṇamarattiyaṁyeva Kusinārāyaṁ upavattane Mallānaṁ Sālavane yamakasālānamantare anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbāyati. **Yaṁ etasmiṁ antare**ti imāsaṁ dvinnaṁ sa-upādisesa-anupādisesanibbānadhātūnaṁ vemajjhe pañcacattālīsavassaparimāṇe kāle paṭhamabodhiyampi majjhimabodhiyampi pacchimabodhiyampi yaṁ Suttageyyādippabhedaṁ dhammaṁ **bhāsati** niddisanavasena, **lapati** uddisanavasena, **niddisati** paṭiniddisanavasena. **Sabbaṁ taṁ tatheva hotī**ti taṁ etthantare desitaṁ sabbaṁ Suttageyyādinavaṅgaṁ Buddhavacanaṁ atthato byañjanato ca anupavajjaṁ anunaṁ anadhikaṁ sabbākāraparipuṇṇaṁ rāgamadanimmadanaṁ -pa- mohamadanimmadanaṁ, natthi tattha vālaggamattampi avakkhalitaṁ, ekamuddikāya lañchitaṁ viya ekanāḷiyā mitaṁ viya ekatulāya tulitaṁ viya ca taṁ tatheva hoti yassatthāya bhāsitaṁ, ekanteneva tassa sādhanato, **no aññathā.** Tasmā tathaṁ avitathaṁ anaññathaṁ. Etena tathāvāditāya Tathāgatoti dasseti. Gada-attho ayaṁ gatasaddo dakārassa takāraṁ katvā, tasmā tathaṁ gadatīti Tathāgatoti attho. Atha vā āgadanaṁ āgado, vacananti attho. Tatho aviparīto āgado yassāti dakārassa takāraṁ katvā Tathāgatoti evamettha padasiddhi veditabbā.

Yathāvādī tathākārīti ye dhamme Bhagavā “ime dhammā akusalā sāvajjā viññugarahitā samattā samādinnā ahitāya dukkhāya

1. Aṁ 1. 333 piṭṭhe.

သုတ္တန္တေပိ ဝုတ္တံ ဘဂဝတာ—

“ယံ ဘိက္ခဝေ သဒေဝကဿ လောကဿ။ပ။ သဒေဝမနုဿာယ ပဇာယ ဒိဋ္ဌံ သုတံ မုတံ ဝိညာတံ ပတ္တံ ပရိယေသိတံ အနုဝိစရိတံ မနသာ၊ တမဟံ ဇာနာမိ၊ တမဟံ အဗ္ဘညာသိံ၊ တံ တထာဂတဿ ဝိဒိတံ၊ တံ တထာဂတော န ဥပဋ္ဌာသီ”တိ[၁]။

ယဉ္စ ဘိက္ခဝေ ရတ္တိံ တထာဂတော အနုတ္တရံ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ အဘိသမ္ဗုဇ္ဈတီတိ ယဿံ စ ဝိသာခပုဏ္ဏမရတ္တိယံ တထာအာဂတာဒိအတ္ထေန တထာဂတော ဘဂဝါ ဗောဓိမဏ္ဍေ အပရာဇိတပလ္လင်္ကေ နိသိန္နော တိဏ္ဏံ မာရာနံ မတ္ထကံ မဒ္ဒိတွာ ဥတ္တရိတရာဘာဝတော အနုတ္တရံ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ အာသဝက္ခယဉာဏေန သဒ္ဓိံ သဗ္ဗညုတညာဏံ အဓိဂစ္ဆတိ။ **ယဉ္စ ရတ္တိံ အနုပါဒိသေသာယ နိဗ္ဗာနဓာတုယာ ပရိနိဗ္ဗာယတီ**တိ ယဿံ စ ဝိသာခပုဏ္ဏမရတ္တိယံယေဝ ကုသိနာရာယံ ဥပဝတ္တနေ မလ္လာနံ သာလဝနေ ယမကသာလာနမန္တရေ အနုပါဒိသေသာယ နိဗ္ဗာနဓာတုယာ ပရိနိဗ္ဗာယတိ။ **ယံ ဧတသ္မိံ အန္တရေ**တိ ဣမာသံ ဒွိန္နံ သဉပါဒိသေသအနုပါဒိသေသနိဗ္ဗာနဓာတူနံ ဝေမဇ္ဈေ ပဉ္စစတ္တာလီသဝဿပရိမာဏေ ကာလေ ပဌမဗောဓိယမ္ပိ မဇ္ဈိမဗောဓိယမ္ပိ ပစ္ဆိမဗောဓိယမ္ပိ ယံ သုတ္တဂေယျာဒိပ္ပဘေဒံ ဓမ္မံ **ဘာသတိ** နိဒ္ဒိသနဝသေန၊ **လပတိ** ဥဒ္ဒိသနဝသေန၊ **နိဒ္ဒိသတိ** ပဋိနိဒ္ဒိသနဝသေန။ **သဗ္ဗံ တံ တထေဝ ဟောတီ**တိ တံ ဧတ္ထန္တရေ ဒေသိတံ သဗ္ဗံ သုတ္တဂေယျာဒိနဝင်္ဂံ ဗုဒ္ဓဝစနံ အတ္ထတော ဗျဉ္ဇနတော စ အနုပဝဇ္ဇံ အနူနံ အနဓိကံ သဗ္ဗာကာရပရိပုဏ္ဏံ ရာဂမဒနိမ္မဒနံ။ပ။ မောဟမဒနိမ္မဒနံ၊ နတ္ထိ တတ္ထ ဝါလဂ္ဂမတ္တမ္ပိ အဝက္ခလိတံ၊ ဧကမုဒ္ဒိကာယ လဉ္ဆိတံ ဝိယ ဧကနာဠိယာ မိတံ ဝိယ ဧကတုလာယ တုလိတံ ဝိယ စ တံ တထေဝ ဟောတိ ယဿတ္ထာယ ဘာသိတံ၊ ဧကန္တေနေဝ တဿ သာဓနတော၊ **နော အညထာ။** တသ္မာ တထံ အဝိတထံ အနညထံ။ ဧတေန တထာဝါဒိတာယ တထာဂတောတိ ဒဿေတိ။ ဂဒအတ္ထော အယံ ဂတသဒ္ဒေါ ဒကာရဿ တကာရံ ကတွာ၊ တသ္မာ တထံ ဂဒတီတိ တထာဂတောတိ အတ္ထော။ အထ ဝါ အာဂဒနံ အာဂဒေါ၊ ဝစနန္တိ အတ္ထော။ တထော အဝိပရီတော အာဂဒေါ ယဿာတိ ဒကာရဿ တကာရံ ကတွာ တထာဂတောတိ ဧဝမေတ္ထ ပဒသိဒ္ဓိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ယထာဝါဒီ တထာကာရီတိ ယေ ဓမ္မေ ဘဂဝါ “ဣမေ ဓမ္မာ အကုသလာ သာဝဇ္ဇာ ဝိညုဂရဟိတာ သမတ္တာ သမာဒိန္နာ အဟိတာယ ဒုက္ခာယ

၁-အံ ၁-၃၃၃-ပိဋ္ဌေ။

saṁvattantī"ti paresaṁ dhammaṁ desento vadati, te dhamme ekanteneva sayaṁ pahāsi. Ye pana dhamme Bhagavā "ime dhammā kusalā anavajjā viññuppasatthā samattā samādinnā hitāya sukhāya saṁvattantī"ti vadati, te dhamme ekanteneva sayaṁ upasampajja vihāsi. Tasmā yathāvādī Bhagavā, tathākārīti veditabbo. **Yathākārī tathāvādīti** sammadeva sīlādiparipūraṇavasena sammā paṭipanno sayaṁ yathākārī Bhagavā, tatheva dhammadesanāya paresaṁ tattha patiṭṭhāpanavasena tathāvādī. Bhagavato hi vācāya kāyo anulometi, kāyassapi vācā. Tasmā yathāvādī tathākārī, yathākārī tathāvādī ca hoti. Evaṁbhūtassa cassa yathā vācā, kāyopi tathā gato pavatto. Yathā ca kāyo, vācāpi tathā gatā pavattāti attho.

Abhibhū anabhibhūtoti upari bhavaggaṁ heṭṭhā Avīcinirayaṁ pariyantaṁ katvā tiriyaṁ aparimāṇāsu lokadhātūsu Bhagavā sabbasatte abhibhavati sīlenapi samādhināpi paññāyapi vimuttiyāti vimuttiñāṇadassanenapi, na tassa tulā vā pamāṇaṁ vā atthi, asamo asamasamo appaṭimo appaṭibhāgo appaṭipuggalo atulo appameyyo anuttaro dhammarājā devānaṁ atidevo sakkānaṁ atisakko brahmānaṁ atibrahmā. Tato eva sayaṁ na kenaci abhibhūtoti anabhibhūto. **Aññadatthū**ti ekaṁsatthe nipāto. Yaṁ hi kiñci neyyaṁ nāma, sabbaṁ taṁ hatthatale āmalakaṁ viya passatīti **daso.** Aviparītaṁ āsayādi-avabodhena hitūpasaṁhārādinā ca satte, bhāvaññathattūpanayavasena[1] saṅkhāre, sabbākārena suciṇṇavasitāya samāpattiyo cittañca vase vattetīti **vasavattī.** Ettāvatā abhibhavanaṭṭhena Bhagavā attano Tathāgatabhāvaṁ dasseti.

Tatrevaṁ padasiddhi veditabbā—agado viya agado. Ko panesa? Desanāvilāso ceva puññussayo ca. Teneva hesa mahānubhāvo bhisakko viya dibbāgadena sappe, sabbe parappavādino sadevakañca lokaṁ abhibhavati. Iti sabbalokābhibhavane tatho aviparīto desanāvilāso ceva puññussayo ca agado assāti dakārassa takāraṁ

1. Bhavattayūpanayanavasena (Sī), bhāvañña-ittūpanayanavasena (Syā)

သံဝတ္တန္တီ"တိ ပရေသံ ဓမ္မံ ဒေသေန္တော ဝဒတိ၊ တေ ဓမ္မေ ဧကန္တေနေဝ သယံ ပဟာသိ။ ယေ ပန ဓမ္မေ ဘဂဝါ "ဣမေ ဓမ္မာ ကုသလာ အနဝဇ္ဇာ ဝိညုပ္ပသတ္ထာ သမတ္တာ သမာဒိန္နာ ဟိတာယ သုခါယ သံဝတ္တန္တီ"တိ ဝဒတိ၊ တေ ဓမ္မေ ဧကန္တေနေဝ သယံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟာသိ။ တသ္မာ ယထာဝါဒီ ဘဂဝါ, တထာကာရီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ယထာကာရီ တထာဝါဒီ**တိ သမ္မဒေဝ သီလာဒိပရိပူရဏဝသေန သမ္မာ ပဋိပန္နော သယံ ယထာကာရီ ဘဂဝါ, တထေဝ ဓမ္မဒေသနာယ ပရေသံ တတ္ထ ပတိဋ္ဌာပနဝသေန တထာဝါဒီ။ ဘဂဝတော ဟိ ဝါစာယ ကာယော အနုလောမေတိ၊ ကာယဿပိ ဝါစာ။ တသ္မာ ယထာဝါဒီ တထာကာရီ၊ ယထာကာရီ တထာဝါဒီ စ ဟောတိ။ ဧဝံဘူတဿ စဿ ယထာ ဝါစာ၊ ကာယောပိ တထာ ဂတော ပဝတ္တော။ ယထာ စ ကာယော၊ ဝါစာပိ တထာ ဂတာ ပဝတ္တာတိ အတ္ထော။

အဘိဘူ အနဘိဘူတောတိ ဥပရိ ဘဝဂ္ဂံ ဟေဋ္ဌာ အဝီစိနိရယံ ပရိယန္တံ ကတွာ တိရိယံ အပရိမာဏာသု လောကဓာတူသု ဘဂဝါ သဗ္ဗသတ္တေ အဘိဘဝတိ သီလေနပိ သမာဓိနာပိ ပညာယပိ ဝိမုတ္တိယာပိ ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနေနပိ၊ န တဿ တုလာ ဝါ ပမာဏံ ဝါ အတ္ထိ၊ အသမော အသမသမော အပ္ပဋိမော အပ္ပဋိဘာဂေါ အပ္ပဋိပုဂ္ဂလော အတုလော အပ္ပမေယျော အနုတ္တရော ဓမ္မရာဇာ ဒေဝါနံ အတိဒေဝေါ သက္ကာနံ အတိသက္ကော ဗြဟ္မာနံ အတိဗြဟ္မာ။ တတော ဧဝ သယံ န ကေနစိ အဘိဘူတောတိ အနဘိဘူတော။ **အညဒတ္ထု**တိ ဧကံသတ္ထေ နိပါတော။ ယံ ဟိ ကိဉ္စိ နေယျံ နာမ၊ သဗ္ဗံ တံ ဟတ္ထတလေ အာမလကံ ဝိယ ပဿတီတိ **ဒသော။** အဝိပရီတံ အာသယာဒိအဝဗောဓေန ဟိတူပသံဟာရာဒိနာ စ သတ္တေ, ဘာဝညထတ္တူပနယဝသေန[1] သင်္ခါရေ, သဗ္ဗာကာရေန သုစိဏ္ဏဝသိတာယ သမာပတ္တိယော စိတ္တဉ္စ ဝသေ ဝတ္တေတီတိ **ဝသဝတ္တီ။** ဧတ္တာဝတာ အဘိဘဝနဋ္ဌေန ဘဂဝါ အတ္တနော တထာဂတဘာဝံ ဒဿေတိ။

တတြေဝံ ပဒသိဒ္ဓိ ဝေဒိတဗ္ဗာ—အဂဒေါ ဝိယ အဂဒေါ။ ကော ပနေသ? ဒေသနာဝိလာသော စေဝ ပုညုဿယော စ။ တေနေဝ ဟေသ မဟာနုဘာဝေါ ဘိသက္ကော ဝိယ ဒိဗ္ဗာဂဒေန သပ္ပေ, သဗ္ဗေ ပရပ္ပဝါဒိနော သဒေဝကဉ္စ လောကံ အဘိဘဝတိ။ ဣတိ သဗ္ဗလောကာဘိဘဝနေ တထော အဝိပရီတော ဒေသနာဝိလာသော စေဝ ပုညုဿယော စ အဂဒေါ အဿာတိ ဒကာရဿ တကာရံ

၁-ဘဝတ္တယူပနယနဝသေန (သီ)၊ ဘာဝညဏတ္တူပနယနဝသေန (သျာ)

katvā Tathāgatoti veditabbo. Tena vuttaṁ “sadevake bhikkhave loke -pa- vasavattī, tasmā Tathāgatoti vuccatī”ti.

Gāthāsu **sabbalokaṁ abhiññāyā**ti tedhātukalokasannivāsaṁ jānitvā. **Sabbaloke yathātathan**ti tasmiṁ tedhātukalokasannivāse yaṁkiñci neyyaṁ, taṁ sabbaṁ yathātathaṁ aviparītaṁ jānitvā. **Sabbalokavisaṁyutto**ti catunnaṁ yogānaṁ anavasesappahānena sabbenapi lokena visaṁyutto vippamutto. **Anupayo**ti[1] sabbasmimpi loke taṇhādiṭṭhi-upayehi[2] anupayo tehi upayehi virahito.

Sabbābhibhūti rūpādīni sabbārammaṇāni sabbaṁ saṅkhāragataṁ sabbepi māre abhibhavitvā ṭhito. **Dhīro**ti dhitisampanno. **Sabbaganthappamocano**ti sabbe abhijjhākāyaganthādike mocetvā ṭhito veneyyasantānepi[3] attano desanāvilāsena tesaṁ pamocanato sabbaganthappamocano. **Phuṭṭhāssā**ti phuṭṭhā assa. Karaṇatthe idaṁ sāmivacanaṁ, phuṭṭhā anenāti attho. **Paramā santī**ti nibbānaṁ. Tañhi tena ñāṇaphusanena phuṭṭhaṁ. Tenevāha “nibbānaṁ akutobhayan”ti. Atha vā **paramā santī**ti uttamā santi. Katarā sāti? Nibbānaṁ. Yasmā pana nibbāne kutoci bhayaṁ natthi, tasmā taṁ **akutobhayan**ti vuccati.

Anīghoti niddukkho. **Sabbakammakkhayaṁ patto**ti sabbesaṁ kammānaṁ khayaṁ pariyosānaṁ accantābhāvaṁ patto. **Vimutto upadhisaṅkhaye**ti upadhisaṅkhayasaṅkhāte nibbāne tadārammaṇāya phalavimuttiyā vimutto. **Esa so**ti eso so. **Sīho anuttaro**ti parissayānaṁ sahanaṭṭhena kilesānaṁ hananaṭṭhena ca Tathāgato anuttaro sīho nāma. **Brahman**ti seṭṭhaṁ. **Cakkan**ti dhammacakkaṁ. **Pavattayī**ti tiparivaṭṭaṁ dvādasākāraṁ pavattesi.

Itīti evaṁ Tathāgatassa guṇe jānitvā. **Saṅgammā**ti samāgantvā. **Taṁ namassantī**ti taṁ Tathāgataṁ te saraṇaṁ gatā devamanussā namassanti. Mahantehi sīlādiguṇehi samannāgatattā **mahantaṁ,** catuvesārajjayogena **vītasāradaṁ.** Idāni yaṁ vadantā te namassanti, taṁ dassetuṁ **danto**ti-ādi vuttaṁ. Taṁ uttānatthameva.

1. Anūsayoti (Sī, Syā) 2. Taṇhādiṭṭhi-usayehi (Sī, Syā) 3. Veneyyasantānena (Sī, Syā)

ကတွာ တထာဂတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ တေန ဝုတ္တံ “သဒေဝကေ ဘိက္ခဝေ လောကေ။ပ။ ဝသဝတ္တီ၊ တသ္မာ တထာဂတောတိ ဝုစ္စတီ”တိ။

ဂါထာသု **သဗ္ဗလောကံ အဘိညာယာ**တိ တေဓာတုကလောကသန္နိဝါသံ ဇာနိတွာ။ **သဗ္ဗလောကေ ယထာတထ**န္တိ တသ္မိံ တေဓာတုကလောကသန္နိဝါသေ ယံကိဉ္စိ နေယျံ၊ တံ သဗ္ဗံ ယထာတထံ အဝိပရီတံ ဇာနိတွာ။ **သဗ္ဗလောကဝိသံယုတ္တော**တိ စတုန္နံ ယောဂါနံ အနဝသေသပ္ပဟာနေန သဗ္ဗေနပိ လောကေန ဝိသံယုတ္တော ဝိပ္ပမုတ္တော။ **အနူပယော**တိ[၁] သဗ္ဗသ္မိမ္ပိ လောကေ တဏှာဒိဋ္ဌိဥပယေဟိ[၂] အနူပယော တေဟိ ဥပယေဟိ ဝိရဟိတော။

သဗ္ဗာဘိဘူတိ ရူပါဒီနိ သဗ္ဗာရမ္မဏာနိ သဗ္ဗံ သင်္ခါရဂတံ သဗ္ဗေပိ မာရေ အဘိဘဝိတွာ ဌိတော။ **ဓီရော**တိ ဓိတိသမ္ပန္နော။ **သဗ္ဗဂန္ထပ္ပမောစနော**တိ သဗ္ဗေ အဘိဇ္ဈာကာယဂန္ထာဒိကေ မောစေတွာ ဌိတော ဝေနေယျသန္တာနေပိ[၃] အတ္တနော ဒေသနာဝိလာသေန တေသံ ပမောစနတော သဗ္ဗဂန္ထပ္ပမောစနော။ **ဖုဋ္ဌာဿာ**တိ ဖုဋ္ဌာ အဿ။ ကရဏတ္ထေ ဣဒံ သာမိဝစနံ၊ ဖုဋ္ဌာ အနေနာတိ အတ္ထော။ **ပရမာ သန္တီ**တိ နိဗ္ဗာနံ။ တဉှိ တေန ဉာဏဖုသနေန ဖုဋ္ဌံ။ တေနေဝါဟ “နိဗ္ဗာနံ အကုတောဘယ”န္တိ။ အထ ဝါ **ပရမာ သန္တီ**တိ ဥတ္တမာ သန္တိ။ ကတရာ သာတိ? နိဗ္ဗာနံ။ ယသ္မာ ပန နိဗ္ဗာနေ ကုတောစိ ဘယံ နတ္ထိ၊ တသ္မာ တံ **အကုတောဘယ**န္တိ ဝုစ္စတိ။

အနီဃောတိ နိဒ္ဒုက္ခော။ **သဗ္ဗကမ္မက္ခယံ ပတ္တော**တိ သဗ္ဗေသံ ကမ္မာနံ ခယံ ပရိယောသာနံ အစ္စန္တာဘာဝံ ပတ္တော။ **ဝိမုတ္တော ဥပဓိသင်္ခယေ**တိ ဥပဓိသင်္ခယသင်္ခါတေ နိဗ္ဗာနေ တဒါရမ္မဏာယ ဖလဝိမုတ္တိယာ ဝိမုတ္တော။ **ဧသ သော**တိ ဧသော သော။ **သီဟော အနုတ္တရော**တိ ပရိဿယာနံ သဟနဋ္ဌေန ကိလေသာနံ ဟနနဋ္ဌေန စ တထာဂတော အနုတ္တရော သီဟော နာမ။ **ဗြဟ္မ**န္တိ သေဋ္ဌံ။ **စက္က**န္တိ ဓမ္မစက္ကံ။ **ပဝတ္တယီ**တိ တိပရိဝဋ္ဋံ ဒွါဒသာကာရံ ပဝတ္တေသိ။

ဣတီတိ ဧဝံ တထာဂတဿ ဂုဏေ ဇာနိတွာ။ **သင်္ဂမ္မာ**တိ သမာဂန္တွာ။ **တံ နမဿန္တီ**တိ တံ တထာဂတံ တေ သရဏံ ဂတာ ဒေဝမနုဿာ နမဿန္တိ။ မဟန္တေဟိ သီလာဒိဂုဏေဟိ သမန္နာဂတတ္တာ **မဟန္တံ၊** စတုဝေသာရဇ္ဇယောဂေန **ဝီတသာရဒံ။** ဣဒါနိ ယံ ဝဒန္တာ တေ နမဿန္တိ၊ တံ ဒဿေတုံ **ဒန္တော**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။

၁-အနူသယောတိ (သီ၊ သျာ) ၂-တဏှာဒိဋ္ဌိဥသယေဟိ (သီ၊ သျာ)
၃-ဝေနေယျသန္တာနေန (သီ၊ သျာ)

Iti imasmiṁ Catukkanipāte chaṭṭhe sattame ca sutte vaṭṭaṁ kathitaṁ, paṭhamadutiyatatiyadvādasamaterasamesu vivaṭṭaṁ kathitaṁ, sesesu vaṭṭavivaṭṭaṁ kathitanti veditabbaṁ.

Terasamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

Iti Paramatthadīpaniyā Khuddakanikāyaṭṭhakathāya

Itivuttakassa

Catukkanipātavaṇṇanā niṭṭhitā.

ဣတိ ဣမသ္မိံ စတုက္ကနိပါတေ ဆဋ္ဌေ သတ္တမေ စ သုတ္တေ ဝဋ္ဋံ ကထိတံ၊ ပဌမဒုတိယတတိယဒွါဒသမတေရသမေသု ဝိဝဋ္ဋံ ကထိတံ၊ သေသေသု ဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋံ ကထိတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

တေရသမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

ဣတိ ပရမတ္ထဒီပနိယာ ခုဒ္ဒကနိကာယဋ္ဌကထာယ

ဣတိဝုတ္တကဿ

စတုက္ကနိပါတဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

Nigamanakathā

Ettāvatā ca—

Dhammissarena jagato, dhammālokavidhāyinā.
Dhammānaṁ bodhaneyyānaṁ, jānatā desanāvidhiṁ.

Taṁ taṁ nidānamāgamma, sabbalokahitesinā.
Ekakādippabhedena, desitāni Mahesinā.

Dasuttarasataṁ dve ca, suttāni **Itivuttakaṁ.**
Itivuttappabhedena, saṅgāyiṁsu mahesayo.

Chaḷabhiññā vasippattā, pabhinnapaṭisambhidā.
Yaṁ taṁ sāsanadhorayhā, dhammasaṅgāhakā pure.

Tassa atthaṁ pakāsetuṁ, Porāṇaṭṭhakathānayaṁ.
Nissāya yā samāraddhā, atthasaṁvaṇṇanā mayā.

Sā tattha paramatthānaṁ, suttantesu yathārahaṁ.
Pakāsanā **Paramattha-dīpanī** nāma nāmato.

Sampattā pariniṭṭhānaṁ, anākulavinicchayā.
Aṭṭhattiṁsappamāṇāya, Pāḷiyā bhāṇavārato[1].

Iti taṁ saṅkharontena, yaṁ taṁ adhigataṁ mayā.
Puññaṁ tassānubhāvena, Lokanāthassa sāsanaṁ.

Ogāhetvā visuddhāya, sīlādipaṭipattiyā.
Sabbepi pāṇino[2] hontu, vimuttirasabhāgino.

1. Tiṁsamattāya Pāḷiyā, bhāṇavārapamāṇato (Ka)
2. Dehino (Ka)

နိဂမနကထာ

ဧတ္တာဝတာ စ—

ဓမ္မိဿရေန ဇဂတော၊ ဓမ္မာလောကဝိဓာယိနာ။
ဓမ္မာနံ ဗောဓနေယျာနံ၊ ဇာနတာ ဒေသနာဝိဓိံ။

တံ တံ နိဒါနမာဂမ္မ၊ သဗ္ဗလောကဟိတေသိနာ။
ဧကကာဒိပ္ပဘေဒေန၊ ဒေသိတာနိ မဟေသိနာ။

ဒသုတ္တရသတံ ဒွေ စ၊ သုတ္တာနိ **ဣတိဝုတ္တကံ**။
ဣတိဝုတ္တပ္ပဘေဒေန၊ သင်္ဂါယိံသု မဟေသယော။

ဆဠဘိညာ ဝသိပ္ပတ္တာ၊ ပဘိန္နပဋိသမ္ဘိဒါ။
ယံ တံ သာသနဓောရယှာ၊ ဓမ္မသင်္ဂါဟကာ ပုရေ။

တဿ အတ္ထံ ပကာသေတုံ၊ ပေါရာဏဋ္ဌကထာနယံ။
နိဿာယ ယာ သမာရဒ္ဓါ၊ အတ္ထသံဝဏ္ဏနာ မယာ။

သာ တတ္ထ ပရမတ္ထာနံ၊ သုတ္တန္တေသု ယထာရဟံ။
ပကာသနာ **ပရမတ္ထ-ဒီပနီ** နာမ နာမတော။

သမ္ပတ္တာ ပရိနိဋ္ဌာနံ၊ အနာကုလဝိနိစ္ဆယာ။
အဋ္ဌတ္တိံသပ္ပမာဏာယ၊ ပါဠိယာ ဘာဏဝါရတော[၁]။

ဣတိ တံ သင်္ခရောန္တေန၊ ယံ တံ အဓိဂတံ မယာ။
ပုညံ တဿာနုဘာဝေန၊ လောကနာထဿ သာသနံ။

ဩဂါဟေတွာ ဝိသုဒ္ဓါယ၊ သီလာဒိပဋိပတ္တိယာ။
သဗ္ဗေပိ ပါဏိနော[၂] ဟောန္တု၊ ဝိမုတ္တိရသဘာဂိနော။

၁-တိံသမတ္တာယ ပါဠိယာ၊ ဘာဏဝါရပမာဏတော (က)
၂-ဒေဟိနော (က)

Ciraṁ tiṭṭhatu lokasmiṁ, Sammāsambuddhasāsanaṁ.
Tasmiṁ sagāravā niccaṁ, hontu sabbepi pāṇino.

Sammā vassatu kālena, devopi jagatippati.
Saddhammanirato lokaṁ, dhammeneva pasāsatūti.

Iti Badaratitthavihāravāsinā Ācariyadhammapālena katā

Itivuttakassa Aṭṭhakathā niṭṭhitā.

စိရံ တိဋ္ဌတု လောကသ္မိံ၊ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓသာသနံ။
တသ္မိံ သဂါရဝါ နိစ္စံ၊ ဟောန္တု သဗ္ဗေပိ ပါဏိနော။

သမ္မာ ဝဿတု ကာလေန၊ ဒေဝေါပိ ဇဂတိပ္ပတိ။
သဒ္ဓမ္မနိရတော လောကံ၊ ဓမ္မေနေဝ ပသာသတူတိ။

ဣတိ ဗဒရတိတ္ထဝိဟာရဝါသိနာ အာစရိယဓမ္မပါလေန ကတာ

ဣတိဝုတ္တကဿ အဋ္ဌကထာ နိဋ္ဌိတာ။

Itivuttakaṭṭhakathāya

Saṁvaṇṇitapadānaṁ anukkamaṇikā

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Akataṁ	154
Akatakalyāṇo	97
Akathaṁkathī	188
Akaraṇīyaṁ	83
Akutobhayaṁ	352
Akusalamūlāni	172
Akusalavitakkā	236, 258
Akovide	282
Akkhātāraṁ	202
Akkhāsi	197
Akkheyyañca	201
Akkheyyasaññino	201
Akkheyyasampanno	202
Akkheyyasmiṁ	201
Aguttadvāro	92
Aguttāni	96
Aggaṁ āyu	275
Aggaṁ dhammaṁ	275
Agga	268
Aggato	275
Aggadhammasamāhito	276
Aggappatto	276
Aggappasādā	268
Aggamakkhāyati	273
Aggamhi	295
Aggasmiṁ	275

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Aggassa	276
Aggī	282
Aggo vipāko	271
Aṅgaṁ	59
Acakkhukaraṇā	258
Accaguṁ	283
Accatāri	207
Acchādetvā	240
Acche	344
Acchecchi	185
Ajātaṁ	154
Ajeḷakā	153
Ajjhattaṁ	253
Ajjhattaṁ samayaṁ	257
Ajjhattajjhattaṁ	328
Ajjhattikaṁ	59
Ajjhattikānaṁ	328
Ajjhāgāre	318
Ajjhāvasati	241
Añjalikaraṇīyo	274
Aññaṁ	53, 59
Aññataraṁ	206
Aññataro	244
Aññathā	20
Aññadatthu	73, 351
Aññamaññaṁ bhaṇḍanāni	66

ဣတိဝုတ္တကဋ္ဌကထာယ

သံဝဏ္ဏိတပဒါနံ အနုက္ကမဏိကာ

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အကတံ	၁၅၄
အကတကလျာဏော	၉၇
အကထံကထီ	၁၈၈
အကရဏီယံ	၈၃
အကုတောဘယံ	၃၅၂
အကုသလမူလာနိ	၁၇၂
အကုသလဝိတက္ကာ	၂၃၆၊ ၂၅၈
အကောဝိဒေ	၂၈၂
အက္ခာတာရံ	၂၀၂
အက္ခာသိ	၁၉၇
အက္ခေယျဉ္စ	၂၀၁
အက္ခေယျသညိနော	၂၀၁
အက္ခေယျသမ္ပန္နော	၂၀၂
အက္ခေယျသ္မိံ	၂၀၁
အဂုတ္တဒွါရော	၉၂
အဂုတ္တာနိ	၉၆
အဂ္ဂံ အာယု	၂၇၅
အဂ္ဂံ ဓမ္မံ	၂၇၅
အဂ္ဂ	၂၆၈
အဂ္ဂတော	၂၇၅
အဂ္ဂဓမ္မသမာဟိတော	၂၇၆
အဂ္ဂပ္ပတ္တော	၂၇၆
အဂ္ဂပ္ပသာဒါ	၂၆၈
အဂ္ဂမက္ခာယတိ	၂၇၃
အဂ္ဂမှိ	၂၉၅
အဂ္ဂသ္မိံ	၂၇၅

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အဂ္ဂဿ	၂၇၆
အဂ္ဂီ	၂၈၂
အဂ္ဂေါ ဝိပါကော	၂၇၁
အင်္ဂံ	၅၉
အစက္ခုကရဏာ	၂၅၈
အစ္စဂုံ	၂၈၃
အစ္စတာရိ	၂၀၇
အစ္ဆာဒေတွာ	၂၄၀
အစ္ဆေ	၃၄၄
အစ္ဆေစ္ဆိ	၁၈၅
အဇာတံ	၁၅၄
အဇေဠကာ	၁၅၃
အဇ္ဈတ္တံ	၂၅၃
အဇ္ဈတ္တံ သမယံ	၂၅၇
အဇ္ဈတ္တဇ္ဈတ္တံ	၃၂၈
အဇ္ဈတ္တိကံ	၅၉
အဇ္ဈတ္တိကာနံ	၃၂၈
အဇ္ဈာဂါရေ	၃၁၈
အဇ္ဈာဝသတိ	၂၄၁
အဉ္ဇလိကရဏီယော	၂၇၄
အညံ	၅၃၊ ၅၉
အညတရံ	၂၀၆
အညတရော	၂၄၄
အညထာ	၂၀
အညဒတ္ထု	၇၃၊ ၃၅၁
အညမညံ ဘဏ္ဍနာနိ	၆၆

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Aññā	161
Aññāṇakaraṇā	258
Aññātāvindriyaṁ	198
Aññindriyaṁ	198
Aṭṭīyamānā	170
Aṭṭhaṅgiko	81
Aṭṭha purisapuggalā	273
Aṭṭhikaṅkalo	80
Aṭṭhipuñjo	80
Aṭṭhirāsi	80
Atakkāvacaraṁ	157
Atari	206
Ati	291
Atikkantamānusakaṁ	300
Atikkamaṁ	171, 210
Atikkamma	191
Atijāto	211
Atiṇṇo	206
Atidhāvanti	169
Atītassa	82
Atīto	200
Atekiccho	265
Attasanniyyātanaṁ	214
Attasambhūtā	173
Atthaṁ	263
Atthaṅgato	207
Atthavasikā	277
Atthassa	327
Atthābhisamayā	77
Atthāya	250
Atthi	154
Attho	75, 296
Atha	104
Atho	301
Adatvā bhuñjeyyuṁ	83
Adinnaṁ	219
Adinnādānaṁ	219
Adukkhamasukhā	175
Aduṭṭhacitto	89
Aduṭṭhassa	267
Adesayi	106
Adda	185
Addhā	200
Addhikā	226
Addhuvaṁ	156
Adhammaṭṭho	66
Adhammavitakkaṁ	256
Adhammo	66
Adhigacchati	96
Adhigatā	299
Adhigamāya	100
Adhiggahitā	310
Adhiggahetvā	86
Adhiṭṭhānaṁ	181
Adhivāseti	333
Anagārā	323
Anaññātaññassāmītindriyaṁ	198
Anatthajanano	262
Anatthāya	65
Anapekkhino	162

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အညာ	၁၆၁
အညာဏကရဏာ	၂၅၈
အညာတာဝိန္ဒြိယံ	၁၉၈
အညိန္ဒြိယံ	၁၉၈
အဋ္ဋီယမာနာ	၁၇၀
အဋ္ဌင်္ဂိကော	၈၁
အဋ္ဌ ပုရိသပုဂ္ဂလာ	၂၇၃
အဋ္ဌိကင်္ကလော	၈၀
အဋ္ဌိပုဉ္ဇော	၈၀
အဋ္ဌိရာသိ	၈၀
အတက္ကာဝစရံ	၁၅၇
အတရိ	၂၀၆
အတိ	၂၉၁
အတိက္ကန္တမာနုသကံ	၃၀၀
အတိက္ကမံ	၁၇၁၊ ၂၁၀
အတိက္ကမ္မ	၁၉၁
အတိဇာတော	၂၁၁
အတိဏ္ဏော	၂၀၆
အတိဓာဝန္တိ	၁၆၉
အတီတဿ	၈၂
အတီတော	၂၀၀
အတေကိစ္ဆော	၂၆၅
အတ္တသန္နိယျာတနံ	၂၁၄
အတ္တသမ္ဘူတာ	၁၇၃
အတ္ထံ	၂၆၃
အတ္ထင်္ဂတော	၂၀၇
အတ္ထဝသိကာ	၂၇၇
အတ္ထဿ	၃၂၇
အတ္ထာဘိသမယာ	၇၇
အတ္ထာယ	၂၅၀
အတ္ထိ	၁၅၄
အတ္ထော	၇၅၊ ၂၉၆
အထ	၁၀၄
အထော	၃၀၁
အဒတွာ ဘုဉ္ဇေယျုံ	၈၃
အဒိန္နံ	၂၁၉
အဒိန္နာဒါနံ	၂၁၉
အဒုက္ခမသုခါ	၁၇၅
အဒုဋ္ဌစိတ္တော	၈၉
အဒုဋ္ဌဿ	၂၆၇
အဒေသယိ	၁၀၆
အဒ္ဒ	၁၈၅
အဒ္ဓါ	၂၀၀
အဒ္ဓိကာ	၂၂၆
အဒ္ဓုဝံ	၁၅၆
အဓမ္မဋ္ဌော	၆၆
အဓမ္မဝိတက္ကံ	၂၅၆
အဓမ္မော	၆၆
အဓိဂစ္ဆတိ	၉၆
အဓိဂတာ	၂၉၉
အဓိဂမာယ	၁၀၀
အဓိဂ္ဂဟိတာ	၃၁၀
အဓိဂ္ဂဟေတွာ	၈၆
အဓိဋ္ဌာနံ	၁၈၁
အဓိဝါသေတိ	၃၃၃
အနဂါရာ	၃၂၃
အနညာတညဿာမီတိန္ဒြိယံ	၁၉၈
အနတ္ထဇနနော	၂၆၂
အနတ္ထာယ	၆၅
အနပေက္ခိနော	၁၆၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Anabhāvaṁ	333
Anabhijānaṁ	50
Anabhinanditāni	159
Anabhibhūto	73, 351
Anavajjāni	308
Anavaññattipaṭisaṁyutto	236
Anavaññattisaṁyutto	237
Anāgāmī	287
Anāgāmitāya	37
Anātāpī	100, 333
Anādaro	101, 148
Anādāno	57
Anāsavaṁ	144, 241
Aniccaṁ	254
Aniccato	184
Aniccalakkhaṇaṁ	254
Aniccā	231
Aniccānupassanā	254
Aniccānupassī	254
Aniccānupassīnaṁ	255
Anitihaṁ	106
Anibbānasaṁvattanikā	258
Anibbuto	281
Anissitena	159
Anīgho	352
Anītihaṁ	106
Anukampakā	321
Anujāto	211
Anuttaraṁ	58, 167, 274, 295
Anuttarassa	100

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Anuttaro	251, 305
Anuddhaṁseti	168
Anuddhato	236
Anupabbajjaṁ	315
Anupariyagā	89
Anupādāya	284
Anupādisesā	157
Anupubbena	63
Anuppattasadattho	158
Anubandho	280
Anumodataṁ	246
Anumodenti	244
Anuyāto	106
Anuvicaritaṁ	347
Anuvicintayaṁ	257
Anusayo	181
Anussadaṁ	294
Anussaraṁ	257
Anussaraṇaṁ	315
Anussarati	297
Anūpayo	352
Anekavihitaṁ	297
Anejamasokaṁ	212
Anejo	281
Anottāpī	100
Anta	277
Antamakāsi	185
Antamidaṁ	277
Antarā	260
Antarā	261, 265

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အနဘာဝံ	၃၃၃
အနဘိဇာနံ	၅၀
အနဘိနန္ဒိတာနိ	၁၅၉
အနဘိဘူတော	၇၃၊၃၅၁
အနဝဇ္ဇာနိ	၃၀၈
အနဝညတ္တိပဋိသံယုတ္တော	၂၃၆
အနဝညတ္တိသံယုတ္တော	၂၃၇
အနာဂါမီ	၂၈၇
အနာဂါမိတာယ	၃၇
အနာတာပီ	၁၀၀၊၃၃၃
အနာဒရော	၁၀၁၊၁၄၈
အနာဒါနော	၅၇
အနာသဝံ	၁၄၄၊၂၄၁
အနိစ္စံ	၂၅၄
အနိစ္စတော	၁၈၄
အနိစ္စလက္ခဏံ	၂၅၄
အနိစ္စာ	၂၃၁
အနိစ္စာနုပဿနာ	၂၅၄
အနိစ္စာနုပဿီ	၂၅၄
အနိစ္စာနုပဿီနံ	၂၅၅
အနိတိဟံ	၁၀၆
အနိဗ္ဗာနသံဝတ္တနိကာ	၂၅၈
အနိဗ္ဗုတော	၂၈၁
အနိဿိတေန	၁၅၉
အနီဃော	၃၅၂
အနီတိဟံ	၁၀၆
အနုကမ္ပကာ	၃၂၁
အနုဇာတော	၂၁၁
အနုတ္တရံ	၅၈၊၁၆၇၊၂၇၄၊၂၉၅
အနုတ္တရဿ	၁၀၀

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အနုတ္တရော	၂၅၁၊၃၀၅
အနုဒ္ဓံသေတိ	၁၆၈
အနုဒ္ဓတော	၂၃၆
အနုပဗ္ဗဇ္ဇံ	၃၁၅
အနုပရိယဂါ	၈၉
အနုပါဒါယ	၂၈၄
အနုပါဒိသေသာ	၁၅၇
အနုပုဗ္ဗေန	၆၃
အနုပ္ပတ္တသဒတ္ထော	၁၅၈
အနုဗန္ဓော	၂၈၀
အနုမောဒတံ	၂၄၆
အနုမောဒေန္တိ	၂၄၄
အနုယာတော	၁၀၆
အနုဝိစရိတံ	၃၄၇
အနုဝိစိန္တယံ	၂၅၇
အနုသယော	၁၈၁
အနုဿဒံ	၂၉၄
အနုဿရံ	၂၅၇
အနုဿရဏံ	၃၁၅
အနုဿရတိ	၂၉၇
အနူပယော	၃၅၂
အနေကဝိဟိတံ	၂၉၇
အနေဇမသောကံ	၂၁၂
အနေဇော	၂၈၁
အနောတ္တာပီ	၁၀၀
အန္တ	၂၇၇
အန္တမကာသိ	၁၈၅
အန္တမိဒံ	၂၇၇
အန္တရာ	၂၆၀
အန္တရာ	၂၆၁၊၂၆၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Antarāmalā	260
Antare	350
Antimadehadharo	305
Antimadehadhārī	144
Andhakaraṇā	258
Andhatamaṁ	263
Annaṁ	226
Annena	321
Apagatā	325
Apacāyanasahagataṁ	195
Apadā	269
Aparijānaṁ	50
Aparijānantā	52
Apariññāya	201
Apahānadhammaṁ	163
Apācīnaṁ	344
Apāpuranti	253
Apāyaṁ	148
Apāyo	69
Apuññakaro	208
Appakiccassa	236
Appajahaṁ	50
Appaṭiviratā	219, 222
Appattamānaso	58
Appamattassa	299
Appamatto	101
Appamāṇaṁ	88, 247
Appamādaṁ pasaṁsanti	77
Appamādaratā	162
Appamādo	76

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Appamiddho	236
Appasannā	66
Appasmiṁ	208
Appassuto	208
Appāni	308
Abbhaghanā	225
Abbhanumodanaṁ	195
Abbhussakkamāno	86
Abyāpajjaṁ	75
Abyāpajjharato	142
Abyāpajjhārāmo	141
Abyāpādavitakko	259
Abrahmacariyena	168
Abrahmacārī	168
Abhabbā	162
Abhabbo	51, 100
Abhavo	190
Abhijānaṁ	51
Abhijānāmi	72
Abhijjhā	336
Abhijjhālu	278
Abhiññatthaṁ	107
Abhiññā	241, 301
Abhiññāvosito	186
Abhinandanti	170
Abhinivajjetvā	257
Abhibhavanaṭṭhena Tathāgato	114
Abhibhuyya	164
Abhibhū	73, 351
Abhibhūtā	238

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အန္တရာမလာ	၂၆၀
အန္တရေ	၃၅၀
အန္တိမဒေဟဓရော	၃၀၅
အန္တိမဒေဟဓာရီ	၁၄၄
အန္ဓကာရဏာ	၂၅၈
အန္ဓတမံ	၂၆၃
အန္နံ	၂၂၆
အန္နေန	၃၂၁
အပဂတာ	၃၂၅
အပစာယနသဟဂတံ	၁၉၅
အပဒါ	၂၆၉
အပရိဇာနံ	၅၀
အပရိဇာနန္တာ	၅၂
အပရိညာယ	၂၀၁
အပဟာနဓမ္မံ	၁၆၃
အပါစီနံ	၃၄၄
အပါပုရန္တိ	၂၅၃
အပါယံ	၁၄၈
အပါယော	၆၉
အပုညကရော	၂၀၈
အပ္ပကိစ္စဿ	၂၃၆
အပ္ပဇဟံ	၅၀
အပ္ပဋိဝိရတာ	၂၁၉၊ ၂၂၂
အပ္ပတ္တမာနသော	၅၈
အပ္ပမတ္တဿ	၂၉၉
အပ္ပမတ္တော	၁၀၁
အပ္ပမာဏံ	၈၈၊ ၂၄၇
အပ္ပမာဒံ ပသံသန္တိ	၇၇
အပ္ပမာဒရတာ	၁၆၂
အပ္ပမာဒေါ	၇၆

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အပ္ပမိဒ္ဓေါ	၂၃၆
အပ္ပသန္နာ	၆၆
အပ္ပသ္မိံ	၂၀၈
အပ္ပဿုတော	၂၀၈
အပ္ပါနိ	၃၀၈
အဗ္ဘဃနာ	၂၂၅
အဗ္ဘနုမောဒနံ	၁၉၅
အဗ္ဘုဿက္ကမာနော	၈၆
အဗျာပဇ္ဇံ	၇၅
အဗျာပဇ္ဈရတော	၁၄၂
အဗျာပဇ္ဈာရာမော	၁၄၁
အဗျာပါဒဝိတက္ကော	၂၅၉
အဗြဟ္မစရိယေန	၁၆၈
အဗြဟ္မစာရီ	၁၆၈
အဘဗ္ဗာ	၁၆၂
အဘဗ္ဗော	၅၁၊ ၁၀၀
အဘဝေါ	၁၉၀
အဘိဇာနံ	၅၁
အဘိဇာနာမိ	၇၂
အဘိဇ္ဈာ	၃၃၆
အဘိဇ္ဈာလု	၂၇၈
အဘိညတ္ထံ	၁၀၇
အဘိညာ	၂၄၁၊ ၃၀၁
အဘိညာဝေါသိတော	၁၈၆
အဘိနန္ဒန္တိ	၁၇၀
အဘိနိဝဇ္ဇေတွာ	၂၅၇
အဘိဘဝနဋ္ဌေန တထာဂတော	၁၁၄
အဘိဘုယျ	၁၆၄
အဘိဘူ	၇၃၊ ၃၅၁
အဘိဘူတာ	၂၃၈

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Abhibhūto	265
Abhivijiya	241
Abhivihacca	86
Abhisāpo	277
Abhūtaṁ	154
Abhūtavādī	168
Amaccharī	308
Amatassa	253
Amittā	261
Amutrāsiṁ	298
Amūlakena	168
Amohayi	207
Ayaṁ attā	170
Ayaṁ pajā	52
Ayaji	308
Ayamanudhammo	256
Ayamassa	299
Ayogakkhemino	190
Arati	340
Arahaṁ	157
Arahatā	11
Ariyaddasā	283
Ariyadhamme	282
Ariyapaññāya	324
Ariyasaccāni	81
Ariyasāvako	240
Ariyā	316
Ariyehi	234
Ariyo	81, 185
Arūpaṭṭhāyino	210

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Arūpadhātu	174
Arūpino	270
Arūpesu	210
Alaṁsamakkhātāro	314
Avajāto	211
Avaṇṇayi	295
Avaṇṇo	230
Avikkhittaṁ	283
Avighātattā	159
Avijānatā	312
Avijjā	299
Avijjānīvaraṇaṁ	54
Avijjāmūlikā	147
Avirājayaṁ	50
Avihiṁsāvitakko	259
Avīcinirayaṁ	267
Avuṭṭhikasamo	226-7
Avūpasamo	341
Aveti	301
Asaṁsaggena	233
Asaṁhāriyā	246
Asakkārena	238
Asaṅkhataṁ	154
Asaṅkhatā	272
Asaññatā	168
Asaññino	270
Asaṇṭhitaṁ	284
Asaṇṭhitā	174, 210
Asaddhammehi	265

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အဘိဘူတော	၂၆၅
အဘိဝိဇိယ	၂၄၁
အဘိဝိဟစ္စ	၈၆
အဘိသာပေါ	၂၇၇
အဘူတံ	၁၅၄
အဘူတဝါဒီ	၁၆၈
အမစ္ဆရီ	၃၀၈
အမတဿ	၂၅၃
အမိတ္တာ	၂၆၁
အမုတြာသိံ	၂၉၈
အမူလကေန	၁၆၈
အမောဟယိ	၂၀၇
အယံ အတ္တာ	၁၇၀
အယံ ပဇာ	၅၂
အယဇိ	၃၀၈
အယမနုဓမ္မော	၂၅၆
အယမဿ	၂၉၉
အယောဂက္ခေမိနော	၁၉၀
အရတိ	၃၄၀
အရဟံ	၁၅၇
အရဟတာ	၁၁
အရိယဒ္ဒသာ	၂၈၃
အရိယဓမ္မေ	၂၈၂
အရိယပညာယ	၃၂၄
အရိယသစ္စာနိ	၈၁
အရိယသာဝကော	၂၄၀
အရိယာ	၃၁၆
အရိယေဟိ	၂၃၄
အရိယော	၈၁၊ ၁၈၅
အရူပဋ္ဌာယိနော	၂၁၀

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အရူပဓာတု	၁၇၄
အရူပိနော	၂၇၀
အရူပေသု	၂၁၀
အလံသမက္ခာတာရော	၃၁၄
အဝဇာတော	၂၁၁
အဝဏ္ဏယိ	၂၉၅
အဝဏ္ဏော	၂၃၀
အဝိက္ခိတ္တံ	၂၈၃
အဝိဃာတတ္တာ	၁၅၉
အဝိဇာနတာ	၃၁၂
အဝိဇ္ဇာ	၂၉၉
အဝိဇ္ဇာနီဝရဏံ	၅၄
အဝိဇ္ဇာမူလိကာ	၁၄၇
အဝိရာဇယံ	၅၀
အဝိဟိံသာဝိတက္ကော	၂၅၉
အဝီစိနိရယံ	၂၆၇
အဝုဋ္ဌိကသမော	၂၂၆-၇
အဝူပသမော	၃၄၁
အဝေတိ	၃၀၁
အသံသဂ္ဂေန	၂၃၃
အသံဟာရိယာ	၂၄၆
အသက္ကာရေန	၂၃၈
အသင်္ခတံ	၁၅၄
အသင်္ခတာ	၂၇၂
အသညတာ	၁၆၈
အသညိနော	၂၇၀
အသဏ္ဌိတံ	၂၈၄
အသဏ္ဌိတာ	၁၇၄၊ ၂၁၀
အသဒ္ဓမ္မေဟိ	၂၆၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Asante	231
Asamāhitā	325
Asamāhito	278
Asampajāno	278
Asammuṭṭhā	343
Asayhasāhinaṁ	144
Asallīnaṁ	343
Asāraddho	343
Asitaṁ	294
Asukhāya	65
Asubhasaññino	283
Asubhānupassī	253
Asuraṁ	282
Asekkhā	191
Asekkhena	191
Asesaṁ	283
Asokaṁ	157
Asmiṁ loke	147
Asmi	303
Assa	108, 165, 230, 246
Assamedhaṁ	89
Ahaṁ	36, 53
Ahitāya	65
Ahiriko	101
Ahorattaṁ	54
[Ā]	
Āgacchatu	228
Āgantāro	52
Āgāmī	286

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ā]	
Ācāragocarasampanno	293
Ātāpino	299
Ātāpī	100, 255
Ādiccovudayaṁ	265
Ādīnavaṁ	317
Ānāpānassati	253
Ānāpāne	255
Āpādakā	320
Āpādi	265
Āpāyikā	167
Āpāyiko	66
Ābhassarūpago	72
Āmisadāyādā	306
Āmisadānaṁ	294
Āmisayāgā	308
Āmisasaṁvibhāgo	295
Āmisānuggaho	295
Āmodamāno	227
Āyataggaṁ	74
Āyatanānaṁ	328
Ārakkhagocaro	293
Āraddhavīriyehi	234
Āraddhā	108
Ārambhadhātu	340
Ārammaṇato	222
Ārā	237
Ārādhayanti	323
Āruppaṁ	209
Āruppesu	174
Ālokādikarā	316

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အသန္တေ	၂၃၁
အသမာဟိတာ	၃၂၅
အသမာဟိတော	၂၇၈
အသမ္ပဇာနော	၂၇၈
အသမ္မုဋ္ဌာ	၃၄၃
အသယှသာဟိနံ	၁၄၄
အသလ္လီနံ	၃၄၃
အသာရဒ္ဓေါ	၃၄၃
အသိတံ	၂၉၄
အသုခါယ	၆၅
အသုဘသညိနော	၂၈၃
အသုဘာနုပဿီ	၂၅၃
အသုရံ	၂၈၂
အသေက္ခာ	၁၉၁
အသေက္ခေန	၁၉၁
အသေသံ	၂၈၃
အသောကံ	၁၅၇
အသ္မိံ လောကေ	၁၄၇
အသ္မိ	၃၀၃
အဿ	၁၀၈၊၁၆၅၊၂၃၀၊၂၄၆
အဿမေဓံ	၈၉
အဟံ	၃၆၊၅၃
အဟိတာယ	၆၅
အဟိရိကော	၁၀၁
အဟောရတ္တံ	၅၄
[အာ]	
အာဂစ္ဆတု	၂၂၈
အာဂန္တာရော	၅၂
အာဂါမီ	၂၈၆

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အာ]	
အာစာရဂေါစရသမ္ပန္နော	၂၉၃
အာတာပိနော	၂၉၉
အာတာပီ	၁၀၀၊၂၅၅
အာဒိစ္စောဝုဒယံ	၂၆၅
အာဒီနဝံ	၃၁၇
အာနာပါနဿတိ	၂၅၃
အာနာပါနေ	၂၅၅
အာပါဒကာ	၃၂၀
အာပါဒိ	၂၆၅
အာပါယိကာ	၁၆၇
အာပါယိကော	၆၆
အာဘဿရူပဂေါ	၇၂
အာမိသဒါယာဒါ	၃၀၆
အာမိသဒါနံ	၂၉၄
အာမိသယာဂါ	၃၀၈
အာမိသသံဝိဘာဂေါ	၂၉၅
အာမိသာနုဂ္ဂဟော	၂၉၅
အာမောဒမာနော	၂၂၇
အာယတဂ္ဂံ	၇၄
အာယတနာနံ	၃၂၈
အာရက္ခဂေါစရော	၂၉၃
အာရဒ္ဓဝီရိယေဟိ	၂၃၄
အာရဒ္ဓါ	၁၀၈
အာရမ္ဘဓာတု	၃၄၀
အာရမ္မဏတော	၂၂၂
အာရာ	၂၃၇
အာရာဓယန္တိ	၃၂၃
အာရုပ္ပံ	၂၀၉
အာရုပ္ပေသု	၁၇၄
အာလောကာဒိကရာ	၃၁၆

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ā]	
Āloko	299
Āvasathaṁ	226
Āsajja	266
Āsavānaṁ	108, 241
Āhāranettippabhavaṁ	156
Āhu	227
Āhuneyyā	320
Āhuneyyo	273
[I]	
Icchālobhasamussayā	147
Iṭṭhassa	71
Iṇaṭṭā	278
Iti	3, 17, 242, 299
Iti karitvā	59
Iti maṁ	104
Itivuttakaṁ	2
Itisaccaparāmāso	188
Ito	244
Ito manussattā	85
Itthabhāvaññathābhāvaṁ	57, 286
Idaṁ	102
Idamappahāya	167
Idamassāhaṁ	309
Idha	68, 322
Idhūpapanno	299
Idheva	102, 159, 253, 260
Indriyaṁ	182
Indriyasampanno	199
Indriyāni	198

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[I]	
Indriyesu	92
Imaṁ lokaṁ	72
Imamhi	69
Imāni	172
Imāya mayaṁ	143
Iriyāya	142
[U]	
Ukkādhārā	316
Ucchādanena	321
Ucchijjati	170
Ujumaggānusārino	199
Uṭṭhānādhigataṁ	228
Uttamaṁ	4, 312
Uttamatthassa	61
Uttamapuriso	289
Uttarikaraṇīye	265
Udabindūva	263
Udayabbayaṁ	344
Uddhaṁ	344
Uddhaccakukkuccaṁ	337
Uddhaccakukkuccassa	341
Uddhato	236
Unnaḷā	325
Upapajjati	75
Upapajjanti	69
Upapajjamāne	300
Upapajjāmi	72
Upapattidevā	242
Upaparikkhato	283

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အာ]	
အာလောကော	၂၉၉
အာဝသထံ	၂၂၆
အာသဇ္ဇ	၂၆၆
အာသဝါနံ	၁၀၈၊ ၂၄၁
အာဟာရနေတ္တိပ္ပဘဝံ	၁၅၆
အာဟု	၂၂၇
အာဟုနေယျာ	၃၂၀
အာဟုနေယျော	၂၇၃
[ဣ]	
ဣစ္ဆာလောဘသမုဿယာ	၁၄၇
ဣဋ္ဌဿ	၇၁
ဣဏဋ္ဋာ	၂၇၈
ဣတိ	၃၊ ၁၇၊ ၂၄၂၊ ၂၉၉
ဣတိ ကရိတွာ	၅၉
ဣတိ မံ	၁၀၄
ဣတိဝုတ္တကံ	၂
ဣတိသစ္စပရာမာသော	၁၈၈
ဣတော	၂၄၄
ဣတော မနုဿတ္တာ	၈၅
ဣတ္ထဘာဝညထာဘာဝံ	၅၇၊ ၂၈၆
ဣဒံ	၁၀၂
ဣဒမပ္ပဟာယ	၁၆၇
ဣဒမဿာဟံ	၃၀၉
ဣဓ	၆၈၊ ၃၂၂
ဣဓူပပန္နော	၂၉၉
ဣဓေဝ	၁၀၂၊ ၁၅၉၊ ၂၅၃၊ ၂၆၀
ဣန္ဒြိယံ	၁၈၂
ဣန္ဒြိယသမ္ပန္နော	၁၉၉
ဣန္ဒြိယာနိ	၁၉၈

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဣ]	
ဣန္ဒြိယေသု	၉၂
ဣမံ လောကံ	၇၂
ဣမမှိ	၆၉
ဣမာနိ	၁၇၂
ဣမာယ မယံ	၁၄၃
ဣရိယာယ	၁၄၂
[ဥ]	
ဥက္ကာဓာရာ	၃၁၆
ဥစ္ဆာဒနေန	၃၂၁
ဥစ္ဆိဇ္ဇတိ	၁၇၀
ဥဇုမဂ္ဂါနုသာရိနော	၁၉၉
ဥဋ္ဌာနာဓိဂတံ	၂၂၈
ဥတ္တမံ	၄၊ ၃၁၂
ဥတ္တမတ္ထဿ	၆၁
ဥတ္တမပုရိသော	၂၈၉
ဥတ္တရိကရဏီယေ	၂၆၅
ဥဒဗိန္ဒူဝ	၂၆၃
ဥဒယဗ္ဗယံ	၃၄၄
ဥဒ္ဓံ	၃၄၄
ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စံ	၃၃၇
ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စဿ	၃၄၁
ဥဒ္ဓတော	၂၃၆
ဥန္နဠာ	၃၂၅
ဥပပဇ္ဇတိ	၇၅
ဥပပဇ္ဇန္တိ	၆၉
ဥပပဇ္ဇမာနေ	၃၀၀
ဥပပဇ္ဇာမိ	၇၂
ဥပပတ္တိဒေဝါ	၂၄၂
ဥပပရိက္ခတော	၂၈၃

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[U]	
Upaparikkheyya	283
Upadhi	231, 247
Upadhikkhayaṁ	88
Upadhippaṭinissaggaṁ	175
Upadhisaṅkhaye	352
Upanayhati	230
Upanibandhagocaro	293
Upalepabhayā	230
Upavādakā	207
Upasaṅkamanaṁ	314
Upasampajja	241
Upādānakkhayārāmaṁ	239
Upādisese	161
Upāyāso	278
Upāsakā	225
Upekkhako	257
Upenti	277
Uppajjati	249
Uppajjantu	229
Uppajjamānā	249, 317
Uppajjamāno	249
Uppajjamāno uppajjati	65
Uppatti	181
Uppanno	249
Uppādo	198
Ubhatopadittaṁ	279
Ubhayaṁ	239, 287, 296
Ubhopi te	168

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ū]	
Ūmibhayaṁ	207
[E]	
Eka	34
Ekakkhaṇe	125
Ekaṅgampi	59
Ekaccaṁ	68
Ekaccānaṁ	227
Ekaccānaṁ aññathattaṁ	66
Ekadhammaṁ	35, 82
Ekadhammo	64, 65, 67
Ekanīvaraṇampi	53
Ekapuggalassa	80
Ekampi jāhiṁ	297
Ekodibhūto	167
Ejānugo	280
Etaṁ	4
Etaṁ	41, 316
Etaṁ santaṁ	170
Etadaggaṁ	295
Etadahosi	74
Etamādīnavaṁ ñatvā	57
Etāhi	301
Ete	193, 282
Ete dhamme	75
Evaṁ	68, 170
Evaṁgotto	298
Evaṁnāmo	298
Evaṁ niraye	69
Evaṁbhūto	333

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဥ]	
ဥပပရိက္ခေယျ	၂၈၃
ဥပဓိ	၂၃၁၊ ၂၄၇
ဥပဓိက္ခယံ	၈၈
ဥပဓိပ္ပဋိနိဿဂ္ဂံ	၁၇၅
ဥပဓိသင်္ခယေ	၃၅၂
ဥပနယှတိ	၂၃၀
ဥပနိဗန္ဓဂေါစရော	၂၉၃
ဥပလေပဘယာ	၂၃၀
ဥပဝါဒကာ	၂၀၇
ဥပသင်္ကမနံ	၃၁၄
ဥပသမ္ပဇ္ဇ	၂၄၁
ဥပါဒါနက္ခယာရာမံ	၂၃၉
ဥပါဒိသေသေ	၁၆၁
ဥပါယာသော	၂၇၈
ဥပါသကာ	၂၂၅
ဥပေက္ခကော	၂၅၇
ဥပေန္တိ	၂၇၇
ဥပ္ပဇ္ဇတိ	၂၄၉
ဥပ္ပဇ္ဇန္တု	၂၂၉
ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ	၂၄၉၊ ၃၁၇
ဥပ္ပဇ္ဇမာနော	၂၄၉
ဥပ္ပဇ္ဇမာနော ဥပ္ပဇ္ဇတိ	၆၅
ဥပ္ပတ္တိ	၁၈၁
ဥပ္ပန္နော	၂၄၉
ဥပ္ပါဒေါ	၁၉၈
ဥဘတောပဒိတ္တံ	၂၇၉
ဥဘယံ	၂၃၉၊ ၂၈၇၊ ၂၉၆
ဥဘောပိ တေ	၁၆၈

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဦ]	
ဦမိဘယံ	၂၀၇
[ဧ]	
ဧက	၃၄
ဧကက္ခဏေ	၁၂၅
ဧကင်္ဂမ္ပိ	၅၉
ဧကစ္စံ	၆၈
ဧကစ္စာနံ	၂၂၇
ဧကစ္စာနံ အညထတ္တံ	၆၆
ဧကဓမ္မံ	၃၅၊ ၈၂
ဧကဓမ္မော	၆၄၊ ၆၅၊ ၆၇
ဧကနီဝရဏမ္ပိ	၅၃
ဧကပုဂ္ဂလဿ	၈၀
ဧကမ္ပိ ဇာဟိံ	၂၉၇
ဧကောဒိဘူတော	၁၆၇
ဧဇာနုဂေါ	၂၈၀
ဧတံ	၄
ဧတံ	၄၁၊ ၃၁၆
ဧတံ သန္တံ	၁၇၀
ဧတဒဂ္ဂံ	၂၉၅
ဧတဒဟောသိ	၇၄
ဧတမာဒီနဝံ ဉတွာ	၅၇
ဧတာဟိ	၃၀၁
ဧတေ	၁၉၃၊ ၂၈၂
ဧတေ ဓမ္မေ	၇၅
ဧဝံ	၆၈၊ ၁၇၀
ဧဝံဂေါတ္တော	၂၉၈
ဧဝံနာမော	၂၉၈
ဧဝံ နိရယေ	၆၉
ဧဝံဘူတော	၃၃၃

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[E]	
Evaṁmahānubhāvo	74
Evaṁmahiddhiko	74
Evaṁvaṇṇo	298
Evaṁsukha-dukkhappaṭisaṁvedī	298
Evamāyupariyanto	299
Evamāhāro	298
Evameva	228
Esanā	186, 188
Eseva	142
Ehi	248
[O]	
Okkamati	243
Otiṇṇamhā	278
Ottappaṁ	150
Ottāpī	100
Opadhikaṁ	247
Opadhikāni	85
Omukkassa	205
Oramattakena	265
Orambhāgiyānaṁ	329
Orasā	305
Olīyanti	169
Ovādakā	313
Ovuyheyya	326
Osadhitārakā	86
Ohāretvā	240
Ohitabhāro	158
[Ka]	
Kaṅkhati	232
Kacchehi	243

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ka]	
Kataṁ	156
Katakaraṇīyo	158
Katapāpo	97
Katamaṁ	37
Katvā	168
Kantassa	71
Kapaṇā	226
Kappaṁ	66, 80
Kappaṭṭho	66
Kappe	72
Kammato	222
Kammarato	234
Kammārāmatamanuyutto	235
Kammārāmo	234
Karaṁ	63
Kalaṁ	85
Kalāpaṁ	230
Kalyāṇaṁ	97
Kalyāṇadhammo	225, 288
Kalyāṇapañño	288
Kalyāṇamittatā	61
Kalyāṇasīlo	288
Kalyāṇādhimuttikā	232
Kāmakāmino	85, 324
Kāmacchandassa	338
Kāmataṇhā	189
Kāmanissaraṇaṁ	210
Kāmayogayutto	286
Kāmayogavisaṁyutto	287

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဧ]	
ဧဝံမဟာနုဘာဝေါ	၇၄
ဧဝံမဟိဒ္ဓိကော	၇၄
ဧဝံဝဏ္ဏော	၂၉၈
ဧဝံသုခဒုက္ခပ္ပဋိသံဝေဒီ	၂၉၈
ဧဝမာယုပရိယန္တော	၂၉၉
ဧဝမာဟာရော	၂၉၈
ဧဝမေဝ	၂၂၈
ဧသနာ	၁၈၆၊ ၁၈၈
ဧသေဝ	၁၄၂
ဧဟိ	၂၄၈
[ဩ]	
ဩက္ကမတိ	၂၄၃
ဩတိဏ္ဏမှာ	၂၇၈
ဩတ္တပ္ပံ	၁၅၀
ဩတ္တာပီ	၁၀၀
ဩပဓိကံ	၂၄၇
ဩပဓိကာနိ	၈၅
ဩမုက္ကဿ	၂၀၅
ဩရမတ္တကေန	၂၆၅
ဩရမ္ဘာဂိယာနံ	၃၂၉
ဩရသာ	၃၀၅
ဩလီယန္တိ	၁၆၉
ဩဝါဒကာ	၃၁၃
ဩဝုယှေယျ	၃၂၆
ဩသဓိတာရကာ	၈၆
ဩဟာရေတွာ	၂၄၀
ဩဟိတဘာရော	၁၅၈
[က]	
ကင်္ခတိ	၂၃၂
ကစ္ဆေဟိ	၂၄၃

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[က]	
ကတံ	၁၅၆
ကတကရဏီယော	၁၅၈
ကတပါပေါ	၉၇
ကတမံ	၃၇
ကတွာ	၁၆၈
ကန္တဿ	၇၁
ကပဏာ	၂၂၆
ကပ္ပံ	၆၆၊ ၈၀
ကပ္ပဋ္ဌော	၆၆
ကပ္ပေ	၇၂
ကမ္မတော	၂၂၂
ကမ္မရတော	၂၃၄
ကမ္မာရာမတမနုယုတ္တော	၂၃၅
ကမ္မာရာမော	၂၃၄
ကရံ	၆၃
ကလံ	၈၅
ကလာပံ	၂၃၀
ကလျာဏံ	၉၇
ကလျာဏဓမ္မော	၂၂၅၊ ၂၈၈
ကလျာဏပညော	၂၈၈
ကလျာဏမိတ္တတာ	၆၁
ကလျာဏသီလော	၂၈၈
ကလျာဏာဓိမုတ္တိကာ	၂၃၂
ကာမကာမိနော	၈၅၊ ၃၂၄
ကာမစ္ဆန္ဒဿ	၃၃၈
ကာမတဏှာ	၁၈၉
ကာမနိဿရဏံ	၂၁၀
ကာမယောဂယုတ္တော	၂၈၆
ကာမယောဂဝိသံယုတ္တော	၂၈၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ka]	
Kāmavitakko	258
Kāmānaṁ	209
Kāmāsavo	188
Kāmūpapattiyo	285
Kāme	332
Kāmesanā	186
Kāmesu	162
Kāmesu micchācāro	220
Kāyaduccaritaṁ	97, 202
Kāyaduccaritena	301
Kāyasuci	204
Kāyasucaritaṁ	203
Kāyasoceyyaṁ	204
Kāyassa bhedā	69, 92
Kāye	243
Kāyena	175
Kāyo	94, 231
Kālavipassī	165
Kāle	296
Kālena	167
Kāsāvakaṇṭhā	168
Kiṁ akusalaṁ	143
Kiṁ appahīnaṁ	143
Kiṁ pajahāma	143
Kiccavibhāgato	126
Kiñcāpi	326
Kitti	276
Kibbisaṁ	97
Kilissanti	243

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ka]	
Kubbetha	267
Kummaggaṁ	335
Kulagandhano	225
Kulaputtā	277
Kusaggena	230
Kusalaṁ	97
Kusalesu dhammesu	165
Kusalo	89
Kusītaṁ	234
Kusītena	312
Kusīto	101, 334
Kuhā	324
Kenaci	91
Kevalī	289
Kesamassuṁ	240
Koci	266
Kodhaṁ	46
[Kha]	
Khantisaṁvaro	105
Khandha	192
Khandhānaṁ	344
Khayaṁ	267
Khayaṁ dukkhassa	61
Khayagāminaṁ	183, 189
Khayamattano	294
Khayasmiṁ	199
Khayāya	108
Khaye ñāṇaṁ	312
Khīṇapunabbhavā	153

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[က]	
ကာမဝိတက္ကော	၂၅၈
ကာမာနံ	၂၀၉
ကာမာသဝေါ	၁၈၈
ကာမူပပတ္တိယော	၂၈၅
ကာမေ	၃၃၂
ကာမေသနာ	၁၈၆
ကာမေသု	၁၆၂
ကာမေသု မိစ္ဆာစာရော	၂၂၀
ကာယဒုစ္စရိတံ	၉၇၊ ၂၀၂
ကာယဒုစ္စရိတေန	၃၀၁
ကာယသုစိ	၂၀၄
ကာယသုစရိတံ	၂၀၃
ကာယသောစေယျံ	၂၀၄
ကာယဿ ဘေဒါ	၆၉၊ ၉၂
ကာယေ	၂၄၃
ကာယေန	၁၇၅
ကာယော	၉၄၊ ၂၃၁
ကာလဝိပဿီ	၁၆၅
ကာလေ	၂၉၆
ကာလေန	၁၆၇
ကာသာဝကဏ္ဌာ	၁၆၈
ကိံ အကုသလံ	၁၄၃
ကိံ အပ္ပဟီနံ	၁၄၃
ကိံ ပဇဟာမ	၁၄၃
ကိစ္စဝိဘာဂတော	၁၂၆
ကိဉ္စာပိ	၃၂၆
ကိတ္တိ	၂၇၆
ကိဗ္ဗိသံ	၉၇
ကိလိဿန္တိ	၂၄၃

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[က]	
ကုဗ္ဗေထ	၂၆၇
ကုမ္မဂ္ဂံ	၃၃၅
ကုလဂန္ဓနော	၂၂၅
ကုလပုတ္တာ	၂၇၇
ကုသဂ္ဂေန	၂၃၀
ကုသလံ	၉၇
ကုသလေသု ဓမ္မေသု	၁၆၅
ကုသလော	၈၉
ကုသီတံ	၂၃၄
ကုသီတေန	၃၁၂
ကုသီတော	၁၀၁၊ ၃၃၄
ကုဟာ	၃၂၄
ကေနစိ	၉၁
ကေဝလီ	၂၈၉
ကေသမဿုံ	၂၄၀
ကောစိ	၂၆၆
ကောဓံ	၄၆
[ခ]	
ခန္တိသံဝရော	၁၀၅
ခန္ဓ	၁၉၂
ခန္ဓာနံ	၃၄၄
ခယံ	၂၆၇
ခယံ ဒုက္ခဿ	၆၁
ခယဂါမိနံ	၁၈၃၊ ၁၈၉
ခယမတ္တနော	၂၉၄
ခယသ္မိံ	၁၉၉
ခယာယ	၁၀၈
ခယေ ဉာဏံ	၃၁၂
ခီဏပုနဗ္ဘဝါ	၁၅၃

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Kha]	
Khīṇamānapunabbhavā	288
Khīṇāsavo	158
Khemavitakko	137, 141
Kho	104
[Ga - Gha]	
Gaccha	244
Gandhaṁ	226
Garūnaṁ	153
Gahetvā	280
Gāme	279
Gāravayutto	4
Giddho	281
Giribbaje	81
Gihibhogā	279
Gūthagataṁ	279
Gehanissitaṁ	335
Gocarajjhattaṁ	328
Gharamesino	324
Ghāteti	91
Ghānaṁ	94
[Ca]	
Ca	201
Cakkaṁ	352
Cakkavattī	73
Cakkhuṁ	94
Cakkhumatā	159
Cakkhumanto	169, 316
Cakkhūni	196
Caññe	286

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ca]	
Catudvāraṁ	267
Caturāsītiyā	126
Cattāri purisayugāni	273
Candappabhā	90
Candiyā	86
Caraṁ	333
Carato	333
Carimaṁ kabaḷaṁ	84
Cavanadhammo	242
Cavamāne	300
Cāturanto	73
Cittaṁ	50
Cittappakopano	262
Cīvaraṁ	309
Cutā	85
Cetasā	68
Ceteti	240
Ceto	68
Cetovimuttiṁ	241
Cetovimuttiyā	85
Cetosamathasāmīciṁ	345
Corābhinītā	278
[Cha]	
Chanavutiyā	125
Channetaṁ	328
Chavālātaṁ	279
Chijjati	233
Chinnasaṁsayā	288
Chetvā	101

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ခ]	
ခီဏမာနပုနဗ္ဘဝါ	၂၈၈
ခီဏာသဝေါ	၁၅၈
ခေမဝိတက္ကော	၁၃၇၊ ၁၄၁
ခေါ	၁၀၄
[ဂ - ဃ]	
ဂစ္ဆ	၂၄၄
ဂန္ဓံ	၂၂၆
ဂရူနံ	၁၅၃
ဂဟေတွာ	၂၈၀
ဂါမေ	၂၇၉
ဂါရဝယုတ္တော	၄
ဂိဒ္ဓေါ	၂၈၁
ဂိရိဗ္ဗဇေ	၈၁
ဂိဟိဘောဂါ	၂၇၉
ဂူထဂတံ	၂၇၉
ဂေဟနိဿိတံ	၃၃၅
ဂေါစရဇ္ဈတ္တံ	၃၂၈
ဃရမေသိနော	၃၂၄
ဃာတေတိ	၉၁
ဃာနံ	၉၄
[စ]	
စ	၂၀၁
စက္ကံ	၃၅၂
စက္ကဝတ္တီ	၇၃
စက္ခုံ	၉၄
စက္ခုမတာ	၁၅၉
စက္ခုမန္တော	၁၆၉၊ ၃၁၆
စက္ခူနိ	၁၉၆
စညေ	၂၈၆

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[စ]	
စတုဒွါရံ	၂၆၇
စတုရာသီတိယာ	၁၂၆
စတ္တာရိ ပုရိသယုဂါနိ	၂၇၃
စန္ဒပ္ပဘာ	၉၀
စန္ဒိယာ	၈၆
စရံ	၃၃၃
စရတော	၃၃၃
စရိမံ ကဗဠံ	၈၄
စဝနဓမ္မော	၂၄၂
စဝမာနေ	၃၀၀
စာတုရန္တော	၇၃
စိတ္တံ	၅၀
စိတ္တပ္ပကောပနော	၂၆၂
စီဝရံ	၃၀၉
စုတာ	၈၅
စေတသာ	၆၈
စေတေတိ	၂၄၀
စေတော	၆၈
စေတောဝိမုတ္တိံ	၂၄၁
စေတောဝိမုတ္တိယာ	၈၅
စေတောသမထသာမီစိံ	၃၄၅
စောရာဘိနီတာ	၂၇၈
[ဆ]	
ဆနဝုတိယာ	၁၂၅
ဆန္နေတံ	၃၂၈
ဆဝါလာတံ	၂၇၉
ဆိဇ္ဇတိ	၂၃၃
ဆိန္နသံသယာ	၂၈၈
ဆေတွာ	၁၀၁

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ja]	
Jagato	344
Janakuhanatthaṁ	104
Janapadatthāvariyappatto	73
Janalapanatthaṁ	104
Janā	175
Jano	263
Jantuno	83
Jarā	278
Jarāmaraṇasaṅghātaṁ	156
Jalaṁva	266
Jahe	148
Jaheyya	332
Jāgarato bhayaṁ	166
Jāgarantā	166
Jāgaritaṁ	166
Jāgaro	164
Jātaṁ	156
Jāti	278
Jātikhayantadassī	163
Jātijarāya	101
Jātimaraṇagāmino	190
Jātimaraṇamaccagā	232
Jātisaṁsāro	285
Jātu	266
Jāto	233
Jānato	310
Jānātu	104
Jāneyyuṁ	83
Jāpaye	91
Jigucchamānā	170

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ja - Jha]	
Jināti	91
Jivhā	94
Jotayanti	317
Jhānaratā	163
Jhāyino	162, 324
Jhāyī	101
Jhāyīhi	234
[Ña]	
Ñatvāna	69
Ñāṇaṁ	198
Ñāṇacakkhu	196
Ñāṇasaṁvaro	105
[Ṭha]	
Ṭhānaṁ	182
Ṭhānesu	109
[Ta]	
Taṁ	299
Taṁ kissa hetu	320
Tacasāraṁ	173
Taṇhaṁ	57
Taṇhakkhayavimuttino	188
Taṇhā	55, 189
Taṇhādutiyo	56, 317
Taṇhāyogena	190
Taṇhuppādā	317
Tato	148, 298
Tato aññā	199
Tattha	41, 66, 147, 165

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဇ]	
ဇဂတော	၃၄၄
ဇနကုဟနတ္ထံ	၁၀၄
ဇနပဒတ္ထာဝရိယပ္ပတ္တော	၇၃
ဇနလပနတ္ထံ	၁၀၄
ဇနာ	၁၇၅
ဇနော	၂၆၃
ဇန္တုနော	၈၃
ဇရာ	၂၇၈
ဇရာမရဏသင်္ဃာတံ	၁၅၆
ဇလံဝ	၂၆၆
ဇဟေ	၁၄၈
ဇဟေယျ	၃၃၂
ဇာဂရတော ဘယံ	၁၆၆
ဇာဂရန္တာ	၁၆၆
ဇာဂရိတံ	၁၆၆
ဇာဂရော	၁၆၄
ဇာတံ	၁၅၆
ဇာတိ	၂၇၈
ဇာတိခယန္တဒဿီ	၁၆၃
ဇာတိဇရာယ	၁၀၁
ဇာတိမရဏဂါမိနော	၁၉၀
ဇာတိမရဏမစ္စဂါ	၂၃၂
ဇာတိသံသာရော	၂၈၅
ဇာတု	၂၆၆
ဇာတော	၂၃၃
ဇာနတော	၃၁၀
ဇာနာတု	၁၀၄
ဇာနေယျုံ	၈၃
ဇာပယေ	၉၁
ဇိဂုစ္ဆမာနာ	၁၇၀

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဇ-ဈ]	
ဇိနာတိ	၉၁
ဇိဝှါ	၉၄
ဇောတယန္တိ	၃၁၇
ဈာနရတာ	၁၆၃
ဈာယိနော	၁၆၂၊ ၃၂၄
ဈာယီ	၁၀၁
ဈာယီဟိ	၂၃၄
[ဉ]	
ဉတွာန	၆၉
ဉာဏံ	၁၉၈
ဉာဏစက္ခု	၁၉၆
ဉာဏသံဝရော	၁၀၅
[ဌ]	
ဌာနံ	၁၈၂
ဌာနေသု	၁၀၉
[တ]	
တံ	၂၉၉
တံ ကိဿ ဟေတု	၃၂၀
တစသာရံ	၁၇၃
တဏှံ	၅၇
တဏှက္ခယဝိမုတ္တိနော	၁၈၈
တဏှာ	၅၅၊ ၁၈၉
တဏှာဒုတိယော	၅၆၊ ၃၁၇
တဏှာယောဂေန	၁၉၀
တဏှုပ္ပါဒါ	၃၁၇
တတော	၁၄၈၊ ၂၉၈
တတော အညာ	၁၉၉
တတ္ထ	၄၁၊ ၆၆၊ ၁၄၇၊ ၁၆၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ta]	
Tattha tattha	332
Tatrāpāsiṁ	298
Tathākārī	350
Tathāgataṁ	206
Tathāgata	111
Tathāgatappavedite	245
Tathāgatasāvakasaṁgho	273
Tathāgato	111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 130, 131
Tathā tathā	283
Tathārūpe	315
Tathūpamaṁ	145
Tadamināpi	266
Tadubhayaṁ	257
Tanū saṁyojanā	88
Tandī	340
Tapate	86
Tapanīyā	97
Tapparāyaṇaṁ	214
Tappeti	228
Tamaṁ	265
Tamaṁ so	167
Tamagataṁ	86
Tamo	299
Tamonudā	316
Tamonudo	144
Tamhā	263
Tamhi	267
Tayo sukhe	229

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ta]	
Tasmā	142, 163, 167
Tassanvayo	253
Tādinā	159
Tādino	199
Tādiso	228
Tārakarūpānaṁ	86
Tāragaṇāva	90
Tālapakkaṁva	264
Tiṭṭhati	75
Tiṭṭhanteva	159
Tiṭṭhe	344
Tiṇṇo	206
Tibbasārāgo	278
Tiracchānagati	122
Tiracchānañca	282
Tiriyaṁ	344
Tiha	142
Tīṇi	172
Tīhi vācāhi	244
Tu	312
Tuṭṭho	309
Te	317
Tena	89
Te pabujjhatha	166
Tevijjaṁ	297, 302
Tvevidaṁ	312
[Tha]	
Thaddhā	324
Thale	207
Thinamiddhaṁ	337

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[တ]	
တတ္ထ တတ္ထ	၃၃၂
တတြာပါသိံ	၂၉၈
တထာကာရီ	၃၅၀
တထာဂတံ	၂၀၆
တထာဂတ	၁၁၁
တထာဂတပ္ပဝေဒိတေ	၂၄၅
တထာဂတသာဝကသံဃော	၂၇၃
တထာဂတော	၁၁၁၊ ၁၁၂၊ ၁၁၃၊ ၁၁၄၊ ၁၁၅၊ ၁၁၆၊ ၁၁၇၊ ၁၃၀၊ ၁၃၁
တထာ တထာ	၂၈၃
တထာရူပေ	၃၁၅
တထူပမံ	၁၄၅
တဒမိနာပိ	၂၆၆
တဒုဘယံ	၂၅၇
တနူ သံယောဇနာ	၈၈
တန္ဒီ	၃၄၀
တပတေ	၈၆
တပနီယာ	၉၇
တပ္ပရာယဏံ	၂၁၄
တပ္ပေတိ	၂၂၈
တမံ	၂၆၅
တမံ သော	၁၆၇
တမဂတံ	၈၆
တမော	၂၉၉
တမောနုဒါ	၃၁၆
တမောနုဒော	၁၄၄
တမှာ	၂၆၃
တမှိ	၂၆၇
တယော သုခေ	၂၂၉

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[တ]	
တသ္မာ	၁၄၂၊ ၁၆၃၊ ၁၆၇
တဿန္ဝယော	၂၅၃
တာဒိနာ	၁၅၉
တာဒိနော	၁၉၉
တာဒိသော	၂၂၈
တာရကရူပါနံ	၈၆
တာရဂဏာဝ	၉၀
တာလပက္ကံဝ	၂၆၄
တိဋ္ဌတိ	၇၅
တိဋ္ဌန္တေဝ	၁၅၉
တိဋ္ဌေ	၃၄၄
တိဏ္ဏော	၂၀၆
တိဗ္ဗသာရာဂေါ	၂၇၈
တိရစ္ဆာနဂတိ	၁၂၂
တိရစ္ဆာနဉ္စ	၂၈၂
တိရိယံ	၃၄၄
တိဟ	၁၄၂
တီဏိ	၁၇၂
တီဟိ ဝါစာဟိ	၂၄၄
တု	၃၁၂
တုဋ္ဌော	၃၀၉
တေ	၃၁၇
တေန	၈၉
တေ ပဗုဇ္ဈထ	၁၆၆
တေဝိဇ္ဇံ	၂၉၇၊ ၃၀၂
တွေဝိဒံ	၃၁၂
[ထ]	
ထဒ္ဓါ	၃၂၄
ထလေ	၂၀၇
ထိနမိဒ္ဓံ	၃၃၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Tha - Da]		**[Da]**	
Thinamiddhabahulo	101	**Dukkha**	175
Thinamiddhassa	340	Dukkhakkhayāya	51
Dakkhiṇaṁ	85	Dukkhato	184
Dakkhiṇeyyesu	85	Dukkhaparetā	278
Dakkhiṇeyyo	274	Dukkhamaddakkhi	185
Dajjuṁ	85	Dukkhasamuppādo	81
Dadataṁ	275	Dukkhassa	185, 294
Damassa	74	Dukkhassa atikkamo	81
Daso	351	Dukkhassantakaro	82
Dassanampahaṁ	314	Dukkhā	175, 231
Daḷhā	246	Dukkhāya	65
Dātā	226	Dukkhūpasamagāmī	81
Dānamayaṁ	194	Dukkhena	332
Dānasaṁvibhāgassa	83	Dukkhotiṇṇā	278
Dānassa	74	Duggatiṁ	41
Dānena	247	Duggati	69, 92, 148
Dāruṁ	234	Duggatiyo	148
Diṭṭhaṁ	347	Duggate	300
Diṭṭhadhammikaṁ	75	Duccaritaṁ	97
Diṭṭhadhammikā	159	Duccaritāni	202
Diṭṭhijugataṁ	195	Dujjayamajjhabhū	242
Diṭṭhiṭṭhānā	188	Duṭṭhāse	45
Diṭṭhiyā	99	Dutiyā	147
Diṭṭhe dhamme	77	Duttaraṁ	207
Diṭṭheva dhamme	92, 241	Dubbaṇṇiyaṁ	243
Dibbacakkhu	197	Dubbaṇṇe	300
Dīgharattaṁ	53, 72	Dubbhago	279
Dukkaṭaṁ	294	Dubbhe	267
Dukkhaṁ	81, 278	Duraccayaṁ	286
Dukkhaṁ viharati	92	Dussīlā	222

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော	ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ထ-ဒ]		**[ဒ]**	
ထိနမိဒ္ဓဗဟုလော	၁၀၁	**ဒုက္ခ**	၁၇၅
ထိနမိဒ္ဓဿ	၃၄၀	ဒုက္ခက္ခယာယ	၅၁
ဒက္ခိဏံ	၈၅	ဒုက္ခတော	၁၈၄
ဒက္ခိဏေယျေသု	၈၅	ဒုက္ခပရေတာ	၂၇၈
ဒက္ခိဏေယျော	၂၇၄	ဒုက္ခမဒ္ဒက္ခိ	၁၈၅
ဒဇ္ဇုံ	၈၅	ဒုက္ခသမုပ္ပါဒေါ	၈၁
ဒဒတံ	၂၇၅	ဒုက္ခဿ	၁၈၅၊ ၂၉၄
ဒမဿ	၇၄	ဒုက္ခဿ အတိက္ကမော	၈၁
ဒသော	၃၅၁	ဒုက္ခဿန္တကရော	၈၂
ဒဿနမ္ပဟံ	၃၁၄	ဒုက္ခာ	၁၇၅၊ ၂၃၁
ဒဠှာ	၂၄၆	ဒုက္ခာယ	၆၅
ဒါတာ	၂၂၆	ဒုက္ခူပသမဂါမိ	၈၁
ဒါနမယံ	၁၉၄	ဒုက္ခေန	၃၃၂
ဒါနသံဝိဘာဂဿ	၈၃	ဒုက္ခောတိဏ္ဏာ	၂၇၈
ဒါနဿ	၇၄	ဒုဂ္ဂတိံ	၄၁
ဒါနေန	၂၄၇	ဒုဂ္ဂတိ	၆၉၊ ၉၂၊ ၁၄၈
ဒါရုံ	၂၃၄	ဒုဂ္ဂတိယော	၁၄၈
ဒိဋ္ဌံ	၃၄၇	ဒုဂ္ဂတေ	၃၀၀
ဒိဋ္ဌဓမ္မိကံ	၇၅	ဒုစ္စရိတံ	၉၇
ဒိဋ္ဌဓမ္မိကာ	၁၅၉	ဒုစ္စရိတာနိ	၂၀၂
ဒိဋ္ဌိဇုဂတံ	၁၉၅	ဒုဇ္ဇယမဇ္ဈဘူ	၂၄၂
ဒိဋ္ဌိဋ္ဌာနာ	၁၈၈	ဒုဋ္ဌာသေ	၄၅
ဒိဋ္ဌိယာ	၉၉	ဒုတိယာ	၁၄၇
ဒိဋ္ဌေ ဓမ္မေ	၇၇	ဒုတ္တရံ	၂၀၇
ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ	၉၂၊ ၂၄၁	ဒုဗ္ဗဏ္ဏိယံ	၂၄၃
ဒိဗ္ဗစက္ခု	၁၉၇	ဒုဗ္ဗဏ္ဏေ	၃၀၀
ဒီဃရတ္တံ	၅၃၊ ၇၂	ဒုဗ္ဘဂေါ	၂၇၉
ဒုက္ကဋံ	၂၉၄	ဒုဗ္ဘေ	၂၆၇
ဒုက္ခံ	၈၁၊ ၂၇၈	ဒုရစ္စယံ	၂၈၆
ဒုက္ခံ ဝိဟရတိ	၉၂	ဒုဿီလာ	၂၂၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Da]	
Dussīlo	168
Devakāyā	242
Devagati	122
Devamanussānaṁ	65
Devalokasmiṁ	324
Devasaddā	239
Devā	169
Devāsane	243
Deve	86
Devesu	239
Devo	242
Desanāmayaṁ	195
Desiyamāne	170
Domanassaṁ	278
Dosaṁ	42
Dosasañhitaṁ	97, 203
Dvāraṁ	253
Dvārāni	96
Dvidhāditā	182
Dvinnaṁ phalānaṁ	161
Dvipadā	269
Dvīhi	92
Dvīhi diṭṭhigatehi	169
Dvepi jātiyo	297
Dvemā	157
Dve vitakkā	137
[Dha]	
Dhammaṁ	263
Dhammaṁyeva	256

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Dha]	
Dhamma	34
Dhammajā	305
Dhammajīvinaṁ	316
Dhammaṭṭho	202
Dhammadānaṁ	294
Dhammadāyādā	305
Dhammanimmitā	305
Dhammamabhiññāya	281
Dhammamasaṅkhataṁ	212
Dhammamudīrayantā	253
Dhammayāgā	308
Dhammarato	257
Dhammarājā	73
Dhammavitakkaṁ	256
Dhammavinaye	245
Dhammasaṁvibhāgo	295
Dhammā	150, 272, 310
Dhammānaṁ	344
Dhammānuggaho	295
Dhammānudhamma-paṭipannassa	256
Dhammiko	73
Dhamme	170
Dhammena	228, 296
Dhammehi	92
Dhātuyo	173, 209
Dhātuso	232
Dhīrūpasevanā	230
Dhīro	77, 230, 352
Dhuvaṁ	157

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဒ]	
ဒုဿီလော	၁၆၈
ဒေဝကာယာ	၂၄၂
ဒေဝဂတိ	၁၂၂
ဒေဝမနုဿာနံ	၆၅
ဒေဝလောကသ္မိံ	၃၂၄
ဒေဝသဒ္ဒါ	၂၃၉
ဒေဝါ	၁၆၉
ဒေဝါသနေ	၂၄၃
ဒေဝေ	၈၆
ဒေဝေသု	၂၃၉
ဒေဝေါ	၂၄၂
ဒေသနာမယံ	၁၉၅
ဒေသိယမာနေ	၁၇၀
ဒေါမနဿံ	၂၇၈
ဒေါသံ	၄၂
ဒေါသသဉ္ဟိတံ	၉၇၊ ၂၀၃
ဒွါရံ	၂၅၃
ဒွါရာနိ	၉၆
ဒွိဓာဒိတာ	၁၈၂
ဒွိန္နံ ဖလာနံ	၁၆၁
ဒွိပဒါ	၂၆၉
ဒွီဟိ	၉၂
ဒွီဟိ ဒိဋ္ဌိဂတေဟိ	၁၆၉
ဒွေပိ ဇာတိယော	၂၉၇
ဒွေမာ	၁၅၇
ဒွေ ဝိတက္ကာ	၁၃၇
[ဓ]	
ဓမ္မံ	၂၆၃
ဓမ္မံယေဝ	၂၅၆

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဓ]	
ဓမ္မ	၃၄
ဓမ္မဇာ	၃၀၅
ဓမ္မဇီဝိနံ	၃၁၆
ဓမ္မဋ္ဌော	၂၀၂
ဓမ္မဒါနံ	၂၉၄
ဓမ္မဒါယာဒါ	၃၀၅
ဓမ္မနိမ္မိတာ	၃၀၅
ဓမ္မမဘိညာယ	၂၈၁
ဓမ္မမသင်္ခတံ	၂၁၂
ဓမ္မမုဒီရယန္တာ	၂၅၃
ဓမ္မယာဂါ	၃၀၈
ဓမ္မရတော	၂၅၇
ဓမ္မရာဇာ	၇၃
ဓမ္မဝိတက္ကံ	၂၅၆
ဓမ္မဝိနယေ	၂၄၅
ဓမ္မသံဝိဘာဂေါ	၂၉၅
ဓမ္မာ	၁၅၀၊ ၂၇၂၊ ၃၁၀
ဓမ္မာနံ	၃၄၄
ဓမ္မာနုဂ္ဂဟော	၂၉၅
ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိပန္နဿ	၂၅၆
ဓမ္မိကော	၇၃
ဓမ္မေ	၁၇၀
ဓမ္မေန	၂၂၈၊ ၂၉၆
ဓမ္မေဟိ	၉၂
ဓာတုယော	၁၇၃၊ ၂၀၉
ဓာတုသော	၂၃၂
ဓီရူပသေဝနာ	၂၃၀
ဓီရော	၇၇၊ ၂၃၀၊ ၃၅၂
ဓုဝံ	၁၅၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Na]		[Na]	
Naṁ	322	Nibbānogadhagāmī	106
Na	102	Nibbidāya	171
Natthañño	54	Nibbindatha	146
Natthi pāpaṁ	83	Nibbedhagāminī	149, 283
Nandino	324	Nimmānaratino	285
Nappajahati	333	Niyakajjhattaṁ	328
Nappaṭihaññati	309	Niraggaḷaṁ	90
Nabhaṁ	86	Nirayaṁ	97, 282
Namasseyya	321	Nirayagati	122
Nayasahassavibhāgehi	125	Nirayamhi	66
Nare	282	Nirayo	69
Nāgacchati	171	Nirākare	260
Nāgghanti	85	Nirāso	188
Nābhiramati	243	Nirūpadhiṁ	175, 247
Nāmarūpasmiṁ	149	Nirodhadhātu	174
Nālaṁ tadabhinandituṁ	156	Nirodhāya	171
Nikkamadhātu	340	Nirodhe	174, 210
Nikkhipanto	280	Nirodho	210
Niccharanti	239	Nirodho dukkhadhammānaṁ	157
Nicchāto	184	Niviṭṭhaṁ	149
Niddārāmo	235	Niviṭṭhassa	247
Niddisati	350	Niviṭṭhā	246
Ninhātapāpakaṁ	205	Nivutā	53
Nipakā	161, 283	Nivutthaṁ	297
Nipako	101	Nissaraṇaṁ	157, 209
Nibbānaṁ	272	Nissaraṇiyā	209
Nibbānadhātu	157	Nekkhammaṁ	209
Nibbānasseva	162	Nekkhammavitakko	259
Nibbānāya	100	Netticchinnassa	285
Nibbānogadhagāminaṁ	106	Nerayikā	167

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော	ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[န]		[န]	
နံ	၃၂၂	နိဗ္ဗာနောဂဓဂါမီ	၁၀၆
န	၁၀၂	နိဗ္ဗိဒါယ	၁၇၁
နတ္ထညော	၅၄	နိဗ္ဗိန္ဒထ	၁၄၆
နတ္ထိ ပါပံ	၈၃	နိဗ္ဗေဓဂါမိနီ	၁၄၉၊ ၂၈၃
နန္ဒိနော	၃၂၄	နိမ္မာနရတိနော	၂၈၅
နပ္ပဇဟတိ	၃၃၃	နိယကဇ္ဈတ္တံ	၃၂၈
နပ္ပဋိဟညတိ	၃၀၉	နိရဂ္ဂဠံ	၉၀
နဘံ	၈၆	နိရယံ	၉၇၊ ၂၈၂
နမဿေယျ	၃၂၁	နိရယဂတိ	၁၂၂
နယသဟဿဝိဘာဂေဟိ	၁၂၅	နိရယမှိ	၆၆
နရေ	၂၈၂	နိရယော	၆၉
နာဂစ္ဆတိ	၁၇၁	နိရာကရေ	၂၆၀
နာဂ္ဃန္တိ	၈၅	နိရာသော	၁၈၈
နာဘိရမတိ	၂၄၃	နိရူပဓိံ	၁၇၅၊ ၂၄၇
နာမရူပသ္မိံ	၁၄၉	နိရောဓဓာတု	၁၇၄
နာလံ တဒဘိနန္ဒိတုံ	၁၅၆	နိရောဓာယ	၁၇၁
နိက္ကမဓာတု	၃၄၀	နိရောဓေ	၁၇၄၊ ၂၁၀
နိက္ခိပန္တော	၂၈၀	နိရောဓော	၂၁၀
နိစ္စရန္တိ	၂၃၉	နိရောဓော ဒုက္ခဓမ္မာနံ	၁၅၇
နိစ္ဆာတော	၁၈၄	နိဝိဋ္ဌံ	၁၄၉
နိဒ္ဒါရာမော	၂၃၅	နိဝိဋ္ဌဿ	၂၄၇
နိဒ္ဒိသတိ	၃၅၀	နိဝိဋ္ဌာ	၂၄၆
နိန္ဟာတပါပကံ	၂၀၅	နိဝုတာ	၅၃
နိပကာ	၁၆၁၊ ၂၈၃	နိဝုတ္ထံ	၂၉၇
နိပကော	၁၀၁	နိဿရဏံ	၁၅၇၊ ၂၀၉
နိဗ္ဗာနံ	၂၇၂	နိဿရဏိယာ	၂၀၉
နိဗ္ဗာနဓာတု	၁၅၇	နေက္ခမ္မံ	၂၀၉
နိဗ္ဗာနသေဝ	၁၆၂	နေက္ခမ္မဝိတက္ကော	၂၅၉
နိဗ္ဗာနာယ	၁၀၀	နေတ္တိစ္ဆိန္နဿ	၂၈၅
နိဗ္ဗာနောဂဓဂါမိနံ	၁၀၆	နေရယိကာ	၁၆၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Na]	
Nerayiko	66
Nevasaññināsaññino	270
Nhānena	321
[Pa]	
Paṁsukūlaṁ	308
Pakireti	227, 279
Pakkhandati	170
Paccatthikā	261
Paccanubhoti	159
Paccayaṁ	324
Paccupaṭṭhitakāmā	285
Pacchime māse	86
Pajahaṁ	51
Pajahati	334
Pajahatha	3, 35, 43, 47
Pajānaṁ	296
Pajānāti	183
Pajānāmi	69
Pañcassa	243
Pañcindriyāni	159
Paññā	193, 197
Paññācakkhu	94, 197
Paññānirodhikā	258
Paññāpemi	297
Paññāya	110, 149, 283
Paññāyetha	153, 278
Paññāvimuttiṁ	241
Paññuttarā	162
Paṭiggāhakā	84
Paṭiccasamuppannaṁ	210

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Paṭinissaṭṭhā	188
Paṭimukkassa	205
Paṭilabhati	244
Paṭilābhā	198
Paṭivirato	223
Paṭisotaṁ	327
Paṭissato	255
Paṭhamā vijjā	299
Paṭhamo	252
Paṇipāto	214
Paṇītaṁ	170
Paṇīte	300
Paṇḍitehi	234
Paṇḍito	75, 110, 267, 281
Patiṭṭhitā	201, 246
Patissato	63
Pattaṁ	347
Pattapuṭasseva	230
Pattamānasaṁ	242
Patti-anuppadānaṁ	195
Pattiyā	61
Patte	228
Patthayamānassa	58
Patthayamāno	228
Patthayāno	229, 332
Padaṁ	157
Padīpeyyaṁ	226
Paduṭṭhacittaṁ	68
Paduṭṭhamanasaṅkappo	278
Padesarajjassa	74

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[န]	
နေရယိကော	၆၆
နေဝသညိနာသညိနော	၂၇၀
နှာနေန	၃၂၁
[ပ]	
ပံသုကူလံ	၃၀၈
ပကိရေတိ	၂၂၇၊၂၇၉
ပက္ခန္ဒတိ	၁၇၀
ပစ္စတ္ထိကာ	၂၆၁
ပစ္စနုဘောတိ	၁၅၉
ပစ္စယံ	၃၂၄
ပစ္စုပဋ္ဌိတကာမာ	၂၈၅
ပစ္ဆိမေ မာသေ	၈၆
ပဇဟံ	၅၁
ပဇဟတိ	၃၃၄
ပဇဟထ	၃၊၃၅၊၄၃၊၄၇
ပဇာနံ	၂၉၆
ပဇာနာတိ	၁၈၃
ပဇာနာမိ	၆၉
ပဉ္စဿ	၂၄၃
ပဉ္စိန္ဒြိယာနိ	၁၅၉
ပညာ	၁၉၃၊၁၉၇
ပညာစက္ခု	၉၄၊၁၉၇
ပညာနိရောဓိကာ	၂၅၈
ပညာပေမိ	၂၉၇
ပညာယ	၁၁၀၊၁၄၉၊၂၈၃
ပညာယေထ	၁၅၃၊၂၇၈
ပညာဝိမုတ္တိံ	၂၄၁
ပညုတ္တရာ	၁၆၂
ပဋိဂ္ဂါဟကာ	၈၄
ပဋိစ္စသမုပ္ပန္နံ	၂၁၀

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပဋိနိဿဋ္ဌာ	၁၈၈
ပဋိမုက္ကဿ	၂၀၅
ပဋိလဘတိ	၂၄၄
ပဋိလာဘာ	၁၉၈
ပဋိဝိရတော	၂၂၃
ပဋိသောတံ	၃၂၇
ပဋိဿတော	၂၅၅
ပဌမာ ဝိဇ္ဇာ	၂၉၉
ပဌမော	၂၅၂
ပဏိပါတော	၂၁၄
ပဏီတံ	၁၇၀
ပဏီတေ	၃၀၀
ပဏ္ဍိတေဟိ	၂၃၄
ပဏ္ဍိတော	၇၅၊၁၁၀၊၂၆၇၊၂၈၁
ပတိဋ္ဌိတာ	၂၀၁၊၂၄၆
ပတိဿတော	၆၃
ပတ္တံ	၃၄၇
ပတ္တပုဋဿေဝ	၂၃၀
ပတ္တမာနသံ	၂၄၂
ပတ္တိအနုပ္ပဒါနံ	၁၉၅
ပတ္တိယာ	၆၁
ပတ္တေ	၂၂၈
ပတ္ထယမာနဿ	၅၈
ပတ္ထယမာနော	၂၂၈
ပတ္ထယာနော	၂၂၉၊၃၃၂
ပဒံ	၁၅၇
ပဒီပေယျံ	၂၂၆
ပဒုဋ္ဌစိတ္တံ	၆၈
ပဒုဋ္ဌမနသင်္ကပ္ပေါ	၂၇၈
ပဒေသရဇ္ဇဿ	၇၄

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Padesavassī	226
Padhaṁsati	66
Padhānena	110
Pabbatamuddhaniṭṭhito	145
Pabhaṅkarā	316
Pabhaṅguraṁ	156
Pamāṇameti	207
Pamādaṭṭhānaṁ	221
Pamāde	162
Pamudito	165
Pamodati	276
Payatapāṇī	304
Payirupāsato	316
Payirupāsanaṁ	314
Paraṁ maraṇā	92
Parakkamadhātu	340
Paranimmitavasavattino	285
Paramaṁ	295
Paramā santi	352
Paramo	296
Paramhi	147
Parānuddayatāpaṭisaṁyutto	237
Parikkhīṇabhavasaṁyojano	158
Parikkhepā	66
Paricca	68
Pariccajanā	66
Pariññatthaṁ	107
Pariññāya	174, 201
Paritasseyya	284
Parittaṁ	234

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Paridevo	278
Paridhaṁsamāno	279
Parinibbanti	283
Parinibbuto	184
Paripuṇṇaṁ	168, 252
Paripuṇṇasikkhaṁ	163
Paribbaje	57
Paribhāsā	66
Parimukhaṁ	253
Pariyādinnacittā	238
Pariyāyavacanaṁ	147
Pariyāyena	145
Pariyuṭṭhitā	169
Pariyesitaṁ	347
Parivīmaṁsamāno	167
Parisuddhaṁ	168, 252
Parissayavinodanaṁ	324
Parihānāya	162, 234
Parihāyati	257
Pavaḍḍhati	275
Pavattayi	352
Pavattikālo	182
Pavattivibhāgato	126
Pavivittehi	234
Pavivekavitakko	137, 141
Pasaṁsā	228
Pasannacittaṁ	70
Pasannacittā	296
Pasannacitto	296
Pasannānaṁ	275

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပဒေသဝဿီ	၂၂၆
ပဓံသတိ	၆၆
ပဓာနေန	၁၁၀
ပဗ္ဗတမုဒ္ဓနိဋ္ဌိတော	၁၄၅
ပဘင်္ကရာ	၃၁၆
ပဘင်္ဂုရံ	၁၅၆
ပမာဏမေတိ	၂၀၇
ပမာဒဋ္ဌာနံ	၂၂၁
ပမာဒေ	၁၆၂
ပမုဒိတော	၁၆၅
ပမောဒတိ	၂၇၆
ပယတပါဏီ	၃၀၄
ပယိရုပါသတော	၃၁၆
ပယိရုပါသနံ	၃၁၄
ပရံ မရဏာ	၉၂
ပရက္ကမဓာတု	၃၄၀
ပရနိမ္မိတဝသဝတ္တိနော	၂၈၅
ပရမံ	၂၉၅
ပရမာ သန္တိ	၃၅၂
ပရမော	၂၉၆
ပရမှိ	၁၄၇
ပရာနုဒ္ဒယတာပဋိသံယုတ္တော	၂၃၇
ပရိက္ခီဏဘဝသံယောဇနော	၁၅၈
ပရိက္ခေပါ	၆၆
ပရိစ္စ	၆၈
ပရိစ္စဇနာ	၆၆
ပရိညတ္ထံ	၁၀၇
ပရိညာယ	၁၇၄၊ ၂၀၁
ပရိတဿေယျ	၂၈၄
ပရိတ္တံ	၂၃၄

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပရိဒေဝေါ	၂၇၈
ပရိဓံသမာနော	၂၇၉
ပရိနိဗ္ဗန္တိ	၂၈၃
ပရိနိဗ္ဗုတော	၁၈၄
ပရိပုဏ္ဏံ	၁၆၈၊ ၂၅၂
ပရိပုဏ္ဏသိက္ခံ	၁၆၃
ပရိဗ္ဗာဇေ	၅၇
ပရိဘာသာ	၆၆
ပရိမုခံ	၂၅၃
ပရိယာဒိန္နစိတ္တာ	၂၃၈
ပရိယာယဝစနံ	၁၄၇
ပရိယာယေန	၁၄၅
ပရိယုဋ္ဌိတာ	၁၆၉
ပရိယေသိတံ	၃၄၇
ပရိဝီမံသမာနော	၁၆၇
ပရိသုဒ္ဓံ	၁၆၈၊ ၂၅၂
ပရိဿယဝိနောဒနံ	၃၂၄
ပရိဟာနာယ	၁၆၂၊ ၂၃၄
ပရိဟာယတိ	၂၅၇
ပဝဍ္ဎတိ	၂၇၅
ပဝတ္တယိ	၃၅၂
ပဝတ္တိကာလော	၁၈၂
ပဝတ္တိဝိဘာဂတော	၁၂၆
ပဝိဝိတ္တေဟိ	၂၃၄
ပဝိဝေကဝိတက္ကော	၁၃၇၊ ၁၄၁
ပသံသာ	၂၂၈
ပသန္နစိတ္တံ	၇၀
ပသန္နစိတ္တာ	၂၉၆
ပသန္နစိတ္တော	၂၉၆
ပသန္နာနံ	၂၇၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Pasāraye	344
Pasīdati	170
Pasīdanti	66
Passa	147
Passati	300
Passato	88, 310
Passatha	146
Passaddho	343
Pahantvāna	52
Pahāya	42
Pahitattassa	299
Pahitattehi	234
Pahīyati	254
Pahīyate	263
Pākatindriyo	278
Pāṭikaṅkhā	92, 148, 161
Pāṭipado	252
Pāṭibhogo	36
Pāṇātipātā	217
Pāṇātipāto	217
Pāṇo	217
Pātimokkhaṁ	290
Pātimokkhasaṁvarasaṁvuto	290
Pātimokkhasaṁvaro	105
Pādānaṁ dhovanena	321
Pānaṁ	226
Pānabhojanaṁ	309
Pānena	321
Pāpaṁ	97, 146, 267
Pāpakato	146

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Pāpakena	98
Pāpacetasaṁ	173
Pāpadhammā	168, 222
Pāpamittatā	265
Pāpā	168
Pāpikāya	99
Pāpicchatā	265
Pāpicchānaṁ	266
Pāpiccho	148
Pāpuṇe	61
Pāragato	144
Pāragā	164
Pāraguṁ	144
Pāraṅgato	207
Păricariyāya	322
Pālenti	150
Pāleyyuṁ	153
Pāhuneyyo	274
Piṇḍiyālopo	308
Piṇḍolyaṁ	277
Piyarūpaṁ	328
Piyarūpasātagadhitaṁ	286
Piyarūpasātarūpena	326
Piyassa	71
Puggalaṁ	68
Puggalo	78
Puñña	70
Puññakiriyavatthūni	85, 193
Puññakkhettaṁ	274
Puññameva	74

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပသာရယေ	၃၄၄
ပသီဒတိ	၁၇၀
ပသီဒန္တိ	၆၆
ပဿ	၁၄၇
ပဿတိ	၃၀၀
ပဿတော	၈၈၊၃၁၀
ပဿထ	၁၄၆
ပဿဒ္ဓေါ	၃၄၃
ပဟန္တွာန	၅၂
ပဟာယ	၄၂
ပဟိတတ္တဿ	၂၉၉
ပဟိတတ္တေဟိ	၂၃၄
ပဟီယတိ	၂၅၄
ပဟီယတေ	၂၆၃
ပါကတိန္ဒြိယော	၂၇၈
ပါဋိကင်္ခါ	၉၂၊၁၄၈၊၁၆၁
ပါဋိပဒေါ	၂၅၂
ပါဋိဘောဂေါ	၃၆
ပါဏာတိပါတာ	၂၁၇
ပါဏာတိပါတော	၂၁၇
ပါဏော	၂၁၇
ပါတိမောက္ခံ	၂၉၀
ပါတိမောက္ခသံဝရသံဝုတော	၂၉၀
ပါတိမောက္ခသံဝရော	၁၀၅
ပါဒါနံ ဓောဝနေန	၃၂၁
ပါနံ	၂၂၆
ပါနဘောဇနံ	၃၀၉
ပါနေန	၃၂၁
ပါပံ	၉၇၊၁၄၆၊၂၆၇
ပါပကတော	၁၄၆

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပါပကေန	၉၈
ပါပစေတသံ	၁၇၃
ပါပဓမ္မာ	၁၆၈၊၂၂၂
ပါပမိတ္တတာ	၂၆၅
ပါပါ	၁၆၈
ပါပိကာယ	၉၉
ပါပိစ္ဆတာ	၂၆၅
ပါပိစ္ဆာနံ	၂၆၆
ပါပိစ္ဆော	၁၄၈
ပါပုဏေ	၆၁
ပါရဂတော	၁၄၄
ပါရဂါ	၁၆၄
ပါရဂုံ	၁၄၄
ပါရင်္ဂတော	၂၀၇
ပါရိစရိယာယ	၃၂၂
ပါလေန္တိ	၁၅၀
ပါလေယျုံ	၁၅၃
ပါဟုနေယျော	၂၇၄
ပိဏ္ဍိယာလောပေါ	၃၀၈
ပိဏ္ဍောလျံ	၂၇၇
ပိယရူပံ	၃၂၈
ပိယရူပသာတဂဓိတံ	၂၈၆
ပိယရူပသာတရူပေန	၃၂၆
ပိယဿ	၇၁
ပုဂ္ဂလံ	၆၈
ပုဂ္ဂလော	၇၈
ပုည	၇၀
ပုညကိရိယဝတ္ထူနိ	၈၅၊၁၉၃
ပုညက္ခေတ္တံ	၂၇၄
ပုညမေဝ	၇၄

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Puññānaṁ	72
Puttapasuṁ	237
Puttā	211, 305
Puttānaṁ	318
Punabbhavaṁ	52, 171
Pubbaṅgamā	147
Pubbadevatā	319
Pubbenivāsaṁ	297
Purisadammasārathi	251
Purisapuggalo	83
Purisamedhaṁ	89
Purisājaññā	241
Purisādhamaṁ	227
Purisuttamo	197
Pūtimacchaṁ	230
Pūtimuttaṁ	309
Pecca	322
Pecca samā bhavanti	168
Petagati	122
Pokkharā	263
Posakā	320
[Pha]	
Phalato	222, 224
Phassaye	332
Phuṭṭhāssa	352
Phuṭṭhuṁ	101, 335
Phuṭṭho	202
Phusayitvā	175
Phuse	102, 167
[Ba]	
Baddho mārassa	205
Bandhanā	264
Balaṁ	276
Bahiddhā	283
Bahukārā	320
Bahukāro	61
Bahujanasukhāya	250
Bahujanahitāya	250
Bahujanāhitāya	65
Bahulīkato	75
Bahussuto	252
Bālūpasevanā	230
Bālena	312
Bāhiraṁ	61
Bāhirā	254
Buddhaṁ	143, 206
Buddhassa	147
Buddhena	106
Buddho	70, 211, 251
Bodhipakkhiyānaṁ	240
Byantīkaroti	333
Byāpannacitto	278
Byāpanne	282
Byāpādavitakko	258
Byāpādassa	339
Byāpādo	336
Byābādhemi	142
Brahmaṁ	352
Brahmacariyaṁ	252
Brahmacariya	102

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပုညာနံ	၇၂
ပုတ္တပသုံ	၂၃၇
ပုတ္တာ	၂၁၁၊ ၃၀၅
ပုတ္တာနံ	၃၁၈
ပုနဗ္ဘဝံ	၅၂၊ ၁၇၁
ပုဗ္ဗင်္ဂမာ	၁၄၇
ပုဗ္ဗဒေဝတာ	၃၁၉
ပုဗ္ဗေနိဝါသံ	၂၉၇
ပုရိသဒမ္မသာရထိ	၂၅၁
ပုရိသပုဂ္ဂလော	၈၃
ပုရိသမေဓံ	၈၉
ပုရိသာဇညာ	၂၄၁
ပုရိသာဓမံ	၂၂၇
ပုရိသုတ္တမော	၁၉၇
ပူတိမစ္ဆံ	၂၃၀
ပူတိမုတ္တံ	၃၀၉
ပေစ္စ	၃၂၂
ပေစ္စ သမာ ဘဝန္တိ	၁၆၈
ပေတဂတိ	၁၂၂
ပေါက္ခရာ	၂၆၃
ပေါသကာ	၃၂၀
[ဖ]	
ဖလတော	၂၂၂၊ ၂၂၄
ဖဿယေ	၃၃၂
ဖုဋ္ဌာဿ	၃၅၂
ဖုဋ္ဌုံ	၁၀၁၊ ၃၃၅
ဖုဋ္ဌော	၂၀၂
ဖုသယိတွာ	၁၇၅
ဖုသေ	၁၀၂၊ ၁၆၇
[ဗ]	
ဗဒ္ဓေါ မာရဿ	၂၀၅
ဗန္ဓနာ	၂၆၄
ဗလံ	၂၇၆
ဗဟိဒ္ဓါ	၂၈၃
ဗဟုကာရာ	၃၂၀
ဗဟုကာရော	၆၁
ဗဟုဇနသုခါယ	၂၅၀
ဗဟုဇနဟိတာယ	၂၅၀
ဗဟုဇနာဟိတာယ	၆၅
ဗဟုလီကတော	၇၅
ဗဟုဿုတော	၂၅၂
ဗာလူပသေဝနာ	၂၃၀
ဗာလေန	၃၁၂
ဗာဟိရံ	၆၁
ဗာဟိရာ	၂၅၄
ဗုဒ္ဓံ	၁၄၃၊ ၂၀၆
ဗုဒ္ဓဿ	၁၄၇
ဗုဒ္ဓေန	၁၀၆
ဗုဒ္ဓေါ	၇၀၊ ၂၁၁၊ ၂၅၁
ဗောဓိပက္ခိယာနံ	၂၄၀
ဗျန္တီကရောတိ	၃၃၃
ဗျာပန္နစိတ္တော	၂၇၈
ဗျာပန္နေ	၂၈၂
ဗျာပါဒဝိတက္ကော	၂၅၈
ဗျာပါဒဿ	၃၃၉
ဗျာပါဒေါ	၃၃၆
ဗျာဗာဓေမိ	၁၄၂
ဗြဟ္မံ	၃၅၂
ဗြဟ္မစရိယံ	၂၅၂
ဗြဟ္မစရိယ	၁၀၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ba]	
Brahmacariyesanā	186
Brahmacāripariñño	168
Brahmaññatthaṁ	313
Brahmabhūtaṁ	206
Brahmā	72, 318
Brāhmaṇaṁ	297
Brāhmaṇagahapatikā	322
Brāhmaṇo	303
Brūhetāro	161
[Bha]	
Bhagavatā	4
Bhage vanīti Bhagavā	8
Bhage vamīti Bhagavā	9
Bhajato	316
Bhajetha	167
Bhatavāti bhagavā	6
Bhattavāti bhagavā	8
Bhattasammado	340
Bhaddakena ca	99
Bhaddikāya ca	99
Bhabbo	51
Bhayaṁ	232
Bhayadassino	162
Bhayamantarato	263
Bhayānakaṁ	267
Bhavataṇhā	189
Bhavataṇhāparikkhayā	171
Bhavanirodhāya	170
Bhavanettisaṅkhayā	159
Bhavanti	146

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Bha]	
Bhavayogayutto	286
Bhavaratā	170
Bhavasammuditā	170
Bhavā	169
Bhavābhavā	317
Bhavābhave	171
Bhavārāmā	170
Bhavāsavo	189
Bhave ratā	52
Bhavo	190
Bhassārāmo	235
Bhāge vanīti Bhagavā	7
Bhāge vamīti Bhagavā	10
Bhāyittha	70
Bhāvanānuyogamanuyutto	241
Bhāvanāmayaṁ	194
Bhāvanāvidhito	126
Bhāvanāvidhidassanato	125
Bhāvaye	75
Bhāvitattānaṁ	316
Bhāvitatto	232
Bhāvito	75
Bhāvetvā	72
Bhāsate	86
Bhāsamāno	256
Bhāsayanti	317
Bhikkhave	35
Bhikkhu	61
Bhidurāyaṁ	231
Bhinne	66

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဗ]	
ဗြဟ္မစရိယေသနာ	၁၈၆
ဗြဟ္မစာရိပရိညော	၁၆၈
ဗြဟ္မညတ္ထံ	၃၁၃
ဗြဟ္မဘူတံ	၂၀၆
ဗြဟ္မာ	၇၂၊ ၃၁၈
ဗြာဟ္မဏံ	၂၉၇
ဗြာဟ္မဏဂဟပတိကာ	၃၂၂
ဗြာဟ္မဏော	၃၀၃
ဗြူဟေတာရော	၁၆၁
[ဘ]	
ဘဂဝတာ	၄
ဘဂေ ဝနီတိ ဘဂဝါ	၈
ဘဂေ ဝမီတိ ဘဂဝါ	၉
ဘဇတော	၃၁၆
ဘဇေထ	၁၆၇
ဘတဝါတိ ဘဂဝါ	၆
ဘတ္တဝါတိ ဘဂဝါ	၈
ဘတ္တသမ္မဒေါ	၃၄၀
ဘဒ္ဒကေန စ	၉၉
ဘဒ္ဒိကာယ စ	၉၉
ဘဗ္ဗော	၅၁
ဘယံ	၂၃၂
ဘယဒဿိနော	၁၆၂
ဘယမန္တရတော	၂၆၃
ဘယာနကံ	၂၆၇
ဘဝတဏှာ	၁၈၉
ဘဝတဏှာပရိက္ခယာ	၁၇၁
ဘဝနိရောဓာယ	၁၇၀
ဘဝနေတ္တိသင်္ခယာ	၁၅၉
ဘဝန္တိ	၁၄၆

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဘ]	
ဘဝယောဂယုတ္တော	၂၈၆
ဘဝရတာ	၁၇၀
ဘဝသမ္မုဒိတာ	၁၇၀
ဘဝါ	၁၆၉
ဘဝါဘဝါ	၃၁၇
ဘဝါဘဝေ	၁၇၁
ဘဝါရာမာ	၁၇၀
ဘဝါသဝေါ	၁၈၉
ဘဝေ ရတာ	၅၂
ဘဝေါ	၁၉၀
ဘဿာရာမော	၂၃၅
ဘာဂေ ဝနီတိ ဘဂဝါ	၇
ဘာဂေ ဝမီတိ ဘဂဝါ	၁၀
ဘာယိတ္ထ	၇၀
ဘာဝနာနုယောဂမနုယုတ္တော	၂၄၁
ဘာဝနာမယံ	၁၉၄
ဘာဝနာဝိဓိတော	၁၂၆
ဘာဝနာဝိဓိဒဿနတော	၁၂၅
ဘာဝယေ	၇၅
ဘာဝိတတ္တာနံ	၃၁၆
ဘာဝိတတ္တော	၂၃၂
ဘာဝိတော	၇၅
ဘာဝေတွာ	၇၂
ဘာသတေ	၈၆
ဘာသမာနော	၂၅၆
ဘာသယန္တိ	၃၁၇
ဘိက္ခဝေ	၃၅
ဘိက္ခု	၆၁
ဘိဒုရာယံ	၂၃၁
ဘိန္နေ	၆၆

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Bha]	
Bhisakko	305
Bhīruttāṇaṁ	97
Bhūtaṁ	170, 210
Bhūtato	170
Bhūtapariñño	171
Bhūtassa	171
Bhetvāna	66
Bhedato	223
Bhesmā	267
Bho	170, 244
Bhogā	229
Bhojanaṁ	227
Bhojanamhi	96
Bhojane amattaññū	92
[Ma]	
Maṁsacakkhu	95, 196
Ma	312
Makkhaṁ	46
Makkhāse	47
Maggañca	189
Maggamanukkamanti	253
Maggānugo	267
Maggo	81, 198
Maccurājaṁ	207
Maccuhāyino	175
Maccheramalaṁ	84
Majjaṁ	221
Maññati	149
Mattāse	48

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ma]	
Madanimmadano	272
Manasānukampaṁ	89
Manasikāro	59
Manāpassa	71
Manāpāmanāpaṁ	159
Manussagati	122
Manussabhūto	244
Manussānaṁ	246
Mano	94
Maraṇaṁ	278
Mahattehi	106
Mahantaṁ	241, 352
Mahapphalaṁ	84
Mahābrahmā	72
Mahiccho	280
Mahesinā	81
Mātucchā	153
Mātulānī	153
Mānaṁ	47
Mānaganthā	52
Mānaganthābhibhuno	52
Mānasaṁ	58
Mānasaṅkhaye	52
Mānābhisamayā	185
Mānupetā	52
Māmakā	325
Māraṁ sasenaṁ	164
Mārañjahaṁ	144
Māradheyyaṁ	191
Mārapāso	205

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဘ]	
ဘိသက္ကော	၃၀၅
ဘီရုတ္တာဏံ	၉၇
ဘူတံ	၁၇၀၊ ၂၁၀
ဘူတတော	၁၇၀
ဘူတပရိညော	၁၇၁
ဘူတဿ	၁၇၁
ဘေတွာန	၆၆
ဘေဒတော	၂၂၃
ဘေသ္မာ	၂၆၇
ဘော	၁၇၀၊ ၂၄၄
ဘောဂါ	၂၂၉
ဘောဇနံ	၂၂၇
ဘောဇနမှိ	၉၆
ဘောဇနေ အမတ္တညူ	၉၂
[မ]	
မံသစက္ခု	၉၅၊ ၁၉၆
မ	၃၁၂
မက္ခံ	၄၆
မက္ခာသေ	၄၇
မဂ္ဂဉ္စ	၁၈၉
မဂ္ဂမနုက္ကမန္တိ	၂၅၃
မဂ္ဂါနုဂေါ	၂၆၇
မဂ္ဂေါ	၈၁၊ ၁၉၈
မစ္စုရာဇံ	၂၀၇
မစ္စုဟာယိနော	၁၇၅
မစ္ဆေရမလံ	၈၄
မဇ္ဇံ	၂၂၁
မညတိ	၁၄၉
မတ္တာသေ	၄၈

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[မ]	
မဒနိမ္မဒနော	၂၇၂
မနသာနုကမ္ပံ	၈၉
မနသိကာရော	၅၉
မနာပဿ	၇၁
မနာပါမနာပံ	၁၅၉
မနုဿဂတိ	၁၂၂
မနုဿဘူတော	၂၄၄
မနုဿာနံ	၂၄၆
မနော	၉၄
မရဏံ	၂၇၈
မဟတ္တေဟိ	၁၀၆
မဟန္တံ	၂၄၁၊ ၃၅၂
မဟပ္ဖလံ	၈၄
မဟာဗြဟ္မာ	၇၂
မဟိစ္ဆော	၂၈၀
မဟေသိနာ	၈၁
မာတုစ္ဆာ	၁၅၃
မာတုလာနီ	၁၅၃
မာနံ	၄၇
မာနဂန္ထာ	၅၂
မာနဂန္ထာဘိဘုနော	၅၂
မာနသံ	၅၈
မာနသင်္ခယေ	၅၂
မာနာဘိသမယာ	၁၈၅
မာနုပေတာ	၅၂
မာမကာ	၃၂၅
မာရံ သသေနံ	၁၆၄
မာရဉ္ဇဟံ	၁၄၄
မာရဓေယျံ	၁၉၁
မာရပါသော	၂၀၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ma]	
Mārena	240
Mālā	226
Micchā kammāni katvāna	208
Micchācāro	220
Micchādiṭṭhikammasamādānā	208
Micchādiṭṭhikā	208
Micchā manaṁ paṇidhāya	208
Micchāvācañca bhāsiya	208
Mittaṁ	267
Mittānaṁ	63
Mukhato jātā	305
Mucchite	282
Muṭṭhassati	278
Mutto cando	225
Muniṁ	144
Muni	186
Musā	221
Musāvādissa	83
Musāvādo	221
Mūlajātā	246
Mūlato	222
Mūḷhāse	46
Me	20
Mettaṁ	88
Mettaṁso	91
Mettacittaṁ	72
Mettāya	85, 283
Mettāyati	89
Medhāvino	227
Merayaṁ	221

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ma]	
Modati	67
Modanti	85
Moneyyāni	204
Mohaṁ	45
Mohaneyyesu	335
[Ya]	
Yaṁ	244, 256, 327
Yaṁ akusalaṁ, taṁ pahīnaṁ	142
Yajamānā	89
Yajetha	296
Yañcaññaṁ	97
Yañce	168
Yataṁ	344
Yato	81, 148, 170, 185
Yato kho	309
Yattha	317
Yathayidaṁ	54, 59
Yatha’ssa	283
Yathā	299
Yathākammūpage	300
Yathātathaṁ	352
Yathābhataṁ nikkhitto	69
Yathābhūte	171
Yathāvādī	350
Yathāvuttaṁ	84
Yathāhaṁ	83
Yadā	242
Yadidaṁ	272, 295
Yadidaṁ puññāni	71

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[မ]	
မာရေန	၂၄၀
မာလာ	၂၂၆
မိစ္ဆာ ကမ္မာနိ ကတွာန	၂၀၈
မိစ္ဆာစာရော	၂၂၀
မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကမ္မသမာဒါနာ	၂၀၈
မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကာ	၂၀၈
မိစ္ဆာ မနံ ပဏိဓာယ	၂၀၈
မိစ္ဆာဝါစဉ္စ ဘာသိယ	၂၀၈
မိတ္တံ	၂၆၇
မိတ္တာနံ	၆၃
မုခတော ဇာတာ	၃၀၅
မုစ္ဆိတေ	၂၈၂
မုဋ္ဌဿတိ	၂၇၈
မုတ္တော စန္ဒော	၂၂၅
မုနိံ	၁၄၄
မုနိ	၁၈၆
မုသာ	၂၂၁
မုသာဝါဒိဿ	၈၃
မုသာဝါဒေါ	၂၂၁
မူလဇာတာ	၂၄၆
မူလတော	၂၂၂
မူဠှာသေ	၄၆
မေ	၂၀
မေတ္တံ	၈၈
မေတ္တံသော	၉၁
မေတ္တစိတ္တံ	၇၂
မေတ္တာယ	၈၅၊ ၂၈၃
မေတ္တာယတိ	၈၉
မေဓာဝိနော	၂၂၇
မေရယံ	၂၂၁

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[မ]	
မောဒတိ	၆၇
မောဒန္တိ	၈၅
မောနေယျာနိ	၂၀၄
မောဟံ	၄၅
မောဟနေယျေသု	၃၃၅
[ယ]	
ယံ	၂၄၄၊ ၂၅၆၊ ၃၂၇
ယံ အကုသလံ၊ တံ ပဟီနံ	၁၄၂
ယဇမာနာ	၈၉
ယဇေထ	၂၉၆
ယဉ္ဉံ	၉၇
ယဉ္စေ	၁၆၈
ယတံ	၃၄၄
ယတော	၈၁၊ ၁၄၈၊ ၁၇၀၊ ၁၈၅
ယတော ခေါ	၃၀၉
ယတ္ထ	၃၁၇
ယထယိဒံ	၅၄၊ ၅၉
ယထ’ဿ	၂၈၃
ယထာ	၂၉၉
ယထာကမ္မူပဂေ	၃၀၀
ယထာတထံ	၃၅၂
ယထာဘတံ နိက္ခိတ္တော	၆၉
ယထာဘူတေ	၁၇၁
ယထာဝါဒီ	၃၅၀
ယထာဝုတ္တံ	၈၄
ယထာဟံ	၈၃
ယဒါ	၂၄၂
ယဒိဒံ	၂၇၂၊ ၂၉၅
ယဒိဒံ ပုညာနိ	၇၁

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ya]	
Yaso	276
Yassa	205, 267
Yassa kassaci	205
Yassa cakkhussa	198
Yā avijjā	255
Yāgā	307
Yācakā	226
Yācayogo	303
Yājayogo	304
Yāthāvaṁ	170
Yānaṁ	226
Yāni kānici	85
Yāvajīvaṁ	247
Yāvatā	269
Yuttā	282
Ye	174, 210, 323
Yena	41
Yena nīvaraṇena	53
Yesaṁ	317
Ye santacittā	161
Ye suttā te pabujjhatha	166
Yo	51, 88, 185
Yogaṁ	201
Yogakkhemaṁ	58, 324, 332
Yogakkhemassa	100
Yogakkhemā	66
Yogamāyanti	201
Yogā	253
Yogātigo	186
Yojanasate	280

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ya]	
Yoni	107
Yoniso	59, 110
[Ra]	
Rakkheyya	228
Rajjati	51
Raṇañjahā	316
Rattindivamatanditā	283
Rahado	326
Rahadova	281
Rāgakkhayo	159
Rāgavirāgo	212
Rāgānusayo	254
Rāgo appahīno	205
Rājā	73
Rājābhinītā	277
Rājisayo	89
Rukkhamūlaṁ	309
Ruhati	230
Rūpadhātuṁ	174
Rūpadhātu	173
Rūpānaṁ	209
Rūpino	270
Rūpūpagā	210
Rūpehi	210
Rūhati	267
Roganīḷaṁ	156
[La]	
Laddhāna	227
Lapati	350
Lapitalāpanamattena	297

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ယ]	
ယသော	၂၇၆
ယဿ	၂၀၅၊ ၂၆၇
ယဿ ကဿစိ	၂၀၅
ယဿ စက္ခုဿ	၁၉၈
ယာ အဝိဇ္ဇာ	၂၅၅
ယာဂါ	၃၀၇
ယာစကာ	၂၂၆
ယာစယောဂေါ	၃၀၃
ယာဇယောဂေါ	၃၀၄
ယာထာဝံ	၁၇၀
ယာနံ	၂၂၆
ယာနိ ကာနိစိ	၈၅
ယာဝဇီဝံ	၂၄၇
ယာဝတာ	၂၆၉
ယုတ္တာ	၂၈၂
ယေ	၁၇၄၊ ၂၁၀၊ ၃၂၃
ယေန	၄၁
ယေန နီဝရဏေန	၅၃
ယေသံ	၃၁၇
ယေ သန္တစိတ္တာ	၁၆၁
ယေ သုတ္တာ တေ ပဗုဇ္ဈထ	၁၆၆
ယော	၅၁၊ ၈၈၊ ၁၈၅
ယောဂံ	၂၀၁
ယောဂက္ခေမံ	၅၈၊ ၃၂၄၊ ၃၃၂
ယောဂက္ခေမဿ	၁၀၀
ယောဂက္ခေမာ	၆၆
ယောဂမာယန္တိ	၂၀၁
ယောဂါ	၂၅၃
ယောဂါတိဂေါ	၁၈၆
ယောဇနသတေ	၂၈၀

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ယ]	
ယောနိ	၁၀၇
ယောနိသော	၅၉၊ ၁၁၀
[ရ]	
ရက္ခေယျ	၂၂၈
ရဇ္ဇတိ	၅၁
ရဏဉ္ဇဟာ	၃၁၆
ရတ္တိန္ဒိဝမတန္ဒိတာ	၂၈၃
ရဟဒေါ	၃၂၆
ရဟဒေါဝ	၂၈၁
ရာဂက္ခယော	၁၅၉
ရာဂဝိရာဂေါ	၂၁၂
ရာဂါနုသယော	၂၅၄
ရာဂေါ အပ္ပဟီနော	၂၀၅
ရာဇာ	၇၃
ရာဇာဘိနီတာ	၂၇၇
ရာဇိသယော	၈၉
ရုက္ခမူလံ	၃၀၉
ရုဟတိ	၂၃၀
ရူပဓာတုံ	၁၇၄
ရူပဓာတု	၁၇၃
ရူပါနံ	၂၀၉
ရူပိနော	၂၇၀
ရူပူပဂါ	၂၁၀
ရူပေဟိ	၂၁၀
ရူဟတိ	၂၆၇
ရောဂနီဠံ	၁၅၆
[လ]	
လဒ္ဓါန	၂၂၇
လပတိ	၃၅၀
လပိတလာပနမတ္တေန	၂၉၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[La]	
Lābhasakkāragāravo	237
Lābhasakkārasilokā-nisaṁsatthaṁ	104
Lābhasakkārasiloka-paṭisaṁyutto	236
Līnattaṁ	340
Luddaṁ	97
Luddhāse	41
Luddho	263
Lubbhati	263
Lokaṁ	70, 150
Lokanirodhagāminī	346
Lokanirodho	346
Lokavidū	251
Lokasamudayo	346
Lokasmiṁ	149, 266
Lokassa	274
Lokānukampāya	250
Loke	65, 248
Loko	345
Lobhaṁ pahantvāna	263
Lobhaneyye	263
Lobhena	41
Lobho	38
[Va]	
Vacanaṁ	63
Vaggarato	66
Vaḍḍhayanti	282
Vaṇṇo	275

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]	
Vatthaṁ	226
Vatthāni	243
Vatthena	321
Vadaññū	225
Vadhakā	261
Vanatho	233
Vanibbakā	226
Vanibbake	228
Vasavattī	73, 351
Vasimaṁ	144
Vassānaṁ	86
Vassāni	72
Vācāpeyyaṁ	89
Vājapeyyo	90
Vādena	267
Vādo	221, 267
Vikampati	239
Vikkhīṇo	285
Vigatavalāhake	86
Vigato	337
Vighātapakkhikā	254, 258
Vighātavā	280
Vighāto	309
Vicikicchā	337
Vicikicchāya	342
Vijambhitā	340
Vijānataṁ	275, 316
Vijitāvī	73
Vijitvā	89
Vijjaṁ uppādayaṁ	148

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[လ]	
လာဘသက္ကာရဂါရဝေါ	၂၃၇
လာဘသက္ကာရသိလောကာ-နိသံသတ္ထံ	၁၀၄
လာဘသက္ကာရသိလောက-ပဋိသံယုတ္တော	၂၃၆
လီနတ္တံ	၃၄၀
လုဒ္ဒံ	၉၇
လုဒ္ဓါသေ	၄၁
လုဒ္ဓေါ	၂၆၃
လုဗ္ဘတိ	၂၆၃
လောကံ	၇၀၊ ၁၅၀
လောကနိရောဓဂါမိနီ	၃၄၆
လောကနိရောဓော	၃၄၆
လောကဝိဒူ	၂၅၁
လောကသမုဒယော	၃၄၆
လောကသ္မိံ	၁၄၉၊ ၂၆၆
လောကဿ	၂၇၄
လောကာနုကမ္ပာယ	၂၅၀
လောကေ	၆၅၊ ၂၄၈
လောကော	၃၄၅
လောဘံ ပဟန္တွာန	၂၆၃
လောဘနေယျေ	၂၆၃
လောဘေန	၄၁
လောဘော	၃၈
[ဝ]	
ဝစနံ	၆၃
ဝဂ္ဂရတော	၆၆
ဝဍ္ဎယန္တိ	၂၈၂
ဝဏ္ဏော	၂၇၅

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဝ]	
ဝတ္ထံ	၂၂၆
ဝတ္ထာနိ	၂၄၃
ဝတ္ထေန	၃၂၁
ဝဒညူ	၂၂၅
ဝဓကာ	၂၆၁
ဝနထော	၂၃၃
ဝနိဗ္ဗကာ	၂၂၆
ဝနိဗ္ဗကေ	၂၂၈
ဝသဝတ္တီ	၇၃၊ ၃၅၁
ဝသိမံ	၁၄၄
ဝဿာနံ	၈၆
ဝဿာနိ	၇၂
ဝါစာပေယျံ	၈၉
ဝါဇပေယျော	၉၀
ဝါဒေန	၂၆၇
ဝါဒေါ	၂၂၁၊ ၂၆၇
ဝိကမ္ပတိ	၂၃၉
ဝိက္ခီဏော	၂၈၅
ဝိဂတဝလာဟကေ	၈၆
ဝိဂတော	၃၃၇
ဝိဃာတပက္ခိကာ	၂၅၄၊ ၂၅၈
ဝိဃာတဝါ	၂၈၀
ဝိဃာတော	၃၀၉
ဝိစိကိစ္ဆာ	၃၃၇
ဝိစိကိစ္ဆာယ	၃၄၂
ဝိဇမ္ဘိတာ	၃၄၀
ဝိဇာနတံ	၂၇၅၊ ၃၁၆
ဝိဇိတာဝီ	၇၃
ဝိဇိတွာ	၈၉
ဝိဇ္ဇံ ဥပ္ပါဒယံ	၁၄၈

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]	
Vijjā	301
Vijjācaraṇasampanno	251
Viññāṇaṁ	231
Viññātaṁ	347
Viññāpakā	313
Viññū	296
Vitakkaye	260
Vitakkāsayā	254
Vitakkūpasame	335
Vitakkūpasamena	260
Vitiṇṇaparalokassa	83
Vittalābhaṁ	229
Vidū	248
Viddhe	86
Vinassati	170
Vinasseyya	80
Vinipāto	69
Vineyya	84
Vinodeti	333
Vipariṇāmadhammā	231
Vipassino	41
Vipākaṁ	83
Vippasanno	165
Vibbhantacitto	278
Vibhavaṁ	170
Vibhavataṇhā	189
Vibhavā	171
Vimuccati	186
Vimuccanti	171
Vimuttaṁ	144
Vimuttā	52
Vimutti	313
Vimuttiñāṇaṁ	312
Vimuttisārā	163
Vimutto	158
Vimokkho	202
Virajaṁ	157
Virajjatha	146
Virāgadhammaṁ	231
Virāgāya	171
Virāgūpasame	275
Virājayaṁ	51, 148
Virājitā	205
Virūḷhabrahmacariyā	153
Virocati	86, 191
Virocare	225
Vilepanaṁ	226
Vivaṭṭamāne	72
Vivattayi	185
Vivāhe	237
Visaṁyutto	346
Visantaro	144
Visayajjhattaṁ	328
Visayavibhāvanāpavatti-dassanato	125
Visujjhati	296
Visuddhaṁ	300
Visuddhidevā	242
Visuddhena	300
Visesalakkhaṇato	125

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဝ]	
ဝိဇ္ဇာ	၃၀၁
ဝိဇ္ဇာစရဏသမ္ပန္နော	၂၅၁
ဝိညာဏံ	၂၃၁
ဝိညာတံ	၃၄၇
ဝိညာပကာ	၃၁၃
ဝိညူ	၂၉၆
ဝိတက္ကယေ	၂၆၀
ဝိတက္ကာသယာ	၂၅၄
ဝိတက္ကူပသမေ	၃၃၅
ဝိတက္ကူပသမေန	၂၆၀
ဝိတိဏ္ဏပရလောကဿ	၈၃
ဝိတ္တလာဘံ	၂၂၉
ဝိဒူ	၂၄၈
ဝိဒ္ဓေ	၈၆
ဝိနဿတိ	၁၇၀
ဝိနဿေယျ	၈၀
ဝိနိပါတော	၆၉
ဝိနေယျ	၈၄
ဝိနောဒေတိ	၃၃၃
ဝိပရိဏာမဓမ္မာ	၂၃၁
ဝိပဿိနော	၄၁
ဝိပါကံ	၈၃
ဝိပ္ပသန္နော	၁၆၅
ဝိဗ္ဘန္တစိတ္တော	၂၇၈
ဝိဘဝံ	၁၇၀
ဝိဘဝတဏှာ	၁၈၉
ဝိဘဝါ	၁၇၁
ဝိမုစ္စတိ	၁၈၆
ဝိမုစ္စန္တိ	၁၇၁
ဝိမုတ္တံ	၁၄၄
ဝိမုတ္တာ	၅၂
ဝိမုတ္တိ	၃၁၃
ဝိမုတ္တိဉာဏံ	၃၁၂
ဝိမုတ္တိသာရာ	၁၆၃
ဝိမုတ္တော	၁၅၈
ဝိမောက္ခော	၂၀၂
ဝိရဇံ	၁၅၇
ဝိရဇ္ဇထ	၁၄၆
ဝိရာဂဓမ္မံ	၂၃၁
ဝိရာဂါယ	၁၇၁
ဝိရာဂူပသမေ	၂၇၅
ဝိရာဇယံ	၅၁၊ ၁၄၈
ဝိရာဇိတာ	၂၀၅
ဝိရူဠ္ဟဗြဟ္မစရိယာ	၁၅၃
ဝိရောစတိ	၈၆၊ ၁၉၁
ဝိရောစရေ	၂၂၅
ဝိလေပနံ	၂၂၆
ဝိဝဋ္ဋမာနေ	၇၂
ဝိဝတ္တယိ	၁၈၅
ဝိဝါဟေ	၂၃၇
ဝိသံယုတ္တော	၃၄၆
ဝိသန္တရော	၁၄၄
ဝိသယဇ္ဈတ္တံ	၃၂၈
ဝိသယဝိဘာဝနာပဝတ္တိ-ဒဿနတော	၁၂၅
ဝိသုဇ္ဈတိ	၂၉၆
ဝိသုဒ္ဓံ	၃၀၀
ဝိသုဒ္ဓိဒေဝါ	၂၄၂
ဝိသုဒ္ဓေန	၃၀၀
ဝိသေသလက္ခဏတော	၁၂၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]	
Visesādhigamena	265
Vissuto	266
Vihanti	264
Vihane	167
Viharataṁ	255
Viharato	58
Viharatha	162
Vihiṁsati	267
Vihiṁsāvitakko	258
Vītataṇho	57, 171
Vītamaccharā	225
Vītasāradaṁ	241, 352
Vīriyasaṁvaro	105
Vīriyārambhassa	331
Vuccare	321
Vuṭṭhīva rajaṁ	260
Vutta	3
Vusitavā	158, 289
Vussati	104
Vedaguno	283
Vedagū	202
Vedanato	222
Vedanānaṁ khayā	183
Vepullo	81
Veyyākaraṇāya	256
Veyyāvaccasahagataṁ	195
Veraṁ	91
Verabhayātītaṁ	206
Vo	36
Vo	143, 253, 323

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]	
Vokkantā	153
Vosānaṁ	265
Vosito	301
[Sa]	
Saṁghaṁ	66
Saṁghasāmaggī	67
Saṁghā vā gaṇā vā	273
Saṁyamassa	74
Saṁyuttā	190
Saṁyojanaṁ	55, 101
Saṁyojanakkhayā	237
Saṁvaṭṭamāne	72
Saṁvaṭṭavivaṭṭakappe	72
Saṁvaratthañceva	104
Saṁviggassa	110
Saṁvijjamānā	211
Saṁvijjetheva	110
Saṁvibhāgassa	84
Saṁvejanīyesu	109
Saṁvejanena	110
Saṁsaggā	233
Saṁsandanti	232
Saṁharāni	237
Saṁharitvā	228
Saṁharako	80
Sa-uddesaṁ	299
Sa-upādisesā	157
Sa-upāyāsaṁ	92
Sa-ūmi	326

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဝ]	
ဝိသေသာဓိဂမေန	၂၆၅
ဝိဿုတော	၂၆၆
ဝိဟန္တိ	၂၆၄
ဝိဟနေ	၁၆၇
ဝိဟရတံ	၂၅၅
ဝိဟရတော	၅၈
ဝိဟရထ	၁၆၂
ဝိဟိံသတိ	၂၆၇
ဝိဟိံသာဝိတက္ကော	၂၅၈
ဝီတတဏှော	၅၇၊ ၁၇၁
ဝီတမစ္ဆရာ	၂၂၅
ဝီတသာရဒံ	၂၄၁၊ ၃၅၂
ဝီရိယသံဝရော	၁၀၅
ဝီရိယာရမ္ဘဿ	၃၃၁
ဝုစ္စရေ	၃၂၁
ဝုဋ္ဌီဝ ရဇံ	၂၆၀
ဝုတ္တ	၃
ဝုသိတဝါ	၁၅၈၊ ၂၈၉
ဝုဿတိ	၁၀၄
ဝေဒဂုနော	၂၈၃
ဝေဒဂူ	၂၀၂
ဝေဒနတော	၂၂၂
ဝေဒနာနံ ခယာ	၁၈၃
ဝေပုလ္လော	၈၁
ဝေယျာကရဏာယ	၂၅၆
ဝေယျာဝစ္စသဟဂတံ	၁၉၅
ဝေရံ	၉၁
ဝေရဘယာတီတံ	၂၀၆
ဝေါ	၃၆
ဝေါ	၁၄၃၊ ၂၅၃၊ ၃၂၃

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဝ]	
ဝေါက္ကန္တာ	၁၅၃
ဝေါသာနံ	၂၆၅
ဝေါသိတော	၃၀၁
[သ]	
သံဃံ	၆၆
သံဃသာမဂ္ဂီ	၆၇
သံဃာ ဝါ ဂဏာ ဝါ	၂၇၃
သံယမဿ	၇၄
သံယုတ္တာ	၁၉၀
သံယောဇနံ	၅၅၊ ၁၀၁
သံယောဇနက္ခယာ	၂၃၇
သံဝဋ္ဋမာနေ	၇၂
သံဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋကပ္ပေ	၇၂
သံဝရတ္ထဉ္စေဝ	၁၀၄
သံဝိဂ္ဂဿ	၁၁၀
သံဝိဇ္ဇမာနာ	၂၁၁
သံဝိဇ္ဇေထေဝ	၁၁၀
သံဝိဘာဂဿ	၈၄
သံဝေဇနီယေသု	၁၀၉
သံဝေဇနေန	၁၁၀
သံသဂ္ဂါ	၂၃၃
သံသန္ဒန္တိ	၂၃၂
သံဟရာနိ	၂၃၇
သံဟရိတွာ	၂၂၈
သံဟာရကော	၈၀
သဥဒ္ဒေသံ	၂၉၉
သဥပါဒိသေသာ	၁၅၇
သဥပါယာသံ	၉၂
သဥမိ	၃၂၆

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sakkareyya	321
Sakkāyābhiratā	282
Sakkārena	237
Sakko ahosiṁ	73
Sagahaṁ	206
Sagaho	326
Sagāravo	63
Saggaṁ	70
Saggamhi	67
Saṅkiyo	229
Saṅkhataṁ	156, 210
Saṅkhatā	272
Saṅkhāya sevī	202
Saṅkhārūpasamo	157
Saṅgamma	352
Saṅgātigo	207
Saṅgāmasīsaṁ	241
Saṅgāmāya	240
Saṅghāṭikaṇṇe	280
Saccanti	149
Sacchikatvā	175, 241
Saññino	270
Saññuttā	55
Satādhipateyyā	163
Satimataṁ	149
Satimanto	162
Satimā	101
Satisaṁvaro	105
Sato	165, 183
Sattakkhattuṁ paramaṁ	82

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sattannaṁ	240
Sattaratanasamannāgato	73
Sattasaṅgappahīnassa	285
Sattasaṇḍaṁ	89
Sattā	83, 269, 287
Satte	300
Satthavāhā	316
Satthavāhena	253
Satthā	251
Satthāro	316
Sadā	163, 304
Saddahāno	324
Saddhaṁ	245
Saddhammaṁ	323
Saddhammā	257
Santatarā	210
Santā	162
Santiṁ	232
Santiṭṭhati	170
Santipadaṁ	260
Santipadamanuttaraṁ	202
Santipade rato	199
Santimevādhigacchati	257
Sante	231
Santo	153, 186, 211
Sandassakā	314
Sapattā	261
Sapariḷāhaṁ	92
Sappañño	99
Sappatisso	63

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သက္ကရေယျ	၃၂၁
သက္ကာယာဘိရတာ	၂၈၂
သက္ကာရေန	၂၃၇
သက္ကော အဟောသိံ	၇၃
သဂဟံ	၂၀၆
သဂဟော	၃၂၆
သဂါရဝေါ	၆၃
သဂ္ဂံ	၇၀
သဂ္ဂမှိ	၆၇
သင်္ကိယော	၂၂၉
သင်္ခတံ	၁၅၆၊ ၂၁၀
သင်္ခတာ	၂၇၂
သင်္ခါယ သေဝီ	၂၀၂
သင်္ခါရူပသမော	၁၅၇
သင်္ဂမ္မ	၃၅၂
သင်္ဂါတိဂေါ	၂၀၇
သင်္ဂါမသီသံ	၂၄၁
သင်္ဂါမာယ	၂၄၀
သင်္ဃာဋိကဏ္ဏေ	၂၈၀
သစ္စန္တိ	၁၄၉
သစ္ဆိကတွာ	၁၇၅၊ ၂၄၁
သညိနော	၂၇၀
သညုတ္တာ	၅၅
သတာဓိပတေယျာ	၁၆၃
သတိမတံ	၁၄၉
သတိမန္တော	၁၆၂
သတိမာ	၁၀၁
သတိသံဝရော	၁၀၅
သတော	၁၆၅၊ ၁၈၃
သတ္တက္ခတ္တုံ ပရမံ	၈၂

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သတ္တန္နံ	၂၄၀
သတ္တရတနသမန္နာဂတော	၇၃
သတ္တသင်္ဂပ္ပဟီနဿ	၂၈၅
သတ္တသဏ္ဍံ	၈၉
သတ္တာ	၈၃၊ ၂၆၉၊ ၂၈၇
သတ္တေ	၃၀၀
သတ္ထဝါဟာ	၃၁၆
သတ္ထဝါဟေန	၂၅၃
သတ္ထာ	၂၅၁
သတ္ထာရော	၃၁၆
သဒါ	၁၆၃၊ ၃၀၄
သဒ္ဒဟာနော	၃၂၄
သဒ္ဓံ	၂၄၅
သဒ္ဓမ္မံ	၃၂၃
သဒ္ဓမ္မာ	၂၅၇
သန္တတရာ	၂၁၀
သန္တာ	၁၆၂
သန္တိံ	၂၃၂
သန္တိဋ္ဌတိ	၁၇၀
သန္တိပဒံ	၂၆၀
သန္တိပဒမနုတ္တရံ	၂၀၂
သန္တိပဒေ ရတော	၁၉၉
သန္တိမေဝါဓိဂစ္ဆတိ	၂၅၇
သန္တေ	၂၃၁
သန္တော	၁၅၃၊ ၁၈၆၊ ၂၁၁
သန္ဒဿကာ	၃၁၄
သပတ္တာ	၂၆၁
သပရိဠာဟံ	၉၂
သပ္ပညော	၉၉
သပ္ပတိဿော	၆၃

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sabbaṁ	51
Sabbakammakkhayaṁ	352
Sabbaganthappamocano	352
Sabbañca	51
Sabbato	51
Sabbatthābhivassī	226
Sabbatthesu	51
Sabbadukkhamupaccagā	52
Sabbapariññā	52
Sabbappahāyinaṁ	206
Sabbabhūtānukampino	147
Sabbabhūtānukampī	308
Sabbabhūtesu	91
Sabbarāgavirattassa	188
Sabbalokaṁ	352
Sabbalokassa	294
Sabbavedayitāni	159
Sabbasaṁyojanakkhayaṁ	63
Sabbasaṁyojanakkhayā	82
Sabbasaṅkhārasamatho	210
Sabbābhibhū	352
Sabbe kāme	286
Sabbesānaṁ	226
Sabyañjanaṁ	252
Sabrahmakāni	318
Sabhāvato	222
Samaggaṁ	66
Samaggaṁ katvāna	67
Samaggānañcanuggaho	67
Samacariyaṁ	75

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Samajjhagā	260
Samaññāto	266
Samaṇe	227
Samadhigayha	75
Samanupassāmi	53
Samannāgato	92, 193
Samayitvāna	335
Samavekkhitā	344
Samavekkhiya	110
Samādapakā	314
Samādānato	223
Samādānavirati	223
Samādāya	290
Samādhi	193
Samānamanuciṇṇo	266
Samāpattiyā	147
Samāhitaṁ	343
Samāhito	165, 183
Samucchedavirati	223
Samuttejakā	314
Samudācaranti	137
Samuddaṁ	206
Samuppannaṁ	156
Samussayā	188
Samūhataṁ	260
Sameti	260
Samenti	232
Sampajāno	63, 165, 183
Sampattavirati	223
Sampatvā	232

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သဗ္ဗံ	၅၁
သဗ္ဗကမ္မက္ခယံ	၃၅၂
သဗ္ဗဂန္ထပ္ပမောစနော	၃၅၂
သဗ္ဗဉ္စ	၅၁
သဗ္ဗတော	၅၁
သဗ္ဗတ္ထာဘိဝဿီ	၂၂၆
သဗ္ဗတ္ထေသု	၅၁
သဗ္ဗဒုက္ခမုပစ္စဂါ	၅၂
သဗ္ဗပရိညာ	၅၂
သဗ္ဗပ္ပဟာယိနံ	၂၀၆
သဗ္ဗဘူတာနုကမ္ပိနော	၁၄၇
သဗ္ဗဘူတာနုကမ္ပီ	၃၀၈
သဗ္ဗဘူတေသု	၉၁
သဗ္ဗရာဂဝိရတ္တဿ	၁၈၈
သဗ္ဗလောကံ	၃၅၂
သဗ္ဗလောကဿ	၂၉၄
သဗ္ဗဝေဒယိတာနိ	၁၅၉
သဗ္ဗသံယောဇနက္ခယံ	၆၃
သဗ္ဗသံယောဇနက္ခယာ	၈၂
သဗ္ဗသင်္ခါရသမထော	၂၁၀
သဗ္ဗာဘိဘူ	၃၅၂
သဗ္ဗေ ကာမေ	၂၈၆
သဗ္ဗေသာနံ	၂၂၆
သဗျဉ္ဇနံ	၂၅၂
သဗြဟ္မကာနိ	၃၁၈
သဘာဝတော	၂၂၂
သမဂ္ဂံ	၆၆
သမဂ္ဂံ ကတွာန	၆၇
သမဂ္ဂါနဉ္စနုဂ္ဂဟော	၆၇
သမစရိယံ	၇၅

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သမဇ္ဈဂါ	၂၆၀
သမညာတော	၂၆၆
သမဏေ	၂၂၇
သမဓိဂယှ	၇၅
သမနုပဿာမိ	၅၃
သမန္နာဂတော	၉၂၊၁၉၃
သမယိတွာန	၃၃၅
သမဝေက္ခိတာ	၃၄၄
သမဝေက္ခိယ	၁၁၀
သမာဒပကာ	၃၁၄
သမာဒါနတော	၂၂၃
သမာဒါနဝိရတိ	၂၂၃
သမာဒါယ	၂၉၀
သမာဓိ	၁၉၃
သမာနမနုစိဏ္ဏော	၂၆၆
သမာပတ္တိယာ	၁၄၇
သမာဟိတံ	၃၄၃
သမာဟိတော	၁၆၅၊၁၈၃
သမုစ္ဆေဒဝိရတိ	၂၂၃
သမုတ္တေဇကာ	၃၁၄
သမုဒါစရန္တိ	၁၃၇
သမုဒ္ဒံ	၂၀၆
သမုပ္ပန္နံ	၁၅၆
သမုဿယာ	၁၈၈
သမူဟတံ	၂၆၀
သမေတိ	၂၆၀
သမေန္တိ	၂၃၂
သမ္ပဇာနော	၆၃၊၁၆၅၊၁၈၃
သမ္ပတ္တဝိရတိ	၂၂၃
သမ္ပတွာ	၂၃၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sampannaṁ	294
Sampannasīlā	336
Sampannā	225
Samparāyikaṁ	75
Samparāyikā	159
Samparāyiko	77
Sampahaṁsakā	314
Sampākamattano	230
Samphalaṁ	173
Samphuṭṭho	230
Samphusaṁ	230
Sambuddhānaṁ	149
Sambodhāya	100
Sambodhiṁ	237
Sambodhi	294
Sambodhigāmino	294
Sambodhimanuttaraṁ	102
Sambodhimuttamaṁ	101
Sambhatañca	80
Sambhavaṁ	183
Sambhavo	187
Sambhedaṁ	153
Sammato	266
Sammadaññā	158
Sammadaññāya	283, 317
Sammaddaso	185
Sammappajāno	332
Sammappaññāya	81
Sammā	185, 228
Sammā dhammaṁ	162

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sammāpāsaṁ	89
Sammutidevā	242
Sayaṁ	241
Sayanena	321
Saye	344
Sarakkhasaṁ	206
Sarakkhaso	326
Saraṇaṁ	212
Saraṇagamanaṁ	213
Saradasamaye	86
Sarūpato	125
Saro diddho	230
Sallakatto	305
Sallato	184
Savanamayaṁ	195
Savighātaṁ	92
Savīciṁ	206
Save	171, 186
Sa vedagū	333
Sassamedhaṁ	89
Sahanandī	237
Sahabyataṁ	247
Sahavāso	230
Sahāpi	332
Sākāraṁ	299
Sāgārā	323
Sāgāresu	324
Sātarūpaṁ	328
Sātthaṁ	252

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သမ္ပန္နံ	၂၉၄
သမ္ပန္နသီလာ	၃၃၆
သမ္ပန္နာ	၂၂၅
သမ္ပရာယိကံ	၇၅
သမ္ပရာယိကာ	၁၅၉
သမ္ပရာယိကော	၇၇
သမ္ပဟံသကာ	၃၁၄
သမ္ပာကမတ္တနော	၂၃၀
သမ္ဖလံ	၁၇၃
သမ္ဖုဋ္ဌော	၂၃၀
သမ္ဖုသံ	၂၃၀
သမ္ဗုဒ္ဓါနံ	၁၄၉
သမ္ဗောဓာယ	၁၀၀
သမ္ဗောဓိံ	၂၃၇
သမ္ဗောဓိ	၂၉၄
သမ္ဗောဓိဂါမိနော	၂၉၄
သမ္ဗောဓိမနုတ္တရံ	၁၀၂
သမ္ဗောဓိမုတ္တမံ	၁၀၁
သမ္ဘတဉ္စ	၈၀
သမ္ဘဝံ	၁၈၃
သမ္ဘဝေါ	၁၈၇
သမ္ဘေဒံ	၁၅၃
သမ္မတော	၂၆၆
သမ္မဒညာ	၁၅၈
သမ္မဒညာယ	၂၈၃၊၃၁၇
သမ္မဒ္ဒသော	၁၈၅
သမ္မပ္ပဇာနော	၃၃၂
သမ္မပ္ပညာယ	၈၁
သမ္မာ	၁၈၅၊၂၂၈
သမ္မာ ဓမ္မံ	၁၆၂

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သမ္မာပါသံ	၈၉
သမ္မုတိဒေဝါ	၂၄၂
သယံ	၂၄၁
သယနေန	၃၂၁
သယေ	၃၄၄
သရက္ခသံ	၂၀၆
သရက္ခသော	၃၂၆
သရဏံ	၂၁၂
သရဏဂမနံ	၂၁၃
သရဒသမယေ	၈၆
သရူပတော	၁၂၅
သရော ဒိဒ္ဓေါ	၂၃၀
သလ္လကတ္တော	၃၀၅
သလ္လတော	၁၈၄
သဝနမယံ	၁၉၅
သဝိဃာတံ	၉၂
သဝီစိံ	၂၀၆
သဝေ	၁၇၁၊၁၈၆
သ ဝေဒဂူ	၃၃၃
သဿမေဓံ	၈၉
သဟနန္ဒီ	၂၃၇
သဟဗျတံ	၂၄၇
သဟဝါသော	၂၃၀
သဟာပိ	၃၃၂
သာကာရံ	၂၉၉
သာဂါရာ	၃၂၃
သာဂါရေသု	၃၂၄
သာတရူပံ	၃၂၈
သာတ္ထံ	၂၅၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sādhujīvīpi	234
Sāmaggī	67
Sāmaññatthaṁ	279, 313
Sāmaññalakkhaṇato	125
Sāvaṭṭaṁ	206
Sāvaṭṭo	326
Sāsanaṁ	317
Sāsane	296
Sikkhati	290
Sikkhamānassa	199
Sikkhānisaṁsā	162
Sikkhāpadesu	290
Sikkheyya	74
Siṅgī	325
Sissabhāvūpagamanaṁ	214
Sītibhavissanti	159
Sīde mahaṇṇave	234
Sīlaṁ	228
Sīla	192
Sīlakkhandho	193
Sīlamayaṁ	194
Sīlavatūpapanno	253
Sīlavā	225, 289
Sīlasampannā	313
Sīlena	98
Sīho	352
Sukkamūlā	153
Sukkā	150
Sukhaṁ	107, 276
Sukhaṁ lokaṁ	75

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sukha	71, 175
Sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedeti	159
Sukhasamuddaye	75
Sukhā	175
Sukhāni	228
Sukhāya	250
Sukhudrayaṁ	75
Sukhumadiṭṭhivipassakaṁ	239
Sukhe	275
Sukho	157
Sugatassa	296
Sugatiṁ	70, 244
Sugatigamanasaṅkhātaṁ	244
Sugate	300
Sugato	251
Sucaritāni	203
Suññaṁ brahmavimānaṁ	72
Suññāgārānaṁ	161
Suṇāthetaṁ	166
Suta	21
Suparihīnā	148
Subhāya dhātuyā	254
Subhāvitā	193
Subhikkhavāco	227
Surā	221
Surāmeraya-majjapamādaṭṭhānaṁ	221
Suladdhalābhasaṅkhātaṁ	245
Sulabhāni	308
Suvaṇṇe	300
Suvimuttacitto	332

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သာဓုဇီဝီပိ	၂၃၄
သာမဂ္ဂီ	၆၇
သာမညတ္ထံ	၂၇၉၊ ၃၁၃
သာမညလက္ခဏတော	၁၂၅
သာဝဋ္ဋံ	၂၀၆
သာဝဋ္ဋော	၃၂၆
သာသနံ	၃၁၇
သာသနေ	၂၉၆
သိက္ခတိ	၂၉၀
သိက္ခမာနဿ	၁၉၉
သိက္ခာနိသံသာ	၁၆၂
သိက္ခာပဒေသု	၂၉၀
သိက္ခေယျ	၇၄
သိင်္ဂီ	၃၂၅
သိဿဘာဝူပဂမနံ	၂၁၄
သီတိဘဝိဿန္တိ	၁၅၉
သီဒေ မဟဏ္ဏဝေ	၂၃၄
သီလံ	၂၂၈
သီလ	၁၉၂
သီလက္ခန္ဓော	၁၉၃
သီလမယံ	၁၉၄
သီလဝတူပပန္နော	၂၅၃
သီလဝါ	၂၂၅၊ ၂၈၉
သီလသမ္ပန္နာ	၃၁၃
သီလေန	၉၈
သီဟော	၃၅၂
သုက္ကမူလာ	၁၅၃
သုက္ကာ	၁၅၀
သုခံ	၁၀၇၊ ၂၇၆
သုခံ လောကံ	၇၅

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သုခ	၇၁၊ ၁၇၅
သုခဒုက္ခံ ပဋိသံဝေဒေတိ	၁၅၉
သုခသမုဒ္ဒယေ	၇၅
သုခါ	၁၇၅
သုခါနိ	၂၂၈
သုခါယ	၂၅၀
သုခုဒြယံ	၇၅
သုခုမဒိဋ္ဌိဝိပဿကံ	၂၃၉
သုခေ	၂၇၅
သုခေါ	၁၅၇
သုဂတဿ	၂၉၆
သုဂတိံ	၇၀၊ ၂၄၄
သုဂတိဂမနသင်္ခါတံ	၂၄၄
သုဂတေ	၃၀၀
သုဂတော	၂၅၁
သုစရိတာနိ	၂၀၃
သုညံ ဗြဟ္မဝိမာနံ	၇၂
သုညာဂါရာနံ	၁၆၁
သုဏာထေတံ	၁၆၆
သုတ	၂၁
သုပရိဟီနာ	၁၄၈
သုဘာယ ဓာတုယာ	၂၅၄
သုဘာဝိတာ	၁၉၃
သုဘိက္ခဝါစော	၂၂၇
သုရာ	၂၂၁
သုရာမေရယမဇ္ဇပမာဒဋ္ဌာနံ	၂၂၁
သုလဒ္ဓလာဘသင်္ခါတံ	၂၄၅
သုလဘာနိ	၃၀၈
သုဝဏ္ဏေ	၃၀၀
သုဝိမုတ္တစိတ္တော	၃၃၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sūpaṭṭhitā	253
Sekhassa	57
Sekho	61
Seṭṭhaṁ	4
Sedā	243
Senāsanamārabbha	309
Seyyathāpi	86, 326
Seyyathidaṁ	297
Seyyā	226
Seyyo	166
Sele	145
Sevato	316
Sevamānaṁ	230
Sevamāno	230
Seveyya	267
So	52, 106, 167
Soko	278
Soceyyasampannaṁ	204
Soceyyāni	204

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sotaṁ	94
Somanassaṁ	107
Soḷasiṁ	85
[Ha]	
Hanti	91
Harāyamānā	170
Have	167
Hāsapaññānaṁ	149
Hiṁsanti	173
Hi	242
Hitāya	250
Hiri-ottappaṁ	153
Hirimanaṁ	294
Hirī	150
Hīnavīriyaṁ	234
Hīnavīriyo	101
Hīnādhimuttikā	232
Hīne	300

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သူပဋ္ဌိတာ	၂၅၃
သေခဿ	၅၇
သေခေါ	၆၁
သေဋ္ဌံ	၄
သေဒါ	၂၄၃
သေနာသနမာရဗ္ဘ	၃၀၉
သေယျထာပိ	၈၆၊ ၃၂၆
သေယျထိဒံ	၂၉၇
သေယျာ	၂၂၆
သေယျော	၁၆၆
သေလေ	၁၄၅
သေဝတော	၃၁၆
သေဝမာနံ	၂၃၀
သေဝမာနော	၂၃၀
သေဝေယျ	၂၆၇
သော	၅၂၊ ၁၀၆၊ ၁၆၇
သောကော	၂၇၈
သောစေယျသမ္ပန္နံ	၂၀၄
သောစေယျာနိ	၂၀၄

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သောတံ	၉၄
သောမနဿံ	၁၀၇
သောဠသိံ	၈၅
[ဟ]	
ဟန္တိ	၉၁
ဟရာယမာနာ	၁၇၀
ဟဝေ	၁၆၇
ဟာသပညာနံ	၁၄၉
ဟိံသန္တိ	၁၇၃
ဟိ	၂၄၂
ဟိတာယ	၂၅၀
ဟိရိဩတ္တပ္ပံ	၁၅၃
ဟိရိမနံ	၂၉၄
ဟိရီ	၁၅၀
ဟီနဝီရိယံ	၂၃၄
ဟီနဝီရိယော	၁၀၁
ဟီနာဓိမုတ္တိကာ	၂၃၂
ဟီနေ	၃၀၀

Itivuttakaṭṭhakathāya

Lakkhitabbapadānaṁ anukkamaṇikā

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Akatakalyāṇa	97
Akathaṁkathī	188
Akusalavitakkā tayo	236-7, 258
Akaniṭṭhagāmicatukka	48
Akkheyya	201
Agamanīyaṭṭhāna	220
Aggapasādā tayo	268
Aggasaddassa atthuddhāro	268
Aggī tayo	281
Accagā	52
Ajātanti-ādīni cattāri padāni	154
Ajjhattaṁ catubbidhaṁ	328
Ajjhattikaṅgaṁ duvidhaṁ	309
Ajjhāsaya	53
Ajjhāsayadhātūnaṁ niyamatā	233
Añjalikamma	274
Aññā	198
Aññātāvī	198
Aññe deve dasahi ṭhānehi adhigaṇhanti	271
Aṭṭhaṅgika	125
Aṭṭhaṅgikamaggassa sarūpatoti-ādīni satta padāni	125-6
Aṭṭhuppatti	32-3
Aṭṭhuppattiko	33-4
Atikkama	81, 210
Atikkantamānusaka	300
Atijāta	211
Atipāta	217
Attajjhāsayo	32-3
Attānaṁ paṭibhogabhāve ṭhapanaṁ	37
Attha	75
Atthabyañjana	18
Atthā pañca	119
Atthābhisamaya	78
Adinna	219
Adinnādānassa appa,mahā-sāvajjatā	220
Adinnādānassa payogā cha	220
Adinnādānassa sambhārā pañca	220
Adukkhamasukha	175
Adukkhamasukhā dubbijānā	176
Addhā tayo dvādasa	200
Addhānaṁ abhidhammapariyāyatā	200
Addhānaṁ suttantapariyāyatā	200
Adhiṭṭhānaṁ āsannakāraṇaṁ nāma	181
Adhivāseti	333
Anaññāta	198

ဣတိဝုတ္တကဋ္ဌကထာယ

လက္ခိတဗ္ဗပဒါနံ အနုက္ကမဏိကာ

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အကတကလျာဏ	၉၇
အကထံကထီ	၁၈၈
အကုသလဝိတက္ကာ တယော	၂၃၆-၇၊ ၂၅၈
အကနိဋ္ဌဂါမိစတုက္က	၄၈
အက္ခေယျ	၂၀၁
အဂမနီယဋ္ဌာန	၂၂၀
အဂ္ဂပသာဒါ တယော	၂၆၈
အဂ္ဂသဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရော	၂၆၈
အဂ္ဂီ တယော	၂၈၁
အစ္စဂါ	၅၂
အဇာတန္တိအာဒီနိ စတ္တာရိ ပဒါနိ	၁၅၄
အဇ္ဈတ္တံ စတုဗ္ဗိဓံ	၃၂၈
အဇ္ဈတ္တိကင်္ဂံ ဒုဝိဓံ	၃၀၉
အဇ္ဈာသယ	၅၃
အဇ္ဈာသယဓာတူနံ နိယမတာ	၂၃၃
အဉ္ဇလိကမ္မ	၂၇၄
အညာ	၁၉၈
အညာတာဝီ	၁၉၈
အညေ ဒေဝေ ဒသဟိ ဌာနေဟိ အဓိဂဏှန္တိ	၂၇၁
အဋ္ဌင်္ဂိက	၁၂၅
အဋ္ဌင်္ဂိကမဂ္ဂဿ သရူပတောတိ-အာဒီနိ သတ္တ ပဒါနိ	၁၂၅-၆
အဋ္ဌုပ္ပတ္တိ	၃၂-၃
အဋ္ဌုပ္ပတ္တိကော	၃၃-၄
အတိက္ကမ	၈၁၊ ၂၁၀
အတိက္ကန္တမာနုသက	၃၀၀
အတိဇာတ	၂၁၁
အတိပါတ	၂၁၇
အတ္တဇ္ဈာသယော	၃၂-၃
အတ္တာနံ ပဋိဘောဂဘာဝေ ဌပနံ	၃၇
အတ္ထ	၇၅
အတ္ထဗျဉ္ဇန	၁၈
အတ္ထာ ပဉ္စ	၁၁၉
အတ္ထာဘိသမယ	၇၈
အဒိန္န	၂၁၉
အဒိန္နာဒါနဿ အပ္ပ,မဟာ-သာဝဇ္ဇတာ	၂၂၀
အဒိန္နာဒါနဿ ပယောဂါ ဆ	၂၂၀
အဒိန္နာဒါနဿ သမ္ဘာရာ ပဉ္စ	၂၂၀
အဒုက္ခမသုခ	၁၇၅
အဒုက္ခမသုခါ ဒုဗ္ဗိဇာနာ	၁၇၆
အဒ္ဓါ တယော ဒွါဒသ	၂၀၀
အဒ္ဓါနံ အဘိဓမ္မပရိယာယတာ	၂၀၀
အဒ္ဓါနံ သုတ္တန္တပရိယာယတာ	၂၀၀
အဓိဋ္ဌာနံ အာသန္နကာရဏံ နာမ	၁၈၁
အဓိဝါသေတိ	၃၃၃
အနညာတ	၁၉၈

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[A]

Anattalakkhaṇa 60
Anattānupassanāya pahāna,-
pariññā,vimokkhatā 184-5
Anāgāmitā 37
Anāgāmino aṭṭhacattārīsaṁ 49
Anāgāmino pañca 48
Anāgāmī 37
Anādara 101
Anādāna 57
Anāvaraṇañāṇa 124
Anicca 231, 254
Aniccalakkhaṇa 60, 254
Aniccānupassanā 254
Aniccānupassanāya pahāna,-
pariññā,vimokkhatā 184-5
Aniccānupassī 254
Anicce aniccasaññā 100
Anicce dukkhasaññā 100
Anujāta 211
Anuttara 100, 251
Anudhamma 256
Anupabbajja 315
Anupassanā sattavidhā 160-1
Anupādisesa 130
Anumodanavācā tisso 244
Anekajjhāsaya 18
Antarāparinibbāyino tayo 49
Antarāmalā tayo 260-4
Antarāyikadhamma 121
Antarāsaddassa atthuddhāro 260
Antasaddassa atthuddhāro 277
Apacitisahagataṁ puññakiri-
yavatthu 195
Aparihānidhammā tayo 234-5
Apāya 69
Appaṭihatañāṇāni tīṇi 118
Appamatta 101
Appamādabhāvanā 76
Appamādena sampādetha 76-7
Abbhanumodanaṁ
puññakiriyavatthu 195
Abyāpajja 75
Abhabba 100
Abhayadānamettha
dhammadānameva
saṅgahitaṁ 295
Abhijāna 50-1
Abhijjhā 336
Abhinīhārā aṭṭha 115
Abhibhū 73
Abhisaṅkhārabhāro 158
Abhūtena akkosanassa
ādīnavā 82
Abhedūpacāra 72
Amacca 237
Amatamahānibbānassa
paramatthato atthitā 154-7
Ayoguḷova bhutto
seyyo 168
Arati,tandīnaṁ visesatā 140
Araha 157-8

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[အ]

အနတ္တလက္ခဏ ၆၀
အနတ္တာနုပဿနာယ ပဟာန,-
ပရိညာ,ဝိမောက္ခတာ ၁၈၄-၅
အနာဂါမိတာ ၃၇
အနာဂါမိနော အဋ္ဌစတ္တာရီသံ ၄၉
အနာဂါမိနော ပဉ္စ ၄၈
အနာဂါမီ ၃၇
အနာဒရ ၁၀၁
အနာဒါန ၅၇
အနာဝရဏဉာဏ ၁၂၄
အနိစ္စ ၂၃၁၊၂၅၄
အနိစ္စလက္ခဏ ၆၀၊၂၅၄
အနိစ္စာနုပဿနာ ၂၅၄
အနိစ္စာနုပဿနာယ ပဟာန,-
ပရိညာ,ဝိမောက္ခတာ ၁၈၄-၅
အနိစ္စာနုပဿီ ၂၅၄
အနိစ္စေ အနိစ္စသညာ ၁၀၀
အနိစ္စေ ဒုက္ခသညာ ၁၀၀
အနုဇာတ ၂၁၁
အနုတ္တရ ၁၀၀၊၂၅၁
အနုဓမ္မ ၂၅၆
အနုပဗ္ဗဇ္ဇ ၃၁၅
အနုပဿနာ သတ္တဝိဓာ ၁၆၀-၁
အနုပါဒိသေသ ၁၃၀
အနုမောဒနဝါစာ တိဿော ၂၄၄
အနေကဇ္ဈာသယ ၁၈
အန္တရာပရိနိဗ္ဗာယိနော တယော ၄၉
အန္တရာမလာ တယော ၂၆၀-၄
အန္တရာယိကဓမ္မ ၁၂၁
အန္တရာသဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရော ၂၆၀
အန္တသဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရော ၂၇၇
အပစိတိသဟဂတံ ပုညကိရိ-
ယဝတ္ထု ၁၉၅
အပရိဟာနိဓမ္မာ တယော ၂၃၄-၅
အပါယ ၆၉
အပ္ပဋိဟတဉာဏာနိ တီဏိ ၁၁၈
အပ္ပမတ္တ ၁၀၁
အပ္ပမာဒဘာဝနာ ၇၆
အပ္ပမာဒေန သမ္ပာဒေထ ၇၆-၇
အဗ္ဘာနုမောဒနံ ပုညကိရိယဝတ္ထု ၁၉၅
အဗျာပဇ္ဇ ၇၅
အဘဗ္ဗ ၁၀၀
အဘယဒါနမေတ္တ ဓမ္မဒါနမေဝ
သင်္ဂဟိတံ ၂၉၅
အဘိဇာန ၅၀-၁
အဘိဇ္ဈာ ၃၃၆
အဘိနီဟာရာ အဋ္ဌ ၁၁၅
အဘိဘူ ၇၃
အဘိသင်္ခါရဘာရော ၁၅၈
အဘူတေန အက္ကောသနဿ
အာဒီနဝါ ၈၂
အဘေဒူပစာရ ၇၂
အမစ္စ ၂၃၇
အမတမဟာနိဗ္ဗာနဿ
ပရမတ္ထတော အတ္ထိတာ ၁၅၄-၇
အယောဂုဠော ဘုတ္တော
သေယျော ၁၆၈
အရတိ,တန္ဒီနံ ဝိသေသတာ ၁၄၀
အရဟ ၁၅၇-၈

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Arahatāti iminā dīpita-adhippāyo	11-17
Ariya	81, 125, 316
Ariyamaggassa aṅgāni dve	309
Ariyamaggādhigamassa padhānaṅgaṁ	63
Ariyūpavādo ānantariya-sadiso	207-8
Arūpakammaṭṭhānaṁ	179-180
Arūpāvacara	174
Avajāta	211, 225
Avijjā	54
Avijjātaṇhānaṁ visesatā	55-6
Avijjānīvaraṇa	54
Avijjā mūlabhūtā vaṭṭadukkhassa	255
Avijjā saṁsārassa mūlakāraṇaṁ	55
Avīci	267
Asaṅkhyeyyāni cattāri	298
Asaddhammā tayo	265
Asaddhassa anatthāvahatā	246
Asādhāraṇañāṇāni cha	122-4
Asubhānupassī	253-4
Assamedha	89-90
Ahirika	101
[Ā]	
Āgantvā itthattaṁ	286
Āgāmī	286
Āghātapaṭivinayā pañca	43
Ācāragocarasampanna	292

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ā]	
Ātāpa	100
Ātāpī	100
Ādimajjhapariyosāna-kalyāṇa	251-2
Āna	253
Ānisaṁsa	104
Āpāyikanerayikānaṁ visesatā	66
Āmisaṁ duvidhaṁ	306
Āya	231
Āyatagga	74-5
Āyatana	328-9
Āraddhavīriyassa ānisaṁsā	312
Ārambha, nikkama, parakkamadhātūnaṁ visesatā	340
Ārammaṇāni dvāresu āpāthamāgacchanti	348-9
Ārāma	257
Āsayānusayañāṇa	123
Āsavakkhayasaddassa atthuddhāro	311
Āsavā tayo pañca nānāvidhā	108-9, 188-9, 221
Āhavanīya	273
Āhuna	273, 320
[I]	
Iṭṭha	71
Iti me sutanti iminā dīpita-adhippāyo	21-6

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အရဟတာတိ ဣမိနာ ဒီပိတအဓိပ္ပါယော	၁၁-၁၇
အရိယ	၈၁၊၁၂၅၊၃၁၆
အရိယမဂ္ဂဿ အင်္ဂါနိ ဒွေ	၃၀၉
အရိယမဂ္ဂါဓိဂမဿ ပဓာနင်္ဂံ	၆၃
အရိယူပဝါဒေါ အာနန္တရိယ-သဒိသော	၂၀၇-၈
အရူပကမ္မဋ္ဌာနံ	၁၇၉-၁၈၀
အရူပါဝစရ	၁၇၄
အဝဇာတ	၂၁၁၊၂၂၅
အဝိဇ္ဇာ	၅၄
အဝိဇ္ဇာတဏှာနံ ဝိသေသတာ	၅၅-၆
အဝိဇ္ဇာနီဝရဏ	၅၄
အဝိဇ္ဇာ မူလဘူတာ ဝဋ္ဋဒုက္ခဿ	၂၅၅
အဝိဇ္ဇာ သံသာရဿ မူလကာရဏံ	၅၅
အဝီစိ	၂၆၇
အသင်္ချေယျာနိ စတ္တာရိ	၂၉၈
အသဒ္ဓမ္မာ တယော	၂၆၅
အသဒ္ဓဿ အနတ္ထာဝဟတာ	၂၄၆
အသာဓာရဏဉာဏာနိ ဆ	၁၂၂-၄
အသုဘာနုပဿီ	၂၅၃-၄
အဿမေဓ	၈၉-၉၀
အဟိရိက	၁၀၁
[အာ]	
အာဂန္တွာ ဣတ္ထတ္တံ	၂၈၆
အာဂါမီ	၂၈၆
အာဃာတပဋိဝိနယာ ပဉ္စ	၄၃
အာစာရဂေါစရသမ္ပန္န	၂၉၂

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အာ]	
အာတာပ	၁၀၀
အာတာပီ	၁၀၀
အာဒိမဇ္ဈပရိယောသာန-ကလျာဏ	၂၅၁-၂
အာန	၂၅၃
အာနိသံသ	၁၀၄
အာပါယိကနေရယိကာနံ ဝိသေသတာ	၆၆
အာမိသံ ဒုဝိဓံ	၃၀၆
အာယ	၂၃၁
အာယတဂ္ဂ	၇၄-၅
အာယတန	၃၂၈-၉
အာရဒ္ဓဝီရိယဿ အာနိသံသာ	၃၁၂
အာရမ္ဘ,နိက္ကမ,ပရက္ကမဓာတူနံ ဝိသေသတာ	၃၄၀
အာရမ္မဏာနိ ဒွါရေသု အာပါထ-မာဂစ္ဆန္တိ	၃၄၈-၉
အာရာမ	၂၅၇
အာသယာနုသယဉာဏ	၁၂၃
အာသဝက္ခယသဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရော	၃၁၁
အာသဝါ တယော ပဉ္စ နာနာ-ဝိဓာ	၁၀၈-၉၊၁၈၈-၉၊၂၂၁
အာဟဝနီယ	၂၇၃
အာဟုန	၂၇၃၊၃၂၀
[ဣ]	
ဣဋ္ဌ	၇၁
ဣတိ မေ သုတန္တိ ဣမိနာ ဒီပိတအဓိပ္ပါယော	၂၁-၆

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[I]

Iti me sutanti bhāsitassa
kāraṇaṁ 26
Itivuttakaṁ dvādasadhikasutta-
satasaṅgahaṁ 2
Itivuttaka 2, 30
Itisaddassa atthuddhāro 17-8
Itihaṁ vicikicchā nāma 106
Itthabhāva,ññathābhāvānaṁ
visesatā 57
Idaṁsaddassa atthuddhāro 102
Idhanipātassa attho 68
Indriyaparopariyattañāṇa 122
Indriyāni 198
Iriyāpathā cattāro 257
Ītiyo vuccanti upaddavā 106
Ītiha 106

[U]

Ujumagga 199
Uddhaccakukkuccassa
pahānadhammā cha 342
Uddhaccakukkuccānaṁ
visesatā 337
Upadhi 85, 231, 247
Upadhikkhaya 88
Upabhogasukha 74
Upasaṅkamana,
payirupāsanānaṁ visesatā 314-5
Upasamagāmī 81
Upādi 157
Uppajjamānādīnaṁ visesatā 249
Uppādā 317
Ussāhasattiyoga 74

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[E]

Ekaṁ samayanti kāladesassa
anapadisanakāraṇāni 29-30
Ekakanipāte aṭṭhasu suttesu
vaṭṭameva kathitaṁ 91
Ekakanipāte catūsu suttesu
vaṭṭavivaṭṭaṁ kathitaṁ 91
Ekakanipāte pannarasasu
suttesu vivaṭṭaṁ kathitaṁ 91
Ekakanipāte suttāni
sattavīsati 2
Ekacco ubhayavomissakaṁ
karoti 68
Ekacco bahuṁ pāpakammaṁ
karoti 68
Ekacco bahuṁ puññakammaṁ
karoti 68
Ekadhamma 35
Ekasaddassa attho 34
Ekodi 167
Etasadda 4
Etthantare
Suttageyyādinavaṅgānaṁ
Buddhavacanānaṁ
ekasadisatā 350
Esanā tisso 168-7

[O]

Okāsato dūrepi dhamma-
sabhāvato adūre eva 281
Ottappa 150-2
Ottāpī 100
Ottāpo 100
Oraṁ 329

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[ဣ]

ဣတိ မေ သုတန္တိ ဘာသိတဿ
ကာရဏံ ၂၆
ဣတိဝုတ္တကံ ဒွါဒသာဓိကသုတ္တ-
သတသင်္ဂဟံ ၂
ဣတိဝုတ္တက ၂၊၃၀
ဣတိသဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရော ၁၇-၈
ဣတိဟံ ဝိစိကိစ္ဆာ နာမ ၁၀၆
ဣတ္ထဘာဝ,ညထာဘာဝါနံ
ဝိသေသတာ ၅၇
ဣဒံသဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရော ၁၀၂
ဣဓနိပါတဿ အတ္ထော ၆၈
ဣန္ဒြိယပရောပရိယတ္တဉာဏ ၁၂၂
ဣန္ဒြိယာနိ ၁၉၈
ဣရိယာပထာ စတ္တာရော ၂၅၇
ဤတိယော ဝုစ္စန္တိ ဥပဒ္ဒဝါ ၁၀၆
ဤတိဟ ၁၀၆

[ဥ]

ဥဇုမဂ္ဂ ၁၉၉
ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စဿ ပဟာနဓမ္မာ ဆ ၃၄၂
ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စာနံ ဝိသေသတာ ၃၃၇
ဥပဓိ ၈၅၊၂၃၁၊၂၄၇
ဥပဓိက္ခယ ၈၈
ဥပဘောဂသုခ ၇၄
ဥပသင်္ကမန,ပယိရုပါသနာနံ
ဝိသေသတာ ၃၁၄-၅
ဥပသမဂါမီ ၈၁
ဥပါဒိ ၁၅၇
ဥပ္ပဇ္ဇမာနာဒီနံ ဝိသေသတာ ၂၄၉
ဥပ္ပါဒါ ၃၁၇
ဥဿာဟသတ္တိယောဂ ၇၄

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[ဧ]

ဧကံ သမယန္တိ ကာလဒေသဿ
အနပဒိသနကာရဏာနိ ၂၉-၃၀
ဧကကနိပါတေ အဋ္ဌသု သုတ္တေသု
ဝဋ္ဋမေဝ ကထိတံ ၉၁
ဧကကနိပါတေ စတူသု သုတ္တေသု
ဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋံ ကထိတံ ၉၁
ဧကကနိပါတေ ပန္နရသသု
သုတ္တေသု ဝိဝဋ္ဋံ ကထိတံ ၉၁
ဧကကနိပါတေ သုတ္တာနိ
သတ္တဝီသတိ ၂
ဧကစ္စော ဥဘယဝေါမိဿကံ
ကရောတိ ၆၈
ဧကစ္စော ဗဟုံ ပါပကမ္မံ ကရောတိ ၆၈
ဧကစ္စော ဗဟုံ ပုညကမ္မံ
ကရောတိ ၆၈
ဧကဓမ္မ ၃၅
ဧကသဒ္ဒဿ အတ္ထော ၃၄
ဧကောဒိ ၁၆၇
ဧတသဒ္ဒ ၄
ဧတ္ထန္တရေ သုတ္တဂေယျာဒိနဝင်္ဂါနံ
ဗုဒ္ဓဝစနာနံ ဧကသဒိသတာ ၃၅၀
ဧသနာ တိဿော ၁၆၈-၇

[ဩ]

ဩကာသတော ဒူရေပိ ဓမ္မ-
သဘာဝတော အဒူရေ ဧဝ ၂၈၁
ဩတ္တပ္ပ ၁၅၀-၂
ဩတ္တာပီ ၁၀၀
ဩတ္တာပေါ ၁၀၀
ဩရံ ၃၂၉

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[O]

Orambhāgā 329
Orasa 305
Osadhi 86

[Ka]

Kaṅkala, puñja, rāsīnaṁ visesatā 80
Kaṭasivaḍḍhanā 81
Katapāpa 97
Kathā 256
Kanta 71
Kammaṭṭhānaṁ duvidhaṁ 179
Kalaṁ nāgghanti soḷasiṁ 85-6
Kalyāṇa 97
Kalyāṇaputhujjanena saddhiṁ ariyapuggalā aṭṭha 204, 324
Kalyāṇamittassa pakatiyā sampanna-aṅgāni 61-3
Kalyāṇasīla,dhamma,paññānaṁ visesatā 289
Kāmacchandassa pahānadhammā cha 338
Kāmāvacarakammaṁ pamāṇakataṁ nāma 88
Kāmāvacarapuññassa vipāka-mahantatā 73
Māmūpapattiyo tisso 285
Kāmesumicchācārassa appa,mahāsāvajjatā 220
Kāmesumicchācārassa payogo sāhatthikova 220

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Ka]

Kāmesumicchācārassa sambhārā cattāro 220
Kāya 94, 231
Kāyaduccarita 203
Kāyaduccaritassa vatthūni 98
Kāyasucarita 203
Kāyasuci 204
Kāyo bahuvidho 95-6
Kālavipassanā 166
Kāḷakaṇṇī dhī 82
Kibbisa 97
Kilesabhāro 158
Kukkuḷanirayādayo soḷasa 121
Kuppadhamma 163
Kusalacchandapatthanā 58
Kusalavitakkā tayo 259
Kusīta 101, 234
Kusītassa ādīnavā 312
Kevala 289
Kodhassa lakkhaṇarasādīni 46
Kodho cetaso pūtibhāvo 46

[Kha]

Khandhabhāro 158
Khayasaddassa atthuddhāro 109
Khīṇāsavajanā maraṇaṁ samatītā 175
Khujjāya nissando 28-9

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[ဩ]

ဩရမ္ဘာဂါ ၃၂၉
ဩရသ ၃၀၅
ဩသဓိ ၈၆

[က]

ကင်္ကလ, ပုဉ္ဇ, ရာသီနံ ဝိသေသတာ ၈၀
ကဋသိဝဍ္ဎနာ ၈၁
ကတပါပ ၉၇
ကထာ ၂၅၆
ကန္တ ၇၁
ကမ္မဋ္ဌာနံ ဒုဝိဓံ ၁၇၉
ကလံ နာဂ္ဃန္တိ သောဠသိံ ၈၅-၆
ကလျာဏ ၉၇
ကလျာဏပုထုဇ္ဇနေန သဒ္ဓိံ အရိယပုဂ္ဂလာ အဋ္ဌ ၂၀၄၊ ၃၂၄
ကလျာဏမိတ္တဿ ပကတိယာ သမ္ပန္နအင်္ဂါနိ ၆၁-၃
ကလျာဏသီလ,ဓမ္မ,ပညာနံ ဝိသေသတာ ၂၈၉
ကာမစ္ဆန္ဒဿ ပဟာနဓမ္မာ ဆ ၃၃၈
ကာမာဝစရကမ္မံ ပမာဏကတံ နာမ ၈၈
ကာမာဝစရပုညဿ ဝိပါက-မဟန္တတာ ၇၃
ကာမူပပတ္တိယော တိဿော ၂၈၅
ကာမေသုမိစ္ဆာစာရဿ အပ္ပ,မဟာသာဝဇ္ဇတာ ၂၂၀
ကာမေသုမိစ္ဆာစာရဿ ပယောဂေါ သာဟတ္ထိ-ကောဝ ၂၂၀

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[က]

ကာမေသုမိစ္ဆာစာရဿ သမ္ဘာရာ စတ္တာရော ၂၂၀
ကာယ ၉၄၊ ၂၃၁
ကာယဒုစ္စရိတ ၂၀၃
ကာယဒုစ္စရိတဿ ဝတ္ထူနိ ၉၈
ကာယသုစရိတ ၂၀၃
ကာယသုစိ ၂၀၄
ကာယော ဗဟုဝိဓော ၉၅-၆
ကာလဝိပဿနာ ၁၆၆
ကာဠကဏ္ဏီ ဓီ ၈၂
ကိဗ္ဗိသ ၉၇
ကိလေသဘာရော ၁၅၈
ကုက္ကုဠနိရယာဒယော သောဠသ ၁၂၁
ကုပ္ပဓမ္မ ၁၆၃
ကုသလစ္ဆန္ဒပတ္ထနာ ၅၈
ကုသလဝိတက္ကာ တယော ၂၅၉
ကုသီတ ၁၀၁၊ ၂၃၄
ကုသီတဿ အာဒီနဝါ ၃၁၂
ကေဝလ ၂၈၉
ကောဓဿ လက္ခဏရသာဒီနိ ၄၆
ကောဓော စေတသော ပူတိဘာဝေါ ၄၆

[ခ]

ခန္ဓဘာရော ၁၅၈
ခယသဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရော ၁၀၉
ခီဏာသဝဇနာ မရဏံ သမတီတာ ၁၇၅
ခုဇ္ဇာယ နိဿန္ဒော ၂၈-၉

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Kha]

Khujjuttarā pañcannaṁ itthisatānaṁ dhammaṁ deseti 28-9
Khujjuttarā sotāpattiphale patiṭṭhāsi 27
Khemī 89

[Ga - Gha]

Gati 121
Gatiyo pañca 121-2
Gambhīrabhāvā cattāro 19-20
Gahaṭṭha,pabbajitasīlānaṁ bhijjanatā 223
Gahaṭṭha,pabbajitānaṁ diṭṭhadhammatthatā 75, 77
Gāravo chabbidho 63
Gāhākārā aṭṭha 201
Geha 335
Gehanissita 335
Gocaro tividho 293
Gharāvāso sambādho 240

[Ca]

Cakkavattī 73
Cakkhu 94, 196
Cakkhudassanaṁ 314
Cakkhu duvidhaṁ bhāvatthato 94
Cakkhudvāre saṁvarāsaṁvarānaṁ vīthicittāni 92-3
Cakkhundriye saṁvarāsaṁvaro 92-3
Cakkhumanta 316

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Ca - Cha]

Cakkhūnaṁ vibhāgo 197
Cakkhūni dve pañca 159, 196
Catukkanipāte chaṭṭhasattamesu suttesu vaṭṭaṁ kathitaṁ 353
Catukkanipāte chasu suttesu vaṭṭavivaṭṭaṁ kathitaṁ 353
Catukkanipāte pa-du-ta-dvādasamaterasamesu suttesu vivaṭṭaṁ kathitaṁ 353
Catukkanipāte suttāni terasa 2
Catuvīsatiyā Buddhānaṁ laddhabyākaraṇāni 116
Candī 86
Cara 333
Caraṇadhammā pannarasa 251
Cittamalaṁ 261
Cetovimutti appanājhānameva 85
Chanavutinayasahassa 125
Chavālāta 279

[Ja]

Jana 190
Janaka 172
Jantu 83
Javanakkhaṇe kālaṁkiriyā natthi 69
Jātanti-ādīni padāni 156
Jānato passatotipadānaṁ visesatā 310

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[ခ]

ခုဇ္ဇုတ္တရာ ပဉ္စန္နံ ဣတ္ထိသတာနံ ဓမ္မံ ဒေသေတိ ၂၈-၉
ခုဇ္ဇုတ္တရာ သောတာပတ္တိဖလေ ပတိဋ္ဌာသိ ၂၇
ခေမီ ၈၉

[ဂ - ဃ]

ဂတိ ၁၂၁
ဂတိယော ပဉ္စ ၁၂၁-၂
ဂမ္ဘီရဘာဝါ စတ္တာရော ၁၉-၂၀
ဂဟဋ္ဌ,ပဗ္ဗဇိတသီလာနံ ဘိဇ္ဇနတာ ၂၂၃
ဂဟဋ္ဌ,ပဗ္ဗဇိတာနံ ဒိဋ္ဌဓမ္မတ္ထတာ ၇၅၊ ၇၇
ဂါရဝေါ ဆဗ္ဗိဓော ၆၃
ဂါဟာကာရာ အဋ္ဌ ၂၀၁
ဂေဟ ၃၃၅
ဂေဟနိဿိတ ၃၃၅
ဂေါစရော တိဝိဓော ၂၉၃
ဃရာဝါသော သမ္ဗာဓော ၂၄၀

[စ]

စက္ကဝတ္တီ ၇၃
စက္ခု ၉၄၊ ၁၉၆
စက္ခုဒဿနံ ၃၁၄
စက္ခု ဒုဝိဓံ ဘာဝတ္ထတော ၉၄
စက္ခုဒွါရေ သံဝရာသံဝရာနံ ဝီထိစိတ္တာနိ ၉၂-၃
စက္ခုန္ဒြိယေ သံဝရာသံဝရော ၉၂-၃
စက္ခုမန္တ ၃၁၆

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[စ - ဆ]

စက္ခူနံ ဝိဘာဂေါ ၁၉၇
စက္ခူနိ ဒွေ ပဉ္စ ၁၅၉၊ ၁၉၆
စတုက္ကနိပါတေ ဆဋ္ဌသတ္တမေသု သုတ္တေသု ဝဋ္ဋံ ကထိတံ ၃၅၃
စတုက္ကနိပါတေ ဆသု သုတ္တေသု ဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋံ ကထိတံ ၃၅၃
စတုက္ကနိပါတေ ပ-ဒု-တ-ဒွါဒသမ-တေရသမေသု သုတ္တေသု ဝိဝဋ္ဋံ ကထိတံ ၃၅၃
စတုက္ကနိပါတေ သုတ္တာနိ တေရသ ၂
စတုဝီသတိယာ ဗုဒ္ဓါနံ လဒ္ဓဗျာကရဏာနိ ၁၁၆
စန္ဒီ ၈၆
စရ ၃၃၃
စရဏဓမ္မာ ပန္နရသ ၂၅၁
စိတ္တမလံ ၂၆၁
စေတောဝိမုတ္တိ အပ္ပနာဈာနမေဝ ၈၅
ဆနဝုတိနယသဟဿ ၁၂၅
ဆဝါလာတ ၂၇၉

[ဇ]

ဇန ၁၉၀
ဇနက ၁၇၂
ဇန္တု ၈၃
ဇဝနက္ခဏေ ကာလံကိရိယာ နတ္ထိ ၆၉
ဇာတန္တိအာဒီနိ ပဒါနိ ၁၅၆
ဇာနတော ပဿတောတိ-ပဒါနံ ဝိသေသတာ ၃၁၀

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ja - Jha]	
Jivhā	94
Jīvita	94
Jhāyī	101
[Ña]	
Ñāṇacakkhu	94-5
Ñāṇacakkhūni dve	196
Ñāṇadassanaṁ	314
Ñāṇabhayaṁ	70-1
Ñāṇavippayuttampi ujukaraṇa-kāle sampayuttameva	195
Ñāṇasamanupassanā	53
Ñātapariññā	50
Ñeyyadhamma	120
[Ta]	
Taṇhā	55
Taṇhā tisso aṭṭhasataṁ	189-190
Taṇhādutiya	56
Taṇhāpatthanā	58
Taṇhāya nadīsotasadisatā	327-8
Taṇhāya nayā dve	346
Taṇhāya sahāyatā	317
Taṇhuppādā cattāro	317
Tathāgatasaddassa atthuddhāro	111
Tathāgatasaddassa kāraṇāni aṭṭha	111, 134

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ta]	
Tapana	97
Tapanīya	97
Tikanipāte catutthavagge aṭṭhasu suttesu vaṭṭavivaṭṭaṁ kathitaṁ	267
Tikanipāte catutthavagge chaṭṭhasattamasuttesu vivaṭṭaṁ kathitaṁ	267
Tikanipāte tatiyavagge ta-ca-dasamasuttesu vaṭṭa-vivaṭṭaṁ kathitaṁ	236
Tikanipāte tatiyavagge sattasu suttesu vaṭṭaṁ kathitaṁ	236
Tikanipāte dutiyavagge ta-ca-navamadasamasuttesu vaṭṭavivaṭṭaṁ kathitaṁ	207
Tikanipāte dutiyavagge du-sattama-aṭṭhamasuttesu vivaṭṭaṁ kathitaṁ	207
Tikanipāte dutiyavagge pa-pañcamachaṭṭhasuttesu vaṭṭaṁ kathitaṁ	207
Tikanipāte pañcamavagge chasu suttesu vaṭṭavivaṭṭaṁ kathitaṁ	302
Tikanipāte pañcamavagge dutiyasutte vaṭṭaṁ kathitaṁ	302
Tikanipāte pañcamavagge pañcama-aṭṭhamadasamasuttesu vivaṭṭaṁ kathitaṁ	302

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဇ-ဈ]	
ဇိဝှါ	၉၄
ဇီဝိတ	၉၄
ဈာယီ	၁၀၁
[ဉ]	
ဉာဏစက္ခု	၉၄-၅
ဉာဏစက္ခူနိ ဒွေ	၁၉၆
ဉာဏဒဿနံ	၃၁၄
ဉာဏဘယံ	၇၀-၁
ဉာဏဝိပ္ပယုတ္တမ္ပိ ဥဇုကရဏ-ကာလေ သမ္ပယုတ္တမေဝ	၁၉၅
ဉာဏသမနုပဿနာ	၅၃
ဉာတပရိညာ	၅၀
ဉေယျဓမ္မ	၁၂၀
[တ]	
တဏှာ	၅၅
တဏှာ တိဿော အဋ္ဌသတံ	၁၈၉-၁၉၀
တဏှာဒုတိယ	၅၆
တဏှာပတ္ထနာ	၅၈
တဏှာယ နဒီသောတ-သဒိသတာ	၃၂၇-၈
တဏှာယ နယာ ဒွေ	၃၄၆
တဏှာယ သဟာယတာ	၃၁၇
တဏှုပ္ပါဒါ စတ္တာရော	၃၁၇
တထာဂတသဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရော	၁၁၁
တထာဂတသဒ္ဒဿ ကာရဏာနိ အဋ္ဌ	၁၁၁၊ ၁၃၄

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[တ]	
တပန	၉၇
တပနီယ	၉၇
တိကနိပါတေ စတုတ္ထဝဂ္ဂေ အဋ္ဌသု သုတ္တေသု ဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋံ ကထိတံ	၂၆၇
တိကနိပါတေ စတုတ္ထဝဂ္ဂေ ဆဋ္ဌသတ္တမသုတ္တေသု ဝိဝဋ္ဋံ ကထိတံ	၂၆၇
တိကနိပါတေ တတိယဝဂ္ဂေ တ-စ-ဒသမသုတ္တေသု ဝဋ္ဋ-ဝိဝဋ္ဋံ ကထိတံ	၂၃၆
တိကနိပါတေ တတိယဝဂ္ဂေ သတ္တသု သုတ္တေသု ဝဋ္ဋံ ကထိတံ	၂၃၆
တိကနိပါတေ ဒုတိယဝဂ္ဂေ တ-စ-နဝမဒသမသုတ္တေသု ဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋံ ကထိတံ	၂၀၇
တိကနိပါတေ ဒုတိယဝဂ္ဂေ ဒု-သတ္တမအဋ္ဌမသုတ္တေသု ဝိဝဋ္ဋံ ကထိတံ	၂၀၇
တိကနိပါတေ ဒုတိယဝဂ္ဂေ ပ-ပဉ္စမဆဋ္ဌသုတ္တေသု ဝဋ္ဋံ ကထိတံ	၂၀၇
တိကနိပါတေ ပဉ္စမဝဂ္ဂေ ဆသု သုတ္တေသု ဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋံ ကထိတံ	၃၀၂
တိကနိပါတေ ပဉ္စမဝဂ္ဂေ ဒုတိယသုတ္တေ ဝဋ္ဋံ ကထိတံ	၃၀၂
တိကနိပါတေ ပဉ္စမဝဂ္ဂေ ပဉ္စမ-အဋ္ဌမဒသမသုတ္တေသု ဝိဝဋ္ဋံ ကထိတံ	၃၀၂

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Ta]

Tikanipāte paṭhamavaggapariyo-sānasutte vivaṭṭaṁ kathitaṁ 193
Tikanipāte paṭhamavaggapaṭhama-sutte vaṭṭaṁ kathitaṁ 193
Tikanipāte paṭhamavagge aṭṭhasu suttesu vaṭṭavivaṭṭaṁ kathitaṁ 193
Tikanipāte suttāni paññāsa 2
Tikavinimuttadhamma 174
Tiṇṇa 206
Tiracchāna 122
Tiracchānagatassapi dānaṁ datvā sataguṇā dakkhiṇā hoti 83-4
Tividhakuhanavatthu 104
Tīraṇapariññā 50
Tvāsaddassa hetu-atthatā 69

[Tha]

Thinamiddhabahula 101
Thinamiddhassa pahānadhammā cha 341
Thinamiddhānaṁ visesatā 337

[Da]

Dakkhiṇā 274
Dakkhiṇeyya 85
Daso 73
Dassanaṁ duvidhaṁ 314
Daḷhīkaraṇa 54
Dānaṁ appakampi mahapphalaṁ hoti 85, 296
Dāna 83

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Da]

Dānantarāyakarā dhammā 83-4
Dānamayaṁ 85
Dānamayaṁ puññakiriyavatthu 194
Dānamayādīsu apacāyanādīnaṁ saṅgaho 196
Dānassa aṅgāni tīṇi 296
Dānāni dve 294, 307
Dāyādā dve 305-6
Diṭṭhadhamma 75
Diṭṭhadhammika 75
Diṭṭhijugataṁ puññakiriyavatthu 195
Diṭṭhiyo pāpikatarā tisso 99
Diṭṭhisamanupassanā 53
Dippati-ādīnaṁ visesatā 86
Dibbacakkhu 94-5
Dibbacakkhu,yathākammūpaga, anāgataṁsañāṇānaṁ uppattikkamo 301
Dibbasotaṁ 95
Dukanipāte dutiyavagge ekādasame sutte vaṭṭaṁ kathitaṁ 171
Dukanipāte dutiyavagge ta-ca-pañcamesu pari-yosānasutte ca vaṭṭavivaṭṭaṁ kathitaṁ 171
Dukanipāte dutiyavagge chasu suttesu vivaṭṭameva kathitaṁ 171
Dukanipāte suttāni dvāvīsati 2
Dukkha 81, 175, 231

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[တ]

တိကနိပါတေ ပဌမဝဂ္ဂပရိယော-သာနသုတ္တေ ဝိဝဋ္ဋံ ကထိတံ ၁၉၃
တိကနိပါတေ ပဌမဝဂ္ဂပဌမ-သုတ္တေ ဝဋ္ဋံ ကထိတံ ၁၉၃
တိကနိပါတေ ပဌမဝဂ္ဂေ အဋ္ဌသု သုတ္တေသု ဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋံ ကထိတံ ၁၉၃
တိကနိပါတေ သုတ္တာနိ ပညာသ ၂
တိကဝိနိမုတ္တဓမ္မ ၁၇၄
တိဏ္ဏ ၂၀၆
တိရစ္ဆာန ၁၂၂
တိရစ္ဆာနဂတဿပိ ဒါနံ ဒတွာ သတဂုဏာ ဒက္ခိဏာ ဟောတိ ၈၃-၄
တိဝိဓကုဟနဝတ္ထု ၁၀၄
တီရဏပရိညာ ၅၀
တွာသဒ္ဒဿ ဟေတုအတ္ထတာ ၆၉

[ထ]

ထိနမိဒ္ဓဗဟုလ ၁၀၁
ထိနမိဒ္ဓဿ ပဟာနဓမ္မာ ဆ ၃၄၁
ထိနမိဒ္ဓါနံ ဝိသေသတာ ၃၃၇

[ဒ]

ဒက္ခိဏာ ၂၇၄
ဒက္ခိဏေယျ ၈၅
ဒသော ၇၃
ဒဿနံ ဒုဝိဓံ ၃၁၄
ဒဠှီကရဏ ၅၄
ဒါနံ အပ္ပကမ္ပိ မဟပ္ဖလံ ဟောတိ ၈၅၊ ၂၉၆
ဒါန ၈၃

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[ဒ]

ဒါနန္တရာယကရာ ဓမ္မာ ၈၃-၄
ဒါနမယံ ၈၅
ဒါနမယံ ပုညကိရိယဝတ္ထု ၁၉၄
ဒါနမယာဒီသု အပစာယနာဒီနံ သင်္ဂဟော ၁၉၆
ဒါနဿ အင်္ဂါနိ တီဏိ ၂၉၆
ဒါနာနိ ဒွေ ၂၉၄၊ ၃၀၇
ဒါယာဒါ ဒွေ ၃၀၅-၆
ဒိဋ္ဌဓမ္မ ၇၅
ဒိဋ္ဌဓမ္မိက ၇၅
ဒိဋ္ဌိဇုဂတံ ပုညကိရိယဝတ္ထု ၁၉၅
ဒိဋ္ဌိယော ပါပိကတရာ တိဿော ၉၉
ဒိဋ္ဌိသမနုပဿနာ ၅၃
ဒိပ္ပတိအာဒီနံ ဝိသေသတာ ၈၆
ဒိဗ္ဗစက္ခု ၉၄-၅
ဒိဗ္ဗစက္ခု,ယထာကမ္မူပဂ,အနာ-ဂတံသညာဏာနံ ဥပ္ပတ္တိက္ကမော ၃၀၁
ဒိဗ္ဗသောတံ ၉၅
ဒုကနိပါတေ ဒုတိယဝဂ္ဂေ ဧကာဒသမေ သုတ္တေ ဝဋ္ဋံ ကထိတံ ၁၇၁
ဒုကနိပါတေ ဒုတိယဝဂ္ဂေ တ-စ-ပဉ္စမေသု ပရိ-ယောသာနသုတ္တေ စ ဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋံ ကထိတံ ၁၇၁
ဒုကနိပါတေ ဒုတိယဝဂ္ဂေ ဆသု သုတ္တေသု ဝိဝဋ္ဋမေဝ ကထိတံ ၁၇၁
ဒုကနိပါတေ သုတ္တာနိ ဒွါဝီသတိ ၂
ဒုက္ခ ၈၁၊ ၁၇၅၊ ၂၃၁

Padānukkamo Piṭṭhaṅko

[Da]

Dukkhakkhaya 51
Dukkhatāyo tisso 177
Dukkhadukkhatā 177-8
Dukkha,domanassānaṁ visesatā 278
Dukkhalakkhaṇa 60
Dukkhasaddassa atthuddhāro 175
Dukkhānupassanāya pahāna,- pariññā,vimokkhatā 184-5
Dukkhe anattasaññā 100
Duggati 69
Duccarita 97
Duccaritānaṁ vibhāgo 203
Duccaritāni tīṇi 202
Deva 122, 169
Devadatto Ajātasattuṁ duggahaṇaṁ gāhāpeti 64
Devadatto pathaviyā vivare dinne patitvā Avīcimhi nibbatti 64
Devamanussānaṁ mahā- parihāro 128
Devā tayo 242, 319
Desanā duvidhā 78
Desanāmayaṁ puññakiriyavatthu 195
Desanāvilāsa 53
Dosa 42
Dosassa ādīnavā 44-5
Dosassa lakkhaṇarasādīni 42-3

[Dha]

Dhammaṁ apassanto na maṁ passati 280
Dhammaṁ passanto maṁ passati 280
Dhamma 212
Dhammacakkhu 94-5
Dhammadesanāghoso ekasmiṁ khaṇe sabbasattānaṁ sakasakabhāsānu- rūpato sotapathaṁ āgacchati 19-20
Dhammarājā 73
Dhammavinaya 245
Dhammasaddassa atthuddhāro 34
Dhammasāmaggī 124
Dhammā pañca 119
Dhammānaṁ pahānāni 35-6
Dhammasāra 160
Dhammika 73
Dhamme dānaṁ dadanti nāma 275
Dhammo duvidho 306
Dhātu 173
Dhāvanti ceva saṁsaranti ca 54

[Na]

Nānānaya 18
Nandā tayo 98
Nāmakāye passaddhe rūpakāyopi passaddho eva 343
Nāmarūpavinimuttā pañcakkhandhā natthi 180
Nikkhepa 32-3

ပဒါနုက္ကမော ပိဋ္ဌင်္ကော

[ဒ]

ဒုက္ခက္ခယ ၅၁
ဒုက္ခတာယော တိဿော ၁၇၇
ဒုက္ခဒုက္ခတာ ၁၇၇-၈
ဒုက္ခ,ဒေါမနဿာနံ ဝိသေသတာ ၂၇၈
ဒုက္ခလက္ခဏ ၆၀
ဒုက္ခသဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရော ၁၇၅
ဒုက္ခာနုပဿနာယ ပဟာန,- ပရိညာ,ဝိမောက္ခတာ ၁၈၄-၅
ဒုက္ခေ အနတ္တသညာ ၁၀၀
ဒုဂ္ဂတိ ၆၉
ဒုစ္စရိတ ၉၇
ဒုစ္စရိတာနံ ဝိဘာဂေါ ၂၀၃
ဒုစ္စရိတာနိ တီဏိ ၂၀၂
ဒေဝ ၁၂၂၊ ၁၆၉
ဒေဝဒတ္တော အဇာတသတ္တုံ ဒုဂ္ဂဟဏံ ဂါဟာပေတိ ၆၄
ဒေဝဒတ္တော ပထဝိယာ ဝိဝရေ ဒိန္နေ ပတိတွာ အဝီစိမှိ နိဗ္ဗတ္တိ ၆၄
ဒေဝမနုဿာနံ မဟာ- ပရိဟာရော ၁၂၈
ဒေဝါ တယော ၂၄၂၊ ၃၁၉
ဒေသနာ ဒုဝိဓာ ၇၈
ဒေသနာမယံ ပုညကိရိယဝတ္ထု ၁၉၅
ဒေသနာဝိလာသ ၅၃
ဒေါသ ၄၂
ဒေါသဿ အာဒီနဝါ ၄၄-၅
ဒေါသဿ လက္ခဏရသာဒီနိ ၄၂-၃

[ဓ]

ဓမ္မံ အပဿန္တော န မံ ပဿတိ ၂၈၀
ဓမ္မံ ပဿန္တော မံ ပဿတိ ၂၈၀
ဓမ္မ ၂၁၂
ဓမ္မစက္ခု ၉၄-၅
ဓမ္မဒေသနာဃောသော ဧကသ္မိံ ခဏေ သဗ္ဗသတ္တာနံ သကသကဘာသာနု- ရူပတော သောတပထံ အာဂစ္ဆတိ ၁၉-၂၀
ဓမ္မရာဇာ ၇၃
ဓမ္မဝိနယ ၂၄၅
ဓမ္မသဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရော ၃၄
ဓမ္မသာမဂ္ဂီ ၁၂၄
ဓမ္မာ ပဉ္စ ၁၁၉
ဓမ္မာနံ ပဟာနာနိ ၃၅-၆
ဓမ္မသာရ ၁၆၀
ဓမ္မိက ၇၃
ဓမ္မေ ဒါနံ ဒဒန္တိ နာမ ၂၇၅
ဓမ္မော ဒုဝိဓော ၃၀၆
ဓာတု ၁၇၃
ဓာဝန္တိ စေဝ သံသရန္တိ စ ၅၄

[န]

နာနာနယ ၁၈
နန္ဒာ တယော ၉၈
နာမကာယေ ပဿဒ္ဓေ ရူပကာယောပိ ပဿဒ္ဓေါ ဧဝ ၃၄၃
နာမရူပဝိနိမုတ္တာ ပဉ္စက္ခန္ဓာ နတ္ထိ ၁၈၀
နိက္ခေပ ၃၂-၃

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Na]

Nidānassa payojanaṁ 30-1
Nipaka 101
Nippariyāyadhammo 306
Nibbattaka 172
Nibbāna 157
Niyyānadhamma 121
Niraya 69, 97-8, 121, 282
Nirayūpagassa lakkhaṇāni dve 99
Nirodhasaññā 100
Nissaraṇiyā dhātuyo tisso 209
Nītatthadesanā 179
Nīvaraṇa,saṁyojanānaṁ visesatā 55-6
Nekkhamma 330-1
Nepakka 161

[Pa]

Paṁsukūlacīvara 308
Paccaya 172
Pacchācariyā 320
Pacchādevā 319
Pajaha 50-1
Pajā 52
Pañcakkhandhavinimuttaṁ nāmarūpaṁ natthi 180
Pañcasīlānaṁ phalāni 224-5
Pañhāya pucchanakāraṇāni 37-8
Paññavantiyā nissando 29
Paññā 197
Paññācakkhu 94
Paññācakkhu pañcavidhaṁ 94
Paññā seṭṭhā lokasmiṁ 149
Paṭibhoga 36-7
Paṭisaṅkhāva yoniso āhāraṁ āhāreti 94
Paṭisambhidā catasso 118-120
Paṭisallāna 160
Paṇipāto catubbidho 215
Paṇḍita 110
Pati 291
Patti-anuppadānapuññakiriya-vatthu 195
Patthanā dve 58
Padesarajja 74
Padhāna 110
Pabhava 172
Pabhā 253
Pabhūsattiyoga 74
Pamāda 76
Payatapāṇi 304-5
Paraguṇamakkhana 46
Parajjhāsayo 32-3
Paramatthadesanā 78
Pari 253
Pariccāgabhāvanā 304
Parijāna 50-2
Pariññā tisso 50
Pariññā visuddhiyā jānitabbā 50
Paribbaje 57
Paribhogasukha 74

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[န]

နိဒါနဿ ပယောဇနံ ၃၀-၁
နိပက ၁၀၁
နိပ္ပရိယာယဓမ္မော ၃၀၆
နိဗ္ဗတ္တက ၁၇၂
နိဗ္ဗာန ၁၅၇
နိယျာနဓမ္မ ၁၂၁
နိရယ ၆၉၊ ၉၇-၈၊ ၁၂၁၊ ၂၈၂
နိရယူပဂဿ လက္ခဏာနိ ဒွေ ၉၉
နိရောဓသညာ ၁၀၀
နိဿရဏိယာ ဓာတုယော တိဿော ၂၀၉
နီတတ္ထဒေသနာ ၁၇၉
နီဝရဏ,သံယောဇနာနံ ဝိသေသတာ ၅၅-၆
နေက္ခမ္မ ၃၃၀-၁
နေပက္က ၁၆၁

[ပ]

ပံသုကူလစီဝရ ၃၀၈
ပစ္စယ ၁၇၂
ပစ္ဆာစရိယာ ၃၂၀
ပစ္ဆာဒေဝါ ၃၁၉
ပဇဟ ၅၀-၁
ပဇာ ၅၂
ပဉ္စက္ခန္ဓဝိနိမုတ္တံ နာမရူပံ နတ္ထိ ၁၈၀
ပဉ္စသီလာနံ ဖလာနိ ၂၂၄-၅
ပဉှာယ ပုစ္ဆနကာရဏာနိ ၃၇-၈
ပညဝန္တိယာ နိဿန္ဒော ၂၉
ပညာ ၁၉၇
ပညာစက္ခု ၉၄
ပညာစက္ခု ပဉ္စဝိဓံ ၉၄
ပညာ သေဋ္ဌာ လောကသ္မိံ ၁၄၉
ပဋိဘောဂ ၃၆-၇
ပဋိသင်္ခါဝ ယောနိသော အာဟာရံ အာဟာရေတိ ၉၄
ပဋိသမ္ဘိဒါ စတဿော ၁၁၈-၁၂၀
ပဋိသလ္လာန ၁၆၀
ပဏိပါတော စတုဗ္ဗိဓော ၂၁၅
ပဏ္ဍိတ ၁၁၀
ပတိ ၂၉၁
ပတ္တိအနုပ္ပဒါနပုညကိရိယဝတ္ထု ၁၉၅
ပတ္ထနာ ဒွေ ၅၈
ပဒေသရဇ္ဇ ၇၄
ပဓာန ၁၁၀
ပဘဝ ၁၇၂
ပဘာ ၂၅၃
ပဘူသတ္တိယောဂ ၇၄
ပမာဒ ၇၆
ပယတပါဏိ ၃၀၄-၅
ပရဂုဏမက္ခန ၄၆
ပရဇ္ဈာသယော ၃၂-၃
ပရမတ္ထဒေသနာ ၇၈
ပရိ ၂၅၃
ပရိစ္စာဂဘာဝနာ ၃၀၄
ပရိဇာန ၅၀-၂
ပရိညာ တိဿော ၅၀
ပရိညာ ဝိသုဒ္ဓိယာ ဇာနိတဗ္ဗာ ၅၀
ပရိဗ္ဗဇေ ၅၇
ပရိဘောဂသုခ ၇၄

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Pariyāyasaddassa	
atthuddhāro	145-6
Pariyāyadhamma	306
Pariyāyā dve	200
Parihānidhammā tayo	234-5
Pasādacakkhu	95
Pasādasotaṁ	95
Pasādo duvidho	271
Pasu	237
Pahānaṁ pañcavidhaṁ	35, 105
Pahānapariññā	50
Pahānasaññā	100
Pahitatta	234, 299
Pahīna	205
Pāti	290-1
Pātimokkha	290-2
Pāṭipada	252
Pāṭihāriya	19
Pāṇa	217
Pāṇātipātassa appa,mahā-	
sāvajjatā	217
Pāṇātipātassa	
payogā cha	218
Pāṇātipātassa	
sambhārā pañca	218
Pāṇātipātādīnaṁ	
vinicchayākārā cha	222-4
Pātī	290-1
Pāna	253
Pāpa	97, 146-7

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Pāpakasīla (payogavipanna)	99
Pāpamitta	265
Pāpikadiṭṭhi (āsayavipanna)	99
Pāpiccha	265
Pāragata	144
Pāhavanīya	274
Pāhuna	274
Piṇḍiyālopabhojana	308-9
Piṇḍola	277
Piya	71
Piya,sātarūpānaṁ visesatā	328
Puggala	68
Puggalā tayo	226-7
Pucchā	33
Pucchā dveva Buddhānaṁ atthi	38
Pucchā pañcavidhā	37
Pucchā purimā tisso	
Buddhānaṁ natthi	38
Pucchāvasiko	32-34
Pucchāvaso	32, 33
Puñña	71, 74, 193
Puññakiriya	193
Puññakiriyavatthūnaṁ cetanā-	
vasena pavatti hoti	196
Puññakiriyavatthūni	193-4
Puññasaddassa atthuddhāro	70
Puttā tayo	211, 225
Punaruttassa sātthakatā	14-17
Pubbadevatā	319
Pubbācariyā	319

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပရိယာယသဒ္ဒဿ	
အတ္ထုဒ္ဓါရော	၁၄၅-၆
ပရိယာယဓမ္မ	၃၀၆
ပရိယာယာ ဒွေ	၂၀၀
ပရိဟာနိဓမ္မာ တယော	၂၃၄-၅
ပသာဒစက္ခု	၉၅
ပသာဒသောတံ	၉၅
ပသာဒေါ ဒုဝိဓော	၂၇၁
ပသု	၂၃၇
ပဟာနံ ပဉ္စဝိဓံ	၃၅၊ ၁၀၅
ပဟာနပရိညာ	၅၀
ပဟာနသညာ	၁၀၀
ပဟိတတ္တ	၂၃၄၊ ၂၉၉
ပဟီန	၂၀၅
ပါတိ	၂၉၀-၁
ပါတိမောက္ခ	၂၉၀-၂
ပါဋိပဒ	၂၅၂
ပါဋိဟာရိယ	၁၉
ပါဏ	၂၁၇
ပါဏာတိပါတဿ အပ္ပ,မဟာ-	
သာဝဇ္ဇတာ	၂၁၇
ပါဏာတိပါတဿ	
ပယောဂါ ဆ	၂၁၈
ပါဏာတိပါတဿ	
သမ္ဘာရာ ပဉ္စ	၂၁၈
ပါဏာတိပါတာဒီနံ	
ဝိနိစ္ဆယာကာရာ ဆ	၂၂၂-၄
ပါတီ	၂၉၀-၁
ပါန	၂၅၃
ပါပ	၉၇၊ ၁၄၆-၇

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပါပကသီလ(ပယောဂဝိပန္န)	၉၉
ပါပမိတ္တ	၂၆၅
ပါပိကဒိဋ္ဌိ(အာသယဝိပန္န)	၉၉
ပါပိစ္ဆ	၂၆၅
ပါရဂတ	၁၄၄
ပါဟဝနီယ	၂၇၄
ပါဟုန	၂၇၄
ပိဏ္ဍိယာလောပဘောဇန	၃၀၈-၉
ပိဏ္ဍောလ	၂၇၇
ပိယ	၇၁
ပိယ,သာတရူပါနံ ဝိသေသတာ	၃၂၈
ပုဂ္ဂလ	၆၈
ပုဂ္ဂလာ တယော	၂၂၆-၇
ပုစ္ဆာ	၃၃
ပုစ္ဆာ ဒွေဝ ဗုဒ္ဓါနံ အတ္ထိ	၃၈
ပုစ္ဆာ ပဉ္စဝိဓာ	၃၇
ပုစ္ဆာ ပုရိမာ တိဿော	
ဗုဒ္ဓါနံ နတ္ထိ	၃၈
ပုစ္ဆာဝသိကော	၃၂-၃၄
ပုစ္ဆာဝသော	၃၂၊ ၃၃
ပုည	၇၁၊ ၇၄၊ ၁၉၃
ပုညကိရိယ	၁၉၃
ပုညကိရိယဝတ္ထူနံ စေတနာ-	
ဝသေန ပဝတ္တိ ဟောတိ	၁၉၆
ပုညကိရိယဝတ္ထူနိ	၁၉၃-၄
ပုညသဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရော	၇၀
ပုတ္တာ တယော	၂၁၁၊ ၂၂၅
ပုနရုတ္တဿ သာတ္ထကတာ	၁၄-၁၇
ပုဗ္ဗဒေဝတာ	၃၁၉
ပုဗ္ဗာစရိယာ	၃၁၉

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Pa]

Purisapuggalā aṭṭha 273
Purisadammasārathi 251
Purisamedha 89-90
Pūtimutta 309
Pūtimuttabhesajja 309
Peta 122

[Ba]

Bahujanahitāyāti-ādīnaṁ visesatā 250
Bāhira 61
Bāhiraṅgaṁ duvidhaṁ 309
Buddha 143, 211-2
Buddhacakkhu 94-5
Buddhañāṇassa dūrepi ṭhitā āpāthaṁ āgacchanti 145
Buddhavisayo na cintetabbo 136
Buddhassa nānādesabhāsā-kusalatā 78
Buddhā lokasammutiṁ na pajahanti 80
Buddhe dānaṁ dadanti nāma 275
Buddho 251
Bojjhaṅga 124-5
Bodhi 124
Bodhipakkhiya 240-1
Bodhipakkhiyānaṁ pariyāya-nippariyāyatā 241
Byāpāda 336-7
Byāpādassa pahānadhammā cha 339

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Ba]

Brahmacariyasaddassa atthuddhāro 102-3
Brahmacārī 168
Brahmavihāra 86
Brahmā 72
Brāhmaṇa 297

[Bha]

Bhagavā aṭṭhahi kāraṇehi puggalakathaṁ katheti 79
Bhagavatāti iminā dīpita-adhippāyo 11-17
Bhagavātivacanassa atthā anekā 4-11
Bhaṇḍanaṁ kalahassa pubbabhāgo 66
Bhaddaka 99
Bhaddakasīla (payogasampanna) 99
Bhaddikadiṭṭhi (āsayasampanna) 99
Bhabba 51
Bhayaṁ duvidhaṁ 70
Bhavā tayo nava 169-170, 270
Bhārā tayo 158
Bhāvanā catasso 318
Bhāvanāpāripūriyā aṅgāni dve 309
Bhāvanāmayaṁ 85
Bhāvanāmayaṁ puññakiriya-vatthu 194
Bhikkhaveti ālapanassa kāraṇaṁ 35

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[ပ]

ပုရိသပုဂ္ဂလာ အဋ္ဌ ၂၇၃
ပုရိသဒမ္မသာရထိ ၂၅၁
ပုရိသမေဓ ၈၉-၉၀
ပူတိမုတ္တ ၃၀၉
ပူတိမုတ္တဘေသဇ္ဇ ၃၀၉
ပေတ ၁၂၂

[ဗ]

ဗဟုဇနဟိတာယာတိအာဒီနံ ဝိသေသတာ ၂၅၀
ဗာဟိရ ၆၁
ဗာဟိရင်္ဂံ ဒုဝိဓံ ၃၀၉
ဗုဒ္ဓ ၁၄၃၊ ၂၁၁-၂
ဗုဒ္ဓစက္ခု ၉၄-၅
ဗုဒ္ဓဉာဏဿ ဒူရေပိ ဌိတာ အာပါထံ အာဂစ္ဆန္တိ ၁၄၅
ဗုဒ္ဓဝိသယော န စိန္တေတဗ္ဗော ၁၃၆
ဗုဒ္ဓဿ နာနာဒေသဘာသာ-ကုသလတာ ၇၈
ဗုဒ္ဓါ လောကသမ္မုတိံ န ပဇဟန္တိ ၈၀
ဗုဒ္ဓေ ဒါနံ ဒဒန္တိ နာမ ၂၇၅
ဗုဒ္ဓေါ ၂၅၁
ဗောဇ္ဈင်္ဂ ၁၂၄-၅
ဗောဓိ ၁၂၄
ဗောဓိပက္ခိယ ၂၄၀-၁
ဗောဓိပက္ခိယာနံ ပရိယာယ-နိပ္ပရိယာယတာ ၂၄၁
ဗျာပါဒ ၃၃၆-၇
ဗျာပါဒဿ ပဟာနဓမ္မာ ဆ ၃၃၉

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[ဗ]

ဗြဟ္မစရိယသဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရော ၁၀၂-၃
ဗြဟ္မစာရီ ၁၆၈
ဗြဟ္မဝိဟာရ ၈၆
ဗြဟ္မာ ၇၂
ဗြာဟ္မဏ ၂၉၇

[ဘ]

ဘဂဝါ အဋ္ဌဟိ ကာရဏေဟိ ပုဂ္ဂလကထံ ကထေတိ ၇၉
ဘဂဝတာတိ ဣမိနာ ဒီပိတအဓိပ္ပါယော ၁၁-၁၇
ဘဂဝါတိဝစနဿ အတ္ထာ အနေကာ ၄-၁၁
ဘဏ္ဍနံ ကလဟဿ ပုဗ္ဗဘာဂေါ ၆၆
ဘဒ္ဒက ၉၉
ဘဒ္ဒကသီလ (ပယောဂသမ္ပန္န) ၉၉
ဘဒ္ဒိကဒိဋ္ဌိ (အာသယသမ္ပန္န) ၉၉
ဘဗ္ဗ ၅၁
ဘယံ ဒုဝိဓံ ၇၀
ဘဝါ တယော နဝ ၁၆၉-၁၇၀၊ ၂၇၀
ဘာရာ တယော ၁၅၈
ဘာဝနာ စတဿော ၃၁၈
ဘာဝနာပါရိပူရိယာ အင်္ဂါနိ ဒွေ ၃၀၉
ဘာဝနာမယံ ၈၅
ဘာဝနာမယံ ပုညကိရိယဝတ္ထု ၁၉၄
ဘိက္ခဝေတိ အာလပနဿ ကာရဏံ ၃၅

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Bha]

Bhikkhu 61, 188
Bhūmi 41
Bhūmiladdhuppanna 41
Bhojanassa ānisaṁsā pañca 295
Bhojane mattaññutā 40

[Ma]

Maṁsacakkhu 94
Maṁsacakkhu duvidhaṁ 95
Maṁsasotaṁ 95
Maṁsasotaṁ duvidhaṁ 95
Makkha 47
Makkhassa lakkhaṇarasādīni 47
Magga 81, 125
Maggakkhaṇe cattāri saccāni ekappaṭivedheneva paṭivijjhati 60
Maggakiccāni soḷasa 117
Majjhimadesassa paricchedā 248
Majjhimadeseyeva Tathāgatādayo uppajjanti 248
Mado anekavidho 325
Mana 94
Manāpa 71
Manussa 122
Manoti vuccati bhavaṅgaṁ 96
Manoduccarita 203
Manoduccaritassa vatthūni 98
Mantasattiyoga 74
Maraṇassa pubbanimittāni pañca 243
Maraṇāsannakāle saṁkiliṭṭhacittassa duggati pāṭikaṅkhā 68
Malaṁ duvidhaṁ 261
Mahaggatakammaṁ appamāṇakataṁ nāma 88
Mahākaruṇāsamāpattiñāṇa 124
Mahānirayā aṭṭha 121
Mahāpaṭiññā 115-6
Mahāpuññānaṁyeva pubbanimittāni paññāyanti 244
Mahābrahmā 72
Mahāvajirañāṇa 140
Mahicchā tayo 93-4
Mahesī 81, 106
Mātā 153
Mātāpitaro pañcahi ṭhānehi puttaṁ anukampanti 322
Mātāpitu-upaṭṭhākānaṁ aggatā 322
Mātugāmassa gaharakkhasa-sadisatā 330
Mātulānī 153
Māna 47
Mānasasaddassa atthuddhāro 58
Mānassa ādīnavā 47
Mānassa lakkhaṇarasādīni 47
Mānā tayo nava 47
Māno ummādo viya 47

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[ဘ]

ဘိက္ခု ၆၁၊၁၈၈
ဘူမိ ၄၁
ဘူမိလဒ္ဓုပ္ပန္န ၄၁
ဘောဇနဿ အာနိသံသာ ပဉ္စ ၂၉၅
ဘောဇနေ မတ္တညုတာ ၄၀

[မ]

မံသစက္ခု ၉၄
မံသစက္ခု ဒုဝိဓံ ၉၅
မံသသောတံ ၉၅
မံသသောတံ ဒုဝိဓံ ၉၅
မက္ခ ၄၇
မက္ခဿ လက္ခဏရသာဒီနိ ၄၇
မဂ္ဂ ၈၁၊၁၂၅
မဂ္ဂက္ခဏေ စတ္တာရိ သစ္စာနိ ဧကပ္ပဋိဝေဓေနေဝ ပဋိဝိဇ္ဈတိ ၆၀
မဂ္ဂကိစ္စာနိ သောဠသ ၁၁၇
မဇ္ဈိမဒေသဿ ပရိစ္ဆေဒါ ၂၄၈
မဇ္ဈိမဒေသေယေဝ တထာ-ဂတာဒယော ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ ၂၄၈
မဒေါ အနေကဝိဓော ၃၂၅
မန ၉၄
မနာပ ၇၁
မနုဿ ၁၂၂
မနောတိ ဝုစ္စတိ ဘဝင်္ဂံ ၉၆
မနောဒုစ္စရိတ ၂၀၃
မနောဒုစ္စရိတဿ ဝတ္ထူနိ ၉၈
မန္တသတ္တိယောဂ ၇၄
မရဏဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တာနိ ပဉ္စ ၂၄၃
မရဏာသန္နကာလေ သံကိလိဋ္ဌစိတ္တဿ ဒုဂ္ဂတိ ပါဋိကင်္ခါ ၆၈
မလံ ဒုဝိဓံ ၂၆၁
မဟဂ္ဂတကမ္မံ အပ္ပမာဏကတံ နာမ ၈၈
မဟာကရုဏာသမာပတ္တိဉာဏ ၁၂၄
မဟာနိရယာ အဋ္ဌ ၁၂၁
မဟာပဋိညာ ၁၁၅-၆
မဟာပုညာနံယေဝ ပုဗ္ဗနိမိတ္တာနိ ပညာယန္တိ ၂၄၄
မဟာဗြဟ္မာ ၇၂
မဟာဝဇိရဉာဏ ၁၄၀
မဟိစ္ဆာ တယော ၉၃-၄
မဟေသီ ၈၁၊၁၀၆
မာတာ ၁၅၃
မာတာပိတရော ပဉ္စဟိ ဌာနေဟိ ပုတ္တံ အနုကမ္ပန္တိ ၃၂၂
မာတာပိတုဥပဋ္ဌာကာနံ အဂ္ဂတာ ၃၂၂
မာတုဂါမဿ ဂဟရက္ခသ-သဒိသတာ ၃၃၀
မာတုလာနီ ၁၅၃
မာန ၄၇
မာနသသဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရော ၅၈
မာနဿ အာဒီနဝါ ၄၇
မာနဿ လက္ခဏရသာဒီနိ ၄၇
မာနာ တယော နဝ ၄၇
မာနော ဥမ္မာဒေါ ဝိယ ၄၇

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Ma]

Māradheyyassa atikkamana-
  aṅgāni tīṇi 191-3
Micchādiṭṭhito mahāsāvajja-
  taraṁ nāma aññaṁ natthi 208
Mitta 61
Mukhaṁ 253
Muta 347
Munayo anekavidhā 144
Muni 204
Musā 221
Musāvādassa appa,mahā-
  sāvajjatā 221
Musāvādassa sambhārā
  cattāro 221
Mūla 172
Mettaṁso 91
Mettacitta 72
Mettā 72
Mettā upacāropi labbhati
  appanāpi 85
Mettābhāvanāya
  mahapphalataratā 87-8
Mettāya lakkhaṇarasādīni 72, 87
Mesaddassa atthuddhāro 20
Moneyyānaṁ vibhāgo 204-5
Moneyyāni tīṇi 204
Moha 45
Mohassa ādīnavā 45-6
Mohassa lakkhaṇarasādīni 45

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Ma]

Moho sabbākusalānaṁ
  mūlanti daṭṭhabbo 45

[Ya]

Yathākārī tathāvādī 351
Yathāvādī tathākārī 350-1
Yamakapāṭihāriyañāṇa 123
Yāgā dve 308
Yācaka 226, 303
Yāthāva 170
Yiṭṭha 308
Yugaḷa 273
Yogakkhema 58
Yonisaddassa atthuddhāro 107
Yoniso manasikāro 59-60

[Ra]

Rakkhasādīnaṁ anatthajananatā 206
Ratanaṁ pacchimamekaṁ amoha-
  kusalamūlajanitakammānu-
  bhāvena sampajjati 74
Ratanattayassa saraṇatā 212-3
Ratanāni purimāni tīṇi
  adosakusalamūlajanita-
  kammānubhāvena
  sampajjanti 74
Ratanāni majjhimāni tīṇi
  alobhakusalamūlajanita-
  kammānubhāvena
  sampajjanti 74
Ratanāni satta 73
Rāga 205

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[မ]

မာရဓေယျဿ အတိက္ကမန-
  အင်္ဂါနိ တီဏိ ၁၉၁-၃
မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိတော မဟာသာဝဇ္ဇ-
  တရံ နာမ အညံ နတ္ထိ ၂၀၈
မိတ္တ ၆၁
မုခံ ၂၅၃
မုတ ၃၄၇
မုနယော အနေကဝိဓာ ၁၄၄
မုနိ ၂၀၄
မုသာ ၂၂၁
မုသာဝါဒဿ အပ္ပ,မဟာ-
  သာဝဇ္ဇတာ ၂၂၁
မုသာဝါဒဿ သမ္ဘာရာ
  စတ္တာရော ၂၂၁
မူလ ၁၇၂
မေတ္တံသော ၉၁
မေတ္တစိတ္တ ၇၂
မေတ္တာ ၇၂
မေတ္တာ ဥပစာရောပိ လဗ္ဘတိ
  အပ္ပနာပိ ၈၅
မေတ္တာဘာဝနာယ
  မဟပ္ဖလတရတာ ၈၇-၈
မေတ္တာယ လက္ခဏရသာဒီနိ ၇၂၊၈၇
မေသဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရော ၂၀
မောနေယျာနံ ဝိဘာဂေါ ၂၀၄-၅
မောနေယျာနိ တီဏိ ၂၀၄
မောဟ ၄၅
မောဟဿ အာဒီနဝါ ၄၅-၆
မောဟဿ လက္ခဏရသာဒီနိ ၄၅

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[မ]

မောဟော သဗ္ဗာကုသလာနံ
  မူလန္တိ ဒဋ္ဌဗ္ဗော ၄၅

[ယ]

ယထာကာရီ တထာဝါဒီ ၃၅၁
ယထာဝါဒီ တထာကာရီ ၃၅၀-၁
ယမကပါဋိဟာရိယဉာဏ ၁၂၃
ယာဂါ ဒွေ ၃၀၈
ယာစက ၂၂၆၊၃၀၃
ယာထာဝ ၁၇၀
ယိဋ္ဌ ၃၀၈
ယုဂဠ ၂၇၃
ယောဂက္ခေမ ၅၈
ယောနိသဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရော ၁၀၇
ယောနိသော မနသိကာရော ၅၉-၆၀

[ရ]

ရက္ခသာဒီနံ အနတ္ထဇနနတာ ၂၀၆
ရတနံ ပစ္ဆိမမေကံ အမောဟ-
  ကုသလမူလဇနိတကမ္မာနု-
  ဘာဝေန သမ္ပဇ္ဇတိ ၇၄
ရတနတ္တယဿ သရဏတာ ၂၁၂-၃
ရတနာနိ ပုရိမာနိ တီဏိ
  အဒေါသကုသလမူလဇနိတ-
  ကမ္မာနုဘာဝေန သမ္ပဇ္ဇန္တိ ၇၄
ရတနာနိ မဇ္ဈိမာနိ တီဏိ
  အလောဘကုသလမူလဇနိတ-
  ကမ္မာနုဘာဝေန သမ္ပဇ္ဇန္တိ ၇၄
ရတနာနိ သတ္တ ၇၃
ရာဂ ၂၀၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ra]	
Rājā	73
Rukkhamūlasenāsana	309
Rūpakammaṭṭhānaṁ	179
Rūpāvacara	174
Rūpāvacarapuññassa vipākamahantatā	72-3
[La]	
Lapana	104
Lābha	104
Ludda	97
Loka	70
Lokantagū	333
Lokapālakā dhammā	153
Lokavidū	251
Lokā tayo	248
Lokiyasaraṇagamanaṁ catubbidhaṁ	214
Lokiyasaraṇagamanassa bhedo duvidho	216
Lokiyasaraṇagamanassa saṁkilissatā	216
Lokuttaradhammo navavidho	256
Lokuttarasaraṇagamanassa nevatthi bhedo	216
Lokuttarasaraṇagamanassa phalaṁ duvidhaṁ	215
Lokuttarasaraṇagamanassa saṁkileso natthi	216
Loko anekavidho	345-6
Lobha	38

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[La]	
Lobhasutte cattāri saccāni niddhāretabbāni	42
Lobhassa ādīnavā	39-41
Lobhassa lakkhaṇarasādīni	38
Lobho nadīsoto viya	38
[Va]	
Vacana	4
Vacīduccarita	203
Vacīduccaritassa vatthūni	98
Vacīsucarita	203
Vasavattī	73
Vācāpeyya	89-90
Vāda	221
Vāna	157
Vicikicchā	337
Vicikicchāya pahānadhammā cha	342
Vijjā tisso cha aṭṭha	251, 297
Viññāṇa	231
Viññāta	347
Vitakkassa lakkhaṇarasādīni	137
Vitakkā sammā dve	137, 141
Vinipāta	69
Vipariṇāmadukkhatā	177-8
Vipariṇāmadhammā dve	231
Vimuttiñāṇadassanaṁ lokiyameva	313, 333
Vimuttiyo dve	158-9
Vimutti lokuttarāva	313
Vimokkha	202

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ရ]	
ရာဇာ	၇၃
ရုက္ခမူလသေနာသန	၃၀၉
ရူပကမ္မဋ္ဌာနံ	၁၇၉
ရူပါဝစရ	၁၇၄
ရူပါဝစရပုညဿ ဝိပါကမဟန္တတာ	၇၂-၃
[လ]	
လပန	၁၀၄
လာဘ	၁၀၄
လုဒ္ဒ	၉၇
လောက	၇၀
လောကန္တဂူ	၃၃၃
လောကပါလကာ ဓမ္မာ	၁၅၃
လောကဝိဒူ	၂၅၁
လောကာ တယော	၂၄၈
လောကိယသရဏဂမနံ စတုဗ္ဗိဓံ	၂၁၄
လောကိယသရဏဂမနဿ ဘေဒေါ ဒုဝိဓော	၂၁၆
လောကိယသရဏဂမနဿ သံကိလိဿတာ	၂၁၆
လောကုတ္တရဓမ္မော နဝဝိဓော	၂၅၆
လောကုတ္တရသရဏဂမနဿ နေဝတ္ထိ ဘေဒေါ	၂၁၆
လောကုတ္တရသရဏဂမနဿ ဖလံ ဒုဝိဓံ	၂၁၅
လောကုတ္တရသရဏဂမနဿ သံကိလေသော နတ္ထိ	၂၁၆
လောကော အနေကဝိဓော	၃၄၅-၆
လောဘ	၃၈

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[လ]	
လောဘသုတ္တေ စတ္တာရိ သစ္စာနိ နိဒ္ဓါရေတဗ္ဗာနိ	၄၂
လောဘဿ အာဒီနဝါ	၃၉-၄၁
လောဘဿ လက္ခဏရသာဒီနိ	၃၈
လောဘော နဒီသောတောဝိယ	၃၈
[ဝ]	
ဝစန	၄
ဝစီဒုစ္စရိတ	၂၀၃
ဝစီဒုစ္စရိတဿ ဝတ္ထူနိ	၉၈
ဝစီသုစရိတ	၂၀၃
ဝသဝတ္တီ	၇၃
ဝါစာပေယျ	၈၉-၉၀
ဝါဒ	၂၂၁
ဝါန	၁၅၇
ဝိစိကိစ္ဆာ	၃၃၇
ဝိစိကိစ္ဆာယ ပဟာနဓမ္မာ ဆ	၃၄၂
ဝိဇ္ဇာ တိဿော ဆ အဋ္ဌ	၂၅၁၊၂၉၇
ဝိညာဏ	၂၃၁
ဝိညာတ	၃၄၇
ဝိတက္ကဿ လက္ခဏရသာဒီနိ	၁၃၇
ဝိတက္ကာ သမ္မာ ဒွေ	၁၃၇၊၁၄၁
ဝိနိပါတ	၆၉
ဝိပရိဏာမဒုက္ခတာ	၁၇၇-၈
ဝိပရိဏာမဓမ္မာ ဒွေ	၂၃၁
ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနံ လောကိယမေဝ	၃၁၃၊၃၃၃
ဝိမုတ္တိယော ဒွေ	၁၅၈-၉
ဝိမုတ္တိ လောကုတ္တရာဝ	၃၁၃
ဝိမောက္ခ	၂၀၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]	
Viratiyo tisso	223
Virāgasaññā	100
Virājaya	50-1
Viveko tividho pañcavidho	141
Viharati	58-9, 292
Vuḍḍhi,virūḷhi,vepullānaṁ	
visesatā	325
Vuttasaddassa atthuddhāro	3-4
Vedagū	202, 283, 333
Vedanā	175
Vedanā aṭṭhuttarasataṁ	183
Vedanā dve tisso	176-7
Vedanāya pakiṇṇakakathā	181-3
Veyyāvaccasahagataṁ	
puññakiriyavatthu	195
Vosaddassa atthuddhāro	36
[Sa]	
Saṁgha	66, 213
Saṁghabhedassa ādīnavā	65
Saṁghabhedassa ekantahetutā	66
Saṁghabhedakāraṇassa	
pamāṇaṁ dve	65
Saṁghabhedakāraṇassa	
pubbabhāgā tayo	65
Saṁghabhedo uppajjati nāma	65
Saṁghabhedo uppanno nāma	65
Saṁghasāmaggī	67
Saṁghassa bhedakāraṇā pañca	65
Saṁghe dānaṁ dadanti nāma	275

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Saṁyojanaṁ chindanto eva	
jātijarāpi chindati	101
Saṁyojana	101, 329, 330
Saṁyojane acchinne	
jātijarāya acchedo	101
Saṁvegavatthūni aṭṭha	109
Saṁvego nāma	
sahottappañāṇaṁ	110
Saṁvejanīyaṭṭhāna	109-110
Saṁvaṭṭasīmā tisso	298
Saṁvaṭṭā tayo	298
Saṁvara	290, 292
Saṁvaro pañcavidho	105
Saṁvuta	290
Saṁsaraṇa	54
Saṁsāra	55
Sakkāra	104
Sakkārā,sakkāraṁ nissāya	
apāyesu nibbattanti	238
Sagga	70
Saggūpagassa lakkhaṇāni dve	99
Saṅkhāradukkhatā	177-8
Saṅgahavatthūni cattāri	89-90
Saṅgā satta	285
Sacca	81
Sacchikata	175
Saññā nibbedhabhāgiyā cha	100
Satta	41, 190
Sattā tividhā gacchanti	
saṁsāraṁ	287

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဝ]	
ဝိရတိယော တိဿော	၂၂၃
ဝိရာဂသညာ	၁၀၀
ဝိရာဇယ	၅၀-၁
ဝိဝေကော တိဝိဓော ပဉ္စဝိဓော	၁၄၁
ဝိဟရတိ	၅၈-၉၊ ၂၉၂
ဝုဍ္ဎိ,ဝိရူဠှိ,ဝေပုလ္လာနံ	
ဝိသေသတာ	၃၂၅
ဝုတ္တသဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရော	၃-၄
ဝေဒဂူ	၂၀၂၊ ၂၈၃၊ ၃၃၃
ဝေဒနာ	၁၇၅
ဝေဒနာ အဋ္ဌုတ္တရသတံ	၁၈၃
ဝေဒနာ ဒွေ တိဿော	၁၇၆-၇
ဝေဒနာယ ပကိဏ္ဏကကထာ	၁၈၁-၃
ဝေယျာဝစ္စသဟဂတံ	
ပုညကိရိယဝတ္ထု	၁၉၅
ဝေါသဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရော	၃၆
[သ]	
သံဃ	၆၆၊ ၂၁၃
သံဃဘေဒဿ အာဒီနဝါ	၆၅
သံဃဘေဒဿ ဧကန္တဟေတုတာ	၆၆
သံဃဘေဒကာရဏဿ	
ပမာဏံ ဒွေ	၆၅
သံဃဘေဒကာရဏဿ	
ပုဗ္ဗဘာဂါ တယော	၆၅
သံဃဘေဒေါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ နာမ	၆၅
သံဃဘေဒေါ ဥပ္ပန္နော နာမ	၆၅
သံဃသာမဂ္ဂီ	၆၇
သံဃဿ ဘေဒကာရဏာ ပဉ္စ	၆၅
သံဃေ ဒါနံ ဒဒန္တိ နာမ	၂၇၅

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သံယောဇနံ ဆိန္ဒန္တော ဧဝ	
ဇာတိဇရာပိ ဆိန္ဒတိ	၁၀၁
သံယောဇန	၁၀၁၊ ၃၂၉၊ ၃၃၀
သံယောဇနေ အစ္ဆိန္နေ	
ဇာတိဇရာယ အစ္ဆေဒေါ	၁၀၁
သံဝေဂဝတ္ထူနိ အဋ္ဌ	၁၀၉
သံဝေဂေါ နာမ	
သဟောတ္တပ္ပညာဏံ	၁၁၀
သံဝေဇနီယဋ္ဌာန	၁၀၉-၁၁၀
သံဝဋ္ဋသီမာ တိဿော	၂၉၈
သံဝဋ္ဋာ တယော	၂၉၈
သံဝရ	၂၉၀၊ ၂၉၂
သံဝရော ပဉ္စဝိဓော	၁၀၅
သံဝုတ	၂၉၀
သံသရဏ	၅၄
သံသာရ	၅၅
သက္ကာရ	၁၀၄
သက္ကာရာ,သက္ကာရံ နိဿာယ	
အပါယေသု နိဗ္ဗတ္တန္တိ	၂၃၈
သဂ္ဂ	၇၀
သဂ္ဂူပဂဿ လက္ခဏာနိ ဒွေ	၉၉
သင်္ခါရဒုက္ခတာ	၁၇၇-၈
သင်္ဂဟဝတ္ထူနိ စတ္တာရိ	၈၉-၉၀
သင်္ဂါ သတ္တ	၂၈၅
သစ္စ	၈၁
သစ္ဆိကတ	၁၇၅
သညာ နိဗ္ဗေဓဘာဂိယာ ဆ	၁၀၀
သတ္တ	၄၁၊ ၁၉၀
သတ္တာ တိဝိဓာ ဂစ္ဆန္တိ	
သံသာရံ	၂၈၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sati	254
Satimā	101
Sattesu karuṇokkamanaṁ	137
Sattesu mettā-okkamanaṁ	140
Satthavāha	253
Satthā	251
Satthāra	316
Satthusāvaka	252
Sadattha	158
Sadevaketi-ādīni padāni	347-8
Saddhamma	257
Saddhāpaṭilābhassa suladdhalābhatā	245-6
Santa	210
Santatara	210
Santipada	202
Santuṭṭhassa catupārisuddhi-sīlaṁ suparipuṇṇaṁ	309
Sandhāvana	54
Sappatissa	63
Sabbaññutaññāṇa	124
Sabbaññutaññāṇameva anāvaraṇañāṇaṁ	135
Sabbavidū	135
Sabbasaddassa atthuddhāro	49-50
Sabrahmaka	318
Sabhāvakathā	177
Sabhāvanirutti	120
Samagga	66
Samaṇabrāhmaṇa	226

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Samanupassanā dve	53
Samantacakkhu	94-5
Samantacakkhu vuccati sabbaññutaññāṇaṁ	95
Samaya	77
Samuṭṭhāpaka	172
Samuppāda	81
Sampattiyo tisso	83
Sampannaṁ tividhaṁ	335
Sampannasaddassa atthuddhāro	335
Sampannasīlassa kāraṇāni dve	336
Samparāya	75
Samparāyika	75
Sammā-ājīva	125
Sammākammanta	125
Sammādiṭṭhi	125-6
Sammāpāsa	89-90
Sammāvācā	125
Sammāvāyāma	125
Sammāsaṅkappa	125
Sammāsati	125-6
Sammāsamādhi	126
Sammāsambuddha	134
Sammutidesanā	78
Saraṇa	212-3
Saraṇagamanaṁ duvidhaṁ	213
Sarada-utu	86
Sarīramalaṁ	261
Savanamayaṁ puññakiriyavatthu	195
Savāsanāya pahīnatā	346

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သတိ	၂၅၄
သတိမာ	၁၀၁
သတ္တေသု ကရုဏောက္ကမနံ	၁၃၇
သတ္တေသု မေတ္တာဩက္ကမနံ	၁၄၀
သတ္ထဝါဟ	၂၅၃
သတ္ထာ	၂၅၁
သတ္ထာရ	၃၁၆
သတ္ထုသာဝက	၂၅၂
သဒတ္ထ	၁၅၈
သဒေဝကေတိအာဒီနိ ပဒါနိ	၃၄၇-၈
သဒ္ဓမ္မ	၂၅၇
သဒ္ဓါပဋိလာဘဿ သုလဒ္ဓလာဘတာ	၂၄၅-၆
သန္တ	၂၁၀
သန္တတရ	၂၁၀
သန္တိပဒ	၂၀၂
သန္တုဋ္ဌဿ စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလံ သုပရိပုဏ္ဏံ	၃၀၉
သန္ဓာဝန	၅၄
သပ္ပတိဿ	၆၃
သဗ္ဗညုတညာဏ	၁၂၄
သဗ္ဗညုတညာဏမေဝ အနာဝရဏ-ဉာဏံ	၁၃၅
သဗ္ဗဝိဒူ	၁၃၅
သဗ္ဗသဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရော	၄၉-၅၀
သဗြဟ္မက	၃၁၈
သဘာဝကထာ	၁၇၇
သဘာဝနိရုတ္တိ	၁၂၀
သမဂ္ဂ	၆၆
သမဏဗြာဟ္မဏ	၂၂၆

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သမနုပဿနာ ဒွေ	၅၃
သမန္တစက္ခု	၉၄-၅
သမန္တစက္ခု ဝုစ္စတိ သဗ္ဗညုတ-ညာဏံ	၉၅
သမယ	၇၇
သမုဋ္ဌာပက	၁၇၂
သမုပ္ပါဒ	၈၁
သမ္ပတ္တိယော တိဿော	၈၃
သမ္ပန္နံ တိဝိဓံ	၃၃၅
သမ္ပန္နသဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရော	၃၃၅
သမ္ပန္နသီလဿ ကာရဏာနိ ဒွေ	၃၃၆
သမ္ပရာယ	၇၅
သမ္ပရာယိက	၇၅
သမ္မာအာဇီဝ	၁၂၅
သမ္မာကမ္မန္တ	၁၂၅
သမ္မာဒိဋ္ဌိ	၁၂၅-၆
သမ္မာပါသ	၈၉-၉၀
သမ္မာဝါစာ	၁၂၅
သမ္မာဝါယာမ	၁၂၅
သမ္မာသင်္ကပ္ပ	၁၂၅
သမ္မာသတိ	၁၂၅-၆
သမ္မာသမာဓိ	၁၂၆
သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓ	၁၃၄
သမ္မုတိဒေသနာ	၇၈
သရဏ	၂၁၂-၃
သရဏဂမနံ ဒုဝိဓံ	၂၁၃
သရဒဥတု	၈၆
သရီရမလံ	၂၆၁
သဝနမယံ ပုညကိရိယဝတ္ထု	၁၉၅
သဝါသနာယ ပဟီနတာ	၃၄၆

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sasambhāracakkhu	95
Sasambhārasotaṁ	95
Sassamedha	89-90
Sahabyo	247
Sākārasa-uddesānaṁ visesatā	299
Sāgārānagārānaṁ visesatā	323
Sātthasabyañjanādi	252
Sārajjabhayaṁ	71
Sāsanaṅgāni nava	2
Sikkhā tividhā	162
Siloka	104
Sīla	99, 289-290
Sīlapāripūriyā kāraṇāni dve	288
Sīlamayaṁ	85
Sīlamayaṁ puññakiriyavatthu	194
Sīla,samādhi,paññāyo lokiyalokuttarā	313
Sīha	352
Sukha	175
Sukhadukkhavedanānaṁ uppatti pākaṭā	176
Sukhasaddassa atthuddhāro	71
Sukhasomanassānaṁ visesatā	107
Sukhānaṁ vibhāgo	229
Sukhāni tīṇi	229
Sugata	251

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sugati	70
Sucaritāni tīṇi	203
Suñña	72
Sutasaddassa atthuddhāro	21
Suttanikkhepa	32
Suttanikkhepā cattāro	32
Suttantāni paṭṭhānanayena soḷasavidhataṁ nātivattanti	32
Surā pañca	221
Surāmerayamajjapamādaṭṭhānassa appa,mahāsāvajjatā	222
Surāmerayamajjapamādaṭṭhānassa sambhārā cattāro	221
Sulabhāni anavajjāni cattāri	308-9
Sekha	57-8, 61
Seṭṭho nāma uppajjamāno dvipadesuyeva uppajjati	270
Senā aṭṭha	164
Sokaparidevānaṁ visesatā	278
Soceyyāni tīṇi	204
Sotaṁ duvidhaṁ	95
Sota	94
Sotāpannā tayo	82
[Ha]	
Hirī	150-2
Hiri-ottappānaṁ visesatā	150-2
Hirottapparahitā tiracchānā viya	153

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သသမ္ဘာရစက္ခု	၉၅
သသမ္ဘာရသောတံ	၉၅
သဿမေဓ	၈၉-၉၀
သဟဗျော	၂၄၇
သာကာရသဥဒ္ဒေသာနံ ဝိသေသတာ	၂၉၉
သာဂါရာနဂါရာနံ ဝိသေသတာ	၃၂၃
သာတ္ထသဗျဉ္ဇနာဒိ	၂၅၂
သာရဇ္ဇဘယံ	၇၁
သာသနင်္ဂါနိ နဝ	၂
သိက္ခာ တိဝိဓာ	၁၆၂
သိလောက	၁၀၄
သီလ	၉၉၊ ၂၈၉-၂၉၀
သီလပါရိပူရိယာ ကာရဏာနိ ဒွေ	၂၈၈
သီလမယံ	၈၅
သီလမယံ ပုညကိရိယဝတ္ထု	၁၉၄
သီလ,သမာဓိ,ပညာယော လောကိယလောကုတ္တရာ	၃၁၃
သီဟ	၃၅၂
သုခ	၁၇၅
သုခဒုက္ခဝေဒနာနံ ဥပ္ပတ္တိ ပါကဋာ	၁၇၆
သုခသဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရော	၇၁
သုခသောမနဿာနံ ဝိသေသတာ	၁၀၇
သုခါနံ ဝိဘာဂေါ	၂၂၉
သုခါနိ တီဏိ	၂၂၉
သုဂတ	၂၅၁

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သုဂတိ	၇၀
သုစရိတာနိ တီဏိ	၂၀၃
သုည	၇၂
သုတသဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရော	၂၁
သုတ္တနိက္ခေပ	၃၂
သုတ္တနိက္ခေပါ စတ္တာရော	၃၂
သုတ္တန္တာနိ ပဋ္ဌာနနယေန သောဠသဝိဓတံ နာတိဝတ္တန္တိ	၃၂
သုရာ ပဉ္စ	၂၂၁
သုရာမေရယမဇ္ဇပမာဒဋ္ဌာနဿ အပ္ပ,မဟာသာဝဇ္ဇတာ	၂၂၂
သုရာမေရယမဇ္ဇပမာဒဋ္ဌာနဿ သမ္ဘာရာ စတ္တာရော	၂၂၁
သုလဘာနိ အနဝဇ္ဇာနိ စတ္တာရိ	၃၀၈-၉
သေခ	၅၇-၈၊ ၆၁
သေဋ္ဌော နာမ ဥပ္ပဇ္ဇမာနော ဒွိပဒေသုယေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ	၂၇၀
သေနာ အဋ္ဌ	၁၆၄
သောကပရိဒေဝါနံ ဝိသေသတာ	၂၇၈
သောစေယျာနိ တီဏိ	၂၀၄
သောတံ ဒုဝိဓံ	၉၅
သောတ	၉၄
သောတာပန္နာ တယော	၈၂
[ဟ]	
ဟိရိ	၁၅၀-၂
ဟိရိဩတ္တပ္ပါနံ ဝိသေသတာ	၁၅၀-၂
ဟိရောတ္တပ္ပရဟိတာ တိရစ္ဆာနာ ဝိယ	၁၅၃

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ha]	
Hīna,kalyāṇānaṁ adhimuttikatā	232
Hīnavīriya	101
[Ha]	
Hīneti-ādīni padāni	300
Hetu	172

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဟ]	
ဟီန,ကလျာဏာနံ အဓိမုတ္တိကတာ	၂၃၂
ဟီနဝီရိယ	၁၀၁
[ဟ]	
ဟီနေတိအာဒီနိ ပဒါနိ	၃၀၀
ဟေတု	၁၇၂

Itivuttakaṭṭhakathāya

Nāmānaṁ anukkamaṇikā

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A - Ā]	
Aggivessana (brāhmaṇa)	235
Aṅgulimāla	308
Ajātasattu	29, 64
Aññātakoṇḍañña	250
Anuruddhatthera	285
Ayogharapaṇḍita	9
Avīci (niraya)	82
Asoka (rājā)	315
Assaguttatthera	315
Ānandatthera	10, 18, 20, 23, 25-6, 29, 63, 71, 176-7, 276
Ābhassarā	298
Āḷavaka	214
[U]	
Utena (rājā)	27
Uttarakuru	10
Uttarā	28
Uttarātissā	27
Usiraddhaja (pabbata)	248
[Ka]	
Kapilavatthu	276
Kassapa (gotta)	299
Kassapa (Buddha)	28, 116
Kāliṅga (raṭṭha)	238
Kukkuṭaseṭṭhi	27
Kusināra	76
Kokālika	98, 265
Koṇḍañña (Buddha)	116
Kosambī	27, 29
[Kha - Ga - Gha]	
Khiḍḍāpadosika (devā)	282
Khujjuttarā (upāsikā)	26-9
Gaṅgā (nadī)	192
Gajaṅgala (nigama)	248
Gijjhakūṭa	81, 233
Gotama (gotta)	299
Gotama (Buddha)	15, 27, 82, 112, 140, 146, 214, 265
Ghosaka (seṭṭhi)	27
[Ca]	
Cakkavatti (rājā)	73, 74, 248,
Candaguttatthera	315
Cātumahārājika	122, 285, 319
Ciñcamāṇavikā	82, 98

ဣတိဝုတ္တကဋ္ဌကထာယ

နာမာနံ အနုက္ကမဏိကာ

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ - အာ]	
အဂ္ဂိဝေဿန (ဗြာဟ္မဏ)	၂၃၅
အင်္ဂုလိမာလ	၃၀၈
အဇာတသတ္တု	၂၉၊၆၄
အညာတကောဏ္ဍည	၂၅၀
အနုရုဒ္ဓတ္ထေရ	၂၈၅
အယောဃရပဏ္ဍိတ	၉
အဝီစိ (နိရယ)	၈၂
အသောက (ရာဇာ)	၃၁၅
အဿဂုတ္တတ္ထေရ	၃၁၅
အာနန္ဒတ္ထေရ	၁၀၊၁၈၊၂၀၊၂၃၊ ၂၅-၆၊ ၂၉၊၆၃၊၇၁၊ ၁၇၆-၇၊၂၇၆
အာဘဿရာ	၂၉၈
အာဠဝက	၂၁၄
[ဥ]	
ဥတေန (ရာဇာ)	၂၇
ဥတ္တရကုရု	၁၀
ဥတ္တရာ	၂၈
ဥတ္တရာတိဿာ	၂၇
ဥသိရဒ္ဓဇ (ပဗ္ဗတ)	၂၄၈
[က]	
ကပိလဝတ္ထု	၂၇၆
ကဿပ (ဂေါတ္တ)	၂၉၉
ကဿပ (ဗုဒ္ဓ)	၂၈၊၁၁၆
ကာလိင်္ဂ (ရဋ္ဌ)	၂၃၈
ကုက္ကုဋသေဋ္ဌိ	၂၇
ကုသိနာရ	၇၆
ကောကာလိက	၉၈၊၂၆၅
ကောဏ္ဍည (ဗုဒ္ဓ)	၁၁၆
ကောသမ္ဗီ	၂၇၊၂၉
[ခ - ဂ - ဃ]	
ခိဍ္ဍာပဒေါသိက (ဒေဝါ)	၂၈၂
ခုဇ္ဇုတ္တရာ (ဥပါသိကာ)	၂၆-၉
ဂင်္ဂါ (နဒီ)	၁၉၂
ဂဇင်္ဂလ (နိဂမ)	၂၄၈
ဂိဇ္ဈကူဋ	၈၁၊၂၃၃
ဂေါတမ (ဂေါတ္တ)	၂၉၉
ဂေါတမ (ဗုဒ္ဓ)	၁၅၊၂၇၊၈၂၊၁၁၂၊ ၁၄၀၊၁၄၆၊၂၁၄၊ ၂၆၅
ဃောသက (သေဋ္ဌိ)	၂၇
[စ]	
စက္ကဝတ္တိ (ရာဇာ)	၇၃၊၇၄၊၂၄၈၊
စန္ဒဂုတ္တတ္ထေရ	၃၁၅
စာတုမဟာရာဇိက	၁၂၂၊၂၈၅၊ ၃၁၉
စိဉ္စမာဏဝိကာ	၈၂၊၉၈

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ca - Ja]	
Cunda (tthera)	113
Cūḷasutasoma	9
Jambudīpa	122, 271
Jetavana	64
[Ta - Tha]	
Tapodā (nadī)	260
Tāvatiṁsa	73
Tissatthera	315
Tusita	249, 285
Thūṇa (brāhmaṇagāma)	248
[Da - Dha - Na]	
Dīpaṅkara (Buddha)	116
Devadatta	64-5, 238, 265-6, 308
Dhanapāla (hatthi)	308
Nanda (goghātaka)	98
Nanda (māṇava)	98
Nanda (yakkha)	98
Nandana (vana)	244
Nandamūlaka (pabbhāra)	29
Nāṭaputta	239
Nāḷāgiri	64
Nigaṇṭhaputta (Saccaka)	140
Nigrodhārāma	276
Nimmānarati	285
[Pa]	
Pañcasikha (devaputta)	285
Padumuttara (Buddha)	27

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa - Ba]	
Paranimmitavasavattī	285
Pāvārikaseṭṭhi	27
Piṇḍolya (kulaputta)	277-8
Bārāṇasī	15, 28-9
Bimbisāra (rājā)	64
Brahmāyu (brāhmaṇa)	214
[Ma]	
Maṅgala (Buddha)	116
Manopadosika	282
Malla (rājā)	350
Mahākassapatthera	29, 30, 315
Mahāmahindatthera	250, 315
Mahāmoggallānatthera	216, 233
Mahāvihāra	2
Mahāsāla	248
Māgaṇḍiya (brāhmaṇa)	17
Māra (devaputta)	164, 348, 350, 352
Migadāya	15
Mūgapakkhapaṇḍita	9
Meghiyatthera	62
[Ya - Ra]	
Yugandhara	10
Yonakadhammarakkhitatthera	315
Rājagaha	81
Rāhulatthera	33, 308

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[စ-ဇ]	
စုန္ဒ (ထေရ)	၁၁၃
စူဠသုတသောမ	၉
ဇမ္ဗုဒီပ	၁၂၂၊ ၂၇၁
ဇေတဝန	၆၄
[တ-ထ]	
တပေါဒါ (နဒီ)	၂၆၀
တာဝတိံသ	၇၃
တိဿထေရ	၃၁၅
တုသိတ	၂၄၉၊ ၂၈၅
ထူဏ (ဗြာဟ္မဏဂါမ)	၂၄၈
[ဒ-ဓ-န]	
ဒီပင်္ကရ (ဗုဒ္ဓ)	၁၁၆
ဒေဝဒတ္တ	၆၄-၅၊ ၂၃၈၊ ၂၆၅-၆၊ ၃၀၈
ဓနပါလ (ဟတ္ထိ)	၃၀၈
နန္ဒ (ဂေါဃာတက)	၉၈
နန္ဒ (မာဏဝ)	၉၈
နန္ဒ (ယက္ခ)	၉၈
နန္ဒန (ဝန)	၂၄၄
နန္ဒမူလက (ပဗ္ဘာရ)	၂၉
နာဋပုတ္တ	၂၃၉
နာဠာဂိရိ	၆၄
နိဂဏ္ဌပုတ္တ (သစ္စက)	၁၄၀
နိဂြောဓာရာမ	၂၇၆
နိမ္မာနရတိ	၂၈၅
[ပ]	
ပဉ္စသိခ (ဒေဝပုတ္တ)	၂၈၅
ပဒုမုတ္တရ (ဗုဒ္ဓ)	၂၇

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ-ဗ]	
ပရနိမ္မိတဝသဝတ္တီ	၂၈၅
ပါဝါရိကသေဋ္ဌိ	၂၇
ပိဏ္ဍောလျ (ကုလပုတ္တ)	၂၇၇-၈
ဗာရာဏသီ	၁၅၊ ၂၈-၉
ဗိမ္ဗိသာရ (ရာဇာ)	၆၄
ဗြဟ္မာယု (ဗြာဟ္မဏ)	၂၁၄
[မ]	
မင်္ဂလ (ဗုဒ္ဓ)	၁၁၆
မနောပဒေါသိက	၂၈၂
မလ္လ (ရာဇာ)	၃၅၀
မဟာကဿပထေရ	၂၉၊ ၃၀၊ ၃၁၅
မဟာမဟိန္ဒထေရ	၂၅၀၊ ၃၁၅
မဟာမောဂ္ဂလ္လာနထေရ	၂၁၆၊ ၂၃၃
မဟာဝိဟာရ	၂
မဟာသာလ	၂၄၈
မာဂဏ္ဍိယ (ဗြာဟ္မဏ)	၁၇
မာရ (ဒေဝပုတ္တ)	၁၆၄၊ ၃၄၈၊ ၃၅၀၊ ၃၅၂
မိဂဒါယ	၁၅
မူဂပက္ခပဏ္ဍိတ	၉
မေဃိယထေရ	၆၂
[ယ-ရ]	
ယုဂန္ဓရ	၁၀
ယောနကဓမ္မရက္ခိတထေရ	၃၁၅
ရာဇဂဟ	၈၁
ရာဟုလထေရ	၃၃၊ ၃၀၈

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[La - Va]	
Laṅkādīpa	315
Vakkali	280
Vasavattī	348, 352
Vāseṭṭha (gotta)	299
Vivaṭṭakappa	298
Vivaṭṭaṭṭhāyī	298
Visākha (upāsaka)	182, 192-3
Vepulla (pabbata)	80-1
Velāma (brāhmaṇa)	87-8
Vehapphalā	298
Veḷuvana	79
[Sa]	
Saṁvaṭṭakappa	297-8
Saṁvaṭṭaṭṭhāyī	298
Sakka (devarājā)	73, 114, 216, 351
Sattapaṇṇiguhā	29

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sallavatī (nadī)	248
Sāmāvatī	27-8
Sāriputtatthera	36, 49, 103, 107, 122, 208
Sineru	10
Suppabuddha	98
Subhakiṇhā	298
Subhaddatthera	250
Sumedha	145
Sūriyaguttatthera	315
Setakaṇṇika (nigama)	248
Somanassakumāra	9
[Ha]	
Haṁsavatī	27
Hatthipālakumāra	9
Himavanta	10

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[လ-ဝ]	
လင်္ကာဒီပ	၃၁၅
ဝက္ကလိ	၂၈၀
ဝသဝတ္တီ	၃၄၈၊ ၃၅၂
ဝါသေဋ္ဌ (ဂေါတ္တ)	၂၉၉
ဝိဝဋ္ဋကပ္ပ	၂၉၈
ဝိဝဋ္ဋဋ္ဌာယီ	၂၉၈
ဝိသာခ (ဥပါသက)	၁၈၂၊ ၁၉၂-၃
ဝေပုလ္လ (ပဗ္ဗတ)	၈၀-၁
ဝေလာမ (ဗြာဟ္မဏ)	၈၇-၈
ဝေဟပ္ဖလာ	၂၉၈
ဝေဠုဝန	၇၉
[သ]	
သံဝဋ္ဋကပ္ပ	၂၉၇-၈
သံဝဋ္ဋဋ္ဌာယီ	၂၉၈
သက္က (ဒေဝရာဇာ)	၇၃၊ ၁၁၄၊ ၂၁၆၊ ၃၅၁
သတ္တပဏ္ဏိဂုဟာ	၂၉

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သလ္လဝတီ (နဒီ)	၂၄၈
သာမာဝတီ	၂၇-၈
သာရိပုတ္တတ္ထေရ	၃၆၊ ၄၉၊ ၁၀၃၊ ၁၀၇၊ ၁၂၂၊ ၂၀၈
သိနေရု	၁၀
သုပ္ပဗုဒ္ဓ	၉၈
သုဘကိဏှာ	၂၉၈
သုဘဒ္ဒတ္ထေရ	၂၅၀
သုမေဓ	၁၄၅
သူရိယဂုတ္တတ္ထေရ	၃၁၅
သေတကဏ္ဏိက (နိဂမ)	၂၄၈
သောမနဿကုမာရ	၉
[ဟ]	
ဟံသဝတီ	၂၇
ဟတ္ထိပါလကုမာရ	၉
ဟိမဝန္တ	၁၀

Itivuttakaṭṭhakathāya

Nānāpāṭhā

Paṭhamo mūlapāṭho, Sī = Sīhaḷapotthakaṁ, Syā = Syāmapotthakaṁ, Kaṁ = Kambojapotthakaṁ, I = Iṅgalisapotthakaṁ, Ka = kesuci Marammapotthakesu dissamānapāṭho, Ka-Sī = kesuci Sīhaḷapotthakesu dissamānapāṭho, Ṭṭha = Aṭṭhakathā.

Itivuttakaṭṭhakathāya

Nānāpāṭhā — Piṭṭhaṅkā

[A]

Akātabbaṁ = Akkositabbaṁ (Ka) 277

Aggamaggajalena = Aṭṭhaṅgikamaggajalena (Syā) 205

Aṅguttaraṭṭhakathāyaṁ = Aṭṭhakaṅguttaraṭṭhakathāyaṁ (Sī, Syā)
Aṁ-Ṭṭha 2. 268, 347

Acalādhiṭṭhānā = Saccādhiṭṭhānā (Syā) 87

Ajjhopanno = Ajjhāpanno (Syā) 94

Aṭṭhattiṁsappamāṇāya, Pāḷiyā bhāṇavārato = Tiṁsamattāya Pāḷiyā,
bhāṇavārapamāṇato (Ka) 354

Aṭṭhikhalotipi = Aṭṭhicalotipi (Sī, Ka) 80

Aḍḍhapasatamattassa = Appakassa pasatamattassa (Sī)
Appakamattassa (Syā) 222

Atathābhūtattā = Tathā bhūtattā (Sī, Syā) 266

Attanāva yogaṁ = Attano voyogaṁ (Sī)
Attano yogaṁ (Syā) 237

Attahitaparahitapaṭipatti = Attahitaparahitasannissayo (Syā) 31

Attupanibandhaṭṭhena = Attūpanibandhanena (Sī)
Attapaṭibaddhaṭṭhena (Syā) 158

Atthato = Anattho (Syā) 46

Atthabhāvena = Atthibhāvena (Sī) 132

ဣတိဝုတ္တကဋ္ဌကထာယ

နာနာပါဌ

ပဌမော မူလပါဌော၊ သီ····သီဟဠပေါတ္ထကံ၊ သျာ····သျာမပေါတ္ထကံ၊ ကံ····ကမ္ဗောဇပေါတ္ထကံ၊ ဣ····ဣင်္ဂလိသပေါတ္ထကံ၊ က····ကေသုစိ မရမ္မပေါတ္ထကေသု ဒိဿမာနပါဌော၊ က-သီ··· ကေသုစိ သီဟဠပေါတ္ထကေသု ဒိဿမာနပါဌော၊ ဋ္ဌ····အဋ္ဌကထာ။

ဣတိဝုတ္တကဋ္ဌကထာယ

နာနာပါဌ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[အ]

အကာတဗ္ဗံ = အက္ကောသိတဗ္ဗံ (က) ၂၇၇

အဂ္ဂမဂ္ဂဇာလေန = အဋ္ဌင်္ဂိကမဂ္ဂဇာလေန (သျာ) ၂၀၅

အင်္ဂုတ္တရဋ္ဌကထာယံ = အဋ္ဌကင်္ဂုတ္တရဋ္ဌကထာယံ (သီ၊ သျာ)
အံ-ဋ္ဌ ၂-၂၆၈၊ ၃၄၇

အစလာဓိဋ္ဌာနာ = သစ္စာဓိဋ္ဌာနာ (သျာ) ၈၇

အဇ္ဈောပန္နော = အဇ္ဈာပန္နော (သျာ) ၉၄

အဋ္ဌတ္တိံသပ္ပမာဏာယ၊ ပါဠိယာ ဘာဏဝါရတော = တိံသမတ္တာယ
ပါဠိယာ၊ ဘာဏဝါရပမာဏတော (က) ၃၅၄

အဋ္ဌိခလောတိပိ = အဋ္ဌိစလောတိပိ (သီ၊ က) ၈၀

အဍ္ဎုပသတမတ္တဿ = အပ္ပကဿ ပသတမတ္တဿ (သီ)
အပ္ပကမတ္တဿ (သျာ) ၂၂၂

အတထာဘူတတ္တာ = တထာ ဘူတတ္တာ (သီ၊ သျာ) ၂၆၆

အတ္တနာဝ ယောဂံ = အတ္တနော ဝေါယောဂံ (သီ)
အတ္တနော ယောဂံ (သျာ) ၂၃၇

အတ္တဟိတပရဟိတပဋိပတ္တိ = အတ္တဟိတပရဟိတ-
သန္နိဿယော (သျာ) ၃၁

အတ္တုပနိဗန္ဓဋ္ဌေန = အတ္တူပနိဗန္ဓနေန (သီ)
အတ္တပဋိဗဒ္ဓဋ္ဌေန (သျာ) ၁၅၈

အတ္ထတော = အနတ္ထော (သျာ) ၄၆

အတ္ထဘာဝေန = အတ္ထိဘာဝေန (သီ) ၁၃၂

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Atthasuddhiyā = Attasuddhiyā (Sī, Syā)	252
Atthibhāvadīpanatthaṁ = Atthibhāvadīpanaṁ (Ka)	154
Atthuddhāravasena = Vatthudvāravasena (Sī, Syā)	175
Adutiyasutte = Dutiyasutte (Sī, Syā, Ka) Aṁ 1. 22	270
Adhamo = Avamo (Sī) Asamo (Syā, Ka)	211
Adhikasinehavatthubhāvena = Adhikasinehavatthubhāvato (Sī, Syā)	329
Anaṭṭhasenāya = Anantasenāya (Sī, Ka)	164
Anaṭṭhā = Anantā (Sī, Ka)	164
Anaṭṭhitakiriyatā = Anuṭṭhitakiriyatā (Ka)	76
Anatthuppatti = Anatthajanana (Syā)	56
Anadhivāsanavasena = Adhivāsanavasena (Sī, Syā)	105
Anādhimatasaṁsāre = Anādimatisaṁsāre (Sī, Ka) Anādisaṁsāre (Syā)	54
Anuttamattho ca = Anumānatthopi (Sī)	23
Anupagamanādīnipi etassa = Anupagamanādivasenapetassa (Dī-Ṭṭha 1. 208; Aṁ-Ṭṭha 2. 19)	215
Anupekkhitā = Anupekkhako (Abhi-Ṭṭha 1. 133; Vi-Ṭṭha 1. 40)	217
Anuppattā = Anuppattā sopādi-ādikā (Sī) Anuppattā sa-uppādi-ādikā (Syā)	130
Anummattatā = Amūgatā (Sī, Syā)	224
Anūpayoti = Anūsayoti (Sī, Syā)	352
Anekaṁsaggāhabhāvato = Anekasabhāvato (Syā)	106
Anottāpīti = Anottappīti (Sī, Syā, Ka)	333
Annadānādīni = Annapānādīni (Ka)	194
Apāpurantīti = Apāpurentīti (Ka)	253
Apāyabhūmiṁ = Apāyaṁ (Sī)	216
Appamādavihārinoti = Appamāṇavihārinoti (Sī)	239
Abbhussakkamāno = Abbhussukkamāno (Sī)	191
Abhikaṅkhanena = Abhisaṅgena (Ka)	281

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[အ]	
အတ္ထသုဒ္ဓိယာ = အတ္တသုဒ္ဓိယာ (သီ၊ သျာ)	၂၅၂
အတ္ထိဘာဝဒီပနတ္ထံ = အတ္ထိဘာဝဒီပနံ (က)	၁၅၄
အတ္ထုဒ္ဓါရဝသေန = ဝတ္ထုဒွါရဝသေန (သီ၊ သျာ)	၁၇၅
အဒုတိယသုတ္တေ = ဒုတိယသုတ္တေ (သီ၊ သျာ၊ က) အံ ၁-၂၂	၂၇၀
အဓမော = အဝမော (သီ) အသမော (သျာ၊ က)	၂၁၁
အဓိကသိနေဟဝတ္ထုဘာဝေန = အဓိကသိနေဟဝတ္ထု-ဘာဝတော (သီ၊ သျာ)	၃၂၉
အနဋ္ဌသေနာယ = အနန္တသေနာယ (သီ၊ က)	၁၆၄
အနဋ္ဌာ = အနန္တာ (သီ၊ က)	၁၆၄
အနဋ္ဌိတကိရိယတာ = အနုဋ္ဌိတကိရိယတာ (က)	၇၆
အနတ္ထုပ္ပတ္တိ = အနတ္ထဇနန (သျာ)	၅၆
အနဓိဝါသနဝသေန = အဓိဝါသနဝသေန (သီ၊ သျာ)	၁၀၅
အနာဒိမတသံသာရေ = အနာဒိမတိသံသာရေ (သီ၊ က) အနာဒိသံသာရေ (သျာ)	၅၄
အနုတ္တမတ္ထော စ = အနုမာနတ္ထောပိ (သီ)	၂၃
အနုပဂမနာဒီနိပိ ဧတဿ = အနုပဂမနာဒိဝသေနပေတဿ (ဒီ-ဋ္ဌ ၁-၂၀၈၊ အံ-ဋ္ဌ ၂-၁၉)	၂၁၅
အနုပေက္ခိတာ = အနုပေက္ခကော (အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၁၃၃၊ ဝိ-ဋ္ဌ ၁-၄၀)	၂၁၇
အနုပ္ပတ္တာ = အနုပ္ပတ္တာ သောပါဒိအာဒိကာ (သီ) အနုပ္ပတ္တာ သဥပ္ပါဒိအာဒိကာ (သျာ)	၁၃၀
အနုမ္မတ္တတာ = အမူဂတာ (သီ၊ သျာ)	၂၂၄
အနူပယောတိ = အနူသယောတိ (သီ၊ သျာ)	၃၅၂
အနေကံသဂ္ဂါဟဘာဝတော = အနေကသဘာဝတော (သျာ)	၁၀၆
အနောတ္တာပီတိ = အနောတ္တပ္ပီတိ (သီ၊ သျာ၊ က)	၃၃၃
အန္နဒါနာဒီနိ = အန္နပါနာဒီနိ (က)	၁၉၄
အပါပုရန္တီတိ = အပါပုရေန္တီတိ (က)	၂၅၃
အပါယဘူမိံ = အပါယံ (သီ)	၂၁၆
အပ္ပမာဒဝိဟာရိနောတိ = အပ္ပမာဏဝိဟာရိနောတိ (သီ)	၂၃၉
အဗ္ဘုဿက္ကမာနော = အဗ္ဘုဿုက္ကမာနော (သီ)	၁၉၁
အဘိကင်္ခနေန = အဘိသင်္ဂေန (က)	၂၈၁

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Abhigamanīyatā = Abhigamanīyattā (Sī)	11
Abhivadanavasena = Āsitavasena (Sī, Syā)	244
Ayaṁ cettha = Ayaṁ cevettha (Syā)	327
Ayaṁ vidhi = Ayaṁ vidho (Sī, Syā)	213
Arahantavuttabhāvavacanaṁ = Mahattabhāvavacanaṁ (Syā)	16
Arīyamaggañca = Sadāriyamaggañca (Sī)	133
Alobhabhāvato = Alolabhāvato (Sī)	13
Avatthutā = Lobhādi-avatthutā (Ka)	308
Avijjādinā hetunā = Avijjānidānahetunā (Syā)	291
Avinābhāvena = Adhiṭṭhānabhāvena (Syā)	39
Avisayavicārabhāvato = Avisayavidhānabhāvato (Ka)	136
Asampatte = Appattamatte (Sī) Asampattamatte (Syā)	49
Asambhavoyevāti = Asambhavatoyevāti (Sī, Syā)	141
Asammā = Sammoha (Sī, Syā)	45
Asārabhāvaṁ = Assaddhādibhāvaṁ (Sī)	238
Asubhaṁ = Asubhanti (Sī, Syā)	253
[Ā]	
Ākalanaṁ = Akalanaṁ (Syā)	182
Āgatāti = Āgatāhi (Sī, Ka)	251
Ādhārasandhāraṇena = Ādhāraṇasandhāraṇena (Sī) Ācārasandhāraṇena (Ka)	150
Āyatiṁ = Āyati (Sī)	74, 202
[I]	
Itihāyanti = Itihanti (Ka)	106
[U]	
Uttarisāṭake = Uttarasāṭake (Sī)	261
Udakapuñchanamiva = Udakapuñchanī viya (Syā)	47
Uddhaṁ = Oraṁ (Syā, Ka)	49

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[အ]	
အဘိဂမနီယတာ = အဘိဂမနီယတ္တာ (သီ)	၁၁
အဘိဝဒနဝသေန = အာသိတဝသေန (သီ၊ သျာ)	၂၄၄
အယံ စေတ္ထ = အယံ စေဝေတ္ထ (သျာ)	၃၂၇
အယံ ဝိဓိ = အယံ ဝိဓော (သီ၊ သျာ)	၂၁၃
အရဟန္တဝုတ္တဘာဝဝစနံ = မဟတ္တဘာဝဝစနံ (သျာ)	၁၆
အရိယမဂ္ဂဉ္စ = သဒါရိယမဂ္ဂဉ္စ (သီ)	၁၃၃
အလောဘဘာဝတော = အလောလဘာဝတော (သီ)	၁၃
အဝတ္ထုတာ = လောဘာဒိအဝတ္ထုတာ (က)	၃၀၈
အဝိဇ္ဇာဒိနာ ဟေတုနာ = အဝိဇ္ဇာနိဒါနဟေတုနာ (သျာ)	၂၉၁
အဝိနာဘာဝေန = အဓိဋ္ဌာနဘာဝေန (သျာ)	၃၉
အဝိသယဝိစာရဘာဝတော = အဝိသယဝိဓာနဘာဝတော (က)	၁၃၆
အသမ္ပတ္တေ = အပ္ပတ္တမတ္တေ (သီ) အသမ္ပတ္တမတ္တေ (သျာ)	၄၉
အသမ္ဘဝေါယေဝါတိ = အသမ္ဘဝတောယေဝါတိ (သီ၊ သျာ)	၁၄၁
အသမ္မာ = သမ္မောဟ (သီ၊ သျာ)	၄၅
အသာရဘာဝံ = အဿဒ္ဓါဒိဘာဝံ (သီ)	၂၃၈
အသုဘံ = အသုဘန္တိ (သီ၊ သျာ)	၂၅၃
[အာ]	
အာကလနံ = အကလနံ (သျာ)	၁၈၂
အာဂတာတိ = အာဂတာဟိ (သီ၊ က)	၂၅၁
အာဓာရသန္ဓာရဏေန = အာဓာရဏသန္ဓာရဏေန (သီ) အာစာရသန္ဓာရဏေန (က)	၁၅၀
အာယတိံ = အာယတိ (သီ)	၇၄၊ ၂၀၂
[ဣ]	
ဣတိဟာယန္တိ = ဣတိဟန္တိ (က)	၁၀၆
[ဥ]	
ဥတ္တရိသာဋကေ = ဥတ္တရသာဋကေ (သီ)	၂၆၁
ဥဒကပုဉ္ဆနမိဝ = ဥဒကပုဉ္ဆနီ ဝိယ (သျာ)	၄၇
ဥဒ္ဓံ = ဩရံ (သျာ၊ က)	၄၉

Nānāpāṭhā — Piṭṭhaṅkā

[U - E]

Unnato = Uṇṇato (Syā, Ka) 139

Upatthambhakavasena = Uppattivasena (Ka) 200

Upadisitvā = Uddisitvā (Sī) 254

Upadhisampattipaṭibāhitāni = Upadhisampattipaṭibāḷhāni (Pāḷiyaṁ) 247

Upadhīsu = Tīsu upadhīsu (Sī, Syā) 232

Upapajjitvā = Uppajjitvā (Sī, Ka) 168

Upabhogasukhaṁ = Issariyasukhaṁ (Syā) 74

Uppajjeyyāti = Upapajjeyyāti (Syā) 169

Uppillaṁ = Ubillaṁ (Sī, Syā) 300

Ekaggabhāvena = Ekaggabhāveva (Sī) Ekaggabhāvova (Syā) 239

Eva = Satte eva (Syā) 261

Evamādi = Evamādinā (Sī) 197

Evamete = Eva te (Sī) 84

[O]

Odāto vā = Kāḷo vā (Ka) 298

Opadhikabhāve = Sāsavabhāve (Sī, Syā) 86

Olokento = Oloketvā (Ka) 73

[Ka]

Kaṇṭhekāloti-ādīnaṁ = Taṇhākāloti-ādīnaṁ (Syā) 291

Katasaṅgāmasaṅkhātassa = Katasaṅgāmāvacarasaṅkhātassa (Ka) 241

Kattuniddeso = Attaniddeso (Ka) 22

Kattha = Ettha (Sī, Syā, Ka) Dī-Ṭṭha 3. 204; Aṁ-Ṭṭha 2. 256 317

Kappaṭṭhitiyabhāvato = Kappaṭṭhiyabhāvato (Sī)
Kappaṭṭhāyibhāvato (Ka) 10

Kappaṭṭhiyo = Kappaṭṭhitiyo (Syā, Ka) 64

Kappopi = Sabbopi (Ka) 72

Kātabbāti = Na kātabbāti (Sī, Syā) 143

Kāmasukhasambhogato = Kāmasukhūpabhogato (Sī, Syā) 279

Kāmāvacarapuññassāpi taṁ = Vipākamahantataṁ (Sī, Syā) 73

နာနာပါဌာ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ဥ - ဧ]

ဥန္နတော = ဥဏ္ဏတော (သျာ၊ က) ၁၃၉

ဥပတ္ထမ္ဘကဝသေန = ဥပ္ပတ္တိဝသေန (က) ၂၀၀

ဥပဒိသိတွာ = ဥဒ္ဒိသိတွာ (သီ) ၂၅၄

ဥပဓိသမ္ပတ္တိပဋိဗာဟိတာနိ = ဥပဓိသမ္ပတ္တိပဋိဗာဠှာနိ (ပါဠိယံ) ၂၄၇

ဥပဓီသု = တီသု ဥပဓီသု (သီ၊ သျာ) ၂၃၂

ဥပပဇ္ဇိတွာ = ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ (သီ၊ က) ၁၆၈

ဥပဘောဂသုခံ = ဣဿရိယသုခံ (သျာ) ၇၄

ဥပ္ပဇ္ဇေယျာတိ = ဥပပဇ္ဇေယျာတိ (သျာ) ၁၆၉

ဥပ္ပိလ္လံ = ဥဗိလ္လံ (သီ၊ သျာ) ၃၀၀

ဧကဂ္ဂဘာဝေန = ဧကဂ္ဂဘာဝေဝ (သီ) ဧကဂ္ဂဘာဝေါဝ (သျာ) ၂၃၉

ဧဝ = သတ္တေ ဧဝ (သျာ) ၂၆၁

ဧဝမာဒိ = ဧဝမာဒိနာ (သီ) ၁၉၇

ဧဝမေတေ = ဧဝ တေ (သီ) ၈၄

[ဩ]

ဩဒါတော ဝါ = ကာဠော ဝါ (က) ၂၉၈

ဩပဓိကဘာဝေ = သာသဝဘာဝေ (သီ၊ သျာ) ၈၆

ဩလောကေန္တော = ဩလောကေတွာ (က) ၇၃

[က]

ကဏ္ဌေကာလောတိအာဒီနံ = တဏှာကာလောတိအာဒီနံ (သျာ) ၂၉၁

ကတသင်္ဂါမသင်္ခါတဿ = ကတသင်္ဂါမာဝစရသင်္ခါတဿ (က) ၂၄၁

ကတ္တုနိဒ္ဒေသော = အတ္တနိဒ္ဒေသော (က) ၂၂

ကတ္ထ = ဧတ္ထ (သီ၊ သျာ၊ က) ဒီ-ဋ္ဌ ၃-၂၀၄၊ အံ-ဋ္ဌ ၂-၂၅၆ ၃၁၇

ကပ္ပဋ္ဌိတိယဘာဝတော = ကပ္ပဋ္ဌိယဘာဝတော (သီ)
ကပ္ပဋ္ဌာယိဘာဝတော (က) ၁၀

ကပ္ပဋ္ဌိယော = ကပ္ပဋ္ဌိတိယော (သျာ၊ က) ၆၄

ကပ္ပေါပိ = သဗ္ဗောပိ (က) ၇၂

ကာတဗ္ဗာတိ = န ကာတဗ္ဗာတိ (သီ၊ သျာ) ၁၄၃

ကာမသုခသမ္ဘောဂတော = ကာမသုခူပဘောဂတော (သီ၊ သျာ) ၂၇၉

ကာမာဝစရပုညဿာပိ တံ = ဝိပါကမဟန္တတံ (သီ၊ သျာ) ၇၃

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[Ka]

Kāyadvārepi vacīdvārepi uppannā = Kāyadvāre uppannā (Sī)
(Dī-Ṭṭha 3. 167) 203
Kāye bhavati yā pīti = Yassa kāye bhavati pīti (Sī, Syā) 271
Kālo kho = Kāloyaṁ (Sī) 128
Kiñci = Kiñca (Sī, Ka) 30
Kilesasadanatoti = Kilesasaraṇatoti (Sī) 206

[Kha]

Khīṇapunabbhavā = Khīṇā apunabbhavā (Sī) 153

[Ga]

Gaṇo = Guṇo (Sī, Syā) 3
Gadito = Gadito avagato (Ka) 132
Gaddūhanamattaṁ = Gaddhūhanamattampi (Sī) 87

[Ca]

Catusaccaṁ = Cāturiyaṁ (Sī) 17
Carato = Caratopi (Syā) Aññattha (Ka) 315
Carantā = Madantā (Syā) 48
Caritā = Caritvā (Ka) 103
Cavati = Cavanti (Sī, Syā) 246
Cāgavantatā = Bhogavantatā (Sī, Syā) 224
Ciraṭṭhitikāmatā = Ciraṭṭhitikatā (Ka) 87

[Cha]

Chaṭṭhābhiññāya = Chaḷabhiññāya (Sī, Syā) 186

[Ja]

Jāgaranimittā = Jāgaranimittaṁ (Sī, Syā) 166
Jāgaritaṁ = Jāgariyaṁ (Ka) 166

[Ña]

Ñāṇappabhāvaṁ = Ñāṇasabhāvaṁ (Ka) 310

နာနာပါဌာ ပိဋ္ဌင်္ကာ

[က]

ကာယဒွါရေပိ ၀စီဒွါရေပိ ဥပ္ပန္နာ = ကာယဒွါရေ ဥပ္ပန္နာ (သီ)
(ဒီ-ဋ္ဌ ၃-၁၆၇) ၂၀၃
ကာယေ ဘ၀တိ ယာ ပီတိ = ယဿ ကာယေ ဘ၀တိ ပီတိ (သီ၊ သျာ) ၂၇၁
ကာလော ခေါ = ကာလောယံ (သီ) ၁၂၈
ကိဉ္စိ = ကိဉ္စ (သီ၊ က) ၃၀
ကိလေသသဒနတောတိ = ကိလေသသရဏတောတိ (သီ) ၂၀၆

[ခ]

ခီဏပုနဗ္ဘ၀ါ = ခီဏာ အပုနဗ္ဘ၀ါ (သီ) ၁၅၃

[ဂ]

ဂဏော = ဂုဏော (သီ၊ သျာ) ၃
ဂဒိတော = ဂဒိတော အ၀ဂတော (က) ၁၃၂
ဂဒ္ဒူဟနမတ္တံ = ဂဒ္ဓူဟနမတ္တမ္ပိ (သီ) ၈၇

[စ]

စတုသစ္စံ = စာတုရိယံ (သီ) ၁၇
စရတော = စရတောပိ (သျာ) အညတ္ထ (က) ၃၁၅
စရန္တာ = မဒန္တာ (သျာ) ၄၈
စရိတာ = စရိတွာ (က) ၁၀၃
စ၀တိ = စ၀န္တိ (သီ၊ သျာ) ၂၄၆
စာဂ၀န္တတာ = ဘောဂ၀န္တတာ (သီ၊ သျာ) ၂၂၄
စိရဋ္ဌိတိကာမတာ = စိရဋ္ဌိတိကတာ (က) ၈၇

[ဆ]

ဆဋ္ဌာဘိညာယ = ဆဠဘိညာယ (သီ၊ သျာ) ၁၈၆

[ဇ]

ဇာဂရနိမိတ္တာ = ဇာဂရနိမိတ္တံ (သီ၊ သျာ) ၁၆၆
ဇာဂရိတံ = ဇာဂရိယံ (က) ၁၆၆

[ဉ]

ဉာဏပ္ပဘာ၀ံ = ဉာဏသဘာ၀ံ (က) ၃၁၀

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Ṭha - Ta]	
Ṭhānena andhakārena nivutā = Ṭhānena nivutā (Syā)	54
Taṁ ūmi bhayaṁ = Taṁ ūmibhayaṁ (Sī-Ka)	207
Takkiyānanti = Titthiyānanti (Ka)	245
Taṇhā-upādi, tathābhāve ca = Taṇhā, dukkhādhikabhāve ca (Ka)	179
Taṇhādiṭṭhi-upayehi = Taṇhādiṭṭhi-usayehi (Sī, Syā)	352
Taṇhuppādenāti = Taṇhuppādenāti ce (Syā)	179
Tattaphālaṁ = Tattakapālaṁ (Sī, Syā)	176
Tathāpavattikoti = Tathā pavattitoti (Ka)	115, 131
Tadatthapaṭipattiyaṁ = Tadattha paṭipattiyaṁ (Sī, Syā)	314
Tanonti = Āyatanti (Sī, Syā)	328
Tanti-atthadesanā-tabbohārābhisamayasaṅkhātā = Tantitanti-atthatantidesanā-tadabhisamayasaṅkhātā (Syā, Ka)	19
Tapasiddhi = Catupaccayasiddhi (Sī, Syā)	13
Tasmā = Tasmā abrahmacariyā veramaṇiyā (Sī, Syā)	224
Tasmiṁ vā nimittabhūte = Nimittabhūtato (Sī) Tasmiṁ vā nimittabhūtaṁ (Syā)	19
Tejakā = Vodapakā (Sī, Syā)	314
Teneva = Eteneva vā (Sī, Syā)	56
Tebhūmakaṁ = Tebhūmikaṁ (Syā, Ka), Evamuparipi.	50
[Da]	
Dasasu = Navasu (Sī)	258
Diṭṭhigatāni = Diṭṭhiṭṭhānāni diṭṭhigatāni (Sī)	169
Diṭṭhijugataṁ = Diṭṭhujjugataṁ (Sī)	195
Dukkhakkhayassa ca = Dukkhakkhayāya cassa (Sī) Dukkhakkhayassa cassa (Ka)	51
Dukkhāsahanatā = Dukkhāpanayanatā (Ka)	87
Deyyapariccāgato = Deyyaphalaparicāgato (Sī)	12
Desanāvilāsavasena = Desanāvilāsena (Sī, Syā, Ka)	53
Dvāsīti = Dvāsītiṁ (Sī)	2

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဋ-တ]	
ဌာနေန အန္ဓကာရေန နိဝုတာ = ဌာနေန နိဝုတာ (သျာ)	၅၄
တံ ဦမိ ဘယံ = တံ ဦမိဘယံ (သီ-က)	၂၀၇
တက္ကိယာနန္တိ = တိတ္ထိယာနန္တိ (က)	၂၄၅
တဏှာဥပါဒိ၊ တထာဘာဝေ စ = တဏှာ၊ ဒုက္ခာဓိကဘာဝေ စ (က)	၁၇၉
တဏှာဒိဋ္ဌိဥပယေဟိ = တဏှာဒိဋ္ဌိဥသယေဟိ (သီ၊ သျာ)	၃၅၂
တဏှုပ္ပါဒေနာတိ = တဏှုပ္ပါဒေနာတိ စေ (သျာ)	၁၇၉
တတ္တဖာလံ = တတ္တကပါလံ (သီ၊ သျာ)	၁၇၆
တထာပဝတ္တိကောတိ = တထာ ပဝတ္တိတောတိ (က)	၁၁၅၊ ၁၃၁
တဒတ္ထပဋိပတ္တိယံ = တဒတ္ထံ ပဋိပတ္တိယံ (သီ၊ သျာ)	၃၁၄
တနောန္တိ = အာယတန္တိ (သီ၊ သျာ)	၃၂၈
တန္တိအတ္ထဒေသနာတဗ္ဗောဟာရာဘိသမယသင်္ခါတာ = တန္တိတန္တိ-အတ္ထတန္တိဒေသနာတဒဘိသမယသင်္ခါတာ (သျာ၊ က)	၁၉
တပသိဒ္ဓိ = စတုပစ္စယသိဒ္ဓိ (သီ၊ သျာ)	၁၃
တသ္မာ = တသ္မာ အဗြဟ္မစရိယာ ဝေရမဏိယာ (သီ၊ သျာ)	၂၂၄
တသ္မိံ ဝါ နိမိတ္တဘူတေ = နိမိတ္တဘူတတော (သီ) တသ္မိံ ဝါ နိမိတ္တဘူတံ (သျာ)	၁၉
တေဇကာ = ဝေါဒပကာ (သီ၊ သျာ)	၃၁၄
တေနေဝ = ဧတေနေဝ ဝါ (သီ၊ သျာ)	၅၆
တေဘူမကံ = တေဘူမိကံ (သျာ၊ က)၊ ဧဝမုပရိပိ။	၅၀
[ဒ]	
ဒသသု = နဝသု (သီ)	၂၅၈
ဒိဋ္ဌိဂတာနိ = ဒိဋ္ဌိဋ္ဌာနာနိ ဒိဋ္ဌိဂတာနိ (သီ)	၁၆၉
ဒိဋ္ဌိဇုဂတံ = ဒိဋ္ဌုဇ္ဇုဂတံ (သီ)	၁၉၅
ဒုက္ခက္ခယဿ စ = ဒုက္ခက္ခယာယ စဿ (သီ) ဒုက္ခက္ခယဿ စဿ (က)	၅၁
ဒုက္ခာသဟနတာ = ဒုက္ခာပနယနတာ (က)	၈၇
ဒေယျပရိစ္စာဂတော = ဒေယျဖလပရိစာဂတော (သီ)	၁၂
ဒေသနာဝိလာသဝသေန = ဒေသနာဝိလာသေန (သီ၊ သျာ၊ က)	၅၃
ဒွါသီတိ = ဒွါသီတိံ (သီ)	၂

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Da - Dha]	
Dveḷhakaṁ = Dvedhātaṁ (Syā)	30
Dhammesu = Sabhāvadhammesu (Ka)	160
Dhātā = Dhatā (Sī, Syā)	26
...dhāne = ...ṭṭhāne (Sī)	4
[Na]	
Na kabbaracanā = Na pubbaracanā (Sī), Na sabbaracanā (Syā)	31
Na ca na = Na pana (Sī, Syā)	14
Na tiṇṇo atiṇṇo = Na atarīti atiṇṇo (Sī) Na atarīti na tiṇṇo (Syā)	206
Na dukkhavedanāyameva = Sukhavedanāyameva (Ka)	179
Na pūrayeti = Na pūriyāti (Ka) Ma-Ṭṭha 2. 45, Abhi-Ṭṭha 2. 455; Aṁ-Ṭṭha 1. 57.	93
Na vāseti ceti = Nādhivāseti ceti (Ka)	334
Nikkamo = Niggamo (Sī, Syā)	157
Nidassitabbattābhāvābhāvato = Nidassitabbabhāvābhāvato (Syā) Nidassitabbabhāvato (Ka)	22
Ninhātapāpakanti = Niddhotapāpakanti (Sī, Syā)	205
Nipātamattaṁ = Nibbānappattā (Ka)	160
Nibaddhāmisagocare = Nibandhāpitagocare (Ka)	326
Nibbattitvā = Ubbattetvā (Sī)	107
Nibbānasukhaṁ = Nibbānamukhaṁ (Sī)	55
Nibbānādhigamena = Nibbānādhigame (Syā)	312
Nirayasseva vevacanaṁ = Nirayassa vevacanameva (Sī)	69
Niravasesasukhanidānaṁ = Niravasesamukhena (Ka)	87
Nissaraṇiyāti = Nissāraṇīyāti (Syā)	209
Nīvaraṇakasabhāvattā = Nivārakasabhāvattā (Syā)	53
Ne = Nesaṁ (Syā, Ka)	322

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဒ-ဓ]	
ဒွေဠှကံ = ဒွေဓာတံ (သျာ)	၃၀
ဓမ္မေသု = သဘာဝဓမ္မေသု (က)	၁၆၀
ဓာတာ = ဓတာ (သီ၊ သျာ)	၂၆
····ဓာနေ = ···ဋ္ဌာနေ (သီ)	၄
[န]	
န ကဗ္ဗရစနာ = န ပုဗ္ဗရစနာ (သီ)၊ န သဗ္ဗရစနာ (သျာ)	၃၁
န စ န = န ပန (သီ၊ သျာ)	၁၄
န တိဏ္ဏော အတိဏ္ဏော = န အတရီတိ အတိဏ္ဏော (သီ) န အတရီတိ န တိဏ္ဏော (သျာ)	၂၀၆
န ဒုက္ခဝေဒနာယမေဝ = သုခဝေဒနာယမေဝ (က)	၁၇၉
န ပူရယေတိ = န ပူရိယာတိ (က) မ-ဋ္ဌ ၂-၄၅၊ အဘိ-ဋ္ဌ ၂-၄၅၅၊ အံ-ဋ္ဌ ၁-၅၇၊	၉၃
န ဝါသေတိ စေတိ = နာဓိဝါသေတိ စေတိ (က)	၃၃၄
နိက္ကမော = နိဂ္ဂမော (သီ၊ သျာ)	၁၅၇
နိဒဿိတဗ္ဗတ္တာဘာဝါဘာဝတော = နိဒဿိတဗ္ဗဘာဝါ-ဘာဝတော (သျာ) နိဒဿိတဗ္ဗဘာဝတော (က)	၂၂
နိနှာတပါပကန္တိ = နိဒ္ဓေါတပါပကန္တိ (သီ၊ သျာ)	၂၀၅
နိပါတမတ္တံ = နိဗ္ဗာနပ္ပတ္တာ (က)	၁၆၀
နိဗဒ္ဓါမိသဂေါစရေ = နိဗန္ဓာပိတဂေါစရေ (က)	၃၂၆
နိဗ္ဗတ္တိတွာ = ဥဗ္ဗတ္တေတွာ (သီ)	၁၀၇
နိဗ္ဗာနသုခံ = နိဗ္ဗာနမုခံ (သီ)	၅၅
နိဗ္ဗာနာဓိဂမေန = နိဗ္ဗာနာဓိဂမေ (သျာ)	၃၁၂
နိရယဿေဝ ဝေဝစနံ = နိရယဿ ဝေဝစနမေဝ (သီ)	၆၉
နိရဝသေသသုခနိဒါနံ = နိရဝသေသမုခေန (က)	၈၇
နိဿရဏိယာတိ = နိဿာရဏီယာတိ (သျာ)	၂၀၉
နီဝရဏကသဘာဝတ္တာ = နိဝါရကသဘာဝတ္တာ (သျာ)	၅၃
နေ = နေသံ (သျာ၊ က)	၃၂၂

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[Pa]

Pakatisevanāvasena = Patisevanāvasena (Sī) 285
Pakāsitā = Pakāsito (Syā) 31
Paguṇabhāvanāvasena = Pharaṇabhāvanāvasena (Ka) 88
Paccenti = Patthenti (Sī, Syā) 163
Pacchimadivase eva = Majjhimadivase eva (Sī, Syā, Ka)
Aṁ-Ṭṭha 3. 194; Saṁ-Ṭṭha 1. 134, 90
Pañhapayirupāsanaṁ = Pañhena payirupāsanaṁ (Ka) 314
Paññavantī = Mahāpaññā (Sī, Syā) Sappaññā (Ka) 29
Paññāsampattiyā = Puññānaṁ sampattiyā (Ka) 250
Paṭikatañcāti = Paṭikatañca atikatañcāti (Sī, Syā) (Aṁ 1. 63) 321
Paṭipadaṁ tathaṁ = Bhāvanāya tathāya (Sī, Syā) 115
Paṭipannassa vaṭṭadukkhato = Paṭipannassa vaṭṭadukkhato mokkhāya
hoti (Udāna-Ṭṭha 123) 121
Paṭisattu vā = Paṭisattu (Ka) 79
Patiṭṭhapeyyanti = Patiṭṭhaheyyunti (Syā) 7
Pattapuṭasseva = Palāsapuṭasseva (Ka) 230
Pathaviyādiphassavedanādi... = Pathavīphassavedanādi... (Sī)
Phassavedanādi... (Syā) 130
Pabodhanatthaṁ = Sambodhanatthaṁ (Ka) 166
Pabhaṅguparamasīlatāya = Pabhaṅgupagamanasīlatāya (Sī, Ka) 156
Pabhaṅguraṁ = Pabhaṅgunaṁ (Syā, Ka) 156
Pamaddīyati = Sammaddīyati (Ka) 272
Pamādakaradhammānaṁ = Pamāṇakaradhammānaṁ (Sī) 239
Pamādamanujīnotipi = Pamādamanuhīnotipi (Sī) 266
Payojanaṁ = Payogaṁ (Sī, Syā) 104
Paradattavutto = Paradavutto (Sī, Syā) 3
Parikkhakajanappasādakanti = Sarikkhakajanappasādakanti (Ka) 252
Pariññeyyaparijānanā pana = Pariññā pana parijānanā (Syā, Ka) 107
Paribhoga = Bhoga (Syā) 74
Pariharissati = Parihāpeti (Sī) 83

နာနာပါဌ ပိဋ္ဌင်္က

[ပ]

ပကတိသေဝနာဝသေန = ပတိသေဝနာဝသေန (သီ) ၂၈၅
ပကာသိတာ = ပကာသိတော (သျာ) ၃၁
ပဂုဏဘာဝနာဝသေန = ဖရဏဘာဝနာဝသေန (က) ၈၈
ပစ္စေန္တိ = ပတ္ထေန္တိ (သီ၊ သျာ) ၁၆၃
ပစ္ဆိမဒိဝသေ ဧဝ = မဇ္ဈိမဒိဝသေ ဧဝ (သီ၊ သျာ၊ က)
အံ-ဋ္ဌ ၃-၁၉၄၊ သံ-ဋ္ဌ ၁-၁၃၄၊ ၉၀
ပဉှပယိရုပါသနံ = ပဉှေန ပယိရုပါသနံ (က) ၃၁၄
ပညဝန္တီ = မဟာပညာ (သီ၊ သျာ) သပ္ပညာ (က) ၂၉
ပညာသမ္ပတ္တိယာ = ပုညာနံ သမ္ပတ္တိယာ (က) ၂၅၀
ပဋိကတဉ္စာတိ = ပဋိကတဉ္စ အတိကတဉ္စာတိ (သီ၊ သျာ) (အံ ၁-၆၃) ၃၂၁
ပဋိပဒံ တထံ = ဘာဝနာယ တထာယ (သီ၊ သျာ) ၁၁၅
ပဋိပန္နဿ ဝဋ္ဋဒုက္ခတော = ပဋိပန္နဿ ဝဋ္ဋဒုက္ခတော မောက္ခာယ
ဟောတိ (ဥဒါန-ဋ္ဌ ၁၂၃) ၁၂၁
ပဋိသတ္တု ဝါ = ပဋိသတ္တု (က) ၇၉
ပတိဋ္ဌပေယျန္တိ = ပတိဋ္ဌဟေယျုန္တိ (သျာ) ၇
ပတ္တပုဋဿေဝ = ပလာသပုဋဿေဝ (က) ၂၃၀
ပထဝိယာဒိဖဿဝေဒနာဒိ.... = ပထဝီဖဿဝေဒနာင်... (သီ)
ဖဿဝေဒနာဒိ.... (သျာ) ၁၃၀
ပဗောဓနတ္ထံ = သမ္ဗောဓနတ္ထံ (က) ၁၆၆
ပဘင်္ဂုပရမသီလတာယ = ပဘင်္ဂုပဂမနသီလတာယ (သီ၊ က) ၁၅၆
ပဘင်္ဂုရံ = ပဘင်္ဂုနံ (သျာ၊ က) ၁၅၆
ပမဒ္ဒီယတိ = သမ္မဒ္ဒီယတိ (က) ၂၇၂
ပမာဒကရဓမ္မာနံ = ပမာဏကရဓမ္မာနံ (သီ) ၂၃၉
ပမာဒမနုဇီနောတိပိ = ပမာဒမနုဟီနောတိပိ (သီ) ၂၆၆
ပယောဇနံ = ပယောဂံ (သီ၊ သျာ) ၁၀၄
ပရဒတ္တဝုတ္တော = ပရဒဝုတ္တော (သီ၊ သျာ) ၃
ပရိက္ခကဇနပ္ပသာဒကန္တိ = သရိက္ခကဇနပ္ပသာဒကန္တိ (က) ၂၅၂
ပရိညေယျပရိဇာနနာ ပန = ပရိညာ ပန ပရိဇာနနာ (သျာ၊ က) ၁၀၇
ပရိဘောဂ = ဘောဂ (သျာ) ၇၄
ပရိဟရိဿတိ = ပရိဟာပေတိ (သီ) ၈၃

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Pa]	
Paresañca = Paresañcāpi (Ka)	10
Pavattanato = Vahanato (Syā)	316
Pavattinivattiyo = Pavattito (Ka)	314
Pavivekesu muddhabhūtena = Paviveke samiddhabhūtena (Sī)	
Paviveke samuddhabhūte (Syā)	142
Pavisanato = Paṭisaraṇato (Sī)	71
Pavuttabhāve = Pamuttabhāve (Sī, Syā)	3
Pavedetvā = Jotetvā (Ka)	303
Pasatthasīlo = Sampannasīlo (Sī, Syā)	288
Pasādādivasena = Samādānādivasena (Ka)	263
Pahānasampattidīpanena = Pahānabhāvanāsampattidīpanena (Ka)	13
Pahūtarattaratanāya = Pahūtasattaratanāya (Sī, Syā)	321
Pāṇātipāto = Pāṇātipātena (Ka)	219
Pāṇino = Dehino (Ka)	354
Pātimokkho = Pātimokkhaṁ (Sī)	290
Pubbāparaṁ = Pubbāpare (Ka)	176
Pubbe atītā, pacchā anāgatā = Pubbe anāgatā, pacchā atītā (Syā, Ka)	
(Abhi-Ṭṭha 2. 8)	200
Purato = Parato (Sī, Syā)	168
Pūtibhāvoti = Pūtibhāvapadaṭṭhānoti (Sī)	46
[Ba]	
Balavāmukhasadisehi = Vaḷavāmukhasadisehi (Sī, Syā)	326
Bahiddhā = Bahiddhā cassa (Sī)	284
Bahuke paccaye dinne = Bahukehi paccayehi (Syā)	
Bahuke paccaye dante (Ka)	93
Bādhakañca = Pākañca (Sī, Syā)	182
Buddhiyaṁ = Vuḍḍhiyaṁ (Syā)	4
Bodhipakkhiyānaṁ = Bodhibhāgiyānaṁ (Ka)	241

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ပ]	
ပရေသဉ္စ = ပရေသဉ္စာပိ (က)	၁၀
ပဝတ္တနတော = ဝဟနတော (သျာ)	၃၁၆
ပဝတ္တိနိဝတ္တိယော = ပဝတ္တိတော (က)	၃၁၄
ပဝိဝေကေသု မုဒ္ဓဘူတေန = ပဝိဝေကေ သမိဒ္ဓဘူတေန (သီ)	
ပဝိဝေကေ သမုဒ္ဓဘူတေ (သျာ)	၁၄၂
ပဝိသနတော = ပဋိသရဏတော (သီ)	၇၁
ပဝုတ္တဘာဝေ = ပမုတ္တဘာဝေ (သီ၊ သျာ)	၃
ပဝေဒေတွာ = ဇောတေတွာ (က)	၃၀၃
ပသတ္ထသီလော = သမ္ပန္နသီလော (သီ၊ သျာ)	၂၈၈
ပသာဒါဒိဝသေန = သမာဒါနာဒိဝသေန (က)	၂၆၃
ပဟာနသမ္ပတ္တိဒီပနေန = ပဟာနဘာဝနာသမ္ပတ္တိဒီပနေန (က)	၁၃
ပဟူတရတ္တရတနာယ = ပဟူတသတ္တရတနာယ (သီ၊ သျာ)	၃၂၁
ပါဏာတိပါတော = ပါဏာတိပါတေန (က)	၂၁၉
ပါဏိနော = ဒေဟိနော (က)	၃၅၄
ပါတိမောက္ခော = ပါတိမောက္ခံ (သီ)	၂၉၀
ပုဗ္ဗာပရံ = ပုဗ္ဗာပရေ (က)	၁၇၆
ပုဗ္ဗေ အတီတာ၊ ပစ္ဆာ အနာဂတာ = ပုဗ္ဗေ အနာဂတာ၊	
ပစ္ဆာ အတီတာ (သျာ၊ က) (အဘိ-ဋ္ဌ ၂-၈)	၂၀၀
ပုရတော = ပရတော (သီ၊ သျာ)	၁၆၈
ပူတိဘာဝေါတိ = ပူတိဘာဝပဒဋ္ဌာနောတိ (သီ)	၄၆
[ဗ]	
ဗလဝါမုခသဒိသေဟိ = ဝဠဝါမုခသဒိသေဟိ (သီ၊ သျာ)	၃၂၆
ဗဟိဒ္ဓါ = ဗဟိဒ္ဓါ စဿ (သီ)	၂၈၄
ဗဟုကေ ပစ္စယေ ဒိန္နေ = ဗဟုကေဟိ ပစ္စယေဟိ (သျာ)	
ဗဟုကေ ပစ္စယေ ဒန္တေ (က)	၉၃
ဗာဓကဉ္စ = ပါကဉ္စ (သီ၊ သျာ)	၁၈၂
ဗုဒ္ဓိယံ = ဝုဍ္ဎိယံ (သျာ)	၄
ဗောဓိပက္ခိယာနံ = ဗောဓိဘာဂိယာနံ (က)	၂၄၁

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Bha]	
Bhavavasena = Bhavarāgavasena (Syā)	189
Bhavāti = Gatāti (Ka)	237
Bhāvaññathattūpanayavasena = Bhavattayūpanayanavasena (Sī) Bhāvañña-ittūpanayanavasena (Syā)	351
Bhinne ca = Bhedite ca (Syā, Ka)	64
Bhūtakāraṇā = Bhūtakāraṇaṁ (Syā)	79
Bhogūpakaraṇāni ceva gahaṭṭhasīlādīni ca = Bhogūpakaraṇānaṁ ceva gahaṭṭhasīlādīnaṁ ca (Syā)	324
[Ma]	
Maggamanukkamantīti = Maggamanuggamantīti (Ka)	253
Maṅkulehi = Maṅkuṇehi (Sī, Syā)	318
Maṅgalo = Sumaṅgalo (Sī, Syā)	116
Maccuno = Monobhuno (Ka)	242
Mahāpaṭiññā = Vohāre paṭiññā (Sī) Vohārapaṭiññā (Syā)	116
Micchā vācañca bhāsiyāti = Micchā vācaṁ abhāsiyāti (Sī, Syā, Ka)	208
Musāvādo na jāyatīti = Vohāro ariyova soti (Syā)	79
Meti = Mayhanti (Sī, Syā, Ka)	325
Mohasaṅkhātameva = Tamokhandhasaṅkhātameva (Sī)	55
[Ya]	
Yadipi rūpādayopi = Yadi piyarūpādayopi (Sī)	329
Yasmā vijjā uppannāti = Tasmā vijjā uppannā (Sī, Ka) (Vi-Ṭṭha 1. 131; Ma-Ṭṭha 1. 130)	299
[Ra]	
Rattasālikkhettaṁ yavakkhettanti = Rañño sālikkhettaṁ rañño yavakkhettanti (Visuddhi 1. 214)	274
Rūpādi-abhirati ca = Rupādi-abhiruci ca (Ka)	188
Rūpena saṁkiliṭṭhena = Rūpamhi saṁkiliṭṭhamhi (Syā, Ka)	261
Roganīḷaṁ = Roganiḍḍaṁ (Sī)	156

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဘ]	
ဘဝဝသေန = ဘဝရာဂဝသေန (သျာ)	၁၈၉
ဘဝါတိ = ဂတာတိ (က)	၂၃၇
ဘာဝညထတ္တူပနယဝသေန = ဘဝတ္တယူပနယနဝသေန (သီ) ဘာဝညဣတ္တူပနယနဝသေန (သျာ)	၃၅၁
ဘိန္နေ စ = ဘေဒိတေ စ (သျာ၊ က)	၆၄
ဘူတကာရဏာ = ဘူတကာရဏံ (သျာ)	၇၉
ဘောဂူပကရဏာနိ စေဝ ဂဟဋ္ဌသီလာဒီနိ စ = ဘောဂူပကရဏာနံ စေဝ ဂဟဋ္ဌသီလာဒီနံ စ (သျာ)	၃၂၄
[မ]	
မဂ္ဂမနုက္ကမန္တီတိ = မဂ္ဂမနုဂ္ဂမန္တီတိ (က)	၂၅၃
မင်္ကုလေဟိ = မင်္ကုဏေဟိ (သီ၊ သျာ)	၃၁၈
မင်္ဂလော = သုမင်္ဂလော (သီ၊ သျာ)	၁၁၆
မစ္စုနော = မနောဘုနော (က)	၂၄၂
မဟာပဋိညာ = ဝေါဟာရေ ပဋိညာ (သီ) ဝေါဟာရပဋိညာ (သျာ)	၁၁၆
မိစ္ဆာ ဝါစဉ္စ ဘာသိယာတိ = မိစ္ဆာ ဝါစံ အဘာသိယာတိ (သီ၊ သျာ၊ က)	၂၀၈
မုသာဝါဒေါ န ဇာယတီတိ = ဝေါဟာရော အရိယောဝ သောတိ (သျာ)	၇၉
မေတိ = မယှန္တိ (သီ၊ သျာ၊ က)	၃၂၅
မောဟသင်္ခါတမေဝ = တမောခန္ဓသင်္ခါတမေဝ (သီ)	၅၅
[ယ]	
ယဒိပိ ရူပါဒယောပိ = ယဒိ ပိယရူပါဒယောပိ (သီ)	၃၂၉
ယသ္မာ ဝိဇ္ဇာ ဥပ္ပန္နာတိ = တသ္မာ ဝိဇ္ဇာ ဥပ္ပန္နာ (သီ၊ က) (ဝိ-ဋ္ဌ ၁-၁၃၁၊ မ-ဋ္ဌ ၁-၁၃၀)	၂၉၉
[ရ]	
ရတ္တသာလိက္ခေတ္တံ ယဝက္ခေတ္တန္တိ = ရညော သာလိက္ခေတ္တံ ရညော ယဝက္ခေတ္တန္တိ (ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၂၁၄)	၂၇၄
ရူပါဒိအဘိရတိ စ = ရုပါဒိအဘိရုစိ စ (က)	၁၈၈
ရူပေန သံကိလိဋ္ဌေန = ရူပမှိ သံကိလိဋ္ဌမှိ (သျာ၊ က)	၂၆၁
ရောဂနိဠံ = ရောဂနိဍ္ဍံ (သီ)	၁၅၆

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[La]	
Lābhādigarutāya = Lābhādivasena garutāya (Ka)	104
Lesamattassāpi = Kilesamattassāpi (Sī, Syā)	130
Lokasammutikāraṇā = Lokasammutikāraṇaṁ (Syā)	79
Lokiyasarikkhakānaṁ = Lokiyaparikkhakānaṁ (Sī, Syā)	11
Loke = Heke (Sī, Syā, Ka)	277
[Va]	
Vacanatthaṁ = Padantaravacanatthaṁ (Sī, Syā)	16
Vaṭṭe = Khandhe (Ka)	81
Vaḍḍhentā = Pavattentā (Ka)	147
Vadati = Vuttaṁ (Ka)	325
...vantatādīpanatthaṁ = ...vantataṁ (Sī) ...saṁtejitaṁ (Ka)	154
Vapanatthaṁ = Ṭhapanatthaṁ (Sī)	16
Vapitanti = Ropitanti (Sī) Desitanti (Syā)	16
Vācāvatthumattameva = Vācāmattameva (Sī), Tathā vuttamattameva (Syā)	154
Vigamaṁ = Vināsaṁ (Sī, Syā)	265
Vijappanto vilapanto = Vijambhanto nissasanto (Sī) Vijabbhanto vissasento (Syā)	243
Vinītā = Vinītāyeva (Syā)	129
Vipariṇāmadassane = Vipariṇāmadassanena (Sī)	178
Vibhāgena = Vibhaṅge (Sī)	45
Visantaro = Vessantaro (Sī)	144
Visamasaññāmala = Visamaviparītasaññāmala (Ka)	121
Visayoti = Visesoti (Sī)	69
Visavitāya = Vikasitatāya (Ka)	211
Visuṁ = Etāsu (Ka)	122
Visodhitā = Viheṭhitā (Ka)	14
Vihatabhāvo = Vighātabhāvo (Ka)	309
Vuccati = Vuccanti (Sī)	219

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္က
[လ]	
လာဘာဒိဂရုတာယ = လာဘာဒိဝသေန ဂရုတာယ (က)	၁၀၄
လေသမတ္တဿာပိ = ကိလေသမတ္တဿာပိ (သီ၊ သျာ)	၁၃၀
လောကသမ္မုတိကာရဏာ = လောကသမ္မုတိကာရဏံ (သျာ)	၇၉
လောကိယသရိက္ခကာနံ = လောကိယပရိက္ခကာနံ (သီ၊ သျာ)	၁၁
လောကေ = ဟေကေ (သီ၊ သျာ၊ က)	၂၇၇
[ဝ]	
ဝစနတ္ထံ = ပဒန္တရဝစနတ္ထံ (သီ၊ သျာ)	၁၆
ဝဋ္ဋေ = ခန္ဓေ (က)	၈၁
ဝဍ္ဎေန္တာ = ပဝတ္တေန္တာ (က)	၁၄၇
ဝဒတိ = ဝုတ္တံ (က)	၃၂၅
....ဝန္တတာဒီပနတ္ထံ = ...ဝန္တတံ (သီ) ....သံတေဇိတံ (က)	၁၅၄
ဝပနတ္ထံ = ဌပနတ္ထံ (သီ)	၁၆
ဝပိတန္တိ = ရောပိတန္တိ (သီ) ဒေသိတန္တိ (သျာ)	၁၆
ဝါစာဝတ္ထုမတ္တမေဝ = ဝါစာမတ္တမေဝ (သီ)၊ တထာ ဝုတ္တမတ္တမေဝ (သျာ)	၁၅၄
ဝိဂမံ = ဝိနာသံ (သီ၊ သျာ)	၂၆၅
ဝိဇပ္ပန္တော ဝိလပန္တော = ဝိဇမ္ဘန္တော နိဿသန္တော (သီ) ဝိဇဗ္ဘန္တော ဝိဿသေန္တော (သျာ)	၂၄၃
ဝိနီတာ = ဝိနီတာယေဝ (သျာ)	၁၂၉
ဝိပရိဏာမဒဿနေ = ဝိပရိဏာမဒဿနေန (သီ)	၁၇၈
ဝိဘာဂေန = ဝိဘင်္ဂေ (သီ)	၄၅
ဝိသန္တရော = ဝေဿန္တရော (သီ)	၁၄၄
ဝိသမသညာမလ = ဝိသမဝိပရီတသညာမလ (က)	၁၂၁
ဝိသယောတိ = ဝိသေသောတိ (သီ)	၆၉
ဝိသဝိတာယ = ဝိကသိတတာယ (က)	၂၁၁
ဝိသုံ = ဧတာသု (က)	၁၂၂
ဝိသောဓိတာ = ဝိဟေဌိတာ (က)	၁၄
ဝိဟတဘာဝေါ = ဝိဃာတဘာဝေါ (က)	၃၀၉
ဝုစ္စတိ = ဝုစ္စန္တိ (သီ)	၂၁၉

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[Va]

Vuttānaṁ = Puttānaṁ (Sī) 3
Vuyhamānassa sattassa = Vuyhamāne purise (Sī) 331
Veditabbaṁ = Adhippetaṁ (Sī, Syā) 337
Veneyyasantānepi = Veneyyasantānena (Sī, Syā) 352
Voti = Teti (Sī, Syā, Ka) 323

[Sa]

Saṁvegavatthūni = Saṁvegavatthūhi (Sī) 110
Saṁsāradukkhaṭṭitehi = Saṁsāradukkhātītehi (Syā) 157
Saṁsāradukkhasahanaṁ = Saṁsāradukkhappahānaṁ (Ka) 13
Saṁharānīti = Saṅgahānīti (Sī, Syā) 237
Sakalavisayatāya = Sakalavisayaṁ (Syā) 136
Sakalasarīratopi = Sakalasarīrampi (Sī, Ka) 243
Sakiccasādhikāya = Kiccasādhikāya (Sī, Syā) 218
Sakkādīnampi = Sakkārādīnampi (Sī, Syā, Ka) 273
Saggasampattinibbattakakammaṁ = Sabbasampattinibbattaka-kammaṁ (Sī) 247
...saṅghaṭṭantipi = ...saṅghaṭantipi (Sī, Syā) 156
Saccakāritā = Sakkaccakāritā (Sī) 224
Satinepakkassa bhāvena = Satinepakkassa sabbhāvena (Syā) 101
Sattarasakadakkhiṇassa = Sattarasakasattarasakadakkhiṇassa (Sī, Syā) 90
Satta satta = Satapattā (Syā, Ka) 129
Satrayāgassetaṁ = Yaññayāgassetaṁ (Syā) Yātrāyāgassetaṁ (Ka) Sabbayāgassetaṁ (Aṁ-Ṭṭha 2. 302) 90
Sadevakassa = Sadevakassa lokassa (Sī, Syā) 347
Saddahantātipi = Saddhātātipi (Sī) Saddātātipi (Syā) 324
Sannissāya = Nissāya (Ka) 323
Sabbaduggatiparikkilesa = Sabbaduggatipabhavasaṁkilesa (Syā) 148
Sabbānatthato = Sabbavaṭṭato (Ka) 295
Samathanimittaṁ = Pavattacittaṁ (Ka) 284
Samannānento = Samānento (Ka) 8

နာနာပါဌာ ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ဝ]

ဝုတ္တာနံ = ပုတ္တာနံ (သီ) ၃
ဝုယှမာနဿ သတ္တဿ = ဝုယှမာနေ ပုရိသေ (သီ) ၃၃၁
ဝေဒိတဗ္ဗံ = အဓိပ္ပေတံ (သီ၊ သျာ) ၃၃၇
ဝေနေယျသန္တာနေပိ = ဝေနေယျသန္တာနေန (သီ၊ သျာ) ၃၅၂
ဝေါတိ = တေတိ (သီ၊ သျာ၊ က) ၃၂၃

[သ]

သံဝေဂဝတ္ထူနိ = သံဝေဂဝတ္ထူဟိ (သီ) ၁၁၀
သံသာရဒုက္ခဋ္ဋိတေဟိ = သံသာရဒုက္ခာတီတေဟိ (သျာ) ၁၅၇
သံသာရဒုက္ခသဟနံ = သံသာရဒုက္ခပ္ပဟာနံ (က) ၁၃
သံဟရာနီတိ = သင်္ဂဟာနီတိ (သီ၊ သျာ) ၂၃၇
သကလဝိသယတာယ = သကလဝိသယံ (သျာ) ၁၃၆
သကလသရီရတောပိ = သကလသရီရမ္ပိ (သီ၊ က) ၂၄၃
သကိစ္စသာဓိကာယ = ကိစ္စသာဓိကာယ (သီ၊ သျာ) ၂၁၈
သက္ကာဒီနမ္ပိ = သက္ကာရာဒီနမ္ပိ (သီ၊ သျာ၊ က) ၂၇၃
သဂ္ဂသမ္ပတ္တိနိဗ္ဗတ္တကကမ္မံ = သဗ္ဗသမ္ပတ္တိနိဗ္ဗတ္တကကမ္မံ (သီ) ၂၄၇
....သင်္ဃဋ္ဋန္တိပိ = ...သင်္ဃဋန္တိပိ (သီ၊ သျာ) ၁၅၆
သစ္စကာရိတာ = သက္ကစ္စကာရိတာ (သီ) ၂၂၄
သတိနေပက္ကဿ ဘာဝေန = သတိနေပက္ကဿ သဗ္ဘာဝေန (သျာ) ၁၀၁
သတ္တရသကဒက္ခိဏဿ = သတ္တရသကသတ္တရသကဒက္ခိဏဿ (သီ၊ သျာ) ၉၀
သတ္တ သတ္တ = သတပတ္တာ (သျာ၊ က) ၁၂၉
သတြယာဂဿေတံ = ယညယာဂဿေတံ (သျာ) ယာတြာ-ယာဂဿေတံ (က) သဗ္ဗယာဂဿေတံ (အံ-ဋ္ဌ ၂-၃၀၂) ၉၀
သဒေဝကဿ = သဒေဝကဿ လောကဿ (သီ၊ သျာ) ၃၄၇
သဒ္ဒဟန္တာတိပိ = သဒ္ဓါတာတိပိ (သီ) သဒ္ဒါတာတိပိ (သျာ) ၃၂၄
သန္နိဿာယ = နိဿာယ (က) ၃၂၃
သဗ္ဗဒုဂ္ဂတိပရိက္ကိလေသ = သဗ္ဗဒုဂ္ဂတိပဘဝသံကိလေသ (သျာ) ၁၄၈
သဗ္ဗာနတ္ထတော = သဗ္ဗဝဋ္ဋတော (က) ၂၉၅
သမထနိမိတ္တံ = ပဝတ္တစိတ္တံ (က) ၂၈၄
သမန္နာနေန္တော = သမာနေန္တော (က) ၈

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[Sa]

Samavetaṁ = Samavegaṁ (Syā) 330
Samānaṁ = Samānataṁ (Sī) Pamādaṁ (Syā) 266
Samānakathā = Samānatthakathā (Sī, Syā) 177
Samānamanuciṇṇo = Pamādamanuciṇṇo (Syā)
Pamāṇamanuciṇṇo (Ka) 266
Samāno = Kalyāṇasīlasampanno (Ka) 293
Samucchedappaṭippassaddhi-
viveke = Samucchedappahānappaṭippassaddhiviveke (Ka) 142
Sambodhiyā = Sammāsambodhiyā (Syā) 7
Sammasanacāraṁ = Sammasanajjhānaṁ (Sī) Sammasanavāraṁ (Syā) 166
Sarasabhaṅgattā = Na pabhaṅguttā (Ka) 40
Savanakiriyā = Savanakriyānaṁ (Ka) 22
Save = Sace (Syā, Ka) 171
Saveti = Saceti (Syā, Ka) 171
Sassatadiṭṭhisahagato = Bhavadiṭṭhisahagato (Pāḷiyaṁ) 189
Sātisayaṁ = Sātisayamaniccena (Sī, Syā) 184
Sādhāraṇatā = Sāvaraṇatā (Ka) (Udāna-Ṭṭha 128) 135
Sāmaññalakkhaṇatoti vividhehi = Sāmaññalakkhaṇato
tividhehi (Sī, Syā) 313
Sippamado = Liṅgamado (Syā, Ka) 325
Sukhasamphassatā = Sukhasambhāsatā (Syā) 224
(Sevitabbāsevitabbā dhammā) = ( ) Pāḷiyaṁ natthi. 342
Soḷasa aparantapanīyā = Sattarasa aparantapanīyā (Sī)
Soḷasa atapanīyā (Ka) 6

[Ha]

Hāvabhāvavilāsehi = Hāsabhāvavilāsehi (Syā, Ka) 330
Hitasukhesitaṁ = Hitesitaṁ (Sī) 61

နာနာပါဌာ ပိဋ္ဌင်္ကာ

[သ]

သမဝေတံ = သမဝေဂံ (သျာ) ၃၃၀
သမာနံ = သမာနတံ (သီ) ပမာဒံ (သျာ) ၂၆၆
သမာနကထာ = သမာနတ္ထကထာ (သီ၊ သျာ) ၁၇၇
သမာနမနုစိဏ္ဏော = ပမာဒမနုစိဏ္ဏော (သျာ)
ပမာဏမနုစိဏ္ဏော (က) ၂၆၆
သမာနော = ကလျာဏသီလသမ္ပန္နော (က) ၂၉၃
သမုစ္ဆေဒပ္ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိဝိဝေကေ = သမုစ္ဆေဒပ္ပဟာနပ္ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိ-
ဝိဝေကေ (က) ၁၄၂
သမ္ဗောဓိယာ = သမ္မာသမ္ဗောဓိယာ (သျာ) ၇
သမ္မသနစာရံ = သမ္မသနဇ္ဈာနံ (သီ) သမ္မသနဝါရံ (သျာ) ၁၆၆
သရသဘင်္ဂတ္တာ = န ပဘင်္ဂုတ္တာ (က) ၄၀
သဝနကိရိယာ = သဝနကြိယာနံ (က) ၂၂
သဝေ = သစေ (သျာ၊ က) ၁၇၁
သဝေတိ = သစေတိ (သျာ၊ က) ၁၇၁
သဿတဒိဋ္ဌိသဟဂတော = ဘဝဒိဋ္ဌိသဟဂတော (ပါဠိယံ) ၁၈၉
သာတိသယံ = သာတိသယမနိစ္စေန (သီ၊ သျာ) ၁၈၄
သာဓာရဏတာ = သာဝရဏတာ (က) (ဥဒါန-ဋ္ဌ ၁၂၈) ၁၃၅
သာမညလက္ခဏတောတိ ဝိဝိဓေဟိ = သာမညလက္ခဏတော
တိဝိဓေဟိ (သီ၊ သျာ) ၃၁၃
သိပ္ပမဒေါ = လိင်္ဂမဒေါ (သျာ၊ က) ၃၂၅
သုခသမ္ဖဿတာ = သုခသမ္ဘာသတာ (သျာ) ၂၂၄
(သေဝိတဗ္ဗာသေဝိတဗ္ဗာ ဓမ္မာ) = ( ) ပါဠိယံ နတ္ထိ။ ၃၄၂
သောဠသ အပရန္တပနီယာ = သတ္တရသ အပရန္တပနီယာ (သီ)
သောဠသ အတပနီယာ (က) ၆

[ဟ]

ဟာဝဘာဝဝိလာသေဟိ = ဟာသဘာဝဝိလာသေဟိ (သျာ၊ က) ၃၃၀
ဟိတသုခေသိတံ = ဟိတေသိတံ (သီ) ၆၁

Itivuttakaṭṭhakathāya

Gāthāsūci

Paṭhamapādā — Piṭṭhaṅkā

[A - Ā]

Ajjeva kiccamātappaṁ (Ma 3. 233; Khu 6. 159) 164
Anatthajanano kodho (Aṁ 2. 471) 44
Anatthajanano moho (Khu 1. 252) 45
Anatthajanano lobho (Khu 1. 252) 39
Anekabhedāsupi loka-dhātusu 133
Antalikkhacaro pāso (Saṁ 1. 113; Vi 3. 28) 190
Appamādo amatapadaṁ 77
Abhiññeyyaṁ abhiññātaṁ (Khu 1. 368; Ma 2. 352) 143
Ārambhatha nikkamatha (Saṁ 1. 158; Khu 10. 35; Khu 11. 238) 312

[I - U]

Iti ākaṅkhamānassa 2
Iti taṁ saṅkharontena 354
Itivuttakamicceva 1
Iminā me adhikārena (Khu 4. 310) 116
Upahacca manaṁmajjho (Khu 6. 61) 239
Ubhinnamatthaṁ carati (Saṁ 1. 164) 43

[E - O]

Ekakādippabhedena 1
Etaṁ kho saraṇaṁ khemaṁ (Khu 1. 42) 215
Evaṁ visesato ñatvā 77
Esā namuci te senā (Khu 1. 342; Khu 7. 73) 164
Ogāhetvā visuddhāya 354

[Ka - Kha]

Kāmayogena saṁyuttā 288
Kāmā te paṭhamā senā (Khu 1. 342; Khu 7. 73) 164
Kālo kho te mahāvīra (Khu 4. 305) 128
Kiṁ me aññātavesena (Khu 4. 310) 116
Kiṁ me ekena tiṇṇena (Khu 4. 310) 116
Kisaṁ hi vacchaṁ avakiriya daṇḍakī (Khu 6. 61) 238
Kuddho atthaṁ na jānāti (Aṁ 2. 471) 44
Kodhaṁ chetvā sukhaṁ seti (Saṁ 1. 163) 44
Khandhānañca paṭipāṭi 55, 190
Khandhāyatanadhātādi 11

ဣတိဝုတ္တကဋ္ဌကထာယ

ဂါထာသူစိ

ပဌမပါဒါ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[အ-အာ]

အဇ္ဇေဝ ကိစ္စမာတပ္ပံ (မ ၃-၂၃၃၊ ခု ၆-၁၅၉) ၁၆၄
အနတ္ထဇနနော ကောဓော (အံ ၂-၄၇၁) ၄၄
အနတ္ထဇနနော မောဟော (ခု ၁-၂၅၂) ၄၅
အနတ္ထဇနနော လောဘော (ခု ၁-၂၅၂) ၃၉
အနေကဘေဒါသုပိ လောက-ဓာတုသု ၁၃၃
အန္တလိက္ခစရော ပါသော (သံ ၁-၁၁၃၊ ဝိ ၃-၂၈) ၁၉၀
အပ္ပမာဒေါ အမတပဒံ ၇၇
အဘိညေယျံ အဘိညာတံ (ခု ၁-၃၆၈၊ မ ၂-၃၅၂) ၁၄၃
အာရမ္ဘထ နိက္ကမထ (သံ ၁-၁၅၈၊ ခု ၁၀-၃၅၊ ခု ၁၁-၂၃၈) ၃၁၂

[ဣ-ဥ]

ဣတိ အာကင်္ခမာနဿ ၂
ဣတိ တံ သင်္ခရောန္တေန ၃၅၄
ဣတိဝုတ္တကမိစ္စေဝ ၁
ဣမိနာ မေ အဓိကာရေန (ခု ၄-၃၁၀) ၁၁၆
ဥပဟစ္စ မနံမဇ္ဈော (ခု ၆-၆၁) ၂၃၉
ဥဘိန္နမတ္ထံ စရတိ (သံ ၁-၁၆၄) ၄၃

[ဧ-ဩ]

ဧကကာဒိပ္ပဘေဒေန ၁
ဧတံ ခေါ သရဏံ ခေမံ (ခု ၁-၄၂) ၂၁၅
ဧဝံ ဝိသေသတော ဉတွာ ၇၇
ဧသာ နမုစိ တေ သေနာ (ခု ၁-၃၄၂၊ ခု ၇-၇၃) ၁၆၄
ဩဂါဟေတွာ ဝိသုဒ္ဓါယ ၃၅၄

[က-ခ]

ကာမယောဂေန သံယုတ္တာ ၂၈၈
ကာမာ တေ ပဌမာ သေနာ (ခု ၁-၃၄၂၊ ခု ၇-၇၃) ၁၆၄
ကာလော ခေါ တေ မဟာဝီရ (ခု ၄-၃၀၅) ၁၂၈
ကိံ မေ အညာတဝေသေန (ခု ၄-၃၁၀) ၁၁၆
ကိံ မေ ဧကေန တိဏ္ဏေန (ခု ၄-၃၁၀) ၁၁၆
ကိသံ ဟိ ဝစ္ဆံ အဝကိရိယ ဒဏ္ဍကီ (ခု ၆-၆၁) ၂၃၈
ကုဒ္ဓေါ အတ္ထံ န ဇာနာတိ (အံ ၂-၄၇၁) ၄၄
ကောဓံ ဆေတွာ သုခံ သေတိ (သံ ၁-၁၆၃) ၄၄
ခန္ဓာနဉ္စ ပဋိပါဋိ ၅၅၊ ၁၉၀
ခန္ဓာယတနဓာတာဒိ ၁၁

Paṭhamapādā | Piṭṭhaṅkā

[Ga - Ca - Cha]

Garahissanti taṁ viññū 151
Gāvo tassa pajāyanti 3
Guṇātisayayuttassa 9
Cakkavattisiriṁ yasmā 10
Catukkaṇṇo catudvāro (Ma 3. 205; Aṁ 1. 140; Khu 2. 204; Khu 6. 60) 267
Cattāro pañca ālope (Khu 2. 343) 40, 339
Cittena saṁkiliṭṭhena (Dī-Ṭṭha 2. 338; Ma-Ṭṭha 1. 237) 261
Ciraṁ tiṭṭhatu lokasmiṁ 355
Cha ete kāmāvacarā (Abhi 2. 349) 286
Chaḷabhiññā vasippattā 354
Chinnaṁ pāpimato sotaṁ (Ma 1. 289) 58

[Ta]

Taṁ taṁ nidānamāgamma 354
Taṇhādutiyo puriso (Khu 1. 201, 268) 39
Tathañca dhātāyatanādilakkhaṇaṁ 133
Tathāgato dhammavaro Mahesinā 134
Tathāni ñāṇāni yatoyamāgato 134
Tathāni saccāni samantacakkhunā 133

[Ta - Da]

Tathā pariññāya tathāya sabbaso 133
Tasmā taṁ avalambitvā 2
Tasmā vohārakusalassa 79
Tassa atthaṁ pakāsetuṁ 354
Tassa gambhīrañāṇehi 1
Tassa sammā vimuttassa (Aṁ 2. 333; Vi 3. 272) 158
Tasseva tena pāpiyo (Saṁ 1. 164) 43
Te jhāyino sātatikā (Khu 1. 16) 78
Te nibbāpenti rāgaggiṁ 282
Dasuttarasataṁ dve ca 354
Diso disaṁ yantaṁ kayirā (Khu 1. 19, 123) 262
Dukkhaṁ dukkhasamuppādaṁ (Khu 1. 42) 4, 215
Duve saccāni akkhāsi 78
Dūre santo pakāsenti (Khu 1. 56; Khu 10. 12) 145
Dvāsīti Buddhato gaṇhiṁ 2

[Dha - Na]

Dhammissarena jagato 354
Na tassa addiṭṭhamidhatthi kiñci (Khu 7. 280; Khu 8. 178, Khu 9. 127) 349
Na te kāmā yāni citrāni loke (Aṁ 2. 359) 209

ပဌမပါဒါ | ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ဂ-စ-ဆ]

ဂရဟိဿန္တိ တံ ဝိညူ ၁၅၁
ဂါဝေါ တဿ ပဇာယန္တိ ၃
ဂုဏာတိသယယုတ္တဿ ၉
စက္ကဝတ္တိသိရိံ ယသ္မာ ၁၀
စတုက္ကဏ္ဏော စတုဒ္ဒွါရော (မ ၃-၂၀၅၊ အံ ၁-၁၄၀၊ ခု ၂-၂၀၄၊ ခု ၆-၆၀) ၂၆၇
စတ္တာရော ပဉ္စ အာလောပေ (ခု ၂-၃၄၃) ၄၀၊၃၃၉
စိတ္တေန သံကိလိဋ္ဌေန (ဒီ-ဋ္ဌ ၂-၃၃၈၊ မ-ဋ္ဌ ၁-၂၃၇) ၂၆၁
စိရံ တိဋ္ဌတု လောကသ္မိံ ၃၅၅
ဆ ဧတေ ကာမာဝစရာ (အဘိ ၂-၄၃၉) ၂၈၆
ဆဠဘိညာ ဝသိပ္ပတ္တာ ၃၅၄
ဆိန္နံ ပါပိမတော သောတံ (မ ၁-၂၈၉) ၅၈

[တ]

တံ တံ နိဒါနမာဂမ္မ ၃၅၄
တဏှာဒုတိယော ပုရိသော (ခု ၁-၂၀၁၊၂၆၈) ၃၉
တထဉ္စ ဓာတာယတနာဒိလက္ခဏံ ၁၃၃
တထာဂတော ဓမ္မဝရော မဟေသိနာ ၁၃၄
တထာနိ ဉာဏာနိ ယတောယမာဂတော ၁၃၄
တထာနိ သစ္စာနိ သမန္တစက္ခုနာ ၁၃၃

[တ-ဒ]

တထာ ပရိညာယ တထာယ သဗ္ဗသော ၁၃၃
တသ္မာ တံ အဝလမ္ဗိတွာ ၂
တသ္မာ ဝေါဟာရကုသလဿ ၇၉
တဿ အတ္ထံ ပကာသေတုံ ၃၅၄
တဿ ဂမ္ဘီရဉာဏေဟိ ၁
တဿ သမ္မာ ဝိမုတ္တဿ (အံ ၂-၃၃၃၊ ဝိ ၃-၂၇၂) ၁၅၈
တဿေဝ တေန ပါပိယော (သံ ၁-၁၆၄) ၄၃
တေ ဈာယိနော သာတတိကာ (ခု ၁-၁၆) ၇၈
တေ နိဗ္ဗာပေန္တိ ရာဂဂ္ဂိံ ၂၈၂
ဒသုတ္တရသတံ ဒွေ စ ၃၅၄
ဒိသော ဒိသံ ယန္တံ ကယိရာ (ခု ၁-၁၉၊၁၂၃) ၂၆၂
ဒုက္ခံ ဒုက္ခသမုပ္ပါဒံ (ခု ၁-၄၂) ၄၊၂၁၅
ဒုဝေ သစ္စာနိ အက္ခာသိ ၇၈
ဒူရေ သန္တော ပကာသေန္တိ (ခု ၁-၅၆၊ ခု ၁၀-၁၂) ၁၄၅
ဒွါသီတိ ဗုဒ္ဓတော ဂဏှိံ ၂

[ဓ-န]

ဓမ္မိဿရေန ဇဂတော ၃၅၄
န တဿ အဒ္ဒိဋ္ဌမိဓတ္ထိ ကိဉ္စိ (ခု ၇-၂၈၀၊ ခု ၈-၁၇၈၊ ခု ၉-၁၂၇) ၃၄၉
န တေ ကာမာ ယာနိ စိတြာနိ လောကေ (အံ ၂-၃၅၉) ၂၀၉

Paṭhamapādā — Piṭṭhaṅkā

[Na]

Natthi citte pasannamhi (Khu 2. 66; Khu 10. 117) — 296
Natthi rāgasamo aggi (Khu 1. 43, 49) — 39
Nadītīresu saṇṭhāne — 260
Nabhañca dūre pathavī ca dūre (Aṁ 1. 360; Khu 6. 137) — 281, 325
Nābhinandāmi maraṇaṁ (Khu 2. 307) — 232
Nissitaṁ vācanāmaggaṁ — 2

[Pa - Pha]

Pañcamī thinamiddhaṁ te (Khu 1. 342; Khu 7. 73) — 164
Paṭisotagāmiṁ nipuṇaṁ (Dī 2. 31; Ma 1. 224; Saṁ 1. 138) — 331
Pabbajjā paṭhamaṁ jhānaṁ — 331
Paravajjānupassissa — 311
Pahāya kāmādimale asesato — 133
Pāmojjabahulo bhikkhu (Khu 1. 67) — 166
Piyo garu bhāvanīyo (Khu 10. 142; Khu 11. 356) — 62
Pītavatthe pītadhaje — 260
Punappunāgataṁ atthaṁ — 2
Phalaṁ ve kadaliṁ hanti (Saṁ 1. 156; Aṁ 1. 385; Vi 4. 346) — 238

Paṭhamapādā — Piṭṭhaṅkā

[Ba - Bha - Ma]

Buddhoti kittayantassa — 271
Bhagavāti vacanaṁ seṭṭhaṁ — 4
Bhagī bhajī bhāgī vibhattavā iti — 5
Bhāgavā bhatavā bhāge — 5, 11
Bhāgyavā bhaggavā yutto — 5
Manussattaṁ liṅgasampatti (Khu 4. 311) — 115
Mahākāruṇikaṁ nāthaṁ — 1
Migānaṁ koṭṭhuko anto — 277
Mūḷho atthaṁ na jānāti (Khu 1. 252) — 45
Mohasambandhano loko (Khu 1. 176) — 45

[Ya]

Yato ca dhammaṁ tathameva bhāsati — 133
Yato yato sammasati (Khu 1. 67) — 166
Yattha ca dinna mahapphalamāhu (Khu 2. 76) — 213
Yathāvidhā te purimā Mahesino — 134
Yatheva loke purimā Mahesino — 132
Yasmā ñeyyasamāpatti — 8
Yasmā sambodhiyā sabbe — 7
Yasmā sīlādayo sabbe — 6
Yā tā sampattiyo loke — 8

ပဌမပါဒါ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[န]

နတ္ထိ စိတ္တေ ပသန္နမှိ(ခု ၂-၆၆၊ ခု ၁၀-၁၁၇) — ၂၉၆
နတ္ထိ ရာဂသမော အဂ္ဂိ (ခု ၁-၄၃၊ ၄၉) — ၃၉
နဒီတီရေသု သဏ္ဌာနေ — ၂၆၀
နဘဉ္စ ဒူရေ ပထဝီ စ ဒူရေ (အံ ၁-၃၆၀၊ ခု ၆-၁၃၇) — ၂၈၁၊၃၂၅
နာဘိနန္ဒာမိ မရဏံ (ခု ၂-၃၀၇) — ၂၃၂
နိဿိတံ ဝါစနာမဂ္ဂံ — ၂

[ပ-ဖ]

ပဉ္စမီ ထိနမိဒ္ဓံ တေ (ခု ၁-၃၄၂၊ ခု ၇-၇၃) — ၁၆၄
ပဋိသောတဂါမိံ နိပုဏံ (ဒီ ၂-၃၁၊ မ ၁-၂၂၄၊ သံ ၁-၁၃၈) — ၃၃၁
ပဗ္ဗဇ္ဇာ ပဌမံ ဈာနံ — ၃၃၁
ပရဝဇ္ဇာနုပဿိဿ — ၃၁၁
ပဟာယ ကာမာဒိမလေ အသေသတော — ၁၃၃
ပါမောဇ္ဇဗဟုလော ဘိက္ခု (ခု ၁-၆၇) — ၁၆၆
ပိယော ဂရု ဘာဝနီယော (ခု ၁၀-၁၄၂၊ ခု ၁၁-၃၅၆) — ၆၂
ပီတဝတ္ထေ ပီတဓဇေ — ၂၆၀
ပုနပ္ပုနာဂတံ အတ္ထံ — ၂
ဖလံ ဝေ ကဒလိံ ဟန္တိ (သံ ၁- ၁၅၆၊ အံ ၁-၃၈၅၊ ဝိ ၄-၃၄၆) — ၂၃၈

ပဌမပါဒါ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ဗ-ဘ-မ]

ဗုဒ္ဓေါတိ ကိတ္တယန္တဿ — ၂၇၁
ဘဂဝါတိ ဝစနံ သေဋ္ဌံ — ၄
ဘဂီ ဘဇီ ဘာဂီ ဝိဘတ္တဝါ ဣတိ — ၅
ဘာဂဝါ ဘတဝါ ဘာဂေ — ၅၊ ၁၁
ဘာဂျဝါ ဘဂ္ဂဝါ ယုတ္တော — ၅
မနုဿတ္တံ လိင်္ဂသမ္ပတ္တိ (ခု ၄-၃၁၁) — ၁၁၅
မဟာကာရုဏိကံ နာထံ — ၁
မိဂါနံ ကောဋ္ဌုကော အန္တော — ၂၇၇
မူဠှော အတ္ထံ န ဇာနာတိ (ခု ၁-၂၅၂) — ၄၅
မောဟသမ္ဗန္ဓနော လောကော (ခု ၁-၁၇၆) — ၄၅

[ယ]

ယတော စ ဓမ္မံ တထမေဝ ဘာသတိ — ၁၃၃
ယတော ယတော သမ္မသတိ (ခု ၁-၆၇) — ၁၆၆
ယတ္ထ စ ဒိန္န မဟပ္ဖလမာဟု (ခု ၂-၇၆) — ၂၁၃
ယထာဝိဓာ တေ ပုရိမာ မဟေသိနော — ၁၃၄
ယထေဝ လောကေ ပုရိမာ မဟေသိနော — ၁၃၂
ယသ္မာ ဉေယျသမာပတ္တိ — ၈
ယသ္မာ သမ္ဗောဓိယာ သဗ္ဗေ — ၇
ယသ္မာ သီလာဒယော သဗ္ဗေ — ၆
ယာ တာ သမ္ပတ္တိယော လောကေ — ၈

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Ya - Ra]	
Ye keci Buddhaṁ saraṇaṁ gatāse (Saṁ 1. 25; Dī 2. 204,)	216, 271-2, 274
Yo ca Buddhañca dhammañca (Khu 1. 42)	4, 215
Yo ca vassasataṁ jantu (Khu 1. 29)	274
Yo saññate pabbajite avañcayi (Khu 6. 8, 61)	239
Rāgavirāgamanejamasokaṁ (Khu 2. 76)	212
Rūpena saṁkiliṭṭhena (Dī-Ṭṭha 2. 338; Ma-Ṭṭha 1. 237)	261
[La - Va]	
Lakkhaṇañca adhiṭṭhānaṁ	180
Lābho siloko sakkāro (Khu 1. 342; Khu 7. 73)	164
Luddho atthaṁ na jānāti (Khu 1. 252)	39
Vadhake Devadatte ca (Khu 3. 51; Khu 11. 396)	308
Vandanājanitaṁ puññaṁ	1
Vijjācaraṇasampannā	1
Vināsayati assaddhaṁ	26
[Sa]	
Saṁsārasotaṁ chinditvā (Khu 4. 310)	116
Saṅketavacanaṁ saccaṁ	79
Sataṁ hatthī sataṁ assā (Saṁ 1. 213; Vi 4. 303)	271
Saddho sīlena sampanno (Khu 1. 56)	245
Sabbadānaṁ dhammadānaṁ jināti (Khu 1. 64)	295
Sabbapāpassa akaraṇaṁ (Dī 2. 42; Khu 1. 41)	296
Sampattā pariniṭṭhānaṁ	354
Sampannaṁ sālikedāraṁ (Khu 5. 276)	335
Sambodhisambhāravipakkhato pure	134
Sammā vassatu kālena	355
Sahasaṁvaṇṇanaṁ yasmā	2
Sā tattha paramatthānaṁ	354
Sīlādiguṇasampanno	1
Suttāni ekato katvā	1
Sekhassa sikkhamānassa (Aṁ 1. 232; Khu 1. 231)	311
So ahaṁ vicarissāmi (Saṁ 1. 217; Khu 1. 307)	214

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ယ-ရ]	
ယေ ကေစိ ဗုဒ္ဓံ သရဏံ ဂတာသေ (သံ ၁-၂၅၊ ဒီ ၂-၂၀၄၊)	၂၁၆၊ ၂၇၁-၂၊ ၂၇၄
ယော စ ဗုဒ္ဓဉ္စ ဓမ္မဉ္စ (ခု ၁-၄၂)	၄၊ ၂၁၅
ယော စ ဝဿသတံ ဇန္တု (ခု ၁-၂၉)	၂၇၄
ယော သညတေ ပဗ္ဗဇိတေ အဝဉ္စယိ (ခု ၆-၈၊ ၆၁)	၂၃၉
ရာဂဝိရာဂမနေဇမသောကံ (ခု ၂-၇၆)	၂၁၂
ရူပေန သံကိလိဋ္ဌေန (ဒီ-ဋ္ဌ ၂-၃၃၈၊ မ-ဋ္ဌ ၁-၂၃၇)	၂၆၁
[လ-ဝ]	
လက္ခဏဉ္စ အဓိဋ္ဌာနံ	၁၈၀
လာဘော သိလောကော သက္ကာရော (ခု ၁-၃၄၂၊ ခု ၇-၇၃)	၁၆၄
လုဒ္ဓေါ အတ္ထံ န ဇာနာတိ (ခု ၁-၂၅၂)	၃၉
ဝဓကေ ဒေဝဒတ္တေ စ (ခု ၃-၅၁၊ ခု ၁၁-၃၉၆)	၃၀၈
ဝန္ဒနာဇနိတံ ပုညံ	၁
ဝိဇ္ဇာစရဏသမ္ပန္နာ	၁
ဝိနာသယတိ အဿဒ္ဓံ	၂၆
[သ]	
သံသာရသောတံ ဆိန္ဒိတွာ (ခု ၄-၃၁၀)	၁၁၆
သင်္ကေတဝစနံ သစ္စံ	၇၉
သတံ ဟတ္ထီ သတံ အဿာ (သံ ၁-၂၁၃၊ ဝိ ၄-၃၀၃၊)	၂၇၁
သဒ္ဓေါ သီလေန သမ္ပန္နော (ခု ၁-၅၆)	၂၄၅
သဗ္ဗဒါနံ ဓမ္မဒါနံ ဇိနာတိ (ခု ၁-၆၄)	၂၉၅
သဗ္ဗပါပဿ အကရဏံ (ဒီ ၂-၄၂၊ ခု ၁-၄၁)	၂၉၆
သမ္ပတ္တာ ပရိနိဋ္ဌာနံ	၃၅၄
သမ္ပန္နံ သာလိကေဒါရံ (ခု ၅-၂၇၆)	၃၃၅
သမ္ဗောဓိသမ္ဘာရဝိပက္ခတော ပုရေ	၁၃၄
သမ္မာ ဝဿတု ကာလေန	၃၅၅
သဟသံဝဏ္ဏနံ ယသ္မာ	၂
သာ တတ္ထ ပရမတ္ထာနံ	၃၅၄
သီလာဒိဂုဏသမ္ပန္နော	၁
သုတ္တာနိ ဧကတော ကတွာ	၁
သေခဿ သိက္ခမာနဿ (အံ ၁-၂၃၂၊ ခု ၁-၂၃၁)	၃၁၁
သော အဟံ ဝိစရိဿာမိ (သံ ၁-၂၁၇၊ ခု ၁-၃၀၇)	၂၁၄

နှ-ဗ-သ-စ—ဋ္ဌတိဝုတ္တက-၄၆—၂၂-၁၁-၅၇—၃၀၀၀